حديقة الاقاليم

١٢٩٦هـ
١٨٧٩ع

تفصیل دقیقت ابلهی در ص ۴۰

در باب [illegible] تفتیش [illegible] ص ۶۶

در باب [illegible] ص ۳

در باب [illegible] ص ۱۳۹

عند [illegible] ص ۳۷۲

ایام [illegible] ص ۴۱۱

شاهان [illegible] ص ۵۸۲

[illegible] ص ۵۸۳

در باب [illegible] ص ۶۲۵

در باب [illegible] ص ۶۵۴

[illegible] ص ۶۶۱

[illegible] ص ۳۰۳

[illegible] ص ۵۴۰

[illegible] ص ۵۸۳

[illegible] ص ۶۲۴

[illegible] ص ۶۲۹

[illegible] ص ۶۴۵

[illegible] ص ۶۴۶

[illegible] ص ۶۸۴

[illegible] ص ۶۸۶

Bilgrami, Allahyar Usmani.

به توفیق خالق انس و جان و بفضل داور کون و مکان

حدیقة الاقالیم

تالیف لطیف مرجع همه دان ماهر فن واقف حالات روزگار کهن مرتضی حسین صفا المخاطب بآله یار عیوانی بلگرامی

در مطبع نامی منشی نول کشور به طبع بهار سر سبزی تازه یافت

1879

اطلاع

ان مطبع مین ہر علم و فن کی کتب موجود ہین شائقین کو فہرست مطول سے جو علحدہ موجود ہے وہ درخواست کرنے سے مل سکتی ہے اور معلوم ہوسکتا ہے کہ قیمت اس سال مین نہایت ارزان مقرر ہوئی ہے ہم صرف کتب تاریخ بزبان فارسی و کتب تاریخ زبان اردو و مجموعات علم وغیرہ کتب نایاب زمانہ و مثنویات قصص نظم و نثر فارسی وغیرہ کی کچھ کتابین ذیل مین درج کرتے ہین —

کتب تاریخ بزبان فارسی

اکبر نامہ ہر سہ دفتر و مجلد ہر سہ جلد مصنف اسکے شیخ ابو الفضل ہین —

آئین اکبری — ہر سہ دفتر سہ جلد با تصویرات و نقشجات سرخ و سبز و سیاہ بمقابلہ چند نسخون کے صحیح ہو کر طبع ہوئی

تاریخ فرشتہ دو جلد — مصنفہ ملا حیدر قاسم ہندو شاہ استر آبادی حالات راجگان و سلاطین ہند تا عہد اکبر شاہ اسمین مذکور ہے —

طبقات اکبری — تصنیف خواجہ نظام الدین احمد ابن محمد مقیم ہروی یہ کتاب تاریخ شاہان ہند کے زمانہ سبکتگین سے عصر جلال الدین محمد اکبر شاہ تک نہایت بسوط و مفصل ہے

عماد السعادت تصنیف سید غلام علی خلف الصدق بریلوی ہے اس کتاب مین خاندان شاہان اودھ کا بیان ہے

مفتاح التواریخ — تالیف ٹامس ولیم بیل صاحب بہادر ان مصنف صاحب کو نہایت لائق فارسی زبان کا پروفیسر کہنا چاہئے پس اس کتاب مین اول حالات ہر ایک سنہ کے من ابتدا ئے آنحضرت سے تا زمان فتح پنجاب درج ہین اور ہر ایک اشخاص کے صحیح روایات کے ساتھ منظوم مادہ تاریخ لکھے ہین خصوصاً آگرہ و دہلی وغیرہ کی عمارات کے کتبہ اور مقابر کی تاریخین نہایت عمدہ اور چیدہ کتب مولفان قدیم سے منتخب کی ہین یہ وہ کتاب ہے کہ آجتک مثل اسکی دیکھی نہ گئی ہے

صحیفۂ الاقتدری — خواجہ محمد بشیر صاحب مودود کی تصنیف ہے واقعات مصرح غدر شہر لکھنو ۱۸۵۷ع کے ہین —

عجائب القصص — قصص الانبیا مشہور فارسی ذکر انبیاء عظام علیہم الصلوٰۃ والسلام —

تاریخ شاہنامہ فردوسی طوسی مشہور کتاب ہے جسکی شان عظمت محتاج بیان نہین چند نسخ صحیحہ سے مطابق کر کے خوش خط با تصویرات کاغذ نفیس تقطیع کلان بحسن اہتمام طبع ہوئی ہے

شاہنامہ فاتح گنابادی مولف اسکا بہت کامل اہل زبان مشہور شخص ہے بہ تتبع شاہنامہ فردوسی زور طبع دکھایا ہے حالات جنگ شاہان عہد حاضر سے لکھے ہین

وقائع نعمت خان عالی — حالات عالمگیر سوانح دکن —

جنگ نامہ — تصنیف نعمت خان عالی سے ہے مشتمل جنگ شہزادگان عالمگیر عبارت نہایت سلیس اور چونکہ مصنف میر منشی و دبیر سلطنت عالمگیر ہے اور معرکہ آرا دونون حقیقی بھائی تھے تو حفظ مراتب اور بلا جانب داری جانبین کے یہ وقائع لکھا گیا اور مصنف اوس جنگ مین ہمرکاب شاہزادہ عظیم الشان تھا یہ قریب دھولپور متصل آگرہ واقع ہوئی اور اس خانہ جنگی مین سلطنت کے مدبر اور منتظم اسقدر ضائع ہوئے کہ بعد ازان تیموریہ سلطنت کے زوال کا زمانہ ہوا —

سیر المتاخرین — ہر سہ جلد حالات شاہان دہلی ابتدائے سلطنت راجاؤن سے انتہائے عہد شاہ عالم تک خوب شرح و بسط کے ساتھ بعبارت سلیس لکھا ہو دو مجلد —

اقبالنامہ جہانگیری — یہ تاریخ نہایت معتبر تالیف جناب آصف زمان مفید خان عہد شاہجہان مین تصنیف ہوئی ہے عبارت بمحاورۂ اہل زبان ہے —

اول دفتر مین حالات اجداد محمد جہانگیر شاہ از امیر تیمور تا ہمایون شاہ —

دوسرے دفتر مین اکبر نامہ کا انتخاب بعبارت سلیس و بمحاورۂ زبان جنگلہ ابو الفضل پر ایک طرز زبان خاص کا طعن بھی کیا ہے —

تیسرے دفتر مین حالات تاریخی حضرت جہانگیر بادشاہ کے درج ہین مع حالات نتیجہ ترک جہانگیری چونکہ یہ کتاب نایاب ہے دو نسخ بڑی تلاش سے بہم پہونچے اون دو نسخ سے مقابلہ و صحت کر کے طبع ہوئی

جامع التواریخ — یہ عمدہ یادگار تاریخ و مانہ ابتدائے عالم سے احوال پیدائش ارض و سماء عرش و کرسی و تخلیق جملہ کائنات و احوال انبیا علیہم السلام و خلفاء و ائمہ و طبقات ملوک و خوانین مع جغرافیہ ہر دیار بہت لطف کے ساتھ تالیف جناب عالم علوم عربیہ مولوی فقیر محمد رحمۃ اللہ تعالیٰ والد ماجد جناب معلی خطاب جناب مولوی عبد اللطیف خان بہادر ڈپٹی کلکٹر کلکتہ —

تاریخ خزانہ عامرہ — زبان فارسی کی تاریخ اور کچھ کچھ تذکرہ اور انتخاب اشعار متقدمین جنھون نے بفصل سخن عطا حاصل کئے ہین —

تاریخ گلزار کشمیر — عمدہ تاریخ ملک کشمیر کی مولفہ مولوان کرپا رام بگنٹھ باشی وزیر سرکار مہاراجہ صاحب کشمیر کاغذ شفاف گندہ —

رسالہ جواہر العجائب — ذکر عورات شاعرہ کا اسمین ہے مصنف اسکا فخری بن امیری المروزی مشہور اُستاد ہے عہد مین طہماسپ شاہ ایران کے تھا یہ رسالہ تصنیف فرما کر بمقام سندھ اکبر شاہ غازی بادشاہ ہندوستان مین بطور ارمغان نذر کیا —

خزینۃ الاصفیاء دو مجلد مین مبسوط تصنیف مفتی غلام سرور صاحب لاہوری در حالات جملہ انبیاء و اولیاء و ابرار —

تاریخ طبری — یہ کتاب فن تاریخ مین مشاہیر کتب تواریخ سے ہے مصنف ابو جعفر بن جریر الطبری اور اوسکی چار جلدین ہین جلد اول مین احوال ابتدائے آفرینش کل موجودات سے تا احوال غرق فرعون ہے —

جلد دوم مین احوال حضرت موسیٰ تا حدیث حنان ربیع بادشاہ مصر ہے —

جلد سوم مین ذکر دو نفر اصحاب کیف سے تا ذکر بادشاہ کسرے ہے —

جلد چہارم مین احوال حضرت خاتم النبیین سے

فهرست کتاب حدیقة الاقالیم تصریح هر اقلیم از اقالیم سبعه مع فواید منضمه

صفحه	مضمون
	دیباچه و نام مصنف و سبب تالیف
	اقلیم اول منسوب بمزحل
	مجملا سرحدات طول و عرض اقلیم
	تصریح بلاد و جبال و انهار و بحار
	موقوعه اقلیم اول
۱۷	ذکر اخبار آدم علیه السلام
۱۹	ذکر اخبار شیث و ادریس علیهما السلام
۲۰	ذکر اخبار نوح علیه السلام
۲۴	ذکر ملوک پیشداد و کیومرث و هوشنگ و طهمورث و جمشید
۲۷	**اقلیم دوم منسوب بمشتری**
"	ذکر قصه هود و صالح پیغمبر علیهما السلام
۲۹	ذکر حدود اقلیم دوم و نام بلاد و عمارات و انهار و بحار و جبال موقوعه اقلیم دوم
۳۰	**اقلیم سوم منسوب بمریخ**
"	ذکر حدود اقلیم سوم و تصریح بلاد و عمارات و انهار و بحار و جبال موقوعه اقلیم سوم
۳	ذکر احوال اصل نام شاهجهان آباد و بنیاد و قرار دادن دار السلطنت
	ذکر خبر آمدن ایلچی شاه ایران
	ذکر احوال سلاطین اندرپت در آخر دوا پرچاگ
	ذکر کیفیت مهابهارت
	ذکر احوال ولاد حام بن نوح ع در مملکت هندوستان
	ذکر احوال سلاطین اسلام سلطان قطب الدین ایبک
	ذکر احوال سلطان ناصر الدین
	بیان وجه تسمیه آلتمش
	ذکر تالیف قران السعدین امیر خسرو

صفحه	مضمون
۶۱	ذکر شیخ فرید الدین شکر گنج
۶۶	ذکر هلاک شدن تغلق شاه و
	غیاث الدین
۷۶	ذکر شیر شاه
۷۹	بیان سلطان محمود غازی
۸۱	ذکر اخبار سلاطین گورگانیه
۹۱	ذکر استخراج حکم از علم جفر در نصرت بادشاه اکبر
۹۴	تاریخ وفات جهانگیر بادشاه
۹۵	تاریخ جلوس شاه جهان بادشاه
۱۰۹	ذکر اوقات بشار و زی شاه جهان بادشاه
۱۱۰	ذکر احوال عالمگیر بادشاه و ترقعات و سخطی عالمگیر نسبت شاهزادگان و غیره
۱۲۵	ذکر تاریخ وفات عالمگیر و تنازع شاهزادگان یکدگر در بارهٔ تخت نشینی -
۱۲۶	ذکر احوال باهم جنگ مردمان اعظم شاه و عظیم الشان
۱۲۷	ذکر جلوس محمد معظم بهادر شاه
۱۲۹	ذکر وفات بهادر شاه
۱۳۱	ذکر احوال تخت نشینی معز الدین جهاندار شاه و بیان اجرای سکه
۱۳۳	ذکر سکه فرخ سیر بن شاه عالم بهادر
۱۳۴	ذکر برخلافی سادات بارهه از فرخ سیر
۱۳۴	ذکر جلوس محمد شاه نجسته اختر جهاندار شاه
"	ذکر آمدن نادر شاه بسوی دهلی و قتل کردن مغلان حسین علیخان را
۱۳۵	ذکر فتن دهلی تا کپاس
"	ذکر مراجعت نادر شاه از دهلی بعد گرفتن دو کرور روپیه

صفحه	مضمون
۱۳۵	ذکر لشکر کشی ابو المنصور خان بر علی محمد خان روهیله
"	ذکر آمدن احمد شاه ابدالی بسوی دهلی -
"	ذکر وفات محمد شاه و تخت نشینی احمد شاه -
۱۳۶	ذکر تخت نشینی محمد عزیز الدین بادشاه
"	ذکر بجبالهٔ نکاح آوردن شاه ابدالی دو دختر را از خاندان تیموریه -
۱۳۷	ذکر وفات عزیز الدین بادشاه و تخت نشینی شاه عالم ثانی
"	ذکر آمدن انگریزان در ملک هند در عهد شجاع الدوله و قسمت ملک
۱۳۹	ذکر حکایت عروج علی محمد خان
۱۴۶	ذکر حقیقت رود بارکه طلازد و برمی آید و بیان لاهور و تعمیر قلعه لاهور و بیان پنج آب لاهور
۱۴۷	بیان نانک شاه گرو
۱۴۹	بیان کان نمک
۱۵۰	ذکر دریای راوی
۱۵۱	بیان اجودهیا و رفتن با و نا بلنکا و هرمیت و اونا و بیان کشن بن بورب
۱۵۲	بیان آمدن نادر شاه بار دوم
۱۵۳	بیان شهر بهرایچ و حقیقت نفس سید سالار مسعود غازی
۱۵۴	بیان سرکار خیر آباد و گوپامئو و بانی و حال صدر جهان
۱۵۵	بیان شهر لکهنو و بنای اکبری دروازه و پل کهنه و در عهد وزارت نواب صف الدوله بهادر
۱۵۶	بیان احوال قصبه بلگرام و بیان

صفحه	مضمون
	احمد الله و محمد صدیق نقیه و حافظ قرآن -
۱۶۱	ذکر احوال اکبر بادشاه و بیان مقبرهٔ اکبر بادشاه
۱۶۲	ذکر یورش کپتان جونا تهان اسکاٹ صاحب بهادر به تسخیر و تحصیر قلعه گوالیار و فتح گوالیار
۱۶۴	ذکر حقیقت حال رانا و برگنه کهنولی
۱۶۹	ذکر سرکار کرولی
۱۷۰	ذکر جی نگر
۱۷۱	ذکر کالپی و قنوج
۱۷۲	ذکر کمن پور و فرخ آباد
۱۷۷	ذکر ملک شام و بیت المقدس
۱۸۰	ذکر احوال لوط علیه السلام
۱۸۱	ذکر موسی علیه السلام
۱۸۹	ذکر نقل عبرت انگیز ولید و یزید و هشام
۱۹۰	ذکر بندی از احوال امرای امیه
۱۹۱	ذکر شهر بعلبک و حلب
۱۹۳	ذکر جزیرهٔ سقلیه
۱۹۹	ذکر شهر عین الشمس دار الملک فرعون
۲۰۰	ذکر برخی از احوال فرنگیان که قلعه انطاکیه را محاصره کردند
۲۰۲	ذکر عراق عرب و بغداد
۲۰۶	ذکر احوال معتصم بالله
۲۰۸	ذکر المتوکل بالله
۲۱۰	ذکر المستظهر بالله
۲۱۲	ذکر بندی از احوال وزرای عظام خلفای عباسیه
۲۱۸	ذکر مقام نجف اشرف
۲۲۰	ذکر عراق عجم
۲۲۲	ذکر ضحاک فریدون

صفحه	مضمون
۲۲۳	ذکر منوچهر
۲۲۵	ذکر کرشاسپ و کیکاوس و کیقباد
۲۲۶	ذکر لهراسپ و گشتاسپ
۲۲۷	ذکر بهمن و دارا
۲۲۹	ذکر اسکندر رومی و فیلقوس
۲۳۲	ذکر برخی از احوال حکمای مشاهیر آنانادیمون و صاحب اسفلنیوس ولقمان
۲۳۵	ذکر حکیم اساد غلیس و فیثاغورس
۲۳۸	ذکر حکیم بلیناس بلطی
۲۳۹	ذکر حکیم انکیاس بلطی و انکیاغورس عیطی و زیون اکبر و دیمقراطیس
۲۴۰	ذکر اوسرس شاعر یونان
۲۵۰	ذکر حکیم وفیانوس و شمسی سلس و بسطاقوس
۲۵۶	ذکر حکیم ارسطاطالیس و اسفلنیوس ولقوماجس
۲۵۰	ذکر حکیم سقراط و فلاطون و ارسطو وغیره
۲۵۹	ذکر حکیم بابلیوس و اقلیدس
۲۶۰	ذکر حکیم بقراط وغیره
۲۶۲	ذکر زردشت
۲۶۳	ذکر حکیم جاماسپ و بطلیموس
۲۶۴	ذکر مانی نقاش
۲۶۶	ذکر حکیم بابک حرم دین و سیناد
۲۶۹	در ذکر بعضی از حکما که اسلام آوردند
۲۷۰	ذکر حکیم ابوعثمان دمشقی و ابونصر فارابی
۲۷۱	ذکر حکیم ابوالفرج و یعقوب
۲۷۲	ذکر حکیم ابوالقیس و ابوقاسم و ابوالمنصور
۲۷۶	بیان ماهیت همت و ارادت و شوق و عیب
۲۷۸	ذکر شیخ شهاب الدین مقتول

صفحه	مضمون
	مهروروی
۲۸۲	ذکر سلطنت آردشیر و شاپور و بهرام و یزدجرد
۲۸۰	ذکر نوشیروان
۲۹۲	ذکر خسرو پرویز
۲۹۴	ذکر سلطنت شهریار و فرخ زاد و ذکر ملوک بن لخم از ملیعان ساسانیان
۲۹۵	ذکر عمر بن نعیم و حذیمه بن مالک بن ابرس و عمر بن عدی و امرالقیس و نعمان حارث
۲۹۶	ذکر جزیره خاوک
۲۹۷	ذکر ملک شیراز
۲۹۹	ذکر ملک سیستان و کرمان
۳۰۰	ذکر رستم و اسلافس
۳۰۴	ذکر احمد شاه ابدالی و حال شهر غزنین
۳۰۵	ذکر حال امیر ناصرالدین سبکتگین
۳۲۹	**اقلیم چهارم منسوب بآفتاب**
″	ذکر بلاد حدود اقلیم چهارم
″	ذکر ملک اصفهان
۳۲۰	ذکر ملک نظیر وارد و ستان و کاشان و جر بادقان و مکره
۳۲۱	ذکر ملک خوانسار و فراهان و لنغرش و قم و همدان و ری
۳۲۲	ذکر ملک طهرانی
۳۲۳	ذکر ملک همنان و شهراباد و طبرستان و جزیره پرسین
۳۲۴	ذکر امیر شمس المعالی قابوس و عنصر المعالی کیکاوس
۳۲۵	ذکر ولایت ماژندران و سباری
۳۴۱	ذکر ولایت ریحان و سهرورد
۳۴۲	ذکر یمنی الدین اردبیلی -

صفحه	مضمون
۳۴۴	ذکر ابوالمظفر اسمعیل بهفوی
۳۴۵	ذکر ابوالمظفر طهماسپ شاه
۳۵۰	ذکر شاه عباس بهفوی و شاه حسین صفوی
۳۵۲	ذکر نادرشاه
۳۵۴	ذکر الپ ارسلان
۳۵۹	ذکر طغرل شاه
۳۶۲	ذکر ابوالفضل بلعمی
۳۸۰	ذکر سلطان زین العابدین
۳۸۷	ذکر وجیه الدین سبزواری صاحب ملک
۳۸۹	ذکر ولایت قهستان
۳۹۵	ذکر ابواسحاق ابراهیم ادهم از اکابر مشایخ صوفیه
۳۹۶	ذکر ابویزید بسطامی و ابوزکریا یحیی
۳۹۷	ذکر ابونصر پارسا جانی
۴۰۰	ذکر امام اعظم ابوحنیفه نعمان
۴۰۷	ذکر شیخ فریدالدین عطار
۴۰۸	ذکر شیخ شمس الدین تبریز
۴۰۹	ذکر امیر خسرو دهلوی
۴۱۰	ذکر شیخ عمر داغستانی و ذکر شاه وجیه الدین خلیل
۴۱۴	**اقلیم پنجم منسوب بمشتری**
″	بلاد سر حدات اقلیم چهارم
″	ذکر ولایت شروان و ارش و علیان
۴۱۵	ذکر شروان شاه
۴۱۷	ذکر قطب الدین سلطان محمد
۴۱۹	ذکر غیاث الدین شاه و ذکر جلال الدین منکبرنی
۴۲۱	ذکر بعضی از وزرای خوارزم شاهیان
۴۲۲	ذکر ولایت ماوراءالنهر و ذکر ولایت سمرقند-

صفحه	مضمون
۴۲۵	ذکر ولایت بخارا
۴۲۷	ذکر بغراخان و ملک خان و طاج خان و سلطان عثمان
۴۲۸	ذکر شیخ نجم الدین کبری و شیخ سعدالدین حموی
۴۲۹	ذکر خواجه قطب الدین بختیار کاکی
۴۳۰	ذکر خواجه جلال الدین حسین معروف بخواجه لقشبند
۴۳۳	**اقلیم ششم منسوب بعطارد**
″	ذکر حدود اقلیم ششم
۴۳۳	ذکر ختنگ و اقراسیاب
۴۵۵	ذکر وزرا و امرای چنگیز خان و اولادش
۴۸۹	**اقلیم هفتم منسوب بقمر**
″	بیان سر حدات اقلیم هفتم
۴۹۰	ذکر یاجوج و ماجوج
۴۹۱	ذکر احوال ذوالقرنین و سد لبتن او
۵۰۰	ذکر برخی از مشاهیر حکما و اهل اللّه
۵۴۱/۵۴۲	فصل در حقوق بزرگان و والدین وغیره
	فائده چند ضمیمه کتاب
۵۵۳/۵۷۲	معرفت خط استوا و وقایع سال ۳ و ۴ و ۵ و ۶ و ۷ و ۸ و ۹ و ۹ که بعد هجرت نبی علیه السلام واقع شده و ذکر خلافت ائمه اطهار-
۶۱۱	ذکر مهمات جنگ سراج الدوله
۶۱۶/۶۱۸	ذکر صوبه ارکاتهه و صوبه خاندیس
۶۲۰	ذکر دمرگذشت دکهنیان
۶۲۴	ذکر سرکار چندیری
۶۴۱	ذکر گجرات و پهروچ و بیط
۶۴۵	ذکر سرکار سیوستان
۶۶۰	ذکر سرکار اربل
۶۸۵	ذکر حضرت خواجه معین الدین چشتی قدس سره و شیخ

به توفیق خالق انس و جان و بفضل داری اکوان و مکان

خندان باغ بانواع حالات اقالیم سبعه و ربع مسکون بگلهای اخبار انبیا و سلاطین و الامشاهیر حکما و عجایبات دهر بانهج تاریخ صحیح بلفاظ شیرین

حدیقة الاقالیم

تالیف لطیف مورخ همه دان ماهر فن واقف حالات روزگار کهن مرتضی حسین صفا الخلص بآذر عیشوانی بلگرامی

در مطبع نامی منشی نول کشور به طبع بهار سر سبزی تازه یافت

بسم الله الرحمن الرحیم

حمد بیحد مر خدای عز و جل را که لسان عالمیان در ادای شکرش شیرین بیانست و نعت و افر درود متکاثر بران سرور فخر انبیا یعنی محمد مصطفی
و بر آل و اصحاب او علیهم التحیة والثنا باد **اما بعد** محرر این اوراق عاصی **مرتضی حسین** الملقب بطب یار عثمانی بلگرامی بنظر اصحاب بصیرت
جلوه میدهد که از عمر ده سالگی مطابق یکهزار و یکصد و چهل و دو هجری نبوی صلی الله علیه وسلم تا سن پنجاه و پنج موافق یک هزار
و یک صد و هشتاد و هفت هجری از عهد وارث تاج و تخت صاحبقران امیر تیمور گورگان محمد شاه بادشاه صاحبقران ثانی
خدایگان مغفور تا وسط سلطنت ابد مدت عالی گهر بادشاه المخاطب بشاه عالم ثانی خلد الله ملکه در خدمت بسیاری از امرای
هند مثل امیر اعظم عظیم الشان مبارز الملک دلاور جنگ سید سر بلند خان بهادر تهوری مرحوم که بوسیله اش بمنصب نوکری بادشاهی
رسیده و دیگر امیر کبیر قاطع الکفره والمتمردین برهان الملک سید سعادت خان بهادر نیشاپوری و داماد ش امیر با تدبیر صفدر روزگار وزیر الممالک
صفدر جنگ ابو المنصور خان بهادر و ولدش شجاع دوران وزیر الملک شجاع الدوله بهادر نور الله مضجعهم و نائب وزیر الممالک
بهر هنگ و رای راجه نول رای ستر الله عیوبه و امیر عالی جاه میر محمد قاسم خان بهادر ناظم بنگاله و عظیم آباد عرف پٹنه و امیر بی نظیر سخندان شیرین بیان
علی قلی خان بهادر و الی عباسی شش انگشتی و غسانی و شبه مثنیه بجا امیر الامرا النجبای الملک احمد خان بهادر ابن عضد نصر جنگ محمد خان بنگش فرخ آبادی
نور الله مرقدهم و غیره بصیغهٔ نوکری و خدمات عمده حضوری سر برده و چند سال از بیزنگی زمانه خانه نشین گشته در سن پنجاه و هفت مطابق سنه
یک هزار و یک صد و نود هجری در آخر ماه جمادی الاول بتقریب دوستی بی ریو و رنگ رجب علی نامی ساکن بارهه در خدمت صاحبی
از صاحبان فرنگ مسمی بستر و الاصفات مجمع حسنات کپتان جونا تهان هکات انگریز المخاطب بجلال الدوله مفاخر جنگ زاد الله بقاه
که ترجمهٔ نام شریفش در انگریزی الله بخش شاه و بکاف نام جد آن قبیله است آثار سخاوت و شجاعت از ناصیهٔ اش پیدا و حلم و وقار از لهجهٔ اش

LC Control Number
2001 287270

ہوید اور سیلان مروت بجوگان فتوت گوی از معاصران ربوده مشرف شد و در زمرهٔ نشیان که اینوقت در سرکار صاحبان انگریز امتیاز
مردم نجبا ازین بالاتر نیست چه بعد قدرشناسی و معرفت نشیان را صاحب و ندیم مجلس خویش می گردانند منسلک گردید و
صاحبان انگریز که از راه فطانت و دانائی طالب علم و هنر اند صاحب مادر نیاب فهمی ذکاوندا قی رسامی دارد و در مطالعهٔ کتب و زمره
عربی و فارسی و شنیدن حکایات عجیب و غریب و سخنان حکمت و احوال اسلاف دعوی تمام دارد بنا بر ضیافت طبع عالی در عهد وزارت
وزیر ابن الوزیر آصف جاه وزیر الممالک **آصف الدوله** یحیی خان بهادر ابن شجاع الدوله طال الله تعالی عمره و اقباله که ضیای
احسانش چون نیر اعظم محیط عالم و عالمیان گشته سطرے چند از کتب معتبره که نامهای آن در ضمن کتاب اکثر جام قوم است مشتمل بر احوال
کرهٔ ارض و ربع مسکون و اقالیم سبعه و بندی از عجائب و غرائب هر دیار و شمهٔ از اخبار انبیای کبار و سلاطین روزگار و برخی از احوال
حکما و مشاهیر امصار و اکثر مخالات انگریز و دیگر فرنگیان انچه از کتب بدست آورده و از مستر جونا تهان اسکاٹ صاحب
وغیره استماع نموده و بهمراهی آن جماعه بمشاهده در آمده بفهم ناقص اقتباس نتالیسته کرده مختصرے در
سلک تحریر کشیده و **بحدیقة الاقالیم** موسوم گردانیده و اندرین کتاب اقتباس از هر کتابی که کرده مقدری اکثر همان عبارت درین اوراق ثبت
نموده و در وقت عبارت و شدت اغلاق الفاظ خود را نینداخته باپیشینان اهل سخن بهتر و خوشتر ازان گفته اند که اکنون این کم مایه
تفوق یا برابری با ایشان جوید و دیگر میل خاطر بر آن داشت که از فارسی و روزمره متنوعه چه از قدیم و جدید خوانندگان را معرفتے دست دهد
و از تفاوت و تبدیل زبان در هر زبان واقف شوند و بدانند که در عالم کون و فساد هر چیز را انقلاب است ازینجاست کل من علیها فان
و یبقی وجه ربک ذو الجلال و الاکرام بالجمله این نسخه کنجیست از عجائب و غرائب عالم و عالمیان مے دهد حقا که در نظر طالبان
باغی است دل کشا که هر هفت اقلیم چون گلهای رنگارنگ بطرز های گوناگون در نظر مطالعه کنندگان جلوه پیرا است اما مقبول آنگاه شود
که قبول نظر عالیش گردد و اگر دانایان و سخن سنجان انگریز بدقت و محنت مولف دیرینه سالی بچشم منش نظر فرمایند از سر انصاف در
هر زمانه و اوقات بحال مولف و اولاد و ابناعش باد ادمراعات از پیش خود و سرکار کمپنی سلطان الوقت تا ابد الآباد که دور
فلک بکام باد پرداز ند عجب نبود فی افتقار بحضرت وهاب العطایاست **فرد** گر همه تیر از کمان همے گذرد + از کماندار بیند اهل خرد
و این اول بایضیست بفن سیر که در هندوستان بزبان فرس بیرون از الفاظ اغلاق در بدو دولت انگریز مشتمل بر اکثر احوال آن کرده
پرشکوه انچه از کتب بدست آورده و هندی از مستر والا صفات کپتان جونا تهان اسکاٹ اصغا نموده و بهمراهی این جماعه مشاهده در آمده
درین نسخه مرقوم ساخته و بعضے رمز و اشاره که در عین بود و دولت کرده موصوف از عالم غیب بی قصد و خواهش در معاملات مشاهده رفته
اظهار و ترقیم آن طولانی دارد و اصل و اصولش این فقره است صعود من از همه ابتر و بدتر است تفصیلش هر سنه بمترجم در پس پرده
گوشها باشد + اکنون که عمرم در شصت آمد و می رود مراعات مستر والا صفات جونا تهان اسکاٹ بحالم مبذول است و آن موجب
مزید شکر چند انکه بر شمارم حالت متمثل لوکان البحر مداد الکلمات ربی الی آخره واقعست بغلط نروند نقش مدعے درون دلها اوست +
الحاصل عنان قلم را بوادی مدعا معطوف ساختن اولی است پوشیده نماند که این کتاب هنوز مسوده نادرست بود که چند نقل ازان بجاها
رفتند ازان جمله پنتس صاحب والا کپتان جونا تهان اسکاٹ و کنیل پهولیر بفرنگ رسیده و دیگر در جونپور نزد مولوی درویش علی معبد ازان تمام
کتاب را بنظر ثانی کم و کاست کرده بدستخط خویش مرقوم ساخت بالله التوفیق **بد انکه** حکمای دقیقه شناس خرد اقتباس اتفاق دارند

که کرهٔ ارض مرکز سماست ونسبت بکلانی سما چون خشخاش است برروی دریا ونصفی ازان کره در بحر اعظم که بحر اوقیانوس وبحر محیط نیز نشر
گویند مستور است ونصف دیگر که در عالم نمایش وظهوری دارد بصورت بیضه که آنرا در آب افگنند واین نصف که مکشوف است نصفی ازان
که در جانب جنوب افتاده ویرانست ونهایت جانب شمال هم آب وارد وپس از چهار بخش زمین یک بخش کمتر عمارت دارد وجمله کوهها
وبیابانها ازین جمله است اگر از روی حقیقت درنگرند وانگی معمور نیست وطرفه انکه برروی زمین از جمله پیشین وخلقت باری تعالی
یکی انانست **ابیات** زمین در زیر این نه چرخ مینا + چو خشخاشی بود برروی دریا + ببین تا تو برین خشخاش چندی سر
گر ببروت خویش خندی + بالجمله عادت چنین رفته که این قطع را ربع مسکون نامند وربع مسکون در شمال خط استوا است و
خط استوا خطیست که حکما در فلک محاذی روی زمین از مشرق تا مغرب اعتبار کرده اند بخلاف خط معدل النهار که از جنوب بشمال
مقرر نموده چنانچه از خطین مرقومین تقاطع روی دهد وارض وسما را بر چهار بخش گردد وبهر دو افق وتمامی خط معدل النهار قطبین که
عبارت از قطب شمالی وجنوبی است واقع اند وهر شهر وناحیه که برین خط بود دو شب وروز در انجا مساوی باشد ودر میانی بهشت
فصل در اندیار وقوع نماید ودو بهار ودو تابستان ودو خریف ودو زمستان واکثر اوقات در صحاری گل وریحان باشد ومجمع الانساب
گوید که مجمع ربع مسکون صد ساله راه است چنانچه کسی همه وقت در سفر باشد بقدر طاقت وآن قدر طعام وشراب که قاعده است
بکار برد واسایش که رسیست بجا آرد ازین جمله هشتاد ساله راه بمرور دهور وسلطنت طوفانها خراب شده وآب گرفته بشصت ساله
راه بماند پس چهارده سال نیز ازان کم آید چه در طرف شمال هفت ساله راه بسبب سردی هوا واز طرف جنوب هفت ساله راه بسبب
گرمی هوا جانور نمی تواند رفت پس شش ساله راه مانده واین قدر زمین را هفت بخش کرده اند وهر بخشی را اقلیمی خوانده اند ومجموع را
اقالیم سبعه نامند وطول هر اقلیم از طرف مشرق است تا مغرب وهر اقلیمی بخط استوا نزدیک تر است درازی وپهنائی آن زیاده است
از اقلیمی که بعید است از خط استوا وطرف جنوب هر اقلیم درازتست از طرف شمالی آن اما طرف شرقی وغربی برابر اند واز دریاهای
اعظم انچه که حکما آنرا از حساب ربع مسکون گرفته اند پنج است واز بحور نیز پنج اگرچه دیگر بحار درین ربع است ودر بحار وبحور این ربع
جزائر بسیار بزرگ وکوچک بسیار است وایضا پنج کوه رفیع ووسیع درین ربع واقعست وعدد مجموع جبال ازدو بیست متجاوز است و
قریب بدو بیست وچهل انهار وجوی بزرگ دارد که عبور ازان بگذر کشتی میسر نشود وپوشیده نماند که انچه حکمای سلف احوال کرهٔ زمین
وربع مسکون وتقسیم هفت اقلیم نموده اند بیان کرده شد اکنون احوال هفت اقلیم بشرح وبسط بقلم می آرد وبعد ازان قول حکمای جدید
خصوص کوپرنکوس حکیم که دنیا را پنج بخش کرده وهر بخشی را نام نهاده مثل یورپ که عبارت از فرنگستان وبخشهای دیگر که آشیا و
افریقه که عبارت از هفت اقلیم مشهورست که حکمای سلف آنرا قرار داده اند وبخش چهارم امریکه که امریکو دنیای تو نیز بخش گویند چه این امریکه
که عبارت از دنیای نوست اکنون اهل فرنگ آنرا بسعی موفور دریافته وبدانجا رسیده استقامت گزیده اند چنانچه تفصیل این معنی
بعد از بیان هفت اقلیم کهنه اند رفصلی که از کپتان جوناتهان هکاط است مرقوم قلم خواهد گشت بالله توفیق والمستعان ۵

اقلیم اول

زحل منسوب است وعامه اهل این اقلیم اسود اللون باشند جد اول این اقلیم نزدیک خط استوا است ازجائیکه روز دوازده ساعت ونصفی باشد بقدر سا و وسط این اقلیم آنجاست که روز درازترین بست سیزده ساعت ست وحد دوم آنجاست که ارتفاع قطب شمالی نزده درجه ونصفی نقدر سا باشند وابتدای این اقلیم ازجانب مشرق شمال خبریره یافوت باشد برجنوب بلاد چین وشمال سراندیپ ووسط دیار هند وسند کرده وبحر فارس را قطع کند پس درو سط بلاد حبشه گذرد وآنجا رود نیل مصر را قطع کند وبر بلاد نوبه ووسط جزائر یونان وجنوب بلاد برطانیه گذشته بجزایر قیانوس منتهی شود ومساحت سطح این اقلیم شش صد وشصت ودو هزار وچهل وچهار فرسخ ونصف فرسخ است وفرسخ بفارسی فرسنگ نامند ورمؤید الفضلا تحقیق فرسنگ نموده چه یک فرسنگ سه میل بود ویک میل عبارت از ثلث فرسنگ یعنی حصه سوم فرسنگ است وآن یک کروه باشد پس یک فرسنگ سه کروه بود ویک کروه بقولی تا چهار هزار گز شرعی مقرر کرده اند شاعر گفته **بیت** ثلث فرسنگ هست چار هزار + از قدم های اشتر رهوار + ودرین اقلیم بست کوه رفیع ونهی نهر بزرگ وهزار وسه صد وچهل شهر است وازان جمله شروع از ولایت یمن می نماید یمن ولایتیست نایت نزهت وطراوت بعضی به یمن بن قطیف بن عابر بن شالخ بن ارفخشد بن سام بن نوح علیه السلام منسوب گردانیده اند وبرخی گویند که چون بر یمن مکه معظمه واقع شده هر آئنه به یمن اشتهار پذیرفته بهر تقدیر قطرے وطرفے مبارک ست واکثر ولایتش بخط استوا قریب واقع شده چون نوح عم رحلت فرمود سام بن نوح آن ولایت را بنظر احتیاط درآورده حبت خود اختیار نمود بعد ازسام اولادش عمرها دران ولایت مواى اقامت برافراختند راقم حروف اخبار سام واولادش را بتقریبے در اقلیم سوم وضمن اصل سام وبیت المقدس بقلم آرد باجمله چون سلطنت یمن به قحطان بن هود که پدر سلاطین یمن ست رسید اورا حق سبحانه تعالے اولاد بسیار کرامت فرمود که یعرب وجرهم ازان جمله بودند ذکر ملوک یمن **قحطان** بن هود عم از اخفاد سام اول ملوک یمن ست وعامه قبائل یمن از اولاد قحطان اند واشان را اعراب قحطانی گویند واورا ازان قحطان گفتند که در سالهاے قحط سخا بسیاری کردے واورا پسری بود **یعرب** نام او اول کسیست که بعربے سخن گفتے واعراب یمن تمام از نسل قحطان اند چنانچه گذشت وکنیت یعرب ابو الیمن ست ویعرب را هفت سر نامند وبروایت مولف

صبح صادق پسر یعرب است **لشخت** پسر نبست است **سبا** که آل سبا باو منسوب اند و او بعبادت آفتاب قیام مے نمود لهذا
اورا عبد الشمس گفتندی و در تاریخ صبح صادق مسطور است که سبا بن نبشخت عامر نام داشت اورا از بسیاری حسن و جمال اعرب الشمس
خواندندی یعنے روشنی آفتاب و چون رسم سبا در عرب پدید آورد بان لقب ملقب شد و سبی بالفتح و سبا بالکسر در لغت اسیر
گرفتن باشد و گویند که سبا در لغت خمر خور را گویند چون اول رسم شراب خوردن دران دیار او پدید آورد از انرو سبا گفتند و او
بقولی بست پسر داشت هر یک از ایشان جد قبیله اند و گفته اند که او را سه پسر بود کهلان و مره و حمیر و شهر سبا که آنرا مارب گویند او بنا
نهاده بقولی بند بر آب سبا از آثار اوست و گفته اند که آنرا بلقیس بسته داد و چهار صد و هشتاد سال بر یاست قوم پرداخت و بعد ازو
پسر دهم شیش قائم مقام او شد و سه صد سال ملک راند و ملوک بنی نحم و غسانیان از اولاد او بیند و احوال غسانیان در شام و بیت المقدس
و ذکر ملوک بنی نحم بعد ملوک ساسانیان گفته اند و بعد از فوت کهلان برادرش بن سبا که نسبت تمامی تبابعهٔ یمن تا نزدیک زمان
اسلام که بر سند حکومت متمکن بودند و باو می پیوندند و پانصد سال سلطنت کرد و بعد از و پسرش **ابو مالک غالب** سه صد سال
و پس از و **جبار** بن غالب بن زید بن کهلان یک صد و هشت سال حکومت کرد و بعد از و مملکت یمن به تبابع رسید اما بر دست
مولف هفت اقلیم چون حمیر فوت کرد اختلاف در میان قبیله پیدا شد و یکی از ایشان در مدینه سبا دیگرے در حضرموت بادشاه
گردیدند ملک راندند و **گرتبا بع** اول کسی که او را تبع خواندند **تبع البکیر** حارث راپس بود جمیع اولاد حمیر بر سلطنتش اتفاق
کردند و لقب جاری بچهارده پشت بحمیر بن سبا میرسد چون سلطنت بنشست خود را تبع لقب نام نهاده او را پس بدان جهت بیلقفند
که عطا بسیاری کرد او معاصر منوچهر بود و بعد فوت او ابرهه بن الحارث که به ذو المنار مشهور است بادشاه شد و لشکر به بلاد مغرب کشید
و در راه منارها ساخت تا هنگام مراجعت راه گم نکنند لاجرم مرد المنار ملقب شد و بعد از و پسرش **افریقش** بن ابرهه ملک راند
و شهر افریقیه در مغرب ارانیه اوست و بعد از و برادرش **ذو الادغار العهد** بن ابرهه بحکومت نشست و او را از ان
و اولاد ادغار گویند که وقتی لشکر بولایت البساس کشید و طائفه از ایشان را اسیر کرده به یمن آورد و اهالی یمن آن صورتهاے مهیب بدیدند
و تبر سیدند و او را و اولاد ادغار خواندند و غرو رنفت رسش باشد و بزعم فارسیان کیکاوس بن کیقباد بعهد او به یمن رفت و دخت
او سودابه را بخواست و به بند افتاد و رستم بن زال به یمن رفت و او را انجات داد و ها ماوران در شاهنامه فردوسی ملوسی عبارت
ازان دیار است و بعد از و **هدهاد** بن شراحیل بن حارث راپس بادشاه شد و بعد از و دخترش بلقیس
بن هدهاد بسر وری رسید و طائفه از بزرگان یمن خواستند که دیگرے را بسلطنت برگیرند بلقیس او را امتحانا که خویش فرستاد تا
بخانه اش رفت بلقیس او را شراب بسیار داد چون مست شد بکشت و بلقیس بے مزاحمت بر تخت نشست مادر بلقیس از جنبان بود
خویشانش بیامدند و تهنیت گفتند و بهر او تختے مرصع ساختند و بلقیس را سلیمان علیه السلام دعوت فرمود و به نکاح خویش آورد
تفصیلش که پیش از آمدن بلقیس بخدمت سلیمان آصف بن برخیا وزیر سلیمان بموجب فرمان آنجناب تخت بلقیس را در مجلس آنحضرت
بیک لحظه زدن از راه بعید حاضر آورد و قصه اش در قرآن مجید است و بعد از بلقیس **ماء النعم** بنیره شراحیل به دولت
رسید و تبع ثانی مخاطب گشت و از بسیاری انعام او را ماء النعم گفتندے و بعد از و **ابو کرب اسعد** بن افریقین بادشاه
شد و او معاصر گشتاسپ بود و او با جنود موفور روی بشرق نهاد و از جیحون گذشته ماوراء النهر را مسخر ساخت و شهر سعید را بنا

وبسوخت و در برابر آن شهری ساخت پس آن شهر سمرقند اشتهار یافت و سمرقند معروف است پوشیده نماند که بعضی مورخین رفتن او بسمرقند در مصنفات خود ذکر کرده اند لیکن نگفته که دران وقت از ملوک فرس در ایران کرام بادشاه بود ولاجرم این روایت ضعیف می نماید و در بعضی از روایات آمده که گشتاسپ او را بقتل رسانیده و در بعضی از کتب مسطور است چون مسلمانان سمرقند را بگرفتند ستونی از آهن دیدند بغایت ضخیم طول آن دویست گز و صد و سی گز زیر زمین و هفتاد گز ظاهر بود چون بآن برسیدند سمرقندیان گفتند چون تبع بیاید و این دیار بگیرد بادابنای فرس بسیار بودند چون این شهر را بدیدند گفتند اینجا مقام کنیم و ازین شهر بیرون نرویم و دیگر سلاح نه بندیم پس شمشیرهای خود را بگداختند و این منار از ان ساختند و باین دیار اقامت گزیدند باینجا بعد ازو پسرش **ابو مالک** پادشاه شد و لشکر ببلاد شمال کشید و تا ظلمات برفت و آنجا مریض شده درگذشت مدت مملکتش پنجاه سال بود پس از و پسرش **اقرن** درین جایش گشت و گویند که تبع ثانی عبارت از اوست و او معاصر بهمن بود مدت سلطنتش پنجاه و سه سال بود و بعد از و پسرش **ذو قنان** اسعد بن مالک والی شد و اتبع اوسط خوانند او مردی قهار بود چون شصت و سه سال ملک راند میان پسرش حسان را بحکومت برداشته اسعد را بکشتند **حسان** بحکومت بنشست و قاتلان پدر را بقتل رسانید و لشکر بیمامه کشید و بگرفت گویند که زنی ازرق چشم رزقا نام خواهر ملک تمامه بود و نور باصره اش چندان بود که از سه روزه راه احساس می کرد و چون حسان به منزل سمامه رسید او را گفتند رزقا سپاه را خواهد دید برادر را ازین حال آگاهی خواهد داد تدبیر نیست که لشکریان را امر کنی تا شاخ بزرگ برگ درخت قطع کنند و بمچنان برپشت اسپ یا خود دارند چنان بفرمود تا چنان کنند رزقا برادر را ان گفتگوی می کرد که سپاهی مانند درختان بجانب ما می آیند قوم باور نکردند بعد از سه روز حسان در رسید دو الی سمامه را برادر را بگرفت و بکشت و رزقا را بدست آورده پرسید که چه کردی تا قوت باصره تو باین مرتبه رسیده گفت هرگز نمک نخورده ام تا سرمه در چشم نکرده نخفته ام حسان بفرمود تا چشمهایش بکاویدند و از حدقه بیرون آوردند در کهار ابیدند که از سرمه سیاه شده بود بالجمله حسان بر دست عمر بن ابی کرت بقتل رسید و بعد از و برادرش **عمر** بن ابی کرت بسلطنت بنشست شصت سال بادشاهی نمود و بقولی در عهد او سیل عرم شهر سبا را خراب کرد و بندی که بلقیس بر آب بسته بود بشکست و گفته اند که آن واقعه در عهد ذولادعار اتفاق افتاده و بقولی شانزده بود قصه سیل عرم در قرآن مجید است و در خبر است که سیزده پیغمبر بر آن قوم آمدند و آن محاذیل همه را تکذیب کردند و ایشان از کاهنان شنیده بودند که بند سبا را موش خراب کند لاجرم بر هر فرجه ازان گربه بسته بودند چون زمان موعود در رسید ایزد تعالی موشهای دشتی زیر بند ایشان پدید آورد و گربه ها بگوشه گریختند موشان بند را شکاف کردند نیم شب که مردم در خواب بودند بند بشکست و بسیاری ازان قوم هلاک شدند و خانهای ایشان پر آب شد ایزد تعالی می فرماید پس فرستادیم بر ایشان سیل عرم یعنی سیل صعب و گفته اند که عرم نام شهریست و بقولی نام وادی که آب از آنجا می آمده بالجمله آن سبا از امارت بیرون آمدند از ایشان قبیله غسان بشام و فضاعه بمکه حرارت متجرین و اتمار بیثرب و خزم بیمامه و ازد بعمان و نخع بعراق و اوس و خزرج بمدینه افتادند قال الله تعالی صرفناهم کل ممزق یعنی پراگنده ساختیم همه ایشان را پراگنده ساختنی بالجمله چون عمر ابی کرت درگذشت بن کلال بمنبری رسید و او خفیه مذهب عیسی علیه السلام داشت و از بیم مخالفان ظاهر نمی توانست کرد زمان زمانش هفتاد و چهار سال بود و بعد از و تبع الاصغر بن ابی کرت بن حسان بحکومت رسید و او

آخرین کسیست که او را تبع گفتند و اول کسیست که کعبه را جامه پوشانید و او معاصر بهرام گور بود و در زمان سلطنت خود لشکر به تسخیر ممالک
کشید و مدینه طیبه را محاصره کرد آخر شنید که آن شهر سرای هجرت پیغمبر خاتم الزمان خواهد بود ترک محاصره کرد و عازم یثرب مکه شد و در
اثنای آن حال مریض گردید اطبا از معالجه عاجز آمدند یکی از بزرگان گفتش که آن غریب در گذر تا شفا یابد تبع توبه کرد شفا یافت و عزیمت
جامه در کعبه پوشانید ملبس بلباس دین موسوی گردید بروایت مولف تاریخ صبح صادق از مکه بمدینه شتافت چهار هزار تن از
علما با او بودند شاموں یهودی که از اکابر علما بود گفت بما چنین رسیده که این موضع دار هجرت پیغمبر آخر الزمان ست همان بهتر که آنجا اقامت
نمائیم تا باشد که یکی از اولاد شریف صحبت آن حضرت مشرف گردد پس با چهار صد ق از علما همانجا بماند تبع نیز خواست که اقامت
کند لشکریان موافقت نکردند ناچار از آن عزیمت درگذشت و نامه برسول صلی الله علیه وسلم بقلم آورد مشتمل بر شرح حال و اشتیاق شرف
خدمت پس نامه را شاموں سپرد و بمدینه رفت و آن مکتوب از شاموں بفرزندانش رسید تا آنکه به ابوایوب انصاری رضی الله عنه
که بست و یکم فرزند شاموں است مستقل گشت ابوایوب آنرا برسول صلعم رسانید آن حضرت فرمود مرحبا بالاخ الصالح بالجمله چون تبع بیمن
بازگشت ملت موسوی آشکارا کرد اهالی یمن بت پرست بودند مخالفت آغاز نهادند تبع گفتند درین حدود غاری ست هر که در آن
رود آتشی بلند بیند اگر راست گوئی بود او را مضرتی نرسد و کذاب بسوزد بیائید که آنجا رویم پس باهم بغار رفتند آتشی ظاهر شد و
بت پرستان را بسوخت تبع را ظفری رسید و صد سال مملکت راند و بعد از و خواهرزاده اش بن حجبه بروایت مولف هفت اقلیم
ربیعه بن نصیر لخمی در یمن بادشاه شد و شبی خوابی دید که آن سبب هدایت گردیده به نبوت رسول صلعم وقوع حشر و نشر ایمان
آورد و بروایت تاریخ صبح صادق خواب فرید بن کلال دیده چنانچه در احوالش باید سطیح کاهن دوسیق هر دو در عصر ربیعه بودند و باتفاق
مورخان در اعضای سطیح استخوان نبوده مگر کله و سر دوست و اصابع و بقولی او را روی در سینه بود و هرگاه در غضب رفتی پر بادشاه
نشستی و مطلق بر قیام قدرت نداشتی و او را مانند جامه پیچیده بجایش می بردند و سطیح شش صد سال بر پشت دوسیق پسر خاله سطیح بوده
و سطیح در یک روز متولد شده و او بصورت یک نصف آدمی بود و در کتابت نیز مهارت موفور داشت بالجمله بعد از عمر فرید بن کلال بادشاه
شد و در ایام حکومت شبی خوابی هائل دید فراموشش کرد چون بیدار شد حقیقت حال از کاهنان سوال کرد گفتند که خوابی که فراموش
گردد تعبیر نتوان گفت روزی چند گذشت بشکار رفت و از لشکر جدا ماند و بدامی کوهی رسیدند خانه دید که عجوزی از خانه بیرون آمد و او را
فرود آورد مرید از ریخ زه ابیاسود و چون بیدار شد دختری خوب روی غفر انام بربالین خود نشسته دید دختر او را دلداری کرد و طعام حاضر
ساخت مرید در حسن و جمال دختر نگریست عاشق شده بدختر گفت ملک شما کیست گفت فرید بن کلال که کاهنان را جمع آورد تا خواب
فراموش شده را تعبیر کنند تو نیست گفت مگر ترا در تعبیر خواب وقوفی هست گفت آری گفت از ان خواب باری بگو گفت بخواب دیدی که گرد
بادها متعاقب یک دیگر پیدا شده به افق رسید و در میان آن دشتها ظاهر می گشت و دود بیرون می آید پس جوی آب ظاهر شد و
مردم را به آشامیدن آن دعوت می کرد فرید گفت خواب چنین است و تعبیر آن چیست گفت گرد بادها عبارت از ملوک ست و دودش موافقت
مخالفت ایشان و جوی آب شریعت غرا و منادی پیغمبر ست که مبعوث شود و از اولاد نضر و هر که متابعتش کند از عقوبات آخرت
رهائی یابد پس گفت آن ملک می خواهی که مرا بکار در آوری و این ممکن نیست چه اگر چنان کنی کسیکه طاقت مقاومت با او نداشته
باشی بدشمنی تو برخیزد همانا که یکی از مصاحبان را با او محبت بود مرید بر سید و از ان عزیمت درگذشت و بعد از و پسرش **ولیعه** بر

ذوجدن پس ابرهه بن صباح بسلطنت نشست ونسبت بر به بلقب بن صبلح الاصغر الحمیری میرسد وبعد ازو ابرهه وپس ازو
حسان بن عمر حکومت کردند وبعد ازو **ذوشبار** روای شد شبارچ شیراست وشیر گوشواره درگوش داشت بآن ملقب شد
داد از ابنای ملوک بود چون بست وهفت سال ملک راند خواست که با وسوسس به امری قبیح قیام نماید ووسوسس او را زخم کاری هلاک
ساخت **ذونواس** یوسف نام واز آل حمیر واز نسل ملک بود او را ازان ذونواس گفتند ی که دگیسو دراز داشت وآن پیوسته آویخته
بودی ونواس در لغت آویختن باشد وبعضے نام او را زرعه بن شرحبیل گفته اند هر گونه او سه خیل اصحاب اخدود است
واصحاب اخدود عبارت از تابعان اوست قال الله تعالی قتل اصحاب الاخدود النار قصه آن در قرآن مجید مشروح است
مر او سه دختر اهل ظلم بوده ودر کشتن وسوختن عیسویان بغایت حریص وجهد بلیغ مے نمود ومعاصر قباد پدر نوشیروان بوده قیصر روم
که منتابعت ملت عیسوی می نمود به نجاشی بادشاه حبشه نوشت که ذونواس را استیصال سازد ذونواس بگریخت ودر راه در گذشت
وبعد ازو **ذوجدن** نامی روزی چند بحکومت نشست وبعد ازو **ارباط** نامی از متبان نجاشی بحکومت نشست وابرهه بن
صباح امیر الجیوش حبشه که او نیز از امرای نجاشی بوده بر و خروج کرد وارباط را بقتل رسانید ابرهه بن صباح بحکومت مین نشست
ورغبت مردم بزیارت کنیسه بسیار دیده در صنعا کنیسه بنا نهاد آنرا قلیس نام کرد وخلق را بزیارت آن دعوت نمود واز زیارت کعبه مانع
آمده این خبر بمکه رسیده مردی نفیل نام از بنی کنانه در غضب شد وبصفا رفت ومحافظان کنیسه را گفت نذر کرده ام که شبے
در روز انجا عبادت کنم مجاوران او را بگذاشتند نفیل شب دیوار خانه را بکاردست به اندود وچون صبح در بکشاد ند بیرون آمد
وراه حجاز پیش گرفت ابرهه ازان آگاه شده در غضب رفت وسوگند یاد کرد که کعبه را خراب سازد وآنگاه بعزم تخریب خانه کعبه
با لشکر بسیار وفیلان کوه پیکر روی بحرم نهاد وبیت الحرام رسید وباجماعه خویش به زخم سنگ طیراً ابابیل هلاک گشت
بروایت مولف صبح صادق درین سال ولادت باسعادت رسول صلے الله علیه وسلم اتفاق افتاد بعد ازو پسرش **مکسوم**
درین بحر نشست ویک سال ملک راند ومادر وزن ذی یزن بوده بعد ازو برادرش **مسروق** حکومت کرد در دست
برادر مادرے خود سیف بن ذی یزن کشته گشت وبعد ازو **سیف** بن ذی یزن بحکومت نشست او ازو دبان ملوک حمیر است
پدر او ذی یزن از وارثان ملک مین بوده یزن چراگاه را گویند او در بعضے بلاد مین که در تصرف داشت امر کرده بود که مردم دواب
خود را در چراگاه نگذارند تا پوسته سبز وخرم باشد لاجرم او را ذی یزن خواندندی گویند که چون ابرهه بر مین مستولی شد زن ذی یزن
را که در حسن نظیر نداشت ازو بگرفت وبخواست پسرانش مکسوم ومسروق ازو بوجود آمدندی زن مظلوم بقصر برد ونا امید شده بنوشیروان
پیوست ودر گذشت پسرش سعدی کرب معروف بسیف ذی یزن بخدمت نوشیروان رفته التماس اعانت نمود تا ملکت موروث
را از حبشیان انتزاع نماید نوشیروان امر فرمود که از سپاهش هر کسیکه در زندان باشد همراه سازند سیف با آن جماعه وگروهے
از بنی حمیر بحبشیان ظفر یافت ودر بلاد مین بحکومت نشست وبعد از هفت سال تنها در شکارگاه بدست جمعی از حبشیان بقتل رسید ودولت
آن حمیر سپری گشت وقتل شده در سال هفتم از عام الفیل اتفاق افتاد وبعد ازو تواما ن نوشیروان بحکومت بلاد مین رسیدند از ان
جمله است باز(ان) بن ساسان نمی که بفرمان خسرو پرویز بحکومت نمی رسید او به نبوت محمد صلی الله علیه وسلم ایمان آورد وبعد ازو
داذویه خواهر زاده مادر آن بحکومت نشست ودر سن دهم هجرے در گذشت بعد ازو حکومت مین بخلفاء راشدین وپس ازان

بنی امیه و بعد از بنی امیه بآل عباس مستقل گشت و در عهد بنی عباس قرامطه خروج کرده بر بعضی ازان دیار استیلا یافتند و احوال قرامطه در بلده هجر که نشستگاه قرامطه بود مرقوم گردد و بروایت مولف صبح صادق **امام هادی** یحیی که از احفاد ابراهیم طباطبا که نسبتش به امام حسن بن علی علیهما السلام می پیوندد در سن دویست و چهل و پنج هجری در مدینه متولد شد و در دویست و هشتاد هجری درین ظهور کرد و با قرامطه محاربات نمود و ظفر یافت و مستقل گشت و اولادش بطناً بعد بطن در انجا حکومت کردند و ازان طائفه است **امام منصور** که سید قبادهٔ شریعت مکه در حجاز بنام او خطبه خواند ناصر عباسی خلیفه بغداد بر و حسد برد و طوایف اعراب بین را بفرستاد تا او را بقتل رسانیدند و بعد ازان طائفه از آل ایوب **شمس الدوله** پور انشاه بن ایوب برادر صلاح الدین یوسف بن ایوب والی مصر عبد النبی المستف بن مهدی را که از علماء زمان بود درین می نشست خود را مهدی موعود پنداشته خروج کرده بر بسیاری از بلاد یمن مستولی شده بود در سن پانصد و شصت و نه هجری بقتل رسانید و ان بلاد بگشود و مستقل گشت و چند نفر ازان کرده بحکومت یمن قیام نمودند تا شش صد و بست و شش هجری حکومت کردند و بعد ایشان آل رسول که اول طائفه **ملک منصور** نور الدین ابو الفتح است مستقل گشت و در شش صد و سی و پنج هجری حج کرده به یمن مراجعت نمود و آخر این طائفه **ملک موید حسین** طاهر است که در عهد خویش از استیلای عامر بن طاهر بن معوصه قریشی عاجز آمد و بمکه رفت و در گذشت و بعد از و آل معوصه **ملک ظافر** بن عامر بن طاهر بن معوصه قریشی بلوازم سلطنت قیام نمود و در شش صد و هفتاد هجری در گذشت و آخرین آن طائفه **ملک ظافر** صلاح الدین عامر بن ابو الوهاب است که با سلطان قانصوی غوری والی مصر مخالفت گشت در دست لشکران قانصوی بقتل رسید و عمش **عامر** والی عدن آن شهر مضبوط ساخت حسین بیگ و سلیمان بیگ امرای قانصوی انچه ازین گرفته بودند بران قناعت کردند عامر بعدن والی بود یا آنکه در سنه صد و چهل و پنج هجری دست سلیمان بادشاه بفرمان سلطان سلیمان عثمانیه صاحب روم که به تسخیر بنادر یمن روی آورده بود بقتل رسید و دولت سلاطین یمن سپری گشت و مملکت یمن بتصرف آن عثمان از ملوک روم در آمد و از مصافات یمن یکی است که سام بن نوح علیه السلام همت بر آبادانی او گماشت و در انجا خرما دانه خوب می شود و دیگر مخا است که در تمام یمن بندرت بدان لطافت نیست و فرسخ سادکه و قهوه خوردن از اختراعات اوست و در مخا واقع است و دیگر تعز است از ابنیه اصقف بر خیاو وزیر سلیمان عزم و در جبالش دارخشیت که آنرا ارب گویند و برگش از افیون کیفیت می دهد و میوه سرو سیری در انجا نیک بعمل می آید و ایضاً ضنعا است بطیب آب و هوا و لطافت کوه و صحرا مستثنی از جمیع شهرهاست چه قریب خط استوا واقع شده و در سالی دو زمستان و دو تابستان و همچنین خریف و بهار بحصول می پیوندد و اشجار سالی دو بار میوه می دهد و قصر همدان در ضنعاست و از بزرگان آن قصر را سنگ ایوان ساخته اند که هر طرفی ازان نیرنگی ظاهر می گشت و در قسلمی دفرمخانه بوده که سقف آنرا بلک سنگ رخام پوشیده بودند و بر هر کنش صورت شیری ترتیب داده که چون باد در انخا وزیدی ازان تمثالهای آواز شبیه مسموع شدی و در عجائب البلدان آمده که قصر همدان چندان ارتفاع داشته که در وقت طلوع و غروب آفتاب سایه آن سه میل میرفت و دو چهار فرسنگی صنعا صفوان نام مردی باغی داشته قریب دوازده میل که حاصل آنرا براه خدا نثار می نمود و بعد از چند گاه اورا پسری بهم رسید که پدر را ازان عطیه باز آورد هر آئنه انش خط الهی بر آن قوم افتاد شجر آن باغ را مقرر گردانید و آن انش در عرض سه صد سال التهاب داشته چنانچه در اطراف آن طیور را مجال طیران و وحوش را قدرت جولان نبوده و دیگر مضافات یمن

سبا است که آنرا مارب نیز نامند و از سبا تا صنعا سه روزه راه است و بانی الشهر سبا بن یشجب بن یعرب بن قحطان بوده اما اکنون از آن آثار چندانی باقی مانده و شهر سبا سخت گاه بلقیس بود احوالش در ضمن ملوک یمن گذشت و بقولی سد بر آب سبا از آثار بلقیس است و چون آل سبا در یمن به بلای سنگ سیل مبتلا شدند طائفه ها از آل سبا جابجا متفرق شدند چنانچه مرقوم گشت و از آل ازد بشام افتادند و بر کنار آنکه آنرا غسان گفتندی فرود آمدند و به غسانیان اشتهار یافتند و احوال ایشان در اقلیم سوم در ضمن بلاد شام مرقوم است صاحب عجائب البلدان آورده که در سبا از غایت لطافت آب و هوا مگس و پشه و مار و عقرب و دیگر هوام نباشد **حضرموت** شهریست ماتره گویند در آنجا اتیست هر که از آن بیاشامد مخنث گردد **عدن** در ازمنه سابقه نهایت آبادانی داشته و امروز آبادانی آن به مخا منتقل شد و تا مخا سه روزه راه است و بحر عدن همان قلزم است که بحر احمرش نیز خوانند و از جمله خلجات پیداست که طولش چهارصد و شصت فرسخ است و عرضش دویست فرسخ و مرتبه مرتبه کمتر شود تا بشصت فرسخ آید چون قلزم بر ساحل دریا بطرف غربی واقع شده هر آئنه بدین اسم موسوم گردید و بعضی عمان را داخل یمن شمرده اند اگرچه گرمسیر است اما در بعض ولایاتش سرما سخت شود و جبال برف بارد و اصل معموره اش بر کنار دریای فارس که بحر عمان و بحر بصره و بحر هندش نیز خوانند واقع است و مردم را در این دریا منافع بیحد باشد و سفائن ازین بحر بسلامت برآید و اضطرابش از دیگر بحور کمتر بود اما گردابی دارد که چون کشتی در ان موضع افتد دیگر خلاصی ممکن نباشد طول این دریا صد و شصت و عرضش را هشتاد فرسخ گرفته اند و در میان دریای عمان و قلزم پانصد فرسخ زمین خشک افتاده آنرا جزیرة العرب خوانند و اعراب بسیار آنجا ساکن اند **هجر** بلده ایست نظیف بمیان عمان و عدن و در ان ناحیه نسناس بسیار است و آن جانوریست مانند نصف بدن انسان در طول یکدست و یک پای و یک چشم دارد و دست او بر سینه بود بزبان تازی تکلم کند او را صید کرده می خورند از شخصی نقل است که گفت غلام من از صحرای هجر نسناسی زنده بیاورد چون مرا کرنیست گفت بخدا که مرا فریاد رس بغلام گفتم که او را بگذار غلام گفت که بکلام او فریفته مشو قبول نکردم او را رها نمودم آن بیک پا از پیش من چون باد بیرون رفت **ذکر قرامطه** در هجر نشیمن و استیلا داشتند و آن طائفه اند از اسمیله و ایشان را اعراقیان باطنه و فروکنه و خراسانیان تعلیمیه و ملاحده نامند و ملاحده الموت دیگر کرده اند که در ضمن قهستان احوال ایشان باید بعضی گفته اند که ملاحده الموت از ایشان بودند باری جمله قرامطه گویند قوله تعالی باب باطنه فیه الرحمة و ظاهره من قبله العذاب و این آیه را دلیل خود سازند گویند که هر ظاهری را باطنی است و هر تنزیلی را تاویلی و قرآن را بمقتضای رای خویش تاویلات گفتند و کلام خود را بکلام فلاسفه مخلوط سازند و دیگر از منقولات آن کرده است که خدا نه جاهل است و نه عالم و نه قادر است و نه عاجز و نه زنده است و نه مرده و نه همچنین جمیع صفات را سلب کند و گویند عیسی پسر یوسف نجار بود و آنکه مرده را زنده می کرد بتعبیر باین معنی کنند که دلهای مردم را علمی آموخت و گویند نماز عبارتست از اطاعت مولی و امام و زکات آنکه آنچه از اصطباح توزیاده آید بفقرا رسانی و نیز عبارت از خمس است و از اشارت آنکه خلق را به اطاعت مقتدای خود خوانی و روزه آنکه خاموش باشی دیگر نگاهداشتن سه اردو روزه واجب نبود مگر یک روز نوروز دیگر روز مهرگان و حج عبارتست از قصد بسوی او و محرمات جماعتی اند که ایشان را دشمن باید داشت و دیگر محرمات را حلال دانند مگر شراب حرام بود نماز آنقوم نه بر وجه نماز مسلمانان بود و قبله نه بموجب قبله مسلمانان و دیگر ازین قبیل بود گویند هر کجا در قرآت فرعون و هامان ست مراد از ابوبکر و عمر ست و جبت و

طاغوت معاویه و عمر عاص باشند در وجه تسمیه ایشان تفرقه اقوال مختلف است راقم حروف بر یک روایت از تاریخ صبح صادق اتفاق
می نماید محمد بن اسمعیل بن امام جعفر صادق عرم را اغلاسے بود مبارک نام خط مفرطه نیک نوشتی لاجرم او را مفرطه گفتندی عبد الله نامے
یا مبارک دوست بود چون هارون رشید خلیفه عباسی اسمعیل را بگمان آنکه سر خروج دارد حبس نمود عبد الله مبارک گفت خواجه تو دوست
من بود و سر ارخود را می گفت مبارک از ان سوال کرد عبد الله سخنے چند از زبان ائمه مخلوطه بکلام اهل طبائع و فلسفه با او گفت و بکوفه
شد و جمعی با و پیوستند و ایشان را مبارکی و قرامطی خواندند و از ان طائفه است **ابو القولاس** بن بهرام قرمطی که در سن دو صد
و هفتاد و شش هجری خروج کرد و بر بعضے از بحرین مستولی شد و در مملکت فسادی کرد بعد از و پسرش **ابو سعید حسن** جانشین شد
و لشکر معتضد عباس را هزیمت داد و بر اندک دیار بحرین قناعت کرد نقل است که چون ابو سعید حسن رئیس لشکر معتضد عباسے را اسیر
کرد و او را گفت بشرطے ترا نجات دهم که از طرف من خلیفه را بگوے که مردی ام در بیابان نشسته اگر همه سپاه خود را بزرم می فرستے
ظفر نیابی چه من بشدت خو کرده ام و لشکر تو به آسایش الفت دارد و در باغ و بوستان گذرانند اگر لشکر اندک فرستی از دست من جان
نبرند اگر بسیار فرستی به بیابان نهاروم و هنگام فرصت شبخون آرم و عاجز گردانم عباس گوید چون این سخن معتضد گفتم بظاهر غضب
کرد پس از ان نام ابو سعید ببرد و دائما زکرویه بن حمدویه قرمطی است از دعات قرامطه بود بکبود کوفه می نشست جمع از بنی کلب را
که مابین کوفه و دمشق اقامت داشتند بفرقیت و پس خود ابو القاسم یحیی را بریاست آن طائفه فرستاد یحیی بریاست آن قوم رسید
و دعوی نبوت کرد و سنگ دیلمی غلام معتضد را هزیمت داد و بقتل رسانید قرامطه متوجه شام شدند و با سپاه طغج که از قتل احفاد ملوک
طولونیه والی مصر ایالت دمشق داشت رزم کردند و غالب آمدند و دمشق را محاصره کرده سپاه مصر را رسید و رزمی صعب نمود و ابو القاسم
یحیی بقتل رسید قرامطه متوجه حمص شد و حسین بن زکرویه الشهور بصاحب الشامه را بریاست برداشتند و چون او خالی بزرگ بود داشت
او را از ان صاحب **الشامه** می گفتند بالجمله صاحب الشامه حمص را محاصره کرد قهرا گرفتار گشود و خود را امیر المومنین خواند المکتفی عباسے
خلیفه بغداد علی بن عیسی را بدفع او فرستاد صاحب الشامه بدمشق رفت و از اهالی آنجا خراج گرفت و بحماه و بعلبک شتافت
و قتل عام کرد و به سلمیه شد و به امان بگرفت و ابتدای قتل از هاسیتان نمود و ساکنان آنجا را مع بهائم کشت و زنان را
بر اصحاب خود مباح ساخت بسیار بودی که بنجاه مرد با یک زن جمع آمدندی علی بن عیسے خود را مرد میدان او ندید المکتفی ابو الاغر را
بمدد او فرستاد ابو الاغر بسجد و حلب رسید مطوق بفرمان صاحب الشامه روی با و نهاد و رزمی صعب کرد و ظفر یافت ابو الاغر به
مقابله حلب پناه برد صاحب الشامه حلب را محاصره نمود سپاه از مصر رسید و صاحب الشامه را بقتل رسانید برادر صاحب الشامه
در صدد فرات خروج کرد و دعوی به یمن فرستاد تا بر بعضے مملکت یمن مستولی شدند زکرویه کمین از ان خلیفه خود ابو عالم را بفرقیت نهاد
پیش نبی کلب فرستاد ایشان زکرویه را ادالی الله گفتندی و مجده کردندی ابو عالم متوجه دمشق شد در شام فساد آغاز نهاد
و بر لشکر خلیفه بغداد تاخت قافله حاج را غارت کرد و بالاخر زکرویه بر دست سپاه المکتفی زخمی و اسیر شده ببرد ابو سعد حسین که باندک مملکت
بحرین بقناعت می گذرانید و ذکرش معتضد عباسی در خلافت خویش لشکر بحرین فرستاد ابو سعید بحرین بگذاشت و در اطراف ممالک به
فساد پرداخت بالاخر با پانصد سوار روی به بغداد نهاد مقتدر ابن ابی الساج را با سی هزار سپاه بحرب او فرستاد ابی الساج دشمن را خوار
داشت و پیش آرزم بمقتدر نوشت که ابو سعید را بنده کرده متعاقب بدرگاه می فرستم او باز نوشت که هر چند لشکر تو از سپاه او زیاده است

لاجرم از احتیاط غافل مباش ابی الشلاح التقفانی بآن نکرد در سوی نزد ابوسعید فرستاد و به اطاعت خواند سعید گفت یا امیر با نوچند
نبرد مردست گفت سی هزار گفت و الله که سه مرد نیستند پس یکی از لشکریان خود را گفت سر خود را ببرید و دیگری را بفرمود خود را
در آب غرق کن و دیگری را گفت که خود را از بلندی بزیر افگن ایشان بفرموده عمل کردند ابوسعید گفت مرا که چنین لشکری بود از
بسیاری خصم نه اندیشید پس بر ابن الشلاح شبخون برد و ظفر یافت و او را بگرفت و با مکان در یک زنجیر کشید مقتدر آگاه شد و از
ترس او جسر از دجله برگرفت تا عبور نتواند کرد ابوسعید بهجر بن شتافت در تمام هجر مستولی شد و در سه صد و یک هجری عزم مصر
کرد و به هجر باز گشت همدران سال از دست غلامی تقبل رسید پسرش **ابوطاهر سلیمان** بجای او نشست و آوازه هجر
لکرد بر سپاه خلیفه عباس ظفر یافت و در سه صد و یازده هجری در شب تاریک به بصره ریخت و مسجد جامع را بسوخت و جمع کثیر را بکشت
و در سه صد و سیزده هجری در موسم حج بمکه رفت و هر کرا یافت گشت بکیان سلاح بر خود راست کردند ابوطاهر گفت ما نیز آمدیم
از اختلاف سپاه تیغ برکشیدند ابوطاهر گفت من ایشان را مانع آمدم شما سلاح از خود دور کنید چنان کردند پس از هر دو جانب سوگند
یاد کردند و به اطراف پراکنده شدند ابوطاهر خود را ناگاه در حرم افگند و به قتل عام فرمان داد و قرمطیان بسیاری از مجاوران و مسافران
را بکشتند و در خانه را به کندند و حجر الاسود را قلع کردند و چاه زمزم را از کشتگان انباشتند و گفتند خدای شما به آسمان شود و خانه بر زمین
گذارد و لاجرم آنرا غارت کنیم پس جامه را از خانه باز کردند پاره پاره اش غارت بردند و به سبیل استهزا گفتند دمن و خانه گان ایمنا
چون در خانه نهان شدند حجر از تنهای ما امان یافتد و انبیاء و مرسل را ناسزا گفتند که تنها کس مردم در دنیا مردم را تباه کردند صبابی
و طبیبی و شتربانی یعنی موسی و عیسی و محمد صلی الله علیه وسلم پس ابوطاهر سیزده روز در مکه بماند بفرمود تا حجر الاسود را بر شتر با
کردند و بالا به بطحا آوردند و گرزی بر آن زدند تا پاره پاره از آن بشکست و حجر مدتی در میان قرامطه بماند و در سه صد و بست پنج هجری
ابوطاهر بر کوفه استیلا یافت و در این اوقات اکثر سپاه خلیفه را شکست تا آنکه در صد و سی و دو هجری در ابله فوت کرد بعد از و
ابوالقاسم احشاری والی مصر را محاصره کرد چون مغرا سمعیلی از افرنجه بمصر آمد حسن بشام باز گشت معز سپاه بدفع او فرستاد
و حسن ظفر یافت و بر بعضی از بلاد شام مستولی شد و در سه صد و شصت و شش هجری در گذشت و بعد از و از قرامطه یا ثماری بر خاست
و در بعضی از تواریخ مسطورست که در چهار صد و سیزده هجری جمعی از قرامطه بمکه شدند یکی از ان بمسجد الحرام رفت و حجر الاسود را سه کرز زد
و سواران دیگر بر در مسجد ایستاده محافظت بار خود می کردند پس بیرون آمدند و سوار شدند و با هم ایمان رفت و کس ندانست که ایشان
از کجا آمده بودند و کجا رفتند **ارم شداد** در یمن ما بین صنعا و حضرموت بوده آورده اند که شداد بن عاد بر ادر شدید بعد فوت
او در دیار شام بسلطنت بنشست و هود پیغمبر علیه السلام را که معاصر او بود گفت که اگر تو ایمان آرم جزای آن چه باشد هود فرمود بهشت
و او صاف آن تقریر کرده شداد گفت که من چنان بهشتی بهر خویش بسازم انگاه رسول نزد خواهر زاده خود ضحاک ماران بایران فرستاد
و بسائر بادشاهان جهان نامه نوشت و در و سیم و جواهر طلب داشت و موضع بشام اختیار کرد و باغی بنیاد نهاد و صد کس از
معتمدان خود جهت آن امر تعیین فرمود و هر یک را هزار کس تابع ساخت و ایشان را در اموال خود تصرف داد که زر و جواهر و عطر
انچه سامان پذیرد بکار برند گویند مساحت آن قصر دوازده در دوازده فرسخ بود و درون آن سی صد قصر ساخته بودند که خاک و خشت
و زعفران بوده و در بیرون سه منظر با ارسیم و طلا جهت لشکریان ساخته بودند ارتفاع دیوارش سیصد ذرع بود و بعد از پانصد سال

آن عمارت تمام کردند در تواریخ مسطور است که شداد در اتمامش آن نصیب نشد و از نتایج یمن یکی عقیق است دارندهٔ اخبار
انگشتری عقیق جهت قضای حاجت و امان از بلیات و یمن و یمنی بسیار نیکست و عقیق سرخ افضل است بلاد الریح ولایتیست
وسیع رنگ و رنگبار سرشت گویند شمالی آن امصار مملکت یمن و جنوبش بیابانها بی سکون و شرقیش ولایت بلوند و غربیش مملکت
حبشه است و مردم آن دیار هرگز غمگین نباشند چنانچه شیخ ابوسعید ابوالخیری فرماید بیت بی غم دل کیست تا بر آن عالم دست +
بیغم دل زنگیان شوربد و مست + و همگی سبب تفریح آن جماعه را از ظهور کوکب مسهل یافته اند که آن هر شب بر ایشان طلوع کند
و تمامی زنگیان از ریح بن کوش بن کنعان بن حام بن نوح علیه السلام بوجود آمده اند آن جماعت را سبا الابش خوانند چه هرگاه بر دشمن
خود ظفر یابند گوشتش را بخورند همچنین اگر از بادشاه خود برنجند او را بکشند و بخورند چون طلا در ان دیار بسیار است و زیور و حلل خود را
زنان آنجا از آهن سازند و گویند هر که آهن با خود دارد شیطان بروی دست نیابد و شجاعتش افزون شود و گاو آن دیار با آب
تازی در کارزار پر باری کنند و غذای اهل زنگ پیشه از گوشت فیل در رافه باشد و گویند در آن ولایت درختیست که اوراق آنرا
هرگاه در آب اندازند و فیلان از ان آب بیاشامند چنان مست و بیهوش شوند که بسهولیت آنها را صید کنند و دیگر از احوال
زنگیان آنچه از کتاب فرنگیان در ضمن دنیای نو مبرهن است بعد از بیان هفت اقلیم رقمزده کلک بیان خواهد گشت جزیرهٔ ابجود
از جزائر دریای زنگبار مردم کمتر بدانجا رسند و ساکنان این جزیره را هر سال از کوکبی آفتی عظیم رسد چه متعه و اثاثه و بضاعت
ایشان از شدت حرارت آن کوکب می سوزد و آن جماعت متر قب آن می باشند که چون ظهور آن کوکب بمحل رسد که ضرر دهد از انجا
رحلت کنند چون کوکب از ان تجاوز کند بموطن خود باز آیند جزیره سکیبار هزار از جزائر زنگباست و شهری تمام دارد هر که
از روندگان بدین جزائر رسند خلاصی او ممکن نیست پوشیده نماند که جزائر جمع جزیره است آنرا گویند که اطراف او آب باشد و بدون
گذار بر آب رفتن بدانجا میسر نشود و بندد آنکه بر ساحل دریا آبادی داشته باشد حبشه مولف هفت اقلیم حبشه پیوسته را قسمه
حروف گوید که حبش نیز ملک کلان وسیع می دارد و آن از کتب فرهنگ دبرخش سوم افریقیه در ضمن دنیای نو مرقوم است بالجمله
مملکت حبشه غربی بلاد زنج افتاده احوال ملوک حبشه را از تاریخ صبح صادق می نویسد چه لقب سلاطین حبش نجاشی است و ایشان
قبل از ظهور اسلام استقلالی عظیم داشتند و برخی از امرای ایشان بر یمن استیلا یافتند چنانچه گذشت و از سلاطین حبش ست نجاشی که معاصر
محمد صلی الله علیه وسلم بوده بآنجناب ایمانی آورد و از نجنان اوست که الملک یبقی علی الکفرة ولا یبقی علی الظلم در زمان سلطنت او جمعی
از صحابه رسول صلعم بحبشه هجرتی کرده بودند و کافران مکه عمرو عاص را با هدایا بدرگاه او فرستادند تا اصحاب را بدیشان سپارد نجاشی گفت
که با خدا عهد کرده ام که رشوت نستانم هدایای روسای مکه بازگردانید و اصحاب محمد را خواند و وصف آنجناب را از ایشان شنید و
از دین عیسی عرم بدین محمد صلعم میل نموده ایمان آورد بلاد یونه بر کنار بحر نیل واقع است طولش ۱ الحمد تا بست شبانروز قطع کنند
و شهر تقله دار الملک بلاد یونه است و بر شرقی نیل واقع شد متوطنان آن شهر نصاری باشند و ایشان با حائض جماع بکنند بقول طبیبان
هر کس که با زن حائض جماع کند بمرض حرقة البول و قرحه مبتلا شود بالجمله خورش ایشان اکثر جو بود و کمتر بسیار بکار برند و زراعه
در ان ملک بسیار بود مملکت یونه مشتمل است بر بلاد سودان که از انجا طلا از بیگ روید و هوایش در غایت گرمی باشد چنانچه اهالی
آنجا در زیر زمین بسر برند چون شب شود بیرون آمده زر ها بدست آورند متاع ایشان همان ست و لباس ایشان پوست حیوانات

بود بجهت بسیار دران دیار رسند و بعد از رسیدن دران نواحی طبل زنند و متعه خود را در موضعی جدا جدا نهند و باز گردند مردم آنجا به آواز طبل بر آمدن تجار وقوف یافته شب بر سر آن متاع آیند و در برابر هر متاعی در وجه قیمت آن طلا گذارند و صباح بازرگانان در آنجا رفته اگر راضی نشوند بضاعت را از طلا دور تر گذارند و باز گردند و دیگر شب باز آن مردم بیایند و پاره طلا بر آن بیفزایند تا وقتیکه تجار راضی شوند و نوبه از جمله پسران حام بن نوح علیه السلام بوده این ولایت بنام او مشهور است و بقولی حام در سلک انبیا انتظام داشته لا از فرزندان او هیچ کس بمرتبه نبوت رسیده و جام را نه پسر بودند و بر ین موجب هند و سند و زنج و نوبه کنعان کوش قبط بربر حبش و هر یک بنام خویش شهرها بنا نهاد چین مملکت مشتمل بر آب های خوشگوار و انهار حلاوت آثار و از اقلیم اول تا سوم ولایت چنین است و بعضی با اقلیم چهارم نیز گفته اند و اکثری از مورخین چین را از مضافات خطا می دانند و خطای در اقلیم ششم است و ولایت چین از انبیه چین بن یافث بن نوح علیه السلام است و او بدقت طبع و حدت ذهن موصوف بود صور رنگارنگ و نقاشی و بافتن جامه ملون و ابریشم از کرم پیله بر آورد و اکثر مصنوعات که تا اکنون در میان مردم چین متعارف است او اختراع نمود و چین را فرزندی بود ماچین نام ماچین در زمان حیات پدر شهری بنا نهاد و ماچین نام گذاشت و رسم پرزدن بر کلاه و دستار از و مانده و مشک از نافه او پدید آورده چین را نیکباس و ماچین را نیز می نامند و سکانش بعبادت اوثان اشتغال می دارند و تناسخ و مجوسی در ایشان بسیار بوند و اکثر صنعتهارا نیک می شمارند خصوص تصویر را که در میان ایشان نوعی از عبادت است و اهل چین مردم ربع مسکون را کور می دانند الا مردم روم را که می گویند که یک چشم دارند و نیز مشهور است که وقتی گردونی از چوب ساخته بودند که بی حرکت محرک هر قدر که می خواستند حرکت می کرده و در وقت ایستادن بی اشاره مانعی باز می ایستاده و بادشاه چین بقول مولف هفت اقلیم از قوم ملوک مغل است راقم حروف تحقیق این معنی در اقلیم ششم در ضمن احوال چین مرقوم ساخته و ساکنان چین اگرچه بحسن صورت اتصاف دارند اما بشتر کوتاه قامت و بزرگ سر باشند و دار الملکش را ابجر خوانند و بلده بحر که در میان عمان و عدن است آن دیگرست و گذشت کپتان چوپانهان از ممالک مسموده که اکنون دار الملک چین یکی یکین نام دارد و رودی عظیم میان شهر جریان دارد و میان آن ریاریکی ظروف وارانی است که ماده آن اینگست که در کوههای آن ملک بهم می رسد و آن سنگ را آتش کرده در حوض آبی افگنند و بر بهم زنند و بگذارند تا آنچه ثقل دارد در ته حوض نشیند و صاف آنرا گرفته در حوض دیگر بریزند و همچنین مکرر این عمل کنند تا هر چه صاف تر بماند آنرا در سرکار بادشاه ضبط کنند و ظروف فغفوری و ماهی تجیبی بحصول پیوندد و باقی را بسایر مردمان گذارند و در عجائب البلدان مسطور است که در یکی از قریه چین عذیر یست که در سالی یک مرتبه اهل آن قریه جمع شده اسپی دران عذیر اندازند و بر اطراف عذیر ایستاده اسپ را از بر آمدن مانع آیند و تا دم که اسپ در آب باشد باران آید چون بقدر کفاف بارید شود اسپ را بر آورده بکشند و گوشش را بر قله کوهی که نزدیک عذیر است گذارند تا طیور و وحوش گرد و نیز در حدود چین چشمه ایست که چون مریض آب از ان بیاشامد اگر اجلش رسیده باشد فی الحال بمیرد والا در فوریک شود و همچنین در یکی از مضافاتش آسیائیست که سنگ اسفل آن متحرکست و سنگ اعلای آن ساکن و از بر سنگ آردی سبوس و سبوس بی آرد بیرون آید و بحر چین را بحر اخضر نیز گویند و طول آن پانصد فرسخ و عرضش دویست و هفتاد و پنج فرسخ گرفته اند و دران بحر جزائر باشند و در اکثر آن جزائر معادن زر و یاقوت و دیگر جواهر باشند و ازان جمله جزیره الرانج است که طولش هزار فرسخ است و بادشاه این جزیره مهراج نام دارد و از خراج آنجا هر سال شش هزار من طلا حاصل می شود و درین

جزیره غاره الملک و درخت کافور باشد و آن جزیره عمارات دارد **جزیرة الخرمانی** در خاتمه روضة الصفای ناصری چنین است که آن در اقصای چین است و دران هزار فرسخ است و در وی کوههای رفیع با چشمهای آب روان است و هوای خوش دارد مردم در انجا ساکن باشند و سود اگران جهت تحصیل یاقوت سرخ و زرد و کبود بآن جزیره روند و بدست آرند **جزیرهٔ ولی واق** متصل جزیرهٔ رانج است در انجا طلا بسیار حاصل شود چنانچه طوق و زنجیر سگ و بوزینه از طلا سازند و پادشاه این جزیره زنی جمیله باشد و ملازمان و ارکان دولتش جمع زنان باشند و با رجل اختلاط ندارند و درین جزیره آنبوس بسیار بود بجای هیزم سوزند **جزیرهٔ نساس** نیز متصل جزیره رانج است و ساکنان انجا بقامت یک گز و نصف بدن انسان در طول که یک چشم و یک دست و یک پای دارند صنفی از طیور هر سال درین جزیره آیند و ساکنان انجا که نساس اند بگیرند و منقار مجاره کنند و ایشان را ایذای شدید رسانند **جزیرهٔ قاهران** بروایت مولف روضة الصفا نیز در بحر چین باشد و در آن جزیره جانوری که آنرا گرگ خوانند بسیار باشند **جزیرهٔ مطامل** در بحر هند است و صندل و کافور و سنبل ازین جزیره آرند **جزیرة القصی** نیز در بحر هند بود و در انجا قصر بست هر که در انجا رود بیهوش شود و ساکنان آن جزیره قومی باشند که ابدان ایشان مانند ابدان بنی آدم بود در وی ایشان مانند روی سگ باشد **جزیرة الاسقر** نیز در بحر هند ساکنان این جزیره را روی بر سینه باشد و درین جزیره کوهیست رفیع که معدن گوگرد در انجا باشد و هنگام شب بران کوه آتشی عظیم از گوگرد مشتعل شود و نا بر میل دود و شکر درین جزیره باشد **جزیرهٔ سراندیپ** جزیره ایست از بحر هند که دور آنرا هشتاد فرسنگ گرفته اند و در مؤید الفضلا از عجائب البلدان می نویسد که سراندیپ شهریست بزرگ و هشتاد محله دارد و در هر محله فرسنگی و یک صد سراندیپ دارد و بر لب آن آب قبر آدم علیه السلام است و حد دیگر با ظلمات دارد و حدی بسوی مشرق تا مطلع آفتاب و حدی تا سر هندوستان رقم حروف می گوید شاید در زمان پیشین بدین حدود حکم آنجا متصرف باشد اما اکنون از بعضی مردم شنیده می شود که راجه آنجا چندان مملکتی ندارد و در سراندیپ چند جا معدن زر و سیم و یاقوت و الماس دارد و از محمد صلی الله علیه وسلم نقل است که فرمود بهترین بقاع مکه است و در سراندیپ کوهی است موسوم بدهون و آن را کوتاه باسره گویند و نیز قدم آدم عرم دران کوه ظاهر است و از کوه سراندیپ بی ابر و باد و باران همیشه روشنی برق ظاهر می شود و شبها نماند که چون نزول آدم از بهشت بر کوه سراندیپ واقع شده بنابران سطری از اخبار انبیا آدم عرم و اولادش در ضمن سراندیپ مع بعضی انبیای مرسلین و سلاطین عصره که قبل از طوفان نوح عرم بوجود آمده اند با حوال مخترع خود مرقوم سازد **اخبار انبیا** بدانکه نبی اعم است از انکه وحی بواسطه جبرئیل عرم نازل شود یا بمجرد الهام و یا بپیام بدعوت قومی مامور گردد و ایشان بر قولی هشت هزار و بروایتی یک صد و بست و چهار هزار تن بودند و از ایشان سیصد و سیزده تن رسول اند و رسول آن بود که وحی الهی بتوسط جبرئیل بر دی نازل شود بجای رسل بعد از محمد در سورهٔ انعام مذکور اند و ایشان هیژده تن اند ابراهیم و اسحق و اسمعیل و یعقوب و نوح و داود و سلیمان و یعقوب و یوسف و موسی و هارون و زکریا و یحیی و الیاس و عیسی و الیسع و یونس و لوط اولو العزم از رسول خاص است و انبیای اولی العزم بر قولی هفت تن آدم و ادریس و نوح و ابراهیم و موسی و عیسی و محمد صلی الله علیه وسلم گفته اند که اولی العزم و اصحاب شریعت اند او بر بن تقدیر ایشان شش تن اند ادریس اولی العزم نباشد زیرا که او واضع شریعت نیست و مولوی جامی در شواهد النبوة گوید که نبی آنرا گویند که بر دینی و شریعتی فرود آمده باشد من عند الله بطریق وحی که متضمن باشد بر پرستش وی مر خدای را چون مامور شود

که ان شریعت بدیگرے رساند دیار رسول گویند داولی العزم آنان باشند که بعد از تبلیغ رسالت مامور اند بقتال وجهاد بر کافران بخلاف نبی رسول کہ ان شرط نیست وگفته اند که خاص شهید آدم تعلیم اسماکه نامهای همه چیز او را آموختند چنانچه در قرآن مجید هست وعلم آدم الاسماء کلها ومخصوص کشت نوح عرم بمعنی آب باو اختصاص یافت بجمیع هر دو ابراهیم عرم وخاص شد موسی عرم بتنزیل یعنی فرود آوردن آن وعیسی عرم بتاویل ومحمد صلعم بجمع هر دو یعنی بتنزیل وتاویل وگفته اند که اولی العزم ناسخان شریعت ماقبل اند درین تقدیر پنج تن اند نوح وابراهیم وموسی وعیسی ومحمد صلعم وبقولی آدم عرم نیز اولی العزم باشد که شریعت اجنه را منسوخ کرده واصحاب کتاب چهار اند موسی صاحب توریت که در و احکام شریعت باشد وداؤد صاحب زبور ودر زبور احکام شریعت نباشد بجز حمد وثنای حق تعالی وافتقار باو سبحانه چیزی دیگر نباشد وعیسی صاحب انجیل که در و احکام شریعت است ومحمد صاحب قرآن مشتمل است بر احکام شریعت ومنسوخ کنندهٔ شرائع ماقبل است بر آدم وشیث ودیگر انبیا صحایف نازل شده اند نه کتاب وخاتم از اولی العزم اخص باشد وآن یکی از نبیست وآن محمد است وذکر هریک انبیاء بر سبیل اختصار بجایهای خویش بیاید

اخبار آدم علیه السلام کنیت آنجناب ابوالبشر وابومحمد ولقبش خلیفة الله هست واورا آدم ازان گویند که از ادیم خاک مخلوق شده بود آورده اند که چون حق تعالی آدم را بیافرید وبیاموخت او را نامهای مخلوقات همه از علویات وسفلیات ربعهٔ ازان عرض کرده اختصاص آن مسمیات را بر فرشتگان وگفت خبر دهید مرا بنامهای مستنبات اینها ملائکه عاجز گشتند وندانستند پس حق تعالی بآدم گفت خبر ده ملائکه را بنامهای مستنبات آدم ملائکه را خبر داد ملائکه بفضل آدم اعتراف کردند ایزد تعالی ایشان را بسجود آدم امر فرمود پس ملائکه آدم را سجده کردند مگر ابلیس که از تکبر سجده نکرد ومورد لعنت ابدی گرفتار گشت حق تعالی آدم را به بهشت جای داد وازان بقولی جنت المأوی بود وبر روایتی بوستانی بود بر کوه جزیرهٔ یاقوت ارتفاعش چندانکه صعود بر آن ممکن نیست بالجمله آدم در بهشت بعبادت مائل شد حق تعالی خواب بر و مسلط نمود ودران حالت از استخوان پهلوی چپ او حوا را بیافرید چنانچه ازان خبر نداشت واورا ازان حوا خوانند که از چیزے حی مخلوق شده بود چون آدم بیدار شد او را بدید وگفت تو کیستی گفت عضوی از اعضای تو ام آدم سجده کرد وبامر الهی میان ایشان مناکحت منعقد شد در نصوص الحکم وشرح آن که از محب الله آله آبادیست بنظر رسیده که نکاح بمعنے جماع است نیز در نص محمدی مرقوم است بالجمله حق تعالی خطبهٔ ایشان خواند وآدم را از خوردن گندم نهی کرد وگفت ابلیس دشمنست مرترا دخبث ترا که حوا است پس باید فرمان مبر پس وسوسه کرد بسوی آدم شیطان واورا بخوردن گندم ترغیب نمود وحوا نیز باغوای شیطان دران باب مبالغه نمود اول خود بخورد وآدم را نیز خورانید هرگاه بخوردند گندم را پس عاصی گشتند وبامر الهی از علو مرتبهٔ بهشت بمرتبهٔ انها زمین هبوط کردند حوا بجده افتاد وآدم بر کوه سراندیپ که متصل خربزه یاقوت است نزول کرد رقم حروف گوید آن وقت هزار ونهصد وپنجاه وسه سال از دور دوا پرجگ که منهو دان دوا پرجگ گویند باقی بود که آدم هبوط کرد در آن هنگام بقول منهو د بر روی زمین خصوص در ملک هند بنابر آشوب فساد حاکمی وبادشاهی نبود چه گویند که بعد راجه مان که دو هزار سال از عمر دوا پرجگ مانده بود هزار سال کسی به بادشاهی ننشست وبعد ازان چتر برج بحکومت نشست پس برین تقدیر هبوط آدم عرم در اوائل سالهای آشوب بعد قوت راجه مان شده باشد فاحوان هر چهار که اودا ست جگ وترتبا ودوا پرو کاجگ نامند در ابتدا ے اقلیم سوم مع بندی از هبوط آدم وکیفیت آفرینش جان بن الجان واحوال ابلیس که مورخان اسلام نقل نموده اند دیگر از اقوال

هبوط و واقعات راجه مان و آنانکه پیش از دور دوا پر جگ سلطنت کرده اند در تخت شاه جهان آباد یعنی اندریت و دهلی
مرقوم است بالجمله آدم عرم بقولی اولی العزم اول است و صوفیه چون محی الدین العربی وغیره گویند که در او آخر هر دوره فلک الثوابت
و غیره خود آیند و نیز ارسال عمر یابند القصه چون آدم بر روی زمین بتعلیم جبرئیل در عرب بتعمیر خانهٔ کعبه کرد و مناسک حج بجا آورد بر کوه عرفات
در طلب حوا سعی گشت و حوا نیز از جده بتلاش او آمده بود آنجا تلاقی اتفاق افتاد یک دیگر را شناختند او مرا در اردیف خویش
ساخت و بسر اندیب مراجعت نمود و سالها خبر آدم و حوا در جهان از ایشان نبود آدم تا سه صد سال بنا بر معصیتی که از و بوجود آمده بود بگریست
و حوا اول مرتبه بیک حمل یک پسر و یک دختر توام بنهاد و نام آن قابیل نهاد و در حمل دوم به هابیل مع یک دختر بدستور آبستن شد و دیگر فرزندان
همچنین نیز متولد شدند آدم بموجب شریعت خویش توام قابیل را به هابیل و توام هابیل را بقابیل نامزد فرمود چون قابیل بالغ شد
بر جفت و مناکحت خویش با پدر مخالفت کرد گفت توام من بمن رسد و هابیل برگشت و آن قصه در نقاسیر و تواریخ مبرهن است و با
توام خویش به یمن و عدن رفت و اقامت گزید و احوال او و اولادش بعد وفات آدم گفته اند اهل تواریخ متفق اند که بعد فوت هابیل
پس از سه صد و پنج سال که از عمر آدم منقضی شد شیث علیه السلام تنها از حوا متولد شد نکته بخاطر قاصر گذشته چه مورخان گفته اند که نور
محمد صلی الله علیه وسلم از اصلاب پدران پاک و ارحام امهات پاک انتقال کرده تا بصلب عبد الله و از و برحم آمنه رسید و موید این
قول سیر ملا معین است که معارج النبوت نامند پس قابیل و دیگر فرزندان علیه السلام از ذکور و اناث مثل مادر غوج که دختر آدم بود
و بنیاد فسق و فجور و فحش اول در دنیا از و بظهور آمده در سه صد سال ایام معصیت متولد شدند و بعد از سه صد سال که توبهٔ آدم بحضرت
کبریا قبول افتاد و او پاک از انجاس معصیت گردید پنج سال دیگر بر آن بگذشت و بدل حال ابدان معاصیه آدم و حوا بکلی سر شده
شیثؑ متولد شد و آدم شش صد و نود و پنج سال دیگر پرستیت چنانچه هزار سال تمام عمر آدم عرم باشد جمله عمر طبعی مردم که در دور دوا پر جگ
پیدا شوند هزار سال گفته اند پس متحقق شد که آدم علیه السلام در آخر دوا پر جگ بر زمین آمد و بعد هزار سال زندگانی و چهل هزار نفر از اولاد و احفاد
خویش دیده وفات کرد چنانچه ادریس علیه السلام در وقت وفات آدم صد ساله بود بالجمله فرزندان صلبی آدم هشت ذکور و نوزده اناث
و بقولی بست و یک پسر و بست دختر بودند حوا بعد از یکسال آدم فوت کرد و از سخنان آدم است که بطریق وصیت و نصیحت با شیث
عرم فرمود که بگفتهٔ زن کار نکنی و بی مشورت و اندیشه مباشر هیچ کار نشوی اگر من در اکل انجام گندم اندیشیدمی و یا هنگام خوردن آن از ملائکه
بمصلحت رسیدمی به اخراج از بهشت مبتلا نگشتمی و دیگر در کار یکه دلت متردد باشد آنرا نکنی که در خوردن گندم دل من مضطرب بود **ذکر قابیل**
و اولادش قابیل پسر بزرگ آدم عرم و اول مولودیست از بنی آدم که بر روی زمین اند در سیر بلاد و دیگر مردیست که قابیل بعد از کشتن برادر
خود هابیل از بیم قصاص ما جفت خویش از آدم بگریخت و بر زمین یمن رفت و مقیم گشت و بر همنوئی ابلیس به آتش پرستی اشتغال نمود و
اولادش آنجا بسیار شدند و آتش کده بنا نهادند و تومال بن قابیل شراب از انگور و بتعلیم ابلیس بربط ساخت و آن نیامد بالجمله
آدم عرم بعد از و شیث عرم بدعوت اولاد قابیل مامور گشتند و معجزه ها نمودند قبول ندا شتند و همچنان در کفر و ضلالت اصرار کردند و بعد
از آدم رسم نکاح از میان برداشتند و بفسق و فجور افتادند ادریس عرم بدعوت ایشان مامور گشت و غرا کرد و سیر برده گرفت و چون
ادریس عرم عروج بآسمان کرد مدتی بر ان بگذشت و دین اسلام مندرس گشت و همه روی زمین از کفار پر گردید و در ان زمان اولاد
آدم دو بطن بودند یک بطن در عمارت و کاخهای رفیع استقامت می داشتند و انها اولاد قابیل وغیره بودند و بطن دیگر در کوهها بسر

می بردند ایشان از اولاد شیث علیه السلام بودند چه آدم علیه السلام بشیث و فرزندان او وصیت کرده بود که با اولاد قابیل اختلاط و مناکحت نکنند لهذا شیث علیه السلام مسکن خویش و اولاد خود را در کوهستان اختیار کرده بود و این رسم تا عهد ادریس علیه السلام بماند و بعد از و اختلال در ان راه یافت تفصیلش آنکه مردمان اولاد شیث بغایت صاحب جمال و زنان ایشان بدشکل و اولاد قابیل برعکس آن خلق می شدند و روزی ابلیس بر اولاد قابیل آمد و ساختن و نواختن بر بط و بعضے مزامیر آموخت ایشان نشناختند و بنواختند هجوم خلائق جهت استماع آن آواز می شد آن جمله در سالی یک عید مقرر کردند و در ان عید مردم امصار از اولاد قابیل از اطراف و جوانب جمع می آمدند اتفاقاً در یک عید مهود مردی از ساکنان آن بود از اولاد شیث علیه السلام بدان مجلس رسید و زنان خوبصورت و نازنین بدید که در کوه خویش مثل آن ندیده بود از انجا بکوه مراجعت نمود و خبر بقوم خویش بگفت و عید دیگر جامه کثیر از اولاد شیث را بهنوئی کرد و بدان مجمع آورد زنان قابیل چون مردان صاحب جمال دیدند بصد دل و جان شیفته حسن آنها گشتند و کام دل از ایشان گرفتند و بسیار ریا از رفتن باز آمدند چه ایشان را دام خود و خود را دام ایشان انداختند پس همچنین در عید هر سال بردان اولاد شیث آنجا می رفتند و برنا و فحش قیام می نمودند و دانه زلف و خال زنان آنجا گرفتار گشته همانجا اقامت کردند و خلقے کثیر از ایشان بوجود آمدند آتش پرستی بمرتبه اقصے رسید تا آنکه نوح علیه السلام بدعوت مامور شد نه پذیرفتند آنهمه و آنانکه از اولاد قابیل و دیگر فرزندان آدم در ان وقت بودند مع گروه جنیان و دیوان وغیره که بر روی زمین بودند بر طبق دعای نوح علیه السلام که بحضرت کبریا مستجاب گشته که قال رب لا تذر علی الارض من الکافرین دیارا ٭ در طوفان بآب اندر غرق شد **اخبار شیث علیه السلام** ولی عهد آدم بود نهصد و دوازده سال عمر داشته از جمله آن شش صد و نود و پنج سال با آدم علیه السلام بسر برده و بعد از فوت آدم علیه السلام دویست و هفتده سال زندگانی کرد و اورا زن اجنه و بقولی حوری بود معنے لفظ شیث بربانی هبت الله است و حکماء اورا در بار اول گویند و اورا بربانی معلم باشد اول کسیکه بدرس پرداخت او بود از انش باین نام خواند و گفته اند که اعاباً دمنون عبارت از دست و از سخنان اوست که بهتر از نون گیرها تندرستی است و بزرگتر از شادیها بلند همتی است و دوست مخلص از برادر یکه تمنا در میراث تو کند و فرمود که نسبت بادشاه با رعیت چون نسبت نفس است با بدن چنانچه نفس یک دم از تعهد بدن غافل نیست همچنین بادشاه را باید که یک لحظه از احوال رعایا غافل نباشد و گفت عمل کسی را دهند که بمکارم اخلاق موصوف بود و در انواع شدائد و محن صبور و بحسن تدبیر معمور باشد

اخبار ادریس علیه السلام بقولی اولی العزم دوم است چه مامور بقتال و جهاد بود و در وقت وفات آدم علیه السلام بقولے صد سال عمر داشت و نام آن جناب غیر اضوح است اعراب خواند از انکه پیوسته درس گفتی و اتلث بالنعمه نیز گویند از ان که نبوت و حکمت و حکومت بجمعی داشته یونانیان اورا اورباثالث و هرمس الهرامه خواندند و هرمس معرب ارمس است و ارمس یونانی عطارد باشد ابو المعشر گفته که هرمس بسیار اند و فاضل ترین ایشان سه کس بودند اول کسی است که پیش از طوفان بود اورا هرمس الهرامسه خواندند ٭ اعراب ادریس گویند او اول کسی است که از عالم بالا سخن گفته و از حرکات کواکب خبر داده و قوم خود را از طوفان نوح آگاه ساخته و هرمان بنیاد نهاد و قبله اش رو بجنوب بر خط نصف النهار بود و او در بدایت حال نزد اوریا ثانی اعاما و نمودن مصری تلمذے کردی به صعید مصر نشستی و هرمس دوم بابلی است او بعد از طوفان بتعمیر بابل کرد و در طلب فلسفه و دانستن طبایع عدد ماهر بود و هرمس سوم مصری است او اکثر به سیر بلاد گردانیدن و در کیمیا تصانیف کرد و اسفنیوس اول که بعضے اورا واضع علم طب دانند

از شاگردان اوست باجمله قصه عروج ادریس علم بر آسمان در قرآن مجید و تفاسیر مبرهن است و از کلمات نایاب اوریس علم
است که جوانمردی هنگام تهیدستی و عفو در وقت قدرت است و حلم هنگام غضب نیکو بود فرمود هر که تقصیری کند باز آمدن از ان
شفیع بس است فرمود کسیکه مسکن و وطن سازد جای که در انجا سلطان صاحب شوکت و قاضی عادل و طبیب حاذق و بازار
معمور و آب روان نباشد بتحقیق که ضائع کرده است نفس خود را و اولاد خود و مال خود را و حصول فقر تقوی بهتر از تو انگری با
گناه فرمود مردمان دو صنف اند جونیده که نمی یابند و یابنده که اکتفا نمی کنند و گفت که تقصیر نگذشته کسیکه بدان سرزنش نکند
آنجناب را پرسیدند که جود چیست گفت آنکه بخشی انچه داری و نفس خود را از سوال باز داری و فرمود اگر کسی علوم مرتبه خویش خواهد
باید که تواضع بسیار نماید هر که خواهد که دولت جمع شود ایثار کند و گفت مرد انست که بکثرت مال تعدی بمال خود راه ندهد و گفت
گستاخی بالملوک دست از جان شستن است و یاد عیش بر خود بستن و علما را خوار داشتن دین خود را بزبان آوردن و باد و ستان
استحقاق و رزیدن نهال مروت را از بیخ بر کندن است و گفت که عاقل انست که اندوه عیش بر خوشحالی نیز مانع آید و همیشه
طالب حکمت باشد و در مصیبتی که عام است خرج بنماید

اخبار نوح علیه السلام نوح بن ملک بن متوسلخ بن ادریس علم بقولی اولی العزم
اول و بقولی الوالعزم دوم است بلقبش آدم ثانی و نجی الله و شیخ الانبیا نامش شیکره سال گذشت و سیصد و سی سال عمر و بعد الجبار زیر کفته
و الاول هو الاصح و قال بعض العلماء لما خرج نوح علم من النفاسفیة اتاه الشیطان فقال یا نوح ان لک علی حق اریدان اقصه قال
و ما هو فقال ایاک دعوت علی قومک سهلا کهم و ارسلهم دفعة الی النار لو کان بذ الکنت من المجاهدین الم ترا تاضعین و لاجل اداء ید
ان نصحتک شیئا نافعا فقال نصحتک لابی آدم قال لا فاوحی الله تعالی الی نوح ان اسمع نصیحته فقال الشیطان ایاک ان عرض
فانه اخرج اباک آدم من الجنة و اباک من الکبر لکبریاء جبلنی ملعونا و عبرة للعالمین و ایاک ان الحسد فانه جعل قابیل راس کل الاشقیاء و الخاسرین
و ایاک و العجلة فانک لعجلت بالدعوة علی قومک و لو صبرت لعل قومک ینجو من النار بدعوتک فناح نوح و بکی کثیرا فلذا سمی
نوحا و کان اسمه یشکر و معنی این عربی چنین است و گفتند بعضی علماء وقتیکه بر آمد نوح از کشتی آمد شیطان نزد او گفت شیطان ای نوح
بدرستیکه مرترا است بر من حق اراده می دارم انیکه رد ابعنی ادا سازم او گفت نوح چه چیز است آن پس گفت شیطان بدرستیکه
تو کردی دعا بر قوم خود بهلاکی آنها و فرستادی آنها را بیک دفعه بسوی دوزخ و اگر انیکه کردی یعنی اگر نمی کردی هر آئینه می شدند
تو از جمله جهاد کنندگان در ریاضت کنندگان و برای ادای حق نصیحت می کنم ترا چیزی را که نفع بخشد ترا پس گفت نوح مثل نصیحت تو مر
پدرم را که آدم است گفت شیطان پس چه فرستاد الله تعالی بسوی نوح انکه بشنو نصیحت او را پس گفت شیطان دور دار خود را یعنی پرهیز
کن از حرص بدرستیکه حرص بیرون کرد آدم را از بهشت و پرهیز کن از بزرگ داشتن خود پس بدرستیکه تکبر مرا ملعون گردانید که عبرت شد
مر عالمیان را و پرهیز کن از حسد پس بدرستیکه حسد گردانید قابیل را سر جمله بدبختان و زیانکاران و پرهیز کن از شتابی پس بدرستیکه نوشتابی کرد مرا
بدعای بد کردن بر قوم خود و اگر صبر کردی شاید که قوم تو نجات می یافتند از دوزخ بسبب دعای تو پس بگریست نوح و گریه کرد بسیار
پس نام او نوح شد و بود پیش ازین نام او یشکر آورده اند که بعد از رفع ادریس ایزد تعالی نوح را در چهار صد و هشتاد سالگی بر اولاد و
قابیل و فاسقان انحاء و شیث و غیره مبعوث گردانید و در سیر ملاعین در صدد می نویسد که تولد نوح بعد از وفات آدم بصد و دست

سال بوده این روایت مخالف قولی است که می آید بالجمله بروایت سیر ملا معین در صد و پنجاه سالگی مبعوث شد و نهصد و
پنجاه سال دعوت کرد و بعد از طوفان شش صد سال زیست چنانچه عمرش هزار و هفتصد سال بوده و هزار و پانصد نیز
گفته اند او اول پیغمبر است که بر شب بدعای او هلاک شده گویند که نوح عها سالهای دراز قوم را دعوت کرد قلیلی از ایشان ایمان
آوردند و اکثر آن حضرت را بسحر و جنون نسبت کردند بهمچنان در ضلالت کفر بماندند آخر الامر آنجناب بر ایشان دعای بد کرد چنانچه احوال
قابیل گذشت القصه چون نوح ع از ایمان قوم مایوس شد پس از مدت تعلیم جبرئیل کشتی بساخت و با هشتاد نفر از متابعان که شام و خام و یافث
هر سه پسر آنجناب با سه از دواج خویش در ان جماعه محسوب بودند و دیگر ابلیس و تابوت آدم و اصناف جانوران از وحوش و طیور
جفت جفت و انواع حبوبات ماکوله و بعضی از درختان میوه دار مثل انگور که شاخ آنرا عرش کنند بستم ماه رجب از کوفه بکشتی نشست
و در خلال این احوال سبعه سیاره در حرکت منازعت کرده در یک درجه و یک دقیقه برج سرطان که برج آبی است جمع آمدند پس از
هبوط دعوت و بطالع دلو در فوران آمد نوح ع طبقهٔ اول کشتی را جهت سکونت آدمیان و طبقهٔ دوم آن را به طیور و سوم بسباع و بهایم مقرر فرمود
منکوحهٔ نوح و پسر بزرگش کنعان که او را نام تبدیل کنند از درون کشتی امتناع نمودند نوح با پسر گفت که ای پسر بیا در کشتی امروز روزی که کسی را
بر روی زمین از غرق نجات نیست کنعان بسایر کافران پناه بکوه برد آب از سر کوه در گذشت کنعان در موج آب با دشاه کامران و بقولی
نام آن با دشاه رادیش بوده با تمامی کافران غرق گشتند آورده اند که شبانروز آب از عیون و انهار می جوشید و بار انهای
بزرگ قطره می بارید چنانچه همه روی زمین دریا شد و آب سر بلندترین کوه ها چهل گز در گذشت با انهمه از آبهای عوج در نگذشت و از گروه کافران
غیر از عوج کسی از غرق کشتی پناه نیافت این بنا بر ان بود که حق تعالی رنج کسی ضائع نکند چه عوج با وجود کفر در ساختن کشتی معاونت نوح ع
نموده بود لاجرم از طوفان نجات یافت گویند که عوج در حالت گرسنگی ماهی از دریا بگرفتی و بحرارت آفتاب بریان کردی و بخوردی
بالجمله کشتی از کوفه در حرکت آمد و بمکه که در آب غرق بود رسید هفت بار گرد حرم بگردید پس ازان با قطار آفاق شتافت نقلست که
اصحاب کشتی نوح ع را گفتند که چگونه مطمئن توانیم شد که تیر ماه است نوح دعا کرد تا ایزد تعالی تب بر و مسلط کرد و بدان مشغول گشت
و آن اول تبی بود که نازل شد و ازان است که شتر همیشه محموم است و حکایت پیدا شدن گربه از شیر دخوک از فیل بدعای نوح
و بوجود آمدن موش از خوک بتخیل ابلیس سه دیگر حالات در تواریخ مبرهن است و بسیاری حکایات ازین نوع در نسخهٔ معجزات الانبیا
که تالیف راقم است مرقوم است بالجمله کشتی در سیر بود تا آنکه دهم ماه محرم بر کوه قرار گرفت و باران تسکین یافت و زمین آنها را فرو
برون گرفت و نوح ع از کشتی بیرون آمد و در سیاه به کوه جودی قریه بنا نهاد و چون همراهیانش مشتاد تن بودند آن بشوق التماس
اشتهار یافت و بعد از اندک زمانی با میان ایشان پدید آمد بجز نوح و فرزندانش سام و حام و یافث او از دواج این همه کس
بماند اسلامیان گویند که زمان اقامت نوح در کشتی شش ماه بود چنانچه گذشت و کپتان جوماتهان اسکات بارا قم می گفت
که در توریت نوشته است که در طوفان نوح چهل شبانروز آب از آسمان می بارید و از زمین مثل فواره بجوشید و بعد از چهل روز
مطلع صاف شد اما سیلاب بر زمین تا سیصد و هفتاد و هفت روز بماند بالجمله نوح ع بربع مسکون و ادریسانهٔ فرزندان خود قسمت
کرد حام بن نوح را دیار مغرب و زنج و بربر و هندوستان و سند سودان می رسید منقول است که چون نوح بکشتی نشست فرمان
الهی قرار سید که در ان کشتی با منکوحهٔ خویش مجامعت نکند حام بآن اقدام نمود دیگر روز رنگش متغیر و تیره گشت و پسرانش هم سیاه فام

تشوق التماس

بوجود آمد مذکور روایتی دیگر در آن آب نیز گفته اند بالجمله جام بفرمان پدر ببلاد مغرب که باو جوالیه بود رفت و اقامت گزید ایزد تعالی اورا نه پسر کرامت نمود هند و سند و سنج و نوبه و کنعان و کوس و قبط هر یک را بر حسب هر یکی شهری بنا نهاد و آن بنام او منسوب است و در میان ایشان خرده نعمت پدید آمد و احوال هر یک بجای خویش خصوص در اقلیم دوم و سوم اندر مملکت رقمزده کلک بیان گردد سام بن نوح بجاهای خویش خصوص در اقلیم سوم اندر بلاد شام ذکر یافث نوح در اقلیم ششم در ضمن مملکت ترکستان مرقوم خواهد شد بحول الله تعالی الهام العلام و علیه التکلان

ذکر در معرفت اسامی عمر آدم و اولاد او شیث نا سام بن نوح و تولد شدن پسران در عمر پدران و تتمه عمر آدم و در تولد شیث و دیگران و لغت و ایام دعوت و نزول صحائف و مضمون آن شریعت و اختراع و مخترعات قوم و مرگ و مدفن آدم حرفی رانم حرفی گو چند وقت رسیدن طوفان عمر سام بن نوح به نود و هشت سال رسیده بود و بعد از طوفان سیصد و پنجاه سال دیگر زیست برین تقدیر عمر سام چهار صد و چهل و هشت سال بود و بقول مؤلف تاریخ صبح صادق شش صد سال شده و در گذشت و بقولی ادریس علیه السلام هنگام وفات آدم صد ساله بود گویند که هشت ادریس بعد از دو بیست از فوت آدم بوده نوح پس از فوت آدم بعد از صد و هشت سال متولد شده و بدانکه در اکثر کتب و تواریخ معتبره چنان مرقوم است که ادریس در وقت وفات آدم دو صد و بست ساله بود و نوح بعد از دو صد و بست و شش سال از فوت آدم و پس از نه سال از فوت شیث متولد شده و بقول بعض نوح ۴ صد سال عمر داشته که شیث ۴ فوت کرد و مجوس و اهل خطا قایل بطوفان نیستند و راقم حروف گوید که هند و ان منکر طوفان اند و در کتب ایشان خبر طوفان نیست بعضی گویند که طوفان در زمین شام بود این دو امر ضعیف است پوشیده نماند که راقم حروف را در هنگام تالیف این نسخه کتابی پارسیان بدست آمد چون دو چهار ورق از اول آن رفته بود نام آن کتاب معلوم نشد آثار روزمره اش فارسی قدیم و از شاهنامه بزرگ و پسر مقنع محمد ابن الحکیم برادر وی شاهد و از نامه بهرام گور و از نامه ساسانیان و موسی و عیسی الهروی و هاشم و قاسم اصفهانی و بادشاهان فارس دارگرد آورده فرمان موبدان دارست بن غنیه التمان غیره روایت می کنند و اکثر از محمد بن جریر طبری نقل می کنند و بر و اعتراض می کنیم راقم حروف حالی که از ان کتاب می نویسد به الفاظ آنکه در تاریخی دیده مرقوم می سازد و راقم را از کتاب نصاری کپتان جونا تهان اسکاط ترجمه کرده دادکه در سال دو هزار و سه صد و چهل و هشت پیش از پیدایش عیسی طوفان نوح شد بالجمله در تاریخی دیده که جنیان و دیوان و پریان در زمان پیشین ظاهر آشکار را بودند و چون آدم بنی آدم ظهور کردند با ایشان اختلاط داشتند و جنگ و آشتی میان خود ها می کردند و نیز سوای آن کتاب در بعضی نسخها دیده که بنی آدم جنیه را ازدواج می گرفتند و توالد و تناسل سال می شد و قوی برین دلیل براین معنی آنست که مادر بلقیس جنیه بود بالجمله آن اختلاط با آنوقت نوح ۴ پیش از طوفان بوده است و بعد از طوفان از نظر مردم غائب و پوشیده شدند و غلبه بنی ادم بر طایفه جنیان ظاهر است چنانچه در ان تاریخ و دیگر کتب مسطور است که برادم یا ادریس ۴ صحائف منزله اشتمل بر تسخیر جن وغیره بود چنانچه سابقا مذکور گشت و متفق ترانند بر انکه شیث ۴ بر طایفه جن و انس مسلط گشته و ایضا گیومرث و نبیره اوهوشنگ بن سیامک و طهمورث و بوبندین هوشنگ و جمشید از سلاطین پیشداد و دیوان را بهذ خویش بقبول رسانیدند و با فسون و افسانه بند کردند و بکارهای شدید مانند سنگ تراشی و تعمیر قلاع و عمارات و حفر کاریز وغیره می داشتند تا آنکه ستوده آمدند و بگریختند و یا آنکه همه در طوفان غرق شدند بالفرض اگر کسی از ایشان مانده از دست برد حوادث طوفان که از بنی آدم مشاهده نموده در عمی عظیم در دل راه یافته در غار و کوه خزیده و پنهان شده

الغیب عند الله بخاطر تو رسیده چه کارهای جنیان لوط بقوت جسم ظاهر است و افعال بنی آدم که صاحب دل اند و بقوت هر دو
ظاهری و باطنی است از قوه بفعل می آمد دیگر آنکه گروه اول کارها نسبت بخود کرده فخر و مباهات کنند و من اخباره **ابیات**
حق تعالی گفت با موسی بر از ✣ کاخر از ابلیس رفتی جوی باز ✣ دید چون بلیس را موسی براه ✣ گشت از ابلیس موسی رمز خواه ✣
گفت از من یاد دار این یک سخن ✣ من نگویم تا تو نگردی همچو من ✣ و اخر و بنی آدم از فریب دانی دهند و خود را در میان نه بینند
جنیان اگرچه عصوم دل دارند اما صاحب دل نه اند و از احوال مطلع بخبر اند نکتهٔ غریب چون کالبد خاکی آدم تسویه یافت روزی
شیطان با گروه خویش بدیدنش آمد و از راه دهن بکالبد آدم در آمد و تمام جسم را سیر کرد و بیرون آمد و گفت این هیچ نیست و از سر تا پا هم
خوف است زود بلای شکم مبتلا شود اما بطرف سینهٔ چپ آن چیزی آویخته و آن دری ندارد که اندران توان رفت هر چند سعی کردم رفتن در ان
میسر نشد پس حقیقت آن معلوم نه گشت با جمله تا که گشتن درون و سیر کردن و کارهای سخت و شدید فرمودن آن از بنی آدم برگزیده جنیان
و دیوان جاری بود در میان مردم سر می برند و چون دست برد طوفان که بفرزندانی از نوح علیه السلام وقوع یافته مشاهره گردید و علاوه
بر ین عالم و سه حلقه خود را که ابلیس بود عاجز و مقصر که او را پناه از طوفان بجز در کشتی نوح نبوده هوس از سرها رفت از غایت وهن و
خوف پنهان شدند و نقل است که ابلیس در آسمان و زمین پناهی از طوفان بجز کشتی نوح ندید پای خر بگرفت و خر هر دو دست خویش در کشتی
گذاشته کوشش می کرد که بکشتی رود میسر نشد ناگاه نوح ۴ بدو خطاب و عتاب کرد که ای خر در پناه کشتی بیا اگر باشد همراه تو شیطان
ابلیس پای خر بگذاشت تا خر بکشتی در آمد و بگوشهٔ نشست نوح با ابلیس گفت که ای عدو الله از کجا آمدی ابلیس در جواب گفت که نه تو گفتی ای
بیا اگر باشد همراه تو شیطان و دیگر سوال جواب با نوح ۴ در تواریخ مبرهن است و این مختصر متحمل آن نباشد و آنکه گویند شیاطین از عروج
آسمان در عهد محمد صلی الله علیه وسلم منع شدند پس سخن در نسبت که وقت طوفان شیاطین از عروج و صعود بر آسمان نگردند که از غرق یا
خون می ایستند شاید آن وقت حق تعالی قوت عروج و صعود از ایشان زائل کرده باشد چه مطلب غرق آنها بود و یا آنکه امیر از شیاطین
غرق گشتند و ابرار و صلحا بر آن قوم عروج بر آسمان کرده از طوفان نجات یافته باشند سخن بر سخن می آید و آن بموافق فن سیر است
با جمله وقتیکه ابلیس را پناه در کشتی نباشد دیگری از ان فرقه چگونه از طوفان جان بسلامت برده باقی مانده باشد مگر آنکه ابلیس را بر شکل بنی آدم
بعد طوفان اولاد و احفاد پیدا شده باشند ایشان موجب وصیت و نصیحت پدر خویش از چشم بنی آدم نهان گشتند منقول است که چون
ابلیس مردود ملعون گشت با مر ایزد تعالی در ران راست او ذکر و در ران چپ او فرج پدید آمده او با خود مجامعت می کند و از ان شیاطین
بوجود می آیند و از بنه او بیدلاش دلبان صاحب طهارت و صلات آمد چه آنرا که بطهارت و صلوٰة میل کند اغوا کنند و دیگر التفات
داد صاحب صحرا است که مردم را در صحراها و بیابانها سر سے کرده راه بر ایشان غلط نماید و مره در مورد ایشان صاحب آزارها اند و نیز او
صائب مصاب است که مردم را بگریبان در بدن لباس ماتم پوشاندن دلالت کند و بیض که پوشش انبیا و اولیاست باعور که
صاحب ریاست و دانیم که چون مرد بخانه در آمد بر نام خدای تعالی بر و بلا و باشد و او را اغوا کنند و مغلوبش کند که دروغ پدید آورد
از رسول صلعم مرویست اجنبیه هر چند نوع از صنفی درین و لابرند و قسمی بصورت مار و عقرب باشند و برخی بصورت آدمیان در ایشان ابرار
و مقربین بسیار این طائفه از ان قوم نزد آنجناب آمدند و ایمان آوردند و از ایشان بود هامه بن اقیس بن ابلیس نزد رسول صلعم
آمد و گفت یا رسول الله در ان ایام که قابیل و هابیل را کشت من خرد سال بودم و هنگام فوج بر دست او مسلمان شدم و

دمدتی با او بسر بردم و هود ع را دیدم و با او ایمان آوردم و ابراهیم ع را دیدم چون برادر انش انداختند با او بودم و پیش از و با آتش
رسیدم و با یوسف ع بودم چون بچاه افتاد پیش از و بقعر چاه رسیدم و موسی علیه السلام را و عیسی را ملازمت کردم مرا گفت محمد سلام
من بگوی رسالت تبو رسانیدم و تبو ایمان آوردم رسول گفت علیه و علیک السلام چه حاجت داری گفت موسی و عیسی مرا تورات
و انجیل یاموختند خواهم که مرا قرآن بیاموزی رسول صلعم او را قرآن بیاموخت صوفیه گویند که در انسان عنصر نار قوت شیطانست و
نفس اماره اشارت بدست او تابع عقل نگردد و بالجمله اگر شخصی صاحب قدرت و عمل مانند سلیمان علیه السلام پیدا شود که گروه
جنیان و دیوان بفرمانش کمر بندند لقصه آفرینش ملائکه و جنیان بن الجان و امثال آن در ابتدای اقلیم سوم مرقوم است فلیرجع الیه

ذکر ملوک پیشداد و کیومرث که از آدم ع تا طوفان نوح ع بسلطنت قیام داشتند و آنانکه در طوفان غرق شدند و به تمیه پیشداد آنانکه عدل
و داد در جهان ایشان پدید آورد نخستین رو اول آن طائفه **کیومرث** است و نزد جمهور پسر خان او پسر سام بن نوح است که بعد از
طوفان بحکومت نشست و پیش از انکه بسلطنت رسید جور و ظلم در عالم شائع بود عقلای زمان گفتند عالم صغیر بدن انسان است اصلاح
و فساد آن بر بعث و تقدم مزاج میسر است انتظام عالم گیر را که عبارت از دنیا است نیز باید که یکسی بازگذارند تا بحسن اهتمام او جهان باصلاح
آید و ظلوم و جور مسطور نشود پس فرع اجماع بر کیومرث افتاد **حکمت** کیومرث شد در جهان کتخدای + نخستین بکوه اندرون داشت
جای + و در تاریخی گوید که در احوال او روایات بسیار است از قول مجوس گوید که کیومرث عبارت از آدم ع است و نیز در ان
تاریخ است که پس از آدم سیث بود خلیفه پدر پس انوش بن شیث پس قلمان بن انوش کیومرث نام قلمان بود و نخستین بادشاه
اندر جهان او بود و نیز از سر متقع گوید که چون قابان یعنی کیومرث بیادشاهی نشست سپاه گرد بود و بحرب جنیان شد و مهلایل بن حسان
نام سالک بود و هوشنگ پسر سالک بود و باز از تاریخ علماء اسلام می نویسد که کیومرث یکی بود از فرزندان آدم عرم جام نام
او مردی نیکو روی و نیکو خوی بود کیومرث را کیومرث نیز خوانند و چون شیث بمرد او را با برادرزادگان ناسازگاری افتاد و
با فرزندان خویش بکوه و بادند رفت و آنجا اولادش بسیار شدند و دیوان در ان حدود ماوا داشتند همه را از انجا بیرون کرد و
شهرها ساخت و سلاح او چون نی و فلاخنی بوده و نام خدایران نوشته باز از قول دانایان عجم گوید که کیومرث از فرزندان مهلایل
فلان بوده او را شاخ خواندندی و نشست او اندر کوه بود و بعض می گویند که در عهد قلمان که خلیفه انوش بن شیث بود لا کیومرث او را
گفت که تو خلیفه پدر هستی برین کرده باش و ما را بادشاهی بشناس حاصل کلام انکه از روی آن تاریخ معلوم می شود که کیومرث
پسر سام بن نوح ع نباشد و پیش از طوفان نوح ۱۲ اول بادشاه بر روی زمین او بود و هفت صد سال بزیست و سی سال سلطنت کرد
و موی و ریش و سبلت او سپید آورد و از او پس جامه دوختن آموخته و شهر بلخ از بناهای اوست پوشیده نماند که طائفه از
مجوس که ایشان را کیومرثیه خوانند گویند آدم عبارت از کیومرثیه است و ایشان در اصل ثابت می کنند و نور و ظلمت و از ان یزدان و اهرمن
تعبیر نمایند و یزدان را قدیم و اهرمن را مخلوق شمارند و گویند که یزدان با خود گفت که اگر مرا منازعت بودی چگونه بودی
از ین فکر تاریکی خاست آنرا اهرمن خواندند آن بر نور یعنی بر یزدان خروج کرد و عاصی گشت فرشتگان در میان مصالحه قرار دادند که بهفت
هزار سال عالم سفلی اهرمن را باشد اهرمن طالعه را که در عالم سفلی بود هلاک کرد پس از ان کیومرث پدید آمد لشکرهای اهرمن هلاک
شدند عالم سفلی نیز نور را شود قیامت عبارت از انست و معنی کیومرث بپارسی زنده گویا باشد و بعد از کیومرث هوشنگ

بن سامک بن کیومرث بادشاه شد **هوشنگ** در اصل هرش تهنگ است یعنی صاحب هوش و دانائی او را پیش داد گویند او بر دین ادریس بود و بسیار چیزها ایجاد کرد و چون تخته از چوب بریدن و خانه را دروازه کردن و زره و سپر از کان برآوردن و در شکستن و پرستیدن یزدان و شبدیز و بر اسب نشستن و زین بر نهادن و خر بر اسب افگندن تا استر آید و خط نوشتن و یوز و غیره جانوران شکاری بر گزیدن و تعلیم شکار آنها را کردن و سگان را به محافظت رمه باز داشتن و بر تخت نشستن و خدایرا بپیغام امر فرمودن او پدید آورد و کاریز او راند و حفر و جلگه کرد و در آبادی جهان کوشید و شهر سوس و حوران بنا نهاد و دیوان بدایس را فرمان بر داز خویش گردانید و انسان را از آبادانی در نمود و در بیابانها و کوهها فرستاد و آتش از سنگ او پدید آورد و آن را از عنایت ایزدی دانست و قبلهٔ خویش ساخت و پانصد سال بر بست و بقولی چهل سال بادشاهی کرد و بمرد از سخنان اوست که من حرمت خدایم بر بندگان و عذاب کننده ام بر مفسدان و گفت مستی بر بادشاه حرام است چه او نگاهبان ملکست و زشت باشد نگاهبان را نگاهبانی باید و گفت تو نگری در قناعت است و آزادی در ترک شهوت و دوستی در قطع طمع و گفت دشوار ترین چیزها چهار چیز است بینوائی در پیری و بیماری در غربت و قرض در قلت و تنهائی در رحلت و گفت بادشاه را باید که بسبب چیزی عادت کند در نگی در عقوبات و شتاب در خراسات و صبر در حادثات و بعد از او **طهمورث** بن هوشنگ بادشاه شد لقب او دیوبند است اول کسی است که تاج ساخت و بقولی تخت نیز او ساخته و کرباس یافتن او پدید آورد و در کار دین عرض کسی شدی در عهد او هر کسی هر دینی که خواستی داشتی و خود بر دین ادریس بوده و بسیاری از دیوان بگرفت و بکشت لاجرم بدیو بند اشتهار یافت و اهل و مرد و از زین سیمبه و دیگر شهرها آباد کرد و سی سال بادشاهی کرد و نقل است که در عهد او قحط سالی افتاد یکی از صلحای زمانش تا بجان خود را اهل کرد که بقوت شام قناعت کنند و غذای چاشت به محتاجان دهند نام او در توریت مسطور است چون طهمورث از ان آگاهی یافت جهانیان را به آن اشاره فرمود و سنت صوم پدید آورد **ابیات** سلم کسی را بود در دو بشت * که درماندگان را دهد نان چاشت * وگرنه چه حاجت که زحمت بری * ز خود دستانی و هم خود خوری * از سخنان اوست قناعت باندک چیزیکه نفع از ان بابی بهتر است و آن چیز نیکتر که ضرر دهد ترا و گفت بادشاه را باید که هنگام غضب آن کند که وقت رضا نداند کرد آن قیام نواند نمود بعد از و پسرش **جمشید** بقولی برادر یا داماد او بوده بادشاه شد او جم نام داشت و شید لقب او شد شید آفتاب بود و از غایت حسن بآن اشتهار یافت و بقولی اول کسی است که تاج بر سر نهاد و در اوایل حال بر دین ادریس بود و سلاح از آهن مثل شمشیر و کارد او ساخت و کرباس ساخت و سپر نهای دیبای نوش چون عود و عنبر و غالیه و مشک او پدید آورد و گرم و سرد را بر شیم و علم طب و بقول اصح شراب از انگور بروزگار او ظاهر شد او جهانیان را چهار گروه کرد اول دبیر و دانایان دوم شکریان سوم کشاورز چهارم اهل حرفه و پیشه و در جهان آباد کرد شهرها چون همدان و طوس بقولی او ساخت و روز نوروز که عبارت از خشن است او پدید آورد و از سخنان اوست که نزول حوادث را سبب و غضب مانع سلاحیکه پیش از طوفان آید و قال الحکمت مفتاح المبادی والعمارات ادراک الالهیات پوشیده نماند که بروایت آن تاریخ سلاحیکه پیش از طوفان نوح بوده و انچه که پدید آورده بودند آنهمه در طوفان غرق گشت و بعد از طوفان هر کسیکه آن چیزها در سهمای نشانی و سوای آن که در جهان پدید آورده از تعلیم نوح و پسرانش علیهم السلام که قبل از طوفان دیده و شنیده بودند پدید آوردند و یا مجدد ش

طبع و الهام غیب و متابعت عقل تبع پیشینیان کرده باشند بالجمله چون جمشید هفت صد سال بادشاهی کرد و باغوای ابلیس دعوای
خدائی نمود و عاصی گشت ناگاه از کنارهٔ بادشاهی او را حدشرقی مردی برخاست نام او بیوراسپ بود بدیو زبان پهلوی
ده هزار بود چه در طویلهٔ او ده هزار اسپ جوخوردندی بالجمله بیوراسپ سپاه گرد کرد و جمشید را از مملکت براند و بسلطنت نشست و بعد
از چند سال جمشید را از زابلستان و پا از جان بدست آورده به آره دو نیم کرد و بیوراسپ از قوم نوح ۳ بوده که با او نگرویده و در طوفان
غرق گشت و بروایت مؤلف روضة الصفا بادشاه که در عهد نوح ۳ بود سفرد دوس نام داشته که در طوفان غرق شد بالجمله بعد از
طوفان پس از هزار سال از نسل جام بن نوح ۳ ضحاک بازوان بادشاهی از همه جهان بگرفت و او بدست فریدون از احفاد سام بن
نوح ۳ بقتل رسید چنانچه در عراق و عرب ذکر آن بیاید اما جمهور مورخان کیومرث را پسر سام بن نوح ۳ می نویسند و دیگر ضحاک را بیوراسپ
می دانند و در همان تاریخ باین عبارت می نویسد که منان گویند که ضحاک بیوراسپ بود و این سخن خلاف است چه بیوراسپ در عهد نوح ۳
قبل از طوفان بوده ضحاک باران بعد از طوفان پس از هزار سال پدید آمده **جابل** شهریست در نهایت مشرق ابن عباس گوید
که اهل جابل از اولاد شود اند و ساکنان جابل از اولاد عاد اما یهودان برآنند که چون بنی اسرائیل از تیه مصر گریختند حق سبحانه تعالی
ایشان را بدان شهر اندخت و ایشان آنجا اقامت کردند پوشیده نماند چون بنده از احوال امصار و جبال اقلیم اول مع عجائب
و غرائب آن و برخی از اخبار انبیا و سلاطین هر دیار بقلم آورده اکنون بذکر بعضی از مردم و مشاهیر این اقلیم سمے پردازد **سهیل یمنی**
خواجه اویس قرنی آفتاب پنهان و همنفس رحمان بوده و قرن قریه ایست از توابع بن که وطن اویس بوده و پنهان از خلق خدا را
عبادت می نمود عمر فاروق رضی الله عنه چون رسول صلی الله علیه وسلم را بعد از رحلت بموجب وصیت آنجناب به اویس رسانید پس ازان
اویس را در میان اهل قرن چرمی عظیم پدید آمد لاجرم از ایشان بگریخت و بکوه شد و بسیاحت می گذرانید تا آنکه بخدمت علی
علیه السلام شتافت و بر فاقش در جنگ صفین با لشکر معاویه رزم کرد و شهادت یافت و از سخنان اوست در خوردی گناه
نگرد و نگرد بزرگی خداوندگار که در وی عاصی نشوی و گفت هر که خدای را شناخت هیچ بر وی پوشیده نماند **شیخ شادلی** بزرگی بر
چشمه بود و قهوه خوردن از اختراعات اوست قبرش در بندر کجا واقع است **اشعب** بن قیس کندی در جاهلیت از رؤسا اقوم
خود بود تا نزد رسول صلی الله علیه وسلم آمد و مسلمان شد و بعد از رحلت آنجناب به یمن بازگشت و مرتد شد و باز ایمان آورد و بمدینه نزد ابوبکر رضی
آمد خر همراه او خواست و دران عروسی غلامان خود را بفرمود تا شتران مردم را در شوارع مدینه یافتند ذبح کردند تا طعام پختند مردم که آن
بدیدند و گفتند همانا که اشعب باز مرتد شده است گفت در بلاد شما که خدای شوم و گله و رمه من آنجا نیست تا در زمان عمر رضی الله عنه شتران
شمار ابگرفتم تا مهم مرا کفایت کنند پس مضاعف آنچه از ایشان گرفته بود از یمن طلب داشت و بصاحبانش رسانید **ابو الحسن علی** از اهالی یمن و بزرگان تابعین است از سخنان اوست که چون در کودک دو وصف باشد که آن حیا و خوف است امید برشد آن تواند
داشت و گفت آن کس که مدح تو کند چیزی بگوید در تو نیست از و ایمن مباش که ذم تو کند چیزی که آن در تو نباشد و قتی با حکیمی
هم صحبت شدم و از و چند سوال کردم او جواب گفت گفتم از من فراخ تر چیست گفت حق گفتم از آسمان گفتم تنگ تر چیست گفت نومیدی
بن عباس معروف به ابن رومی از شعرای عرب است شیخ ابو علی سینا بر اشعار او شرح نوشته همه ها حال ادیب البرگ گفته جد او را
ادیب البرگ گفتندی قاسم بن عبید الله وزیر معتصد عباسی از وی توهم نمود که مبادا او را هجو گوید پس روزی در مجلس

آهر بخورد نشس داد و این رو سے بخورد و دریافت بر خاست که بجانه رود وزیر گفت کجای روی گفت آنجا که فرستاده ما گفت
سلام من به پدرمن برسان گفت مرا هم بدو زنهار بخواهد افتاد

اقلیم دوم

و آن متعلق به مشتری است که او

بر فلک ششم ست بقول اصح

فصل اول ذکر قصه نمود و صالح پیغامبر علیهما السلام نمود هم از فرزندان سام بن نوح عم است و نسب او چنان بود که ثمود خاثر بن آدم بن سام بن نوح و آن گروه از فرزندان او بودند و ایشان بزمین حجر بودند و زمین حجر میان حجاز است و میان جبل اول شام وحدیث ایشان فرموده و لقد کذب اصحاب الحجر المرسلین و زمین حجر امروز پیداست و پیغامبر ما صلعم چون بغزوه تبوک می شد از انجا بر گذشت و یاران را گفت که این جای ثمود است و ایشان بادیه بودند نزدیک کوههای شام و آن کوه بیشتر از سنگ بود و قوم ایشان مردمانی بودند بزور و بقوت همچون قوم عاد و در ان کوه از سنگ خانها کردند چنانکه خدای تعالی فرمود و تنحتون من الجبال بیوتا فارهین و ایشان را چشمه آبی بزرگ این همه گروه از ان چشمه آب خوردندی و همه را بس بودی و همه بت پرست بودند پس خدای عز و جل صالح را سوی ایشان فرستاد چنانکه فرمود و الی ثمود اخاهم صالحا و او صالح بن عبید بن آسف بن نوح بود پس ایشان را گفتند یا قوم اعبدوا الله مالکم من الٰه غیره هو انشاکم من الارض و استعمرکم فیها و استغفروه ثم توبوا الیه ان ربی قریب مجیب ایشان گفتند یا صالح قد کنت فینا مرجوا قبل هذا اتنهانا ان نعبد ما یعبد آباؤنا و انا لفی شک مما تدعونا الیه مریب فصل دوم در بیان بت پرست نبودن صالح علیه السلام و نقل میکنند که صالح در میان ایشان بت پرستیدی ایشان گفتندی که چون بزرگ شود پرستد چون بزرگ شد ایشان را بخدای خواند ایشان گفتند که ما گفتیم که تو بزرگ شوی این بتان را بپرستی اکنون ما را نیز از پرستش انچه پدران آنرا پرستیده اند باز مدار و با ازین چه دعوے میکنی و میگوئی بر شکیم و صالح پیغامبر بسیار روزگار از میان ایشان بماند و کس بر و نگرویدند گفتند اے صالح ما را بهانه تا بدانیم که تو پیغمبری صالح گفت چه خواهید گفتند خواهیم از ین سنگ شتر سے بیرون آری یا بچه سرخ موے که ما را شیر دهد تا بخورم صالح گفت این بر خدای آسانست پس جبرئیل بسوی صالح آمد و گفت یا صالح خدا تعالی پیش از انکه ترا بیافریده بهزار سال تقدیر کرده است دعا کن که وقت اظهار قدرتست چنانچه او دعا کرد و از دعای او کوه نالیدن گرفت و بشگافت و از میان سنگ شتر سے بدان گونه که ایشان خواستند بانچه بقدرت حق تعالی بیرون آمد ایشان چون آن را بدیدند گفتند که جادوے کرد و گروهی ملحدان گویند نشاید بودن شتر از سنگ چگونه بیرون آید و ایشان این عادت نشناسند و خلاف عادت بینند ندانند که معجزه های پیغامبران خلاف عادت باید تا معجزه بود و گرنه هیچ فایده نبود و نصیحت مواهب بسیارست اگر شرح آن گوئیم آنقدر شنیده ایم کتاب از قانون بیرون شود و خدا تعالے جمیع مسلمانان را بسلامت کناد و عدوے ایشان را بر باد و مذلت دارد پس چون آن شتر از میان سنگ

بقدرت خدایتعالی بیرون آمد بابچه و در زمان بانگی بکرد و بعلف خوردن بایستاد و ایشان گفتند این جادوئیست پس شتر بچه بچشمهٔ آب آمد و بران
آب ایشان همه بخورد و ایشان روز آب نیافتند بسوے صالح آمدند و گفتند که ما را آب می باید صالح گفت یکروز شمار او دیگر از شتران را و آن همه
بهانهٔ عذاب و هلاک ایشان بود پس برین بایستادند چنانکه خدایتعالے فرماید قال هذه ناقة لها شرب ولکم شرب یوم معلوم صالح گفت ایشان را
از نیمار این شتر را میازارید و نکشید چون چیزی بود نیست نخواهد بود اول نمی در پیش آمد و مردم را حرص بر خلاف نهی بسیار شود چنانکه اول ابلیس را
گفت آدم را سجود کن مخالفت کرد و آدم را نیز مخالفت کرد که ازین گندم مخور مخالفت پیش آورد و قابیل را گفت که هابیل را میازار مخالفت
پیش آورد و ماروت و هاروت را گفت راستی کنید و معصیت نکنید مخالفت پیش گرفتند یوسف را گفت که از گرگ نگاهدارید خلاف
کردند گفتند که گرگ نخورد پیغامبر ما علیه الصلوة والسلام گفت ابن آدم حریص علی ما منع پس چون ایشان را گفت که نکشید این شتر را ایشان
مصمم کشتن کردند آن شتر سی سال در میان ایشان بماند پس صالح ایشان را گفت شما این شتر را نخواهید کشتن و هنوز از مادر نزاده ست
ایشان دو نر ابر زنانیکه باز داشتند بگماشتند که هر که بدین نشانه پسرے زاید ما را آگاه کنید تا بکشیم آن زنان نگاه همیداشتند چون بدان
نشان پسر دیدندے قوم را آگاه کردندے آن پسر را بکشتندے و همچکس سخنی نیارستندے گفتن ولیکن بر صالح دشمن شدند و نیت
کردند که صالح را بکشند پس برین که پسران ایشان را کشته بودند و مادر و پدر ایشان با صالح در نهان دشمنی میکردند و میگفتند که ما او را بکشیم و
اما ازین قوم هیچ نگفتندی خدای عزوجل فرمود وکان فی المدینة تسعة رهط یفسدون فی الارض ولا یصلحون و فساد ایشان بزمین آن نیت بد بود
پس مردے از مهتران ایشان بدین صفت فرزندی خواستند که او را بکشند بعضے گفتند که سخن صالح را اصلی نیست او نخواهد که باین بهانه همه
فرزندان ما کشته شوند و از و در بر ما مفسوس میکند و کس آن شتر را نخواهد کشت پس دست از ان فرزند باز داشتند و او آن بود که صالح
گفته بود پس آن پسر بزرگ شد و آن شتر بر داشت و قوم ثمود از ان جهت هلاک شدند و بر زبان شوم تر از وی فرزندی مادر نزاد بقوم خویش
تا امروز در عرب و عجم مثل زنند و گویند اشقی من عاقر الناقة و آن پسر را نام قیدار بود و عرب بمثل گویند اشقی من القیدار و آن پسر بست سالگی شد
و بجای مردی رسید و آن نه کس که پسران ایشان کشته بودند هر گاه که در ان پسر نگریستندے با یکدیگر گفتندی که اگر صالح پسران ما را بکشتن بعزم سوے
امروز همچنین بودندی پس آن نه کس جمع شدند و عهد بستند و سوگند خوردند از پنهان که تا صالح را بکشیم عوض فرزندان خود پس تدبیر کردند که ما کاهلیم
بهانهٔ سفر بیرون می شویم و در پس کوهی بنشینیم چون شب در آید باز بشهر در آییم و روز استوار باشیم تا مردم پندارند که ما بسفریم پس شب
بیرون آییم و صالح را بکشیم بعد از روزی چند ظاهر شویم و گوییم که اکنون آمدیم تا کس ما را تهمت نکند چنانکه خدایتعالی و تبارک فرمود
قالوا تقاسموا بالله لنبیتنه واهله ثم لنقولن لولیه ما شهدنا مهلک اهله وانا لصادقون پس خدای عزوجل فرمود و مکروا مکرا و مکرنا مکرا و هم لا یشعرون
گفت ایشان مر صالح را مکر کردند من پاداش مکر ایشان بدادم پس آن تدبیر کردند و از شهر بیرون شدند و در زیر سنگی بزرگ پنهان شدند
بران اتفاق خدایتعالی آن سنگ را بر ایشان بگرداند و همه در زیر سنگ بمردند چنانکه خدایتعالے فرمود فانظر کیف کان عاقبة مکرهم انا
دمرناهم وقومهم اجمعین پس روز چند برآمد مردی از ان قوم بران راه بگذشت ایشان را همه در زیر آن سنگ مانده و مرده دید پیام
و قوم را آگاه کرد بیرون آمدند و ایشان را بدیدند و بیرون آوردند و بشهر آمدند و صالح را گفتند پس بنود که ما را بفسوس فرار کردے
تا فرزندان این مردم را بکشیم اکنون پدران ایشان را نیز بکشتی ما را این شتر بکار نیست تا او را بکشیم جمع آمدند و کسی را می جستند که آن
را بکشد پس هر کرا گفتندے کس اجابت نکرد آن غلام مهتر زاده اجابت کرد و برخاست آن را که بقریب آب شتر بر آمد و بر سر چشمه

بالیستاد با یاران خود شمشیر برکشید و بر پای شتر زد و بیفگندش و آهنگ بچهٔ او کردند بچهٔ شتر بگریخت و بران کوه شهر که با مادرش از انجا
بیرون آمده پس صالح را خبر کردند که شتر را کشتند صالح بیرون آمد و گفت ای قوم عذاب را بیارائید که عذاب آمد ایشان پشیمان شدند
و از عذاب ترسیدند صالح را گفتند که ما نفرمودیم و نه پسندیدیم این غلام کشت اکنون چاره چیست گفت بنگرید بچهٔ او را دریابید که او
در میان شما باشد عذاب بنیاید پس بران کوه شدند که بچهٔ را دریابند بچه چون صالح را بدید با آن قوم بایستاد و روی سوی آسمان کرد و سه
بانگ کرد و در ان کوه که بیرون آمده بود برفت صالح گفت بدانید که این شتر بچه سه بانگ کرد شما را سه روز زیان ست اول روز روی شما
شمار رد شود دوم روز سرخ سوم روز سیاه گردد چهارم روز عذاب آید چنانکه خدایتعالی فرموده و بمتوافی دارکم ثلثة ایام پس هر سه روز
همچنان شد که گفته دانستند که عذاب آید و ندانستند که از کدام سو آید پس بانگی از آسمان بیامد که از سهم آن همه را جان از تن جدا شد
و اخذ الذین ظلموا الصیحة فاصبحوا فی دیارهم جاثمین و کس از ایشان زنده نماند مگر صالح و آنکس که با صالح ایمان آورده بودند چنانکه فرمود و انجینا
امرنا نجینا صالحا و الذین امنوا معه برحمة منا و از ایشان یک کس بمکه بود کنبت الورعال چون آن خبر بشنید همانجا بمرد پس خدایتعالی
فرمود و کان لم یغنوا فیها چنان شدند گویا که هرگز درین جهان نبود بدا الا ان ثمود کفروا ربهم الا بعدا لثمود و صالح با آن مومنان همی بودند
تا بمردند و بعد از صالح تا وقت ابراهیم هیچ پیغمبری نبود و بدانکه — اقلیم دوم مبدا او آن موضع است که عرض آن بست و سیم درجه باشد
و غایت درازی سیزده ساعت و ربع و طرف جنوبی او سه هزار و هشتصد و چهل و بست فرسخ و سدس هر سمت و طرف شمالی شمالی
آن سه هزار و هشتصد و چهل و بست فرسخ و سدس فرسخ ست و طرف شمالی آن سه هزار و پانصد و چهل و هشت فرسخ
و نصف عشر فرسخ است و از طرف شرقی و غربی او یکصد و پنجاه فرسخ است و مساحت سطح این اقلیم پانصد و هفتاد دو هزار و شصت
و شش فرسخ و سدس فرسخست **روهله** از بلاد افریقیه است و افریقیه دوازده هم شهر عظیم دارد و اهل روهله دران قابض اند و اهل
روهله در معرفت بقدام مهارت تمام دارد بمرتبه که مسمان اگر قدم غریب بتوطن و مزدوران و وزدوبنده گرنخته فرق کنند
و درین اقلیم شهر لیست موسوم بماماس و ماس شهر بزرگ ست در بلاد مریروهر مریم شهر لیست باین سودان بهشت و شهر ماس سیزده دروازه دارد و بر جانب
غربی آن نهر لیست که بران سه هزار طاحونه است و در داخل شهر شش صد و شصت چشمه است و در هر شهری جوی آب و اشجار
در شرق و غرب مثل آن شهر نیست **جزیرهٔ سعانه** آن جزیره در بحر هند است مردم آنجا موی در سینه دارند نزدیک آن جزیره کوه ا
که بشب آتش عظیم بماند در روز هر دو و بسیار خبری بنظر نیاید و هیچ کس نزدیک نتواند شد **جزیرهٔ سقوط** آن جزیره در بحر مغرب ست
صبر و دم الاخوین از آنجا آورند و جمعی از حکمای یونان دران جزیره ساکن اند و از نسل ایشان مردم آنند که با غیر خود مواصلت نکنند

اقلیم سوم

حد این اقلیم از جائی است که روز در ارتش سیزده ساعت و ربعی بود و وسط آنجا که روز در ارتش چهارده ساعت و انتهای این اقلیم آنجاست که ارتفاع قطب نهی درجه و ثلثان درجه باشد و این اقلیم بمریخ تعلق می دارد ابتدای این اقلیم از حد شرقی عن بلاد چین بود و بر جنوبی بلاد یاجوج ماجوج و شمالی بلاد ترکستان و وسط بلاد هند و کابل گذرد پس بامصار قندهار و وسط بلاد کرمان است و سیستان و بلاد فارس و عراق و جنوب و باربک و شمال بلاد مغرب و وسط ولایت شام گذرد پس بر بلاد مصر و اسکندریه و وسط فارسیه و وسط بلاد فردان و بلاد خلیج گذشته بحر اعظم منتهی شود مخفی نماند که چون خاتمهٔ اقلیم دوم بر شهرهای هند واقع شده لهذا در اقلیم سوم ابتدا از احوال امصار هند و برخی از حکایات عجیبهٔ آن دیار و اخبار پیغمبران که پس از طوفان نوح ع بوده اند موقعه های غریبهٔ سلاطین نامدار تا سلسلهٔ امصار هند که در اقلیم دوم گذشته منقطع نشود ع بعد ازان احوال دیگر بلاد مخصوصه این اقلیم را تو ام خواهد آورد بدانکه هندوستان ولایتیست وسیع مملو از معدنیات متنوعه و نباتات مفیده و حیوانات عجیبهٔ آن بشکل و همه جا آباد از عمارات و لکشا و باغات فرح افزا و مزروعات سرسبز و انهار خوشگوار و جویبار روان و گل و میوهٔ فراوان و حدود شش برین گونه که جانب شرق بنگاله و سمت جنوب دکن و طرف مغرب ٹٹھو و دیا دریای شور بسوی شمال کوهیست کلان که انتهایش معلوم نیست و بزبان هند اورا وهولاکر نامند چه سنگ آن کوه همه سفید است راقم حروف وقتی از سنبا که متصل دامن کوه مدار پیست بیشتر رفته بود از انجا کوه وهولاکر مشاهده کرده بود بآن عظمت کلانی کوهے ندیده و از انجا چنان صاف بنظر می آید که کوهی مسافت پنج شش کروه داشته باشد اما مردم آن نواح روایات مختلفه میگفتند که چهل کروه از اینجا مسافت می دارد و دیگری می گفت که چهل روزه راه است و زیاده تر اینکه بسیار دور است و کسی انجا نرفته و کوه قاف عبارت ازین باشد بالجمله در هند موسم برشگال که آغازش از تحویل آفتاب ببرج جوزا و انتهایش با خر تحویل آفتاب ببرج سنبله باشد و این چهار ماه مینمود که بهندی اساره ساون بهادون کنوار نامند و در هندوستان اکثر مدار زراعت بر باران است و از شهرهای هند در اقلیم اول جریره سندیب است و در اقلیم دوم و سوم بیشتر از امصار هندوستان مشحونست چنانچه در اقلیم دوم از شهرهای هند قمر دوه کلک بیان گشته و در اقلیم چهارم کابل و کشمیر از شهرهای هندوستان است و این برایر ان است که از چندگاه خصوص از عهد محمد بابر بادشاه و پسرش همایون بادشاه و محمد اکبر بن همایون بادشاه و غیرهٔ شهرین مذکورین در ضبط تسخیر سلاطین هند ماند بنابران در هندوستان می نویسد اما در حقیقت از شهرهای ترکستان است راقم حروف بعد گذارش قدری از عقائد و احوال معاش هندوان امصار هندوستان را انچه در اقلیم سوم می شمارند بیان خواهد کرد باید دانست که هندوان بر قدیم عالم قائل اند

و اعتقاد دارند که عالم قدیم است و همچنین بر تناسخ متفق اند صاحب مرات الاسرار در طبقهٔ هفدهم در احوال شیخ سعد الدین حمویه از کتاب هنودی نوید که به اعتقاد حکمای هندیش از خلقت افلاک و عناصر اول مخلوقی که بوجود آید برهماست و نبظر راقم حروف رسیده که محمد دارا شکوه برهما را در رسالهٔ مجمع البحرین تعبیر بحر نیل کرده بالجمله چون حق تعالی کرهٔ زمین را بر کرهٔ آب آشکار اگردانید زمین میان آب مثل گل نیلوفر پدید آمد پس بفیض افلاک و عناصر وجود برهما از کل مذکور که زمین باشد پدید آمد و بحمد و ثنای قادر مطلق مشغول شده و عمر طبیعی برهما صد سال آنجهانست و سبب ایجاد جمیع مخلوقات اوست و در عمر او چندین هزار هزار بار زمین در آب غرق میشود و عالم معدوم مے گردد و بفرمان الٰهی باز از نو پیدا می شود و جمیع حکماے هند متفق اند چنانچه که روز و هفته و ماه و سال دایر اند و پے یک دیگر می آیند و میروند همچنان هر چهار زمانه که عبارت از هر چهار جگ مانند پیوسته دایر اند و منعطل هرگز نمی باشند و مدت هر چهار جگ موافق سالهای آنجهان دوازده هزار سال اوست و موافق سالهای دنیا چهل و سه لکهه و بست هزار سال میشود و بحساب راقم حروف یک روز و نیم گهڑی و پاو گهڑی و یازده پل آنجهان یک سال و ده روز و سه پاس و دو گهڑی و پاو گهڑی و نیم پاو گهڑی و دو پل این جهان می شود و شصت پل و بقول ضعیف شصت و چهار پل را یک گهڑی نامند القصه چهل و سه لکهه و بست هزار سال آنجهان که عبارت از دنیاست از ان جمله زمانه اول که شب جگ است افتد آو ان هفتده لکهه و بست و هشت هزار سال دنیاست و درین دور جهانیان جمله براست گوئی و پرهیزگاری و دور از فسق و فجور باشند و آنانکه درین دور باشند عمر طبیعی آنها یک لکهه سال باشد و زمانه دوم که تریتا جگ نامند مدت آن دوازده لکهه و نود و شش هزار سال دنیاست و درین زمانه خیر بر شر زیاده باشد و آنانکه درین دور باشند عمر طبیعی آنها ده هزار سال باشد و زمانه سوم که دواپر جگ گویند امتداد آن هشت لکهه و شصت و چهار هزار سال دنیاست و درین دور خیر و شر برابر بود یعنے یکحصه خیر و یک حصه شر و عمر طبیعی مردم این جگ هزار سال باشد و دور چهارم که آنرا کل جگ گویند مدت آن چهار لکهه و سی و دو هزار سال دنیاست و درین زمانه کار جهانیان اکثر دروغ و بار استی باشد و عمر طبیعی مردم این دور صد سال است و این هر چهار جگ را یک جوگری نامند و چهار زمانه و چهار دوره نیز گویند مدت یک روز برهما را هزار جوگری جگ مذکور است و همان قدر شب برهماست چون یک روز برهما که هزار جوگری جگ است بآخر می رسد شام میشود تمام زمین در آب غرق بود و آنرا پرلو می گویند برهما در عالم مثال رفته در خواب می رود پس آن قدر مدت در روز برهما بود همان قدر مدت در شب خواب می کند و باز صباح می شود و آب خشک می گردد و برهما از خواب بیدار شده شروع در آفرینش مخلوقات می کند همچنین سه صد و شصت شبانه روز که می گذرند یک سال از عمر برهما تمام می شود و این چنین صد سال عمر برهماست و چون برهما صد ساله میشود می میرد آن زمان اثر از عالم و عالمیان نماند آنرا مهاپرلو گویند و باز حق تعالی از کمال و قدرت و حکمت خویش برهماے دیگر پیدا می کند جمیع مخلوقات بدستور سابق موجود می گردد و تا حال هزار برهما پیشتر گذشته اند و این برهما هزار و یکم است که پنجاه سال و نیم روز از عمر او گذشته است درین مقدمه حکمای هند سخنهای بسیار گفته اند و کتبها نوشته اند لیکن آنچه متحد الیشان بود تحریر یافت و بعضے حکمای بے تعصب آنقوم از جمله کتاب آسمانی خود چنین روایت کرده اند که چون سه هزار سال از زمانه دوایر باقی نماند قادر مطلق از کرهٔ خاک به ترکیب عنصر بیضی نور ماهتاب و سما نام یعنے آدم صفی را پدید آورد مردی جد استاسر و جامع علوم و صاحب جمال و خوش قامت و عاقل و غیور باشد و زنش از ان چپ او بر آید و از وی اولاد خوب و بی شمار پیدا شده

در رفته رفته در زمانهٔ کلجگ خلقت قدیم هر روز بیقدر و کم گردد و تمام ربع مسکون از انها پر شود و در هر وقت از اولاد آدم ۲ متقرب
الهی ممتاز باشند و دیگران را هدایت نمایند و قوم جنیات را از قوت اسمای الهی مطلع خود گردانند و بعضے بمرتبهٔ سلطنت در بابت
رسند اما بهترین اولاد او مهامت باشد یعنی محمد که در زمانهٔ کلجگ پیدا شود مقرب و محبوب خدا گردد و بمرتبهٔ کمال برسد و بتدریج تمام
خلایق متابعت او نمایند سجدیکه بعضے ملایک و اکثر قوم جن فرمانبرداری او کنند و در زمانهٔ کلجگ متابعان او چنان غالب شوند که
معبد ها و تیرتهای اهل هند را منهدم و معدوم گردانند و آب دریای گنگ هم غائب شود بعد ازان از مشرق تا مغرب یک هند و
نبظر نه آید پس این دین مکمل برسد و بعد ازان بتدریج در خمسه زمانهٔ کلجگ اعمال خیر مطلق نماند و مردم برنگ حیوانات زندگانی
نمایند آنزمان باران از آسمان ببارد و نباتات تمام خشک گردد و زمین سیاه مثل انگشت گردد و چشمه ها و جویهای آب نماند ناچار
جمیع جانداران هلاک شوند و چند مدت عالم تاریک و بیرونق بماند تا آنکه دور کلجگ تمام شود آن زمان ابری سیاه با مهابت و وقار
ظاهر شود و بر تمام ربع مسکون باران بصورت آب منی ببارد یک بار تمام عالم سرسبز و خورم گردد و جمیع جاندار گذشته باجساد مثالے
آشکار شوند و قادر مطلق هر کدام موافق کردار انها بعد از عتاب و خطاب بعضے را در بهشت و بعضے را در اعراف و بعضے را در دوزخ
جای در عالم مثال متعین گرداند بعد ازان دور زمانهٔ ست جگ در آمد و بر همابدستور سابق ماند حق تعالی باز بدستور شروع در پیدائش مخلوقات
بماند پس درین صورت پرلو که عبارت از قیامت است ۳ طریق باشد یکی پرلو کبیر است که بر همابمیرد و دوم صغیر است که یک روز بر همابتمام
شود و سوم پرلو اصغر است که بعد از تمامی هر چهار جگ مذکور روی بماند چنانچه گذشت حکمای هند دران مقدمه سخن بسیار گفته اند و نوشته
اند که عقل از ادراک آن حیران است تا آنکه از صفای ریاضت بقبض مواهبت الهی از نور مقدسش گذشته دیدهٔ بصیرت عارف از نور
مقدسش منور نگردد و این اسرار موافق و مطابق واقع کشف نگردد ۵ شنیده کی بود مانند دیده ۶ بفهم رقم از کتاب انکهت
که در عقائد هنود معتبر است و محمد دارا شکوه آنرا از زبان هندی بفارسی ترجمه نموده طریق آفرینش مخلوقات می نویسد بر همارا که پیدا کردن مخلوقات
از او متعلق است و زن او سرستی نام دارد چون زن مذکور از شوهر خویش که بر همااست حامله شد اول مولود ایشان برآمد آن زمان
زن موصوف از مباشرت خجل و از درستین متالم شده از شوهر متنفر گشت و از و بگریخت و در لباس صورت اسپ خود را پنهان ساخته
یعنے صورت اسپ گرفت شوهرش هنگام غلبهٔ شهوت او را تلاش کرد آخر بدن اسپ او را یافت بر همانیز بصورت اسپ شده با او مباشرت
نموده و ازان اسپ متولد شد و زنش نیز باز بصورت خر رفت شوهرش باز بدستور بهمان بدن ملبس شد و با او جماع کرد خر پیدا شد
همچنین هر بار زنش از خجالت و ترس در مدتی از آمد آن حیوانی چه بری و چه بحری و چرند و پرند از خرد و بزرگ انچه در عالم شمار
بود پیدا میشد و شوهرش بهمان بدن ملبس شده با او مباشرت میکرد و یک متولدی پیدا می شد و جفت جفت باد نیا محمور و معمور گشت و دیگر در
کتاب مرات الاسرار در احوال شیخ سعدی الدین جمبو به مذکوری نویسد که در شرح دیوان امیر المومنین علی ع مرقوم است چون منطقة البروج
بر معدن النهار منطبق شود کرهٔ آب از احاطهٔ کرهٔ زمین طغیانی کند یعنی زمین در آب فرو رود آن زمان متنفسے بر روی زمین نماند بعد ازان
خطاب حق تعالی یا ارض ابلعی ماءک و یا سماء اقلعی برسد یعنی زمین فرو بر آب را و ای آسمان باز گردان که فرو گذاشته و منطقة البروج از
معدن النهار جدا شود و زمین منکشف گردد حق سبحانه تعالی بسبب تاثیر اوضاع فلکی که بیشتر اقتضای خلق آدم را و اولاد او می کرد د
و بار دیگر انسان افراد انسان وغیره کند و بقول حکمای یونان این مقدمه بعد از بست و چهار هزار سال روی می دهد اما مشخص منطبه

نباشد که مراد از سالهای مذکور سال آلهی که عبارت از سالهای آنجهان است و یا سالهای زمانی که عبارت از سالهای دنیاست بهر کیف
درین صورت اگر روز میثاق در دو خشر بگذرات واقع شود بقدرت قادر مطلق دور نیست جامع فضایل مولانای احمد رحمة علیه در تاریخ حکما مینویسد
که جماعتی از حکما بلکه کل ایشان ابتدا و انتهای آفرینش را منکر اند که عالم ذات واجب الوجود است هرگز نبوده که نبوده و هرگز نباشد که نباشد
و ملنی اگرچه ذات واجب الوجود را وی ابتدا و انتهامی گویند اما ابتدای عالم آفرینش را یقین نکرده و حکمای هند و چین و ختن و ختا یان
و فرنگیان ابتدای خلقت از هزاران هزار سال در گذرانیده اند و اعتقاد با ایشان آنست که چندین آدم بوده اند هر یک بلقبی موصوف
چنانچه آدم صفی الله مثل آن و چون نسل یکی منقطع می گردد دیگری وجود می گیرد و مؤید این اعتقاد است آنچه شیخ
محی الدین عربی در باب سه صد و هشتاد و یکم در فتوحات مکی از رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم نقل می کند که آن سرور فرمودند الله
خلق مائة و الف آدم یعنی بتحقیق خدا تعالی پیدا کرده است یکصد و هزار آدم هم در ین باب حکایت نقل می کند که آن
سرور فرمود که مراد در بعضی مشاهدات عالم مثال که بعضی از اولیای الله در طواف بیت الحرام
روی نمود چنین ظاهر شد که جماعتی همراه من طواف می کردند و من ایشان را نمی شناختم در اثنای طواف با من گفتند که ما نیز قبل ازین چند سال
طواف خانه کعبه کرده ایم چنانچه الآن شما می کنید شیخ گفت که من چون این کلمه شنیدم در خاطر من گذشت که ایشان در عالم مثال اند و مقارن این
خطور یکی از ایشان جانب من نگاه کرد و گفت که من از جمله اجداد تو ام پرسیدم که چند سال است که اولاد ما را نقل کرده اند فرمود که از قوت من چهل هزار
سال گذشته من از روی تعجب گفتم که از ابتدای خلقت آدم تا این وقت هفت هزار سال بگذشته فرمود که از کدام نگوئی ما را این آدم
که در دور اول این هفت هزار سال خلق گشته شیخ می فرماید که مراد این وقت این حدیث رسول که سابق قلمی شد مضمون آنکه حق سبحانه تعالی
هزار آدم مانند ابو البشر خلق کرده بخاطر رسید بعد ازان شیخ می فرماید می تواند بود بنا علی هذا که بعد از انقضای هر دور از دورات سبعه
سیاره نسل یکی منقطع می شود و دیگری خلعت وجود می پوشد و ازو می نیز مانند اول نسل حاصل می آید فهذا منافات بحدوث عالم و
فنای آن بالآخره ندارد و چه اراده فاعل مختار هرگاه که این وضع مسمی بعالم تعلق گیرد و فنای آن مانند ایجاد نسبت بذات او ممکن پس
تواند بود بالآخره همچنانکه انبیا و رسل خبر داده اند بدین موضع سر بقیام قیامت منتهی می گردد و دران روز حق تعالی جمیع افراد مسمی بنا
آدم و اولاد ایشان بر وجهی که تفصیل بر وجهی در کتب بلتی مسطور است بیکبار خبر نماند و این نسبت بفاعل مختار هیچ اشکال ندارد و الله اعلم و
بعضی از محققین حکما در بیان طول اعمار مردم سابق و قصر اعمار مردم این زمان گفته اند این سخن ازینست که چون خلیم علی الاطلاق که سبب ا
و موجد جمیع کائنات است اقتضای آن نمود که اجرام علوی مؤثر باشد در اجساد سفلی و از جمله اجرام علوی سبعه سیاره اند که تاثیر ایشان
در سفلیات متحقق است لهذا اجرام علوی را بر اصطلاح حکما آباد عناصر اربعه را امهات می گویند و انچه از مائر علویات و سفلیات و امتزاج
سفلیات با یکدیگر حاصل میشود از امواليد ثلاثه که عبارت از معدن و نبات و حیوان است می نامند و می گویند که مدت سلطنت و ظهور
آثار هر یک ازین سبعه سیاره هزار سال دنیاست و چون حضرت ابو البشر در دوره زحل یا آخر زمانه سوم که دور دوایر باشد خلعت وجود یافته
عمر او و فرزندان او که دران دوره متولد شدند بسیار می بود چنانچه عمر آدم بهزار سال رسید و همچنان عمر فرزندان او دراز بود و چون زمان
ظهور دولت حضرت محمد خاتم الانبیا در دور قمر و زمانه چهارم یعنی بدور گاگ بوده است اکثر لهذا اعمار ما میان هفتاد و شصت بیش باشد
و بعضی تا صد سال می رسند چنانچه آنحضرت فرمودند که اکثر اعمار امتی ما بین ستین و سبعین و لهذا متحقق علما آنست که چون این هزار

تحقیق سنه
قول شیخ محی الدین عربی
قول بعضی از حکما
بیان طول عمر بقول بعضی
بیان عمر

هفتم باتمام رسید هفته از ایام آلهی که هر یک روز از ان عبارت از هزار سال است باتمام خواهد رسید پس باید دانست که ایام آلهی نزد
ایشان بر دو قسمست صغار و کبار و صغار بایام زمانی یعنی دنیا تعبیر کنند و از کبار بایام آلهی و نکتهٔ این تعبیر در کتب مسطورست و یوم زمانی
که عبارت از یوم صغیر است هزار سال است چنانچه در آیهٔ کریمه بیان بوسطهٔ هریک کالف سنة مما تعدون یعنی بتحقیق روزی به نزد پروردگار
تو هزار سال است و یوم کثیر از جملهٔ ایام آلهیه عبارت از پنجاه هزار سال ست تعرج الملائکة و الروح الیه فی یوم کان مقداره خمسین الف
سنة یعنی بالا روند فرشتگان و روح بسوی الله تعالی در روزی که مقدار آن پنجاه هزار سال باشد و انست بران بر تقدیر رفع بنائی
میان دولت که مقر مناظره است و فتوحات مکی می نویسد که یوم آخرت پنجاه هزار سال است و یوم عالم میان هزار سال دنیا است و انکه
حکمای هند بر تناسخ اجماع دارند صاحب مرات الاسرار در احوال شیخ اوحدی حامد الکرمانی حقیقت تناسخ روح می نویسد و آن اینست
که شیخ موصوف مردی بسیار بزرگ بوده است و بصحبت شیخ محی الدین ابن عربی رسیده شیخ محی الدین در باب هشتم از فتوحات مکی از وی حکایت
نقل کرده است که شیخ اوحدی کرمانی گفت که در جوانی خدمت شیخ رکن الدین سجاسی مرشد خود می کردم در سفر بودم شیخ در عماری
نشسته بود زحمت شکم داشت چون بجای رسید که انجا بیمارستان بود درخواست کردم که اجازت دهد تا دارو بستانم که نافع باشد چون
اضطراب من دید اجازت داد رفتم و دیدم که شخصی در خیمه نشسته و ملازمان وی بپا ایستاده و پیش روی شمع افروخته اند وی مرا می شناخت
و من نیز او را می شناختم چون مرا دید برخاست و پیش من آمد و دست مرا گرفت و گفت حاجت تو چیست حال شیخ خود باز گفتم فی الحال
دارو حاضر کرد و بمن داد و با من بیرون آمد و خادم وی همراه من شمع می آورد پرسیدم شیخ آنرا به بیند سوگند بروی دادم که باز گردد و چون
وی باز گشت من بخدمت شیخ آمدم و دار و گذرانیدم و آن اکرام وی را بگفتم شیخ تبسم کرد و گفت چون اضطراب تو دیدم مرا بر تو شفقت
آمد لاجرم ترا اجازت دادم و اینجا رسیدی ترسیدم که آن شخص امیر موضعیست تو التفات ننماید و شرمنده شوی پس از هیکل خود مجرد شدم
و بصورت وی بر آمدم و در موضع وی نشستم چون تو آمدی ترا گرامی داشتم و کردم انچه دیدی مؤلف مرات الاسرار می نویسد که این قسم
تصرفات از اولیای کمال عجب نیست حق سبحانه تعالی استعدادی خاص و تصرفاتی مخصوص به روحانیات این طائفه در اعیان نامه
داده است پیش از وجود عنصری روحانیت ایشان بقوت ولایت معنوی تصرف می کنند چنانچه حکایت دشت ارزق معروف است
که روحانیت علی را دویست سال پیش از ولادت خود وجود مثالی گرفته سلمان فارسی را از شیراز نجات بخشیدند و حالا هم روحانیت
کاملان در هر امور بر اهل بصیرت اندا درصریح واقع می شود بلکه روحانیات کمال گاهی بر ارباب ریاضت چنان تصرف فرمایند فاعل
افعال او می گردد و این مرتبه را صوفیه بروزی گویند و در شرح دیوان علی و دیگر کتب صوفیه می نویسد که اکثر حکمای اشراق و هنود بر تناسخ قایل
اند می گویند که نفوس ناقصهٔ انسانیه متردد اند از بدنی به بدنی منتقل می گردند تا کامل شوند در وقت کمال قطع تعلق از ابدان می کنند
اما مذهب قدما آن بود که هر نفس را در آخرت بدنی ست مثالی مناسب اعمال و اخلاق او ست بعضی بصورت انسان و بعضی بصورت
حیوان و بنای ایشان پیدا شده اند که سخن در بدن عنصری است و آن غلط است و بعضی سخنان صوفیه هم بر یک تناسخ دارد و انسان ابعد
طوایف اند و به بروز قایل حضرت شیخ نور بخش می فرمایند که فرق بین التناسخ و البروز آن ست که چون روح از بدن عنصری انتقال
فرماید و در نشئهٔ حمل چهار ماهه داشته باشد در رحم او نزول نموده وجود جدید موافق معتاد اهل عالم گرفته ظاهر شود این را تناسخ گویند و
بروز آنرا ناسد که روحانیت کمال در بدن کاملی تصرف نماید و فاعل افعال او شود چنانچه ذات الوهیت بصورت انش

بیان قول صاحب فتوحات مکیه

بیان قول شیخ نجم الدین کبری در باب تناسخ

بیان قول شیخ نور بخش در باب تناسخ

بیان فرق بین التناسخ و البروز

بر شجرهٔ برموسی تجلی کرد و به لسان حال فرمود انی انا ربک و نیز سید حسینی در شرح فصوص الحکم می نویسد که نزد محققان متحقق است محمد بود که بصورت آدم در مبدأ اظاهر شد و هم او باشد که در آخر بصورت خاتم بر آمد این را بروزات کمال گویند نه تناسخ و بعضے هم بر انند که روح عیسے در مهدی بروز کند که نزول عبارت ازین بروز است مطابق این حدیث صلعم لا مهدی الا عیسے بن مریم و الله اعلم بعضے ارباب تحقیق می کنند که بقایای این عالم صوری تا مدت چهار دوره است چنانچه مفصل در احوال شیخ سعد الدین حموی نوشته شده است پس تا سه دوره ملایک ارضی و حیات درین عالم متصرف بودند و عمل تناسخ دران قوم معمول بود و در دورهٔ چهارم حق تعالی عمل تناسخ مطلق منسوخ ساخته چون جمیع اولیا و انبیا در دورهٔ چهارم وجود گرفته اند از ان جهت رد تناسخ نمودن بر ایشان واجب شد و بروز در هر وقت بوده است و آن حال نیز پیش اهل بصیرت هویدا است و هم آنجا می آرد که عیان نامه مظهر اسمای آلهی که فیض اقدس بیواسطه بدو میرسد و فیض مقدس آنرا گویند که از عیان نامه بر عوالم ناشی میشود عالم مثال مظهر اعیان نامه است و این عالم مظهر عالم مثال است پس همان یک حقیقت واحدست که بصفات متعلقه بصورت لطف که عیان نامه ظهور نمود با رکبوت لطیف در عالم مثال بصورت جمیع اشیا هویدا گشت و باز بتدریج درین عالم شهود که حادث و دنیا نیز گویند با نواع صورت مختلف بکسوت کثیف ظاهر شده است و شیوه تا آنکه این دورهٔ چهارم تمام گردد و قیامت سه صغیر بر جمیع موجودات ربع مسکون ظاهر شود و حقیقت عالم کبیری در عالم خواست آلهی مستور است و سیر بعضے سالک تا آنجا بود بشتیر در نحر در مناهویت مطلق الوست و قال النبی علیه السلام بالنحر انتهے پوشیده نماند که متوطنان هندوستان اکثر بت پرست اند و هر نوع هر کسی که خواهد بماند منعی و تکلفے نمی باشد از عبد الله بن سلام منقول است که نادیده را داد وجود و آفریده اند و یکجز و آنرا در هندوستان و یکجز و آنرا با باقی جهان داده اند و مصداق این سخن آنکه ساکنان ممالک دور است چون روم و فرنگی و زنگی و ایرانی و تورانی همه در هندی آیند رفته رفته هندو ستانی شوند و مغلان و بینوایان بدولت می رسند شخصے خوش گفته بیت غریبرا برای رحمت تن آفریده اند * در هندی توان دوسه روزی نفس کشید * و خدا تعالی نیز در کلام مجید میفرماید و جعلنا اللیل لباسا آه و از جلادت مردم هند عبارت از هندو ستانی است که چون در جرگهٔ مانند آن مغلوب مخالف و دشمن شوند عورات و اطفال را بکشند و کالاے خانه بسوزند و دست بشمشیر برند و جنگ کنند این امر را تا کشته شدن بر زبان ایشان جوهر گویند که کنند و این امر اکنون نبوے دیگر است چه در مغلوبیت زن و بچه با شند و بهلیت اجماعے حمله بر مخالف آرند و دست بردی کرده جان بسلامت بیرون برند و این نوع در میان زمینداران دیهات شایع است و زنان هنود را با شوهر خویش محبت آن قدر باشد که اگر زنی را شوهر بمیرد او خود را بلباس و زیور مثل عروس از آستانه شادی کنان در آتش بسوزاند این چنین سوختن را بزبان ایشان ستی می گویند و زنانی که در خود جرات سوختن نیابند در لذات نفس خود چون بأکل و شرب و آسایش و زیور هرگز تکلفے نکنند و به بدترین اوقات عمر خود را بسر برند و شوهر دیگر کردن میان ایشان رسم نیست و در مذاهب ایشان درست نباشد و هنود اهبر یعنے است از ان جمله است که همه ذکور و اناث هر روز که از خواب برخیزند اول غسل کنند بعد از ان همچنان بپارچهٔ تر عورت که از اهل اسلام ننگی گویند فرو نشسته بر ایشان دهوتی نامند بسته بنشینند و بتان را در پیش نهند و پوجا و سمرن در میان پوجا و سمرن یعنے عبادت و نام خدا و بزرگان دین خود بر زبان آرند و کلام دیگر نگویند و در میان برخ راه نمایان دین خویش که مهادیو و پاربتی و راهم و لچمن و غیره باشند کنند راقم حروف از هنودان شنیده و فهمیده در باب بت پرستی حکایتی پرسید گفتند که ما خدا را شریک نمی دانیم و نمے پرستیم و این بت ها صورت راه نمایان دین ما است

قول بعضے از اهل تحقیق

بیان قول شیخ سعد الدین حمویه

قول علیه السلام

بیان بت پرستی هنود

وقت پرستش پیش خود داشته تصویر میکل ایشان کرده خدا را پرستش می‌کنیم چنانچه شما وقت عبادت برزخ پیر و مرشد خود می‌کنید لیکن
مردم جهان ما را بت پرست می‌گویند باجمله چون از پرستش پیش خود داشته به برد ارند اکثر مفلس و بیخانمان و یا آنکه پخته دست
کسی نخورد همچنان برهنه شده طعام به پزند بدین طریق که اول قدری زمین را جاروب کرده سبزه گین گاوی که در صحرا یا در چراگاه چیزی
نخورده باشد بمالند بعقیدهٔ ایشان پوتر بفتح بای عجمی و واو مکسور و تای فوقانی مفتوحه و رای مهمله پاک و صاف باشد و آن
جای سرگین مالیده را چوکه بفتح چیم عجمی و واو مجهول و کاف تازی و های مهمله گویند و اگر سرگین نباشد اندک آب بران بپاشند و چولهٔ
طعام پخته شود همانجا برهنه سر یا یک لنگی بسته بنشینند و طعام پیش روگذاشته ادعیهٔ مقرره بر و خوانده تناول کنند و نیز از بانات
و شال لباس پوشیده و یا بر دوش افگنده خوردن جائز دانند دیگر آنکه اگر کسی اندرون چوکه باچیزی از بیرون بچوکه اندازد آن
طعام چهوت بضم چیم عجمی مهمله و واو و های فوقانی متصلین یعنی نجس و ناپاک شود و ازان نخورند و بکار ایشان نیاید باجمله چون از
خوردن فارغ شوند لباس پوشند و بکار حرفه و کسب های خویش پردازند و ایضاً از زن حایض پرهیز کنند و تا زمان حیض کارهای
خانه ازو نگیرند و ظروف و طعام وغیره از جدا دارند تا که از حیض پاک شود و غسل کند بهمه کارها بار دهند و معروف است که پارسیان
شب و روز را بست و چهار قسمت کرده اند و هر کدام را یک ساعت گویند و هر ساعت شصت قسمت کرده اند هر کدام را یک دقیقه
اعتبار کرده اند که شب و روز یک هزار و یک صد و چهل دقیقه باشد و مقدار دقیقه آنست که کسی فاتحه بسم الله بخواند اهل هند
روز را چهار و شب را چهار قسمت کرده هر قسمت را پهر نامند که مجموع یک شبان روز هشت پهر باشد و هر شبان روز را شصت قسمت
کرده اند و هر کدام را یک گهڑی نامند و هر گهڑی را شصت قسمت کرده اند هر یک را پل می‌گویند و کل شبان روز سه هزار و شش صد
پل بوده باشد و مقدار پل را ابر اچرخیم زدن او باز کردن گفته اند ایضاً اهل هند هشت برنج را یک رتی گویند و سه جو میانه نیز یک رتی باشد
و رتی عبارت از جبه بسنسکرت است و از اهندی گهنگچی گویند و هشت را یکماشه اعتبار کرده اند و چهار ماشه را یک ٹانک که سی و دو رتی و
دوازده ماشه را یک توله است که تو بچه نیز ش گویند که نود و شش رتی باشد و پنجاه توله را یک آثار اعتبار کرده اند و ازین آثار قدیم
است که از بست و پنج تنکه خام در وزن و این کشد در شهرهای کهنه رایج است و چهل آثار را یک من و دوازده من را یکمالی و صد
مالی را مهنسه نامند پوشیده نماند که وزن آثار غله در هر امکنه و امصار اختلاف بسیاری دارد چنانچه اکنون در دیار راقم حروف
یک آثار هشتاد و چهار توله باشد ایضاً صد هزار را یک لکهه خوانند و ده لکهه را آیوت و ده آیوت را که صد لکهه باشد یک کرور
نامند و صد کرور یک ارب و صد ارب را کهرب و ده کهرب را یک پکهرب و ده پکهرب را مهابرو و پدم نامند و صد پدم را
سنکهه خوانند و ده سنکهه را مهندر و کوره نیز نامند ایضاً دربید یعنی کتاب هنود بسیاری از علوم و فنون مندرج است و از همان
کتاب گویند اول در عالم غیر از آب چیزی نبود حق تعالی ازان آب گل نیلوفر پدید آورد و ازمیان آن گل برهما که ذریعهٔ آفرینش برعم
ایشان اوست آن در صورت انسان ظاهر شد چنانچه او را چهار دهان بوده باشد از هر دهان او بید برآمده و آن چهار بید باشد
چر بید و سام بید و اتهربن بید و رگه بید نامند و هنود را بر چهار بید عمل است و گویند که در یکی بید از بیدها از محمد نیز خبر داده است و ایضاً
هنود از بیدهای مذکور علوم و فنون بسیار برآورده اند و آن بزعم ایشان وسیلهٔ هدایت خلایق است و ابنای برهما ازان کتب بسیار
علوم استخراج کرده اند اول بیان توحید و احد مطلق و معرفت یگانهٔ برحق نوشتند و آن علمی است الهی که کتب شاستر یعنی

بیان پرستش
بیان خوردن و نخوردن
بیان خوردن طعام و جای خوردن
بیان وقت و ساعت و دقیقه

ششش کتاب ازان برآورده اند

گروه اول گویند که در موجود شدن هر چیز سه شرط باید فعل و سبب و فاعل چه فعلی و کاری را فاعل حقیقی بدون سبب نکنند اگرچه هرچه بخواهد بکند که فاعل معبود مطلق است اما ارادت الله چنین جاری شده و عبد را هیچ اختیاری نیست چون گل بدست کلال هرچنانکه خواهد از ظروف وغیره بسازد و گل بدست او مجبور و بی اختیار

دیگر فرقه گویند هرچه که بنظر می آید فنا پذیر است و روح باقی است یعنی نفس ناطقه بسیط و مجرد است پس سعی کنند که روح از محسوسات مجرد شود

دیگر فرقه سوم گویند هرچه هست زمانه و وقت است چه همه بروقت معهود می شود و اینها زمانه را سے پرستند + + + + + + + +

دیگر وه چهارم گویند که حبس نفس یعنی دم عامل شوند و به آن نور باطن را مشاهده کنند چون حبس دم بمرتبه اقصا رسانید به هوا پرند و بزور پارونده و خطرات قلوب مردم آگاه شوند و از ماضی و مستقبل خبر دهند و عمر دراز یابند

گروه جمعے گویند که عالم عین ذات است و این کثرت پیش از وهم اعتبار نیست هرچند عالم در لباس غیریت جلوه نموده و از دست لیکن همه اوست چون زیور از زر

گروهے گویند هرچه هست عمل است چه کشاورز تا کار نه درود و هرچه کار و همان درود یعنی این همه خیر و شر و نیک و بد و بهشت و دوزخ نتیجه اعمال است که درین جهان و بدان جهان بعامل میرسد و همچنین دیگر دهرشاستر از بید برآورده اند و آن عبارت از متنوعه و چاره گری عصیان و اقسام نیکوکاری و مثل آنکه اسلامیان آنرا فقه گویند همچنین کرم شاستر و آن علمی است که ازان شناسند بیماری بدنی را که عارض ابدان شود چون قابل تناسخ اند گویند این بیماری فلان عمل که در جنم پیشین یعنے ولادت سابق سرزده اکنون در جنم یعنی پیدائش حال بکافات آن مبتلا گشته و عجب برآنکه چاره آن از خیرات و خواندن افسون آسان کنند و ازان شفا رود و دیگر هنیزده پران یعنی تواریخ که متضمن است بر احوال قدسیه و عالم ملکوت و پیدائش جهان و جهانیان و احوال قیامت صغیر و کبیر و اخبار بادشاهان ماضی و مستقبل و حال وغیره و دیگر بیاکرن و آن علمے است از صرف و نحو در تحقیق الفاظ و اعراب وغیره و دیگر بید ک بدیا و آن طبابت که احوال صحت بدنی و مرض ازان دریافت میشود تا بالعلاج پردازند و دیگر جوتک بدیا یعنے علوم نجوم و دیگر سامدرک یعنی علم قیافه ازان بر احوال نیک و بد انسان از خطوط جبهه و دست و پا وغیره هیئت و صورت انسان دریافت نمایند و دیگر لیلاوتی و آن علم هندسه و حساب است و دیگر شگون بدیا و آن علم است که از آواز مردم و جانوران و طیور و دواب وغیره خبر گرفته از تواریخ حال و مال اطلاع دهند و دیگر سه بدیا از رفتن انفاس یعنی بچپ و راست احوال نیک و بد سائل گذارش کنند و دیگر آگم بدیا آن علم است افسون و جادو و دوست کردن دشمن و دشمن گردانیدن دوست را و تسخیر ساختن جنه و علاج اقسام بیماری بافسون و دیگر اندرجال بدیا و آن علم نیرنجاست و طلسمات و تسخیر قلوب بزرق و مکر و تبدیل صورت یعنی سیمیای و داخل کردن روح خویش در جسم دیگران و امثال آن متعلق بدین علم دارد و دیگر رس بدیا یعنے کشتن سیماب و خاکستر ساختن زر و سیم منطرفات و معدنیات و دیگر گاڑیدیا و آن علمی است از افسون مار و کژدم و رهائے دادن از گزند انها و حاضر ساختن انها بافسون و دیگر دهنک بدیا و آن علم تیراندازی است بهندی کمان را دهنک و تیر را بان

تیغر نامند و دیگر رتن پرچھا یعنے علم جواہر شناسی و دیگر سنگ بدیا یعنی علم تعمیر خانہ و مکان و ہر گونہ خاصیت آن از نیک و بد
دانستن و دیگر گمشاستر یعنی دانستن عیوب و امراض فیل و علاج آن و دیگر ساونر بدیا یعنی شناختن عیوب و بیماری اسپ
و علاج آن و دیگر گان و ہرب بدیا یعنے دانستن علم موسیقی و نغمہ و سرود و معرفت و اصول و فروع آن و رقص کہ آنرا نرمالز
ہندی سنگیت نامند و ہم سنگیت نوعی از اقسام رقص ست و دیگر نٹ بدیا یعنی بازیگری و رفتن بر رسن بہ ہوا و امثال آن و دیگر
رسک بدیا و آن علمے ست کہ بدانستہ شود بدان احوال مردان و اقسام زنان کہ آنرا ناکا بہید گویند ایضاً معرفت زنان از
پدمنے و چترنی و شنکھنی و ہستنی و شنکنی و ہنگامۂ عشق و محبت میان زن و مرد بقصص و حکایات انگیختن و دیگر کام شاستر و آن علم کوک
ست کہ عبارت از انواع اشکال مجامعت و انگیختن شہوت زن بحال و گویند ہشتاد و چار گونہ طریق جماع ست و سوزد و زیان
طریق ہر یک و اشکال مغلوب ساختن زن در مباشرت با نزال و فرود آوردن منے زن و فریفتہ گردانیدن مفولہ را بر خود از جماع
و ہمچنین دیگر علمہا نیز بیان کردہ اند ابدا بطبیعی منطق و بحث و مناظرہ ضرب و قسمت و اکثر و تکثیر و امثال آن و این قدر رانم حروف
کہ مرقوم نمودہ آید کہ ہمہ علوم حکمای ہند از کتب آسمانی خویش می دانند و دیگر ورنہود چہار آشرم ست یعنی چہار مرتبہ یعنے
کہ خدا آشود تحصیل علوم صورت و معنے پردازد و دوم گرہست آشرم یعنی کد خدا شود و بکار متعلقۂ دنیا پردازد و سوم بان پرست
یعنے در حالت کہولت چون پیر را میسر شود ترک دنیا کنند و بازوجہ خویش معتزل فقہ بعبادت پردازند بغیر از نباتات و میوہ ہائے
دنیا نخورند و چہارم سنیاس کہ بطفلے از دنیا دست کشیدہ بریاضت شاقہ پردازد و دیگر در نہود چہار برن یعنے چہار فرقہ ست اول
برہمن کہ خود را از اولاد برہما شمارند و طریق ایشان بید خواندن و علم حقیقے آموختن و دوم چھتری کہ بفرمانروائی سپاہ نہ سپہ برند و
سوم بیس کہ بتجارت پردازند چہارم سودر کہ اہل حرفہ و مردم بازاری باشند و دیگر در نہود در ویشان را شمارند چون سنا سی و جوگے
و بیراگے و نانک شاہی و امثال آن و اکنون کہ عبارت از وقت تسوید این اوراق ست بموجب روایت مؤلف تاریخ
صبح صادق و سعادت کہ از کتب ہنود می نویسد یک ہزار و یک صد و نود و دو ہجری ست مطابق سنہ یک ہزار و ہشت صد
و سی و پنج عموت ساکہ شالباہن و بکرماجیت موافق سنہ یک ہزار و ہفت صد و ہفتاد و ہشت ست کہ از تولد عیسیٰ گذشتہ
از دور کلجگ چہار ہزار و ہشت صد و ہفتاد و ہشت سال و شانزدہ روز و چند گھڑی و پل گذشتہ و گویند کہ چون کلجگ تمام
شود و دیگر بار ست جگ دور آید تا کہ قیامت شود آنرا ہم پرلو گویند ہمچنین تسلسل او وار باشد و ہیچ یک دور از وجود
راجہ ہا و فرمانروایان دمی و اوتار یعنی پیغمبران خالی نباشد تا اکنون قصۂ مہابھارت را قریب پنج ہزار سال گذشتہ و از دور کلجگ
چہار ہزار سال و ہشت صد و ہفتاد و ہشت قریب سہ سال گذشتہ پس از روی حساب یک صد و بست و یک سال از
دور دوا پر باقے بود کہ مہابھارت شدہ و آخرش یک ہزار و یک صد و نود و دو ہجری ہبوط آدم علیہ السلام شش ہزار و ہشت
صد و چہل و یک سال می شود موافق روایتی کہ در تاریخ صبح صادق از تاریخ ہنودی نویسد و آن اینست کہ ہبوط آدمؑ تا وفات
نوحؑ دو ہزار و چہار صد و بست سال بود کہ از وفات نوحؑ تا ابراہیمؑ و موسیٰؑ پانصد سال و از موسیٰ تا سلیمان چہار صد سال
و از سلیمانؑ تا سکندر پانصد و بست و چہار سال و از سکندر تا ہجرت محمدؐ نہصد و یازدہ سال بود پس از ہبوط آدمؑ تا ہجرت
پنج ہزار و شش صد و چہل و نہ سال باشد تا اکنون کہ یک ہزار و یک صد و نود ہجری ست از ہبوط آدم عرم شش ہزار و

فصل در بیان فرقہ ہا و مذہب ہندوان و استعداد ایشان در علوم و فنون و بیان کتب ایشان و ذکر تاریخ و سنہ ہا و ذکر رسم و رقص و موسیقی و غیرہ

فصل در بیان چہار برن

فصل در بیان خواندن از تاریخ کتب صبح صادق و سعادت

هشت صد و چهل یک سال گذشته لبسن یک هزار و نهصد و پنجاه و سه سال از دوا پر جگ و چهار هزار و هشت صد و هشتاد و هشت سال در دور کلجگ بدین رو چون از دور دوا پر جگ یک هزار و نهصد و پنجاه و سه سال باقیمانده پس بعد از یک صد و بیست سال از روے محاسبه که در اقلیم اول است بعد از دو صد و بیست و شش سال یعنی از روے محاسبه چون دو صد و بیست و شش سال از دور دوا پر جگ بگذشت و هفتصد و بیست و هفت سال در دوا پر جگ باقی مانده نوح متولد شد و بقولے پس یک صد و پنجاه سال مبعوث شد یعنی چون یک صد و پنجاه سال از عمر نوح بگذشت آن زمان از دور دوا پر جگ پانصد و هفتاد و هفت سال باقی مانده بود که نوح بدعوت قوم نامور شده و نهصد و پنجاه سال قبل از طوفان نوح بدعوت قوم پرداخت پس از عهد و فات آدم تا آخر ایام دعوت که قبل از طوفان نوح یکهزار و سه صد و هشت سال باشد و از جمله آن نهصد و پنجاه و سه سال در دور دوا پر جگ بوده سی صد و پنجاه و سه سال از کلجگ گذشته بود که بدعاے نوح طوفان واقع شد و بروایت عبد الله ابن عباس از هبوط آدم تا هجرت محمد هجده هزار و یازده سال باشد از اول هجرت تا الان یک هزار و یک صد و نود و دو هجری شش هزار و دو صد و سه سال میشود بالجمله از اقوال هنود و کتب ایشان چنان معلوم میشود که در دور دست جگ رام و لچمن و کورو و پنڈو و غیره بر روے زمین فرمار وا بودند و آدم در آخر دوا پر جگ از بهشت هبوط کرد چنانچه در اقلیم اول در ضمن احوال سراندیپ گذشت و در کتب هنود قصه هاے عجیب و غریب که بمطالعه و مسامع آمد بعلت عدم دانش آموزی این قوم که بر امور باد و مضامین مستوره اش که در هر نکته هزار عالم شاهد حقیقت رو پوش است محروم و بی نصیب ماند و نزدیک جهالان و بیماران نادانے ازین بضحکه دست مید هد حقا اگر عمر و فا نمود و پیری بجوانی مبدل میشد و زمانه تحصیل این سعادت یعنی دریافتن حقیقت کتاب آسمانے ایشان که سراپا بر موز است و راه نمائی عشر تکده وحدت و بجان و دل میکوشند راقم حروف را آرزوے که درین شیخوخیت باد جود فسردگی حال باقی مانده همین است چه خوش گفت **قطعه** مرد خردمند هنر پیشه را ✤ عمر دو بایست درین روزگار ✤ تا بیکے تجربه آموختے ✤ وردگرے تجربه بردے بکار ✤ بالفعل سطرے چند از اقوال ایشان که در معنی حقیقت زاست و در صورت هوش ربا در ضمن احوال سلاطین دهلی و سلطنت گور و پنڈو مع حادثات زمانه ایشان بقلم خواهد آورد و بالله التوفیق

شاه جهان آباد در زمان سابق به اندرپت و دهلی موسوم بوده مؤلف خلاصة التواریخ از کتب هنود مے نویسد که در زمان پیشین تخت گاه سلاطین هندوستان شهر هستناپور بر دریاے گنگ بوده و فصحت و وسعت و آبادی آن شهر را در السنه هنود نهایت میگویند و در ایام سلطنت کورو ان پنڈوان یکجا بودند چون میان فریقین مخالفت رو داد پنڈوان از هستناپور برآمده در شهر اندرپت که الحال بدهلی مشهور است دار السلطنت خود مقرر کردند و در سمت چهار صد و چهل راجه یکه مایت و راجه دگپال تونور نزدیک اندرپت شهر دهلی آباد کرد و بقولے راجه دهلو آباد کرد و بعد ازان راجه پتهورا والی اجمیر که بر دهلی دست یافت در سنه یکهزار و دو صد و کسر ماجیت قلعه شهر بتدریج بساخت سلطان قطب الدین ایبک و سلطان شمس الدین ایلتمش در قلعه رائے پتهورا می بودند سلطان غیاث الدین بلبن بعهد ایالت خویش که آنزمان سلطنت رسیده در سن سیصد و شصت و سه هجری قلعه دیگر تعمیر کرد و آن را کوشک لعل نام نهاد و سلطان معز الدین کیقباد در سن سیصد و هشتاد و شش هجری بر ساحل دریاے جمن شهری دیگر طرح انداخت و نام ان کیلوگڈهی نهاد و سلطان جلال الدین خلجی در کیلوگڈهی مقیم گشت امرا درین نزدیکی عمارت ساختند شهری عظیم بارونق آباد

شده و دهلی موسوم گشت و سلطان علاء الدین خلجی در عهد خویش شهر کوشک سیدی عمارت نمود و تخت گاه ساخت و تغلق شاه در هفت صد و هشت و سه هجری شهر تغلق آباد بنیاد نهاد و پسرش ملک فخر الدین جونا المخاطب بالفخان در سه روز حدود آن شهر ایوانی هزار ستون تعمیر نمود و سلطان فیروز شاه کوشکی دیگر مسمی بفیروز آباد که عهد محمد شاه و پسرش احمد شاه از سلاطین گورکانیه بکوشک فیروز شاه مشهور بوده عمارت نمود راقم حروف وقتی آنجا اقامت نمود چون در تمام شهر دهلی آب شور است و اگر آنجا منبع است که بطریق چاه تا سه گز زمین حفر کردند تا آب برآمد و در آن بعضی میگذارند که از آن محمر آب شهر بدان چاه رود و آب چاه محفوظ گردد و آن را در ذایقه شیرین گردانند و استعمال میکنند آب بغایت ثقیل و مورث مضم باشد و انواع بیماری از آن متولد کند و دیگر آب نهر است که جابجا جاریست و استعمال آن در اخراجات دیگر است و کسانیکه بر ساحل دریای جمن باشند آب جمن استعمال کنند و آن نیز بنا بر قاذورات و خس و خاشاک شهر بلطافت خود است اما تا هم از آب منبع شهر بهتر است در کوشک فیروز شاه چاهی بود که آب آن چاه شیرین و خوشگوار و بغایت سبک بوده از چهار گهری شب مانده تا وقت عشا تمام مردم شهر شاه جهان آباد از ان چاه آب کشیده میبردند برای بیماران و مریضان بغایت مفید بود و تندرستان را صحت و اعتدال مزاج بحال میداشتند و از کثرت برداشتن آب هر روز وقت عشا آب چاه کم میگشت و هر روز این قضایا وقوع یافتی بالجمله سلطان مبارک شاه مبارک آباد بنیاد نهاد و همایون بادشاه گورکانی قلعهٔ اندرپت را تعمیر کرد و مرمت فرموده دین پناه نام نهاد و تختگاه خویش ساخت و شیر شاه افغان در عهد خویش قلعهٔ علاء الدین خلجی را که بکوشک سیدی مشهور بود و بران گرد شهری دیگر طرح انداخت و پسرش سلیم شاه قلعهٔ غایت متانت و حصانت تعمیر کرد و آنرا سلیم گده نام نهاد که تا حال در میان جمن محاذی قلعهٔ مبارک آباد شهر اک شاهجهان آباد قایم است و در سنه یکهزار و چهل و هشت هجری مطابق سال دوازدهم از جلوس خویش شهاب الدین محمد شاه چنان از سلاطین گورکانیه نزدیک دهلی شهری آباد کرد و بشاهجهان آباد موسوم گردانید اکنون شهرهای سلاطین سابق از نام افتادند و شهر شاهجهان آباد مشهور گردید و در شاهجهان نامه مینویسد شاهجهان بادشاه در ظاهر دار الملک دهلی متصل نور گده شرقی بدریای جمن که قطع وسیع بدیع بود بنیاد آبادی شهر و قلعه تجویز فرموده و شب جمعه بست پنجم شهر ذی الحجه در سنه هزار و چهل و هشت هجری مطابق سال دوازدهم از جلوس بنای شهر نهاد و نهر یکه سلطان فیروز شاه در ایام سلطنت خویش از خضر آباد تا صف میدان شکارگاه او بوده آورده و آن پس از رحلت او بمرور ایام از جریان آب باز مانده بود حسب الحکم از منبع تا ممر قدیم در آنجا نهری جدید حفر نموده بنا عمارات رسانیدند و اساس عمارات قلعهٔ شاه جهان آباد در مدت هشت سال بخرج مبلغ پنجاه لکهه روپیه اتمام پذیرفت بالجمله آن شهر از نزهت باغ و صحرا از جمیع شهرهای هند ممتاز است و هوایش سر تر از هوای اکبر آباد است مؤلف هفت اقلیم از تواریخ هند مینویسد که شهر دهلی در عهدی و عصری نهایت آبادی داشته و بعد ازان نوعی خراب گشته که مسکن وحوش و طیور شده راقم حروف در عهد سلطنت محمد شاه شهر شاهجهان آباد را در کمال آبادی و رونق مشاهده کرده که آن زیبش را نمیخواست و چنان شد بیان کرده اند که بالجمله شهر پناه شاهجهان آباد را از سنگ خام در غایت استحکام آراسته شاهجهان بادشاه ست که بصرف چهار لکهه روپیه صورت اتمام پذیرفت و گویند که علیمردانخان در انشهر نهری از رود جمن از جای آب تراز و کرده برید آورده و آن در کوچه و بازار آنشهر جریان میدارد و آن غلط است و اصح آنست که گذر ست و در وسط آنشهر مسجد جامع بادشاهی نیز از انیه شاهجهان بادشاه مسمی بمسجد جهان نماست که از سنگ سرخ تعمیر یافته در سن هزار و پنجاه و شش هجری باهتمام سعد الله خان و فاضل خان بانجام رسیده

باهتمام آن هر روز پنجهزار نفر از بناو سنگتراش و نجار وغیره جمع آمده کار میکردند باهتمام سعد الله خان در مدت شش سال بصورت اتمام پذیرفت و اندرون آن مسجد تخته های سنگ مرمر گسترده از آهک و گچ اتصال داده مجرهای از سنگ موسی که سیاه میشود تعبیه کرده اند تفاعش چندانکه بانگ موذن بگوش افلاکیان رسد و وسعت آنقدر که عالمی در آن بگنجد و حوضی مقطع با فواره پر از آب صاف سه رو وسط آن مسجد ساخته اند و دیگر عمارات و باغات و مساجد و حمام و مدارس و خورنق و دکاکین آنشهر بیرون از حصر و در غایت خوبی و لطافت و پاکیزگی بیرون از حد بیان ست و مقبرهٔ همایون شاه در کیلوگهڑی کتیبا د واقع ست و عمارتی بدان خوبی تا اکنون کسی نشان نداده و مقابر علما و فضلا و سلاطین و امرا دهزاری دهلوی و حمید الدین ناگوری و امیر خسرو دهلوی و دیگران زیارتگاه خاص و عام ست راقم حروف همراه مبارز الملک سربلند خان در عهد سلطنت محمد شاه در سن دوازده سالگی بشاهجهان آباد رفت آنوقت شهر موصوف در کمال رونق و آبادی بود خوبی و لطافت عمارات آنشهر و کثرت ازدحام خلایق را چه بیان نماید که هنگام شام در چوک سعد الله خان و چاندنی چوک از هجوم مردم گذار سوار هرگز نبوده مگر پیاده و آن بر مسافت ده بیست قدم را در آن جمع کشمکش میرفت و بر زن و بازار همه گلزار و باغ و بهار بوده و افر لطاجناس و امتعهٔ متنوعهٔ هر امصار در آن و یار آن مقدار که اگر کسی خواهد آلات و ادوات جشن سلطانی و اسباب امارت و وزارت از صامت و ناطق و امتعه و اقمشه و غیره اشیای مطلوبه در یکروز از صبح تا شام چندانکه خواهد خرید نماید و باجوره و کرایه نگیرد میسر بوده این مبالغه نیست چه از جمله معمولات آن شهر بوده و دیگر از اکل و شرب و هر اشیای که در بهشت پاس با شبانه روزی هر وقت که بخواهد بقیمت حاصل نماید و دیگر همه چیز را بایع و مشتری بوده مگر بول انسان و خیو که آب دهن باشد رایگان بزمین می افگنند و دیگر انتلات و شکوه و قوانین بادشاهی تا کجا نویسد از ان جمله نسبت که روزی مبارز الملک سربلند خان دوازده نفر عمده از روسای عساکر خویش جهت دواندن منصب و نوکر بادشاهی گردانیدن بدار السلطنه همراه بردم راقم حروف نیز در آن جماعه بود چنانچه بمنصب دوهزاری و پانصدی ذات و هزار سوار بمراتب و خطاب خانی و انعام خلعت پنجپارچه سرافراز گردید ضابطه و قوانین بادشاهی چنان دید که امیری از امرا در هر کس را که از رفقای خویش این مرتبه عظما شناسد تجویز کرده همراه خود بقلعه که دار السلطنه ست در آندرون در دیوان خاص خلعت از سرکار بادشاهی پوشانیده بنشانند چنانچه ما مردم خلعت پوشیده بنشستیم تا آنگاه که بر آمد بادشاهی از باغ که سمت جنوبی بوده شد ما مردم بجا ستیم و اندرون دیوان خاص صحنی دیدیم در غایت وسعت و فراخی و مصفا که آنجا اگر خیمی برای خلال جویند نیابند و بطرف مشرق آن عمارت دیوانخاص غرب رویه در غایت زیب و زینت بار تفاع دو قد آدم تا مکانهای متعلقه در کمال پاکیزگی با پرده های بانانی زرد و زی ٹاٹ بافی که بر هر یک در رسته برداشته چندانکه مقدار نیم در مکشوف گذاشته و درهای عمارات دیوانخاص یکی بطرف مغرب مقابل دروازهٔ باغ موصوف بوده و پائین در دوازهٔ باغ دیوانخاص و دیگری بر طرف مشرق مشرف بدریای جمن که آنرا جمرو که نامند و طرف جنوب دیوان خاص دروازهٔ محل سرای محاذی دروازهٔ باغ موصوف بوده و پائین دروازه باغ و محلسرای مسافت صحن دیوان خاص قریب بیصد جهار صد قدم انسان دیده باشد و اندرون صحن جانوران طیور چون بط و فیل مرغ شتر مرغ و مثل آن سیر کنان و هر سو چمان و دوان و چند کسان بر آن مقرر که بچال طیور را نجا افتاده نماند بالجمله تا مردم دروازه دیوان خاص را چند قدم پس گذاشته صفی زده زو بشرق طرف دیوان خاص ایستادیم بعد نیم گهڑی بر آمد بادشاهی از در باغ و بر تخت طلائی شده یعنی بی سایه سوار بر آمده متوجه محلسرای

۱ اشتمال بر احوالات سلطنت شاهجهان و ذکر آن در ضمن احوال شاهجهان آباد و حضرت دهلی و ذکر سلاطین و امرای آن و ذکر مقبره همایون شاه و مقبره محمد شاه و مقبره امیر خسرو دهلوی و دیگر مقبره محمد غوث و مقبره حسن مغنی

شد و این اثنای شخصے یکی را از ماموم نام برده آنکس از صف برآمده بمقابله بسواری بادشاهی سلام کرده دست بسته ایستاد و شخصی نقاره کوچک
از نقره بر دوش وی نهاده و دیگرے بر دوست برداشته پیش رو در رسم بسته بآواز بلند بالحان خوش گفت که فلانے بمنصب اینقدر و
خطاب خانی و عنایت مراتب نوبت سلافراز گشت چوبی بر نقاره زد و آنکس تسلیمات نموده بصف آمد و بایستاد و سومی آنجماعت
راتم بود کمابر صف برآمد و پیش رفت و در بروے تخت بایستاد و شخصے سراب نوع که عبارت از علم است بدست داد و گفت که فلانے
بمنصب دو هزار و پانصدی ذات و هزار سوار و خطاب خانے و مراتب نوع سرافراز گشت آن گاه تسلیمات کرده بصف قرار گرفتم
و همچنان دیگران بمراتب رسیدند از در باغ تا در محلسرا ے مسافتی که بود آنچندان نبود اما بیوقتیان تخت که عبرت از کهاران
و سائلان تخت است بآن تمکین و آرستگی قطع مسافت کردند که ما همه مردم بمراتب و مناصب رسیدیم و هنوز تخت محاذی سر اول
صف رسیده بود دیگر جماعت پیش تخت اهتمام میکردند و بعضے ازان کوتک یعنی توته نقره را بر سپر خودی زدند و دوبار آواز ملایم
و رعایت فصاحت میگفتند که باادب و ملاحظه باشید و دیگر الفاظ نیز میگفتند و اعتماد الدوله قمر الدین خان و نبیره ابن محمد امین خان
و صمصام الدوله خاندوران خان امیر الامرا نجفی الملک و مبارز الملک سربلند خان و برهان الملک سعادت خان برد و شش الدوله
طرّه باز خان و دیگر امیران از دست راست و چپ پیاده در جلو بودند همه را نظر بسوی بادشاه بود که کدام وقت چه فرماید
گوئی که همچو تصویر چشم یار بودند چون تا دروازه محلسرا ے سی و چهل قدم مسافت صحن باقیمانده همه امرا خدمه شاهی سوای دوده پنج نفر
خواجه سرا ناظر مثل بهروز خان و خاوند خان وغیره که همراه تخت بودند مع مامردم قریب دو صد کس یک صف رو بجنوب
طرف دروازه محلسرا ے عقب تخت بادشاه دست بدست بایستادیم چون تخت بادشاه بر در محلسرا ے رسید بادشاه
اندکے رو بقفا کرده بگوشه های چشم نگریست همه ها تسلیمات کردند و آن آداب رخصت بوده **خبر آمدن ایلچی شاه ایران**
و دیگر در همان ایام ایلچی بادشاه ایران رسیده شاه پس ازمدتها دیوان عام کرده و اعیان مملکت ملازمت ایلچی بر در دیوان عام مقرر
کردند و به تیاری آن پرداختند بادشاه بعد تیاری و آراستگی دیوان عام فرمودند امروز ایلچی با یکصد نفر معرفت سیدسعادت خان ملازمت
نمود و همه را خلعت گرانمایه عطا شده امروز طرفه طمطراق و شکوه بادشاهی مشاهده رفته از انجمله آنکه از لال کثه دیوان عام تا دروازه
نوبت خانه که سمت مغرب مقابل دیوان عام است و دروازه عدالت که سمت جنوب دیوان عام است دروازه بر دیوان خاص
که پهلوی دیوان عام طرف مشرق است این همه عمارات دیوان عام و گوشکهای اطراف از هجوم منصبداران بادشاهی و نوکران امرا
مملو بود چنانچه گذاره ازان بدشواری خطری آمد و از صدای چوب چاوشان و اهتمام چوبداران گوشهای سامعان کر گشته و از طرفے
صدای نوبت خانه که بعیوق رسیده و آنهمه ایستاده می نواختند فیلان کوه پیکر را از رنگهاے متنوعه پیشانی شد طوم سرخ زرد کرده
و جلهاے بانات و مخمل و کارچوبی و زربفتی بر پشت افگنده و گردن از رنگ و رنگوله ها بسته و آراسته و بر سر بان از بانات
سرخ زرد وزی باجهالر و سنبل و کلابتون گذاشته و افراشته در پیش سلطان به تونک و مراتب خویش آمده از خد طوم
سلام کنان و از طرفے اسپان خوش منظر از عربی و عراقی و ترکی و نامے مختلف اللون بر نگهای گوناگون از حنا و زنگار و نگین
منقوش مانند غنچه پر گل و سنبل گلکاری کرده با زین و ساز طلا و نقره و مرصع کاری بجواهر نفیسه تیاری کرده و لحافهاے
زربفت بران افگنده و ایستاده و در کثره نقره که از بیرون بعد از کثره سرخ چوبی اطراف دیوان عام بوده در آنمیان

هر یک از امرایان عظام در عمارت و انعام بمرتبهٔ قسر یکدیگر میکوشیدند جا بجا مانند نقش دیوار دست بخدمت بسته ایستاده و دیگر دندرون لال کٹهره
که از طرف انتهای عمارت دیوان عام بوده امیران و متصدیان بادشاهی قیام میداشتند و برون آب تا حالیکه عبارت از سیمان
ریشمی کنده و پرکار مقدار بازوی ایشان و کمتر ازان که آنرا باستونهای چوب بسته و مانند جان بنیده بودند و سه دریکی راست و چپ
و پیش روی آن گذاشته بودند و دیگران جاداشتند و ازان در ها آمد و رفت میکردند مگر منصبداران از دوشتی و پنجاهی و سرشتی بودند
و دو صدی و سه صدی و مثل آن و نوکران و امرا مخلوط بهمدیگر از بیرون جالی تا گلال پاڑه که عبارت از بالنهای که بطین سرخ
رنگین کرده یکی بر دیگری محرف گذاشته مینهای آهنی مقره هر دو سو آنرا از ستونهای چوبین سوراخ کرده گذرانیده مثل ٹٹی و دیوار
مشبک ساخته در زمین فسر برده افراشته بودند و بدستور جالی سه دران سر گذاشته بودند در انجا قیام میداشتند بر در نا
چوبداران ایستاده بیرون و اندرون گلال پاڑ نیز نوکران امرا چنان که گذشت جمع بودند و دیگران حشری آبنوه از خلایق همه
بیرون گلال پاڑ بوده و اینهمه از جالی بگلال پاڑ بمسافت بست و سه قدم زیر سائبان های سرخ که اندرون و بیرون کهاڑه
بودند بغایت وسیع و رفیع برافراشته بودند از گلال پاڑ تا دروازهٔ توپخانه که مسافتی بعید داشته معماد
نشست گاه بادشاهی که شه نشین نامند و آن مقامی رفیع و مختصر در چاق و سعت عمارت دیوان عام تلقین
بدیوار آن ساخته بودند تخت بادشاه آنجا گذاشته بر آن بادشاه نشسته پارچه سرخ پوشان که لباس ایشان
از بانات سرخ بود تفنگ و دیگر اسلحه گرفته دوش بدوش و قدم بقدم دو رویه که فاصله میان ایشان سه چهار
گز بین ایستاده تا نند نظر بادشاه صاف دلی حجاب بسلامگاه رسد دران باره کسی را آمد و رفت نبوده هر گاه که بادشاه
کسی را از امرای عظام چیزی انعام میفرمود بسلامگاه تا بدر نوبت خانه میرفت و تسلیمات مینمود و باز می آمد و بجای خویش
می ایستاد و آنروز از قوانین بادشاهی بسیار دیده که شرح آن اجمال کند بالجمله بادشاه تا سه گهڑی نشست و برخاست
بدریچه که عقب شه نشین بود مراجعت فرمود آن مجلس تمام گشت کسانیکه زیر عمارت دیوان عام بودند برای تماشا
قصد رفتن بالا کردند و آنانکه بالای عمارت دیوان عام بودند عزم فرود آمدن کردند عجب هنگامی و کشمکش از
تردد مردم بر زینه ها رو داده راقم حروف دران اژدهام از مردم خویش جدا گشت متردد تلاش افتاد و بعمارت
دیوان عام رسید و لال کٹهره و کٹهرهٔ جالی نقرئی را تماشا کرد و فرش آنجا همه قالین های گلگون کشمیری و کابلی و غالیچه
صفا و پاکیزگی بوده سیر کنان بجائی رسید که اعتماد الدوله قمرالدین خان وزیر با گروه خویش آنجا نشسته بود از
بادکش ها بر آن بادبیزند و از گلاب تاشهای طلائی مرصع گلاب بپیش میکردند بدستور طرفی امیر الامرا صمصام الدوله
خانخانان و رانخان بهادر بخشی الملک با جماعهٔ منصب داران عمله نشسته از انقدر محنت ایستادن می آساید چای
روشن الدوله طره باز خان با گروه منصبداران و از رفقای خویش بیتاب نشسته خادمانش گلاب براو می آزمودند راقم حروف گوید
که باین نازک مزاجی و آسایش عاقبت شهر شاهجهان آباد و بران مسلطنت هندوستان خراب گشت بالجمله سیر کنان
بجائی رسیدم که گروه ایلچیان حلقه زده نشسته بودند و هر یکی خلاع فاخره و جیغه و سرپیچ مرصع از انعام بادشاهی بر سر آنکه رئیس بودند
سوای خلعت جواهر و بالای مروارید که هر یک مقدار کنار خود صحرای باشد دیگر دون آویزان داشت شوکت و حشمت بادشاهی را دیده با خود تسلیم کنان

می گفتند که بادشاه هندوستان خدائی می کند از انجا که هر کالے را زوالی مقرر است پس از چند سال بعد قتل عام
شاه جهان آباد که نادرشاه والی ایران کرده بود در عهد همایون محمد شاه پس نسبت سالگی آنشهر را دیدم در آبادی و رونق مانند
سابق نبوده و آن هنگام بادشاه را میل خاطر بتصرف اکثر درویشان بود در ایشان متصوف را در مجلس جمع می ساخته ضیافت ایشان
میکرد و در میان ایشان می نشست و مسایل تصوف می پرسید از انجمله ست که وقتی سوال کرد که مرغ از بیضا است یا
بیضه از مرغ پس درین هر دو تقدم و تاخر کسی است بهر دو مسئله قرب اول تقرب فرایض را پرسید از بی سمع و بی بصر و از نا رسیت او را
الی آخره جواب شنید دیگر در سلطنت عزیز الدین محمد عالمگیر ثانی ابن مغز الدین جهاندار شاه بن بهادر شاه پس از تاراج آنشهر
کهنه دهلی که جواهر سنگه جاٹ هنگام بلغے وزیر الممالک ابو المنصور خان در عهد احمد شاه ابن محمد شاه و بار خراب کردن شهر
کهنه و نو را احمد شاه ابدالی درانی کابل و قندهار در عصر عالمگیر ثانی بر هر دو شهر صدمه عظیم رسانیده چه بطمع دفینه عمارات
آن شهر را از بیخ کنده و مبالغ بیشمار گرفته مراجعت بدیار خویش نموده راقم حروف همراه علیقلیخان شش انگشتے انجا رفته بود
آن شهر را بغایت ویران یافته چنانچه شهر آب نداشته و خشک افتاده و بر در قلعه بادشاهی بجای گل و ریحان گلخن بوده و بجای
هجوم مردم چیزی چند از گاوران در نواح سبزه چرا میکردند و اندرون قلعه در عمارت دیوان عام نوکران نجیب خان روهیله
که منظور توجه عیاز الدین خان وزیر عالمگیر ثانی نبیره نظام الملک آصف جاه نجیب الدوله شده بود اسپان بسته بودند و آخور
و سرگین جا بجا توده گشته بود هرگاه راقم حروف و علیقلیخان بسواری میرفت در چوک سعد الله خان و چاندنی چوک بجذاکه تنی چند
بنظر می آمدند قدری بازار خاتم و کهاری باولی آبادی و رونق باشد دیگر جاها آبادی متعدد و اندک بوده و اکثر جاها مثل
جور عام و کیل پوره مطلق ویران و خراب بوده که کسے نام آنجاها را بیاد نداشته از دست حرامیان تا مزار پر انوار قطب الدین
بختیار کاکی رفتن ممکن نبوده و ده بست کس متفق شده بزیارت شیخ نظام الدین اولیا خوف ناک میرفتند فاعتبروا یا اولی الابصار
آن وقت بادشاه عالمگیر ثانی در قدمیه باغ استقامت میداشت و بر در باغ در خیمه بزرگ و وسیع و فرح بخش نشسته
بودند روزی راقم حروف با چوبداران شاهی در ساخت و نقدی با آنها داده اندرون خیمه رفت و مجلس جشن را تماشا
کرد که در کمال بی رونقی بوده چه در تمام خیمه فرش قالین مستعمل بوده و در وسط خیمه شاهیانه مخمل سرخ کار چوبی مستعمل تر الیستاده بالا
نقره و بالطناب ریشم افراشته بودند و زیر آن شاهیانه تخت مربع از چوب بعرض و طول شش هفت گز نهاده و قالین بر آن
گسترده و بر آن تخت بزرگ تختی از چوب رنگ آمیزی کار کشمیر شده و مختصر گذاشته و بادشاه محصب و مهذب بلباس سفید
و سیاه از دستار و جامه بر سر و در کرده بر آن تخت مختصر کشاده رو نشسته و بر تخت بزرگ که سه طرف از اطراف و جوانب
تخت خورد مثل غلام گردش خالی بود طرف دست راست بادشاه سه نفر و طرف دست چپ نیز چهار نفر از شاهزادگان و
پسران و بندگان عالمگیر ثانی بادشاه مجموع هفت کس نشسته بودند و شاهزاده عالیگهر که اکنون بر تخت سلطنت نشسته
است منجمله آن هفت تن بوده ست و دیگر بر تخت اول پیش روی بادشاه مایل بطرف راست پسر خاندان که بجای
پدر بخشی الملک بوده ایستاده و غازی الدین خان ابن عیاز الدین خان ابن آصف جاه جامه مکمی که در وقت پیشین تا
عهد محمد شاه کسے با جامه مکمی بدربار میرفت و صندلین رنگ در بر و دستار شملت آن بر سر و بجای کمر بند دو پٹه صندلے

در کرورمالهٔ نجیهای محل بسته که سروبن آنرا از کلابتون گرفته بودند گوئی که مالهٔ مروارید دست بگردن حمایل کرده در انقدر که از کمر گذشته بانت
سرین رسیده وعصای از نیسیب که صدف مانند در دست گرفته بر همان تخت بزرگ بر طرف دست چپ محاذی پسر خان دوران خان
پیش بادشاه ایستاده و هر چه بادشاه می پرسیدند تبسم کنان جواب آن بعرض میرسانید آن هنگام آداب محمد شاهی بدام
آمد نوبتی بادشاه عطر از عطر کش بدستش داد و بسلام گاه رفت و آداب و تسلیمات بجا آورده و باز آمد و بجای خویش بایستاد
و دیگر بار بنظر توجه بر پسر خانه دوران خان انداخت و سپر پیچ مرصع بر سرش از دست مبارک بست و طرهٔ زمرد بر گوشهٔ دستار
آورد و آن نیز بدستور بسلام گاه رفت و آداب و تسلیمات بجا آورده بجای خود قرار گرفت همگی جمل پنجاه کس امرایان مثل نجیب الدوله
و شاه سخان افغان و علیقلیخان شش انگشتی دور و یه زیر تخت بزرگ ایستاده بودند مجموعهٔ مردم مع خدمه صد و پنجاه کس شمار کردم
و شخصی سپر و شمشیر و غلاف بانات سرخ و حمایلهٔ کار چوبی با غلاف کلابتون و دیگر چیزهای شاهی با جهاز مروارید بدست گرفته
مقابل بادشاه اندک بایل چپ راست بادشاه پس پشت امرا آخر صف ایستاده بودند و دیگر طرف راست بادشاه
عقب شاهزاده های آسوی جماعهٔ قوال و هنرمال و بهکیه مردم اهل طرب و بدستور جانب چپ پس پشت شاهزاده های
دیگر طرف طوایفان و لوایان عقرب صورت دیو سیرت بهیئت اجتماعی در رقص و سرود بودند که غیر از اصوات ناملایم
بسمع نمیرسید هنگامهٔ جشن را گرم میداشتند بیاد م آمد که در عهد محمد شاه پیش از بادشاهی روزی روشن الدوله طره باز خان
امیر الامرا خانه دوران خان و سربلند خان و سید سعادت خان را بضیافت خوانده از جشن طوایفان آن مجلس چه نویسد
گوئی خیال بری بوده و یا حواران برای ربایندن هوش مردم از آسمان فرود آمده بودند خوبی نغمه و رقص بیرون از تحریر
بوده شاید اینوقت کنیزکان ایشان جای ایشان گرفتند یا انزوال بایشان هم رسید بالجمله چون آفتاب بافق نبوت
رسیده بادشاه هر یک امرا را یک سره بان انعام فرموده برخاست و بر تخت سواری که نهایت مختصر بوده بنشست بهو بیان
آنرا برداشته اندرون باغ بردند شاهزادگان و وزیر و بخشی و علیقلیخان و نجیب الدوله بر کاب رفتند و از آنجا رخصت
شده برآمدند بالجمله جانب شرق شاهجهان آباد صوبهٔ اکبر آباد و جنوب صوبهٔ لاهور و مغربش صوبهٔ اجمیر و شمال کوه
کماؤن ست و طولش از تلول که جانب مغرب اکبر آباد ست با لودهانه که بر ساحل دریای ستلج واقع ست یکصد و شصت
کروه و عرضش از سرکار زیواری تا کوه کماؤن یکصد و چهل کروه باشد از سرکارهای شاهجهان آباد سرهند و حصار فیروزه
و سهارنپور و سنبهل و کمان و بداؤن و ریواری و نارنول ایجمله هفت سرکار مشتمل بر دو صد و سبت و نه پرگنه و چهار کرور
و شصت و سی لکهه و سی و پنجهزار دام دنقل انصوبه ست و درین صوبه بر سمرک برتن دو دریاست یکی جمن که چشمهٔ
آن ظاهر ست اما بقول سیاحان صاحب خلاصة التواریخ مینویسد که بعد از برآمدن از چین قطع کهار نموده در ولایت بشهر
میرسد گویند از آنجا طلا بسیار میشیود ساکنان آنولایت از سنگریزه های آنجا بجز زر را حاصل میکنند در غازی پور با
راقم حروف شاه فدا نامی در ویش سیاح که تازه از شمال آمده بود میگفت که از غازی پور بسمت شمال مایل مغرب
شهری کلان بقطع مسافت دو ماه در راه شهرهای عظیم و جاهای پیدا وار نی برف باشد که مسافر بشدت آن تردد کند و آن شهر
را الماسه نامند و بشهر دلاشر نیز گویند اکثر آنجا مردم چین و ختا آمد و رفت میدارند و بسیاری از مردم کشمیر در آن شهر آباد اند

و اشیای نفیسه از ظروف چینی و آبگینه و پارچه چین و شالباف کشمیر و زعفران ازان بود و بانگ و نماز بسبب مردم کشمیری که اکثر مسلمان اند و آنجا سکونت دارند شود و راجه آنجا که هندو ست متعرض بانگ و نماز نمیشود و عسل و گوشت آنجا فراوان باشد و ساکنان آنجا همه متمول و مسافر دوست اند با امام علی برادر زاده راقم شخصی سپاهی پیشه که ازلهاسه آمده بود تعریف ارزانی غله وغیره آنشهر میکرد و ازگوندتا لهاسه منزل بمنزل نویسانیده داد چون آن کاغذ بروقت تالیف این تاریخ حاضر نبود مفصل مرقوم منازل نگشت بالجمله دریای جمن ازان شهر گذشته در ولایت سرمور رسید راجه آنجا بنحو اقیمن هندازراه دریا کشتیهای برف پر بار کرده بطریق هدیه میفرستد عوام آن راجه را راجه برلی گویند و نزدیک شهر سرمور دریای مذکور از کوه برآمده بزمین مسطح و هموار جاری شده دران مکان شاهجهان بادشاه بر ساحل دریا عمارتی عالی تعمیر نموده وزرا و امرا در آنجا عمارت ساخته مخلص پورو ثانی بفیض آباد مسمی گشته ازهمین جا شاه نهر که درحقیقت منصف دریای جمن است بریده بشاهجهان آباد آورده اند بالجمله دریای مذکور بعد برآمدن از سرمور برا کثر محال گذشته بآنان شاهجهان آباد میرسد از انجا بمسافت پانزده کروه تا بآن شهر متهرا و گوکل و بندرابن رسیده بعد ازان باکبرآباد از انجا تا مان قلعه اناوه و شهر کالپی و از انجا بشهر اکبرپور براه وه راجه سریر اکبر شاهی می آید در اکبرپور بر ساحل آنجا عمارت راجه سریر واقع است و دریای چنبل نزدیک اکبرپور در یاسے وه و دیگر دریا ها از جانب گوندوار تفاوت یکدیگر در جمن داخل میشوند از انجا بمحل ملکوشه گذشته بسمت جنوب شهر آله آباد بر متصل قلعه آن شهر گذشته قرب دروازه ترتیمی که یکی از دریای خورد قلعه مذکور است یکیک اتصال جنبانده دومی دریای گنگ از سرچشمه آن سرکشی و انعطف نیست باعتقاد هنود از بهشت نازل شده بعد صدور از بهشت برکوه کیلاس از انجا بولایت چین رسد بر ولایت مؤلف خلاصة التاریخ که از شاه نامه فردوسی طوسی اعتقاد کرده می نویسد که عمارت شاهزاده سیاوش بن کیکاوس بن کیقباد بن کیانی در چین بر ساحل گنگ بوده و این روایت ضعیف است بالجمله بعد برآمدن از چین در کوهستان بدری ناتهه می آید مکان همان حال یعنی محفوظ از برف و همین کوه است و درین کوه سواحل دریا آنقدر بلند است که آب بدشواری در نظر می آید و عبور بر کشتی متعذر است مگر در اماکن معهود مقرره سرشتهای سطبر و مستحکم بر اشجار طرفین ساحل استوار بسته نظر بزرفه که بزبان آنديار چپکه نامند بران در بآمد و شد میکنند هنود در بارى بدرى ناتهه میبرند دریا از کوه بدری ناتهه تا آن شهر سری نگر میبرند و بآنان رکیتی کمیش مرور نموده در مکان هر دوار از کوه بیرون می آمد در انجا چهره گاؤ از سنگ تراشیده اند که آب از دهن این حیوان میبارد و آن چهره را هنود گومکهه می نامند هر دوار را آبگینه متبرکه هنود است هر سال در روز تحویل آفتاب به برج حمل که آنرا هندیان ماه بیساکهه نامند اژدهام مردم در انجا بسیار میشود خصوصاً در سالی که مشتری به برج دلو رسد آن بعد دوازده سال باشد آن هنگام خلایق از جاهای دور و دراز بر انجا میرسند و بعد غسل دموی سر و ریش تراشی و خیرات بردارند و اندختن استخوان مردگان در میان گنگ خصوص آنجا رسنگاری مرده از عذاب میداند و آب آنجا را بطریق تبرک و هدیه بجاهای دور برند اگر سالها در ظرف ماند تغییر نمیشود آب گنگ آبی است خوشگوار و جمیع امزجه و طبایع سازگار با فوائد بسیار و بیماران را موجب صحت و صحیح مزاجان را باعث تندرستی و مقوی شهوتین باشد مبارز الملک سربلند خان آب گنگ استعمال مینمود در نظامت کابل و احمد آباد گجرات مبلغ خطیر در اجوره کهاران و شتران آب کش صرف میشد بالجمله این دریا بعد از برآمدن هر دوار مقام بارهه سادات رسیده بآنان نهسیاپور از انجا نزدیک گدره مکنیسر و انوپ شهر و سورون و بدایون گذشته بطرف شمال قنوج و جنوب بلگرام که وطن راقم حروف است مفاصله دو نیم کروه گذشته بشمال کوئره جهان آباد بتفاوت چند کروه همین شمال متصل کانپور که اکنون کوئی و چهاونی انگریز در آنجا است گذشته و شمال شیوراج پور و کهجوه و شمال کنره و جنوب مانکپور و شمال شاهزاد پور

ودیگر محالات گذشته بطرف شهر نواله آباد مرور کند وازطرف مشرق بابل کلی شده بسمت جنوب مابین جهوسی وشهر کهنه آله آباد روان گردد چنانچه جهوسی ازآله آباد بطرف مشرق باشد پس بآنان قلعه آله آباد متصل بینی دروازه قلعه موصوف بدریای جمن باچند رودهای دیگر میریزد هردو یک دریا شده شمال قلعه چنارگده متصل آن برجنوب شهر بنارس گذرد تارسیدن بشمال عظیم آباد وپٹنه تاهفتاد ودو دریای خرد وبزرگ کوه جنوب وشمال می آیند بتفاوت یکدیگر اتصال میدارند بحری عظیم شود وآنهمه دریا ها به گنگ موسوم باشد وازانجا بدیهات وقریات مرور کرده شمال مونگیر واکبرپور که راج محال گویند ومرشد آباد گذشته تابآن شهر جهانگیر نگر رود هاکه میرسد بعد فرسنگ ها بروایت مؤلف خلاصه التواریخ دوشعبه شود یکی بسوی مشرق رفته پدماوتی نام دارد ونزدیک خانکا بوبدریای عمان ریزد وبخش دیگر رو بجنوب آورده سوی لخت شود یکی سرستی ودوم جمنا و دسوم گنگا نام باشد وانیکه گنگا نام باید قریب تراز شعبه گشته بدریای عمان داخل شود وجمنا نیز آنجا اتصال یافته بعمان ریزد وسرستی بدستور پوشیده بماند چون سطری چند از احوال شاهجهان آباد دهلی وکیفیت دیوان عام وجشن سلاطین وقوانین آن انچه که دیده بقلم آمده اکنون اخبار سلاطین آنجا از ابتدای آفرینش تاسلطان عهد خویش درسه فصل بیان نموده احوال سرکارهای نواب شاهجهان آباد رامرقوم خواهد ساخت

فصل اول دربیان احوال سلاطین اندرپت

پوشیده نماند که در آخر دور دوابر جگ راجه بهرت کشتری در ہندوستان بادشاه بود ودر ہستناپور که اکنون بهنگانو مشهور است نشیمن داشت وبعد از وهفت تن از اولادش حکومت کردند وپس ازان چترمرج بسلطنت رسید او دو پسر داشت وهریک داشت که نابینا بود ودیگر پنڈ نام داشت گوروان اولاد هریک داشت وپنڈوان اولاد پنڈ اند چنانچه بیاید راقم حروف انچه درکتب ہنود دیده واز لقای جماعه منود شنیده بقلم می آرد وچون از عمر دوابر جگ هفت هزار باقی ماند آنوقت راجه شنکر بسلطنت رسید هزار سال بادشاهی کرد بعد از وراجه ولیپ وبعد او راجه مان یکی بعد دیگری یک یک هزار سال کم وبیش بادشاهی کردند بعد راجه مان هزار سال فتنه وآشوب ماند وحاکمی درمیان نماند راقم حروف از سیاق کلام گوید که درخلال اینحوال هنگام نزول آدم علیه السلام از بهشت بسوی زمین است چنانچه که در اقلیم اول در ضمن احوال سراندیپ گذشت بالجمله بعد از هزار سال آشوب راجه چترمرج مذکور وراجه جگوئی وپس از وچترمرج مذکور بقبولی راجه جگوئی وپس از وراجه چترمرج بپادشاهی نشست وبعدل پرداخت ودرگذشت واورا پسری نبود که بجایش نشیند اعیان سلطنت رجوع به بیاس آوردند بمدرجه آن از ازواج راجه چترمرج پسران بهم رسانیده مولف تاریخ هنودی نویسد که چون زن اولین راجه چترمرج درخدمت بیاس عارف رفت بآن مشاهده عارف نیاورده چشم خود رابسته بخوابه اوشد بعد نه ماه پسری آورد نابینا ونام وهریر اشت نهادند وآن دومی راجه مذکور از مشاهده طلعت عارف ترسناک گشت چندانکه رویش زرد گردید از و پسری اصفر اللون بوجود آمده ونامش پنڈ نهادند وپنڈ بزبان هندی زرد باشد چون پسر کلان وهریر اشت نابینا بود سلطنت به پنڈ رسید اورزے بعزم شکار بصحرا رفت وآهوی راکه باجفت خود فراهم آمده بود از تیر بزد وآن آهو عارف مرتاض بود که درپیکر آهو درآمده بازن خویش درلذت مباشرت وجماع محو بود درحالت نزع گفت چنانچه تو مارا درفصل جانان بیجان کردی تونیز وقت صحبت زن خویش بیجان شوی پنڈ از آنروز ترک مباشرت کرد وبازن خویش بعبادت پرداخت اما از بی اولادی ملول بودی روزے بازوجه کلان خویش که کنتی نام داشت گفت هرکه اولاد ندارد در روز خ جای او ست ودر دین ناجایز است هرکه بنابر سستی بازن خود نزدیکی نکند آن از جهت حصول اولاد اگر از برهمن نزدیکی کند گناهی نباشد چنانچه

پیش ازین در زمان حج برج کرد مدرن گفت که با مرد بیگانه صحبت ندارم اگر ترا هوس فرزند است من از عابدی افسون خوانده ام
که بنا بر آن افسون از عالم ملکوت و آسمان هر کرا بخواهند طلبیده فرزند حاصل کنند راجه بنا بر پاس داری بزور خانه بنشست و زن
عمل کرد و افسون خواند و حامله گشت و بعد از نه ماه پسرے زائید نامش جدهشتر نهادند رقم حروف گوید این حکایت فی الجمله مشابهتی
دارد بصفة القوا که جانمان بمغول از اولاد اوبند چنانچه در اقلیم ششم در ضمن ترکستان مرقوم است و همچنین مانده است بمریم که عیسی علیه السلام
حامله شد با نجمله دیگر بار زن راجه بدستور پسری آورد نامش بهیم نهادند و مرتبه سوم همچنین اورا ارجن نام گذاشتند و ازین دوم راجه
بهمین نمط که گذشت دو پسر یک شکم توامان بوجود آمدند و نام ایشان نکل و شهدیو نهادند این پنج برادر را پانڈو و پنڈوان نامند چون
از راجه دهرم براشت نابینا کندهاری نام که دختر راجه قندهار بود حامله گشت بعد از دو سال مضغه گوشت صلب چون مشک از شکم او برآمده
باشاره بیاس عارف کامل آب بر او پاشیدند و آن مضغه گوشت را صد پاره کردند هر یک پاره را جدا جدا در کوزه ها کردند و روغن زرد و
بران پاشیدند و مهر کرده نگاهداشتند و بعد از دو سال سرهای کوزه بکشادند از هر یک کوزه پسری برآمد و از همه آنها کلانتر جرجودهن بود
که از کشادن کوزه اول برآمده و یکی دختر نام که از زوجه دیگر متولد شده بود انجمله صد و یک پسر و هر براشت را کورو و کوروان خوانند چون
راجه پنڈ بموجب دعای عابد آهو پیکر بسبب مباشرت با زن خویش که خود را از همچنان شهوت نگاهداشتن نتوانست وقت مباشرت
فی الفور در گذشت و زن کنتی او و همراه نعش او ستی شد یعنی خود را بسوخت عابدان صحرانشین پنج فرزندان پنڈ را با مادر ایشان
کنتی نام در هستناپور آوردند جرجودهن و دیگر پسران دهر براشت در نسبت ایشان طعن کرده اند آخر الامر در یک طبقی ایشان از غیب
ندای شنیدند و منفعل شدند بهیکهم عم پنڈ به تربیت طفلان کوشید چون سن تمیز رسیدند در قوت و شجاعت مانند خود ندانستند گویند که
ارجن در فن تیر اندازی بی مثل بوده و او از تیرهای اختراعی خویش طوفان آتش و باد و آب و خانه بر روے کار آوردی و از یک یک
تیر جماعتی کثیر از دشمنان هلاک ساختی هزاران تیر مخالفان را در هوا بکشادی یک تیر دفع کردی و بریده بر زمین افتادی این نوع تیر اندازی
و اختراع تیرها از ملکوتیان عالم علوی تعلیم گرفته بود و جدهشتر که از همه برادران بزرگ بود در صفات حسنه و در عدل و بذل در آمیخت
گوئی نظیر نداشت چون پنڈو در بزم و رزم سر آمد روبکار خویش کشتند عم ایشان دهر براشت جدهشتر را و بعد گروانند جرجودهن پسر کلان
دهر براشت بر جدهشتر حسد برده باپدر گفت که اطاعت جدهشتر نتوانم کرد دهر براشت نصف ولایت را بجرجودهن و نصف دیگرے را
بجدهشتر حواله کرد و امر فرمود که جدهشتر با مادر و برادران خود بمقام نرواده بر در آنجا با مور سلطنت قیام نماید پیش از انکه جدهشتر بدان
شهر رسد کسان جرجودهن باشاره او در نرواده رفتند و عمارتی از نی و چوب بسیر و نقی امداد ساختند و اراده داشتند که چون پنڈوان
آنجا فرود آیند هنگام شب در آن عمارت آتش زنند تا پنڈوان بسوزند جدهشتر از مکر جرجودهن آگاه شد و بشهر نرواده آمد و از اتفاقات
همان روز نهیل زنی با پنج پسر خود در آنجا منزل کرده و هنگام شب جدهشتر با مادر و برادران خویش ازان عمارت برآمدی کسان
جرجودهن آنرا آتش دادند آن عمارت مع نهیل زن و پنج پسر او که آنجا فرود آمده بودند بسوخت مردم جرجودهن سوختن پنڈوان دانستند
خبر بجرجودهن دادند و جدهشتر و غیره بلباس گدایان بسیر صحرا و اماکن کنان هر جا که دیو و عقرب و شتر و گوزن بیشه بود میگشتند ناگاه
بکیلاس رسیدند راجه در و پدی حاکم آنجا دختری جمیله داشت جهت ازدواج با پنڈوان خویش راجه های روے زمین را طلبیده مجلسی
عالی ترتیب دادند تا هر کس راکه دختر پسند کند بعقد او در آید و گویند راجه در و پدی چوبستی مرتفع در میدان وسیع برافراشت و هر سر آن

ماهی از طلا گذاشت و پای چوب دیگی پر از روغن بر دیگدان نهاد و صلای عام در داد که هر که این ماهی را رو معکس دوست بقفا
چنان بتر بندکه از تیر چوب جدا شده در دیگ افتد دختر او را رسد از عهدهٔ این شرط هیچکس بر آمدن نتوانست که دران مجمع ارجن بیرون
برده کمان نهاد و شست بگشاد و چنان بر ماهی زد که از سر چوب جدا شده در دیگ افتاد راجه در وید دختر خویش را که در وید ی نام داشت بارجن
حواله کرد چون هر پنج برادران در انجا بیکجان بقالب متعلقه بودند باشارهٔ مادر خویش آن دختر را هر پنج بزوجیت خویش در آوردند و هر برادر را بر آن زن
هفتاد روز مقرر شد آنچنان که زن مذکور هفتاد روز را حد نیت یکی از برادران بپنڈ وی ماند چون نوبت آخر بشد آتشی عظیم برمی افروختند در وید ی
با لباس عروسانه دران آتش بگذشت دار طرف دیگر بر می آمد و تر و یکی از ان دیگر میرفت و بعد از انقضای نوبت بدستور باز راه میرفت
چون خبر بدهر تر اشت رسید که پنڈ وان بسلامتی در گنپلا بگذرانند ایشان را طلبید اشته و نصفی ولایت عهد خویش بایشان داد ایشان
در اندریت آمده بسلطنت نشستند و حوصلهٔ جگ راج بمسوکه باصطلاح هنود عبارت از عبادت عظیم است نمودند و آنچنانست که دران مجلس
راجهای جهان را دعوت میکنند و هر یک را شغلی از اشغال جگ فرمایند تا هر کس را از ثواب آن بهره رسد و آتشی عظیم برافروزند و اقسام
اشیا دران ریزند و بسوزند و بطعام فقرا و ارباب احتیاج بردارند و هر که از هر چیز سوال کند او را محروم نسازند بالجمله جدهشتر برادران را باطراف
جهان فرستاد و برنگارا جمع آورد و بعضے از راجها که با پنڈ وان مخالف بودند گفتند همان بهتر که جرجودهن را بر خزینهٔ جدهشتر گذاریم تا بی محابا دست
با نعام کشاید و زود خزانه تهی گردد و چون ایام جگ با تمام رسیده باشد و خزانه خالی گردد جدهشتر شرمنده شود تا جهانیان را نماند که
او به آنست که جگ حشو تواند کرد گویند که وهاب مطلق در دست جرجودهن اثرے نهاده که تا در هر خزانه که تصرف کند و هر چند از ان بخشد خزانه تهی
نشود و او و سایر راجها از نعیمی هیچ بر نبودند جرجودهن بخزانهٔ جدهشتر شست و هر چند بیشتری بخشید خزانه کمتر تهی نمیشد تا آنکه جگ تمام شد و
نام جدهشتر روشن گردید و حسد جرجودهن افزون برگشت جرجودهن جدهشتر و غیره پنڈ وان را بطریق ضیافت از اندریت بسبنا پور آورد و در
بکعبتین قمار راهنمایت و جدهشتر و برادران او هر چه داشتند در باختند و جرجودهن گفت که یکبار دیگر بکعبتین را افگنم اگر شما بدانچه برده ام باز دهید
و هم اگر بهرم شما را باید که او و همورهٔ جهان بیرون رود و دوازده سال در بیابان بسر برند جدهشتر قبول کرد جرجودهن کعبتین را با فگند و به برد جدهشتر
با برادران و در وید ی بیابانها رفته یکایک تن رفت و دوازده سال بریاضت و مشقت بسر برده بدکن شتافت و یکسال بر سبیل اخفا
بماند پس جدهشتر راجهای دکن را مطیع ساخت و کشن یعنی کنهیا بن باسدیو را برسالت پیش جرجودهن فرستاد و مملکت باز خواست
جرجودهن استنکاف نکرد جدهشتر باتفاق راجهای دکن روی بدیار خویش آورد جرجودهن لشکر با جمع آورده در مساحت گورکهت که
اکنون به تهانیسر شهرت دارد و زرمے صعب کرد که آنرا هنودان مهابهارت یعنی جنگ بزرگ گویند بهجده روز بانیزهٔ جدال اشتعال
داشت با آخر جرجودهن بضرب گرز بهیم بقتل رسید و جدهشتر ظفر یافت گویند بهیم در آن معرکه فیل را از زمین برگرفت و بر فیل دیگر زد
و بسا بودی که فیل را بر هوا انداختی چنانچه از نظر غائب شدی گویند که در آن معرکه هفت کهونی از طرف جدهشتر بود و یازده از طرف
جرجودهن بود و بهجده کهونی دل یعنی لشکر بود کهونی بحساب هندی عبارت از پنج لاکهه و چهل و هشت هزار و یکصد و بست نفر با سواری
فیلان و اسپان و آرابه که آنرا تهه نامند مع پیادگان باشد گویند که آن همه سپاه در ان معرکه بودند بقتل رسیدند مگر یازده تن که
زنده ماندند پنج نفر از سپاه جرجودهن و شش نفر از لشکر جدهشتر و جدهشتر با هر چهار برادر و کشنی که دوست پنڈ و بوده گویند که کنتی مادر
مادر جرجودهن مستجاب الدعوات بوده و چون او را برو گفت شوهرم در برداشت خبر بر بست سزاوار نباشند که من فرزندرا به بینم و پدرش

ازان بے نصیب باشد پس دیدہ ہا بر بست و ہمچنان بود تا آنکہ جرجودہن بعزم رزم پنڈوان متوجہ کورکھیت گشت مادرش اورا گفت
اکنون کہ برزم میروی باید کہ پیش مے آئی تا ترا بہ بینم و بہ برکت دیدار من اسلحہ بر تو کارگر نا فتد و جرجودہن گفت بچہ ہیئت نزد تو آیم گفت پنڈوان
اگر دشمنان تو اند آثار است گوی اند و در مشورت خیانت نکنند کہ از ایشان نہ ترسی جرجودہن پیش پنڈو رفت و حال باز گفت گفتند
فرزند اول کہ بنظر مادر آید برہنہ باشد و ترا کہ تا حال مادرت بدیدہ گوئی کہ او امروز تراچہ ہست پس عریان شوی و نزدیک او روی جرجودہن باز گشت
و خواست کہ چنان کند کہ در راہ کشن را بدید کشن گفت چرا نزد دشمنان خود رفتہ بودی جرجودہن حال باز گفت کشن کہ با او دشمن بود گفت کہ
از خصم رہے جستی ہمانا کہ باو استہزا کردہ اند میخواہند کہ تا برہنہ خود را بمادر نمائی تا نظر بر عورت افتد و ترا دعای بد کند اکنون چون مادرت
ترا فرمودہ کہ بقول ایشان عمل کنی پس باید کہ برہنہ شوی و چند حمائل گل در گردن افگنی و آن ہا را چندان در ازسازی کہ ستر عورت تو
پوشیدہ باشد بدان ہیئت نزد مادر شوی جرجودہن چنان کرد چون مادرش او را بدید نعرہ کشید و گفت کہ ترا این تعلیم کہ کرد گفت
کشن کند ہاری کشن را دعای بد کرد و آن از ان بود کہ او از مہ را آوارہ کشتہ بدوار کا افتاد و آنجا بالفعل رسید بالجملہ کشن ہاری بجرجودہن گفت
کہ ہر اعضای تو کہ بنظری آمدہ بران ہیچ حربہ کارگر نہ آید و اگر بر عضوی کہ آنرا در حمائل پوشیدہ زخمی رسد ترا از پا در آرد پس جرجودہن را

بر ہر عضو یکہ مادرش گفتہ بود طعن گرز بہیم رسید و ازان در گذشت

مہابہارت بالجملہ بعد از واقعۂ مہابہارت جد ہشتر سی و شش سال باستقلال سلطنت کرد و بالآخر تجرد گزید و باتفاق برادران
در سیاحت و عزلت بعبادت ہمگذران بندوں در محوطہ ہمالہ نال در گذشت و بعد از وے تن از خاندان پنڈو کہ اول ایشان پرچھیت بیرہ ارجن
و آخر آن جماعہ راجہ کہمن بدت یکہزار و ہفت صد و ہفتاد و دو سال و شش ماہ سلطنت کردند چون راجہ کہمن در امور ریاست و قوتی مداشت
وزیرش پسرا ورا بگرفت و بسلطنت نشست راجہ اما سپردہ آخر از اولاد خود مجموعہ چہاردہ کس باشد یکی بعد دیگرے تا مدت پانصد سال
و شش ماہ سلطنت کردند و آخرین انہا یفہ راجہ مدہمال کہ بغایت عیش دوست و نیک نوش بود راجہ میرشاہ او را بگشت و بحکومت نشست
و بعد از و چہاردہ تن از اولاد او چہار صد سال و دو ماہ ریاست کردند و آخر ایشان راجہ ادمست است کہ وندہیر وزیر او را بگشت و بحکومت
نشست و پس از و بست تن از اولادش صد و چہل و یکسال و یکماہ کم سلطنت کردند و آخرین آن گروہ راجہ راج پالست کہ اکثر از دیار
ہندوستان بہ تسخیر آورد و فریب و مکر بدستی پیش گرفت سکونت نامے از امرائے او کہ بر کوہ کماؤن متصرف بود بر و خروج کرد و او را
بقتل رسانیدہ در دہلی بحکومت نشست و بر خود مغرور شد و بر اعیان سلطنت بد سلوکی آغاز نہاد و بلیشہ کوکنار سہویل کردند راجہ بکرماجیت
بن گندہرپ سین والی اوجین بہ تسخیر دہلی برخاست و او را بر زم بقتل رسانید مدت سلطنت حکومت چہار سال بود و راجہ
بکرماجیت بن گندہرپ سین کہ سیاحت دوست بود در اندرپت دہلی نائب گذاشتہ باوجین مراجعت کرد در تواریخ ہنود در قول راجہ
بکرماجیت حکایتے غریب کہ دور از عقل باشد مینویسد چہ زوزے اندر کہ رضوان باشد در بہشت رقص حوران و پریان کہ بزبان ہند
اچھرا نامند میدید گندہرپ سین پسر اندر و ران مجلس بر حسن حوریکہ منظور نظر پدرش بود مبتلا شد و نظرے عاشقانہ بسوے او کرد
اندر دریافت و بر پسر دعای بد کرد و گفت بعالم سفلی شو و روز بصورت خر و شب بصورت اصلی خویش شدہ صماش کن نا ناگاہ کہ شخصے
پوست خر بر ا بسوزد آنزمان بعالم علوی بمقام خویش بار آئی گندہرپ سین فی الفور بر زمین افتاد و بصورت خر شد و در تالابے
کہ متصل دہارانگر نواح دکن کہ راجہ دہار آنجا حاکم بود مقیم گشت برہمنی برائے عبادت انجا آمد گندہرپ سین از میان آب بر برہمن

آواز داد که من پسر اندرام بار راجه خود بگو که دختر خود را بمن در عقد دهد و هر مقصد که باشد بمن بگوید بانجام دهم برهمن بار راجه پیغام او گفت
راجه برتالاب برآمد و همان جواب شنید گفت که در یکی شب قلعهٔ آهنی در حوالی این شهر بسازد روز دیگر راجه آنرا ساخته یافت پس دختر خود را
بگندهرپ سپرد دادن قبول کرد گندهرپ سپرد از تالاب بصورت خر برآمد راجه حیران گشت و از شماتت اعدا بر اندیشید گندهرپ گفت غم مخور
که من در شب بصورت انسان میشوم بالجمله گندهرپ در روز در طویلهٔ راجه بسری بر د و شب بصورت انسان شده با دختر راجه بعیش می نشست
مدتے بران بگذشت شبی راجه فرصت یافت آن پوست خر را در آتش بسوخت گندهرپ سپرد همانوقت از محل سرا برون برآمد حکایت دعای پدر
خویش باراجه بیان کرد و راشکر گفت که اکنون بوسیلهٔ تو بمقام اصلی خویش بردم اما پیش ازین پسر من بهرتهری نام بوجود آمده اکنون
دختر تو که از من حامله است پسرے خواهد آورد نام او بکرماجیت کنی و او را ز در بهزار فیل خواهد بود این بگفت و بسوی آسمان رفت راجه در شگفت
ماند از این چنین پسر ماند اندیشید و محافظان بدختر گماشت وقت تولد آن پسر را نزد من آرید تا بدفع آن کوشم دختر ازین حال آگاه شد
وقت آبستن شکم خود را بدریچه بیرون افتاد و خود بمرد آن بچه نزد راجه آورند از مرگ دختر آگهی داد مدراجه را بر حال پسر شفقت آمد و او را
پرورش نمود نام او بکرماجیت نهاد چون بحد بلوغ رسید ولایت مالوه باو داد بکرماجیت گفت بنام بهرتهری برادر کلان من ریاست
مقرر نمایند و من وزیر او باشم راجه نپسندید و چنان کرد بهرتهری بشهر اوجین بر اورنگ سلطنت کرد بکرماجیت وزیر او گشت و بسیاری از مملکت
دکن و دیار هند مسخر ساخت و حکایات بکرماجیت و بهرتهری در کتب هندوان بسیار است اندکے ازان بقلم می آرد راجه بهرتهری باز وجهٔ
خویش بکارانی بعیش می پرداخت و کمتر بیرون آمد بکرماجیت با مور سلطنت قیام مینمود و اکثر با بهرتهری میگفت که با زنان صحبت بسیار
داشتن موجب اضرار است درانی از ین سخن با بکرماجیت مخالفت پیدا نشت تا آنکه راجه بهرتهری را برآن آورد که بکرماجیت را از مملکت
خویش بیرون کند بکرماجیت بفرمان برادر بهجرت گزید و مدتے برین بگذشت روزی زنار داری بقوت ریاضت ثمری بدست آورد
که هر که آنرا بخورد زندگانی ابدی یابد زنار دار بمصلحت زوجهٔ خویش آن ثمر را براجه بهرتهری گذرانید راجه از فرط محبت آنرا برانی اینک سنبنا نام زوجهٔ
دوم خویش داد درانی که فاجره بود در دام محبت سیر آخور گرفتار بود آن ثمر را حوالهٔ او کرد سیر آخور بزنی فاحشه گرفتار بود آنرا باو داد لولی با خود
اندیشید که از خوردن این ثمر مرا غیر از زیادتی فسق و فجور چه حاصل بهتر که این ثمر را راجه بخورد تا عالمیان تا مدتے از وجود فائده یابند او
پیشکش راجه بهرتهری نموده راجه آن ثمر را بشناخت و تفحص کرد از ان ماجرا واقف گشت رانی از غایت خوف خود را از بام خانه بزیر انداخت
و هلاک شد راجه روزے بعزم شکار بصحرا رفت دید که زنی با پیکر شوهر خویش خود را بسوخت و ستی شد راجه این احوال را با نیلکارانی
بگفت رانی گفت محبت زن با شوهر آنست که از استماع خبر فوت شوهر فی الفور قالب از جان خالی کند روزے راجه بشکار رفت
و از انجا بدست معتمدے جامهٔ خود را بخون گوسپندے آلوده نزد رانی فرستاد و قاصد آنرا برانی رسانید و گفت راجه را شیر در
شکارگاه بگشت رانی تحقیق نا کرده اضطراب نمود و نعره زد و جان بداد راجه از مردن رانی ترک سلطنت کرد و در صحرا بعبادت پرداخت
و در شهر اوجین آشوبے پدید آمد و بعد چند سال بیتال نامے عفریت خلقی را از سکنهٔ اوجین طعمهٔ خویش ساخت اعیان مملکت با
عفریت گفتند که یک کس بر دروازهٔ شهر برے غذاے خود از مایان وظیفه گرفته باشد و دیگر ایذا نه آزارد دیو گفت که هر روز
یکے از شهریان را بر تخت نشانید و او تمام روز بر تخت با حکام سلطنت پردازد و بشب غذاے من شود و مدتے براین گذشت
تجاران از جانب گجرات باوجین بے آمدند بکرماجیت نوکر یکے از تجاران بوده نیز در انجا آمد و دیگر روز بتماشاے شهر میل کرد و

بردکان کلالی رسید و بدید که تجمل شاهی بر در آن کلال استاده و پسر کلان را لباس ملوکانه پوشانیده بر فیل سوار کرده و پدر و مادر گریه و زاری میکنند بکرماجیت بسیار تعجب نمود و سبب گریه پرسید و از احوال دیو و طعمهٔ آن واقف شد و کلال را گفت که غم مخور من بجای پسر تو میروم بکرماجیت آنهمه لباس شاهی از پسر کلال گرفت و بخود پوشیده بر فیل نشست و بقلعه رفته بر تخت قیام نمود و فرمود که اقسام اغذیه بر در شهر از هر دیو نهند هنگام شب دیو آنجا آمد و غذاے لذیذ بخورد و خورسند شد و اندرون قلعه در آمد بکرماجیت از تخت بزیر آمد و کشتی کرد و بکشتی او را مغلوب ساخت و بر زمین زد و بر سینهٔ اش نشست دیو عجز کرد و عهد بست که اکنون اندرین دیار و شهر در نیایم و در هر کار مددگار تو باشم بکرماجیت از دیو قول و قرار حاصل کرده دیو را هاکرد و گفت که بکرماجیت را مردم بر تخت زنده دیدند و به تفحص افتادند بکرماجیت خود را ظاهر ساخت و چون ایام هولی بود و آن در هند جشنی است عظیم و مشهور بعضے گویند که بانی جشن هولی بکرماجیت است که بعد قضای دیو نایکماه جشنی عظیم نمود و خلقی عظیم را بخود و سخاے خویش بی نیاز گردانید و بعد ازان در مملکت هند بسیاری از مملکت دکن و بنگ و بهار و گجرات و سومنات بکشود و سکونت نمود و راجه دهلی را بقتل رسانید تا آنکه کابل را ضبط کرد و بپوشیده نماند که در ولایت بکرماجیت روایت مختلف نقل میکنند و بدستور در مُردن او نیز اقوال هست و یکے ازان آنست که سالباهن زمیندار دکن بر بکرماجیت خروج کرد و بر ساحل بریده محاربهٔ عظیم نمود و بکرماجیت را بقتل رسانید و در هنود ان ساکه سالباهن مشهور است و سمت بکرماجیت عبارت از سال جلوس بکرماجیت است چنانچه اکنون که هزار و یکصد و نود و پنج هجری از سمت بکرماجیت یکهزار و هشتصد و سی و هشت سال گذشته و تاریخ جلوس بکرماجیت بعد انقضای ماه پهاگن که هولی تمام شود ماه اول چیت که تحویل آفتاب به برج حوت میشود ابتدا میکنند و ساکه سالباهن را که بکرماجیت دران کشته شد که یکهزار و شش صد و نود و هشت سال میشود پس بکرماجیت یکصد و چهل سال سلطنت کرد ازان جمله در دهلی گماشتگان او متصرف بودند و مولف خلاصة التواریخ گوید که عمر بکرماجیت را هنودان یکهزار و یکصد سال گفته اند اما سلطنت همان است که گذشت منقولست که بکرماجیت در آخر عهد سلطنت خویش از سمندر مال جوگی که انتقال روح از جسدی بجسدے تعلیم میگرفت جوگی در جسد بکرماجیت روح خود را انداخت و بجاے بکرماجیت بسلطنت نشست و این روایت ضعیف است و اکثر همت راجه بکرماجیت براجراے کارهاے خلایق مصروف بوده و از بزرگترین رایان عصر خویش بوده و او را براے رایان گویند یعنی ملک الملوک و هنودان را با او اعتقادی تمام است گویند هرگاه خواستی بآسمان رفتی و هرچه در شب بملکش گذشتی دیگر روز بمردم ازان آگاهی ساختے و با خلق برادرانه سلوک کردے و در خانه خرگوزه و بوریا چیزی دیگر نداشتی منجمان هند مدار تقاویم هند بر جلوس او و اند و ایشان هند را در فضایل او تصانیف بسیار است و از قوم پنوار بوده در بدو شباب بسیاحت و صحبت بسیاری از فقرا رسید و در پنجاه سالگی بموجب الهام ربانی طالب ملک شد و در اندک زمانه مالوه و بهر اول استیلا یافت و قلعه دهار و شهر اوجین و تنجانه مهاکل بنیاد نهاد و راے سهله دختری داشت در کمال جمال روزے پیام برآمده درویشی او را بدید شیفتهٔ او شد و نزد راے سهله رفت و گفت دختر خود را مراده راے برنجید و خواست که او را بقتل رساند وزیرش گفت با دشاهان دست بخون درویشان نمی آلایند او را بحیلتے ازین دعوی باز دارم پس درویش را گفت عروسان را اردبما شرط است دختر را یک پیل و یک خزانه زر باید درویش در غم پیل و زر افتاد گفتند نزد راے رایان او درویش برفت و حال باز گفت راے رایان پیل و زر او را داد و درویش او را نزد راے سهله آورد راے وزیر را گفت اکنون چاره دیگر باید کرد وزیر گفت ای درویش دختر با دشاهان را بجانورے و مشتی زر بدست نتوان آورد سر راے رایان را باید تا تاج مصاهرت

برسرت سایه در رویش باز نزد رای رایان رفت وحال باز گفت رای رایان گفت سالها است که این سر را میگردانم وگردنم زیر بار است وکسی نگفتند که مرا بکار آید مضایقه نیست لیکن مبادا سر مرا بریده باشی او پسر دیگر انگیزد وگوید برادر مرسی همان بهتر که رسن در گردن کرده نزد رای بری وگوئی سر را که خواسته بودی اینک باین آورده ام درویش او را رسن در گردن کرده با خود بر دور رای سهله قبول رای رایان را بدید بپای او افتاد وگفت جوانمردی تراست پس دختر خود را بیاورد و بپای او افگند که این کنیزک تست بهر کس که خواهی بخش رای رایان امر کرد تا اسباب مصاهرت و خویشی مهیا سازند درویش این بدید وگفت اینهمه برای امتحان بوده و دختر چنانچه دختر رای است دختر من است پس از نظر غائب شد وکسی از و نشانی نیافت راقم حروف گوید از ین قبیل حکایات راجه بکرماجیت در سنگهاسن بتیسی وغیره کتب هنود بسیار است بالجمله بروایت مولف خلاصة التاریخ بعد از راجه سمندرپال در دهلی راجه شد و آخرین او راجه بکرم پال چهارده نفر از ان فرقه پانصد و هشتاد و یکسال سلطنت کردند و راجه بکرم پال از اکثر راجهای هند خراج بگرفت و لشکر بر راجه تلوکچند راجه بهرائچ کشید و آنجا بقتل رسید و راجه تلوکچند در اندرپت دهلی بحکومت نشست و از و تا مهات بهیم دیوی رانی ده کس مدت یکصد و چهل سال و بعد رانی مذکور که زوجه راجه راکو بود چند که آخرین اولاد تلوکچند است از و عقب ماند رانی او را بر تخت نشانیدند چون رانی بر دعایان سلطنت بمشورت یکدیگر درویشی را که بصلاح و تقوی آراسته بود بسلطنت نشانیدند و سه تن دیگر از اولاد او مدت سی سال و چند ماه حکومت کردند آخرین ایشان راجه مهاپرم است که ظاهرش بدینا و باطنش بعقبی آراسته بود با اکثر درویشان مجلس داشتی راجه دهی سین بنگاله باستماع اینخبر که راجه اندرپت دهلی نشست و بر خاست با درویشان دارد بر راجهای دیگر که آرزوی تسخیر داشتند برهمه پیشدستی کرده بدهلی شتافت بی منازعتی بر تخت نشست یازده نفر از اولادش یکصد و پنجاه سال و پنجماه حکومت کردند آخرین ایشان دموهر سین است که طریقه ظلم پیش گرفت و لبغیر و رجوانی دونان و سفله را پرورش کرد و رعد او بعضی مردم دهلی پیش راجه دیپ سنگه کوهی رفته ظلم او را گذارش کردند و ترغیب حکومت دهلی دادند و او بدهلی رسید و دموهر سین را مقید ساخته بسلطنت نشست مدت او شش نفر از اولادش یکصد و چهل و سه سال و هفت ماه حکومت کردند آخرین آن گروه راجه جیون سنگه و او طرب و دست و شهوت پرست بوده راجه پتهورا دالی پیرثه که با راجه جیون سنگه نیایش داشت و قتیکه راجه جیون سنگه تمام عساکر و اعیان مملکت را بانبار ضرورتی بکوهستان که مسکن اجداد او بود فرستاد و خود با خدمه و خواصی چند در دهلی بغفلت گذرانید راجه پتهورا با لشکری آراسته قصد تسخیر دهلی کرده راجه جیون سنگه بی جنگ بکوهستان گریخت و پتهورا در اندرپت دهلی مستقل گشت و چون یازده سال از حکومتش بگذشت شهاب الدین غوری مکرر با او محاربات کرد بالآخر در موضع ترائین پور نلاوری او را بقتل رسانیدند قطب الدین ایبک را به نیابت در دهلی گذاشت و بغزنین باز گشت اما مولف خلاصة التاریخ روایت در احوال سلاطین دهلی دفتر سوم اکبر نامه که در سنه چهار صد و بیست و نه بکرماجیت راجه ایبک پال از قوم تونور رایت حکومت برافراشت قریب اندرپت شهر دهلی طرح انداخت از اولادش هشت تن تا مدت چهار صد سال و یکماه و بیست و هفت روز کامرانی کردند آخرین این قوم راجه پرتهی راج نام داشت او را با مالدیو چوهان قوم راجپوت محاربه دست داد و در ان محاربه بقتل رسید در سنه هشتصد و چهل و پنج بکرماجیت سلطنت از قوم تونور برآمده بقوم چوهان قرار گرفت راجه بالدیو او لادش هفت نفر بمدت سه صد و هشتاد و پنج سال و هفت ماه حکومت کردند چون نوبت ریاست بپتهورا رسید سلطان شهاب الدین غوری مکرر با او رزم کرد و منهزم گشت و بالآخر

اورا بکشت گویند راجه جے چندر ٹھور قوم راجپوت والی قنوج بر اکثر راجها غالب آمده مجلس جگ راجسو ترتیب داد و خواست که در آن انجمن دختر خود را به بزرگترین راجه بزوجیت دهد بدین تقریب راجهای ممالک را طلبداشته چنانچه در مجلس راجه پتهورا تیر آمدنی می گفت یا وجود راجگی راجه پتهورا این جگ را از راجه جے چندر بزوجیت بجهة آنکه پتهورا غیرت ترک عزیمت کرد راجه جے چند از راه آنشهر صورت راجه پتهورا را از طلا ساخته بر طرفی چوبدار بر در ایستاده کرد پتهورا ازین آگاهی یافت در غضب رفت و با پانصد سوار گزیده ایلغار کرده پیکر خود را از در در ربود درین فضا با بسیارے از سپاه راجه جے چند کشته و خسته شدند بالجمله راجه جے چند جگ راجسو تمام کرد دخترش احدی را از آن انجمن قبول نکرد و دلکش بر جوانمردی پتهورا عاشق شد و پدرش باطلاع از مضمون دختر را از مشکوی خویش بیرون کرد و در منزلے علیحده نگاهداشت پتهورا از این آگاهی مشتاق دختر شد و جابدا باد فرستاد و خواستگاری دختر نزد راجه جے چند فرستاد و بعد رسیدن جابدا بقنوج با جمعے از سواران آراسته برسم اختفا بقنوج رسیده دختر را از آن منزل برگرفت و بدهلی مراجعت کرد جے چند بقصد پیکار برخاست و رزمے صعب نمود چنانچه هفت هزار کس از طرفین بقتل رسیدند راجه پتهورا ظفر یافت و بآن صنم ماه پیکر شب و روز بعیش پرداخت و یک سال بر آن بگذشت که سلطان شهاب الدین غوری از این داستان خبر یافته بار اجه جے چند داد کرد و در سنه شصت هزار و دو صد و سی و نه ۱۰۲۳۹ بکرماجیت مطابق پانصد و نود و هشت ۵۹۸ هجری که چهل و نه ۴۹ سال از حکومت پتهورا گذشته بود با لشکر بسیارے روی بهند آورد کسے را یارا ے عرض نبود که خبر سلطان بگوید اعیان سلطنت بوساطت جابدا و آدبوسیله دختر راجه جے چند توجه سلطان را بعرض پتهورا رسانیدند پتهورا بر غم آنکه بکر سلطان را منهزم ساخته بود با عساکر قلیل آماده حرب گشت و جے چند که هر بار بمدد پتهورا می پرداخت اینمرتبه بنابر مخالفت ملک سلطان برخواست سلطان ظفر یافت و پتهورا را اسیر کرده بغزنین برد و جابدا از راه وفاداری بغزنین شتافت و بخدمت سلطان نوازش یافت و از پتهورا ملاقات کرد و در زندان دمساز او گشت روزے بمشورت پتهورا اوصاف تیر اندازی او پیش سلطان نقل کرد سلطان میل تماشای او خواست کرد پتهورا تیر و کمان برگرفت و بکشید و بکشاد و تیر حواله سینهٔ سلطان کرد سلطان شهید گردید هواخواهان سلطان پتهورا و جابدا را بقتل رسانیدند مؤلف تاریخ صبح صادق می نویسد. که شهاب الدین غوری در پانصد و هشتاد ۵۸۰ هجری دهلی بگشود و در پانصد و نود ۵۹۰ هجری راجه پتهورا که بزرگترین راجهای هند بود با تفاق راجه جے چند والی قنوج با یک لک سوار و پیاده و هفتصد فیل روے بسوی سلطان کرد و سوگند خورد که تا فارس هیچ جا نشیند سلطان با او رزم صعب کرد و ظفر یافت پتهورا را بقتل رسانید و صاحب هفت اقلیم و مؤلف تاریخ صبح صادق متفق اند بر آنکه شهادت سلطان بر این نوع بوده که کهوکهران در نواح لاهور عصیان ظاهر کردند بنابر تنبیه ایشان بهندوستان آمد و بعد از تنبیه بعاندان معاودت کرده در دنگش نام دیهی از توابع غزنین بر دست رے کهوکهران شهید شد تاریخ شهادتش شاعری گوید ابیات تاریخ شهادت

شهادت ملک بحر و بر شهاب الدین ✻ کز ابتدا ے جهان همچو او نیامد کس ✻ سوم ز غرهٔ شعبان و سال شش صد و دو ۶۰۲ ✻ فتاد در ره غزنین بمنزل دنگس ✻ پوشیده نماند که از جد هشتر تا پتهورا سلاطین دهلی از هنودان بوده اند که بقلم آمد لهذا مولف تاریخ صبح صادق پس از چند سال از فوت بکرماجیت بسلطنت نشسته آنرا راجه دهلی نوشته بنابران است که او از جمله راجهای اوجین بوده و بر اورنگ دهلی متسلط نگشته

فصل دوم در احوال اولاد حام بن نوح که در مملکت هندوستان بسلطنت رسیدند

تاریخ صبح صادق

اتفاق صاحب تاریخ صبح صادق

تاریخ صبح صادق

پوشیده نماند که مؤلف تاریخ صبح صادق مینویسد که بعد از مهابهارت جد شهرسی و ششش سال سلطنت کرده بعد ازان مع برادران به سیاحت و عبادت پرداخت چنانچه گذشت واز اولادش هیچ ننوشته مگر بعد ازان اولاد حام بن نوح را در مملکت هند و ستان راجه جی نویسد ظاهرا اولاد حام سوے اندرپت در نواح هند چون مملکت دکن و بنگاله را حکومت کرده اند دار السلطنت ایشان ممالک مذکور بوده باشد شاید که در ضعف سلطنت سلاطین هند که آنزمان اندرپت نامداشته گاه گاه بران استیلا داشته باشد بالجمله در تاریخ صبح صادق مینویسد که هند بن حام بن نوح بزرگترین برادران بوده است و برادرش سنده که ملک سنده بنام او مشهور است افتاده به تعمیر عمارت پرداخت بهیر و ملتان پسران سنده بودند و بنام خود شهرها ساختند چنانچه در ضمن بهٹہ و ملتان گذشت و هند را چهار پسر بودند اول پورے او دیعهد بود و احوال دیگران در ضمن دکن و بنگاله گذشت و پورے بن سندر ۴۲ چهل و دو پسر بودند و در ملتان مقیم گشت چون در گذشت واولادش بسیار شدند کشن را سلطنت برداشتند و این نه آن کشن است که هنودان آنرا پرستش میکنند بالجمله این کشن مردانه و عظیم الجثه بوده است طاقت سواری اسپ نداشت لاجرم بفرموده او فیل را از صحرا بگرفتند و او بران سوار شده و چار صد سال ملک راند و در گذشت شهر او در بناهاے اوست و بعد از و پسرش مهاراج بادشاه شد و تهار بنیاد نهاد و امر کرد تا سر قوم را بنام بزرگ او خوانند چون راٹهور و چوهان و تنور وغیره هم و بالجمله سپهدار او بوده و مملکت مالوه منسوب اوست و قلعه گوالیار و بیانه او ساخته مهاراج بعد عمر خویش بار اجهاے ملنک محاربات کرده مظفر و منصور باز گشت و در آخر دولتش بهوگه که از بزرگان امر ابود بنی کرد مهاراج از ضحاک ملک فارس استمداد نمود ضحاک گرگشنست بن بطریط را از راه دریا بمدد او فرستاد گرگشنست با و پیوست و بر بهوگه ظفر یافت او را بگشت و باسر اندیپ برفت و مسخر ساخت مهاراج او را با تحف و هدایا رخصت نمود و مهاراج هفت صد سال ملک راند و بعد از و پسرش کیشوراج بادشاه شد و با سنگلدیپ ضبط کرد و بالآخر از رایان دکن انهزام یافت و از منوچهر ملک فارس استمداد نمود سیام بن نریمان بفرمان منوچهر بانفاق او مخالفانش را بقتل رسانید و باز گشت کیشوراج تا پنجاب بمشایعت او کرد و آن مملکت با و مسلم داشت و باز گشت و سالها سلطنت کرد و در گذشت و بعد از و پسرش فیروز راے جانشین شد و او به علم و دانش موسوم بوده و شهر مهرور در عهد او سیام بن نریمان در گذشت و نوذر بن منوچهر بر دست افراسیاب بسنل رسید و فیروز راے لشکر به پنجاب کشید و مکشود و جالندهر دار السلطنت ساخت و اطاعت افراسیاب کرد و رستم بن زال در عهد کیقباد بر وے با و نهاد و فیروز راے بعد از جنگ بهزیمت رفت و بکوهستان ترهت گریخت و بجنگل چهارکنڈ افتاد و بهمدران ایام در گذشت مدت ملکش پانصد سال بوده بعد از و دیوراج که اولاد سنده بود و بفرمان رستم بن زال بسلطنت رسید و در عهد او به همنے که در عهد مهارت داشت ظهور کرد و او را به بت پرستی خواند و دیوراج با و بگرویید چنانچه گذشت قنوج بنا نهاد و آنرا دار السلطنت ساخت و در گذشت و او سی و پنج پسر داشت بزرگترین او بهرائچ که بعد از پدر بادشاه شد و بهرائچ بنا نهاد و شهر بنارس که پدرش بنا نهاده بود با تمام رسانیده و برادران خود را بهیوت نام کرد یعنے پسر راجه و چون سی و ششش سال از ملکش بگذشت کیدار نام پسرے در کوهستان سوالک خروج کرد و روی با و نهاد و بهرائچ بعد از زرم سنرم گشت کیدار بسلطنت رسید و کالنجر بنا نهاد و اطاعت گیکاوس کرد و چون نوذر ۱۹ سال ملک راند سنکل سید که از شجاعان زمان بوده بولایت کوچ که آنرا کامروپ گویند خروج کرد و روے بقنوج نهاد و بعد از محاربات بر کیدار غالب آمد و بر تخت نشست و صد هزار سوار بحری او فرستاد و سنگل از قنوج به بنگاله رفت

۳۵
۳۶

سران اورا تعاقب کرده تا کوره کهاٹ باو رسیده در زمے صعب کروه پنجاه هزار مرد از سپاه سنگل بگشت سنگل اطراف اردوے
اورا تاختن گرفت ترکان از قلت راه عاجز آمدند سران ناچار از مملکت بنگاله باز گشت وبکوهے از کوهستان متحصن شد سنگل
باتفاق راجهاے هند بجهار به پرداخت افراسیاب آگاه شده با صد هزار سوار روے بهند نهاد سنگل بگریخت و به بنگاله رفت افراسیاب
اورا تعاقب کرد سنگل بامان نزد او آمد افراسیاب اورا به ترکستان برد تا سیران دیده بزرم ایرانیان بکوه همایون فرستاد و بر
دست رستم بقتل رسید و گویند ازان سبب که بگریخت و بهند آمد بعد از و پسرش **راجه رهت** بادشاه شد و قلعهٔ رهتاس
بنا نهاد و هشتاد و یک سال ملک راند و درگذشت و بعد از و مهاراج کمهواهه در مارواڑ خروج کرد و بر قنوج مستولی شد و
لشکر را به بهروالله کشید و بگرفت و او معاصر گشتاسپ بود و بعد از و خواهرزاده اش **کیدر راج** جانشین شد و بعد از و فات
رستم بر پنجاب استیلا یافت و قلعهٔ غجنده بنا نهاد و چهل و پنج سال سلطنت کرد و درگذشت و بعد از و سپه سالارش **جیچپند** بادشاه شد
و بعیش و طرب پرداخت و از تدبیر ملک غافل ماند لاجرم خللها خاست و هند رو بویرانی نهاد و او معاصر بهمن دوارے بوده و
شصت و یک سال ملک راند و بعد از و پسرش بسلطنت نشست و **هاسو** برادر جیچپند برادرزاده را بکشت و به سلطنت نشست و شهر
دهلی بنا نهاد و در عهد او **فور** که از خویشان راجه کماؤن بود خروج کرد و کماؤن بگرفت آنگاه رو بقنوج نهاد راجه دهلو با و مصاف
کرد و اسیر شد فور او را بر هتاس حبس کرد و غرم مستقل گشت و پهاگ که عبارت از آله آباد است دار الملک ساخت و بعد او
اسکندر رومی متوجه هند شد فور نیز در حدود سرهند با و مصاف داد و بقتل رسید راجه بندر صاحب وکن که شهر بندر او آئینهٔ اوست
راجه بندره از اولاد او بندر پسر خود را نزد سکندر فرستاد و اطاعت کرد و بروایت مولف سکندر نامه گبد هندی آن وقت
بادشاه دهلی بود اسکندر رومی را تحائف فرستاد و فور راجه قنوج بود بالجمله چون سکندر باز گشت **سنار چند** در قنوج
بادشاه شد و آن مملکت که خراب شده بود آباد ساخت و جهت کرور برسی که از ملوک طوائف بود تحف و هدایا فرستاد و در آخر
عهد او جونا خواهرزادهٔ فور خروج کرد و او را بگرفت **جونا** بسلطنت نشست چون آروشیر بابک متوجه هند شد نخجیرت پیوست
مال وافر پیشکش نمود و نا باز گشت بعد از و پسرش **کلیان چند** والی گشت و او ظالم و سفاک بود بسیاری از اعیان را کشت
و هندوستان خراب کرد و بر یکان از و متنفر شدند پس ازان راجه قنوج را حشمی نماند و بعد او راجه بکرماجیت برمالوه و نهروالهٔ دست
یافت چنانچه گذشت راجه بکرماجیت را رایان یعنی ملک الملوک گفتندے چون بکرماجیت را سالباهن بقتل رسانید
مالوه خراب گردید و پس از اندک زمانے **راجه بهوج** که او نیز راجپوت تور بوده در آن دیار بحکومت نشست و بعدل و داد پرداخت
و او را سالے دو جشن کردی تا چهار روز بعیش بسر بردے و شب ها بلباس در و بشان کرد شهر برآمدے و از حال فقرا و مساکین
خبر گرفتے و کهر کوسه هندیه و یجانگر از آثار اوست و در آخر عمر کمال ظاهر و باطن دریافته بشگفتگی پیشانی از نیجهان فانی درگذشت بعد از و
باسدیو در قنوج بادشاه شد و بر بهار و بنگاله استیلا یافت و کالپی بنا نهاد و در عهد او بهرام گور بر سم سیاحت بهند آمد
کارهاے مردانه کرد و در صلهٔ آن باسدیو دختر خود را باو منسوب کرد و بعد از باسدیو در میان برادران مخالفت خواست ده سال
با یکدیگر قتل کردند **راجه ویو** را ٹهور سپه سالار باسدیو فرصت یافت و ایشان را استیصال ساخت و بسلطنت نشست و لشکر
به مارواڑ کشید و آن ملک را از قوم کمهواهه انتزاع نمود و قوم خود را در ان دیار آباد ساخت و بعد از فوت راجه بهوج که

ذکر شکست گذاشت بر مالوه مستولی شد و باجمله رام دیو از شیوراج راجه دکن باج گرفت و بقنوج باز گشت و لشکر بکوهستان سوالک کشید
و رایان آن دیار را مطیع خود ساخت و باراجه کماؤن رزمے صعب کرد و ظفر یافت راجه کماؤن بهزیمت رفت بالآخر دختر خود را برام دیو داد و
رام دیو باز گشت بنگر کوٹ شده راجه آنجا اطاعت نمود و دختر بپسر او داد رام دیو بساحل دریای بیهت رسید و بقنوج باز گشت
و بعدل پرداخت بعد از و پرتاب چند که از امرای او بود دعوی سلطنت کرد چون فرزندان رام دیو که با یکدیگر خلاف داشتند
ایشان را برانداخت و بقنوج استیلا یافت خراجے که سلاطین هندوستان بایران مے فرستادند باز گشت نوشیروان عادل لشکر
بهند فرستاد پرتاب چند عاجز شده باز کرده استغفار خواست و دختر خود را با مالی وافر نزد نوشیروان فرستاد و بعد از و رایان
اطراف بسیارے از هندوستان را بتغلب مقهور گردانیدند و خراندکے از ان بفرزندان او نماندند و ایشان خود را رانا خواندند چون پرتاب چند
دختر خود را بنوشیروان فرستاده بود اعتقادش خود را از خویشان نوشیروان بلکه از اولاد او شمارند و کوهستان کوملر و چیتور در تصرف ایشان
ماند بالجمله بعد پرتاب چند انند دیو بر مالوه خروج کرد و بر مالوه و نهروالهٔ استیلا یافت و قلعه هندونها و بعد از و مال دیو بگجرات
رسید و قصد دهلی کرد و هر مملکتے که گذشت در تصرف اولاد پرتاب چند بگذاشت آنگاه لشکر بقنوج کشید و بگرفت و لشکر و مملکت آباد
ساخت و در عهد او آبادی قنوج بجاے رسید که سی هزار دوکان نان فروش در آن جمع آمد و بعد او راجه پراگ در هند بسلطنت نه رسید
و ملوک الطوایف پدید آمدند چنانچه در عهد سلطان محمود غزنوی در قنوج کوره و در بیراب هروت و در مهابت علیحده و در لاهور جیپال بن
نیپال و در کالنجر بچند راجه بودند و تسلیم یک اطاعت دیگرے نمیکردند و همچنین در مالوه و گجرات و دکن وغیره رایان علیحده بودند پوشیده نماند
اول کسیکه از سلطان سبجانب هندوستان سپاه درت نمود آلپتگین بود و ذکر او در ضمن غزنین مذکور میشود و بعد از آلپتگین امیر ناصر الدین
که در رم خریده آلپتگین و پدر سلطان محمود غازی غزنوی بود با جیپال راجه لاهور رزمے صعب کرد و ظفر یافت و بمعان بگرفت و بعد او
سلطان محمود غزنوی دوازده و بقولے هفده کرت بهند آمد در مرتبهٔ اول پنجاب و لاهور از جیپال والی آنجا انتزاع کرد گویند که
جیپال را بقتل رسانیدند و باز گشت و در چهار صد و نه هجری بعد محاربه بقنوج بگرفت جد راقم حروف محمد یوسف نام را بدیار ست
سری نگر که بعد ازان معروف بگلگرام شده فرستاد و در لاهور نائب فرستاد و بغزنین باز گشت و همچنین هر سال از راجهاے هند
مثل راجه گوالیار و کالنجر و مهابن و متهرا و سومنات وغیره بجنگ و آشتی پیشکشها گرفته باز میگشت بعد از و فرزندانش استیلا
یافتند و در لاهور نخرگاه ساختند و اول کسیکه قصد مجادله برخاست صاحب بود و او غزنین قصد هند کرد و راجه متهورا که از بزرگترین راجهاے هند
مولف هفت اقلیم والی اجمیر بود و در آخر عهد غزنویان بر بسیاری از بلاد هند که در تصرف ایشان بود انتزاع نموده روی بسلطان
شهاب الدین محمد شام غوری نهاد سلطان با او رزمے صعب کرد و ظفر یافت و بسی از هند بکشود و قطب الدین ایبک را
در دهلی گذاشت و بغزنین باز گشت و در ضمن غور مرقوم است

فصل سوم در احوال سلاطین اسلام

که در دهلی سلطنت کردند و ایشان بزرگترین بادشاهان هند اند و جمعی که در سایر ممالک هندوستان بدولت و حکومت رسیده اند
از امرای ایشان اند باجمله اول آن طائفه سلطان قطب الدین ایبک است که بر تخت دهلی جلوس کرده

سلطان قطب الدین از قوم ایبک بن ... اوغان است ترک و غلام بودن غلط محض است

و او را ایبک آن گفتندے کہ یک انگشت خنصر او شکستہ بود و او از ترکستان بود در طفلی باسیری افتاد و چند جا فروختہ شد و آخر سلطان شہاب الدین او را بخرید و تربیتی نمودہ حکومت دہلی باو داد و ایبک در بلاد ہند غزوات بسیار کرد و استقلال یافت و محمد بختیار خلجی از گماشتگان او بود کہ بہار و بنگالہ را مسخر ساخت و ایبک عادل و عاقل بودہ او را ایبک بخش گفتندے چہ بخشش او اکثر لک سکہ بود یا لک روپیہ بودے کہ یکبی بخشیدے چون در شش صد و دو ہجری سلطان شہاب الدین غوری درگذشت قطب الدین را لقب سلطان و جہیر داد و قطب الدین بسلطنت نشست و در شش صد و ہفت ہجری بنوعی در میدان گوی بازی از اسپ افتاد و درگذشت ایالت و سلطنت بست سال بودہ از انجملہ چہار سال بر تخت سلطنت قیام داشتہ بعد او پسرش آرام شاہ بر تخت نشست و بعیش پرداخت امرا و اعیان او شمس الدین التمش را کہ از قبل ایبک ایالت بداؤن میداشت بخواندند و بر تخت نشاندند سلطان شمس الدین التمش بادشاہ شد و التمش ازان گفتندے کہ در شب خسوف متولد شدہ بود و از جملہ التمش از بزرگان ترکستان بود باسیری بخارا افتاد پس او را بغزنین بردند قطب الدین ایبک ہزار دینار بخرید و باخود بہند برد و شمس الدین در خدمت او ترقی کرد و ایبک او را پسر خواندہ امارت بداؤن داد چون شمس الدین در دہلی بادشاہ شد ملتان از ناصر الدین قتامہ برون آورد و تاج الدین یلدوز والی غزنین را بگشت پسر خود ناصر الدین محمود را بہ تسخیر بنگالہ و لکھنوتے فرستاد و او با حسام الدین عوض خلجی والی بنگالہ رزم کرد و او را بگشت و در بنگالہ استقلال گشت و در شش صد و ہشت و سہ ہجری بزخم تیر و شمشیر استیلا یافت ہمسنگر عباسی ہزار خلعت فرستاد و لقب سلطانی ارزانی داشت چون پسرش ناصر الدین در بنگالہ درگذشت سلطان جزع و فزع بسیار کرد و بعد از چند روز او را پسرے آمد سلطان او را ناصر الدین محمود نام نہاد و چون در بنگالہ فساد خواستہ بود سلطان بہ آنجانب نشتافت و آن ملک را اصافی ساخت و ملک علاء الدین جانی دار را ایالت آنجا داد و باز گشت و در شش صد و بست و نہ ہجری قلعہ گوالیار بعد محاربہ یکسال و در شش صد و سی و یک ہجری شہر اوجین بگرفت و بتخانہ مہاکل و غیرہ را خراب ساخت و در شش صد و سی و سہ ہجری درگذشت بعد او پسرش رکن الدین فیروز شاہ پس از رضیہ دختر التمش بسلطنت رسید او لباس مردان پوشیدہ بر تخت نشست بروایت مؤلف صبح صادق در عہد او حسام الدین البونیہ حاکم سرسند بغی کرد رضیہ او را بگرفت و طوعاً و کرہاً او را بخواست و متوجہ دہلی شد امرائے شہر غزالدین بہرام شاہ بن التمش را بحکومت نشاندند و ملک بلبن را کہ از غلامان التمش بود بر زم البونیہ فرستادند بلبن بر البونیہ ظفر یافت البونیہ رضیہ بگرفت بہ بدایون برد و بدست زمینداران اسیر شدہ بقتل رسید و بہرام شاہ مستقل شد در عہد او لشکر مغل بلاہور آمد قتل عام کرد و بہرام شاہ قطب الدین حسین و نظام الملک را بدفع مغولان فرستاد و مغولان باز گشتہ بودند نظام الملک بشاہ بہرام نوشت کہ قطب الدین حسین را سر مخالفت است بہرام شاہ در جواب نوشت کہ او را بقتل رسان نظام الملک ہمان مثل بہ قطب الدین حسین نمود و باتفاق او نبی آشکارا کرد و بدہلی رسید بہرام شاہ را کہ بدہلی تحقیق شدہ بود قہراً بگشود و او را بقتل رسانید **علاء الدین مسعود شاہ بن التمش** را بخواند بحکومت نشاندند و علاء الدین بلبن را الغ خان نام نہاد و اعمام خود جلال الدین و ناصر الدین محمود را از حبس برآورد و دو بنو اخت دختر قنوج بجلال الدین و دختر ایچ بناصر الدین داد و در عہد او لشکر مغول از راہ کوہستان بہ بنگالہ آمد و منہزم شدہ باز گشت و سلطان بطرب و نشاط مشغول شد امرا بہ مخالفتش برخاستند و ناصر الدین محمود را از بہرائچ طلب داشتند او در شش صد و چہل و چہار ہجری بدہلی آمد علاء الدین مسعود شاہ را حبس فرمود و خود را **سلطان ناصر الدین بن التمش** خواند و بر تخت نشست و بعدل و بذل کوشید

وقاضی منهاج طبقات ناصری بنام او نوشته گوئیند هر سال دو صد خت وجه آنرا صرف قوت خویش کردی امر کرده بود
که زیاده از بهای متعارف بگیرند آتش بهر او طعام پختے روزے از سلطان درخواست کنیزک کرد سلطان گفت بیت المال حق بندگان
خدا است دران تصرف نتوانم کرد ماجرائے این در آخرت یابی بالجمله در عهد او ورلقی عظیم پیدا آمد او لشکر به دوآبه فرستاد و معافی
ساخت و بلین را وزارت داد و در عهد او ایلچی هلاکو خان بهند آمد ناصر الدین پنجاه هزار سوار و دو لکه پیاده و دو هزار فیل و سه هزار آراسته
باستقبال فرستاد ایلچی متحیر بماند و بعد از ملازمت با تحف و هدایائے بهند باز گشت و سلطان در شش صد و شصت و چهار ۶۶۴ هجری در گذشت
از و پسری بماند الف خان که بدار الملک بود بر تخت نشست و سلطان غیاث الدین بلبن مخاطب شد او بزرگ زاده فراخیا بود و
در خوردی بر دست سپاه مغل اسیر شد تا جرے او را بخرید و بهند برده بدست سلطان شمس الدین فروخت بالجمله بلبن بادشاهے
بارائے و دین دار بوده کافر انرا اعمل نفرمودی و تا از صلاح و دیانت کسی آگاه نگشتے بادشغلی ندادی و در نگاهداشت مراسم سلطنت
کوشیدے و همیشه در گاهش بفیلان مست و جوانان با شمشیر برهنه کشیده آراسته بودی و به نیتی عظیم باز دادی و در سفر چون مالی رسیدے
وقف کردی بامر یضان و پیران و اطفال و بیچارگان رسانیدندے پس عود بالشکر عبور کردے هرگز خنده و قهقهه نکردے و در
لوازم سیاست علو نمودے و بگناه یکی لشکری بل کشوری برانداختی و در مدت سلطنت خویش بنزل و سخره و اوجاب خود بار ندادی و باو
سخن نگفتے یکی از مهود مالی وافر به پذیرفت که یکبار سخن با او بگوید قبول نکرد و گفت که بهر اندک مال ناموس سلطنت را بر باد دهم شاهزاده هائے
ایران و توران از آسیب تیغ مغول باو پناه آوردند بلبن ایشان را اقطاع لایق داد هر یکی در دهلی محله ساختند و آن بنام ایشان
مشهور است اسامی اینها این است عباسی و سنجری و خوارزم شاهی و دهلیمی و علوی و اتابکی و خوری و چنگیزی و رومی و قیصری و یمنی و
موصلی و سمرقندی و کاشغری و خطائی و او امر کرده بود که با هشت کروه دهلی کسے شکار نکنند و خود پیوسته دران تفرج بآن اشتغال نمودے و
باوجود آن در امور ملک غافل نگشتی هلاکو خان انجذمت بشنید گفت بلبن ملکے با تدبیر است چه بسواری و سفر خو میکند تا وقت کار عاجز
نماند راقم حروف مطابق دید خود گوید که همچنین برهان الملک سید سعادت خان ناظم فوج اوده بوده فوج خود را در پکار خو گر کرده وقتے
دکنیان در عهد محمد شاه خود ستند که دهلی را آسیبی رسانند چه از سید سعادت خان منهزم شده دهلی شتافتند سید موصوف یکصد و پنجاه گزوه
ایلغار کرده بدهلی رسید و جماعه دکنیان را پراگنده ساخت بالجمله وقتے سلطان غیاث الدین بلبن حکم کرد که اسامی لشکریان که پیر ضعیف باشند
از دفاتر محو کنند و هر یک را مدد معاش دهند بران سپاه با میر الامرا ملک فخر الدین کوتوال حال باز گفتند و دیگر بستند و مبلغی برسم رشوت پیش
او نهادند ملک فخر الدین متاثر شد و مبلغ را ذکر کرد و گفت اگر رشوت گیرم سخن از جوش دل بجذمت سلطان نتوانم کرد پس برخاست و تفکرانه
بدرگاه رفت سلطان او را متغیر شناخت و پرسیدش او گفت دیوان عرض سلطان پیران را دهی کند ترسم که روز قیامت بنزد چنین شود آنگاه
حال من چگونه باشد سلطان بسی بگریست و مرسوم آنطایفه بحال داشت ۹ قرب سلطان مبارک آنکس را است که کند کار ستمدیدگان
راست بالجمله بلبن لشکر بهمو مبت کشید و صد هزار کافر بکشت و چون والی ملتان در گذشت سلطان مسپر بزرگ خود سلطان محمد را که
ولیعهد بود و قاآن ملک لقب داشت بجگوبت فرستاد امیر خسرو دهلی از ندمای او بود بعد چندے سلطان محمد بر دست امور مغل که
از طرف جیحون خان والی توران ایالت کابل داشت در محاربه بقتل رسید مغلان در ملتان خرابی کرده باز گشتند امیر خسرو دهلوی
را باسیری بردند بلبن نبیرهٔ خود کیخسرو بن سلطان محمد را بملتان فرستاد و طغرل را ایالت بیگاره او طغرل بگنوتی رسید و استقلال یافت

ورا جه جا جلکر را شکست مال وافر یافت وبنی کرد وخطبه وسکه بنام خود زد وسلطان امین خان والی اود را بدفع او فرستاد امین خان منهزم گشته
باز گشت سلطان اورا از حلق آویخت وملک برسی ترک را بدانجانب فرستاد وطغرل اورا در زرے بکشت سلطان در خشم شد نفس خویش
در بنگاله شناخت ولکهنوتے رسید طغرل بگریخت بالآخر گرفتار شده مع توابعان واطفال مال خویش واقربا بقتل رسید نقل است که
قلندر پیرانز وسلطان بر وند که مصاحب طغرل بود سلطان اورا بکشت وامر کرد که هر کجا قلندر را بیابند بکشند وهمچنان شد آنگاه پسر خود بقراخان
را خدمت لکهنوتے داد ودر بنگاله خطبه وسکه بنام او کرد وبعد سه سال بدهلی باز گشت ودر خلال این احوال اسیر خسرو از مغولان رهائی یافت
ودهلی آمد وقصیده که در مرثیه سلطان محمد گفته بود در بارگاه سلطان بلبن بخواند سلطان نیز های های بگریست مریض شد ودر آخر سنه صد وهشتاد
وپنج هجری در گذشت واز سخنان اوست که همت وبادشاهی لازم وملزوم یکدیگر اند اگر بادشاه صاحب همت نباشد میان او وسایر الناس
فرقی نبود وبعد از وے پسر اش کیقباد بن ناصر الدین بقراخان بسلطان معز الدین کیقباد مخاطب گشته بسلطنت نشست بمقتضای جوانی چنانچه
توانی بهر مباشرت ومعاشرت که پسندید آمرا وسایر مردم بموجب الناس علی دین ملوکهم بعیش پرداختند پدرش ناصر الدین بقراخان از اطوار
پسر آگاهی یافت بالشکر انبوه از لکهنوتے بینگاله قصد دهلی کرد کیقباد از دهلی رو به پدر آورد در برلب گنگ بهم رسیدند وآب در میان
فاصله بود وبصلاح در میان رفت کیقباد خواست که بملاقات پدر رود وامر گفتند که بادشاه دهلی را نشاید که نزد والی بنگاله رود پس پدرش
ناصر الدین از آب بگذشت چون ببارگاه پسر رسید تسلیمات بجای آرد زمین بوس کرد کیقباد از تخت فرود آمد بپای پدر او فتاد وناصر الدین دستش بگرفت
وبر تخت نشاند وخود بادب بگوشه تخت بنشست شبی آنجا بسر برد وبار لشکر خویش آمد وچند روز آمد ورفت میکرد وپسر را وعظ وپند گفت وهم
بنگاله مراجعت نمود امیر خسرو دهلوی قران السعدین را در انواقعه بنظم در آورده ناصر الدین سالهاے دراز در بنگاله سلطنت کرد ودر عهد سلطنت
تغلق شاه در گذشت بالجمله کیقباد چند روز بموجب نصائح پدر خود عمل نمود بالآخر بشرب خمر وعیش پرداخت وبقالج ولقوه مبتلا شد امرا بزرگ
پسرش کیومرث بن کیقباد را که سه ساله بود بسلطنت برداشتند وخلجیان ملک جلال الدین را بهتری قبول کردند میان فریقین حرب اتفاق
افتاد جلال الدین در آب خون انداخت ملک جلال الدین نام سلطنت را بر کیومرث پسر کیقباد نهاد وملک علاء الدین چچو برادر زاده سلطان
غیاث الدین بلبن را اقطاع کره داده بدانجانب فرستاد چون جلال الدین مستقل گشت کیومرث را از میان برداشت در اوایل شش صد و
هشتاد هجری در هفتاد وسالگی بر تخت نشست در مصر لنگوگدهی مقیم گشت امرا در نزدیکی آن عمارات ساختند شهرے عظیم آباد شد وبدهلی نو موسوم
گشت سلطان جلال الدین خلجی بادشاهی حلیم بود وبقتل کسے فرمان ندادی هرگاه دزدی را پیش او آوردندے توبه دادی ورها کردی چون
ازین قبیل حکایات سلطان در هندوستان شهرت یافت مفسدان گفتند که جلال الدین را سیاست نیست لاجرم جمعی از افضال جلال الدین
اتفاق کردند سلطان آگاه شد وایشان را بخواند وتیغ کشید وپیش ایشان انداخت وگفت اکنون سلاح نزد من نیست برخیزید وبا من
مقاتله کنید همه پا بگل گشتند جلال الدین گفت شمارا بقتل رسانم همان بهتر که باقطاع خود بروید وچندے از من دور باشید ایشان منفعل
شده زندوبا قطاع خود شتافتند بالجمله جلال الدین بدهلی گمنه شتافت چون بدار الامارت رسید بآواز بلند گفت چگونه از عهده شکر
ایزدی بیرون آیم که بر تخت که هیچ از زمین نهاده بودم بر آمدم پس بکوشک لعل که نشیمن خاص سلطان غیاث الدین
بود بهفت دور قانون قدیم بر در بارگاه فرود آید ملک احمد چپ گفت که اکنون کوشک از سلطان است چرا بر در فرود باید آمد
گفت در هر حال رعایت حقوق ولینعمت لازم است ملک احمد گفت دار الامارت این فقیر است خداوندرا بجا باید بود سلطان

گفت که این قصر بلبن است و او پیش از انکه بسلطنت رسید ساخته بود و مراد ران حقی نیست ملک فرزندان اوست ملک احمد گفت بهر امور سلطنت رعایت شرع نباشد سلطان گفت بهر صلح خواز قواعد اسلام تجاوز نکنم پس بگوشک لعل در آمد و از بهر رعایت ادب بجای سلطان بلبن نشست و هر صفه که نشیمن امرا بود قرار گرفت پس بر خاست و بدهلی نور فت و هما نجا اقامت گزید و جشن عالی کرد و دختران خود را به برادر زاده های خویش که علاء الدین و بهرامش الیاس بیگ بود داد و امیر خسرو دهلوی را ندیم ساخت ملک چهجو با ورزم کرد و بگریخت حاتم خان حاکم اودھ را که با و تعلق بوده با بسیارے از اعیان لشکر اسیر کرد و از گلبهان ایشان را دو شاخه بر گردن نمد پدر فرستاد و سلطان آن طایفه را دید و چشم بپوشید و امر کرد تا ایشان را انجام بردند و لباس فاخره پوشانیدند و حاضر آوردند با ایشان لطف کرد و گفت شمار گناهی نیست بر اکه بندگان سلطان بودند و ملک بهر خویشان او میخواستند اگر با بن مخالفت کنند کفران نعمت باشد و همان روز ملک علاء الدین چهجو نیز اسیر گشته حاضر آمد سلطان او را با یارانش نبو اخت و بملتان فرستاد و بوالی آنجا نوشت که ابواب عیش بر ایشان کشاده مهیا دارد و پس داماد خود علاء الدین را که برادر زاده اش بود بحکومت کوره فرستاد در شش صد و نود هجری سیدے مولے را در زیر پاے پیل هلاک کرد و مقول است که سیدی مولا از خرجان بود و از درویشان نظر یافت و بهندآمد و تجدید بیعت شیخ فرید شکر گنج نشافت و متوجه دهلی شد شیخ فرمود که بدهلی نزودی بروے و با طعام فقرا و مساکین بپردازی باید که از محبت امرا و مقربان سلطان دور باشی سیدے مولا بدهلی رسید بلبن بادشاه شده بود سیدے مولا خانقاهی عظیم بنا نهاد و دست بندان گشاد و چون او را به کیمیای نسبت کردند و گروهے بولایتش اعتراف نمودند چون بلبن در گذشت سیدے با ملوک و امرا اختلاط کرد و هر یک را مالے فاخر داد گویند هزار من آرد و سنگ هند صرف مطبخ او شدے و هر گرا مالی بخشیدے گفتی که فلان خار و فلان خشت را بگیر زیرا آن هر چه گفتی ظاهر گشتے چون سلطان خلجی بادشاه شد پسر مهترش خانخانان سیدی مولا را پدر بخواند لاجرم رجوع خلایق بیش از پیش شد قاضی جلال الدین او را بخروج تحریص نمودی سیدے مولا فریفته شد و عزم خروج کرد سلطان او را بخواند و آگاه گردید و خواست که بقتل رساند سیدے مولا گفت مرا مکش که پیشمان شوی از کلیخان برغم برادرش خانخانان فیلبان را اشاره کرد تا فیل بر و راند سیدے مولا زیر پاے پیل هلاک شد صاحبدلے که در دهلی حاضر بود گوید آنروز که آن کشته شد باوے سیاه بر خواست و جهان تاریک شد و در آنسال در دهلی قحط افتاد و پسر بزرگ سلطان خانخانان در گذشت و در شش صد و نود و یک هجری سپاه مغل روهند آورد سلطان بر ایشان غالب آمد الغون مغل مهتر مغولان با چهار هزار مغل بخدمت پیوست و مسلمان شد سلطان دختر خود را با و داد مغلان در دهلی مغلپوره آباد کردند سلطان پسر خود ارکلیخان را حکومت پنجاب و ملتان داد و در شش صد و نود و دو هجری لشکر بهند کشید و در حدود آن قلعه عمارت کرد و درین سال برادر زاده او علاء الدین از کره لشکر بهیلسه کشید و ظفر یافت و در شش صد و نود و چهار هجری از راه چهار کهند متوجه دکن شد و با پلچور بزار رسید و رامدیو صاحب دیوگده که اکنون دولت آباد نامدار و ساخت و آوازه در افگند که از امرائے سلطان جلال الدین ام و از بیم او گریخته پناه تبو آورده ام رائے بآن سخن مغرور شد علاء الدین ناگاه بدیوگده رسید و بر شهر استیلا یافت و دست تاراج گشاد رامدیو در قلعه متحصن شد علاء الدین بمحاصره پرداخت چون بست و پنج روز بگذشت راجه در صلح بکشود و سیصد من طلا و هفت من مروارید و دوصد من و هزار من نقره و سنگ دکن و چهار هزار جامه در زربفت و دیگر تحایف بسیار بدست فرستاد تا بازگشت در اوایل سال شش صد و نود و پنج هجری سلطان جلال الدین متوجه گوالیار شد و به نشاط سرکار پرداخت و در ان حدود خبر رفتن علاء الدین

دیوگڈہ یافت چون بحکم او نرفته بود در کارش متردد گشت ملک احمد چپ که مردے مستقیم الرائے بود گفت علاوالدین سر بغی دارد اگر سلطان
چند برسے گیرد ناچار بهنگام مراجعت بملازمت آید آنگاه که او در رکاب باشد سلطان در انچه کند مختار است جلال الدین گفت علاوالدین
را در کنار خویش پرورده ام از من بغی نکند ملک احمد آه برکشید و این بیت بر خواند و بر خاست بیت چو تیره شود مرد را روزگار ؎
همه آن کند کس نیاید بکار ؎ پس سلطان بدهلی باز گشت و علاوالدین بکڑه مراجعت نمود و بسلطان نوشت که متعاقب مع غنیمت
دیوگڈہ بخدمت میرسم و در تاریخ فرشته یاد می آید که علاوالدین محضری از غنایم دیوگڈہ بخدمت سلطان جلال الدین فرستاد
و مخالفانش گفتند که علاوالدین انچه غلبت یافته عشر عشیر آن بخدمت نفرستاد و مزاج سلطان را از طرف او منحرف گردانیدند برادرش
الیاس بیگ بعرض رسانید که علاوالدین از ملکهٔ جهان و امرا متوهم گردیده میگوید که اگر سلطان از من بر نجد قلندر شوم سلطان گفت
معاذالله او مرا فرزند است چگونه با و بدی اندیشم پس الیاس بیگ را امر کرد تا نزد او رود او را من راضی گردانده خود را از پے او
متوجه کرده شد علاوالدین از آب گنگ بگذشت و بمانکپور قرار گرفت سلطان باهزار مرد از راه دریا بجدود کڑه رسید علاوالدین
الیاس را باستقبال فرستاد او بسلطان گفت که علاوالدین از خداوندان مهر اسان است چون لشکر مسلح شد توهمش مبشیر میشود سلطان
امر کرد که کسی با او نباید و با معدودی چند بر کشتی بار روی علاوالدین رسید و فرود آمد علاوالدین بخدمت پیوست و بپای او
افتاد سلطان گفت که تراتربیت کرده ام و بدولت رسانیدم چه شد که بدگمان گشتی پس دست او بگرفت و خواست که بکشتی برنرد
همینکه علاوالدین در کمین نشانیده بود بیرون آمدند و قصد سلطان کردند جلال الدین بجانب کشتی بدویدو گفت که ای علاوالدین
بدبخت با من چه کردی پس آن کافر نعمتان او را بکشتند و قولی آنست که جلال الدین در کشتی بود و علاوالدین از کشتی خویش با جماعتے
در کشتی جلال الدین رفت و قدمبوسی نمود در اثنای سخن کسان علاوالدین جلال الدین را بقتل رسانیدند چنانچه سر او بدر یا افتاد و تن او
بکشتی بماند و گفت شاه کرک مجذوب راست گشت و شمه ازان در ضمن بانکپور مرقوم شد ملک احمد چپ که از راه خشکی بکڑه می آمد بدهلی
باز گشت و رکن الدین سلطان بن جلال الدین خلیج را که قدر خان نام داشت در عنفوان شباب باتفاق ملکه جهان بر تخت دهلی نشانیدند
پس علاوالدین خود را بادشاه خواند و برادرش الیاس بیگ را الغخان خطاب داد و روی بدهلی نهاد و هر کجا منزل گزیدی بر دربار گاهش
منجنیق نصب کردے و هر روز پنج بار سرخ و سفید در آن نهاده بر خلق پاشیدے چون علاوالدین به بدائون رسید قدر خان
سپاهے عظیم بدفعه او فرستاد جمعی از ایشان بعلاوالدین پیوستند و دیگران بگرد نیامدند و ملکهٔ جهان ارکلی خان بن جلال الدین را از ملتان
بخواند و ارکلی خان گفت که اکنون کار از دست رفت پس اگر بدهلی آیم فایده نیست پس ملتان را مربوط ساخت علاوالدین بدهلی
رسید قدر خان بعد از زدم بگرد تخت و با ملک احمد و ملکهٔ جهان و دیگران بملتان رفت سلطان علاوالدین در آخر ششش صد و نود و
پنج هجری در دهلی بر تخت نشست و الغخان و ظفر خان را با چهل هزار سوار بملتان فرستاد ایشان برفتند و ارکلی خان و قدر خان و اقطاع مغول
و ملک احمد چپ را بدست آورده باز گشتند و در راه نصرت خان بفرمان سلطان علاوالدین در رسید و این چهار تن را در چشم میل
کشید و بقلعه هانسی حبس نمود سلطان علاوالدین استقلال یافت و قواعد سلطنت ممهد ساخت و بروایت مولف هفت اقلیم هر پرگنه
و دیهی که بصیغه اقطاع او را داد و وظیفه در تصرف مردم بود همه را بخالصه ضبط کرد و هر کسیکه زر داشت بهر حیله که دانست از و بر گرفت و حکم کرد
که امرا با هم اختلاط نکنند و آمیزش نمایند و بخانه یکدیگر نروند و از منع شراب فرمان با طراف ممالک فرستاد و نیز حکم کرد که از روے

سرگذشت جلال الدین از فرار سیدن علاوالدین

مساحت غله نصف محصول را از رعایا بگیرند و دیگر امر نمود که چودهری و مقدم وغیره را بار عایا در گرفتن باو اجهی برابر اعتبار کنند تا تسلط
چودهری و مقدم بر رعیت زبردست نشود همچنین در قیمت غله ضابطه چند اختراع نمود که باوجود امساک باران نقادی در قیمت غله راه
نیابد و در ایام سلطنت او همیشه گندم یکمن بهفت جیتل می خریدند یک جیتل یک خرمره است که بهندی کوری گویند و چهار جیتل را گنده و تفصیل
جیتل وغیره در بنگاله گذشت بالجمله یکمن بخود به پنج جیتل و شالی و ماش و موته به سه جیتل و در قیمت پارچه سر بصاف باریک به پنج منگه بیش که
نه فلوس باشد و صلاحی اعلاکه گاڑه نامند به چهار منگه و کرپاس کنده چهل گز بیک تنکه در بازار خرید و فروخت می شد و ایضاً در قیمت اسپ
وغیره و دواب ضابطه وغیره مقرر کرده چنانچه اسپ جوان بے عیب و کلان بقیمت نسبت سی روپیه بقول دیسری و سوزن و شانه و کاسه کلی وغیره
را رنج نهاده بودند تذکیر بعرض رسانیدند که مولیان و ارباب طرب را رنج مقرر نشده سلطان بخندید و آنرا نیز رنجی برجسته نهاد و امر فرمود
که هر روز رنجنامه از قاضی ملک بدهلی رسانند و جمعی کثیر را امر کرد که در ممالک مضبوط رنج پردازند و بروایت مولف خلاصة التواریخ داغ اسپ
و داک چوکی در هندوستان و وقائع نگار او اختراع نموده و صاحب تاریخ صبح صادق گوید که علاء الدین اول کسست که بر پشت پیل
عماری نهاد و او اکثر بر رے خود عمل کردی و بشریعت التفات کمتر نمودی علمای زمان از بیم جان بموجب فرمان او فتوی دادندے
وقتی قاضی معیب الدین را که از زهاد عصر بوده بخواند و گفت که از تو مسئله پرسم باید که جواب باصواب گوئی قاضی گفت تا نامرگ من نزدیک
رسیده است که سلطان از من مسئله پرسد گفت هر انچه دانی بگو واز حق مگذر پس از و سخنان مے پرسید و جواب می شنید تا انکه گفت مرا
در بیت المال چه حق ست قاضی گفت اگر موافق شریعت جواب گویم مرا بقتل رسانی و اگر مبالغه کنم مجرم و گنهگار شوم گفت باک مدار و
حق بگوئی قاضی گفت حق سلطان در بیت المال چندان که حق سایر لشکریان سلطان و غضب شد و گفت انیهمه مال صرف مردم حرم
والله است و بارگاه و ادوات میکنم و انچه حبت مراعات مراسم سلطنت جمعی را بالفعل سپر سانم نامشروع است قاضی تبرسید و برخاست
و قدری راه رفت و باز گشت و سر بزمین نهاد و گفت همه مشروع است سلطان برخاست و رفت و قاضی را بخواند و صله جزیل بخشید
بالجمله در شش صد و نود و شش هجری دواخان صاحب ماوراء النهر سپاه بهندوستان فرستاد و الغخان و ظفرخان حاکم ملتان بر ایشان
ظفر یافتند و بسال دیگر الغخان و نصرت خان را به تسخیر گجرات فرستاد و رائے کرن والی گجرات بعد از زرم منهزم پناه برامدیو والی دیوگده
فرستاد و در بکلایه مقیم گشت الغخان در گجرات نائب گذاشت و بدهلی باز گشت و در اواخر این سال دواخان پسر خود قتلغخان را
با دویست هزار سوار بهندوستان فرستاد و ایشان عبور سنده کرده بدهلی رسیدند سلطان باشش صد هزار سوار و دو هزار فیل بزرم
او پرداخت و ظفر یافت قتلغخان بماوراء النهر گریخت سلطان بدهلی مراجعت نمود و کبر و عجب شعار خود ساخت و خواست که دعوی نبوت
کند و خود را محمد رسول الله خواند علاؤ الملک کوتوال را که بتانت رائے مشهور بود بخواند در این باب از او مشورت خواست علاؤ الملک
گفت که نبوت بے وحی معتبر نیست و آن بر محمد ختم شد سلطان گفت پس به تسخیر هفت اقلیم پردازیم علاؤ الملک گفت که تسخیر هفت اقلیم
نیز متعذر است چه آنرا که در دهلی گذاری چون باز گردی بدستور او اطاعت تونکند سلطان گفت ازان عزیمت در نگذرم علاؤ الملک
گفت پس باید که در خنگاه توقف کنی تا سپاه مغل در هند در نیایند و سیاه ببلاد جنوبی هند فرستے تا سحر انکاه که دکن صافی گردد بعد
ازان مختاری سلطان این رائے به پسندید و لشکر بر تلنگ کشید و یک سال بمحاصره آن پرداخت و در سال هفت صد و سه هجری بگشود
و بدهلی باز گشت و در این سال سپاه مغول در هند در آمدند و خرابی بسیار کردند و در هفت صد و چهار هجری علی بیگ مغل با چهار هزار

سوار از ماوراءالنهر به پنجاب آمد سلطان غازی ملک را بجرب او فرستاد و رزمے صعب کرد و ظفر یافت در هفتصد و پنج هجری کنگ
سلطان از امرائے دواخان بانتقام علی بیگ از هند و ملتان بگذشت و تصد سوالک کرد غازی ملک بسر راه او شبخون
لشکر بانش از قلب راه نجان رسید ندو بیاد به فرار نهند غازی ملک تعاقب کرده کنگ را بفرمان سلطان زیر پای فیل هلاک ساخت
بار دیگر سپاه مغول از بیم سلطان سبز نتوانستند آمد و او در اوایل هفت صد و شش هجری ملک کافور خواجه سرا را که معشوق او بود
بامرائے نامدار بفتح ولایت دکن فرستاد و سراپرده سرخ که مخصوص شاهان بود باو داد و امر فرمود که خواجه حاجی نائب عرض ممالک
با صد هزار سوار و یمین الملک والی مالوه و الپ خان حاکم گجرات با و پیوندند و ملک نائب چون بدکن رسید رامدیو صاحب دیوگذه
پسر خود بر کل دیو را در قلعه گذاشت و بخدمت او آمد ملک نائب او را با خود گرفت و بدهلی باز گشت سلطان چون ابتدای سلطنت خود
که از مال او نهند است که در عهد جلال الدین خلجی از رامدیو گرفته بود او را نبوخت و رائے رایان لقب نهاد و چتر سفید که خلاصهٔ سلاطین بود
بوے داد و یک لک تنکه طلا انعام فرمود و او رامدیو گذه باز گردانیند در این سال قلعه خانور بسعی ملازمان سلطان مفتوح شد و در هفت
صد و نه هجری سلطان ملک نائب کافور خواجه حاجی نائب عرض را بسمرقند فرستاد و امر کرد در ان سفر برفی که اسپ بر که سقط
شود اسپی بهتر از ان باو دهند ملک باین روے بدکن نهاد رامدیو از دیوگذه باو پیوست لر دیو صاحب وزن کل در قلعه متحصن شد و
عاجز گشت و شش صد فیل و هفت هزار اسپ و بسیاری از زر و جواهر بداد و تاج و خراج بپذیرفت نائب باز گشت در هفت صد و دوازده هجری
ملک نائب به سنجر و نپور سمندر و معبر شتافت و بسیاری از کرناتک گرفت و منتهای براین غنیمت یافت و در اقاصی کرناتک که هرگز حضیت اسلام در انجا
نرسیده بود مسجدے بقصر ساخت و بانگی محمدے گفت و خطبه بنام سلطان خواندند آن مسجد اکنون بر حضیت بندر امیشر موجود است ذکر آن
سابقاً در ضمن احوال بیجانگر گذشت بالجمله چون ملک نائب بعد از فتح کرناتک در هفتصد و پانزده هجری بدهلی آمد و شش صد و دوازده
فیل و هشت هزار اسپ و شش هزار من طلا بسنگ و کن و صندو قهاے جواهر پیشکش سلطان کرد سلطان بسیارے ازان بامرائے و
علما و مشائخ بخشید و دیگر طلاها را پیش خود بگداخت و سکه و خطبه بنام خود زد و علاے خواند پس ازان دولت سلطان روے براجع
نهاد و شیفته ملک نائب گشت و در هفت صد و دوازده شکل دیو که بعد از فوت پدرش رامدیو والی دیوگذه شده بود نافرمانی آغاز کرد
و ملک نائب بموجب امر سلطان بدکن شتافت و سنگل دیو را بگرفت و بکشت و آنملک صافی ساخت و باز گشت و بخدمت سلطان
آمد و پیش از ینش در مزاجش تصرف کرد و سلطان گفت که پسر تو خضر خان و شادی خان باتفاق مادر خود و ملکه جهان و خال خود الپ خان
صاحب گجرات قصد قتل تو دارند سلطان باور کرد خضر خان و شادی خان را که مطیع بودند بقلعه گوالیار حبس نمود و ملکه جهان را بدهلی فرستاد
و ملک نائب را بقتل او فرمان داد و ملک نائب او را بگاه خواند و بکشت و کمال الدین را بفرستاد تا نظام الدین برادر الپ خان
را که والی جونپور بود بقتل رسانید لشکریان الپ خان که در گجرات بودند یغی آغاز کردند سلطان باشارهٔ ملک نائب سید کمال الدین
را حکومت گجرات داد گجراتیان او را بگرفتند و بکشتند و همچنین والی جونپور عصیان ورزید سلطان از استماع این اخبار بیمار شده و در ششم
شوال سنه ۷۱۶ هفت صد و شانزده هجری در گذشت گویند که ملک نائب او را مسموم ساخت و او ملکے ضابط و عابد و شجاع بود و اول کسیست
که عماری بر پشت فیل نهاد امیر خسرو گوید بیت کسے در شاهی دوانگه سوارے ۞ جز او نهاد بر فیلان عماری ۞ گویند هفتاد هزار
کس از ارباب خدمت داشت و از ایشان هفت هزار کس ارباب عمار و بیلدار بودند که در سفر ملازم سرکار بودندے و از مشائخ کبار

در عهد او نظام الدین اولیا در دہلی و شیخ علاو الدین نبیرۂ شیخ فرید شکر گنج در اجودہن و شیخ رکن الدین نبیرۂ شیخ بہاؤ الدین ذکریا در
ملتان بر مسند ارشاد متمکن بودند و از شعرا امیر خسرو دہلوی و از اطبا بدر الدین دمشقی معاصر او بودند گویند بدر الدین دمشقی در طبابت
مہارتی تمام داشت که اگر بول چند جانور در شیشه کرده نزد او بردندے گفتی که بول فلان جانور است بالجمله چون علاؤ الدین خلجی درگذشت
ملک نایب کافور خواجه سرا انداز الملک بوده باتفاق امرا و اعیان مملکت شہاب الدین عمر بن علاؤ الدین خلجی را که هفت ساله بود بر تخت
نشاندند و خضر خان و شادی خان را میل کشید و باوجود بیخایگی مادر شہاب الدین که زوجهٔ علاؤ الدین خلجی بود نجواست و خبر نام سلطنت بر شہاب الدین
نگذاشت و مبارک خان بن علاؤ الدین را حبس کرد و بعد از سی و پنج روز از فوت سلطان علاؤ الدین خلجی باریکان که حراست ملک رجرم
سرائے ملک نایب سید اشتند ملک نایب را بکشتند و مبارک خان را از حبس برآورده بر تخت نشاندند سلطان مبارک شاہ خلجی در محرم
سن هفت صد و هفتده هجری بر تخت نشست و برجس نامی که پہلوان گجرات بود عاشق شد و اقبال ملک نایب باو بخشید و خسرو خان خطاب
داد و وزیر ساخت در هفت صد و هفتده هجری بر مالدیو و امادر امدیو والی دیوگڈه نبی کرد سلطان بدکن شتافت و او را بگرفت و پوست بکند
و آنجا مسجدے بنا نہاد و بدہلی باز گشت و بشرب خمر پرداخت و اعمال نکوہیده پیش گرفت و چون بعضے از امرا را بکشت و اکثر خود را
بلباس زنان آراستی و در مجمع حاضر آندے و لولیان و مسخرگان را امر فرمودے که تا بر کوشک هزار ستون عریان شده بایستاوندے و بر امرائے
کبار بول کردندے بالجمله حسام الدین برادر خسرو خان را بحکومت گجرات فرستاد و او آنجا رفت و نبی کرد و امرائے گجرات او را بگرفتند و بدرگاه
فرستادند سلطان گناہش بنبخشید و ملک وجیہ الدین قریشی را حکومت گجرات داد ملک مالک لکنے حاکم دیوگڈه باشارهٔ خسرو خان که
به تغییر رفته بود در دکن مخالفت آغاز نہاد و سلطان لشکرے عظیم بفرستاد و او را بدست آورد و گوش و بینی او ببرید خسرو خان متوہم شده
بنی آشکارا کرد و او را هم بگرفت و بر پالکی نشانده بدرگاه حضور فرستادند و در هر منزل حمالان تازه پالکی او را میگرفتند برین موجب در هفت روز
از دکن بدہلی رسید و زار زار پیش سلطان بگریست و گفت که امرا بر من حسد بردند و مرا به بنی نسبت کردند سلطان باور کرد و اعتبارش
افزود و خسرو خان بست هزار مردم از قوم خویش جمع آورد و قصد قتل سلطان کرد و ضیاء الدین صدر جہان سلطان را آگاہی داد سلطان
باور نکرد و خسرو خان امر کرد و باشبی طایفه از موافقان او بکوشک هزار ستون او در آمدند و ضیاء الدین را که کلید حرم با او بود بکشتند و روے
بسلطان نہادند سلطان خسرو خان را در برداشت او خفته بود بیدار شد و گفت که اینچه غوغاست خسرو خان گفت که اسپان طویله
رہا شده اند سلطان باور کرد و چون دید که قصد او دارند خواست که خود را بحرم سرا افگند خسرو خان از پے در رسید و موی سرش
بگرفت سلطان بر سم عادت او را بزیر افگند خسرو خان موی او را در سر داشت تا آنکه مخالفان در رسیدند و سلطان را بکشتند و سرش
از بام هزار ستون بزیر افگندند و مردم آنجا بدیدند و بگریختند حسام الدین برادر خسرو خان بحرم سرائے سلطان رفت پسران
علاؤ الدین خلجی که خورد سال بودند همه را بقتل رسانید و آنچه خواست با اہل حرم کرد و در ربیع الاولے سنه هفت صد و هشت و یک سال
هجری روزگار خلجیان سپری گشت خسرو خان خود را ناصر الدین خسرو خان خواند و بر تخت نشست و حرم های سلطان را و رسیان
برادران خود قسمت کرد و زن مبارک شاه را بنکاح خود در آورد چون اکثر برادران او مہنو بودند رسم بت پرستی شیوع یافت و
امرائے بزرگ سلطان علاؤ الدین را چون عین الملک والی دکن و ملک فخر الدین جویا ابن غازی ملک حاکم پنجاب
پیش تخت خود برپای داشت پس از چند روز ملک فخر الدین جویا بگریخت و نزد پدر خود غازی ملک بدیالپور رفت غازی ملک

لشکر جمع آورد و اکثر امرا که با خسرو شاه در باطن مخالفت داشتند با غازی ملک در ساختند غازی ملک آنکافر نعمت را مع برادر او حسام الدین بعد از رزم های صعب در سلخ رجب سنه هفت صد و هشت و یک هجری بقتل رسانید و دیگر روز غازی ملک بدهلی رفت و چون یکوشک هزار ستون رسید بزوال خاندان علاؤ الدین خلجی بگریست و گفت که من یکی از بندگان این درگاهم اگر کسی از اولاد جلال الدین باشد بیاید تا بر تخت بنشانیم و اگر کسی از ایشان نمانده هر کرا خواهید بسلطنت برگزیدید ما اطاعت او کنیم امرا گفتند که کسے از ایشان نمانده و سلطنت حق کسی است از سید غازی ملک بر تخت بنشست و خود را **غیاث الدین تغلق شاه** خواند و او از غلامان سلطان غیاث الدین بلبن بود پدرش تغلق شاه نام داشت بالجمله تغلق شاه ملکے حلیم و کریم و عادل بود همان پنجگانه بجماعت گذاردے و از صبح تا شام بدیوان نشستی و به بنای عمارت سری عظیم داشتی تغلق آباد در نزدیکی دهلی آراستهٔ او بود و امیر خسرو دهلوی تغلق نامه بنام او نظم کرده و در بدو دولت پسر بزرگ خود ملک فخر الدین جویا را ولیعهد ساخت و الف خان لقب نهاد و در هفت صد و هشت و دو هجری الف خان را با لشکری عظیم به پلنگ فرستاد ولدر دیو صاحب در نکل رزمے صعب کرد و منهزم بحصار در نکل متحصن شد الف خان بمحاصره پرداخت و از طول مدت محاصره در لشکر وبا افتاد و دیگر خواجه عبید که از اعیان بود بجان رسیده آوازه در افگند که سلطان تغلق شاه در گذشت از شنیدن این خبر الف خان سراسیمه گشته بدیوگده رفت و بدهلی شتافت تغلق شاه بفرمود تا خواجه عبید را بردار کردند

نقل است عبید بلطف طبع موصوف بوده وقتی که در دهلی بخانقاه شیخ نظام الدین اولیا رفت یکی از مریدان شیخ از مرض بواسیر شکایت کرد شیخ مسواک میکرد همان مسواک را بدو داد فرمود هر گاه مسواک کند مرض زائل شود مرد رفت و خواست که بآن مسواک کند عبید گفت که بواسیر را از مسواک کردن چه نفع شیخ مسواک را ازان نبوده است که بمحل مخصوص خود فرستی مرد باور کرد پس از چند روز مرض زائل شد نزد شیخ رفت و حال باز گفت شیخ متغیر شد و فرمود اگر عبید مسواک در تو کردمی بدر سلطان وزان کردم پس چنان شد که گفته بود بالجمله سلطان دیگر بار الف خان را بسیر در نکل فرستاد و او برفت و حصار بندر را که در تصرف لدر دیو والی در نکل بود بگشود و به در نکل شتافت دلدر دیو را با فرزندان اسیر ساخته در دهلی فرستاد و او از انجا راه بجاجی نگر شتافت و از انجا والی بنکش گرفت بدهلی باز گشت و سلطان تغلق شاه در هفت صد و هشت و چهار هجری متوجه بنگاله شد و الف خان را به نیابت در دهلی گذاشت ناصر الدین بغرا خان ابن سلطان غیاث الدین بلبن پدر سلطان معز الدین کیقباد که در عهد خلجیان اطاعت ایشان میکرد و بدستور حکومت لکنوتی داشت بخدمت آمد و سلطان او را چتر داد و لکنوتے باو باز گذاشت چنانچه در ضمن بنگاله گذشت و قبر خوانده خود تاتار خان را بحکومت ستارگانون و ترهت با حمد خان داد و بالبغار متوجه دهلی شد الف خان حکم فرمود تا در سه روز بحدود شهر بسبه گرد وهی تغلق آباد کوشکے ساختند تغلق شاه در رسید و آنجا فرود آمد الف خان بخدمت پدر پیوست تغلق شاه طعام خواست چون سفره برداشتند الف خان دست نا شسته از خانه بیرون آمد ناگاه سقف خانه بیفتاد تغلق شاه در ربیع الاول سنه سبع و سبعین و سبع مائة هفت صد و سبت و پنج هجری با پنج تن هلاک شد و گفته اند که الف خان بقصد بدان کوشک از طلسم بنا نهاده بود چون خود بیرون آمد طلسم را بشکست و پدر را هلاک کرد و اما آنچه بتحقیق پیوسته است که چون سلطان از شیخ نظام الدین اولیا رنجیدگی داشت بعد نزول در ان منزل شیخ پیغام داد که هر گاه من داخل دهلی شوم شیخ از دهلی بیرون رود و شیخ فرمود که هنوز دهلی دور است و این لفظ در میان اهل هند مشهور است بالجمله تغلق شاه در دهلی نرسیده هلاک گشت و بعد از و پسرش ملک فخر الدین جویا که الف خان خطاب داشت بر تخت نشست و خود را سلطان محمد شاه بن

تغلق شاه نصیر افغان و از قوم لودی بوده است و علاء الدین او عطا است

تغلق شاه در نکل بر الف خان مسواک نقل

بر تخت نشستن تغلق شاه

تغلق شاه خواند و در روز جلوس چندان زر و سیم بر اهالی شهر نثار کرد که فقرا و مساکین بآخر عمر محتاج نگشتند و او بادشاهی عالی همت بود و سر سلطنت هفت اقلیم فرو نیاورد و اگر اسلام موروثی نبودی دعوی الوهیت کردی گویند در اخبار املاهمارت تمام داشت و عالم متبحر و شاعر کامل بود هرچه یکبار شنیدی بیاد داشتی و هرگز نماز قضا نکردی و ضعیفان را وظائف مقرر کردی و با انعیمه در خونریزی مبالغه کردی و از بریدن دست و پا و بینی و گوش و در به فیل انگندن و بر دار کشیدن و پوست کندن و دو پاره کردن و بعضی اعضای انسان را بمنجوب کوفتن و این همه به اندک جریمه از قوه بفعل می آورد و پدر حاجی از مادحان او بوده وقتی شاعری قصیده گفت و مطلع آنرا خواند سلطان گفت بس کن که طاقت صلهٔ تمام ندارم پس بفرمود تا چندان زر و سیم بر و افشاندند که زیر آن پنهان گشت و همچنین دیگری را هفتاد لکه تنگه عنایت فرمود و آنجا عرض از تنگه سکه نقره است که یک تنگه نیم روپیه باشد پس هشتاد لکه تنگه نقره چهل هزار روپیه بود بالجمله سلطان محمد شاه چون بر تخت نشست همدران آوان ناصر الدین بقرا خان صاحب لکنوتی در گذشت سلطان بر انملک حاکم فرستاد و این عم خود ملک فیروزی رخت را بارنگ ساخت و احمد ایاز را خواجه جهان لقب نهاد و بحکومت گجرات فرستاد ملک مقتول را عماد الملک خواند و وزیر ساخت چون سلطان در علم تواریخ و حکمت و معقولات مهارت تمام داشت میخواست که ضوابط سلطان سلف را یکسو نهاده در سیاست و دیگر قواعد ضابطهٔ جدید اختراع گرداند و احکام مجدد احداث نماید و ضوابط سلاطین سابق را منسوخ گرداند چون احکام او خلاف قرارداد سلاطین سلف بود موجب تنفر عام میشد و خللهای عظیم در ملک راه می یافت ایضاً خراج ولایت دوابه را که یکی بده فراز داد از این امر زراعت معطل ماند و خرابی رویداد بالجمله در هفت صد و بست و هفت هجری بزم شیرین خان والی ماوراء النهر از ملتان تا حدود دهلی غازی کرد سلطان در شهر دهلی متحصن شد و بسیاری از جواهر زر فرستاد با او از دهلی خوشنود شده برخاست حدود سنده را غارت کرد و بملک خویش بازگشت صبا بر لے بمقتضای خواهش بزرگان زمان انحکایت را در تاریخ خود ذکر نکرده بالجمله سلطان محمد شاه بن تغلق شاه بعد مراجعت بزم شیرین خان لشکر با بضبط ولایت دکن فرستاد و آن ملک را تا دریای عمان صافی ساخت امیر نوروز داماد برم شیرینخان با بسیاری از نوازش امرائے خفیا با و بناه آورده سلطان مغرور شد و عزم تسخیر هفت اقلیم کرد و آنچه بخزانه داشت بسپاه داد و حشری انبوه فراهم آورد و سه لکهه و هفتاد هزار سوار را مرسوم داد و خواهر زادهٔ خود خسرو ملک را امر فرمود که از راه کوهستان همانجال که مابین هندوریاے چین است به تسخیر چین و ماچین و ختا و ختن بتهام تمام و هوشیاری ما لا کلام بپردازد و خود متوجه نگرکوٹ شد و در سنه بقصد سی و هفت هجری قهرا گفرا مسخر شود و خسرو ملک در کوهستان همانجال در آمد قهرا گفرا مسخر ساخت و بمجرد و چین رسید سلطان آندیار بزرم خسرو ملک پیش آمد خسرو ملک طاقت رزم ندانست برگشت اهالی کوهستان راه بر و گرفتند خسرو ملک با بسیاری از سپاه از بے قوتے در آن ممالک در گذشت و اندکی گریخته سلامت بدهلی رسیدند سلطان در غضب شد و تمام ایشان را بالقتل رسانید و دیگر از جمله کارهای او یکی آن بود که دیوگده را اوسط مملکت دانسته دار الملک ساخت و دولت آباد نام نهاد و دهلی را خراب و ویران ساخت و متوطنان آنجا را امر فرمود که بدولت آباد روند و خرج راه و بهای خانهٔ هر یک را از خزانه داد و دیگر اراده کرد که عراق و خراسان را تسخیر سازد و چون خزانه باین اراده وفا نمیکرد امر فرمود نانش را مانند زر و سیم و نقره سکه زده رواج دهند چون دید که حکم پیش نمیرود پیش فرمان داد که هر کسے که مس داشته باشد بخزانه آورد عوض آن سکه زر و نقره بستانند مردم اطراف عوض مس زر و نقره از خزانه بردند و خزانه خالی گشت امرا در هر گوشه باغی گشته فساد در مملکت برخاست سلطان بملتان رفت و بدوآبه پنجاب نشتافت دران ایام از رعایاے دوآبه مال و جهات قبض شد و طلب بسیار نمانده

رعایا آتش در خانه ها و زراعت زده بگریختند سلطان برنجید و امر کرد که در ان مملکت ده رهگذار نماند چندین هزار کس از رعایا بکشت و بدهلی آمد و هر که آنجا باقی مانده بود بدولت آباد فرستاد و بقنوج آمد و از رعایا عالم عالم را بقتل رسانید و بسیر منهت شتافت و خلقی کثیر را بکشت در خلال این احوال ملک فخر الدین سلاح دار در بنگاله قدر خان را بکشت و بران دیار استیلا یافت سلطان خواست که به بنگاله رود سید حسین والی معبر یعنی آغاز نهاد سلطان بدولت آباد شد و عماد الملک را بمعبر فرستاد و بر سید حسین ظفر یافت و باز گشت و سلطان بقلع و قمع ساهوے افغان که در حدود ملتان بغی می ورزید متوجه شد و در آن سال قحطی عظیم افتاد ساهوے ملک بهراد والی ملتان را بکشت و با فغانستان بگریخت چون قحط بود مالی وافر از خزانه برباد داد و بزراعت امر فرمود و ایلچی بمصر فرستاد تا از خلیفه عباسی منشور سلطنت بیارد ایلچی بمصر رفت و در هفت صد و چهل و چهار هجری ایلچی سلطان با ایلچیان مصر در آمد سلطان به استقبال شتافت و قدمی چند در رکاب ایلچی رفت و منشور بگرفت و جماعت خلیفه بپوشید و عریضه بخلیفه نوشت و ایلچی مصر را با تحف و هدایا رخصت کرد و درین سال کیسالبسر لدر دیو که در حدود درنکل مسرمی برد با تفاق یلان دیو که اعظم رایان کرناتک بود مخالفت آغاز نهاد و عماد الملک حاکم کرناتک بگریخت و بدولت آباد آمد و در زمان کرناتک و دهور سمندر که در تصرف مسلمانان بود بگرفتند و در هفت صد و چهل و پنج هجری سلطان از ملتان بدولت آباد آمد و بدهلی باز گشت و درین سال اهالی نواح دهلی از قحط بجان رسیدند و بسیارے از ایشان به بنگاله گریختند و در هفت صد و چهل و شش هجری علیشاه خواهرزاده ظفر خان که از امرائے سلطان علاء الدین بود از دولت آباد بتحصیل مال بگلبرگه رفت و آنجا دودرا خالی دیده باتفاق امرائے صده چون حسن کانگویه و دیگران رایت بغی برافراشت فیلج خان والی دولت آباد او را منهزم ساخت و همدرین سال بهین الملک حاکم اودهه متوهم شده بغی کرد سلطان متوجه دفع شد و بهین الملک گرفتار گشت سلطان در بهرائچ رفت و مزا سالار مسعود غازی را که در پانصد و پنجاه و هفت هجری در معرکه کفار شهادت یافته بود زیارت کرد و بدهلی باز گشت و فیلج خان والی دکن را که حوض فیلو در دولت آباد از آثار اوست بدهلی خواند و برادرش نظام الملک عالم الدین را که حاکم بهرائچ بود بدولت آباد فرستاد و عزیز جبار را که از ارازل بود تربیت خواند و ایالت مالوه داد همچنین بسیارے از دونان را بامارت رسانید ایشان ظلم بیش گرفتند ملک خراب شد و امرایان صده گجرات بغی آغاز نهادند سلطان متوجه گجرات شد فیلج خان بسلطان پیغام داد که حرکت سلطان بهر فتنه چنین مناسب نیست سلطان التفاتی نکرد و در هفت صد و چهل و هشت هجری متوجه گجرات گردید در راه شنید عزیز جبار والی مالوه عزم رزم مخالفان کرد و بگجرات رفت در معرکه بقتل رسید غضب بر سلطان مستولی گشت و در سیر سرعت نمود امیران صده با مقدمهٔ سپاه سلطان رزم کرده بنهزمیت رفتند سلطان به بهروچ آمد هر کرا یافت که در ان فتنه فی الجمله دخلی داشته بود بقتل رسانید و قلعه کرنال که بچوب گده مشهور است بگرفت و به عالم الملک حاکم دولت آباد نوشت که امیران صده حضرت را بدکن فرستند عالم الملک حسام الدین و اسماعیل و مسیح و حسن کانگویه و غیره را که در گلبرگه و انحدود و اقطاع داشتند با جمیر احمد لاچین که از خویشان امیر خسرو دهلوی و امرائے سلطان بود روانه گجرات ساخت امرائے صده بحدود گجرات رسیدند و از سلطان متوهم شده باتفاق احمد لاچین را کشتند چنانچه سابق در ضمن اخبار سلاطین دکن و امرائے صده باغی گذشت صبا برے گوید در آن او آن سلطان مرا گفت که مملکت را امراض متضاده پدید آمد اگر یکی را علاج کنم دیگری غالب آید چاره چیست گفتم سلطان پیشین را اگر چنین جاے دست دادی پسر و برادر خود را که لایق سلطنت بودی بر تخت نشاندندے و یا افغانی که موجب نفرت خلق باشد

ترک گردند سلطان گفت چنین است لیک چنان فرزندے ندارم که جانشین تواند بود و ترک ریاست نمیتوانم کرد هرچه خواهد بگوشود
پس متوجه گنج شد و از انجا بسیه شتافت امیر فرعون والی ماوراالنهر که با سلطان دوستی داشت اکنون مغل را پانچهزار سوار بمدد او فرستاد
و ایشان در حدود سند بخدمت پیوستند سلطان بهار شد در بست و یکم محرم هفت صد و پنجاه و دو هجری در گذشت مدت ملکش هشت و هفت
سال محمد بن صدرالدین نشانین الابس را بنام او نوشته و بعد از و ابن عمش ملک فیروز مالک ابن سالار رجب که برادر تغلق شاه بود و بزهد و
ورع انصاف داشت اهالی هند او را اولیا شمارند و در ماه رجب روزه گیرند و علم بندند بالجمله ملک فیروز بن رجب در بست و سوم محرم در
هفت صد و پنجاه و دو هجری در سند بر تخت نشست و بسلطان فیروز شاه مخاطب گشت و او ملکے عادل و باذل بوده و سلطان بتهکار سرے
عظیم داشته دران باد میل برسد در دهلی محمد آباد المخاطب بخواجه جهان که از خویشان سلطان محمد تغلق شاه نائب دهلی بود سیرے
شش ساله را پسر سلطان محمد خوانده و غیاث الدین لقب نهاد و بسلطنت نشانید سلطان فیروز شاه بدهلی رسید و خواجه و تابعان
سرها برهنه کردند و دستارها در گردن افگندند و بخدمت فیروز شاه آمدند فیروز شاه ایشان را در قلعهٔ هانسی بند کرد در رجب آن سال در
دهلی بر تخت نشست در هفت صد و پنجاه و سه هجری بکوه سرمور رفت و زمینداران آنجا در و در امطیع ساخت و در هفت صد و پنجاه و چهار هجری
بقلع و قمع شمس الدین بهکره والی نگاله که تا حدود بنارس ضبط کرده بود روے به نگاله نهاد بهکره در اکدله متحصن شد و بعد از رزم سخت
رفت سلطان باز گشت و در هفت صد و پنجاه و پنج هجری آنجا حصار فیروزی تعمیر نمود و دران سال ابوالعباس احمد الحاکم بامرالله خلیفهٔ مصر منشور سلطنت
و خلعت بهر او فرستاد و در نامه سفارش علاؤالدین حسن کان گویه بهمنے صاحب دکن مندرج بود و درین سال شمس الدین بهکره در گذشت
و پسرش اسکندر جانشین شد سلطان به نگاله شتافت و شیخ زاده نظامی از خلیفهٔ مصر اطاعت بسلطان رسانید و اعظم الملک لقب یافت
سلطان بر شکال در خضر آباد دبسر نرود و آنجا شهر جونپور بنا نهاد و آن سابقاً در ضمن احوال جونپور گذشت بالجمله سلطان به نبده رسید
سکندر در اکدله متحصن گردید و آخر الامر پیشکش داد سلطان بجاجی نگر شتافت راجه آنجا به پلنگ گریخت سلطان در هفت صد و شصت و
دو هجری بدهلی مراجعت نهاد و سر منهد که داخل سامانه بود جدا کرد و بنگر کوٹ شتافت راجه آنجا بعد از رزم اطاعت کرد سلطان نگر کوٹ
را محمد آباد نام نهاد و بتخانه هاے آنجا را خراب ساخت و مساجد و خوانق بنا نهاد و قیسند شد و الی آنجا حام بالی در قلعه متحصن گردید
سلطان بحاصره مشغول گشت و چون بر شکال در رسید بگجرات شتافت و ظفر خان را و بعد از و پسرش دریا خان را ایالت گجرات داد و
دیگر بار قصد سند کرد و حام امان خواست و سلطان او را بدهلی آورد و بدستور ایالت سند داد و ملک نظام فرح را فرحت الملک
خطاب داد و بحکومت گجرات فرستاد و در هفت صد و هفتاد و نه هجری زمینداران اثاده بغی شدند سلطان خویش متوجه ایشان شد
و بسیار بر انگشت و در هفت صد و هشتاد و یک بسامانه رفت و در هفت صد و هشتاد و دو بعزم گوشمالی قوم کتهر متوجه شد و دسی را بگشت
و ملک داود افغان را در سنبهل گذاشت و بدهلی باز گشت و تا هفت صد و هشتاد و هفت هجری هر سال بشکار سنبهل میرفت و آخرین
نوبت در حدود و بداؤن حصارے بنا نهاد و فیروز پور نام کرد و ظرفا آخرین پور گفتند بسے چه پس ازان سلطان توفیق بناے شهر
نیافت و درین ضمن ضعف پیری بر و غلبه کرد و از سواری باز ماند خان جهان وزیر بر و دولتش مستولے شد چون سلطان بر اطاعت
سواری نماند فرمود عنکبوتان را گرفته در خریطه نگاه داشتند تا گرسنه شدند سے آن بگسان را در خانه شکار کردی بالجمله سلطان
فیروز شاه در آخر وقت محمد خان را ناصر الدین محمد شاه لقب نهاد و بر تخت نشاند و غرلت گزید سلطان ناصر الدین بن فیروز شاه

در هفت صد و هشتاد و نه هجری بادشاه شد و امر کرد که بنام او و پدر خطبه خواندند و به نپور رفت و آنجا شنید که فرحت الملک با اتفاق امیران صده گجرات سکندر خان را که به تغیری او حاکم گجرات شده بود بسیرفت و بقتل رسانید و محمد شاه بدهلی باز گشت و آنخبر ناشنیده انگاشت و امرای خود را بدولت رسانید و از امیران بدرحسابی نگرفت ملک بهاؤالدین وغیره امرای فیروز شاهی با غلامان فیروز شاهی با ساخته فساد آغاز نهادند محمد شاه بر ایشان ظفر یافت مخالفان سلطان فیروز شاه را که از غایت ضعف طاقت نداشت بر پالکی کشانیده بیرون آوردند لشکریان چون علم فیروز شاهی دیدند گمان بردند که باختیار آمده لاجرم از محمد شاه جدا گشته بخدمت آمدند محمد شاه بگرنجیت و بسبز نپور رفت امرای عاصی **غیاث الدین تغلق شاه** بن فتحخان بن فیروز شاه را بر تخت نشاندند تغلق شاه دوستان محمد شاه را بقتل رسانید و در سیزدهم رمضان سنه هفت صد و نود هجری سلطان فیروز شاه که عمرش از نود هم متجاوز بود درگذشت (وفات فیروز شاه تاریخ اوست) و او بادشاهی فاضل و عادل بوده بنای عمارت سرای عظیم داشته در مدت ملک خویش که سی و هشت سال و چند ماه بود پنجاه و چهل مسجد و سی مدرسه و بست خانقاه و دویست کوشک و دویست رباط و سی شهر و سی قلعه و صد حوض و پنج دار الشفا و یک شکارگاه و صد مقبره و ده حمام و ده منار و صد و پنجاه چاه که از انجمله یک منار از سنگ در غایت ارتفاع که مردم آنرا لاٹ فیروز شاه گویند اکنون در شاهجهان آباد موجود است و همچنین یکماه سرین در کوٹله فیروز شاه تعمیر و حفر نموده و صد پل و صد بانع احداث کرده صباح تاریخ فیروز شاهی بنام می داشت باجمله بعد از وفات او غیاث الدین تغلق شاه استقلال یافت و بعد از و ابوبکر شاه بن ظفر خان بن فیروز شاه بر تخت نشست امیران صده سامانه مخالفت آغاز نهادند و حاکم آنجا را کشتند و سرش نزد محمد شاه بنگر کوٹ فرستادند و محمد شاه بسامانه آمد و بر تخت نشست و بکر را بشکر بدهلی کشید و منهزم گشت و آخر غالب آمد و ابوبکر شاه را گرفت و بقتل رسانید و غلامان فیروز شاهی را که هر لحظه فتنه می انگیختند همه را بکشت و اعظم همایون ظفر خان را بگجرات و دلاور خان را بمالوه و نصر الملک را امیر الامرای خود ظفر خان لقب نهاد و بملتان فرستاد و بعد از و پسرش همایون شاه المخاطب بسکندر شاه و بعد از و برادرش ناصر الدین محمود شاه بن سلطان فیروز شاه بر تخت نشست و در بدو سلطنت او در هندوستان هرج و مرج اتفاق افتاد چه سعادت خان باربکی نصرتخان بن فتحخان بن فیروز شاه را بسلطنت برداشت و ناصر الدین نصرت شاه خواند و در فیروز آباد بر تخت نشاندند بنابران این هر دو بادشاه سه سال مخالفت امتداد کشید تا آنکه در محرم سنه هشت صد و یک هجری امیر صاحب قران شاه تیمور گورکان روی بهندنهاد و اقبالخان باتفاق محمود شاه در ظاهر دهلی رزمی صعب کرد و منهزم بیرون شتافت و محمود شاه بگجرات گریخت و دهلی خراب گشت چنانچه ازین قضایا در ضمن احوال صاحبقران در اقلیم ششم بیاید باجمله صاحب قران باز گشت و سخاکوکر را که از عهد تغلق شاه در لاهلور علم مخالفت افراخته بود بقتل رسانید حکومت لاهور و دیپال پور بخضر خان داد و نصرت خان که در میان دو آب بسرهی بود بفیروز آباد آمد و بر دهلی که خراب شده بود استیلا یافت اقبال خان متوجه دهلی شد نصرت شاه بمیوات گریخت اقبال خان در دهلی مستعمل گشت و امرای کبار در هر گوشه سر بانا فرمانی برداشتند اعظم همایون در گجرات و دلاور خان در مالوه ملک اشرف در جونپور داوده و قنوج دگوره خضر خان در لاهور و دیپالپور و غالب خان در سامانه و شمشیر خان در بیانه و محمد خان در کالپی و مهوبه بسلطنت رسیدند و میانهٔ ایشان مخالفت بوده و در شصت صد و چهار هجری ناصر الدین محمود شاه که بگجرات رفته بود و از والی آنجا رنجیده بمالوه شتافته بود بدهلی آمد اقبالخان نام سلطنت بر او نهاد بالآخر سلطان از او رنجیده پیش سلطان ابراهیم شرقی رفت و از و نیز رنجیده بقنوج آمد و گماشتهٔ ابراهیم شرقی را

از انجا برآمد و استیلا یافت و بران اکتفا کرد و در هشت صد و هفت هجری اقبالخان سامانه بگرفت و بهرام خان والی آنجا بانان نزد او آمد و بقتل رسید اقبال خان قصد پنجاب کرد و خضر خان با و رزم نمود و ظفر یافت و اقبال خان بقتل رسید و دولتخان و اختیار خان از امرای اقبال خان که در دهلی بودند محمود شاه را از قنوج طلبیده بسلطنت برداشتند محمود شاه در هشت صد و یازده هجری لشکر بحصار فیروز کشیده از گماشتهٔ خضر خان پیشکش گرفته باز گشت خضر خان بانتقام متوجه دهلی شد و محمود شاه را در فیروز آباد محاصره کرد و بی نیل مقصود باز گشت و در هشت صد و چهارده هجری دیگر بار متوجه دهلی شد اختیار خان و اویس خان از امرای سلطان با و پیوستند محمود شاه بقلعهٔ سیری متحصن شد و دران دیار قحط افتاد و خضر خان بملتان باز گشت و محمود شاه در ذیقعده سنه هشت صد و یازده هجری در گذشت و دولت ترکان که غلامان و غلام زادگان سلطان شهاب الدین محمد شام غوری بودند سپری گشت و بعد ازان امرای دهلی دولت خان لودی را بران سلطنت برداشتند و سکه و خطبه بنام او کردند و ملک اویس و مبارز خان از خضر خان جدا شده بدولت خان پیوستند خضر خان در ذیحجه سنه هشت صد و شانزده هجری در حصار سیری دولتخان را محاصره کرد در ربیع الاول سنه هشت صد و هفده هجری دولتخان بانان نزد او آمده و در قلعه محبوس شد رایات عالی خضر خان بن ملک سلطان سلیمان بن ملک مردان دولت بسلطنت دهلی رسید و خطبه بنام شاهرخ میرزا ابن صاحبقران خواند و لفظ شاهی بر نام خود بفزود و دواز خود رایات عالی تغیر نمود و بعضے اورا سید دانند ملک مردان دولت از امرای سلطان فیروز شاه بود و امارت ملتان داشت چون در گذشت پسرش ملک شیخ و بعد از ملک سلیمان که پسر خواندهٔ پدرش بود بحکومت ملتان رسیدند و پسرش خضر خان بن ملک سلیمان که پسر خواندهٔ پدرش بود چنانچه در این اوراق گذارش یافت و بر دهلی متولی شد و بگوالیار و بیانه رفت و از حکام آنجا باج گرفت و بدهلی باز گشت و در هشت صد و بست و یک هجری به کتهر و بداؤن شتافت و قوام خان و اختیار خان از امرای محمود شاه قصد قتل او کردند او دریافت و بدهلی باز گشت و در هشت صد و سی و سه هجری ایشان را بکشت و بعد از دو سال بمیوات شد و قلعه کوهده را خراب کرد و بگوالیار شد و مریض گردید و در جمادی الاول سنه هشت صد و بست و چهار هجری در گذشت و بعد از و پسرش مبارک خان خود را سلطان ابو الفتح معز الدین مبارک شاه خواند و بموجب وصیت بسلطنت نشست و در محرم سنه هشت صد و بست و پنج هجری بلاهور رسید و آن شهر را که ویران شده بود آباد ساخت و ملک حسن را ملک الشرق نام نهاد و حکومت آنجا داد و بدهلی باز گشت جسرت برادر سنگا کهوکهر لاهور را محاصره نمود کاری بساخت و بکلاپور رفت و بکوهستان گریخت و درین سال ملک الشرق از امارت لاهور معزول شده در گذشت و ملک سکندر تحفه که وزیر بود حکومت لاهور یافت و سرور الملک بوزارت رسید و بملک الشرق مخاطب گشت و سلطان باتاوه رفت و جسرت کهوکهر بارای بیم راجه جموو زم کرد و او را بکشت و با ده هزار سوار کهوکهر نواح لاهور و دیپالپور را غارت کرد و ملک سکندر از دفع او عاجز آمد و همدرین سال سلطان هوشنگ والی مالوه گوالیار را محاصره کرد سلطان مبارک شاه روی باو نهاد هوشنگ پیشکش فرستاد و باز گشت سلطان بدهلی مراجعت فرمود ملک رجب را بحکومت ملتان فرستاد و مکرر لشکر بمیوات کشید و در محرم سنه هشت صد و سی و سه هجری ملک رجب را حکومت سامانه داد و بگوالیار شتافت و از رای آنجا پیشکش گرفت و باز گشت درین سال سلطان ابراهیم شرقی صاحب جونپور لشکر بکالپی برد قادر شاه صاحب کالپی از مبارک شاه استمداد نمود سلطان مبارک شاه بسلطان ابراهیم در حدود خرد از تمام روز رزمے صعب کرد و شب هر دو بادشاه بممالک خود ها باز گشتند و در محرم سنه هشت صد و سی و دو هجری ملک رجب

حاکم ملتان درگذشت سلطان بجاے او ملک محمود بن ملک حسن را عماد الملک لقب نہاد و بملتان فرستاد و در ہشت صد و سی و سہ ہجری
امیر شیخ علی مغول والی کابل بفرمان میرزا شاہ رخ بن امیر تیمور صاحب قران روے بہند نہاد و عماد الملک را در ملتان محاصرہ کرد سلطان
فتح خان بن سلطان بن سلیمان محمد شاہ گجراتی و دیگران را با لشکرے عظیم بزرم او فرستاد و عماد الملک از قلعہ بیرون آمد و در رزمے
صعب کرد فتح خان بقتل رسید اما بعد او عماد الملک ظفر یافت و شیخ علی با معدودے چند بکابل گریخت و در ہشت صد و سی ہجری
شیخ علی باتمام از کابل بلاہور آمد و بگرفت دو ہزار سوار بحافظت دران شہر بگذاشت و باز گشت سلطان اماری لاہور بشمس الملک
عرف ملک سکندر تحفہ داد شمس الملک بلاہور آمد مغولان باتان شہر بسپردند و بکابل رفتند سلطان لاہور را بعماد الملک داد ملک اشرف
سرور الملک وزیر برنجید و باتفاق جمعی در رجب سنہ ہشت صد و سی ہفت ہجری سلطان را بقتل رسانید و او ملکے عاقل و باذل بودہ
و در مدت عمر خود کبیرہ از و سر نزد و کسی را دشنام نداد و بعد از و برادر زادہ اش چونا محمد خان بن فرید خان بن رایات اعلے خضر خان کہ داماد
سلطان شرقی بود بسعی ملک اشرف وزیر بر تخت نشست و سلطان محمد شاہ مخاطب گشت سلطان محمد جویا عبارت از ہست و در سنہ ہشت صد
چہل ہجری سلطان رو بملتان آورد و بسیاری از مملکت حسرت کہو کہر خراب گردو بدہلی مراجعت نمود و بعیش پرداخت لاجرم در مملکت
فساد برخاست و اہالی ملتان سر از اطاعت باز زدند ملک بہلول لودی کہ حاکم سرہند بود بلاہور و دیپالپور استیلا یافت و بغی ورزید
سلطان سپاہ بدفع او فرستاد و ملک بہلول بکوہستان گریخت ہنگام مراجعت سلطان دیگر بار بر آن مستولے شد سلطان شحنۂ دہلی
حسام خان را بحرب او فرستاد و ملک بہلول بزرم کرد و ظفر یافت حسام خان منہزم بدہلی گریخت بہلول بسلطان پیغام داد اگر حسام خان
را بقتل رسانی اطاعت کنم سلطان حسام خان را بکشت و حمید خان را وزارت داد ملوک اطراف طمع در دہلی کردند سلطان ابراہیم
شرقی والی جونپور بسیارے از مملکتش بگرفت سلطان محمود خلجی والی مالوہ در ہشت صد و چہل و چہار ہجری بعزم تسخیر دہلی تا ذرہ کروہی برشہر
آمد سلطان محمد شاہ ملک بہلول را بمدد خویش خواند و او را بدفع محمود خلجی فرستاد و خود از دہلی برون آمد بہلول با سلطان محمود خلجی رزم
کرد محمود خلجی عزم صلح نمود سلطان محمد شاہ کہ از شجاعت بہرہ نداشت بصلح راضی شد محمود خلجی بمالوہ باز گشت بہلول او را تعاقب نمود و مالے
وافر بدست آورد سلطان محمد شاہ بہلول را فرزند خواند و خانخانان لقب نہاد و بدفع جہرت کہو کہر فرستاد بہلول را ہوای سلطنت در سر
افتاد و با حرب در ساخت در وی بدہلی نہاد و سلطان محمد شاہ متحصن شد تا آنکہ در ہشت صد و چہل و نہ ہجری در گذشت و بعد از و پسرش
سلطان علاؤ الدین محمد شاہ جانشین شد و سایر امراے بیجز ملک بہلول بنجدمت آمدند و تہنیت گفتند سلطان در ہشت صد و پنجاہ
ہجری متوجہ بیانہ شد و شنید کہ سلطان ابراہیم شرقی قصد دہلی کرد بے آنکہ ثبوت رسد بدہلی باز گشت و از ان ہجو صلگی و دہشتی تمام
بجالش راہ یافت و در ہشت صد و پنجاہ و یک ہجری بہ بداؤن رفت و ہواے آنجا بہ پسندید و بخبر بداؤن و دہلی و چند پرگنۂ دیگر دل تصرف فش
نماند بہلول لشکر بدہلی کشید و باز گشت سلطان باغواے مفسدان حمید خان را کہ وزیر او بود حبس نمود در ہشت صد و پنجاہ و دو ہجری
از دہلی بہ بداؤن رفت و خواست کہ حمید خان را بقتل رساند او دریافت و برادران و خویشان خود را آگاہی داد ایشان او را از حبس
بیرون آوردند و بدہلی رفتند و استیلا یافتند حمید خان ملازمان سلطان را از شہر براند ملک بہلول رو بدہلی نہاد و حمید خان را بگرفت
و سلطان نوشت کہ حمید خان را حبس کردند سلطان گفت پدر من ترا بسر خواندہ و تو مرا برادری من بہ بداؤن قناعت کردہ ام
این شہر من باز گذار و در دیگر امصار ہر چہ خواہی بکن بہلول شاد شد و نام او را از خطبہ بیفگندند و در ہشت صد و پنجاہ و پنج ہجرے

سکه وخطبه خود خواند وسلطان علاء الدین سالها در بداؤن بود تا آنکه در شهصد و شصتاد و سه هجری درگذشت و بداؤن نیز در تصرف گماشگان بهلول آمد بالجمله بعد از قناعت کرسی سلطان علاء الدین بهلول لودی بر تخت نشست و خود را سلطان بهلول خواند آورده اند که جد بهلول ملک بهرام لودی از خدمت ملک سروان ولایت والی ملتان بسر برد و بعد از و پسرش سلطان شه بن بهرام ملازمت خضر خان حاکم ملتان گزید و در رزم اقبال خان را بدست خود بکشت خضر خان او را بنواخت و اسلام خان لقب نهاد و حکومت سرهند داد ملک کالا برادر اسلام خان با او بسر بردی وقتی خانه بر سر زن ملک کالا فرود آمد هلاک شد زن حامله بود شکمش چاک کردند و پسری زنده بیرون آوردند و ملو نام نهادند بهلول عبارت از اوست چون بسن تمیز رسید اسلام خان دختر خود را باو داد و ولیعهد ساخت وقتی ملو بسیاحانه رسید آنجا درویشی بود که او را سید این گفتندی بخانه اش رفت سید این گفت کسیت که ملک دهلی بدو هزار تنگه بخرد بهلول هزار و سیصد تنگه داشت پیش او نهاد و گفت زیاده بر این ندارم سید این قبول کرد و او را بشارت داد بهلول در شهصد و پنجاه با سپاه آراسته بدهلی آمد چون حمید خان آنجا استقلال داشت ناچار شده از بهت او نمود در روی حمید خان را ضیافت کرد بهلول افغان را گفت باید که در مجلس او حرکات بیهوده نکنند ایشان بموجب فرموده عمل کردند قبضی کفش های خود را بر کمر بستند و برخی در طاقهای خانه نهادند حمید خان گفت آنچه عمل است گفتند برسم آنکه کفشهای مایان را در زیر حمید خان نخمند پس چون گل و عطر بمجلس آوردند افغانان آنرا بخوردند و پان را باچونه فرو بردند چون دهان شان بسوخت اضطراب آغاز کردند حمید خان آنطایفه را احمق شمرد و بخندید چند روز بملک بهلول نزد حمید خان بسر افغانانی که بر و رمانده بودند بهلول را دشنام دادن گرفتند و گفتند که اگر بهلول نوکر حمید خان است ما نیز نوکر حمید خان هستیم چرا او بدرون رود و ما بیرون ما نیم حمید خان آواز ایشان بشنید همه را اندرون خواند افغانان در آمدند و حمید خان را گرفتند و بند بر پایش نهادند و گفتند نمک ترا خورده ایم لاجرم قصد جانت نمیکنیم بهلول بر دهلی استیلا یافت خطبه و سکه بنام سلطان علاء الدین خواند و پسر خود بایزید را در دهلی گذاشت و به پنجاب بازگشت چون از سلطان اجازت سلطنت یافت در شهصد و پنجاه و پنج سکه و خطبه بنام خود خواند چنانکه گذشت امرای مخالفت سلطان محمود شرقی والی جونپور را بخواندند شرقی در شهصد و پنجاه و شش هجری بحاصره دهلی پرداخت و بهلول از دیبالپور بدهلی آمد فتح خان امرای محمود شرقی را هزیمت داد و ظفر یافت محمود شرقی بجونپور مراجعت نمود بهلول بدهلی مستقل گشت و میان سلطان محمود شرقی و پسرش سلطان حسین شرقی و بهلول مکرر محاربه و مصالحه وقوع یافت آما در رزم هر بار ظفر به بهلول بوده آخر الامر ضعف بر سلطنت سلطان حسین شرقی رو نمود و منهزم بجونپور رفت بهلول قصد جونپور کرد سلطان حسین شرقی به تبوه شد و از آنجا نیز از بهلول منهزم بجونپور مراجعت نمود بهلول در قنوج در آماده و کالپی متصرف شده بدهلی باز گشت و با لشکری عظیم متوجه جونپور شد سلطان حسین در شهصد و نود و یک هجری بگریخت و به تکینها بودبانداک ولایتی که در حدود بنگاله داشت قناعت نمود بهلول پسر خود بارمکشاه را بر تخت سلاطین شرقیه نشاند چنانچه در تخت جونپور مرقوم گشت و تبیره خود اعظم همایون بن خواجه بایزید را حکومت کالپی و پسر خود بهار خان را کره مانک پور و برادر زاده خود شیخ محمد قریلی عرف کالا پهاڑ را اهرایچ و بنجا خانان بداؤن تفویض نموده و دهلی و میانه دوآب و پنج آب به پسر سومی خود نظام خان را داد و او را ولیعهد ساخت و در حدود بانگشت به شصت صد و نود و چهار رفت از عالم تاریخ فوت اوست و او ملکی صالح و متقی بود و با صلحا و مشایخ صحبت داشتی و با رعایا افاغنه برادرانه سلوک کردی و پیش ایشان بر تخت نه نشستی و هرگز طعام خانه نخوردی و بر پشت خود سوار نشدی هر روز از بهر او طعام از خانه امیرے آوردندی و بر اسپ ایشان سوار شدی و گفتے

که مرا از سلطنت نامی کافی است و در رعایت و حرمت مغل بسیار کردی و ایشان را بر افغانان ترجیح نهادی و قلوس بهلولی باو منسوب
است بعد از و پسرش نظام خان بر تخت نشست و خود را اسکندر لودی خواند جمعی از امرا خواستند که اعظم همایون بن خواجه بایزید ابن سلطان بهلول
را سلطنت برگزینند خواستند سکندر شاه عیسی خان را که مهتر ایشان بود بگرفت و حبس نمود و متوجه جونپور شد و در راه درویشی با او رسید و دستش
بگرفت و گفت ظفر تراست که سکندر دست از و باز کشید درویش گفت فال نیک بتو نم کرده سیداری سلطان سکندر گفت سزاوار آنست
که چون در میان مو و مخالفت بود ظفر هیچکدام نخواهند بلکه گوهر آنچه صلاح مسلمانان است پیش آید بالجمله چون سکندر شاه بودی بحدود جونپور
رسید برادرش بارنکشاه باتفاق برادر دیگر مبارک صاحب کره کالا پهار حاکم بهرائچ روی باو آورد کالا پهار که در شجاعت ثابت بود با فوجی
آراسته بر قلب سکندر شاه تاخت و زرمی صعب کرد و اسیر شد سکندر چون او را بدید از اسپ فرود آمد و گفت از من بسیال بزرگتری خواهم
که مرا بفرزندی قبول کنی کالا پهار منفعل شد و گفت مکافات این احسان بجز جاندادن نتوان کرد اکنون اسپی مراده تا انچه گفتم از قوه بفعل آرم سلطان
سکندر اسپی باو داد کالا پهار بر نشست و بر فوج بارنک شاه حمله برد و ظفر یافت بارنک شاه بگریخت و مبارک خان گرفتار گشت بارنکشاه
امان خواست و نزد سلطان آمد سلطان سکندر او را بنواخت و بدستور حکومت جونپور داد و بکالپی رفت و آمد یار را از اعظم همایون بگرفت
و بمحمود خان لودی داد و مبارک خان را بدستور ایالت کره داد و بدهلی باز گشت و باخر بارنکشاه متوهم گشت و عزم مخالفت کرد و
سلطان سکندر کالا پهار و دیگران را بجونپور فرستاد و او را محبوس بجونپور آوردند و در نه صد هجری بجونپور رفت و در ان سفر اسپان لشکریان
بسیار تلف شدند و سلطان حسان شرقی که در حدود دهبار بسر می برد از پریشانی لشکرش آگاه شد روی باو نهاد بعد از رزم منهزم به بهار رفت
و از انجا بکهکانو شتافت سلطان سکندر بکهکانو رفت و استیلا یافت و محمد خان را انجا گذاشت و بترهت رفت رای ترهت نجدت
پیوست سلطان سکندر به بنگاله شتافت سلطان علاو الدین حسین شاه والی بنگاله که قلعه گوڑ از بناهای اوست پسر خود را بجرب فرستاد
و باخر تحف و هدایای فرستاد و سلطان باگره شد و انشهر تختگاه ساخت و انجا عمارتی عالی بنا نهاد و در نهصد و پانزده زلزله عظیم حادث شد
و بسیاری از عمارت آگره فرو ریخت سلطان سکندر بگوالیار رفت و بسیاری از مفسدان انجا در ابکشت و در نهصد و بست و شش هجری در گذشت
و او ملکی نیکوکار بود و بجمال ظاهری و کمال معنوی اشتهار داشته هر روز بار عام دادی و داد و رزیدی و نماز پنجگانه در یک مجلس او اکردی
و به هوای نفس هرگز نرفتی و بصحبت فقرا و درویشان رغبتی تمام داشتی و ایشان را در هر زمستان جامه ها دادی و هر روز در چند موضع طعام
پختی و به بینوایان دادی و به تعصب اسلام مبالغه نمودی و امرا را بر کسب فضایل تحریص دادی و از قلیل و کثیر خبر گرفتی و هرگاه لشکر
بجای فرستادی هر روز دو فرمان بامیران لشکر نوشتی یکی صبح که کوچ کنند و دیگری شام که از حزم و احتیاط غافل نباشند و از اخبار او
آنست که وقتی دو برادر از اهالی گوالیار در سفر رفتند و دو لعل و قدری زر بقیمت غنیمت یافتند یکی خواست که باز گردد برادرش نصیب خود
باو داد که تا بارش رساند او برفت و بر فتش زر داد و از لعل نام نبرد و بعد از یکسال آن دیگر نیز بخانه آمد و از زن خود لعل خواست زن
گفت که کدام لعل آن مرد لعل را از او طلب نمود گفت بزن تو دادم مرد باور کرد و خواست که زن را در شکنجه کند و زن بگریخت و نزد
حاکم شهر رفت و حال باز گفت حاکم هر دو برادر را بخواند و باز خواست کرد آنکه لعل از میان برده بود گفت که لعل را باین زن داده ام
و گواه دارم پس برفت و دو مرد را مالی داده بگواهی بیاورد و بموجب خواهش او گواهی دادند حاکم حکم کرد که لعل پیش زن است زن خود را
بدرگاه سلطان سکندر افگند و آواز برکشید و داد خواست سکندر او را پیش خواند و برادران و گواهان را طلب داشت و سوگند خواست

وایشان را از هم جدا ساخت و بهر یک قدری از آن موم داد که صورت لعل ها بسازید گواهان بموجب دانش خود صورتها ساختند و نزد سلطان آوردند زن صورتی بساخت منقوش گواهان مختلف یافت زن را بگفت تو چرا صورتی نساختی عرض نمود انچه صورت ندیده بودم چگونه توانم ساخت سلطان امر فرمود تا خاین و گواهان را شکنجه کنند پس چنان کردند و لعل بدست آوردند و بخداوندش رسانیدند بالجمله چون سکندر سلطان درگذشت و پسر مهترش سلطان ابراهیم لودی بر تخت نشست و برخلاف جد کبر و نخوت شعار ساخت مخانان را گفت پدر و جد من با شما برادرانه سلوک میکرد و با دشاهان را خویش و قوم نباشد همه شرایط و بندگی بجا آرند امرا و بزرگ بیشتر در مجالس می نشستند و پیش مجلس بر پای ایستادند با اول دگرگون کردند و خواستند که جلال خان بن سکندر خان حاکم کالپی در جونپور بر تخت نشیند پس جلال خان بجونپور رفت خان جهان لودی که از اعاظم امرا بود گفت دو برادر با دشاه در یک ملک استقرار نمی یابند باید که جلال خان در حد دست آید و اطاعت کند جلال خان توهم کرده بغی نمود سلطان ابراهیم بدریا خان لوهانی والی پٹنه و بهار و نصرت خان حاکم غازی پور و شیخ محمد قرملی از اوده و لکهنو پیوست که بقلع و قمع او پردازند جلال خان طاقت اقامت در جونپور ندید و بکالپی شتافت و سکه و خطبه بنام خود کرد و اعظم همایون سروانی که بمحاصره قلعه کالنجر مشغول بود با وساخت سلطان ابراهیم روی بکالپی نهاد و اعظم همایون از جلال خان بگریخت و با و پیوست جلال خان از راه دیگر باگره رفت ملک آدم که بفرمان ابراهیم حکومت آگره داشت بجلال خان پیغام داد که اگرچه پیر و غیره علامت سلطنت نزد من فرستی از سلطان کالپی را تبو دهانم جلال خان با و رضا داد سلطان ابراهیم که کالپی گرفته بود بران راضی نشد جلال خان سراسیمه بگوالیار رفت سلطان ابراهیم باگره رفت و امیر الامرا اعظم همایون سروانی را با سی هزار سوار و سه صد فیل به تسخیر قلعه گوالیار فرستاد جلال خان با بوه گریخت و از انجا نزد راجه کریه کن شتافت راجه او را بگرفت و نزد سلطان ابراهیم فرستاد سلطان او را بکشت و از امرای پدر متوهم شده اعظم همایون سروانی و ولدش و فتح خان را که بمحاصره گوالیار استقلال داشتند بجدست خواند و حبس فرمود اسلام خان بن اعظم همایون سروانی که از قتل پدر حکومت کره داشت بغی آغاز نهاد و اعظم همایون لودی و سعید خان که بعد از اعظم همایون سروانی بمحاصره گوالیار مشغول بودند بلکهنو شتافتند و باتفاق اسلام خان مخالفت سلطان آشکارا کردند سلطان ابراهیم خان را بجرب ایشان فرستاد و در صدود قنوج تلاقی فریقین دست داد اسلام خان بقتل رسید و سعید خان گرفتار گشت و آن فتنه فرو نشست سلطان با مرا دل دگرگون کرد و میان بوه و اعظم همایون سروانی را که محبوس بودند بقتل رسانیدند دیگران متوهم شدند و بغی آشکارا کردند و دریا خان لوهانی در بهار بغی کرد و درگذشت و پسرش بهار خان بن دریا خان جانشین شد و خود را سلطان محمد شاه خواند و سکه و خطبه بنام خود کرد و بسیاری از امرای سلطان با و پیوستند سلطان محمد شاه صد هزار سوار جمع آورد و مکرر با لشکر سلطان ابراهیم لودی رزم کرد و ظفر یافت و در خلال اینحال غازی خان بن دولت خان لودهی والی لاهور از سلطان متوهم شده بگریخت و نزد پدر بلاهور رفت و دولت خان لودهی از سلطان ابراهیم متوهم شده و ظهیر الدین محمد بابر شاه را به تسخیر هند تحریص نمود بابر شاه لشکر بهند کشید و در نهصد و سی و سه هجری در پانی پت با سلطان ابراهیم لودی رزمی صعب کرد و ظفر یافت و سلطان ابراهیم بقتل رسید بتفصیل اینحال در حالات بابری بقلم آمد لیک چون اینجا شیر شاه و اسلام شاه از بقایای سلاطین افاغنه بودند و در عهد همایون بادشاه این بابر بادشاه بر دهلی استیلا یافتند ذکر ایشان در آنجا مناسب نمود بعد ازان دگرباره سلطنت دهلی و سایر بلاد هند بدودمان تیموریه گورکانیه مستقل شد رقم حروف بعد از گذارش احوال شیر شاه و غیره حالات سلطنت بابر و اولادش را با شاه عالم ثانی عالی گهر

بادشاه که راقم در عهد زمان او حیات مستعار دارد مرقوم خواهد ساخت بالله التوفیق **ذکر شیر شاه** فرید الدین شیر شاه بن حسن بن
ابراهیم افغان سور جد او ابراهیم در خدمت سلطان بهلول لودی بسر برد و چون در گذشت پسرش حسن بن ابراهیم بعهد سکندر لودی
خدمت جلال خان گزید و سر انود خاص پور ماندہ جاگیر یافت و بدان جانب شتافت و پانصد سوار جمع آورد و او هشت پسر داشت
فرید و نظام مادر ایشان افغان بود و شش پسر دیگر از کنیزکان بوجود آمده بودند حسن با فرید که شیر عبارت از وست لطفی نداشت
او از پدر گریخت و بجیو نپور رفت و گلستان و بوستان و سکندر نامه بخواند و در میان افغانان بفضیلت مشهور گشت بعد چندی حسن
بجیو نپور آمد خویشانش فرید را عفو تقصیرات کنانیدند حسن وارونگی جاگیر باو داد و فرید بجاگیر پدر رفت یکی از زمینداران آنجا با او
مخالفت کردند فرید لشکری نداشت از مقدم رویهی اسپی طلبید اشت و پیادگان را سوار ساخت و بر و تاخت بر و ظفر یافت حسن چون
بجاگیر آمد ملک سمرو دید فرید را بنواخت و جلال انجال کنیزکی که معشوق حسن بود گفت فرید بسیار دارونگی جاگیر کرد و سلیمان و احمد
که از کنیزک بودند بداد و فرید بپذیرفت و با برادرش نظام باگره رفت و بخدمت دولت خان لودی که از کبار امرای سلطان ابراهیم لودی
بود پیوست و گفت پدرم پیر شده و مبتلای کبر سنی گشته و از مملکت خبری ندارد و اگر جاگیرش باو و برادر دهند یکی با پانصد سوار پیوسته در
خدمت سلطان باشد دولتخان این سخن بسلطان عرض نمود سلطان گفت بدمرد دست که از پدر شکایت میکند فرید در آگره بود که پدرش
در گذشت سلطان بسعی دولت خان جاگیر او بفرید و نظام داد ایشان بسهسرام آمدند سلیمان و احمد نزد محمد خان سور حاکم چوبدا فتند و رفاقت
یافتند پس چون ابراهیم لودی در سعر که بابر بادشاه بقتل رسید فرید از محمد خان سور توهم کرده نزد بهار خان بن دریا خان نوهانی صاحب
بیته و بهار که خود را محمد شاه بنحواند رفت و قربت یافت روزی محمد شاه بشکار شتافت فرید با او بود شیری از بیشه برون آمد فرید آنرا بکشت
و شیر خان خطاب یافت و بعد چندی رخصت شد و بسهسرام رفت محمد خان در غیبت او در خدمت محمد شاه بعرض رسانیدند که شیر خان
همه جاگیر پدر را متصرف شده و نصیبی ازان به برادرانش سلیمان و احمد نمیدهد محمد شاه گفت که جاگیر را میانه ایشان قسمت کن محمد خان مجلس
از سپاه پیش سلیمان فرستاد ایشان بخاص پور دو باندہ رسیدند سکه غلام شیر خان که پدر خواص خان آنجا بود با ایشان مصاف داد و بقتل
رسید شیر خان را طاقت مقاومت نماند و بگره رفت و بخدمت سلطان جنید برلاس که از قتل بادشاه بابر والی آنجا بود پیوست و مستظهر
شده بسهسرام آمد محمد خان سور چون این بشنید و بر هتاس بگریخت شیر خان در سهسرام استقلال یافت لشکریان جنید را باز گردانید و
بمحمد خان سور نوشت که تو مرا بجای عم و پدری مرا بجاگیر تو احتیاجی نیست محمد خان هشت صد سپاه داشت چون این امر اجابت نمود شیر خان
برادر خود نظام خان را در سهسرام گذاشت و بگره نزد سلطان جنید متوجه آگره شد و او را با خود برد شیر در سفر چندیری ملازم رکاب بابر بادشاه
بود روزی با یاران گفت که غلان را از هندوستان آسان بیرون توان کرد چه ایشان معاملات با مرا باز میگذارند و آنها بمقتضای
رشوت کار میکنند اگر خدا خواهد اتفاق از افاغنه بر دارم و غلان را برانم روزی در مجلس بابر بادشاه کاسه ماهیچه پیش او نهادند شیر خان
از خوردن آن عاجز شد بالآخر آنرا برنان ریخت و بکار در ریزه ریزه کرد و در کاسه انداخت و بقاشق بخورد و بابر بادشاه مدبدیکی را از
مقربان بگفت که این افغان کاری عجیب و غریب کرده زود باشد که بدولتی عظیم رسد شیر خان این بشنید و متوهم شد و همان شب
بجاگیر خود گریخت و بسلطان جنید برلاس نوشت که محمد شاه نوهانی قصد سهسرام دارد لاجرم بی رخصت پنجاب شتافتم پس چون بسهسرام
رسید اطاعت محمد شاه بن دریا خان والی بیته نمود و باو پیوست در همان ایام محمد شاه در گذشت پسرش جلال خان بن محمد شاه

جانشین شد و شیر خان به نیابت او کار سیکرد سلطان محمود صاحب بنگاله در ولایت بهار طمع کرد و قطب خان حاکم مونگیر را بدفع مخدوم عالم حاکم حاجی پور که از دوستان شیر خان بود فرستاد هر چند در صلح زد و بسیج در نگرفت ناچار باتفاق مخدوم عالم باو رزمے صعب کرد و ظفر یافت و قطب خان بقتل رسید و لوهانیان بر شیر خان حسد بردند جلال خان را برانگیختند تا قصد قتل او کرد شیر خان دریافت و در محافظت خود کوشید ایشان از دفع شیر خان عاجز آمدند ناچار پٹنه و بهار بگذاشتند با جلال خان به بنگاله رفتند سلطان محمود والی بنگاله ابراهیم خان بن قطب خان حاکم مونگیر را با فیلان بسیار و لشکر بیشمار در خدمت جلال خان بدفع او فرستاد شیر خان رزمے صعب نمود ابراهیم خان بقتل رسید جلال خان به بنگاله گریخت شیر خان فیلخانه و توپخانهٔ بنگالیان و لوهانیان بدست آورد و مملکت بهار صافی ساخت و در ان آوان تاج خان صاحب قلعدار چنار که از امرای سلطان ابراهیم لودی بود بر دست پسر خود بقتل رسید شیر خان از و ملکهٔ تاج خان صاحب را بنکاح است و بران قلعه دست یافت سلطان محمود بن سکندر لودی که بجانب رانا در جونپور بسر مے برد و به پٹنه آمد چون وارث ملک بوده افغانان اطاعتش کردند شیر خان نیز لاچار متابعت نمود سلطان محمود بن سکندر و امرای او مملکت بهار را میان خود بگیر قسمت کردند در وے بجیو نپور نهادند شیر خان از کبر و نخوت امرای عظام سلطان محمود نجسبید و با میر هند و بیک سپه سالار همایون بادشاه به عزم رزم سلطان محمود نامه نوشت که برودی به پنجاب آئی که از ایشان جدا شوم و تو بپیوندم هند و بیک در سیر سرعت کرد و هنگام تلاقے فریقین شیر خان هیچنیک روی از معرکه برنتافت سلطان محمود با فتح و جهی منهزم گشت و به پٹنه رفت و بالآخر با دو دسیه افتاد و آنجا در نهصد و چهل و نه هجری فوت شد بالجمله چون امیر هند و بیک ظفر یافت همایون بادشاه نامه نوشت و قلعهٔ چنار خواست شیر خان عذر آورد همایون بادشاه متوجه چنار شد شیر خان پسر خود قطب خان را بخدمت فرستاد و اطاعت کرد همایون بادشاه شنید که سلطان بهادر گجراتی قصد آگره کرده لاجرم بمصالح رضا داد و هم از راه مراجعت نمود قطب خان منزلے به اردو رفت و بالآخر بگریخت و به پدر پیوست همایون شاه بزرم سلطان بهادر و فتح گجرات مشغول گشت شیر خان در آن ایام لشکر به بنگاله کشید و با سلطان محمود والی بنگاله مصاف داد و ظفر یافت و گور بگرفت سلطان محمود رخمی شد و نزد همایون بادشاه رفت بادشاه از گجرات باز گشته بود رو به بلاد شرق آورد و قلعهٔ چنار را محاصره نمود تا قهراً اگر نگشود و متوجه بنگاله شد شیر خان گور بگذاشت از راه بهار کنده به بهار آمد و نامه براجه رکبس صاحب رهتاس نوشت و قلعه رهتاس بمکر و فریب از راجه بگرفت و آن حکایت در رهتاس مرقوم است زنان و فرزندان و خزاین خود را در قلعهٔ رهتاس بگذاشت و بجمع سپاه پرداخت همایون بادشاه مدتے در گور بسر مے برد و از و خبرے نداشت تا آنکه لشکر یانش بجهت عقوبت آب و هوائے گور مریض شدند و اسپان سقط شدند همایون بادشاه با لشکرے پریشان متوجه پٹنه شد و جهانگیر قلی را با پنجهزار سوار در بنگاله گذاشت شیر خان با لشکری آراسته در حدود جنوب راه برو گرفت چنانچه در احوال همایون بادشاه رقمزدهٔ کلک بیان خواهد گشت شیر خان ظفر یافت و اکثر لشکر همایون بادشاه در آب غرق شدند شیر خان این بیت گفت

سپاه همایون بماهی دهیم ✻ فریدی چو راقو شاهی دهیم ✻

و این واقعه در سنهٔ نهصد و چهل و شش هجری اتفاق افتاد پس شیر خان خطبه و سکه بنام خود کرد و خود را فرید الدین شیر شاه خواند و به بنگاله رفت و جهانگیر قلی بیگ را با همراهیانش بکشت و سال دیگر با پنجاه هزار سوار روی باگره نهاد و در روز عاشوره نهصد و چهل هفت هجری در حدود قنوج با همایون بادشاه رزمے صعب کرد و ظفر یافت و کارش بزرگ شد و خود خواص خان را که حسن سعی او بفتوحات مخصوص شده بود امیر الامرا لقب نهاد و جمله ممالک محروسه را با قطاع او داد و در نهصد و چهل و نه متوجه مالوه گشت و از ابو قادر شاه والی مالوه آن مملکت را انتزاع نمود

ودرین سال ملتان از فتح خان بلوچ بحسن وسعی همیت خان مفتوح شد واورا اعظم همایون لقب نهاد ودر نهصد وپنجاه هجری بسمع شیر شاه رسید که پورنمل ولد سهلدی در اغوستن زنان مسلمانان را مرتد کرده در سلک زنان رقاصه انتظام داده لاجرم از غایت تعصب که در اسلام داشت بآنجانب شتافت وبمحاصره پرداخت وکار بپورنمل تنگ شد وباچهار هزار راجپوت بامان از قلعه بیرون آمد وبفتوای علما باسایر راجپوتان بقتل رسید شیر شاه باگره مراجعت نمود ومتوجه تسخیر مارواگشت رای مالدیو صاحب ناگور وجوده پور وبانیجاه هزار سوار وپیاده در راجپوت روی باو آورد ویکماه هردو لشکر دربرابر یکدیگر نشستند شیر شاه نکوی اندیشید ونامه بامرای مالدیو نوشت که نوشته های شما رسید باید که زود تر به لشکر ظفر اثر ما پیوندید آن نوشته ها بدست مالدیو افتاد ودیگر امرا اعتمادش نماند وبکوهستان جوده پور گریخت کوتپهار راجپوت با دوازده هزار مرد دست از جان شست وبرزمگاه شتافت شیر شاه با هفتاد هزار سوار صف فیل بیاراست راجپوتان رزمی صعب کردند امواج لشکر شاهی بهم برآمد ونزدیک شد که بهزیمت بروند جلال خان حلوانی با فوجی از بهادران حمله برد وظفر یافت راجپوتان بالتمام بقتل رسیدند شیر شاه بفیروزی مخصوص گشت وگفتی بهر مشتی جوار سلطنت هندوستان بیادرفته بود چه در ملک مالدیو بجز جوار دیگر جبوب نمی شود بالجمله بعد ازین فتح شیر شاه بچتور رفت وپایان بگرفت وبرمتور شتافت پسرش عادل خان که برمتور باقطاع او مقرر بود همانجا بماند شیر شاه قصد تسخیر قلعه کالنجر کرد رای آنجا متحصن گشت شیر شاه بمحاصره پرداخت روزی در سوضع که از انجا حقه بدرون قلعه می افگندند ایستاده بودند ناگاه آتش در حقه ها وکیسه های باروت که نزدیک او نهاده بود افتاد شیر شاه بامر شد خود شیخ جلال وسولانا نظام دانشمند ودریاخان سروانی بسوخت وبآنحال خود را بمورچال رسانید سپاه را بجنگ تحریص نمود وبی شعور گشت وهرگاه بشعور آمدی ایشان را بجرب تحریص نمودی تا آنکه قلعه مفتوح شد ودر آخر همان روز شیر شاه درگذشت واین واقعه در ربیع الاول سنه نهصد وپنجاه ودو اتفاق افتاد از آتش مردم تا نجیست واو ملکی عادل بوده ضابط وقاهر بسیار بود وهر روز چهار هزار مرد بسفره اش طعام خوردندی پنج سال باستقلال سلطنت کرده ویانزده سال بامارت گذرانیده وباندک زمانی از نگاله تا آب سند ضبط کرد ودر هر کروه سرائی بجهت وچاه ساخت ودر هر سرائی امر کرد که مسافران را طعام دهند واسپ مهیا دارند تا در هر روز اخبار ممالک باو رسانند گویند هرگاه در آینه ریش سفید دیدی بگریستی وگفتی سلطنت بمن رسید لیک بوقت شام زود باشد که درگذرم وآنچه در قوه است بفعل نه درآید قوم سور از افاغنه اورا گفتند باید که قوم خود را از دیگر افاغنه بیشتر رعایت کنی تا از سایر طایفه ممتاز باشند لختی اندیشه کرد پس گفت اگر چنین کنم مرا بادشاه قوم سور گویند واگر این همه عاطفت وعاطفت باهمه بسبب دل دارم بادشاه جمیع افاغنه باشم بهمه او در هندوستان المنت ورواهیت عظیم روی داد واو در میان افغانان بفضل ودانش امتیاز داشت وبپارسی شعر مضحیک گفتی گویند مجمع نگینش این بیت بود

بیت سه آئینه باقی ترا یاد دایم ✻ همان شیر شه بن حسن سور قایم ✻ بالجمله شیر شه درگذشت پسرش سلیم خان بر تخت نشست وخود را اسلام شاه خواند اهالی اورا سلیم شاه گویند چون بسلطنت رسید به برادرش عادل خان عریضه نوشت که خداوند حاضر نبود بمحافظت اردوئی پرداختم هرگاه رایات عالیات متوجه انجانب گردد تخت وتاج بخداوند سپارم پس باگره شتافت وعادل خان نیامد واو فراغت ودست بوده لاجرم اسلام شاه بر تخت نشست ومبارک باد گفت ودر مجلس اول رخصت شد وبیانه بجاگیرش مقرر گشت وعیسی خان تتاری وخواص خان باور نکردند وبعد دو ماه اسلام شاه غازی نامی محله بازنجیر طلا نزد عادل خان فرستاد وعادل خان بر نجید ونزد خواص خان بهیوات رفت خواص خان همان زنجیر بر کعب غازی محلی نهاد وبا عادل خان روی

بجانب اگره نهاد و از قطب خان و عیسی خان تتاری بوساطت ایشان میان برادران مصالحه اتفاق افتاده بود از نقض عهد اسلام شاه متوهم شدند عادل خان و خواص خان بجدود اگره رسیدند عیسی خان حجاب بفرمان اسلام شاه روی برزم ایشان آورده مقابله عظیم کرد و ظفر یافت عادل شاه بهزیمت رفت و مآل کارش معلوم نشد خواص خان و عیسی خان تتاری بمیوات گریختند اسلام شاه قطب خان را بتعاقب ایشان فرستاد خواص خان بکوه کماون پناه برد اسلام شاه به قلعه چنار شد خزاین را از آنجا بقلعه گوالیار فرستاد و متوجه دهلی شد و عزم لاهور کرد خواص خان با اعظم همایون هیبت خان تتاری متوجه شد با لشکری عظیم روی باسلام شاه نهادند و در حدود پٹیالہ تلاقی فریقین اتفاق افتاد خواص خان هزیمت گریخت و تتاریان بعد از رزم بهزیمت رفتند اسلام شاه تا قلعه رهتاس برآمد و خواجه اولیاش سروانی را بتعاقب تتاریان فرستاد و بگوالیار باز گشت شجاع خان حاکم مالوه در سنه نهصد و پنجاه و چهار هجری بخدمت پیوست متوهم شده بممالکش واره گریخت و اعظم همایون هیبت خان تتاری و تتاریان بکشمیر افتادند و کشمیریان قصد ایشان کردند و بعد از رزم ظفر یافتند سرهای روسای آن طایفه را نزد اسلام شاه فرستادند اسلام شاه از امرای متوهم بود مدتی در گوالیار بسر برد و در اواخر عمر بدهلی شتافت میرزا کامران ابن بابر شاه از هیبم همایون بادشاه باو پناه آوردند و افغانان چون او را نزد سلیم شاه بردند گفتند مقدم زاده کابلست چون میترا ریش نمیگذارد سلیم شاه خواست که با میرزا کامران مزاح کند گفت شما میرزا مے ترا شید آنا زنان شما نیز چنین میکنند میرزا کامران گفت که ایشان مانند شما میگذارند سلیم شاه بخندید میرزا تو هم نمود و بگریخت اسلام شاه شنید که همایون بکنار نیلاب آمده و قصد هند دارد فی الفور متوجه لاهور گردید و چون همایون بکابل مراجعت کرده بود دهلی باز گشت و در آخر سنه نهصد و پنجاه و نه هجری تاج خان و خواص خان را که اهالی هند او را اولیای شمارند با شاره اسلام شاه بکشتند و قتلش بر اسلام شاه مبارک نماند و در اوائل نهصد و شصت و یک هجری و نبلے بر مقعدش برآمد و بآن در گذشت و در این سال سلطان محمود گجراتی و نظام شاه بحری وفات یافتند **زوال خسروان** تاریخیست و او ملکی شجاع و مغرور بود و با رعایا سلوک نیکو کردی لیک سپاه را از راه دشتی داشتی گویند از غایت غرور در دم نزع بحاضران گفت که ایزد تعالے را بر خود چنین غالب نمیدانستم نعوذ بالله من الخذلان و از قضایای زمان اسلام شاه واقعه شیخ غلامی است که گمان خویش سید محمد جونپوری را مهدی موعود دانسته خلق را بآن مذهب دعوت کردن گرفت و بر طبق فتوای علمای زمان اسلام شاه او را تازیانه زدن فرمود و در سوم تازیانه در سنه نهصد و پنجاه و پنج هجری وديعت حیات سپرد بالجمله بعد از اسلام شاه پسرش فیروز شاه که دوازده ساله بود بر تخت نشست و چون سه روز بگذشت مبارز خان بن نظام خان برادر زن اسلام شاه خواهرزاده را بکشت و بسلطنت نشست و خود را **سلطان محمد عادل** خواند عوام هند او را عدلی گویند و او همیون بقال را که در عهد اسلام در امور مدخل بهم رسانیده بود بکر ماجیت لقب نهاده کار مملکت باو گذاشت و بشرب مدام پرداخت و همیون از غایت حرارت بکارهای بزرگ قیام نمود و فیروز جنگ آمد و او سواری اسپ مدانستی و پیوسته بر فیل سوار شدے بالجمله عدلی در خزاین بگشاد و بسیار بداد و سکه شیر شاه و سلیم شاه در اندک زمانی تلف ساخت گویند او یکه های طلا ساخته بود در هر خانه مردم افگندی هر که آنرا برگرفتے بصد سکه بافتی و یکه باز و ادے افغانان او را اندلی خوانند یعنی کور در بدو دولتش احمد خان سور حاکم بنگاب که شوهر خواهر عدلی بود مخالفت آغاز نهاد و خود را سکندر شاه خواند خطبه و سکه بنام خود کرد همچنین ابراهیم خان سور در بیانه و شجاع خان در مالوه و محمد خان سور در بنگاله دعوی سلطنت کردند عدلی در گوالیار بود امر کرد که قنوج را از شاه محمد قنرلی تغیر کنند و با قطاع سرمست خان سه هزار هند سکندر پسر شاه قنرلی گفت

مقالہ

کار بانجا رسیده که انقطاع مارا بشیر نیان سنگ فروش بهیدمهند سرمست خان و سرخان با او بجنگ پیش آمدند کار بجنجر نتیجه رسید سکندر و سرمست خان بقتل رسیدند و تاج کرانی توهم نموده راه پٹنه و بهار پیش گرفت و بجدود چنار رفت و بران دیار استیلا یافت و عدلی قصد تاج خان کرد و با تاج خان رزم کرد و ظفر یافت و قلعه چنار نشمین ساخت و عزم استقبال ابراهیم خان سور کرد و ابراهیم خان نامه باو نوشت که اگر حسین خان و بهار خان سروالی بیامد با ایشان بخدمت آیم عدلی ایشان را بفرستاد ایشان به ابراهیم خان یار شدند عدلی را طاقت رزم نماند و بچنار بازگشت ابراهیم خان خود را سلطان ابراهیم خواند و در آگره بر تخت نشست سکندر سور عرف احمد خان حاکم پنجاب باتفاق هیبت خان و تاتار خان و نصیب خان با ده هزار سوار و ابراهیم خان با هفتاد هزار و دویست اسیر که اکثر ایشان خیمه مخمل داشتند عزم رزم کرد سکندر از آمدن پشیمان شده التماس بکرد که پنجاب باو گذارند تا باز گردد و ابراهیم از غایت غرور رضا نداد در روی باو آورد و در حمله اول سپاه پنجاب را شکست و لشکرش بغارت مشغول شدند سکندر از کمین بیرون آمد و بر قلب تاخت و ظفر یافت و ابراهیم بسنبهل گریخت سکندر مستقل شد و از آب سند تا گنگ ضبط کرد و شنید که همایون بادشاه متوجه هند است لاجرم به پنجاب مراجعت نمود ابراهیم از سنبهل بکالپی آمد عدلی همیون را از چنار بدفع او فرستاد همیون ظفر یافت ابراهیم بگریخت و نزد پدر خود غازیخان به بیانه رفت همیون بحاصره اش پرداخت و چون سه ماه بگذشت شنید که محمد خان سور صاحب بنگاله خود را جلال الدین محمد شاه خواند و قصد چنار دارد لاجرم باز گشت و ابراهیم او را تعاقب کرد و بهندها کر باو رسید و همیون باز گشت و رزم کرد و ظفر یافت ابراهیم منهزم بر گردان باز میگشت تا آنکه در نهصد و هفتاد و پنج هجری سلیمان کرانی براو دلیه مستولی شد و او را بعهد و پیمان خواند و بقتل رسانید بالجمله همیون در چنار بعدلی پیوست و با محمد شاه سور مصاف داده ظفر یافت محمد شاه بقتل رسید کار همیون بزرگ شد سکندر سور که بر پنجاب و آگره استیلا داشت جشنی عظیم کرد و افغانان را جمع آورد و گفت من یکی از شما ام بهلول لودی مارا بلند آوازه کرد اکنون همایون بادشاه قصد هند دارد اگر مرا قابل سلطنت دانید اطاعت کنید و نفاق از میان برگیرید و اگر من شایسته انبکار رستم یکی را بادشاه خوانید تا اطاعت کنم افغانان گفتند تو ابن عم شیر شاه و شاهزاده مائی پس مصحف در میان آوردند و سوگند یاد کردند که مخالفت او نکنند و چون روزی چند بگذشت همان طایفه بجهت القاب و انقطاع نفاق آغاز نهادند همایون بادشاه به پنجاب رسیده تا سرحد هند ضبط کرد سکندر تا آنکه نفاق امرا را امید است با هشتاد هزار سوار متوجه لاهور شد و در حدود سرهند با شاهزاده محمد اکبر ابن همایون بادشاه و بیرام خان خانخانان مصاف داد و بهزیمت رفت و بکوهستان سوالک گریخت شاهزاده بتعاقب پرداخت سکندر گریزان به بنگاله افتاد و بعد از وفات بهادر شاه بن محمد شاه سور بر آندیار استیلا یافت و بعد از اندک زمانی در گذشت و بعد از و تاج خان کرانی و برادرش سلیمان در پٹنه و بنگاله بسلطنت رسیدند و ذکر ایشان در اخبار بلوک بنگاله مرقوم است بالجمله از انهزام سکندر شاه همایون بادشاه ببدهلی رسید و در همان ایام در گذشت عدلی در چنار این اخبار شنیده همیون را با پنجاه هزار سوار و پانصد فیل به تسخیر دهلی فرستاد همیون بحدود دهلی رسید و با یزدی بیگ خان که از اکابر امرای اکبر بادشاه بود رزم کرد و دستگیر شده بقتل رسید و این واقعه روز جمعه دوم محرم سنه نهصد و شصت و چهار هجری اتفاق افتاد و بعد از همیون کار عدلی ضعیف شد و خضر خان بن محمد خان سور که بعد از پدر در بنگاله بسلطنت رسیده بود و خود را بهادر شاه میخواند با تمام پدر روی بعدلی آورد و عدلی در اوایل تهصد و شصت و چهار هجری با او رزم کرد و بقتل رسید و دولت آن طایفه سیری گشت و بعد از و بقایای افاغنه در پٹنه و بنگاله

بدولت رسیدند وهمه ایشان را رفته رفته اکبر بادشاه برانداخت **اخبار سلاطین گورکانیه** نخست کسیکه ازان سلسله بربلاد هند استیلا یافت ودر آندیار تخت گاه ساخت فردوس مکانی محمد بابر بادشاه غازی بوده واو ابن عمر شیخ میرزا ابن سلطان ابوسعید میرزا ابن سلطان محمد میرزا ابن میرزا میران شاه ابن صاحبقران تیمور گورکان آو بادشاه شجاع وکریم وبامروت بوده ودر فقه حنفی وموسیقی وشعر و انشا رهارتنگام داشته وبپارسی وترکی شعر میگفت درهند انتقام نمودی وچون برخصم ظفر یافتی برو بخشودی تا آنکه عمر بمجارب ومقاتله گذرانیدی عیش وعشرت از دست ندادی ودر مرغزار کابل حوضی از سنگ تراشیده بود ودر کنار آن این بیت نوشت **بیت** نوروز وتوبهار و مئی ودلربا خوش است ✻ باری بعیش کوش که عالم دوباره نیست ✻ واز اپرا ز شراب کردی وباندما بخوردی ودر روزهای جمعه روزه داشتی گویند باموزه پاشنه وار جسته جسته برکنگره ها دویدی وگاه بودی که دو مرد در بر گرفتی واز کنگره بکنگره جستی طناب پیمایش بهندوستان اوپدید آورد کروهی قلد طناب وطناب چهل گز هرگزی نه گشت مادر بابر شاه دختر یونس خان بادشاه مغولستان بود ولادت بابر در سنه هشتصد وهشتاد وهشت هجری باندجان اتفاق افتاده شاعری گوید **بیت** اندر شش محرم زاد آن شه مکرم ✻ تاریخ مولدش هم آمد شش محرم ✻ پدرش میرزا عمر شیخ صاحب فرغانه بود ودر هشتصد ونود ونه هجری درگذشت میرزا بابر جای نشین پدر گشت اگر مفصل احوالیکه در مملکت موروثی بر سر او گذشته بپردازم این مختصر متحمل آن نشود بنابران انچه در ممالک آثار سترا وار مخالفان رسیده نبذی ازان بقلم آمده عثمان بشدید ز قلم را بصوب قضا یاکه در تسخیر هندوستان واقعشده معطوف میسازد پوشیده نماند که بابر بادشاه را با عمش سلطان احمد صاحب سمرقند وخالش سلطان محمد بادشاه مغولستان وبا سیزا بایسنغر پسر میرزا ابوسعید واندر برادر خود جهانگیر میرزا وسنگیخان اوزبک از الوس خوجی خان بر سمرقند وفرغانه واجی واوش ودیگر امصار مکرر محاربه ومصالحه روی داده وگاهی هزیمت و گاهی نصرت دست میداد ودر وقتی چنان شده که سپاه او متفرق شدند زیاده از دویست وچهل کس با او نماندند تا انجماعه قلیل متوجه سمرقند شد وخود در البشهر افغندا اهالی سمرقند با او پیوستند واز اذ بکان هرکرا یافتند بکشتند چنان ودر امیرزا که از قبل سنگیخان در سمرقند بود سنهرم بگریخت وسنگی خان پیوست ودر نهصد وشش هجری مرتبه دوم سنگیخان از بخارا بسمرقند شتافت بابر بادشاه باتفاق سلطان محمود خان والی مغولستان ومیرزا جهانگیر صاحب اندجان که آنزمان بمصالحه واتحاد میدا شتند وبمدد او آمده بودند رزمی صعب کرد وشهر سمرقند پناه برد سنگیخان بمحاصره پرداخت وچون چهار ماه بگذشت در شهر قحط افتاد واز سگ وگربه نشان نماند بابر بادشاه در اوایل سنه نهصد وهفت هجری نیمشبی از شهر برآمد وبیاسگند رفت سنگیخان از سمرقند روی بایخی نهاد سلطان محمود خان باتفاق برادر خود سلطان احمد خان وبابر بادشاه با او رزمی صعب کردند برادرش سلطان احمد خان گرفتار گشت سنگیخان بیاسگند بگرفت واحمد خان را رها کرد وبابر بادشاه از معرکه برون آمد وپس ازان بمغولستان رفت وچندی با سلطان محمود بسر برد آنگاه بحصار شادمان وزرندشتافت امیر محمد باقر اولی انجا بخدمت آمد بابر بادشاه عزیمت کابل کرد تا از شر دشمنان ایمن ماند پس در نهصد ودوده هجری بجدود سمرقند در رسید وآلی انجا خسرو شاه با هشت هزار سوار بخدمت آمد بابر بادشاه لشکریان اورا بفریفت وباخود یار ساخت خسرو شاه آگاه شد بگریخت بابر متوجه کابل شد محمد مقیم ابن امیر ذوالنون بیگ ارغون که کابل را از میرزا عبدالرزاق بن میرزا الغ بیگ بن میرزا ابوسعید سلطان انتزاع نموده بود ودختر میرزا الغ بیگ را خواسته در شهر متحصن گشت وبالآخر امان خواست وقلعه بسپرد وبابر بادشاه در کابل بسلطنت نشست وبرادر خود میرزا جهانگیر را غزنین داد وبرادر دیگر میرزا ناصر را بدخشان فرستاد ودر نهصد وسیزده هجری

الوش افغانان را غارت کرد و روی بقندهار نهاد و شاه بیگ و محمد مقیم پسران ذوالنون بیگ رزم کرده بهزیمت رفتند شاه بیگ
بشهر شتافت و محمد مقیم بزمین داور شده نزد سنگیخان رفت و بابر قندهار گرفت و حکومت آنجا نمیزا ناصر داد سنگیخان متوجه قندهار
شد و محاصره کرد و باز گشت و عبد الله سلطان را بمحاصره گذاشت عبد الله سلطان قندهار را بگرفت و محمد مقیم سپرد و باز گشت
و در شب سه شنبه چهارم ذیقعده سنه نهصد و سیزده هجری شاهزاده همایون بن بابر شاه متولد شد (شاه فیروز قدر) تاریخیست و
در نهصد و هفده هجری بابر بادشاه چون از قبل سنگیخان بر دست شاه اسمعیل صفوی آگاهی یافت روی بحصار شادمان نهاد و
خان میرزا انیره سلطان ابو سعید میرزا باو پیوست بابر بادشاه بقندز و میرزا خان را بهرات نزد شاه اسمعیل فرستاد و مدد خواست
شاه اسمعیل فوجی شایسته بمدد او فرستاد بابر بادشاه با اوزبکان رزم کرد و ظفر یافت و مستقل شد و عدو سپاهش نشصت هزار سوار
رسید پس قصد بخارا کرد و بگرفت و بسمرقند رفت و مستولی شد و ناصر میرزا را بکابل فرستاد و سپاه شاه اسمعیل را بخراسان باز گردانید
و هشت ماه در سمرقند بماند تیمور سلطان و عبد الله خان و چالی بیگ خان از ترکستان با سپاه اوزبک روی به بخارا نهادند بابر بادشاه
در سنه نهصد و بیست هجری بعد از رزم منهزم بحصار شادمان افتاد آنگاه امیر نجم ثانی امیر الامرای ایران بفرمان شاه اسمعیل روی بماوراء النهر
آورد و به بابر بادشاه پیوست امیر نجم روی بسمرقند نهاد و بقتل رسید بابر بادشاه منهزم بکابل شد و میرزا ناصر را بغزنین فرستاد و در
نهصد و بیست و چهار هجری لشکر بسوادیجور کشید و سه هزار افغان را بگشت و آن ولایت بخواجه کلان بیگ سپرد و در نهصد و بیست و پنج
هجری عزم تسخیر هند کرد تا بهره بگرفت و در این سال او را پسری آمد چون عزم تسخیر هند داشت او را هندال نام نهاد و آن بزبان
ترکی بمعنی بکیر باشد یعنی هند بگیر و بکابل باز گشت و در آخر این سال باز متوجه هند شد چون شنید که سلطان سعید خان والی کاشغر
عزم تسخیر بدخشان کرده لهذا باز گشت و میرزا محمد سلطان ابن میرزا سلطان اویس بن میرزا الغ بیگ ابن میرزا عمر شیخ ابن امیر تیمور صاحب
قران تیمور گورکان را با چهار هزار سوار بجانب لاهور فرستاد و میرزا بلا لاهور رسیده بود که بابر خبر مراجعت سلطان سعید شنید
و در نهصد و بست و شش هجری نوبت سوم متوجه هندوستان شد و سیالکوٹ بگرفت و سی هزار اسیر بدست آورده باز گشت و در
نهصد و بست و هفت هجری بقندهار رسید و محاصره کرد و درین سال همایون میرزا را بحکومت بدخشان فرستاد و در نهصد و بست و هشت
هجری قلعه قندهار را قهرا گرفت و میرزا کامران بسپرد و امیر ذوالنون ارغون والی قندهار بسند بگریخت و بابر بکابل باز گشت و لشکر
لودی والی لاهور از سلطان ابراهیم لودی صاحب دهلی تو هم نموده او را به تسخیر هند تحریص کرد بابر بادشاه نوبت چهارم در نهصد و سی
هجری قصد کرد و بشش کروهی لاهور رسید بهادر خان و مبارک خان لودی و دیگر امرای سلطان ابراهیم لودی رزم کرده بهزیمت
رفتند بابر بادشاه لاهور بگرفت و ببدیالپور رفت و قتلغام نمود دولتخان لودی با پسران خود علیخان و غازیخان و دلاور خان
بخدمت پیوست و جالندهر وغیره پرگنات جاگیر یافت و از طلب بابر بادشاه پشیمان شده قصد غدر کرد پسرش دلاور خان بابر را از این
اطلاع داد بابر بادشاه دولتخان و غازیخان را حبس نمود و دلاور خان را خانخانان لقب نهاد و اقطاع ایشان باو داد پس هر دو را
رها کرد و بکابل رفت و لاهور بمیر عبد العزیز میر آخور و سیالکوٹ بخسرو گوکلتاش و دیالپور ببابا قشقه و سلطان علاء الدین عالم خان
بن سلطان بهلول لودی که از برادرزاده خود سلطان ابراهیم لودی گریخته بکابل رفته بود تفویض نمود دولتخان و غازیخان بجلندهر
و دلاور خان را بگرفتند و حبس کردند و ببدیالپور شدند و بابا قشقه و سلطان علاء الدین رزم کردند و ظفر یافتند و علاء الدین بکابل

باباشقه بلاهور رخت بابر علاوالدین را باز گردانید و دولتخان و غازیخان بامرا ے لاهور نوشتند که علاوالدین شاهزاده ماست او را نزد ما فرستید تا در دهلی بر تخت نشانم تا سر هند و شما مسلم دارم ایشان علاوالدین را بفرستادند علاوالدین باتفاق دولتخان با سلطان ابراهیم لودی رزم کرد و ظفر یافت و منهزم بلاهور باز گشت و غازیخان بکلانور رفت و از دست محمد علی بیگ چنگ خیگ گماشته بابر انتزاع نمود بابر ازین واقعات آگاهی یافته در غرهٔ صفر سنه نهصد و سی و دو هجری با نه هزار سوار روے بهندوستان نهاد و در سیالکوت علاوالدین بخدمت رسید و دولتخان و غازیخان و علیخان که در کنار آب راوی اجماع داشتند متفرق شدند و غازیخان نزد سلطان ابراهیم رفت و دولتخان بخدمت بابر آمد بادشاه او را بعنایت فرمود و نزدیک خود نشاند و لاورخان خانخانان که در حبس برادرش غازیخان بود بحیلتی بگریخت و بخدمت بابر آمد و نوازش یافت و در همان ایام دولتخان در گذشت سلطان ابراهیم با صد هزار سوار و هزار فیل از دهلی روی به پنجاب نهاد و داؤد خان و حاتم خان را با سی و هفت هزار سوار در مقدمه روان کرد بابر بادشاه چون تیمور سلطان را و سلطان چیندر لاس و دیگران را بدفع ایشان فرستاد و بعد از مقابلهٔ حاتم خان بقتل رسید و دیگران بهزیمت رفتند سلطان ابراهیم متوجه پانی پت شد بابر بادشاه با دوازده هزار سوار و شش هزار پیاده روی باو آورد و در روز جمعه هفتم رجب بپانی پت بگذشت و صف قتال بیاراست و همایون میرزا و خواجه کلان و غیره و بسیره بمیرزا احمد سلطان و دیگران سپرد و خود گوکلتاش و محمد علی چنگ خیگ و امثال آن بر مقدمه گماشت پس مقابلهٔ عظیم افتاد و میمنهٔ و میسرهٔ بابر بادشاه از عقب مخالفان در آمدند و ظفر یافتند سلطان ابراهیم با شش هزار افغان در یکموضع بقتل رسید تاریخ فتح آن واقعه این است **قطعه تاریخ** گشت در پانی پت ابراهیم را * شاه بابر خسرو عالی نسب * خواستم تاریخ فتحش عقل گفت * صبح بود و جمعهٔ و هفتم رجب * بالجمله بابر بادشاه همایون را با گروه فرستاد و در دوازدهم رجب بدهلی رسید و خطبه و سکه بنام خود خواند و متوجه آگره شد و داؤد خان کرانی و فیروز خان سور با مادر ابراهیم در قلعهٔ آگره متحصن شدند و بعد از پنج روز امان خواستند و شهر بسپردند و در واقعات بابری بسطور است که تتمه تن از اسلام بهندوستان در آمدند و استیلا یافتند اول محمود غزنوی دوم شهاب الدین غوری سوم من و کار ما با ایشان بمشابهتی نیست چه محمود زیاده از صد و بیست هزار سوار داشت و خوارزم و خراسان او را بود و در هند ملوک الطوایف بودند و سلطان شهاب الدین صاحب غزنین و برادرش بادشاه خراسان بود و با صد هزار سوار بهند آمد و مسخر ساخت و من اول بار که بهند آمدم دو هزار سوار داشتم و نوبت آخر دوازده هزار سوار و خزانهٔ کابل و بدخشان و قندهار نداشتم آن نسبت دشمنان مضبوط نبود و هندوستان از بهره تابهار در تصرف ابراهیم لودی بود با صد هزار سوار و هزار فیل برزم آمد و این فیروزی در سعی و همت من نیست بلکه از عنایت ایزد چیست بالجمله چون بابر بادشاه در آگره بر خزاین افاغنه دست یافت یکخانه در بسته و سه لکهه و پنجاه هزار روپیه همایون میرزا داد و دو لکهه روپیه بمیرزا احمد سلطان بخشید و امرا را علی الاختلاف علی مراتبهم انعام فرمود و بسمرقند و خراسان و کابل و کاشغر و کربلا و نجف اشرف و مشهد مقدس و دیگر اماکن شریفه بهندوستان و مستحقان مالهای فراوان فرستاد و هر یک از اهالی کابل را یکه ارشاهرخی که فی شاهرخی یک مثقال نقره باشد ارساله داشت و آنچه بادشاهان هند در سالها اندوخته بودند بسیاری ازان در یک مجلس صرف کرد و بالجمله بعد ازان افاغنه که در هندوستان پریشان بودند مخالفت آغاز نهادند قاسم سنبهلی در سنبهل و علیخان قنولی در میوات و محمد ریتون در روهیلپور و تاتارخان بن سارنگخان در گوالیار و حسین لوهانی در ربنری و قطب خان در اتاوه و عالم خان معروف بسلطان عالم در کالپی و

ف تاریخ گشت شدن سلطان ابراهیم لودی بدست بابر بادشاه

نظام خان در بیانه و نصیر خان لوہانی معروف بہ قبرلی در قنوج دعوی استقلال کردند در ہندوستان شورشی عظیم پدید آمد و در ایشان بسیاری از سپاہ بابری در آگرہ ودیعت حیات سپردند خواجہ کلان بیگ باتفاق امرا گفت صلاح در مراجعت بکابل است بادشاہ برنجید و فرمود ہر کہ خواہد برود من تنہا باری ہم سایر امرا بماندند مگر خواجہ کلان بیگ کہ اکثر فتوح بسعی او شدہ بود بابر شاہ کابل و غزنین باو داد خواجہ کلان بیگ رخصت شدہ بدہلی رسید و بر یکی از عمارات آن این بیت نوشت و بکابل رفت **بیت** اگر بخیر و سلامت گذر بسند کنم + سیاہ روے نشوم گر ہوے ہند کنم + پس بادشاہ بابا قلی را برزم نظام خان والی بیانہ فرستاد و نظام خان رزم کرد و ہزیمت رفت و بالآخر استغفار خواستہ بجذبست آمد و بست لکہ تنگہ را از حاصلات میان دوآبہ باقطاع او مقرر گشت و ہمچنین بسیاری از افاغنہ بجذبت آمدند و اطاعت کردند در سنہ نہصد و سی و سہ ہجری بابر ابراہیم لودی بطبخی بادشاہ را بفریفت تا او را از ہر دہد بادشاہ دریافت بطبخی را بکشت و مادر ابراہیم را بکابل فرستاد و درین سال رانا سانگا باتفاق حسینخان میواتی ورا و لدیو راجہ مالکدی و میدنی رائے راجہ چندیری و محمود خان بن سلطان سکندر لودی باصد ہزار سوار عزم رزم بابر بادشاہ کرد و بادشاہ روی بایشان آورد و از حدود بیانہ طایفہ از افاغنہ کہ در خدمت بودند بگریختند و با مخالفان پیوستند موافقان بابر را دل از جای برفت بعضی گفتند کہ بہ پنجاب باید رفت و برخی گفتند کہ بیکی از قلاع متحصن باید شد بابر فرمود کہ دل بر شہادت نہیم و بجان کوشش کنیم پس از خمر خراب و جمیع معاصی توبہ کرد و در روز سہ شنبہ نہم جمادی الآخر آن سال کہ نوروز بود بانصبت ہزار سوار برزم گاہ شتافت و با علاء الدین بن بہلول لودی در قلب بایستاد و میمنہ و میسرہ بیاراست پس قتالی فاحش اتفاق افتاد حسن خان میواتی کہ آبای او قریب بہ صد سال ایالت میوات داشتند و راو لدیو رائے چندر بہان چوہان و مانک چند چوہان و کرم سنگہ بقتل رسیدند رانا سانگا بقبیح وجہی بہزیمت رفت بابر بادشاہ ظفر یافت و پس ازان او را در قرابین غازی نوشتند (فتح بادشاہ اسلام) تاریخ است و در نہصد و سی و چہار ہجری بابر بادشاہ بعزم استقبال میدنی رائے متوجہ چندیری شد میدنی رائے متحصن گردید و چون عاجز گشت شمشیر بدست یکی داد تا او را با سایر راجپوتان بقتل رسانید و بالآخر قاتل خود را ہلاک کرد (فتح دار الحرب) تاریخ است بابر بادشاہ احمد شاہ ابن ناصر الدین محمد شاہ ابن ناصر الدین بانوی را حکومت چندیری داد و متوجہ قنوج شد افغانان کہ آنروی آب گنگ بودند بطرف سری نگر بلگرام جمعیت کردہ بودند بگریختند بادشاہ بآگرہ شتافت و از انجا روی بگوالیار نہاد و در نہصد و سی و پنج ہجری باز گشت و درین سال نظام شاہ بحری تحف و ہدایا فرستاد و آخر این سال شاہزادہ ہمایون را از کابل بخواند و میرزا ہندال را بآنجا فرستاد و در نہصد و سی و شش ہجری بادشاہ مریض شد و شاہزادہ ہمایون را بہ تسخیر قلعہ کالنجر فرستادہ بود باز خواند و ولیعہد کرد و در پنجم جمادی الاول در نہصد و سی و ہفت ہجری در گذشت بہشت روزی باو تاریخ است نعش او را بموجب وصیت بکابل بردند و دفن کردند عمرش پنجاہ و یک سال بود بعد ازان جنت آشیانی نصیر الدین محمد ہمایون بادشاہ غازی در آگرہ بر تخت نشست (خیر الملوک) تاریخ است و او بادشاہی بلطف طبع موصوف و بنشاط و عیش مشغول بودہ و بشجاعت و سخاوت و مروت و انصاف و داشتہ پیوستہ با فضلا و علما صحبت داشتی و اکثر باوضو بودی و بیوضو نام خدا نبردی بعضے او را بہ تشیع نسبت کردہ اند لیک اعتباری ندارد حنفی بودہ لیک برغم میرزا کامران سنے متعصب بودہ و از سخنان سر نپیچیدہ کہ دلالت بر تشیع میکردہ چنانچہ گویند روزے با ہم براہی میرفتند سگے دیدند کہ بر قبری بول میکرد و میرزا کامران گفت کہ ہمانا صاحب این قبر رافضی است ہمایون بادشاہ گفت کہ شاید این سگ سنی است بالجملہ چون ہمایون بادشاہ بسلطنت نشست پنجاب و نیشاپور و لمعان و کابل و بامیان و

حصار فیروزه به برادرش میرزا کامران که بفرمان پدر ایالت قندهار داشت باز گذاشت و برادر دیگرش میرزا هندال که از کابل بخدمت آمده بود همایون بادشاه او را میوات و برادرش میرزا عسکری را سنبهل تفویض نمود و جشنی عظیم کرد و بکشتی زر بر قوم بخشید (کشتی زر) تاریخ جلوس او سست و دو از نهصد و سی و هشت هجری همایون بادشاه لشکر بکالنجر کشید و محاصره نمود چون شنید که سلطان محمود ابن سلطان سکندر لودی از بهار قصد جونپور کرده استیلا یافته از راجه کالنجر پیشکش گرفته بجونپور شتافت افغانان بهزیمت رفتند و بادشاه کره و جونپور بدستور سابق بسلطان جنید برلاس مسلم داشت و آگره باز گشت پس قصد چنار کرد شیر شاه عرف شیر خان پسر خود قطب خان را بخدمت فرستاد بادشاه باز گشت قطب خان از راه بگر بخدمت و به پدر خود شیر خان پیوست محمد زمان میرزا که از همایون بادشاه گریخته به بهادر شاه گجراتی پناه آورده بود ندبدان سمت شتافت سلطان بهادر در نهصد و چهل و دو هجری روی برزم همایون بادشاه نهاد و منهزم بمندو بگریخت (اول بهادر) عار بگریست و شرح این قصه و ضمن سلاطین گجرات مرقوم است و همدرین اثنا برادرش میرزا عسکری از خطبه نام همایون بادشاه بیفگند و روی برزم نهاد و بیگنگ بگریخت و متوجه آگره شد همایون بادشاه در مندو این خبر شنید آن مملکت رها کرد و به آگره آمد میرزا عسکری استغفار کرد و بخدمت پیوست گجرات و مالوه که بدست آمده بود از تصرف بیرون رفت و در سال نهصد و چهل و سه هجری شاه طهماسپ صفوی بر قندهار متصرف شد و باز از و میرزا کامران بگرفت و بخواجه کلان بیگ سپرد و خود بلاهور آمد و درین سال سلطان جنید برلاس فوت کرد و شیر خان افغان در حدود رهتاس استقلال یافت و خبر بغی شیر خان افغان و استقلال او در پٹنه و بهار بسمع بادشاه رسید بادشاه بدفع او در اوایل نهصد و چهل و چهار بچنار آمد و قلعه آنرا محاصره ساخت و بعد از شش ماه استیلا یافت و مندال میرزا بدفع فتنه سلطان محمد میرزا و غیره که در حدود دا گره انگیخته بودند فرستاد و خود در اوایل سنه نهصد و چهل و پنج هجری متوجه بنگاله شد جلال خان و غیره گریخته نزد شیر خان رفتند شیر خان بجنگل چهار کهند گریخت بادشاه بکور رفت و آنرا جنت آباد نام نهاد و بعیش پرداخت و سته ماه بازمنداد از ناسازگاری هوای بنگاله اکثر اسپان سپاه تلف شدند و مهام ملک بهم برآمد خواص خان بحکم شیر خان از رهتاس ابا فار کرده بمونگیر رسید و خانخانان لودی را که بفرمان بادشاه آنجا بود اسیر کرد و برهتاس باز گردید خانخانان بفرمان شیر خان بقتل رسید و در خلال این احوال میرزا و آگره شیخ بهلول را که مقتدائے بادشاه بود بکشت و خطبه بنام خود خواند و قصد دهلی کرد همایون جهانگیر قلی بیگ را با پنجهزار سوار در بنگاله گذاشت و متوجه آگره شد شیر خان در حدود جونان سر راه بگرفت و سته ماه در برابر نشست شیر خان با همایون بادشاه سخن صلح در میان آورد و او را غافل ساخت و ناگاه روی برزم نهاد بادشاه فرصت صف آرائی نیافت شیر خان غالب آمد و سپاه همایون بهزیمت رفتند و خود را بآب گنگ زدند بسیارے ازان غرق شدند بادشاه بمدد شقا ازان مهلکه نجات یافت و بکنار رسید و این واقعه در سنه نهصد و چهل و شش هجری اتفاق افتاد پس بادشاه با گره آمد میرزا کامران و میرزا هندال و میرزا محمد سلطان که باغی شده بودند بخدمت آمدند بادشاه خواست که باتفاق ایشان شر شیر خان دفع کند میرزا کامران نفاق آغاز نهاد و عزم لاهور کرد بادشاه هر چند در توقف او الحاح نمود هیچ در نگرفت شیر خان قصد آگره کرد بادگار میرزا و قاسم خان و حسین سلطان و سکندر سلطان اوزبک بفرمان بادشاه بحرب او رفتند و رزم نمودند و ظفر یافتند پسر خرد قطبخان بن شیر خان بقتل رسید شیر خان با پنجاه هزار سوار متوجه قنوج شد بالکمه سوار بقنوج رفت از گماشتگان نامنوعبور گنگ نمود محمد سلطان میرزا از وجه اشتد و بآن سبب شاه و سپاه دلشکسته شدند و عنقریب برشگال در رسید و محال نزول لشکر بر آب گشت بادشاه در روز عاشور اسنه نهصد و چهل و هفت هجری کوچ کرد تا بجای دیگر

فرود آمد شیر خان در رسید و رزمی صعب کرد و سپاه مغل با قبح وجهی منهزم گشت و خود در آب گنگ افگندند و بادشاه از اسپ جدا شده در آب افتاد و بامداد شمس الدین اتکه المخاطب بخان اعظم از ان مهلکه نجات یافت و باگره رسید و مجال توقف ندید و بلاهور شتافت افغانان بادشاه را تعاقب نمودند بادشاه متوجه سهسه شده درین اثنا برادرانش میرزا کامران و میرزا هندال و میرزا عسکری و دیگر میرزایان در کابل و قندهار و بدخشان فساد انگیختند و متصرف شدند و همایون بسهسوان رسید و میرزا شاه حسین حاکم سنده راه با و سد و ساخت سپاه بادشاه از قلت زاد عاجز آمدند بادشاه ناچار بنگرشد از آنجا قصد جلیسر کرد و از راجه آنجا مخالفت دید متوجه ملک راجه مالدیو گشت راجه مالدیو خواست که او را بدست آرد و نزد شیر خان برد بادشاه دریافت و بسرعت تمام بامرکوٹ شتافت و در آن راه اسپ خاصه سستی کرد بادشاه بر شتر سوار شد و در راه محنت بسیار کشید راجه امرکوٹ لوازم خدمتگاری تقدیم رسانید و آنجا در روز یکشنبه پنجم رجب سنه نهصد و چهل و نه هجری شاهزاده جلال الدین محمد اکبر متولد شد و بیرام خان که در گجرات بود بخدمت پیوست شاه متوجه قندهار شد میرزا عسکری خواست که او را بدست آرد بادشاه دریافت و او را دو بجای گذاشت و با سی و دو سوار که بیرام خان از ایشان بود متوجه خراسان شد میرزا عسکری او را دور اغارت و شاهزاده اکبر را با خود بقندهار برد بادشاه چون بجدود سیستان رسید احمد شاملو حاکم آنجا باستقبال شتافت و خدمتگاری کرد بادشاه متوجه هرات شد شاهزاده سلطان بن شاه طهماسپ صفوی با اتالیق خود محمد خان شرف الدین اوغلی ایکلو باستقبال آمد و در تعظیم و تکریم بادشاه کوشید بااحتجاج سفر بوجهی ترتیب داد که تا زمان ملاقات شاه طهماسپ بهیچ چیز حاجت نیفتاد و بادشاه متوجه عراق شد و در راه حکام و اهالی منازل لوازم ضیافت موجب فرمان بادشاه طهماسپ تقدیم رسانیدند چنانچه نقل فرمان در ضمن احوال شاه طهماسپ صفوی که بدستخط خاص در باب تعظیم و ضیافت همایون بادشاه بحکام خویش نوشته بتوفیق الله مرقوم خواهد گشت بالجمله در جمادی الاول سنه نهصد و پنجاه و یک هجری قران السعدین اتفاق افتاد شاه طهماسپ گفت سبب غلبه دشمن ضعیف چه بود بادشاه گفت نفاق برادران شاه طهماسپ گفت سلوک با برادران همچنان نباید کرد که شما کردید بالجمله بعد چندے شاه طهماسپ پسر خود شاهزاده مراد را که دوازده ساله بود با بوداغخان قاچار دوازده هزار سوار بمدد او تعین کرد همایون بادشاه با ایشان متوجه قندهار شد میرزا عسکری در قلعه متحصن گشت بادشاه در محرم سنه نهصد و پنجاه و دو هجری بمحاصره پرداخت و چون شش ماه بگذشت محمد سلطان میرزا و الغ خان و دیگران از میرزا کامران جدا شده بخدمت پیوستند میرزا عسکری امان خواست و قلعه بسپرد و چون مقرر شده بود که بعد از فتح قندهار را بشاهزاده مراد بازگذارند شاهزاده و بوداغخان بقلعه رفتند همایون بادشاه متوجه کابل شد و در راه شنید که شاهزاده مراد در گذشت بادشاه بقندهار باز گشت ناگاه بقلعه در آمد و بوداغخان عذر خواست و بعراق فرستاد و قندهار به بیرام خان بسپرد و متوجه کابل شد میرزا هندال و دیگران و بسیاری از امرای میرزا کامران بدرگاه آمدند میرزا کامران بگریخت و به پشه رفت بادشاه بکابل رسید و شاهزاده اکبر را که چهار ساله بود بدید و در نهصد و پنجاه و سه متوجه بدخشان شد و یادگار ناصر میرزا که پیوسته نفاق مے ورزید بادشاه او را بکشت میرزا سلیمان حاکم بدخشان بعد از جنگ بگریخت بادشاه بطالقان رسید کامران میرزا بکابل رسیده بگرفت و شاهزاده اکبر را بموکلان سپرد و بادشاه باز روی بکابل نهاد شیر افگن بیگ بفرمان میرزا کامران بزرم بادشاه رفت و بقتل رسید میرزا کامران و میرزا عسکری در قلعه کابل متحصن شدند و بالآخر میرزا کامران ببلخ گریخت و باعانت پیر محمد خان والی بلخ بر مغلان متصرف شد و به تسخیر دیگر بلاد بدخشان پرداخت قراچه خان از امرای همایون بگریخت و بمیرزا کامران

پیوست بادشاه متوجه بدخشان شد میرزا البطایفان متحصن گشت وبالآخر امان یافته رخصت مکه حاصل کرد وبا میرزا عسکری متوجه حجاز شد
ودر فرسخ رفته بخدمت بادشاه بازگشتند بادشاه ایشان را نواخت وکولاب باقطاع میرزا کامران داد وبکابل بازگشت ودر نهصد و
پنجاه وشش بعزم رزم پیر محمد خان والی بلخ شتافت میرزا کامران ومیرزا عسکری باز مخالفت کردند بادشاه از بلخ کارناساخته بازگشت
وروی بمیرزا کامران آورد قراچه سلطان وغیره که از کامران گریخته نزد همایون آمده بودند او را بخواندند میرزا کامران روی برزم بادشاه نهاد
وچون صفها آراسته شد قراچه خان وغیره بگریختند ومیرزا کامران پیوستند همایون دران معرکه زخمی شد وبیامیان رفت میرزا کامران دیگربار
برکابل استیلا یافت میرزا ابهندال ومیرزا اسلیمان در بامیان بخدمت پیوستند بادشاه باتفاق ایشان متوجه کابل شد میرزا کامران با
اورزمی صعب کرد وبهزیمت رفت وقراچه خان بقتل رسید میرزا عسکری اسیر شد وبشفاعت میرزا اسلیمان رخصت مکه حاصل نمود وبرفت و
در نهصد وشصت ویک هجری میان شام ومدینه درگذشت این مصرع تاریخیست (عسگری بادشه در بادل) بالجمله میرزا کامران چون از معرکه
بگریخت سرورلیش چون قلندران تراشید وبمیان افغانان برفت بادشاه روی باو آورد ودر نهصد وپنجاه وهشت هجری میرزا کامران
باتفاق افغان برلشکر همایون بادشاه شبخون آورد وکاری فسانخته بازگشت ودر آنمعرکه میرزا ابهندال بقتل رسید (شبخون) تاریخیست
میرزا کامران گریزان بلاهور رفت وسلیم خان بن شیر خان پناه آورد وچنانچه در احوال سلیم خان گذارش یافته بالجمله سلیم خان بناز خواجه
از میرزا کامران بریجید وخواست که او را حبس کند شاه محمد قرملی از بندهای سلیم خان بود خواست که میرزا کامران را آگاهی دهد روزی شطرنج
میباخت میرزا کامران در مهره های او درآمده بود وشاه محمد گفت متواتر میگفت نزدیک بود که اومات کند میرزا کامران گفت که حال شما
در میان ماکه تنها اید چنین است میرزا کامران آگاه شد وبگریخت وبولایت گمگهر رفت سلطان آدم والی گمگهر او را بگرفت ونزد همایون بادشاه
فرستاد شاه او را میل کشید وبمکه روان کرد او حج کرد ودر پانزدهم ویجه نهصد وشصت وچهار هجری بمکه درگذشت این مصرع تاریخ بادشا
کامران بکعبه بمرد (بعد از کامران کابل وبدخشان وقندهار همایون بادشاه را صافی شد ودر نهصد وشصت ویک هجری میرزا محمد حکیم
بن همایون بادشاه متولد شد ودر آن سال خبر وفات سلیم خان ونوشته های بعضی اهالی دهلی بهادشاه رسید بادشاه با پانزده هزار سوار
روی بهندوستان نهاد ومیرزا حکیم منعم خان را در کابل گذاشت ودر نهصد وشصت ودو هجری بپشاور رسید وآنجا بیرام خان از قندهار بخدمت
پیوست بادشاه از نیلاب بگذشت سپاه افاغنه بیچنگ در پنجاب بگریختند بیرام خان بطریق منقلا بسرهند رسید بادشاه شاه ابوالمعالی
سیدبرندی را که فرزند میخواند باتفاق علی قلیخان زمان بدفع افاغنه بدیبالپور فرستاد خان زمان برمخالفان ظفر یافت تاتارخان و
حیبت خان بفرمان سلطان سکندر سور باسی هزار سوار روی برزم بیرام خان آوردند بیرام خان مقابله عظیم کرد وشکست بکوهستان
سوالک گریخت (تاریخ ز شمشیر همایون طلبید) در لفظ شمشیر همایون تاریخ این واقعه از تتایج طبع بیرام خان است پس بادشاه بدهلی آمد
وبعد از پانزده سال خطبه دران شهر بنام خود خواند ویزدی بیگ خان را حکومت دهلی وخان زمان را ایالت سنبهل وسکندر خان
اوزبک را امارت آگره داد وشاهزاده اکبر وبیرام خان را بدفع سکندر بکوهستان سوالک فرستاد ودر هفتم ربیع الاول سنه نهصد وشصت
وشش هجری از بام کتابخانه افتاد وبعد از سه روز بگذشت (همایون بادشاه از بام افتاد) تاریخ وفات اوست بکمی یک عدد عمرش
پنجاه سال بود وبعد از وخلف ارشدش عرش آشیانی ابوالمظفر جلال الدین محمد اکبر بادشاه غازی در کلانور باتفاق بیرام خان خانخانان
وسایر اعیان در ربیع الثانی آن سال برتخت نشست (نصرت اکبر) تاریخ اوست واو از سلاطین اسلاطین روزگار بود وشجاعت و

شهامت و وفور عقل و تدبیر و قوت بازو داشتها رداشته و بعهد او سلطنت هندرا رونقی عظیم بهم رسید آمد و در بدو دولت اکبر بادشاه بیرام خان
مدار المهام گشت و با اکبر بادشاه بقلع و قمع سکندر سور متوجه دامن کوه سوالک شد سکندر بگریخت و در آن آوان همیون وزیر عدلی با پنجاه
هزار سوار و پانصد فیل مست از چنار متوجه آگره شد سکندر را وزبک حاکم آگره بدهلی رفت و شادلخان افغان از امرای عدلی بکنار آب
رهنبت رسید علی قلیخان زمان با او رزم کرد و منهزم گشت و همیون بر آگره استیلا یافت و روی بدهلی نهاد و تردی بیگ خان حاکم دهلی
باتفاق دیگر امرا با او رزم کرد همیون ظفر یافت تردی بیگخان بسر هند گریخت با بادشاه در حدود سوالک همه از انحالت خبر یافت امرا گفتند که
صلاح دولت دران است که بکابل باز گردیم بیرام خان خانخانان گفت صواب آنست که رزم کنیم پس خضر خواجه خان را که از شاهزادگان
مغول و داماد بابر بادشاه بود بجکومت لاهور و دفع سکندر سور که تا سجدود رفته بود فرستاد و با بادشاه متوجه سرهند شد و خانزمان و اسکندر خان
اوزبک و دیگر امرا را بر سم منقلای او پیش روان کرد همیون باتفاق شادلخان در حدود پانی پت صبح روز جمعه دوم محرم سنه نهصد و شصت و
چهار هجری قتالی فاحش کرد و گرفتار شده بقتل رسید بادشاه بدهلی آمد و تجدید بر تخت نشست خانزمان را بجکومت جونپور فرستاد او
افغانان آنجا را دفع ساخته آن مملکت مسخر ساخت و دران آوان سلطان حسین میرزا نبیره شاه اسمعیل صفوی بفرمان عمش شاه طهماسپ
بقندهار باز آمد و محاصره کرد و آنرا پانان از گماشته بیرام خان بگرفت و دران آوان خضر خواجه خان در حدود سوالک با سکندر رزم کرد و
منهزم بلاهور رفت بادشاه بقلع و قمع سکندر متوجه پنجاب شد سکندر بقلعهٔ مانکوٹ متحصن گشت بعد از شش ماه بشفاعت خان اعظم
پسر خود شیخ عبد الرحمن را بدرگاه فرستاد و قلعه بگذاشت و به بنگاله رفت بادشاه در نهصد و شصت و پنج هجری بدهلی رسید و در محرم نهصد و
شصت هجری بادشاه به آگره و درین سال قلعه گوالیار که در تصرف بسنبهل غلام سلیم خان بود مفتوح شده همدرین سال خان زمان
غازی پور و نواح آنرا که افغانان بگرفته بودند مسخر ساخت و درین سال بهادر خان برادر خانزمان به تسخیر مالوه شتافت و بادشاه در نهصد و
شصت و هفت هجری از قسماط بیرام خان به تنگ آمد و به بهانهٔ شکار از آگره بیرون رفت و با غوای ناهم اتکه و آدهم خان از شکارگاه
بدهلی شتافت و طایفه از امرا که با بیرام خان در آگره بودند از وجدا شده بخدمت پیوستند بیرام خان عزیمت حج کرد و با غوای مفسدان
عزیمت حجاز موقوف کرده هنگامه آراگشت و دو مرتبه با فوج بادشاه هنگامه و مقابله عظیم کرد و هر بار بهزیمت رفت و در جنگ ثانی از لشکر بادشاه
سلطان حسین جلایر بقتل رسید بیرام خان چون سزاوار دید بگریست و گفت نشاید که بهر من چنین مردم هلاک شوند پس غلام خود جمالخان را
بدرگاه فرستاد و حقوق خدمات خود را شفیع ساخت پادشاه او را امان داد و در نهصد و شصت و هشت هجری بیرام خان متوجه درگاه شد
بادشاه او را بنواخت و بجائیکه پیشتر می نشست بنشاند و گفت اگر خواهی که کالپی و چندیری بجاگیر تو دهم تا آنجا آسوده باشی بیرام خان گفت
در قواعد اخلاص فتور راه یافته همان بهتر که بمکه روم پادشاه پنجاه هزار روپیه او را داد و بجانب گجرات گسیل ساخت و خود عزم مالوه کرد با بهادر
والی مالوه بعد از رزم منهزم گشت بادشاه ببازنگپور آمده ادهم خان غنایم مالوه بعرض رسانید بادشاه باگره باز گشت و در نهصد و شصت و
نه هجری بادشاه بزیارت خواجه معین الدین چشتی متوجه اجمیر شد و چون باجمیر رسید زمیندار آنجا راجه پهاڑا مل دختر خود را به بادشاه داد
و پسرش همگو اندراس نوکری اختیار کرد و میرزا شرف الدین حسین بن خواجه معین را که از احفاد خواجه احرار بود والیت اجمیر داشت به تسخیر
سیرشته ولایت راجه مالدیو بود فرستاد و باگره باز گشت میرزا شرف الدین بعد محاصره قلعه بانان بگرفت و دید اس و جمل راجپوت که در قلعه
بودند بیرون آمدند و با پانصد راجپوت بزرگاه شتافتند و مقابله عظیم کردند و بقتل رسیدند و درین سال پیر محمد خان شروانی حاکم مالوه

بیجانگر بگشود و تجاندیس شتافت و بر بانپور بگرفت و قتلعام کرد باز بهادر صاحب مالوه و میران مبارک شاه فاروقی و خاندیسی و بقالیمان
والی برار باتفاق یکدیگر روی به پیر محمد خان آوردند پیر محمد خان بعد از زدم منهزم گشت بقالیخان فاروقی اورا تعاقب کرد و پیر محمد خان
هنگام عبور نربده غرق شد باز بهادر بر مالوه مستولی شد بادشاه عبد الله خان اوزبک حاکم کالپی را برا و تعین نمود باز بهادر بگجرات
عبد الله خان درسند و بحکومت نشست و درین سال ایلچی شاه طهماسپ بدرگاه آمد تعزیت همایون بادشاه و تهنیت جلوس رسانیدند
در نهصد و هفتاد و یک هجری فتو غلام عدلی قلعه چنار پیشکش کرد پادشاه متوجه مالوه شد عبد الله خان اوزبک حاکم مالوه متوهم بگجرات
بگریخت بادشاه از مبارک شاه خاندیسی دختر گرفت و مالوه بقرا بهادر خان داد و باگره باز گشت در نهصد و هفتاد و دو هجری قلعه اگره بنا نهاد
درین سال خانزمان و برادرش بهادر خان حکام جونپور و اسکندر خان و ابراهیم خان اوزبک والی لکهنو بغی شده با فوج بادشاه رزم کردند
و در نهصد و هفتاد و سه هجری منعم خان خانخانان از پی مخالفان بقنوج لکهنو رسید سکندر خان اوزبک از لکهنو بگریخت و بجونپور نزد خانزمان
رفت خانزمان از آب گنگ بگذشت و بولایت بهار در آمد بادشاه بجونپور رسید و بدفع خانزمان خانخانان را فرستاد و خان زمان
بهادر خان و اسکندر خان را باگره فرستاد تا آنجا فتنه انگیزند بادشاه بسیاری از امرا را بسر راه بهادر خان فرستاد و پس در حدود لکهنو میان فریقین
رزمی صعب اتفاق افتاد و بهادر خان ظفر یافت و در خلال این احوال خانزمان مادر خود را نزد بادشاه فرستاد و صلح خواست بادشاه
بشفاعت خانخانان از گناه خانزمان درگذشت و جونپور بدستور باو داد و متوجه قلعه چنار شد خان زمان بغازیپور آمد و بر مخالفت اصرار
نمود و بادشاه خانخانان را معاتب ساخت و روی بخانزمان آورد و اشرف خان میر منشی را بجونپور فرستاد تا مادر خانزمان را حبس کنند
بهادر خان خبر یافت ناگاه شبی بجونپور آمد و نهار بر قلعه نهاد و در آمد و مادر خود را از قلعه برآورد و اشرف خان را بگرفت و حبس نمود و
به بنارس در شد بادشاه بجونپور مراجعت نمود و خانزمان دیگر بار معذرت کرد پادشاه جونپور باو گذاشت و باگره مراجعت نمود درین سال
میرزا سلیمان حاکم بدخشان در کابل آمد و فساد انگیخت و خواست که لاهور بگیرد در سنه نهصد و هفتاد و چهار هجری بادشاه بسرعت تمام متوجه
لاهور شد و بسرهند رسید و آن فتنه فرو نشست درین سال خانزمان و بهادر خان و سکندر خان اوزبک و دیگر امرا باغی شدند بادشاه
از لاهور باگره آمد و روی بجونپور نهاد خانزمان که میرزا یوسف خان را در قلعه شیرگڈه قنوج محاصره داشت بجونپور باز گشت و برادرش بهادر خان
که مجنون خاقسال را در قلعه مانکپور محاصره کرده بود به برادر خود پیوست پادشاه متصل رائے بریلی از آب گنگ بگذشت و ایلغار کرده ناگاه بلاوه
خانزمان رسید و در غره ذیحجه آنسال رزمی صعب کرد بهادر خان مقابله عظیم نمود بادشاه که بر فیل بود فرود آمد و بر اسپ نشست بهادر خان
بچپ و راست میساخت و مردمی انداخت تا آنکه آسیش از پای در آمد و پیاده ماند فیلبان بادشاهی روی بخانزمان آورد بهادر خان اسیر شد
بقتل رسید و خانزمان در پای پیل هلاک شد بادشاه بجونپور شتافت و خان قلی بیگ اوزبک وغیره روسای اوزبکان و تیرشاه هندی
و دیگران از اعیان سپاه خانزمان بودند زیر پای پیلان هلاک کرد و اسکندر خان اوزبک که در اودهه بود بگورکهپور گریخت پادشاه حکومت
جونپور بمنعم خان خانخانان داد و در نهصد و هفتاد و پنج هجری باگره باز گشت و روی برانا او دی سنگه نهاد و چون بکالپی رسید میرزا
امان از اتحاد میرزا عمر شیخ ابن صاحبقران تیمور گورکان در وقتی که بادشاه بدفع خانزمان مشغول بود در سند و استیلا داشتند مجال
اقامت در ان دیار ندیدند و بگجرات شتافتند و در ان مملکت پنج برادران مشهور اند و در ضمن گجرات احوال ایشان مرقوم میشود بالجمله
بعد از نهضت میرزایان حکومت مالوه بشهاب الدین محمد خان نیشاپوری تفویض نمود و روی بدیار رانا نهاد و قلعه چتور را محاصره کرده

قهراً قهراً بگرفت وجمیل که از ارکان دولت رانا بود عیال و اطفال خود را بگشت و اموال را بسوخت و باوده هزار مرد قتالے فاحش کرد تا آنکه بقتل رسید بادشاه حکومت چتور با صفحان داد و باگره باز گشت و میرزایان از گجرات آمده قلعه اوجین را محاصره کرد ندد کارے نساخته بگجرات باز گشتند و در نهصد و هفتاد و شش هجری بادشاه متوجه قلعه رنتهبور شد و محاصره کرد و جوجهار خان غلام سلیم شاه بن شیر شاه متحصن شد و بالآخر بامان بیرون آمد و قلعه تسلیم نمود بادشاه بزیارت خواجه معین الدین چشتی باجمیر رفت و باگره مراجعت نمود و بدیدن شیخ سلیم سیکری رفت و آنجا مسجدی عالی طرح انداخت و در هفدهم ربیع الاول سنه نهصد و هفتاد و هفت هجری در منزل شیخ سلیم شاهزاده سلیم متولد شد بادشاه بسبب نذری که کرده بود پیاده بزیارت خواجه معین الدین چشتی باجمیر رفت و بدهلی شتافت و در آن آوان راجه رام چند که بعد از فوت سلیم شاه بن شیر شاه بر قلعه کالنجر استیلا یافته بود آن قلعه را پیشکش نمود و در یوم محرم سنه نهصد و هشت هجری در منزل شیخ سلیم شاهزاده دیگر پسوم مسمی بمحمد مراد معروف بهاری متولد شد و درین سال دیگر بار بادشاه باجمیر رفت رائے کلیان مل راجه بیکانیر بخدمت پیوست بادشاه دختر او را بخواست و پسرش رائے سنگه را در ملازمت گذاشت پس باجودهن رفت و بلا هور شد و در صفر سنه نهصد و هفتاد و نه هجری باجمیر باز گشت و در آن سال بادشاه موضع سیکری را شهری عظیم ساخت و چون در آن آوان گجرات مفتوح شده بود فتح پور نام کرد و در سنه نهصد و هشتاد هجری متوجه گجرات گشت و چون به پٹن گجرات رسید شیر خان فولادی که اعتماد خان گجراتی را در احمد آباد محاصره کرده بود گریخت بادشاه حکومت پٹن را بسید احمد خان بارهه داد و چون بدر منزلی احمد آباد رسید سلطان مظفر گجراتی و دیگر امرایان گجرات بخدمت پیوستند بادشاه بیحنگ بر گجرات دست یافت و چون میرزایان ببروج و بردوده و سورت استیلا داشتند روی بایشان آورد و اعتبار الملک امیر گجراتی از لشکر ظفر اثر بگریخت لاجرم بر دیگر امرائے گجرات اعتبار نماند و محبوس گشتند ابراهیم حسین میرزا خواست که از هشت کروهی اردوی بادشاه بگذرد و به پنجاب رود بادشاه بایلغار متوجه او شد ابراهیم حسین میرزا با نهصد سوار که ملازم بودند مقابله عظیم کرد و بهزیمت رفت بادشاه در تسخیر قلعه سورت در حرکت آمد گلرخ بیگم بنت میرزا کامران که در حبالهٔ ابراهیم حسین میرزا بود قلعه را بمردم جنگی سپرد و پسر خود مظفر حسین میرزا را بگرفت و متوجه دکن شد بادشاه بسورت رسید و محاصره کرد میرزایان با ابراهیم حسین میرزا و غیره متوجه پنجاب شدند تا در آن دیار فتنه انگیزند و محمد حسین میرزا و غیره میرزایان باتفاق شیر خان فولادی روی به پٹن آوردند و سید احمد خان بارهه را در قلعهٔ آن محاصره کردند خان اعظم از احمد آباد متوجه ایشان شد و در پنجکروهی پٹن رزمے صعب اتفاق افتاد میرزایان میمنه و میسره خان اعظم را شکستند و هراول را بگشتند و بغارت پرداختند خان اعظم و شاه بداغ خان که در قلب بودند فرصت یافته حمله بردند و ظفر یافتند محمد حسین میرزا بدکن رفت خان اعظم منظفر و منصور در سورت بار دوی بادشاه پیوست و قلعه سورت بامان مفتوح شد اشرف خان میر منشی در تاریخ فتح آن قلعه قطعه گفته اند از انجمله است (تاریخ فتح شد که عجب قلعه گرفت) و در صفر سنه نهصد و هشتاد و دو هجری بادشاه باگره آمد و ابراهیم حسین میرزا که در سنبهل فتنه می انگیخت متوجه سند شد تا از آن راه بگجرات رود و به برادران پیوندد و خان جهان حاکم پنجاب باو رسید بعد از رزم مسعود حسین میرزا اسیر شد و ابراهیم حسین میرزا منهزم بملتان رفت و بر دست والی آنجا بقتل رسید سرش را باگره آوردند و از در قلعه آویختند و مسعود حسین میرزا بگوالیار محبوس بود تا در گذشت و درین سال بادشاه کب رائے را راجه بیربر خطاب داد و درین سال محمد حسین میرزا و اختیار الملک گجراتی در گجرات فساد کردند و خان اعظم را در احمد آباد محاصره کردند بادشاه دو هزار سوار را پیش بفرستاد و با سه صد سوار که اکثر امرا و اعیان بودند شتر سوار متوجه گجرات شد و چون نزدیک گجرات رسید عبد الرحیم میرزا خان بن بیرام خان و سیف خان

کوکه را در قلب باز داشت و خود با صد سوار طرح شد و چون بظاهر احمد آباد رسید سید محمد خان بارهه را منقلای ساخت و خان کلان را بر میمنه و وزیر خان را بر میسره گماشت و چون بکنار احمد آباد رسید محمد حسین میرزا بکنار آب آمد آواز برکشید که سالار این سپاه کیست سنجان قلی از ملازمان بادشاهی گفت که پادشاه است گفت چهار روز پیش ازین کسان من بادشاه را در آگره دیده بودند و اگر بادشاه بودی البته فیلان همراه داشتی سنجان قلی گفت بادشاه در نه روز سواری شتران از آگره بانجا رسید فیلان همه مسافت در نه روز چگونه قطع کنند محمد حسین میرزا تعجب کرد و اختیار الملک را با پنجهزار سوار بجانفطت دریای احمد آباد باز داشت و خود با هفت هزار سوار غرم رزم بادشاه کرد و با هزار و پانصد سوار بر قلب حمله آورد و سنجان کوکه را که بجای بادشاه در قلب ایستاده بود بکشت و بالآخر اقبال اکبری غالب آمد و محمد حسین میرزا زخمی شد از اسپ بیفتاد و اسیر شد بقتل رسید اختیار الملک بزرم پیش آمد و بهزیمت رفت خان اعظم از شهر برآمده بخدمت پیوست و دیگر بار حکومت گجرات با و مقرر شد قطب الدین خان بموجب فرمان بدفع شاه میرزا که در برودج بود رفت و بادشاه باگره باز گشت و درین سال داؤد بن سلیمان کرانی صاحب بهار و بنگاله مخالفت آغاز نهاد و برحسب فرمان منعم خان خانخانان از جونپور قصد پٹنه کرد و این قضایا در ضمن احوال بنگاله مرقوم است بالجمله بادشاه از سید میرک اصفهانی که در علم جفر استاد بود پرسید که انجام نبی داؤد چگونه خواهد بود و سید میرک در جفر ملاحظه نمود این بیت بیرون آورده بحضرت رسانید

بیت برود ز دست اکبر از تخت همایون ✻ برود ملک از کف داؤد بیرون ✻ نقل است که شیخ محمد تقی که از شجاعان زمان و ملازمان داؤد بود بعد از رزم زخمی و گرفتار شد اکبر بادشاه چون از شجاعتش بسیار شنیده بود فرمود که اگر ملازمت ما اختیار نمائی ترا جان بخشی کنم شیخ محمد گفت زنیکه شوهرش زنده باشد شوهر دیگر نتواند کرد بادشاه فرمود که او را بگذارند هر جا که خواهد برود شیخ محمد بنگاله رفت و باز بداؤد پیوست و انجام کار داؤد در اؤدیسه مرقوم گشت اکبر بادشاه در سنه نهصد و هشتاد و چهار هجری متوجه قلعهٔ رهتاس شد شهباز خان کنبو قلعه رهتاس را محاصره کرد و بامان بگرفت و مظفر خان بموجب فرمان بدفع بقایای افاغنه پرداخت و در سنه نهصد و هشتاد و هشت هجری بادشاه روز جمعه بمسجد فتح پور رفت و بر سهم خلفاء بر منبر برآمده خطبه خواند و این سه بیت بر زبان آورد **ابیات** خداوندیکه ما را خسروی داد ✻ دل دانا و بازوئی قوی داد ✻ بعدل و داد ما را مامون کرد ✻ بجز عدل از خیال ما برون کرد ✻ بود وصفش ز حد فهم برتر ✻ تعالی شانه الله اکبر ✻ و درین باب علمای زمان تذکره نوشتند که سلطان الاسلام کهف الانام امیر المومنین ابو الفتح جلال الدین محمد اکبر بادشاه غازی عالم و عادل است اگر بجهت تسهیل معیشت نبی آدم حکمی بر خلاف کند بر آن عمل باید کرد و خلایق از دعوی نبوت نام نهادند و طعن آغاز کردند سیدی لاهوری گوید

بیت شاه ما امسال دعوای نبوت میکند ✻ سال دیگر کز خدا خواهد خدا خواهد شدن ✻ و درین سال میرزا محمد حکیم بن همایون بادشاه از کابل عازم تسخیر لاهور شد امیران لاهور در قلعه متحصن شدند بادشاه متوجه لاهور شد میرزا محمد حکیم بکابل باز گشت بادشاه شاه منصور شیرازی را که وزیر بود بخدمت آنکه با میرزا محمد حکیم در ساخته بقتل رسانید و روی بکابل نهاد میرزا محمد حکیم با مقدمهٔ بادشاه رزم کرد و بهزیمت رفته ایلچیان فرستاده عذر خواست بادشاه کابل را باو گذاشت و باز گشت و در رمضان سنه نهصد و هشتاد و نه هجری بلاهور رسیده بفتح پور مراجعت نمود و جهت دفع قافلان که در نواح بنگاله فساد انگیخته بودند بحکام جونپور و پٹنه افواج قاهره تعیین نمود و فوج شاهی مظفر و منصور گشت و در نهصد و نود و یک هجری بادشاه به بیاگ رفت و قلعه الهآباد بنا نهاد و در محرم سنه نهصد و نود و دو هجری سید مرتضی شیرازی و خداوندخان حاکم برار از صلابت خان منهزم بدرگاه پناه آوردند بادشاه فتح الله را غضنفر الدوله نام نهاد و امر گردکه خان اعظم و سید مرتضی و خداوندخان به تسخیر دکن پردازند خان اعظم متوجه مالوه شد حاکم مالوه باو پیوست

تعرض بادشاه از علم جفر

خان اعظم از راه کندوانه داخل برار شد و آن مملکت را غارت کرد و محمد قلی نظیری وغیره امرای دکن با راجه علیجان خاندیسی روبرو
باو آوردند خان اعظم از راهی که رفته بود مراجعت مستعذر دید متوجه سلطان پور اشتند بیار باز گشت و در راه بسیاری از اردوش بغارت رفت
خان اعظم باحمد آباد نزد خانخانان شد و باز بدربار آمد و درین سال شاهرخ میرزا از غلبه سپاه عبد الله خان اوزبک بدخشان بگذاشت و
بدرگاه پناه آورد و درین سال میرزا محمد حکیم میرزا بکابل درگذشت راجه مان سنگه با یالت کابل رسید و پسر خود را آنجا گذاشت و فرزندان
محمد حکیم میرزا بلاهور آورد و پادشاه متوجه کابل شد و میرزا شاهرخ میرزا وغیره را بتسخیر کشمیر فرستاد و بالآخر در سنه نهصد و نود و پنج هجری بر دست
قاسم خان میر بحر کشمیر مفتوح شد و درین سال ایلچی عبد الله خان اوزبک را که در لاهور آمده بود رخصت انصراف داد و حکیم همام و سید صدر جهان
ساکن بهانی را باو روان کرد و در نهصد و نود و هفت هجری بادشاه بسیر کشمیر رفت و یکهزار و یک هجری خان اعظم بر کهکار زمیندار که مظفر گجراتی
عرف بهنو باو پناه برده بود رفت و مظفر ابدست آورد و متوجه گجرات شد مظفر در راه خود را باسترہ بکشت و این قضایا در احمد آباد گجرات مرقوم است
و درین سال شاهزاده مراد را بگجرات فرستاد و حکومت آنجا داد و در هزار و دو هجری خانخانان بتسخیر دکن مامور شد و در هزار و سه شاهزاده
مراد و خانخانان از راه بکلانه بدکن در آمدند و احمد نگر را محاصره کردند میرزا شاهرخ حاکم مالوه و راجه علیجان حاکم خاندیس بایشان پیوستند
و در یک هزار و چهار هجری چاند بی بی بنت نظام شاه که در قلعه احمد نگر بود برقعه بر روی افگند و اهالی قلعه را بر جنگ تحریص نمود و این واقعه در
احمد نگر مرقوم است بالجمله سنبهل خان امیر الامرای عادلشاه با هفتاد هزار سپاهی بآنجانب آورد و شاهزاده مراد و خانخانان به برار شتافتند
شاهزاده اینجا شاه پور بنا نهاد و اقامت گزید سنبهل خان متوجه برار شد شاهزاده مراد باستصواب خانخانان در شاه پور بماند و خانخانان و
راجه علیجان با هشت هزار سوار متوجه سنبهل شدند و از بان گنگا گذشتند و در هزار و پنج هجری رزمی صعب کردند فوج خانخانان هزیمت خورد
و خان خانان شب با سید قاسم بارهه و جمعی قلیل در آن معرکه بایستاد و تا صبح سه هزار سوار بر او جمع شدند و روی بمخالفان نهاد سنبهل روی
بایشان آورد و مقابله عظیم نمود و سنبهل چند زخم خورد و از اسپ در افتاد یارانش او را از معرکه بیرون بردند خانخانان مظفر و منصور بشاه پور
مراجعت نمود و در یک هزار و هفت هجری شاهزاده مراد با فراط شرب خمر در شاه پور در گذشت این مصرع تاریخ است (از گلشن اقبال شهانی شد گم)
او شاهزاده عالی همت بود و در تربیت ملازمان کوشیدی و هرگز سلاح نه بستی و گفت سلاح من امرا و لشکریانند بالجمله شاهزاده مراد در دکن فساد
خواست پادشاه شاهزاده مراد دانیال را که حکومت آله آباد داشت بخواند و دختر خانخانان را بنکاح او داد و همه خانخانان بدکن فرستاد و در هزار و
هشت هجری خود از پی متوجه شد و درین سال شاهزاده سلیم که بموجب فرمان بدفع رانا رفته بود بحکم بادشاه به اله آباد که جاگیرش بود
رفت و خود را بادشاه خواند و شاهزاده دانیال و خانخانان وغیره باحمد نگر رفتند و بمحاصره پرداختند بادشاه بخاندیس آمد و بمحاصره قلعه مشغول شد
و در یک هزار و نه هجری قلعه احمد نگر بحسن اهتمام خواجه ابو الحسن و نوائب شاهزاده دانیال مفتوح گشت همین سال خط خان المعروف به بهادر شاه
ابن راجه علیجان والی استریه متحصن شد بادشاه بمحاصره مشغول گشت و بالآخر بهادر شاه امان خواست و قلعه آستریه بسپرد بادشاه به برهان پور
آمد شاهزاده دانیال و خانخانان بحدبست پیوستند و ابراهیم عادل شاه والی بیجاپور پذیرفت پس خاندیس و برار و دکن بشاهزاده دانیال
داد و خاندیس را اندلیس نام نهاد و خانخانان را با او آنجا گذاشت و در هزار و ده هجری باگره رسید و درین سال عثمان افغان لشکرے
فراهم آورد و قصد او دلیه کرد راجه مان سنگه والی بنگاله بحضور بود گماشتگان چاره کردن نتوانستند راجه بفرمان بادشاه قصد عثمان افغان کرد و با او
مصاف داد و ظفر یافت عثمان باز باقاصی بنگاله افتاد و در یک هزار و یازده هجری شیخ ابو الفضل که از دکن بدرگاه میرفت و در حدود برار با شاره

شاهزادهٔ سلیم بدست راجپوتان هرسنگه ولد بندیله بقتل رسید بادشاه ازشاهزاده سلیم برنجید وعزم آله آباد کرد وخبر بیماری مادر خود مریم مکانی شنیده مراجعت نمود وچون مریم مکانی درگذشت شاهزادهٔ سلیم تقریب تعزیت وادای رسوم ماتم داری باگره آمد وبعد یازده دوازده روز اطلاق یافت در هزار وسیزده هجری شاهزادهٔ دانیال ببرهان پور درگذشت بادشاه ازشنیدن خبر فوت شاهزادهٔ دانیال رنجور گشت ودر روز چهارشنبه سیزدهم جمادی الثانی سنه یکهزار وچهارده هجری درگذشت **بیت** فوت اکبر شد از قضای آله ✤ گشت تاریخ فوت اکبر شاه ✤ مدت ملکش پنجاه سال وچند ماه وعمرش شصت وچهار سال وچند ماه وبعد از وشاهزادهٔ سلیم روز پنجشنبه سوم جمادی الثانی بر تخت نشست وبالو المظفر نور الدین جهانگیر بادشاه ملقب گشت امیر خسرو تاریخ جلوس او گفته است (بر شاه سلیم بادو ملک ارزانی) واو بادشاهی کریم وشجاع بوده ودر انعام واحسان مبالغه بسیار نموده ونشکار شیر بسی عظیم داشت ودر ملوک گورکانیه چون خسرو پرویز است در اکاسره ودر ویجه آن سال شاهزاده خسرو بن جهانگیر که بعد از فوت اکبر بادشاه اراده سلطنت داشت متوهم شده از آگره بگریخت ومتوجه لاهور شد اهالی شهر ورها نه بستند شاهزاده آنجا مجال اقامت نیافته متوجه کابل شد وبر کنار آب بردست محمد قاسم گرفتار گشت اورا باهمراهیان بدرگاه جهانگیر آوردند شاهزاده محبوس گردید وهمراهیانش بعقوبت تمام بقتل رسیدند از انجمله حسن بیگ را در پوست گاو کشیدند تا هلاک شد وعبد الرحیم خرر را در پوست خر گرفتند وبالآخر نجات دادند ودر هزار وپانزده هجری شاهزاده پرویز را بادشاه ولیعهد ساخت وراجه مان سنگیرا از حکومت بنگاله عزل کرد وشاهزاده جهاندار شاه راکه یکساله بود باتالیقی قطب الدین خان به بنگاله فرستاد ومتوجه کابل گشت وبازبهادر المخاطب بجهانگیر قلیخان را ثبته وبهار داد ودر هزار وشانزده هجری بکابل رفت وچندی آنجا بسر برد ومراجعت فرمود ودر هزار وهفتده هجری زمانه بیگ المخاطب بمهابت خان بدفع رانا نامزد شد ودر هزار وهیجده مهابتخان بدرگاه آمد وعبد الله خان بجای او تعین شد وشاهزاده پرویز باتالیقی آصفخان وراجه مانسنگه به تسخیر دکن مامور شد ودرین سال بادشاه صلابت خان را خانجهان لقب نهاد وفرزند خواند وبدکن فرستاد ودرین سال بادشاه دختر غیاث بیگ طهرانی راکه سابق در نکاح شیر افگن خان بود واورا در بنگاله قطب الدین خان اتالیق شاهزاده جهاندار شاه بقتل رسانیده بخواست ونور جهان بیگم لقب نهاد وغیاث بیگ طهرانی را وزیر ساخت واعتماد الدوله خطاب کرد ودرین سال چون خانجهان در دکن کاری نساخت معزول شده بحضور آمد وخان اعظم بجای او نشست ومنصوب گشت ودر هزار وسبت بادگار علی سلطان بفرمان شاه عباس برسالت آمد وتهنیت سلطنت گفت ودرین سال شاه قلی ایلچی دیگر از شاه عباس بیامد والتماس کرد که دکن را بدستور بحکام آندیار باگذارند بادشاه بفرمود که چون آنملک مسخر سازیم بموجب التماس شاه باز بایشان دهیم ودر هزار وسبت ودو هجری شاهزاده خورم بمهم رانا تعین شد رانا امر سنگه ابن رانا پرتاب سنگه ابن اودی سنگه ابن رانا سانگا سنگه بعد از محاربات عاجز شده بخدمت پیوست واطاعت کرد ودرین سال اسلام خان والی بنگاله آن ملک را صافی ساخت ودر هزار وسبت وشش بادشاه بمندو رفت ملک عنبر وسایر بزرگان دکن باج وخراج پذیرفت بادشاه باز گشت ودر هزار وسبت ونه ملک عنبر مخالفت آغاز نهاد شاهزادهٔ خورم بفرمان پدر متوجه دکن شد سپاه ملک عنبر از مقدمه خورم بعد از زرم بهر میت رفت سپاه منصور بکبر کے رسید در آن شهر وبار بگذاشت ملک عنبر از کرده استغفار کرد وسپاره از مملکت خویش بجا شتگان خورم باز گذاشت ودرین سال بادشاه بسیر کشمیر رفت وهوای آنجا موافق طبع افتاد ومقرر نمود که هر سال در فصل بهار بدان دیار شتابد ودر هزار وسی ودو هجری شاهزادهٔ خسرو که در حبس درگذشت وخورم از تسلط نور جهان بیگم که دختر خود شهریار بن جهانگیر داده بود بر ملک ومال استیلا داشت ملول شده با لشکرے انبوه از دکن متوجه دهلی شد بادشاه با عسکر هندوے

بظفر زند نهاد و در حدود دهلی بکبر باجیت شهید خورم باعساکر جهانگیری رزم کرد و بقتل رسید و خورم چون معلوم نمود که بادشاه بنفس خویش متوجه
است خود را از محار به بدربار داشته متوجه مالوه گشت بادشاه بامیر شتافت شاهزاده پرویز از پتنه با و پیوست و در هزار و سی و سه بموجب فرمان
برا تالیقی مهابت خان روی بمالوه نهاد و طایفه از امیران خورم به پرویز پیوستند خورم به برهانپور شتافت و متوجه دکن شد و از آن راه عزیمت
نبگاله نمود و پرویز بضبط دکن پرداخته روی به نبگاله نهاد خورم از دکن باوڑیسه رفت و جهانگیر نگر و اکبر پوسته نبگاله جهانی ساخت و روی به پتنه
آورد و گماشته پرویز پتنه بگذاشت و بجونپور شتافت و با آله آباد رفت خورم از پتنه بجونپور رسید و عبد الله خان و غیره را به تسخیر آله آباد فرستاد
و حاکم آله آباد در قلعه متحصن شد بعد از چهار روز شاهزاده پرویز و مهابت خان در رسیدند عبد الله خان بجونپور بازگشت خورم به بنارس شتافت
و از آب گنگ بگذشت و بکنار آب یونس اقامت نمود و پرویز و مهابت خان بدو مه رسیدند و آقا محمد زمان طهرانی را با طایفه آنجا گذاشته از آب گنگ
بگذشتند و خواستند که از آب یونس عبور نمایند بیرام بیگ المخاطب بخانه دوران بفرمان خورم از آب گنگ روی به آقا محمد طهرانی آورده بجونپوری رفت
خانه دوران بمقابله او شتافت محمد زمان طهرانی رزمی صعب کرد خانه دوران بقتل رسید محمد زمان سر او را بریده بدرگاه پرویز فرستاد و آنجا بر نیزه
کردند رستم خان که سابقا در خدمت خورم میبود و گریخته به پرویز پیوسته بود گفت خوب شد که حرام خور بقتل رسید جهانگیر قلیخان بن خان اعظم میرزا
کوکلتاش خان حاضر بود گفت او را حرام خور نتوان گفت چه در راه صاحب خود جان داده و آزین زیاده چه باشد که اکنون سرش از همه سرها
بلندتر است بالجمله در محرم سنه هزار و سی و چهار هجری در حدود خیر اگده میان خورم و پرویز بمقابله عظیم افتاد و راجه بهیم هراول خورم بقتل رسید و
سپاه پراگنده گشت خورم بالتماس امرا از معرکه بیرون آمده بقلعه رهتاس شتافت و جمعی را بمحافظت آنجا بگذاشت و به پتنه شد و به نبگاله رفت
و بدکن شتافت شاهزاده پرویز و مهابت خان مظفر و منصور به نبگاله شتافتند و مهابت خان خانخانان لقب یافت خورم از دکن قصد برهانپور
کرد و او تن در شهر متحصن شد شاهزاده پرویز و مهابت خان از نبگاله بکنار آب نربده رسیدند خورم از تسخیر برهانپور درگذشت و بدکن بازگشت
و در ناسک اقامت نمود پرویز و مهابت خان به برهانپور رسیدند و در ان اوان نورجهان بیگم که با مهابت خان عداوت داشت مزاج جهانگیر
بادشاه را از و متغیر ساخت و او را بدرگاه خواند مهابت خان با لشکری آراسته بهنگامیکه بادشاه بعزم کابل بکنار چناب رسیده بود و سایر
سپاه عبور کرده بود بادشاه با جمعی قلیل در آنطرف آب مانده بود آمده ملازمت بادشاه نمود امرای حضور که آنطرف آب بودند عزم رزم
او کردند مهابت خان بر ایشان ظفر یافت و بر امور ملک و مال تسلط یافت و مستولی گشت و مخالفان را حبس نمود و در خدمت بادشاه بکابل
رفت و بازگشت و چون بهمان منزل که قضیه شده بود در رسید و جمعی کثیر از لشکر نورجهان بیگم از لاهور در رسیدند و ناگاه در شکارگاه بخدمت بادشاه
پیوستند مهابت خان متوهم شده بطرف ملک را نا شتافت و در ششم صفر سنه هزار و سی و شش شاهزاده پرویز در برهانپور در گذشت عمرش
سی و هفت سال بود و او بحلم و علو همت و شجاعت و سلامت نفس انصاف دان و او یک پسر و یک دختر داشت که در حبالهٔ شاهزاده دارا شکوه
بن شاه جهان بادشاه بود و پسرش را احوال معلوم نیست و همدرین سال مهابت خان خانخانان عرایض بخدمت شاهزاده خورم فرستاد
و اظهار اطاعت کرد و در بست و هفتم سنه هزار و سی و هفت نورالدین محمد جهانگیر بادشاه هنگام مراجعت از کشمیر بمنزل چنگیز تهی در گذشت بلفظ غربل
تاریخ وفات اوست و هنگام وفات جهانگیر پسرش شهریار که داماد نورجهان بیگم بود در لاهور اقامت داشت و خود را شاه شاهان خواند و
بر تخت نشست نظام الدین آصفخان بن اعتماد الدوله که مدار الملک جهانگیر بود و سلطنت را شایسته تر از شاهزاده خورم نمید انست
و در جمع و قلع شهریار چاره اندیشید و باتفاق امیران تا رسیدن شاهجهان عرف شاهزاده خورم از دکن نام سلطنت بر داور بخش بن خسرو

بن جهانگیر بادشاه نهاد و روی بلاهور کرد و شهریار که از شجاعت بهره نداشت تهیز را بسیفخر بن شاهزاده دانیال بن اکبر بادشاه را برزم او فرمان داد و بسیفخر بعد از رزم بهزیمت رفت نظام الدین آصفخان ظفر یافت و متوجه لاهور گشت شهریار گرفتار شد و نگون و محبوس گردید و آنجا بحسن منظر و لطف طبع موصوف بوده نیک از آنچه بادشاهان رای باید بهره نداشت و مغلوب زن خود که دختر نورجهان بیگم بود و با آنجمله آصفخان باداور بخشش بلاهور رسید و نام سلطنت بر نهاد و خورم یعنی شاه جهان بادشاه از بخبر متوجه گجرات شد و امرای آندیار بخدمت پیوستند رایات عالیات بصوب آگره در حرکت آمد قاسم خان صاحب آگره باستقبال شتافت و قلعه بسپرد و آصف خان چون از رسیدن شاهجهان باگره آگاهی یافت داور بخش را از تخت بزندان فرستاد و عنقریب او را با برادرش شهریار و طهمورث و هوشنگ پسران شاهزاده دانیال بوادی خاموشان روان کرد ابو المظفر شهاب الدین محمد صاحب قران ثانی شاهجهان بادشاه غازی ولادت او در سنه هزار هجری در لاهور از بلقیس مکانی دختر راجه اودی سنگه ابن راو مالدیو واقع شده از شرب خمر و جمیع مناهی توبه کرده در سنه یکهزار و سی و هشت هجری در آگره بر تخت هندوستان نشست تاریخ جلوس اینمصرع است (وارث ملک سلیمان آمده) نظام الدین آصف خان و سایر امرای جهانگیری بدرگاهش پیوستند و نوازش یافتند و در بدو دولت نذر محمد خان والی بلخ و بدخشان که بعد از وفات جهانگیر بادشاه کابل را محاصره کرده بود منهزم بدیار خویش باز گشت و جوجهار سنگه بن هر سکه دیو بوندیله که از عظمای راجپوتان بود بنی ورزید مهابتخان خانخانان از راه گوالیار و خانجهان لودی حاکم دکن از جانب برهان پور و عبد الله خان فیروز جنگ از راه کالپی روی باو نهادند جوجهار سنگه از کرده استغفار کرد و امیران بدرگاه پیوستند و بسی نگذشت که خانجهان بنی ورزید و از آگره بجانب دکن گریخت خواجه ابو الحسن بموجب فرمان او را تعاقب کرد و خانجهان منهزم بیالای گهاٹ رفت بادشاه روی بدکن آورد و به برهان پور رسیده افواج قاهره را بفتح و قمع او فرمان داد خانجهان بیطاقت شده ره دکن نماند و از راه پکلانه بحالوه شتافت عبد الله خان بهادر فیروز جنگ او را تعاقب کرد خانجهان بملک بوندیله رسید و با پسر جوجهار سنگه رزم کرد و منهزم بجدود و کالنجر افتاد فیروز جنگ باو رسید خانجهان با طایفه قلیل رزم صعب کرد و بقتل رسید بادشاه بحکومت دکن بخانخانان مهابت خان و او خانخانان روی بدکن آورد و در یکهزار و سی و نه هجری قلعه دولت آباد را محاصره نمود و قهرا گرفته شود و نظام شاه فتح خان اهل ملک عنبر را بدست آورده بدرگاه فرستاد و به برهانپور رسیده در گذشت و بعد از و پسرش خانزمان بن خانخانان بحکومت دکن رسید و نظام الدین آصف خان خانخانان بلقب نهاد و در سال هزار و چهل و یک هجری فرنگیان در هوگلی قلعه متین استوار کردند قاسم خان ناظم بنگاله آنرا محاصره کرده نقبها زده به باروت انباشته یورش کرده فتح نمود و چهار هزار و چهار تن از ذکور و اناث فرنگیان باسیری آمدند و قریب ده هزار تن از رعایا بر گنات آن نواح که به بندر فرنگیان افتاده بود بندگی یافتند و از ابتدا تا آخر این قضایا بهزار کس از لشکر اسلام کشته شدند و همدرین سال محمد علی بیگ ایلچی از سلاطین صفوی والی ایران رخصت انصراف یافت و از روز ملازمت تا هنگام رخصت سوای خلعت خنجر مرصع و فیل خاصه با ماده فیل با حوضه سیمین و دیگر اجناس چهار لکهه و بست هزار روپیه نقد انعام یافت و در سنه یکهزار و چهل و دو قلعه دولت آباد بجنگ و صلح بر دست خانخانان سپه سالار مفتوح گشت و همدرین سال محبوسان هوگلی بندر بعضی دین اسلام قبول کردند و برخی در حبس بادبه پیمای عدم گشتند و در سنه یکهزار و چهل و سه هجری بحسن تردد ظفر خان والی تبت اطاعت نمود و سکه و خطبه بنام بادشاه مقرر کرد و همدرین سال بادشاه مع شاهزاده ها بزیارت شیخ منیر لاهوری رفت و چون شیخ خبری نمیگرفت لهذا بسجده و دستاری بنظر ایشان گذرانیده و اظهار قلیلی نقد بجهة تقسیم فقرا کرد شیخ فرمود که فقیر مستحق نمیباشد چه هر که خداوند احتیاج ما سوا ندارد و در سنه هزار و

تاریخ جلوس شاهجهان

چهل وچهار هجری بادشاه بروز نوروز که تحویل آفتاب به برج حمل است بر تخت مرصع که در هفت سال بصرف یک کرور روپیه از آنجمله هشتاد لکهه روپیه راجواهر و یکنیم از قوله طلا سوای اجوره تیار شده بود نشست طول آن تخت سه ذرع وعرض آن دو نیم ذرع وارتفاع از پایه تا نشیمن گاه یکذرع واز آنجا تا سقف پنجذرعه بود وآن تخت را در عهد محمد شاه نادرشاه والی ایران از شاهجهان آباد بایران برد وچهارین سال جوهار سنگه بندیله ابن هرسکه دیو بغی کرد واز دست افواج بادشاهی بسر گردگی اورنگ زیب آواره دشت ادبار گردید وبالآخر بقتل رسید وقلعه دهامولی واورچهه وغیره مسخر ساخت ومنجمله ضبطی اموال جوهار سنگه یک کرور روپیه بر دو صد فیل بار شده باگبر آباد رسید وچهارین سال عادلخان والی بیجاپور از رقص توبه کرد وعرایض بدرگاه بادشاه فرستاد وسکه وخطبه بنام بادشاه کرد وقبول شیده نماند هنگامیکه شاهجهان در وقت شاهزاده گی خسرو را گشته بالشکر عظیم از برهان پور عزیمت ملازمت پدر خود جهانگیر بادشاه نموده بود واهل نفاق نوع دیگر خاطر نشان جهانگیر بادشاه کرده بودند شاه عباس والی ایران که ازمدت خواهان قندهار بود فرصت وقت یافت چه میان پدر وپسر مخالفت در یافته عزم تسخیر قندهار کرد وعبد العزیز خان که از پیش جهانگیر بادشاه ایالت قندهار داشت متحصن شد شاه عباس بمحاصره او پرداخت عبد العزیز خان از قلت زاد وتومیدی کومک در هزار و سی مطابق سنه هفده جلوس جهانگیر بادشاه از قلعه برآمده قلعه را تفویض شاه عباس نمود شاه اورا رخصت هندوستان کرد وقندهار را بکنج علیخان سپرده بایران بازگشت وچون شاهجهان بادشاه بسلطنت نشست واز همه سو خاطرش جمع گشت در سنه هزار وچهل وهفت هجری بعزم قندهار از اکبر آباد به پنجاب شتافت علیمردان خان بجهت قندهار قیام داشت از شاه عباس طلب اعانت نمود شاه عباس انهمینی را حمل بر ودکاندازی او کرده سیاوشخان را که در مشهد بود نوشت که بهانه کومک خود را بقندهار رسانیده علیمردان خان را بالقتل رساند وخود از قلعه قندهار خبردار باشد علیمردان خان بعد از اطلاع این اراده از شاهجهان بادشاه اظهار رسوخ وبندگی کرد وبسیاوشخان نوشت که تا جان در بدست گرد قلعه قندهار نتوانی گشت ودر قندهار سکه وخطبه بنام شاهجهان بادشاه نمود شاهجهان بسعید خان صوبه دار کابل حکم فرمود که باتمام لشکر کابل متوجه قندهار شود وهرگاه قلیچ خان ناظم ملتان از بند وبست قلعه قندهار فراغت نماید علیمردان خان را با توابع روانه حضور کند درهمان سال سعید خان بقلعه قندهار رسیده میرزا شیخ پسر خود را در قلعه گذاشته بالبست هزار سوار وبمصاف سیاوش خان تنها دو در یک کروهی از قندهار سیاوشخان رزمی صعب کرد ومنهزم گشت سعید خان ظفر یافت هژدهم ذیحجه سنه هزار وچهل وهفت علیمردان خان از قندهار روانه شده بملازمت شاهجهان بادشاه اختصاص حاصل کرد وسعید خان قلاع اطراف قندهار را مسخر ساخت ومستقل گشت مخفی نماند که انچه از حقیقت ولایت ایران بظهور پیوست همگی لشکر علوفه خوار ایران دران وقت سی هزار سوار بوده ومحصول ولایت ایران دو کرور ومیست وپنج لکهه روپیه که نیم حصه هندوستان است بوده بالجمله در سنه یکهزار وچهل وهشت شاهزاده محمد اورنگ زیب بجهت تسخیر ولایت بگلانه تعین شده بهرچی زمیندار آنجا ملازمت آمد وقلاع بگلانه تسلیم نمود وبگلانه بهشتاد قلاع نه کانه که سالیر ومولهیر وغیره قلاع ستین اندسی وچهار پرگنه ومحاصل چار لکهه وهزار ویکقریه طولش صد کروه وعرضش هفتاد کروه واندیار که از یکهزار وچهار صد سال مرزبانی آن در سلسله بهرچی زمیندار بود در تصرف بادشاهی درآمد بالجمله شاهجهان بادشاه بنابر تنبیه اهل دکن ودیار شرقی چهار سال در اکبر آباد وغیره توقف نمود شانزدهم ربیع الاول سنه یکهزار وچهل وهشت سیف خان را صوبه دار پتنه وبهلد اس را قلعدار اکبر آباد مقرر نموده بلاهور شتافت ودر لاهور علیمردان خان آمده ملازمت نمود وبخلعت چارقب وبراق مرصع ومنصب شش هزاری ذات ودو اسپ بازین طلای مرصع وچهار فیل وحویلی اعتماد الدوله سرافراز گردید وبعد ازان بخلعت خاصه نادری وبراق مرصع وبرخی از اقمشه

سعید خان

هندوستان و کشمیر و پنج لکهه روپیه نقد اختصاص بخشیده بصوبه داری کشمیر مقرر نموده شاهزاده اورنگ زیب را رخصت دولت آباد نمود
و در شوال آنسال شاهجهان بادشاه با پنجاه هزار سوار بجانب کابل شتافت و چون خبر آمدن شاه ایران بر قندهار رسیده بود شاهزاده
محمد دارا شکوه را با فوج و توپخانه رخصت آنطرف فرمود و درهمین اثنا بادشاه آب اٹک عبور کرده بشهره مقیم و مخیم سرادق گردانیدند و در ربیع الثانی
سنه یکهزار و چهل و نه هجری متوجه لاهور شده سعید خان را بدستور بصوبه داری کابل گذاشت و در هشتم جمادی الثانی آن سال داخل لاهور شد
و علیمردان خان از کشمیر آمده ملازمت حاصل نمود بادشاه حکومت پنجاب نیز باو تفویض فرمود و حسب التماس علیمردان خان برای آوردن آب نهر
از دریای راوی بشهر لاهور یک لکهه روپیه مرحمت شده معماران از موضع راجپور که تا شهر لاهور چهل و هشت و نیم کروه جریبی است شروع حفر نهر
نمودند بعد از انجام کار چنانچه باید آب بنا مدصد هزار روپیه دیگر حواله فرمود و پنجاه هزار روپیه صرف شد کاری نتوانستند کرد آخر باشاره فلک
ملا علاؤ الملک توفی از پنجکروه راه نهر آورد و نهر علیمردان خان را گذاشته سی و دو کروه نو بریده آب وافر آورد و همدرین سال شاهزاده
اورنگ زیب از دولت آباد بحضور آمده بانعامات اختصاص یافت و بادشاه بمنزل او رفت شاهزاده باقسام جواهر و پنجاه فیل یابراق
نقره پیشکش نمود و ششم شوال آن سال آتش باکبرنگر راجمحل افتاد و در اندک فرصت بعمارت شاهزاده محمد شجاع رسیده همه جا منتشر گشت
و هفتاد و پنج کس از خوادم محل سوخته شد و از جواهرخانه وغیره کارخانجات سوخته خاکستر گشت بادشاه فرمان مشتمل بر عواطف بادو لکهه روپیه نقد
و دو لکهه روپیه راجواهر و اکمشه یک لکهه روپیه را زیور ارسال نمود و بست و پنجم شوال آن سال بادشاه از لاهور براه پیرپنجال بکشمیر شتافت
و علیمردان خان را نظامت کابل داد و شاهزاده اورنگ زیب را بدولت آباد رخصت فرمود و سلطان مراد بخش را بکابل فرستاد و گفت
که در موضع بهیره توقف نماید و هرگاه فرمان رسد روانه کابل شود و نهم ذیحجه آن سال بادشاه بسواری کشتی داخل کشمیر گردید و نهم جمادی الثانی
سنه هزار و پنجاه هجری بادشاه از کشمیر بلاهور مراجعت نمود و همدرین سال شیخ سعدالله لاهوری بسفارش موسوی خان صدر کل نظر
گذشت و نجم طالع در چند سال او را بوزارت رسانیدند و بادشاه یکدو سال بعزل و نسق نواح لاهور وغیره پرداخته شیزدهم شعبان سنه
هزار و پنجاه و دو هجری از لاهور متوجه اکبرآباد شد و چهاردهم شوال آن سال از نواح پور به بسواری کشتی قلعه و عمارت دهلی را که
غایت نرسیده بود تماشا نموده در یازده روز داخل قلعه اکبرآباد شد و علیمردان خان ناظم کابل از پیشاور بحضور آمد و بخطاب
امیرالامرا و انعام کرور درم و حویلی اعتقادخان با و مرحمت شد و بادشاه بخانه او رفت علیمردان خان یک لکهه روپیه پیشکش نمود
و شاه او را قبول کرد و او را بصوب کابل رخصت ساخت و در اکبرآباد عمارت و مقبره ممتاز محل که در ابتدای سال پنجم جلوس مشرق
بر دریای جمن که شمالی آن آب میگذرد طرح افگنده بود و آن در غایت وسعت و زیبایش مع چهار مینار زینه دار که در هر چهار جانب آن
از سنگ مرمر بارتفاع پنجاه و نو گز تعمیر یافته و غربی مقبره مذکور مسجد عالی که در هر چهار گنج چهار (برج مثمن سه طبقه عمارت کرده
همین سال باتمام رسیده و خرچ عمارت مقبره که در دوازده سال باهتمام مکرمت خان و میر عبدالکریم باتمام رسید پنجاه لکهه روپیه
شده و سی موضع از اکبرآباد که جمیع آن چهل لکهه دام و حاصلش یک لکهه روپیه تا دو لکهه روپیه محصول سراها و دکاکین وقف این روضه
شده در سنه یکهزار و پنجاه و سه در سلخ جمادی الاول بعد از هفت ساعت و هفت دقیقه از شب گذشته شاهزاده دارا شکوه
بمیمنه سلطان پرویز ممتاز شکوه بوجود آمد و بادشاه برای جشن دو لکهه روپیه انعام فرمود و پوشیده نماند که اختر شناسان هندرا روز
بمصلحت گهڑی قرار داده اند دقیقه نیم گهڑی پیش از طلوع آفتاب و یکگهڑی بعد از غروب از عدد گهڑیهای شب کم کرده بر روز

افزوده اند چنانچه روز بطول در اکبرآباد و در شاهجهان آباد سی و شش و نیم گهری و در لاهور سی و هفت گهری و در کابل سی و هفت و نیم گهری و در کشمیر سی و هشت گهری و در دولت آباد سی و پنج گهری باشد همدرین سال در ماه شعبان بادشاه بزیارت خواجه معین الدین چشتی به اجمیر شتافت و حکم فرمود که در دیگ کلان که اکبر بادشاه وقف آن مقبره کرده بود تا اکنون که یکهزار و یکصد و نود و پنج هجری است موجود است و یکصد و چهل من پخته بوزن شاه جهانی در آن طعام پخته میشود و از گوشت و برنج و مصالح وغیره طبخ نموده بفقرا تقسیم نمودند و پانزدهم رمضان آن سال از اجمیر باکبرآباد شتافت و در اوایل سنه هزار و پنجاه و چهار هجری شاهزاده اورنگ زیب حسب الحکم به برهان پور و شاهزاده مراد بخش از ملتان سنجده بهت پیوستند و شاهزاده محمد اورنگ زیب ترک منصب و دولت زده عزلت اختیار نمود و صوبه داری دکن بخاندوران خان بهادر مرحمت شد و شاهزاده مراد بخش را ابلتان رخصت فرمود در جمادی الثانی آن سال اسلام خان را صاحب صوبگی هر چهار صوبه دکن تفویض نمود و در سنه هزار و پنجاه و پنج هجری راجه جگت سنگه باندزات از حدود توران رسیده بود و اورنگ زیب حسب الحکم به برهان پور و شاهزاده مراد بخش از ملتان بمساکن خود باز رفتند و لغره ربیع الاول آن سال بادشاه بکشمیر داخل شده بود چهارم شعبان بلاهور مراجعت نموده در اوایل ذی الحجه آن سال شاهزاده مراد بخش را با پنجاه هزار سوار و یکهزار و هفتصد امر اوده هزار تفنگچی به تسخیر بدخشان و الماس از لاهور روانه نمود و شانزدهم صفر سنه هزار و پنجاه و شش هجری بادشاهزاده برای تسخیر بلخ و بدخشان از لاهور بکابل شتافت و بیستم جمادی الاول شاهزاده مراد بخش بقندز رسید و راجپوت را بقندز گذاشت و بیست و یکم جمادی الاولی ببلخ شتافت بهرام شاه و سبحان قلی پسران نذر محمد خان والی بلخ بادا بضبط مداخل و مخارج آنجا پرداخت و به نذر محمد خان پیغام فرستاد که خاطرم آرزومند ملاقات است نذر محمد خان متغیر و متوهم شده اشرفی وغیره هر قدر که بتوانست همراه برداشت و با دو پسر سبحان قلی و قتلق محمد و جنید اوزبک و غلام باخود گرفته راه فرار پیش گرفت شاهزاده فوجی بتعاقب او فرستاد نذر محمد خان بعد از زدم منهزم بجانب آمد خود شتافت و سبحان قلی با اوزبکان بخارا رفت و بدست شاهزاده مراد واسیر الامرا علیمردان خان متعلقان و احوال نذر محمد خان که از نقد و جنس قریب هفتاد لکهه روپیه بود افتاد و مخفی نماند که محصول تمام ملک بلخ و بدخشان و سرتاسر ماوراالنهر که در تصرف نذر محمد خان و برادرش بود بهمه وجوه خصوص مال و جوهات و نقدی و غله قریب یک و بیست لکهه خامی که سی لکهه روپیه هندوستان باشد بوده سعد الله خان در پانزده روز از کابل به بلخ رسید و اصالت خان و بهادر خان صوبه داری بلخ و قلیچ خان به نظر بهادر و تور الحسن را نظامت بدخشان داد و همچنین دیگران را باطراف و نواحی بلخ و بدخشان همینه و شهر رهوس آباد و باندان تعین نمود و همدرین اثنا شاهزاده مراد بخش از بید انشی قدم در راه نافرمانی نهاد و تنبا بران بلخ و بدخشان تهانه نیامد و سعد الله خان از بلخ براه جنجان در چهار ده روز بکابل رسیده ملازمت بادشاه نمود و بادشاه بیستم شوال آن مقصی المرام از کابل لاهور شد و پانزدهم محرم سنه یکهزار و پنجاه و هفت شاهزاده محمد اورنگ زیب را رخصت بلخ فرمود و چون از عرایض بهادر خان وغیره شد که عبد العزیز خان والی بخارا با اجتماع لشکر توران عزم بلخ دارد بادشاه دهم ربیع الاول آن سال داخل کابل گردید الماتان عبد العزیز خان با بهادر خان و اصالت خان رزمی صعب کردند بهادر خان و اصالت خان منهزم ببلخ رفتند اصالت خان آنجا در گذ نذر محمد خان پیش شاه عباس والی ایران رفت و طلب امداد نمود شاه او را دلداری کرد و چون داون امداد بطول کشید نذر محمد خ

بشاه عباس پیغام داد که من اینجا برای خوردن آتش و تماشای چراغان مانده بودم و رخصت خواست شاه او را بسیار مدارا کرد که توقف
کند هیچ درنگرفت آخر الامر شاه سارو خان را با جمعی از سپاه همراه او نمود و گفت که از هرات پیش نروند نذر محمد خان از بسطام گذشته براه مشارف
بمشهد شتافت و سارو خان را معاودت نموده رخصت ساخت و خود بطرف مرورودانه شد و از آنجا بفوج باج آمد جمعی فراهم آورده قلعه میمنه را
محاصره نمود و سارو خان متحصن شد و ایام محاصره تا سه ماه کشید در خلال این احوال نذر محمد خان شنید که شاهزاده محمد اورنگ زیب با لشکری
آراسته در نواح بلخ رسیدند نذر محمد خان از پای قلعه میمنه و قتلق محمد پسر خویش که با پنجهزار سوار به تسخیر بلخ رفته بود بمشورت سعید قلماق روی بسوی
عبد العزیز خان نهاد و محمد اورنگ زیب از کابل متوجه بلخ شد و بموضع فرزه رسیده شنید که اوزبک و الیمان با انبوه در تنگی دره کز نزدیک پیوسته اند
شاهزاده محمد اورنگ زیب قیچاقیان و غیره را با فوجی شایسته بر دره فرستاد و ایشان از دره بگذشتند چون فوج اوزبکیه خبردار شدند ایشان را
احاطه کردند جنگی عظیم بمیان آمد اوزبکان غالب آمدند که ناگاه هراول شاهزاده نمودار شد اوزبکان متفرق شدند روز دیگر شاهزاده متوجه
پیش شد اوزبکان و الیمان فوج فوج از دره ها نمودار شده هنگامه رزم برپا کردند حسب الحکم شاهزاده امیر الامرا بر مخالفان تاخت آورد
و هزیمت داد سلخ ربیع الثانی آنسال بهادر خان مع فوج بر کنار پل با نذر محمد خان ملازمت نمود شاهزاده غره جمادی الاول آن سال مظفر و منصور
از بلخ بگذشته منزل نمود و تا دهور سنگه و شمشیر خان را با جمعی بمحافظت بلخ بگذاشت و بعد سه روز از آنجا کوچ نموده و دیگر روز در موضع تیموراباد
فرود آمد لشکر غنیم از هر طرف هجوم آوردند بهادر خان و امیر الامرا بر مخالفان حمله آوردند و اوزبکان رزمی صعب کرده روی بگریز نهادند فوج
شاهزاده با لشکرگاه تعاقب نمودند چیمه و دواب قتلق محمد و غیره غارت نموده باز گشتند و سعید خان ظفر جنگ که محافظت جانب چپ بعهده او
بود و او بسبب بیماری صادق بیگ بخشی را تعیین نموده و گفته که ثبات ورزیده مقهوران را بگذارند که از آب بگذرند مردم صادق بیگ از
بی تدبیری ترددکنان پیشتر رفتند مخالفان از کمین برآمده همه را بقتل رسانیدند سعید خان خان زاد خان و لطف الله خان پسران خود را بکمک
صادق بیگ فرستاد و اوزبکان قتالی فاحش کردند پسران سعید خان بقتل رسیدند و سعید خان نیز بقتل رسید شاهزاده باستماع این خبر جلو ریز آنجا
رسید و بعد از ترددات بسیار اوزبکان را پراگنده و پریشان ساخت و علیمردان خان نیز مساعی جمیله بجا آوردند آنروز از صبح تا شام رزم بود
شب همانجا مانده روز دیگر هنگامه رزم زیاده ازان برپا گشت آخر الامر اوزبکان روی بفرار نهادند روز دیگر خبر رسید که قتلق خان و سبحان قلی
عزم تاخت بلخ دارند شاهزاده متوجه بلخ شد از علی آباد بگذشت اوزبکان فوج فوج از باغات برآمده اطراف لشکر شاهزاده را فروگرفتند
شاهزاده صلاح در باختن ندید فیل سوار ثبات ورزید و از هر طرف که مخالفان هجوم می آوردند بهادران در دفع آنها میکوشیدند هنگام شام
هر دو لشکر بمقر خود ها باز گشتند و دران شب اوزبکان باشارهٔ عبد العزیز خان ترکتازی کرده اطراف لشکر را احاطه داشتند شاهزاده با جمیع
لشکر تمام شب سوار و مدافع کوشید روز دیگر فوجی از فتح آباد و آقچه بمدد شاهزاده رسیده ملازمت نمودند روز دیگر بوجه فیض آباد از اعتماد
سواری تا انجام منزل اوزبکان چون مور و ملخ پراگنده گشت و از هر طرف حمله آوردند و قابو یافتند چندے از اهل اردو را مقتول ساخته
چند قطار شتر بار بردند علیمردان خان جلو ریز برآمده هرچه برده بودند باز گرفت در آن رزمی صعب کردن اتفاق افتاد بالآخر شاهزاده
ظفر یافت شانزدهم جمادی الاول شاهزاده کوچ نموده باز اوزبکان اطراف لشکر را فروگرفتند و تیر اندازی نمودند همچنین بیستم ماه مذکور
شاهزاده در ظاهر بلخ نزول نمود الیمان و اوزبک گرداگرد او برآمده دست اندازی نمودند قدرین اثنا خبر رسید که قتلق ماه مذکور عبد العزیز خان
از دریای جیحون گذشته و بسیاری از لشکر با نفس غرق آب شده هر کدام بطرفی پراگنده شدند پوشیده نماند که چون شاهزاده اورنگ زیب

از شاهجهان شاه رخصت به تسخیر قلعه بلخشد پنجاه هزار سوار که همراه شاهزاده مراد بخش تعین شده بودند با ایشان مقرر شد نذر جمعیت او زبکان
بریک لکه سوار همراه عبدالعزیز خان و سبحان قلی بوده شاهزاده با این جمعیت قلیل با مخالفان محاربه نموده بالجمله غره جمادی الثانی بعرض رسید
که لشکر اوزبکیه اراده تاخت بدخشان دارند بادشاه شاهزاده مراد بخش را حراست کشمیر تفویض نمود و چون نذر محمد خان بعد از شکست بایران رسیده
از شاه عباس امداد چنانچه میخواست نیافت لاجرم بر بلخ مراجعت نمود و نهضت عبدالعزیز خان و تمامی لشکر ماوراء النهر شنیده از همه جانب نومید شده
مکتوبی مشتمل بر اظهار اطاعت بشاهزاده اورنگ زیب نوشته خواهش ملاقات نمود شاهزاده اورنگ زیب نامه نذر محمد خان را پیش بادشاه
فرستاد بادشاه گروه های اورا ناکرده انگاشته متوقعات اورا قبول نمود و بشاهزاده محمد اورنگ زیب نوشت که اگر نذر محمد خان شمار املاک
کندز بلخ و بدخشان اورا داده بالشکر بادشاهی عازم حضور شوند بادشاه بعد ازین سلخ رجب از کابل بلاهور شتافت و غره شوال آن سال
داخل لاهور شده باکبرآباد رفت نذر محمد خان بعارضه بیماری توقف در ملازمت شاهزاده نموده و ببیره خود قاسم سلطان را با کفش کاری
قلیچ خان پیش شاهزاده فرستاد شاهزاده اورنگ زیب اورا اعزاز کرده برسند خود نشاندند و بعد از رخصت او امیر الامرا علیمردان خان
بطریق اصلاح ظاهر کرد که باوجود گرانی غله و عدم کاه و هیمه و قرب زمستان توقف اینجا محالست و تا رسیدن جواب از بادشاه راه
از برف مسدود خواهد گشت لاجرم شاهزاده قلاع بلخ را تسلیم کفش قلیچ خان کرده چهارم رمضان آنسال بکابل مراجعت کرد و بصعوبت تمام
بیست و دوم شوال آنسال بکابل رسید مخفی نماند که از آغاز تسخیر مملکت بلخ وغیره تا تاریخ مراجعت شاهزاده اورنگ زیب دو کرور روپیه
در وجه مواجب و دو کرور روپیه در سرانجام ضروریات آن مهم صرف شد و در محرم سنه یکهزار و پنجاه و هشت هجری عنبر اشهب یکقطعه که بوزن
هفتصد تولچه بقیمت ده هزار روپیه در سرکار بود و بحسب اتفاق فتیله قندیلی شکل افتاد از اطلای مشبک گرفته و مینا کاری بر آن کرده
و بجواهر مرصع نموده و الماس بوزن صد سرخ که قیمتش دو لکه و پنجاه هزار روپیه بود نصب نموده مجموع در تیاری آن سته لکه و پنجاه هزار روپیه صرف
شده و آن بگل محمدی موسوم شده از الطریق تحفه مصحوب حاجی محمد سعید با یک لکه و شصت هزار روپیه خیرات مکه فرستاد و حاجی را
بمنصب پانصدی ذات و انعام دوازده هزار روپیه سرافراز ساخت و بادشاه دوازدهم ربیع الاول آنسال از اکبرآباد بشاهجهان آباد
مراجعت نمود و عمارت نو احداث شاهجهان آباد را تماشا نموده و در بیست و چهارم ربیع الاول آن سال که یکهزار و پنجاه و هشت هجری مطابق بیست و یکم
جلوس بود داخل قلعه و عمارت شاهجهان آباد شد تخت بر سر بارگاه چهل ستون که در پیش آن اسپک و لباول بطول هفتاد و عرض
چهل و پنج در عه در مدت مدید بصرف یک لکه روپیه تیار شده بود هر چهار ستون نقره بار تفاع بیست و دو گز بسعی سه هزار فراش ایستاده شده
بود نزول فرمود و خاص و عام را بر مراد خاطر کامیاب گردانیدند تا نه روز جشن نموده و همدرین سال از عرضداشت امیر الامرا علیمردان خان
بعرض رسید که عبدالعزیز خان والی بخارا لشکری از ماوراء النهریان بنابر تسخیر بلخ بر سر نذر محمد خان فرستاده بادشاه راجه متهلداس و نذر بهادر
را با فوجی شایسته روانه کابل نمود و همدرین سال از عرضداشت خواصخان قلعدار قندهار بعرض رسید که شاه عباس والی ایران بعزم تسخیر
قندهار از اصفهان برآمده بمشهد رسیده بادشاه ستوم ذیقعده آن سال را از شاهجهان آباد بلاهور شتافت و دوازدهم ذیحجه داخل لاهور شده
و در محرم سنه هزار و پنجاه و نه هجری از عرضداشت قلعدار قندهار بوضوح پیوست که دهم ذیحجه سال گذشته والی ایران قندهار را محاصره نموده
بادشاه سعدالله خان و بهادر خان و راجه جسونت سنگه وغیره را با پنجاه هزار سوار بانعام مساعده و تنخواه سه ماهه پیشگی سرافراز ساخته بخصوصت
بجانب قندهار نمود و حکم شد که شاهزاده اورنگ زیب از ملتان از راه بهیر بریاست این فوج پرداخته بجانب قندهار رود و خود و بقیه [illegible]

آن سال از لاهور بکابل شتافت و دوازدهم ماه مذکور از آب چناب عبور فرمود و در وقت کوچ عرضی سعد الله خان بعز عرض رسید که هشتم صفر سنه هزار و پنجاه و نه هجری خواجه خان قلعدار قندهار بولایی ایران باز گذاشت و سایر قلاع متعلقه آنولایت بتصرف او در آمد بادشاه شاهزاده اورنگ زیب و سعد الله خان را نوشت که اکنون که فرلباش بعد از تسخیر قلعه قندهار متوجه دیار خود گردید بسرعت تمام بقندهار رسیده در تسخیر قلعه سعی نمایند شاهزاده و سعد الله خان از آب نیلاب گذشته منزل گزیدند بسبب کثرت برف از پشاور روانه شده بیست و یکم ربیع الثانی آنسال داخل کابل گردیدند قحط غلا بدید آمد اما بنابر تاکیدات بادشاه بعد از پانزده روز روانه قندهار شدند و بغزنین رسیده عرض داشتند که در آنجا روپیه را و آثار غله و کاه نایابست و تسخیر هیچ بهم نمیرسد حکم شد که این قسم امور منظور ندانسته البته متوجه قندهار شوند و ما راهم رسیده دانند شاهزاده و سعد الله خان روانه پیشتر شدند چهارم جمادی الاول آن سال شاهزاده با لشکر بقاصله نمیگیروه از قندهار فرود آمدند و در گرفتن قلعه قندهار کوششهای مردانه کردند موسم زمستان نزدیک رسید صلاح در مراجعت دیدند در خلال انحوال بوضوح پیوست که از والی ایران سی هزار سوار عنقریب رسیده بنابران دوازدهم شعبان شاهزاده رستم خان وغیره را بدفع قزلباشان زرعی صعب نموده منهزم گشتند فوج شاهزاده ظفر یافت شاهزاده آن فتح را عظیم دانسته تسخیر قندهار را بسال آینده قرار داده بجانب هندوستان شتافت و بادشاه از نیلاب عبور نموده در چهار رودبه پشاور رسید و همدرین اثنا نذر محمد خان بعد یافتن بلخ و بدخشان استدعای خلاصی متعلقان نموده بادشاه برطبق آن متعلقان نذر محمد خان را بانعام سرافراز ساخته رخصت بلخ فرمود و پسر و خان سلطان و بهرام سلطان دو پسر کلان نذر محمد خان برفتن بلخ راضی نشدند و بمواجب عظمی سرافراز شده همدستان ماندند بادشاه سلخ شعبان آن سال شاهزاده محمد دارا شکوه را تا رسیدن شاهزاده اورنگ زیب وغیره لشکر از قندهار حکم استقامت در شهر کابل فرمود متوجه هندوستان شد و پنجم شوال آن سال داخل لاهور گردید پانزدهم ذیحجه آن سال اورنگ زیب و سعد الله خان از باسق قندهار آمده بخدمت پیوستند پیش ازین نظامت صوبه ملتان بشاهزاده اورنگ زیب بوده در نیولا صوبه ٹھٹھه و بهکر و سیوستان نیز مرحمت شده دوازدهم ذیحجه آن سال بادشاه از لاهور کوچ فرموده دوازدهم محرم سنه هزار و شصت هجری داخل عمارت شاهجهان آباد شد و شاهزاده مراد بخش را نظامت کابل داد و شاهزاده محمد دارا شکوه بیست و پنجم سنه مذکور از لاهور بخدمت پیوست چون سن بادشاه از شصت تجاوز نموده بود ارباب شرع از روی کتب فقه فتوی دادند که اگر کار فرمائی زمانه بسبب ضعف بدن افطار نماید فدیه بدهد لاجرم حکم شد که در هر رمضان شصت هزار روپیه بفقرا داده باشند و همدرین سال بعرض رسید که سلطان محمد خان والی روم سید محی الدین نامی را بر سالت فرستاده و او داخل سورت گردیده حکم شد از سورت تا اکبر آباد هر شهر که برسد ده هزار روپیه جهت خرچ او بدهند نوزدهم محرم سنه یکهزار و شصت و یک هجری شاهزاده اورنگ زیب از ملتان بخدمت پیوست غره ربیع الاولی بادشاه از شاهجهان آباد بسمت کشمیر روانه شده در اعزآباد منزل کرده شاهزاده اورنگ زیب همدرین منزل رخصت ملتان گشت بادشاه بیست و سوم جمادی الثانی آن سال بکشمیر نزول کرد و بعرضی رومخان بعرض رسید که میرزا عیسی که از نمقور فرار نموده بولایت تبت متصرف شده بود با اقبال بادشاه میرزای مسطور فرار شده تبت را با توابع بتصرف بادشاهی آورده بادشاه رومخان را باضافه منصب سرافراز ساخته ولایت تبت را که هشتاد لکه دام جمعدار دیجاگیر او و برادرانش مقرر شد بطریق وطن مرحمت فرموده غره رمضان آنسال از کشمیر متوجه هندوستان شد و فرمود که این همه قصد یه کشیده بکشمیر آمدن محض فعل عبث است بعد ازین هرگز بدین طرف نخواهم آمد و در راه شاهزاده دارا شکوه بیسران از لاهور آمده بخدمت پیوست و دهم ذیقعده آن سال بادشاه داخل شد و سید محی الدین ایلچی قیصر روم بخدمت رسیده و نامه قیصر با دو اسپ مع ساز مرصع و تحفهای مروارید از جانب قیصر نظر گذرانیده و پانزده هزار روپیه انعام یافت همدرین

همبالی

سال بعرض رسید که نذر محمد خان والی بلخ که روانه مکه معظمه شده بود در نزدیکی سمنان سلخ جمادی الثانی سنه هزار و شصت و یک دولت جبات
سپهر بادشاه خسرو بهرام اسپران خان مرحوم را تغریت کرده مهربانی نمود عمره در بجه آن سال حاجی احمد سعید را برسالت پیش قیصر روم فرستاده و
دوازده هزار روپیه باو داد و شمشیر مرصع و چیغه بقیمت یک لکهه روپیه با نامه قیصر ارسال داشت و متاع یک لکهه روپیه بفقرای مکه معظمه و مدینه
منوره نیز ارسال داشت و سید محی الدین بانعام پانزده هزار روپیه سرافراز شده با حاجی احمد سعید رخصت یافت و هشتم ربیع الاول سنه هزار و
شصت و دو هجری بشاهزاده محمد اورنگ زیب فرمان صادر شد که شانزدهم ربیع الاول ساعت کوچ بجانب کابل مقرر شده آیشان همین ساعت
از ملتان روانه قندهار شوند و پنج لکهه روپیه نقد و پنجاه هزار روپیه راجواهر وغیره بشاهزاده فرستاده و نوازش خان و قلیچ خان و راجه بهاژ سنگه
بوندیله وغیره بمنصب امرای نامدار با جمعیت بیست هزار سوار بخدمت شاهزاده تعین نمود و شانزدهم ربیع الاول مذکور از لاهور بجانب کابل شتافت
و در همین ساعت سعد الله خان را با پنجاه هزار سوار بسمت قندهار روان ساخت و خود چهارم ربیع الاول داخل کابل شد و دهم ماه مذکور شاهزاده محمد شجاع
حسب الحکم از بنگاله بخدمت پیوست و هجدهم اثنا بعرض رسید که شاهزاده محمد اورنگ زیب و سعد الله خان سوم جمادی الثانی قلعه قندهار را
محاصره کردند و بسر کردن نقب و ساختن سلامت کوچه و نقب و مدمه و امثال آن مستعد شده قلعدار قندهار در غایت استقامت بشجاعت و
پردلی با ایشان رزم میکنند شاهزاده و سعد الله خان بنابر نفاق امیران کاری از پیش نتوانستند برد و نیز زمستان بر سر رسیده بود مجال توقف
در آنجا ندیده بود لاجرم تسخیر قلعه را بسال دیگر گذاشته معاودت نمودند بادشاه تعمد نظم صوبه کابل بمحمد دارا شکوه نمود لهذا ملتان بمحمد دارا شکوه و کابل
بادشاه از کابل بلاهور شتافت و شاهزاده محمد دارا شکوه را با پسرش سلطان سلیمان دستوری کابل داد و امیر الامرا و علیمردان خان و راجه
جیسنگهه وغیره را با شاهزاده مرخص نمود و بیست و یکم رمضان شاهزاده اورنگ زیب بانعام ولایت بکلانه بجمع کرور دام سرافراز شده رخصت
و کن یافت و یازدهم محرم سنه هزار و شصت و سه هجری بادشاه بشاهجهان آباد رسید شاهزاده محمد دارا شکوه معروض داشت که سوم ربیع الاول
سنه هزار و شصت و سه هجری ساعت روانه شدن لشکر و هفتم جمادی الثانی سال بیست و هفتم جلوسی تاریخ محاصره قلعه قندهار مقرر شده امیدوار
رخصت است بادشاه بخط خاص نوشت که آن بود کارگار مبارک ساعتی بهیت نهضت قندهار اختیار نمود و همرای بدرقه تائید آلهی براه ملتان
متوجه مقصد شود و در تسخیر قلعه قندهار سعی موفور بکار برند و از حضور برای شاهزاده بدفعات از جواهر مرصع آلات و شمشیر اسپ و فیل و یک
لکهه اشرفی و یک لکهه روپیه نقد مجموع بیست لکهه روپیه ارسال داشت و دو توپ کلان یکی کشور کشا و دویم گنده پیچی که هر کدام یکمن کوله آهن
میانداشتند و هفت توپ هوائی و سی توپ خورد و هزار کلوله پنجهزار من باروت و پانصد من سرب و چهار هزار ربان و سه هزار شتر خزانه و فوجداری
و صد لکهه روپیه نقد مرسول داشت و از امیران عظام هفتاد کس و پنجهزار منصبدار مجموع هفتاد هزار سوار قلمی و ده هزار تفنگچی و شش هزار
بیلدار و پانصد نقب کن و پانصد سقا و شصت فیل وغیره که تفصیلش طولی داشت همراه شاهزاده تعین نمودند شاهزاده محمد دارا شکوه بقندهار
شتافت و فوج از پیشتر روانه قندهار نمود که بروز ساعت معهود قلعه را محاصره کنند دوم جمادی الثانی رستم خان وغیره با دوازده هزار سوار
بقندهار رسیده و هفتم ماه مذکور محاصره نمودند و شاهزاده تاریخ پانزدهم در باغ میرزا کامران که نیکروهی از قلعه قندهار مرکبار کلانی واقع است
منزل نموده در تضییق حصار کوشیدند و نقب زدن و راست کردن کوچه خم و پیچ و کوچه سلامت بنیاد نهاد و متحصنان قلعه کلوله چون ژاله در باران

داشته ثقب وکوچه راخراب ساختند جعفر حسب الامر شاهزاده تمدمه ابطال مفتاد و پنج عرض پنجاه و پنج ذراع انتفاع بیست و هفت درع بصرف یک لکمه روپیه در چهل روز برافراخته ده توپ بالای آن برآورده کار بر متحصنان تنگ ساخت و دیگر بعد از پنجاه و شش روز از هزارگزراه قلیچ خان و عبدالله خان بکنار خندق رسیدند و مردم رهبه راجروپ دیوار برج را کاواک نموده در انجا گرفتند متحصنان آنقدر توپ و تفنگ و چادرهای توپ الوجه را آتش زده اند اختند که مردم راجزوی ثبات فورزیده باز گشتند و در خلال این حوال قلعه بردست رستم خان مفتوح گشت چون مدت محاصره قلعه قندهار بچهار ماه کشید سپاهیان باتفاق یکدیگر زینه بابرو دوش گرفته بپای حصار داشته یورش کردند و مردانه نمایان بکار بردند و در میان دست از جان شستند و بجان کوشیدند و بمدافع مخالفان هم بجان کوشیدند الحاصل هزار کس در آن یورش زخمی و قتیل شدند و کاری پیش نتوانستند برد و همچنین چند مرتبه یورش نمودند و انواع تدابیر در تسخیر قلعه انگیختند هیچ فائده مترتب نشد چون محاصره از پنجاه در گذشت زمستان آغاز نمود و سرانجام گلوله و باروت بآخر رسید و در صحرا علف دازوقه در لشکر نماند ناچار انمرتبه هم تسخیر بسال دیگر داشته بازدهم ذیقعده شاهزاده مراجعت نموده و بغیره دیجه آن سال در منزل دوکی رسیدو رستم خان را با لشکر بتعاقب گذاشته خود بطریق ابیخار در هژده روز در ستم خان در بیست و یکروز بمانان رسیده بعد از توقف یازده روز بتاریخ دهم محرم سنه هزار و شصت و چهار داخل لاهور شد و بادشاه شانزدهم محرم سنه هزار و شصت و چهار داخل اکبرآباد شد و در مسجد جامع که درون قلعه سراپا از سنگ مرمر بصرف لکمه روپیه در عرصه هفت سال باوآخر سنه هزار و شصت و سه هجری باتمام رسیده بود و دوگانه شکر بجا آورده و چهاردهم صفر داخل قلعه شاهجهان آباد شد و پانزدهم صفر شاهزاده محمد دارا شکوه با سلطان سلیمان شکوه از قندهار بکوچهای متواتر بخدمت پیوست از نوشتجات سورت بعرض رسید که سلطان محمد خان بادشاه روم ذوالفقار آقا برادر صالح پاشا وزیر اعظم سلطان ابراهیم پدر خود را بطریق رسالت فرستاده بود به بندر سورت رسید حکم شد که از خزانه بندر سورت محمد طاهر ملازم شاهزاده اورنگ زیب و در بار بیگ و اوجین محمد بیرک دیوان شاهزاده محمد مراد بخش از جانب آن والا گهر و از خزانه اکبرآباد مجموعه پنجاه هزار روپیه بایلچی مذکور بعنوان ضیافت رسانیدند و در ربیع الثانی آن سال شاهزاده مراد بخش بابسرش ایزد بخش ملازمت نمود و همانوقت بعنایت خلعت و صوبه احمدآباد گجرات بتغیری شایسته خان و اضافه سه هزاری و سه هزار سوار بمنصب پانزده هزاری و ده هزار سوار پنج هزار و دو اسپه و یک کرور دام و پنج لکمه روپیه نقد بطریق انعام سرافراز شد خسروی میرتمه که از نوکران بادشاهی بود از بیرون محجر سیمین تمشیر آخته بجانب بادشاه دوید نخستین زینه ایوان دیوان عام رسیده بود که نوتنجان کوتوال و خواجه رحمت الله میرترک دارا دولت خان بضرب چوب و تمشیر او را کشتند و هر سه کس با اضافه سرافراز گشتند ذوالفقار آقا ایلچی روم که بنواح شاهجهان آباد رسیده بود لشکر خان بخشی و قباد خان و طاهر خان تا کنار شهر استقبال کرده بملازمت رسانیدند ایلچی بعد از ادای تواضع نامه پادشاهی و خنجر مرصع و دو اسپ رومی نژاد و بازین مرصع و عبای مروارید دوز از طرف قیصر بگذرانید بعطای خلعت و خنجر مرصع و سی هزار روپیه نقد سرافراز گشت و غره جمادی الثانی آغاز سال بیست و هشتم جلوسی ایلچی روم بانعام سی هزار نقد و صد صد تولکی و یکه روپیه بموزن آن و اسپ با ساز طلا از سرکار خاص و انعام جیغه مرصع و هشت هزار روپیه نقد و دو اسپ بازین نقره از سرکار شاهزاده محمد دارا شکوه و پانزده هزار روپیه نقد از سرکار بیگم صاحبه و پنج هزار روپیه از سرکار سلیمان شکوه سرافراز شده و پانزده هزار روپیه عمدة الملک سعدالله خان نیز بایلچی مذکور داد و قایم بیگ را که کوتوال اردو بود بعنایت جیغه مرصع و شمشیر و سپر و جمدهر باساز مینا کار و اضافه منصب و یک لکمه روپیه عوض جاگیر مقرر ساخته بانامه یکقطعه خنجر مرصع و حقه بلور مملو از عطر و یکقطعه زهر مهره و دو هزار پارچه بقیمت دو لکمه و پنجاه هزار روپیه بطریق هدیه بحضرت قیصر روم بازوالفقار آقا روانه نمود و در دیجه آن سال نزد بادشاه خواجه معین الدین

باجمیر شتافت وهنگام بازگشت بعرض رسید که در زمان جنت مکانی مرحمت قلعه چیتور منع بود اکنون رایه جبلت سنگه بان مرتکب شده حسب الحکم سعد الله خان باسی هزار سوار بدانجا شتافت تا قلعه را منهدم سازد و رانا عجز نموده و بشفاعت محمد داراشکوه اظهار اطاعت معروض داشت حکم شد که اگر پسر خود را باین پیشین بحضور فرستاده باهزار سوار در دکن حاضر دارد عفو تقصیرات او نموده آید رانا قبول کرد و بیستم ذی حجه آن سال سعد الله خان بظاهر چیتور رسیده در عرصه چهار کروه روز پنج دوازده آن را با خاک برابر ساخته متوجه حضور گشت حاجی احمد سعید که پیشتر بروم رفته بود آمده ملازمت نمود سلخ ذیحجه مذکور امیر الامرا علیمردان خان از کشمیر تا بایران رسیده بخدمت پیوست پسر رانا که شش سالگی عمر داشت باهزار سوار بیست و یکم محرم سنه هزار و شصت و پنج هجری بحضور رسید بادشاه او را با هشت کس از همراهیانش باتعام اسپ و خلعت سرافراز فرمود بیست و ششم محرم مذکور برخصت پیل و اسپ رخصت وطن فرمود هفدهم صفر آن سال بادشاه داخل اکبرآباد شد و شاهزاده سلطان محمد خلف اورنگ زیب که از دکن براه کهانی جانده بانشایسته خان همه پیشکش پدر خود بملازمت رسیده بود بعطای خلعت و اسپ و از اصل و اضافه بدو صد روپیه یومیه نقد سرافرازی یافته بود نوزدهم صفر آن سال باتعام مرسوم پنجاه هزار روپیه نقد سرافراز شده رخصت برهانپور شد و لکهه روپیه از خزانه برهانپور بشاهزاده اورنگ زیب مرحمت شد بادشاه در اکبرآباد بسواری کشتی داخل قلعه شاهجهان آباد گردید و هشتم ربیع الثانی سال هزار و شصت و پنج هجری مطابق سنه بیست و نه جلوسی جشن نوائین وزن بیزان آغاز سال شصت و ششم قمری از عمر بادشاه زیب و زینت یافته و رسم داد و دهش و آئین آرایش فرمود نخستین شاهزاده محمد داراشکوه را بعنایت خلعت خاصه با نادری زرنگار که برگلهای آن قرصهای مرصع الماس دوخته بودند و ورش بادرهای آبدار مطرز بود و دو لکهه و پنجاه هزار روپیه قیمت داشت و سرپیچ بقیمت یک لکهه و هفتاد هزار روپی لکهه روپیه نقد مرحمت گردانیده بخطاب شاه بلند اقبال سرافراز ساخت و پسرش سلیمان شکوه را باضافه دو هزاری هزار سوار منصب دوازده هزاری هفت هزار سوار و شایسته خان بصوبداری مالوه کامیاب گردیدند و امیر الامرا علیمردان خان رخصت کشمیر یافت و سعد الله خان و غیره پنجاه و نه امرای عظام را از سرکار شاهزاده باچار قب و خلعت بارجی اقمشه و نیز خلعت نقد عنایت شد و شاهزاده محمد شجاع پنجاه و دو اسپ و سلطان محمد پسر عالمگیر یک کرور دام از صوبه بنگاله و اوڑیسه انعام شد و بحکیم صالح تمام زرجیب مرحمت شد و زرجیب عبارت است از خوانچه که مشتمل بر اکثر ضروریه اشیا چون تریاق دوادار المسک و نوشدارو و کموتی و زهرمهره و مومیائی و جدوار خطائی و امثال آن و صد اشرفی و صد روپیه نقد هموزنه و همه خاور حضور میباشد و نورالدین قلی دستوری یافت که بوع طلاکه حسب الالتماس عادل خان منشور نوازش او بر آن مرتسم شد بابرخی اقمشه و خنجر مرصع به بیجاپور رساند و دهم ذیحجه آن سال بادشاه بجهت دوگانه عید الضحی بعیدگاه بیرون دهلی شهر شاهجهان آباد در عرض یک و نیم سال بصرف پنجاه هزار روپیه آخر ذیحجه آن سال باتمام رسیده بود رفت بعرض رسید که ذوالفقار آقا ایلچی روم از سورت بر جهاز رضائی سوار شده و چون بجای رسید که از انجا بمکه معظمه دوازده منزل است اکثر اسباب خود را در آن جهاز داشته بجده روانه گشت و سی هزار اشرفی و صندوقچه جواهر همراه گرفته باجمعی براه خشکی در ششم روز داخل جده شد و چون جهاز مذکور سه منزل جده رسید در آب غرق شد و ذوالفقار آقا که بیمار بود از شنیدن این خبر بحسرت ازین منزل ناکام رحلت نموده و در محرم هزار و شصت و شش هجری از خزانه دکن لکهه روپیه بشاهزاده محمد اورنگ زیب مرحمت شد محمد سعید مخاطب بمیر جمله که مدار المهام قطب الملک دکنی بود ولایتی از کرناتک بطول صد و پنجاه و عرض سی کروه مشتمل بر معادن الماس از کرناتکیان انتزاع نموده

وبعد از اخذ این ملک که چهل کرور روپیه حاصل گذاشت جمعی معاندان مزاج قطب الملک را از و منحرف ساختند از جمله مینی او برهم شده
شاهزاده محمد اورنگ زیب توسل جسته التماس طلب خود نمود شاهزاده فرمان مشتمل بر الطاف و منصب پنجهزاری ذات و دو نیم هزار سوار و
پسرش محمد امین دو هزاری و هزار سوار مصحوب قاضی محمد عارف روانه نمود حاجی فولاد ایلچی عبد الله خان والی کاشغر مشمول اسپ
بنظر گذرانید شش هزار روپیه انعام یافت سری پت زمیندار جوار که سمت شمال آن بسر حد تنگانه و جنوبی ولایت نوکن پیوسته و بندری دارد جتول نام
سر بفساد برداشت اورنگ زیب زمینداری آنجا به راو کرن داد بیست و دوم جمادی الثانی آن سال سعد الله خان که از فنون علوم رسمی و
فصاحت زبان از سایر اهل روزگار رتبه عقل اول داشت بعارضه قولنج در گذشت بادشاه ازین واقعه متالم گشت و نوکران او را عنایات گوناگون
مبذول داشته و لطف الله خان پسر شانزده ساله او را بمنصب معتصدی صد سوار و دیگر پسران و دختران و چهار زن آن مرحوم بیوسیه مناسب مفتخر
گردانیده و برای رگهناتهه دیوان تن را حکم فرمود که تا مقرر شدن دیوان اعلی بعرض رسانیده باشد بهادر چند مرزبان کماون بخدمت آمد و دو فیل و بعضی
اشیای دیگر پیشکش گذرانید بادشاه او را اسپ کهی و ترکی و جمدهر و شمشیر و سپر با یراق مینا کار و سرپیچ مرصع و مالای مروارید و دست بند و غیره بخشید
و برگنه و غیره دیگر بجمع دوازده لکهه دام عطا کرده رخصت وطن کرد و قطب الملک محمد امین پسر محمد سعید میر جمله را قید کرده اموال او را متصرف شد
و اورنگ زیب حسب الحکم بادشاه بگلکنده شتافت و پسر خود سلطان محمد را در مقدمه روانه کرد و قطب الملک عذر تقصیرات نمود و محمد امین را
با والده اش روانه درگاه ساخت محمد امین بدوازده کروهی حیدر آباد رسیده بخدمت پیوست چون قطب الملک از نقد و جنس میر جمله بیچ و اپس نداده بود
بامران سلطان محمد بحیدر آباد که از گلکنده سه کروه انطرف است نزول نمود قطب الملک سه لک نقد و جواهر از حیدر آباد گرسخته بقلعه گلکنده در آمد
روز دیگر سلطان محمد قصرا از نوکران قطب الملک حیدر آباد را گرفت و از تاراج و غنیمت شهر را محافظت نمود شاهزاده اورنگ زیب بعد
شانزده روز بحیدر آباد رسید و غرض بگلکنده نمود و قلعه گلکنده را محاصره کرد و در تضییق حصار کوشید کار بر متحصنان قلعه تنگ شد قطب الملک
زمینهار خواست و پیشکش مقرری سنوات و اسباب سیر جمله و نسبت دختر خود بسلطان محمد قبول کرد شاهزاده اورنگ زیب عفوی جرایم
قطب الملک کرد از گلکنده مراجعت نموده داخل اورنگ آباد شد محمود عادل شاه والی بیجاپور در گذشت نوکران که اکثر غلامانش بودند
علی نامی را که محمود عادل شاه بفرزندی گرفته بود بجایش نشاندند شاهزاده اورنگ زیب فرمان رسید که با لشکر دکن بدانجانب شتابد و
بعد رسیدن بشال بادشاه بمجلس پورکه بر کنار دریای جمن متصل دامان کوه شمالی که بکوه سرمنجال است و بمضافات جهل و هفت کروه از شاهجهان آباد
در سال سیصد و هشتم جلوسی حکم احداث عمارت آنجا شده بود شتافت آب و هوای آن موافق طبع یافته بفیض آباد موسوم ساخت و بعد
جمادی الثانی آنسال سلطان بخدمت بختی دوم و منصب دو هزاری و پانصد ذات و سه صد سوار و خواجه رحمت الله میر ترک که سابق سربلند خان
خطاب یافته بود اکنون بخدمت آتشه بیگی از تغیر اسد خان سرافراز شدند دوم رجب آن سال بادشاه از فیض آباد بسواری کشتی داخل قلعه
شاهجهان آباد شد در آنوقت بسمع بادشاه رسید که علیمردان خان فوت کرد پسرش ابراهیم خان و عبد الصمد بیگ باضافه منصب و دیگر نوکرانش
علی قدر مراتبهم سرافراز شدند و متروکه علیمردان خان که از نقد و جنس یک کرور روپیه بضبط بود سی لکهه روپیه به ابراهیم خان بیست لکهه بسه
پسر و دو دختران مرحمت شد و پنجاه لکهه روپیه عوض مطالبه کشمیر در سرکار ضبط شد و دوازدهم ربیع الاولی آن سال شاهزاده اورنگ زیب
حسب الحکم بادشاه بر علی که بعد فوت محمود عادل بسلطنت بیجاپور رسیده بود لشکر کشید و قلعه بیدر را محاصره کرد سیدی مرجان فلعدار که غلام
ابراهیم عادل شاه بود و از سنی سال بحر است آنقلعه می پرداخت متحصن شد اورنگ زیب بیست و سوم جمادی الثانی آن سال بر قلعه بیدر یورش کرد

میرجان قلعدار که با هشت پسر و تمام جمعیت نزدیک برج آمده ایستاده سرگرم مقابله و مدافعه بود درین اثنا شراره آتش از حقهٔ بان در جائیکه باروت
و بان متصل میرجان جمع بود افتاد میرجان با دو پسر و چند کس دیگر بسوخت مجاهدان از اطراف و جوانب حمله آوردند قلعدار که منور از جان رمقی داشت
امان طلبید و پسران خود را با کلید قلعه پیش شاهزاده همراه ملک حسین که پیشتر امان نامه برده بود فرستاد روز دیگر میرجان در گذشت شاهزاده تمامی را
بمحافظت قلعه و شهر بیدر برگماشت از نقد و جنس مبلغ لکهه روپیه و دو صد و سی توپ بقبض ضبط آمد شاهزاده سلطان محمد معظم را در قلعه بیدر
گذاشته بیست و سوم رجب آن سال بتنبیه سنوا بهوشنده و تسخیر قلعه کلیانی شتافت و بیست و نهم رجب مذکور قلعه کلیانی را محاصره نمود دلاور خان حبشی متحصن
شاهزاده در تضییق حصار کوشید غره ذیقعده آن سال که سنه یکهزار و شصت و هفت هجری بود دلاور خان با کلید قلعه بخدمت رسیده رخصت
بیجاپور گرفت قلعه مسطور بتصرف شاهزاده درآمد بادشاه ولایت بیدر و قلعه کلیانی با مضافات و قلعه رنکدیده با توابع که دو کرور دام باشد
بشاهزاده انعام کرد شاهزاده منظفر و منصور با اورنگ آباد مراجعت نمود مفتم ذیحجه آن سال ناگاه بادشاه را حبس بول و طبع دودرم اسافل بهم
و بعد هفته اندک فرصت از معالجه اطبا حاصل شد شاهزاده محمد دارا شکوه را با ضافه ده هزاری و ده هزار سوار و دو اسپه و منصب پنجاه هزاری
چهل هزار سوار سی هزار دو اسپه و انعام یک کرور دام که از سابق و لاحق بیست کرور دام باشد سرافراز ساخت و هفت لکهه و پنجاه هزار
روپیه زکات سایر شاهجهان آباد معاف فرمود و حکم نمود که هر جا که باشم زکات آنجا معاف باشد پنجم محرم سنه هزار و شصت و هشت هجری بجهت تخفیف از
از شاهجهان آباد باکبرآباد شتافت و در راه از خوردن ماء اللحم فرصت قلیل حاصل شد و در ماه صفر آن سال داخل اکبرآباد گردید و چون درین کوفت
محمد دارا شکوه وظایف خدمتگاری از عهد گذرانیده نفسی دوری نمیگزیدند لاجرم بادشاه بعد یافتن صحت در مقام تربیت و ادای حق خدمت شد
بانعام کرور روپیه نقد و سرپیچ و جیغه و کمر و خنجر مرصع و باز و بند و تسبیح مروارید خاصه که بشصت لکهه روپیه قیمت بود و دیگر مرصع آلات بقیمت چهار
لکهه روپیه سرافراز نموده ده هزاری ذات سوای بر اصل منصب که شصت هزاری و چهل هزار سوار و دو اسپه باشد تنخواه نموده تمام طلب بانعام کرد
هشتاد و سه کرور دام و حاصل آن بقرار دوازده ماه دو کرور و هفت و نیم لکهه روپیه میشود و باصوبه بهار و صدر راس اسپ و ضمیمه مراحم عمده گردانید
و پسرش سلطان سلیمان شکوه و سلطان سپهر شکوه را علی قدر مراتبهم انعام و از اضافهٔ منصب و غیره عطا فرمود و جعفرخان را بحکومت دارالخلافه
گلکنده و سرلشکر خان را بداروغگی توپخانه سرافراز نمود یازدهم جمادی الاول آن سال مهابت خان بصوبه داری کابل رخصت شد بالجمله بادشاه
هر چهار پسر را ملکی وسیع ارزانی داشت محمد دارا شکوه را لاهور و غیره و مراد بخش را احمد آباد گجرات و اورنگ زیب را دکن و شجاع را
بنگاله تسلیم نمود و محمد دارا شکوه را که از همه بسال و قدر کلانتر بود پیوسته جلیس محفل خویش میساخت تا آنکه عارضهٔ بیماری بادشاه بطول کشید
درین اثنا تجویز دارا شکوه ابواب رسل و رسائل از دیگر شاهزاده ها مسدود گشت بادشاه دل از خلافت برداشته درین اثنا بعرض
رسید که شاهزاده مراد بخش میر علی نقی دیوان بادشاهی را بگناه کشته و سکه و خطبه بنام خود کرده همچنین شاهزاده محمد شجاع بنی نموده بادشاه
بنا بر رعایت خاطر شاهزاده کلان لشکری بسرداری پسرش سلیمان شکوه و اتالیقی میرزا راجه جیسنگه و غیره مجموع بیست هزار سوار و
پیادهٔ بندوقچی بمواجههٔ محمد شجاع تعین نمود و در بنارس تلاقی فریقین دست داد شاهزاده شجاع بجنگ از راه دریا به پٹنه شتافت
عرضداشت متضمن بر عفو تقصیرات بحضور فرستاد بادشاه عفو جرایم او فرموده بمعاودت سلیمان شکوه با سایر لشکر فرمان داد و در خلال
این احوال بیماری بادشاه بالکل رفع شد و خواست که بشاهجهان آباد روانه شود شاهزاده محمد دارا شکوه امور سلطنت خود را در نظر داشته
عرضه نمود که مراد بخش از جادهٔ اطاعت پا بیرون گذاشته صوبه گجرات را از و تغیر کرده بجاگیرداری برار مقرر فرمایند اگر متوجه آن سمت

فیما والا متعهد بحضور باید طلبید و اورنگ زیب را نیز همچنین از راه برده اند چنانچه با لشکریکه آراسته بجیلهٔ عیادت رو بحضور نهاده جواب آن است
که در باب طلب سایر قضایتان و کن و خزانه آنجا فرمان صادر شود من بعد همه بر آن کرده شود چنانچه خواه نخواه در طلب لشکر پیاول خصومت کنید نیاید
و لان وقتیکه اورنگ زیب مشغول تنبیه اهل بیجاپور بود رسیدند اورنگ زیب با اهل بیجاپور صلح نموده با اورنگ آباد آمده معظم خان
را بقلعهٔ دولت آباد حبس کرد و شاه نواز خان را نظر بند نموده اموال او ضبط نمود با استماع انخبر بادشاه ملول شده فرمان بخط خاص بشاهزاده نوشت
که آن فرزند دو سید بیگناه را همچو یک بعضی ساده بسران محبوس ساخته کسانیکه در اخلاص ثابت قدم باشند انجمعا ملة را تنها نباید معاونت باز آن است
که هنگام غلبه فوت غضبی عنان اختیار از دست نداده مالک نفس خود باشند اکنون هم اگر عفو آنرا بر انتقام سبقت دهد موجب رضامندی انجانب
است و فرمان دیگر بشاهزاده مراد بخش قلمی نمود چون آنفرزند مراسم ادب را بیاد نسیان داده انواع بد سلوکی که اصلا بآئین عقل نسبت ندارد
آغاز نهاده مصدر تقصیرات شده دیده و دانسته بمقام انتقام درنمی آیم سر و شیمهارا عفو فرموده حکم میفرمایم که بمجرد رسیدن فرمان روانه برار
شود و هر یک شاهزاده ها در جواب فرامین عرائض تعذرت آمیز ارسال داشته شاهزاده دارا شکوه بیست و دوم ربیع الاول آن سال معاودت
جسونت سنگه را بتهور را صوبه مالوه و قاسم خان را صوبه احمد آباد گجرات تفویض فرموده حکم داد که هر دو در اوجین اقامت کنند اگر مراد بخش
احمد آباد را خالی نکنند در استخلاص احمد آباد کوشند چون هر دو سردار باوجین رسیدند مراد بخش با لشکر آراسته بداعیه مقابله روانه شد بعد از
وصول بمقام قرب تنها با لشکر بادشاهی روبرو شدن صلاح ندیدند الفور برگشته با اورنگ زیب که بشهرت عیادت بادشاه با سایر کومکیان
و کن روی بدرگاه نهاده بود پیوست هر دو شاهزاده بنواح اوجین رسیدند مهاراجه جسونت سنگه وغیره آماده حرب گشتند شاهزاده گان باتفاق
رزمی صعب کردند و ظفر با قتدار راجه جسونت سنگه و قاسم خان منهزم شدند شاهزاده گان به اوجین رسیده بعد از یک مقام بطرف اکبر آباد
شتافتند بادشاه با استماع انخبر بیستم و پنجم شعبان آن سال از اکبر آباد فوجی بمقدمه روان ساخت پس ازان دارا شکوه را با لشکر بیشمار
رخصت فرمود دارا شکوه بدهولپور رسیده گذرهای دریای چنبل را مسدود ساخت اورنگ زیب سبکبار و بر همنونے زمیندار اتخدود بر اه
ناسباشا از عبور نموده بر لشکر دارا شکوه ریخت قتالی فاحش رو نمود دارا شکوه منهزم قریب شام داخل اکبر آباد گردید و زیاده بر یکپاس
شب در آنجا توقف نموده بلاهور شتافت و اورنگ زیب ظفر یافت و بظاهر اکبر آباد لشکرگاه ساخت سایر اعیان دولت بادشاهی
بطمع مناصب و اضافه بخدمت اورنگ زیب شتافتند با نتباه از نیمعنی ملول شده بشاهزاده اورنگ زیب نوشت که زمان هجر بآخر انجامید
اشتیاق دیدار رو بالا گشته آن قره العین سخت حالی و سست مهری نمیگذارد نیایند و انمعنی تکرار یافت بجامل نامه جواب داد که
خاطر از جانب بادشاه جمع ندارم و ظن غالب است که هنگام ملازمت قصد امر دیگر نمایند بادشاه از پیغام او رنجید و ابواب
قلعه اکبر آباد را مسدود ساخت اورنگ زیب بمحاصره پرداخت توپ و تفنگ بمیان آمد ملازمان بادشاه تاب محاصره نیاورده
بعضے بهانه آب خود را بیرون قلعه افگندند جمعی بوسیله امان خواستند که بیرون آیند بادشاه چار ناچار بمصالحه کوشید و فاضل خان
را با مکتوب باز فرستاد که اتوفیق الهی از کیفیت مطلع شده پا بعبرت گذاشتیم سررشته نظام سلطنت بهر که خواهد باشد چه بر من داشته
که باقتضای بد اندیشی های غرض پرستان بخیال محال خود را بدنام و مار اسبک میسازد و الدعا اورنگ زیب مردم بادشاهی را
بالکل از آمد و رفت پیش بادشاه منع نمود و سایر کارخانجات را زیر مهر خود در آورد بادشاه نظر بند حوادث زمانه گشت و زندگانی
بر بادشاه تلخ شد و سلیمان شکوه که حسب الحکم بادشاه از مونگیر رهست از تعاقب شجاع باز داشته مراجعت بجانب اکبر آباد نموده

باکبرآباد رسیده بود لشکریان باستماع خبر شکست دارا شکوه چشم از حق پوشیده نقد وجنس شاهزاده را غارت کرده رو بگریز نهاده سلیمان شکوه تنها بعسرت تمام داخل سری نگر شده پناه بزمیندار آنجا برد و اورنگ زیب از رفتن دارا شکوه بلاهور و فراهم کردن لشکر خبر یافت متوجه خجاب شد بتصل متهرا رسیده فکر مراد بخش پیش خاطر نهاد و بطلب او کس فرستاد و آن ساده دل بحیله اورنگ زیب آمد اورنگ زیب او را بخان چاپلوسی خوشدل ساخت و بعد از تناول طعام که پهلو باستراحت نهاده و بخواب رفت چند خواصان اورنگ زیب از جا برجسته مراد بخش را بزنجیر بسته منظر در آوردند اورنگ زیب او را مقید بشاهجهان آباد فرستاد و روز دیگر خود بشاهجهان آباد آمد و بر تخت سلطنت جلوس نمود و همگنان را باضافه و انعام متنوعه سرافراز ساخت و بعد از چند روز بلاهور شتافت و بر دریای ستلج بنا بر ایام برسات عبور متعذر دید برای پل کشتیها طلبید بمقارن اینحال خبر رسید که دارا شکوه بجانب ٹھٹھه رفت اورنگ زیب جریده بسوی ملتان شتافت و از انجا شیخ میر و دلیر خان را بتعاقب دارا شکوه بجانب ٹھٹھه رفتن رخصت کرد و خود بنا بر مقابله محمد شجاع که بعزم جنگ از بنگ گذشته از طرف الله آبادی آمد رسم سارعت نمود در کجوه تلاقی فریقین دست داد سر دو شاهزاده صف قتال آراسته رزمی صعب کردند و شب را بروز آوردند و در آخر همان شب راجه جسونت سنگه از لشکر اورنگ زیب برآمده و لشکریان را تاراج کرده راه وطن خود گرفت اورنگ زیب عدم وجود او را مساوی شمرده هنگام صبح صف قتال بیاراست و از طرف دیگر محمد شجاع آماده حرب گشت قتال فاحش بمیان آمد و تزلزل در فوج اورنگ زیب افتاد اورنگ زیب با سه هزار سوار ثبات ورزیده و ظریف وغیره را که از فوج شجاع دلیرانه میکوشیدند دستگیر کرد و در چنین وقت بعضی سرداران نامی محمد شجاع بخجدست اورنگ زیب پیوستند اورنگ زیب قوی دل شده بر فوج محمد شجاع حمله آورد محمد شجاع مقدمه دگرگون دیده منهزم بمشرق گریخت اورنگ زیب ظفر یافت و پسر خود سلطان محمد معظم خان را با سی هزار سوار بتعاقب محمد شجاع تعین نمود و خود پس از فتح شدن قلعه آله آباد غره ربیع الاول سنه یکهزار و شصت و نه هجری مراجعت باکبرآباد نمود و شاهزاده سلطان محمد معظم خان بتعاقب محمد شجاع متصل راج محل رسیدند محمد شجاع سلطان محمد را بچاپلوسی و مساز ساخت سلطان محمد پیش محمد شجاع رفت و باتفاق یکدیگر با معظم خان زدهای مردانه کردند معظم خان نیز ثبات ورزیده پای بگی نکرد و در شروع برسات محمد شجاع از مقابله سیر آمده و در خلال انجوال سلطان محمد از محمد شجاع متوهم شده بلشکر معظم خان آمد محمد شجاع اینمعنی با بعضی از خوانین و پنجاه نفر کشتی سواره بجانب مکه معظم روانه شد مولف شاهجهان نامه مینویسد که تا الیوم که سن هزار و هفتاد و هشت هجری است هیچکس از حیات و ممات محمد شجاع نشان نمیدهد بالجمله سلطان محمد را معظم خان نظر بند بر پالکی کرده بشاهجهان آباد فرستاد اورنگ زیب او را در قلعه نور گذه محبوس ساخت و فوجی بنا بر تنبیه راجه جسونت سنگه که هنگام جنگ محمد شجاع حرکت ناشایسته کرده راه وطن گرفته بود باجمیر فرستاد راجه جسونت سنگه از دارا شکوه طلب کومک نموده دارا شکوه از ٹھٹھه بسرعت تمام نزدیک ملک اجه جسونت رسید اورنگ زیب باستماع اینخبر متوجه اجمیر شد و راجه را فرمان تهدید نوشت راجه بجبر در رسیدن فرمان بسرعت تمام از دارا شکوه بریده بوطن خود رفت و بوسیله میرزا راجه جیسنگه که بزمین جمعیت دارا شکوه بود اطاعت اورنگ زیب نمود چون خبر این واقعه بدارا شکوه رسید با وجود هجوم لشکر اورنگ زیب تا سه روز جنگ توپ و تفنگ سرگرم داشت و هنگام شب احمال و اسباب گذاشته با خدمه محل از معرکه بیرون رفت اورنگ زیب بمظفر داخل شاهجهان آباد شده و بیست و چهارم رمضان آن سال خطبه و سکه بنام خود کرد و جشنی عظیم نمود همدرین اثنا خبر گرفتاری دارا شکوه شنید چه دارا شکوه براه ولایت جام بجانب ٹھٹھه اراده رفتن کرد و بعد از آب بهکر بقندهار رسیده بوادی ایران پناه برد و درین ضمن توجه اش بیمار شده در گذشت دارا شکوه اندوه ناک گردیده

قطع راه میکرد و فوج اورنگ زیب تعاقبش سرگرم میرفت دارا شکوه خود را بسر حدود ها سر رسانید و باعتماد چیون زمیندار
متصلع که مرهون احسانات دارا شکوه بود آنجا اقامت گزید و همراهان بیوفا را میان رفاقت و جدائی ساخت چیون زمیندار چشم از
حقوق او پوشیده باتفاق جمعی او را دستگیر ساخت و بهادرخان جنبه فرستاد بهادرخان آنجا رفته دارا شکوه را با اهل و عیال دستگیر ساخت
پیش اورنگ زیب فرستاد و ثمه و بجیه آن سال موکلان شدید القهر بر دارا شکوه تعین نمودند او را شهید ساختند و همان لباس در مقبره
همایون بادشاه دفن ساختند گویند که بعد قتل دارا شکوه اورنگ زیب سر مدرویش را که دارا شکوه با او اعتقادی تمام داشت طلبیده
گفت که تو دارا شکوه را السلطنت امید داده بودی اکنون کذب تو ظاهر شد که او بقتل رسید سر بگفت که من او را السلطنت امید
داده بودم و اینک بر سر بزنی متجلیست بالجمله سلیمان شکوه پسر کلان دارا شکوه که در کوه سری نگر بحمایت زمیندار آنجا بسر میبرد
میرزا راجه زمیندار سری نگر را بگفتن شاهزاده ترغیب نمود زمیندار مذکور شاهزاده را مقید ساخته بدرگاه اورنگ زیب بعد دو روز
او را دیده معه مراد بخش او را بقلعه گوالیار محبوس ساخت بعد چندی پسران علی نقی دیوان را که پدرش را مراد بخش کشته بود بدعوی
قصاص تحریک داده گوالیار فرستاد و امر کرد که از نبوه احکام شرعی مراد بخش را بقصاص رسانیدند بیست و یکم ربیع الثانی سنه یکهزار و
هفتاد و دو هجری سلیمان شکوه باجل طبیعی در گذشت و هر دو در قلعه گوالیار مدفون شدند رقم حروف قبر هر دو را در گوالیار زیارت
کرده چون در سنه یکهزار و یکصد و نود و چهار هجری انگریزان بران قلعه دست یافتند تعویذ هر دو قبر را که از سنگ بود برکندند آخته
بگفتن چونان نشان اسکات بجا نیش نماندند اما بمقاومت قدمی چند او را سته که درست کرده بودند و شاه جهان بادشاه که سی و
دو سال سلطنت کرد و چون نوبت باورنگ زیب رسید شاه جهان تا هفت سال در قلعه اکبر آباد غرلت گزین بود و چون سن او هفتاد و
ششش سال و چهار ماه قمری رسید بتهار رضه بیماری حبس بول وغیره در گذشت و در روضهٔ ممتاز محل مدفون گردند او قات شبانروزی
شاه جهان بادشاه که شاهزاده اورنگ زیب بدستخط خاص بیکی از فرزندان خود بنابر آگهی نوشته این است **اوقات شبانروزی شاه جهان بادشاه** خود بدولت بنفس نفیس چهار گهڑی آخر شب از خوابگاه برآمده بآبشار توفیق وضو
کرده بورد و وظایف می پرداختند و پیش از صبح صادق بعد بانگ صلوة با جماعهٔ فضلا و علما نماز صبح ادا کرده بجهروکه تشریف می آوردند
و بعد برآمدن چهار گهڑی روز دیوان عام میفرمودند دران مجلس جمیع منصبداران خبر و گل بار مجرا یافته دیوان اعلی و میر بخشی تجویز اهل
خدمات و حقایق حسن خدمت و جانفشانی ناظمان و فوجداران و امینان و گرودریان صوبجات بعرض رسانیده دامن امید هر کدام
خاصه بانجاح مرام پر ساخته دل گرمی دیگران بهمودند و بعد از ملاحظهٔ معتاد فیلان و اسپان یکپاس و دو گهڑی روز برآمده از دیوان عام
بدیوان خاص رونق می بخشیدند و در آن مقام بخشیان عظام احوال نوسر افرازان منصب معروض نموده حکم عرض مکرر و نظر ثانی حاصل
میکردند و انتخاب وقایع و سوانح هر صوبه عرض کرده فرامین هر مقدمه صدور احکام و فرامین را حکم ناطق میگرفتند تا قریب دو پهر این
معاملات در پیش بود و من بعد رغبت طعام خاصه که تاکید از وجه حلال مرتب بشد متوجه شده برای تقویت تن و قوت عبادت و
داد گستری بقدر رسد رمق نوشجان فرموده خبر اکل و شرب و وظیفه خواران که اکثر ازان فضلا و علما و طلبه علم و مساکین و غربا و یتیمان
و بیماران بودند و بسیاری از بیماران در نظر کیمیا اثر شتاب میداشتند استفسار نموده در خوابگاه تشریف فرموده ساعتی قیلوله کرده
بعد انقضای دو پاس و چهار گهڑی روز از خوابگاه برآمده در تسبیح خانه آمده وضو کرده بتلاوت قرآن مجید مشغول میشدند و پس

از ادای نماز ظهر آورد بر لب و تسبیح در دست در اسد برج آمده می نشستند دیوان اعلی در آنجا حاضر شده بعرض مطالب ملکی و مالی
پرداخته اکثر کاغذها دستخط میفرمودند و چهار گهڑی روز باقی مانده باز دیوان عام میفرمودند در آن وقت بخشی و دیوان نویسرا فرامین
منصب و طلبداران جاگیر را از نظر انور میگذرانیدند و آنحضرت بغور تمام تفتیش احوال حسب و نسب و جوهر ذاتی و کاردانی هر کدام فرموده
برای تشخیص منصب و جاگیر و تنخواه آن حکم میفرمودند و قبل نماز شام از دیوان عام برخاسته و نماز مغرب خوانده در خلوت کده خاص تشریف
می بردند و نماز عشا خوانده بخلوتکده استراحت میفرمودند و آنجا مورخان شیرین زبان و قصه خوانان فصیح بیان و قوالان خوش الحان
و سیاحان عرصه جهان حاضر شده از احوال اسلامی بزرگان و بادشاهان و عجایب و غرائب دیار و امصار هر یک موافق طبع اعلی بعرض
عرض جوهر خود میرسانیدند تا نیم شب اوقات شبانروزی خود با نقسیم تقسیم داده بودند و داد زندگی و کامرانی می بخشیدند میفرمودند که سیر و شکار کار
بیکاران است انسان اگر با مور عقبی نتواند پرداخت ساختگی کارهای دنیا چه بد است که الدنیا مزرعة الآخرت واقع است و از پاکان اعتقاد
و انکسار آن بادشاه مینویسد در عصر اعلی حضرت شخصی بهنگام عبور سواری خاصه بیانگ بلند برخواند که عصر همین اثر جامع جمیع حسنات است خطاب
عادل وزیر اعظم مورس و بیران متدین خلق الله مرفه الحال شکرانه این عطایای جناب ایزدی بر ذات مقدس از جمله مفروضات است
آنحضرت بعد استماع این حروف در سواری راندن اندکی مکث فرموده بندهای خاص را از دور طلبیده دست بفاتحه برداشتند و ادا
بعنایت خلعت نیز اختند و بسیاری ازین قبیل از خدا ترسی و اخلاق و تواضع و حسن تدبیر و ضمن احوال عالمگیر تقریبا بیان کرده اند بالتوفیق چند فقره از بیاض شاهجهان مرقوم میشود + چند چیز بهترین اعمال است + روندادن بمردم بد + نرنجیدن بعدم حصول مقصد
نرنجانیدن مردم خوب مزاج + نخواستن با وجود کمال احتیاج + صحبت داشتن با اهل معاد + صحبت و جو کرده بدست آوردن قابلان با استعداد +
بازندادن پیش خود مردم جهال + دادن بارباب استحقاق بقدر توفیق پیش از سوال + مکرم داشتن اهل فضل + مصروف نمودن مزاج بعدل
میل نکردن باقوال غیر عقاید با خبر بودن از حال اهل مکاید + متعلم دانستن وجود یگانگان که بیگانه از خلق باشند + پیش داشتن جمعی که
مصالحه آموز دنیا و عقبی شوند + عالمگیر این را بفرزند خود مرقوم نموده مینویسد که در عصر حال هم مردم خوب بسیار اند اما دل متفحص و توفیق پیش
آوردن آنها گو ظاهرا بعد ازین بدتر ازین خواهد شد شما که داعیه دارید بجوئید و بخواهید و بگیرید و نگاهدارید ایضا دیگر می فرماید که روزی سپاه اهل
دیوان دار اشکوه فردی از نظر اعلی حضرت گذرانیدند که ده لکهه روپیه تفاوت ایام مابین در سرکار والا طلبست به تنخواه فرمان رود
آنحضرت فرد حساب بسعد الله خان دادند که از روی دفتر دیوانی تحقیق نموده بعرض رساند خان مذکور فی الفور التماس نمود که چنین زرها
از خزانه تنخواه نمیشود تا فی الحال در مطالبه و تصرفات نقدی محسوب خواهد شد دارا شکوه بعد برخاست در بار بادیوان اعلی کلمات متفرقه
گفت چون از روی فرد مرسله مشرف عسلخانه در مجلس استماع علیا رسید همانوقت شقه خاص به پسر کلان نوشت بیت باصاف دل
مجادله با خویش و شمنی است + هر کس که شد بآئینه خنجر بخود کشد + دریافت صدق و ظل خاصه انبار بلوک است پهاڑ اهل کفایت شما و
سعد الله خان صیانت مال ما میخواهد هر گاه این فرد از دفتر شما درست شده بود تحقیق بایستی نمود که تنخواه از سعد الله خان قریب الامکان
است بانه تلول ساختن بنده های بادشاهی مثل سعد الله خان بد است و بدست آوردن دل ایشان خوب بمصالح کاران متدین صاحب شعور
واسطه افزایش مال و خوشنمائی و خوش نامی صاحب معامله اند آخر روز چند تهان محمودی یک رنگ بوته دار زردوزی برای سعد الله خان
مرحمت فرمود ابو المظفر محی الدین اورنگ زیب عالمگیر بادشاه غازی غره ذیقعده سنه هزار و شصت و

هشتصد هجری بر تخت سلطنت هندوستان نشست سکه اش این بود سکه زد در جهان چو بدر منیر ۔ شاه اورنگ زیب عالمگیر
(آفتاب عالمتاب) تاریخ تولد آن بادشاه است وچون بر تخت نشست تاریخ جلوس خود بزبان خویش فرمود (آفتاب عالمتاب) بالجمله
عالمگیر در عهد سلطنت شاهجهان متصدی مهم قندهار و بلخ و رانا چتور بود و در هنگام صوبه داری دکن قلعه دولت آباد را بتصرف آورده شهر
اورنگ آباد بنا نمود این همه قضایا که بابر اورا نش محمد دارا شکوه و محمد شجاع و مراد بخش ابنا شاهجهان گذشته در ضمن سلطنت شاهجهان بادشاه
مرقوم شده اگر اکنون تمام احوال زمان سلطنت عالمگیر بقلم آرد کتابی دیگر مرتب شود بنابران بندی از واقعاتش مرقوم ساخته بار قام کلمات
طیبه آن بادشاه اکتفا نموده وآنچه بعد از رحلت عالمگیر واقع شده بطریق اجمال رقمزده کلک بیان خواهد شد تخفی نماند که چون عالمگیر بعد از سلطنت
خود در سنه بیست و پنج جلوس بدکن شتافت و بیجاپور و حیدرآباد را از سلاطین آنجا انتزاع نموده متصرف گشت و ببیست و پنج سال در تسخیر
ولایت دکن صرف نمود و آن مملکت را تا سیت بندر رامیشر که در دریای شور از آئینه رام و لچهمن است ضبط نمود و به تنخواه ملازمان و خالصه قسمت نموده
در بعد و سلطنت خویش اکثر رسوم نکوهیده خلاف شرع برانداخت و بجای آن آئین پسندیده نهاد از آنجمله است که جشن نوروز را که در روز تحویل
آفتاب به برج حمل میشنیان باین جمشید و کسری مقرر داشته از عیدهای بزرگ پنداشته رعایت رسم و نشاط میکردند عالمگیر بجای جشن نوروز
هر سال در ماه رمضان جشنی بادشاهانه ترتیب داد و بخاص و عام از بذل و انعام بهره زیاده از اندازه عطا میفرمود و اندران سال که
جلوس بر تخت نموده در قلعه اکبرآباد حصار شیرحاجی که عبارت از قلعه نگرکوٹ باشد بنا فرمود دهم دیجه آن سال دارا شکوه را که اسیر شده آمده
بود بقتل رسانیدند و در ضمن احوال شاهجهان بادشاه گذشت و مهدرین سال محصول را بداری ممالک محروسه از رسد غلات و سایر اجناس
بر سبیل دوام معاف فرموده چنانچه از خالصه شریفه هر ساله مبلغ بیست و پنج لکه روپیه بخشیده میشد و آنچه از ممالک محروسه معاف می شد
از اندازه ضبط بیرون بود در آجهای کوچ و آشام و کامروپ که در سال هزار و شصت و هفت هجری در عهد سلطنت شاهجهان خبر بمایرسی
شاهجهان شنیده تشویش انگیخته تعضی از دیار بادشاهی سرحد ممالک خود ها را متصرف شده بودند در سنه هزار و هفتاد و یک هجری مطابق
سال چهارم جلوس خویش خانخانان را بنابر تنبیه مفاسید امر فرمود خانخانان بدآنجانب شتافت و مفسدان را برانداخت و بتفصیل
این قضایا در ضمن بنگاله در اقلیم دوم گذشت و ایضاً در سال پانزدهم جلوس عالمگیری مطابق سنه هزار و هشتاد و دو هجری ساتحه عجب
خروج بعضی نامیان که آنها را موتریه سرنامند روی داد چه طایفه باغیه زرکرو در و کرو کناس و صباغ و دباغ و دیگر از ازل مخرفه برزمین میوات ناگاه
چون مور و ملخ اتفاق نموده بجوشیدند و بعقیده خویش پنداشتند که تا زنده جاویدایم و اگر یکی از میان ما کشته شود عیوض آن هفتاد تن
دیگر بهم رسد القصه در لواح نارنول دست نهیب و غارت بر پرگنات دراز کردند فوجدار نارنول تاب مقاومت در خود ندیده بحضور آمد
بادشاه بیست و هشتم ذیقعده آن سال شاهزاده محمد اکبر را بار عداندازخان و حامدخان وغیره امرا با فوج و توپخانه بسیار بقتل جماعه
اشقیا فرمان داد چون افواج قاهره متصل انگروه رسید اشقیا بعد مصالح کارزار رزمی صعب کردند چندانکه کشته شدن اقبال و تن بهزیمت
رسیده اکثر امرا را مدار دران خسته گشته گشتند بالآخر باقی ستیزان منهزم شدند فوج بادشاهی متعاقب آنها پرداخت و خلقی کثیر را ازان مقهوران بقتل
رسانیدند کم کسی ازان معرکه جان بدر برد و ایضاً عالمگیر در اواسط ایام سلطنت خویش اخذ جزیه موافق شریعت غرا اجرا نموده چنانچه
در قلمرو او بعمل آمد اخذ جزیه در هندوستان در هیچ ازمنه و در عهد سلطنت هیچ یک بادشاه بوقوع نیامده و دیگر بسیاری از بتخانه ها
نامی خراب ساخته بجای آن مساجد تعمیر نموده تا در آخر سلطنتش فتنه و فساد اطراف و جوانب نمودار شد بالجمله آن بادشاه

در استحکام شریعت غرا نهایت میکوشید و اوقات شبانروزی خود را از صوم و صلوٰة و اوراد معمور میداشت و لباسهای غیر شرع نمی پوشید
بنابر رعایت شرع سرود و نغمه نمی شنید و بظروف نقره و طلا استعمال اطعمه و اشربه نمی نمود و در کمال تقوی و پرهیزگاری اوقات می گذرانید
حافظ کلام الله بود اکثر قرآن مجید را کتابت میفرمود و بمدینه منوره تا خر این جهت مستحقان و تحایف بر سبیل نذور ارسال میداشت و خط
نسخ و شکسته بغایت خوب مینوشت و در انشاپردازی دستی تمام داشت و چون پنجاه سال از سلطنتش بگذشت صبح روز جمعه بیست و هشتم
ذیقعده سنه پنجاه و یک جلوسی مطابق سنه هزار و یکصد و هفده هجری داعی حق را لبیک گفت آرجار قایم عالمگیری که بشاهزادگان
و امیران و غیره مرقوم نموده و آن کلمات طیبه بمعرض است مرقوم میشود بشاهزاده اعظم شاه در باب پسرش نوشته الحمد لله
فرزند راده خوب برآمد و دولتش روز بروز در ازدیاد است غافل نباید بود و طوبه مانوه در صورت اقبال مهم سپتے و تنبیه جانان بنام فرزند بهادر
بکمال خواهد ماند فرمان صادر شد که از راجپوتان عمدهٔ راجه بشن سنگه کچهواهه را همراه خود دارد و توپخانه و غیره اسباب حرب مطلوبه از قلعه
اکبرآباد بگیرد و والد بزرگوار را آن سو بدرقه دیده راه راست باسلام آباد عرف متهرا برسد رقعهٔ دیگر ظاهرا در سواری خیلی جلد و تند
سیر روند چنانچه سائبان بردار ایشان از پا در افتاد و جان عزیز بداد و تدقی در حضور بمقصود مانده طریق سواری پدرنیز دیده اند چرا اینقدر تند
سیر روند بیت آهسته خرام بلکه مخرام بناز ز قدمت بنزار جان است رقعهٔ دیگر حسن بیگ ویران کار چکله کوڑا هر عنایت فضل اهل
معزول شد سکنهٔ آنجا و اویلا و از ندر و شر بسنگ میزنند و میگویند مصرع اگر تو می ندهی وای روزداری مهمت به محاسبان حقیقی ظالم عمال تمام
ما و شما دانند و ولیند جزای اعمال را حق دانسته به احوال سکنهٔ آنجا و ارسند و الا جا گیر تغیر خواهد شد و عوض نخواهد یافت رقعهٔ دیگر
معلوم میشود که مصطفی قلی دیوان خالصه آن فرزند کار با بخبر دهی سرانجام میدهد غنیمت است اضافه منصب و خطاب خانی اگر نبود نیست
داده آید آدم خوب مثل طلای بغش است فرد و انچه بر جسم و کم دیدیم و بسیار است و نیست بیت نسبت جزء انسان در بنعالم که در کار است و نیست
روزی سعد الله خان مرحوم بعد فراغ اوراد تا دیر دست بدعا برداشته بود ندیمی گستاخ پرسید که کدام آرزو باقی است گفت آدم خوب
الحق حرف خوبی گفت هر چند جوهر دیانت و امانت در فطرت انسان جبلیست لیک بهر که حقتعالی کرامت کرده باشد اما همت و انصاف
آثار انیز و خلی هست که نوکر را امر خوشحال و از وجود معاش فارغ البال دارد تا ضرر دیانتش خلل انداز نشود مصرع که نمرود و خوشدل کند
کار پیش رقعهٔ دیگر باظهار جاسوسان معلوم شد که شاهراه از بهادرپور تا خجسته بنیاد خالی از مخاطره نیست قطاع الطریقان تال هو پاران
و مسافران را بغارت می برند و شروین همیته اند با نیت آمد و رفت کرد سرگاه در قرب لشکر باد شما انجا حال بوده باشد و آمی بر حال
طرق و رود ست معلوم میشود که منهیان اخبار معتبر آن فرزند نمیرسانند از آنجا که غفلت و بی پروائی خلاف طریق ریاست و جهانبانی است
کاتبان شدید و جدید تعیین نمایند عمله و فعله پیشین را بسزا رسانند و فوجی مقرر مستعد سازند که استیصال مفسدان از بیخ و بن کرده شاهراه را
از جماعهٔ حرامیان پاک سازند و تنبک و بدعملی را تا کی گوارا خواهند نمود رقعهٔ دیگر آنجوره سفید چینی خوش قماش که اکنون با وجود
تلاش بهم نمیرسد بطریق نیاز آورده بودند و درین فصل کری کمکو نیز نظر گذشت برای آن فرزند دلبند فرستادیم تشکر بود و عطیه بجا آرند و در
ارسال ژالی انبه تلافی مافات کوشند رقعهٔ دیگر بروزی بخدمت میان عبد اللطیف قدس سره رفتم در اثنای کلام گفتم که اگر اجازت
باشد چندده از مصافات کهرکون برای مصارف خانقاه مقرر کرده شود این بیت برزبان صدق ترجمان خواند بیت شاه
مارا ده و بر منت نهد ✻ رازق ما رزق بی منت دهد ✻ گفتم همچنین است اما تقدیم خدمت فقرا و اهل الله برای خیر و برکت دنیوی و عقبی است

خود و حصول مزید نعمت و دولت نه برای نمود و منت گفتند اگر فی الحقیقت تصمیم ارادهٔ باطن چنین است نصف غلات را از رعایا می بگیرند بلکه بمظلومان محنت کش باید از ان بگذارند و او را وظیفه برای گوشه نشینان متوکل که زبان سوال بسته در زاویه ها و بیابانها مسکن دارند مقرر سازند و بداد مظلومان نوعی رسند که حق کسی تلف نشود و دست اقویا از ضعفا کوتاه باشد در آنوقت افزونی دولت مشاهده کنی تقریب نانش سکنه چیکله کوڑا این نقل بیاد آمد که بآن فرزند دلبند قلمی بندگرویده رقعه دار و غه دار و غهٔ توپخانه و دیوان خانه را فوجدار احمد آباد کرده اند او تهانجات باقربا و خویشاوندان مرد ار خود سپرده مستقیشان بحمایت دار و غهٔ مذکور بعدالت آن فرزند نمی بایند و جمعی مال مردم خورد او باش رفیق و اماد ش شده خلق الله را ایذا میدهند حیرانم که در وقت جزای اعمال چه جواب خواهند داد حق تعالی عادل است اگر ظالم را کار فرما کنم هر عذابیکه از ظالم مامور ما رود بر ما آید عدلست بآن سزاواریم که اظلم را ورود ادن و بداد داد خواه نرسیدن در معنی خود مجوز بظلم بودن است فرد گندم از گندم بروید جو ز جو ✻ از مکافات عمل غافل مشو بر رقعه دیگر زاید بانو ضعیفه و بیچاره بحمایت تباه و محروم و منهوب خواهد بود بر ما و شما حقی دارد نو اسهایش انچه کردند نتیجهٔ آن دیدند سلف حق بهیچ حال نیاید بود باد داشته باشند و بگه فیل فتح جنگ خان برآن فرزند حمله آورد سید بدرالدین کار رستمانه کرده فیل را از شوخی باز داشت و خلعت عنایت الکوف گفت حق خانه زادگی بجا آوردم مزد چرا بگیرم برای خدا و خاطر ما کینهٔ دیرینه پرداز ند و آن ضعیفه را که غیر از شما دیگری ندارد مشمول عواطف سازند فرد تدبیان خود را میفزای قدر ✻ که هرگز نیاید زپرورده غدر رقعه روزی سعدالله خان مرحوم در حضور بدیر آمد اعلی حضرت سبب پرسیدند عرض نمود که فقره چند در بیاضی بنظر آمد نقل برسید اشتم لعرض رسانم قیام بنیان سلطنت از عدالت و افزایش ملک و مال از سخاوت و شجاعت صحبت داشتن با علما و فضلا و محترز بودن از صحبت جهلا نشان عقل است عامل بودن بر عقاید و مستقل بودن در عین شدائد و متقشر بودن در امور دنیوی از تدبیر و راضی و شاکر ماندن بر تقدیر و محتاج نشدن خود از کام روائی محتاجان انصرام امور ملکی بصلاح صوابدید وزرا و مظفر و منصور بودن باستمداد همت فقرا و تندرست ماندن از بیت از اندوه و دردمندان و امید رحمت داشتن از جناب حق بعفو جرایم مجرمان آنحضرت خیلی محظوظ شده بوسه بر پیشانی خان سبز دادند آخر روز چند تهان محمودی زر دوزی مرحمت فرمودند خواستم که ما متهانا متلذذ نباشیم بآن فرزند دلبند نوشتیم توفیق بهمگنان رفیق باد رقعه دیگر فرزند سعادت توام محمد اعظم حفظ الله سبحانه و سلم ظاهر اسپر ناظر و یوانخانه آن فرزند عالیجاه در فقار خانه قمار میباز د حیف صد حیف با وجود دعوی جهانبانی انهمه غفلت و بیپروائی هر کاره ها را چه شد که خبر نمیرسانند یار فروشی خواهد بود کاتبان جدید مقرر سازند و تهدید نمایند رقعه دیگر ظاهرا ایشان یک طرف و رایگی تنگ و رصید کلنگ مسبر برند اگرچه شکار شغلیست که هم تماشا هم لذت امید هد آما در صورت فراغ از سرانجام امور متعلقه که بمنزلهٔ فرایض توان گفت خوشنما و خوش آینده تر است خصوص ادای حقوق ریاست که شرعا و عرفا واجب آمده و خبر باز پرس آن از احادیث معتبره و تواریخ مشتهره و غیره و کتب سیر یافته میشود بر جمیع مقدم باید دانست شما را از حیثیت امور یک صوبه اگر اطمینانش کلی حاصل شده باشد و به تنظیم و تنسیق معاملات متعلقهٔ خانجهان و عاقلخان و شجاعت خان و محمد بیگ چرا نمی پردازند مار اذوق قلاع شکنی و شمار اشوق صید افگنی و خرد س بچگان را گرفتنی تهمات معاش کجا و معاد کو فرد هر یکی ناصح برای دیگران ✻ ناصح خود یافتم کم در جهان ✻ عمر ببطالت می گذرد و کار ها از دست برمی آید فردا خدا را جواب باید داد مصرع کریما ببخشای برحال ما رقعه آخری اگرچه آن فرزند جوان مشتاق پدر پیر نیستند اما پدر

میر بدیع نویس

مشتاق پسر جوان است مصرع بیاد از دل ما کوههای غم برار رقعهٔ اخری قصبهٔ دوحه از مضافات صوبهٔ گجرات تولد این عاصی پر معاصی
رعایت سکنهٔ آنجا واجب دانند و پیر منجمی که از مدت فوجدار آنجا است بسمال و بجالدارند و حرف مریضان غرض که الذین
فی قلوبهم مرض قرادهم الله مرضا گرشان آنها است در حق اوشنوند فرد عنایت بر ضعیفان گوشهٔ چشمی دگر دارد + بهر کوچک
خود لطف دیگر مهست شاهان را + رقعه اخرے فعل و عمل عامل محال جاگیر آن عالیجاه از فرد مرسلهٔ سوانح نگار ظاهر میگردد
غفلت از روز جزا چرا مصرع داد داد از دست غفلت داد دادر رقعهٔ اخری باد دارم درینگا میکه اعلے حضرت برادر مراد بخش را بجهت تسخیر
ولایت قدیم بجانب بلخ مرخص فرمودند و توان فوج مطلوب بود در حالت تجویز منشت کس از اهلکار و بیکار بهمرسیدند حالا یک کس
بهرهٔ دیوانی نگاله که بجایهٔ کاروانی و راستی آراسته باشد نمیخواستم که یافته نمیشود و از نا یابی آدم کار آه آه رقعه اخرے
روزی بحضور اعلے حضرت مذکور شد که رونق خانه و افزایش مال و آبادی محالات جاگیر سعد الله خان را عبد النبی دیوان خان
موصوف کرده خودش بجان و دل مصروف در امور سرکار والا است وقتے کنایتاً بخان مذکور فرمودند که ما شنیده ایم که سنگ بارس
دارید از نظر بگذرانید عرض نمود که فلانے را بصورت انسانی و صف زرافشانی دارم تحضرت کلمهٔ الحمد بر زبان آورده فرمودند که باین
وصف ما شما را هم موصوف میدانم اورا بشما ارزانی داشتیم آدم هوشیار و دیانت دار خدا ترس آباد آن کارکیاب خان مذکور آداب
تفصیلی بجا آورده نوکر خوب را بنوازش امتیاز بخشیدن و بد را بکیفر عمل رسانیدن عدل ست انتظار جواب داریم رقعه اخرے
طالمی از عالمی در حق خود فاتحه خیر خواست جواب داد که در بارهٔ ستمگاران اجر دعاے مظلومان خیر اثری ندارد رقعه اخرے در احمد آباد سیر
عرب درویش را دیده اند البته باز برونده و سلام این شرمنده عقبی و طالب دنیا را ابلاغ نمایند و خبر عواقب امور و سلامتی ایمان
از دل و جان مسئلت کنند و بگویند نزدیکی باجل و دوری از حسن عمل عمر انسان غافل بیحاصل گذشت قدری که مانده نیز لاحاصل میرود قدم
حیات پیش میرود و فکر نجات پس سر فرد انچه ما کردیم با خود هیچ نا بینا نکرد + در میان خانه گم کردیم صاحب خانه را رقعه اخرے
اعلے حضرت از سعد الله خان مرحوم پرسیدند که اسباب خوشنودی خالق و خیریت عاقبت چیست عرض کرد عدالت و سخاوت که
حضرت آفریدگار در ذات اقدس آفریده رقعه اخری شخصے از راه کنایه بسعد الله خان مرحوم گفت که مردم متدین وفادار دیانت شعار در عرصه
روزگار کمتر اند شاید که بنظر شما در آمده باشند جواب داد که زمانه از آدم پر جوهر هیچگاه خالی نمیباشد صاحب خرد باید که دریابد و با آنها
بپردازد و کار خود سازد و گوش بر اهل غرض در حق او نگذرد رقعه اخری اعلے حضرت می فرمودند که مردم متدین آبرو طلب
و متصدی خوب غنیمت اند هر گرا خدا بتعالی بهر تبهٔ اعلے فایز گرداند باید که تفحص آنها نماید و جوهر قابل را یگانه سازد اگرچه بیگانه باشد
و از جاهل بیجوهر هرگاه شنود هر چند که او خود را یگانه دارد رقعه اخری ماجراے بے ادبی و ناهمواری سر بدهد که از وقایع رکاب اتفاقیه
مفصل با نکشاف گرائید بیت مولوی معنوی مصداق حال اوست بیت لطف حق با تو سواسا ها کند + چونکه از حد بگذرد وسواسها کند +
سحاب ساختن و از نظر دور انداختن او سمت وجوب داشت که بر حق مادر پیر می نازد و قول سعدی نمیداند فرد منت منه که خدمت
سلطان همی کنم + منت شمار ازو که بخدمت بداشت است + بهر تقدیر ملک منان ایشان را بجوهر خرد و خلعت خلق خلق کرده
اگر این جرم بگفته ما بخشند خوب است مصرع که مستحق کرامت گناهکاران اند رقعه اخرے روزی اعلے حضرت در خلوت
مدار اشکوه ارشاد نمودند که در حق امیران بادشاهی کج خلق و بدگمان نباشند و همه را بشمول عواطف دارند و عرض غرض آمیز

سخن سازان در حق این جماعت نشنوند که این حرف وقتی بکار خواهد آمد از بسکه دل میسوزد حرف ناگفتنی میگویم نفاق با مردم کار ضایع کار یست رقعهٔ اخری سه روزی اعلی حضرت متعالم بغسلخانه تشریف آوردند سعد الله خان و علیمردان خان موجب ملال خاطر اشرف بسته تفسار نمودند آنحضرت فرمودند که چند کس از ناظمان ملک و مال طعمهٔ اجل شدند و مردم دیگر با فروشکوه بالفعل منظر نمی آیند که زود متحمل چنان امر خطیر شوند باندیشه آنکه مبادا انتظام آن ملک ابتر شود خاطر مترود است قلیچ خان عرض نمود که رونق مهمات خلافت از ازل بنیاد منحصر بهمین شخص اقدس اعلیست بالفعل بخیل از نوکران خانه غلام چنان تربیت شده اند که بمنصب والای بادشاهی و خدمات عمده بجات سرافراز اند بمجرد استماع انحراف فرحت بمزاج اقدس پدید آمد و حکم شد که بملازمت بیارد تا سیر صورت و سیرت آنها کرده شود چه خوش باشد اگر کارهای خاطر خواه بتمشی گردد چنانچه بروقت بحضور پر نور آمده بعد تحصیل دولت ملازمت عرض جوهر انسانی و کاردانی داده هریک بعنایات و قدردانی خدیو آفاق بمنصب لایق بعز اختصاص یافتند و آن حضرت خان مذکور را نیز مشمول عواطف خاص فرموده یک هزاری ذات سوار اضافه داده فرمودند مصرع ای وقت تو خوش که وقت تو خوش کردی ✤ خان موصوف در جنب شکرانهٔ پذیری عرض جود و تفضلات خداوند نعمت یکه از ثمر بابل استحقاق بخش کرد رقعهٔ اخری سعید خان بهادر ظفر جنگ شخصی را از نظر اعلی حضرت گذرانید که چون توفیق کلمات خیر در حق ولی نعمت سعد الله خان نیز از حق گذشت عرض کرد که خوشا حال سعید خان که چنین آدم پیشکش میکند و عرض خوش کرد ارش میدهد بر زبان مبارک اعلی حضرت رفت که نوکر کماشیدن کار شما و پیش آوردن نوکر خوب کار ماست جان رساله این منت بر ما گذارند که دبیر خوش تدبیر و تحریر سود تقریر و عامل آباد ان کار و سپاهی قبیله دار بسیار میخواهم هر جا که باشد بهم رسانند و از نظر اشرف بگذرانند سعد الله خان عرض نمود که آدم هر صنف در عصر اقدس هر عمل که میکند آخر کار بمنصب درخور و عطای خلعت فاخره میباید حکم شد که امتحان جوهر او کرده خلعت لایق متجوز نمایند سعید خان بهادر در کفارهٔ انیمه حسن توفیق خدیو آفاق ده هزار روپیه بفقرا و صلحا وغیره تقسیم نمود رقعهٔ اخری روز اعلی حضرت سعید خان و علیمردان خان را در خلوت بغرا اختصاص بخشیده فرمودند که رتق و فتق ملک و مال منحصر بفهم و انصاف است نعوذ بالله اگر بادشاه هیچ هر بر تبهٔ خلافت رسد امر ہے ضروری بے حسن را بروی کار آرد و اختلال کلی در نظم و نسق بلاد پدید آید و ویرانی ملک موجب اگر دشمنان جسته جسته نیز با فقرا و صلحا صحبت داشته بعد نماز پنجگانه برہے مادعا خواسته باشند که بیکدام بدی ما بزبان نیاورند و رفیق ما و شاهی نگاهند بعد ہر کدام از پیشامدان و شنود بتوفیقات خیر موفق شود و بعضی از اوقات اندیشه بسماط راه میباید که همین پور خلافت اگرچه اسباب شان و شوکت و سامان بجمل همه دارد لیک عدد نیکوان دوست بدان و اقعشند مصرع بابدان نیک بد بدیکان ستد شیخ نعیز از سیر چشمی وصفی ندارد و مراد بخش مجهول الکیفیت باکل و شرب ساخته و ابهم الخمر است مگر فلانی یعنی این عاجز فانی ذوی عزم و تامل اندیش بنظر می آید اغلب که متحمل امر خطیر ریاست تواند شد سعید خان این مصرع بر خواند مصرع مرد آخر بین مبارک بنده ایست ✤ آن حضرت فرمود که مصرع تا دوست کرا خواهد و میلش بکه باشد رقعهٔ اخری گویند علیمردان خان و ابو سعید و میرزا قلیچ خان روز چوکی سپاهیان را اول تواضع قهوه میکرد و نذر و وقت حاضری حاضری و هنگام طعام طعام و وقت رخصت خوشبو و پان میدادند و بمردم خانهٔ آنجماعه اتمام طعام میفرستاد و مردم میگفتند که اهل و عیال اینها بر تنها خوری این فرقه و کم همتی ما طعن نکنند و حسرت نخورند رقعهٔ دیگر تقریر حدیثی نوشته آورد که حضرت پیغامبر صلی الله علیه وسلم از جبرئیل علیه السلام پرسیدند که کدام عمل بهترین اعمال است گفت خدمت ملوک که نفع رسد و بابل حاجت رساند بخواهم که در خدمت باشم و قضای حاجت مسلمانان میکرده باشم ضرور دیدم که نقصان نسبت

رقعهٔ دیگر موسوم بخان را بجونیا آنفرزند بخشی اول کردیم آدمی اگر از عهدهٔ یکبار هم خوب برآید غنیمت است صورتش بدنیست و سیرتش نمیدانم مصرع که خبث نفس نگردد بسالها معلوم * کلیه این است که هر کرا خدمتی باید فرمود مخفی متفحص احوالش باید بود که ابنار دنیا در ابتدا بتقدیم حسن خدمت فریفته می نمایند و باز اغراض نفسانی را کار میفرمایند امراض بدنی را اطبا علاج توانند نمود و امراض اغراض را مقلب القلوب دوا کند رقعهٔ اخری آزو قایع نزدیک مفصل معروض بارگاه والا گردیده که امان الله بیگ داروغهٔ توپخانهٔ آنفرزند ارجمند سنتای شیطان همتای شقی بیحیا را شکست داده چیره باتمخانهٔ خود و قافله را بالسلامت آورد فی الواقع تلاش و جان فشانی او در قفایش سزاوار تحسین و آفرین است رعایتی که مناسب باشد نمایند و بحضور هم معروض دارند رقعهٔ اخری میر جلال الدین که از آن فرزند جدا شده ظاهر ابمشیره زادهٔ همت خان مرحوم است که میر بخشی بود سید زاده کریم النسب است و صحیح الحسب چرا بر آورند پسران شمشیر خان چرا جدا شدند استعفا آنها بی سبب نخواهد بود قدیمان را باندک حرف براندختن و از جدیدان توقع کار داشتن محض بمعنی است تا آفتاب لب بام و ایشان در چنین خیال بهر حال اگر بحضور اقدس بیایند و بمنصب بادشاهی اختیار نمایند مضایقه نداریم رقعهٔ اخرے از دیر باز مسموع میشود که در محالات جاگیر شما ظلم صریح بعمل می آید بیچاره که بوائی نرسد و او رفع ظلم از سران نکند مظلمه در دیوان قضا بوائے می نویسند فردا بترس از آه مظلومان که هنگام دعا کردن * اجابت از در حق بهر استقبال می آید رقعهٔ دیگر روزی از خانسامان از خوش فطرتی و همه دانی حرف خوبی عرض نمود که بید بیاتی مخصوص باخذ و جزییست راستی را بخلاف و خلاف را بر است و انمودن هم عین خیانت است خوش گشتیم و بجمیع مقربان و اهلخدمت خود قدغن فرمودیم که احوال هر کس را بی کم و کاست عرض کرده باشند و پاس قرابت و خویشی و آشنائی و بیگانگی منظور ندارند رقعهٔ اخرے ماجرای بی ادبی هدایت کیش بیحیا که بر مزار فایض الانوار شاه بنده نواز گیسو دراز خمر خورده رفت و حوصلهٔ خود را عرض داد مفصل از فرد سوانح نگار دریافت شد آن عالیجاه را بایستی که هر گاه آن نابکار باین حال منکر و در آن مقام رفته بود کسان خود تعین نموده میفرستاد که او را بسته و قتال کرده بیاورند بحضور میفرستادند ظاهرا رعایت واقعه نگاری برین نبادرد از انجا گذرانده بار تعین نمودیم که آن بعین احوال کرده بیاورد تا کسان که بر روی کار آیند چنین نکنند ما را و در چنین مقدمات رواداری هیچ یکے از فرزندان نسبت تا بعنایت الله خان چه رسد و او هم فدا نخواسته مجوز رواداری ارتکاب چنین امور هست نیست سلام الله علیکم از رقعهٔ اخرے پیری رسید و ضعف قوی شد قوت از اعضا رفت بیگانه آمدیم و بیگانه میرویم خبر از خود نداریم که چه کسیم و چه کاره ایم نفسی که باقی است بتر میرود و افسوس آن باقی میماند ملک داری و رعیت پروری از سن نیامده عمر عزیز سفت رفت خداوند در خانه داریم روشنائی آن از چشم تاریک نمی بینیم حیات پایدار نیست و از نفس رفته نشانی پدید آنه و از استقبال توقع مقصود تپ مفارقت کرد و پوست تهاگذاشت فرزند کام بخش اگرچه بیجاپور رفت اما نزدیک است و آن عالیجاه از ان هم نزدیکتر عزیز القدر شاه عالم از همه دورتر فرزندزاده محمد عظیم بحکم الله العظیم بهندوستان رسید لشکریان همه بیدست و پا و سراسیمه همچو من مضطرب که از خداوند خود جدا مانده گزیده در حالت اضطراب است و چون سیماب بیقرار نمی فهمند که صاحب نعمتی دارم هیچ باخود نیاوردیم تمرهٔ گناهان باخود می برم نمیدانم که در چه عقوبت گرفتار خواهم شد هر چند بر الطاف و رحمت امید قوی است اما نظر بر افعال و اعمال خود تفکر نمیگذارد چون از خود گذشتیم دیگری کجا ماند رقعهٔ اخرے حرف چند روز است محمد اعظم شاه عرض نمود که کس دشمن جانی بنده اند جمیل الدین خان و امیر خان و منعم خان گفتم امیر خان مرد نیک ذات است و احوال منعم خان بر این مظلوم و مجهول بر مجهول شاید خان بیاورد

حمید هم بد نباشد باری فکر بردو که حقیقت خان بخشی است خود کرده اند از احوال خود چرا غافل اند موت قریب است الموت اقرب من شراک النعال فالقیامت قریب الله اقرب من حبل الورید فسرو گهی از دست وگاهی از دل وگاهی زپا مانم ✻ بسرعت میروی ای عمر میرس که دامانم ✻ اگر مناسب دانند لبعالیجاه بسپاریم واگر کدورتی باشد صفا دهم تا در امانت باقی فانی خیانت نکنند هرچه بخاطر رسد بر نگارند یا عرضه دارند

رقعهٔ دیگر مصیبتی که اجر دارد مصیبت نتوان گفت تا گفته نشود واز جادهٔ مستقیمهٔ عبودیت پا بیرون نگذرد اگرچه اختیاری نیست الحمد لله که روز واقعه شاهزادهٔ سلطان ابن العاصی سر رشتهٔ مصابرت از دست ندادیم وشاکی از دست حق فراموش کنندهٔ نعمای ما سبق نشده آثار نشد انا لله وانا الیه راجعون لاحول ولا قوت الا بالله العلی العظیم

رقعهٔ دیگر ابوالوفا دیروز حاضر بود که درویش ساده درآمد وچیزی برای عیال خواست نفهمید را بمدعا چه کار فقیر دل بریده دگر بیان دریده می باید مردم فقیر فقیر میگویند ونمی دانند که فقیر چیست وچه معنی دارد فسرو جهان آئینه وهم است واین تو طی پرستانش ✻ نفس پرواز تقلید اند ومیگویند الکبی ✻ اللهم بینا عن نومة الغافلین آمین آمین

رقعهٔ دیگر همین پورخلالت یعنی بهادر شاه عریضه کنند که اعلی حضرت فردوس آشیانی را بگرفتن ولایت بلخ وبدخشان وبخارا وخراسان وهرات ملک قدیم خود ترغیب نمود توجه بمفرطبود لشکر را فواج بادشاهی تانصوب فرستاده بود چنانچه اکثر اولاد هم فتح شد لیک بسبب کم حوصلگی مراد بخش که طالب حضور بود بسته آمد وباستمالت اکابر واهالی آنجا بیرام خان ملک تصرفه وغنایم بدست رفت ومحنت ورنج ضایع گشت آن آنجاست که گفته اند از پسر ناخلف دختر بهتر نظر برهان بود این فانی را هم این آرزو بود بالفعل مصرع اگر پدر نتواند پسر تمام کند ✻ تدبیر خیر از این بیت که نیر حضرت را با فوج شایسته وسامان بایسته تانصوب بفرستیم دیگر از ما چه آید باید وجود ناکبید از حضور بی نور نشوند باری هم شما نگر فقید تا به این هم چه رسد ظاهرا کار ما از شما نیست عارف بخود بسر عارف است این نمودی بود خود آفتاب سر کوه است بدست آمد چه ونیامد چه شما فکر خود کنید که در اینجا هم در همچشمان چه خواهید نمود ودر آنجا بحضرت اعلی وحضرت تعالی لاحول ولا قوت الا بالله حسبی الله ونعم الوکیل

رقعهٔ دیگر شاه عالم عریضه کند که از نوشته بغرض مرض ظاهر شد که جشن نوروزی سال بطور مردم ایرانی غول بیابانی نمیکنند تکلف کرده از اندعقاید خود بفضل الهی درست دارند این بدعت تازگی از که آموخته اند ظاهرا آن عرب که خود را سید میگوید باید مصرع بدنام کنندهٔ نکونامی چند ✻ تعلیم کرده باشد بهر حال چون این روز از اعیاد مجوس است ونزد کفار هند روز جلوس بکرماجیت لعین ومبدا تاریخ ایشان من بعد مجمل نباید واین گونه بدعت هرگز بفضل نگراید وبر بطور جهالت کرده نشود فسرو گفته گفته من شدم بسیار گو ✻ از شما یک تن نشد اسرار جو ✻ واستغفر الله ربی من کل ذنب واتوب الیه

رقعهٔ اخری فقیر یکه امروز روح الله خان آورده بود دیدیم بطور اجلاف است بر طریقهٔ اسلاف برهمین حرف پند سبحان عبد اللطیف قدس سره الشریف بیاد آمد که روزی با نیاصی فرمودند شما فقرا ندیده باشید گفتم که ما دنیا داران عرق عصیان اگر لحظه بدیدن فقرای صاحب کمال مشغول بحق شویم حالة یکبار سد گفتند نمی از برای این است که درویشان حال بر روش بزرگان ماضی نمانده اند چون ایشان را به بینند از آنها نیز بدظن شوند واین خوب نیست نعوذ بالله منه آن قدوسی با تعزیز بگوید که حکم شده است اتبعانا توجه الله العظیم واستثنا لا لامر به الکریم هر جا که باشد اختیار دارد وبعد ازین ما را وخود را از ملاقات نیاز امرود وظیفهٔ انچه مقرر شده خواهد رسید ومنه الامداد والتائید والسلام

رقعهٔ محمد معز الدین بهادر عریضه کند فرزند اینکه قاعده دان ومزاج شناس اند التماس اضافه برای وقایع نگاران ومحله داران نمیکنند الا فرزندزاده چرا التماس نمودند بجا به اضافه دادیم لیک من بعد برای یکی ازین جماعت نخواهند نوشت بل اگر مناسب باشد دیگری مقرر کنند که این وقایع نگار وقایع نگار نمانده فسرو چون غرض آمد بهر بوشیده شد ✻ صد حجاب از دل بسوی دیده شد ✻ بفرزندزاده بهادر مینویسد که فتح ملک غازی وشکست او موجب مجرای شما است تحسین فرمودن باشد فوجداری

لکهی جنگل دو دو هزار سوار و دو اسپه سه اسپه اضافه در جلدوی آن مرحمت گشته متعاقب فرمان مشتمل بر اخگرده با خلعت و اسپ و فیل و جواهر خجالت بدر رسید باید که پیش از پیش بر ملک گیری و قلع و قمع مفسدان تاخته آنچه دین که جوهر انبای ملوک است توجه بر گمارند و منتظر حکم و تنبیه سرکشان و متمردان اضافه مثل نوکران نشوند که ما خود آفتاب بر سر بام ایم مصرع مرد آخر بین مبارک بنده آنست ... العاقبت للاتقوی و الآخرة خیر و اتقی و السلام علی من التبع الهدی رقعه دیگر بارهای مراتب بخشش هزاری ضابطه نیست که عنایت شود لیک چون بتخلص بگرنگ گذرانید نصرت خان عرض کرده و کار دست بسته از و بظهور آمد و ادیم از همان ماهی مراتبها که از آنجا آورده بگی بگیرد و شکرانه این عطیه عظمی که فوق الرتبه اوست بصدق دل بجا آرد و لعن شکر تم لازیدنکم رقعه دیگر نوشته معتمد خان وی نیست که خواه مخواه بر وی عمل باید کرد و بست از این چیز با سپرد و اگر چه این فانی خود هم میرود و بهر حال چون او نیز از خود بیزار است مستقفی بدلوانی اکبر آباد آمده خبردار باشد و دست ناظم از امور دیوانی که دلیان را ساده و بیراه دراز نموده کوتاه کند و دیوانی لاهور بدیگری تجویز نماید رقعه اخرے عتیق الله خان که حسب الالتماس آن فندوی بحال شده در دوشنبه بسیار است اول آنکه جمع بگنه زیاده آرد دوم آنکه بر کسی ظلم نشود و ده ویران نگردد سوم آنکه حدود و فوجداری خود خان از قطاع الطریقان خالی و از امن برکند که مسافرین و متردد دین بلاد سواس آمد و رفت کنند باید که اخبر اتب با او بر نگارد و اگر قبول کند و بعمل آورد نی باشد سند حوالی وکیل او کند و الا لا خلیفه ثانی امیر المومنین عمر رضی الله عنه در خلافت خود هر گز امیر ناحیه که میگیر و عهد نامه چند چیز از و میگرفتند یکی آنکه بر درجاجب نگاهدار و تا مردم بی تکلیف آمده مطالبات خود با او رفع توانند کرد دوم دیگر آنکه اوقات خویش را مصروف کار خدا خلق الله دارد سیوم آنکه مرکوب اختیار نکند چهارم آنکه برای خود و عیال خود چیزی از بیت المال نگیرد و کسب کند و از وجه حلال قوت نماید اگر بکبر سن یا عارضه نتواند بمشورت مومنین نفقه یکدرم تا نگه دارم بگیرد زیاده ازین جایز ندارد پنجم آنکه همت مصروف بر عدل و رد و رفصیل قضایا رعایت قبیله داری و آشنائی ننماید و دیگر هم شروط بسیار در کتب معتبره سیر و تواریخ مسطور اند ما که پیرو ایشان مسلم بقدر طاقت خود بکوشیم اللهم اهدنا الصراط المستقیم و السلام علی اهل التکریم رقعه اخرے منعم خان وکیل شاه عالم بهادر که دیوانی سرکار ایشان هم یافته امروز برای رخصت بیارد تا از داعیه ناصواب اکبر آبکر باد بدادن ایرانی غول بیابانی در هرات قریب قندهار مستقیم شده باشاره والی ایران طرفی نمیرود و انتظار قضیه نامرضیه میکشند فرموده آید ابیات نرفت از دلم قول آنکاسه گرد + که میگفت با کاسه پر خطر + ندانم که سنگ جفای سپهر + ترا شکند یا مرا بیشتر + و تدبیرش غیر از نیک پسر خود در اگذاشتن با فوج بزرگ یعنی محمد معز الدین را در ملتان با سامان سترگ تا انفصال مقدمه یعنی بعد رفتن این فانی صلح نمودن و راضی به تقسیم ملک نمیست بطریق قضایا گفته شود که بسا نامداران صاحب داعیه با فر و فتن همران اقبال و دولت بحسرت گذاشته و عمر بتلخی داده اند یکی از آنها دارا شکوه بوده اگر نصایح اعلی حضرت می شنید روز بدین چنین نمی دید حق بطرف او بود حرص آدمی را نمیگذارد که دمی چند با سایش برآرد اللهم صل امت محمد وارحم امت محمد و فرج عن امت محمد صلی الله علیه وسلم و الحمد لله فی الاولی و الآخرة و السلام رقعه محمد امین خان را نوبت بهم خواهد شد از قبول نشدن عرض امروزه دل گران نشود و راضی رضای ما باشد بسرمایه خوبیهای ملازم راضی بودن از صاحب است و در حال مال الحمد لله علی کل حال مصرع در خانه اگر کس است یک حرف بس است رقعه از نوشته عزیزی ظاهر شد که محمد عظیم کسان البطرف ڈاک چوکی در راه نشانده چه معنی دارد با آنکه افراد و قایع اکثر پیش او میرسد عجب که این مقدمه بعرض نرسانیده شاید دماغ یاری نداده باشد چرا در مقدمه بادشاهی که نمونه همایون درگاه الهی است می آمد با و نپیوندند که بدعت خانگی را که از راه چنده بردارد و الا بر داشته خواهد شد استغفر الله ربی من کل ذنب و اتوب الیه بیت بس کنم من زبرکان سخن این بس است + بانگ دوکردم اگر مرده کس است +

رقعه اخری امیرخان امسال والی بلده بدیر فرستاده و اکثر چیزها ضایع برآمد باو نوشت که زود ارسال داشته باشد اگرچه در کار نیست **مصرع** آنچه عاد در کار داریم اکثری در کار نیست **رقعه دیگر** امیرخان در گذشت اگرچه ما را هم باید گذشت **مصرع** تا نفس باقی است راه زنده گی نتوان بست بدیوان دارالسلطنت لاهور که برادر دست ... احوال آن مبرور بعد درگذشت تمام که تغیر و تطیر دوامی و دوری فرو گذاشت نشود ضبط نماید و از خارج نیز هرچه خبر گرفته و از متبعه و محقه با سید و بیم هم استفسار نموده هرجا هرچه باید در قید خود آرد که این حق عباد است چه شخصی را که خلیفه باصلاح وقت فساد در ای رعایتی خرون از حد شرع نماید حق مومنین پامال کرده است در ایام حیات او برآید خاطرش این معصیت بر خود گرفته بود هم اکنون جواب رکیر بم **فرد** گفتگو بسیار شد خاموش شدم ✽ مسئله تسلیم کردم دم نزدم **رقعه** نجان فیروز رنگ از من نپوشیدند **فرد** هرچه دل را فکر آن میشوخیت مرد بود ✽ آخر از بیمهری گردون باتهم ساختم ✽ یحدث الله قلب ما **مصرع** کرد یعنی چو با منی پیش ست ... از احوال شما فروزی خود نشر اطلاع مبداد باشد نام دولت صوری نیز دست دهد خانزاد حیات الله را ندیدم جای شما خالی است **مصرع** شایع گل هرجا که روید هم گلی است ✽ فدوی زاده اخلاص پرور حسین قلیخان بهادر میگوید فان لم تغفر لنا و ترحمنا لنکونن من الخاسرین **رقعه اخری** محمد خان را پانصدی اضافه مرحمت شده بخشی الملک حکم رساند **رقعه دیگر** سرپنج یعنی به پسر محمد خان دادیم بصاحب جمع جواهر خانه ابلاغ حکم نماید که دو سه لقیمت مناسب آخر روز بنظر گذراند اگرچه مطابقه نیست سرپنج شخصیکه از چهار هزاری منصب کم داشته باشد غنایت شود تا آن طفل است برای دلخوشی او چنین عطا مضایقه ندارد و اعلی حضرت هم به پسر صادق خان بخشیده بودند وقتی که پسن تمیز رسید و بزرگ شد بر پسن آن نمی فرمودند **رقعه دیگر** حسن علی خان با فرزند زاده برهمزدگی نموده بی اجازت برخاسته آمد چنانچه شاهزاده گله او نوشته گمی منصب باید کرد و جاگیر ضبطه باید نمود تا دیگران را عبرت شود **فرد** کند تحمل بسیار مرد را بیقدر ✽ کمان چون بکشیدن و بد کباده شود ✽ اعوذ بالله من شر الفساد و من سیات اعمالنا **رقعه اخری** فرزند ارجمند بآن اخلاص پیوند نوشته بود بمطالعه در آمد برای تهنیت جاگیر شته اختر دولت بسیار سعید از ند نوشته اند بحال تجویز نماید و بهت فسلی ایشان چیزی باید نوشت خبه خانه خود ندارند بچه طور خبر پسر یافته اند ✽ عمرش دراز باد که انهم نعمت است **رقعه دیگر** رخصت فتح الله خان بکابل شاید که خوب نباشد اول آنکه صاحب از اوویس است دیگر جاگیر سپرده ام مغلوب المنصب باده گو روح الله خان همراه بود همچو سلوک میکرد گویا که او تعین است و با وجود آدمیت و مدارات او کم منصبی و تمیت خود و تاکید حضور را ب نعمت خان مذکور چان حرفهای تند و تلخ میگفت که او پیش مردم شکست میشد چنین عزیز شته هزاری شده و خطاب بهادری یافته جای دست رود مثل بهادر شاه باخبر و هوشیار سیر را باید دید که چه میکند اگر خاطر تخلص ازین امور جمع باشد چه مضایقه والا بودن او در رکاب سایش بر آلبست گله او الحال نوشته تا وقت رخصت خان مسطور رسید فهمیدم که صحبت این فضول بیاد شاهزاده براه نخواهد آمد چنانکه ما را بطور یا نمیگذارند و بدوا ب خود اهرام میکنند باری پانصدی منصب فتح الله خان و سه صد تابینان کم باید کرد و سیاهی یا برطرفی خطاب بهادری بدفتر بخشی دوم اشند و بآن زیاده گو حسب الحکم نوشت که نمک حلالی همین معنی دارد که مرشد زاده را انیکس از خود آزرده کند و با یقاع منت و خود که وضع سفاید و بانی رسم مردمان حال جان بناموس ده است همین پور خلافت و ولی نعمت را سرگران نماید بایستی باین وسیله باری نداد ب التماس ایشان اضافه گرفت حالا اگر تلافی ما فات کند خوب است و اول این ارشاد در حق او بدبد و بجا د شاهزاده نیز برداشت کند **رقعه دیگر** که بزبان اقدس رفت با وجود سلامت نفس خان مذکور را چرا ناخوش کردند من در ایام شاهزاده کی با گر ا همچو سلوک کرده ایم که همه راضی بودند در حضور و غیبت بخوش دلی تعریف و توصیف میکردند بعضی با وصف اقتدار داراشکوه ترک مخالفت

او کرده ملازمت ما اختیار کرده بودند وجمعی باشارت برادر نامهربان حرکات ناملایم وحرفهای بی ادبانه نموده وگفته بتازیانه اغماض تحمل
متنبه شده از سر انصاف اقرار بصاحب حوصلگی ما کردند تا نقش سرداری وبهادری ما بر لوح خاطر اشرف اعلی حضرت مرتسم گردید بود و کار ما
دست بسته بزور بازوی این نحیف وضعیف صورت بسته شما مثل فتح الله خان را رنجیده خاطر گردید همچو سپاهی جگردار همه کاره را که بکار عمده شما می آید
ودیگر زمینداران دل شکسته کردید اگر در برابر گذشته دلجوئی کنند بهتر است وباصلاح کار منفیه تر بیت نصیحتے کنمت بشنو وبهانه مگیر ✤ که هرچه ناصح
مشفق بگوید پند پذیر ✤ پیشتر ازین رقعه اخرے عنایت الله خان زبانی محمد اخلاص عرض نمود که
مهین پور خلافت مفروض اند وطلب سپاه بسیار گردیده جائیکه اینقدر مناصب ومواجب بملاحظه لیاقت مردم شود انهمه انعامات را
بیجا بظهور آمد چرا نباشد حافظ قران اند وفاضل هفت خوان ولا تبذیر ایا وند ارند وتفسیر این لمکر کاهی سهواً هم نمیخوانند فسر وچشم باز وگوش باز واین
خیره ام در چشم بندی خدا رقعه دیگر سید ابو الوفا عرض کرد که اسباب جانماز خانه مستعمل وفرسوده شده دیگر کارخانجات تیار باشد
وهمین کارخانه تیار واشتنی مندرس شود از مسلمانی بعید است سامان زود حکم برساند که هرچه درکار باشد باظهار وارو غه مرا نجا
نماید مصرع حیف صد حیف که ما دیر خبر دار شدیم رقعه اخرے فقیر مشبینه بهره از علم ندارد وزاهد خشک معلوم میشود شاید آن
برپا باشد اکثر افعال واقوال او که یکی از آنهارا فتوح است خلاف شرع اول اینکه بخایفه این بیت المال است هرچه بکسی دهد
حلالست واگر محصول چند دیه که بفتوا ے علما ملت ومشورت امرا وشریک ملک دولت برا ے خود اختیار نموده وآن را صرف خا
قرار داده مروت کند نیز حلال خاصه بدرویش بی پروبال چطور حرام توان گفت وجهش بپرسید اگر معقول گوید عرض نماید تا این مغالطه
نفس معقول کند والا همچو بدعتیانرا که از خود چیزی تراشیده نسبت بشرع دهند متنبه باید کرد سلطان محمود غفرله سنت مذهبان
ومبتدعان را در مجلس راه نمیداد بل در ولایت خود جا نمیداد وتا دیگران آنهارا بصورت فقیر دیده گمراه نشوند اللهم اهدنا الصر
المستقیم رقعه اخرے نهین پور خلافت میل بودن دار السلطنت ظاهر مینماید ودلم رفتن ایشان بقندها رمیخواهد باید دید ازین
بیان مصرع تا دوست کرا خواهد ومیلش بکه باشد رقعه دیگر از نسم خان اینکار زود سرانجام نشد وچنانچه باید از عهده ا
برنیاید ناکرده کار است وبیهوده گفتار تعلیم باید کرد وتکمی مراتب منتبه نمود اگرچه بمن خود تربیت طلبم مصرع ببرم وسرکشته وگم کرد
رقعه دیگر این عریضه بعرض رسید که نهین پور خلافت باوجود بی زری مردم بیش علوفه نوکر میگیرند ظاهر اقصد قندهار دارد
خوب است خدا بهتر ازین همت دهاد ودیگ التماس آمدن دار السلطنت نموده چه چیز است پانصدی ناصر
کم باید کرد واین همه وسعت بخشیدن چه معنی دارد اهم شیم نمانی نموده ایشان را بمضمون آیه کریمه مثل الذین اتخذوا من دون الله اولیاء کمثل العنکبوت
باید نوشت مصرع از ماست بهر نساز وبانی رقعه اخرے از نصر خان در لاهور هنگامه برپا کرده است ومردم آنشهر را بجان آ
مگر سر عافیت او مدبر وآمده است یا کلک بیلک وبده مرتب او را از بخشی نویسانیده مطلبد وآخر روز یافردا العرض رساند تا کی
نموده شود وتا چند بهانه بوش این بیهوش نموده آید سر وپا ✤ نوخاست فرق خود را نمیشناسد چوب دست ✤ بیرون نمند چون قدم از کجروی براه رقعه
زبردست خان سپاهی است ودر کار بادشاهی به از سپهدار دار السلطنت خوب عمل کرده واکثر مفسدان شهر ونواح را تنبیه کرده حسب
آفرین بجان مذکور برنگارد وخلعت مهربانی برا ی او علیحده کنند مصرع که مزدور خوشدل کند کار بیش ✤ از اول این ملک
وکن در قلمرو فرمان روایان دهلی بود همینان بتغلب از دست آنها برآورده بودند تا ایشان را مهلک وستهلک لذات نفسانی متوجه

بامور ولی دیده فرصت از دست نداده سخت وتیز برای خود ساختند وهرچه کرده بودند بمکافات آن از پیشگاه عدالت متقم حقیقی یافته اند یعنی همان
بیوفائی ونمک حرامی بولی نعمتان نموده بودند از نوکران خود دیدند مصرع دریاب کنون که دولت هست بدست ۲ بمقرب خان را که به تسخیر
برنالد مامور شده حسب الحکم وربات تسخیر کردن او باید نوشت وتاکید زور رفتن بنجان مذکور بر سرش درچنان وقت که آن سرمست بادهٔ غرور
نبابر نزاع بقوم ترکی جریده بکمهله رفته زوری ترقیم نمود غالب که برود دست یابد وآن بی راه روسلم آزار را بمکافات کند استغفرالله
اوچه میکنند وبچه ای کرداریرساند انهم میکنند ان کیدا واکید کیدا فمهل الکافرین امهلهم رویدا رقعهٔ اخرے بخانه محمد اعظم شاه کام بخش
معامله نافهم را باید برد واستعداد نموده باهم صفاداد مصرع دینیا نمتاعیست که ازرو نیست ۲ بمخلص خان بیمار است آن مخلص را برای
عیادت آن مخلص باید رفت واز بانیز احوال بپرسند آنچیزدم غنیمت است وسلیقه عرض کرا اعلی حضرت را بسیار خوش میآید جای آن است که
دیانت وفدویت چنانچه باید واو خدا شفا باید دبپرسش امروز نیامده کجا است وچه کار است بطور او را نباید گذاشت وتربیت باید کرد چند
سپاره هم حفظ نموده شود که فراموش کند رقعهٔ اخرے الحمدالله چیچی فتحشد ورانای مردود گرنخیت گرفتن او را چندان کار نبود اما از اغماض چیچی بدله
کنند عمالان از دست رفت وچندی دگان سرد شدنی شان کرم ماندران الذین اتخذوا العجل سینالهم غضب من ربهم وذلة فی الحیوة الدنیا و
کذلک نجزی المفترین دنیا را بخورید پیش از آنکه شما را بخورد رقعهٔ اخرے اعلی حضرت را در طراوت باغ حیات بخشد ودیگر اماکن واقع وتتمه
از آراستگی اشجار وپرورش اثمار وصفائی آبگینه وحیاض وترتیب نهالان وانهار توجه بمفرط بود وتا ایام اقامت دار الخلافت این مسافر نیز
برانها نظر مینمود اگر محمد یار خان همیشه خود رفته در تربیت وخوری آن میکوشید بوده است چه بهتر والا حالا باید یکبار سر روز خود رفته کما ینبغی ترمیم وتصفیه یابد
باشد وجمیع کیفیات کم وبیش معروض دارد وتفصیل باغات وعمارات قلعه مبارک صاحب آباد وغراآباد ونوباری وشهر بندباری که تعلق بحضرت
عزیز القدر دارد وغیره وتقیید انهار واشجار از وقت بیرون آمدن این رقمی وتا حال برنگارد بل نقشه بفرستد تا حقایق باحسن وجوه معلوم شود وزرها
درصورت شکست وریخت آنها داده آید افسوس تعمیر خانه دل نکردیم وچو اطفال بلهو ولعب وخیال باختیم رباعی افسوس که عمر رفت وهوسبازی
نیست ۲ در دا که امید خویشتن داری نیست ۲ گفتم که چو بیدار شوم روز شود ۲ هیهات که روز رفت وبیداری نیست رقعهٔ دیگر قید بدعے
خلاف شرع است آنها را از دست این بای بند نفس رهائی داد وقاضی القضات رجوع کرد تا موافق شریعت غرا تحصیل دهد وتعریف بر
کسی نرود الحمدالله که قاضی ما هم متدین است وصالح ومتقی چشم بر این وان ندارد ودر انفصال حق وحساب منظور میدارد ارضوبحکم القاضی القاضی
رقعهٔ اخرے شجاعت خان درگذشت انا لله وانا الیه راجعون آدم کاردان بود در گجرات عمل داشت صوبداری آن ملک تجویز باید کرد
ودو سه کس دیگر بجای خود مقرر کرده عرض باید نمود عالیجاه هم رغبت دارند اگر باشناسند او گے را کار نفرمایند به از دیگران سرانجام تواند نمود والتوفیق
من الودود در رقعهٔ اخرے در باب دینداری تحقیق وحق از دلاور خان چه معنی دارد از انجا است که گفته اند قاضی تحقیقات مدقق و
متعصب باید کرد تا بیک قرار واقعی کار مدعی تمام کند ودر انفصال قضایا اصلا کوتاهی نرود اعتبار جنبه غالب را منظور ندارد واز این قسم مردم
پیشتر کم بودند ودر این وقت که ایمان ضعیف وشیطان قویست خود کجا نقل غریبی که از زبان ایرانی راست گوشنیده بودیم نوشته
می آید روزی در اصفهان یکی از باطل مذهبان بحضور سنی پاک اعتقاد در جناب حضرت خلفای راشدین حرفی مناسب حال خود گفت
انغریب چیست اسلام غضب آمده خنجری بجلقوم او زد واو را بآب خنجر بیباک از نجاست پاک نمود غریو از حاضران برخاست آخر او را گرفته
پیش شاه عباس آوردند شاه اول لقاضی وبعد از ان بصدر سپرد در باب تغلیظ مبالغه بسیار نمود چون قتل بروثابت شد اشاره بقصاص

رفت یکی از بزرگان حقی سیرت شفیع شد و شفاعت قبول نیفتاد و آن یکه جوان بیدنگ ایستاد بفضل الٰهی بر فوج باطل کوش غالب آمده و بنگام شب
از شهر بدر رفته بمحمد خان والی روم پیوست و در آنجا مکرم و رشد هر کسیکه حق میکند از برای حق نمیکند بلکه همه بعز راست وحق یاور اوست **فرد**
این سعادت بزور بازو نیست ✻ تا نبخشد خدای بخشنده **رقعهٔ دیگر** برای دیوانی برهان پور شخصی با مانت مطلوب است الاهم فالاهم **رقعهٔ اخرے** مکرم خان درچه کار است باوجود اشتیاق زیارت حرمین شریفین توقف از چه راه اولی ازین امر چیست **فرد** حج زیارت
کردن خانه بود و چه رب البیت مردانه بود ✻ اللهم ارزقنا خیر **رقعهٔ اخرے** عبدالرحیم خان رحلت کرده بندار و متقی بود و از جبر
هم بهره تمام داشت روزی در حضور ایستاده بود و خنجر ولایتی در کمر داشت خوشم آمد گفتم که این خوشطرح است در جواب عرض کرد که نام
این به ازطرح است پرسیدم چیست گفت رافضی کش گفتم در سرکار والاهم دو سه بهمون طرح و نام تیار سازند از کمر برآورده نذر کرد و عرض
نمود تا که آنها تیار شود و این تیار فقیر در سرکار اشرف باشد و رفته آداب بجا آورد احوال پسران او معروض دارد و بعنایت انه خان
بگوید تا بقدر هر یک رعایت کرده شود **رقعهٔ دیگر** خانخانان درگذشت انا لله و انا الیه راجعون سجانه آدمی چه قدر غافلست و نفس
تا کجا غالب درین ایام صوبداری دکن هیچ است و بچه دل کرمی آرزوی آن میکرد آدمی کار نفس بدتر ازین است **ابیات** کشتن او
کار عقل و هوش نیست ✻ شیر باطن سخره بخر گوش نیست ✻ عالمی را لقمه گردد در گشید ✻ معده اش نعره زنان هل من مزید ✻ قوت از حق
خواهم و توفیق لاف ✻ تا بسوزن بر کنم این کوه قاف ✻ او تعالی کرامت کند و ازین روزبهای سخت بحرمت محمد و آل محمد **رقعهٔ اخرے**
از عریضه واضح شد که بیماریت بسزا رسید الحمد لله علی ذلک هزاری ذات سزا رسوار و تابینان اضافه باید داد و خلعت و شمشیر و اسپ
و فیل ارسال باید کرد و برای همراهیان اضافه تجویز نمود و او را از من شمرده مسرور ساخت و وکیل را هم اگر رعایت فرور باشد باید
کرد نعم المولی و نعم الوکیل **رقعهٔ دیگر** از عریضه فرزندزاده عظیم ظاهر شد که همین پورخلافت بسی ازان نور چشم آزرده شده اند عجب که
از همچو پسر رشید رنجیده خاطر شوند حسب الحکم دریناب بایشان باید نوشت در باده عفو انام که فی الواقع نیت عرضداشت نمود العذر
عند الکریم مقبول **رقعهٔ اخرے** فرزندزاده های سعادتمند از مارخصت شده اند اگر سجانه عالیجاه هم بروند و رخصت شوند بهتر است
فرد همواری ادب کن خصم سرکش را که خاکستر ✻ بنرمی زیر دست خویش گردانید آتش را ✻ این همواری هرگاه که از جناب اعلے حضرت ظل
تراه رخصت شده طرفی راهی میشد سجانه برادر بزرگ میرفت و هر قدر که ایشان میگرفتند از جانب انکسار بظهور میرسید اگرچه در آنوقت
انیوضع خوش نمی آمد اما الحال خوب فهمیده نوازش حق سجانه تعالی بالطفیل همون دید **رقعهٔ اخرے** مرحمت خان امروز بسیار
لباس فاخره پوشیده بحضور آمده بود و دامن جامه آنقدر دراز میداشت که پا بنظر نمی آمد بحضرت خان فرمودیم که از دامن آن کوته عقل نوگره
دور کند امروز الفت با لباس شاید که خوب نباشد رنگ و بوی زیب زنان باشد زرد روئی هم بگوید که انچه در حضور دستور دامن شده
همین قدر مقرر کند والا قدم در غسلخانه نگذارد و حرفهای دیگر نیز موافق مقام بطریق موعظه بگوش او بخواهند **رقعهٔ اخرے** ما که پان نمیخوریم این کارخانه
هم نگ دیگر پیدا کرده آبدارخانه هم باب و تاب نیست هوشیاری و خبرداری دارد و غه مقتضی آن است که همه جا همه وقت کارخانجات
عمده خود بتوزک و آراسته دارد تا وقت کارچرای او شود و راست مزاج و پاکیزگی طبعش بر ما ظاهر گردد و هم مردم شایقش دیده
دولت خداداد معلوم نمایند مهمات مهمات دعوی فقر و انیهمه مباهات حقا بحساب ما السراب و رب الارباب **رقعهٔ اخرے**
سوانح او چین شب از نظر گذشت وزیرخان دیوان شما بعالم بالا رفت جوهر انسانی و کاردانی داشت حالا میرزنیا هر آینه استحقاق

دیوانی دارد و باید داد و الا میر عبد الوهاب نیز مخفی است که بیدست محمد علیخان خانسامان دیوان بیجاپور بود بیری و صد عیب با
سر لیقه حسن دیانت و جوهر انسانیم در **رقعهٔ اخری** سے آنقدوی مدار المهام حسب الحکم قضا امضا بفرزند عالیجاه قلمی نماید که از نوشته
نیکنام خان بعرض رسید شما بر سه پسران دیوان قدیم خود را برآورند فهم و ذکای رساد ارید مختار اید حالا با فضایل خان و میر هادی نمونه
عنایت الله خان را واسطهٔ المطالب ایشان کردیم پیاده داشته باشند که کوکلتاش در چین نظامت دکن و روح الله خان هنگام صوبه داری
حیدرآباد مصدر بعضی اوهامی نامناسب شده بودند تسلیه چندی معاتب داشتم آخر نظر بر قدم خدمت با آنها ساختم از زبان اعلی حضرت شنیده ام
که عرش آستانی اکبرآباد شاه روزی بیفرمود که نوکر بایسته برای فقیر و قطمیر امور ملک و مال شعور مند دارد و آنا غرورش خوش نمی آید ابو الفضل با او بد بود
شکایت گونه عرض نمود جواب یافت که نواخته را نمیتوان انداخت لهذا با آدم کار چار ناچار باید ساخت **شعر** خدای را است مسلم بزرگی و الطاف
که جرم بندوان بر قرار میدارد ✽ خان جهان چه ادا ها با نکرد اما نظر بر حقوق دیرینه او خشم می پوشیدم که گفته اند مکلف حق نباید بود قدیمی اگر
بیقین و با اخلاص مثل غلام خیراست و اگر این هر دو صفت ندارد کار نباید داد و از نان و نفقه محروم نباید ساخت الیوقت هر چه بخاطر آمد گفتم معذور دارید
رقعهٔ اخری سے هدایت الله خان زرین رقم بگوید که ابیات در بیاضی که بشاهزاده کام بخش مرحمت میشود بخط خود بنویسد **قطعه** تمت
بدو دست خویش و خنجر بمن خویش ✽ بمن خود زده ام چه نالم از دشمن خویش ✽ کس دشمن من نیست بغیر دشمن خویش ✽ ای داد ز دست من و از من خویش
رقعهٔ اخری گرسنه اخدمت داون کشتن غربا است دیده و دانسته از عهده باز پرس آخرت برآمدن مشکل جاگیر نباید داد **مصرع** داد و داد از دست
غفلت داد و داد و بسفارش کوتوال برای بحالداشتن او مبالغه نوشته بود و شک افتاد م مثل مشهور که چون سخن گفته آید قبول کردم چون مبالغه نمود
قسم خورد الیقین دانستم که در وقوع است هر چه بظهور آید بنزاران حکمت و مصلحت دران ودیعت نهاده است قدرت او بست دیده باید که بیندازد
دار العدالت داور حقیقی هیچ دولت بسر پری نمیشود و هیچکس از آسمان غرب بزمین لن ترانی نمی افتد مادام که خوی نیک گذاشته سالک راه انحراف
نگردد نادیده است کسی خانه فریبنده تر از دنیا و طالب جو بنده تر از مرگ و غافل عجب تر از آدمی **بیت** پر تو عمر چراغی است که در بزم وجود ✽
به نسیم سحر آهنگ رحیل خاموش است ✽ اگرچه دنیا امروز و واقع است اما خود حکایت خواهد شد غافل آینده را شده داند و شده را رفته زیرا که
آینده را روی درشد نیست و شده را روی در رفتن **شعر** فرصت از کف رفت دل کاری نکرد افسوس عمر ✽ کاروان بگذشت و من در خواب
ماندم وای من ✽ بعد از اشکوه با سعد الله خان خوب نبود بنجان مذکور آنرا میرساند روزی گفت شکر نعمت بندگان اعلی حضرت بر شما بسیار است
از کجا بگجا رسانید خان مذکور حاضر جواب بود گفت الحق چنین است اما اول حسن مدعا میشد الحال در دربار اعلی حضرت فرمودند فهم من فهم
رقعهٔ اخری از عرایض مثنیان بعرض رسید که در محاصره قلعه چنجی بر ذوالفقار خان غنیم لئیم هجوم آورد و رسد نمیرسید اگر کومک برسد کارش
از پیشدث بآسانی بزمد بنام عمدة الملک فرمان دیگر بخط خاص زینت ترتیب یافت که ایشان خود را عاشق پیشه میگویند حالا بروعرصه
تنگست و دارزو و رسیدن تراخی و تساهل چرا دارید **بیت** مالک الموت شاه بهتر است ✽ من یکی پیر زال مهتر ام ✽ مدعی شدن و دعوی صادق برآمدن دیگر
چون بجای گفته بودند که ما کاری بسته اگر ما مورشدیم خواهند دید که ترکیب چه می باشد **مصرع** دیگر بخود مناز که
ترکی تمام شد **رقعه** دیگر فرزندار جمند فیروزمند قلعه برکنده و لول کنده از اشقیای ضلالت پیوند گرفت الحمد لله کارهای آن نور الابصار
سزاوار تحسین و آفرین بسیار است دشمنشیر خان هم مدبر دوستی کار خوب از آدم کار آید برکنده را شمشیر کنده موسوم کردیم یکی را گرفتن دیگری را
دعوی کردن خاصه عرض بیت المال عالمگیر است **بیت** کانرا چشم حریصان پر شد ✽ تا صدف قانع نشد پر در نشد ✽

رقعه فرزند زاده سعید در عرضداشت قلمی کرده که این قلعه باقبال لایزال ابد اتصال تسخیر شد بنویسند که در پیش جناب کبریائی بیهمال این سریع الزوال را چه دخل و مجال اینهمه از مآثر افضال آن مفضل بر کمال شده و میشود غم نوالهٔ **رقعهٔ اخرے** بشاهزاده محمد بیدار بخت قلمی نماید که دلداری خان عالم نمودن بالفاظ متین ازین مستحسن افتاد آخر ازین چنین میباید کلام الملوک ملوک الکلام و فعل الملوک ملوک الافعال عبارت ازین است و نوکران بزدل و بیکار جان بید جهند جانفشانی و تلاش خان زمان مدرس لایق فرامان تحسین و آفرین است و پسرش هم بوقت کار بر اعتماد خود می افزاید چون از خارج پریشانی او معروض کردند فرو ختن فیل مصداق این حکایت سی هزار روپیه مساعده میدهم و در معاوضهٔ جاگیر کم حاصل مضایقه نمیکنم اگر آن فور الابصار هم نظر بر اینکه با ایشان بسیار دویده بقدر پانزده بیست هزار روپیه نقد رعایت کنند حق پروریست و در حلد وی حسن تردد آن کارپرداز آنچه مانی الضمیر است انشاء الله تعالے در اسرع الزمان سر بطهور انجلا خواهد کشید خدا بر توفیقات شما بیفزاید **مصرع** کارها را کارفرما آب و تابی میدهد **رقعهٔ اخرے** افتخار خان در ایام خدمت خانسامانی از خوش فطرتی و همه دانی روزے حرف خوب عرض کرد که هرگاه کسی بوسیلهٔ حسن و شعور منظور نظر بادشاهی میشود اهل حسد در اندختن آن و بدنام ساختن او بقدر وسع میکوشند باخودش باغراض از رتبه می افتد بهر دو تقدیر ارباب کار والا اعتبار را هر اسان و نرسان و الحفیظ گویان باید بود **رقعهٔ دیگر** غلام محی الدین بدرویشی متهم گردیده در لشکر عالیجاه دکانی برچیده برآوردنش ضرور است **فرد** این نمرودانند و انیها صورت اند بد گشته نان اند و مرده شهوت اند بد جهال مستدل مزاج مختال اقوال معطل دارند **رقعهٔ بهمین پور خلافت** اجاره داون جاگیر خود نوکران بادشاهی بیش منصب چه معنی دارد **مصرع** گفته گفته من شدم بسیار گو بد جاهلان اگر عذر نا مسموع جهل کنند شاید الکریم و لا کریم کرم کند آنا عالمیان را چه گذر بست لکرر باد از بلند میگویم که مارا در احقاق حق و رفع تعدی رو بدهد هیچکس از فرزندان نیست بمجد اعظم رود مرنگارد که این سودای خام که عبارت از جنون محض است اندکه اخذ کرده اند نه جد شما دارد و نه پدر شما شکر الهی بکنند که صدوبه عمده سپر حاصل یافته اند که همه چیز از ان فراوان است **فرد** ما خود نخریم و سنے فروشیم بد آنکس که خرند و بفروشند رسم و آئین سلطنت نیست ظن نمایب ایشان از مکث و اهمال عبد الله خان تعاقب سگ بچه بے نام و نشان اطلاع یافته باشند اگر از کهرک کهمرزود تر بدساخت خان زمان و شیخ نظام در گرفتن سنبها چنان تلاش کرده بودند و این حق ناشناس و خدا نا ترس چنین عرض شجاعت دارد **فرد** بد با تو نکرد هر که بد کرد بد آن بد تو بدان بجای خود کرد بد خدا عادل است که در مکافات آن کفران نعمت روزند و روی غم خواهد بود **فرد** پند اشت ستمگر که خفا بر ما کرد بد برگردن او بماند و بر ما بگذشت بد **رقعهٔ اخرے** آن فرزند کارسگار یقین که جاسوسان متواتر فرستاده باشد اخبار آن آوارهٔ کوهی او بارزود بطلبد و بنویسد که کجا رفته تا نظر بران برآن فکرے که توانم بکنیم تیر از کمان جسته و وقت از دست رفته چه باید کرد و بید باغی که از ورود این مقدمه دل ما را گرفته نمی توانم نگاشت **ابیات** گفت عیسی را یکی هوشیار سر بد چیست در هستی ز جمله صعب تر بد گفت آنجا صعب تر خشم خدا بد تا از و دوزخ همی لرزد چو ما بد گفت از خشم خدا چه دهد امان بد گفت ترک خشم خویش اندر جهان بد **رقعهٔ اخرے** فرزند عالیجاه طلبی که در سرکار والا دارند التماس پرگنه پالتوهی کردند همه طلب ایشان اگر خواهد ماند چه مضایقه در حساب مطالبه و نقدی قیمت جواهر و غیره محسوب خواهد شد سودا سودا ے سودا گرانه نیست اعلے حضرت زیاده بچهارم حصه از جاگیر بادشاهزاده و امرا موقوف میدانستند در نیر حصه همه ضابطه بضابطه شد **رقعهٔ اخرے** خان فیروز جنگ یکرنگ من بیخواستم که برے عیادت آند و لتخواه بیایم اپاچه رو و کدام نظر مشاهده نمایم لهذا

سیادت خان را نیابتاً فرستادیم تا چشم بابند و اظهار ریائی الضمیر کند از میوهٔ نورس که اینجا هم میرسد انگور است امّا اطبای یونانی جزاے آن
عمده مخلصان خراجدان مضر میگویند تاهم برخود ناگوار کردیم انشاء الله تعالے و تقدس بعد صحت کامل و شفای عاجل یکجا میخوریم فرد یارب این
آرزوے من چه خوش است ✦ تو هم بدین آرزو مرا برسان ✦ بالجمله چون عالمگیر بیمار شد شاهزاده محمد اعظم شاه بسیستم ذیقعده بصوبه داری
مالوه دستوری یافته بود حالت بادشاه را از بیماری سقیم دیده نظر بر قفا داشته سیر فت بیستم و هشتم ذیقعده بوقت صبح جمعه عالمگیر درگذشت اعظم شاه
هنگام شام آنروز هفته کرده ایلغار نموده باحمد نگر رسید و عالمگیر را تجهیز و تکفین نمود و محمد کام بخش خبر رحلت عالمگیر شنیده از بیجاپور اسرکن در کن
ایلغار نموده بیجاپور رسید چه عالمگیر قبل از رحلت چند ساعت وصیت کرده بود که بادشاهزادگان بدین نوع عمل نمایند وصیت عالمگیر فوت وفات نگزیرد
شاهزاده شاه عالم بهادر شاه از کابل تا نزدیکی اکبرآباد و شاهزاده محمد اعظم شاه از اکبرآباد تا دریای نربدا که در دکن مشهور است و شاهزاده
محمد کام بخش در بیجاپور کامرانی نمایند و فتنه و نزاع فیمابین نجویند بالجمله محمد اعظم شاه بعد تجهیز و تکفین علیین مکانی یعنی عالمگیر روز هم ذیحجه عید الضحے
روز سه شنبه بر تخت سلطنت جلوس نمود و هر یک پسران و امیران خویش را باضافه منصب و خطاب سرافراز ساخت چون بدست چیزے
نداشت بشیرین زبانی و چاپلوسی اجراے کار میخواست و بر ملازمان پادشاهی چندان اعتماد نداشت و کم کسی را از مساعده و انعام
بهره ور گردانید و برادران را بانحفت و سبکی عقل بادمیمود و در شجاعت و دلاوری هم ترازوی خویش نمیدید تو پهای کلان و خورد را در
احمد نگر گذاشت و با تمام بهیر و بنگاه روانه هندوستان گشت و میگفت که جنگ توپخانه بازی کودکان است سواے شمشیر بحربه دیگر
دست نباید برد و همین باین چوبدستی سرکنجی بنگ شاهی مدار بانه الف آلی که در دست دارم انکا و پرداری یعنی بهادر شاه را میزنیم
امراے دکنی مثل سرافراز خان و راے کانهو وغیره از اعظم شاه جدا شده بکام بخش پیوستند و برخی مثل اندر سنگه راٹهور وغیره راه
وطن خود ها گرفتند و بعضی فرار شده دست بتاراج ملک دراز کردند بالجمله شاهزاده بیدار بخت ابن اعظم شاه از احمد آباد گجرات آمده بود
مقدمه فوج اعظم شاه بشد و در ملائجه شش کروه از تر ور رسید و شاهزاده عظیم الشان ابن بهادر شاه که حسب الحکم و طلب عالمگیر بادشاه
از بنگاله روانه حضور شده بسیر خود و فرخ سیر را در آنجا گذاشته در اثنای خبر رحلت عالمگیر شنیده افواج اکثر قریب هفتاد هزار سوار فراهم آورده
با اکبرآباد رسید و مختار خان ناظم آنجا را که دختر ش در حباله نکاح بیدار بخت بود با مختار خان پیرش نظر بند کرد و خانه اش را ضبط نمود
و قلعه اکبرابادرا محاصره نمود یا مختار خان قلعه را متحصن شد و گفت که بهادر شاه از کابل و همین شب اعظم شاه از دکن بے آیند هر کسکه بسلطنت
مستقل خواهد شد قلعه او را باشد فوج عظیم الشان دست از محاصره قلعه باز داشتند اعظم شاه ذوالفقار خان و خان زمان و خان
عالم دکنی و راجه دلیپ راو سنگه بوندیله و راجه چترسال وغیره پانزده امرا را با جمعیت هفت هزار سوار در مقدمه پیش بیدار بخت
فرستاد و راجه ساهو ابن سنبها ابن سیوا که در عهد عالمگیر نظر بند و باز حواله نصرت جنگ شده بود صریح رخصت دادن او را
مصلحت ندیدند باشاره اعظم شاه از نزدیکی دوراهه با چندے مردم از رفقای خویش فرار نموده راه ملک دکن گرفته پیشه غارتگری
گرفت و همین فرادان بسر رسانیده بیرون شهر اورنگ آباد بریوره جات دست تعدی دراز کرد و ذوالفقار خان به بیدار بخت
پیوست اعظم شاه بکوچهای متواتر بسر پیچ رسید و گوپال قانوگوی انجارا که غروری داشت بقتل رسانیده در لشکر بیدار بخت
در بلاپچه رسیده بود ارحرارت هوا و بادستان ولے آبی یک پکمال نرگاو پر از آب مغوش بگل ولای بمبلغ بازده روپیه بدشواری
بدست می آمد و گرانی غله علاوه بران عظیم الشان از اکبرآباد محتشم خان را جهت انسداد گذرهای چنبل تعین نمود و او در دهولپور

رسیده کذر کداو کور کنه سد و دساخت بیدار بخت در کوالیار رسیده بهیر و سکاه را در آنجا کذاشته بر هبری زمینداران از کذر انشا دیجوال
دریای چنبل را پایاب عبور نموده بخشش خان شباشب کرنخیته باکبر آباد پیش عظیم الشان رفت و بیدار بخت در دهولپور رسیده انتظار اعظم شاه
درخلال اینحوال کوالیار رسیده بهیر و سکاه با بیکم صاحبه و مردم محال و امیر الامرا اسدخان را در آنجا کذاشته روانه پیشتر شد چنبل را عبور نمود
بیدار بخت و ذوالفقارخان بخدمت پیوستند هرکارا که خبر رحلت عالمکیر در پشاور بیست و نهم ذیحجه بهادرشاه استماع یافت پنجم محرم با فوجیکه
در رکاب بود کوچ فرمود و نهم محرم بر دریای اٹک رسید حکم پل بستن پیشتر شده بود فی الفور عبور اٹک نموده و دریای جهلم و چناب را بر پل
کشتی عبور کرده در نواح لاهور رسید منعم خان نائب صوبه آنجا بخدمت پیوست و خزانه لاهور را پیشکش نمود بهادرشاه دریای راوی را
پل بسته بگذشت و شاهزاده معزالدین با فوج شایسته از ملتان بخدمت پیوست بهادرشاه با سی هزار سوار بیست و پنجم صفر شاهجهان آباد
رسید عرایض شاهزاده عظیم الشان در سرعت سیر بنظر گذشت بهادرشاه در رفتن شتاب کرده بمتهرا رسیده و باعظم شاه نوشت که
بعنایت آلهی از آباواجداد املاکی وسیع که متضمن چندین سلطنت است رسیده مناسب آن است که باهم شمشیر از میان
برنیاریم و ملک را باهم قسمت نمائیم هرچند که زمن برادر بزرگ ام امّا اختیار قسمت بشما واگذاشته ام آن مشهور معزور یعنی اعظم شاه در جواب
گفت که عنقریب جواب انمیقدمه خود آمده میدهم بهادرشاه ناچار منعم خان را نزد باقیخان قلعدار اکبر آباد فرستاد تا او را بشمول عنایات
ساخته بیاورد یازدهم ربیع الاول بهادرشاه بباغ دهره نزول فرموده شاهزاده محمد عظیم الشان بخدمت پیوست قریب یک لکه و پنجاه
هزار سوار جمع کردید و منعم خان مع باقیخان قلعدار بخدمت پیوست پانزدهم ربیع الاول بهادرشاه چاچو را دست چپ کذاشته هفدهم
ماه مذکور افواج را آراسته روانه جنک شد بعرض بهادرشاه رسید که محمد اعظم شاه عزیمت اکبر آباد میدارد بهادرشاه بتعجیل متوجه چاچو شد
درخلال اینحوال بعرض رسید که محمد اعظم شاه از چاچو بفاصله دو کروه رسیده شاهزاده عظیم الشان بسرعت تمام صف ارا کشته بهادرشاه
شاهزادکان دیکر را بکمک عظیم الشان تعیین فرمود و فوج عظیم شاه پیشخانه بهادرشاه که متصل جاجو ایستاده بود رستم دلخان که بر اسے
حفاظت پیشخانه تعین بود کاری پیش نبرد فوج اعظم شاه بغارت و تاراج مشغول شدند همدرین اثنا فوج عظیم الشان نمودار کشت و ذوالفقارخان
بمقابله شتافت فوجیکه بتاراج مشغول بود همراه ذوالفقارخان نرفت سررشته تدبیر از دست رفت سرداران متفرق شده راو دلیپ بوندیله
رام سنکه هاره و خانعالم و منورخان که در مقدمه بیدار بخت و ذوالفقارخان بودند برحسب تاکیدات اعظم شاه و اشاره نصرت جنک ذوالفقارخان
انتظار فراهم آمدن جماعه متفرقه نکشیده بمقابله فوج عظیم الشان روانه شدند راو دلیپ تعجیل فیل سواری خود را نزدیک فیل بازخان افغان
که هراول عظیم الشان بود رسانیده جنکی رستمانه کرد از شلک توپخانه کوله زنبورک برزنخ راو دلیپ رسید و از عقب پشت بکذشت راو دلیپ
بقتل رسید و همچنین خانعالم و منورخان و کنی فیل خود را متصل شاهزاده عظیم الشان رسانیده نیزه بر شاهزاده انداخت اسپ
درخواصی عظیم الشان بود پای خود را اسپر عظیم الشان نموده نیزه بر ران خواص رسید عظیم الشان از تیر کار خانعالم را تمام کرد و دیکر
رام سکه هاره وغیره مردانه بقتل رسیدند و همچنین دیکران داد مردانکی داده خسته و کشته شدند نصرت جنک ذوالفقارخان دل
دست داده از عرصه جنک فیل را تعجیل رانده عقب سواری اعظم شاه دور تر رفته ایستاده بشدت تمام بر فوج اعظم شاه
رو بداد و باد تند در لشکر اعظم شاه وزیدن کرفت از افراط کرد و غبار جهان در چشم عالمیان تیره و تار یک کشت و همدرین اثنا
هراول عظیم الشان بازخان نام زخمی شد دیکر امیران بهراولی پای ثبات مستحکم کردید و همدران کرد و غبار راجه جیسکه کچهواه

در فوج بهادر شاه ملحق شد تا چند ان اعزاز نیافت بالجمله چون خبر قتل امراو فرار ذوالفقار خان باعظم شاه رسید پای همت در عرصه گاه
رزم افشرده هر قدم پیش میگذاشت عظیم الشان متواتر از بهادر شاه طلب کومک مینمود بهادر شاه هر دم سپاه تازه بکمک عظیم الشان
میفرستاد و هر ساعت سپاه اعظم شاه قلیل و اندک میشد بیدار بخت و والاجاه پسران اعظم شاه مردانه بکوشیدند و بقتل رسیدند محمد اعظم شاه
خبر قتل پسران شنیده بر سپاه دشمن زد و بقتل رسید و این واقعه در سنه یکهزار و یکصد و شصت و دو هجری در ماه ربیع الاول اتفاق افتاد بالجمله
بهادر شاه ظفر یافت و ذوالفقار خان که عقب سواری اعظم شاه سراسیمه ایستاده بود و بعد انفصال هنگامه رزم بگوالیار پیش پدر خود امیر الامرا
اسد خان رفت عالمی در آن رزم تلف شد اسب و فیل بسیار در آن رزم بکار آمد زیاده از دو هزار سوار در آن معرکه بقتل رسیدند
و بهادر شاه بعد از دو روز باکبر آباد شتافت و مسموع بود که عالمگیر راخلد مکانی نوشته و در باغ دهر آتصل اکبر آباد بر تخت سلطنت نشست و
خود را بخطاب ابو المظفر قطب الدین محمد معظم بهادر شاه عالم بادشاه غازی مخاطب ساخت در مصر عه جلوس جلوه
ظل الهی ۵ تاریخ جلوس اوست با فزونی یکصد و بالجمله در سنه یکهزار و یکصد و شصت و دو هجری بر تخت سلطنت نشست امیر الامرا اسد خان
با پسرش ذوالفقار خان از گوالیار بدرگاه آمد و بخطاب آصف الدوله و خدمت وکالت و ذوالفقار خان بخدمت امیر الامرا بخشی الممالک
افتخار یافتند و هر چهار شاهزادگان اول ایشان محمد معز الدین بخطاب جهاندار شاه بهادر و عظیم محمد عظیم الشان بهادر و رفیع القدر و
رفیع الشان بهادر و نجسته اختر جهان شاه بهادر سرافراز گشتند و هر یکی از شاهزادگان از اصل و اضافه بمنصب سی هزاری و بیست و پنج هزاری
سوار ممتاز شدند و معتمم خان بخطاب خانخانان بهادر ظفر جنگ و بمنصب وزارت رسید و یک کرور روپیه انعام یافت و هر یک بدستور
بخدمات و انعامات سرافراز شدند حسن علیخان و حسین علیخان پسران سید عبد الله خان بارهه اولین بمنصب چهار هزاری و دو دو هزاری
بمنصب سه هزاری و بجنسکه برادر خورد راجه جیسنگه کچهواهه و راجه جیسنگه پسر راجه مان سنگه راتهور بمناصب سه هزاری سرافراز
شدند و در خلال احیوال او دی پوری مادر کام بخش محل عالمگیر از رحلت عالمگیر و جدائی پسر کشته شدن اعظم شاه که بفرزندی خود
گرفته بود از غایت غم در گذشت احمد خان را با بیگم زوجه اعظم شاه بتقریب نظم و نسق شاهجهان آباد رخصت نمود و او را صوبه
لاهور داد و نیابت صوبه لاهور از طرف اسد خان بمنعم خان پسر اسپر خان مقرر گشت و نیابت اسد خان به پسرش
ذوالفقار خان تفویض نمود و تیغ بهادر را از اختفا کرد و گویند نانک در عهد سلطنت عالمگیر بادشاه اسپر شده بحضور آمد و بقتل رسید و
چون بهادر شاه بسلطنت نشست سجاده نشین کرده حسب الحکم بملازمت پیوست و دریافت شد که طریقه فقر و درویشی ندارد غرور سپه گری
در سر دارد و سپهدار خان از اله آباد بخدمت پیوست و بخطاب پدرش خانجهان بهادر و اضافه منصب سرافراز گشت او دی سنگه زمیندار اوجهه فلعه دار او جین
در آوری مال حواله فلعه دار برنا و رام چند فلعه دار ستاره و بر چندی فلعه دار ان و دیگر قلاع را حواله مهما نموده از دکن کرخاسته یعنی بحضور آمدند و رخصتی بوطن خود یافتند
بهادر شاه حکم کرد که تا مقرر شدن صوبه دار دکن رستم خان دکنی از ان دیار خبردار باشد و غازی الدین خان طلب حضور شد او قبول نکرد و در خواست
صوبه داری دکن نمود پذیرا نشدند فرمان رفت که بصوبه داری احمد آباد گجرات رود و غازی الدین خان بجیل میگذرانید پسرش
چین قلیچ خان و محمد امین خان از دکن بخدمت بادشاه آمدند چین قلیچ خان بنظامت آورده و محمد امین خان بصوبه داری مراد آباد
بجیل رسیدند و در بارگاه بهادر شاه افواج بسیار فراهم آمد و خزانه معمد عالمگیر بتصرف در آمد بسیاری از امرا طلبدار جاگیر و تنخواه ماندند
منعم خان خانخانان تدبیری انگیخت و عرض نمود که ملک وطن راجپوتان بتصرف والا آورده بامر اقسمت نموده متوجه دکن باید شد

بهادرشاه بدین عزیمت از اکبرآباد در سنه احد جلوسی باجمیر شتافت وزیارت حضرت خواجه معین الدین چشتی نموده آسیر را
از راجه جی سنگه وبرادرش بجی سنگه وبعد فوت جسونت سنگه راٹهور جوده پور را انتزاع نموده بجاگیر امیران داد بمالک رانا شتافت
راجه ساهو که ازنزد محمد اعظم شاه برخاسته بدکن رفته بود دران ملک فساد انگیخت چپه پور و جاٹ اورنگ آباد را آتش داده بسوخت
وغارت کرد و بتحصیل ملک ومال پرداخت درخلال این حال بعرض بادشاه رسید که کام بخش قلعه داکن را قهراً گشود و
گلبرگه را متصرف شد و بحیدرآباد رسیده قلعه گلکنڈه را محاصره نمود و غازالدین خان که بگجرات نرفته بود بادیگر امرا باکام بخش
متفق است بهادرشاه مهم رانا برورقت دیگر موقوف داشته متوجه دکن شد و بمالوه رسید چون انبر و جوده پور و طن جیسنگه
و جسونت سنگه متصرف راجپوتان نماند تا فوجها نگاهداشته برکاب حاضر باشند برخاسته باولجان خویش رفتند بهادرشاه به اسدخان
نوشت که ازشاهجهان آباد باکبرآباد آمده راجپوتان را سامال سازد و خود عبور دریای نربده نموده گرانی غله وکاه ولسیار واقع شد جماعه
کثیر از لشکر و بنکاه فراوان برخاسته راه شاهجهان آباد و اکبرآباد گرفتند مدبرین اثنا بعرض رسید که راجه های کچهواهه و اٹهور با رانا
متفق شده انواج بدیار خود جهت ناظمان بادشاهی فرستاده اند چنانچه که حسین خان فوجدار انبر با مخالفان حرکت مذبوحی کرده و
محراب خان جودپور جنگ جا بارا گذاشته بدر رفتند راجپوتان مستقل گشتند و باغوای رانا اراده باطل دارند بهادرشاه مکرر به اسدخان
نوشت به تنبیه راجپوتان پردازد و خود بدولت از برهان پور براه ملک برار متوجه حیدرآباد جهت تادیب کام بخش گردید جماعه که کام بخش
فراهم آورده بود از آمد آمد بهادرشاه ازدحام شدند کام بخش با سه چهار هزار سوار باستقلال میگذرانیدند تا آنکه بهادرشاه نزدیک رسید
و بکام بخش نوشت که والد بزرگ شما ملک بیجاپور داده بود یا حیدرآباد نیز بشما تسلیم نمودیم باید که نزاع نکنید کام بخش نرفت و با جماعه
قلیل صف قتال بیاراست سپاه بهادرشاه اورا زخمی برفیل اسیر کرده نزد بهادرشاه آوردند بهادرشاه او را بدید و بگریست و بخراحان
طلبید که زخمهایش ببندند کام بخش ببستن زخمها راضی نشد بهادرشاه از شفقت بگفت که نمیخواستم که شما را اینچنین ببینم گفت عنایت
کرم می فرمایند لیک من اگر باین وضع نمی آمدم شما را چه روی مینمودم جهان شاه گفت صاحب چرا راضی بصلح نشدند گفت ما خطا کردیم شما نیز
با برادران خود اینچنین نخواهید کرد همان حال تا سه پهر بر بستر افتاده ماند و نگذاشت که زخمها ببندند و آه و ناله اصلا نکرد و آخر شب درگذشت
بالجمله بهادرشاه بعد از اتمام هنگامه کام بخش از دکن بنابر تنبیه نانک گرو و سرکوبی سکهان که از مور و ملخ زیاده فراهم آمده بودند متوجه
لاهور شد و فوجی بسرگردگی سلطان قلیخان بمقدمه روان ساخت سکهان بعد تاراج سرهند و استیصال مساجد و مقابر و رنهانیدن سر رسیدند
و بحوالی سکنه آنجا ایزای متوجه رسانیدند سلطان قلیخان از پانی پت پیشتر رفت سکهان رزمی صعب کردند و بهزیمت رفتند سلطان
قلیخان ظفر یافت بهادرشاه بنواح شاهجهان آباد گذشته بسلطان قلیخان پیوست و در شاه دهره نزول فرمود بارش کنده بهار بشدت
رو میداد چندانکه تا یکماه و چند روز آفتاب از نیچاب برآمد گرانی غله بمرتبه اتم رسید آرد گندم مطلق نایاب و برنج بدست می آمد و در
تلاش نخود مردم از خود میرفتند نایافته بیخود میگشتند آسپان طحاق و مخشر شدند دیگر پاریایان از بی علفی الف دار خشک و لاغر گشتند و بصحرا
عدم شتافتند لشکریان در بلاگی ولای از زندگی خود بیزار از روزیکه باران رحمت آمده بود ساعتی متوقف شد لشکریان بلاتوقف
مانند زندانیان از اردو پیش از قطاره کوچ برآمدند و بمفاصله چند گروه برزمین مرتفع خیمه زدند بانگ که باجمیت سکهان فرصت یافته
در لوهه گده ماوا و منزل گزیده بود بتاخت و تاراج پرداخت روزی بر فوج خانخانان که بمقدمه سپاه بادشاه بود ریخت و رزمی صعب نمود

قریب بود که فوج خانخانان منهزم شود ناگاه رستم دل خان چون بلای ناگهانی خود را بر مخالفان زد مقهوران بقبیح ترین وجهی منهزم بلوه گذاشته
پناه بروند خانخانان بحاصره آن پرداخت نانک محال مقاومت آنجا ندیده بفراری درخزید ماموس ابهمرا نیش بدست مبارزخان افتاد
وغنیمت بسیار وقف لشکریان شد تهمتن این اثنا منعم خان خانخانان درگذشت وسراغی از مخالفان پیدا نشد ودر آن وقت یورش سکهان
برطرف بنک امادر عهد سلطنت فرخ سیر باز سر بفساد برداشتند چنانچه در سلطنت محمد فرخ سیر شمه ازان مرقوم شد باکجمله بهادرشاه بلاهور مراجعت
نمود وحکم فرمود که هنودان موی سر تبراشند چه سکهان ریش دراز میدارند وازمان دیگر هنودان خصوص در ضلع لاهور هم ریش میدانشتند پس
تفرقه در هنود وسلمان یک بیک معلوم نمی شد لهذا فرامین ریش تراشی هنودان در ممالک محروسه فرستاد وتیاری جشن جلوس نموده خیمه دل بادل
که در عهد شاهجهان بادشاه بنا شده بود حکم بنصب آن فرمود آن در عرصهٔ چند ماه ایستاده شد وچشم نظارگیان در تماشایش خیره گشت بهادرشاه
در آن خیمه جشنی عظیم نمود وچهار شاهزاده معزالدین جهاندارشاه ومحمد عظیم الشان وتجسته اختر جهان شاه ورفیع القدر رفیع الشان وپسران
ایشان وزرا وامرا را بخور ودهش بزرگ بنوازش وعطایای بادشاهانه از نقد وجاگیر وخلاع فاخره وجواهر ثمینی سرافراز گشتند وهنگامه جشن تا
شش روز برپا ماند بعد از انقراغ نشاط جشن در مزاج بادشاه اختلال راه یافت اول درباب کشتن بسگان اردو در شهر حکم فرمود نگاره سگ کشی ملند
شد ودیم روز جمعه بنابر نماز بجامع لاهور رفت ودر آنجا وقت خواندن خطبه بر خطیبی دارو گیر رو داشت ملایان پنجاب آنروز بورش سخت
درمیان آورده سنگ وخشت از هر کنار ریختند بالآخر بعضی در قلعه گوالیار واکثرے در لاهور محبوس گشتند وگویند که بهادرشاه میخواست
که مذهب تشیع را رواج دهد چهارمین اثنا بیمار شد ودر عرصه سه چهار روز درگذشت مدت سلطنتش پنجسال بود بعد از وی هر چهار پسرانش یعنی
معزالدین جهاندارشاه محمد عظیم الشان وتجسته اختر جهان شاه ورفیع القدر رفیع الشان بدعوی سلطنت برخاسته شیخ یار محمد ملازم نواب
امین الدوله مولف انشا قلندر که در آن واقعه حاضر بود مینویسد که امین الدوله ودیگر مشیران شاهزاده عظیم الشان بعرض رسانیدند
که ذوالفقارخان سر مخالفت میدارد واز تجهیز وتکفین بادشاه فراغت کرده میخواهد که اگر کلال بارد بیرون رود اکنون که چریده است اورا
دستگیر باید کرد عظیم الشان قبول نکرد وذوالفقارخان بخیمه خود رفت واز انجا پیش شاهزاده معزالدین شتافت وباجهاندارشاه عهد وپیمان
در اتفاق محکم گردانیدند انگاه شاهزاده تجسته اختر ورفیع القدر با معزالدین جهاندارشاه متفق ساخت هر سه برادران باتفاق یکدیگر با محمد عظیم الشان
صف قتال بیاراستند جنگ توپ وبان آغاز شد وآن تا هفت روز کشید امین الدوله ونعمت الله خان وعزیزخان وراجه دیابهادر
وبهادر بازخان وعمرخان وغیره عرض نمودند که فرمان شود مخالفان را بیک حمله منهزم گردانم شاهزاده عظیم الشان فرمود که اندک باشید
تا تامل عظیم الشان بنابر آن بوده که خزینه پیش ما بسیار است وچون من جات وبنجاره متکفل ارزانی غله شده اند ومخالفان مفلس اند عنقریب لشکر
آنها بعلت گرانی غله از گرسنگی هلاک خواهید شد پس توقف نیک میدانست ودیگر چشم برآمدن مرزا محمد رفیع سربلندخان که در موضع تبی نواح
کوره با لشکر آراسته استقامت داشت وبداد ودهش باسپاه بیحدی وامساک می ورزید بالجمله ذوالفقارخان بافوج هر سه شاهزاده بفاصله
قریبی توپهای کلان که از قلعهٔ لاهور آورده بودند فراز پراوه نصب کرده ریزش گوله ها نمود بعضی سی وچهار آثار دکری کم که ازان تگرگ وار
ببارید وج عظیم الشان متزلزل شده راه لاهور که والبود بطریق هزیمت عزیمت کردن میخواستند امیران بزرگ تنگدل شده باز عرض کردند که
اگر حکم شود بر مخالفان بزنیم عظیم الشان همان فرمود که اندک باشند باوجود آن دلیران لشکر بیحکم شاهزاده خود را از خشم بر خصم زدند واعدا را
بشکستند وبیشتر توپها بدست آوردند آنزمان هم شاهزاده بی نصیب را توفیق حرکت رفیق نشد ونکسی را بمدد پیشبان فرستاد

بلکه بعضے سرداران که قدم جرات بکمک پیشینیان گذاشتن میخواستند قراولان فرستاده آنهارا از پیش قدمی منع فرموده چون ذوالفقارخان
دید که احدے بمدد این اجل گرفتگان نمی آید با فوج کثیر بر سر آنها ریخت و بسیاری را بالقتل رسانید و بقیة السیف را پیای هزیمت گشتند
همراه عظیم الشان هفتاد و هشت هزار سوار بود آنزمان نجرده دوازده هزار سوار باقی بماند وقت شام عظیم الشان بخیمه داخل شد گوله های
توپ بدستور در بارش بود و از لشکر هر کسیکه بود در فکر رفتن سرگرم بود مگر چندی از روشناسان منتظر جاندادن بودند تمام شب بیداری
و بدعا و گریه و زاری گذشت و روز هفتم صبح عظیم الشان بر فیل سوار شد نعمت الله خان با ده هزار سوار تنها و راجه رام سنگه
بقریب هزار سوار و احقر یعنی امین الدوله مع شیخ یار محمد عمش عنایت علیخان و واسع علیخان و چندی دیگر بهمه جمعیت دو هزار سوار
همراه رکاب عظیم الشان بودند که بر زمگاه رسید آنروز باد تند بر روی عظیم الشان وزیدن گرفت و ریگ آب راوی در چشم مردم
خلیدن و غبار مانع چشم کشادن شد غیر از او از توپ بگوش نمیرسید جماعهٔ اوباش مغلیه از لشکر مخالف بعزم تاراج خزاین بمقابله آمده
تیر باران کردند از یکطرف هم سپاه شاهزاده چشم پوشیده تیرے چند از شست گشادند مخالفان ماندباد تند از پیش نگر نمیتوانستند و این اثنا گلوله رهگله
بر میکده فیل سواری عظیم الشان رسید تکیه آتش گرفت شاهزاده آن بانش را بر زمین انداخت امین الدوله گوید که پرسیدم خیر است فرمود
که بخیر گذشت چون شاهزاده را بدینحال دیدم گریه و فغان بنیاد نهادم شاهزاده فرمود که اینقدر بیصبری چرا عرض کردم که کشتی عافیت مراد
من تباه شد اگر فغان نکنم چه کنم هر چند در باب تحمل و تجمل عرض کردم غیر از اندک باشد از زبان نبر آمد تقدیر همین بود که شد الحال صلاح
چنان است که خود بدولت بر اسپ سوار شوند و در ملک بنگاله مرشدزاده یعنی محمد فرخ سیر و در دیار دکن داؤد خان پنی از غدر و بیان
سرکار است هر جاکه بخاطر بگذرد رسیده اسباب جنگ فراهم آورده متوجه تدارک شوند فرمود که دارا شکوه و محمد شجاع بهزیمت چه کردند
اگر سلطنت مقدر است بمصداق آیت کم من فئة قلیلة غلبت فئة کثیرة بفتح یافتن بعید نیست امین الدوله گوید بعد اندک فرصت مرتبه دوم
عرض کردم که حالا همین بیست و دو سوار همراه مانده اند دیگر همه ها رفتند فرمود که ده سوار همراه ما کنند که بر معز الدین بتازیم و شما
با دوازده سوار بمقابله خجسته اختر روان شوند بدل گفتم زهے تدبیر ناگاه دوستی ازان میان گفت که اینک راه بنگاله میگیرم بیائید گفتم که
شاهزاده زنده است نتوانم گذاشت همدرین اثنار گلوله توپ بر خرطوم فیل سواری شاهزاده رسید روی از میدان برگردانیدو
بقدم گریز بطرف آب راوی روان کردند فیلبان بر زمین افتاد جلال خان لودی که در خواصی بود بر میان فیل گرفته بزیر آمد و پیاده شده بر فت
فیل بسرعت میرفت که گرد باد بگردش نمیتواند رسید اسپان سواری با مردم هر چند پا شنه کوب میکردیم دور تر میماندند ناگاه فیل از ساحل
بلند خود را در آب راوی انداخت و بگرداب افتاد و فرو رفت و غرق شد چون در آنجا رسیدیم دیدیم که کل و لاے تهنشین پیدا میآمد
معلوم شد که فیل معه شاهزاده غرق گردید بالجمله چون کار شاهزاده عظیم الشان باتمام رسید خجسته اختر جاندار شاه با برادرش معز الدین
جاندار شاه پیغام داد که بتقسیم ملک موروثی و قسمت غنایم عظیم الشان پردازند معز الدین جواب نامناسب داد خجسته اختر بشنید و
برنجید و آمادهٔ پیکار گشت و شیخ یار محمد مولف الشار قلندر مینویسد که چون خزاین عظیم الشان بدست خجسته اختر افتاد ذوالفقارخان
داوری پیشکرد و پیغام تقسیم غنایم فرستاد انمیمنی برخجسته اختر گران آمد بهر صورت ذوالفقارخان صف قتال بیاراست جنگ توپ و تفنگ
بمیان آمد ناگاه رستم جنگ و حالی خان و غیره امرای خجسته اختر بر سپاه معز الدین حمله آوردند و دست بردی عظیم نمودند معز الدین
سراسیمه شده مضطرب بر حوضهٔ فیل بغلطید لشکریانش پراگنده شدند معز الدین هم در پراگنده گے مبلغ را این سو و آن سو رفت خجسته اختر

فصل
در تعین عظیم الشان بصوبه بنگاله و رفتن از جهانگیر نگر تا رسیدن بر زمگاه

فصل
در فیل از جهانگیر نگر تا رسیدن بر زمگاه و غرق شدن در آب راوی

پاشنه کوب عقب سپاه خویش بامداد من آمد ناگاه از طرفی که او باشی چند بر ای تاخت نزاین ایستاده بودند گله تفنگ متصل خجسته اختر رسید و در گذشت سپاهش بهزیمت رفتند مردم ذوالفقار خان دویده فیل خجسته اختر را با نقش گرفته آوردند ذوالفقار خان بسعی و تلاش بسیار معز الدین را بدست آورد و تهنیت فتح عرض نمود معز الدین و ذوالفقار خان در عرصهٔ زرگاه شب بسر بردند رفیع القدر تا دیده کار بلاحظه شب تار و بمشورت نادرست شمشیر خان متوطن حصار قدرت شتافتن و تاختن در شب معز الدین نیافت و شباتی و تامل بالای فیل با امید موهوم شب را با آخر رسانند چون سپیده صبح بدمید ذوالفقار خان بنصرت جنگ تجمیل بر سر شاهزاده رفیع الشان شتافت و اطراف او را فرو گرفت شاهزاده رفیع الشان از فیل برجست و داد شجاعت داد و مقدم شمشیر خان بقتل رسید معز الدین ظفر یافت

معز الدین جهاندار شاه ابن شاه عالم بهادر شاه هر سه برادران را کشته بر تخت سلطنت نشست و اسد خان را وکیل مطلق و پسرش ذوالفقار خان را وزیر الممالک ساخت و کوکلتاش خان کوکه امیر الامرا انجشی الملک گشت و باستصواب ذوالفقار خان سلطان محمد کریم برادر فرخ سیر ابن عظیم الشان را و بسیاری از امرای عظیم الشان را مثل رستم دلخان و مخلص خان و بدستور از امرای دیگر شاهزاده ها بالقتل رسانیدند و کثیر را حبان بسلامت ماندند و اکثری محبوس گشتند معز الدین خود را از امور ملکی و مالی معذور داشته ذوالفقار خان را مدار المهام گردانیدند و خود بالعلل کثور بنیت خصوصیت خان از نیابر میان تا سین که محبوبهٔ او بود بعیش پرداخت و سکه معز الدین این بود

بیت بزد سکه در ملک چون مهر و ماه ۔ شهنشاه غازی جهاندار شاه ۔

القصه معز الدین باستصواب ذوالفقار خان بعبد الله خان و حسین علی خان سادات بارهه از امرای معتبر عظیم الشان که حسین علیخان در عظیم آباد همراه شاهزاده فرخ سیر برادر کلانش عبد الله خان بنظامت اله آباد قیام میداشتند نوشت که سلطان محمد فرخ سیر را محبوس کرده بشاهجهان آباد بیابند و مورد تفضلات بادشاهی شوند و الا به ضلالت خواهند کشید محمد فرخ سیر از قتل پدرش عظیم الشان آگاه گشته با حسن علیخان و غاز الدین خان عرف احمد بیگ کوشه در سر منازعت نموده به بنارس و اله آباد رسید و عبد الله خان را با خود متفق ساخت و تمامی شیوخ و سادات و افاغنه و زمیندار و راجپوت مثنه و اله آباد را ملازم گرفت با وجود بی زری و لهای مردم را بتواضع و خلق بدام تسخیر کشید راقم حروف از بزرگان خویش شنیده که در موضع بنی از توابع کوڑه که جاگیر عظیم الشان بوده و میرزا محمد رفیع سربلند خان لومی دیوان عظیم الشان انجا قیام میداشت بست سزار سوار فراهم آورده قصد عزیمت پیش عظیم الشان میداشت درین اثنا خبر قتل عظیم الشان شنیده متوقف گشت و در خلال این احوال خبر جلوس معز الدین بگوشش رسید و بر متصل آن بر طبق فرمان معز الدین و مکتوبات اسد خان و پسرش ذوالفقار خان از صوابدید همچشمان و اقربایان خویش بجانب معز الدین روان شد و در راه فرامین محمد فرخ سیر مشتمل بر متابعت خویش رسیدند و الدر راقم حروف هر چند که عرض نمود که از سر شدر ار بخود گسیختن و بدیگرے پیوستن صلاح و فوزلت نیست اقربایش نگذاشتند که با فرخ سیر پیوندد و بلشکر معز الدین شتافت و معرفت اسد خان ملازمت معز الدین حاصل کرد و مورد الطاف گشت اسد خان بعد چندے از راه دور اندیشی که سربلند خان رفیق عظیم الشان است بودن او در حضور معز الدین مصلحت ندید چه بهنگام رزم مبادا فساد کند و شورش انگیزد و بنا بران از راه دوستی با سربلند خان گفت که شمار او در جنگ بمقابله محمد فرخ سیر شدن مناسب نمی دانم لهذا بخاطرم میگذرد از طرف من به نیابت احمد آباد گجرات پردازند سربلند خان منت داشت اسد خان او را از بادشاه بخصوصت گجرات دهانید او بگجرات رفت القصه چون خبر رسیدن محمد فرخ سیر باله آباد بسمع معز الدین و ذوالفقار خان رسید سرگرم تدبیر

بیان سکه معز الدین

گردیدند و شاهزاده محمد اعزالدین ابن معزالدین باخاندوران شوهر خواهر گوکلتاش خان و لطف الله خان صادق پانی پتی و دیگر
امرا با جمعیت کثیر باستیصال محمد فرخ سیر تعین شدند و مقرر فرمود که تا الله آباد و پٹنه بروند و بنای این فتنه که هنوز مستحکم نشده است بکنند
و معزالدین با ذوالفقارخان و گوکلتاش خان و محمد امین خان و عبدالصمد خان وغیره سرداران مغلیه تورانی مشورت خواهیت
عبدالصمد خان گفت که فوج شرقی را زهره مصادفت با سپاه بادشاه نیست مگر سادات بارهه که بهادرانه میجنگند یعنی پیاده شده جان
امید هند فکر می بکار رود که اینها از رفاقت محمد فرخ سیر پا پس تهی کنند باید که بفرمان پیشین منصبی و امید انعامات و خدمات عمده بنام
آنها رود تا اطاعت ورزند و این بعمل آید لیک پیش نرفت بالجمله چون خبر رسیدن فرخ سیر در الله آباد مکرر بسمع معزالدین و
ذوالفقارخان رسید و ذوالفقارخان معزالدین را از لاهور بشاهجهان آباد آورد و بفراهم آوردن سپاه و بدست آوردن قلوب
مردم سرگرم گردید و کف داد و دهش بکشود و نقود خزاین و اجناس همه در هوای اینکار خرچ شد بالآخر نوبت بسقف دیوان خاص و
عام شاهجهان آباد که از نقره و طلا بود رسید و آنرا شکسته بخرج آوردند محمد اعزالدین ابن معزالدین با لشکری آراسته بکمپوه رسید
و بمورچال پرداخت محمد فرخ سیر از الله آباد بدانجانب شتافت محمد اعزالدین چنانچه هنگام شب از مورچال بگریخت و باکبرآباد رفت
محمد فرخ سیر طفر یافت باستماع اینخبر ذوالفقارخان معزالدین را از شاهجهان آباد برآورد و متصل اکبرآباد رسید و بر کنار سمونگذه
بر آب جمن بجمعیت یک لکه سوار خیمه و خرگاه زد و معابر جمن را از مردم سپاه و توپخانه فرو گرفت و گذاره مسدود ساخت جاسوسان
بمحمد فرخ سیر رسانیدند که بالای عبور سمونگذه بمسافت پنج شش کروه پایابست محمد فرخ سیر بر جناح استعجال بدانجا رفت و بی منازعت
عبور جمن نمود معزالدین و ذوالفقارخان ازین باجرا باخبر گشته بترتیب افواج پرداختند عبدالله خان و حسین علیخان و راجه
جملی رام برادرزاده راجه دیابهادر ماکرو غازالدین خان کوسه وغیره از اطراف حمله آوردند و گوکلتاش خان را که مقدمه سپاه معزالدین
خان و پیش روی ذوالفقارخان چون کوه آهن ثبات میداشت با او زمی صعب کرده بقتل رسانیدند از ثقات شنیده که ذوالفقارخان
که از طرف گوکلتاش خان کدورتی در دل میداشت در مدد او اغماض نمود و بمظنه و غرور آنکه چون کار گوکلتاش خان تمام شود البته سپاه
محمد فرخ سیر شکست و مانده گردد آنزمان بدفع ایشان باید پرداخت همین که گوکلتاش خان از دست برد سپاه محمد فرخ سیر بقتل رسید فندان
طمع ذوالفقارخان کند گردیدند تواند بران جماعه زدن توپ و بان بانتظام سر دادن آغاز نهاد و پای ثبات در معرکه پیشتر و چون فوجی از
محمد فرخ سیر و بعضی گویند که عبدالله خان صبحی از لشکر فرخ سیر با چند هزار سوار برآمده و گشت زده قلیلی از رو رمانده پس شب معزالدین در آمد
آنجا محمد امین خان و عبدالصمد خان وغیره بمعمول تورانی محافظت میداشتند چون خبر قتل گوکلتاشخان شنیدند بدو یورش افواج محمد فرخ سیر دیدند صاف
بدر رفتند گویند که تورانیان با عبدالله خان در خفیه ساختگی داشتند والله اعلم بالجمله چون معزالدین بیورش افواج محمد فرخ سیر از پس پشت شنیده
مضطرب گشت و دران معرکه لعل کنور معشوقه او روی بهزیمت نهاد و در راه بدست محمد یار خان ناظم دهلی اسیر شد معزالدین سراسیمه
گردیده از قلبگاه بدر رفت ذوالفقارخان چون خبر هزیمت معزالدین شنید دست تغابن بر سر زده منهزم گشت و محمد فرخ سیر ظفر یافت معزالدین بدر
قلعه شاهجهان آباد رسید و خواست که اندرون رود مستحفظان مزاحم شدند معزالدین بخانه اسدخان رفت اسدخان او را محبوس کرد پس
از زبانی ذوالفقارخان پیش پدر رسید و گفت که معزالدین را امین دهند تا در ملک دکن رفته جمعیت فراهم آورده بتدارک بافات پردازیم
اسدخان گفت از نیخیال فاسد بارای محمد فرخ سیر هم وارث ملک است بر حال من تفقد خواهد فرمود ذوالفقارخان بلطایف الحیل خواست

که از پیش پدر بدر رود و در فتن نیافت و بدستور معز الدین محبوس گشت اسد خان سپرد و محبوسان را حواله محمد یار خان نمود و التماس بخشایش جرایم
بانوید دستگیر ساختن جهاندار شاه بدرگاه محمد فرخ سیر فرستاد محمد فرخ سیر فرستاده جهان آباد شتافت و فرماندار که سر جهاندار شاه بریده بدرگاه
آرید اسد خان و پسرش ذو الفقار خان بملازمت رسیدند اسد خان رخصت مراجعت یافت ذو الفقار خان بقصاص سلطان کریم ابن
عظیم الشان و مخلص خان همه هلاک گردیدند مدت سلطنت معز الدین جهاندار شاه یکسال و چند ماه بود و بعد از و محمد فرخ سیر ابن
عظیم الشان ابن شاه عالم بهادر شاه ابن عالمگیر در آخر محرم سنه یکهزار و یکصد و بیست و پنج هجری بسلطنت نشست و سکه اش این بود
سکه مکرر از فضل حق بسیم و زر ✤ بادشاه بحر و بر فرخ سیر ✤ و زید و سلطنت او قسط افتاد و سید عبد الله خان را خطاب قطب الملک و وزارت
و برادرش سید حسین علیخان را امیر الامرا بخشی الملک و محمد امین خان حسین بهادر را خطاب اعتماد الدوله بخشی دوم و حامد و ران همسر بخواجه
عاصم را داروغگی دیوان خاص و میر جمله را داروغگی خواصان و همچنین هر یک را بداروغگی و خدمات و رساله و مرتبه اش بلند ساخت و
محبوسان ذو الفقار خان را که اکثر در آنمیان امرا بودند حکم نجات داد و پس از ان بجشن جلوس اجلاس فرمود و تا هفته هنگامه جشن سرگرم
ماند و بعد از ان باصورات ملکی پرداخت و چون دخل برخرج اکتفا نمود باستصواب اهلکاران در سال شش ماهه تنخواه و جاگیر با میران و
ملازمان داد و در خلال انحوال جماعه سکهان حد لاهور باز مصدر شورش گشتند عبد الصمد خان ناظم لاهور انجماعه را بحسن تدبیر بستاصل
ساخته و اکثر انها را بچه کلاه کرده بر شتران سوار کرده بدهلی فرستاد و این قضایا در ضمن سپاله سمت تحریر خواهد یافت و در عهد سلطنت
محمد فرخ سیر سربلند خان بموجب طلب از احمد آباد گجرات بدرگاه آمد و بحسن سعی عبد الله خان و حسین علیخان بعفو جرایم او شده
ملازمت حاصل کرد و مورد تفضلات خسروانه گردیده نظامت اوده شتافت و بعد ازان نظامت الله آباد و سید حسین علیخان
براجپوتانه رفت و موافق ضابطه قدیم دختری از اخفاد راجه جسونت سنگه راتهور باز دواج بادشاه در آورد و این حکایت امیر عبد الجلیل
ملکرامی واسطے بنظم آورده این بیت از انجمله است هنگامیکه محمد فرخ سیر با نفس خلوت کرده در اهیات گفته بیت باسلام آن صنم را
آشنا کرد ✤ گره از رشته زنار وا کرد ✤ و پس ازین که سلطنت بسست گشت راجپوتان رسم را ازمیان برداشتند بالجمله بادشاه
سیر جمله را بنظامت عظیم آباد و مهم راجه میر سوج پوریه که سر حلقه متمردان بود تعین فرمود و حسن علیخان را بنابر نظم و نسق دکن تادیب
داؤد خان افغان پتی فرستاد و میر جمله ترخان سه بائیسی که عبارت از بیست و دو امرای نامدار با فوج کثیه است از شاه جهان آباد
بعظیم آباد شتافت و مهم میر از و سرانجام نیافت و بطلب بحضور رفت فرخ سیر سربلند خان را از الله آباد بنظامت عظیم آباد و مهم راجه سوج
تعین فرمود سربلند خان بعظیم آباد شتافت و راجه و میر را بر دست و الد راقم و شیخ عبد الله غازی پوری بقتل رسانیدند و این قضایا
در ضمن عظیم آباد و احوال اقلیم دویم در سمسر انوم مرقوم گشت بعد ازان سربلند خان طلب حضور شد و سرفت عبد الله خان نظامت کابل یافت
تفویض شد و کرور روپیه انعام یافت و ملک پنجاب از توابع لاهور ضمیمه صوبه کابل و بجاگیرش مقرر گشت سربلند خان متوجه کابل
شد و مابین شاهجهان آباد و سرهند با نظاره اقعه مقامات فرمود پیش ازین غماز ان خانه بر انداز مزاج بادشاه فرخ سیر را از طرف سادات بارهه
و طبع ایشان از جانب و لینعمت مکدر ساخته بودند و آن در حقیقه رفته رفته دوبالا شد بمکتوبات عبد الله خان متضمن بر طلب حسین علیخان و سوء مزاج بادشاه
با و رسید حسین علیخان برا شفقت و مجهولی را شاهزاده قرار داده در عماری مخلف بر فیل نشانیده با لشکر آراسته و مرتبه ها از دکن متوجه شاهجهان آباد
شد محمد فرخ سیر اندیشناک گردید و میر خان میر منشی را بنابر استمالت پیش حسین علیخان فرستاد و آن مشورتیست انچه بنا بایست از جانب بادشاه

بحسین علیخان رسانید و در ظاهر استمالت داده او را بشاهجهان آباد آورد حسین علیخان ببعد الله خان پیوست و مصلاح یکدیگر
بادشاه عرضه داشت که رسوخ فدویت مانبنده ها از همه بندگان زیاده است اما حسودان در کمین اند امیدواریم که درگاه معلی از وجود ملازمان
سرکار خالی شود و بندو بست غلام شود تا بملازمت برسیم بادشاه کلید ابواب پیش او فرستاد عبد الله خان و حسین علیخان آمده ملازمت نمود
و بادشاه را مع خدمه محل از صغیر و کبیر به قبیح ترین وجهی اسیر کردند و اینواقعه هشتم ربیع الاول سنه یکهزار و یکصد و سی و یک اتفاق افتاد و یکی از
از شاهزاده های مجبوس برآورده بر تخت نشانیدند بعد چند روز بمرگ طبعی درگذشت و همچنین دیگری و محمد فرخ سیر نیز در انحال خلعت
مدت سلطنت محمد فرخ سیر قریب هفت سال بود و بعد از او محمد شاه مخجسته اختر جهان شاه ابن بهادر شاه ابن عالمگیر را از
زندان برآورده در ذیقعده سنه یکهزار و یکصد و سی و یک هجری بر تخت سلطنت نشانیدند سر بلند خان که به انتظار آشوب مابین
سر هند و شاهجهان آباد میگذرانید بطمع وزارت عزیمت دهلی نمود عبد الله خان فرمان محمد شاه بنام سر بلند خان فرستاد که به تعجیل
سمت کابل روانه شود سر بلند خان بکابل شتافت عبد الله خان و حسین علیخان بدستور پیش محمد شاه بوزارت و امیر الامرای قیام
نموده مدار المهام ملک گشتند در ید و سلطنت محمد شاه محمد امین خان تورانی بمکافات محمد فرخ سیر بصوابدید محمد شاه حسین علیخان را
با محمد شاه بادشاه بنا بر تادیب نظام الملک بدکن سیر فت بفریب و غدر بکشت چه زوری حسین علیخان از دربار بادشاهی رخصت
شده بسواری پالکی بخیمه خود می آمد در راه دو کس از منغول منصب دار بادشاهی که یکی از ان حیدر بیگ نام داشت فریاد برکشید
و نالش محمد امین خان نمودند که زر تنخواه ما مردم نمیدهد یکی از ان بدست راست و دویمی بدست چپ پالکی حسین علیخان
آمدند و یکی عرضی بدست حسین علیخان داد او بخواندن مشغول شد شخصی دیگر از انطرف پالکی پیش قبض از کمر کشید و زیر پهلوی حسین علیخان
زد همین که حسین علیخان با و نگریست و دیگری از طرف دیگر پیش قبضی حواله او کرد و کارش تمام ساخت و این واقعه در آخر سنه
هزار و یکصد و سی و دو هجری اتفاق افتاد چنانچه شاعری در تاریخ اینواقعه گفته از انجمله است مصرع قتل حسین کرد یزید لعین منش
یکی از آنها بقتل رسید و دیگری جان بسلامت برد و شورشی عظیم در لشکر پیدا شد و انجامش خیمه و بنگاه حسین علیخان بتاراج
رفت چه بموجب حکم محمد شاه هر یک از امرای و خیمه های متعلقان حسین علیخان تسلط شدند چنانچه سید سعادت خان برهان الملک
بخیمه و احمال و اثقال غیرت خان همشیره زاده حسین علیخان متصرف گشت و از ان روز اقبالش روی بتراجع نهاد و بالجمله بعد ازین
قضایا محمد شاه و محمد امین خان بشاهجهان آباد مراجعت کردند عبد الله خان که در دهلی بود خبر قتل برادر شنیده شاهزاده را
از حبس برآورده بر تخت نشاند و با فوج بیشمار و توپخانه بسیار قصد محمد شاه کرد در زمی صعب کرده اسیر گشت و در حبس بمرد محمد شاه مستقل شد
و سی سال سلطنت نمود و در سال بیست و یکم جلوسی نادر شاه والی ایران به تسخیر هند متوجه شاهجهان آباد شد و محمد شاه با
عساکر و توپخانه و افر از دهلی برآمد در پانی پت کرنال با امیران محمد شاه چون صمصام الدوله خان دوران خان امیر الامرا و
برهان الملک سید سعادت خان ناظم اوده و افواج نادر شاه محاربه دست داد خان دوران خان زخمی شد و برگشت و
همان شب درگذشت و سعادت خان را فوج نادر شاه سه فیل سواری او اسیر کرده پیش نادر شاه بردند و اینواقعه در سنه یکهزار
و بیچاه و یک هجری اتفاق افتاد و بالجمله روزه دیگر بموجب طلب نادر شاه نظام الملک آصف جاه و اعتماد الدوله قمر الدین خان
وزیر بمجلس رفتند و دیگر روز بطلب ایشان محمد شاه بادشاه نیز پیش نادر شاه رفت نادر شاه همه ها را در لشکر خویش تواضع نگاه داشت

پس ازان روزی نادرشاه با محمد شاه سوار شده داخل قلعه شاهجهان آباد شد هنگام شب مردم بازاری افواه کردند که نادرشاه
صد محترم مردم محمد شاه نمود قلمانیان محلسرای بادشاهی اورا در قلعه بکشتند شورشی عظیم برپا شد مردم شهر از سپاه نادرشاه هرکس را که یافتند
ران شب بقتل رسانیدند در آن هنگامه قریب بسه چهار هزار کس از سپاه نادرشاه کشته شده چون سپیده صبح بدمید نادرشاه از قلعه برآمد
سجد روشن الدوله که متصل چاندنی چوک ست رفت و شبست اسیران محمد شاه برکاب او حاضر بودند حکم بقتل عام فرمود تا یکپاس
هنگامه قتل عام ماند خلقی کثیر ازان یک پهر بقتل رسید و عمارات بعضی جا ها را سوختند و ناموس اکثری برباد رفت پس ازان بشفاعت
میران محمد شاه مثل نظام الملک و قمرالدین خان و مبارز الملک سربلند خان از قتلعام درگذشت و همین که از زبانش امان برآمد
ی الفور آتشه شورش و هنگامه برطرف شد یکماه و چند روز نادرشاه در دهلی بماند و از ابو المنصور خان داماد سید سعادت خان که در لکهنوه
یابت صوبه اوده قیام داشت و سعادت خان درهمان ایام از بیماری سرطان که داشت در دهلی فوت شده بود دو کرور روپیه طلب
صر مودند چنانچه دو هزار کلاه پوش همراه ثنا محمد خان سپه جنگ برادر زاده سعادت خان بلکهنوه پیش ابو المنصور خان فرستاد و مبارز الملک
سربلند خان را خدمت تحصیل زر از مردم شهر دهلی چه شریف و رذیل داد سربلند خان چار ناچار آن را قبول کرد و ابو المنصور خان
رو کرور روپیه نقد بمردم نادرشاه تسلیم نمود و رخصت انصراف داد نادرشاه ازخزاین نقد و اجناس محمد شاه بادشاه که اندوخته اسلاف بود انچه
که یافت بگرفت همچنین از همه امیران عظام و سکنه بصادره مالے وافر بدست آورد آنگاه از قمرالدین خان و نظام الملک و دیگر توران نیان
بسیج نگرفت و بدستور از مبارز الملک سربلند خان که او هیچ ندانشت و هنگام غریمت ایران محمد شاه را بدستور سلطنت داده بایران رخصت
نمود محمد شاه بادشاه سلطنت میراند پس از چند سال محمد شاه بصوابدید ابو المنصور خان که آن هنگام داروغه توپخانه بود بر علی محمد خان روهیله که بخود
می پسندید از اتفاقات نزاع سنه از مردم او و ابو المنصور خان واقع شده بود لشکر کشید علی محمد خان روهیله در بنگذه که از محدثات او بود متحصن شد
انواع بادشاهی بحاصره بنگذه پرداخت چند روز زر توپخانه بمیان ماند و بالآخر بمعرفت قمرالدین خان وزیر علی محمد خان روهیله بخدمت بادشاه
آمده رقم عرودی در آنوقت ملازم ابو المنصور خان و متعینه راجه نول رای در یورش حاضر بود این قضایا در ضمن آنوله از توابع شاهجهان آباد
مرقوم خواهد گشت باقی همه بعد ازین واقعه از چند سال احمد شاه ابدالی والی قندهار و کابل بعزم تسخیر دهلی بلاهور رسید محمد شاه
پسر خود احمد شاه را با قمرالدین خان وزیر و ابو المنصور خان و راجه ایسری سنگه ابن جیسنگه سوائی کچهواهه راجه جے نگر وغیره راجهاے و
جاتان بمقابله ابدالے فرستاد و در پانچی واره مابین سرهند و لاهور تلاقی فریقین دست داد و رزمی صعب بمیان آمد و قمرالدین خان
وزیر از گلوله توپ در جبه کشته شد و راجه ایسری سنگه همان روز هراسان گشته بیجنگ از اردو دیگر بخیت سعین الملک عرف میر منو ابن
قمرالدین خان وزیر و ابو المنصور خان قرار بر قرار اختیار کرده قتالی فاحش کردند روز دیگر احمد شاه ابدالی بهزیمت رفت
احمد شاه بهزیمت فتح به پدرش محمد شاه بادشاه عرضه داشت محمد شاه معین الملک را صوبه لاهور تفویض فرمود و در خلال

این احوال محمد شاه ببرگ طبعی درگذشت پسرش **احمد شاه ابن محمد شاه** در سنه یکهزار و یکصد و شصت هجری بسلطنت نشست
و ابو المنصور خان را بمنصب وزارت نمود و بشاهجهان آباد آمد همدرین اثنار نظام الملک آصف جاه در دکن درگذشت ابو المنصور خان
وزارت حضرت خاوند خان خواجه سرای بادشاه احمد شاه را مشغول بعیش و عشرت گردانیدند و مقرب الحضرت گشت و بتصرف و کار وزارت کردن گرفت
ابو المنصور خان رسیده و خبر برادر بکشت احمد شاه از ابو المنصور خان متوهم شده سوء مزاج گردید ابو المنصور خان حرامست که او را اسیر کند میسر نشد

احمد شاه انتظام الدوله ابن قمرالدین خان را منصب امیرالامرا بخشی الملک و غازالدین خان ابن نظام الملک را وزارت داد
ابوالمنصور خان برنجید و سورج مل جاٹ را باخود متفق ساخت و دهلی را محاصره نمود و غازالدین خان نجیب خان روهیله را که در آن وقت چندان
گروه فرمند داشت و پیش دوندیخان و حافظ رحمت خان در سنبهل مراد آباد وغیره دیگر سے برد نجوانند و نجیب خان با جماعه کثیر از روهیله ها بدهلی
رفت و با ابوالمنصور خان زدهای صعب کرد و ابوالمنصور خان بلکهنوه مراجعت نمود و احمد شاه مستقل گشت و نجیب خان برفاقت غازالدین خان
بمرتبه اعلے رسید و نجیب الدوله خطاب یافت و تپهر گڈه اقطاع او مقرر شده و غازالدین خان که در آن وقت نوزده یا بیست ساله بود
مقرب الحضرت و مدار المهام گشت و بالآخر از احمد شاه مخالف شد و احمد شاه با ابوالمنصور خان درساخت احمد شاه از شاهجهان آباد
عزیمت لکهنوه کرد و بسکندره رسید و آنجا و مقامات کرد غازالدین خان مرهٔه را بر احمد شاه بادشاه تعین نمود تا غارت کنند مرهٔه ها را
در سکندره بلشکر احمد شاه رسیدند و بتاخت و تاراج پرداختند احمد شاه منهزم بشاهجهان آباد رفت و لشکر غارت گشت غازالدین خان
او را بگرفت و بمیل کشید و مادر ش او دهم بائی را نیز در چشمان میل کشید و بزندان فرستاد عزیزالدین بن محمد بن معزالدین بن بهادر شاه
را از حبس برآورده در سنه یکهزار و یکصد و پنجاه و پنج هجری بسلطنت نشاند عزیزالدین محمد خود را عالمگیر ثانی مخاطب گردانیده
بر تخت جلوس کرد و غازالدین خان وزیر و مدار المهام ملک گشت در آن هنگام احمد شاه ابدالی والی قندهار تسخیر هندوستان شتافت
غازالدین خان نجیب الدوله را با عساکر بسیار بمقابله احمد شاه ابدالی فرستاد و خود با بادشاه بعزم آن است که از دهلی برآید
لیک بادشاه اجابت نمی کرد و گویند که بادشاه احمد شاه ابدالی را خفیه جهت تادیب غازی الدین خان طلب کرده بود
بالجمله نجیب الدوله با احمد شاه ابدالی بساخت و بخدمت او برفت غازی الدین خان بجرأتی و شجاعت یکه داشت برابر
سوار شد و تنها بلشکر شاه ابدالے برفت احمد شاه ابدالی او را نوازش و بخطاب فرزندخان او را نوازش و مخاطب ساخت
و با او بدهلی آمد و با عالمگیر ثانی دوستی کرد و عمارات عالیه آنشهر را از اعلے و ادنے بکند و مبالغ بسیار که نوبت از کرورها گذشته
بسنکه رسید بدست آورد و دو صبیه از احفاد تیموریه که یکے از ان دختر محمد شاه بود و دیگرے از عالمگیر ثانی یکے بنام خود
و دیگرے بنام پسر خود خطبه کرد و عالمگیر ثانی را بدستور بر سلطنت هندوستان مقرر داشت و بولایت خویش بقندهار مراجعت
نمود و شاهزاده عالی گهر ابن عالمگیر ثانی که در جهجهر و نواح آن بود معزول شده بشاهجهان آباد رسید و در حویلی دارا شکوه منزل گزیده
سپاه غازالدین خان او را محاصره کرد و شاهزاده بهتهوریکه داشت از آنجا برآمده براه سنبهل مراد آباد با آنوله و بریلی با حافظ
رحمت خان و دوندیخان روساے روهیله ملاقات کرده بلکهنوه شتافت و بصوابدید شجاع الدوله باله آباد رفت محمد قلیخان
معروف بمیرزا کوچک ناظم اله آباد ابن عم شجاع الدوله با شاهزاده متفق گشته متوجه تسخیر احمد آباد شد راجه رام خراین که از قبل
میر محمد جعفر خان ناظم بنگاله ایالت عظیم آباد داشت در قصبه پهلواری بخدمت شاهزاده آمد و هنگام شام بحیلهٔ آوردن کاغذ ملکی رخصت
شده بقلعه عظیم آباد داخل شده باستحکام برج و باره آن پرداخت شاهزاده عظیم آباد را محاصره کرد رام نراین متحصن شد و خلال این احوال
شجاع الدوله باله آباد شتافت و بر قلعه و صوبه اله آباد مستولی شد و گماشتگان محمد قلیخان را براند محمد قلیخان از استماع این خبر مضطر گشته از شاهزاده
جدا شد شاهزاده ناچار از محاصره عظیم آباد برخاسته به بوندیل کهنڈ رفت و محمد قلیخان نزد شجاع الدوله آمد محبوس گشته بقتل
رسید شجاع الدوله جماعهٔ قزلباشان را که با محمد قلیخان مربوط بودند از اله آباد داده اخراج کرد شاهزاده دیگر بار افواج فراهم آورده

ف آمدن نجیب خان بخطاب ابوالمنصور خان

ف شنیدن خبر رشید خان و دیانت خان و دیگر امرا شان

ف شنیدن خبر آمدن عزیزالدین و فرستادن محمد قلیخان

ف بجانب اله آباد و شکست احمد شاه ابدالی و دوم تاراج خراب خان و تیمور پسر بادشاه را بگرفتن و بر پا کردن پسر خود

روسے بعظیم آباد نهاد و محاصره کرد و در خلال این احوال غازی الدین خان که با عالمگیر ثانی مخالفتے داشت روزے پیش بادشاه رفت و گفت
که چند نفر از درویشان مستجاب الدعوات از بلخ و بغداد وارد شاهجهان آباد شده اند غلام بزیارت ایشان رفته بود بسیار مستغنی یافته
بادشاه آرزوی ملاقات درویشان کرد روز دیگر سوار شده بمقام درویشان رفت و بحجرهٔ ایشان در آمد و ملاقات نمود و ساعتے نیاسود
آن سفاکان دیو سیرت کارد از نیام برکشیده آن بادشاه فرشته سیرت را بشهادت رسانیدند امور سلطنت بکلی برهم خورد و عمدهٔ الدین ابن غازی
احمد شاه ابدالی باستصواب احمد خان بنگش فرخ آبادی در روسای روهیله دیگر بار بنا بر استیصال بسوانس راو بهاؤ و دکنی از کابل هند
آمد و شاهزادهٔ عالی گهر را که بمحاصرهٔ عظیم آباد مشغول بود طلب نمود تا بسلطنت نشاند شاهزاده رفتن شاهجهان آباد مناسب نرفت ندید
ابدالی در حدود پانی پت با دکنیان رزمے صعب کرد و ظفر یافت چنانچه این قضایا در اقلیم دوم در تحت صوبهٔ خاندیس بعد از حالات
سلاطین آنجا مرقوم است بالجمله ابدالی بعد از ظفر میرزا جوان بخت این عالی گهر ابن عالمگیر ثانی را به نیابت پدرش در شاهجهان آباد
بر تخت سلطنت نشاند و نجیب الدوله را مدار المهام ساخت و غازی الدین خان پیش سورجمل جاٹ رفت و احمد شاه ابدالی بکابل مراجعت
نمود عمدهٔ الدین اشنا میر محمد قاسم خان با عانت انگریزان خسر خود میر محمد جعفر خان را از امارت بنگاله خلع کرد و خود بجای او نشست و بعظیم آباد
آمد و ارام زرین و اکلیل مجوبس ساخت آن هنگام انگریزان با شاهزاده عالی گهر رسوخ ورزیدند شاهزاده باستصواب انگریزان و میر محمد قاسم
خان در عظیم آباد در سنه یکهزار و یک صد و هفتاد و دو هجری بسلطنت نشست و خود را **بادشاه عالم ثانی** مخاطب ساخت بعضی احوال
این بادشاه در ضمن بابیار و دیگر جاها مرقوم است بالجمله از عظیم آباد باوده و لکهنوه رفت و با شجاع الدوله و سمت جهانسی و بر
پسران چهار سال دنگهه نشانت عمدهٔ الدین اشنا میر محمد قاسم خان ناظم بنگاله و عظیم آباد از انگریزان منهزم بامید استعانت بشاه عالم
و شجاع الدوله پوست شاه عالم و شجاع الدوله با عانت میر محمد قاسم خان بر سر انگریزان لشکر بعظیم آباد کشیدند و در آن سال
کاری نساخته و برگشته در یکسه چهاونی کردند انگریزان با میر محمد جعفر خان که او را پیش ازین از حبس برآورده ایالت بنگاله و بٹنه داده بودند یکسه
شافتند و با شاه عالم و شجاع الدوله رزم کردند و ظفر یافتند نواب شجاع الدوله بهادر در صوبجات خویش اقامت مصلحت ندید پیش احمد خان بنگش
فرخ آبادی در روسای روهیله گالپی رفت و بادشاه با انگریزان پوست انگریزان کوره و اله آباد و بسیت و شش لکهه روپیه سالیانه از مداخل
بنگاله جهت تصرف بادشاه مقرر کردند بادشاه قریب شش هفت سال در اله آباد باستقامت نمود چون نجیب الدوله فوت کرد با تفاق دکنیان
بادشاه از اله آباد و شاهجهان آباد نهضت فرمود آنزمان کوره و اله آباد از تصرف بادشاه بیرون رفت گماشتگان شجاع الدوله بران متصرف
شدند و مرسوم بنگاله که از انگریزان بپادشاه میرسید موقوف گشت و تا امروز که سلخ ذیحجه سنه یکهزار و یکصد و نود و پنج هجری و بسیت و
سه سال از جلوس گذشته اورنگ سلطنت هندوستان را و شاهجهان آباد زینت بخش است و در عمدهٔ او سکهان از لاهور تا دریای اٹک
و سمت مشرق تا حدود و نواح شاهجهان آباد متصرف اند و از سورت بندر تا کلکته تمام ساحل دریای عمان را و از کلکته و بنگاله و بٹنه
و نابه تپه گڈه و متصل دهلی صاحبان انگریز کوٹهی ساخته در لباس سوداگری بر حکام بنگاله و اوده و اله آباد و غیره محیط و حکمران اند و اله آباد
و اوده نابه تپه گڈه بامداد انگریزان آصف الدوله بهادر عرف میرزا امانی ابن شجاع الدوله صوبهٔ اکبر آباد در تصرف ذوالفقار الدوله
نواب نجف خان بهادر است که تمام آندیار را از دست تصرف قوم جاٹ بجوان مردی و یاوری طالع برآورده بحیطهٔ ضبط خویش
درآورده پیچری محقر بادشاه را خدمت میکنند و اورنگ آباد و حیدر آباد و دیگر صوبجات مملکت دکن در تصرف نظام علیخان ابن

آصف جاه نظام الملک است و احمد آباد گجرات و مالوه و کتک و اوڑیسه نامند و دیگر امصار دکن در تصرف دکنیان است
در سنه یکهزار و یکصد و نود و چهار هجری احمد آباد گجرات را کلنل کاوِر انگریز از گماشتگان رئیس پونا بقتال و جدال استخراج کرده متصرف
شده از هیچ جا دادی و دری بیاد شاه نمیرسید لیک تا هنوز خطبه و سکه در هندوستان بنام نامی اوست **پانی پت** از جاهای
معروف است و توابع شاهجهان آباد است مزار شاه اشرف بوعلی قلندر در آنجا است و قلمتراش آنجا مشهور بود **تهانیسر**
شهری مختصر است و در نزدیکی آن حوضیست که آنرا کرکیت گویند و معبد هنودان است و در روز کسوف و خسوف مردم اطراف و جوانب
در آنجا حاضر آیند و غسل و خیرات بردازند اکثر اماکن آنجا که در بای سرستی نزدیک آنشهر میگذرد و بوسعت چهل[۴۰] و شهت گروه است
بنام عابدان هنود و متقدمین منسوب است و آنهمه سرزمین را افضال تر از دیگر سرزمین مینداشتند اعتقاد دارند که هر که در آنجا بمیرد از آمد و شد
زمانه که تناسخ و بزبان هندی اواگون گویند باز ماند لهذا اکوروان و پندوان در آنجا جنگ مهابهارت کردند و آن زمین چهل کروهی
از شاهجهان آباد بسمت مغرب مایل بشمال است **سرکار سنبهل** از توابع شاهجهان آباد شهری قدیم است و در آن شهر هندو
مکانی است معبد هنودان و باعتقاد ایشان بعد از مرور دهور شخصی مظهر انوار الهی از آنمقام پدید آمد که بزبان ایشان آنرا بهگلنکی اوتار
نامند و عوام گویند که دجّال از انجا ظاهر گردد بخلاف جمهور مسلمین که دجال از هندنخیزد و متصل سنبهل **نانک متہ** جائیست که
معدن زر و نقره و مس و آهن و سرب و زرنیخ و تنکار در آنجا یافته اند و آهوی مشکین و گاو و اسپ کوهی و گرم یله و باز و شاهین و عسل
فراوان از آنجا آرند و زمینداران آنجا بنا بر صعوبت راه مطلع حاکم نباشند و بمفاصلهٔ قرب سنبهل **مراد آباد** نام آبادی است محدث
در عهد سلطنت خویش اقطاع بران افزوده آنرا صوبه قرار داده و در همه امکنه آنجا بنجیا از شیوخ و سادات بکثرت قیام مینمودند
در بدو سلطنت محمد شاه بادشاه کورکانی عظمت الله خان شیخ زاده لکهنوه بنظامت آنجا از طرف قمر الدین خان وزیر الممالک قیام مینمودند
و علی محمد خان روهیله در زمره ملازمان او بود احوال او و اولاد و اتباعش در ضمن آنوله مرقوم شود بالجمله اولاد و احفاد عظمت الله خان
در آنجا کارهای بانام کرده اند و در آخر سلطنت محمد شاه شیخ محامد ساکن مئو قاضی طبیب عمله پرگنه سورام از توابع الله آباد که پیش ازین
ملازم قدیم مهابز الملک سربلند خان و آورده والد راقم بوده و عاقبت بدار و غگی توپخانه رسیده چون در شاهجهان آباد سربلند خان
پابد امن قناعت کشید شیخ محامد جدا شده چندی ملازمت خاندوران و بعد نادر شاهی ملازم قمر الدین خان گردید قمر الدین خان
او را بنظامت مراد آباد فرستاد و بعد چندی همان جا در گذشت و بالاخر آنملک تمام بقبضه تصرف علی محمد خان روهیله در آمد امروز
آبادی بر جسته است اکثر قوم سادات در آنجا سکونت میدارند ظروف گلی منقش برنگ های گوناگون مطلا گاکاریهای طلائی بغایت
باریک و نازک و صاف و لطیف میسازند چنانچه یک حقه با خوانچه و چلم سرپوش وغیره اسباب گلی بقیمت یک اشرفی یا دو سه بدست
می آید و آنجوزه و کالا همچنین **آنوله** شهریست نواحدات از ابنیه علی محمد خان روهیله از عمارات عالیه و مساجد و خورنق بسیار و چند مساجد
باگنبدهای غلاف مس بملمع کاری طلا بطور مساجد شاهجهان آباد که نظارگیان را از آن فرحت افزاید بنیی بوده آنشهر در یورش
نواب شجاع الدوله و انگریزیان که بر حافظ رحمت خان شده خراب گشته بالجمله در وقت آبادی خویش اشیای سرد بار در آنجا موجود بود
راقم حروف در رفاقت سید محمد قاسم خان آنمکان را بسیار تماشا کرده شهری کلان و پر رونق بوده روهیله و افغانان بسیار در آنجا سکونت
داشتند رواج اسلام در آنشهر از بانگ و صلوات و زکات بسیار بوده چون ستاره اقبال روهیله روی بتنزل نهاد مردم آنجا بادر را بسیار

اعمال حسنه مبدل بسته گردد چنانچه که با امردان نوخیز خوش شکل سبیل نکاح میکردند و رسم امت لوط تازه شد زر و نقره نقوش بضاعت کیمیائے دغل ساخته بکاری برند و دیگر از این قبیل بسیار بوده است چون طغیانی سیئات بدرجه اتم رسید حق تعالے شجاع الدوله ابن ابو المنصور خان وزیر و انگریزان را بران قوم و شهر تعین نمود و در اندک فرصت آنشهر مثل تمامی مسکن روهیله وغیره بتاخت و تاراج بغارت رفت اکنون آن شهر آبادی بلی رونق بیمدار و حکایت عروج علی محمد خان بدین منوال است که در عهد محمد فرخ سیر بادشاه تیموریه کورکانی شاه عالم خان و حسن خان دو برادر بودند از قوم تنوچ از ولایت روه وارد مراد آباد و بداؤن و بریلی که آن ضلع بکبیر مشهور و معروف گردیدند و بعلاقه نوکری حیات مستعار بسری بردند حسن خان چند پسر داشت از انجمله از اخفاد او دوند بخان است که پیش علی محمد خان مقرب و معظم بوده و شاه عالم خان را دو فرزند بوده یکی داود خان و دوم دیگر حافظ رحمت خان و حافظ رحمت در عهد ریاست علیمحمد خان نیز بدستور دوندی خان رکن دولتش بوده و حافظ رحمت آن است که شجاع الدوله با عانت انگریزان او را در زرم بقتل رسانید بالجمله داود خان بنوکری زمینداران و راجهای ضلع کتهر میگذرانیدند تا نوبه پیش راجه کماؤن بصیغه سپه سالاری مقرب و مصاحب گشت و کارهای شگرف از و بظهور آمد بالآخر راجه از گفته غمازان از و متوهم گشت و او را بسیاست بکشت داؤد خان دو پسر داشت یکے محمد خان و دومی علی محمد خان گویند که علی محمد خان از قوم راجپوت بوده که باسیری آمده داؤد خان او را بجای پسر پرورش و تربیت نموده بعد کشته شدن پدر علی محمد خان پیش عظمت الله خان ولد عصمت الله خان معروف بقاضی زاده لکهنوه که در آن هنگام از حضور محمد شاه بادشاه بنظامت مراد آباد وغیره کبیتهر می پرداخت بذریعه رساله داری نوکر گردید و در اندک عرصه ستاره اقبالش روی بترقی نهاد چه پرگنات چندی بجاگیر رساله و تنخواه بود سوای آن پرگنات دیگر باجاره گرفت و در قصبه بسیولی استقامت ورزید و بتالیف قلوب اوشاش و قشونات پرداخت و در خلال انحوال عظمت الله خان معزول شده بشاهجهان آباد رفت علی محمد خان در کتهر متوقف شده تا که عامل از حضور بادشاه نیابد او در ساخت و مبلغ اجاره تمام او انمود و دیگر پرگنات اجاره گرفت و اسباب امارت و ایالت بقدری بهم رسانید و قوت گرفت و آنگاه عامل وقت را دست برداشته سیداد و قوجداد بے استعداد را بلیت و لعل میداشت و بار اکین بادشاه نوشت و خواند پیش نمود و تحف و هدایا و نذورات بدرگاه بادشاه و وزیر اعظم اعتماد الدوله قمر الدین خان از مسال کردن گرفت چنانکه خود را در زمره منصبداران بادشاهی منسلک ساخت و این مهتمانخواجه سرا از طرف عمدة الملک امیر خان بنابر انتظام متونه که بجاگیرش مقرر و باجاره علی محمد خان بود تعین شد قلعه بسیولی معمولة آنوله دمنونه از علی محمد خان باز خواست کرد علی محمد خان او را بالقتل رسانید و قوپخانه وغیره اسباب حشم و خدم خواجه سرا بدستش افتاد و در آنوله دمنونه مستقل گشت و از امیر خان سیر بدو با قمر الدین خان وزیر پیوست همدران ایام سیف الدین علی خان وغیره سادات بارهه افسرهاے عبد الله خان و حسین علیخان سر بشورش افراخته بودند قمر الدین خان که با سادات بارهه خصومت میداشت عظیم الله خان را از شاهجهان آباد با فوج بیشمار و توپخانه بسیار بر سر سادات از پیشگاه خلافت تعین نموده به محمد معین الدین خان ابن عظمت الله خان و علی محمد خان حکم کرد که شریک عظیم الله خان باشند در رزم جنگ محمد معین الدین خان و علی محمد خان مردانه بکوشیدند سیف الدین علیخان بقتل رسید عظیم الله خان ظفر یافت و در جلدوی این خدمت قمر الدین خان وزیر الممالک علی محمد خان بخطاب نوابی و عنایت طوغ و نوبت ماهی مراتب منصب پنجهزاری ذات و پنجهزار سوار سرافراز ساخت بعد چندے علی محمد خان سر از اطاعت وزیر باز زده و اسباب مالوجب باین اجاره نهادن و رزید راجه هر نندا حضور قمر الدین خان عامل مراد آباد شده بکبیر رسید علی محمد خان با او الحاح کرد و صلح خواست هر نندا باکرد و عرضه رزم بیار است علی محمد خان با او مصاف داد هر نند و پسرش مرتی رام و عبد النبی خان برادرش

دلیر خان ابن سنجر خان ساکن بلیچ آباد بقتل رسیدند علی محمد خان ظفر یافت وغنایم بسیار از صامت وناطق وتوپخانه وافر ودیگر آلات حرب
بدست علی محمد خان افتاد وقمر الدین خان ازین ماجرا در غضب رفته معین الملک عرف میر منو خلف خود را با لشکری آراسته بر علی محمد خان
تعین نمود معین الملک باشولاپری مادر خود زوجه قمر الدین خان برگهاٹ وارانگر خیمه گاه ساخت علی محمد خان بعجز ولجاجت پیش آمده بپایبوسی
بسیار تحف وهدایای بیشمار مزاج اعتماد الدوله ذرنش شولاپری ومعین الملک را زیاده از سابق برخود ساخت وبر کشتی سیمان در بای
گنگ بخدمت معین الملک پیوست وصیه خود را به برادرش میر صدر الدین ابن قمر الدین بنکاح داد معین الملک بدیلی مراجعت نمود و
علی محمد با فوله شتافت وتطمین نشست وهموار ه باجتماع افواج سرگرم می بود براراده آنکه بدعوی خون پدرش بدل داؤد خان
باراجه کماؤن بیاویزد چون اسباب حرب بوفور فراهم آورد پاینده خان را هراول وفوندی خان را سپه سالار وملا سردار را
بخشی وفتح خان را امیر سامان مقرر کرده باحشری انبوه از افغانان وروهیله عازم کماؤن گشت پاینده خان اقطاع ملک
کماؤن مثل صوبه کاشی پورو درپور وغیره را که در دامن کوه بود همه آن را تاخت وتاراج نمود وننگ وناموس عالمی را
برباد داد وسکنه آن نواح را قتل واسیر کرد وچون علی محمد خان بمقدمه خویش ملتفت گشت امر کرد که تمام فوج سپاه شده بر کوه
بتازند خود نیز با تمامی اراکین پیاده شده بر کوه کماؤن قدم همت نهاد وتا چنان ولی که تا حال احدی را از بادشاهان هند
دست قدرت بران نرسیده متصرف گشت راجه کماؤن منهزم براجه سری نگر پناه برد علی محمد خان بشفاعت راجه سری نگر و
مردم دامان از دعوی خون پدر درگذشت وپیشکش بسیار واموال بیشمار بطریق خون بها از راجه کماؤن بگرفت وملک بالای کوه
را که در تصرف آورده بود بعیوض سه لکهه روپیه راجه سری نگر اجاره داد وکاشی پور ودرپور وغیره ملک دامن کوه را بتصرف
خویش گرفت وبا فوله مراجعت نمود چون چندے بآن برآمد بار ومیله با ومردم داروغه میر عمارت صفدر جنگ ابو المنصور خان که آن وقت
بدار وغگی توپخانه بادشاهی سرنگر یا بار میشود بنابر ارسال چوب کوه درکه در دامن کوه هزاران درخت بریده بشاهجهان آباد می برد ملا
وحشت خاست نوبت به تیغ وخنجر رسید ومردم طرفین زخمی شدند داروغه عمارت بشاهجهان آباد گریخت ابو المنصور خان بغضب رفت
وقمر الدین خان وزیر را ازان ماجرا اطلاع ساخت واعانت خواست که بادشاه را متوجه استیصال روهیله ها سازند که صلاح دولت
اخست قمر الدین خان بظاهر متفق شد ابو المنصور خان عمدة الملک امیر خان وفیروز جنگ غازی الدین خان ابن نظام الملک واسحق خان و
صمصام الدوله ابن صمصام الدوله خاندوران ودیگر رکن السلطنت را باخود یار ساخته رای محمد شاه را باستیصال علی محمد خان آوردند وبنا بر مصارف
بادشاهی یک لکهه روپیه نقد وزکوچ وجیاه بنزار روپیه بمقام برزمنه خود مقرر نمود محمد شاه باعساکر توپخانه بسیار متوجه کمتر شد وبر دریای جمن و
گنگ پل کشتیها بسته عبور فرموده بر ساحل بان گنگا لشکرگاه ساخت وابو المنصور خان راجه نولرائے نائب خود را از صوبه اوده طلب فرمود راجه مزبور با قوم جروه نیم کرن
ابو المنصور خان بصیغه رسالهداری همراه راجه نولرائے در آن یورش حاضر بود وقایم جنگ ابن محمد خان بنگش بحسب الحکم بادشاه از فرخ آباد داخل لشکر بادشاهی گشت
علی محمد خان چون از جان شسته در بنگڈه که بابین آنوله وبداؤن از محدثات او بود متحصن گردید فوج هندوستانی تمام واکثر روهیله ها که بهره از علم میداشتند بر طبق
فتوای علما که با بادشاه رزم کردن موجب نکال عاقبت است از علی محمد خان جدا شده ودیگر اوس افاغنه ولایت بکمر محاربه با شاه بر بستند قریب دوازده هزار کس
همراه او بوده باشند بالجمله افواج بادشاهی بمحاصره بنگڈه پرداخت بکطرف آن مورچال شد ودیگر اطراف باحاطه نیامد القصه چند روز جنگ توپخانه بمیان ماند
بالاخره قمر الدین خان وقایم جنگ از محمد شاه بادشاه شفاعت خواستند بادشاه از تقصیرات او درگذشت علی محمد خان بخدمت بادشاه پیوست

بادشاه اورا البشا بجهان آباد آورد و هنگامیکه علی محمد خان از بنگذه برای ملازمت بادشاه آمدن خواست راقم حروف باچند سواران نوخیز بطریق سیر از لشکر بدروازه بنگذه آمد و منتظر بایستاد که هنگام برآمد از خیمه علی محمد خان را تماشا کند و قیافه اش به بیند مردی سفید پوست راست قد در فربهی و لاغری متوسط ریشش سته انگشت دراز و سیاه و بروت تالب تراشیده سر مه در چشمان کشیده پوشاک سفید پوشیده در غایت وقار و تمکین که کر و ملال و غبار اضطراب هرگز بر چهره اش ننشسته از خیمه که بدر گذهی بنگذه زده بودند برآمده بر فیل سوار شده بایستاد تا خیمه اسپک و جونرکه و سرائچه فرود آورده بر شتران بار کردند گفت که خیمه را بمردم بادشاه داده رسید بگیرند و روان شد و بخدمت بادشاه بهمراه برادر قایم جنگ شتافت و قمرالدین خان و محمد فرید الدین خان ابن عظمت الله خان را حکومت کتهر داد و علی محمد خان را بسد بهند فرستاد و علی محمد خان آنجا بود در زمانیکه احمد شاه ابدالی بعزم تسخیر هند بلاهور رسید و محمد شاه پسر خود احمد شاه را بمقابله ابدالی فرستاد علی محمد خان فرصت یافته از سر هند بملک خویش شتافت و به تمام کتهر از دار انگر و مراد آباد و سنبهل و امروهه و بریلی و شاه جهان پور که جاگیرات اعتماد الدوله قمرالدین خان و ابو المنصور خان و خالصه شریفه بود متصرف گشت و بانوله مستقل نشست و بعد چندے بمرض استسقا مبتلا شد و پسرانش عبد الله خان و فیض الله خان را احمد شاه ابدالی بعد از انهزام از احمد شاه همراه خود بقندهار برده بود بالضرور پسر سومی خود سعد الله خان را به نیابت عبد الله خان و فیض الله خان بر سند ریاست نشانیده و حافظ رحمت را نائب مستقل سعد الله خان و دوندی خان را سپه سالار و ملا سردار رشیخ بخشی و فتح خان را خان سامان بدستور سابق قرار داده سوم شوال سنه احد احمد شاه بن محمد شاه مطابق سنه یک هزار و یک صد و شصت و یک هجری در گذشت و او شش پسر داشت سته ازان مرقوم شد و سته ازان دیگر محمد باز خان و الدیار خان و مرتضے خان بالجمله بعد از و پسرش سعد الله خان ابن علیمحمد خان بحکومت نشست قطب الدین نبیره عظمت الله خان از طرف احمد شاه ابن محمد شاه بوساطت انتظام الدوله ابن قمرالدین خان بحکومت کتهر مقرر شده با دو سه صد سوار بالضلع رسید و دوندیخان و غیره با جمعیت بیست هزار سوار و پیاده با قطب الدین خان مقابله و مقاتله نمود و قطب الدین بعزم و حوصله با آن سه صد کس رزم کرد و بقتل رسید و دوندیخان ظفر یافت و در خلال این احوال و برتصل آن قایم جنگ ابن محمد خان نیکش بمخالفت سعد الله خان برخاست و با انوش افاغنه بجمعیت موفور کمر باستیصال روهیله ها بست سعد الله خان و دیگر روسای روهیله هر چند که عجز و زاری کردند و مصحف در بغل گرفته صلح و آشتی و پیشکش و پرگنات سواحل گنگ میدادند قایم جنگ بصوابدید محمود خان بخشی که مدار المهام او بود قبول نکرد روهیله ها دست از جان شسته از آنوله کوچ نمودند و قایم جنگ از انسمت در حرکت آمد و در ساخت موضع دوری که از بداؤن بسمت مشرق بمسافت چهار گروه است تلاقی فریقین افتاد و در زمی صعب بمیان آمد هر سمت بر فوج سعد الله خان افتاد و سعد الله خان با حافظ رحمت خان و دوندیخان و دیگر روسای با سعد و دی چند ثبات ورزید و یک طرف ملا سردار بخشی با جمعیت خویش ایستاده بود قایم جنگ با سه صد فیل سوار بر سعد الله خان حمله آورد ملا سردار اسپان انگیخته بر پشت قایم جنگ تاختند و شکستگی فاحش بر افتاد فوج قایم جنگ منهزم و پراگنده شد از قضای الهی همه فیل سواران بزخم تفنگ کشته شدند و قایم جنگ از مرگ و حیات نشانی نیافتند سعد الله خان ظفر یافت و بحمایت ابو المنصور خان میگذرانید تا زمانیکه احمد خان ابن محمد خان نیکش ابو المنصور خان را منهزم ساخت و ابو المنصور خان با بلهار رفت و کنی بر احمد خان بتاخت سعد الله خان با احمد خان متفق شده با ابو المنصور خان رزم کرد و منهزم بکوه کماون پناه برد و این قضایا در ضمن فرخ آباد مرقوم است بالجمله چون خبر فوت علی محمد خان با احمد شاه

ابدالی رسید تاسف خورد و محمد اللہ خان و فیض اللہ خان پسران علی محمد خان را دلداری کرد و بحسب استدعای ایشان از قندهار رخصت هندوستان نمود هر دو برادر بکبهر رسیدند موجب وصیت پدر و فرمان احمد شاه ابدالی از سعد اللہ خان خواهان ریاست شدند حافظ رحمت وغیره اراکین محمد علی خان ملک مورونی را تله حصه کردند و باک اورکلان بک برادر خورد را نابرتربیت همراه داوند چنانچه بر یک حصه عبد اللہ خان و مرتضی خان و بر حصه دوم فیض اللہ خان و محمد یار خان و بر حصه سوم سعد اللہ خان و اللہ یار خان قایم شدند و حافظ رحمت و دوندی خان و فتح خان و ملا سردار بخشی مدار المهام انها شده ملک را متصرف گشت و حاصل هر حصه از ملک سبزوار بکهر بوده بالجمله عاقبت عبد اللہ خان بحرکات لغو جهان شیرین را بباد فنا داد چه اکثر اوقات ماران و کژدمان را در مجلس خود سر دادی و با فسون آن را بدست گرفتی روزے اورا مار گزید و رشته جانش ببرید و فیض اللہ خان در رام پور سکونت گزید و سعد اللہ خان بلهو و لعب پرداخت حافظ رحمت و دوندی خان و ملا سردار بخشی و فتح خان سپهسالار تمام ملک کمتر متصرف شدند و هشت لکهه روپیه سالیانه بنابر اخراجات سعد اللہ خان و همچنین برای خرچ دیگران مقرر گردند و مرتضی خان و اله یار خان ابنای علی محمد خان در گذشتند ریاست بر سعد اللہ خان و فیض اللہ خان قرار گرفت تا آنکه سعد اللہ خان در پنجم شعبان سنه هزار و یک صد و هفتاد و پنج هجری در گذشت و برادرش فیض اللہ خان ابن علی محمد خان در رام پور بر مسند امارت قیام داشت حافظ رحمت خان و دوندی خان و ملا سردار بخشی و فتح خان سپهسالار بر ملک علی محمد خان مستقل گشتند و فیض اللہ خان را همچنین رئیس داشتند و در میان خود ها باتفاق میگذرانیدند چون دوندی خان و ملا سردار بخشی و فتح خان سپهسالار در گذشتند شجاع الدوله ابو المنصور خان طمع در ملک کمتر کرد و مبالغ که در باب صلح مرتبه و حافظ رحمت بدکنیان برطبق تمسک حافظ رحمت داده بود از حافظ طلب نمود حافظ مبلغ و خزانه بدانشت خرچ او بر دخل افزون بود مبالغ را از پسران دوندی خان وغیره طلب نمود ایشان در ادای آن موافقت نکردند و تجرد رجوانی هر یک جوانی از شجاعت خویش نسبت چنین بر شجاع الدوله کرده دادند و نیز گفتند که تمسک بنام شما است سه انجام کرده ده مهند حافظ گفت که ملک شما ها را از تاخت و تاراج دکنیان حفاظت کرده ایم پس مبالغ بر ملک است و میدانید که من زر ندارم جوانان نشنیدند فیض اللہ خان نیز بحافظ گفت که زر شجاع الدوله داون و صلح نمودن او لیست چون حافظ رحمت نمیدست بود با نمود و آماده حرب گشت شجاع الدوله باتفاق انگریزان با حافظ رزم کرد حافظ رحمت بقتل رسید لشکر افاغنه منهزم و پراگنده گشت و فیض اللہ خان در دامن کوه کماؤن بلال ڈانک پناه برد شجاع الدوله اولاد و اخفاد و رؤسای روهیله را اسیر ساخته باله آباد داوده فرستاد و خرابی بسیار در آندیار کرد و هر کسکه فرصت یافت بلال ڈانک شتافت و پیش فیض اللہ خان اجماع شده شجاع الدوله در حالت بیماری از بیسولی بلال ڈانک شتافت و راه رسد غله بر فیض اللہ خان مسدود ساخت در چند روز که مرض او زیاده شده بنجر برگشتن چاره ندید و فیض اللہ خان هم از شومی طالع از تنگی غله تنگ آمد بمعرفت جنرل جانکین انگریز پیغام صلح بشجاع الدوله داد شجاع الدوله صلح کرد و رام پور و چند محال دیگر بفیض اللہ خان داد و به او ده مراجعت نمود و بعد چند روز در گذشت اکنونکه سنه یکهزار و یکصد و نود و پنج هجری است فیض اللہ خان در رام پور بریاست قیام دارد و ملک کمتر در تصرف اصف الدوله خلف شجاع الدوله است که باعانت انگریزان استقلال دارد سرکار کماؤن مملکتی علیحده بیرون از تصرف و ماوک هند بقول مؤلف آئین اکبری از توابع شاهجهان آباد است و آنشهری است بر کوه مداریه که سمت شمال امصار هند مثل بنگاله و شاهجهان آباد میگذرد و گویند که کشمیر و دیگر امصار مابین غربی و شمالی درین کوه واقع است و بعضی گویند که مملکت چین و خطا

(یعنی مملکت نیپال حاکم)

درین کهیلست ونیپال که شهری است بوفور آبادی وآنجا از خاک شوئی طلا حاصل مینمایند همدرین کوه است شیخ بارمحمد مصنف افشار قلمرو
بکماؤن رفته بود آنچه که در آنجا مشاهده کرده دران انشای مرقوم نموده سطرے چند ازان برسبیل اختصار تحریر می آرد در آخر سنه سوم از
از جلوس محمد شاه مطابق سنه یکهزار و یک صد و سی خطر راجه دیپی چند باز بهادر ابن راجه جگت چند باز بهادر مالک کوهستان کماؤن مشتمل بر اقسمه
پدرش وشکوه عدم تبلیغ تعذیت نامه بخدمت محمد شاه بادشاه فرستاد بوسیله امین الدوله از درگاه محمد شاه بادشاه گورکانی خلعت وجواهر
واسپ ویک زنجیر فیل ونامه مشتمل بر تسلی حواله بنده یعنی یار محمد شد تا ایلچی شده برساند چنانچه بنده از شاه جهان آباد کوچیده مجبور
جمن نموده بباریه آبادی سادات رسیده در پهلا دوه رسیدم وازانجا بقبضه اولان مملوکه شاه مرتضے رسیده شد واز انجا بعد شش
روز بکاشی پور که صوبه آنست از توابع کماؤن واز کاشی پور راه اسپ وفیل نیست در آن طرق در آمد رفت جهان ودانگی از سرکار
راجه رسیده بود من بسواری جهان ورفقا بر دانکها سوار شده بر بهری کسان راجه روانه شدیم اسپ وفیل را مردم
راجه از راهیکه هندوستانیان راهان راه واقف نمیکنند برند از صعوبت وسختی راه ورنج صعود ونزول گهائی وسعت جبال
ودامنگیر بهاے خارستان بیابان وکوه دفترے باید که برتابد در عرصه چهار روز کماؤن منزل گاه شد راجه در هواے
باغ که تقلید باغ شالامار دار الخلافت شاه جهان آباد از کماؤن بفاصله چند کروه ساخته وبنا گذاشته اسلافش است رفته بود
همانجا الطلبید وعلی الصباح در آنجا رفتن باشد مردم وریتاری فروش وآرایش وتزئین وپیرایش باغ مذکور تگاپوے کردند همه
سکنه کماؤن ودیهات ان امید وبیم ضروریات بجلدی هرچه تمامتر می آوردند وزبردستی وتمیر سامان ومصاحبان وعمده ها
ورنگ بزازان وفروران وپیکاران ودهقانیان وروستایان کرم دویدن وبار برسر آوردن بودند تا شام تباری آنباغ
باینن تمام کردند آنگاه وزبردستی وتمیر سامان ومنشی ومصاحبان وجمعداران بلباس فاخره وفراشان متوافره رسیدند
نشستن وحرف زدن مبالغه ومصالحه هیچ بظهور نیاوردند زناداری پیش آمده گفت که مهاراجه انیمه ارکان دولت را برای
استقبال شما فرستاده وخود براه شما می بیند همان زمان روانه شدم چون بدروازه باغ رسیدم هزاران روهیله شمشیر علم کرده رقص و
سرود میکردند وهمه دیوار باغ باداله چسپیده ودر پرده ها می وخورد همه از تاش وباداله وفرش از دروازه باغ تا دیوان خانه تمام
قالین های ولایتی تازه ونو درختان بالکل از سر تا پا بنا لیش وباداله گرفته ومحاذی هنکهالیش یعنی شطرنگاه بر دو گوشه حوض دو
درخت بقامت ابنه نونهال که ثمر دهد یکی از طلا دوم از نقره وبرگهالیش مینا کاری سبز وبر هر شاخ بصورت طوطی وشارک وقاخته
وکبوتر وزاغ وزغن وبلبل وغیره وانواع جانوران از طلا ونقره نشسته ودر منقار هر یک طیور فتیله هاے رنگارنگ افروخته بودند
وسرخ پوشان وزرد لباسان وپیاده هاے سیاه وبان داران وخاص برداران ودیگر همه تجمل وحشم بادشاهان برجاے
خود ایستاده وعقب سنگهاسن رام جنی ها ودیگر اهل طرب ولشاط در لباس وپوشاک هندوانه جلوه گر کوئی خیل پریان است
یا مجمع حوران باغ جنان متصدیان پیش پیش من سر فتند وآز سلام گاه مجرا کردند چوبدار نام هر یکی را گرفته مجرا کنانیدن من هم
به ادب تمام سلام کردم چوبدار همین قدر گفت که وکیل بادشاه هند مهاراج سلامت راجه دست برسر گذاشت واشارت
پیش آمدن کرد وآداب بجا آورده پیشتر رفته برابر حوض ایستادم گفت ای شاهی یعنی صاحب پیشتر بیائید ونخل هاے
معانقه راست کرده بدستور وضابطه دربار بادشاهی دویدم ودست بر قدمش بردم هردو دست من گرفته هم آغوش شد

یک اشرفی پیش آوردم بگرفت بعد ازان نامۂ بادشاه گذرانیدم گرفته در رومال دان گذاشت به تسلیمی و به تعظیمی بجا آوردم آنگاه برای نشستن برسنگهاسن فرمود بعد آداب نشستم اول از خیر و عافیت من پرسید بعد ازان گفت که در راه تشریع یعنی تصدیع بسیار کشیدند گفتم چنین و دولت بے محنت در کنار نمی آید باز از کوالیف بادشاه محمد شاه پرسید و شکوه بانوشتن خط ماتم پرسی سر کرد گفتم انجناب از شما شکایت دارند در برادری رسم خاص و عام چنان است که هرگاه بخانه کسی ماتم روے دهد در تمام برادری خبر میکنند شما درین معنی اهمال گردید گفت فی الواقعه تقشیر یعنی تقصیر شد بار گفتم خوش وقتی راج شما بحدی دست داد که غم برادر فراموش شد بسیار خوشنود گردید و روے بمتصدیان کرده گفت که مردم هندوستان چنین قابل می باشند که تا این مدت از وکلای بادشاه چنین کسی نیامده است تهه اری و بلی تعریف کردند پس ازان فرمود که ضابطه خاندان ما این است که هر که بوکالت از هند می آید خلعت ملازمت می یابد گستاخی یعنی بے ادبی سید انم آمد اورا فکرم اگر نام خلعت بزبان می آرم مناسب نیست و اگر این نشود ضابطه قدیم بهم خورد گفتم شما کم از بادشاه نیستید خلعت شما موجب فخر است میخواهم که ضابطه بزرگان شما بهم نخورد زیاده تر مهربانی فرمود دیوان را گفت بتوشخانه خاص برده خلعت خاصه پوشانیده بیارند بعد پوشیدن خلعت بحضور آمده آداب بجا آوردم جوبداران را منع کرده بود که بدستور پگیران نام ایشان بزبان نیارند بدستور نخستین بجای خود نشستم و احوال بادشاه و راجه جینگه سوائی کمپواهه و اجیت سنگهه راٹهور پرسیدیان کردم بعد ازان گفت که این راجه ها شان و شوکت بسیار داشته باشند گفتم هر چند جاه و حشم بسیار دارند لیک بشما نمیرسند آنها نوکر بادشاه اند و شما هم بسیار بسیار فرحناک گردید چون راجه بعمر چهارده سالگی و حسن و جمال بے همتا بود چشم بر رویش باز داشته تماشا کرد قدرت صانع بے همال بودم در خلال این احوال گلبانگ مبارکباد تولد فرزند راجه از هر طرف بلند شد من یک اشرفی پیش بردم گفت این حالا چرا گفتم نذر مبارکباد تولد کنور صاحب است گرفته بدیوان گفت که خلعت از سرکار کنور هم پوشانیده بیارید خلعت سابق در سنگینی کم نبود باز این خلعت که پوشیدم در زیر بار این خلاع احوالم متغیر شد و نفس تنگی گرفت آداب بصد محنت بجا آورده شد باز بهمان دستور نشستم راجه از من اشتیاق شنیدن احوال هند بود و من لحظه بلحظه میدانستم که حالا طایر روح از قفس قالب پرواز میماند تشنگی غلبه کرد بدیوان اشاره کردم او در آبخوره سیمین آب آورد خوردم آن آبخوره بخدمتگار من حواله شد و پاندان گذاشته پیش من گذاشت دو بیڑه برداشتم و برخاستم آن پاندان نیز بدستور آبخوره بعمل آمد چون نزدیک آن اشجار شمع ایستادم راجه خود دست بر سر گذاشت و برخاست و گفت فردا باز ملاقات خواهد شد چون اندرون رفت هر دو خلعت از بر خود جدا کردم و ازان سبکدوش گردیدم هنوز بفرودگاه نرسیده بودم که مشعلها افروخته مردم بسیار می آمدند من قدمی چند پیش آنها رفتم پس چون بمکان من در رسیدند ظاهر کردند که مهاراج پرشاد یعنی تبرک فرستاده اند ظروف سابق که بحجره رسیدن در آن مکان پر از انواع شیرینے و شیرینهای خوشگوار آمده بود و این ظروف که پوری و کچوری و دیگر اغذیه یکی از دیگرے شیرین تر و لذیذ تر در آن آورده بودند بانفقار تاکید کردم که حواله آزنده ها نمایند آنها آن ظروف را چهارده خوان و چند کٹوره و تهالی سیمین بود جدا کردند که از شما است و ظروف حال را گرفته بردند پانزده روپیه انعام دهانیدم نگرفتند گفتند که حکم نیست اگر بگیریم کشته شویم و زن و بچه همه بغارت روند بعد رفتن انها منشی دو صد روپیه نقد در وجه ضیافت و پنجاه و یک روپیه بومیه بنام همراهیان آورد همین قسم تا نوزده روز و چهار مرتبه هر روز پکوان نو بود شیرینیهای

گوناگون و فواکه خشک و تر و نقد بقدر روزاول می آمد همراهان را که مقدور که همه نعمتها و اند خورد و فقیران و گدایان را طلبیدم احدے نمی آمد و تنفسی از سکنه آنجا را از ترس راجه مجال نبود که بیاید در پنجندم روز که بودیم هر کرا از چوبداران و خدمتگاران و دیگر شاگرد پیشه طلبیدیم یک کس هم نیامد برا ے احجام براجه گفته فرستادم آنزمان موی تراشش میسر شد شبی چهل و پنج اسامے رام جنے را راجه پروانگی داده که بسه دور قص اوقات مهمان را خوش سازند همه شب بکار خود ها عشرت افزائی کردند علے الصباح مبلغها دهانیدم انگشت بدندان گذاشتند و سر بر تافتند بالجمله از کثرت اغذیه حیران شدم که نعمتها را چگونه ناچار در پرده شب بجویبار آنجا انداختن ناگزیر مے افتاد تاجره و بیری و پنکهی باریک و طیور شکاری خریدن و در پیش کردم فروشندگان هجوم آوردند قیمت تعین تمام سیگفت سوداراست نمی آمد سوگند گنگا و مهادیو و رام و کشن و اتسام غلطه که هندوان بملاحظه آن راستی می ورزند بآنها حواله میکردم لیک ممکن نبود که راست بگویند و بقیمت مناسب فروشند سر ناقه دوازده روپیه و بیری چهار و پنجروپیه و پنکهی سه روپیه و بازشصت روپیه و بیره بیست روپیه بعد انیمه سوگند درخواست نمودم همان حجام که بموجب پروانگی راجه دو وقت هر روز آمد و شد داشت بگوش من گفت که ساکنان این دیار رام و لچهمن و مهادیو وغیره را نمیدانند دو درهم و ادرهم در حساب آنها واحد است یعنی برابر است هر یکی پرتمان یعنے تصویر راجه را پرستش مے نمایند آنانکه صاحب استعداد اند از طلا و نقره و کسانیکه وسعت ندارند از مس و سرب و آهن تصویر تیار نموده می پرستند شما همین بگوئید که قسم راجه بشما است راست بگوئید روز دیگر همان مردم باز رسیدند و اشیای آن ملک آوردند گفتم بقسم راجه راست بگوئید آن زمان قیمت ناقه دو روپیه و بیری دوازده روپیه و پنکهی چهار آنه و باز شصت روپیه و بیره دو روپیه منکحص شد دست بر هم میسودند و میگفتند که کدام بدخواه ما اینمعنی بشما ظاهر کرده دیگر بینم دیگر مسموع شده که هر کرا بنجدست محالے مامور میسازند جامه کرپاسی و دستار و فوطه از همین جنس و یک راس تانگهن باو میدهد یکی را بچشم خود دیدم جامه تا بند زانو در بر و دستار کنده بر سر و فوطه بمشت بر کمر و لجام تانگنے بدست گرفته تنها پیاده میرود و بهمراهان گفتم که تحقیق نمایند که این کیست معلوم شد که صوبه دار کاشی پور است هر گاه که منصوب بمکان متعلقه میرود و مرده کچهری آنهمال تانیک دهل و یک قتلغه جغرات با جماعه از سکنه آنجا پیشتر آمده درون کچهری میرود و تصویر راجه از سر اول گرفته بر منصوب میگذارند و در کچهری نشانده ماجرای کارها سرگرم میسازد و معزول را قید کرده همراه یک پیاده جماعه خود بحضور میفرستد متصدیان راجه او را قید نمایند و زن و دختر و خواهرش را در قبچه خانه می نشانند تا مبلغی که بر طریق مصادره بر و مقرر نمودند از زبانش روزمره بوصول رسد تعد یک سال یا دو سال یا زیاده برین بعد بیباقی خلاص مے شود و باز بر آن محال میرود و بهمین قسم بعد سه سال معزولی و منصوبی معمول آن ملک است طرفه اینکه هر گاه تقریب کدخدائی پسر و کار دختر با همدیگر در میان مے آمد تحقیق می نمایند که زنانش چند بار در قبچه خانه نشسته اند اگر معلوم شود که چهار مرتبه یا سه مرتبه نشسته معتبر و کلانتر اعتبار مینمایند و آنکه زیاده از یک دو مرتبه باین درجه نرسیده اند او را کمتر از ین مرتبه بیشمارند و کسانیکه یک مرتبه باین مراتب رسیده اند نسبت به آنها قبول نمیسازند و آنرا شایسته اعتبار نمیدانند و زنان آنها خوش نظر در آمدند لیک رنگ زرد و تنی و بی شرم اند اشتیاق تماکو بمرتبه دارند که هر یک چلم تماکو هر کسے که خواهد بکند حاضر شوند حقیقت سیاه بدنیگونه است که مردم هندوستان هر وقت که با چند سوار و پیاده رسیدند رسیمان های پای اسپان یعنی بچهاری هر قدر که بهم بسته و اگذارند نصف نویسنده آنها

و پچپاری شمرده میروند و مواجب آنها علی العموم مقرر می نمایند همان زمان عمالان و فوجداران در هر پال سپاهان در آمده حکم
اهل خانگی بهم رسانیدند و زر یکه از سرکار تنخواه میشود بدست زنان مذکور می افتد بقدر قوت لایموت و کاه و دانه خرچ مینمایند و دیگر همه
پنهان پنهان کرده در حساب مصادره مقرره سرکار میرسانند بر آنهم اکتفا نکرده راجه بهانه شکار کوچ بعد شش ماه
می کند مجال نیست که بقالی جنس خوردنی بلشکر برد مردم دیهات را تاکید میرود که یک دانه بدست لشکریان نفروشند چون
خلق الله از گرسنگی قریب بهلاکت میشوند محکم آرد که عبارت بقدر کم از یک آثار بیکره و پیه از سرکار میدهند و چند روز
مقامات مے نمایند و طلب بانبها در یک کوچ فارغ میسازند اگر کسے خواهد که خرچ بخانه بفرستد مهاجنان را منع است که
هنڈوی ننویسند لقدر برون مجال احدے نیست از زمانیکه مردم روهیله ها مسلط شده این رسم برطرف شده نزدیک
که روهیله ها آن ملک را القبض و تصرف خود در آرند راقم حروف گوید که انچه از دست علی محمد خان روهیله در آنوله گذشت
و دیگر رود باری است روان طلا از میان آن برمی آید روزے بتماشاے آن آب رفته بودم دیدم هزاران مردم از هر طرف
آن مشغول بریگ پیزی اند جا بجا توده های ریگ بدستور خرمن جمع کرده از آب میشویند تاریک بگلی در آب میرود و قریضه های
زر فروی نشیند آنگاه سه حصه کرده یک حصه بسرکار و دو حصه آنهار امیرسد طلای صاف برنمی آید مگر بعد گداختن تاب و
سوده بقدر نصف طلای خالص حاصل میشود چند تولچه از آنها خرید کرده شده بوقت فروخت دو آنه منافع سر روپیه
بدست آمد دیگر غرایب یکی این بنظر آمد که خانه زنبورها قسمیکه بدیوار قلعها میسازند مشاهده افتاد عند الاستفسار ظاهر گردید که
نشان شهد است زنبوران عسل وقت گرفتن عسل حرکتی نمیکنند و کسی را نیش نمیزنند و هر قدر که حصه بگسان در شهر از قدیم مقرر
است اگر کسی را نطمع کند ناخوش شده راه صحرا میگیرند مالک خانه جمعی را همراه گرفته بدنبال آنها میدود و دو با فسون و سماجت
از حد افزون سوگند و قرار و عهود استوار باز میگرداند آنوقت باز میگردند و در روزن ها جا میگیرند و رسم مقرر است که در کار خیر
دختران مردم آنرا یک دنکاره یا دو یازده جهیز میدهند و دنکاره بدال فارسی بزبان هندی کوهان یکس سردار سرخیل را گویند
القصه بعد نوزده روز رخصت از خدمت راجه حاصل گردید و بدستور شد آمد راه بصوب متصدیان و راهبران راجه بکاشی پور رسیده
و اسپان و مردم همراهی که در آنجا گذاشته رفته بودم همه را با خود گرفته بدو روز در مراد آباد پیش عظمت الله خان ناظم آنجا رسیده شد
و از آنجا بشاهجهان آباد مراجعت کردم سرهند که شهر بسیار نامند سلطان فیروز در سنه هفتصد و هشت هجری آنرا سامانه جد اساخته سرکار گردانید
و حصار در آنجا بنا فرمود موسوم بفیروز آباد و ساکنان سرهند بجز خواندن و نوشتن شغلی دیگر ندارند و صنعت مصوری انیکو میدانند لاهور شهری است
در هندوستان بر ساحل دریاے راوی مولف خلاصه تاریخ مینویسد که هندوان آبادی آنرا بخلف رام چند که لهو نامد اشت نسبت میدهند و لهاور و لاهاور
و لوهر و لهاور و لوها در تنیز نامند و چون بعهد و ایام جمهوری آنروی بانحطاط نهاد دار الحکومت شهر سیالکوت مقرر گشت و چون سلطان محمود غزنوی فتح هند
نمود ملک ایاز بآبادی آن کوشیده و شهری بتجدید و قلعه بخته بتعمیر ساخت و چون خسرو شاه از حضور سلطان محمود غزنوی از سلطان علاء الدین غوری
جهانسوز هزم هند در لاهور بسلطنت نشست و بعد از و پسرش خسرو ملک یکی بعد دیگری تا سی و هفت سال آنجا حکومت کردند چنانچه احوال ایشان در غزنین
مرقوم است بعد ازان از سلاطین هند در آنشهر جلوس بسیار نکرده بنابر آن آبادی آنجا از رونق بافتاد و پس از مدت تاتار خان امیر سلطان بهلول لودی
دار الحکومت ساخت و بعد از و میرزا کامران خلف بابر بادشاه در آنشهر اقامت گزیدند و پس از و محمد اکبر بادشاه بعهد خویش قلعه خشتی و شهر پناه و دولتخانه عالی

تعمیر نموده و بعد ازان جهانگیر بادشاه عمارت عالیه ساخت و شاهجهان بادشاه ابن جهانگیر بادشاه بندی سرازی دو کروه جهت محافظت به بست و
حسب الالتماس علیمردان خان برآے آوردن آب دریاے راوی بشهر لاهور یک لکهه روپیه مرحمت شده معماران از موضع راجپور که تا شهر چهل و شصت و نیم
کروه جریبی مسافت سیدارد شروع درحفر نمودند بعد از انجام چنانچه باید آب نیامد صد هزار روپیه دیگر حواله رفت چون پنجاه هزار روپیه ازان صرف
شد کاری پیش نرفت حسب الحکم ملاشی لونی نهر علیمردان خان را بمقام صله پنجکروه گذاشته سی و دو کروه راه نو بریده آب وافر آورد در
عجائب المخلوقات مینویسد که دوته پاره استخوان از زانوی آدمی در زمان سابق در لاهور افتاده بود متوطنان آنجا یکی را انبار غله و دیگر را
قطره اب ساختند بالجمله لاهور بوفور آبشه و زیادتی اشتعه و کثرت مردم در تمام هند شهرے بدین عظمت نیست مردمش در اکثر صناعات
مهارتی تمام دارند و بر کنار دریاے راوی عمارات جهانگیر بادشاه و عالمگیر بادشاه و مسجدی عالی از سنگ بنا نموده و مقبره جهانگیر بادشاه
آنروی دریاے راوی نزدیک شاه دره واقع است و در حواشی آن باغهاے دلکشا فراوان است و از میوه انگور و خربوزه وغیره خوب و بسیار
میشود و برف و یخ نیز بافراط بدست می آید و شهر لاهور تا بین شاهجهان آباد و پشاور واقع است چه از شهر لاهور پانزده منزل سمت مشرق
شاهجهان آباد و پانزده منزل سمت مغرب پشاور مسافت دارد و بالجمله طول این صوبه از آب ستلج تا دریاے سنده صد و هشتاد و کروه
و عرضش از شهر مدناجوکی کهدی هشتاد و هفت کروه شرقی آن سرهند و غربی آن ملتان و شمالی آن کشمیر و جنوبی آن دیناپور و پنج
سرکار یعنی پنج دوآبه شامل سی صد و شانزده محال و هشتاد و نه کرور و سی و سه لکهه و هفتاد دام داخل این صوبه است و احوال هر پنج دریا که عبارت
از پنجاب است و آن در حقیقت شش دریا اند که معروف به پنجاب گشته بعد از گذارش معموره متعلقه لاهور قصرده کلک بیان خواهد گردید
بالجمله دوآبه جالندهر نام قصبه ایست قدیم و هم دربن دوآبه نجواره نیز قصبه ایست پاستانی پارچه سرے لهانی دارد و هر سه ڈوریه
و چهتولیه و چیره سفید و کمربند طلا دار بنک میشود و دیگر دوآبه مست پور ملتی پرگنه ایست که اسپ عراقی بقیمت ده پانزده هزار روپیه
آنجا پیدا میشود و چند کروهی پٹیاله قصبه ایست دلکشا و خوش آب و هوا گویند نوبتی آنجا طوفان آب آمد که از دریاے ستلج تا دریاے
چناب تمام زمین باآب غرق شد و ساکنان آنجا هلاک گشتند بعد از رفع طوفان مدتی آن سرزمین ویران بود و اگر جاے قدرے آباد
میشد از تنرکستان مغول و بلخ و کابل آبادی خوب نمیشد در عهد سلطان بهلول لودی برادر زاده یوسفی از تاتارخان ناظم لاهور تمام پنجاب
را ناچاره گرفت و آبادی گشنکار ساخت و در هشتصد و هفتاد و هفت هجری باجازت تاتارخان ناظم لاهور قصبه پٹیاله آباد کرد و آن
قصبه الیست معمور و وجه تسمیه آنکه در هنگام طرح بناشگون نیک نشد نعمیر از آنجا موقوف کرده در نزدیکی آنجاے دیگر بربسته بناے آبادی
گذاشتند چون بزمان پنجاب پٹاله مبادله را گویند لهذا آنشهر به پٹیاله موسوم گشت و از عهد محمد اکبر بادشاه هر عالیکه آنجا مے آمد
بموافقت روساے آنشهر و متمولان هنود و مسلمان بزیادتی عمارت و رونق شهر میکوشید و دوازده کروه از پٹاله تا ساحل دریاے
راوی سکان نانک گرو است که تا حال احفاد او آنجا سکونت دارند جماعه سکهان از مریدان او بندو گویند که گروی مذکور در هشتصد و هشتاد و
سه هجری در عهد سلطان بهلول لودی در سکان بلوندی متولد شده و بسن تمیز رسیده شناخت کرد و خلقی کثیر معتقد وی گشتند در پٹاله آمد و گفت خدا
و در رهی از دیهات پٹیاله بر لب دریاے راوی چنانچه گذشت اقامت گزید خلایق از اطراف و جوانب آمده معتقد و مرید او گشتند و او را بابا نانک شاه
گرو گفتند و او مریدان خویش را سکهه نام گذاشت و نانک شاه مطربی داشت مردانه نام که ابیات هندی او را بنمه و سرود سرایندی و دلهاے
سامعان را در دام عقیدش کشیدی و پسر نانک گرو لکمیداس چون از بعمل باطنی بهره نداشت بنابران نانک شاه اسپسر نام کهتریے

بزمین بکرو مکند مخاطب ساخته و بعهد نمود در عهد سلیم شاه بن شیر شاه در گذشت بعد از و کرو مکند سیزده سال سجاده نشین ماند پس
از و رام داس داماد کرو مکند مفت سال و بعد از و پسرش گرو ارجن بیست و پنج سال و بعد از و پسرش گرو هرگوبند شش و شصت سال
و پس از و پسرش گرو هزاری هفده سال و بعد از و پسرش کرو کشن سه سال و بعد از و تیغ بهادر پسر گرو هرگوبند یازده سال سجاده نشین
ماند و بالاخر تیا جماع سکهان سر بفساد برداشت و در هزار و هشتاد و پنج هجری مطابق سنه هفده جلوس عالمگیر بادشاه کورکانیه
گرفتار آمد و بشاهجهان آباد بقتل رسید و بعد از و پسرش گرو گوبند رای بر سجاده نشست و کثرت سکهان در آنوقت بسیار
شد و در عهد بهادر شاه سجاده نشین نانک شاه گرو با جماع سکهان مصدر شورش گشت و بسیارے از آنجماعه قتیل و اسیر
گشتند چون محمد فرخ سیر بسلطنت نشست شورش آنجماعه زیاده تر شد چندانکه سجاده نشین نانک شاه گرو سکه بنام خود کرد
و این بیت سکوک نمود سکه بعظمت نانک گرو هم ظاهر و هم باطنست ✣ بادشاه دین و دنیا اوست سچا صاحب است ✣ و
گویند که شورش آنجماعه در آخر عهد بهادر شاه بمرتبه کمال رسید عبد الصمد خان ناظم لاهور متوجه استیصال او شد او بقلعه لوه گڈه
متحصن گردید عبد الصمد خان بمحاصره پرداخت و امر نمود که اطراف قلعه را بمفاصله یکگانه توپ قلعه خام تعمیر کنند و این طرف دیوار
لشکریان باد مخالفان باشند هر گاه سکهان از قلعه بر آیند به تیر و تفنگ بزنند چون ذخیره قلعه آخر شود ناچار شوند بالقصه چنین
گردید چون ذخیره نماند سکهان عاجز شده هر روز گروه گروه از قلعه بر آمده خود را بکشتن میدادند تا آنکه از بے توشگی سچان
رسیدند و بی سلاح از قلعه بر آمدند و اسیر گشتند از نفات شنیده که وقتیکه مبارز الملک سربلند خان بنظامت صوبه کابل میرفت و
آن سنه احد محمد شاه بود عبد الصمد خان با سربلند خان ملاقات نمود و باتفاق یکدیگر بر آن جماعه و قلعه تاخت و خلقی کثیر قتیل
و اسیر ساخت بالجمله عبد الصمد خان بسیاری از انجماعه را بجنه کلاه کرده بر شتران سوار کرده بدرگاه بادشاه فرستاد و بعضے
گویند که این قضیا در وقت فرخ سیر بوده بهر حال بر آنجماعه سلام پیش کردند هیچ یک ایجاب نکرد همه بقتل رسیدند اکنون که هزار
و یک صد و نود و پنج هجری است سکهان غلبه دارند و از دریای اتک با نواح دهلی متصرف اند و در همین دوآبه از مضافات
لاهور کوهستانی است موسوم به نگرکوٹ قلعه بغایت رفیع دارد و بر دامن این کوه پایان نگرکوٹ گنبدی ساخته اند و هنودان
آن را به بهوانی نسبت میکنند و اندرون سنگ پاره ایست از تکلف ساده صخره اش بهیوت افتاده و هنودان آن را به اعتقاد تمام
پرستش مینمایند و در سالی دو مرتبه خلقی کثیر از صغیر و کبیر و غنی و فقیر سر و پا برهنه بزیارتش آینده و حاجتمندان زبان خود را بدست
خود ببرند جمعی را در چند ساعت و بعضی را در چند روز بمیامن اعتقاد مستقیم زبان تازه میروید و دوده گروهی نگرکوٹ جوالامکهی
نام جائیست که چند جا شعله آتش سر بر آورده و آن معبد هنودان است و موکف هفت اقلیم مینویسد که کوه نگرکوٹ بر شمال هندواج است
و از نگرکوٹ تا کوچ که اقصی ولایت بنگاله است زمینداران اند که هر کدام زمین سه چهار روزه راه در تصرف دارند و جمله هنود باشند
تحقیق کرده اند که یک لکمه و بیست و پنجهزار کوه متصل این کوه است از نجهت اهل هند آنرا سوالک پربت مینامند و همین کوه است که
تا نهایت ولایت خطا رسیده و همچنین از هند گذشته بکابل و بدخشان و خراسان شده از شمال پشاور گذشته و به بری و فردین مطبر سنان
رود و ولف هفت اقلیم و تحت یکه معظمه اظهاری با نگوه کرده و کوه مذکور مسمی بچیل پور است که در یکه معظمه گذشت و کشمیر و تبت
و چین کوه است و آب بسیار ازین کوه بولایت هندوستان جریان مے پذیرد مانند ستلج و بیاه و راوی و چناب بهت و نیلاب و

بیان برزمین بکرو مکند و بعهد نانک شاه

بیان گرو گوبند رای و جماعت او و سکهان و بعهد سکه زدن نانک شاه گرو و در عهد محمد فرخ سیر بادشاه

بیان قلعه نگرکوٹ

بیان قلعه لوه گڈه و غلبه عبد الصمد خان بر سکهان

بیان نگرکوٹ جوالامکهی

رودانی دریاها از کوه بولایت چه بیست

این انهار در نواحی ملتان بایکدیگر پیوسته در حوالی ٹھٹھہ بعمان میریزد و ایضاً آب گنگ و جمن در تبت و لوهی میرود ازین کوهستان آمده جا بجا یکجا شده در ولایت بنگاله ملحق میشود سیالکوت دوآبه جناب که صاحبرس گویند شهری قدیم است مولف خلاصه تاریخ مینویسد که آنرا سیالکوت نیز گویند چه آبادی آنرا راجه سال طغای پانڈوان منسوب میکنند و بعضی از اینجا سیالباهن زمیندار که راجه بکرماجیت را کشته بود اند قلعه کاه دراز بادگار اوست و آن در زمان سابق دار السلطنت پنجاب بوده دو سه گروهی آبادی داشت اکنون بسیالکوت شهرت دارد و سلطان شهاب الدین غوری چون مرتبه پنجم در پانصد و هشتاد هجری لاهور را محاصره کرد و بر آن دست نیافت بسیالکوت آمد و قلعه کهنه آن را مرمت کرده جماعه کثیر از عساکر خویش آنجا گذاشت و بعد از امتداد ایام راجه مان سنگه اکبر شاهی فوجدار جمو و سیالکوت همت بر آبادی شهر و متانت قلعه گماشت و پس ازان صفدر خان جهانگیر شاهی فوجدار جمو قلعه از نو ج تعمیر ساخت بالجمله در سیالکوت کاغذ مان سنگی و خریری و جهانگیری نیکو میشود و کارچکن از ابریشم و کلابتون و از اسلحه خنجر هندوان که جمدهر و کٹار گویند و برچهی بهتر میسازند در جموکان قلعی است که سنگریزه از دریای لوهی که پایان جمو میگذرد برآورده میگذرانند و قلعی در غایت سفیدی و محکمی نے آید لودهره قصبه ایست معروف شش لکهه روپیه در عمارت باغ آنجا خرچ شده و ایضاً درین دوآبه گجرات قصبه ایست و در عهد محمد اکبر بادشاه آباد شده چند دهیات از پرگنه سیالکوت جدا کرده پرگنه علیحده نمود و آن شهر مشهور گجرات شاه دولاست چه مزار شاه دولا متصل آنشهر است و اسپ عراقی آنجا پیدا میشود که بعضی از انها قیمت تا بده هزار روپیه رسد و در دوآبه سنده کان نمک سنگ متصل شمس آباد از دامن کوه برمی آید نمک لطیف و شفاف که بنمک لاهوری اشتهار دارد و آنرا نمک سنده گویند در دوآبه مذکور تمام کوه از نمک واقع شده که طول آن زیاده از صد گروه نشان میدهند و جمیکه نمک برآرند آنهارا لاسه گویند و در دامن کوه نقبی زیاده از دوسه صد و رع عمیق بر کنده هر یکی سر و پا برهنه چراغی در دست و کلیدے بر کتف نهاده در نقب میروند و کلوخی مقدار سه من از نمک کنده بر پشت نهاده بیرون آرند و بسیاری از سرهنگان آنجا از نمک ظروف طبق و پکالے و شمعدان میسازند و بالای آن کوه قلعه رهتاس بنای مال ناتمه جوگیست که آنرا بله سر گویند و چهار گروه بلندی میدارد و در برآمدرستان شبی که هندوان آنرا منسوب بمهادیو کنند و آن روز را شیورات خوانند خلقے کثیر و گروه جوگیان در آنجا جمع شوند و پرستش نمایند مولف خلاصه تاریخ که متوطن پٹیالا است شمه از احوال اماکن مشهوره پنج دوآبه و شش دریاے ایصوبه که معروف به پنجاب اند مینویسد اول دریای ستلج از کوه بهوپت برجوشد و از حدود ولایت دکلو و شهر میگذرد و بعد ازان در کوه سرکند حدود کهلور رسیده تا ولایت را از سه طرف احاطه کند و دو شعبه شده از پایان ماکودان مسکن مرو گوبند رائے گذشته تا رسیدن قصبه روزیکجا میشوند و از انجا پایان قصبه ماچهی واره گذشته نزدیک لودهیانه میرسد و در نیجا شاهگذر واقع است و از انجا نزدیک ملول و بهارت گذشته متصل موضع لوه کڈه از اعمال پرگنه تبت تور نیمی بدریاے یاه می پیوندد و میان این هر دو دریا دوآبه ایست جالندر که شهر اول نامند دومی دریاے بیاه و آن نیز از کوهستان وبهت از میان تالاب برجوشد و از قصبه کلوگذشته در قصبه مندئی میرسد و از حدود ولایت کیست و بحق و بکمورے جاری شده پایان شهر هندوان که مکان پورن فوجدار کوهستان است میرسد پس از انجا دو دهوال و سروکو والیار میگذرد و از انجا از دهیات نورپور گذشته از کوه برمی آید و بر زمین مسطح رسیده از پایان کالواهی که شکارگاه

فائده
بیان سیالکوت و راجه سیالباهن و شهاب الدین غوری و قلعه

فائده
بیان قصبه لودهره و گجرات

فائده
بیان شاه دولا و اسپ عراقی

فائده
بیان کان نمک سنده نام نمک برآورندگان و قلعه رهتاس و بنای مال ناتمه جوگی

بادشاه است وقصبهٔ المیه گذشته نزدیک موضع لوه گذه بدریاے ستلج اتصال مے یابد نزدیکی مے شود واز قصبه فیروزپور وحمدو
مے گذرد واز انجا در حدود محال سرکار دیپالپور رسیده در ایام برشکال پهے می شود وبعد گذشتن از دیپالپور دو شعبه
شده یکے بجانب جنوب رفته دومی بطرف شمال برده میول وکیادی وبلندی انحراف ورزیده بیاه نام مے پذیرد واین
هر دو شعبه پس از چند فرسخ باز بهم پیوندند واز حدود بلوچان بدریاے سنده که راوی وچناب وبهنٹ نیز در داخل
است منتهی مے شود وآنیمه دریاے سنده نام باشد سوم دریاے راوی است درمیان بیاه ودرین دریا دو آبه مانجه
مشهور است وراوے از کوه من بهس تابع ولایت جسنته که مکان منسوب بمهادیو رجوشد وپایان شهر جسنته مے گذرد
واین ولایت دارالحکومت مرزبان انجا است واز بارش برف هواے کشمیر وکابل دارد واکثر میوه لطیف وشیرین
پیدایشی دارد راجه انجا بفوج جمعیت فوج وحشم این دم استقلال میزند واین دریا سد راه لشکر بادشاه است
بعد برآمدن از جسنته بحدود ولایت نبوهلی گذشته پایان قصبه شاهپور تابع نورپور میرسد ولشاه نهر در باغ
شاله مارواقع لاهور میرود دوم در پرگنه سهان وسوم در پرگنه پٹیاله وچهارم پرگنه لهاے بهینی پوربی
سیرود واز نزدیک شاهپور ازان دریا نهرے برآورده اند وبمزروعات آب دهند واین دریا از انجا روان شده
از حدود سهال وکاهونهه وکلانور وپٹیاله وبرسرور واامین آباد ودیگر محال گذاشته بلاهور رود پایان عمارت شاهی
راکنار واقع شود واز انجا برآمده بحدود سندبون وفریدآباد وریک وملهه گذشته قریب سراے سندبون مشت
گروهے ملتان بدریاے چناب که یکجا میرود داخل میگردد وچناب نام مے یابد چهارم دریاے چناب میان دریاے
راوی واین دریا دو آبه چناب شهرت میدارد وچناب را در کتب هندی چندربهاگا نویسند در آمدن چندر از ولایت
چین نشان سید هند چون از حدود ولایت چین گذشته بکشتوار که زعفران آنجا مشهور است برسد ودریاے بهاگا
از جانب تبت آمده باو ملحق شود وچندربهاگا نام میگردد واز آنجا براه سال وبهونه مرور کرده پایان قصبه انبار بان نه
اگه در دناب از کوه بدر مے آید از نزدیک کوه برکت تابع جمبو که مکان منسوب به بهوانی است وبعد از گذشتن آنجا بنزدیکی لخت
شده میرود وتا رسیدن پایان بلول پور مسافت دوازده گروه بازیکی میکرد واز دیهات پرگنه سیالکوت دریابان
سود هر گذشته بوزیرآباد میرسد چوب سال وغیره را سوداگران براه همین دریا از کوهستان جسنته وغیره بوزیرآباد مے آرند
ودر مکان وزیرآباد شاهگذر واقع است پس ازان پایان جاکونا گذشته بلودهیانه وبهونه وهزاره میگذرد واز انجا نزدیک
شهر چندپوت از میان کوهیجه جاری شده متصل قصبه جنک سیالان سکن بذیرد ودر آنجا که حکایت عاشقی ومعشوقی ایشان مشهور است
بدریاے بهٹ ره اتصال یافته بیشتر میرود وچهارم دریاے بهٹ پایان چناب ودرین دریا دو آبه جوبهٹ مشهور است وبدریاے بهٹ
از کوهستان نبت از حوض برجوشد ودر شهر کشمیر رسیده از میان بازار وکوچه ها میگذرد وجا بجا در کشمیر برین دریا ودیگر دریاها
پل بسته اند وبعد برآمدن از کشمیر در حدود ملکی دریاے کشن گنگ درین رود داخل مے شود واز آنجا پایان قصبه ورنکلی
سر گروه لگهران مے رسد پس از انجا از میرپور وغیره حدود لگهران پایان قصبه جهلم که درین محال شاهگذار واقع
است دریاے جهلم نام یابد واز انجا از گزجهاک وهند به دمنس آباد وبهیره وخوشاب وخوردخانه گذشته اویک قصبه

ف
دریاے راوی وبیاه وچناب وغیره

ف
نام چار نهر شاه وسهشاله مار سوم در پٹیاله چهارم در پرگنه لهاے

ف
بیان وزیرآباد ودیم دریا

جنگ سبالان بآب چناب مے پیوندد و چناب نام مے یابد ششم دریاے سنده مابین بهیت واین دریا ولایت لوهر و لوهاور دوآبه سند ساگر مشهور است واین رود درمیان هندوستان وکابل وزابل جائے است که چشمهٔ آن ظاهر نیست اما بقول سیاحان از ولایت قلماق برجوشد واز حدود وکاشغر وکافرستان وحدود ولایت کشمیر وبکلی ودمنور گذشته باولکهه یوسف زئی میرسد وبپایان قلعه اٹک دریاے نیلاب باچند رود دیگر از جانب کابل آمده اتصال مے یابد چون آنجا عرض کم دارد بنابران بسیار تند میرود ودرین محال شالکذر مقرر است بسبب تندے آب کشتی بیک چشم زدن بآن ساحل میرسد وجانب مغرب برلب دریا سنگ سیاه است که جلالیه نام دارد وبعضے اوقات کشتی بآن سنگ خورد وشکند واهل کشتی غرق شوند عوام گویند که برآن سنگ قبر بزرگے بوده که جلال نام داشت ودیگر وجه تسمیه آن در تواریخ چنین دیده که درعهد محمد اکبر بادشاه جلالیه نام افغان مفسد دراینجا مشهور بوده نوبتے محمد اکبر بادشاه بعزم سیر کابل ازین دریا عبورے کرد ناگاه کشتی جواهر خانه بسنگ مذکور رسیده وشکست برزبان بادشاه گذشت که این سنگ هم جلالیه گردید از آن زمان جلالیه نام یافت ونزدیک آن عمارت راجه هودلپت که درایام سابق حاکم ولایت بوده وبرساحل مشرق قلعه اٹک واقع است که وارد وصادر راهجر اندرون آن قلعه راهے دیگر منسبت واین معموره معتدل الهوا ومابین هندوستان وکابل چون برزخی است که این روے طرز وزبان هندوستان واین طرف آب مسکن افغانان وآئین زبان افغان است بالجمله دریا ازان مکان برآمده از کوهستان افغان وغیره گذشته درحدود افغانان برزمین مسطح میرسد واز انجا ازحدود دیلوچان وملتان میگذرد وپنج دریاے پنجاب که جلم وآمده همه از کوه شمال برآمده وآن طرف ملتان بتفاوت یکدیگر درحدود دیلوچان باین دریاے پیوندد وهمه یکے شود ودریاے سنده نام مے یابد ودریاے عظیم گردد واز انجا پایان قلعه بهکهر دولخت شده قلعه را درمیان گیرد واز انجا براه سیوستان از اعمال هند مے درآید وسی کروهی بلده ٹٹهه که به بندر لاهور مشهور است بدریاے شور ملتقی مے شود بالجمله صوبهٔ لاهور همه آب وهواے خوش دارد تابستان بسیار گرم وزمستان نسبت بهند سرد است وخربزه وانگور بسان ایران وتوران وانبه مانند هندوستان وبهتر ازان وترنج خوبتر از بنگاله وشکر خوشتر از دکن پیدا شود ودرین صوبه اکثر مدار زراعت برآبشاری چاه است که دولابے از کوزه های چرمین ساخته بزور نرگاوان آب از چاه مے کشند وبمزروعات مے دهند مدار فصل خریف وارزانے غلات بر بارش است وبر دریاے بیاه از ریگ شوئی طلا برمے آرند ودرکوه شمالی بعضے جا معدن نقره ومس وروئین وجست است اوده شهریست بزرگ بردریاے گهاگهره که سرجو نیز بش گویند وآن شهر را در کتب هنود ان اجودهیا نامند وگویند که درست جگ آن شهر تخت گاه راجه رام چندر عرف رام بوده وقبل بستن رام پل دریاے شور در فتن بلنکا درضمن پیچانگر مرقوم است وبعد از رام آن شهر را در دور کلجگ کشن بن پورپ بن هندبن جام بن نوح عمارت نمود ودرسواد شهر اوده درزمان پیشین مردم خاک بیزی مے کردند وطلاے ریزه برمے گرفتند ودرنزدیک شهر بسمت مغرب بمفاصله یک گروه قبر حضرت شیث بن آدم وایوب پیغمبر زیارت گاه خاص وعام است وقبور انبیا درین مقام از تواریخ اصلی ندارد طول صوبه آوده از سرکار گورکهپور تا قنوج یک صد وسی ودو گروه وعرض از شمال

کوه تا سدهور تابع آله آباد و دو صد و پانزده کروه شرقی صوبهٔ بهار غربی قنوج شمالی کوهستان جنوبی نانک پور سرکارهای
انصوبه گورکهپور و بهرایچ و خیر آباد و لکهنوه ازین جمله مشتمل بر یکصد و نود و هفت محال و بیست و شش کرور دام دخال انصوبه
است و در عهد سلطنت محمد فرخ سیر سلاطین کورکانی نظامت صوبهٔ مذکور بمبارز الملک سربلند خان بوده آیمه داران و
وظیفه خواران آنجا بی رنج آمد و رفت کچهری موافق معمول حکم عام معافی داد و در عهد سلطنت محمد شاه نظامت صوبهٔ اوده
متغیری راجه دیا بهادر ماکر به برهان الملک سید سعادت خان شده او در ۲ و ۳ کروه گهاگهره بطرف مغرب شهر اوده بر کنار دریای
گهاگهره شهرے طرح انداخت اگرچه دریا بعد چندے ازان تبفاوت رفته انشهر را فیض آباد موسوم گردانید و عمارات عالیه و
باغات متعلقهٔ و دلکشا در آن احداث کرد و بنظم و نسق آنصوبه از کوه شمال مفاسد آنجا کما ینبغی کرده وزیر الممالک ابو المنصور خان
صفدر جنگ داماد و همشیره زاده سید سعادت خان در ایام امارت خویش بر عمارات و آبادی آن شهر بیفزود چون زاد بوم
سید سعادت خان نیشاپور است بنابران در اقلیم چهارم و ضمن نیشاپور سطرے چند از احوالش مرقوم است بالجمله
شجاع الدوله خلف وزیر در امارت خویش در آبادی فیض آباد سعی موفور نمود و عمارات مطبوع ساخت و همانجا استقامت گزید
و آن شهری گشت در کمال معموری و شجاع الدوله وزیر شاه عالم ثانی المعروف تعالے گهر بوده وقتیکه در بکسر از انگریزان
هزیمت یافت و باز بصلح بر صوبهٔ اوده و الله آباد استقلال یافت و حشمت و شوکته زیاده از سابق همبرسانید و آیمه و وظیفه روزے
خواران هر دو صوبه را که از عهد محمد اکبر بادشاه تا عالمگیر ثانی جاری بوده بیکقلم ضبط نمود و از انجا همت و سخاوت سلاطین تیموریه
را بجای مناسب قیاس باید کرد که در تمام مملکت هند چه قدر از خوان انعام آن عالی همتان بهره مند نخبها از مشیخ و سادات
و دیگر قوم از مسلمان و هنود بهره میرسد بالجمله شجاع الدوله در آخر ایالت و زارت خویش باتفاق انگریز متوجه بریلی و آنوله
دیار روهیله ها شد حافظ رحمت با او محاربه کرد شجاع الدوله در رزم او را بالقتل رسانید آن مملکت را از تصرف اعیان
و پسران علی محمد خان روهیله انتزاع کرد و بعد از فتح پس از دو سه ماه در گذشت و خلفش آصف الدوله عرف بهز اما نے
بجایش نشست احوالش در ملفوظات تبقریب و ضمن حکایت انگریزان گذشت سرکار گورکهپور شهرے متوسط
است از اوده آن رودے دریاے گهاگهره سمت شمال بمسافت چهل گروه متصل کوه مداریه واقع است آب و هوایش
نیک و خوشتر است و نواح آن بغایت وسعت را دارد و برنج و روغن زرد و مرغ و چاج و امثال آن انجا ارزان باشد
و غلام و کنیزک بقیمت سهل و آسان بدست مے آید و آنجا مردم را بنا بر ارزانی غله و خوردش و پوششش نوعی از آسایش
است که هر که در آنجا در آید کمتر برآید وقتی علی قلی خان شش انگشتی دار و غه خواص و سیر بونک اول محمد شاه بادشاه بارقم
حروف فرمود که چون نادر شاه والی ایران مرتبه ثانی عزیمت هندوستان نمود محمد شاه بادشاه از امیران خویش مثل قمر الدین
خان وزیر و ابو المنصور خان که آن وقت میر آتش یعنی دار و غهٔ توپخانه بود و دیگران بمصلحت خواست که از دست نادر شاه چگونه
در امان باید ماند وزیر گفت که ساکنان شاهجهان آباد را باید بار دکن که ملکیست وسیع و قلاع متین دارد کوچانیده میبریم چون نادر شاه
عازم دکن شود بقلاع پناه گیریم و انبار غله و غیره را انچه از ذخیره قلاع افزون شود آتش زنیم و کیاه و کاه را همچنین ظاهر است که نادر شاه
زیاده از یکماه مرسات یعنی ذخیره در عسا کر نمیدارد چون غله از بیرون لشکر نرسد از قلاع تا کجا سر زند ناچار برگردد و ابو المنصور خان

گفت که درین تدبیر مبالغ کثیر بخرج آید و ازین ملک یکقلم بیرون رفتیم و دکن بعید المسافت است فکر آسانتر آن است که قلاع این ملک مثل ناهور و اکبرآباد را استحکم باید کرد و مردم چند از سکنه شاهجهان آباد باید گرفت تا در صوبه اودهه آنروسے در پاے گهاگهره در سرکار گورکهپور که شمال آن کوهست طویل و در تسبیع قرب رو دامن آن از شرق تا غرب جنگل و بیشه های هولناک و رودهاے سهمناک است تا در شاه بنابر صعوبت راه مخالفت آب و هواے آنجا نتواند رسید و زیر گفت که صوبه اودهه خود چقدر است و اندران گورکهپور که پیش از سرکار بنا شد ممکن نیست که شکوه شاهی را متحمل شود محمد شاه بادشاه فرمود که مصلحت آن میدانم که چون نادرشاه درین شهر گذرد و جریده پیش اوردیم هرچه خواهد بر سر ما کند و خلق را از قتل و غارت نه آزارد چون جماعه امرا بیرون آمدند من یعنی علی قلیخان گستاخانه را ابو المنصور خان گفتم که مفلی بیادم آمد شیری بر خری کمین کرد و خری دید و از هیبت شیر پایش از گریز شست گشت با خود گفت که اکنون صلاح آن است که گوش و سر انداخته دم جنبان پیش شیر رویم اغلب که بر بیکسی من رحم کند تدبیر آن است که من گویم و بحضرت بادشاه رسانید گفتند آن چیست گفتم که فوراً خیمه بیرون زنند و تا سر هند هیچ خانه ایستند و بادشاه نبوسند که عزم ما بدولت بولایت ایران بود تا بتدارک و تلافی خرابی شاهجهان آباد بپردازیم دراینولا بسمع مارسید که قصد اینطرف ها دارد ازینجه بهتر باد دولت و اقبال از سر هند عنقریب بلاهور سیر سم اگر رنج کشد فبها و الا تلافی در کابل و قندهار خواهد شد و البته که ازین جرات بادشاه هراسی در دل مادرشاه خواهد آمد غالب که در عزیمت این همت در تردد افتد و در گذرد اما بادشاه تاجسن ابدال برود و چندی بانتظار آنجا سر برد که بادشاهان چنین کرده اند مصرع رگرگان بگرگے توانیم رست + همه ها تبسم کردند و آفرین گفتند + بهرائچ شهریست قدیم بر ساحل دریاے سرجو طرف شمال از ابینه راجه بهرائچ و در ان شهر از که بستان که سمت شمال واقع است مردم کوهی از طلا و مس و شرب و غسل و سموم و چوک که از آب لیمو و ترنج جوشانیده سازند و او بغایت ترش میباشد و دیگر زر بناد که کچور نامند و زرد چوب و زنجبیل خشک و تر و انار دانه و انگور و کهربا و مشک و نافه و فلفل دراز و نمک و شیشه و زیور شیشه و جانوران شکاری چون باز و جره و شاهین و امثال آن و دیگر اشیا بسیار می آرند و ازان در آنجا می فروشند و میرزا سیرزا سالار مسعود غازی که از خویشان سلطان مسعود ابن محمود غازی غزنوی که بروایت مولف صبح صادق در پانصد و پنجاه و هفت هجری در معرکه کفار شهادت یافته در آن شهر است و صاحب مرات الاسرار می نویسد که سالار مسعود غازی ابن سپه سالار سیر سالهو ابن عطاء الله علوی که سلسله نسبتش بمحمد حنیف ابن علی می پیوندد و مادر سالار مسعود غازی شیر معلے نامداشته و او خواهر سلطان محمود غازی غزنوی بود و سالار سالهو او را در حباله نکاح داشت و سالار مسعود در سنه چهار صد و پنج هجری بسیت و یکم شعبان روز یکشنبه وقت طلوع آفتاب در اجمیر از دنیا متولد شد و غزا بسیار کرد و چهارده رجب در سنه چهار صد و بیست و چهار هجری بزخم تیر کفار در بهرائچ شهید شد چنانچه ازین بیت تولد و وفات او مستفاد میشود بیت و در چهار صد و پنج در آمد بوجود + در چهار صد و بیست چار رحلت فرمود + در بهرائچ مدفون گردید و در تحویل آفتاب ببرج ثور که هندوان آن را ماه جیٹھه می گویند خلقے کثیر از نزدیک و دور با علمهاے مختلف اللون بزیارتش می آیند و بدو در میگذرانند و مراجعت می کنند نیمکهار نیمکهار و مسرک نیز گویند بر ساحل گومتی قلعه مامور دارد و نزدیک آن حوضی است موسوم سرتب و آبش بچنان علیلان کند و بگرد و که آدمی در آن فرو شدن تواند

وهر چه در و اندازند بیرون افتند بقول هنودان وقتی از گردش روزگار و انقلاب ادوار کتبهای علوم هندی منعدم شده بود برآهمنان این میش بران حوض اجماع کرده بنشستند و علوم رفته را بحدت طبایع از سینه بمنصه ظهور آوردند و متصل آن گولا بیست خوشگوار و بدریاے گوتمی پیوندد و یک گز عرض و چهار انگشت ژرف دارد و هر چه از برنج و مثل آن در و اندازند اثری ازان نماند و چون برهمنان بید خوان پرستش کنند ناگاه از ریگ پیکر مهادیو پدید آمد و مردم مشاهده آن کنند و زود ناپدید گردد و بپوست آن زمینی است که آتش چون نامند و در خشن هولی بخودی خود شعله آتش از انجا بر می آمد و سرکار خیر آباد و شهر بشت سیانه و مطبوع طبایع پارچه کزینه سفید و رنگی به الوان گوناگون معروف و پسندیده بود راقم حروف در خدمت عارف باللہ حاجی صفت اللہ خیر آبادی که مجدد و بی معروف بود رسید از روبداد ملاقاتش بندی در نسخه بالوح محفوظ که تالیف راقم حروف است نوشته «گوپامئو» قصبه بانام متصل پهانی مردم آنجا بصفت تواضع و مهمانداری معروف اند نواب سید صدر جهان ساکن پهانی در عهد سلطنت شاهجهان بادشاه معتبر میگذرانند و برسالت پیش بادشاه توران رفته وطن خود و نواح آن مثل گوپامئو وغیره بجاگیرش میداشت و با قاضی گوپامئو اتحادی کمال داشت هرگاه سیر کنان متصل گوپامئو میرسید بخانه قاضی آنجاے آمد و قاضی خوان میکشید و همراهیانش را بطعام های متنوعه مهمانی میکرد چندانکه پسند بود سید صدر جهان بفکر دراز افتاد که قاضی چندان معاش ندارد و هر گاه من بزیارتش میروم گاهی نشده که مائده عام نکشیده باشد بنابر امتحان روزے بعد از وقت طعام با حشمت تمام بخانه قاضی آمد و بنشست بعد ساعتی قاضی گفت که خوان در ایوان کشیده اند چیزے تناول باید فرمود برخاست و برمایده نشست و طعمهٔ گوناگون از لطیف و کثیف مشاهده کرد چندانکه همراهیانش از درون و بیرون بهره یافتند صدر جهان از قاضی سوال کرد که درین چه سر پنهانے است ما امروز بنابر امتحان بیوقت آمده بودم قاضی گفت ما را ضابطه است که هر روز بیرون شهر باطراف کسان میگمارم تا مسافر و اهل السبیل که غریبت آنجا داشته باشد بغریب خانه بیارند تا دو پاس روز انتظار میکشم هر قدر مردم که جمع آیند ایشان را طعام داده میخوریم و هر گاه که شما متصل گوپامئو لشکرگاه میسازند جاسوسان تعین کنم تا که شما طعام خورده استراحت فرمایند و خبر بمن رسد آنزمان چیزے میخوریم امروز وقت طعام گذشت و شما تخوردید بعد ساعتے جاسوسان خبر دادند که نواب مے آید بر من ضیافت شما است امروز هم آسان گذشت و اینکه طعام متنوعه حتے که نان جو و بقول ساده و مثل ان بافراطی بینند سبیش آن است که خانه من دریچه بعقب دارد که ازان راه بخانه یک برادر توان رفت و همچنین خانه آن برادر دریچه مے دارد که ازان بخانه دیگران توان رفت و بدستور همه خانه ها سے خویش و آشنا باے ما دریچه ها مے دارند که مردان و زنان بهر خانه بے تکلف آمد و رفت مے دارند و برادران ما را قاعده است تا که من نخورم هیچکس از زن و مرد و سوائے طفلان صغیر کسے دست بطعام نبرد پس هر گاه که شما مهربانی بغریب خانه کنید طعامها از خانه برادران و متعلقان هر کسکه درین شهر است گونه گونه هر چه ایشان را میسر آمده و پخته اند بر دست کنیزکان و غلامان از دریچه ها بخانه من میرسانند و آن بنظر مبارک شما مے در آمد و چون طعام فرستاده شد دیگر بار بسرعت در پختن مشغول مے شوند و گرم گرم مے فرستند تا که پسند بود نواب گفت این عظمت و کمالے از اتفاق برادریست که بوقوع مے آمد القصه ضیافت دهانے گوپامئو مشهور و معروف است که بکشاده پیشانی خدمت

حقیقت اجتماع برهمنان و حوض بگلما و بر آمدن مورت مهادیو از ان حوض

بیان سرکار خیر آباد

حقیقت حال مهمانی و ضیافت طعام متنوعه نمودن صدر جهان بخانه قاضی

مهمان می کنند راقم را با شیوخ و قضات آنجا برادرست زیاده برین نوشتن نمایش خود و تطویل کلام مے داند درگو پامؤ دو قبیله کلان از شیوخ اند یکے شیوخ قضات که بقضیاره معروف اند دوم دیگر شیوخ قنوجے که از قنوج آمده مسکن گزیده اند و درمیان این هر دو قبیله حوالیست دارند و انورالدین خان گو پامؤوے که بندے از احوالش در آرکاٹه گذشت از قبیله شیوخ قنوج است و او از منکوحهٔ قبیله و مغلانے چهار پسر دارد اول محمد محفوظ خان و بدرالسلام خان ابناے نورالدین خان و بدرالسلام خان اکثر با نائب فوجدارے فیروزآباد و شکوه آباد و اٹاوه وغیره قیام داشته و پسر او ست صدرالاسلام خان ابن بدرالسلام خان که مفلوج شده در گذشت و پسر او ست فخرالاسلام خان ابن صدرالاسلام که اکنون در قید حیات است و پسر دوم محمد محفوظ خان در آرکاٹه با محمد علی خان ابن انورالدین خان بسر برد و آخر از وجد اشده بجید رنایک والی میسور پیوست و دیگر پسران انورالدین خان از منکوحهٔ مغلانی عبدالوہاب خان و محمد علی خان ابناے انورالدین خان اند و محمد علی خان امیرے باسروت و قبیله پرور است مگر براقم رسیده که آرزوی آن داشت که کسی از ابناء شیخ اله یار و روح الدین خان بلگرامی اگر بحضور من رسد چه خوش باشد حقیر را چند بار خواهش خاطر با نگوشید اما تشجو با نصوب نکشید **بیت** هر که نان از عمل خویش خورد منت حاتم طائی نبرد و الحمدلله علی کل حال بالجمله محمد علیخان بعد قتل پدرش بنظامت ارکاٹ رسید و بالاخر از پسران آصف جاه انحراف و اختلال ورزید با انگریزان درساخت و تا اکنون برسند ایالت آرکاٹ متمکن است و بندے از احوالش در اقلیم دوم در ضمن آرکاٹ مرقوم است

لکهنؤ شهری است بر ساحل دریاے گومتی و دریا بطرف شمال شهر گذر و آب و هوا خوش دارد قند و آنوله شیرینی و کمان آنجا معروف بوده اما اکنون کمان بآن خوبی ساخته نشود در آخر سلطنت و عهد محمد اکبر بادشاه قاضی محمود از اسلاف راقم حروف دیوان لکهنؤ بوده اکبری دروازه و سرای اکبری متصل نخاس بنام اکبر بادشاه و پل که اکنون قصابان بران می نشیند تعمیر کرده اوست اما الحال دیگرے تعمیر دروازهٔ اکبری کرده و پل کهنه هنوز موجود است وزیرالممالک آصف الدوله میرزا امانی ابن شجاع الدوله در گرد و نواح هیچ محله وغیره عمارات کهنه برانداخته کاخهاے وسیع و باغهاے بدیع نهایت شگفت در کمال وسعت و زیبائی احداث فرموده مشهور است که هر کس خانه در دنیاے سازد آنعالی حوصلهٔ و بنا در خانه ساخته بناے امام باڑه و مسجد بر ساحل دریا متصل مسجد عالمگیر چنان نهاده که هیچ ملک را از املاک هفت اقلیم بانی آن در رفعت و متانت و وسعت پیرایهیت راقم حروف در هنگام نوکری ابوالمنصور خان همراه راجه نول راے نائب صوبه اوده در لکهنؤ بسیار مانده و با بزرگان آن وقت مثل مولوی نظام الدین که در علم و فضل ثانی نداشت و شاه عبدالغنے وغیره ملاقات داشته هفت گروه از لکهنؤ سمت مغرب راجه نول راے شهرے مشتمل بر عمارات دلکشا و باغ فرح افزا و حصار بند خشتی تعمیر نموده و چند جریب بیرون اطراف حصار گذاشته خندق بعرض چند درع حفر کرده و محاذی هر چهار دروازه از چوب و گل پل بست که معبر مردم وغیره بر آن باشد و آن شهر را نول گنج موسوم گردانیده و هر دو طرف آن شهر در راه گذار تا یک کروه دو رویه درختان برنشاند و صراطے استوار از خشت و کج و سنگ بر نهر سئی زیر قصبهٔ موهان که یک کروهے غربی نول گنج است بنا کرد و خواست که نجبا و شرفا اطراف را باحسانات و خلق راضی کرده در آنجا آباد سازد چنانچه بفرموده او راقم حروف حویلی از خشت و کج در غایت

بیان نسل و اخبار و احوال و قضات وغیره

بیان شهر لکهنؤ

بیان آصف الدوله

بیان شجاع الدوله

بیان مولوی نظام الدین و عبدالغنی

بیان آبادی پل و باغات وغیره

وسعت که خانه باغ وچاه پخته داشته اندرون شهر پناه پخته متصل دروازه جنوب از حویلی وگذهی راجه لطیف
شرق وکثهره خام بیرون حصار بر پشت حویلی معه چهاونی مردم برادری تعمیر ساخت در اندک عرصه آبادی از شهر پناه
پخته تجاوز کرده بطرف مغرب متصل موهان واز سمت مشرق با قریب خوشحال گنج که دو کروه از نول گنج بنام پسر خود
خوشحال رای باعمارات پرزیب وباغهای دلفریب تعمیر کرده بود رسید بحکم آنکه آنچه زود برآید دیر نپاید چون راجه نولرای

ف بیان برآبادی نول گنج وآبادی وزیر گنج

در جنگ احمد خان بنگش فرخ آبادی کشته شد زمینداران آن نواح آن شهر را غارت کردند وبعد از انکه قلیلی از اهل حرفه در آن
آباد شدند شجاع الدوله بنابر عداوتی که با راجه نول رای داشت چه او غیر از ابو المنصور خان کسی را بخاطر نمی آورد
حصار بند نول گنج خراب ساخته مابین نول گنج ولکهنو آبادی بنا نهاده بوزیر گنج موسوم گردانیدند وساکنان نول گنج را
آنجا آباد ساخت ومصالح حصار نول گنج را نقل کرده در تعمیر وزیر گنج صرف کرد وبعد فوت پسرش آصف الدوله میرزا امانی
نظر بر حقوق راجه کرده وزیر گنج را ویران ساخته نول گنج را عمارت نمود وبند خشتی بدستوریکه بود بحوالی آن کشید وآن با تمام
راجه جهاؤ لعل بانصرام رسید اکنون آبادی آن از اهل حرفه بیوپاریان در ترقیست واز عمارات راقم غیر از چاه پخته

ف بیان قصبه بلگرانو

در آنجا هیچ باقی نیست **بلگرانو** در زمان پیشین سری نگر نام داشته مولف خلاصه تاریخ ودیگران می نویسند که بلگرانو
قصبه ایست خوش آب وهوا در آنجا چاهیست هر که چهار روز آب آن بیاشامد حسن منظری وخوش الحانی افزاید طرفه
آنکه بخلاف آن در عوام مشهور است واز بجیاتست که مغلی در زمانه پیشین ندانم که کدام وقت در حکومت فوجداری خویش
آن چاه حفر کرد واز آن چاه سمجن نام وارد وظاهرا او علت ابنه داشت ویا مغلم بوده اکنون آینده وروند بطریق مزاح
از آبکشان وغیره خصوصا از زنان می پرسند که چاه سمجن کجاست او پرسنده را دشنامهای مغلظه میدهد وسایل می خندد
بالجمله قصبه بلگرانو از قنوج بسمت شمال مایل بمشرق بمفاصله پنجکروه واقع است ودریاے گنگ بمسافت دو ونیمکروه در

ف بیان ولادت راقم و تاریخ وانام

وسط آن هر دو شهر گذرد واز آن وطن مالوفه راقم حروف ست وتولد حقیر در ایام صوبه داری کابل که در بدو سلطنت محمد شاه
بمبارز الملک سربلند خان لولی بوده در بستم محرم سنه یکهزار ویکصد وسی وسه هجری در پیشاور روی داده غلام نبی تاریخ است
ونسب مادری حقیر بخواجه عبد الله احرار قدس سره می پیوندد ودر پیر ونجات نشو ونما یافته چون جد جعفر در آن قصبه اقامت
گزیده بنابران سطرے چند مشتمل بر احوال اجداد واسلاف خویش وبرخی اخبار از مردم مشاهیر آنجا که در زمانه راقم بوده اند
فیض ترتیب وحسن آداب از ایشان یافته بر صفحه روزگار بنابر یادگار تبر قیم می آرد پوشیده نماند که چون جد راقم عبد الرحمن
عثمانی از دار النبوت مدینه منوره در فارس آمد وبکاذرون اقامت گزید وبعد از و پسرش خالد بن داؤد وبعد از و عاصم بن
خالد بجاے او نشست هنگامیکه در سن چهارصد ونه هجری سلطان محمود غازی غزنوی عزیمت هندوستان نمود وتا قنوج
بگشود وقلاع آنرا مفتوح ساخت محمد یوسف بن عاصم بن خالد بن داؤد عثمانی جد راقم راکه در خدمت سلطان بسرے برد
حکومت ریاست قضاے سری نگر که بعد از دیرگاه موسوم به بلگرانو شده تفویض فرموده رخصت نمود محمد یوسف مستظهر بفوج سلطانی
گشته بسری نگر بلگرانو آمده لوای اسلام وحکومت قضا مقتدا احکام شریعت غرا برافراشت وبر سجلات وکواغذ طغرای خود احکم قصبه
سری نگری نوشت تا آنکه در گذشت راقم حروف در سنه یکهزار ودو صد هجری بر بینامه زمین که بنجانه سید محب الله دهیه برآمده بر آن طغرا

بدستخط قاضی محمد یوسف چنان نوشته دید کتبه محمد یوسف بن عاصم بن خالد بن داؤد حاکم سری نگر و تحریر بعینائه مذکور تاریخ چهارم
شهر جمادی الاول سنه چهار صد و بست یک هجری بوده در تاریخ صبح صادق سال وفات سلطان محمود غازی غزنوی شب پنجشنبه
بست و سیوم ربیع الاخر سنه چهار صد و بست بقول مؤلف مرات الاسرار چهار صد و بست و یک هجری مرقوم است پس تحریر بعینائه
در همانسال وفات سلطان و مابعد یکسال از فوت سلطان محمود مرقوم شده باشد و میر غلام علی آزاد بن محمد نوح بهنه ساکن محله
میدان پوره در بلگرامنو ماثر الکلام وغیره تالیفات حویش مینویسد که مملکت هندوستان محمد قاسم ثقفی در خلافت ولید بن عبد الملک
مروانی از سند تا قنوج مفتوح ساخته و بروایت مولف صبح صادق فتح مملکت سند بر دست او شده چنانچه در سیوستان و ملتان
رقمزده کلک بیان گشت و همدران تاریخ و روضه الصفا مسطور است که از سلاطین اسلام محمود غزنوی در سنه چهار صد و نه هجری
قنوج بگشود معلوم نیست که میر غلام علی آزاد از کدام تاریخ فتح قنوج بر دست محمد قاسم ثقفی نوشته و ایضاً همدران کتاب مے نویسد
که در سن شصد و چهارده هجری در عهد سلطنت شمس الدین التمش سید محمد صغرا که جد سادات واسطی ساکنان محله سیدواره است
و سلسله نسب خود را باو رسانیده می فرماید که رواج اسلام در بلگرانو او داده اگر مینوشت که در بلگرانو اسلام که مندرس شده
بود او تازه گردانید پسندیده بود هر کونه بر تحقیقات او محال تعجب است و دیگر مینویسد که حکومت قصا از قبیله شیوخ فرسوریان بعشیره
عثمانی رسیده و درین سخن معذور است چه آنوقت اسناد و کواغذ پیشین مردم شهر بلگرانو که مسجل و طغرا بدستخط قضات عثمانیه اند بنظرش
نرسیده بالجمله بعد فوت قاضی محمد یوسف اولادش بطناً بعد بطن بامور قضاے بلگرانو قیام نمودند چنانچه غلام حسن داماد قاضی محمد احسان
از وقت قاضی محمد یوسف تا اکنون بقید اسامی از روے اسناد مرقوم بطغراے قضات احفاد قاضی محمد یوسف را بنام نهنه بندی از احوال
آنها بدقت تمام تحقیق کرده رقم نموده ازان مبرهن است بالجمله با انکه امر قضا از ابناے محمد یوسف بطناً بعد بطن به بندگی عبد الکریم رسید
و او سه پسر داشت قاضی کمال و عبد الحی دانشمند و محمد بار بدر و دوئی و آن عبد الحی را خرقه خلافت داده بر مسند ارشاد نشاند عبد الحی و
بعد از و اولادش چندی بر مسند ارشاد پرداختند و لب تشنگان بادیه شوق را سیراب میگردانیدند و پسر دوم محمد بار بدر را امر بدرس
علم ظاهری فرمود تا طالبان را از ان علوم بهره مند سازد و امر قضا بعد فوت قاضی عبد الکریم بموجب وصیت به پسرش قاضی
کمال رسید و بعد چندی الهداد صدیقی فرشوری از حضور محمد اکبر بادشاه تغییری قاضی کمال بر مسند قضا نشست قاضی محمود ابن قاضی
کمال بحضور محمد اکبر باشاه شناخت و ترفیه روشناس گشت و بعد چند سال قاضی الهداد را تغییر کرده مسند قضا از درگاه شاهی بنام قاضی کمال
حاصل کرده فرستاد و قاضی کمال باز بر مسند قضا نشست مدتے مصروف قضا بوده تا انکه در گذشت و قاضی کمال از دختر قاضی
معروف قدوائی از احفاد مخدوم ابی محمد رادجکری سه پسر داشت قاضی بهکهاری و قاضی محمود و قاضی بده و احوال ایشان
مرقوم شود قاضی موصوف بعد فوت منکوحه اول دختر بندکے شیخ عبد الرحیم ابن مخدوم مصباح العاشقین صاحب ولایت قصبه ملانوه
را در نکاح اورد و از و قاضی عبد الصمد و قاضی سدن ابن قاضی کمال بوجود آمدند قاضی سدن لاولد رفت قاضی راجا
ابن قاضی عبد الصمد جد القبیله اهل الله و رحم الله و امیر الله ابناے محمد افضل و غلام علی و غلام احمی و کرم الله و عظمت الله ابناے
غلام صفی برادر خرد محمد افضل است و قاضی سهابن جد القبیله محمد حیات و دوست محمد ابناے عبد الواحد و نور الله ابن
علیم الله و محمد عارف و برادرش ولی الله است و قاضی حسین ابن قاضی عبد الصمد کرد در عالم سپاهگری طفلے در ساخت

بدست آورد و عبد الواحد نام گذاشت و به پسر خواندگی گرفت و عبد الواحد سه پسر داشت از و پسر عقب بماند سوے
عبد المجید ابن عبد الواحد را دو پسر بودند یکی عبد الکریم محمد نواز و محمد سرفراز از ابناے عبد الکریم اند از محمد نواز عقب تماند
محمد سرفراز ابن عبد الکریم را یک پسر و دو دختر بوجود آمدند دختر کلانش در نکاح حاجی رحم علی ابن صدر مینا و دختر دیگر در نکاح محمد علی
برادر زاده حاجی مذکور است و دوم عبد الرحیم ابن عبد الواحد را یک پسر از منکوحه نامش اسد الله عرف اسد و از سه به
خیر الله که لاولد رفت و ضیاء الله که بدکن رفت و کتخدا شد و بوطن گزید اما قاضی بهکهاری ابن قاضی کمال و او از همه در سن
بزرگ بود جد القبیله قاضی محمد احسان و قاضی بهوری است و سرای قاضی بهوری در بلگرام و مسکن اولاد اوست دوم قاضی محمود سوم قاضی
پذه و بعد فوت قاضی کمال پسر خرد ش پذه برسند قضا متمکن گشت و پس از چندے باستصواب قاضی محمود قضا را حواله برادر کلان خود قاضی بهکهاری
نمود و این روایت از کتاب غلام حسن است و اصح آنست که قاضی پذه ترک قضا نگفته تمام عمر بآن پرداخته و بعد فوت قاضی پذه پسرش
قاضی محمد بشرکت قاضی بهکهاری بامر قضا پرداخت و این سخن از روی کاغذی ست که محمد یوسف عرف پذه پسر کلان قاضی محمد احسان
آن کاغذ را از خانه راقم وقت تسلط خویش برده و تفصیل این اجمال آنکه چون راقم حروف بمشرق زمین بوده و والده راقم او را پسر خوانده کرد
و در حویلی جاداد و کارهای دیهات وغیره بمحمد یوسف عرف پذه متعلق گشت و در آن هنگام آنکاغذ از اسناد برآورده گرفت بالجمله قاضی بهکهاری
امور قضا را باستقلال و امانت تمام سرانجام میداد و بعد از و اولادش بر آن مستقل گشتند تا آنکه نوبت قضا بقاضی محمد احسان رسید و احکام
قضا را بشوکت و شجاعت جاری فرمود و در زمان او چند کس از کسان او را تغیر کرده اسناد حکام عصر حاصل کرده حوصله قضا نموده قاضی محمد احسان
آماده جنگ شد و بهیچکس راه دخل نداد و القصه قاضی مذکور بر راقم حروف شفقتے تمام میداشته از انجمله است وقتیکه راقم بنوکری میگذراند جهت حصول
کار از ناظمان وقت بلشکر می آمد و بغیر بیجانه استقامت می فرمود اغره و برادران تکلیف استقامت دیره های خود می نمودندی او جواب داد
که این خانه رس شما ها شمول خانه همیها است هرچند که خطی خوش نداشت اما از غایت شوق صحیح بخاری را تمام کتابت کرده و آن بزرگ
از مدتے خلف ارشد خود احمد الله عرف محمد عثمان را ولیعهد گردانیده ریاست قضا را بالقبضه اقتدار او نهاده خانه نشین گشته سنش
از هشتاد تجاوز کرده حواس خمسه ظاهری و باطنی تا وقت رحلت صحیح و درست داده یکروز بصارت ظاهری نقصان پدید آورده بود
قاضی احمد الله عرف محمد عثمان ابن قاضی محمد احسان اکنون که تاریخ بست و ششم محرم سنه یکهزار و یکصد و نود و شش هجریست بهمان سمت
قضا متمکن است و او بجلیه علم آراسته است خصوص در فقه و مسائل شرعیه و حدیث در بلگرام او دوم ندارد و مردے سلیم الطبع است قاضی
محمد یوسف عرف پذه پسر بزرگ قاضی محمد احسان هم سن فقیر بے تکلف و سپاهی وضع است بالجمله مروت و همت بهم می دارد
محمد صدیق ابن محمد احسان از علوم بهره میدارد و علم طب را نیک حاصل کرده بنا بر حوایجات اتفاق عمل در حضور عامل بافتاده
با وجود این عمل دستے رسا دارد و بغایت راست باز و راست گو بیطمع است بنظر عوام شورے در دماغ میدارد و حافظ کلام الله است
و بالحان خوش می خواند و در شعر سخنور تخلص میکند و بغایت شسته و برجسته و نیکو می گوید و صاحب دیوان است غلام حسن
همشیره زاده و داماد قاضی محمد احسان از عشیره فرشور است تخلص بے نمی و رنگ حقیر است و بهمراهی حقیر در نوکری گذرانیده
مرد است بزور دانش و بینش آراسته و در شعر بین تخلص مے کند و او کتابے مشتمل بر احوال قاضی محمد یوسف جد القبیله
شیوخ عثمانیه بلگرام و اسلاف و اخفاد او را از عهد عثمان ابن عفان رضی الله عنه تا زمان خویش بتحقیقات تمام معه

قاضی احمد الله عرف محمد عثمان ابن قاضی محمد احسان

عبد الصمد طفلی را در نکاح خود آورد

عبد الصمد ابن عبد الله عرف محمد یوسف عرف پذه

سید صدیق ابن محمد احسان

بیان حالات محمد صدیق

ادیب بے نظیر و شاعر بے مثیل

حافظ قرآن مجید

بیان قصاب کردن بز در لکهنو

بیان مسجد و عیدگاه

بیان چاه بلگرام و ملانوه

بیان خیمه ای از بوران

بیان سرای اعلی اکبر

بقول فرامین سلاطین در تفویض سیاست قضا و طغرا و نقوش مهر هریک از قضات تالیف موده و احوال هریک را از حسب و نسب و خل ناکرده درج نموده و مثل دیگران طبع آزمائی و بلند حوصلگی نکرده و بر خود نخبیده و از غایت حزم از بیان واقع گتر نوشته غلام اسم از اخفاء قاضی بهکهاری در احمد آباد گجرات همراه طالد را قم ملازم مبارز الملک بوده از آنجا بحجاز شتافت و مناسک حج بجا آورد و باز آمد و در آله آباد همراه حقیر نوکر شاه نواز خان ابن مبارز الملک مانده مردے متقی و پرهیزگار بوده قاضی محمود پسر دوم قاضی کمال است و او بدرگاه محمد اکبر بادشاه رفت و سند قضا بتغیری شیخ الله آباد صدیقی قرشوری بنام پدر خویش فرستاد چنانچه گذشت و در آخر عهد سلطنت محمد اکبر بادشاه بخدمت کوردر گزنے صوبه اوده بدیوانی سرکار لکهنو فوجداری پرگنه بلگرام رسید و در عهد سلطنت جهانگیر بغایت متغیر گشت و در آخر عهد او بدیوانی لاهور رسید و در عهد سلطنت شاهجهان بگوالیار در گذشت سرای اکبری دروازه متصل نخاس بنام اکبر بادشاه و پل قصاب بزیر ناله که در شهر لکهنو میرود از ابنیه اوست اما اکبری دروازه و پل که بنا بر کهنگی از هم ریخته و شکسته بود اکنون دیگرے تعمیر نموده و باغ و حویلی پخته بزرین زر خرید در لاهور از تعمیرات او نیز هست علی اکبر نبیره پسرش وقتے همراه لشکر ابو المنصور خان هنگام منهزم شدن احمد شاه ابدالی بلاهور رفت و بر کسانیکه بر حویلی و باغ متصرف بوده دعوی کرد آنها کاغذ مهری قاضی محمود و بدستخط او که با نها ترکه و عمله بخشیده بود برآورده و بدستش داده علی اکبر بدید و بگریست و بیوسید بر سر و چشم نهاد و گفت که من از کاغذ مطلع بودم اما غرض من آن بود که ندانم آن کاغذ پیش شما هست یا نه و بدرخواست شان مهر و دستخط بران کرده داد و باحقر این نقل مے فرمود تا بالجمله قلعه و مسجد جامع خشتی بالاے حصار و عیدگاه بیرون شهر سمت شمال در بلگرام او باهتمام برادرش قاضی پذده از بناهاے اوست قلعه مذکور بنا بر مرمت حاکمان فی الجمله تا هنور حاکم نشین است و از جامع مسجد غیر از دیوار غربی آثار باقی نمانده و عیدگاه را در سنه هزار و یک صد و نود و یک هجری انگریزان از بادر آورده خشتهاے آن را در عمارت کلبتو که مابین بلگرام و ملانوه طرح انداخته بوده صرف کردند و این نیز بعد یک سال منهزم و منعدم گشت و اکنون از عیدگاه غیر از یکدرو منبر باقی نمانده بالجمله قاضی محمود جد القبیله محمودیان گشت و از اولادش که بعرصه آمدند و حقیر آنها را ندیده از آن در گذشته و کسانیکه در وقت حقیر روزگار میگذرانیدند بدو فیض تربیت از ایشان یافته بقلم مے آرد علی اکبر نبیره احمد فلی ابن قاضی محمود است حافظ کلام الله و قرات بغایت درست باداے مخارج حروف مے خواند و خط ثلث نیک مے نوشت چنانچه مصحفے بنوشت و مذهب و مجلد ساخت و او فراخ حوصله و صاحب سلوک و صلح کل بوده در هنگام صوبه داری کابل که بمیانداد الملک سربلند خان بوده نه نیابت روح الامین خان بکجوست مال پور و راهون و غیره محال پنجاب مے پرداخته آنجا رام ساکن آنجا که بعد از ان بیاوری طالع بدیوانی برهان الملک سید سعادت خان ناظم صوبه اوده رسید و اولادش هر نزاین و رام نزاین و پرتاب نزاین و دیگران در سرکار او جون اولاد کودرزکه در عهد کیخسرو و محیط سلطنتش بوده در دفاتر گشتند هر نزاین در صدر راهون با علی اکبر انحاوے داشت و بصیغه مالگذاری سر انجام زر باقی برود شوار گردید روح الامین خان باو نوشت که هر نزاین را متعلقان گرفته بحضور بفرستد علی اکبر از اپوشیده داشت و شب خفیه بدیهه او تنها رفت و او را گریزانید روز دیگر سوار شده بدیهه شتافت و دیهه گریخته بود بخان عرضی کرد که او گریخته رفت از آنجا که دانایان گفته اند هر که در حالت توانائی نکوئی نکند در وقت بینوائی زحمت نه بیند از اتفاقات علی اکبر از صدمه انقلاب زمانه

در وقت عمده گے ہر نراین در اوده پیش او رفت ہر نراین او را بغایت معزز داشت علی اکبر بجن سعی خویش در یک سال تا آنکه
ابو المنصور خان مخالف روح الامین خان بوده پروانه سید سعادت خان در باب طلب روح الامین خان معرفت او و شیخ نظر پور
حاصل کرد و خان موصوف برطبق آن ملازم سعادت خان شد روزے باحقیر نقل کرد که در محال متعلقه ما در فصل انبه ارباب
کچهری گفتند که ضابطه آنجاست که حاکم وقت انبه هاے باغات اهالی شهر را فرق میکند کسانیکه باغ داشتند طلب کردم و باغات
بایشان واگذاشتم و معاف کردم چون انبه ها بمراد خویش پخته شد هر روز از خانه هاے هر یک آنقدر می آمد که عمله کچهری را صرف آن
و شوا برگشت گفتم انبه خوردن به بدنامی بهتر یا به نیکنامی دیگر گفت در ضلع پنجاب زمیندار نیز بود که من او را بهوپ بهادر مے خواندم بعیوض مبلغ
پانصد روپیه باابت باقی ذمه خود بنابر ناداری در قید بود با او گفتم که اقساط آخر شد و تمام برگشت بمیاق گردید مبلغ سرکار از تو نرسید
گفت که اکنون مارا بگذارید تا بتدبیر سر انجام دهم ضامن طلبیدم گفت ندارم مگر پسرے جوان دارم عیوض من در زندان باشد
قبول کردم و پسر او را بجایش در زندان داشتم چون ده روز بگذشت پیاده بنابر تقاضای مبلغ پیش او فرستادم زن پسرش
خفیه بمن پیغام داد که مارا پسر فلان کس دو ماه می شود که نکاح کرده و او در قید شماست و من بمفارقت او میگدرانم از شنیدن
این سخن در دی بدلم رسید روز دیگر زندانی را طلبیدم و زنجیر از پایش گرفتم و رها کردم عمله کچهری فریاد کردند که زر بدست نخواهد آمد گفتم
اندیشه نیست من از پیش خود در سرکار خواهم داد پسرک بخانه رفت پدرش پرسید که چگونه آمدی گفت ندانم اما حاکم زنجیر از پای من
برداشت و رها کرد و گفت که من زر از پدر تو خواهم گرفت همان وقت پدرش پیش من آمد و نشست و پای خود را پیش آورد و گفت
چون پسرم را رها کردید اکنون بند بر پای من نهید گفتم که من ترا نیز رها کردم برو و بخانه بیارام اگر بجا طر آید زر ما بده آن سر بسیار گفت
که بجای پسر باشد قبول نکردم روز سوم آن زن از خانه پدر خود پانصد روپیه نقد سر انجام کرده و چیزی شیرینی بطریق هدیه بدست
شوهر خود پیش من فرستاد و عذر خواست وقتی راقم حروف او را در معامله دیوی امین و منصف کرد و او از طرفین محلکه گرفته حکم نمود
چون خسارت کلی حقیر کرده بود سر باز زدم و از راه جوانی حرفی چند بے ادبانه باو نوشتم جواب برپشت خط این بیت نوشت

تبرزانم که خواهی گفت آنی + که دانم عیب من چون من ندانی + بهوش آمدم و دانستم که بر مزاج مبارک گرد ملال نشسته روزے
بخانه او رفتم و گفتم هر چند نقصان ما را روا داشتند اما عفو تقصیر اینکه در خطر فته التماس میدارم التفات نکرد و گفت که ریاست عبارت
از غمخواری و بردباری است و زیاده برین نسبت که فیصله ما را قبول نکردید تامل کردم و دستار از سر خود گرفته بپایش افتادم
و گفتم اگر معاف نشود سر بندارم بگریست و سرم در کنار گرفت و عفو کرد و بوسه چند بر پیشانی داد هر چه او فیصله کرده بود
بپذیرفتم اکثر احوال آنجناب را معه فرزندانش غلام حسن در تالیف خود مرقوم ساخته و این مختصر متحمل آن نباشد و او دو پسر
داشت هر دو حافظ کلام الله بوده همراه راجه نولبرائے کشته شدند مرقعے حسین المخاطب باله یار ابن اله یار نام راقم حروف است
چون در کمال پراگنده گی خاطر همت بر تالیف این نسخه گماشته بمقتضاے حال احوال خود را تقریباً در بعضے از بلدان و امصار
مرقوم ساخت و چون ازان کیفیتی حاصل نبود بتکرار نپرداخت التماس از صاحب طبعان آنکه بر بے ترتیبی این نسخه نظر نکنند
و سائر عیوب باشند فرد در باغ عقل تخم بترتیب کاشتند + صحراے عشق بین که چه بستانه رسته است + محمد
سبحان پسر و یک دختر راقم حروف از دختر سید عظمت الله بیه و آن دختر در نکاح بشارت الله فرتوری بود در گذشت

فصل در بیان نسب و تاریخ تولد خود

فصل در رها کردن ذمه دار باقی سرکار را

فصل در عذر آوردن و سر باز زدن و سر انجام کردن فیل پای سیاه

فصل در عجز کردن و تاریخ یافتن و بیتی بیان خود

دیگر محمد یحیی دلفرن که نامش از تاریخ تولد اوست و ایضاً غازی الدین محمد که ان نیز بحساب جمل خیر از تاریخ تولد اومید هد و لفظ کام بخش یعنی
غازی الدین محمد کام بخش ایراد کرده صاحب راقم حروف گفتان چونا تهمان اسکاف است که خطاب کام بخشی بخشیده یعنی غازی الدی محمد کام بخش
دیگر موجب مشاهده روباشیخ جلال الدین علی جنونه اضافه میکند و شیخ جلال الدین جنونه بے کم و کاست تاریخ تولد جلال الدین است در ریاض
الدین محمد که اسمش سر تاریخ تولد اوست و مولوی محمد علیم اسم محمد اظهر تاریخ او یافته و در قطعه آورد **ابیات** الله تعالے چو بشیخ آله یار +
سر مود عنایت پسر نیک اختر + این مژده شنید هاتف غیب دگفت + نام وی و تاریخ محمد اطهر + این چنار پسر دیگر اختر این هر دو
دیگران از بطن منکوحه صبیه افغان لودی تا سن یک هزار و یک صد و نود و هشت هجری بوجود آمدند و دختر موصوف در حبالهٔ نکاح شیخ
عنایت الله ابن شیخ علیم الله قدوائی ساکن موضع اراوست و نسبتش بقاضی معروف از احفاد و خواهرزاده مخدوم احی جمشید اجکیری
سید رضی الدین محمد ابن محمد سبحان نبیره راقم آسمش نیز تاریخ تولد اوست **اکبر آباد** در سابق آبام آگره
نام دیهے بوده از توابع پرگنه بیانه سکندر لودی همت بافرونی آبادی آن بر گماشته تختگاه ساخت و آن بشهر
بول گذه مشهور گشت شیر شاه و پسرش سلیم شاه افغان سور نیز در زمان سلطنت خویش بآبادی آن کوشیدند بعد ازان
محمد اکبر بادشاه در عهد سلطنت خویش از احاق وسط ممالک هندوستان تصور نموده تختگاه ساخت و آن را اکبر آباد نام
نهاد و در سنه نهصد و هفتاد و دو هجری قلعه سنگین تعمیر نمود و آن در عرصه چهار سال اتمام یافت هفت کرور تنکه بس
بحساب سی و پنج لکه روپیه باشد در تعمیر آن قلعه خرچ شد از صفات اکبر آباد یکے آنست که دریاے جمن باچهار کروه
میانه شهر بگذرد و هر دو طرف ساحل جمن عمارات و باغات بازیب و زینت تعمیر یافته اما اکنون بحد کمال و برانے
رسیده دارد و کار زرچوب و دیگر پارچه ها انجا نیک میبافند و کلابتون و کناری و گلاب و عطر آن شهر بغایت پسندیده بود
و میوه هاے خربزه آن شهر مشهور بجمالے بسیار شیرین و برگ تنبول بهتر بهم میرسد و هواے انجا بسیار دلکشا و روح افزا
و موافق ابدانست و مزار اکثر اولیا در انجا واقع است و مقبره محمد اکبر بادشاه و نبیره اش شاه جهان بادشاه متصل آن شهر در موضع
سکندره واقع است و در آن مقبره بسبت لکه روپیه صرف شده و در بست سال عمارت شده راقم حروف همراه میرزا الملک
شهر بلند خان در عنفوان سالگی بعهد محمد شاه آن شهر را دیده فی الواقع آبادی داشته و اکنون که بس شصت سالگی در عهد شاه عالم
بهادر فی در سن یک هزار و یک صد و نود و دو هجری در وقت نظامت امیر الامرا میرزا نجف خان بعد استیصال جاٹان تقریبے
انفجار رفته تماشا کرده قلعه جا بجا ریخته و عمارات آن شهر اکثر شکسته یافته از دروازه قلعه تا پول ختی و کنارے بازار آبادی و رونق
قدیمه اش نیست و بعد ازان در رجه بدرجه کمتر اطراف و جوانب آن شهر همه خراب افتاده و بالفعل امیر الامرا نجف خان بحکومت انجا
و دوام میدارد و آن صوبه را از تصرف جاٹان بسالهاے دراز بیرون آورده بالجمله شرقی صوبهٔ اکبر آباد گهاٹم پور تا پلول عمله صوبه شاهجهان آباد
راقم دهلی و هفتاد کروه دگر حدش از قنوج تا چندیرے مضاف صوبه مالوه صد کروه سرکارش الور و نجاره و باڑی و ابرج و کالپی و سانوان
اتاوه و کول و سیدن پور و کوالیار وغیره همارده سرکار شتملبر دو صد و شصت و بست محال و نود و هشت کرور و شمرده لکه و شصت و پنجزار
دام داخل این صوبه است که دو کرور و پنجاه لک روپیه کمتری کم باشد و اندرین صوبه دو دریاے نامور اند یکے جمن و دوم چنبل و
سرچشمه چنبل از مقام حاصل پور تابع مالوه برآمده در هشت کروهی از اکبر آباد از حدود بهدا ورگذشته نزدیک اکبر پور تابع سرکار کالپی

بدریای جمن میریزد بیانه در قدیم شهرے بزرگ بوده و قلعه محکم داشته و اکنون خبرنامی ندارد و حنا و نیل آنجا خوب میباشد و میوه

قریب یک آثار پخته بنهم میرسد **سیکری** از توابع بیانه بمسافت دوازده کروه از اکبرآباد بسمت جنوب واقع است آنجا اکبر با

باشاره زبدة الاولیا شیخ سلیم چشتی قلعه سنگین و عمارات دلنشین و مساجد و مدارس و خوانق تعمیر نموده و بفتح پور سیکری

گردانیده چه در اثنای تعمیر آن گجرات مفتوح شده بود لهذا فتح پور نام کرد و بوسط آن تالابیست بزرگ در عرض و طول دو کرو

وصفه و الاو منار عالی و دایره گاه فیلان بادشاهی و عرصه چوگان بازی در غایت وسعت بر کنار آن تالاب واقع است و در زن

آن معدن سنگ سرخ است که بکار عمارات صرف می شود **چکله گوالیار** از توابع اکبرآباد است و چهار سرکار دارد چون سر

پوا و ان و کرولی و نژور وغیره اکنون رانا جهر سنگه لوک آندر بهادر راجه گوهد چند محال ازان سرکار در تصرف خود دارد و گوالیار شهر

مختصر است و شهر پناه سنگین بهمرسانده و آنا الحال جابجا شکسته و ازهم ریخته است و در گوالیار چند جا معدن آهن باشد و گل یاسمین آنجا

افزونی میباشد و نیل خوشبو ازان میسازند و بطریق تحایف بجاهاے برند و ساکنان آنجا در نغمه پردازی مشهورانند و قبر میان تان سن

که در زمان خود در نغمه پردازی و سرایندگی معروف و معاصر محمد اکبر بادشاه بود قریب آن شهر متصل مقبره زبدة العارفین شیخ محمد غو

گوالیاری است و عمارات مقبره شیخ دلکشا و لطیف مطبوع واقع است و اولاد شیخ اکنون در آنجا سجاده نشین اند و صاحب سج

آنجا شاه سلطان بخش نام دارد و در پور حلم راسته و پیراسته است و اکثر حروف را با او ملاقات است و قلعه گوالیار از ابنیه قدیم

و آنرا راجه سورج پال باشاره گوالیا در دولش صاحب کمال تعمیر نموده چنانچه در گوالیار نامه مسطور است برفراز کوهیکه در غا

متانت با عمارات رفیع و کاخهاے منیع مثل بان مندل که از بنیاد راجه مان سنگه و کهوت محال و رنگ محل وغیره سر بآسمان

واقع است و آنچنانست که بسمت مغرب قلعه اندک مائل بجنوب بر روے زمین دیوارے کشیده و طرفین آنرا بقلعه پیوسته و آن

درهی ندارد و آمد و رفت از درون قلعه باشد و در گوالیار نامه مسطور است که سلطان شمس الدین التمش در شش صد و

هجری قلعه گوالیار قهراً قهراً بگشود و چون آب در آن قلعه کمتر دید بفرمان سلطان مکان اورواے تعمیر نمودند و بان قلعه ملحق ساخ

و در مکان مذکور بسبب چاه کلان شیرین و خوشگوار واقع است و ایضاً بسمت شمال مایل بمشرق مکانے دیگر است معروف

بادل گده بر روے زمین که بکوه در قلعه ملصق میشود و گویند که از محدثات محمد اورنگ زیب عالمگیر است و این لقول ضعیف

حصه بادل گده از آبینه قدیمست مگر دروازه ششم از طرف قلعه بر روے زمین باهتمام معتمد خان قلعدار عالمگیرے تعمیر یافت

دیوارش کمتر از دیوار قلعه است و آب و هواے آن قلعه بغایت سازگار ابدان است و آن قلعه در زمان پیشین تعمیر

چه در گوالیار نامه می نویسد هنگامیکه سه صد و سی و دو سال از عهد سلطنت بکرماجیت گذشته بود راجه سورسین که از و بسوریه

تغیر کنند از قوم راجپوت کچهواهه در مدت سی و شش سال باشاره کولیا نامی شده جوگی باتمام رسانیدند و اولاد اتباع

دراز بحکومت آن پرداختند تا آنکه در سنه شش صد و نهه هجری شمس الدین التمش والی دهلی لشکر بگوالیار کشید و بعد از

یک سال مفتوح ساخت و تا مدت دراز بدست سلاطین اسلام ماند تا آنکه در عهد محمد شاه غازی از سلاطین تیموریه کورکانی از

بیرون رفت و بتصرف دکنیان آمد و آن بتقریبی در ضمن احوال کوهدو اجداد رانا خواهد سنگه مرقوم گردد بالجمله چهل سال در تصرف دکنیان ماند در سنه یکهزار و یک صد و نود و چهار هجری انگریزان بر آن قلعه مستولی شدند رقم حروف در رفاقت صاحب والا مناقب کپتان جوناتهان اسکاٹ بود و مشاهده نمود چه هیجر نائم رئیس لشکر انگریز که باد اورانای کوهدنبا بر تنبیه دکنیان بایستند عاے رانا از حضور هنشتن گورنر صاحب کلان کلکته تعین شده بود بزرمهاے متواتر دکنیان را از ملک رانا کوهدبر اند یا اینهمه رانا از هیجر نائم سوء مزاج شده سخن رخصت بمیان آورد هیجر باقی مبلغ معهوده طلبد اشت دور خفیه کمر همت بر تسخیر گوالیار بست و در تفحص افتاد که پیش ازین بعضی مواتیان ملازم رانا چند مرتبه از طرف اورو والی بجیله در شب تار براے وزدی بدرون قلعه میرفتند و برانا این احوال منکشف بود اما هر چند که خواهش تسخیر قلعه بخاطر میداشت در پے این سخن کارے از خود پیش نبرد و روزی رانا هنگام موافقت حکایت وزدی از هیجر نائم بمیان آورد هیجر مواتیان را طلبیده استفسار نمود و بانعام امیدوار ساخت و نبارا سته اقوال و تحقیق راه صعود بر قلعه جاسوسان را همراه کرده فرستاد و در اثنای آن هوید اشد چه طرف اورائی جائے بوده که دیوارش چندان بلند نبود اگر بر کوهچه رفته کمند بر کنگره انداز ند رفتن بالاے قلعه میسر آید هیجر بامیم پنهانی به تیاری اسباب قلعه گیری از گمندو نردبان وغیره کوشید و از همت گدّه کوچیده بموضع راسے پور که رسے پور نیز شش گویند و از گوالیار چهار هنچکروه سمت جنوب مائل بمشرق مسافت داشت لشکرگاه ساخت و چندی بسر برد و شب غره شعبان با چند انگریزان و سپاهی هجا باد و هلٹن سپاهی که یکهزار و ششش صد تلنگه باشد جریده از لشکر بنا بر تسخیر قلعه گوالیار تاخت و چون شب تاریک بود کسی مر راه ملاقی نشد نگریک کس دهقانی که باگاوان براے فلبه رانی بمزرع خویش میرفت دهقان بلاحظه هجوم مردم بگریخت و آواز بر کشید و غلو کرد چند کس از سپاهیان بدویدند و او را بگرفتند و پیش از پارچه بر بستند و همراه گرفتند و بپای قلعه رسیدند آنوقت هما نطرف اندرون قلعه طلیعه گردش کرده رسیده بود چه شعاع روشنی شعلها بنظر می آمد و صداے نقاره و بگبر بسمع ساعیان بر سید آنجا توقف گردید چند انکه طلیعه پیشتر رفت یکنفر سپواتی بر نردبان سه چند کمند بالاے کوهچه رفت و بپای دیوار رسید و کمندها را با کنگره استوار کرد و فرود آمد و گفت که کسی در قلعه اینطرف بیدار نیست بعد ازان گاون که کنده کپتان بود از نردبان چوبی و رسنی بر کوهچه نهاد و سپاهیان که کفش ها از پنبه و پارچه درپا داشتند بر آن نردبان برآمدند و قائده کفش پنبه آن بود که پای روندگان بر نردبان مستحکم نشیند و دیگر هنگام شبے آواز پا ظاهر نگردد بالجمله سپاهیان و صاحبان انگریز از نردبان گذشته یکمند بار سیدند و ازان باندرون قلعه آتش وار در آمدند مجموعه نوزده و از ده نفر سه روس صاحب داخل شدند و دیگران بے ایشان سرگرم رفتن بالاے قلعه بودند دو سه کس از قلعه داران بخواب شیرین آنجا خوابیده بودند سه چهار کس از سپاهیان انگریز از راه نادانی بندوقهاے خود را بران خوابیده گان سر داده دند و فتنه خوابید را بیدار کردند چه از اواز بندوق ساکنان قلعه بیدار شدند و جوق جوق بر سر سپاهیان انگریز رسیدند آنوقت سپاه انگریز کمتر بیرون قلعه مانده بود و کوشش و صعود میکردند چند انکه همه باندرون قلعه در آمدند سپاهیان انگریز زمی صعب کردند ناگاه کله تفنگ بر بالو که پیش قلعه بود رسید دکمنیان او را گرفته کشان کشان روی بگریز نهادند بعضی بطرف رنگ محل و برخی بیرون رفتن از قلعه دو بدند و چندی از غایت اضطراب خود را از دیوار فصیل قلعه بدو شانه بر بر اند غنده اعضایش از هم ریخت و بالو در همان کشمکش بادیه پیما ی عدم گشت و زنش و انچه در قلعه بود بدست انگریزان آمد و کمتر قتیل و اکثر اسیر گشتند هیجر نائم حسن سعی کپتان جوناتهان اسکاٹ اسیران را معه زوجه بالو و دیگر زنان دکنیان سواری و زاد راه داده بطرف

تائید غیبی است رآقم حروف که بیچگاه میل بگفتن نظم و اشعار نداشت صاحب ما تکلیف تاریخ انبوا قعه کرد ناچار طبع زاد خود را رطب و یابس تاریخ صوری سرانجام داد ابیات صبح جمعه دوم شعبان چهارم از اگست + بیجر بایم نموده فتح حصن گوالیار در رفاقت کمرن و بروبس دیگر صاحبان + بسعی و کوشت و همریکی کردند اندر کار و زار + منبع جود و سخا اسکاٹ صاحب باحقیر + گفت تاریخی بگو در فتح این سنگین حصار + حسب ارشادش پی تاریخ صوری فکر کرد + هاتف از غیبم بگفت ای بنده الله یار + در هزار و هفتصد هشتاد سال عیسوی + شد چنین فتحی عظیم از دست آن عالی تبار + گر تو پرسی سال هجری را زمن ای مهربان + بود هزار و یک صد و بیست و بالایش چهار + بالجمله اکنون که شهر صفر سنه هزار و یک صد و نود و پنج هجریست بیجر بایم در قلعه گوالیار بر بالاست آنجا قیام میدارد و صاحب ما بهمراهی کلیل گمگ ارصاحب کلان کلکته مامور شد و کلیل گمگ نبرد رسید در رام سنگه مهی پت جگ اندر بهادر راجه نرور را با خود گرویده ساخت و سپاه انگریز بشیوپوری فرستاد بیک حمله که بعد از دو ماه بیک بیک واقع شده قلعه شیوپوری را از ثانیا که از طرف دکهنیان لوای حکومت می افراشت انتزاع نمود و شیوپوری را مع توابع از حسن سعی صاحب بارا جه رام سنگه بخشیده و خود نابه لودها و دیگر و بهدرواس رسیده عازم مالوه شد و تفصیل رفتنش در ضمن صوبه مالوه بعد از احوال سلاطین سلف رقمزده کلک بیان گشت گو بهد پیش ازین دیهی بوده و اکنون شهری مختصر نو احداث است رانا چیتر سنگه لوک اندر بهادر از قوم جاٹ ریاست آنجا میدارد و باحشمت میگذراند رآقم حروف وقتی همراه میر محمد قاسم خان ناظم معزول بنگاله آنشهر را تماشا کرده ظروف و دیگر آلات سنگ آنجا بسیار میسازند و خیار در از آنجا بسیار بافراط میشود و طرفه اینکه تخمش آنچنان تلخ که نتوان خورد و گوشت و پوست او مستعمل است میر محمد امین نامی دستکار آنجا خوشباش که اصلش از روم است با رآقم حروف لغایت دوستی میدارد وقتی فواره از برنج بساخت آنچنان که از فواره بیجوشید و در طشت می افتاد و باز همان آب در خزانه فواره میرفت و از فواره بیجوشید همان یک آب عروج و نزول میکرد ایضاً تفننگی ساخت که بار و دو گلوله بصدای خفیف ازان برمی آمد چه بحکمت عملی در خزانه تفنگ هوا بند نموده بود و گلوله بر آن نهاده هرگاه حرکت میداد از صدمه هوا سد و گلوله از تفنگ بر میجهد و بهر که میرسید کار میکرد و زخم می نمود و دیگر چیزها ازین قبیل بسیار ساخته بود که بمشاهده رفته و در ریختن توپ و قناره دستی عظیم میدارد و بالجمله چون رآقم حروف همراه انگریز در آنصفع بسیار سیر کرده بنابران سطرے چند ازان دیار بر سبیل اختصار بقلم مے آرد پوشیده نماند که گوهد سابق ازین دیهی بوده از پرگنه کهنولی از چکله گوالیار مضاف صوبه اکبرآباد و اکنون شهرے آباد است بهیم سنگه جاٹ تمرد لیا عموی رانا چیر سنگه زمیندار گوهد بود و آنکه ایشانرا رانا ے نامند این خطاب از طرف بادشاه ست و رانا او دی پور که خود را از اولاد نوشیروان عادل میدانند بتحقیق در هندوستان رانا ایشان را میگویند و از تمام راجه های هند جلیل القدر و اجداد رانا چیر سنگه را که رانا می نامند چنین میگویند که راجه اد رانا چیر سنگه شخصے بود که یکچشم او از نور بهره نداشت و آن یکانا مشهور بود روزے راجه آنوقت بشکار رفت و شیری قصد او کرد کانا بید ستی کرده شیر را بزخم شمشیر بکشت راجه را و قتش خوش گشت گفت که این کانا نسبت رانا است ازان روز او را رانا گفتند و آنخطاب تا اکنون در اولادش مستمر است و گویند که اجداد رانا چیر سنگه بصیغه نوکری بادشاهی میگذرانیدند همراه راجه بیربر اکبر شاهی در جنگ افغانان کابل بقتل رسیدند و پس ازان زمره ازان بزمینداری گوهد رسیدند و سر بفساد برداشتند عمال آنصفع ایشانرا اخراج نموده تا آنکه رانا بهیم سنگه در وقت خوش به باجی راو دکهنی سپهید راجه ساهو پیوست و اعزاز یافت و باعانت او بزمینداری موروثی قیام نمود و مستقل گشت و در گوهد قلعه تعمیر نمود و اقبالش بمرتبه رسید

حقیقت صوبه مالوه

حقیقت عمال رانا در گوهد

سرخوشی

که جزو قلعه گوالیار متصرف گشت بر در قلعه گوالیار قلعدار بادشاهی قیام داشته و دیهات اطراف بجاگیرش بوده در عهد سلطنت محمد شاه
بنابر ضعف سلطنت عمل قلعدار سست شد رعایای اطراف و دکنیان بر دیهات متصرف شدند قلعدار بنابر اخراجات خارجه
گشت در خلال این احوال دکنیان بقلعدار پیغام کردند که اگر قلعه را بمن تسلیم کنند در عوض آن مبلغ کثیر بشما بدهم قلعدار قبول نکرد و همچنین
رانا بهیم سنگه جاٹ زمیندار کوهد از قلعدار گفت که اگر قلعه را بمن تسلیم سازند خدمت دلپشت بر پشت بآن اقدام نمایم قلعدار نپسندید
بنابر آنکه دکنیان مخالف بادشاه اند قلعه را بایشان تسلیم نمودن مناسب نیست و رانا بهیم سنگه که زمیندار این نواح است قلعه را باو بدهد
چنانچه قلعه را تسلیم رانا بهیم سنگه نمود بهیم سنگه باقلعدار سلوکے نمایان کرد چنانچه تا اکنون اسماع قلعدار را چیزی مقرر رانا چیتر سنگه وظایف
مقرر داشته بالجمله چون رانا بهیم سنگه بر قلعه گوالیار متصرف شد دکنیان با او نزاع کردند بهیم سنگه در یکی از محاربات اتهل راو وغیره
دکنیان بقتل رسید ملجو برادر رانا بهیم سنگه در قلعه گوالیار متحصن شد دکنیان تسخیر قلعه متعذر دیدند و هر نائه سنگه را که از طرف ملجو در قلعه
بود محاصره کردند مدت محاصره تا شش ماه کشید و از ملجو امداد هر نائه نشد و عاجز گشت دکنیان پیغام دادند که اگر قلعه گوالیار بدهند دست از
محاصره کوهد باز داریم و صد دو بیه آباد در عوض قلعه بدهیم ملجو قبول نمود و قلعه گوالیار را تسلیم اتهل راو دکنی کرد دکنیان صد دو بیه بملجو داده از
محاصره کوهد دست کشیدند ملجو در کوهد مستقل گشت و او سه پسر داشت پسر کلانش پرتاپ سنگه را برانا مخاطب ساخته بر ریاست نشاند
و پرتاپ سنگه بعد از یک سال در گذشت ملجو پسر دیگر خود چتر سنگه لوک اندر بهادر دلیر جنگ از درگاه شاهنشاه عالم ثانی عالی گهر او را
خطاب ست اقبالش چندان یاوری نکرد که علو مرتبه اش از آباو اجداد در گذشت گویند زنے جمیله از اقربائے رانا
بهیم سنگه در قتل و غارت موضعی باسیری در دست سورج مل جاٹ رئیس ڈیگ و کمنهد افتاد سورج مل شیفته
جمال او گردید و باز دواج کشید ازان هنگام مرتبه رانا چتر سنگه بنابر نظر رعایت سورج مل روے مزاج نهاد راقم حروف
را تحقیق کرد اصلے نداشت و تحقیق آنست که راجه سورج مل را اگر مرگ امان میداد از رانا چتر سنگه نشان
نگذاشت مرگ سورج مل را از جمله اقبال رانا میگویند اکنون سنه یک هزار و یک صد و نود و پنج هجری ست رانا چتر سنگه
بریاست استقلال میدارد و در آخر سن مذکور بهجر بامر بحکم صاحب کلان کلکته قلعه گوالیار را برانا چتر سنگه تسلیم نمود
آباد و بنارس شتافت کلیل کملک که برهمن سندیا و غیره دکنیان والی مالوه باتفاق چتر سنگه تعین شده بود بجاے
او مسمور مامور شد چون رانا از پیشتر حرکات مخالف عهدنامه میکرد تا آنکه قلعه گوالیار هم باو سپرده شد لیکن از انبار آمد
سیور با سندیا صلح کرد و نام رانا در صلح نامه داخل نکرد و از ضلع کوهد و نرور مراجعت کرده عبور جمن نمود اکنون شنیده میشود
که سندیا با رانا بر قلعه گوالیار نزاع میدارد چنانچه هنگامه رزم در پیش است بجهور قصبه ایست در قلعه مختصر و سنگین بر فراز
کوه و در راجه آنجا هندو پت نامی از قوم جاٹ است و با رانا چتر سنگه قرابتی دارد و مداخل ملکش یک لک روپیه
کجروره پرگنه ایست از بجهور سمت مشرق مایل شمال و قصبه ست و راجه آنجا از قوم جاٹ بهارتمه سنگه نام از هم فرانبان
است و در آنجا قلعه ایست مستحکم بر فراز کوهچه و اطراف کجروره جنگل رانا ست اما سی چهل موضع در ڈانگ جنگل بهارتمه سنگه
و مداخلش قریب هفتاد هزار روپیه تخمیناً باشد و در آنجا سنگامنیست در دامن کوه از درختان سامحات
پرست پر لفحات و آب ریزو حاض پر از آب بسیار دلپذیر و سیر گاه نیکوست و بهج کجروره مانام است بهتر و او میسیه

قلعه سنجیده دارد و حاصلش قریب سی چهل هزار روپیه باشد رام پور آبادی میانه دارد و عمارانش اکثر خام است از
خان پور اوتر یا پانچ مشش کروه سمت جنوب واقع است و قلعه سنگین سبدار دور راجه آنجا کلیان سنگه نامی از قوم
راجپوت کچهواهه بود اکنون فوت نمود و پسرش بجای او متمکن است و پرگنه کچهواکهار و لهار در تعلق و تصرف او بوده و کمینیان
از و انتزاع کرده بوده میجر پایم باتفاق رانا گوهد در سنه یک هزار و یک صد و چهار هجری قلعه لهار را تا یکنیم ماه محاصره داشته و
باد کمینیان که از بیرون هنگامه آرای رزم بوده رزمهای مردانه کرد و بالآخر شکست زده برخی را زان انداخت و یورش کرد
رزمے صعب بمیان آمد ساکنان قلعه رزمے سخت کرده و آخر اسیر و قتیل گشتند ملوبدر او پنڈت که رئیس آن قلعه بود با سه
آمد راقم حروف در آن رزم حاضر بود بحسب سعی کپتان جوانشان اسکاے صاحب راقم حروف بلوند مع اسیران رهائی یافت و همه انها
را زاد راه و لباس داده رخصت انصراف فرمود **بهداور** زراجهاے آنجا از قوم راجپوت چوهان راجه موروثی و از
منصداران باد شاهی بوده و ایشان را راجه بهدور به نامند گویند که پیش ازین در ملک بهداور قطاع الطریقان
تاختن گرفت اقبالش یاوری کرد و چیزے از انجماعت بتاراج و غنیمت بدست آورد و بست پانزده اسپ بخرید و پیاده گان را
سوار ساخت و بر قطاع الطریقان میزد تا که قریب صد و صد سوار و پیاده فراهم آورد و ناگاه رئیس قطاع الطریقان را بدست
آورد و بکشت و آندیار را از راهزنان صافی ساخت و مورد الطاف باد شاه عصر گشت و مستقل شد و اکنون اولادش در آن
ضلع راجه اند اما بنا بر انقلاب زمانه از چند بدت ضعف بحال ایشان راه یافته چه بسیارے از ملکش در تصرف راجهاے اطراف
است بر ملک قلیل قناعت میدارند سر انشین گاه ایشان است و بهندر انبز در تصرف میدارد گویند که چون همت سنگه چوهان
راجه شد اولادے نبود که بجایش بنشیند طفلی از هم قوم خویش بخت سنگه نامی را به پسری بر گرفت و ولیعهد خویش گردانید
بخت سنگه بجلوست آنجاے پرداز و بالفعال انبطرف دریای چنبل راج بهداور و آنروے چنبل طرف شمال عمل آصف الدوله
ابن وزیر الممالک نواب شجاع الدوله است و بطرف مغرب چنبل عمل میرزا انجف خان است و سرحد بهداور بطرف جنوب
باسرحد راجه کوهد متصل مهه کاوان که پنجکرده از کوهد است اتصال مے دارد و اکنون انچه از ملک بهداور در تصرف راجه
بهداور است قریب بست و نه لکه روپیه تخمیناً مدخل آن باشد **اور** چهه سابق آبادی کلان داشته عمارت
جهانگیر نگر و تا الاب مشهور و مسطے بدبارده از آئینه نرسنگه دیو است و احوال نرسنگه دیو در ضمن ویتار قمروده کلک بیان شد
بندیل کهنڈ عبارت از اور چهه و ویتا وغیره است اکنون راجه اور چهه را راجه ورا جه ویتا را راوے نامند و بالفعال
اور چهه بکرماجیت بندیله نام دارد و بحمایت راو ستر جیت بندیله حاکم ویتا بر قلیلی از مملکت اور چهه متصرف ست مدخلش سی چهل
روپیه باشد و اکثر از ملک اور چهه در تصرف بکرماجیت است و اکنون این هر دو باج گذار دکمنیان اند **ویتا** شهری مختصر آسمانه
و قلعه از آئینه نرسنگه دیو است اما اصح آنست که راؤ دلیپ ابن سهکرن ابن بهگوان ابن راجه نرسنگه دیو بندیله تعمیر کرده و حکایتی عجیب
تعمیر آن بر السنه خاص و عام است چه وقتی راؤ دلیپ میل شکار نمود و بجنگل که اکنون ویتا در آنجا آباد است رسید روباهی از سوراخ
بیرون رفت سگان شکاری قصد روباه کردند سگے منصل روباه رسید روباه بر سگ حمله کرد سگ از و بر مید روباه جان بسلامت
راؤ دلیپ آن موضع را به پسندید و جنگل را ابر بد و طرح عمارت نمود و قلعه و حویلی و باغ احداث کرد و ابن راؤ دلیپ آنست که در پیشگاه محمد

ابن عالمگیر معزز و مقرب بود و در محاربهٔ محمد معظم بهادر شاه و محمد اعظم شاه پسران عالمگیر بهراولے اعظم شاه زدے صعب کرد و بقتل رسید
بالجمله سرحد شمالی دیناماپل بمشرق دیهات کوهدامست و نهر سپهدر میان آن فاصلست و مدخلش قریب بست و پنج لکهه روپیه
تخمیناً باشد و اکنون راه سفر جهت آنجا بریاست قیام میدارد و احوال راجه نرسنگه دیو برنمیوال است که کاشی راج نامے جد
کلان راجه نرسنگه دیو در سنه پانصد و پنجاه هجری از بنارس آمده در کهراگده کهنت در عمله سرکار اربل مصاف صوبه الهآباد استقامت گزیده
در کنپ متصل میرزاپور تجانه ایست مسمے به بندباسنی دیبی به پرستش آن قیام نموده کهروار لقب یافت و از کاشی راج تا نرسنگه دیو بست و
سه کس میشوند و ایشانرا بندیله نیز نامند وجه تسمیه آنکه از احفاد کاشی راج هردیو نامی که او را هردوور و پرتاب رودر بیرش گویند چون رشک
نوت کرد کنیزکے در خدمت خویش نگاهداشت آزرده خترے بوجود آمد بعد چندے با دختر کنیزک از کهراگده کنپ را و سفر بسته با
دیگر اتباع خویش در کده گزار که اکنون ویرانست از توابع اورچه رخت اقامت افگند و او را ازان کنیزک آنجا پسری آمد و مده کرشاه
نام نهاد و آن به بندیله مشهور گشت یعنی زائیده باندی چه کنیزک را بزبان هندباندی گویند آما بندیله ها بنابر افتخار بعظمت خویش میگویند
که چون جد کلان مالکبهرا گده رسیده به پرستش بندباسنی دیبی قیام نموده بود و مبارکان مارا بندیله لقب افتاد لیکن این قول نزدیک
راجهای آن ضلع خصوص راجپوتیه پنوار اعتبار ندارد بالجمله هردو ملازم راجه کده گزار که آنزمان از قوم کهنکار و از تنجار راجه بود سه دختر گشت
بسمع راجه رسانیدند که هردو در بس پرده دختری در کمال حسن و زیبائی میدارد راجه او را خواستگاری نمود هردو را با کرد و گفت که ما از
قوم راجپوت و شما از زمرهٔ کهنکار خویشی فیمابین صورت نه بندد راجه با او درشتی نمود هردو دریدند که ناموس بر باد میرود از راه فریب در آشتی
بکوفت و گفت چون بر واجه نعمت این خاندان ام خدمت کنم و نسبت عروسی قبول کردم بشرطیکه در مجلس شراب و طعام همنواله و هم پیاله
شوند راجه قبول نمود هردو در اسباب شادی مهیا ساخت راجه در ساعت سعید با خویش و اقربای خود در مجلس عروسی آمده طعام و
شراب خورد و در خلال این احوال باشارهٔ هردو در مرد و دانش در شراب زهر آمیخته با اتباع راجه کهنکار وغیره داد و راجه کهنکار وغیره
اقربای او در عالم بدمستی ازان بنوشیدند بعد از ساعتی زهر در ایشان اثر نمود هریک را داغ مختل و اعضا سست گشت و از
مدهوشی بجان کندن افتادند هردو در همه ایشان را طعمه تیغ بیدریغ ساخت و بر جناح استعجال آتش و از اندرون قلعه گزار در آمد هرکرا
آنجا یافت بقتل رسانیدند حتی که بر زنان کودکان شیرخواره به بخشود و بر آن قلعه مستولی شد و بر ریاست آنضلع رسید بعد از و
پسرش مدکر شاه بجاے او مستقل گشت و چون او درگذشت پسرش نرسنگه دیو بجایش مستقل گشت و در ایام شاهزادگی
جهانگیر ابن محمد اکبر بادشاه نوکری شاهزاده جهانگیر اختیار نمود و حسب الامر شاهزاده ابوالفضل را که اکبر بادشاه از دکن طلبیده بود
بود در اثنای راه دیار خویش سر سواری بگشت و اموال و امتعه کلی غارت کرد و ازان جمعیت تمام بهم رسانید و چون عهد سلطنت
جهانگیر بادشاه رسید نرسنگه دیو در جلدوے آن خدمت بمنصب پنجهزاری و خطاب راجگی عز امتیاز یافت و ملک بندیل کهنڈ
از تغیری برادر کلانش رام سنگه بجاگیر او مقرر گشت و او در بندیل کهنڈ راجه کلان بوده و بر تعمیر عمارات و قلاع شهرهای عظیم و اشته قلعه
جهانسی و قلعه دهامونے و کرهره و سهدره و قلعه بهروے وغیره قریب پنجاه و دو قلعه تعمیر نموده و سه مرتبه سلح شده بر سم
هندوان خود را در میزان کشیده و در هر مرتبه سه من طلا موزون شده را خیرات نمود و زر و ماچین مثل غماز بان شعار خویش
ساخت و بندنکهه مشهور گشت و دنکهه بزبان هندی راهزن را نامند و اکثر جاها از توابع الهآباد و رابندنکهائے متصرف گشت

ازاور چه بسمت شمال تا ساحل جمنا و بسمت شرق تا سرحد پاگ آله آباد و طرف مغرب تا سرحد نرور و کرولی و جانب جنوب
اورچه تا کده منڈله ضبط کرد و بر سرحد کده منڈله قلعه دهاموله بنا کرد و آورا هشت پسر بوده مملکت خود را بر آنها
تقسیم نمود و در گذشت از انجمله یکے را قلعه دهامولے و دیگرے را سپهده و دیگرے را دیتا داد و بدستور ملک دنکهائی که عبارت
ازان ندی دهامد باشد هوان که در سرکار اربل از توابع صوبه آله آباد است و آن ضلع را از تاخت بدست آورده بوده برادران
خود جیت راے تفویض نمود جیت راے در دنکهائی مستقل گشت و پسر اوست چتر سال بن جیت راے که بعد او بجایش
نشست و احوال او و احفادش در ضمن صوبه آله آباد مرقوم است سمتهر جائیست مختصر پشتیر از توابع دیتا بوده قلعه مستحکم از
سنگ بر روی زمین دارد و آن از ابنیه لچهمن سنگه گوجر بن مدن سنگه بن نونے شاه است و درون قلعه قریب دو کروه تخمیناً باغات
و دو کروه از اطراف آن از آب و اشجار نشانی پیدا نیست و قلعه طرفے که یک کروه از سمتهر طرف مغرب بر تیلے رفیع واقع است و اطراف آن
کنل و اشجار جنگلی بسیار دارد و زیر آن ناله ایست که آبش همیشه ازان جاری است و اکنون لچهمن سنگه مذکور که پدر و جدش از
رفقا و ملازم معتبر راجه دیتا بوده حکومت سمتهر میدارد و میان او و راجه دیتا حیر جیت نام مخالف است گویند که نونے شاه پیش راجه
دیتا رام چندر نام عظیم معتبر بوده چون رام چندر فوت کرد نبیره اش اندر جیت بن رام سنگه بن رام چندر در سن چهار سالگی ماتحت
نونے شاه و راجپوتان بنوار و دیگر کار پردازان بحکومت نشست و بالآخر کار پردازان مخالف نونے شاه شده نونے شاه را
بکشتند پسرش مدن سنگه ابن نونے شاه بسمتهر آمد و طوعاً و کرهاً با راجه اندر جیت بساخت و بعد چندے در گذشت پسرش لچهمن سنگه
بن نونے شاه در سمتهر بجای او نشست هنگامیکه شجاع الدوله باماده رسید کسی از راجهای عمده مثل راجه دیتا وغیره بملاقاتش نرفتند
لچهمن سنگه بخدمت شتافت و اعزاز یافت ازان وقت مخالفت راجه دیتا کرد اکنون سنر جیت بن اندر جیت است آشکارا کرد دکهنیان
باشاره راجه دیتا با او نزاع انگیختند مداخل راجه سمتهر قریب دو لکهه روپیه تخمیناً باشد و قتیکه سیندهیه والی مالوه با کلیل کمک مقابله میداشت
لچهمن سنگه راجه سمتهر با سندهیه در ساخت و با او متفق گشت پرگنه ابرج و بهابر و کونچ و جالون و جهانسی انجمله پشتیر خالصه شریفه بوده
یعنی صرف خاص بادشاهی و در وسط سلطنت محمد شاه راجهای اطراف بنا بر ضعف سلطنت بر آن پرگنات متصرف شدند و ازایشان
دکهنیان انتزاع کرده برآندیار مسلط گشتند و نصفے از هر یک مکانات و بعضی بالکل در قبضه خود داشتند و بر نصفے دیگر راجها متصرف اند
گویند که قلعه جهانسی از ابنیه راج اندر گرگشائین است و این سخن مردود است چه قلعه جهانسی از ابنیه راجه نرسنگه دیو است چنانچه گذشت
و قلعه مونهه که تعمیر راج اندر گرگشائین است مشهور است و موضع مونهه را دکهنیان بگوشائین داده بوده بعد چندے او بغی کرد دکهنیان
بمحاصره آن پرداختند و آخر از و انتزاع کردند راج اندر گرگشائین باله آباد شتافت در آن هنگام احمد خان فرخ آبادی در قلعه آله آباد
راے پرتاب سنگه دیوان وزیر الممالک ابو المنصور خان و خانعالم بقار الله خان و علی قلی خان المخاطب بجبیدر قلی خان را
که از جانب وزیر نظامت صوبه آله آباد رسیده اشت دو ماه در محاصره داشت راقم حروف بهمراهی دیوان نیز در آن قلعه متحصن بود در آنوقت
راج اندر گرگشائین بارای پرتاب سنگه متفق شده رزم های مردانه کرد و پیش راے موصوف معتبر گشت و بالآخر پیش وزیر رفت
و کارهای بانام کرد و در یکی از معارک شاهجهان آباد که ابو المنصور خان وزیر با احمد شاه ابن محمد شاه بادشاه بغی نموده بود و غازی الدین خان
نبیره آصف جاه نظام الملک که بوزارت رسیده بود بقتل رسید چیله های راج اندر گرگشائین امراو گروانوپ گر که همت بهادر خطاب دارد

بعد قتل گشائین پیش شجاع الدوله ابن ابو المنصور خان وزیر بغایت معتبر و مقرب بوده و اکنون پیش نجف خان باعتبار و شوکت
میگذرانیده و قلعه مونهه در تصرف میدارد مخفی نماند که حروف که کونچ و جالون و جهانسی را و قتیکه از جانب میر محمد قاسم خان بر سالت
پیش رام چندر گنیش پیشوا و دیوانش ایشاجی پندت رفته بود در آن شهرها منازل کرده در جهانسی تالابی است مقطع و پخته از خشت و
گچ از ابنیه تراج اندر گرگشائین که اطرافش عمارات میدار و مسافران در انجا منزل و مقام میکنند پرگنه ایرج و مهاندر متعلق از جهانسی میدارد
و اکنون رگهناتهراو دکهنی حاکم آنجاست و پرگنه مجالون مع کالپی را گنگادهر بالا پسر گویند پندت که فوج احمد شاه ابدالی آنرا بالقتل رسانیده
بود در تصرف میدار و سرکار کرولی شهر یست در دامن کوه باندک فاصله و قلعه متین دارد و قصه مرا قم حروف در آن شهر شنده شهرے
دید در غایت آبادی از ذکور و اناث آنجا اکثر صاحب جمال و عشوه پرداز اند و نهرے بمفاصله یکدو کروه از شهر مرور دارد گویند هر که از مرد ان
آن آب را نوشد عادلی و علمی شود و آنجا مانک پال راجه است و راجه آنجا را خطاب پال است چون مانک پال و فلان پال
و از قوم جاد و است و در آنشهر اکثر جاد و ان مسکن دارند و نسب جاد و ان به بلبهدر برادر کرشن که کنهیا بن باسدیو است میرسد
بالجمله راجه مانکپال باجگذار امیر الامرا ذوالفقار الدوله نجف خان است و بعضی از ملکش را دکنیان و همچنین را ناچیر سنگه جاٹ در تصرف
خود دارند و پرگنات نه ده لکهه روپیه تخمیناً در تحصیل راجه مانکپال است سرکار نرور شهر یست در دامن کوه و شهر پناه سنگین از ابنیه
راجه چتر سنگه کچهواهه و دیگر آبادی بر قلعه میدار و قلعه متین بر منبع کوه واقع است و از دو راه بر آن کوه و قلعه توان رسید
و طرفین آن راه را پائین کوه تا منبع آن متصل بقلعه دو رویه دیواری سنگین کشیده و تفنگ انداز و تیر کشها در انگذاشته و دری مستحکم
بر آن نصب کرده مابین آن هر دو دیوار راه آمد و شد مردم باشد و اگر در بند کنند راه مسدود گردد و طریق دیگر بدستور است و بر سر کوه
اندرون قلعه شهرے دیگر آباد است و نهر سند بتفاوت یک کروه از نرور سمت شمال و بدستور سه چهار کروه بطرف جنوب میگذرد
و هر دو طرف آن دریا صراطی از سنگ بر آن بسته اند و گویند محمد اورنگ زیب عالمگیر بادشاه تعمیر نموده و اکنون آن هر دو صراط شکسته
شده آمد و شد میدار د سیاحان گویند از سرونج سمت جنوب بمفاصله پنج شش گروه تموعیست سمی بکربیها و آن طرف
موضع تالابی است ازان تالاب نهر سنده میجوشد پوشیده نماند بزعم هندوان نسب راجه نرور به رام برادر لچهمن که در دست جنگ
فرمانروائے اوده بوده سے پیوندد و راجه نرور و انبر دو برادر حقیقی اند در جنگ تربتا اولاد رام از انقلاب زمانه انزاوده برآمده در
انبار سر رسیده بریاست آنجا قیام نموده و بمرور ایام بر هنا س گذه علم ریاست برافروختند و بعد ازان بگوالیار آمده بحکومت
رسیده اختتند و قلعه گوالیار بروایتی تعمیر نمودند و از آنجا بتقریبی در انبر رسیده بریاست نشستند گویند که در اجداد ایشان دو برادر
حقیقی بوده برادر خورد کلان را ترغیب داد که پدر را بکشم و بر مسند حکومت بنشینم او ابا کرد و آخر با غوائے برادر خورد پدر را بالقتل
رسانید آنگاه برادر خورد کلان را گفت که از تو کار شنیع واقع شده باید که به پرستش معبدها و تیرتهها بروی تا از گناه پاک شوی
آنگاه بر مسند حکومت نشینی برادر کلان بران اقدام نموده و سیر سفر اختیار کرد برادر خرد ش بحکومت نشست برادر کلانش چون
از پرستش و زیارت معبدها فراغت کرده باز گشت برادر خورد او را در ریاست دخل نداد او نوعی بحکومت گوالیار رسید
برآن قناعت کرد بعد مرور دهور از اولادش همشیره زاده خود را در گوالیار بریاست نشانیده بتقریبی از انجا برآمده
نرور رسید و بحکومت ابضلع متمکن گشت اکنون که سنه یکهزار و یک صد و نود و پنج هجریست راجه رام سنگه حیبت جگ اندرن

راجه چتر سنگه کچهواهه بریاست نرور قیام میدارد و راجه چتر سنگه آنست که بحکم محمد شاه همراه مبارز الملک سربلند خان بگجرات احمد آباد
متعینه شده رفته بود باو الدراقم حروف اتحادے میداشت و اخفاد برادر خورد که در انبر کوس ریاست مے نوازند و آن در ضمن
جنگ مرقوم شود القصه در بدو حکومت رام سنگه دکنیان بر مملکتش تصرف گشتند و بر نیمے ازان صلح کردند ازان هنگام رام سنگه بر نیمے مملکت
بلکه کمتر ازان قانع گشته از قلعه کوه و قلعه فرودنمے آید راقم حروف در آخر سنه یک هزار و یک صد و نود و چهار هجری همراه کپتان
جونانهان اسکاٹ انگریز از طرف کلیل کمک برسالت پیش راجه رفت و بمعرفت سابق اورا مطمئن ساخت و بملاقات کلیل کمک
ترغیب نمود و بحسن سعی کپتان جونانهان اسکاٹ فریقین را ملاقی دست داد چون کلیل کمک دکنیان را در سیری و گلگار سر
سر و نبح بر اندار سیری ناشاه دهوره تسلیم رام سنگه نمود اما بنا بر یورش دکنیان از تصرف اور بیرون رفت سے نگر
شهر بسیت کلان متصل آنبیر در غایت خوبی بارستگی تمام از آبینهٔ جے سنگه سوائی بن جے سنگه از احفاد برادر خورد که احوالش در
ضمن زور گذشت و او از قوم راجپوت کچهواهه است و سواد جے نگر اکثر سرسبز و جا بجا آبشارها جاری و شهر پناه سنگین میدارد و در صدد
دران شهر از آبینهٔ مے سنگه سوائی است اما با تمام نرسیده راقم حروف در آن شهر بتقریبے یک روز منزل کرد چه قافله در سر ساعت
گرد اتفاق رسیدن آن شهر نه افتاد راجه جے سنگه سوائی مردے باتدبیر و پر فکر در زمان ریاست خود جمله کوه هاے قلعه و خویش را از
برج و باره و قلعه متین محکم و استوار ساخت و ممر دکنیان از امصار خود سد و دنمود تا که ماند دکنیان بر آن ملک دست نیافتند
اکنون بمشاهده رفته که بر آن کوه ها غیر از دیوار هاے شکسته اثری باقی نمانده و دکنیان بر آن ملک دست یافته بر نیمے
ازان صلح نموده بالجمله چون جے سنگه سوائی در گذشت پسران امیسری سنگه بریاست نشست و او آنست که در عهد سلطنت
محمد شاه بسبب فرمایش همراه پسرش احمد شاه بن محمد شاه وزیر الممالک اعتماد الدوله قمر الدین خان و میر آتش ابو المنصور خان
بمقابله احمد شاه درانی والی قندهار و کابل عازم شد و در روزیکه قمر الدین خان وزیر بضرب گلوله توپ احمد شاه درانی
وديعت حیات سپرد در همان روز امیسری سنگه مضطرب شده از لشکر احمد شاه بن محمد شاه بملک خویش مراجعت نموده
بعد چندے در گذشت و بعد از و برادرش مادهو سنگه بن جے سنگه سوائی بر مسند حکومت نشست و پس از و پسرش پرتهی سنگه بن
مادهو سنگه چندے حکم راند و بماند اکنون که سنه یک هزار و یک صد و نود و پنج هجریست برادرش پرتاب سنگه بن مادهو سنگه بر مسند
ریاست در جے نگر قیام میدارد متهرا شهریست بر ساحل دریاے جمن مشتمل بر بتخانه هاے عظیم و دریاے جمن سمت شمال آن گذرد
و مولد کشن بن باسدیو که او را هنودان کنهیا گویند و او را اهل حلول واجب تعالے میدانند که بزبان هندا و تار میگویند آنجا بود و در آنشهر
مکانے بمعابد کیسورائے مشهور بوده محمد اورنگ زیب عالمگیر بادشاه در عهد سلطنت خویش قدری ازان بشکست و باقی را همچنان گذاشت
مسجد مقرر فرمود و بر ساحل جمن عبد النبی خان حاکم آنجا زینه مسقف تعمیر نموده در وسط شهر مسجدے عالی احداث کرد تا هنوز مسجد
عبد النبی خان مشهور است راقم حروف وقتی آنشهر را دیده مینار طرفین مسجد با نمر تبه ارتفاع میدارد که کمتر کس را یارای صعود
بر آن باشد گویند عبد النبی خان در شفقت و مرحمت سر آمد روزگار خویش بوده تسخیر دلهاے هنودان شهر بمرتبه کرده بود که چون
در گذشت مردم هنود تا هنوز بسر انبس ع بینی جی تم بن متهرا سونی + بالجمله آنجا اکثر هنودان مسکن میدارند و پیرهٔ متهرا که قسمی از شیرینی
است معروف و در لطافت و لذت آن مشهور و از متهرا سمت شمال اندک مائل بمغرب بمسافت سه کروه بر کنار جمن بندر ابن

نام جائے است با عمارات آراستہ و پیراستہ و بازاری مختصر کہ بست و پانزدہ دکاکین بقال و پان و گلفروش و مثل آن دارد و اکثر
درویشان ہنود اہل کمال در کنجہاے بندر ابن و قلیلی از فقراے اسلام در حجرہ ہا استقامت میدارند و مشہور است کہ آن مکان سیرگاہ
کشن بودہ ذکور و اناث آنجا ہمہ در کمال خوبصو. تی میباشد ہر کسے کہ آنجا سیر و تماشا کند بے شبہ سورش عشق و شوق مجازی و حقیقی بسبب
استعداد و وبالا گردد در آتم حروف در سن یازدہ سالگی مطابق سن یک ہزار و یک صد و چہل و سہ ہجری موافق سال سیزدہم از جلوس
محمد شاہ ہمراہ شاہ نواز خان ولد بہادر الملک سر بلند خان کہ از دہلی ناظم صوبہ آگہ آباد بہ نیابت پدرش شدہ میرفت وارد متہرا گردید
و باشاہ نواز خان بسیر بندرابن رفت تماشاے عجیب و غریب و حسن بدیع کہ بیرون از توصیف و احاطہ تحریر بہت مشاہدہ کردہ چہ ہر روز سہ چہار
گھڑی روز ماندہ از مردان امرد و سبزہ آغاز و زنان نوخیز نارپستان مابین سیزدہ و بست سالہ در حسن و جمال چون حور و غلمان بازیب و
راستگی تمام ہوش ربائے مردم در جائے معہودہ کہ عرصہ گاہ فراخ دل کشادہ است حاضر آیند و تا یک گھڑی شب بچابازی بسر رود و نغمہ
و خندہ بازی با یکدیگر بسر مے برند بعد ازان مجلس تمام شود زنان چراغہاے چہار رویہ و دو رویہ خود را بدست گرفتہ بمقام خویش
مراجعت کنند و مردان نیز با مشعلہا بخانہاے خود روند و این مجمع را کپیان گدڑی نامند در تواریخ مسطور است کہ لشکریان سلطان محمود
غازی غزنوی شہر متہرا را غارت کردہ بتخانہا را آتش دادند و یک بت زرین کہ بفرمودۂ سلطان شکستہ وزن گردید نود و ہشت
ہزار روپیہ و سہ صد و چند مثقال زر بودہ و یک پارہ یاقوت یافتند کہ چہار صد و پنجاہ مثقال وزن میداشت بالجملہ در عہد سلطنت
محمد شاہ جاٹان در شہر متہرا و غیرہ بریاست مستقل بودند و ایشان از احفاد چورامن جاٹ و مدن سنگہ اند چنانچہ سورجمل و پسرش
جواہر سنگہ روزگار بحشمت و اقبال گذرانید سورج مل ہمراہ ابو المنصور خان وزیر بجنگ احمد خان فرخ آبادے آمد
ربا ابو المنصور خان ہزیمت گشت و چون ابو المنصور خان وزیر از احمد شاہ بن محمد شاہ بنی کرد سورجمل بر فاقت ابو المنصور خان
بر دولت و تمام شہر کہنہ شاہجہان آباد را غارت کرد و عمارات عالیہ را بکند و آخر بر دست نجیب خان روہیلہ در رزم بقتل رسید
پسرش جواہر سنگہ بجاے او نشست و مرتبہ اش در حشمت و شوکت از آباو اجداد در گذشت و آخر بر دست در ویشی کیمیا
بحلے ہمتاے تعلیم صنع کیمیا بر جم کاردش کشتہ شد و بعد از و برادرش نول سنگہ بن سورجمل بریاست نشست و آن را امیر الامرا
ذو الفقار الدولہ نجف خان بزرمہاے منوالے از دنک وغیرہ قلاع متبرہ جاٹان دفع کرد چنانچہ اکنون ملک متفرقہ جاٹ از
توابع اکبر آباد در قبضہ تصرف نجف خان است **کالپی** شہریست بر ساحل دریاے جمن و مصری واولہ کالپی کہ قسمی از شیرینی
نیز ازینجاست بنام بود اکنون آن بلک را گنگا دہر بن گوبند پنڈت دکھنی متصرف است شاہ سید محمد ولد ارشد شاہ
باقی را سید احمد کالپوی در زمان خویش باکمال ذوق و جذب آن حال باخرق عادات و کرامات کوس شہرت می نواختند
و اکنون اولاد و احفادش در مکانے از توابع کالپی این رو دے دریاے جمن جانب شمال بر سجادہ ارشاد تمکن اند
قنوج شہریست قدیم در زمان پیشین تختگاہ رایان ہند بودہ و از آنجملہ راجہ سورج است از احفاد ہند بن جام بن نوح ع
چنانچہ در ضمن دہلی اندراحوال راجہاے اولاد ہند بن جام مرقوم است بالجملہ شہر قنوج بروایت مؤلف خلاصۂ تاریخ
و منہاج المسالک در ساحل دریاے گنگ واقع است و اکنون از ان دریاے مذکور خصوص در تابستان یکدو کروہ فاصلہ دارد و
موسم برشکال متصل آن شہر بر سد در تاریخ روضۃ الصفا مسطور است کہ بر پنج میل بزرگ پنج قلعہ داشتہ چنانچہ اکنون

از ان قلاع بحر تل باقی نمانده و آن هر پنج قلعه را سلطان محمود غازی غزنوی قهراً گرفته بود و در زمان سابق در قنوج راجه
فور حاکم بود و بجگاهش آله آباد بود و معاصر اسکندر ذوالقرنین بوده و اسکندر با او رزم کرد و او را بقتل رسانید چنانچه
خواجه نظامی گنجوی در اسکندر نامه بری بیفزاید فرد چو فارغ شد از کینهٔ فوریان + کمر بست بر کین فغفوریان + و آن بتقریبی در آله آباد
مرقوم است بالجمله قنوج بروایت مولف صبح صادق در عصرے چنان آباد بوده که سی هزار دوکان پان فروش در آنجا بود و آن
شهر آب و هوائے نیک میدارد اما اکنون چندان آبادی ندارد که تعریف توان نمود و بسیاری از سادات بخاری از ایام
قدیم آنجا مسکن دارند سید شرف الدین ساکن آنجا در سرکار مهابت جنگ علی وردیخان ناظم بنگاله رساله دار عمده و جلیل القدر بوده
و اکنون پسرش رحیم الدین علی عرف پیر بنگاله بزیور حلم آراسته و بحلیهٔ ادب پیراسته است بوسیله صاحب ما در خدمت میجد
پایم صاحب در زمرهٔ نشیان منسلک و معزز بود استعفاء نوکری داده بوطن رفت گنبد قنوج که قسمے از شیرینی است در طبقائے چون
طباشیر صبح مشهور است **مکن پور** تابع پرگنه بلهور سرکار قنوج مزار پر انوار بدیع الدین شاه مدار آنجاست که هر سال در عشره
دوم جمادی الاول خلقے کثیر از دکن و بنگاله و دیگر امصار هند با علمهاے رنگارنگ آنجا جمع آیند و بعد از اختتام عرس باوطان
خویش روند و آن جماع را بندلے شاه مدار نامند **فرخ آباد** شهریست جدید از ابنیهٔ مظفر جنگ محمد خان بنگش که در عهد
محمد فرخ سیر بنام بادشاه طرح انداخت و دریاے گنگ از شمال بمشرق آن میرود و آن شهر بیست در غایت کشادگی و وسعت
بوفور آبادی تمناے هر کس در آنجا موجود امرود و کنار پیوندی در آنجا بغایت پسندیده بود محمد خان بنگش در ابتداے بجمعدارے
سوار و پیاده بنوکری میگذرانید در هنگامیکه شاهزاده محمد فرخ سیر ابن عظیم الشان ابن بهادر شاه از عظیم آباد بقصد برعزالدین
ابن بهادر شاه خروج کرد و متوجه مغرب گردید محمد خان بنگش با چهل هزار سوار ملازمت محمد فرخ سیر نمود و بمنصب هفت هزارے
هفت هزار سوار و بخطاب غضنفر جنگ سرفراز گردید و در جنگ شاهزاده اعزالدین ابن برعزالدین ساعی جمیله بظهور رسانید
و از حضور محمد فرخ سیر در جلدوی آنخدمت پرگنه شمس آباد و بهوج پور و مهر آباد وغیره جاگیر یافت و بفاصله دوازده کروه از قصبهٔ
شمس آباد که آبادی افاغنه است در حدود پرگنه بهوج پور بر لب دریاے گنگ شهرے عظیم بنا نهاد و بفرخ آباد موسوم ساخت
و دیگر آبادی قایم گنج بنام پسرش تعمیر نمود و بتدریج از سرحد کول باشاه پور اکبر پور که مسافت صد کروه تخمیناً باشد امصار متعدده
مثل محمد آباد و دریا گنج و خدا گنج و نبی گنج و علی گنج و یاقوت گنج و شمشیر گنج و کاسگنج وغیره آباد ساخت و بعد چندے اکثر ازین
آبادیها بر دست ابو المنصور خان و نایبش راجه نول رائے خراب و ویران گردید و حقیر درین هنگامه بار راجه نول رائے
بوده الغصه محمد خان بنگش بعد شهادت عبد الله خان و حسین علی خان سادات بارها در عهد سلطنت محمد شاه تغیری گردیده بار
ماکر بنظامت اله آباد رسید و از خلافت بمناصب پسران و همراهیان سرافراز گردید و در السنه عوام به پنجاه و دو هزاری مشهور گشت
و پیش ازین راجه ستر سال دلکه و بوندیله نیز پیش گویند کالپی و مهوبه و سونده وغیره محالات جاگیر او را در تصرف آورده بود
محمد خان بنگش با بست هزار سوار از الله آباد عبور جمن نموده متوجه چتر سال گشت چتر سال با جمعیت شصت هزار سوار و یک لک
پیاده و توپخانه بسیار بزرم پیش آمد و نزدیک موضع اجونی عمله پرگنه مهوبه قتالے فاحش نموده منهزم بکوهستان گردید و
غضنفر جنگ ظفر یافت و آخر الامر چتر سال از راه مکر و فریب اطاعت اختیار نمود محمد خان بنگش تا دو سال نواح جیت پور را

خیمه گاه ساخت و در خلال این احوال چتر سال باجی راو و غیره فوج دکنیان را طلب داشت و خود از آمدنش مطلع شده بجیله
سد انجام سفر کرده همراه محمد خان بنگش پیش بادشاه روانه شود رخصت یافته بمسکن خود رفت ناگاه باجی راؤ دکنی با منصب هزار سوار
در رسید و بوندیله ها از سوار و پیاده هر قدر که توانستند باجی راو را امداد کردند شورش عظیم برپا شد محمد خان بنگش آماده جنگ گردید و
در اکثر روز ها بر فوج مخالف ظفر یافت باجی راو تاب صف جنگ نیاورده در انسداد راه در رسد غله کوشید بمرور ایام گرانی غله در
لشکر بنگش پدید آمد و رخ خوب ماکولات نیاورده روپیه کشید ازین سبب اکثر سرداران راه پیدلی سپرده متفرق شدند و قلیلی از ناموران
ثبات ورزیدند محمد خان بنگش ناگزیر برگشته بقلعه جیت پور پناه برد مخالفان بمحاصره قلعه پرداختند محمد خان متحصن گشت مخالفان در تضیق
حصار سعی بلیغ نموده غله حکم عنقا گرفت غیر از آب در آن قلعه چیزے نبود و آن بدل ما یتحلل ابدان حیوان نمے شد ابدان و بجان تحلیل شدن
گرفت مردم بیرون قلعه شبها مخفی زیر دیوار قلعه آمده از جنوب ماکولات آرد مغوش ماسخوان بهایم فی آنار بقیمت صد روپیه
سودا میکردند و آنچنان بوده که مردم قلعه صد روپیه در فوطه بسته از دیوار قلعه زیر آویختند و تجاران صد روپیه میگرفتند و عوض
آن در همان فوطه یک آنار آردے بستند تا مردم بالا میکشیدند و این گرمی بازار زیاده از سه چهار روز نماند مسلمانان بگوشت
اسپ و سیر روزگار میگذرانیدند تا آنکه موسم برسات برسر رسید باجی راو ملک خود مراجعت نمود و بندیله ها همچنان قلعه را
محاصره داشتند در خلال این حال قایم خان خلف ارشد محمد خان بنگش که قایم جنگ خطاب داشت با سی هزار سوار
بکنار دریاے جمن بکمک محمد خان رسید بوندیله ها هراسان گشته در مصالحه زدند هگی چهار صد یا نصد کس از قلعه برآمدند شخصیکه
درین قضایا حاضر بوده راقم حروف آنچکایت از کتابش مرقوم نموده بالجمله محمد خان بنگش بعد ازان بصوبهداری مالوه رسید و در
سال آنجا بسر برد و بدهلی آمد و در خلال این احوال نادر شاه والی ایران اکثر ممالک ترکستان را بالضبط در آورده بقندهار رسید و
در یکنیم سال آنرا از افاغنه بگرفت و متوجه هندوستان شد محمد خان بنگش در آن وقت حسب الحکم محمد شاه در دهلی بحفاظت
محله اقیام سید اشت بعد از قتل عام دهلی و مراجعت نادر شاه از محمد شاه رخصت شد بفرخ آباد آمد راقم حروف ازان آوان
براه فرخ آباد بدهلی میرفت سعادت ملازمتش دریافته راهی شد و غضنفر جنگ محمد خان بعد چندے بمرگ طبعی در گذشت بعد
از و پسرش قایم خان که قایم جنگ خطاب داشت در فرخ آباد بجاے او نشست او شکار دوست بود با سعد الله خان ابن
علی محمد خان روهیله مخالفت آغاز نهاد سعد الله خان بمصالحه خواست قایم خان از گفته محمود خان بخشی که مدار المهام او بود
نه پذیرفت سعد الله خان آماده حرب گشت قایم خان با او مصاف داد و بقتل رسید و این قضایا در ضمن آنوله در صوبه شاهجهان آباد
در احوال علی محمد خان روهیله مرقوم است بالجمله بنعش قایم خان را بیافتند تا مدتے در از شهره زندگانی او در آفاق ماند و شخصے بهمان
هیئت خود را بآن نام مشهور کرده چند سال گرمی بازار خود نمود راقم حروف او را دیده بود بالجمله بعد قایم خان وزیر الممالک ابو المنصور خان
بفرمان احمد شاه بفرخ آباد آمد و خانه او را ضبط کرد گویند که از نقد و جنس شصت لکهه روپیه سر انجام یافت و تمام اولاد و احفاد
و چیله هاے نامی محمد خان بنگش را اسیر کرده بقلعه آله آباد فرستاد و آنجا بقتل رسانید و بر مملکتش متصرف گشت و آنرا براجه نول رائے
تفویض نمود و احمد خان بن محمد خان بنگش را که مجهول و مفلوج پنداشته و از ان جاے نگرفته رها کرده بود او باغوای افاغنه
مقیم آباد که سرگروه آن رستم خان نام داشت خروج کرد و بار اجه نول رائے متصل سمدن رزمے صعب نموده او را

بقتل رسانید وزیر الممالک ابو المنصور خان با امیران شاهجهان آباد و جاٹ بجمعیت یک لکهه و سی هزار سوار که از دهلی بنا بر امداد
راجه نول رائے برآمده تا بمرهره رسیده بود خبر قتل نول رائے شنیده بسر احمد خان رسید احمد خان با نه ده هزار سوار و پیاده
باوزیر رزمے صعب نمود و رستم خان افغان که باعث این شورش و هنگامه بود از دست افواج جاٹ و اسمعیل خان رساله دار وزیر منهزم
شهو گر بخیت جاتمان و اسمعیل خان تاخته و راتعاقب کرده بقتل رسانید در خلال این احوال احمد خان فرصت یافته قرار بر قرار اختیار نموده
مردانه بکوشید و بر وزیر حمله آورد و اسمعیل خان که با جمعیت آراسته پیش روے وزیر ایستاده بوده او را بقتل رسانیده بر وزیر الممالک
ریخت پنجهزار مغلیه کلاه پوش که با تفنگ ها از اسپان پیاده شده اطراف فیل وزیر ایستاده بوده یک قلم رو بگریز نهاد و احمد خان
بر فیل وزیر رسید و وزیر زخم تفنگ خورده در حوضه بغلطید افغانان بر غنیمت افتادند فیلبان به یکبا فیل را از معرکه برآورده رو بگریز
نهاد و وزیر بشاهجهان آباد آمد احمد خان با فتحے چنان مستظهر شده مستقل گشت و پسر خود محمود خان را با جماعه افغانان بلکهنو روانه کرده
شادیخان نامی را با له آباد فرستاد تا بر ملک وزیر متصرف شوند رائے پرتاب نراین و خانعالم بقاء الله خان که در لکهنو بودند
و هر اسان بے گذرانیدند از استماع خبر آمد آمد راجه نول رائے بجمعیت هزار و پنصد سوار از لکهنو با که آباد مراجعت نموده و بجهونسی رسیدند
راقم حروف درین قضایا رفیق پرتاب نراین بوده علی قلیخان کرجی نائب صوبه آله آباد که خطاب حیدر قلیخان میداشت بملاقات
رائے موصوف و خانعالم آمد چون شنید که شادیخان با جمعیت بست هزار سوار و پیاده حشری انبوه از فرخ آباد متوجه آله آباد است
بصوابدید رائے مذکور با فوج خویش و قلیلی از شاه رائے موصوف بمقابله شادیخان شتافت متصل کوڑه جهان آباد تلاقی فریقین اتفاق
افتاد شادیخان بعد از زد و خورد منهزم بفرخ آباد رفت و علی قلی خان منظفر و منصور با له آباد آمد و محمود خان ابن احمد خان که از جانب پدرش
بلکهنو رسیده بود بے منازعتی استقلال یافت احمد خان از هزیمت شادیخان بهم برآمد و با عساکر بسیار از سوار و پیاده متوجه اله آباد
شد رائے پرتاب نراین و خانعالم و علی قلی خان در قلعه اله آباد در آمدند و بر دریاے جمن متصل نبی دروازه قلعه پل کشتیها بستند
و لشکر را آنروے جمن بجنوب قلعه قرار برقرار داده احمد خان باله آباد رسید و راجه پرتهی پت این چنبر دهاری ابن بے سنگه
سوم بسنی راجه پرتاب گڈه او را اطاعت کرده بخدمت پیوست و تسخیر قلعه آله آباد را بر ذمهٔ خود گرفت رائے پرتاب نراین در
قلعه متحصن شد احمد خان بمحاصره پرداخت و حسب الحکم راجه بلوند سنگه بنارسی از بنارس بجهونسی آمده استقامت کرده پیشکش و تحایف
به احمد خان ارسال داشت و بخدمت بآمد و بعد چند روز رخصت بانصراف حاصل کرده به بنارس شتافت همدرین اثنا محمود خان ابن
احمد خان حسب الطلب پدرش از لکهنو بجهونسی آمد و خیمه زد راجه اندر گرشائین که در اکه آباد برای غسل گنگ آمده بود رفیق رائے پرتاب نراین
شده و رزم مساعی جمیله بظهور رسانید در خلال این احوال وزیر الممالک ابو المنصور خان شکستگیهاے شکست را درست نموده
و ملهار راو دکهنی را مبلغ کثیر قریب شصت لکهه روپیه داده بمدد خود خواند ملهار راو با شصت هزار سوار بخدمت وزیر پیوست و وزیر از
شاهجهان آباد با لشکرے آراسته بفرخ آباد شتافت در خلال این احوال شیخ معز الدین خان با شیخزاده ها و ملک زاده هاے لکهنو و
کاکوری اتفاق کرده گماشتگان محمود خان از لکهنو براند احمد خان از استماع مراجعت وزیر بعد از پنجاه و چهار روز از پاے قلعه اله آباد
برخاسته و ایلغار کرده بفرخ آباد رسید و بر متصل آن وزیر الممالک هم بفرخ آباد آمد احمد خان توقف در فرخ آباد مصلحت ندیده در
کنل گنگ که بمفاصله دو کروه از فرخ آباد است لشکرگاه ساخته آماده جنگ گشت وزیر متصل سنگین رام پور بر دریاے گنگ پل کشته

نبست و ملهار راؤ وغیره دکهنیان با فوج خود حکم عبور فرمود و خود با جماعه قلیل بر سر پل بایستاد و سعد الله خان ابن علی محمد خان که بظاهر
بے استصواب حافظ رحمت دوندیخان وغیره رؤسا بکمک احمد خان آمده بود با دکهنیان رزمے صعب کرده منهزم گشت و همان شب
احمد خان با جماعه خویش از دریا گذشته بسعد الله خان پیوست و با یکدیگر بکوه کماؤن پناه برده و حافظ رحمت خان بگرگ آشتی پیش وزیر
آمد و در لشکر بماند وزیر بتعاقب افاغنه ورو هیله شتافته بمحاصره آنها پرداخت و بالآخر بعد چند ماه فیمابین بمصالحه اتفاق افتاد وزیر نصف
ملک احمد خان را بدکهنیان بخشید و دیگر ازان باحمد خان تفویض نمود احمد خان بفرخ آباد مستقل گشته به نیکنامی تمام امارت نمود و در عهد
سلطنت عالمگیر ثانی معرفت عزیز الدین خان وزیر بسیره آصف جاه نظام الملک از پیشگاه خلافت امیر الامرا بخشی الممالک غالب جنگ
احمد خان بهادر خطاب یافت هنگامیکه در آخر عهد سلطنت عالمگیر ثانی احمد شاه ابدالی بتحریک حافظ رحمت خان وغیره رؤسای رو هیله و
بخشی الملک احمد خان بنگش از قندهار و کابل بهند آمد و بهاؤ دکهنی را بالقتل رسانید و دیار مابین گنگ و جمن از دکهنیان انتزاع نمود از انجمله
چکلهٔ کوره بشجاع الدوله و اناوه بحافظ رحمت خان و ملک احمد خان که از وقت مصالحه وزیر الممالک ابو المنصور خان و بخشی الملک احمد خان
شده و وزیر موصوف نصف ملک احمد خان را بملهار راو دکهنی داده بود آنرا باحمد خان تفویض نمود چنانچه بندے ازان بتقریبی در اقلیم دوم
در ضمن آخر صوبهٔ خاندیس در احوال بهاؤ دکهنی مرقوم است بالجمله او امیرے عالی همت و قدردان نجبا و مردم خاندان بزرگ بود و در مروت و
شجاعت و سخاوت و پاک اعتقادی در عصر خویش ثانی نداشته در زمان امارت او اکثر امیران دهلی که از دست بُرد احمد شاه ابدالے که در
شاه جهان آباد واقع شده بود بمثل غازی الدین خان ابن نظام الملک آصف جاه و امیر زاده گان عظام و بسیارے از درویشان و فقیران
نامور و محتاجان و غریبان از شهر دور و نزدیک او ازهٔ سخاوتش شنیده بفرخ آباد آمدند و مقیم گشتند و بهره وافر بمقدار همت خود ها از خوان نعمتش
می یافتند و بدستور خادمان بر درگاه متبرکات می آوردند و نذورات گرفته میرفتند و آور اضافه ها بوده که هرچه از ملک تحصیل می آمد ازان یک
حصه شش خانواده و سلسله مثل قادریه و سهروردیه و چشتیه وغیره در خریطه های علیحده نگاه میداشت و از هر جا که خادمی میرسید می پرسید
که خادم کدام درگاه و از کدام سلسله است او را ازان خریطه بهره میداد و دیگر هر چیز از ماکول و مشروب و ملبوس و امثال آن بنظر او
می درآورده اول ازان یک چیزے بنام الله برآورده بفقیران میرسانید و قتی برائے خود لباس جامه بساخت و اتفاقات حق نظر
فراموش کرد هنگام پوشیدن بیادش آمد که حق نظر ازان جامه نداده خیاط را بخواند تخته تخته ازان جدا کرد و فرمود که این تخته ها را هر یک
فقیران برسانید روزے راقم حروف در مجلس نشسته بود عرض شد که درویشی از جونپور آمده او را بخواند درویش بیامد و مصافحه کرد و شیشه
روغن خوشبو پیش نهاد و بسیار خوشوقت شد و کرم بپرسید و بخدمه فرمود که پنبه ازان تر کرده و در دُرجی نهاده بنام الله بدرویش رسانید
و بعد ازان خود بوے کرد و قتی در شب برات آلش باری بسیار پیش او آورده فرمود که ازان بنام خدا الفقرا بدهند تا طفلان در دلشان
تماشا بینند و اکثر بنا بر سیر و تماشاے شهر فرخ آباد سوار شدے و خیرات و نذور بدست چیله هاے عمده مثل مخر الدوله و مهربان خان و رحمت خان
وغیره میداد و میفرمود که تا بفلان محله و مقام میرویم و شما فلان فلان طرف بروید و بهر یک درویش و سایل این نذورات رسانید و دیگر
حاصله تفریح طبع او بوده که اقمشه رنگ بفت و کمخواب در موسم سرما بسالسته و امثال آن از بسر سامان نخته ها و بسته ها می طلبید و آنرا بر فرش
پراگنده میکرد و ساعتی بمدید و برخاسته بطهار تخانه میرفت خدمتگاران و فراشان و چیله هاے عمده و دیگر اهل خدمت هر کسے که میخواست
ازان اقمشه میگرفت و پنهان می نمود چون از طهار تخانه بیرون می آمد حکم میفرمود که اقمشه را بدستور در بسته ها و نخته ها بگذاشته پیش

میرسامان ببرید و هیچ از کم و کیف آن چیزے نمی گفت و کاهای مهلع بر فرش میریخت و باسیبجا میرفت مردم دست یغما کشاده جیب و آستین خود را پر میکردند و چون بازمے آمد چیزے بفقرا میرسانید و باقی را همچنان ناشمرده باندرون محل میفرستاد تا صرف کنند راقم حروف از رفاقت میر محمد قاسم خان عالیجاه ناظم معزول صوبه بنگ از کوهدر خاسته با کمال بے سامانی بوطن نشست نشیند ولے استدعای راقم برو اثر طلب بدست میوره فرستاد راقم حروف با پنج کس یکے از سجان محمد پسر راقم و دیگرے غلام محی الدین ابن غلام قطب الدین نبیره روح الامین خان و امام علی ولد مصطفے حسین برادرزاده حقیر و حیدر بخش ابن سعد الله برادرزاده رضاعی راقم بمجی احد الله از زمره برادران شیوخ و همه بی اسپ در کمال شکستگی بر پالکی کهنه نشسته بجدیتش رفت و هنگام ملازمت بتقریب مبارکباد شادی گتخدائی پسرش مظفر جنگ که درهمان ایام شده بود پنج کله قند لکهنؤ مع پنج روپیه نذر گذرانیده همانشب مع پنج خوان طعام مرحمت فرمود مردم گفتند که پانصد روپیه جهت ماهوارے مقرر شد چه برخوان اسارت پانصد روپیه است و همچنان شد که خریطه پانصد روپیه نقد بر دست چوبدارے فرستاد حال آنکه شرح یک سوار خوش اسپه در سرکارش بست و پنجر روپیه بود یکسال اتفاق اقامت آنجا افتاد چون شورش مرهٔ بصلح انجامید هر یک رؤسا را دوشاله ها انعام داده رخصت نمود راقم نیز رخصت شده بوطن آمد و او بعد از یکسال پسرے آخرت خرامید و بعد از و پسرش مظفر جنگ بهادر ابن امیر الامرا بخشی الملک غالب جنگ احمد خان بهادر ابن مظفر جنگ محمد خان بنگش در فرخ آباد برسند امارت نشست و از پیشگاه سلطنت شاهعالم عالی گهر بادشاه بخطاب امیر الامرا بخشی الممالک فرزند خان مظفر جنگ بهادر سرفراز شد و دست جود و کرم بکشاد و در مراعات علما و فقیران عصر از سالیانه و روزینه داد سخاوت بداد روزے در محفلش درویشی مجذوب آورده پانصد روپیه نقد و لباس فاخر از دوشاله و فرغال و امثال آن نذرش کردند یمی عرض کرد که مجذوب است و خبر ندارد فرمود که میدانم اما مروت نمیخواهد که محروم رود هنگامیکه شاهعالم عالی گهر بادشاه موجب عرض مهاجی سیندیه بمثل دکنی از آله آباد بسمت دهلی براه فرخ آباد نهضت فرمود امیر الامرا بخشی الممالک فرزند خان مظفر جنگ بهادر باستقبال شتافت و بملازمت رسید همانروز بخلعت فاخره ملبوس خاص و جیغه و سرپیچ مرصع و شمشیر و زنجیر فیل و اسپ اعزاز یافت و همچنین عنایت خرد مند خان ابن خدا بنده خان و بعضی از برادران بخلاع شاهی ممتاز شدند و بادشاه را بفرخ آباد آورد و گویند که چیوتره یک لک و بست هزار روپیه که عبارت از چیوتره سوالک روپیه است بسبت بادشاه برآن جلوس فرمود و از فیلان کوه پیکر و اسپان تنادر و جواهر آبدار و اقمشه و اسلحه و دیگر تحائف بسیار بنذر گذرید و یکدو منزل همراه رکاب بادشاه رفت و رخصت انصراف حاصل کرده بفرخ آباد مراجعت نمود و اکنون خوان احسان بر حاضر و عوام گسترده بکامرانی بسر میبرد و انگیزیان با او اختلاطی عظیم دارند خدا بنده خان ابن مظفر جنگ محمد خان بنگش با برادر خویش امیر الامرا احمد خان بحشمت و شوکت تمام باتفاق بسرے برد و در جود و سخاوت و متانت رائے معروف بوده و صبیه اش در حباله نکاح بخشی الممالک فرزند خان مظفر جنگ ابن غالب جنگ احمد خان است چون برادرش امیر الامرا احمد خان درگذشت خدا بنده خان پس از یکدو سال بدهلی شتافت و از پیشگاه سلطنت شاهعالم ثانی عالی گهر بادشاه بخطاب و خلاع و فیل و اسپ و شمشیر و همچنین خلعت ارشدش خرد مند خان اعزاز یافت و فرمان جاگیر از پرگنه سکندر آباد و بارگنه آبرونے مجموع بست و دو محال بنام برادرزاده خویش بخشی الممالک فرزند خان حاصل کرد و بفرخ آباد مراجعت نمود و بعد از خلف ارشدش خرد مند خان ابن خدا بنده خان بهادر سرجنگ افتخار یافت و اکنون مدار المهام و مختار کار سرکار امیر الامرا فرزند خان مظفر جنگ بهادر است و در اخلاق حمیده و صفات پسندیده کوے از اقران ربوده از جمله آن دستگیرے ضعفا و قدردانی نجبا و آراستگی عساکر دستی قوی دارد و از راه حق پرستی و خدا ترسی همان

بخدمت آزاده گان بسته و بر در دلها نشسته وارد و صادر از بحر احسانش بهره یاب و کامیاب اند اکنون کمیت قلم در میدان اظهار احوال املاک پیغمبران و سرگذشت ایشان سبکعنان سازد و پوشیده نماند **شام** و لایتیست وسیع حق سبحانه تعالی آن را ارض مقدسه خوانده و محمد ع فرموده که نیکوئی ده قسمت و نهه قسم آن بشام است و یک قسم در تمام جهان و از خواص شام یکی آنست که هرگز از ولی خالی نبوده و ابدالان که هفتاد تن اند در شام میباشند و مولف عجائب المخلوقات مے آرد که یک ارش زمین در شام نمایند که جبرئیل علیه السلام بدانجا نزول نکرده و یک صد و هشت و چهار هزار پیغامبران از ان دیار برخاسته اند در کتاب مسالک ممالک آورده که غربی شام روم سیاهے برا قم میگفت که از شام چهل منزل قسطنطنیه که دار الملک روم است مسافت میدارد اکثر منازل آب و آبادانی ندارد و شرقی آن بادیه ایست تا فرات و جنوبیش سر حد مصر و تیه بنی اسرائیل است **فرد** جسم است زمین بهفت اندام * نافش غرب است و پشت او شام * و بهترین ولایات شام فلسطین است و ابتدای شام نیز از وست و در زمان سابق شداد بعد برادر خود شدید بسلطنت شام رسید و بهود علیه السلام ایمان نیاورد و او آنست که بهشت ساخت و حوالش در اقلیم اول گذشت و دار الملک شام بیت المقدس است **بیت المقدس** مهبط وحی الهی و محل توطن انبای بنی اسرائیل بوده و گویند که از بیت المقدس شهر مصر هفده روز مسافت است و آب در آن منازل نیست مگر یک چاه در منزل هشتم و چاه دوم نزدیک بیت المقدس که ازین چاه بیت المقدس بنچکروه مے ماند بالجمله آن شهر را العبری المیا میخوانده اند و در کتاب عجائب المخلوقات مینویسد که در آخر الزمان تمام عالم خراب گردد الا مکه و مدینه و بیت المقدس و در قیامت حشر آدمیان در آن موضع کنند و بنی اسرائیل از والد خود کنعان هجرت کرده در بیت المقدس توطن گزیدند داؤد ع در وقت خویش باتفاق علمای بنی اسرائیل مسجد اقصے را بنا نهاد چون دیوار آن بقد آدمی رسید بر طبق وحی که اختتام آن بر دست دیگرے حکم رفته دست از تعمیر باز داشت و چون سلیمان ع بر مسند نبوت بنشست در اتمام مسجد اقصے و تعمیر بلده بیت المقدس اهتمام فرموده شهرے بساخت مشتمل بر دوازده سور و بناے آن شهر را از سنگ رخام نهاد و گویند که هر روز صد هزار سنگ تراش در آن شهر کار میکرده اند و سی هزار کس از جبال سنگ را بریده اند و هفتاد هزار فیل و شتر سنگبار کرده بشهرے آورده اند و بعد از اتمام آن شهر دیوان بمعاون و بجور شتافتند جواهر موفور و دُرر غیر محصور جهت زینت مسجد آورده و در آن قبه نمودند مسجد اقصے در شرقی بیت المقدس واقع شده و طول آن مسجد هفتصد و شتاد و چهار ذرع است و عرضش چهار صد و پنجاه و پنج ذرع و شش صد و هشتاد و چهار استوانه دارد و هر شب چهار هزار قندیل روشن میکرده اند و هزار گز حصیر هر سال صرف فرش آن مے شد و هفتصد فراش در خدمت آن مسجد بوده و پنجاه خم از نجیمیه آب کردن در آنجا گذاشته بوده و چهار صد منبر داشته و در صحن مسجد مصطبه ایست که ارتفاع آن پنج ذرع است و میان مصطبه قبه عظیم است تمثن که آنرا قبة الصخره گویند و در دون قبه سنگیست که اثر قدم محمد ع بر یکطرف آن ظاهر است و آن حضرت اسرائے از آنجا بمعراج رفته و یکطرف آن سنگ بموافقت رسول ع قریب دو ذرع از زمین برخاسته بود که آنحضرت فرمود تا همچنان بحال خود ماند و محراب مریم زکریا که نماز آنجا میکردند و ذکر نبی سلیمان علیه السلام که در آنجا خدا را یاد میکرد و در بیت المقدس است القصه مسجد اقصے اول مسجدیست که در عالم ساخته شده چنانچه کعبه اول خانه ایست که بر روی زمین عمارت یافته و از ابن عباس مرویست که در تمام مسجد اقصے بگذشت زمین نیابی که بران پیغمبرے نماز نگذارده باشد و یا آنکه فرشته مقام نکرده محراب داؤد علیه در بیرون شهر است و مقام خلیل در سه کروهی واقع است و گویند که در دو فرسنگ بیت المقدس دیهی است که آنرا ناصره جلیل خوانند و لادت عیسی ع در بیت اللحم که شش میل

از بیت المقدس است متولد شده و هم از آنجا باسمان رفته قبر ابراهیم و اسحق و یعقوب و یوسف و سارة آنجاست حملهٔ اول در عهد اسلام محراب مسجد اقصی بسمت کعبه است ساخت و در چهار صد و هفتاد و نه هجری فرنگیان بر آن غلبه یافته شده محرابهای اهل اسلام را خراب ساختند و تود و پنج سال در تصرف داشتند تا در پانصد و هشتاد و پنج سال هجری ایوب از انجوره اسلام در آورده و شعار مسلمانی آشکار کردند داود و سلیمان و یونس و اشعیا و ارمیا و دانیال و زکریا و یحیی و عیسی ع و دیگران در بیت المقدس متولد شده بالجمله فوت سلیمان ع اولاد آنجناب در بلاد شام حکومت کردند و ایشان در میان بنی اسرائیل چون خلفای راشدین آمدند در اسلام اول آن طایفهٔ رحبعیم بن سلیمان بن داود ع است و بعضی او را پیغمبر دانند و بعد از و پسرش ابیا بحکومت نشست و بت پرستی گزید و بعد از و پسرش آسا بخلافت رسید و بدین خدا باز گشت و گویند که پیغمبر بوده و خلق که در عهد پدر او بت پرست شده بودند بدین حق خواند ایشان ملک هندرا بخواند ملک هند از راه دریا به بیت المقدس رسید آسا بزر بگاه شتافت هندوان هر تبرکه انداختند با ایشان باز گشت همه بگریختند و بکشتی های خود رفتند ایزد تعالی کشتی ها را غرق کرد آن محاویل همه بمرزند آب آنها را باخواسته ایشان بیرون افگندند لشکر آسا مال را بدست آورده و مظفر و منصور باز گشتند و بعد از و پسرش و چند دیگر از احفاد وی یکی بعد دیگری بخلافت نشستند تا آنکه احدیاهو بخلافت رسید از رحبعیم تا احدیاهو شش صد و سی و چهار سال سلطنت کردند و بعد احدیاهو پسرش عثلیاهو بدولت رسید و بر کنیزک ساحره عاشق شد کنیزک بر ملک او استیلا یافت و بسیاری از ذریهٔ سلیمان ع را بقتل رسانید عثلیاهو هفت سال سلطنت کرد و در یکصد و هفتاد و هشت از وفات موسی ع در گذشت و بعد از و برادرش لواش چهل سال و بعد از و پسرش اصعاریو بیست و نه سال و بعد از و پسرش عزیاهو پنجاه سال و بعد از و پسرش لوعم شانزده سال خلافت کرده یونس ع در زمان او مبعوث گشت و بعد از و پسرش احدشا نزده سال و بعد از و پسرش جرقیا بحکومت نشست و شعیا ع وحی یونس در عهد او مبعوث گشت و در سلطنت او سحاریب و ملک دامل لشکر به بیت المقدس کشید و با جرقیا رزم کرد جرقیا اسیر شد و نجات یافت مدت سلطنتش بیست و نه سال و بعد از و پسرش منوشاه پنجاه و پنج سال و پس از و پسرش امون شصت و یک سال و بعد از و پسرش یوشیاهی و یک سال پس از و پسرش یهوناحین که او را فرعون نخجم از مصر تاخته اسیر کرد و بعد از و برادرش یهوناقیم در بیت المقدس بر تخت نشست و پانزده سال سلطنت کرد بخت نصر از بابل لشکر به بیت المقدس کشید و او مطیع گشت و باز نافرمانی کرد بخت نصر او را اسیر کرده ببابل فرستاد و بعد از و عمش صدقیا بر تخت نشست و مطیع بخت نصر گشت و از مبادر عهد او مبعوث بوده صدقیا بعد نه سال مخالفت بخت نصر آشکار کرد بخت نصر با شش صد هزار به بیت المقدس آمد و قتلعام نمود و صدقیا را اسیر کرد و بیت المقدس را خراب ساخت و دولت ملوک بنی سلیمان ع سیری گشت و این واقعه در نهصد و نود و نه از وفات موسی ع اتفاق افتاد و بعد از بخت نصر اولاد و دیگران بحکومت شام رسیدند تا آنکه بنی عشان از آل سیا که چون ببلاد یمن ببلاد سیل مبتلا شدند طایفه از ان بشام افتادند و قوی شدند و با سبطور ش که بحکم قیصر روم و الی شام بود مخالفت کردند و بر شام مسولے شدند و اول طایفهٔ غسانیان ما السماء عامر بن حارث و اجران طایفه جیله بن الیم که سی سوم ملوک از ماء السماء و بست جیله بعد از و بست و چهار نفر به هود ع میرسند و چون سه سال از حکومتش بگذشت مسلمانان بر دیار شام استیلا یافتند و جیله از شام بمدینه نزد عمر فاروق شتافت و ایمان آورد و آخر الامر بقسطنطنیه نزد قیصر روم رفت و مرتد شد و از ان گروه است حسان بن مندر غسانی که ملک العرب و الشام بود ایمان آورد و در ستاد هجری

بغزای روم درگذشت و بعد از و و یا رشام متصرف مسلمانان در آمد و بسے نگذشت که بنی امیه و بعد ایشان عبد سیان بر آنجا استیلا یافتند و امیرے از امرای ایشان بشام و مصر حکومت کردے چنانچه در عهد خلافت هارون رشید طولون بحکومت مصر رسید و در مصر بیامد و حکومت بعضے از شام ابلاحقه رسید و اول ایشان تاج الدین پیش است که در چهار صد و هفتاد و هجری بفرمان برادرش ملک شاه سلجوقی حکومت بعضے از بلاد شام بالجمله چون زاد بوم اکثر انبیا مملکت شام است بنابران اخبار انبیا علیهم السلام بر سبیل اختصار در ولایت شام بقلم مے آرد تخفی نماند که نوح علیه السلام از شوق السماعین پسر خود شام را که ولیعهد او و از انبیاے مرسل بوده مملکت شام و جزیره و عراق و فارس و خوزستان که بهترین جهانست تفویض نمود و اولاد را بمتابعت او حکم کرد و دعا نمود و اکثر انبیا و اولیا از نسل او باشند و او نه پسر داشت اول ابوالانبیا ارمخشد و دوم ابوالملوک کیومرث که احوال او در ضمن اقلیم اول نوشته شده سیوم اسود که یمن و شام و روم و اهواز و بلوسپران او ینید و فارس پسر بلوست چهارم لوج و بعضے بر اینند که توران او ساخته پنجم اولاد و که فراعنه مصر از اولاد او ینید ششم غیلان که خراسان و منبال پسران او ینید و عراق پسر خراسان است و کرمان و کمران پسران منبال اند هفتم خورشید و هشتم نوک که آذربایجان و ارمان و موهان پسران او ینید نهم ارم و اد اول کسیست که باغ ارم ساخت و باغ ارم باو منسوب است و آن بلوط دمشق بوده و شداد بن عاد که نسب عاد نیز بشام مے پیوندد و همدران مقام بهشت بنا نهاد لاجرم از انیز باغ ارم گفتندے و ارم بن شام ارمن نیز گویند و شهر ارمن نیز از بنائے اوست و او یازده پسر داشت عملیق و نمود از انجمله اند و شام شش صد سال شده در گذشت و بعد از و پسرش ارمخشد بن شام نوح علیه السلام را دشنام داد قوم پرداخت و علوم افلاک که بعد از طوفان مطموس شده بود ظاهر ساخت و شهر حران بنا نهاد و چهار صد و شصت و پنج سال عمر یافته در گذشت و بعد از و فات او فرزندانش صورت او سجده کردندے و آن رفته رفته ببت پرستی کشید و بعد از و شالخ و ور اسرلیخ نیز گویند جانشین شد و چهار صد و سی سال عمر یافت و پسر او ست عابر و هو اپیغمبر علیه السلام و او را عابر نام بوده و لغت عبری باو منسوبست و پیشین از ان لسن بابلی سخن گفتندے جمهور مورخان گویند بعد از نوح و شام و پیش از ابراهیم جرهو او بعد او صالح پیغمبر مبعوث نشده راقم حروف گوید که صاحب تاریخ صبیح صادق ذوالقرنین اکبر را بعد صالح از انبیاے مرسل نوشته اند مگو ید که از او لاد یافث بن نوح علیه السلام است نه از اولاد شام بن نوح و آن در او لاد یافث مرقوم شود بالجمله هود علیه السلام بر قوم عاد و شداد ابن عاد که آن وقت بادشاه بود مبعوث گشت و آن محاویل او را منکر شدند و بطوفان باد هلاک کردند مگر قلیلے که ایمان آورده نجات یافتند و شداد بن عاد آنست که بهشت ساخته بود و احوالش در ضمن اقلیم اول در تحت ولایت یمن گذشت و در حضرموت اقامت فرمود و پنجاه سال دیگر بزیست عمرش از چهار صد و شصت و چهار سال بوده و گویند که بمکه در گذشت و بربیت البدده مدفون گشت و انتخاب بزبد و ریاضت کوشیدے و قصد ق بسیار فرمودے و بتجارت معاش کردے و آنحضرت دو پسر داشت قانع که نور محمد علیه السلام از هود یا او انتقال کرده و دیگر محطان و نوفی که اعراب یمن که ایشان را محطانے گویند از او لاد محطان و محطان پدر سلاطین یمن است و احوال ایشان در یمن عامر بیاید نوشت و اعراب حجاز که ایشان را عدنانی خوانند از او لاد قانع اند قانع در شام اقامت گزید و سه صد و چهل و سه پسر داشت و بعد از و ارعو بن قانع و بروایت سیر ملا معین اشروع بن قانع جانشین پدر گشت و نور محمدی باو انتقال کرد و چون [illegible] و هشت صد و نه سال عمر یافت و بعهد او بمرد و بادشاه شد و بعد از و پسرش سارع بن ارعو و بعد از و تا خره پسر تا خره تارخ است و آذر عبارت از و ست و او مقرب و ندیم نمرود بوده و آذر چون هفتاد و سالگی شد ابراهیم خلیل

از و بوجود آمد و نور محمدی ﷺ از آذر بابراہیم و از ابراہیم باسمعیل ﷺ انتقال کرد ابراہیم خلیل اللہ بن آذر بقولے اولوالعزم دوم و
برو اسیتے اولوالعزم سوم است و اول کسیست کہ رسم ضیافت نہاد و سنگہ بر دراہم و دنانیر زد و سراویل و نعلین پوشید و
قص سارب یعنے بریدن موے بروت و چنبیدن ناخن و کندن موے بغل و سترون موے عانہ و مسواک و مضمضہ و استنجا
باب و ختنہ کردن از سنتہاے اوست و اول کسیست کہ غنیمت را قسمت نمود و اول کسیست کہ در راہ خدا ہجرت کرد و اول
کسیست از فرزندان آدم کہ موے او سفید شد و او معاصر نمرود بودہ و بر و مبعوث گشتہ و قصہ در آتش انداختن نمرود و احتجاب او
قربان کردن آنحضرت اسمعیل را و فدیہ آمدن گوسفند از آسمان وغیرہ اخبار در کتب آسمانی و تواریخ منسب است رقم حروف انچند
مواعظہ از صحایف آسمانی کہ بروے نازل شدہ تحریر مے آرد ای پسر آدم آفریدہ ام ترا بے چشمہاے نو پوشیدہ کہ عبارت از ملکست
ما چون چیزے نادیدنی در پیش تو آید فی الحال چشم خود را بپوشی و ہمچنین ترا بے دہان تو طبقہ امانت ترتیب دادہ ام کہ از سخن ناگفتنی
لب بہ بندے ای پسر آدم چون در دل خود فسادے یابی یا در بدن خود بیماری و یا در مال خود نقصانے یا در روزی خود قصور فہم
شاہدہ کنی بدانکہ ہمہ انہا از شامت سخن لایعنی است کہ بآن متکلم گردہ ای پسر آدم رزق مقسوم است و حریص محروم و بخیل
مذموم و الرزاق ہو لجے القیوم و دینار و ہم شکے نیست ای پسر آدم گرامی دار مہمان مرا ابراہیم گفت خدایا مہمان تو کیست
وحی آمد کہ فقیر و حقیر کہ نزد تو آید آن کس مہمان منست دیگر لے پسر آدم چون غضب بر تو مستولے شود مرا یاد کن تا ترا بیامرزم
برحمت خود در وقتیکہ غضب و قہر بر من ظہور کند لے پسر آدم مرا بعد نماز بامداد و عصر ساعتے یاد کن تا مابین این دو وقت را
از برہے تو کفایت کنم ای پسر آدم بہ بیوند با کسیکہ از تو ببرد و عطا کن با آنکہ ترا محروم کند و سخن کن با کسیکہ از تو سخن نگوید
و نصیحت کن کسے را کہ با تو خیانت کند و عفو کن از ہر کہ در حق تو ظلم کند و نکوئی کن در حق کسے کہ با تو بدی کند تا احسان
سابقان باشی در جیب ابراہیم ﷺ روزے گفت خداوندا چیست جزاے آنکہ متکفل یتیمی و بیوہ شود فرمود کہ او را در روز
قیامت زیر سایہ عرش جائی دہم و انجناب روزے میگفت باکریم العفو جبرئیل ﷺ گفت معنی آن و انے کہ چیست گفت
بگو گفت آنکہ ہر سیئہ کہ محو کند حسنہ بر جاے او ثبت کند عمر انجناب دو صد سال است علے اختلاف الروایات در ہمہ
مؤلف روضۃ الصفا و روضۃ الاحباب بفجات در گذشت و بقولے بیمار شدہ رحلت کرد در کیمیاے سعادت می نویسد کہ
مرگ مفاجات راحت مومن است و حسرت فاجرہ و ایضاً گوید کہ در خبر است کہ مومن را در جات ماندہ بود کہ بدان بعمل خود
نرسیدہ بود جان کندن بر و دشوار کند تا بدان در جات رسد و فاجر کہ نیکوئی کردہ بعوض آن جان کندن بر و
آسان کردہ حبت آنکہ اجر نکوئی او ہمدرین دنیا دارد و در عقبی از بہشت و در جات او را منصیہ نداد و محروم ساخت
لوط برادر زادۂ ابراہیم بودہ و بر اہل مؤتفکات مبعوث گشت و بقولے مؤتفکات پنج شہر از دیار شام بودہ و قوم او عرم بعمل لواطت
و اعلام بر ہمہ نے ابلیس مے پرداختند و تا الاخر آنہمہ بشومی عمل قبیح ہلاک گشتند بالجملہ ابراہیم ﷺ و از سارۂ اسحق و از ہاجر
اسمعیل بوجود آمدند و لقب اسمعیل ذبیح اللہ است و او جد پیغمبر ما محمد است و اسمعیل را حق سبحانہ تعالی لو فاے و غیرہ ستودہ و او
اسمعیل ﷺ در اقلیم دوم در ضمن مکہ معظمہ مرقوم است و پسر دوم ابراہیم ﷺ از سارہ کہ اسحق است عیص و یعقوب پسران اسحق
اند کہ توام بوجود آمدند و وقت ولادت دست یعقوب بر پاشنہ عیص بودہ باشنہ را العربے عقب گویند لہذا نام او یعقوب گذاشتند

وجہ اسرائیل گفتن او را این است کہ چون اسحٰق ؑ در گذشت یعقوب ؑ بموجب وصیت او بجانشب از کنعان بیرون آمدہ بہ قدان (؟)
در دیار شام نزد یک خال خود بستان رفت و چون از وطن ہجرت گزید با اسرائیل ہوسوم گشت و آنجا دو دختر خال خود را کہ در
سرخ ابراہیم جمیع بین الاختین درست بودہ بنکاح آورد و دو کنیزک کہ خال او دادہ بود بر آنہا نیز متصرف شد و او را دوازدہ پسر کہ
مہار از منکوحہ اول و دو از ثانی کہ یکی یوسف و دوم بنیامین نام داشتند و سہ پسر از ان دو کنیزک بوجود آمدند اسباط در
قرآن مجید عبارت ازین دوازدہ تن است و از اولاد عیص بن اسحٰق ایوب پیغمبری رسید بعضی گویند کہ از اولاد عیص کسے بہ
پیغمبری نرسید و عیص بدیار ملوک روم است و بعضے خضر ؑ را از اولاد ہود دانند و برخی از احفاد عیص بن اسحٰق دانند و دیگر شعیب ؑ
یعقوبے از اولاد مدین بن ابراہیم ؑ است کہ ابراہیم بعد از وفات سارہ زنے از کنعانیان بنجو است و از و شش پسر بوجود آمدند
از ان ہیچکدام نبوت نیافتند و مدین جد شعیب از انجملہ بودہ بالجملہ ہمہ پیغمبران بنی اسرائیل از دوازدہ پسران و فرزندان یعقوب
بوجود آمدند و اولاد و احفاد یعقوب را بنی اسرائیل گویند و کثرت توالد در ایشان بسیار شدہ چہ ہنگام خروج موسے ؑ از مصر بطرف
بودہ و نیل و قتیکہ فرعون را غرق کرد عدد فرزندان یعقوب ما فوق بست سالہ و ما دون پنجاہ سالہ بلکہ کہا رسیدہ بود چنانچہ فرزندان
یوسف ؑ ہفتاد و ہزار و پانصد مرد بشمار آمدہ و از دیگر پسران یعقوب ؑ علے ہذا مجموع قوم از نسوان و صبیان بنی اسرائیل زیادہ
از آن بودہ و این جملہ بر دین و شریعت ابراہیم بودہ اند و دعوت میکردہ اند تا آنکہ بر موسے توریت نازل شد و او شریعت جدید
موافق توریت پدید آورد **موسے کلیم اللہ** ابن عمران اولوالعزم سوم و یعقوبے چہارم است و آن جناب و برادرش ہارون
ولید بن مصعب والی مصر کہ فرعون چہارم است مبعوث گشت و کپتان جوناتان اسکاٹ از کتب خویش بارا تم می گفت کہ در سال
ہزار و چہار صد و نود و یک پیش از پیدایش عیسے ؑ موسے ؑ در مصر خروج کرد و در ترجمہ انجیل مینویسد کہ از بر آمدن موسے ؑ بنی اسرائیل
از مصر تا غرق شدن فرعون در رود نیل یک ہزار و پانزدہ سال گذشتہ بود کہ عیسے ؑ متولد شد بالجملہ بعد غرق شدن فرعون
توریت نازل شد و بشریعت و احکام جدید کہ در توریت بود مردم را امر فرمود کہ بعد از و چون یوشع و حرقیل و الیسع و دود و الکفل و سموئیل
داؤد صاحب کتاب زبور کہ در آن جملہ بمجید و موعظہ است و از احکام شریعت در آن ہیچ نیست و سلیمان و یونس و شعیا و ارمیا و دانیال
عزیر و ذکریا و یحیے و غیرہ ہمہ بر شریعت موسے ؑ مبعوث بودہ و بر آن عمل و دعوت میکردند تا آخر بر شریعت عیسے ؑ و دعوت
عمل میکردند و قصص ہمہ انبیا در قرآن و توارنج مثبت است نقلست روزے موسے در مناجات گفت الٰہی آنچہ در کلیہ کدائی من ہست
ست در خزانہ بادشاہی تو نیست خطاب آمد کہ توجہ داری کہ ما نداریم گفت من ہمچو توئی دارم تو مانند خودی نداری رائم حروف
رباعی حسب حال بیاد آمد **مستزاد** اول ہمہ چیز را مہیا کردم + دولت این است + آخر ہمہ را ترگ بیکجا کردم + ہمت این است
ہمچو خودی نکردہ پیدا تا قایل + مقدور بدست + من خوب تری خویش پیدا کردم + قدرت این است + وقتے آنجناب گفت
رب ارنی کجا یابم ترا ندا آمد کہ ہرگاہ قصد کردی رسیدے کپتان جوناتان اسکاٹ بارائم میگفت کہ یہودان قابل تشبیہ اند
خواہند کہ شبیہ خدا بگشند یک تصویر آدم سر ریش سفید بکشند و گویند تصویر خدا است و این خلاف توریت است و نیز میگویند
موسے ؑ در کوہ طور رفت و کلمات چند بر تختہ نوشت و آن دو یا سہ تختہ بود و چون از انجا نزد قوم آمد قوم را گوسالہ پرست دید در
غضب شد و آن الواح بنیداخت و یکے با دو از ان بشکست و توریت بر آن تختہ منقوش بود و آن زیادہ از دہ کلمہ نبود و بمفسران

آنرا طول گردید و ازان دفاتر پرداختند و آن کلمه ها این است اوّل آنکه من آله هستم و بجز من خدائی نیست و بت میسازید بهیچ شکل چیزیکه در آسمان
و زمین و دیار زیر زمین و یا در آب باشد آنرا تمثال نسازند و پرستش آب بکنند که من خدا هستم و گناه شمارا تا به پشت سوم تر اخواهم داد و
آنانکه مارا فرمان بردارے شوند نعمتها خواهم داد هزاران سال و دوم یوم شب که شنبه است آنرا عید بدانند که من در آنروز آرام گرفتم از
ساختن دنیا در شش روز مخلوقات را ساختم سوم پدر و مادر عزیز دارتا عمرت دراز باشد چهارم دزدی نکنند پنجم خونریزی نکنند ششم زنا نکنند
هفتم سوگند دروغ مخورند هشتم گواهی دروغ ندهند نهم مال و فرزند دیگران آرزو نکنند یعنی طمع در آن ندارند که مالک آن شوند دهم
حقد مپرورند عیسیٰ روح الله ابن مریم چون او متولد شد بتخانهٔ بزرگ در رومیه کبرای بافتاد و در ترجمهٔ انجیل که در عهد عیسی
شدند دو چیز مخالف که خدایت و آدمیت باشد و بر قولے اولوالعزم چهارم و بر واتی اولوالعزم پنجم است و مسیح از آتش گفتند
که شفای مجذوم و مبروص مسیح او می شد و احیاء موتی از معجزات او بوده یحیی ابن ذکریا در آخر عمر خویش بسر بعیش میل فرمود و عیسی
بغایت فرخناک و خندان و شادان بودے و یحیی برخلاف آن روزی عیسی علیه را گفت که ترا پیوسته گریان مے بینم مگر از
رحمت خدا نومید شدی گفت ترا همیشه خندان مے بینم مگر از غضب خداوند آگاه نیستے درین اثنا وحی بر هر دو نازل شد که مسیح
عیسی است ان الله غفور الرحیم دیگر واقع است ان رحمتی سبقت علی غضبی بالجمله یهودان که بر دین شریعت موسی اند آنجناب را
دشمن اند بروایت مؤلف صبح صادق سنجر خوار یا که گاذر بوده کسی دیگر با آنجناب در سابق نگرویده اند و آنیشان از انجناب معجزه
عیسی علیه جاهاے آنیشان در یک چشم فرو بردن بیرون آورد هر یک برنگی آنیشان ایمان آورده حواریان بقولے ذوالقرنین
بوده و معون از جمله حواریان و وصی آنجناب و فیلوروش خلیفه مسیح علیه بوده و باب لقب داشته و باب لقب خلفاء
مسیح است بالجمله عیسی در سیزده سالگی مبعوث شده و در ماصره از اعمال اروین انجیل مشتمل بر احکام شریعت جدید بر و نازل شد از انجا
تا بعالش را نصاراے نامند کپتان جونانان اسکاٹ عبارا قلم میگفت که صوم نصارا انست روزیکه نیت صوم کنند آنروز
گوشت نخورند و دیگر هرچه خواهند بخورند روزه داشته باشند و اکثر مثله حلال و حرام و امثال آن بر خلاف احکام توریه
در آن مندرج است و انجناب بقولے در عمر چهل و دو سالگی مرفوع گشت و نصارے گویند که عیسی باغوائے مخالفان کشته
شد و بعد ازان باسمان رفت روزے کپتان جونانان اسکاٹ کتابے بخط و زبان انگریز مے خواند و ترجمه آنرا بزبان فارسی
پیش راقم میفرمود که عیسی علیه را یهودان بردار کردند و نعش او را تابعالش دفن کردند عیسے از قبر برآمده بشهر گلگل رفت
تابعالش شنیده آنجا رفتند و او را آنجا دیدند عیسے چهل روز در آن شهر بماند و بمریدان وعظ و نصایح گفت و احکام شریعت
بیان نمود و در روز چهل و یکم ناگاه ابرے از آسمان بیامد و عیسے را در خود پیچید و از جماعهٔ مریدان بسوے آسمان برد و اسلام
از اخبار گویند که یهودان عیسی را با چندے از مریدان او محبوس کرده و دار نصب نموده شخصے از یهودان در زندان
رفت تا عیسی را گرفته برآورد و بردار کند حق سبحانه تعالے عیسی را پیش ازان باسمان برده بود آن یهود چون در
زندان رسید حق تعالے شبیه عیسی را بر و انداخت او عیسی را در زندان نیافت بیرون آمد و با یهودان گفتن گرفت
که عیسے را در محبوسان نیافتم یهودان گفتند که عیسے توئی باین حیله میخواهی که از دست مارهائی یابی نگذاریم و او را بردار
کردند بعد ازان که اسیران را بشمردند بار خود را نیافتند حیران گشتند مفسران از اول تا آخر امه ولاکن سه لا الف

یہود ان یہودی را کردند چنانچہ گذشت اما پیش راقم حروف جاے نظر است بالجملہ بعد از رفع عیسے پس از شش صد و سبت
سال ولادت محمد صلعم اتفاق افتاد مریم بعد از شش سال از رفع عیسے درگذشت در ترجمہ انجیل کہ در عہد سلطنت محمد اکبر بادشاہ
بزبان فارسی تیموشویر پادری کردہ می نویسد کہ مریم از احفاد داؤد بود با خدا عہد کردہ کہ شوہر نکند ذکریا وغیرہ بانجام کار او
مرد بودہ کہ ناگاہ بالہام الٰہی ملہم شدند کہ رضاے خدا آنست کہ مریم را بگیرند پس قرار بر آن افتاد کہ مردان اولاد داؤد
را جمع کنند و عصا بر دست ہر کسیکہ سرسبز شود و گل آورد مریم را با وعقد ببندند از احفاد داؤد یوسف نامے کہ در دروگری میکرد
عصا در دست او سبز شد و گل آورد پس مریم را بایوسف عقد بستند یوسف ہم با خدا عہد کردہ بود کہ زن نکند بنابران با مریم
باشدت نکرد و با مریم معاش و خدمت برادرانہ مے نمود و حکمت الٰہی در کدخدائی مریم آن بود کہ اگر او را شوہر نبودے
نامہتان کردندے چون عیسے پیدا خواہد شد در طفلی او را مادرش محبت ہجرت از وطن خواہد افتاد پس ناگزیر بصحبت
مرد احتیاج خواہد شد و ہمراہی زن با مرد بیگانہ مردم را خوب نمے نماید بالجملہ چون از عمر مریم سیزدہ سال و شش ماہ بگذشت جبرئیل ع
پیش خدا بر مریم آمد چنانچہ مفسران و مورخان میگویند ہمچنان در ترجمہ انجیل است و نیز مسطور است کہ تا کہ عیسے ع سی سالہ شد یحیی بن ذکریا
او را ملاقات نکرد عیسی ع خلق بدین خویش دعوت نکرد و قتیکہ یحیی زائیدہ شد از حمل مریم سہ ماہ گذشتہ بود اینہا اسلامیان گویند چون مہدے
ظہور کند دجال خروج نماید عیسی ع نزول کند و بمتابعت شریعت محمدی یا اعدائے دین محمدی محاربات کنند و چہل سال
در زمین زندگانی ماند و زن کند و از و فرزندان آیند پس بمدینہ رحلت فرماید در قرب و جوار قبر محمد کہ جاے یک قبر باقی است مدفون گردد
بعضے گویند کہ روح عیسی در مہدی بروز کند و نزول عیسی ع عبارت ازان بروز است الغیب عند اللہ کپتن جوناتھان اسکاٹ
نازل میگفت کہ من در متن انجیل خواندہ ام کہ عیسی نوشتہ است کہ بعد من بسیار دعوی پیغمبری خواہند کرد و آنہمہ دروغیان باشید
صورت سلایق را از دین متین برگردانند و ہنگامیکہ من باز خواہم آمد بار دیگر دین متین تازہ خواہد شد نقل ست کہ عیسی ع فرمود
اے من از معالجہ مگہ و ابرص عاجز نماندم و از معالجہ احمق عاجز ماندم و آنجناب را گفتند کہ صعب ترین چیزہا چیست فرمود خشم خدا
گفتند بچہ چیز ازان ایمن توان شد گفت بفرو بردن خشم خود آنجناب را گفتند کہ اشرف ناس کیست دو قبضہ خاک بر گرفت
و فرمود کہ ازین دو کدام اشرف است پس ہر دو را جمع کرد و بمنید آخر آنجناب وقتے بشخصے گفت میخواہی کہ ترا چیزے
بیاموزم کہ در دنیا و آخرت نفع یابی گفت نخواہم عیسی فرمود کہ چرا گفت پنج کلمہ را بکار بستہ ام فرمود کہ آن چیست گفت
اگر راست باشد دروغ نگویم و تا حلال باشد حرام نخورم و تا حاجتم در خانہ خدا باشد از دیگرے نخواہم و تا خدا
مرا حاضر مے بیند بعصیان او نمے پردازم و تا عیب خود را مے بینم بعیب دیگرے مشغول نمے شوم از سخنان عیسی ع است
اگر کسے بر رخسارہ نور مالیدہ کردہ طمانچہ زند رخسارہ دیگر پیش او حاضر کن کہ بران نیز بزند در ترجمہ انجیل مے نویسد کہ وقتے
عیسے ع خود را بہ نیت روزہ بصحرا کشید و چہل شبان روز در عبادت بسر برد و ہیچ نخورد شیطان در لباس پیری پیش او
آمد گفت اگر تو پسر خدا ہستی ہمہ چیز در دست قدرت تست چرا خود را از کرسنگی ہلاک میکنی عیسے ع گفت کہ آدمی ہمین بیان
نیست بلکہ زندہ ست کہ از دہان خدا بیرون مے آید انسان را سبب زندگانی مے شود پس شیطان عیسی را بہ بیت المقدس برد و بر کنار
بام ہیکلی کہ بغایت بلند بود ایستادہ کرد و گفت کہ تبک میکنی کہ خود را از مردم پوشیدہ میداری و اگر پسر

خدا هستی خود را بزیر انداز تا فرشتگان ترا بر دستهای خود گرفته بر روی زمین گذارند و ترا آسیبی نرسد عیسی گفت که نوشته اند که صاحب
خود را نه آزمائی شیطان شرمنده شده بهمان صحرا او را برد و بالای کوه برآورد و ملک و دنیا بدو نمود و گفت اینهمه ملک از من هستند و
اینجمله ترا میدهم اگر مرا سجده کنی و میدانی که من کیستم من ابوسقرام یعنی آزنده فور تمام عالم عیسی گفت که برو ای ملعون چرا که نوشته است
که سجده و پرستش بجز خدای را لایق نیست و او را نے شریک بندگی باید کرد شیطان در حال غائب شد و عیسی ع او در همان صحرا
بماند و در همان زمان فرشتگان خود نی برای او از آسمان آورده باید دانست که عیسی در همه حال انکه گذشت مامردم را نمود که اگر در حالتهای
خوشی محتاج بچاره شیطان نمے شوم خدا علاج ما میکند بالجمله چون روزه تمام گشت عیسی از صحرا با بادی آمد و بجائیکه بمردم پیدا
میدا دگذر کرد و سخنان بلند گفت یحی بمردم گفت اینست آنکه شمارا میگفتم که در میان شما میگردد و شما نمیدانستید و خدا را کس
ندیده اما پسر یگانه او خبر میدهد و نیز در ترجمه مذکور مرقوم است که آنجناب با یهودان گفت که راست با شما میگویم چرا که پدر من
یعنی خدا میکند همانست که پسر میکند همچنان که پدر مردگان را نے انگیزد و زنده میکند پسر نیز همچنین زنده میکند و پدر بر کسے حکم نمیکند
همه بدست پسر داده مرقوم است که آنجناب در ابتدا موافق دین توریت زندگانی میکرد یعنی دین خود را بر طریق دین موسی که از توریت متعلق است داشتے
یهودان بدست آرد و نیز موافق دینهای دیگر هم ظاهر میساخت کپتان جوناتهان اسکات میگفت که این سخن مردود است چه عیسی متابعت هیچ
دین نکرده دین خود را ظاهر ساخت و مولف صبح صادق گوید که عیسی در ابتدا بر دین مجوس دعوی میکرد تا آنکه دین خود را ظاهر ساخت والله اعلم سلاله
گویند که ابو البشر خلیفة الله است و خلف معروف است و الولد سر لابیه مشهور فهم من فهم بالجمله بروایت مولف صبح صادق اصحاب و خلفای
عیسی ع حواری و باب لقب میداشتند و اول حواری شمعون نام داشته و او وصی عیسی ع بوده چون عیسی ع عروج نمود یهودان حواریان
را بشکنجه میکردند و آخر گیلم ملک روم شامیان اطاعت او کردند و بعد از مشاهدهٔ معجزات نبویه ملک انطاکیه با معدودے چند ایمان آورد و بعد از
شمعون فیطورس از حواریان عیسی ع در انطاکیه باب بوده و بروم میرود شد مازدن اکبر قیصر روم او را بشکنجه هلاک کرد و بعد از و لبهوس
باب گشت و کرانا تش را در میان سحر گفتند و هلاکش کرده و بعد از و هر که جانشین گشتے باب لقب او بودی و از ایشان و الکلیطوس
بعهد یوقطاس قیصر باب شد و امر کرد و نا حیاصره موی سر و ریش تراشند بالجمله هر گاه که قیاصره بملت مسیح در آمدند هر که بقیصری نشستے باب
تاج بر سرش نهادی و در تاریخ بناء گیتی مسطور است که در هفتصد و هفتده هجری بطلطوس باب بوده و خلیفه صد و دوم است و او معاصر طلفشر
قیصر که صدم قیصر است از اغشطوس و پسرش ابرطوس بن اطلص بوده و اطلقش معاصر غازانخان بوده اکنون خلفای مسیح را لقب باب است
بالجمله جمهور مورخان اسلام گویند که بعد هشتاد و یک سال از رفع عیسی ع باسمان قومش بگفتار یونس یهودی که خود را بکر نصرانی کرده بود قابل ثالث
ثلاثه گشتند و حکایت آن در تواریخ و مثنوی مولوی رومی بشرح و بسط مبرهن است و این مختصر متحمل آن نباشد مگر بسبیل اختصار حکایت میکند یونس یهودی
سه اصحاب بوده یعقوب و ملکا و نسطور قوم نصاری بعد از یونس سه فرقه شدند یکی یعقوبیه و ایشان گویند کلمه بگوشت و خون بدل شد یعنی خدا بخشید
عیسی ع ظاهر گردد و ملکانیه گویند که لاهوت و ناسوت عیسی را لباس خود ساخته و بعضے از ایشان گویند که چیزی از لاهوت و ناسوت در
عیسی فرود آمده بطور به حلیند باشراق الهی در عیسی ع چون اشراق بمش در روزن و نعش در موم را قم حروف انچه که بگوش شنیده است
که گویند عیسی ع را اگر خدا گویم هم کفر است و در مثنوی مولوی رومی است که نصاری بعد از فوت یونس دوازده فرقه شدند و دمشق از بلاد شام است
نخست ارم بن سام بن نوح ع در آنجا دو باغی ساخت و آن بباغ ارم موسوم گشت را قم حروف گوید که باغ ارم که اکنون در عوام اشتهار

وارد سیاحان صوبہ ارکاٹ ضلع دکن بارا قسم نقل مے کردند کہ دران نواح باغ ارم نام بیشہ ایست در عرض و طول فرسنگہا کہ انتہای آنرا کسے نداند پُر از اشجار میوہ دار وغیرہ و آن در بعض جا کثرت درختان بمرتبہ دارد کہ آفتاب مرئی نمی شود فقیران و سیاحان دران بیشہ روند زبانی ایشان است کہ بعد پانزدہ و شانزدہ روز از قطع مسافت فقیری منحنی دران بیشہ دو چار میشود و از رفتن بیشتر منع میکند و گوید کہ بیش ازین گذر و مسکن دیوان و پریانست و راہی پیدا ست و میگفتند کہ غذای آن درویش غیر از میوۂ آن بیشہ نیست و چشمہ ہای آب شیرین بسیار دران موجود ست العدۃ علی الروائی بالجملہ گروہی گفتہ اند کہ دمشق بن فال بن مالک بن ارفخشد بن سام بن نوحؑ ست کہ ہمت بر آبادی آن شہر گماشتہ و بقولی پدر ابراہیمؑ آبادنمودہ اما سکندر رومی در صدد آبادی آن کوشیدہ و نزد جمعے از محدثات ضحاک ست بہر تقدیر شہری بدان لطافت کس نشان نداده محمد حیدر کرت از نزدیک دمشق گذشتہ و قدم دران شہر نگذاشتہ و فرمودہ کہ دمشق بہشت دنیا ست قدم من آنرا نہ سپرد القصہ دمشق دار الملک معاویہ بن ابی سفیان بودہ و در آن شہر بادشاہان بنی امیہ عمارات رفیع و کاخہای بدیع بنا نہادہ اند و دران شہر ہیچ منزل و برزن و رواق و اسواق بے آب روان نیست و عمارات و اسواق بی تکلف و حمامات نیکو بسیار میدارد و از جملہ عمارات مشہورۂ آنشہر یکے مسجد ولید بن عبد الملک ست از خلفای بنی امیہ کہ در ہشتاد و ہفت ہجری آنرا بنا نہادہ و بعد از مسجد اقصی بدین عظمت و لطافت مسجدی ساختہ نشدہ بعضی پنجاہ سالہ و برخی ہفت سالہ خراج شام را نوشتہ اند کہ صرف آن مسجد شدہ و آن مسجد دو طبقہ است و تمام فرش و ستونہای آن از سنگ رخام ست و سقف و حذاران را بلاجورد و طلا منقوش بنقوش عجیبہ و تصویرات عجیبہ گردانیدہ اند و حاصل اوقات آن ہر روزہ در انوقت ہزار و دویست دینار زر سرخ بودہ و دو یست دینار ہر شب صرف روشنائی آن ہمیشہ و ہوان دمشق بگرمی مایل باشد و اندک عفونتی دارد و آبش کہ از طرف بعلبک مے آید اکثر در سایہ درختان جریان میدارد و گوارا نبود و در بہار چنان عریض شود کہ گذر ازان بدشواری میسّر گردد و طول آن نہر ہژدہ فرسخ باشد و در ظاہر دمشق کوہی است مملو از مقابر انبیا و اولیا و در آنجا مغارہ ایست کہ آنرا مغارۃ الجوع خوانند و گویند کہ چہل پیغمبر از گرسنگی در آنجا مُردہ اند و زعم بعضے بر انست کہ قابیل حابیل در آنجا کشتہ و این روایت ضعیف ست چہ اصح آنست کہ قتل ہابیل در سراندیپ واقع شدہ و ایوب پیغمبر در یکے از مضافات دمشق متولد شدہ و آن موضع الحال بدار ایوب شہرت دارد و چشمۂ کہ از اثر قدمش پیدا شدہ امروز جاری ست محمد بن جریر طبری آوردہ کہ من در سال سہ صد و سی ہجری بدان چشمہ رسیدم و آن آب آشامیدم و ہر بیمار کہ از ان آب بیاشامد صحت یابد و ارباب مسالک الممالک گفتہ اند کہ از دمشق تا مصر صد و بست و شش فرسنگ مسافت است پوشیدہ نماند کہ مملکت شام و دار الملک دمشق در عہد خلافت عمر رضی اللہ عنہ بدست ابو عبیدہ بن الجراح مفتوح گشت و چون او در گذشت معاذ بن جبل بجای او نشست و عنقریب در گذشت پس بفرمان عمر رضی اللہ عنہ یزید ابی سفیان بامارت شام رسید و جزیرۂ ورقہ و حمص و قنسرین و غیرہ مفتوح ساخت و گویند کہ بدست سعید بن وقاص فتح شد گویند کہ یک سال بمحاصرۂ قنسرین پرداخت و کارے نساخت بالآخر کوزہ ہای پر از کژدم در منجنیق نہادہ بشہر انداخت کژدم ہا در حصار بآن آویختند ایشان لاچار شدہ شہر سپردند بالجملہ بعد فوت یزید بن ابی سفیان والی شام شد و عکا

وعسقلان وطرابلس وغیره بکشود و پسر خود یزید را با لشکرے عظیم بروم فرستاد او بقسطنطنیه رسید و باغنائم بسیار
بازگشت **معاویه بن ابی سفیان** اوّل کسی است از بنی امیه بسلطنت رسیده و مدت سلطنت بنی امیه بر سایر بلاد اسلام
هزار ماه که هشتاد و سه سال و چهار ماه میشود نود و چهار کس از بنی امیه بخلافت رسیده اند و معاویه بن ابی سفیان صخر بن حرب
بن امیه بن عبد الشمس بن عبد مناف از مؤلفة القلوب است و در روز فتح مکه مسلمان شد و خواهرش ام حبیبه زوجه محمد
بوده و معاویه بر بیت و بجبل شغفی عظیم داشته اوّل کسے است که اسلام هزار درم بیک کس بخشید اول کسی است که بوی خوشترا
غالیه خواند و اول کسے است در اسلام که بنام پسر خود یزید بیعت ستاند و اول کسی است که در مساجد مقصوره ساخت و اول
کسی است که در اسلام خواجه سرایان را بسجود مخصوص گردانید و اول کسے است که خاتم بدست چپ کرد یکے با معاویه گفت
که خلافت حق تو بود یا علی گفت حق علی گفت پس چرا حرب کردی گفت الملک عقیم هر که بادشاه جوید به اینها ننگرد
شمه از ذکر طغیان او در احوال علی و امام حسن گذشت و گفته اند که معاویه بجود و حلم معروف بوده و در غدر و مکر نظیر نداشته
روزی عمر عاص با معاویه گفت که در غدر و مکر چون من نتوانی بود معاویه گفت ظاهر کنم که من از تو ماهرم پس خلوت شد معاویه
عمر عاص را پیش خواند تا در گوش او سخنی گوید عمر پیش آمد معاویه گفت اینک ترا بفریفتم گفت چگونه گفت در نیخانه
کسے نیست و میدانی که خلوت است و ندانستی که چون کسی نباشد سخن بگوش گفتن حاجت نباشد و از سخنان معاویه است
که اگر میان من و اهل عالم بکتار موے ماند و ایشان خواهند که او را بگسلانند نتوانند زیرا که اگر بکشند فرو گذارم و اگر فرو گذارند
یکشم و یکے از غدر او بیعت یزید گرفتن از امام حسین است و آن مرقوم شود و دیگر از غدر او آن است که در خلافت
علی بغی کرد و گفت که عثمان را باشارهٔ علی کشتند و من که خویش عثمانم خون از و باز خواهم نقل است که همدران اوان
بدمشق و مشقی بر کوفی دعوی شتر ے کرد و قصه بمعاویه رسید و مشقی پنجاه گواه از اهالی دمشق بیاورد تا گواهی دادند که این ناقه
و مشقی است معاویه حکم کرد تا شتر کوفی را بدمشقی دادند کوفی گفت اصلحک الله این حمل ست یا ناقه معاویه گفت هذا احکم قد قضی
پس کوفی را در خلوت بخواند و گفت که بهای شتر چند ست او گفت صد دینار معاویه مضاعف آنرا بداد و گفت برو بعلی بگوئی
که با صد هزار کس که ناقه از حمل ندانند و نشناسند با تو جنگ خواهم کرد و فی الواقع اگر شامیان اینقدر دانش داشتندی
با علی رزم نکردندے باقی معاویه در چهل و یک هجری امام حسن را از خلافت خلع کرد و در چهل و دو راشدین
عمر بفرمان معاویه ببلاد سند شد و بسیارے از کافران را بکشت و در چهل و چهار هجری زیاد را ایالت بصره داد
و ضبط بحرین و عمان و خراسان و سجستان تا حدود سند باو مقرر نمود و در چهل و شش ربیع بن زیاد حارثی امارت سجستان
یافت و باو الی کابل رزم کرد و غالب آمد و در چهل و نه معاویه پسر خود یزید را با لشکرے عظیم بروم فرستاد و عبد الله بن
عباس و ابو ایوب انصاری و عبد الله ابن زبیر در ان سپاه بوده ایشان بقسطنطنیه نرسیدند و باغنائم موفور باز آمدند
و در پنجاه و چهار ابن زیاد حکومت خراسان یافت و بما وراء النهر رفت و بسے بکشود و در ین سال محمد بن مالک بغزوهٔ روم رفت و جزیره
اورا بگرفت و در پنجاه و شش هجری پسر خود یزید را ولیعهد ساخت مالی و افر بدیار اسلام فرستاد تا مردم آنجا را خوشنود بساخته
بیعت یزید ستانند بعضے آن مال را بر گرفتند و بیعت یزید نموده و اهل حجاز آن مال را رد کردند معاویه در ان باب با محمد بن عم

که از بزرگان مدینه بود مشورت نمود محمد گفت یزید را در حسب و نسب نظیر نیست لیکن باندیش که برابر است محمد گفت تو نیکخواه منی اما اکنون هر که از اصحاب رسول ماند بر کبر سن سزاوار اینکار است و او را اصحابه شایسته این کار نیستند
امام من پسر خود را از پسران ایشان دوست تر میدارم و با هزار سوار روی بحجاز نهاد و بمدینه آمد امام حسین و عبد الله بن عمر فاروق رض
و عبد الرحمن رض بن ابی بکر رض و عبد الله رض بن زبیر نزد معاویه رفتند و باز نیافتند و رنجیده بمکه شتافتند دیگر روز معاویه بر منبر شد و گفت یزید را
ولیعهد کردم با او بیعت کنید و اگر حسین رض فلان و فلان مخالفت کنند با ایشان آنچنان باید که با ابن عباس را در خلوت بخواند و در تعظیم و تکریم
او کوشید و گفت ما و شما آل عبد مناف ایم پیش از آنکه خلافت در قبیله یمنی یعنی ابو بکر رض و عدوی یعنی عمر رض بود راضی بوده
و چون عثمان رض را بکشتند از بنی امیه اعراض نمودند چون این کار مرا رسیده شما را بمال بنواختم و مخالفند ابن عباس
گفت چنین است لیکن حسین را مرنجان که ترا امامت کند معاویه نپذیرفت و بمکه شد و بهر کس صله فرستاد
امام حسین ع آزار و کرد معاویه آنحضرت را بخواند و گفت شایسته خلافت جز یزید نیست امام فرمود که یزید فاجر خمار
به از من باشد معاویه گفت برخیز و باز گرد و از شامیان پر حذر باش پس عبد الرحمن رض بن ابو بکر را بخواند عبد الرحمن رض
پیش از آنکه معاویه سخن گوید گفت با غوای تو بایزید بیعت نکنم معاویه گفت من سفاهت ترا شنیده ام بر خود
بخشای و از شامیان نترس پس عبد الله رض بن عمر رض را بخواند عبد الله گفت هیچ یک خلیفه با آنکه پسران لایق
داشتند و لیعهد خود با و لیعهد نکردند و من با وجود آن مخالفت مسلمانان نکنیم معاویه او را استخذ یر نمود و باز گردانید
پس عبد الله زبیر را بخواند چون او را از دور بدید گفت این روباه است که هر راه که بر و به بندند از راه دیگر بر آید
پس گفت ای پسر زبیر بر جان خود بخشای و مخالفت مکن عبد الله رض زبیر گفت اینک من مخالفت مسلمانان نکنم
لیکن ترا باید که فتنه بجوئی و این کار بشورے باندازی معاویه او را نیز بدستور باز گردانید و دست بانعام بر کشاد
و مالی وافر بقریش داد روزی فکری و نعدادی اندیشید و بر منبر رفت و اهل قریش و امام حسین ع و عبد الله رض بن عمر و عبد الرحمن رض
بن ابو بکر و عبد الله رض بن زبیر رض را بخواند و در باب بیعت یزید سخنان گفت و ایشان را از شامیان تحذیر نمود و خطبه خواند و گفت دیروز
شنیدم که جمعی میگفتند حسین ع بن علی ع و عبد الله رض بن عمر رض و عبد الرحمن رض بن ابو بکر و عبد الله رض زبیر بخلافت یزید راضی نیستند این چهار را بخواندم
و از ان استفسار نمودم لطفها کردند بعت یزید بپذیرفتند و این سخن حضور ایشان از ان میگویم که کس را شکی نماند و درین اثنا
شامیان تیغها بر کشیدند و گفتند این چهار را اگر بیعت بایزید آشکارا نکنند بقتل رسانم که به بیعت خفیه راضی نیستم معاویه گفت ساکن باشید و تیغها
نیام کشید امام حسین ع و عبد الرحمن رض بن ابو بکر رض و عبد الله رض بن عمر رض و عبد الله رض بن زبیر از مکر معاویه به تعجب گردیدند و هیچ نگفتند دیگران گمان بردند که ایشان
به بیعت یزید رضا داده اند پس معاویه از منبر فرود آمد و بشام باز گشت و در شصت هجری بمرض لقوه گرفتار شد و یزید را وصیت
کرد که حسین ع و عبد الرحمن رض بن ابو بکر رض و عبد الله رض بن زبیر ما تو بیعت نکرده اند و نخواهند کرد حسین ع را رعایت کن و اگر مخالفت کند
بتهدید کفایت کن و از عبد الله رض بن عمر رض دلجمعدار که او را بملک حاجت نیست و بعبادت مشغول است و عبد الرحمن بن ابو بکر را باز نا
حرصی و بمباشرت شرابی عظیم است او را مالی وافر ده که از تو راضی گردد و از عبد الله بن زبیر غافل مباش که بر تو خروج کند و رعایت
شامیان کنی که دوستدار تو اند و ایشان را بهر کجا فرستی چون مطلب حاصل شود باز خوانی و اگر جایی دیر بمانند اخلاق متغیر گردد معاویه

بعد چندی درگذشت وبعد ازو پسرش یزید بن معاویه بخلافت نشست واز طرف او عبد اللّٰه ابن زیاد امام حسین را
بکربلا بشهادت رسانید ومسلم بن عقبه مری را جهت اخذ بیعت بمدینه فرستاد مدینیان با عبد اللّٰه وبن حنظله بیعت کردند وگفتند
که مروان بن حکم وسائر بنی امیّه که در مدینه اند بقتل رسان عبد اللّٰه بن حنظله بپذیرفت اما از سائر بنی امیّه قسم گرفت که با او
حرب بکنید واز مدینه بیرون کرد مروان با بنی امیّه بشامیان پیوست مسلم با مروان در کار جنگ مشورت پرسید مروان گفت
نار اسوگند داده اند که سخنی در ینباب نگویم لیکن پسرش عبد الملک را سوگند نداده اند مسلم از عبد الملک پرسید او گفت باید
که در فلان موضع فرود آیند واز ینجانب مشرق قتل کنند که آفتاب بر روی مدینیان باشد مسلم بمدینه رسید وبا عبد اللّٰه بن
حنظله رزم کرد وسه روز محاربه صعب گردید وعبد اللّٰه بن حنظله با جمعی کثیر از مدینیان بشهادت رسید مسلم مدینه را تاراج کرد
وبمسجد شد واهالی مدینه را جمع کرد تا بیعت یزید کنند عبد اللّٰه بن ربیعه بنیرهٔ ام المؤمنین شده نزد او آمد مسلم گفت با یزید
بیعت کن گفت بمقتضای کتاب خدا وسنت رسول صلی اللّٰه علیه وسلم بیعت کنم مسلم گفت چنین بیعت کن که خلیفه هر تصرفی
که خواهد در اولاد واموال شما نکند عبد اللّٰه بن ربیعه ابا کرد وشهادت یافت مسلم عمر بن عثمان بن عفان را بخواند ویک یک
موی از محاسن او بر کند وبشفاعت عبد الملک بن مروان از سر خویش درگذشت ومسلم امام زین العابدین را بگفتهٔ یزید
اعزاز واحترام کرد چرا که مدینیان اول خواسته بودند که بیعت با امام زین العابدین کنند وآنحضرت قبول نفرموده ودر اوائل سال شصت
وچهار هجری مسلم متوجه مکه شد ودر راه بمرد وحصین بن تمیز سکونی را امارت داد ووصیت کرد که حرمت حرم بدل بگیری ومجانیق
نصب کنی وازویرانی وخرابی کعبه پاک نداری حصین بمکه رسید وعبد اللّٰه بن زبیر را که بمکه بود متحصن شده ودر ربیع الآخر
آنسال یزید بن معاویه در حالت مستی شراب رقص میکرد ناگاه بیفتاد وسرش بزمین آمد وبجهنم رفت دست از محاصره
باز داشت وبشام شتافت وبعد ازو پسرش معاویه بن یزید بخلافت نشست وبعد از چهل روز بزرگان شام را
جمع آورد وبر منبر شد وگفت مردی عاجزم وپدر وجد من آنچه خواستند کردند اکنون خلافت حق زین العابدین است
باید که او را اختیار کنید وگرنه هر که را دانید بحکومت برگزید پس بخانه رفت وبیرون نیامد ودر گذشت
وبعد ازو مروان بن حکم بحکومت نشست پدر او حکم بن ابو العاص بن امیه بن عبد الشمس بن عبد مناف بود
نقلست که رفر بن حارث از دوستان ضحاک بن قیس بعد قتل ضحاک که مطیع ابن زبیر بوده از مروان بگریخت وبقرقیسیا شد
وبعیاض بن مسلم والی آن قلعه پیغام داد که مرا بقلعه راه ده او بپذیرفت زفر گفت مرا چندان رخصت ده که بقلعه درآیم وبحمام
غسل کنم وبرآیم عیاض او را سوگند داد وبقلعه خواند زفر آنروز آنجا بماند وگفت فردا بحمام روم وبیرون شوم پس اهالی قلعه را
که خویشان او بودند بفریفت ودیگر روز گفت من سوگند خورده ام که بحمام روم وبیرون شوم والکنون نه بحمام میروم ونه از قلعه بیرون میشوم
وعیاض را از قلعه براند واستیلا یافت بالجمله مروان عبد الملک بن مروان بخلافت نشست واول کسی است که از اسلام زر ونقره را مسکوک
کرد واول خلیفه ایست در اسلام که بخل ورزید لاجرم عطای او را از شیخ الحجر خواندندی ودیگر خلق از تکلم پیش خلفا مانع اند پیشتر چنان بود که هر کس
هر چه خواستی بگفتی وبدستور محاسبات دیوانی را از پارسی بعربی نقل کرد او بگفته که اگر مشورت کنم وخطا کنم وده سنه دارم که بر عقل خود
کار کنم وگویند که چون عمر بن سعد اسدق که از بزرگان بنی امیه بود بدمشق خلیفه ساخت وخود قصد تسخیر عراق کرد عمر بغی نمود عبد الملک از

راه بازگشت و او را در دمشق محاصره کرد پس بمصالحه اتفاق افتاد مقرر بر آنکه خلافت در میان ایشان مشترک باشد عمر و شاد شد و برون آمد و عبد الملک او را با خود بر تخت نشاند و پس از چند روز با او گفت من در ایام محاصره سوگند خورده بودم که علی برگردون تو نهم اکنون چه زیان دارد که سوگند من راست شود پس علی برگردون او نهاد و سوگند خورد که آنرا برگیرد یحیی برادر عمر بر او با لشکریان در خروش آمد و آماده حرب گشت عبد الملک سر عمر را ببرید و از بام در میان ایشان انداخت و صد هزار درم فرو ریخت زر و سر بدیدند زر را برچیدند و سر خود برگرفتند **نقل عبرت انگیز** و قتیکه عبد الملک در قصر کوفه نزول کرد قاضی عبد الملک لحمی در انجا حاضر بود سر مصعب را بیاوردند و پیش عبد الملک نهادند قاضی گفت یا ابن زیاد درین قصر بودم سر امام حسین شهید را پیش او دیدم و با مختار بودم و سر ابن زیاد را پیش او دیدم و با مصعب بودم و سر مختار پیش او در همین مکان دیدم اکنون با تو ام و سر مصعب را پیش تو می بینم عبد الملک بر خاست و امر کرد تا دار الامارت را خراب کردند و عاملان عبد الملک پسرش عبد الله بمصر و حجاج بن یوسف بعراقین و مهلب بخراسان و هشام بن اسمعیل مخزومی بمدینه و موسی ابن نصر لخمی با افریقیه و محمد بن مروان بجزیره و پس از عبد الملک پسرش ولید بن عبد الملک بخلافت نشست و بر عم شامیان افضل خلفای بنی امیه است هر منعدیرا خادمی و هر نابینائی را فایدی داد مجذومان را از خلق جدا ساخت و بهر ایشان وجه معاش تعیین نمود و بعمارات شهری تمام داشت و در دمشق مسجدی عالی بنا نهاد چنانچه در ضمن احوال دمشق گذشت و در عهد او شهر اندلس مفتوح شد و قتیبه بن مسلم باهلی والی خراسان لشکر بتوران کشید و بسیار بکشود و بعد از و برادرش **سلیمان** بن عبد الملک بر تخت نشست روزی عمر عبد العزیز را گفت چگوئی در سلطنت گفت سرور بسیست اگر نباشد غرور و نعیم بسیست اگر بنودی عذاب و خیالست اگر بنودی ممات بالجمله او را بخوردن طعام شغفی عظیم بود هر روز صد طبل و شبها طشتهای حلوا در خوابگاهش نهادندی تا هر گاه بیدار شدی ازان تناول کردی بالجمله سلیمان برادر خرد مسلمه بن عبد الملک را با صد و بیست هزار سوار بغزای روم تعین کرد او از آذربایجان و ارمنیه که والی آنجا بود بجانب شتافت و الانون را که از بزرگان روم بود و با آذربایجان لشکر میبرد با او روان کرد ملک روم دران اوان در گذشته بود مسلمه بقسطنطنیه رسیده محاصره کرد و غله بسیار جمع آورد و امر کرد تا زراعت کنند و بهر خود منازل زید اهالی قسطنطنیه بجان آمدند و مصالحه خواستند مسلمه بپذیرفت و میان بالنون گفتند اگر مسلمه را باز گردانی ترا سلطنت روم دهیم الانون بمسلمه گفت رومیان بسبب آنکه غله جمع میکنی از تضعیف نسبت میکنند باید که در انبارها آتش زنی تا شوکت تو ایشان را معلوم شود مسلمه فریفته شد و آتش در انبارها زد و پس از ان شوکتش نماند و مقارن آن خبر وفات سلیمان شنیدند و بشام باز گشت و بعد از سلیمان عمر بن عبد العزیز بن مروان بخلافت نشست او از مروان دین بود نامزا گفتن علی و اهلبیت طاهرین را او در خلافت خود مردم را منع کرد و آن بدعت شنیع را از میان برداشت و او در خلافت خود عمر بن مسلم را بغزای هند فرستاد و او بعضی از آنرا بگرفت و طایفه از ملوک سند را مسلمان کرد و ایشان در زمان هشام بن عبد الملک مرده شدند و بعد از و یزید بن عبد الملک و پس از و هشام بن عبد الملک بخلافت رسیده در عهد خلافت او نصر بن عبد الله حکمی و بعد از و سعد بن عمر بن حرسی از سپهداران او را با ترکان محاربات اتفاق افتاد و در همه آن غلبه مسلمانان را بود و بعد از هشام برادر زاده اش ولید بن یزید بن عبد الملک و پس از و یزید بن ولید بن عبد الملک بحکومت نشست و خود را بشاکر

لا انعم الله بقلب نهاد و مذهب قدریه گزید و او را یزید ناقص گفتندی زیرا که آنچه ولید بخلق داده باز ستده و بعد از او برادرش
ابراهیم بن ولید بخلافت رسید و بعد از و مروان حمار بن محمد بن مروان بخلافت رسید و او را مروان حمار ازان گفتند که
هر صد سال راست الحمد خوانند یا نیمعنی که حمار عزیر صد سال مرده و پس ازان زنده شد و از ابتدای دولت بنی امیه تا حکومت او
بصد سال بود او قرآن را مخلوق می گفت و از سخنان اوست اذا انتهی المدة لم ینفع المدة و در عهد خلافت او دولت
بنی امیه سپری گشت چه شفای عباسی بسلطنت رسید و او را بکشت و بعد از و طایفه از بقایای بنی امیه باندلس سلطنت نهاد
و از جمله وجوه بنی امیه خالد بن یزید بن معاویه بن ابوسفیان از علمای زمان بوده و در صناعت و کیمیا و طب سخنان گفته از
فرمود تا کتب یونانی بعربی نقل کردند اگرچه هارون و مامون عباس در بنیاب اصلی عظیم بوده **فصل** نبدی از احوال بعضی از
امرای بنی امیه از انجمله زیاد بن امیه که پسر او ست عبد الله بن زیاد که بفرمان یزید بن معاویه امام حسین را در کربلا بشهادت
رسانید و دیگر ابو محمد حجاج بن یوسف ثقفی بزرگترین امرای عبد الملک مروان و پسرش ولید بن عبد الملک بوده داد
در ظلم و جور اخبار یادگار گذاشته و او را در سفک دماء و عقوبات اختراعات بوده از انجمله که زندانش سقف نداشت و او بغایت
دشمن علی و اولاد امجادش بوده و چون در گذشت صد و پنجاه هزار کس در زندان او بودند و در مدت عمر خود سوای آنچه در جنگها
بقتل رسانیده صد و بیست هزار کس را بکشت و من کلامه اکبر اللذات سفک الدماء ارتکاب امور لا تقدر علیها خیره و قال جور
السلطان خیر من ضعفه و قال ملا طین الشیاطین خیر من شیاطین الملا طین حجاج روزی با مدنما پرسید چه چیز ماندگی را
دفع می کند هر یکی سخنی گفتند حجاج گفت چیزی که در طلب آن مانده شده باشی چون بیابی ماندگی را دفع می کند روزی
وکیل خود را گفت مال مرا بکسی بده که از و نتوانم ستد وکیل گفت آنکه باشد که تو مال از و نتوانی گرفت گفت آنکس که
مفلس بود از و چه گیرم و او اول کسی ست که سقایین را بقیر اندود و اول کسی ست که مردان را با زنان در یک زنجیر
کشید و اول کسی ست که محمل ساخت و اول کسی ست که در جنگ بسر بر نشست و ثبات ورزید و اول کسی ست که هزار
مائده بیکبار در مجلس او می نهاد و بر هر مائده دو کس نشاندی و گفتی رسول من آفتاب ست چون سر زند حاضر شوید و اول
کسی ست که بر حروف نقط نهاد و گویند که چهل سال بعد از ان که عثمان بن عفان قرآن را جمع کرد و قرآن بسیار شد
و در ان تصحیف پدید آمد حجاج نقاط پدید آورده تا حروف از یکدیگر متمیز شدند و شهر واسط از بناهای او ست و شاید که
زمرهٔ سادات بعد از مرگ حجاج در ان شهر سکونت گزیده باشند که اکنون واسطی مشهور اند ابو سعید مهلب ابن
ابی صفره از اکابر امرای بنی امیه بود و جز در دروغ گوئی عیبی نداشته و در سخاوت و شجاعت نظیر وقت بوده و اول
کسی ست که رکاب از آهن ساخت و پیش ازان از چوب ساختندی از سخنان مهلب ست که الحیات خیر
من الموت و ان الحسن خیر من الحیوات و گفت مرا از کسی عجب می آید که بندگان را بمال می خرند و آزادگان را
بخلق خوش نمی خرند پسرش ابو خالد یزید بن مهلب در جود و سخاوت و شجاعت با او مثل زنند ابن خلکان گوید
مورخان متفق اند که بعهد بنی امیه اکرم از مهالبه و بعهد بنی عباس از برامکه کسی نبود از سخنان ابو خالد ست که دوست
داشتمی که کاسهٔ خمر بهزار دینار بودی و زن جمیله در پیشانی شیر با خمر نخوردی مگر شیخ و نکاح نکردی مگر شجاع او را گفتند

پیر ابهر خویش خانه نازی گفت خانهٔ من آماده است گفتند کجاست گفت اگر منصوبم دارالامارة واگر معزول ام زندان
فتی بحج رفت وحجامی سر او را بتراشید یزید فرمود تا او را هزار درم بدادند حجام متحیر بماند وگفت این از زر مادر خود برم که از وصیت
مراد او یزید نفرمود تا هزار درم دیگر باو دادند حجام گفت کافر باشم اگر بعد ازین سر دیگرے بتراشم یزید او را هزار درم دیگر داد
ایضاً عبد الملک بگفتهٔ حجاج یزید را از خراسان عزل کرد وحبس نمود حجاج او را معذب ساخت وگفت اگر روزے
صد هزار درم دهد آنروز تعذیب نکنند دوستانش صد هزار درم جمع کردند ونزد او بردند تا عذاب یک روزهٔ خویش
بخرد اخطل شاعر آمد وقصیده در مدح بر خواند صد هزار درم باو بخشید حجاج بشنید او را بخواند وگفت در بخالت نیز چنین
بخشش ها میکنی پس نفرمود تا او را دیگر عذاب بکنند گویند که چون از حبس گریخت زنی پیر او را بخانه برد وگوسفندی جهت او
بکشت یزید به پسر او معاویه گفت وجه خرج چه داری گفت صد دینار گفت باین زن ده گفت این زن را با ندک چیزے
راضی تو ان کرد و ترا نمی شناسد گفت اما من خود را شناسم پسرش ابو حداس مخلد بن یزید بن مهلب در جود وکرم
نظیر نداشت بسا بودی که صد هزار درم بیک کس بخشیدی یکی نزد او رفت وصله یافت دیگر باز رفت وجائزه گرفت وچون
سوم بار حاضر آمد مخلد گفت ترا دو نوبت جائزه دادم شاعر گفت آری واین بیت بر خواند **بیت** فاعطی ثم اعطی ثم
اعطی ؛ فاعطاه ثم عدت اربعا دا ؛ مخلد مضاعف انچه بیشتر داده بود باز بخشید وبالآخر مخلد در عهد خلافت یزید بن عبد الملک
خروج کرد و بر بصره استیلا یافت ودر موضع عقر که از کربلا نزدیک است بر دست سپاه یزید بقتل رسید وگفته اند که بنی امیه
روز کربلا دین بر انداختند و روز عقر بنیاد کرم وسخا را منهدم ساختند وایضاً آنکه در عهد خلافت بنی امیه خروج کردند وبسیار
کشته شدند واز انجمله یکے مختار بود ودیگری صاحب الدولة عبد الرحمن بن مسلم مروزی که دولت بنی امیه بر انداخت
عباسیان را السلطنت نشاند **بعلبک** در نزدیکی دمشق است وقلعه در غایت حصانت دارد وبعضی از مورخان
گویند که آن شهر را بک نام بوده ودر زمان الیاس پیغمبر بادشاه آن شهر را بتے بود از طلا موسوم به بعل
پس از ان بعل را بک ترکیب کردند وبعلبک خواندند **غزه** شهری است بلطافت آب وهوا ونضارت کوه وصحرا
اکثر بلاد شام رجحان دارد ودر وصف آن شهر محمد صلے الله علیه وسلم فرمود که شما را بشارت دادم بدو عروس
یکے غزه ودیگرے عسقلان وامام شافعی از غزه است طلال عراقی گوید که خدائے تعالے بچهار نفر منت نهاد
یکے امام شافعی که فقه از حدیث محمد صلے الله علیه وسلم استخراج نمود ودوم امام احمد حنبل که در خلق قرآن سخت
بسیار کشیده سوم یحیی بن معین که کذب از احادیث محمد دور کرده چهارم ابو عبد بن قاسم طرسوسی
که الحاله غرائب احادیث را تفسیر کرده **حلب** از بلاد مشهور شام است وهوائے تنگ دارد چون
ابراهیم خلیل الله علیه السلام در روزه هائے جمعه گوسفندان خود را دران موضع مے دوشید
شیر آن را بفقرا قسمت میکرده هر آئینه بحلب موسوم گردیده ودر لغت عرب حلب
یعنی دوشیدن باشد گویند که در نواحی آن شهر چاهی است که آب آن سگ گزیده اگر بیاشامد شفا
یابد ودر سال شش صد وبست وچهار هجری از زدهائی در حلب پیدا شد که دوازده فرسنگ از لفت وحرارت

نمیرست تا آنکه بقدرت خدا یتعالی ابری پیدا شد از دریا را در هم پیچیده از نظر مردم غائب ساخت فتح میان حلب و فرات واقع است نوشیروان آنرا آباد ساخت و هارون رشید نیز در آن کوشیده عسقلان شهریست بر ساحل بحر روم و گویند که مشهد سر امام حسین علیه السلام در انجاست و در انمقام اکنون زیارتگاه خاص و عام است و محمد صلی الله علیه وسلم فرمود هر که از عسقلان بگذرد و بعد از شصت سال بمیرد در جنة شهدا یافته باشد طرسوس شهریست بر ساحل دریای شام و در سال صد و شصت و هشت هجری مهدی عباسی آنرا بنا نهاده و از نهر که در ربع مسکونست یکی بحر شام است که آنرا بحر روم و بحر فرلقه و بحر الکبیر نیز گویند و طولش هزار و ششصد فرسخ است و در بعضی جا عرضش دو صد فرسخ باشد و چون بحدود شام رسید دویست و شش فرسخ باشد و دیار اندلس بر شمال و بلاد مغرب بر جنوب آن دریاست و اکثر رودها که از روم آید بدین بحر ریزند و دو شعبه ازین دریا بمیان این اقالیم در آمده یکی را خلیج اندلس و دیگر را خلیج یونان گویند و درین بحر دو بست و شصت و دو جزیره معمورست و مسافت این جزیره از دو فرسخ تا پانزده فرسخ است و دیگر از شهرهای شام اسکندریه است و آن نیز بر کنار رود نیل واقع شده تمام عمارت آن شهر از رخام الوانست و حصارش چهار دروازه دارد که یکی همیشه مسدود است و دیگر را باب الرشید و سوم را باب البحر گویند از انجهت که بجانب دریای روم بازمی شود و در کنار آن دریا نیز حصاری در کمال متانت ساخته اند که سفاین مغرب و روم و شام بدین بندر آمد و شد میدارند و از امتعه و اقمشه انچه که خواهند درین بندر یافته میشود این دریا بقسطنطنیه که از خشکی سه ماهه راه است به پنجروز در هوای موافق باندک کم و بیش میروند دروازهٔ چهارم را باب سدره گویند چه درخت سدره در پیش آن دروازه واقع است و این درخت از زمان اسکندر مانده و مولف تاریخ صبح صادق میگوید که ذوالقرنین اکبر که ششصد سال سلطنت کرده و ستد یاجوج و ماجوج از اقلیم اوست و آن در اقلیم هفتم نوشته آید و ذوالقرنین اکبر بعد اتمام سد متوجه شمال گشت و بهند شد و باز گشت و باراضی اسکندریه رسیده شهر ماقدونیه عمارت کرد و در صد و پنجاه سال آن شهر را باتمام رسانید و گرد آن شهر سوری از صاروخ کشید و آنچنان شفاف و براق بوده که ساکنانش جهت محافظت چشم بدین نقاب می بستند و آن شهر تا هزار و پانصد سال معمور بود و هزار سال دیگر خراب ماند پس ازان سکندر رومی هم بران صفت که تاریخ اوائل معلوم کرده بود آنجا شهری بنا نهاد و اسکندریه نام کرد و اکنون آثار ازان باقی است بلیناس حکیم بفرمودهٔ اسکندر رومی در یک گوشهٔ شهر منارهٔ بارتفاع ششصد گز ساخته و بقدر هفت درع آینهٔ دران نشانده و بقولی دران منار سوراخها که بر دریا نگاه میکردند دران آینه ها نصب کرده که هرگاه لشکر عازم شهر میشدی اهالی آنجا بیدندی و مطلع شدندی و مولف هفت اقلیم مینویسد که هر کشتی که در قسطنطنیه بر روی آب حرکت کردی در آئینه پدید آمدی اهالی آن مطلع شده آمادهٔ حرب گشتندی و از خواص آن شهر بوده که موذیات مثل مار و گرزوم در انجا نباشند و هر صباح که اهل آندیار بر مینجا ستند منازل خود را پاکیزه رفت و روب داده ملاحظه می نمودند و دودی که بر هوا تصاعد کردی اثر آن مرئی نشدی در تواریخ منقولست که خبر دار گشتن اهالی آن شهر از فوج کشتی فرنگیان که ازان منار و آبگینه ها بود اینمعنی بر مردم فرنگ دشوار می آمد که دست تصرف ایشان بر انشهر نمیرسید آخر الامر اعیان فرنگ جمعی را باسکندریه فرستاد تا در لباس زهد و تقوی خود را انجا ظاهر نمودند و چون ایشانرا در خاطرها قبول پدید آمد آوازه دادند که اسکندر در پس آئینه گنجی نهاده است عمر و عاص با این همه دانش بدان سخن مزخرفیه شده فرمود تا

آئینه را ازان موضع برکنند وچون بغیر ازمکر وحیل چیزے نیافتند باز آئینه را بموضع اصلی نصب کردند اما آنرا خاصیت ندیدند کپتان جوناتهان اسکاٹ میگفت که منار مذکور از اتبه مینولیس سپه سالار روم است ویران تاریخ استیلای خود در اسکندریه پرستشگاهے منقوش ساخته است وآن منار تا اکنون موجود است وآنچه در تاریخ شما از آئینه وغیره مینویسید همه خلاف است مولف تاریخ صبح صادق مینویسد که چون عمر عاص اسکندریه را فتح نمود یحیی نحوی نزد او آمد وگفت که کتب خانهٔ ملوک آنجا مراده تا مستفید شوم عمر گفت بے اذن خلیفه صورت نبندد نامه بعمر ابن الخطاب نوشت عمر گفت اگر این کتاب ها موافق کتاب خدا است بآن حاجت نبود واگر مخالف باشد بباید عمر عاص چندین هزار کتاب که از عهد اسکندر رومی دران شهر جمع بود گفت بنابر حمامهای اسکندریه قسمت کردند مدت شش ماه حمامهای آنجا بآن برداخته شد کپتان جوناتهان اسکاٹ از تاریخ فرنگ میفرماید که در سال ششصد وچهل عیسوی بفرمان عمر فاروق خلیفه ثانی کتبخانهٔ اسکندریه در آب غرق کردند ودیگر جزائر شام که در دریای شام اند بسیار اند از انجمله جزیرهٔ مقابله است ودور آن نود فرسنگ باشد وساکنان آنجا کریمة الخلقت وذمیمة الاوصاف جزیرة الطریقه جزیرهٔ مبارک است در دریای شام دو دراو سه صد فرسخ باشد ونجار را از انجا مصر شهریست وسیع واز مدینه چهل وزه راه مسافت دارد وهمه بر است مسافران آب ودانه همراه میدارند اما چاه ها در جائیکه مکان وقفه ومنزلست واقع است وامتداد مسافت آنقدر که یک پاس شب مانده روانه شود در دو پاس روز بر آمده بمنزل رسد وشهر مذکور بمصر بن ایهم بن جام بن نوح منسوب است واز مدرتش سے یکے رود نیل است که از جنوب بشمال میرود برخلاف دیگر آبها وابتدای رود نیل از پس خط استوا است من جبال القمر وبحیرهٔ روم منتهی مے شود ومولف اسباب العجائب می نویسد که سبب ارتفاع وهیجان آب نیل این است که بحر روم در فصل هیجان کند واز موضع خود مرتفع گشته در پیش آب نیل چون سدّ ما بسند وبگذارد که آب نیل فرو می ریزد هر آئینه رجعت نماید ویوسف ع در انجا مقیاسی وضع فرموده که بآن مقادیر زیاده ونقصان آب را معلوم کنند وآن در میان نیل موضوع است وبر انجا خطی چند است وچون آب بخط شانزدهم رسد خیر ومنفعت بسیار در آن شهر حاصل آید وغایت زیاده پانزده خط بود وهرگاه آب او بین بیشتر بود در مصر خرابی بسیار پدید آید ودیگر از عجائبات مصر اهرام است وآن عبارت ازسه گنبد است که حکماء سلف ساخته اند وگویند که عمر الویلکی آنرا بنا نهاده ودر مدت هفتاد سال ساخته شده وهفتاد هزار مرد در آنجا کار میکرد وبعضے گفته اند که ادریس ع را بوحی احوال طوفان نوح علیه السلام معلوم شده بود که همه عالم را فرو گیرد قبر چندے از آباء اجداد خود را بارزد وجواهر بسیار دران مکان دفن نمود وبر زبر آن قبها ساخت گویند هیچ وجه آلات اهن وغیره دران اثر نکند بادشاهے بطمع زر دران اهرام آن سعی موفوره نمود وآخر بے نیل مقصود باز ماند واعتقاد بعضے آن بنا از ظلم است کپتان جوناتهان اسکاٹ بار قسم مے فرمود که بر اهرام سه قبه مثل قبهاے تبخانه ساخته اند وآن مانند که مدوّر مے شود نیست والکنون عمارت اهرام تا نصف در ریگ فرو رفته در آثار البلاد گوید که شخصے را در مصر طلسم کشائی بدست افتاد در حوالی قبه کلان زمین را حفر کرد چاهے ظاهر شد هرکه دران نظر کردی خندے از دهانش در آمدی او چیزی در انجا افگند ناپدید شد پس باده کش بدرون چاه رفت چهار صفه بنظرش آمد ودر هر صفه ده خم زرین نهاده بودند وبر سر خم شیرے از زر

لشسته هر که دست پیش آن خم بردی شیر آنرا مجروح ساختی و همچنین در هر صفه جواهر بسیار افتاده شخصی ازان گروه روانه
ازان برداشت فی الفور در نظر آنطائفه غائب شد پس از ساعتی دیوار خانه شگافی بهم سانیده بر اثر آن سر بریده
آنمز ظاهر شد و آنجماعه چون طریق تصرف آن نمیدانستند بمجرومی تمام برگشتند مؤلف تاریخ الفی گوید که در عهد ملک عادل
بسال پانصد و هشتاد و هفت هجری در مصر قحط افتاد که در عرصهٔ یکماه دویست هزار کس از گرسنگی بمردند و ملک عادل
همه آنهارا از مال خود کفن پوشانید آخر کار بجائی رسید که در مصر سگ و گربه نماند چه همه آنرا خورده و بعد ازان مردم فرزندان
خود را خورده بعد از انکه فرزندان نماندند شروع در خوردن اطبا نموده چه به بهانهٔ بیماری هر طبیبی را که آنجا می بردند آن را
میکشتند و گوشتش را میخوردند و در تمام مصر آب روان نیست مگر رود نیل و برف اصلا نباشد و باران نیز احیانا بارد
و هر گاه بسیار بارد علامت قحط باشد زیرا که حبوبات در زمین نمیشود و در مصر حوضی هست و چشمه که آب آن چشمه بدانحوض
آید و هر گاه زن حایض و جنب دست بآن چشمه کند آب چشمه بازایستد و آب حوض بدو بگیرد و تا آب حوض را بیرون نکنند
آب چشمه روان نشود و در یکی از نواحیهٔ مصر فرمده که دو عدد آن را بر یک شتر بار کنند و سرے پیچیده دارد و بهئیت مار
قریب به نیم گز و دنباله او بر کشیده هست چنانچه میان دنبال و شکم فرق بسیار هست و بر زمین مصر دریاچه ایست که آب
آن شور هست هر گاه رود نیل غلبه کند آب آن دریاچه شیرین گردد چون رود کمی نهد باز شور گردد و از حد این دریاچه تا ولایت
شام همه ریگ روان هست و آن مابین راجفار ماران گزیده و جنده بسیار اند که جثهٔ محمل سوار را بگیرند و گزیدن آن باران
مهلک باشد و جفار حدی بدریای روم و حدے به تیه بنی اسرائیل دارد و مسافت تیه بنی اسرائیل چهل فرسنگست
و تیه مابین فلسطین و ایله و اردن و مصر واقع هست و تیه آنمقام هست که موسی ع بعد غرق کردن فرعون از مصر بقصد
تسخیر شام که آن هنگام عمالقه در تصرف داشتند بموجب فرمان الهی بدانجا رسید و بنا بر نافرمانی قوم تسخیر شام در تعویق
افتاد و آنجناب مع قوم همانجا بماند و من و سلوے در آنجا فرود آمد و بقولے موسی ع برادرش هارون در تیه گذشتند
و بروایت اصح یوشع بن نون خلیفه موسی ع مملکت شام را مفتوح ساخت و عوج بن عوق که بدرازی قامت
مشهور بود در جماعت عمالقه بسر مے برد بقتل رسید القصه طول و عرض مصر شبانروزه راه ست مخفی نماند که مملکت
مصر در زمان پیشین فراعنه در تصرف داشتند و فرعون لقب ملوک مصر هست و ایشان از اولاد عملیق بن لاوذ بن
شام بن نوح ع اند و فرعونیان پنجکس بوده اند اوّل ایشان سنان بن طوان و او فرعون بن ابراهیم
خلیل هست چه وقتیکه ابراهیم ع از بابل بقولے بعد فوت نمرود هجرت کرده بمصر رسید آنوقت سنان بادشاه مصر
بود شنیدند که مردی با زنی جمیله بشهر مصر آمده پس زن ابراهیم که ساره نام داشت آنرا بخواند و بقولے آنکه ابراهیم ع از بابل
بنواح شهر مصر رسیده بود ساره را جائی گذاشته برای هیزم رفت بادشاه مصر که از شکار مراجعت کرده بود بدانجا رسید و ساره را با خود
گرفت و بمصر برد و خواست که با ساره دست درازی کند دستش خشک گشت گفت آنرا سحر کردی ساره گفت انیقدر خدا ست پس دعا
کرد تا دستش درست شد و سه نوبت آنحال تکرار یافت بالاخر سنان از و عذر خواست و کنیزکی باو بخشید و گفت ها اجر ک انیت اجر تو لا اجر م
کنیزک بهاجره موسوم گشت و او آنست که ساره آنرا بابراهیم ع بخشید از ابراهیم ع از هاجره اسمعیل جد پیغمبر ما محمد صلی الله علیه وسلم

متولد شد بالجمله بادشاه ستاره را نزد ابراهیم فرستاد امر کرد تا از مملکتش بیرون رود بالجمله ستاره خواست که حال باز گوید
ابراهیم سبقت کرده بگفت چه حق تعالی حجاب از پیش ابراهیم برداشته بود تا آنچه میان ستاره و بادشاه گذشته بود مشاهده
نمود پس ابراهیم بفلسطین شد و در بیابانی مقیم گشت و بتدریج آنجا آبادانی روید و مردم آنجا آنحضرت را بنجابت
از آنجا برخاسته میان رمله و ایلیا که بیت المقدس خوانند اقامت فرمود تا اکنون آبادی اول بموضع ابراهیم آباد و ثانی
بقدس خلیل موسوم و اشتهار دارد و فرعون دوم **ابان** بن ولید که فرعون یوسف است و در عهد او یوسف را بنجابت بمصر
و عزیز که آنزمان لقب و خطاب وزیر مصر عزیز بود باشارهٔ زلیخا یوسف را خریداری نمود و قصهٔ یوسف در قرآن مجید و در تفاسیر
و تواریخ از دیدن خواب یوسف که آفتاب و ماه یازده ستاره او را سجده می کنند و گذاردن تعبیر آن یعقوب و حسد بردن
برادران بر یوسف و بچاه افگندن برادران او را از چاه و فروختن آنجناب را بدست بازرگان بدرمی چند معدوده
و آوردن بازرگان یوسف را بمصر و خریدن عزیز مصر باستصواب زلیخا آنجناب را و به تهمت زلیخا افتادن در
زندان و خواب دیدن ملک زنان و تعبیر گفتن یوسف آزاد و بیرون آمدن از زندان و بوزارت رسیدن یوسف
و نجات دادن مملکت مصر را از حسن تدبیر خود از قحط هفت سال و باز دواج کشیدن زلیخا را آنجناب و آمدن برادران
یوسف جهة خواستن و خریدن غله و مع غله باز رفتن و بار دیگر آمدن بمکه یوسف بن یامین برادر یوسف را در مصر پیش یوسف
گذاشتن و سراسیمه بکنعان پیش یعقوب رفتن و باز بموجب حکم یعقوب جهة مخلصی ابن یامین پیش یوسف آمدن و بموجب
امر یوسف باز بکنعان رفتن و یعقوب را مع متعلقان بمصر آوردن و زنان بن ولید بادشاه مصر یعقوب را استقبال نمودن
و دیگر واقعات همه بشرح و بسط مثبوت است بالجمله ابان بن ولید بیوسف ایمان آورد و فرعون سوم **قابوس**
بن مصعب بست که بعد از آبان بسلطنت رسید و کفر ورزید و بنی اسرائیل را اعمال شاقه فرمود و فرعون چهارم برادر او
ولید بن مصعب که فرعون موسی بود دعوی خدائی کرد و موسی و برادرش هارون برو مبعوث شدند و موسی معجزات
نمودند و او ایمان نیاورد بالآخر او را موسی با توابعان دعا کرد رود نیل غرق نمود و آن نیز در قرآن مجید مبرهن بست
نقل است که هر روز رابتهٔ خوان فرعون چهار هزار گوسفند و چهار صد گاو و دویست شتر بود موسی در شتاب رفت
که زود هلاک شود و مناجات کرد که الهی وعدهٔ هلاک فرعون دادی و سالها گذشت ندا رسید که هزار هزار از بنده من نعمت
میخورند و او را زود هلاک نکنم تا که او نان و نعمت بر خلق فراخ دارد هلاک نشود پس چندی بگذشت فرعون هامان وزیر
خود را گفت ندانم که کار من و موسی بکجا کشد اکنون از خزانه ناچار بست هامان گفت نیمه از رابته کم کنم و بر خزانه
افزایم پس چنان کردند و هر ماه و هر روز چیزی از ان کمتر می کردند تا آنکه روزیکه
فرعون غرق شد در مطبخ او بوی و ریشی گشته بودند مخفی نماند جماعهٔ فراغنه که گذشتند
هیچ یک از ملوک عجم وغیره را مطیع نبودند و باستقلال سلطنت داشتند تا عهد کیخسرو
بن کیکاؤس کیانی بالجمله فرعون پنجم **و نقل** است که تخت مصر که از طرف
کی گشتاسپ بن کی لهراسپ ملک فرس ایالت شام داشته اورا تقبل نمایند نجت نصر و اولادش

بطالیه در مصر بسلطنت رسیدند چه وقتی که سکندر رومی بر یونان دست یافت وغوس بن اغوس را در یونان خلیفه ساخت و ابو
سکندر عوس مستقل گشت و بر مصر مستولی شد و آنرا دار الملک ساخت وخود را بطلیموس خواند و بطلیموس یونانی بادشاه
بزرگ باشد و کتاب مجسطی در علم هندسه از تصانیف اوست وگفته که او نه بادشاه بود احوال بطلیموس حکیم در ضمن حکما
مرقوم است بالجمله بعد از بطلیموس پنج شش کس از پی یکدیگر بحکومت مصر رسیدند تا آنکه اعسطوس قیصر که اول قیاصره است
از روم لشکر بمصر و یونان کشید و بگرفت و دولت بطالسه سپری گشت و اعسطوس قیصر معاصر ساپور بن اسک اسکانی
بادشاه فرس بوده و احوال او در ضمن روم و قسطنطنیه و قضایای شاپور در ایران و فارس مرقوم است و مصر در
خلافت عمر رضی الله عنه بدست عمر عاص مفتوح شد و در عهد هارون رشید عباسی **طولون** نامی از بنده های
عباسیان بموجب فرمان هارون رشید بحکومت مصر رسید و در دو صد و چهل هجری درگذشت و بعد از و پسرش **احمد** بن
طولون بحکومت نشست و در سخاوت و تواضع کوشید و هر ماه هزار دینار تصدق کردی روزی وکیلش که بر
صدقه بود گفت زنی از من تصدق میخواهد و انگشتری طلا در دست دارد او را صدقه توان داد **احمد** گفت هر که دست
دراز کند او را صدقه توان داد ایضاً هر روز خلعتی نو که قیمتش هزار دینار بودی پوشیدی و شام آنرا بخشیدی و کلا
از راه کفایت همان خلعت را بقیمت کمتر از اول میخریدند و در خزانه می داشتند و بعد از چند روز در رومی پوشیدند احمد
چون ازان کار آگاه شد هر جامه که پوشیدی انگشت سیاهی بر آستین آن کشیدی تا داند که آنرا پوشیده است
یا نه احمد روزی طعام میخورد درویشی حاضر آمد غلام بموجب امر احمد درویش را طعام داد احمد در درویش نگریست و او را
پیش خواند و سخنان پرسید پس گفت راست گوئی که جاسوس کیستی و نامه ها ظاهر کن درویش گفت آنها
چه میگوئی احمد باز نامه و خطش خواست درویش اقرار نمود و نامه ها را داد گفتند از چه دانستی که او جاسوس است
گفت چنانچه شیوهٔ درویشان است در گرفتن طعام تعجیل نکرد راقم حروف گوید همچنین بابر بادشاه هنگام خوردن
طعام شیر شاه را نبابر حرکتی که از و صادر شد بنظر سنجیده بود و آن در ضمن احوال بابر بادشاه و شیر شاه افغان
مرقوم است بالجمله حکومت در دو صد و نود و دو هجری از تصرف طولنیه بدر رفت و بعد از اندک زمان ایالت مصر
بمملوک اخشیدیه رسید و اول ایشان **ابو بکر محمد** است که خلیفة الراضی بالله عباسی در سه صد و بست و سه هجری
امارت مصر و شام و جزیره و حرمین شریفین به محمد داد او اخشید لقب یافت معنی اخشید بلغت فرغانه ملک الموت باشد و نسبت
او بملوک فرغانه می پیوندد و خلیفه ایشان در سه صد و پنجاه و هشت هجری سپری گشت و پس ازان خلفای اسمعیلیه
که عبیدیه نیز گویند و بقولی نسبتش بامام جعفر صادق می رسد بحکومت مصر رسیدند و گروه اینجماعه مهدیست که بزعم اسمعیلیه
هرگاه که المعز لدین بالله از اولاد مهدی چون در مهدیه بجای بدر نشست غلام خود ابو الحسن جوهر را مامور به تسخیر مغرب
فرستاد او تا ساحل بحر اوقیانوس و جزائر خالدات برآمد و مصر بگشود و المعز را فریفته ثابت گذاشت و با مال و عیال
متوجه مصر گشت گویند در ان سفر پانزده هزار شتر و ده هزار استر را مسکوک او را می کشیدند نقل است که چند
صندوق پر زر هر روز در پیش بارگاه او نهادندی و اجازت داده بود که هر محتاجی چندانکه در یک کفدستش گنجد ازان

برگیر و بعد او خلیفهٔ پنجم است از اولاد او المستنصر بالله با ابو تمیم معد و انچه او را السلطنت ملک و کثرت
اعوان و انصار میرسید هیچ کس از پدرانش را نبوده و بعد او در سنهٔ چهار صد و شصت هجری در مصر زلزلهٔ عظیم افتاد چنانچه
ماهیان در قعر دریا مضطرب شدند و بهمدران سال قحط روی نمود و هفت سال کشید و قیمت یک رغیف یعنی گردهٔ
نان به پنجاه دینار رسید بالجمله مستنصر پسر بزرگ خود نزار را ولایت عهد داد و المصطفی لدین الله لقب نهاد و این نزار است که حسن صباح
نوشته اند مستنصر از نزار برنجید و پسر خود احمد را ولیعهد ساخت المستعلی بالله خواند المعز لدین الله اسمعیل از ضبط این
معرب فراغت حاصل کرده ابو الحسن جوهر بن عبد الله را با قصی بلاد مغرب فرستاد جوهر تا ساحل دریای اوقیانوس و جزائر خالدات
که انتهای معموره جهانست دانه ای اقالیم را از انجا گرفته اند متصرف آورد و مصر را نیز متصرف شد و نام عباسیان از
خطبه افگند اسکندریه و دیار معبد و مناظر و مکه و مدینه و فلسطین و دمشق را از تصرف عباسیان بیرون آورد چهار
سال سلطنت راند و در سه صد و شصت و یک هجری نزار پسر خود را ولیعهد ساخت و در گذشت العزیز بالله لقب یافت
مدت عمرش چهل و دو سال و ایام خلافتش بیست و یک سال و بعد از و پسرش الحاکم بالله جانشین گشت حاکمی عادل بود
و در امر معروف و نهی منکر مبالغه فرمودی و در حکومت او دوازده حصرود کاکین بند بکردی شبها در بازار روشنی
بغایت مستقل بود که گویا جشن کرده اند و شب پسر برخاستی زمان حکومتش بیست و پنجسال و بعد از و پسرش الظاهر لدین الله
بادشاه شد در زمان او قیصر روم با ششصد هزار مرد متوجه شام شد در حدود عرب از حرارت هوا تشنگی بر آنجماعه غلبه آورد
جلبیان بر ایشان شبخون زده بسیاری را بقتل آورده رومیان بهزیمت رفتند زمان حکومتش شانزده سال بعد از و پسرش المستنصر بالله
در عمر هفت سالگی بر تخت نشست قریب یک سال در بغداد خطبه بخود خواند در عهد او بمصر ساره ظاهر شد مقارن آنحال هر روز قریب
صد هزار کس از فقدان تان جان میدادند از زلزله بسیاری خرابی رو نمود ناصر خسرو و حسن صباح در خدمت حاضر بوده
در عهد خود پسر دوم المستعلی بالله احمد را جانشین ساخت و بعد از فوت او اسمعیلیه دو فرقه شدند المستعلی بالله
بر طبق وصیت جانشین گشت و برادر خود نزار را بقتل رسانید بعد از هفت سال و دو ماه حکومت نمود در سنه اربعین
و اربعمائه بر دست هوا داران نزار کشته شد الامر بالاحکام بالله بن مستعلی بالله در پنج سالگی بر تخت نشست
در زمان وی حسن صباح بمرتبهٔ اعلی رسید در سنهٔ خمس و عشر و خمسمائه فدائیان ملک افضل که لایق امور سلطنت
بود کشتند و احوال او را که بحساب بود متصرف گشتند بعد نه سال در سنهٔ اربعه و عشر و خمسمائه فدائیان امر را
کشتند پس از و الحافظ لدین بالله بن مستعلی بالله بر تخت نشست وزارت با احمد پسر ملک افضل داد او نیز بدست
فدائیان کشته شد بعد ازان حافظ پسر خود حسن را وزارت داد و او را نیز کشتند حکومتش بست سال
بوده در پانصد و چهل و چهار در گذشته پسرش الظاهر بالله بجای پدر نشست و با نصر و نیز میلی
بهم رسید وزیر او را در خانهٔ طلبیده بجان گشت مدت خلافتش پنجسال و کمتری بوده و بعد از و
پسرش الفائز بنصرة الله بر در قتل پدر مسند نشین گشت در پانصد و پنجاه و پنج انتقال کرد و مدت سلطنتش شش سال
و چند ماه بود المعاضد لدین بالله بن فائز بنصرة الله بر تخت نشست و در ایام او فرنگ بتسخیر مصر آمدند عاضد عاضد الله بر زنگی که والی شام بود طلب

امداد نمود نورالدین اسد الدین شیرکوه را با هشتاد هزار سوار بدانجانب فرستاد فرنگان انخبر شنیده معاودت نمودند
شیرکوه در پانصد و شصت و چهار سر انجام امور ملک عاضد را از پیش خود گرفت و در ششصت و پنج روز دخیل شده ببرد پس
از و صلاح الدین برادرزاده اش خلعت وزارت پوشید در خلال این احوال عاضد در پانصد و شصت و هفت فوت شد
صلاح الدین خطبه بنام المستضی بالله عباسی کرد بعد ازان مملکت مصر گرفت پس از و هفت نفر از اولاد سلطنت کردند مدت
دولت ایشان دویست و شصت و شش سال بود اول آن طائفه که بسلطنت رسیده ابو القاسم محمد بن عبید الله که او را مهدی
منسوب باسمعیل بن جعفر صادق میگردند زعم اسمعیلیه که نفر ازمان عبارت از محمد بن عبد الله مذکور است در سنه مایتین و
مائیتین در ولایت افریقیه خروج کرد گماشتگان خلیفه را از انولایت خارج کرد مملکت اندلس و قروان و طرابلس و دیار
مغرب مسخر ساخت در ششصد و سی دو در قلعه مهدیه در گذشت عمرش شصت و دو سال بود بعد از و پسرش القائم بامر الله
احمد بن محمد بجای پدر نشست در ایام او ابو یزید مخلد بن کیداد متفق ساخته محاربه نمود قائم بقلعه مهدیه متحصن شد اسمعیلیه را
عقیده است که دجال کنایه از ابو یزید است و گویند که دجال بمهدی خروج کند اما پیش از انکه ابو یزید مندفع شود قائم در ششصد و سی
و چهار در گذشت امرا و قائش را نهان داشته بالیسرش اسمعیل بیعت نمودند قائم دوازده سال بسلطنت نشست المنصور بالله اسمعیل
بن قائم بجای پدر نشست و از قلعه بر آمده با ابو یزید مصاف داد و او را بدست آورده بقتل رسانید بعد در ششصد و چهل و یک هجری
منصور در گذشت هفت سال بسلطنت نشست سی و نه سال و نه ماه عمرش بود بعد او پسرش المعز الدین بالله بجای پدر نشست و بسیاری
از ولایات تسخیر نمود و در پانصد و شصت و نه در گذشت در حبیب السیر آمده که جد ملک صلاح الدین ساوی نام داشته در زمان مسعود سلجوقی کوتوال
تکریت بوده پس از فوت هادی پسرش نجم الدین ایوب بجای وی نشست با اسد الدین برادر خود بموصل آمد و نزد نورالدین پسر عماد الدین
هر دو را منصبی لایق سرفراز ساخت و بمصر بسپه سالاری فرستاد در انجا وزیر عاضد گردید و بعد از و برادرزاده اش صلاح الدین
بجای او قیام یافت از جمله مسوغات عاضد عصای زمرد و صد هزار کتاب بدست صلاح الدین افتاد در پانصد و شصت و نه
نورالدین در گذشت صلاح الدین بجای او استقلال یافت و بادشاهی عادل بوده و مملکت شام بتصرف آورده بارها بافرنگیان
رزم ها کرده و امان داده در پانصد و هشتاد و نه فوت گشت پسرش را عثمان نام بود سه برادر داشت یکی ابی بکر دوم عمر سوم
علی بعد از و ملک عزیز ابو الفتح عثمان روزی چند ملک راند و در پانصد و نود و پنج در گذشت پس از و عمش ملک عادل ابی بکر
با سپاه بسیار بدمشق رفت و مستقل گشت ملک کامل پسر خود را در مصر گذاشت و دمشق را بملک معظم پسر دوم و جزیره را بملک اشرف
پسر سوم داد مملکت احد سبط را به پسر چهارم ملک اوحد که ایوب نام داشت سپرد و در پانصد و نود و هشت در گذشت ملک کامل
بن ملک عادل بادشاه شد با علما و فضلا گذرانیدی و دمشق را از ملک معظم ناصر الدین برآورده بملک اشرف داد
حلم و علم بسیار داشت و عادل بود در ششصد و پنج در گذشت و همدرین سال ملک اشرف نیز در گذشت ملک عادل
در مصر بسلطنت رسید بعد یکسال امرا ز عصر اطاعتش نکرده برادرش ملک صالح را که ایوب نام داشت بپادشاهی برداشتند
از مصر فارغ شده بدمشق شتافت عم خود اسمعیل را که بملک صالح مشهور بود محاربه کرد ملک صالح بهزیمت بجانب کرک رفت
صاحب کرک قید نمود ایوب در ششصد و چهل و هفت وفات یافت بعد از و پسرش ملک معظم را

مقام پدر ساختند در خلال این احوال غلامان صالح بر ولی نعمت زاده خروج نموده بقتل رسانیدند و عزالدین ترکمانی را
رئیس سپاه ساخته و ملک ناصر حاکم کرک از قضیه واقف گشته لشکر بدانجانب کشید امرای مصر استقلال کردند بعد از جنگ هزیمت
شدند ملک ناصر بقاهره آمده خطبه بنام خود خواند غلامان با برادرش ملک صالح که حکومت دمشق میکردند در آنوقت مستقل
گشتند ناصر این خبر شنیده بحدود ولایت شام شتافت در سال ششصد و پنجاه و دو امرا عزالدین ترکمانی را که از مملوک ملک صالح
بود بسلطنت برداشتند و از آن تاریخ بادشاهی تعلق بغلامان گرفت و غلامی چند که در مصر حکومت داشتند
ناصر چنگیزیه بودند و با او شان محاربه ها کردند اول ایشان عزالدین ایبک بوده و ابتدای ملک ایشان ششصد و چهل و دو
هجرت ملک ایشان دویست و یک سال بوده و سیزده نفر حکومت کرده اند تا در نهصد و بست سلطان سلیم بن سلطان
بایزید در حوالی حلب با قانصوه غوری که آخر سلاطین جراکسه است صف قتال آراسته قانصوه با اکثری از امرا کشته گشته مصر و شام
بتصرف سلطان سلیم در آمد و از آن زمان تا حال در تصرف آل عثمان است از هفت اقلیم نوشته شد قسطاطه در زمان سابق
دارالملک مصر بوده بر شمال نیل واقع است و درین شهر کوچه های و محله های عالی است که مردم کثیر از هر قبائل مردان می باشند
مزارانش جمله سه مرتبه و چهار مرتبه است و مزار امام شافعی در قسطاط است صاحب مسالک و ممالک آورده که قسطاط منقسم بدو قسم است
یکی آنرا صعید و سفلی را زلف خوانند و در غرائب الاسرار آمده که صعید در جنوبی قسطاط واقع است و در صحرای آن مقبره ایست
که مردگان در آنجا افتاده اند و اموات مرا از کتاب های سطر کرده اند و او در بیابان مالیده که پاره پاره و پوسیده نشوند گویند
که یوبتی جامه را ازان مردگان باز کرده اند اصلا تغیری به بدنش راه نیافته بود اثر حنا در دست و پای آن
میت باقی بوده و در عجائب البلدان آمده که مومیائی مصر ازان مردگان حاصل می شود گویند آن بهترین مومیائی هاست
و نزد راقم آنچنان نیست و اثر حنا در پای میت نیز از قبیل محالات است در نزدیکی قسطاط کوهی هست که آنرا مقطم خوانند از انکوه
زر بعد حاصل می شود قاهریه منصوریه الحال دارالملک مصر است در حبیب السیر آمده که در زمان المعزالدین الیدا سمیل خوشتر خادم
که در سلک غلامانش انتظام داشت در سال سه صد و پنجاه و هفت هجری مصر را بتصرف آورده میان قسطاط و عین الشمس
شهری بنا نهاد و آنرا بقاهره مغربیه موسوم گردانید و در سن سه صد و شصت و یک هجری المعزالدین الله رافریقیه بقاهره آمد
و آن بلده را دارالملک ساخت و چون نوبت بآل ایوب رسید دران بلده بقاع خیر و عمارات عالی
بسیار ساخته شد و قاهریه بر کنار نیل واقع است و عمارتش چهار طبقه دارد و منقش
و ملون مشتمل بر طاقهای بدیع و رواق های دلکش و رفیع و اقسام عمارات از رخام الوان است
و دیگر از شهرهای معروف مصر عین الشمس است و در جنوب قسطاط واقع شده و دارالملک
فرعون و یوسف علیه السلام بوده و قصری که زلیخا جهت یوسف ساخته بود درین شهر است
و درخت بلسان در باغ فرعون درین شهر بوده و گویند که اکنون ناپید است
عطاران اینوقت بجای حب بلسان و عود بلسان حب و چوب بشام را که آن نیز درختی است استعمال میکنند و روغن بلسان بسیار
ناپید است و از ثقه مسموع شده که در سلطنت جارکس نوروز کوهی در پای دنمی برآمد درخت می آرند و گویند که روغن بلسانست پس شاید درخت

دران نواح پیدا ئے میدارد و بالجمله از عجائب آنشهر مناره ایست از یک پارچه سنگ سرخ که نقطها دارد و طولش زیاده
صد ذرع ست و بر سر آن صورت انسانی است از مس و بر یمین و یسار دو صورت دیگر ست و پیوسته آب ازان تمثال
ترشح کند و بهر جا که رود سبزه از آنجا بدمد و گویند که دیوان در زمان سلیمان ساخته اند حکم دار الملک اینای طولون که از
هارون رشید عباسی حکومت مصر داشته بود و خرابی آنشهر بانام ست و ایضاً فراماس شهر کیست کوچک اما نهایت خوش
و آبادانی دارد و از فراماس تا تلیس دو فرسنگ است تلیس بر زمین مرتفع واقع شده و بر یکطرف آن تلی ست بر کوه نام دارد غایت
درفعت راذا تست که بر بالای یکدیگر مردم را دفن کرده اند و این رسم گویا پیش از زمان موسیٰ شائع بوده قیصوم شهر لیست
در غربی نیل از نواح صعید و زمینش مسطح است افیون مصری در آنجا حاصل میشود و خشخاش آن سیاه است و بد سنبل
سورنجان مصری و شقاقل مصری و ثعلب مصری که خصیة الثعلب نامند ازان دیار بانام بوده و قند مصر نیز بانام بود اضمیم در بیابان
واقع شده و اطراف او رمگ و نخلستان بسیار ست و ارتفاعاتش نیک بحصول می پیوندد و ذوالنون مصری ازانجاست
فصل نبذی از احوال فرنگیان قلعة انطاکیه را محاصره کردند بعد از یک سال قهرا قهرا بگشود و در سال چهار صد و نود و دو هجری
تقدس و در سال چهار صد و نود و سه هجری بر اکثر سواحل شام و در چهار صد و نود و چهار هجری بر قباریه استیلا یافتند ملک افضل
ابو القاسم شاهنشاه پدر جمالی در هر مشغلی قصد فرنگیان کرد و از دفع ایشان عاجز آمد و بمصر مراجعت نمود و در عهد خلافت
الامر باحکام الله مستعلی شاهنشاه قصد فرنگیان کرد و شمس الخلافت بابت عسقلان که از شاهنشاه توهم داشت با فرنگیان
عسقلان در ساخت شهنشاه روی بعسقلان آورد و شمس الخلافه باتفاق فرنگیان با و رزم کرد و بقتل رسید شاهنشاه
ظفر یافت و بمصر باز گشت و کشته شد و در سال چهار صد و نود و هفت هجری فرنگیان عکا بگرفتند و در پانصد و دو هجری
طرابلیس و در پانصد و بست و دو هجری صور و در پانصد و بست و سه هجری سروب را بگرفتند و در پانصد و بست و چهار
هجری سرو و نیل فرنگی که امیر فرنگیان بود با لشکری عظیم قصد مصر کرد و شهر فرمان بگشود و مساجد آنرا بسوخت و در راه
مریض شده در گذشت قبر او در میان مصر و شام واقع است و چون از آل ایوب ملک ناصر صلاح الدین یوسف
بن ایوب بسلطنت مصر رسید و فرنگیان از استقلال او خبر یافتند گفتند او البته قصد ما کند همان بهتر که پیش دستی
کنم ناگاه بسال پانصد و شصت و پنج هجری روی ببلاد اسلام نهادند و با لشکر بسیار بر در قلعه دمیاط نزول کردند
صلاح الدین متوجه مناط شد و با فرنگیان رزمی صعب کرد و ظفر یافت و در پانصد و هشتاد و سه هجری روی بفرنگیان
که بر سواحل شام استیلا داشتند نهاد و بحسب طریقه محاصره کرد و بگشود فرنگیان جمع شده روی باو آورده صلاح الدین سه شبانروز
با ایشان رزم کرد و ظفر یافت و اسیر بسیار بدست افتاد ملک فرنجی که با دشاه فرانسیس بود و برادر او برنس ارنت والی کرا ک
و لونک که مشهور بطرابلس ست و دو تن دیگر از امرای فرنگ گرفتار شدند و صاحب طرابلس که طرابلیس گویند از معرکه بگریخت
و بشهر خود رسیده در گذشت و صلاح الدین صاحب کراک را بخواند و اسلام بر و عرض داشت بپذیرفت و کشته شد و کبتان جوناتهان
اسکاث از تاریخ فرنگ بار اقم می گفت که برنس ارنت قافله حاج را اسیر کرد و بزندان داشت و صلاح الدین جهت
خلاصی اینها با و نوشت برنس ارنت بپذیرفت صلاح الدین برنجید و سوگند خورد که اگر برارنت دست بیابم او را

بقتل رسانم چون برنس ارنط والی کراکه و دیگران دررزم باسیری آمدند صلاح الدین برنس ارنط را بقتل
رسانید دیگران را اعزاز کرد و این واقعه در قریه اتفاق افتاد که حضرت شعیب ع در آنجا بود پس صلاح الدین بعکا شتافت و
بگرفت وطرابلس وقیصریه وصفوریه وناصریه وصیدون وبیروت ورمله وعسقلان بگرفت واستیلا یافت ودر رجب آن
سال بقدس رسید اهالی شهر خواستند وشهر بسپردند صلاح الدین درشب بست وهفتم رجب که بر قولی معراج است بشهر
درآمد ومسجد رفته خطبه وسکه باسلام خواند وکسی برس که شاید قرص باشد که فرنگیان آن را متصرف شده بودند باز ورتصرف
مسلمانان درآمد وفرنگیان عوض هر اسیر از مردی بست دینار وهر زنی پنج دینار وهر کودکی یک دینار فدا دادند واسیران
نجات یافتند صلاح الدین بصور شد ومحاصره کرد چون زمستان درسید اطراف صور را سوخته بعکا شتافت ودر پانصد
وهشتاد وچهار هجری بقلعه کراکه شد وکاری لباخت وبدمشق شد وپنجروز بسر برد شنید که فرنگیان با جماعه عظیم روی
بدیار اسلام آورده وصیتی تباکیده نمود روی بایشان نهاد وعماد الدین والی سنجار ومظفر الدین گوکبوری حاکم اربل باو پیوستند
وعزالدین مسعود فرمانروای موصل سپاه بسیار بمدد او فرستاد صلاح الدین چند شهر بگرفت وانطاکیه را محاصره کرد و
فرنگیان صلح کردند واسیران مسلمانان را بگذاشتند صلاح الدین بحلب بازگشت پس بحماه شد برادرزاده اش
تقی الدین تعمیر نیافت کرد صلاح الدین از آنجا به بعلبک رفت ودر رمضان بدمشق شتافت وبصد صد که از بلاد کفار
بود کرد و بامان بگرفت در آن سال قلعه کراکه بر دست امرای صلاح الدین مفتوح گشت صلاح الدین بقلعه کرک
شد وبکشود واز آنجا به حکار رفت وبهاء الدین قراقوش را آنجا گذاشت وبدمشق آمد تا ربیع الاول سال پانصد و
هشتاد وپنج هجری آنجا بود فرنگیان جمعی انبوه جمع آورده وعکا را محاصره کردند صلاح الدین بمجنت بسیار بعکا رسید
فرنگیان در تضیق حصار کوشیدند والیشان زیاده از چهار صد هزار مرد بودند وعکا را بهاء الدین قراقوش وسیف الدین علی
تنگ شد وصلاح الدین را از بیرون کار پیش نرفت وبرین قصه دو سال بگذشت کپتان جوناتان اسکاط از تواریخ
فرنگ بار اتم حروف میگفت که چون فرنگیان دانستند که شورش مسلمانان بسیار است به اندیشیدند وتمام
پادشاهان فرنگ باتفاق یکدیگر بر دفع فتنه صلاح الدین وغیره مسلمانان کمر بستند ومملکت فرنگ را
بر آسیب صلاح الدین وغیره نگاهداشت واین قضایا تا دو سه سال کشید بالجمله در روز جمعه هفت دهم جمادی الاول
سال پانصد وهشتاد وچهار هجری عامه خلایق از عکا بیرون آمدند وخواستند که مصالح کشتند بر آن موجب که آلات
وادوات حرب در شهر گذارند ودویست هزار دینار ویانصد نفر اسیر بفرنگیان دهند صلاح الدین منکر مصالح گشت
ودر تدبیر کار بود که ناگاه فرنگیان بشهر درآمدند وبغارت پرداختند وفراقوش را اسیر ساختند وبسیار خرابی
در شهر کرده صلاح الدین شهر عکا در باخت وبرمله آمد فرنگیان قصد عسقلان کرده صلاح الدین از ایشان
قهری عظیم نمود وبیت المقدس شد واز غایت بر اس امر فرمود که شور آن را خراب کنند ودر خرابی
آن مبالغه تمام مینمود وبهزار محنت یک شب آنجا بسر برد راقم حروف گوید که این قضایا بعینه قضایای محمد قاسم خان
وصاحبجان انگریز بوده وآن در ضمن بسیار گذشت بالجمله ملک عادل برادر صلاح الدین که در برابر فرنگیان بود

بصلاح الدین نوشت که با الکلنار ملک الملوک فرنگ ملاقات کردم بصلح راضی است بشرطیکه بعضے بلاد از سواحل
شام بایشان گذارم صلاح الدین منت داشت و در شعبان سن پانصد و هشتاد و هشت هجری مصالحه باتمام رسید
صلاح الدین به آبادی بیت المقدس پرداخت ملک عادل بکراکه و ملک طاهر بحلب و ملک افضل بدمشق رفتند پس
صلاح الدین شنید که الکلنار قصد دیار او کرده لاجرم بدمشق شد و به بیت المقدس باز گشت و بمصر رفت و
قلاع و ولایات خویش محکم ساخت و بدمشق مراجعت کرد و در پانصد و هشتاد و نه هجری در گذشت و در ششصد و شانزده
هجری فرنگیان و مناطق محاصره کردند ملک کامل را که والی مصر بود کارے پیش نرفت فرنگیان در ششصد و شانزده هجری
و میاطا بگرفتند و قتلعام کردند و قصد مصر نمودند ملک کامل با فرنگیان صلح کرد و در ششصد و بست و شش هجری
بیت المقدس بایشان داد و در سال ششصد و چهل و سه هجری در عهد ملک صالح ایوب بن ملک کامل والی دمشق
روے بدیار او نهادند و مناطرا قهراً گرفتند و چون ملک اشرف صلاح الدین خلیل بن یوسف الدین قلاون
غلام زاده علاء الدین شامی بسلطنت رسید لشکر بطرابلس کشید قهراً گرفت و بسیاری از فرنگیان در آن رزم کشته شدند
پس بعکا شتافت محاصره کرد و روزے فرنگیان یکی از مسلمانان را که در حبس بود در کفه منجنیق نهادند و پرتاب کردند آخر آن
بیچاره در هوائے پاره پاره شد ملک اشرف در غضب شد و در تضیق حصار کوشید و بگشود و شش هزار فرنگی اسیر کرد
و این واقعه در سال ششصد و نود هجری افتاد چون در سال ۶۹۰ صد و ده هجری ملک اشرف قالصو غوری غلام ملک
طاهر چون که در مصر و شام بادشاه شد سامری والی ملیبار از توابع مملکت دکن جهة دفع فرنگیان از و استمداد خواست ملک
اشرف قالصو غوری فرستاده غراب بساحل هند به امداد او فرستاد چنانچه در اقلیم دوم در ضمن احوال ملیبار گذشت ملک اشرف
قالصو غوری و سایر چراکسه را سلطان سلیم صاحب روم در ۹۲۳ صد و بست و دو هجری بقتل رساند و بلاد مصر و شام در تصرف
بادشاه روم رفت سوره جده از آثار ملک اشرف قالصو غوری است پوشیده نماند که چون برخی از احوال بلاد شام بقلم آمده
اکنون باحوال امصار عراق عرب که نیز در اقلیم سوم است مے پردازد **عراق و عرب** ولایتے است در غایت وسعت
حدودش از کوهستان تا بادیه کوفه دیار بنی سلیمان تا بحر فارس و بصره و خیبر و قادسیه پیوسته است و حالیفین نیز داخل
عراق است و در عهد خلیفه ثانی عراق را پیموده اند بغیر از بیابانها و زمین ناصاف روے شش بار هزار هزار جریب بحیطه ضبط
آمد و مطبوع شهرها از عراق یکے **بغداد** است گویند که در زمان پیشین باغی بود که نوشیروان آنجا بعدالت نشستے و
بباغ داد مشهور بوده چون منصور دوالقی در سن یک صد و چهل و پنج هجری آنجا شهرے بنا نهاد و بکثرت استعمال الف از لفظ باغ
حذف شده به بغداد شهرت گرفت گویند که چون منصور دوالقی شهر بغداد را بنا نهاد خواست که عمارت عدالین و طاق کسرے
را بشکند و مصالح آن را به بغداد نقل کند وزیرش خالد برمکے گفت زشت باشد گویند که بادشاهے خواست که شهرے
نهاند تا شهرے خراب نگردد شهرے نتوانست ساخت منصور پند پذیرفت چون دید که انچه از ان حاصل مے آید بخرج
نقل تا به بغداد وفا نمیکند آن را ترک نمود خالد گفت چون در آن باب شروع کردے باید که باتمام رسانی
وگرنه گویند بادشاهی عمارتے ساخت و ملک دیگر آن خراب نتوانست کرد منصوریان نیز عمل نکرد در عجائب البلدان آمده

که چون منجم در وقت تعمیر بغداد ملاحظه نمود آفتاب در برج قوس بود واین دلیل است بر آن که بهیچ خلیفه در آن شهر نمیرد و همچنان شد که او گفته بود چنانچه از جمله سی و هفت تن از خلفاے بنی عباس یک تن در آن خاک پهلو بر بستر هلاک ننهاد و همچنین دیگر سلاطین که در بغداد بحکومت نشستند کسے آنجا نمرد مگر میرزا اسپند برادر جهان شاه از احفاد قراقونکو که در هشت صد و پنجاه هجری در بغداد در گذشت در مجمع الحکایات آورده که در بغداد کهنه دختر یا بشوهر داده هنگام زفاف شوهر فوت کرد آلت مردان از میان فرج او ظاهر شد بعد ازان کتخدا شد فرزندان از و بوجود آمدند همچنین محمد هادی همشیره زاده والد راقم حروف پدر نظام الدین احمد المتخلص بنصایح مطابق مشاهده دید خویش بار راقم میگفت که در عهد محمد فرخ سیر بادشاه گورکانیه در دهلی شخصے عمده را دیدم که آلت مردان و زنان هر دو بکار داشت چه او شوهرے داشت و ازان اورا فرزندان بود و یکی را در حضور من از پستان خود شیر میداد متعجب گشتم و سوال کردم گفت قدرت حق سبحانه تعالے است که با این ریش و بروت شوهر دارم و این پسر از شکم من متولد شده و همچنین دو پسر از زنان میدارم که بسن تمیز رسیده اند و دو زن در نکاح خویش میدارم رجعنا الی المطلب گویند که در بغداد چهارده فرسنگ بوده و عرض اصر افش چهل گز تعیین نموده بودند و حمام و مساجد بسیار در آن شهر بوده و عمارات که بخلفا و توابع ایشان تعلق داشته دو فرسنگ بوده اما الحال ازان بغداد اثرے نمانده چنانچه سباع و وحوش و طیور در آن بقاع آشیانه نهاده مؤلف لب التواریخ گوید که امیر شیخ حسن ایلکانے بر آذربایجان استیلا یافت شیخ حسن جوبانے بروے خروج کرد و میان ایشان محاربات بسیار واقع شده آخر سر حسن ایلکانے بعراق و عرب رفته بغداد و نواحی آنها را در اندک زمانے چنان معمور گشت که بسبب آبادانی آن کوفه خراب گردید ازان زمان تا حال همان رونق آبادے دارد اگرچه هوائے بغداد گرم است اما صحت تمام با اوست و قحط و غلاے از روے ندرت اتفاق افتد و مردم نبک ازان دیار بسیار برخاسته اند گویند هر که در آنجا بمیرد عذاب قبر بر و نشود و بالجمله آن شهر دار السلطنت خلفاے عباس بوده چه منصور دوانیقی آن عمارت کرده تختگاه مقرر نمود بندے از احوال خلفاے بنی عباس در تحت بغداد مرقوم قلم میگردد اول آنطایفه ابو العباس عبد الله بن محمد بن علی بن عبد الله بن عباس عم محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم است و او را سفاح گفتندے چرا که خون بسیارے از بنی امیه بریخت و تسفح در لغت خون ریختن باشد و آخرین خلفاے بنی عباس مستعصم است و از سفاح تا مستعصم نوزده تن بوده که بخلافت رسیدند و سفاح اول کسے است که در اسلام نام وزارت نهاد چه در عهد بنی امیه کس را وزیر نگفتندے بالجمله چون ابو العباس بخلافت نشست بمسجد جامع رفت و بر منبر ایستاده خطبه خواند بر خلاف خلفاے بنی امیه که نشسته خطبه خواندندے القصه قبل ازین متصل امراے خراسان دو یکدل در چهاردهم ربیع الآخر در سن یک صد و سی و دو هجری با سفاح بیعت کردند سفاح عم خود عبد الدین علی را با لشکر بر سر مروان حمار که آخرین خلفاے بنی امیه و مروانیان بود روان ساخت او با مروان حمار زدم کرد و ظفر یافت و مروان را بالاخر در سن یک صد و نوزده و دو هجری در آخر ذیحجه بقتل رسانید

پس چون سفاح از قتل و غارت مروانیان فراغت یافت برادر ابوجعفر را در یک صد و سی و چهار و لبهد ساخت
و بعد از سفاح برادرش ابو المنصور بالله ابوجعفر عبدالله بن محمد بن علی بن عبدالله بن عباس معروف
بمنصور دوانقی بخلافت رسید او را بظلم و بخل نسبت کردندی و ازان او را دوانقی گفتندی که از هر کس دو دانگ
بگرفت و در حفر خندق کوفه صرف کرد و دو دانق سدس درهم است و قیراط نصف آن باشد و اسپ چوکی بنوبت
بر در قصر مهیا داشتن او رسم نهاده چه وقتی جماعتی قصد قتل او کرده منصور پیاده از قصر بیرون آمد و چون اسپ حاضر
نبود بر اشتری سوار شد و پس ازان اسپ تبار بر در مهیا داشتند و شهر بغداد از ابنیهٔ اوست چنانچه گذشت منصور
در آخر عمر روزی بر بام قصر بود مراشی پیر را دید که حوالی و اطراف قصر را آب میزد او را بخواند و گفت چرا
سلاطین کوتاه عمر باشند و شما عمری دراز یابید گفت ازان که ایشان روزی خود را یکبار می خورند
و ما بتدریج بکار میبریم منصور بخندید و او را صد درم بخشید و بعد از هفته کودکی را دید که بآن کار اشتغال داشت
گفت تو کیستی گفت پسر آن پیرم او در گذشت منصور گفت پدرت راست گفته بود و بسی نگذشت که منصور
در یک صد و پنجاه هجری در حدود کوفه در گذشت و او را سر برهنه و روی کشاده دفن کردند زیرا که احرام
حج بسته بود و بعد از و پسرش ابو المهدی بالله بخلافت نشست و زندانیان را نجات داد او ملکی
کریم بود و نقلست که مهدی در شکار از لشکر جدا ماند و شب بخانهٔ اعرابی رسید اعرابی ماحضری و کوزه شیری
حاضر آورد مهدی چون کاسه را بخورد گفت من یکی از خلیفه ام و چون کاسهٔ دوم درکشید گفت از امرای اویم
و چون کاسهٔ سوم بخورد گفت من خلیفه ام اعرابی کوزه را از پیش برداشت و گفت اگر کاسهٔ دیگر خوری دعوی نبوت
کنی دیگر روز لشکر برو جمع آمدند اعرابی ازان گستاخی تبر سید و بگرفت مهدی او را بخواند اعرابی حاضر آمد او را
دید بر تخت نشسته بود و دیگران زیر او ایستاده گفت السلام علیک یا الله گفت من خدا نیستم گفت رسول الله گفت
من پیغمبر نیستم گفت خدا نیستی و پیغمبر نیستی چرا بر تخت نشسته فرود آئی و در میان دیگران بنشین مهدی بخندید و او را
صله داد القصه مهدی بحج شتافت بزرگان مکه گفتند هر که از خلفای بنی امیه و بنی عباس بحج آمدی کعبه را جامه پوشیدی
اکنون از بسیاری انواب دیوارها گران بار است مهدی بفرمود تا آن جامه ها را بفقرا و ساکین دادند
و دو لیست جامه زربفت در خانه بپوشیدند و بمشک و عنبر و گلاب دیوارها بمالیدند پس دو حج بگذارد و بمدینه
رفت و شصد هزار درم و دو لیست هزار دینار بخشید و به بغداد شتافت و در یک صد و شصت و پنج هجری
مهدی دختر برادر خود زبیده خاتون بنت جعفر بن منصور دوانقی را بعقد پسر خود هارون رشید کشید و او را بعزای
روم فرستاد هارون بروم شتافت و اسیر بسیار گرفت تا باز گشت و در یک صد و شصت و هفت هجری
مهدی دیگر بار بحج رفت و زمین بسیار داخل مسجد حرام ساخت و بعد از و پسرش الهادی بالله بخلافت
بخلافت نشست و او بغاوت قلب و خشونت طبع و شرارت نفس و شجاعت و سخاوت و انصاف داشت
روزی در باغ بر خر سوار شده بود سر میکرد یکی از خوارج را حاضر ساختند خارجی چون بر او رسید

شمشیر کی بگرفت و روی باو نهاد و معدودی چند که با هادی بودند بگریختند هادی از مرکب فرود آمد چون خصم نزدیک رسید
آواز برکشید که گردنش بزن خارجی بگمان آنکه از عقب کسی رسیده باز پس بگریست هادی خود را باو رسانید و شمشیر از دستش
بگرفت و او را بکشت و ازان پس بحمار سوار نشد و سلاح از خود دور نساخت هرثمه بن اعین گوید روزی
هادی مرا نزدیک محلسرای در خلوت بخواند و گفت می بینی که این سگ ملحد یعنی یحیی برمکی با من چه نوع
معاش میکند و میخواهد که هارون را بخلافت نشاند هم اکنون بروم و سر رشید را نزد من آرید پس بزندان شوم و آل
ابی طالب را که آنجا اند بقتل رسان پس بکوفه روم و هر کس را از عباسیان یا بی با تابعان بکشم و آتش در کوفه زنم
گفتم یا امیر المومنین این کاری عظیم است گفت از انچه گفتم چاره نیست اکنون درین مقام باش و فلان وقت
بروم و خود بسرای عورات رفت و در همان شب بمرد و در همان شب هارون رشید بخلافت مقرر گشت و جعفر بن
هادی که پدرش او را بخلد عهد ساخته بود مخلوع و مامون متولد شد و یکشب خلیفه بمرد و خلیفه جانشین گشت
و خلیفه مخلوع و خلیفه متولد شد بالجمله بعد از هادی برادرش الرشید بامید هارون بن مهدی در عمر بست و
دو سالگی در سنه یکصد و هفتاد هجری بخلافت نشست و وزارت به یحیی برمکی داد و او اول خلیفه ایست که در میدان
گوی بازی کرد و اول خلیفه ایست که شطرنج باخت و اول کسی است در اسلام که خربزه بسر انگشت افگند و او را بصحبت علما
و فضلا و شعرا شرهی تمام بود و بغایت متواضع بود و یکی او را گفت با چنین تواضع مهابت خلافت نماند گفت منابتی که تواضع زایل
شود مرا باید روزی جوانی را که وزوی کرده بود و نفر موتا دستش ببرند او در جوان اضطراب کرد و گفت دستی را که خدای
بداد او داده قطع مکن گفت بفرمان خدا میکنم زن گفت قوت از صناعت دست اوست هارون گفت که اگر دست او را نه برم از
گناه گاران باشم پیرزن گفت ای خلیفه تر اگناه بسیار است این را نیز از انها انگار و دست ازین بیچاره باز دار هارون بخندید
و پسر را باو بخشید بالجمله در سن یکصد و هفتاد هجری محمد امین بن هارون رشید از زبیده خاتون بعد از هفت ماه و بست روز
از تولد مامون بوجود آمد و در یکصد و هفتاد و پنج هجری هارون محمد امین را ولیعهد ساخت و در یکصد و هشتاد و دو هجری مامون را
ولیعهد ساخت و امین را در ان تقدیم نمود که مادرش زبیده بود و مادر مامون کنیزک بود و لیکن مامون بعلم و فضل انصاف
داشت و امین را ازان بهره نبود هارون امر کرد تا سجلی بنویسند و گواهی اکابر و علما و وجوه بنی هاشم و بنی عباس
و سائر امرا بر آن ثبت کردند که از شرقی حلوان که عبارت است از کرمان و نهاوند و قم و کاشان و ماوراالنهر و ترکستان و
ری و قومس و طبرستان و جرجان و خراسان و کابل و زابل مامون را باشد و بغداد و واسط و بصره و کوفه و شام و موصل
جزیره و حجاز و مصر و افریقیه تا اقصی مغرب امین را و امین به بغداد نشیند و مامون قزوین تختگاه سازد و اگر یکی پیش از دیگری
وفات یابد آن مملکت نیز دیگر را باشد و پسر سومی که قایم نام داشت بعضی از ولایات جزیره که بروم متصل بود با و دادو او را
ناطق لقب نهاد و بسیج شتافت و بمدینه رفت و سه مرتبه اهالی آن دیار را عطا داد و اهالی مدینه آن سال را عام الاعطیة الثلثة
خوانند گویند که هارون رشید امین و مامون را در خانه کعبه سوگند داد که با هم مخالفت نکنند و یکی را امر کرد که تا آن سجل را که
نوشته بودند از خانه کعبه بیاورند در وقت آویختن آنکا غذ از دست دارنده بیفتاد و حلق آن را بفال بد گرفتند بالجمله

پس چون سفاح از قتل وغارت مروانیان فراغت یافت برادر ابوجعفر را در یک صد وسی وچهار ولبهد ساخت
وبعد از سفاح برادرش ابو المنصور بالله ابوجعفر عبدالله بن محمد بن علی بن عبدالله بن عباس معروف
بمنصور دوانقی بخلافت رسید او را بظلم وبخل نسبت کردندی واز ان او را دوانقی گفتندی که از هر کس دو دانگ
بگرفت ودر حفر خندق کوفه صرف کرد ودو دانق سدس درهم است وقیراط نصف آن باشد واسپ چوکی به نوبت
بر در قصر مهیا داشتن او رسم نهاده چه وقتی جماعتی قصد قتل او کرده منصور پیاده از قصر بیرون آمد وچون اسپ حاضر
نبود بر اشتری سوار شد وپس ازان اسپ تبار بر در مهید داشتند وشهر بغداد از ابنیهٔ اوست چنانچه گذشت منصور
در آخر عمر روزی بر بام قصر بود فراشی پیر را دید که حوالی واطراف قصر را آب میزد او را بخواند وگفت چرا
سلاطین کوتاه عمر باشند وشما عمری دراز یابید گفت از ان که ایشان روزی خود را یکبار می خورند
وما بتدریج بکار میبریم منصور بخندید واو را صد درم بخشید وبعد از هفته کودکی را دید که بآن کار اشتغال داشت
گفت تو کیستی گفت پسر آن پیرم واو درگذشت منصور گفت پدرت راست گفته بود وبسی نگذشت که منصور
در یک صد ونیجاه هجری در حدود کوفه درگذشت واو را سر برهنه وروی کشاده دفن کردند زیرا که احرام
حج بسته بود وبعد از و پسرش ابو المهدی بالله بخلافت نشست وزندانیان را نجات داد او ملکی
کریم بود وفقلست که مهدی در شکار از لشکر جدا ماند[illegible]
حاضر آورد مهدی چون کاسهٔ سوم بخورد گفت من خلیفه ام اعرابی کوزه را بر
کتفی دیگر بر وز لشکر بر وجمع آمدند اعرابی ازان گستاخی تبرسید
دید بر تخت نشسته بود ودیگران زیر او ایستاده گفت السلام ع
من پیغمبر نیستم گفت خدا نیستی وپیغمبر نیستی چرا بر تخت نشسته فرود آ
صله داد القصه مهدی بحج شتافت بزرگان مکه گفتند هر که از خلفا
اکنون از بسیاری انواب دیوارها گران بار است مه
ودو لیست جامه زربفت در خانه بپوشیدند وبمشک
رفت وسه صد هزار درم ودو لیست هزار دینار بخ
مهدی دختر برادر خود زبیده خاتون بنت جعفر بن منصور دو
روم فرستاد هارون بروم شتافت واسیر بسیار گرفت [illegible]
مهدی دیگر بار بحج رفت وزمین بسیار داخل مسجد حرام ساخت وبعد از و پسرش الهادی بالله بخ
بخلافت نشست واو بغاوت قلب وخشونت طبع وشرارت نفس وشجاعت وسخاوت انصاف داشت
روزی در باغ بر خر سوار شده بود سر میکرد یکی از خوارج را حاضر ساختند خارجی چون بر او رسید

شمشیر کی بگرفت و روی باو نهاد و معدودی چند که با هادی بودند بگریختند هادی از مرکب فرود آمد چون خصم نزدیک رسید
بهم آواز برکشید که گردنش بزن خارجی بگمان آنکه از عقب کسی باو رسیده باز پس بگریست هادی خود را باو رسانید و شمشیر از دستش
بگرفت و او را بکشت و ازان پس بحمار سوار نشد و سلاح از خود دور نساخت هرثمه بن اعین گوید روزی
هادی مرا نزدیک محلسرای در خلوت بخواند و گفت می بینی که این سگ ملحد یعنی یحیی برمکی با من چه نوع
معاش میکند و میخواهد که هارون را بخلافت نشاند هم اکنون برو و سر رشید را نزد من آر پس بزندان شو و آل
ابی طالب را که آنجا اند بقتل رسان پس بکوفه رو و هر کس را بر ضد ما سیان یابی با تابعان بکش و آتش در کوفه زن
گفتم یا امیر المومنین این کاری عظیم است گفت از انچه گفتم چاره نیست اکنون در بن مقام باش و فلان وقت
برو و خود بسرای عورات رفت و در همان شب بمرد و در همان شب هارون رشید بخلافت مقرر گشت و جعفر بن
هادی که پدرش او را بخلد عهد ساخته بود مخلوع و مامون متولد شد و یکشب خلیفه بمرد و خلیفه جانشین گشت
و خلیفه مخلوع و خلیفه متولد شد بالجمله بعد از هادی برادرش الرشید بامر هارون بن مهدی در عمر بست و
و سالگی در [illegible] یحیی برمکی را و او را اول خلیفه الیست که در میدان
[illegible] ی بازی
[illegible] و را و ده
[illegible] شاه گاران با
[illegible] پسر را باو بخشید
[illegible] تولد مامون
[illegible] بعهد ساخ
[illegible] ن
[illegible] ی
[illegible] ن
[illegible] ی
[illegible] ن
[illegible] ی

چون هارون در سنه یکصد و هشتاد و هفت هجری که از زیارت مکه و مدینه برداخت بعفور نایب عطرزوجه قیصر را
که فرمان فرمای روم بود بگوشه نشاند و خود بسلطنت نشست و انچه هر سال عطر بهارون میفرستاد و بار گرفت هارون
بمدینه هرقل رسید و قتل و غارت کرد بعفور چراغ به پذیرفت و عهد کرد که بغی نورزد و چون هارون برگشت باغی شد
و لشکر بدیار اسلام کشید و بسیاری از مسلمانان را اسیر کرد هارون در یکصد و هشتاد و نه هجری دیگر بار روی
بروم نهاد بعفور اسیران بگذاشت هارون باز گشت و در یکصد و نود هجری دیگر بار بآن دیار شتافت و با یکصد
و سی هفت هزار سوار سوای آنانکه به رعیت و خواهش بغزا آمده بودند بمدینهٔ هرقل رسید قهراً آن شهر بگشود
و سپاه بقدس فرستاد و تا شانزده هزار اسیر از آنجا بیاوردند اسقف در میان ایشان بود بعفور مالی وافر با خود
بخدمت فرستاد و عهد کرد که دیگر هرقل آباد نسازد و هر سال سه صد هزار دینار بخزانه رساند هارون قبول نمود
و باز گشت و دیگر بروم لشکر بکشید و در یکصد و نود و سه هجری بطوس در گذشت محمد امین بن هارون در بغداد
بحکومت نشست مامون بن هارون رشید در مرو بحکومت قرار گرفت گویند که محمد امین در ابتداء بغلامان عشق
عظیم داشت مادرش بیده لباس مردان در زنان پوشانید تا رفته رفته با ایشان مایل گشت القصه امین روزی
چند با مامون بصلح گذرانید و با لآخر مخالف گشت و بر دست طاهر ذوالیمنین که امرای مامون بود در محرم سنه یکصد
نود و شش هجری بود و بقتل رسید ابو العباس عبد الله المامون استقلال یافت و او ملکی عادل و عالم و کامل
بوده و قرآن حفظ داشته و گفته اند که پیش از و جز عثمان رض و علی کسی از خلفا حافظ قرآن نبوده گویند که یکی نزد مامون آمد
و گفت از عرب ام گفت عجب نباشد گفت خواهم که بحج روم گفت راه کشاده است گفت چیزے ندارم گفت حج از تو
ساقط شد اعرابی گفت من آمده ام که از تو چیزے بگیرم نه آنکه فتوی خواهم مامون بخندید و او را عطای جزیل داد گویند
مامون در خرد سالی پیش پدر شوخی کردی روزی هارون او را گفت یا ابن الزانیه مامون این آیته برخواند الزانی
لا ینکحها الا زان او مشرک یعنی زانی نکاح کرده نمی شود مگر بزانیه یا مشرکه روزے یکی را پیش هارون آوردند که دعوی
نبوت میکرد هارون بفرمود تا او را تازیانه زنند مدعی زاری آغاز کرد مامون آن آیته برخواند و چون صبر داد
اولوا العزم من الرسل یعنی صبر کن چنانچه کردند اولوا العزم از رسولان هارون از لطف طبع او تعجب نمود گویند که در عهد
خلافت مامون یکی دعوی نبوت بگرداورا نزد آوردند مامون او را گفت تو کیستی گفت پیغمبرم در روح موسی در من
حلول کرده مامون گفت موسی اعصای خود انداختی تا مار شدی تو نیز چنان کن گفت عصای موسی اژدها مار
می شدی که فرعون انا ربکم الاعلی گفتی تو آن گوئی تا هر معجزه که خواهی نمایم مامون گفت خواهم که همین لحظه جهان
از زمین بیرون آری گفت سه روز تو مرا مهلت ده گفت هم اکنون خواهم گفت که ایزد تعالی با کمال قدرت
خود در سه ماه آنرا بیرون می آرد تو مرا مهلت سه روز نمیدهی مامون بخندید و او را توبه داد و از ندمای ساخت
بالجمله در عهد خلافت او در هر گوشه علویان خروج کردند و مملکت پر آشوب گشت فضل بن سهل وزیر او بمامون
گفت تدبیر آنست که یکی از جملهٔ سادات را ولیعهد کنی مامون به پسندید و در سنه دو صد هجری امام علی موسی رضا را از مدینه

بخراسان طلبداشت پس صغیر و کبیر اولاد عباس را بمرو خواند ایشان سی و سه هزار کس جمع آمدند باتفاق امام رضا
ولیعهد کرد و امر فرمود که رایات و لباس سیاه که شعار عباسیان بود برایات و ثیاب سپید بدل کردند فتنه و فساد
برطرف شد و آخر آنجناب را در انگور زهر داد و مامون قولی بخلق قرآن ظاهر کرد یعنی قرآن مخلوق است گویند
که مامون روزی نزد زبیده خاتون رفت و او را دل تنگ یافت گفت ای مادر مگر بهر فرزند عزیز خویش محمد امین دل تنگ
هستی که او را بکشتند گفت نه ولیکن از کرده خود پشیمانم گفت چه کرده گفت اگر گویم دل تنگ شوی مامون گفت بگوئی زبیده گفت
روزی بپدرت شطرنج می باختم پدرت بر دم اگفت عریان شو و گرد قصر طواف کن و دران باب الحاح نمود ناچار
چنان کردم پس دیگر بار با او شطرنج باختم و به بردم گفتم بمطبخ رو و با جاریه خرزاق نام که آنجا است جماع کن و خرزاق
کنیز کی قبیح منظر بود پدرت هر چند زاری کرد سود نداشت و چندان الحاح کردم که ناچار با او گرد آمد و تو بوجود آمدی
و رسید بمن و پسران من انچه رسید مامون گفت لعنت بر الحاح که اگر الحاح نکردی از چنین حادثه آگاه نگشتمی بالجمله زبیده در آخر
جمادی الثانی در سنه دویست و دو هجری در گذشت و او ملکه عادله و عاقله بود هارون را بخیرات دلالت کردی و در راه ها
و بادیه ها بر کها ساخت و از بغداد تا مکه بمعظمه دیوارے کشید تا نابینا ان دست بران نهاده بسلامت رفتندے و بر منبر حاجت نشستے
بالجمله مامون متوجه بلاد روم گشت و چهارده قلعه ازان دیار بگشود و مراجعت نمود و در وقبه در گذشت گویند وقتی مامون
بخواب دید که مردے سرخ روی با جامه زربفت بر کرسی نشسته بود پیش رفت و سلام کرد نامش پرسید گفت منم
ارسطاطالیس گفت رخصت دهی که از تو سوالے کنم گفت به پرس گفت خوب چیست گفت انچه نزد عقل
خوب بود گفت دیگر چیست گفت انچه نزد شرع خوب بود گفت دیگر چیست گفت انچه در عرف خوب بود گفت
دیگر چیست گفت دیگر هیچ خوب نباشد مامون بیدار شد و معتقد او گشت و بعلم حکمت رغبت نمود و رسولی
نزد ملک روم فرستاد و کتب یونان بدست آورد و علما را فرمان داد تا آن را بعربی ترجمه کردند و آن علم را رواج
دادند و بعد از مامون برادرش المعتصم بالله بن هارون بخلافت نشست و او عادل و شجاع و
بقوت بازو اشتهار داشته و امی بود و از ان هارون او را در شمار پسران نه آورده و عجب تر آنکه بخلافت رسید
و در اولاد او بماند گویند صد و سی هزار اسپ در طویله او جو خوردندے چون شهر شماره نتانهاد امر کرد تا توبره های
اسپان را پر از خاک کرده در موضعے ریختند پلی بلند پدید آمد معتصم بر آن کوشکے ساخت روزی معتصم ملکی را
در پیش خود گردن زدن فرمود مجرم گفت اے امیر بحق خدا و رسول مرا یک شربت آب ده معتصم فرمود
تا او را آب دادند مرد آب بخورد گفت ای امیر المؤمنین باین شربت مهمان تو بودم اکنون اگر مهمان
کشتن واجب بود بقرمان تا مرا بکشند معتصم گفت حق مهمان بزرگ بود او را اطلاق فرمود و در
سال دو صد و بست و سه هجری قیصر روم ملیطه را غارت کرد و بسیارے از مسلمانان اسیر ساخت
معتصم با دویست هزار سوار که ازان جمله صد و سی هزار که همه اسپان ابلق داشتند متوجه روم شد
و با قیصر مصاف داد و ظفر یافت و عموریه را محاصره کرد و بگرفت و متوجه قسطنطنیه شد

قیصر ہر کہ را از مسلمانان گرفتہ بود فداداد و معتصم بدیار خویش باز گشت و در دو صد و بست و ہفت ہجری بسامرہ
در گذشت و او را خلیفہ متمن خوانند زیرا کہ ہشتم خلیفہ است از بنی عباس و ہشتم اولاد عباس است و ہو معتصم بن رشید
بن مہدی بن منصور دوانقی بن محمد بن علی بن عبد اللہ بن عباس و در مدت سلطنت ہشت شہر فتح کرد و ہشت تن از ملوک
زادگان عجم در خدمت او بسر میبردند و ہشت پسر و دختر داشت و ہشت ہزار غلام و ہشت ہزار کنیزک و ہشت مہر و ہشت قصر بنا نہاد و ہشت سال خلافت
کرد و چہل و ہشت سال عمر یافت و ہشت ہزار دینار و ہشت ہزار درم میراث ماند و این از عجایب اتفاقات است و بعد از و پسرش
الواثق بالله بخلافت نشست بجود و اخلاق ستودہ موصوف بود و با علما بسر بردے و در تعظیم علویان
کوشیدی وقتی زنی نزد او آمد و گفت من پیغمبرم واثق گفت رسول صلی اللہ علیہ وسلم فرمودہ لا نبی بعدی گفت
آری لیکن نفرمودہ لا نبیۃ بعدے واثق بخندید و او را توبہ داد و خورسند ساخت گویند واثق در قول بخلق قرآن
مبالغہ نمودی بعضے او را شیعہ و گروہی مغربی گفتندی و در سنہ دو صد و ہشت ہجری واثق خواست کہ بر حقیقت
سد یاجوج و ماجوج اطلاع یابد پس سلام ترجمان را با پنجاہ نفر بمشرق فرستاد راقم حروف این واقعہ را در ضمن اقلیم ہفتم در احوال
سد یاجوج و ماجوج مرقوم ساخت گویند واثق بطعام خوردن شہری عظیم داشتہ لاجرم در جوانی باستسقا مبتلا شدہ
طبیبے تنور گرم کرد و او را بیرون آورد و واثق را آنجا نشانید تا رحمت زایل شد چون دیگر بار آن مرض عارض شد
واثق بفرمود تا تنور را پیشتر تافتند پس بدستور در آن نشست و از غایت حرارت طاقت نیاورد و بیرون نہ آمد
و در گذشت و در سنہ دو صد و سی و سہ ہجری بعد از و برادرش **المتوکل علی اللہ** بن معتصم باللہ بخلافت نشست
و او زشت ترین خلفای بنی عباس بود و با اولاد علی ع عداوت ورزیدے و در سال اول از جلوس او در دمشق زلزلہ
افتاد و تا سہ ساعت بماند خلق کثیر ہلاک شدند و ہمچنین در خلافت او اکثر زلزلہ در شہرہای وی واوے و مردم بسیار
تلف شدندی و در دو صد و سی و نہ ہجری مسلمانان بحوالی قسطنطنیہ رفتند و ہزار ہزار قریہ از مضافات آنولایت غارت
کردند و درین سال متوکل امر کرد کہ اہل جزیہ جز بر خر و اشتر سوار نشوند و درین سال آب دجلہ زرد شد و بعد سہ روز سرخ گشت پس بحالت
اصلی باز آمد متوکل پیوستہ بہنر میگذرانیدی و بسیار بودی کہ باندہای خویش ظرافت ہای کیک کردہ و شیرینی قلادہ بجلیس سر دادے
و گاہ مارے در آستین یکے افگندی و چون او را بگزیدی بہ تریاق علاج کردے و موافق این قضایا انچہ راقم حروف
دیدہ آنست کہ عبد اللہ خان ابن علی محمد خان روہیلہ با بازی کران مار و کژدم میلے تمام داشت و از ایشان
افسون مار و کژدم بے آموخت و بسا بودے کہ در مجلس خویش ماران را سر دادے و بدشت گرفتے
و بگردن آویختے و ندیمان او را از ان منع کردندے و او نشنیدے و ندیمی را کہ مار گزیدے او از افسون خویش ہزار
را دفع کردے ناگاہ روزے او را مار گزید و بمرد و ہر چند با فسون و افسانہ پرداختند ہیچ حاصل نشد
بالجملہ در شبے کہ متوکل را بکشتند و بعد از و پسرش **المنتصر** باللہ بن متوکل بخلافت نشست و او صبور و عاقل و کثیر الخیر بود و دوست
با اہل بیت رسول میداشت و شش سال خلافت کرد و در گذشت و گویند کہ با شارۂ ترک او را بزہر ہلاک کردند و بعد از و
المستعین باللہ بن معتصم با شارۂ امرای ترک بخلافت نشست و او بعلم و فضل معروف بود و در اخبار انساب مہارت

داشته خلافتش رونق نیافت ترکان المعتز بالله بن متوکل را که محبوس بود بخلافت نشاندند و او اول خلیفه
که بزین مذهب سوار شد بالجمله ترکان از دم سوم طلب داشتند و شورشی عظیم نمودند و او را بگرفتند و در آفتاب گرم بر پا داشتند
تا خود را از خلافت خلع کرد و بعد از و المهتدی بن واثق بن معتصم خلافت یافت و زاهد و عابد بوده و او در بنی عباس
چون عمر عبد العزیز در بنی امیه و او آوانی و ظروف زرین و سیمین را بگداخت و سکه زد و صورتها که بر بساط بود محو کرد و بساط را
که در زنجیر بوده بکشت و امر کرد که زیاده از صد درم خرج مطبخ نکنند و بیشتر ده هزار درم هر روزه در مطبخ خلیفه صرف شدی
و در دو صد و پنجاه و شش ترکان بگرفتند و بقتل رسانیدند گویند که در خوابگاه او صندوقی مقفل یافتند گمان برده که گنج است
چون بگشادند غلی با جامهٔ پشمین دیدند و از خادمش بپرسیدند او گفت او آخرهای شب بیدار شدی و این جامه پوشیدی و
غسل بر کردن نهادی و تا صبح نماز گذاردی و بعد از و المعتمد بالله بن متوکل بخلافت نشست و بسامره بسر میبرد و با ارباب
موسیقی مجالست میکرد و بعهد او دولت عباسیان دیگر بار رونق گرفت و ترکان هرگاه خواستندی خلیفه را بکشتندی و دیگری
بجای او نصب کردندی مغلوب شدند در دو صد و شصت و یک هجری معتمد پسر خود جعفر را ولیعهد ساخت و افریقیه و مصر
و شام و جزیره و موصل و ارمنیه و آذربایجان و حلوان او را دادو برادر خود ابو احمد موفق را بولایت عهد مقرر نمود و بغداد و
کوفه و سواد و طرق و مکه و مدینهٔ اهواز و فارس و عراق عجم و خراسان و جرجان و طبرستان و کرمان با و تفویض نمود و یعقوب
لیث که در عهد او بر بعضی دیار استیلا یافته بود برادر معتمد موفق او را هر بمت داد و بعد از معتمد برادر زاده اش المعتضد بالله
بن موفق الملقب بسفاح ثانی بخلافت نشست او امیری ضابطه و شجاع و سفاک و بخل مفرط داشت و بگناه یکی
خلقی را بکشتی و در بنیاد عمارت حریص بوده و علویان را محترم میداشت و سبب آن بود پیش از انکه بخلافت رسد
بخواب دید که مردی بکنار دجله نشسته هرگاه دست دراز کردی آب تمام دجله بدستش آمدی و چون باز کردی
بجای خود رفتی معتضد را گفت مرا می شناسی گفت نه گفت منم علی بن ابی طالب چون خلافت بتو رسد باید که با
فرزندان من نکوئی کنی و بعد از و المکتفی بالله بن معتضد بخلافت نشست و بعد از و برادرش المقتدر بالله
بن معتضد در عمر چهارده سالگی بخلافت نشست و او بجود و کرم موصوف بوده و بعضی از مورخان حادثات
خلافت او را در هزار ورق نوشته اند و بعد از و برادرش القاهر بالله بخلافت نشست و در عهد او دو مزدوری
ظاهر شد زن گفت روح فاطمه زهرا در من حلول کرده و یکی از مردان خود را علی و دیگری را جبرئیل میخواند
قاهر ایشان را تبازیانه نبواخت تا توبه کردند بالجمله ترکان مخالفت قاهر آغاز نهادند و او را بگرفتند و میل کشیدند
و او زندگانی دراز یافت و مانند سایر کوران جامع مسجد بغداد گدائی میکرد و فاعتبروا یا اولی الابصار
و بعد از خلع او برادرزاده اش الراضی بالله و بعد از و برادرش المتقی بالله و پس از و این عمش
المستکفی بالله بعد از پی یکدیگر بخلافت نشستند و در عهد مستکفی معز الدوله دیلمی از اضطراب و انقلاب مملکت
بغداد آگاه شد و روی بدانجانب نهاد و استیلا یافت مستکفی او را بنواخت و برادرش را عماد الدوله و رکن الدوله و او را معز الدوله
لقب نهاد و بالآخر معز الدوله از و برنجید و او را بگرفت و در سنه سه صد و سی و پنج هجری او را میل کشید و بعد از و المطیع بالله

بفرمان معز الدوله بخلافت نشست و معز الدوله خواست که ابو الحسن محمد علوی را بخلافت بنشاند چه خلافت حق علویانست وزیرش گفت
آن را که خلافت دهی اطاعتش کنی با مخالفت گفت مطاوعت وزیر گفت اگر گوید دست از حکومت باز دار
چکنی معز الدوله گفت اگر نفس با من مسامحت کند بفرموده عمل کنم و اگر عصیان ورزم بدو زخ روم وزیر گفت
پس چرا نام خلافت بر شخصی باز بگذاری که با سمی قانع باشد معز الدوله بپذیرفت و از ان عزیمت در گذشت
القصه بعد از بیماری مطیع پسرش **الطائع بالله** بفرمان پدر بخلافت نشست و بعد دو ماه پدرش در گذشت
و در عهد او ترکان باعز الدوله یکبار محاربات کردند و عضد الدوله به بغداد رفت و استیلا یافت و طائع
خلیفه بود تا آنکه بهاؤ الدوله بن عضد الدوله بسلطنت رسید و طائع را خلع کرد و انچه داشت بستد و در سنه صد
و هشتاد و یک هجری **القادر بالله** در من مقتدر بفرمان بهاؤ الدوله بخلافت نشست و بر طبق خوابیکه علی را دیده بود
در تعظیم علویان میکوشید و از محسن بود و از محاسنش یکی آن است که طائع مخلوع را انیس و جلیس خود ساخت و بعهد او
چندی در خراسان بدستور خطبه بنام او و طائع خواندندی چون سلطان محمود غزنوی در خراسان استیلا یافت خطبه
بنام قادر کرد و قادر شصت و شش سال عمر یافت و یکسال و چند ماه خلافت کرد و بعد از و پسرش **القائم بامر الله** بخلافت
نشست و در عهد او دولت و بالمله منقرض گشت و بساسیری که مقدم اتراک بود خروج کرد و بر بغداد استیلا یافت
و خطبه بنام مستنصر بالله علوی عبیدی صاحب مصر خواند قائم به ابو الحارث پناه برد و نامه بطغرلبیگ سلجوقی
نوشت و او را بتقلع و قمع بساسیری تحریص نمود طغرلبیگ بیامد و بساسیری را مستاصل ساخت و دیگر بار قائم را به بغداد
خواند و بخلافت نشاند و بعد از و پسرش **المقتدی بامر الله** بخلافت نشست و او بزهد و ورع انصاف داشت
بعهد خویش کبوتر خانه منهدم ساخت و امر کرد که ملاحان زنان و مردان را در یک کشتی ننشانند و در چهار صد و هشتاد
هجری مقتدی دختر سلطان ملک شاه سلجوقی بخواست او را از دختر سلطان پسری بوجود آمد موسوم بابو الفضل جعفر
و در چهار صد و هشتاد و پنج هجری سلطان ملک شاه به بغداد آمد و بمقتدی پیغام داد که پسر خود مستظهر را که ولیعهد
کرده خلع کن و ولایت عهد به ابو الفضل جعفر ده و بغداد با و باز گذار و به بصره رو و اقامت گزین مقتدی طوعاً
و کرهاً قبول کرد و ده روز را مهلت خواست سلطان اجازت داد مقتدی در ان ایام روزه گرفتی و منگام
افطار بر خاکستر نشستی و سلطان را دعای بد کردی و هنوز آن مدت بسر نه آمده بود که سلطان در گذشت
و مقتدی به بغداد ماند و بعد از و پسرش **المستظهر بالله** بخلافت نشست و او با خلاق حمیده انصاف
داشت و خط خوب نوشتی و شعر نیک گفتی بعهد او ستارگان سوای زحل در برج حوت جمع آمدند ابن عیسی منجم
گفت اگر زحل با ایشان بودی طوفان چون طوفان نوح اتفاق افتادی اکنون باید که در قطری
از اقطار عالم سیلی عظیم آمد پس چنان شد که گفته بود چه در بیست هزار کس از قافلهٔ حاج در ممر سیل فرود
آمده بودند و سیل بیامد و همه را به برد و او در پانصد و دوازده در گذشت و بعد از و پسرش **المسترشد بالله**
بخلافت نشست و از سلاجقه حسابی گرفت و در پانصد و بست و نه هجری طایفه از سلطان مسعود سلجوقی

مسعود را مسعود سلجوقی

باد مصاف داد و ظفر یافت لشکریان مسترشد بگریختند مسترشد بجای خود ایستاده بود در دستی مصحف و در دستی شمشیر داشت و جمعی از کرتاب
باد وزیرش علی بن طراز با وی مانده بود مسعود از وقار او تعجب نمود و جمعی بفرستاد تا او را بگرفتند مسعود سلجوقی بهمدان رفت
و بروایتی در غیبت فدائیان ملاحده مسترشد را بکشتند و بعد از و پسرش الراشد بالله در بغداد بخلافت نشست
و با لشکر سلطان مسعود سلجوقی رزم کرد و ظفر یافت داؤد بن محمد بن ملکشاه از آذربایجان و اتابک عماد الدین زنگی صاحب
موصل براشد پیوستند و راشد نام مسعود را از خطبه برافکند و نام داؤد را در لیف نام خویش ساخت مسعود به بغداد آمده بمجارد
پرداخت اتابک بموصل گریخت و داؤد و راشد بمراغه شتافتند سلجوقی بر بغداد مستولی شد و راشد باصفهان شتافت
و دران دیار بر دست فدای ملاحده بقتل رسید و کان ذلک فی پانصد و سی و یک هجری و بعد از و المقتفی لامر الله
بن مستظهر باشارهٔ مسعود سلجوقی بخلافت نشست مسعود باو پیغام داد که با تو احتیاج تو اتباع تو چندست که موازی آن معین کنم
گفت هر روز چهل استراب کند بدار الخلافت می کشید دیگر چیزها برین قیاس باید کرد مسعود سلجوقی گفت مردی عظیم القدر را
بخلافت نشانیدم خدا شر او را دفع کند و گفته اند که از هنگام ظهور دولت تا آن زمان هیچ خلیفه با استقلال او حکومت
نکرد و تا مسعود سلجوقی زنده بود خلافتش رواج نیافت و بعد از و مستقل گشت و سلجوقیان را در بغداد راه نداد و بعد از و
پسرش المستنجد بالله بن المقتفی بخلافت نشست و بعد از و پسرش المستضی بنور الله و پس از و پسرش
الناصر لدین الله بخلافت نشست و در سنه ششصد و چهارده هجری سلطان محمد خوارزم شاه باسید
علاؤ الملک ترمذی بیعت کرد و لشکر به بغداد کشید ناصر شیخ شهاب الدین سهروردی را برسالت نزد خوارزم شاه
فرستاد تا باز کرد و شیخ در حدود همدان بسلطان رسید و بعد از محنت بسیار اجازت ملاقات یافت و چون سلام کرد
سلطان جواب نداد و بجلوس نیز اشاره نکرد شیخ خطبه برخواند و ناصر را بستود خوارزم شاه گفت ناصر چنان نیست
که تو گفتی چون ببغداد رسم آن را خلافت دهم که چنین باشد پس شیخ باز گفت و خوارزم شاه بقصد جلوان رسید برفی
سخت بارید و اکثر دواب سپاه سلطان تلف شد خوارزم شاه ناچار از عزیمت بغداد درگذشت و ناصر باشارهٔ نصیر الدین
طوسی جهت استقبال خوارزم شاه چنگیز خان را طلبیده شت در ظاهر خوارزم شاه را و در معنی خاندان خود و تمامی مسلمان را
بادنیستی و فنا داد گویند که چون ناصر خلیفه خواست که نامه بمجمود بلواح وزیر چنگیز خان نبویسد تا او را برزم خوارزم شاه
تحریص دهد گفتند فرستاده را باید که تا چار ماه در ملک خوارزم شاه برود اگر نامه بدست کسی از خوارزم شاهیان افتد چگونه
باشد پس از سر مردی موی تراشیدند و به استره انچه خواستند بر آن نقش کردند و داروی بران مالیدند و چون موی
برآمد نزد چنگیز خان فرستاد و چون آنجا رسید سر او را تراشیدند آن نقوش نمایان گشت تا مدعا دریافتند بالجمله ناصر در
شش صد و بست و دو هجری درگذشت و بعد از و پسرش الظاهر بامر الله و پس از و پسرش المستنصر بالله بن الظاهر
بخلافت نشست و او بجود و انصاف داشت و روزی با یکی از ندمای خود عرض خزانه می دید و بر سر حوضی رسید که پر از دینار بود
مستنصر گفت ای چندان مهلت یابم که این را به بخشم ندیم بخندید مستنصر سبب این باز پرسید گفت نوبتی با جد تو الناصر لدین الله
بر سر این حوض رسیدم مقداری تهی بود گفت آیا چندان زندگانی یابم که انچه خالی مانده است پر کنم بالجمله بعهد مستنصر خرما عزیز بود

بفرمان او کتای تا آن بن چنگیز خان قصد بغداد کرد و منهزم باز گشت و مستعصم در شش صد و چهل هجری در گذشت
و بعد از و پسرش المستعصم بالله بخلافت نشست و او آخرین خلیفهٔ خلفای بنی عباس است و او به تجرد و تکسر
معروف بوده و از ملوک جهان کس را در مجلس او بار نبودی بر آستان ایوان او سنگی چون حجر الاسود انداخته بودند
و یک اطلس سیاه بر هیئت آستین از مخرجه فرو گذاشته هر که بدرگاه آمدی آستین را زیارت کردی و بر سنگ بوسه زدی
و صد و بیست و چهار هزار سوار در دیوان او علوفه داشتندی و خدام امرا غیر ازین بوده و در سنهٔ ششصد و پنجاه و شش هجری
هلاکو خان بن تولیخان بن چنگیز خان بفرمان برادرش منکو تا آن متوجه ایران شد و بسی نگذشت که لشکر به بغداد کشید
و بعد از رزم و محاصره بر بغداد استیلا یافت و معتصم را با پسران و چند بن هزار کس بکشت و دولت بنی عباس از بغداد سپری
گشت و بعد از معتصم کسی از عباسیان در بغداد نام خلافت نه بردند مگر چند نفر از ایشان در مصر نام خلافت یافتند و اول
ایشان مستنصر بالله بن طاهر بالله مشهور بالسوداء الوجه بود و چون معتصم بر دست هلاکو خان بقتل رسید مستنصر بگریخت و بمصر رفت
و بهند فداز صاحب مصر و شام در سن ششصد و پنجاه و نهٔ هجری نام خلافت بر و گذاشت و مستصر بالله که سلطان محمد
تغلق شاه بادشاه هندوستان در بلاد خویش بنام او خطبه خواند و همچنین دوازده تن دیگر از عباسیان یکی بعد دیگری
خلافت یافتند و آخرین آن گروه دوازدهم نفر متوکل علی الله است که در سنهٔ نهصد و بست و دو هجری به اتفاق سلطان
قانصوی غوری صاحب مصر و شام با سلطان سلیم خونکار روم رزم کرد و اسیر گشت و نام خلافت از خاندان بنی عباس
برخاست بالجمله گویند که چون هلاکو خان در بغداد بقتل عام فرمان داد و مغولان هزار هزار و هشتصد هزار مرد بقتل رسانیدند جمعی
باز مانده را پیش هلاکو خان بردند هلاکو خان گفت از اهل حرفه ناگزیر است و ایشان را بگذاشت و بنجار را فرمود تا بهر و تجارت
کنند و جهودان گفت قومی مظلوم اند و بیمریه از ایشان قانع شد و قضات و مشایخ و صوفیان و حاجیان و واعظان و
معرفان و گدایان و قلندران و کشتی گیران و شاعران و قصه خوانان و بازی گران و مسخرگان و امثال ایشان را جدا کرده فرمود
که در آفرینش زیاده اند و نعمت خدای را بزیان می برند پس امر کرد تا همه را در شط غرق ساختند و بخلیفه گفت که مهمانیم بمهمانی قیام نما
خلیفه مالی حاضر ساخت هلاکو خان گفت هر آنچه ظاهر است از ماست از مخفیات چیزی ده خلیفه بصحن دار الخلافه اشاره کرد
آنرا بکندند و حوضی پر از طلا یافتند پس هلاکو خان طعام از خلیفه باز گرفتند و چون نهایت گرسنه شد طبقی پر از زر و جواهر نزد
او بردند خلیفه گفت این را چگونه خورم گفت آنچه نتوان خورد چرا فدای جان خود و چندین هزار کس نباید کرد و ملک از بیگانگان
نگاه نباید داشت پس امر کرد تا او را بالقتل رسانیدند و گفت نشاید که خون خلیفه بر زمین افتد آنگاه او را در نمد پیچیده چندان بمالیدند
که در گذشت پوشیده نماند که بعد خلفای راشدین بنی امیه خلافت بأولاد عباس عم رسول صلی الله علیه وسلم رسید چنانچه گذشت و در عهد عباسیان
اکثر طبقهٔ از سلاطین اهل اسلام چون طاهریان و صفاریه چون یعقوب بن لیث و سامانیان بجکومت خراسان و غزنویه که سلطان محمود غازی
ازان گروه است و سلاجقه و خوارزم شاهیان و غوریان و دیلمیان و امثال ایشان بسیار و همچنین ملوک هند در متابعت و بعضی در مخالفت چون
حسن صباح و دیگران بسلطنت رسیده اند احوال هریک بجاهای مناسب مرقوم است **فصل نهدی از احوال**
وزرای و عظای خلفای عباسیه موسی عباسی شیخ عباسیان بوده گویند زنی جمیله داشت روزی با او گفت اگر از

ماه نیکوتر نباشی طائفے زن در حجاب شد و موسی از گفتهٔ پشیمان گشت دیگر روز نزد منصور دوانقی رفت و حال باز گفت منصور فقها را جمع آورد و ازان سوال کرد همه گفتند آن مطلقه است مگر یکے از ایشان گفت نه چنین است زیرا که آدمی از ماه نیکوتر است و قال الله تعالی و لقد خلقنا الانسان فی احسن تقویم موسی شاد شد مالی وافر بفقیه داد ابو الولید معن بن زائده شیبانی از مشاهیر اجواد است در عهد بنی امیه حکومت آذربایجان داشت چون دولت بنی امیه بسر آمد بخدمت منصور دوانقی رفت و اعزاز یافت صاحب ابن عباد گوید یکے معن را گفت مرا سوار کن و خلعتے در من پوشان معن بفرمود تا اشتر و اسپی و اغتر ے و خترے و کنیز کے او را دادند و انگاه جامه و کرته و ردائے و کنیلے و موزه و چادرے و لنگے باو عطا فرمود و گفت بخدا سوگند اگر خزاین مرکب و لباس میدانستم آن نیز ترا می بخشیدم جعفر برمکی لقب جعفر است و بر انکه از اکابر و زراء او سخیا بوده اند و اجداد او وزراے سلاطین عجم بوده اند و جعفر آنست که زر و نقره را صافی ساخت و زر جعفری باو منسوب است و در باب لقب هر یک و جوهات بسیار گفته اند از انجمله آنست که چون سلیمان وزیر بگریست و از مجلس برانند یکی گفت که جعفر را باید از طلبید و از مجلس راندن سبب چه بود سلیمان گفت که او بد مردیست که با خود زهر میدارد و ندیم گفت که اگر فرمان ده تا تفحص کنم سلیمان رضا داد و ندیم پیش جعفر رفت و استفسار نمود جعفر گفت راست ست و زیر نگین انگشتری من ست بهر احتیاط داشته ام که اگر کسی به اهانت ما را تنگ کند آنرا بزهر کم و از مذلت برهم ندیم حال با سلیمان گفت پس سلیمان جعفر را بطلبید پس ازان او را بر یک خواندند انگاه سلیمان از حزم او تعجب نمود و او را وزارت داد وقت خلوت جعفر گفت که خداوند چگونه دانست که با من زهر است گفت دو مهره بر بازوی منست و خاصیتش آنست که چون بوی زهر بدو رسد بحرکت آیند پس چون پیش می آمدی مهره ها در حرکت آمدند ازان دانستم که زهر داری با بجمله بعد چندے سلیمان و پس از و جعفر در گذشت پسرش خالد برمکی در ضمانت رای چون او دران عصر نبوده و او آنست که هنگام خراب کردن قصر کسرے بمتانت رای منصور دوانقی را ازان منع نمود و این حکایت در ضمن بغداد مرقوم است پسر او ابو علی یحیے بن خالد برمکی از مشاهیر اجواد ست و او چهار پسر داشته که هر یک در کار خود نظیر نداشتند فضل در جود و سخا و جعفر در فصاحت و بلاغت و کتابت و محمد در عناو سرور دنیا و موسے در شجاعت و شهامت ارسنجان یحیی ست ثلثه بدل علی العقول ارباها الهدیة و الکتاب و الرسول و قال اکتبوا احسن ما تسمعون و احفظوا احسن ما تکتبون و بنجد لولا الحسن ما یحفظون و گفت هر کسی که عنبار موکب من بر و تشنید بر من واجب است که عنبار احتیاج از و بردارم روزے خواست که با معاد بن مسلم مصافحه کند معاد دست باز کشید یحیے گفت چه واقعه شده معاد گفت هیچ واقعه نشده لیکن ترسم که کف من خوے گفت تو گیر د و انچه دارم از و ستم رود و اسحق ندیم گوید یکے از غلامان یحیے را در خدمت آواز دادم جواب ندادی یحیی گفت بدل علی حلم الصاحب سوے ادب غلمان منقول ست که مهدے عباسی بعهد خویش یحیی را بنواخت و پسر خود هارون رشید را که زن تنے دایهٔ او بود با و سپرد تا تربیت نماید یحیے هارون را تربیت کرد چون خلافت بهادی رسید چندان سعے نمود که بعد از و هارون خلیفه شد و او را بنواخت و در یکصد و هفتاد هجری وزارت داد یحیی بر ملک و مال مستولی شد و او و پسرانش دست بجود و عطا برکشادند در سوم حاتم طائی و معن بن زائده را احیا کردند

اسحق ندیم گوید مرا پسرے آمد عبد اللہ بن ملک چراغی دہ ہزار درم ہر من فرستاد و مرا بخواند نزد او رفتم شراب
میخورد و گفت ای اسحق سرودے بگوئی چون ہرگز با من گستاخی نکردہ بود دانستم کہ از بہر آن ہزار درم است
بتکلیف سرودے آغاز کردم باندیمان گفت اسحق سرود نیک پیش برمکیان گوید و برمکیان ہر چند کہ حالا
مسلمان اند اما از اولاد کبرا اند گفتم چنین مگوے کہ انچہ در کرم و بخشش ایشان را بود دیگران را نبود و اکنون یک کرم
از ایشان باز گویم گفت بگوئی گفتم مرا خانۂ تنگ بود خواستم کہ خانۂ ہمسایہ بخرم ہمسایہ خانہ او روز صبح فرستادۂ یحیی آمد و مرا بخواند
کہ میخواہم صبوحی بکنم خواستم کہ روانہ شلوم ہمسایہ بیامد و گفت کہ کارے ضرور دارم اگر خواہی ہمین لحظہ خانہ مرا بخر و الا
بدیگرے فروشم یکپاش بخرید آن مشغول شدم پس بخدمت شدم گفت ازین بہتر رعایت صبوحی نتوانکرد و حال باز
گفتم گفت ازین بخبری از حال تو شرمندہ شدم پس صد ہزار درم و اسپی گران بہا بمن داد و یکی را گفت کہ بخانۂ اسحق
برود و بر بام شود ہر خانہ کہ گرد اوست بخرد و معماران را جمع آرد تا خانۂ عالی بنا نہند و دیگر روز خواجہ احمد وکیل یحیی بیامد
و سیزدہ خانۂ دیگر را کہ اطراف خانۂ من بود بخرید و بہا مضاعف داد و در اندک زمانے خانۂ عالی ساختند و
فرش در ان افگندند و از قماش و خدام انچہ در سرای بزرگان باید آنجا فرستاد و صد ہزار درم بہر خرج آنجا
نہاد و انگاہ مرا گفت ای اسحق وقت آن رسیدہ کہ مرا ضیافت کنی پس با پسران و ندیمان بخانہ آمد و نفضل و جعفر گفت
ہدیۂ اسحق چہ ساختہ آید ہر کدام از ایشان ہزار دینار دادند یحیی با ایشان تمام روز آنجا بود و چون برخاست کہ بخانہ رود بست ہزار
دینار دیگر مرا داد اسحق گوید چون این سخن تمام کردم عبد اللہ بن مالک بر پای خاست و انصاف داد کہ با برامکہ ہمسری
تواند کرد و قتے با ہارون رشید سوارہ مے رفت غلامے از غلامان ہارون عرض کرد کہ اسپم سقط شد ہارون
گفت کہ پانصد درم با و دہید تا بہر خود اسپی بخرد با و اشارتے کرد ہارون در یافت پس خلوت شد و گفت انچہ اشارت
کہ کردی گفت تو خلیفۂ زمانے نشاید کہ بر زبان عدوے کمتر از ہزار رود ہارون گفت چون خورم کہ بہای
اسپے کہ پانصد درم ست بغلام دہم چہ باید گفت گفت باید گفت کہ بہر این غلام اسپے بخرند گوید چون یحیی
چندے وزارت ہارون کرد از ان شغل استعفا خواست ہارون گفت اگر خود آن کار نکنی پسران تو فضل و جعفر
ہر دو شایستہ اند ہر کدام را خواہی وزارت دہ یحیی فضل را اختیار نمود فضل بن یحیی برمکی رضیع ہارون رشید
و اکرم برمکیان است و گفتہ اند کہ جود برمکیان از و شہرت یافتہ و او را حاتم اسلام خواندندے
باگمان جود و نہایت متکبر بود و گفتی الجبل و الجبل مع التواضع ازین بالرجل من الشجاعۃ و العلم مع الکبر ازو منقولست
کہ گفت کہ من کسبہ و سخا از عمارہ بن حمزہ آموختہ ام گفتند چگونہ گفت پدرم وقتے عامل سواد فارس بود
در مطالبہ ہر چیہ داشت بداد و شش صد ہزار درم بر و باقی ماندہ در ادائے آن متحیر گشت و با من گفت با آنکہ
در میان من و عمارہ وحشت خاست لیکن جز او کسے مرا اعانت نخواہد کرد پس من بخانۂ عمار رفتم
او در صدر دیوان بر مسند نشستہ بود سلام کردم جواب نداد و قصہ باز گفتم لحظہ خاموش ماند پس گفت
درنگرم تا چہ شود من ملول از پیش بیرون آمدم و از غایت اندوہ در مسجدے بخفتم چون بیدار شدم

بخانه گشتافتم استرے چند پرزر دیدم که بر در خانه ایستاده بودند حال به پرسیدم گفتند زر لیست که
عمار بزیجی برمکی فرستاده اند پدر را ازان آگاه کردم تعجب کرد و آن بدیوانیان داد پس از اندک زمانی پدرم شغلی بزرگ
رفت و مالی وافر بدست آورد و مرا گفت که آن وجه بعمار برسان نزد او رفتم و او را بر وجه اول نشسته دیدم سلام کردم
جواب نداد گفتم آن زر را آورده ام برنجید و گفت باز گرد و پدرت را بگوی که من صراف نیستم که هرگاه خواهی مال از من بستانی
باز دهی پس گفت از پیش من دور شو تا چار با مال باز گشتم و از انگاه بر وجود در طبیعت من جای گیر گشت یکے نزد فضل آمد فضل
گفت چه حاجت داری گفت در همسایگی تو می باشم و نام من دو تو یکے است و ولادت من و تو در یکشب اتفاق افتاده
فضل گفت چه عمر داری گفت سی و پنج سال گفت راست گفتی پس او را ده هزار درم و اسپی بداد و مقرر نمود
هر سال دو هزار درم باو رسانند و قتے پیش از انکه وزیر شود باجمعی آرند تا بشکار رفت و از صید گاه مراجعت نموده بمنزل
می آمد اعرابی برناقه سوار پیش آمد و چون فضل را با سپاه بدید پیاده شد و گفت السلام علیک یا امیر المؤمنین فضل گفت من خلیفه نیستم گفت السلام
علیک یا ایها الوزیر گفت من وزیر نیستم گفت السلام علیک یا ایها الامیر گفت علیک السلام پس نخیمه آمد و اعرابی را بخواند و گفت از کجا می آئی گفت
از بقاعه گفت آن از نجا چند فرسخ است گفت هشت صد فرسخ گفت اینهمه راه بهر چه آمدی گفت از انکه نجدت برامکه شنیدم و از سخای ایشان بهره یابم فضل گفت بر امکه بسیار
از ایشان کرا اختیار کردی گفت من هو اطولهم باعا و اسمحهم کفا و اشهدهم کرما گفت آن کیست گفت فضل برمکی گفت فضل
مرد بزرگ است چون بار دهد جز علما و فقها و شعرا نه مجلس او را نیابند اگر از ایشانی خوش آمدی والا خود را رنجه
داشتی اعرابی گفت من نزد او آمده ام و دو بیت در مدح او گفته ام فضل گفت برخوان اگر قابل آن باشد که در مجلس
فضل خوانده شود ترا نزد او برم والا از مال خود ترا چیزے دهم اعرابی این دو بیت برخواند ربا عی الم تران الحود من ظهر
آدم ✤ سجد رفتے صبارا الملک الفضل ✤ قلوام طفل مضاجوع طفل ✤ و غدیه باسم الفضل لاستعصم الطفل ✤ فضل گفت
نیک گفتی لیکن اگر فضل گوید این دو بیت را شاعرے دیگر در حق من گفته چگونی گفت دو بیت دیگر از اشعار خود برخوانم
برخواند فضل همان سخن گفت اعرابی برخواند و همچنین فضل میگفت و اعرابی شعر میخواند تا آنکه ملول شد فضل گفت اگر بعد ازین
شنوید که این را دیگرے گفته چگونه گفت چهار بیت دیگر گفته ام که هیچکس نگفته گفت برخوان اعرابی
گفت آن چهار بیت این است که چهار دست و پای ناقهٔ خود را در فلان مادر فضل کنم و خایهٔ خاسر
فضا عه باز گردم فضل منفعل شد و سر بزیر افگند پس سر برآورد و گفت من فضلم بگوی که چه میخواهے
اعرابی گفت ده هزار درم فضل نفرمود تا او را بیست هزار درم دادند ما بر اعرابی حسد بردند و گفتند
معلوم نیست که این اعرابی شعر تواند گفت و گمان آنست که انچه خوانده شعر دیگران است فضل گمان
نیکو گرفت و نیز دران پیوست و گفت بیک بیت مناسب این را از خود وضع کن اعرابی گفت این بیت برخواند
بیت فقوسک قوس الجود والمدے وبذلها ✤ وسهمک سهم الیسر فازعم به عمرے ✤
فضل به پسندید و بیست هزار درم دیگر باو بخشید و ازین قبیل حکایات جود او بسیار است بالجمله
فضل دو سال وزارت کرد و هارون خواست که برادرش جعفر بن یحیے وزیر باشد پس نامه به یحیے

نوشت که انگشتری مرا از دست راست بدست چپ کن یحیی دریافت بفضل نوشت که قد امیر المومنین بتحویل الخاتم من یمینک الی شمالک فضل آگاه شد وزارت به برادرش جعفر باز گذاشت و در یکصد و هفتاد و هشت هجری بفرمان هارون به ایالت خراسان و طبرستان و جرجان رسید و برادرش موسے بن یحیی بامارت سند رسید و بالآخر فضل از امارت خراسان معزول شد جعفر بن یحیی برمکی عالمی و فاضلے بوده و در فصاحت و بلاغت نظیر نداشته و از ذکای او آنست که یهودی گفت که هارون درین سال بمیرد هارون بشنید و مغموم گشت و یهودی حاضر کرد و تفحص نمود یهودی گفت که درین شکے نیست انچه از مرگ خلیفه گفته ام همچنان شود جعفر گفت سخن او معتبر نتوان داشت و هر چند ازین قبیل سخنان گفت هارون شادمان نشد جعفر گفت اے یهودی بگوی که از تو چند باقی مانده گفت چندین سال جعفر گفت یا امیر المؤمنین او را بقتل رسان و ظاهر شود که کذاب است و ازین اندوه رهائی یابی هارون بخندید و یهودی را بقتل رسانید روزے جعفر با فضل بن ربیع در امور دنیا مناظره کرد و با او سخنان درشت گفت فضل بن ربیع برنجید و روی به هارون آورد و گفت یا امیر المؤمنین گواه باش که جعفر با ین چه میگوید جعفر گفت ای اصدق ملیک هرگاه امیر المؤمنین میان من و تو شاهد باشد حکم که خواهد بود هارون بخندید فضل بن ربیع را گفت چرا با کسی مناظره کنی که از جواب او عاجز مانی اسحق ندیم گوید روزے جعفر در خانهٔ خود خلوت کرد و لباس حریر در پوشید و حاجب را گفت کسے را بدرون مگذار مگر عبد الملک را و ابن عبد الملک ندیم او بود حاجب گمان برد که عبد الملک بن صالح هاشمی را میگوید پس جعفر بشراب مشغول شد ناگاه عبد الملک بن صالح در آمد و او مردے باشرع بود و خلیفه مکرر او را بتکلیف شراب کرده و او ازان ابا نموده چون جعفر عبد الملک را بدید رنگش متغیر گردید عبد الملک دریافت طیلسان بغلام داد و جعفر را گفت مرا در کار خود شریک گردان پس جامهٔ حریر در پوشید و شراب نوشید جعفر ازان حیران بماند و گفت حاجت خود باز گوئی که شرمسارم عبد الملک گفت خلیفه را با من سوء مزاج است خواهم که آنرا دفع کنی جعفر گفت امیر المومنین از تو خوشنود گشت گفت چهار هزار درم وام دارم جعفر گفت آن از جانب من حاضر است گفت لیکن از خزانهٔ خلیفه او لی باشد گفت پسرم ابراهیم بصفات حمیده آراسته است خواهم که خلیفه دختر خود او را دهد جعفر گفت امیر المؤمنین دختر خود عالیه را باو داد و او را امارت مصر با و تفویض فرمود اسحق گوید ازان سخنان تعجب نمودم و بر مستی حمل کردم و شب بخانه نشدم و صبح بدار الخلافه شتافتم قاضی ابو یوسف و محمد بن حسن شیبانی را آنجا دیدم ناگاه ابراهیم بن عبد الملک بن صالح بیامد و بدرون رفت و با خلعت و لوا و منشور حکومت مصر بیرون آمد و عالیه دختر خلیفه را باو عقد بستند و چهار هزار درم باو بخانه اش بردند تعجب کردم و بخانهٔ جعفر رفتم چون از دار الخلافت باز آمد حال پرسیدم گفت صبح مرا خلیفه شدم و انچه دوش گذشته بود بگفتم و انچه تعهد نموده بودم رضا داد و بالآخر با ینهمه اقتدار و اعتبار هارون جعفر را بکشت و موسی و محمد

و محمد برادران جعفر را بقتل رسانید و پدرش یحی و فضل بن یحی در حبس در گذشتند و سبب قتل ایشان در تواریخ مذکور است و خاندان را برانداخت چندانکه زمان بقوت شبینه عاجز شدند محمد بن عطیان گوید روز عید بخانه شدم زنی در لباس سوگواران دیدم از مادر خود پرسیدم که این کیست گفت مادر جعفر برمکی ست از حالش پرسیدم گفت در حیات پسر من گذشت که چهارصد مقنعه گران بها داشتم و درین عهد دو پوست گوسفند دارم یکی بستر و یکی لحاف منت بر حال او رحم کردم و پانصد درم باو دادم گویند که چون یحی و پسرش فضل به زندان افتادند یحی قدرت آن نداشت که بهر وضو آب گرم تواند کرد فضل ابریق پر آب بر شکم خود نهادی تا بقدر گرم شدی و یحی بآن وضو کردی بالجمله چون هارون رشید برامکه را هستاصل ساخت امر کرد که هیچکس نام برامکه نبرد جوانی نجاتهای برامکه که خراب شده بود میرفت و زاری میکرد هارون این را بشنید و آن جوان را بدست آورد و گفت از من نترسیدی که خلاف امر من کردی گفت یا امیر المؤمنین برامکه را بر ذمهٔ من حقوق بسیار ست اگر فرمائی یکی از آن عرض کنم گفت بگوی گفت من منذر بن مغیره دشتی ام از خاندان بزرگ مالے وافر داشتم از دستم برفت به آوازه برامکه قصد بغداد کردم و چون برسیدم زنان و فرزندان را در مسجدی فرود آوردم و ایشان را گرسنه و تشنه نگذاشتم و بمسجدی دیگر رسیدم جمعی نشسته دیدم برخاستند و روان شدند من از پی ایشان برفتم بدر سرای رسیدند و درون رفتند من نیز برفتم یحی بن خالد برمکی را دیدم بر تخت عاج نشسته من با همراهان بنشستم خادمان ما را شمردند یکصد و یک تن بودیم یکصد و یک محفه عود آوردند و ما را معطر ساختند پس جوانی خوبصورت در گوشه بنشست یحی قاضی را گفت دختر من عایشه را بر این پسر که ابن عم اوست خطبه کن قاضی عقد بست نثارها کردند پس صد و یک خادم بیامدند هر یک با طبقی از نقره و در یکهزار دینار پیش هر یک طبقی نهادند همرابان من یکان یکان بر میخواستند و طبق بر زر گرفته بیرون میرفتند من تنها بماندم خادمے گفت طبق برگیر و بیرون رو چنان کردم و هنگام رفتن هر لحظه باز پس می نگرستم که مبادا کسے از پی بیاید و آن زر از من بستاند یحی مرا بآن حالت بدید و باز خواند پس گفت بنشین بنشستم گفت بیگانه و غریب می نمائی حال باز گفتم پس پسر خود موسے را بخواند و گفت این مرد از دودمان بزرگ است بخانه ببر و با او نکوئی کن موسے مرا بخانهٔ خود به برد و خلقے فاخر در من پوشید و آن شب و روز با او بعیش بسر بردم دیگر روز برادرش محمد بدستور با من سلوک کرد و همچنین هر روز یکے از برامکه ضیافت ما میکرد تا ده روز گذشت و دران ایام ندانستم که بر سر فرزندان من چه آمد و هر چند میخواستم که بیرون روم رخصت نمے یافتم بعد از دو روز خادمے بیامد و گفت برخیز و نزد عیال خویش برو با خود گفتم اگر فایده توقف دو روز همان طبق و زر بود کاش همان روز رفته بودمے پس برخاستم و روان شدم خادم پیش پیش میرفت تا بسرای خویش رفتم به فرشها و پرده ها آراسته چون بدرون رفتم فرزندان خود را دیدم که جامهاے اطلس دیبا پوشیده بودند و در صحن سرا میخرامیدند متحیر ماندم ناگاه صد هزار درم و چند تخته رخت و قبالهٔ آن خانه نزد من آوردند و آنچه بود نوشته تسلیم من کردند خدمت برامکه گزیدم و از عطاهای ایشان ضیاع

وعقار خریدیم چون ایشان درگذشتند عمر بن معده خراج کران بران نهاد لاجرم هرگاه دل تنگ می شوم باین ویرانه می آیم وساعتی بگریه وزاری مشغول می شوم وروزگار را به بیوفائی نکوهش میکنم هارون چون این حکایت بشنید رقت کرد وعمر بن معده را بخواند وگفت هر خراجی که وران مدت ازو گرفته بود باز دهد وخراج بدستور عهد بر انکه گرفته باشد جوان بهای هائی بگریست هارون گفت با تو احسان کردم موجب گریستن چیست جوان گفت ندانیفا من برکات البر آنکه چنین است که امیر المؤمنین میفرماید لیکن اگر من ایشان را یاد نکردی مهربانی تو شامل حال من نشدی هارون بپسندید واورا صله داد وگفت همبر بن شیوه باش که وفا مبارک است وحسن العهد من الایمان ـ

ابو بعباس فضل بن سهل ذوالریاستین سرخسی از اکابر وزرای بنی عباس است اول دین کبری داشت وخدمت یحیی برمکی گزید وبدست او مسلمان شد واو اول کسی است که عنوان رسایل نوشت وپیش ازین چنین نوشتندی که من فلان آبی فلان کوفه نیز از توابع بغداد است ـ چون بگذری از حدود بغداد ـ کوفه شهری سعادت آباد ـ دراز منه سابق از بناهای هوشنگ پیشداد بود بعد از انکه شکرش بزهر وسمش بسموم مبدل گشت در سال هفتصد وهم سعد وقاص بفرمان خلیفه ثانی عمر ابن الخطاب بنا نموده چون از تخت از نی بوریا منازل ترتیب نموده بودند بکوفه شهرت یافت چه عرب آن نوع جائی را کوفه گویند امیر المؤمنین علی علیه السلام بعد از فوت فاطمه زهرا در کوفه اقامت می نمود وخط کوفی اختراع آن حضرت است وپیش ازان خط معقلی شایع بوده وقول اهل کوفه اعتماد را نشاید چنانچه گفته اند الکوفی لایوفی **نجف اشرف** در دو فرسنگی کوفه بطرف قبله واقع شده ومزار علی علیه السلام آنجاست ودر سنه سه صد وشصت وشش هجری بر زیر قبر آنجناب عضد الدوله دیلمی عمارتی عالی ساخت ویس ازو غازان خان عمارات بران افزود ـ سر من رای مشهوره بسامره از ابنیه معتصم عباسی است وسببش آنکه چون معتصم در تربیت غلامان ترک کوشیده ازایشان اهانت بسیار باهل بغداد رسید روزی جمعی سر راه بروی گرفتند وگفتند که از شهر ما بیرون رود والا با تو حرب کنیم معتصم پرسید که کدام قوت گفتند درون شب باچشمهای تر ودلهای ریش معتصم از شنیدن این سخن متاثر شده ودر موضع قائول شهری بساخت وسر من رای نام نهاد یعنی هر کسیکه آنرا بیند مسرور گردد وتا بتدریج بسامره مشهور گشت ودر زمان معتصم هفت فرسنگ طول ویک فرسنگ عرض آن شهر بوده ومسجد آن شهر در غایت وسعت ورفعت تعمیر یافته وحوضی از یک پارچه سنگ در میان مسجد ترتیب داده بودند که قعرش بیست وسه گز وار تفاعش هفت گز وفضاحتش نیم گز بود ودر جنب آن مسجد مناری بطول صد وهشتاد گز برآورده ودران شهر اکثر خلفای عباسی مسکن مید اشتند واکنون گویند که بقدر دو سه مانده وگویند که غیبت ایام مهدی آخر الزمان در سر دائیه سر من رای شده مدائن از شهرهای معروف عراق عرب است اول طهمورث دیوبند پیشداد آنرا بنا نهاده کردآباد خواند اما جمشید بن طهمورث به اتمام رسانید وازانکه معظم ترین مدائن سبعه بوده وشش دیگر قاوسیه درومیه وجره وبابل وحلوان ونهروان ودر هفت شهر امروز خراب است ومدائن سالها دار الملک اکاسره بوده عمارتیکه نوشیروان آنجا ساخته بود ومنصور دوانقی عباسی در شروع ساختن بغداد خواست

که از خراب کند و بصالح بغداد را بسازد و وزیرش سلیمان بن خالد مشورت آن نداد و این حکایت در ضمن بغداد و
و احوال خلفای عباس گذشت رومیه بقول مؤلف تاریخ صبح صادق در عراق شهری بوده از ابنیهٔ نوشیروان مانند
انطاکیه که شهریست در روم و احوال بنای رومیه در اقالیم ششم بعد قسطنطنیه تقریبی مرقوم گردد و آن مهرمهن خواهد شد
بابل از مدائن سبعهٔ مذکوره بهت و در میان عراق واقع شده و همچنان که عراق در میان جهان واقع شده و اول فیسان
نزهه شیث آن را آباد کرد و پس ازان طهمورث بتجدید عمارت نمود و بعد از ضحاک دار الملک ساخت و قلعه در وی بنا نهاد و موسوم
بکنگ در که اکنون اثر آن باقی بهت و نمرود در انشهر سالها بسر برد و فکر بهرد و تقریبی مجملاً در عراق گذشت و پس از وی رفته رفته خراب
گشت و کثرت دیگر ذو القرنین اصغر که اسکندر رومی است آن را عمارت کرد و الحال باز خراب است و از توابع جلهٔ است و در عین معموری
دوازده فرسنگ عرض آباد انی آن شهر بوده و دوازده هزار قصر رفیع داشته و در انجا چاهی است که بنام دانیال خوانند و بقولی
هاروت و ماروت در ان چاه محبوس اند آورده اند که حجاج در زمان ایالت خود محامد نامی را فرستاد تا حقیقت آن معامله را معلوم گرداند
از مجاهد نوشت که با شخصیکه دلیل بود بدان چاه در آمدیم ایشان را دیدیم که هر یک بر مثال کوهی سبز نگون آویخته و بندهای آهن برپای
ایشان نهاده گفتم الله واکبر چون این بشنیدند اضطرابی عظیم در ایشان پیدا شد چنانچه نزدیک بود که بندها را پاره پاره سازند و دیگر قصهٔ
ایشان در اخبار و تواریخ مبرهن است مؤلف تاریخ صبح صادق گوید که چون منوچهر نبیرهٔ ایرج بن فریدون بر سلم و تور بن فریدون ظفر یافت
و بایران باز گشت گلدانیان بر بلاد روم خروج کردند و اول آن طایفه کوش بن ارم بن شام بن نوح است که وجده و شام بسری بر
خروج کرد و در ان دیار استقلال یافت و بابل تخت گاه کرد و بت پرست بود و بعد از و پسرش کنعان بن کوس و پس از و
پسرش نمرود بن کنعان بادشاه شد و بر بسیاری از ربع مسکون مستولی گشت و دعوی الوهیت کرد و ایزد سبحانه ابراهیم ع را
بادر فرستاد و نمرود ایمان نیاورد و در تفسیری گوید که بعد نمرود در بابل هفت طلسم ساخته بودند اول عذیریکه صورت جمع بلاد و قلم و نمرود بر کنار
آن نوشته بود هر گاه اهالی شهری نافرمانی آغاز نهادندی جوی از ان خدیر بآنجانب بر آمدی و در ان سال بان دیار سیل آمدی مخالفان را
غرق ساختی دوم حوضی بود که هر سال نمرود بر کنار آن جشن کردی و اکابر و اصاغر شهر جمع آمدندی و هر کدام قدحی پر از گلاب و یا شراب و یا عسل
و یا سرکه و یا شیر و امثال آن در آن حوض ریختی ساقی جامی از ان حوض بهر کس دادی سهم هر کس آن بودی که در ان ریخته بود سوم طلسمی بود
که احوال غایب ازان معلوم می شدی چه دست بر آن زدی اگر آواز بر آمدی غایب زنده بودی و گرنه وفاتش بوضوح انجامیدی چهارم
آئینه بود که از حال غایب خبر دادی چه در ان نظر کردندی غایب بهر وجه که بودی در آن نمودی راقم حروف از عجایب هندوستان که بمقابل
است مینویسد چه بعضی از زنان قدری روغن تلخ و یا کنجد در تابهٔ آهنین بطرف اندرونی آندیار بر چیزی دیگر که از آتش دود سیاه شده باشد و عضو
و منبسط میگردانند و در خانهٔ تاریک بجمعیت حواس تنها شده در آن یکدو ساعت در از نظر میکنند صورت غایب را بطوریکه هست
نیک مشاهده میکنند و ازان بپرسنده خبر میدهند اکثر آن در شب باشد و بعضی در هر دو ناخن انگشتان ابهام چراغ دست سیاهی مخلوط کرده
بمالند و چراغی بر افروزند و در خانهٔ تاریک نشسته بر انگشتان او در مقابل چراغ کرده و بر ناخن تا که بر دو متصل گذاشته اندمی بینند و این را بزبان
ایشان جنسی گویند مؤلف هفت اقلیم گوید که از طلسم مذکور احوال بیمار معلوم میشد چه اگر آواز میداد بیمار صحت می یافت والا فلا و آزا ینه
احوال غایب چنانچه گذشت و پنجم بطلی از مس ساخته بودند که هر گاه غریبی بدان شهر آمدی آواز دادی و بقول مؤلف هفت اقلیم هر گاه

جاسوسی دران شهر آمدی آواز ازان بظهور آمدی و آمدن غریب و مسافر هیچ نه ششم غدیری قاضی شهر بر کنارش
نشستی و مدعی و مدعا علیه را گفتی که پای در آتش نهند هر که بر باطل بودی غوطه خوردی و هر که بر حق بودی با آتش فرو نرفتی
هفتم درختی بود از مس که بر هزار کس سایه افگندی و اگر یک بر هزار زیاده بودی همه در آفتاب بودندی و استحکام سلطنت
نمرود به آنها بوده و چهار صد سال ملک براند و ابراهیم علیه السلام را مطیع نشد و آنجناب را در آتش افگند و او علیه السلام
سالم ازان آتش برآمد چنانچه در قرآن مبرهن است القصه بالآخر پشه بدماغ نمرود رفت و بعد از چهل روز و بقولی هفت
سال هلاکش کرد و بعد از و **اتوش** و بس از وسی و یک تن از پی یکدیگر سلطنت کردند و بعد از ایشان بخت نصر
پادشاه شد و لشکر به بیت المقدس کشید و بسیاری از بنی اسرائیل را بکشت و بعد از و منوسا والی شد آنگاه بخت نصر
به ایالت بابل رسید بخت نصر بقول مورخان عبارت از زهام بن گودرز بن کشواد بن کاوهٔ اهن گر است و دیگر روزایات
نیز میدارد و بالجمله کی لهراسب و کی گشتاسب در عهد سلطنت خویش او را سپه سالار ساخته ببابل فرستاد و او
آن مملکت را بگرفت و بیت المقدس را بعد از محاربه بکشود و قتلعام کرد و خرابی بسیار دران دیار کرد و زمرهٔ بران هستند که
بخت نصر از ملوک گلدانیه بوده و بعد از و پسرش **فومو و وج** و نه تن دیگر از پی یکدیگر بحکومت رسیدند که اخر بن ایشان
اقطحش است که بفرمان سکندر رومی چندان با ایران سلطنت کرد و در عهد او اسکانیان غالب آمدند و در ایران بسلطنت
رسیدند و انگاه قیاصره بران مملکت مستولی گشتند و ذکر قیاصره در تحت اقلیم ششم در قسطنطنیه سابد بصره شهری معمور است
در حبیب السیر منقولست که عمر فاروق رضی عتبه را که یکی از اصحاب رسول صلی الله علیه وسلم بود بناب ایله فرستاد تا دران ناحیه بلده
بنا کند که میان بادشاه عجم و ملک هند طریق استمداد از یکدیگر مسدود گردد و عتبه در سال هفدهم هجری شهر بنا نهاد و موسوم ببصره
گردانید و گویند شط العرب بر کنار بصره واقع شده و در شباز روزی دو مرتبه مد و جزر یافته اطراف و جوانب بصره را از باغ و بوستان
صفی کند ازان سبب اطرافش همیشه سرسبز باشد و صاحب تاریخ گزیده آورده که چون معاویه دمشق را دار الملک ساخت بصره
به زیاد بن عتبه داد و گفت که در آنجا شرایط سیاست تقدیم رساند چه از سبب وفور ان مفسدان تامین بود چون زیاد ببصره رسید
فرمود تا منادی کردند که هیچ کس در شب از خانه برون نیاید هر که را ببینند بکشند در شب اول یکهزار و هشت صد کس و در شب دوم
چهار صد کس و در شب سوم سی کس بقتل آوردند بعد ازان کس را زهره نبود که بشب پای از خانه برون نهد تا سی اعرابی را
بگرفتند گفت من بیرون دیدین شهر آمده ام و منادی را نشنیدم زیاد گفت که راست میگوید اما گذاشتن موجب خلل سیاست
است او را نیز بکشت بعد ازان فرمود که شب سای و کاکین نه بندند و هر چه برود من او را جواب گویم همچنان کردند و حوش و دواب
بشهر در آمده در دوکانها خرابی میکردند فرمود که حق کشیدند ازان وقت رسم حق کشیدن پیدا شد **ابله** بالضم همزه و باء موحده و لام مشدد
به های زده شهریست بر چهار فرسخ بصره و یکی از سلاطین عجم نهری از شط العرب جدا کرده که اطراف ابله بسبب آن آب تمام دارد و باغ و بوستان
و مزارع آن همیشه سرسبز و خورم میباشد مخفی نماند که از بغداد تا ابله عراق عرب بوده که مرقوم گشت اکنون از شهرهای عراق عجم تحریر می آرد عراق عجم
پوشیده نماند که عراق عجم مشترک است میان اقلیم سوم و چهارم و اکثر بلادش هوا معتدل میدارد و حدودش بولایت آذربایجان و کردستان و خوزستان و فارس و جبال تا
پیوسته است و طولش از سفیدرود تا نزدیک دینور و شصت فرسنگ و عرضش از جبل لانبار تا خوزستان صد فرسنگ است

ایران مملکتی است در غایت وسعت و در زمین وسط اقلیم سبعه افتاده شرقیش ولایات سند و کابل و ماوراء النهر و خوارزم است تا جیحون و سقین
و بلغار و غربیش ولایات روم و نکسوز و دشتش و شامش و شمالیش ولایات اش و اروس و تکش و چرکز و سه طاس و دشت خورگ که آنرا دشت مسچاق خوانند
و آلان که فرنگستان گویند و فارق میان ایشان و ایران بین قلعه اسکندر و بحر خزر است که بحر گیلان و مازندران نامند و جنوبیش بیابان تیماست که به راه مکه معظمه میرانند
بکیومرث منسوب داشته اند و گفته اند که اورا ایران نام بوده و برخی هوشنگ بن سیامک بن کیومرث که او نیز ایران نام داشته نسبت
میدهند اما اصح آنست که ایرج بن فریدون منسوب است و مردم عراق مدتهای صحیح و اعضای سلیم دارند و صاحب
عقول صحیح و رای صایب اند و در تحصیل اسباب حشمت و بزرگی جد و جهد و تمام بکار می برند و بوفور فطنت و کیاست
از دیگران برتر اند مخفی نماند که چون ابتدای شهرهای ایران از این اقلیم ست نبابران احوال سلاطین عجم را در ضمن ایران
مرقوم میسازد پوشیده نماند که مولف صبح صادق و دیگر مورخان ملوک عجم را چهار طایفه مقرر کرده اند پیشدادیان و کیان
و اشکانیان و ساسانیان در طایفه پیشدادیان اول کیومرث است نبیرهٔ هوشنگ و طهمورث و جمشید و ضحاک تازی
و سفاک نزد ایشان داخل پیشدادیان است و راقم حروف از تاریخی احوال کیومرث تا جمشید و بیورسپ که سوای ضحاک است
و پیش از طوفان نوح بوده اند تقریبی در اقلیم اول در ضمن احوال سراندیب بیان کرده و احوال ضحاک و تازی و فریدون و غیره
از گروه پیشدادیان و دیگر طائفه کیان و اشکانیان و ساسانیان را بانجام مرقوم میسازد بدانکه سلاطین عجم از عهد ضحاک
تازی و فریدون تا یزدجرد و شهریار که آخرین ملوک عجم ست در شهرهای عراق عرب و عراق عجم مانند اصفهان و غیره تخت گاه
داشتند و در تاریخی دیده که بعد طوفان پس از گذشتن هزار سال ضحاک تازی کهه بیوراسپ لقب اوست نه نام او
از نسل جام بن نوح ع بوده بسلطنت نشست و ببسیاری ربع مسکون مستولی شد و هزار سال یکرنگ سلطنت نمود و تحایف
روایات در باب جمشید و بیورسپ و ضحاک و قتل نمودن فریدون ضحاک را و احوال دیگر سلاطین در اقلیم اول مرقوم است بالجمله
چون ضحاک بسلطنت نشست پس از فوت حال خود شداد بن عاد بر مملکت شام و دیار عرب استیلا یافت و بابل تختگاه ساخت
و کرشسپ سپه سالار خود را که از احفاد رستم بن زال بود بهند و مهاراج ملک هند فرستاد و آن زمن ملوک هندوستان گذشت
روزی ابلیس پیش ضحاک آمد و گفت بحسن تدبیر من بسلطنت رسیدی اکنون مرا برخود متوکل ساز تا ترا طعامهای
لذیذ خورانم ضحاک پذیرفت ابلیس هر روز طعامهای جدید و تازه بهر او ساختی ترکیب اقسام اغذیه از ابلیس پدید آمد تا آنکه
روزی خاگینه و کوکو و شش رنگه بساخت ضحاک بخورد و شاد گشت و در صله آن ابلیس بجسب استدعای او بوسیدن
کتفهای خود را فرمود ابلیس کتفهای او را ببوسید و ناپدید شد و دو مار سیاه از کتفهای ضحاک پدید آمدند که مغز سر
ان غذای ایشان گشت و خلقی کثیر بدان سبب در سلطنت او بادیه پیمای عدم گشتند و دیگر جور و ظلم ازین افزون تر چه
باشد تا زمان فریدون و سر از کشیدن و مسلسله نمودن از اختراعات اوست و بقول مولف تاریخ روضة الصفا ابراهیم خلیل الله
در زمان او مبعوث گشت و همدران تاریخ هست که نمرود بن کنعان بن کوس بن ارم بن سام بن نوح ع جباری بوده در بابل از
گماشتگان ضحاک پس اصح نزد راقم حروف آنست که چون ضحاک را فریدون بکشت نمرود در شام مستقل شده بابل را تختگاه
ساخته باشد و در عهد فریدون اطاعتش کرده باشد و بعد از کشته شدن ایرج بن فریدون که در مملکت ایران اتفاق افتاد نمرود

سر از اطاعت پیچیده در شام بغایت مستقل گشت تا آنکه دعوی الوهیت کرد و ابراهیم علیه السلام دران وقت بوجود آمده بر و مبعوث گشت پس درینصورت میتوان شد که ولادت ابراهیم در عهد نمرود هنگامیکه گماشتهٔ ضحاک بود شده باشد و بعثت بعد از کشته شدن ضحاک و استقلال یافتن نمرود در بابل واقع شده باشد الغیب عند الله اما این بقیاس اقرب می نماید لیکن این سخن مخالف قول صاحب تاریخ صحیح صادق و آن تاریخ است چه وقتی که منوچهر پیرهٔ ابرج قورو سلم را کشته بایران باز گشت کوس بن ارم بعد از و کنعان بسلطنت شام رسیدند و پس ازان نمرود بر سریر رسید و بابل تختگاه ساخت چنانچه در بابل گذشت و ابراهیم در عهد نمرود متولد شد و در تاریخی دیده که آنجناب بعد از هزار و دویست سال پس از طوفان نوح متولد شد و آن عهد سلطنت ضحاک تازی بود الغیب عند الله و تفصیل احوال خروج کردن کاوهٔ آهنگر بر ضحاک و چرم پاره که آهنگران جهت محافظت شرار آتش بر کمر بندند و یا چرم دم و حدادی را بر طریق علم بر چوبی بستن و آن اول علم بوده که در جهان بسته شده و بدست آوردن کاوهٔ آهنگر فریدون را که پسر آن متین بود و بسلطنت برگرفتن او را و کشتن فریدون ضحاک را در تواریخ مبرهن است بالجمله بعد از قتل ضحاک فریدون بسلطنت نشست و او اول کسی است که بر فیل سوار شد و فیل را حرب فرمود و اول ملوک است که بنجوم نگریست و طبایع گرامی داشت و از کیفیت مزاج بحث کرد و او عادل و باذل بوده کاوهٔ آهنگر عظیم و معتبر است و بفرمان فریدون بمرو رفت و مسخر ساخت و تا بحر او قیانوس صافی کرد و عراق عجم که اصفهان و غیره است اقطاع یافت و گرشسب بن اترط را که از اجداد رستم بود به تسخیر بلاد شرق فرستاد و او منظفر شده بحدود کوح که از ولایات بنگاله است رسیده بر نهرے عظیم که آنجا بود پلے به بست و آن بود تا در عهد محمد بختیار خلجی خراب گشت بالجمله گرشسب از انجا منظفر بسیستان باز گشت بالجمله فریدون آن علم چرم را بر خود مبارک دانسته بزر و جواهر مرصع ساخت پس از و هر که از ملوک عجم بحکومت نشستی چیزے از زر و جواهر بر آن افزودندے و درفش کاویانی عبارت از راست فردوسی طوسی در تعریف آن در شاه نامه گفته فرد ✣ هوا سرخ و زرد و کبود و بنفش ✣ ز تابیدن کاویانی درفش ✣ و آن درفش کاویانی در فتح قادسیه بدست مسلمانان افتاد عمر رضی الله عنه خلیفهٔ ثانی زر و جواهر آن را کنده و شکسته بر مسلمانان قسمت نمود و آن چرم و چوب را بسوخت مشهور است که در هر لشکری که آن درفش بود بے ظفر نشدی چه میگویند که بران چرم پاره از شرارهای آتش دود که بران نشسته بود شکل صد در صد نقش بسته بود چون سپاه عجم بآن درفش قصد رزم مسلمانان کردند علی ع نقش صد یک در صد یک نوشته بخلیفهٔ ثانی داد تا نزد سعد بن ابی وقاص که سپهبد فوج اسلام بوده فرستاد و آن را بر رایت اسلام بستند و ظفر یافتند نقل است که فریدون وزیرے پسندیده داشت زر تقرض مردم دادے و ادای آن بر مرگ فریدون افرار گرفتے فریدون بشنید و برنجید و عتاب فرمود وزیر گفت فرد ✣ چو مرگت بود وعدهٔ سیم من ✣ بقایش خواهند از بیم من ✣ تخواهی که مردم بصدق و نیاز ✣ سرت سبز خواهند عمرت دراز ✣ فریدون به پسندید و قدرش بیفزود القصه فریدون را از دختر ضحاک دو پسر سلم و تور

وازین دو رسن یک پسر ایرج نام بوجود آمده بودند و چون بسن تمیز رسیدند فریدون ربع مسکون را سه بخش کرد
و نواح روم و دیار مغرب و مملکت فرنگ بسلم و بلاد چین و ماچین و دیار مشرق و تمام ترکستان بتور داد و بلاد ایران
که عبارت از کنار آب فرات و وسط معمور عالم و زمین عراق است تا شط جیحون و سجلة و بصره و واسط و بغداد به ایرج
نامزد فرمود و او را ولیعهد ساخت سلطنت فریدون پانصد سال بود سلم و تور بدهار بای خویش رفتند و استقلال یافتند
تور با سپاه موفور از راه دشت قبچاق بروم رفت و سلم پیوست هر دو بر ادران بر ایرج حسد بردند و بر تقسیم بدرنا
رضا مانده شد نامه بفریدون نوشتند ایرج پیش برادران رفتن خواست فریدون منع کرد ایرج نشنید و برفت
برادران سلم و تور او را بقتل رسانیدند و سرش را بریده پیش پدرش فریدون فرستادند فریدون ماتم و اشت
و تفحص حال سیستان ایرج کرد کنیزکی از ایرج باز داشت فریدون او را مخاطب نمود او دختری زائید
هنگام بلوغ او را به یکی از اخفاد بسلک ازدواج کشید و بقولی فریدون باو گرد آمد که در شرع ایشان جائز بود
و از و پسری آمد و برسنی گویند که همان کنیزک که از ایرج باز داشت پسری زائید فریدون آنرا منوچهر
نام نهاد و به پرورد و چون بسن تمیز رسید بکین ایرج با سلم و تور محاربه کرد و هر دو را بکشت و سرهای ایشان بریده
پیش فریدون فرستاد ـ منوچهر بن پشنگ در ایران بسلطنت نشست و فردوسی گوید بیت ندائی
برآمد ز هفت آسمان ❊ منوچهر شاه است شاه جهان ❊ فریدون بعبادت پرداخت و احوال سلم و روم و ذکر
تور و ترکستان رتمزده کلک بیان خواهد گشت بروایت مؤلف روضة الصفا شعیب و موسی ع در وسط سلطنت
منوچهر مبعوث گشتند و منوچهر را ملوک شام و یمن تا مغرب سوای سلاطین مصر که فراغته بودند از عهد ابراهیم خلیل الله و
یوسف تا عهد موسی ع مطیع بودند و بدستور سلاطین مصر از عهد فریدون هیچ یک بادشاهان را فرمان نبردار نبودند
در وقت بعثت دعوت موسی ع منوچهر به محاربهٔ افراسیاب نبیرهٔ تور تا سالهای دراز مشغول بودند و آخر الامر فیمابین
مصالح واقع شد بر آنکه این طرف رود جیحون منوچهر را و آن طرف جیحون که عبارت از ماوراء النهر است افراسیاب
بن پشنگ را باشد و جیحون در میان مملکت هر دو حدی فاصل باشد و در آخر سلطنت منوچهر یوشع ع به پیغمبری رسید
گویند چون منوچهر از حرب افراسیاب عاجز شد و بحصار طبرستان پناه برد افراسیاب تا ده سال بمحاصرهٔ
آن پرداخت همه چیز انچه می بایست در شهر طبرستان تا ایام محاصره موجود بود که حاجت از بیرون آوردن نبود مگر
پلپل که از هندوستان می آوردند و یکمن نهاد و آن شکر شرف بدریافت هوای رطب داده و پلپل را در دیگها و
یخنی ها کردندی تا از رطوبت محفوظ ماندندی منوچهر چاره آن از حکما پرسید گفتند که درین شهر تره ایست که آنرا
زنجبیل خوانند و در تاثیر مانند پلپل بود منوچهر شاد گشت و باستعمال آن فرمود منوچهر اول کسی است که حفر خندق کرد و اول کسی
است که صبح و شام نقاره زدن فرموده راقم حروف گوید که نصاری بجای آن نقاره صبح و شام یکضرب توپ سر میدهند بالجمله
منوچهر صد و بست سال سلطنت کرد این چند کلمه از وصیت نامه دستور العمل اوست که مشهور بخطبهٔ منوچهر است نخست اند
ابتدای خطبه نداء پشتیبان سپاسداری کرد پنجلایق گفت که ای مردمان آگاه باشید که بادشاهان را بر لشکریان و سپاه و رعیت

حق بود و رعیت و سپاه را نیز بر پادشاه حق بود اما حق ملک بر سپاه آنست که جمله پادشاه را مطیع باشند و با دشمن
او جنگ کنند و بهر نوع که باشد دشمن و مخالف پادشاه را دفع کنند و پادشاهی بروی نگاه دارند و حق سپاه و
رعیت بر ملک آنست که ایشان را هر چه در ماهیه و وظیفه مقرر کند بر وقت معهود برساند بی تاخیر و رعیت و غیره تالبعین را
باید که ملک آبادان دارند و زراعت و عمارت کنند و درخت بنشانند و در خراج دادن و خزانهٔ سرکار پادشاهی سایند
تاخیر نکنند و حق رعیت بر ملک آنست که بر ایشان داد و عدل کند و خراج واجبی از ایشان بستاند و زنهار در گرفتن خراج
سختی و درشتی نکند و ستمگاران را بر رعیت نگمارد و اگر رعیت را بر کار آبادانی و زراعت حاجت آید پادشاه ایشان را
از خزانهٔ خویش مدد کند و اگر سالی از آسمان باران نیاید خراج نباید خواستن و بدانکه ملک را ایدون باید که سه خصلت در وی بود
یکی راست گوئی بود که در فرع آبروی ببرد دیگر سخاوت و سوم خشم نگیرد زیرا که خلق زیردست و اندردست و است
و هر چه سلطان بخواهد بر ایشان تواند کردن پس نباید که خشم او بخویشتن راه دهد چرا که هر چه خواهد بی خشم تواند کردن و باید که
هر چیز که ملک را بود از نعمت و خواسته و فراخی همه آنرا بر رعیت دهد تا رعیت آبادان و آسوده باشند و آن چیز که ملک را باشد
در رعیت را کار نیاید چون اسپان و آلات حرب و جواهر که خبر ملوک را بکار نیاید و باید که عفو ملک بر عقوبت ملک زیاده بود
چرا که اگر جائی عقوبت باید کردن و بغلط عفو کند تواند که آنرا بار عقوبت کند و اگر جائی عفو باید کردن و بغلط عقوبت
کند آن از دست رفت و تدارک آن نتواند کردن خصوص در قتل نفسی و اگر کسی از رعیت پیش ملک تظلم کند از کارداری
که بروی ستم کرده باشد ملک را باید که آن ظالم و تظلم را حاضر آرد و اگر ظلم آن کاردار ثابت شود البته او را استراحت دهد و اگر
چیزی بقهر ستده باشد بفرماید که باز دهد و آن کاردار اندازد و پادشاه از خاصهٔ خود بدهد و بتدریج از عامل بستاند تا دیگران
چنان نکنند و هم او را باید جائی باز بفرستد تا هر تباهی که در آنجا کرده است او خود نیکو کند و اگر عامل نفسی را بقتل رسانیده
است ملک را باید که بفرمان او قصاص دهد و هرگز دیت از وی نستاند مگر آنکه وارثان مقتول او را عفو کنند و راضی بدیت
شوند و بدانکه ابتدای خلق الله که پادشاهی نتوانند و دیگر با اعتقاد درست و فرمان برداری خدا و هرگاه پادشاه راه راست
و سپاه و رعیت او را فرمان برداری شوند و بی شک و شبهتش شکسته گردد و گرنه ملک از دشمن نگاه داشته باشد و در میان
شما که کارداران و عاملان اند باید که بر رعایا داد کنند و ستم نکنند چرا که این رعیت سبب خورش طعام و شراب شماست
و شما هرگاه که داد کنید رعیت آبادان باشد و خراج من زود تر حاصل شود و روزیهای شما از سر کار بیشتر بیش برسد
و هرگاه که ستم کنید رعیت از آبادانی دست بدارد و ملک ایران شود و خراج من تاخیر شود و روزیهای شما نیز تاخیر افتد
و شما ها مفلس گردید و دشمن بملک در آید و از بیدلی و ضعف شما دست بیابد پس ملک بر ملک نماند نتیجهٔ ستم کردن
بر رعایا این ثمره دهد لازم است که رعیت را نیکو دارید این است راه و سیرت من که منوچهرام و شما گفتم همه جواب
دادند که سمعنا و اطعنا پس منوچهر همه کسان را طعام و شراب داد و بعد ازان سپاه را بفرستاد تا پادشاه ترک را
هزیمت داد و من کلامه عقوبة الملک بقاء ملکه و بعد از و پسرش **تور** بن منوچهر بجکومت رسید و بر دست افراسیاب
پادشاه توران بقتل رسید افراسیاب دوازده سال در ایران بماند و خیرات ها بسیار کرد **راب** بن طهماب

از احفاد فریدون باتفاق زال بن سام قصد افراسیاب که به تسخیر مازندران متوجه بود کرد و هفت ماه هر دو لشکر در برابر یکدیگر بوده در لشکر افراسیاب قحط افتاد و ناچار بمصالحه رضا داد و بماوراء النهر باز گشت و اراب در ایران بحکومت نشست و هفت سال خراج از رعایا برداشت تا آن ملک آباد شد و سی سال ملک راند و بعد از و برادر زاده اش

گرشاسپ که بروایتی مادر او دختر ایمن بن یعقوب بوده بحکومت نشست و در گذشت و او آخرین سلاطین شداد بان بوده و چون او نماند افراسیاب لشکر بایران کشید پوشیده نماند که بعد از راب که او را در نیز گویند کیقباد که از خلیفه تور دوم و از سلاطین کیان است و سکے بلقب پهلوی چهار را گویند و اول ایشان کیقباد است که بکوه البرز سکونت داشته کیقباد نسب او بمنوچهر می پیوندد و رستم بن زال باشاره پدر او را از کوه آورده بسلطنت نشاند کیقباد بزرم افراسیاب شتافت و رستم دران معرکه دست برد عظیم نمود و افراسیاب صلح خواست کیقباد تا آنکه رستم وغیره راضی نبودند صلح کرد و بفارس شتافت و مطمئن نشست فردوسی گوید قطعه از آنجا سوی پارس لشکر کشید که در پارس بد گنجها را کلید نشستن که انگاه اصطخر بود کیان را بدانجا که فخر بود و کیقباد اول کسی است که تعین فرامنج نمود و رستم را سپه سالاری داد و صد سال ملک راند و کیکاؤس او را بعهد عاخت و در گذشت و الیاس والسیع و اشمویل و ذوالکفل بقولی بعهد او مبعوث گشتند و او ملت ایشان تپذیرفت و من کلامه العمارت کالحیوة و الخیرات کالممات و بعد از و پسرش

کیکاؤس بر تخت نشست و او قوی هیکل و خوب روی و زشت خوی بوده و تلونے در طبیعت داشتی و محاربات او با افراسیاب و دیگر احوال در تواریخ مرقوم است و داؤد و سلیمان در عهد او مبعوث گشتند و آن هنگام مملکت عجم کیکاؤس را و ترکستان افراسیاب را و ناحیه حجاز و یمن تا حد مغرب سلیمان علیه السلام را بوده و کیکاؤس از سلیمان دیوان را طلب کرد تا شهر و قلاع سازند آنحضرت دیوان را بازگشتن کیکاؤس رستم بن زال را سلطنت زابل و کابل داد و بیجمان پهلوان و تهمتن او را ملقب ساخت و فرمود که چون سلطان تاج بر سر نهند و بر تخت نشیند و کارهای شگرف رستم در جنگ و غیره از عهد کیقباد و کیخسرو تا سلطنت گشتاسپ بن لهراسپ که اسفندیار بن گشتاسپ را کشته در شاهنامه فردوسی طوسی مثبت است از سخنان کیکاؤس است که نیکوترین چیزها صحت است و ملیح ترین چیزها عاقبت و تمام ترین اشیا امن و لذیذ ترین چیزها غنا و بزرگترین چیزها دین و ایمان و اصفا با عدل است و گفت نیکوئی رافع بلیات است و کارها مرهون است به اوقات کیکاؤس را پسرے بود سیاوش نام بکمند زن کیکاؤس از پدر بر نجید نزد افراسیاب به ترکستان رفت افراسیاب باستقبال بیران ویسه که وزیرش بود و دختر خود فرنگیش را باز و اج او کشید بالآخر بغمازی گرسیوز برادر خود سرش از تن جدا کرد و مشهور است که چون خون سیاوش بر زمین افتاد خون سیاوشان که بعربی دم الاخوین نامند از زمین بروئید فرنگیش از سیاوش باز داشت پسرے آورد و کیخسرو نام نهاد و افراسیاب او را بدشت و صحرا باز داشت تا میان شبانان و مجهولان تربیت پذیرد و چون خبر قتل سیاوش به پدرش کیکاؤس رسید ماتم داشت و فتنه خوابیده از سر نو بیدار شد کیوین گودرز از اولاد کاوه آهنگر تهمتن بر سم استقبال روان رفت

وبعد از شش سال با کیخسرو ملاقات کرد و او را با مادر او فرنگیش با یران آورد و گویند که کیو شش سال در تحصن کیخسرو بتوران بسر برد بشهر در نیامدی و بصحرا و شه بسر بردی چون لباسش کهنه و پوسیده شد کیخت را به اختراع طبع ترتیب داد و بپوشید نام کیخت کیو آموخت است که اکنون بکثرت استعمال کیخت نامند و بهترین کیخت از پوست خرباشد بالجمله کیکاؤس بعد از مناظره و رد و بدل کیخسرو را بسلطنت نشاند کیخسرو بکین پدرش سیاوش با افراسیاب مکرر محاربات کرد چنانچه شاه نامهٔ فردوسی طوسی از آن مملوست و بعد از مدت او را با در پرورش کرشیوز و قاتلان سیاوش را بدست آورده بقصاص خون سیاوش بقتل رسانید و جمن بن افراسیاب را بسلطنت ترکستان و لهراسب را اولایت عهد خویش داد و خود ترک سلطنت نمود و بغاری رفت و ناپدید گشت و بقولی چون سلیمان ع قصد مملکت او کرد کیخسرو بلخ گریخت و آنجا هلاک شد جام جهان نما از اختراعات اوست و گویند که دل صافی او جام جهان نما بود و از سنخنان کیخسرو است که آبادی و زراعت چشمهٔ بالنهاست و بند و بست ملک و البته بمال است چه گرد آینده است حق سبحانه تعالی مال را اسباب اصلاح معاش و آبادی و گفت بزرگ ترین خطاها آنکه کار زار کسی با کسی که صلح خواهد و گفت سعادت و رستگاری قضاست و این سخن بلند ست و بتوکل گراید پس از وی لهراسب از احفاد کیقباد است بموجب وصیت کیخسرو بسلطنت نشست و او اول کسی است که سراپرده وضع کرد و او اول کسی است که اصحاب دیوان چون مستوفی و عارض و مشرف و غیره تعین نمود و رهام بن کودرز که نسبتش بکاوهٔ آهنگر می پیوندد سپه سالار ساخت و بقولی بنخت نصر که بیت المقدس را خراب کرد و قتل عام نمود عبارت از زهام است و لهراسب او را به بسنجر بابل فرستاد چنانچه در ضمن بابل مرقوم است از سنخنان لهراسب است نمیکند غیبت انسان را مگر آنکه او خود معیوب است و گفت عمل مکن در پنهانی چیزی که آنرا جهانیکنی ازان چیز در ظاهر و گفت که بادشاه در عذاب گنهکاران و مهربانی بر ایشان چون طبیب مشفق است که از بهر دفع مضرت اعضا عضو پیرا بشکافد و باز بدرد و بعد از لهراسب پسرش گشتاسپ بسلطنت نشست و در عهد او زردشت ظهور کرد و دعوی پیغمبری کرد و معجزهٔ او دین آتش پرستی و ملت مجوس را تازه ساخت و کتاب اوست زند و شرح آن پازند است گشتاسپ باو بگرویید و پسر گشتاسپ اسفندیار که از کتابون دختر ملک روم متولد شده بود او آنست که مانند رستم براه هفت خوان بر سم تجارت بترکستان رفت و همشیره های خود را از بند ارجاسپ والی ترکستان برهانید و ارجاسپ را بقتل رسانید و مظفر و منصور بایران آمد و موجب عهد از پدر درخواست سلطنت کرد و بمکر پدرش گشتاسپ بدست رستم بن زال بقتل رسید چه گشتاسپ با اسفندیار گفت اکنون مثل تو پهلوان نیست که خواهران خود را از حبس ارجاسپ بشاه نجات دادی حالا یک مخالف که رستم است باقی است باید او را در رنج کشیده بیاری آنزمان مطمئن بسلطنت نشستی اسفندیار ناآزموده کار بطمع ریاست بنیمروز پیش رستم آمد رستم او را مدارا کرد اسفندیار با رستم گفت که دست بسته همراه من بیا تا بایران بخدمت گشتاسپ ببرم و عفو تقصیرات نمایم و بوزارت خویش برگزینم رستم باین اهانت رفتن قبول نکرد و در نیاب الحاح نمود اسفندیار بشنید کار بمقابله انجامید اسفندیار بر خم تیر گز که رستم بچشمانش زده خسته و کشته شد رستم پسر او بهمن را بایوان خویش برد و تربیت نمود

گشتاسپ بهمن را بر رستم طلبداشت رستم او را با خواسته بسیار پیش گشتاسپ فرستاد بهمن بخدمت پیوست و گشتاسپ
اول کسی است که شکل آتشکده بر یکطرف درهم و نامیر و طرف دیگر صورت خود نقش نمود و از سخنان اوست
میت و کسی که دین ندارد و برابر است گفت مناسب نیست مرد بادشاه را آنکه حسد کند بر بادشاهان مگر نیکوئی خصلت
و بعد از گشتاسپ بهمن بن اسفندیار بن گشتاسپ بسلطنت نشست و بهمن بمعنی نیکو باشد رستم بن زال
در عهد سلطنت بهمن بکشید برادر خود شغاد بن زال در کابل بچاهی افتاد و شغاد را در حالت نزع بیک چوبهٔ تیر بادرخت
چنار که شغاد بناه بآن درخت برده بود بدوخت این مصرع از شاه نامه بیادم آمد مصرع شغاد و چهار و بهم بر
بدوخت ۱۲ الحاصل شغاد و رستم هر دو از جان قالب تهی کردند بهمن بقصاص خون پدرش اسفندیار لشکر
به نیمروز کشید و فرامرز ابن رستم را بقتل رسانید و آنجا ندانرا بانداخت و زال را بعد از عقوبت نجات داد و بهمن
اول کسی است که نام در اول مکتوب نوشت عنوان نامه اش چنین بوده که نامه آرد شیر بهمن بنده خاص خداو
حاکم شما اول کسی ست که بدرگاه خود بزبان وری سخن گفتن فرموده و پیش ازین به پهلوی سخن گفتندی و دختر خود
همای را که از وحمل میداشت چه در دین زروشت و مجوس نکاح با دختر و خواهر درست بوده چنانچه اکنون نیز در
مجوسیان شائع است و ولیعهد ساخت و پسر خود ساسان را از سلطنت بی نصیب گردانید ساسان انقطاع
گزید و بیقه اطیس و بقراط معاصر بهمن بوده و از سخنان بهمن است ذکر نیکو ثمرهٔ عمر است و گفت که انصاف نیکوترین اوصاف
است و گفت تجربة المجرب یتبع العمر یعنی آزموده را باز آزمودن ضایع کردن عمر است گویند که بهمن هرگاه عاملی
بجای فرستادی منتهی برگماشتی منتهی اگر از عدل او بار عایا بیان کردی عامل را پایه اش بلند ساختی و اگر نه
جزایش دادی و در سال یکبار رعایا را بدرگاه خواندی و از تخت فرود آمدی و بر زمین نشستی و گفتی یکسال شد
که میان شما حکومت میکنم اگر امرے از من صادر شده باشد که بآن راضی نیستند اعلام کنند پس موبدان موبد ان
یعنی قاضی القضاة بر پا خاستی و گفتی خاص و عام از تو راضی اند پس سفرهٔ عام کشیدی تا بخورند و چون
فارغ شدے شخصے را واز بلند ندا کردے که عمارت و زراعت کنند و از خدا بترسند و گرد خیانت نگردند و بعد
ازان رخصت شدندی و گفته اند که از کیان هیچ بادشاهی بفضل و دانش او نبود و بعد از تهمتن همای
بنت بهمن بسلطنت نشست و چون از پدرش بهمن حمل داشت پسرے زائید و از مردم پنهان داشت و از
حسب سلطنت او را در صندوقی کرده در آب انداخت آن صندوق بدست گاوزے افتاد و چون بکشاد پسرے
نیکو روی دید او را به پرورد و داراب نام نهاد و چون بسن تمیز رسید سر بگاوزی فرود نیاورد و ملازم همای گشت
و کاری بزرگ کرد و بمرتبهٔ عظیم رسید و بالآخر همای او را دانست که پسر اوست لاجرم ملک باو باز گذاشت
داراب بن کے بهمن بجکونت نشست و او را دارای اکبر گویند و او دختر فیلقوس را بخواست و آخر بعد چندی پدرش
پدرش بروم فرستاد و فیلقوس تاج گذار او بوده و هر سال هزار هفتهٔ طلا که وزن هر یک چهل مثقال بوده بخزانه
میرسانید و بعد از داراب پسرش کی دارا که او را دارای اصغر گویند بادشاه شد و او آخر بن ملوک طبقهٔ کیان است

۱۲ درخت برادر بهم بر بر درخت

طبعے ناخوش داشت و با اسکندر رومی مصاف داد و بزدست ندیمان خویش بحیل اسکندر بقتل رسید اسکندر قاتلان او را بکشت دولت طبقهٔ کیان منقرض گشت **سکندو اسکندر رومی** بن فیلقوس و کپتان جوناتهان اسکاٹ میگفت که فیلقوس نام داشت و معنی آن امیر لشکر باشد بالجمله اسکندر را ذوالقرنین اصغر نامند بر تخت ایران نشست در تاریخ الحکما مسطور است که اسکندر را بزبان یونانی اخشیدروش گفتند و اسکاٹ موصوف می فرمود که الک زندروش بفتح الف و کسر لام بکاف تازی زده و فتح را بنون زده و فتح دال و ضم را به واو زده و فتح سین مهمله میگویند یعنی محب حکمت اسکندر و پدرش بادشاه روم بوده و اسکندر را ارسطو وزیر بوده و اسکاٹ موصوف میگفت که درمیان فرنگ وزیر بودن ارسطو اسکندر را قول مردود است چه زمانهٔ ارسطو پیش از اسکندر بوده و آن گفته آید القصه اسکندر رومی بیونان آورد و ملوک آن ملک برانداخت و بمغرب رفت و بکشود و بمصر رفت و مسخر ساخت و بشام شتافت و بگرفت و اخبار یهود را گفت که تاریخ موسی را ترک کند و از زمان ناگزیر قبول کردند و آن سال بست و هفتم بود از عمر اسکندر و اکنون که به تسوید این اوراق هزار و یکصد و نود و پنج هجریست دو هزار و پنجاه سال از آن گذشته بالجمله اسکندر بهند آمد راجه فور سحدود سرهند با او مصاف داد و بقتل رسید و گفته اند که فور اطاعت اسکندر کرد و حکیمی را که بدانش معروف بود با دختر و کانسه که هرگاه آن را بر زمین نهاوندے پر آب شدے نزد اسکندر فرستاد اما قول اول اصح است چه مؤلف تاریخ روضة الصفا گوید که اسکندر فور را بقتل رسانید و گوید هندی که ملکی دیگر بود و را قصے بلاد هند و قریب سه صد سال عمر داشت سکندر را و را با طاعت خواند گوید هندی دختر خود را که در حسن و جمال شهرهٔ آفاق بود با فیلسوفے و کاسه نزد سکندر فرستاد و در اسکندر نامه مینویسد که فور در رزم کشته نشد زهر خورد مرد این مصرع شاهد اینمعنی **مصرع** ز مردانگی فور کافور خورد ٭ بالجمله چون اسکندر دانائی برهمنان هند شنیده بود پیش ایشان رفت دید که در بیابانها نشسته اند و بکناه روزگار میگذرانند پس سوال کرد و جواب ها بشنید و بفضل ایشان اعتراف نموده بازگشت و روے ببلاد چین نهاد چنانچه در سکندر نامه گوید فرد چو فارغ شد از کینهٔ فوریان ٭ کمر بسته بر کین فغفوریان ٭ ملک چین غلامے و کنیزمے و یکدست پوشیدنی و طعام یکروزه و اسپی بهر او فرستاد سکندر حکمارا ازینمعنی سوال کرد گفتند اشارت است به آنکه اگر مالک همه جهان شوی هر آینه ترا کافی است جاریه بهر دفع فضله و غلامے که خدمت تو کند و جامه که بپوشی و طعامیکه بخوری و اسپی که بران سوار شوی پس چرا طلب زیادتی کنی و خود را و جهانیان را ازانچه میداری اسکندر گفت مرا بیداری داده و متعرض او نشد و گفت هیچ بادشاه بر من غالب نشد مگر خاقان چین و صاحب سکندر نامه گوید که آن کنیزک چینی در رزم روس جنگی عظیم نمود و بر دست دلور روسیان اسیر شده و اسکندر بر اسپے که خاقان چین داده بود سوار شد و بر زم دلو شتافت و او را اسیر ساخت و بالآخر آن دلو کنیزک را بطریق هدیه پیش اسکندر آورد و اسکندر بر روسیان ظفر یافت بالجمله چون سکندر نوبت دوم بایران رسید فرمود که تا کتب فرس را بیونانی نقل کردند و شروع نشتافت و برسولے نزد زنے نوشابه نام که حاکم بردع بود رفت نوشابه او را بشناخت سکندر از آن

ابا نمود نوشابه سکندر را گفت مصرع به ابروی خود آسمان را بپوش ۞ و تصویر او را که کاغذی نقش کشیده
بودند بدستش داد سکندر حیران گشت نوشابه خدمت کرد و او را بشوهری قبول نمود و بعد ازان سکندر بطلب
آبحیوان شتافت و نیافت و گفته اند که آن ذوالقرنین اکبر بود که اخبار او در قرآن مجید مبرهن است و ذکر او بیاید
از عجایب المخلوقات نقلست و مؤلف صبح صادق ازو نیز مینویسد که آدم آبی نزد اسکندر آورده بودند که دم و احشا
و بخش مفهوم نمیشد زنی را با او دادند از و پسری متولد شد گفتند که پدر تو چه میگوید گفت میگوید که دم حیوان زیر است
و این مردم را چیست که دم بر روی میدارند و ایضاً اسکندر خواست که بر ساحل بحر محیط مطلع شود پس کشتی
بانگار فرستاد یکسال رفته و هیچ ندید پس یکماه دیگر رفتند کشتی دیگر دیدند و دران مردم بسیار و زبان ایشان فهم نمیشد
زنی از ایشان بدست آوردند و پیش سکندر بردند و سکندر آن زن را بمروی داد فرزندی ازو بوجود آمد که هم زبان مادر و هم زبان پدر
آموخت او را گفتند از مادرت بپرس که از کجا آمدی مادرش گفت ملک ما را فرستاده بود تا حال آنجانب دریا معلوم کنیم گفتند آنجا لشکر
معموری هست گفت آری لکنیست ازین عظیم تر و خلقی ازین انبوه تر پوشیده نماند که انچه اخبار سکندر را زبان کپتان جوناتهان انگلیس
شنیده در انجام مرقوم مینماید چه می گفت شخصی که همراه سکندر بسیر و سفر مانده بود کتابی مشتمل احوال سکندر تالیف نموده و آن در میان ما
معروف و مشهور است چه سکندر مملکت ایران را از دارا انتزاع نموده و در هیچ بلاد از چین و روس فرنگ و غیره نرفت غیر از تسخیر ایران همه را
نادرست میگفت چه در کتب فرنگ قوم نیست و نیز تمام ملک یونان را تسخیر نکرد مگر بعضی از بلاد یونان را بگشود و آنکه در میان ما مردم مشهور است
که تمام دیار یونان در آب غرق شده این را نیز غلط میگفت مبغر مود که بعضی از شهر یونان را آب برده و دیگر اکنون موجود است و بادشاه انجا
است و آنکه سکندر کشتی برای تحقیقات ساحل بحر محیط فرستاده این را هم نمیگفت اما میگفت که قریب سه صد سال ست که صاحبان فرنگ
اند این دنیا جدید پیدا کرده اند چه آنجا رفتند بالآخر بادشاه آنجا را برانداختند و دران ملک حربه تیر و کمان و شمشیر و امثال ان بود و از توپ و بکله
و تفنگ و دیگر آتش بازی هرگز واقف نبودند و اسپ تیز دران دیار نبود فرنگیان با سوار و پیاده و توپ و تفنگ آنجا رفتند چون مردم
فرقه سواران را دیدند که گاهی ندیده بودند دانستند که مردم شکلی مهیب میدارند که بچهار پا میروند و اسپ و سوار را حیوان واحد دانستند
و گمان بردند که این بلائیست که از آسمان فرود آمده و یا از دریا برآمده هر گونه بتر سیدند و دیگر فرنگیان با توپ و تفنگ آنجا رفتند و
دست بروی نمودند آن جماعه منهزم گشتند فرنگیان ظفر یافتند و آن ملک را متصرف شدند و آن را دنیای نو نام گذاشتند و آن
از فرنگیان سه گروه اند که آن دنیای نو را در تصرف دارند یکی بادشاه اسپین و دیگری والی پرتگیز و سومی بادشاه انگریز و آن دنیای نو
در کلانی و طولانی زیاده از هفت اقلیم ست و آن دیار را امریکه نامند و میگفت که امریکه جنوبی ای از خط استوا بطرف جنوب یعنی مابین مغرب
و جنوب در تصرف بادشاه اسپین است و همچنین دیگر از جاها در قبضهٔ والی پرتگیز است و امریکه شمالی ای از خط استوا جانب شمال
مابین مغرب و شمال در قبضهٔ تصرف بادشاه انگلیز است و هر چه درین هفت اقلیم پیدای میدارد زیاده بران دران دنیای نو پیدا میشود
و مردم آنجا اکثر اسود اللون باشند و روی بینی پست و لبان فربه و چشمان سیاه و کلان و موی سیاه دارند و زنان آنها موی سر و ریش
و سیاه و در حسن و جمال زنان از مردان آنجا برتبه افزون تر اند و تمام آن گروه بت پرست اند و از وزرا و امرا و عمده های آن دیار و دیگر
هر کسے که نذر کند دختر و شیزه و پسران نوخیز خود را بجهت خدمت بتخانه ها میدهند

آن زنان بی شوهر و مردان بی زنان عمر را بسر میبرند و هرگاه از اتفاقات زنا در جماعهٔ خدام بتخانه واقع شود و مردم از آن آگاه شوند زن را زنده در گور کنند و مرد را بسته در آتش اندازند و اکنون فرنگیان آنجا رسیده اند و اسپ ابرماده اسپ انداخته اند اسپان خوب بسیار پیدا شدند مالجمله اکنون ریاست بران گروه مرفرنگیان راست و متعرض هر سم و آئین جماعه میباشند و آن دنیای نو از ملک انگریز و شهر لندن که تختگاه انگریز است بشرط موافقت هوا از راه دریا سه ماه راه مسافت دارد و راقم حروف کتابی پیش کپتان موصوف دیده اندران نقشه و تصویر مجمع ملکها و شهرهای امرقه و ناههای امصار امرقه و آنچه در هر امصار آنجا را از جنوب باکوله و اجناس بطعمه و اثمشه و نباتات و حیوانات و غیره پیدائی میدارد و مرقوم است گفتم که نیشکر و انبه و دیگر میوه های هند و ولایت مثل انگور و سیب وغیره آنجا پیدا میشوند فرمود که همه بافراط و از انجا چندان بفرنگ میرسد که همه فرنگ از رسیدن چیزهای آنجا از دیگر دیار مستغنی است و ایضاً اندران کتاب دو دایره مقابل یکدیگر که هیچ یکی ازان کم و بیش نبود کشیده و بدم یکی را دایرهٔ دنیای کهنه که عبارت از هفت اقلیم است ناههای امصار اقلیم و بعد و دوری آن از یکی بدیگرے و بسیار چیزها مثل این بخط انگریزی مرقوم بود و در دایرهٔ دیگر که ملکت امرقه است و آن را دنیای نو نامند دران بدستور ناههای شهرهای دنیای نو بخط و زبان انگریزی بطریق اجمال مرقوم است و بعد ازان تفصیل هر یک امصار مع آنچه آنجا پیدائی دارد مرقوم است و خواستم که مجملی از احوال دنیای نو به فارسی ترجمه نمایند تا بالاجمع در عالم و عالمیان نماید قبول فرمود اما تا هنوز بنا بر عدم فرصت از قوه بفعل نیامده اگر حاصل میشود و بعد از بیان هفت اقلیم کهنه این را خواهد نوشت و بالله التوفیق و دیگر سخنے غریب از همان کتاب پیش آمد برخواندم که در سال سه صد و سی و یک پیش از پیدائش عیسی علیه السلام اسکندر دارا پادشاه ایران را بکشت و در سال سه صد و سی و دو پیش از پیدائش عیسی علیه السلام ارسطو وزیر و در وزارت ارسطو مر اسکندر را بخوب نمیرسد شاید پیش ازین چندی بوده باشد بالجمله اسکندر اول کسی است که سوبق ساخت و عذرا را عاشق و معشوق بعد او بودند گویند که اسکندر در باب ملک زادگان ایران از ارسطو مشورت خواست و در ان باب نامه با و نوشت فرستاده برود نزد ارسطو رفت ارسطو او را بباغی برد و درختی چند سال خورد برکند و در جاهای آنها نهالی نشاند فرستاده باز گشت و حال باسکندر باز گفت اسکندر دریافت و طایفهٔ ازامرای دارا را بکشت و اقربای دارا را بنیابت خود حکومت فارس داد و ایضاً وقتی نامه از مادرش با اسکندر رسید مضمونش آنکه ای عجب درختی را بنجود و راه مده و از بخل بپرهیز و گنجهای که بدست آوردهٔ بامردی جلد بر اسپ دونده نزد من فرست اسکندر نامه بخواند و با حکما گفت چندین گنج و خواسته بر اسپی چگونه توان فرستاد و ایشان را سخنی نیامد اسکندر گفت انچه بدست آورده ام بر کاغذی نویسید و ببرد می دهید تا به اسپی جلد برنشیند و باو رساند که مراد او همین ست حکما بر دانش او آفرین کردند و قتی اسکندر را ارسطو را پرسید که در باب فلان مجرم چگونی ارسطو گفت اگر گناه نبودی صفت عفو که بهترین فضالست ظاهر نشدی اسکندر مجرم را به بخشید و هم از ارسطو پرسید که عفو در چه وقت نیکوست گفت و در وقت قدرت اسکندر را گفتند لذت سلطنت در چیست گفت در سه چیز مغلوب ساختن دشمنان و تربیت دوستان و روا کردن حاجت محتاجان و خزاین هر چه بود آن را اعتباری نباشد و قتی بکشتن در دی اشاره کرد و او گفت مرا مکش که درین کارگاه بودم گفت اکنون نیز در کشته شدن کاره باش شخصی با جامه های کهنه با اسکندر بسخنان فصیح گفت اسکندر او را گفت که لباس خود را چون سخن خود کن گفت مرا بر سخن قدرت است

و پادشاه را بر لباس سکندر بخندید و او را خلعتی ملوکانه داد و روزی از و شاعری ده هزار دینار خواست سکندر گفت این
مال از قدرت تو بسیار کمتر است سکندر شاد شد و مضاعف آن باو داد سکندر را گفتند که چگونه است که تعظیم اوستاد پیش
از تعظیم پدر کنی گفت از آنکه پدر سبب حیات فانی است و اوستاد سبب حیات باقی پدرم از آسمان بزمین آورد و اوستادم را
از زمین با آسمان برد روزی در مجلس نشسته بود کسی از و حاجتی بخواست گفت امروز از ایام سلطنت خویش نمی شمارم و قدحی خمر خود
باو یکی گفت و در محافظت آن مبالغه نمود و آن راز فاش شد سکندر بلیناس حکیم را گفت سزای آنکه راز سلطان فاش کند چیست
عباس گفت از و مرنج که افشای سر خود را خود کرده باز اسرار خویش خود نتوانی کشید اگر دیگری نتواند کشید عجب نبود یکی از اعدای ما
مفسد بدرگاه آورند سکندر خواست که از و عفو کند یکی از امرا گفت اگر من بجای ملک بودمی او را بکشتمی سکندر گفت اکنون که
بجای من بنشستی بشکرانهٔ آن او را ببخشیدم عالمی درست کردار نزد او در سخنان دلیری کرد و گفت از من نمی ترسی گفت ترس بند
از خیانت او باشد و یا از ظلم خداوند تو و من ازین دو عیب مبرا ایم از سخنان سکندر درست که چه قبیح است گفتن
و ناکردن چه جمیلست کردن پیش از گفتن و گفت احتیاج آدمی بعقل بیشتر است نه بمال گفت خدام سلاطین چهار گروه اند
چنانچه بقای بدن بچهار عنصر راست نمی آید سلطنت بی ایشان تمشیت نپذیرد اول اهل شمشیر امرا و لشکریان
و ایشان بمثابهٔ آتش اند دوم ارباب قلم چون وزرا و کتاب و ایشان بمنزلهٔ هوا اند سوم اهل معامله چون بازرگانان
و اهل حرفه و ایشان بمثابهٔ آب اند چهارم اهل زرعه و ایشان بمنزلهٔ خاک اند گفت صاحب کرم باید اگرچه درویش باشد
و بخیل خوار باشد اگرچه تونگر باشد چون سکندر بیمار شد دانست که مرض موتست نامه بمادر خویش روشانک نوشت
چون مادرش برخواند نوشته بود طعامیکه ترتیب کنی زنان بزرگان را بخوان و با جمعی غزای من کن و از ان طعام
نصیب کسی را ده که با و مصیبتی نرسیده باشد روشانک چنان کرد هیچکس دست بطعام نبرد همه گفتند از ما کسی نیست که بمصیبتی
گرفتار نشده باشد روشانک گفت که مرا وعظ کرد که در مصیبتش صبر کنم بالجمله سکندر بقول مؤرخان ما بر هشتاد و دو طبقه که هر یک
را با و شاهی جداگانه بود غالب آمد و عدو سپاهش که همراه او بودند از شش صد و بیست هزار مرد زیاده بودند و شمار
آنانکه در اطراف ممالک بودند خدای بهتر میداند در تاریخ صبح صادق مینویسد که عسر لشکر چنگیز خان هشتاد هزار
سوار بود پس هشت صد هزار سوار که بزبان هندی هشت لکهه باشد در رکاب چنگیز خان بودند که با او در تسخیر بلاد میگردیدند
با این کثرت عساکر و سفک دماء تسخیر هفت اقلیم نتوانست کرد بیت از تواضع میتوان کردن مسخر عالمے ❊
خاتمی ملک سلیمانی همین پشت و تاست ❊ بالجمله بعد از فوت سکندر رومیان خواستند که پسرش روس
بن سکندر را بسلطنت برنشانند نه پذیرفت و انقطاع گزید مردوسی نام در روم پادشاه شد و بطلیموس
لقب یافت یعنی ملک بزرگ و او یونان و مصر و شام و مغرب تا کنار دجله ضبط کرد و مذهب بهود پیدا شد و بعد از او
دقیانوس بادشاه شد و او آنست که اصحابش از و بگریختند و در کیف بیاسودند و قصهٔ اصحاب کهف پیاید و نزد برخی
دقیانوس بعد از اعسطوس بوده و ذکرش در روم بیاید مخفی نماند که بعد از طبقهٔ سلاطین کیانیان اسکانیان که
طبقهٔ سوم اند از ملوک عجم در ایران بسلطنت رسیدند اما چون اینجا احوال سکندر بقلم آمد و آن بادشاه جم جاه حکمت

دوست بود بنابران مناسب نمود که سطرے چند در احوال حکما و برخے از مشاهیر هر دیار از ابتدای آفرینش تا پیش از ظهور اسلام و بعد از اسلام که بوده اند در دو فصل مرقوم ساخته بعد ازان طبقه سلاطین اسکاتیان بتحریر آرد بالله التوفیق **فصل اول در ذکر حکما و برخے از مشاهیر که پیش از ظهور اسلام بوده اند**

آغاثاذیمون مصری و او از قدمای حکماست و او را اوریای ثانی خوانند و گویند از ابنای مرسل بوده و بر اهل مصر مبعوث گشته و گفته اند که او شیث علیه السلام است و در تاریخ الحکما مسطور است که اوریای اول شیث است که آغاثاذیمونش نیز خوانند و او استاد هرمس لهرامه است که عرب او را ادریس گویند و معنی آغاثاذیمون نیکبخت باشد و اصح آنست که شاگرد شیث و استاد ادریس بود و لیدالعلم بالصواب

صاب پسر ادریس است و صابی باو منسوب اند از سخنان اوست گفت کسے که صاحب عقل نیست غضب را مغلوب نمیتواند کرد و گفت که بادشاه عاقل برفق و مدارا میرسد بجائی که بجور و صولت نتوان رسید خصوصاً با نیکان و برگزیدگان و گفت که طریق بادشاه صاحب رای اینست که اعتبار کند مردان را بکردار ایشان نه بر جثت و بزرگی جسم ایشان و گفت با کسے که قدرت دفع آن نداری مخالفت ظاهر مکن

اسفلینوس از اکابر متقدمین حکماست وطن و مسکن او شام بوده و شاگرد ادریس بود و بقول جالینوس او پیغمبر بوده و بروایتے و اصح علم طب اوست و تعلیم آن بالمشافهه نکردی جز بفرزندان خود و دیگران را نیاموختی تا آنکه در عهد بقراط بیگانگان را نیز آموختند و اکثر علما از اولاد اسفلینوس اند از سخنان اوست که بسیار روزگار باشد که ان را مذمت کنند و چون روزگاری دیگر پیش آید ستایش نمایند و گفت قوت حاجت ازان بهتر است که منت نااهل کشند و گفته سزاوار احسان آنکس است که کافر نعمت نبود و گفت عطا بر فاسق تقویت اوست بر فسق و گفت دشمنان شما ناصح شما نیستند و گفت عابد بے معرفت چون گاو اسیانیست که میگردد و بر جای خود ایستاده درویشی گفته زاهد بے علم مسخره شیطان بود و گفت بعجب دارم ازان که باحتمال ضرر از طعام مضر پرهیزد و بسبب بیم آخرت از گناه خود را پاک نمیدارد **لقمان حکیم** بقولی پیغمبر بوده اکثر بر انند که حکیم بوده هرگونه در عهد داؤد بوده و او غلام اعرابی بود و گویند میچرانید اعرابی او را بدست اسرائیلے بفروخت اسرائیلے او را هیزم کشی فرمود گویند که خداوندش او را روزے گفت که گوسفند بکش و بهترین اعضای او نیز دمن بیار لقمان برفت و دل گوسفند را بیاورد و خواجه گفت بدترین اعضایش را بیار لقمان برفت و همانرا بیاورد. خواجه بعجب نمود و از سبب ان سوال کرد لقمان گفت دل بهترین اعضاست اگر دران حکمت بود و بدترین اعضاست اگر برخلاف این باشد خواجه بر دانائی او متنبه بماند و آزادش کرد و گویند روزی خواجه او را گفت در فلان مزرعه کنجد بکار او جوکشت و هنگام درو خواجه بسیر مزرعه رفت بجای کنجد جو دید گفت نه ترا گفتم که کنجد بکار گفت جو کاشتم بگمان آنکه کنجد بار آرد خواجه بخندید گفت چگونه کنجد آرد لقمان گفت تو ای هیزم که با اعمال نکوهیده بهشت میخواهی با خود گفتم اگر با این اعمال به بهشت رسے تواند نمود که کنجد بار آرد خواجه بر و ثنا گفت و آزادش کرد حکایات دیگر در باب آزادی لقمان نیز بنظر رسیده بالجمله چون لقمان آزاد شد خواجه اش او را مایه داد دران بر کتبی عظیم پدید آید لقمان مالدار شد

وبخدمت داؤد پیوست و در حکمت کامل گشت روزے لقمان نزد داؤد رفت دید که داؤد حلقهاے آهن میساخت پیچ
نه پرسید لیکن تعجب نمود داؤد آنرا تمام کرد و برخاست و در بر کرد و گفت نیکو زرهی است لقمان بے سوال حال
بدانست و گفت الصمت خیر الحکمة او را گفتند ادب از که آموختی گفت از بے ادبان که هر چه از افعال ایشان در نظرم
ناپسند آمد احتراز کردم نقلست که لقمان صاحب مال بوده بمردم قرض دادی و گفتی که بگیر این امانت خداست و در یکسال
ادا کن و کتبان جوناتهان اسکاٹ از کتب فرنگ بار اقم میگفت که لقمان هرگز مالدار نبوده و در غایت تنگدستی میگذرانید
در حبیب السیر مینویسد وقتی رئیس دیهی را دام داد چون یکسال بگذشت پسر خویش را بطلب آن وجه فرستاد و هنگام
وداع گفت در راه زیر فلان درخت چشمه ایست آنجا فرود نه آئے و رئیس فلان موضع اگر ترا بدام دهی قبول کند
قبول نکنی و چون رئیس بدیون برسی در قصرے که بکنار دریا دارد دست بنجبی پس گفت اگر در راه پیری رفیق تو شود از فرمودهاش
تخلف جائز نداری پسر برفت و در راه پیری همراه او شد چون بچشمه رسیدند گفت اینجا فرود آئی گفت
پدرم مرا ازان منع کرده گفت این نیز گفته که سخن پیر بشنو گفت آرے پس فرود آمد و بخفت پیر او را حراست میکرد مارے
از درخت قصد پسر کرد پیر او را بعصا بکشت و چون جوان بیدار شد پیر گفت دانستی که لقمان ترا از نزول اینجا چرا منع
کرده بود پس سر مار را از تن جدا کرد و با خود گرفت و روان شد پس بموضعی رسیدند رئیس آنجا ایشان را بخانهٔ
خود برد و خواست که دختر به پسر لقمان دهد او ابا نمود یا لآخر باشارهٔ پیر قبول کرد پیر آن سر مار را در شب زفاف به پسر داد
و گفت پیش از مباشرت این را بر آتش نه و زن را بگوی که تن خود را بران محیط کند و دو با سفل بدنش رساند پسر به فرموده
عمل کرد و دو بموضع مخصوص دختر رسید نعره بزد و بیهوش شد و کرمی مرده از فرجش در افتاد پیر گفت هر که باین
دختر گرد آمدی کرم قضیب او را بگزیدے تا هلاک شدے لقمان ازان ترا منع کرده بود پس روزے چند در خانه رئیس
بماندند و بدیهه رئیس مدیون شدند او پسر را احترام کرد و خواست که شب در قصر کنار دریا بسر برد پسر لقمان
بموجب وصیت پدر ابا نمود و بدستور باشارهٔ پیر قبول کرد شب چون همه بخواب رفتند پیر پسر لقمان را بیدار
ساخت و گفت عادت این رئیس آنست که چون فرصت خواهش آید او را در کنار دریا بخوابانند و شب بامعدودے
چند بیاید و آن بیچاره را با سر بریده بران خفته است بردارد و در آب افگند اکنون برخیز پسر لقمان برخاست
پیر باتفاق او سر بریده را برداشت و بموضعے برد که پسر رئیس در خواب بود ناگاه سر او را بگرفت و آورده
بجاے خود نهاد رئیس شب بدستور انجا آمد که پسر لقمان را جاے داده بود و سر بر پسر او را بگمان پسر
لقمان برگرفت و در آب افگند چون روز شد از حال آگاه گشت و متحیر بماند و مال بداد و پسر لقمان را
مختصی المرام باز گردانید کبتان جوناتهان اسکاٹ می فرمود که در توریت هرگز مرقوم نیست که لقمان متمول بود
و شاگرد داؤد بود چه او بعسرت و فقر روزگار گذرانیدے و بعد از داؤد و بچندین سال بوجود آمد و از
جمله نصایح لقمان است که به پسر خود اخلاق مردم بیحیا و بدبخت و اخلاق مردم سعادتمند نمود و گفت
اے پسر تفحص کن از چیزیکه حق تعالے ترا دانا نیده است بدرستیکه دانا جاهل نیست و گفت

اے پسر من بدرستیکه فحش گوینده بیحیا و بدبخت است اگر سخن گوید زبان او را رسوا سازد و اگر سکوت ورزد
رسوا نگردد و اگر عمل کند بد میکند و اگر فعلے کند ضائع میسازد و اگر استغنا ورزد فکر میکند و اگر مفلس میشود یاس
میگیرد و اگر کسے بر و قدرت می یابد خوار و حقیر میگیرد و اگر خوشحال شود با فراط می شود و اگر حزین گردد اسیر میگیرد و اگر
بر کسی قدرت یابد بے ایذا هیچ میکند و اگر سوال کند ابرام و مبالغه مینماید و اگر سئول می شود بخل می ورزد و اگر خنده میکند
مثل آواز خر میکند و اگر مکافات کند جور را روا میدارد و اگر زجر میکند عنف و تعدی میکند و اگر کسے با و زجر میکند خشم
و غضب میکند و اگر عطا میکند منت می نهد و اگر کسے با و عطا میکند شکر نمیکند و اگر سرّے با و سپارند خیانت میکند
و اگر بکسے سترے سپارد تهمت می نهد و اگر رتبه اش پائین تر است از تو ترا عیب میکند و اگر بالاتر است
غلبه میکند و اگر مصاحبت ترا کند و رنجے می اندازد و اگر از و کناره کنی ترا نمیگذارد و از زجر کسان استراحت نمی یابد
تعلیم او بآخر نمیرسد و اهل او از و خوشحال نمیشوند و از ایشان بدی را دور نمی سازند و اگر بزرگ از ایشان است
همیشه ایشان را در رنج میدارد و اگر خرد تر است بزرگ را در آزار میدارد و راه بندگی نمی یابد و اگر راه نمایند طاعت
نمی کند کسے که با او معاشرت کند خوبی نمی بیند و کسے از و گوشه گزیند سالم نمی ماند و اگر سخن گوید صواب نمی گوید
و اگر با او گویند نمی فهمد و میانه روی در فرامی نمی کند و در بلاد تنگدستی صبر نمی نماید و در مسئله تامل و توقف
نمی ورزد و انچه معروف و نیکو است بفعل نمی آرد و شکر گذاری خدا نمی کند و و غا بازی ترک نمی سازد
و قبول نصیحت نمی کند با حکما موافقت نمی نماید و علم او را در عجب میدارد و اگر موافق علما در رای نباشد چنین
میداند که نیکو کار است اگرچه بدکار باشد و خیر خود را شر می بیند و شر خود را خیر می پندارد و تقریط خود را حزم
و جهل خود را علم می انگارد و هر چه نفس او را خوش کند فرا میگیرد و هر چه بخوشش نه آید ترک می کند و خود را نیز بدان
ستوده میگرداند و اگر مخالفت افتد حق را تکذیب میکند و اگر محتاج بحق شود با و میل نمی کند و اگر از حق سوال
کنند منع کند و اگر حاضر شود اهل حق را یارے نمیدهد و اگر از ایشان غایب گردد در ابطال حق کوشد و اگر با علما
مجالست کند ادب و تعظیم ایشان نگاه دارد و اگر با زیردستان خود نشیند بر ایشان فخر میکند و سخن حق که
از ایشان سر زند خنده می کند و مخالفت ایشان میگوید از لقمان پرسیدند که کیست از مردمان داناتر گفت
آنکه از علم مردمان بعلم خود می افزاید و گفته عجز در سخن خیر از عقل میدهد پس نظر کن آن چیز را که میگوید و گفت بمجلسے
که در آئی بالاتر از همه منشین و گفت حسن نیت از عبادت است و حسن اسماع از حکمت خوشخوی از کرم است
و حسن جواب از دانش ست و گفت اگر کسی را بحاجتے فرستی حکیمی را فرست و اگر حکیم را نیابی خود برو و گفت
سنگها را از جای خود نقل کردن آسان تر است از آن که نکس چیزے فهماندن گفت و در شوید از مردمان بد
تا سالم ماند دلهای شما و راحت یابد بدنهای شما و نیکو شود نفسهای شما و گفت صبر دو قسم است یکے
صبر ست بر آنکه مکروه داری آنرا مثل نقصان مال و ضیاع و عقار و قوت اطفال ایشان آن دوم صبر از آنکه
دوست داری آنرا و در تحصیل آن اضطراب مینمائی و می باید که صابر باشی در تحصیل آن و گفت شکر گذاری کن

کسی راکه بتوانعام دهد و انعام ده کسی راکه شکرگذاری تو کند بدرستیکه بقای نست در نعمتی که کفران کنی زوان نیست
نعمتی راکه شکرگوئی و گفت شریف هرگاه که پرهیزگار گردد متواضع میشود و خسیس چون پرهیزگار شود متکبر میگردد
و گفت مراد کلید لحاجت است و لجاجت کلید گناه است و گفت علم بهتر از گنج است گنج ترا نگاه باید داشت
و علم ترا نگاه میدارد و گفت در تضییع مال خود و اصلاح مال دیگران بکوش که مال توان بود که ذخیرهٔ آخرت سازی
و آنکه بمیراث بدیگران گذاری ازان دیگران بود و گفت احمق هرچند صاحب جمال بود با او صحبت نباید داشت که شمشیر
هرچند خوب رخسار است زشت کردار است و گفت سه کس را در سه حال توان شناخت حلیم را نزد غضب
و شجاع را بر وقت خوف و برادر را نزد حاجت و گفت چهار هزار کلمهٔ حکمت جمع کردم و چهار ازان برگزیدم و دور افراموش
باید کرد و دور بیاد باید گرفت خدا را و مرگ را یاد باید داشت و نیکی راکه با مردم کنی و بدی راکه با تو کنند فراموش باید
کرد و گفت وخوشخوی یعنی خوی خوش و خوب خویش بیگانگان است و بدخوئی یعنی خوی بد بیگانهٔ خویشان سعدی گوید
فرو بندهٔ حلقه بگوش ار تو ازمنی برو و بند لطف کن لطف که بیگانه شود حلقه بگوش بند و گفت اصل عقل به از
متکلم جاهل **اسا دفلیس** و انباذقلیس نیز ش نامند از اکابر حکماست حکمت از لقمان و سلیمان بشام
آموخت و بقولے از داؤد تعلیم یافت و او مجرد و متوکل بود و هرچه از قوت یکروزه اش زیاده آمدے
تصدق کردے و ذخیره تنها دمی و او بیونان رفت و از کیفیت خلقت عالم سخنها گفت نه پسندیدند و
از شهر براندند و در تاریخ الحکما مسطور است که حکمت او حکمت پیغمبری بوده که ممزوج بفلسفه بود و او اول
کسی است که جمع میان معنی و صفات الله تعالے کرد و همه را راجع بیک معنی ساخت و گفت که نیت حق تعالے
را معنی متعدد و متمیز از یکدیگر که هریک از آنها مخصوص بنامی باشند بلکه او یکیست فی الحقیقت جمع من الوجوه
بخلاف موجودات دیگر بدرستیکه مجردات عالیه را بکثرت و تعدد عارض می شود یا به اجرای ایشان و یا بمعانی
و نظایر و ذات حضرت باریتعالے منزه و مقدس است از همه اینها و بسیاری از بزرگان حکما در بنباب با او متفق اند و علی
علیه السلام حسن بصری و جماعهٔ معتزله همین مذهب دارند **فیثاغورس** حکیم اول کسی است که حکمت را فلسفه نام نهاد و علم شما
پدید آورد و بعضے او را حکیم خواندند و گروهی بر آنند که فیثاغورس معاصر لهراسپ و وزیر او بوده حکمت از اصحاب سلیمان
آموخت و بیونان شد و علم هندسه و طبعی ظاهر ساخت و موسیقی اختراع نمود و دو بیست و هشتاد کتاب تصنیف کرد
و به بقای نفس بعد از فنای بدن قایل گشت و اینکه بعد از ینکه اگر از اهل ثواب است ثواب می یابد و اگر از اهل گناه است
عذاب با و خواهد رسید برای حکمای آلمی و او هر روز بهر خود غذائی ترتیب داده بود که هرگز بیمار نشدے و گاه فربه و گاه لاغر
نبودے و گاه شاد و گاه غمگین نگشتی و خنده و گریه نکردے در تاریخ الحکما مینویسد که طعام صباح او شیر گاو و غسل نبود و وقت
طعام نان و آب و سبزی ها و طعام مطبوخ او قربانهای کاهنای بود که برای خدا قربان می نمودند و هرگاه که رئیس کاهنان شد غذای
خود از چیزے ترتیب داد که کم گرسنه و تشنه شدی و او مطلوب دوستان را بر مقصود خود مقدم داشتی و گفتی که مال دوستان
مشترک است میان ایشان و او بشهر فرو طونیا شتافت فلون از اهالی آنجا که بکثرت مال معروف بود نزد او آمد پس

خودستائی آغاز نهاد فیثاغورس او را ملامت کرد افلون برنجید و قصد فیثاغورس نمود فیثاغورس با تفاق شاگردان
باو رزم کرد و ظفر یافت افلون با چهل تن بقتل رسید حکیم از اهالی آن شهر متوهم شده نه فارانو نیا رفت و از آنجا بشهر فارس
شتافت بزرگان آن دیار نزد او آمدند و گفتند آنکه قتل چهل تن را روا دارد حکیم نبود اکنون بشهر دریا بار کرد و فیثاغورس
بشهرے دیگر رفت جمعے قصد او کردند فیثاغورس بجای رفت آنرا هیکل گفتندے دشمنان او را محاصره نمودند
و آتش در هیکل زدند فیثاغورس با اصحاب بسوخت از سخنان اوست هر چیزے بعقل محتاج است الا دولت و گفت خنده
بیوقت این غم گریه است او را گفتند تو حکیمی گفت فیلسوفم یعنی دوستدار از حکمت را قم حروف از کبتان چونا تهان
اسکاٹ تحقیق این لفظ فرمود که فیلسوف لفظ یونانی است مرکب از دو لفظ فیلو بمعنی محبت و عاشق و سوف بمعنی علم
و بکثرت استعمال واو فیلو حذف شد فیلسوف ماند بالجمله او را گفتند شیرین چیزها چیست گفت انچه کس را بآن میل باشد
گفتند فلان زاهد گفته گفت از انکه راه بخوبی نمیرود گفت شرمدوام به از چیز زائل و گفت خاموشی موجب سلامت است
از ندامت و گفت باید که شرم از خود بیشتر کنی که از دیگران یعنی در خلوت نیز با دب باشی و گفت عتاب با خود بهتر از
عتاب دیگران و گفت جهد کن تا باکردنی در دل گذرا می و هم آن کنی که شاید نه انچه خواهی و گفت مدح خود هجو خود است
و گفت سوگند بسلف خوردن نشان دروغگوئی است گفت اگر از کسے خطا سر زند چه نیکو بود اگر سر زند و بر آن مطلع
شود چه مفید باشد گفت بدترین مردم کسے ست که مال بهر دیگری جمع کند و گفت نگاهداشت انچه در دست تست
بهتر ست از طلب انچه پیش تو نیست و گفت آنکه مداح خود را مال ندهد مالش برد که او را بد گوید یکی را دید که لباس فاخره
پوشیده بود و سخنی ما صواب میگفت گفت با سخن را چون لباس خود کن یا لباس را چون سخن و گفت سزاوار از انست
که بشناسی وقت را که سخن گفتن بد در آن خوب ست یا سکوت و رزیدن و گفت طبیب کسی ست که بدن خود را از
بیمار یها نگاهدارد و کسی که محتاج بمعالجه غیر شود طبیب نیست و می گفت بیشتر افتها که بر حیوانات میرشد بنا بر بی زبانی
ست و اکثر کلفتهاے انسان را که روی میدهد از باعث زبان است و گفت کسی که نفس خود را دور سازد از چار چیز هرگز
مکروهی به او نرسد و آن اول عجلت است دوم لجاجت سوم عجب چهارم کاهلی چه ثمرهٔ تعجیل پشیمانی است و ثمرهٔ لجاجت
حیرت است و ثمرهٔ عجب منقصت و ثمرهٔ سستی ذلت و خواری و گفت حکیم محافظت نفس خود نخواهد چنانکه دیگران محافظت
بدن خود مینمایند و گفت نفس میان نیکان در لذت و نعمت است و میان بدان در کلفت و الم گفت کسانیکه گرفتار
شهوت بدنی اند بندگانند حواس را و ارباب فضائل موافق اند عقل را و گفت حذر کنید در بیعالم از کسے که بی باکانه
عیوب خود را بشمرد و گفت فکر را پیش از عمل بعمل آرند و گفت با همه کس بگشاده روئی و تلطف به پیش آئی نه بگرفتگی
و کراهیت و گفت پیش حق تعالے فعلها و کردارها معتبر است نه قول ها و گفتار و گفت چه نافع است انسانرا که
سخن گوید بچیزهای نفیس و اگر ممکن نباشد گوش کند از کسیکه آنرا بگوید و گفت پیش از انکه کاری کنی فکر کن و از انکار زیرا که
کار بدر شفیعے و مددگارے نیست و گفت محافظت و صحت بدن خود به میانه روی از طعام و شراب کنید و نکاح
و ریاضت چندان نکنید بلکه طلب کنید صحت نفس را و گفت ملاحظه کنید از کاریکه در کردن آن نفس شما حدی کسب کند

وگفت طمع مدار بد از مردم بد و شریر نکوئی را و گفت زاد و توشهٔ خوب از برای زندگانی خوب اینست که بصاحبان کلفت
دیدی برساند و گفت که اعتقاد کنیم که مدح کردن و هجو نمودن و بخشیدن و بخل ورزیدن کسیکه معرفت ندارد لایق خنده
مسخرگیست که شمار استالیش جاهل ننگ و عار است و گفت چرکین آلوده میسازند زبان خود را بدشنام و گوش خود را ضائع مکنید
بشنیدن آن و گفت شخصیکه برخاکستر نشسته باشد و توکلش بر خدا باشد بهتر از انست که بر رنجی از طلا متمکن باشد و در توکل او
شک و سستی باشد و گفت نتیجهٔ ترس خدای تعالے رحمت است چه هرگاه که ترس غالب باشد خلاف رضای او سبحانه
نخواهد کرد از اینجاست که مولوی روم گفته مصرع مرد و ترسنده مبارک بنده ایست ۵ و گفت آرام دهید و عادت بخشید
نفس را بقول حالات تا از انچه باعث خوشحالیست و سبب کرامت مسرور نشوید و در رنج نکشید و گفت که واجب ست بر تو که
اجتناب نمائی و دور کنی خود را از آرائشهای دنیا که تیره و گمراه سازد فکر را و گفت چون بخانهٔ خواب در آئی پیش از آنکه
بخواب روی تامل گفتار و کردار آن بزرگ کن اگر باقی چیزے ناشایسته را که کردهٔ و لایق آن بود که آنرا نمیکردی پس باید که
نفس را ملامت کنی و اگر چیزے یافتی که سزاوار کردن بود و نکردی در قوت آن افسوس کن و پشیمان شو و اگر بدی بفعل آید و
عمل ستوده نیز فوت شده خوشحال باش و خدای را شکر گوئی بدرستیکه این طریق نزدیک میرساند برای بفضل و رحمت الهی
و گفت هرگاه که ابتدای کاریکنی او لا تبضرع و افتادگی ببیداء رجوع کن تا ترا امداد کند و گفت بادشاه را باید که از
مملکت خود اهل فضل و دانش و ضعیفان عام را بهره مند و محفوظ دارد و حاجات ایشان را بحصول رساند تا حاجات او نیز
از درگاه عزت بحصول پیوندد و گفت شخصے را که بدوستی اختیار کردی بعد از ان او را اهل آن نیافتی با او نوعے
سلوک کن که دشمن تو نشود و گفت دور تر از خوبی و خیر آنکس است که قادر نباشد بر ضبط خود و گفت که بر اطوار
مردم نظر کرده بدوستی بگزین و نظر بر گفتار او کرده اختیار مکن چه بسیاری از مردمان با اخلاق مذموم و سیرت بد از روے
سخن گفتن بے عیب و بے نقصان اند گفت کسیکه بیازارانیدن تو از روی حسد عادت کرده چون بر ان قدرت
یافتی بانتقام آن سرعت منمائی و گفت اگر خواهی که زندگانی تو خوش گذرد و مخلوط بالم نباشد باید که راضی شوی
از مردمان بانیکه ترا احمق گویند بجای آنکه ترا عاقل نامند و گفت هرگاه که نفس خود را ستوده ساختی بعد از مرگ سیر گاه تو عالم
ملکوت است و اگر رجوع نمیکنی باخلاق انسانے مرگ بر تو روا نیست یعنے باز مے آئی از ین سخن بوی تناسخ
می آید و گفت ظاهر مکتسب دروے کسی را که از روی فقر متکسب بآن شده زیرا که او در و حقیقی نیست فقر او روا ست
از و پرسیدند که چه چیز مضرت بسیار دارد گفت زیادتی مال و گفت چهار چیز از نیکوئی مایست پوشیده داشتن فاقه و افلاس
و مصیبت و اندوه و درد و صبر وقت قوت دوستان گفت طریق بادشاه آنکه حذر کند از عجب و تنها بودن در رای و تدبیر
و وقتیکه بسیار از لشکریان مخالف شوند رای او را و حذر کند از رای که نداند آن را و حذر کند از سواری در شب تاریک و هرگاه که
میان لشکر خود در آید باید که بر اسپ آزروی تمکین خوب نشسته باشد با روی کشاده و نگاه خوش بمردمان کند در وسلام ایشان
بزبان و دست نماید دل و ید ایشان را چه نظرها بطرف اوست از دشمن و دوست داخل نشوند بر اهل حرم او زنان خدمتگاران مگر آنکه
مدت مدید مثل پنجاه سال و یا زیاده آزموده باشند و اگر محتاج شود در حرم بمردی که در خدمت ایشان می بوده باشد باید که مسن

وو پرسال وکریه منظر و دین دار و امانت گزار باشد و چون بادشاه بخواب رود و پا مشغول بچیزے از لذت شود
باید که اعتماد کند بر دربانان و نگهبانان قصر خود و حذر کند از خوردن و آشامیدن از دست زنان که نزدیک اویند و همچنین
لباس از دست ایشان پوشد و استشمام رایحه و بخورات آنها نه نماید گر نهایت اعتماد بر و داشته باشد و گفت بهتر آنست
اناث را نسوان و ذکور را مردان تعلیم کنند تالیس ملیطی از حکماء کبار پیشین بوده بمصر شد و علم آموخت و بملیطه باز گشت
واو اول کسے است که دران دیار فلسفه ظاهر ساخت و از سخنان اوست که مبداء اول آب است و هوا و خاک ازان
متکون شده و از صفوت آن آتش پدید آمده و از دود و بخار آن آسمانها ترتیب یافته و کواکب از شعله های کره اثیر ظاهر
گشته و این قول موافق توریت است و در قرآن شریف است قال الله تعالے و کان عرشه علی الماء و ایضا ثم استوی
الی السماء و هی دخان از سخنان اوست عاقل کسے است که زبان خود را از مذمت نگاهدارد و گفت فاضل ترین هر کمالات
است بروجه نیکو گفت صورت روا از ضمیر خبر میدهد و گفت بخاموشی عادت کردن مورث مستی است و
گفت لجاجت دور میکند رای و عقل را و ابواب سببی میگشاید بسوی لجاجت کننده و گفت لایق نیست ترا کردن چیزے
که هرگاه ترا بآن سرزنش کنند در خشم شوی و گفت اگر خواهی که غنی شوی شهوت را مغلوب و مقهور سازبدرستی که فقر کسی
است که زیر دست شهوت ست و گفت ایشان نیکو کار بهترین چیزها ست که بروی زمین است از سایر حیوانات
و گفت که مردم سه طبقه اند یکے بوصوم به نیکی و دیگرے موسوم به بدی و سوم عاقل که نه خیر شناسد و نه شر گفت هم بانی
بسیار باعث انکسار قدر است و گفت کیست که بداند که حیات موجب بندگیست و موت باعث آزادی و گفت اگر بر
حصول غرضها صبر کنی هر آئینه سعید شوی و گفت کسی که احسان کند بر کسی و او بذکر خیر تلافی ننماید شکر گذاری آن نکرده است
و گفت کسی که تحمل مصیبت های سخت شود او مرد است و گفت بسیار ضررها که بمردم میرسد بجهت ترک مشورت است
و گفت ملامت مکنید احدی را که پیش ازان که تفحص از کار او کنید و گفت چیزهای ظاهر را ترک نکنید و طلب چیزیکه ظاهر
نباشد نکنید و گفت که ادب باعث انس همه چیزها ست و گفت بگریزید از مشورت مرد شریر و اگر بمشورت عمل کنید
و برسد و شما را مضرتے پس تحقیق شما سزاوار مضرت هستند و گفت از کلام مرد دانسته میشود مذهب او و گفت
عادل آن نیست که طلسم بکند بلکه عادل کسے است که اگر تقویت دهند و رهبری کنند او را نظلم طلسم نکند و گفت آن کسی
که بگریزد از جنگ پس باز میگردد و جنگ میکند او مرد ست و گفت دوستدار زنده مال را آزادی نیست و گفت شقی
زندگانی میکند باز و آرزو و گفت سخن خوب نگاهدارنده غضب ست و گفت عمر آنست که به فرح میگذرد و انچه برنج گذرد
زندگی زندان است و گفت جمیع مردمان می مانند و انچه در اندیشه ایشان است چنانچه حق تعالی جزا میدهد ایشان را
موافق عقیده ایشان و گفت عمر یکه بعمر غیر گذراند عمر او نیست اتم حروف را حسب حال بیاورم آمد مصرع هر کس که بکام
دیگری زیست که اوست به و گفت بدرستیکه زن عمر مرد را کوتاه میسازد و اگر نباشد ترا زنی پس زندگانی کن به بهترین وجهے
و گفت زینت هر زن سکون و آرام اوست پس زن صالح سالم میدارد منزل را و گفت هرگاه منزل را تجویز کردی طلب
کن زنی را یاری دهد ترا در کارها و گفت عاقبت نکاح ندامت ست و گفت زن نیکو کار سهل و آسان بدست نه آید

وزن عادله باعث سلامتی شوهر است وگفت زن اگر وفن کرده شود بهتر است از اینکه تزویج کرده شود وگفت زنان بطبع
میل دارند بافراط نفقه وگفت نکاح کنید زنانرا نه چهار ایشان بدرستیکه مردمان تزویج میکنند بچهار نه بزنان وگفت بطبیعت اخلاق
بزرگی بهر زنان نمیکنند وگفت هرگاه اراده تزویج کنی پس نظر کن بهمسایه مصاهبان زن که نمی پوشند چیزیرا که در آن صلاحی باشد
وگفت زن قدرت میدارد بر آنکه چیزے از تو فرا گیرد وگفت کسی که در یک چیز دو بار غلط کند حکیم نیست وگفت اگر بدیهی
صاحب دولت وکرم را چیزی اندک فرا گیری از و بسیار وگفت ایشان قادرترین حیوانات است بر حیله وگفت از
دشمنان انتقام بیدمی کمن تا ترا مضرت نرسانند وگفت آماده ساز آنچیزیرا که محتاجی بآن از برای ایام پیری وگفت
گرسنگی ومفلسی عشق را بر طرف میسازد راقم حروف گوید شاید عشق مجازی را برطرف میسازد و نه حقیقی را وگفت مرد نیکوکار
در آرام وسکون است وگفت کمتر یافت می شود امانت در زمان وگفت بعضی از مردمان باشند که رای ها بد می اندیشند
وکردارهای شان خوب ست وگفت اگر عمل بقول دشمنان کنی مضرت کشی وگفت کسی که صاحب سکوت شود بسبب
آن مهابت پیدا میکند وگفت بعضے از مردمان دشمن میدارند و کسے را که احسان کند بسوی ایشان وگفت صالح از مردمان
کسے ست که نیکو باشد ظن او راقم حروف گوید از آنجاست ظن المومنین خیر او گفت خوبیها حاصل نمی شود و نمی توان کرد
مگر بمشقت وگفت نیکو میشو و زندگانی تو اگر مغلوب سازی غضب را وگفت عاقل مرگ را بر زندگی ترجیح می نهد و
گفت بدرستیکه از بد مهیا و آماده نمیکرد و برای فاسق وحریص وگفت بگریزید از خوی بد و از تزویج زن بد و اگر زن میکند
پس نگاه دارد او را از اخلاق رویه وگفت سکوت بهتر است از سخنانیکه سزاوار نیست وگفت پدر و مادر را قدر و منزلت
پیش عاقل است وحسد غالب است بر اکثر طبایع وگفت نیکوی کن بر کسے که قدرت بر نفع تو نداشته باشد و
گفت یاری کردن بدان را بر بدے کفر است بحق تعالے **انکناس** ملیطی از کبار حکمای ملیطه است صاحب
مذهب بوده و او گفته که اول مخلوقات هوا است و جزو آن هر چه هست ازان متکون شده **انکیاغورس ملیطی** از اکابر
حکما بوده اول کسے است که مکون و ظهور قایل گشته و ارسطو قول او را در کتب خویش آورده و انچه موافق خود نیافته
رد کرده و مذهب او آنست که اصل اشیا جسمیت که همه اجسام و قوی ازان متکون شده و او پیوسته در تعب و مشقت
بودے وگفتی اگر نفس زیر دست می باشد ازان بهتر که من زیر دست او باشم و هر که او را ستایش کردی الحاح نمودی
که ازان نگوید شهر او انقلاب پدید آمد و خلق مضطرب شدند او بود چنانچه بود گفتند در بخالت چگونه آرامی گفت اگر
مثال این در جواب بیند اضطراب کنند یا نه گفتند نه گفت مرا همان خوابست که کارهای نیکبانی را خوابی و خیالی میدانم
وقتی ریش او سخنهای درشت گفت حکیم تحمل نمود و زن از تحمل حکیم در غضب شد و در آنوقت رخت شمست بر خاست
و عمامه بر سر حکیم ریخت آن وقت حکیم کتاب مطالعه میکرد سر بر داشت وگفت مرا مهمانی کردی و طعام خود را بندی
و باران بارانیدی و چیزے دیگر نگفت **زهون** اکبر از اکابر حکمای یونان است معاصر انکیاغورس و بنظر افلاطون
و استاد لاوقوس سوفسطائی بوده بادشاه او را گفت مرا وعظ بگو در کاسهٔ آب بیاورد و گفت اگر تشنگی بر تو غالب آید
این را بچند میخری گفت بنصف مملکت خویش گفت که چیزے که بشربت آبے برابری نکند فخر نتوان کرد روزے

جوانے دید که یکبار دریا از غایت فقر مخزون نشسته بود گفت چنان انگار که تاجرے صاحب مایه بودے وصد بار
کشتے داشتی و بر این دریا میرفتے ناگاه بادے عظیم برخاست و تو بآن راضی گشتی که کشتی ها غرق شوند خود بسلامت
مانی چنان شمار دوست از تفکر معاش بدار جوان شاد شد و خدمت گزید گویند که او را دوستان بسیار بودند پادشاه عجم
گمان برد که سر خروج دارد پس بگرفتش خواست که نام موافقان خود باز گوید ریتون بگفت او را شکنجه کردند زیتون
زبان بریده پیش انداخت و در شکنجه بگذشت از سخنان اوست که ترس از مردن بدن و بترس از مردن نفس و گفت
که اگر چیزے بدست شما افتد نگوئید که از ماست و اگر از شما برود نگویند که ما را بود چه آن عاریت بوده که اگر ملک شما بود
از شما بودی و از شما بدیگرے و از دیگرے بشما منتقل نشدی گفت مشکل ترین چیزها آنست که نفس خود را شناسی
و سر خود را نهان داری و گفت زبان مرد فصیح از شمشیر بریده تر است و گفت حکیم شراب المقدار که مست سازد نمیخورد
او را پرسیدند که خواب چیست گفت راحت ست از مشقت و مناسب مست برگ و گفت سزاوار نیست
مردان را که نکاح کنند زن صاحب جمال را چه بسیار میکنند مباشرت ما او و آن باعث ضعف است و او تکبر می کند
بر مرد و گفت خواب مرگے ست کوتاه و مرگ خوابی ست دراز و دیمقراطیس از اکابر مشاهیر حکما ست معاصر بهمن
بن اسفندیار بود و ارسطو سخن او را بر سخن اوستاد خود افلاطون ترجیح نهاد از سخنهاے اوست که تا شهوت را مغلوب
خود نکنی خود را از افراد انسان نشماری و گفت چنان شیرین مباش که ترا فرو برند و چندان تلخ مباش که از دهانت
بیرون افگنند نقاشی او را گفت که خانه خود را بکج بندی تا آنرا مصور کنم گفت اول تصویر کن تا آنرا بکج پیدا نم او را
گفتند بگوئی دست بر دهان نهاد گفتند مشنو دست بر گوش گرفت گفتند مبین چشم بپوشید گفتند بدان گفت بر این
قادر نیستم **اومرس شاعر** اقدم افضال شعرای یونان بوده بعد از موسی پانصد و نود سال ظاهر شده
ارسطو دیوان شعر او را از خود جدا کردی وقتی با سمیرے او فتادیکے خواست که او را بخرد گفت از کجائی گفت از
مادر و پدر گفت ترا نمیخرم گفت نتوانی خرید زیرا که خریدار ان بود که آفریننده بود و دیگری او را نخرید گفت بچه کار می آئی
گفت بکار آزادی پس چندی بنده بماند انگاه آزاد گشت صد و هشتاد سال عمر یافت از سخنان اوست لا یخفی
کثیر من الریوسای و گفت خاموشی بسیار گمراهی آرد و بسیاری سخن قدر سخن زایل میکند گفت عاقل آن بود که بر زبان
خویش قادر بود و انچه بعینی نشاید نگوید و گفت حیات موجب بندگیست و ممات موجب آزادی **سقراط** از اکابر فلاسفه
است شاگرد میشاغورس و استاد افلاطون بود نام سقراطیس است و سقراط مخفف آنست بعضی بر انند که او وزیر
بهمن بود دل از همه برداشت و تجرید گزید و در طریق عبادت مخالفت یونانیان نمود و لهذا از حکمت طبعی برگردانید
حکمت عملی را نیک سر انجام داد او را گفتند که خداشوی زنی را که بسفاهت میل بود بخواست و گفت این بهر آن
کردم که بصبر و تحمل عادت کنم کبتان جنانتهان اسکاٹ بار اقم میگفت که نام زن سقراط از ان چنتی بود و در فرنگ
هر زن که زیاده گو باشد او را از ان تنی تا مندروزے سقراط از زیاده گوئی آن عاجز شده از در خانه خواست که بیرون رود
آن زن دیگی پر از بول از بام خانه بر سر او ریخت مردم بخندیدند و از حکیم پرسیدند که این چیست حکیم گفت که بعد از رعد

بارش می آید سخنهای یاوه آن زن مانند رعد بود و بول بجای باران است القصه سقراط حکمت را عزیز داشتی و در صحائف ثبت نکردی و گفتی که حکمت پاک ست در دلهای پاک باید نه در پوست حیوانات و گفته اند که بهمین سبب هیچ کتاب تصنیف نکردی گویند که در ابتدا انچه از اوستاد شنیدی بنوشتی اوستاد گفت که اگر یکی در راه بتو رسد و سخنی پرسد لاچار بخانه روی و در کتاب نگری و جواب گوئی سقراط متبنه شد انچه نوشته بود بشست و پس ازان انچه آموختی بباید گرفتی آورده اند که سلاطین یونان هرگاه بحرب رفتندی حکمتی را با خود بردی یکی از ایشان سقراط را با خود برد زمستان سخت بود سقراط شبها از شدت سرما بخرابه پناه بردی و روز در آفتاب نشستی و گفته اند که در حسم بسر بردی روزی بادشاه در آنحالت او را بدید گفت چرا نزد ما نه آئی گفت از انکه مشغولی دارم گفت بچه مشغولی گفت بانچه مرا زندگی بخشد ملک گفت نزد ما آئی که انچه خواهی هست گفت اگر چنین دانستمی در خدمت تو بسر بردمی ملک گفت حاجتی که داری بخواه گفت حاجت آنست که باز کردی که اسپ های شما مانع رسیدن پرتو آفتاب شده اند و سرما میخورم ملک خواست که او را خلعت دهد سقراط گفت که وعده کردی که مرا چیزے دهی که زندگی را بر پای دارد اکنون لعاب کرمان میدهی مرا حاجت نیست آورده اند که سقراط همیشه از بت پرستی تبرا می نمود لاجرم یونانیان که بت پرست بودند بعداوتش برخاستند و یازده تن از قضات ایشان بقتلش فرمان دادند ملک را مخالفت آنجماعه بسیار بود بقتلش فرمان داد او را گفتند چه مرگ اختیار میکنی سقراط گفت بزهرم هلاک کنید ملک او را حبس نمود فریطون شاگردانش نزد او آمدند و گفتند اگر فرمائی ترا شب از حبس بیرون آریم و بروميه رسانیم گفت این شهر وطن منست انچه بمن میرسد مستحقم بل از بهر نصرت دین حق ست اگر بروميه روم و تصرف دین حق کنم آنجا نیز همین واقعه پیش آید پس شاگردان را وصیت کرد و کاسئه زهر که برای او فرستاده بودند بخورد و افریطون را پیش خواند و روبروی او نهاد و گفت پس خود را بفالیس نفوس حکما سپردم و در گذشت گویند چون شاگردانش بمرگ او متیقن شدند گفتند ای اوستاد ترا کجا دفن کنم گفت اگر مرا بیابید هر جا که خواهید دفن کنید یعنی آن نه منم بل کالبد من است گویند او سخن مرگ بسیار گفتی و هرگاه از و سخنی پرسیدندی زمانی سر بپیش افگندی آنگاه جواب گفتی و او تنها ئی دوست بود و کم خور و بسیار عبادت و کم سفر بود صاحب تواریخ الحکما گوید که سقراط اکثر سخن رمز گفتی چنانچه گفت ظرفها پر سازند از بویهای خوش یعنی پر سازند نفس خود از حکمت و با خلاق راکه مزین گردانیده و گفت حوض شلت از سرکوبیها پر کن یعنی حوض مثلث که عبارت از ترکیب بدیع انسانست چه ازان او که مرکبست از نفس نباتی و حیوانی و انسانی میفرماید که حوض مثلث قابلیت انسان را از سماوی عالیه که بمثابه خلل اند از سرکوبها که عبارت از زواهر جواهر و لالی آبدار حقایق است پر کن و گفت مخورید گرگ و شیر را یعنی حذر کنید از گناهان که گناه مثل شیر و گرگ ست که می مندید و گفت وقت مردن مورچه نباشید یعنی در وقت کشتن نفس التفات بر چیزهای خواهش نکنید و گفت بکارید سیاه و بدروید سفید را یعنی گریه را بکارید و خوشحالی و سرور را بدروید و او گفتند مثل دنیا چیست گفت دنیا ازان حقیرتر است که بهر او مثلی زنند و گفت هیچ گنج بهتر از هنر نیست و هیچ غربتی بهتر از دانش و هیچ پیرایه بهتر از شرم و هیچ دشمن بدتر از خوی بد نیست و گفت با دشمن مشورت کن تا پایه دشمنی او را بدانی و گفت هرگاه دانا مشورت کند از رسوائی ایمن باشد و گفت سعی در کار یکه نشاید و سود مند

از کاهلی بدتر است و گفت اگر خاموش شود و آنکه بداند اختلاف بر خیزد و گفت کسی که علم بداند چون جسمی ست که روح ندارد و گفت
حکمت آنگاه بکمال رسد که از ستایش خود خورم نشوی و از مذمت غمگین نگردی و گفت نیک و کس اند عالم گویا بجز و خاموش
شنوای حق روزی بر کشتی سوار بود طوفانی عظیم برخاست ملاح را گفت از کنار آب تا کشتی چه مانده گفت مقدار دو انگشت
گفت کشتی بساحل رسید آن که میان ما و مرگ دو انگشت مانده او را گفتند چرا ترک دنیا کردی گفت یقین دانم که مرا به اکراه از این
بیرون برند خود برغبت ترک کرده ام تا حسرت در دل نماند یکی نزد او آمد و گفت جای سقراط کجاست جای خود باز نمود
مرد آنجا رفت و چون دانست که سقراط اوست و باز گشت و گفت چرا نام خود نگفتی گفت تو مرا از جای سقراط پرسیدی
نه از سقراط جواب مطابق سوال باید یکی او را گفت پدران تو از ازل اند و این بیت ترا شرمی نیست گفت تو عار اهل سبب خود داری و اهل بیت
من عار من اند و گفت حوادث دنیا هلاک طایفه ایست و عظ طایفه و گفت تو نگری صحت تن است و علم صحت مزاج و گفت اگر کس را همه کارها
بر مراد بود عقلش زائل گردد و گفت باید دوما در چنان باش که پسر خود را چنان باخود خواهی او را گفتند دشوار تر از مرگ چیست گفت بندگانی
به بطالت گذرانیدن گفتند چرا پادشاه خود را استحقاف کنی گفت او چگونه پادشاه من باشد که بنده بنده من است چه شهوت و غضب
هر دو بنده من اند و بنده آنهاست و گفت طالب دنیا چون سوار کشتی ست اگر غرق شود خطا کرده باشد و اگر نه مرتکب خطر باشد و در هر دو
حال او را صایب نتوان گفت و گفت نزدیکترین چیز ها مرگ ست و دورترین حصول آرزو و گفت مرگ نیکوکار آسودگی اوست و مرگ بدکار آسودگی
جهانیان گویند که سقراط در شهر علم موسیقی می آموخت گفتند شرم نداری که با این همه فضل و دانش شاگردی میکنی گفت از آن فتح تر باشد که
درین جاهل باشم و گفت اگر خاموش نشود دیگری او را خاموش کند و گفت اگر ساکت شوی تا دیگران بسنجند آرند از آن بهتر است که سخن
گوئی و خاموشت کنند یکی از و مشورت خواست که کدخدا شود گفت عذر کن باهی در دام است میل خروج دارد و آنکه بیرون است
هوس دخول و گفت خواب مرگیست کوتاه و مرگ خوابیست دراز و گفت بهترین گرو ابها قناعت است او را گفتند فلان دشمن تو بمرد و گفت
میخواستم که گویند که کدخدا شد وقتی با تونگری براهی میرفت راهزنان در رسیدند تونگر فریاد برکشید و میگفت ای وای اگر مرا نشناسند
سقراط میخندید و میگفت ای وای اگر شناسند و گفت آغاز دوستی نیک گفتن است و آغاز دشمنی بد گفتن او را گفتند آدمی
بی عیب باشد گفت آدمی اگر بی عیب بودی مرگ با و راه نبردی گفت اقرار و اعتراف یگانگی حق تعالی و آراستن خانه دل را بزیور
اخلاص او و پوشیدن بدن و اعضا بلاس طبیعت و اعمال شریعت خلاص است اهل جور و گمراهی را از سرگشتگی و بی راهی و گفت
در عجم از کسی که داند و شناسند فنا و زوال را دنیا چگونه او را یاری میدهد و غافل میگرداند از چیزیکه زوال و فنا را بران راه نیست
نقلست که سقراط روزی پیش پادشاهی که او را کشت در آمد پادشاه گفت ای سقراط تو میگوئی که بت پرستی خوب نیست سقراط
گفت آری این سخن گفته ام و میگویم که بت پرستی خوب نیست و کرا خوب است پادشاه پرسید که کرا خوب است سقراط
جواب داد که سقراط را خوب نیست و ملک را خوب است از برای آنکه کسی که شناخت ایزد تعالی را چنانچه حق شناخت او را
احتیاج نیست او را بچیزیکه از بد بیها نگاهدارد و بترساند او را و این از لوازم و اجبات شناخت پروردگار
است که شناسنده حق تعالی از بد بیها و ترسها در و محفوظ می ماند و آنکس که خدای را
نه شناخت محتاج است بچیزیکه او را نگاه دارد و باز دارد از گناهان و کردارهای بد از ترس

تبها که می پرستند آن را پس چون پرستندهٔ بت از ترس بت از کردارهای بد باز میماند بنابران گفت بادشاه راست پرستی
خوب ست و هر کسی که اعتقاد بخدا آرد آنکس را از بتها فایده نیست بجهت آنکه بتها مرده اند و در تاریخ الحکما مسطور
است که سقراط را گفتند که ترا اکتخدا باید شد گفت اگر لابد است پس زن بد روی و بدخلق از برای من بهتر ساتند گفتند
فائدهٔ این چیست گفت بدرویی بجهت آنکه مرا بر تزویکی او بسیار میل نشود و بدخلق بنابر آنکه تا بجالست او ملکه و تحمل
بهتر سانم گفتند چرا نزدیکی بر مباشرت مکروه میداری و حال آنکه در مباشرت از لی ست بی پایان گفت مباشرت را
از برای چار وجه خوش نمی آید اول آنکه دانا و عاقل ابا دارد از اینکه پردهٔ خود را شبگاهد یعنی عورت خویش را مکشوف
کند و ستر غیری مشاهده نماید دوم آنکه در آوردن و انداختن چیزی باشد در جای نجس یعنی آلت را بفرج فرو بردن باشد
سوم آنکه ضعف قوتست و عاقل محافظت قوت را ضروری داند چهارم آنکه هم سوگند و مصاحب شدنست تا وقت
مرگ اگر آن زن می زید و زندگانی یابد این کس مرهون اوست و اگر می میرد این کس مخزون میگردد و عاقل نفس
خود را مرهون چیزی نمیسازد و سقراط را گفتند که مال و منال دل عاقل را تعمیر میدهد و گفت آنکس که چنین باشد عاقل
نخواهد بود و گفت شخصی که علم نداشته باشد صیدیست که روح نداشته باشد روزی بادشاه بر سر او ایستاده و گفت
از من نمی ترسی گفت تو نیکی یا بد گفت نیکم گفت از نیکان چرا ترسم و گفت نفس خاصیست همه چیز را یعنی همه اشیا
در نفس حاضر و جمعست کسی که شناخت نفس خود را می شناسد همه چیز را و گفت از سه طبقه اندوه و غم جدا نمیشود یکی حسود
که در فکر آنست که نعمت از آن شخص زایل شود و با و رسد و دیگر حقود که عناد کسی را در دل خود محکم ساخته همیشه در فکر
آنست که او را بکشد و سوم تونگری که از فکر و اندیشهٔ فقر و پریشانی بترسد و خواهان رتبه باشد که او را قدرت آن مرتبه نباشد
و گفت بهتر از بهتر آنکسی ست که عمل کند به بهتر و تدبیر از تدبیر آنکسی ست که عمل کند بتدبیر و گفت عقول موهبتی است و علم
کسبی و گفت سعی را کار غیر موقع بدتر از کاهلی در کارهای کردنی و گفت کامل نشوی تا آنکه ایمن نشوی از تو دشمن تو و چگونه
کامل توانی بود هرگاه که دوست از تو در امن نباشد و گفت هیچ خیر و خوبی در دنیا نیست الا و کس را عالم گویا بحق خاموش و
شنونده بحق و گفت دنیا دوزخ است کسی را که پرهیز کند از ان و خبیث است کسی که دوست دارد آن را و گفت چه عاقل
است کسی که گویا شود بر فتن و باز گشتن از دنیا و سعی و اهتمام راند در آبادانی دنیا و گفت کسی که ترک کرد دنیا را استراحت کرد از
مشقت ها و رنجها او و دوست دارند او را اهل دنیا و ایمن شود از خوف عاقبت بعد از مفارقت دنیا و گفت که
واجب است تامل کند عاقل درین که بجد نباشد در عمارت چیزیکه بگذارد او را از برای دیگر گفتند سقراط را
همگی بغربت میگذرانی گفت اگر شما شناسید نفع عزلت و بچشید آن لذت را هر آئینه وحشت کنید
و بگریزید از خود چه جای دیگران پیش سقراط حکایت نبوت موسی علیه السلام مذکور می شد گفت
ما گروه یونانیم احتیاج نیست در تهذیب اخلاق ما را بغیر خود بنابر آنکه ما اخلاق خود را پاکیزه
ساخته ایم و گفتند سخن گفتن در باب چیزی که مدرک و مفهوم نباشد جهل و نادانی است و مباحثه
و مناظره در چیزی که بحقیقت او نتوان رسید خطاست و گفت دنیا هیچو صورت ماست در طومار پیچیده

برگاه کشوده شود بعضی پیچیده گردد و گفت در شکم زمین میت است و مرده بر پشت زمین سقیم است و بیمار و گفت چه
خوب است شهوتهای مباح و چه قبیح است شهوتهای بد و گفت ملاحظه نمایند و پرهیز بیدار از سخن چینی اگرچه راست باشد
از سقراط پرسیدند که چیزی دشوارتر از مرگ هست گفت زندگانی زیرا که در بستن غم است و اندیشه بیماری و محنت سفر و رنج و در مرگ
آسایش و خلاصی است از همه آفت ها و گفت عاقل سزاوار آنست که هرگاه سخن گوید بجاهل نوعی سخن گوید که طبیب مشفق با بیمار
و گفت طلب دنیا خالی نیست از اندوه و قتیکه بیافته ست او را در طلب آن اندوه میکشد و هرگاه که یافت او را اندوه می برد از آنکه
چگونه نگاهدارم که فوت نگردد و اگر ایمن باشد از نیلا فوت نخواهد شد یقین میداند که از برای غیر خواهد گذاشت پس در غصه است
همه حال و گفت شاکر و خود را ای پسر من قناعت کن از دنیا بخوراک روز که بتو رسد و اکتفا کن از مشروبات بچیزیکه تشنگی را بنشاند
و راضی شو از پوشیدنی ها به چیزیکه دفع سرما و گرما کند و فناور از مسکنها بجائیکه در آن گنجی و خود خادم باش و مستغنی شو از و بسلامت بگیر
و نعلین را مرکب ساز و زمین را خوابگاه و ماه و ستاره ها را چراغ و مشعل و علم و دانش را مطلوب و عمل را آداب و شعار آموختن
حکمت را شیوه و دثار که مشوی فاضل ترین اهل زمان خود و لاحق میگردد بسے به نیکان که پیش از تو بوده اند و گفت طالب دنیا
همچو بیننده سراب است که تشنگی آن را در نظر او خوب و مستحسن مینماید پس خود را در جست و جو در رسیدن بآن در تعب می اندازد و چون
رسید بآن زمین معلوم او شد که گمان او بخیانت کرده است و مقصود را فوت نموده و ازان تشنه ست و حسرت او زیاده شده
است در رنج او ضایع گشته و گفت دوستی دنیا مورث ریا نکاریست و کاشتن تخم حسد و نگاه داشتن بدیها و بار آوردن از نیکیها
و گفت ایشان در دنیا بجمیع احوال در عذاب و ملالت انچه با و میرسد از نعمتهای آن همگی در معرض تغیر و زوال و بهره و متمتع
از لذات آن کم و گفت دنیا فریب میدهد و رسوا می سازد طالب خود را چنانچه می بیند از تغیر اینکه بر اهل دنیا واقع میشود
از نیکه ساعتی لذت چشاند و در عقب آن لقمه تلخ در کام نهد و می گفت جماعه حکما و اهل دانش همه مخدوم اند و
کسیکه غیر خود را خدمت کند او نبده ست نه آزاد و گفت مرگ حق ست و مکروه نمی آرد آن را مگر آنکس
که بسیار شده باشد جور و ستم او و کم باشد عدالت او و گفت فضیلت مرگ همین بس است که باعث نقل است
از عالم خواری و ذلت بعالم عزت و از عالم فنا بعالم بقا و از عالم جهل بعالم عقل و دانائی از عالم تعب بعالم
سرور و گفت کسے که خوب گذاشته است زندگانی او خوب ست مرگ او و گفت در محالست نیکوان
سعی کن و دور باش از صحبت بدان اگرچه تو نیک باشی و گفت مردمان را چرا دو گوش و یکزبان داده اند
از برای آنکه شنیدنهای او زیاده از گفتن های او باشد و گفت نفس برین چیزها که جوانان با و رغبت گیرند ادب ست
چه کمترین نفع او این ست که انسان را باز میدارد از چیزهای رذیله و گفت سلوک اسلم است از برای آنکه سخن بسیار
بے خطای بسیار نیست و گفت اکثر خطا کسے را در سخن عارض میگردد و که نداند که چه میگوید و گفت اگر جاهل سخن اندک
گوید هرگز بے خطا نبود و گفت نفع سکوت زیاده ست از نفع سخن گفتن و ضرر سخن گفتن از حد زیاده از حد ست از ضرر سکوت
و گفت که عاقل دانسته میشود به بسیاری خاموشی و نادان و جاهل دانسته میشود به بسیار گفتن و گفت کسے که سکوت
می ورزد منسوب میگردد بسستی و کاهلی اما سالم میماند و سخن منسوب می شود بفضول و گفت سکوت کننده را

همین بس ست که ایام مجادله و گفتگو نمیکشد و گفت حکمت طب نفوس است و حکیم معالج نفوس و گفت سخن ملوک و نده است و ایام
که از دهن تر نیامده است و چون از دهن برآید از ملکیت برآید و گفت کلام کلید بهاست و سکوت قفل ست و گفت خاموشی
ستوده است در اکثر جاها و سخن نکوهیده است در بیشتر مواضع و گفت هرگاه سخن گوید دانسته می شود و کمال نقصان او و اگر سکوت
ورزد دانسته نمی شود حقیقت او چه بکمالش حکم توان کرد و نه بنقصانش و گفت سخن را از نفس خود تامل و اندیشه او کنند تا کلام غیر
شما را نیندیشه ماند از زنی که معروف و مشهور بود بمسخره گی سقراط را گفت ای شیخ چه قبیح است صورت تو سقراط گفت اگر
تو آئینه رنگ گرفته نمی بودی هر آئینه روشن میشد بر تو حسن و خوبی صورت من و گفت مستی بر طرف سازنده نفس عقلست
و نفس را چون هیولے بے نفس و صورت سگرداند یعنی نفس و عقل بے پوشش و بی زینت مینماید گفت اگر دوست داری
که دیگران سر ترا بپوشند سر دیگران را بپوش و گفت هرگاه ترا سینه تنگ آمد و حفظ اسرار خود نتوانی کرد سینه
دیگران زیاده تر تنگ خواهد بود پرسیدند که چرا عاقل در کار مشورت میکند گفت از برای آنکه رای خود را از هوا و هوس مجرد
ساخته است و مشورتش از جهت آنست که مبادا آلوده بهوا شده باشد گفت فرق میان بنده و آزاد آنست که
آزاد بالطبع محافظت و خراست حق میکند و بنده بجهت غرض های نگاهداشت حق مینماید و گفت کسے که زیاده بر احتیاج
خود طلب میکند غافل میشود از فائده و منفعت آن و گفت قناعت پیشوای کفایت است و گفت بدی و مکر زنان بسیار
است هرگز آن را کسے نتوانست شمرد و مرد شهوت پاک پشیمان ست در آخر کار و مذموم ست الحال و مخالف
شهوات در امن و سلامت ست از روی عاقبت ستوده است الحال و گفت کسے که از خواهش های نفس خود را
بار میدارد و ایمن میشود از بدی های روزگار پرسیدند که آب دریا چرا شور ست گفت شما را دریان کنید که ازان بشما چه فائده
میرسد تا من بیان کنم که چرا شور ست و گفت آدمی از سه چیز عاجز آید اول بے پرو اماندن و در تربیت مصالح و صلاحیت
نفس خود دوم مخالفت نکردن با شهوتها و میل ها که دارد سوم سخن زن خود شنیدن و در هر چه میداند و نمیداند سقراط
نظر کرد بر زنکه بوی خوش و زینت بکار برده بود و گفت آتشیست که هیزم بسیار بر آن ریزد تا تیز شود شعله آن دو چندان گردد
ضرر او گفتند که تو چه وقت متوجه کسب فضایل شدے گفت وقتیکه ابتدا بسرزنش نفس خود کردم و گفت هرگاه که
احساس کنید در یابید از نفس خود که در تحصیل حکمت کراهیت از مذمت مردمان ندارد و تحقیق که حکیم می شود و گفت نفس
فاضل و شریف در مرتبه اول آنست که طلب فضایل و کمالات بخواهش نفس و ارادهٔ خود کند و نفس فاضل در مرتبه دوم
آنست که چون از دیگران فضایل بشنود رغبت و میل کند بکسب و کسے که داخل هیچ یکے ازین دو قسم نباشد از درجه مردمی
ساقط است چه خسیس است و دنی مردی سقراط را گفت که چه قبیح است صورت تو گفت خلقت من بقدرت من نیست
پس ملامت را سزاوار نیم اما انچه مقدور من است آنرا بکمال رسانیده ام یعنے اخلاق تهذیب لیکن انچه در ملک
تست بغایت خسیس و قبیح ساخته آنرا آن شخص گفت که چه چیز است آن گفت زینت های ظاهر بارشتی های شهوانی
باطنی که در تحت و تصرف تست و انچه که من بر زینت های ظاهری بران قادرم و ازان معموری و آبادی خاطر است
این ست که بحکمت مصفا و روشن ساختن عقل است با ادب و برکندن خار و بن غضبست از ریاض دل و تبدیل

حرص ست بقناعت وکشتن حسد است بپرهیزگاری و تحریک مزاجست بسلوک ساخته وریاضت نفس ست تا آنکه
بسر حد اطمینان رسد واز زشتی ها که خود را ازان پاک وزدوده گردانیده ام معطل گردانیدن ذهن است سوای زیاده
گرفتن حکمت پوشیدن عقل تضایع گردانیدن ادب یعنی عقل را ازضائع گردانیدن ادب باز داشته ام چه عقل من
ادب را ضائع نمیسازد وقوت دادن غضب کشیدن انتقام یعنی غضب را قوت نداده ام وذل نفس باز تکاب شهوتهای
حیوانی یعنی نفس خود را به این ذلت نیالوده ام وگفت صبر قلعهٔ انسانست وعجلت وتندی مروت را فاسد ونابود میسازد
وبسر حد پشیمانی میرساند راستی مروت کرم ست وحرص نیاوری بدترین شهوتهاست وگفت کسی که با همه کس در مقام صلح باشد
عزیز الوجود است وخوبی زندگانی بفراخی خلق ست وگفت برای انتباه اهل بصیرت گردش روزگار کافی ست وگفت
تنگفتگی وکشاده روئی همی بخشد ومیپوشاند لباس محبت صاحب خود را وبدخوئی وکریهه روئی لباس قبول از صاحب خود
پریمیکند وگفت فائده مند کسی است که بمحاسبهٔ نفس خود پردازد وزیان کار کسیکه خود را ازین غافل سازد وکسی که صبر کرد
غنیمت یافت وکسی که تحمل نکرد ندامت کشید وکسی که هوشیار شد فهمید وکسی که فهمید دانست وگفت قناعت بانداک
مال عزت ست وحرص بسیار مالی ذلت وگفت مصاحبت دروغ مردود ست ومصاحبت عاقل فائده مند ست
ومصاحبت نادان از اهل خسران وزیان ست وگفت عاقل کسی ست که داب وروش خود را پوشیده دارد و
التفات وتوجه نکند بفریب نفس خود یعنی فریب نخورد وجاهل کسی ست که تقصیر خود نداند واگر ازان آگاه کنی نفهمد ونصیحت
ناصحان نشنود وگفت شرم مدار ازان که حق را قبول کنی از هر که باشد اگرچه نکوهیده صورتی باشد چرا که حق از نفس خود
عظیم المنزلتست یکی از شاگردانش پرسید که ما هرگز اثر حزن در تو نمی بینیم گفت از برای آنکه من مالک چیزی نیستم که اگر
فوت شود مرا اندوهناک اندازد مردی را که از حرب میگریخت سقراط گفت که الحرب فضیحة الشخص گفت الموت شدید من الفضیحة
یعنی مرگ بدتر است از فضیحت سقراط گفت زندگی بهتر ست از مرگ اگر دران کسب فضائل وتهذیب نفس ودوری
از گناه میسر گردد واگر زندگانی ناستوده باشد مرگ بهتر ست وگفت زن خود را وقتی از زندان برآوردند تا بکشند
که گریه میکرد وگفت چرا گریه میکنی گفت چگونه گریه نکنم وحال آنکه ترا بناحق میکشند بخندید وگفت اگر مرا بحق کشتندی آنوقت
جای گریه است نه این وقت وگفت جائیکه شراب والهو باشد عفت وحکمت ازانجا گریزان ست بلکه شراب برطرف
سازندهٔ آنست وبعضی از سفیهان سقراط را دشنام داده برخی از اصحاب گفتند که ما را رخصت ده تا دفع کنم گفت
حکیم نیست کسی که رخصت شر دهد بعضی از امرا بر پادشاه او را دیدند که گیاه صحرا میخورد وگفتند اگر خدمت پادشاه
اختیار کنی مستغنی خواهی شدن از گیاه خوردن گفت اگر شما را قدرت بر گیاه خوردن مے بود بر ستش مثل خودی
هرگز نکردندی وگفت هرگاه اراده کنی که در باب نفس با کسی مشورت نمائی نظر کن که او چگونه است در کار نفس خود اگر نفس
خود را بصلاح نیاورده است وکسب خیر وخوبی نکرده بطریق اولے نفس ترا از و خیر وخوبی نخواهد رسید وگفت کسی که
تجربه کرد وعملش زیاده شد وکسی که تفکیر زیاده شد زیاده میکند سعی واجتهاد در او کسی را حرص وخواهش بر عمل باشد قوتش
زیاده میگردد وکسی که توکل میکند زیاده میشود خوبی های او وگفت همچنانکه جمیع احوال واغراض که بیرون اند از بدن تابع اند مرض های

بدنی را و چیزها که بیرون از طبیعت اند مانند خشمان غضبناک و فعلهای دشوار که ظاهر میشوند از نفس تابع اند امراض نفسانی را
و گفت عذر کنید از حلم حاکم که بازی مخورید از همیشگی حلم او بدرستیکه درخت صندل تا آنگه طبیعت سرد است اما چون باد بران
می وزد و شاخها را با یکدیگر میساید و از ان آتش بر میخیزد و میسوزد آنگه درخت را شخصی پیش سقراط اندگفت فلان دشنام میدهد ترا
سقراط گفت اگر او گمان برده است که از دشنام من او را فائده خواهد رسید گو دشنام بدهد او و غیبت مرا دشنام داد و تو
اکنون بر روی من دشنام میدهی شخصی در مجلس بزرگی از بزرگان آنوقت بر سقراط رفعت گزیده و بلند نشست سقراط
ازان در خشم نشد سبب پرسیدند گفت این دیوار که در برابر ماست بلندتر از همه مردم مجلس ست که در آنجا جمع اند نمی بینم
کسی را از ینجماعت که در خشم باشد و من از کسی وقتی در خشم شوم که همتش بلند از همت من باشد چون همت من بلندتر از همت
اوست در معنی من در مجلس از و بالاتر نشسته دارم راقم حروف را مطابق این حکایت نقلی بیاد آمد شخصی در مجلس بر حکیم
خاقانی بالاتر نشست خاقانی فی البدیهه گفت قطعه گر فرو تر نشست خاقانی ✤ نه مراعیب و نه ترا ادب ست ✤
قل هو الله که وصف خالق ماست ✤ زیر تبت یدا ابی لهب ست ✤ سقراط جامهٔ کهنه پوشیده بود که بعضی از اعضای
او برهنه بنظر می آمد شخصی بحقارت بطرف او گفت که این ست سقراط که شریعت و سنن وضع کرده است سقراط با او گفت
سبب و علت ناموس و شرایع حق جامه تو نیست سقراط در وقت مرگ خود چند وصیت بشاگردان خود نمود ازان جمله
که گفت طبایع خود را عادات دهید بقناعت و بگویید شکر را در وقت زیادتی نعمت تا خوش گذرد زندگانی شما و بگریکار خورد
و حقیر که شما را پیش آید آنرا خرد مدارید که قابل زیادتی ست و تربیت دوستان و مخلصان خود بکنید بمحبت چنانچه تربیت
اطفال میکنند و اظهار محبت و دوستی بیکدفعه نکنید زیرا که هرگاه از شما تغیری مشاهده نماید بدشمنی خواهد برخاست و اجتناب
کنید از پیشان ساده که ایشان خوار میکنند مروت را تازه می سازند بردبار را و شرف فضیلت را ضائع میسازند و محبت را بعمل
می آرند با همه کس و آرزوی حق و حساب معاملات را بانجام رسانند تا نقوش شما سالم ماند از اشرار و نزدیک شوید بنیکان
و زجر و عتاب بکنید کسی را به فعلی که مانند آن از شما سر می زده باشد تا که اجتناب ازان فعل نکنید سر زنش با او لازم نیست
راقم حروف گوید مثل مشهور است خود فضیحت و دیگران را نصیحت و گفت از حکمت و دانائیست که هر کس بشناسد نفس خود را
که لذو چه کار می آید و قابلیت چه خبر میدارد تا بآن کار او را بدارد و گویند که افلاطون بسقراط نوشت که سه چیز از تو می پرسم اگر جواب
گوئی بشاگردی نزدیک تو آیم سقراط نوشت سوال کن از هر چه خواهی و نه بست یاری و هندت افلاطون نوشت که سزاوارتر خرم
کیست و کار مردم کی ضائع شود و کس به چه چیز به نعمت رسد سقراط جواب نوشت که سزاوارتر خرم سه کس اند نیکی که محکوم حکیم مدتی شود و
که او همیشه با مجاورت او حزین و غمگین است از انچه می بیند و می شنود و عاقلی که مدبر او جاهلی باشد که در هنگام روزگار بی تعجب
میگذرد و کریمی که محتاج لئیمی شود و که تمام ایام در خضوع و خواری ست و کار مردم سه وقت ضائع میشود وقتی که برای صواب باکسی گفت
و داد و ستد پذیرفت و سلاح و آلات حرب همراه داشت کار نتوانست فرمود و مال پیش کسی بود که فائده ازان بمردم نرسد و رسیدن به نعمت
نیز بسه چیز بود بشکر و همیشه بطاعت و بندگی قیام نمودن و اجتناب کردن از گناه پیش افلاطون چون جواب شنید شاگردی سقراط گزید و مدتها با او
بسر برد و پیش از انکه سقراط وفات یابد بشهری دیگر رفت و اقامت ورزید و دران هنگام که سقراط در گذشت حاضر نبود دیوجانس کلبی

از قدریه فلاسفه است حکیمی فاضل و بانقطاع مائل بود. ذخیره نه نهادی و بمنزل التفات نکردی و هر جا که شب رسیدی
همانجا بسر بردی واز ویوشش بانچه ستر عورت کند کفایت کردی وچون گرسنه شدی هر جا که طعام
یافتی بخوردی روزی بدوکان خبازی نانی بگرفت وبخورد پس هرگاه گرسنه شدی آنجا برفتی ونان خوردی
روزی چند بگذشت خباز گفت چند روز شد که نان مینخوری قیمتش نمیدهی گفت چه کنم هر روز من گرسنه میشوم
تو نان میپزی او را گفتند چرا بهر خود خانه نسازی گفت اگر وسعت خانه مرا بدانید این سخن نگوئید اهالی یونان او را بر رسالت نزد
ملکی فرستادند ملک چون او را بدید گفت چه چیز یونانیان را از من خوشنود سازد گفت گمانم آنست که جز بمرگ تو از تو خوشنود
نشوند شاعری درآمد مدح بادشاه خواندن گرفت ویوجانس نان پاره از بغلش برآورد وخوردن گرفت ومقربان
گفتند نان مینخوری ومدح بادشاه نمی شنوی گفت نان خوردن نافع تر است از شنیدن سخنان دروغ گفتند ترا چرا
کلبی گویند گفت از انکه بانیکان تملق میکنم وبربدان بانگ میزنم گفتند طعام کے باید خورد گفت غنی را هرگاه گرسنه شود و
فقیر را هرگاه که بیابد گفتند چرا با جهانیان نیک نیستی گفت بانیکان از انکه بدان راه وعظ نمیگویند وبا بدان از انکه بدانند وقتی یکی را دید
که کتخدا میشد گفت راحت اندک است وتعب بسیار روزی مردی خوبصورت وبیدانش دید گفت خانه خوبست
وصاحب خانه بدیکے او را دشنام داد جواب نگفت گفتند چرا تحمل کردی گفت او را همین بدی بس که دشنام میدهد کسی را
که او را دشنام نمیدهد او را گفتند دوستان کیانند گفت نفس اندر اجسام متعدده وقتی دو کس را دوست یکدیگر بودند یکی تونگر و دیگری درویش
بود گفت میان ایشان دوستی نباشد چه اگر دوست بودندے یکی تونگر و یکی درویش نبودی روز عید وقتی زن نیکو روی را دید
که بهر نظاره از شهر بیرون رفته بود ویوجانس گفت این زن از خانه برآمده است برای نظاره کردن بلکه برآمده است برای
نمائیدن خود بمردمان او را گفتند چرا علما بدر اغنیا میروند واغنیا بخانهٔ علما نمی آیند گفت علما منافع نمیارایند
واغنیا از قواعد علم آگاه نیستند از علما غافل اند او در جمی مسکن داشت وپیوسته میگفت مرا خانه ایست متحرک وزرستان
آنرا روبمشرق می نهم ودر تابستان روبمغرب ودر جهان کس را چنین خانه نباشد گویند کاسهٔ داشت که دران آب مینخورد روزی
پسرے را دید که بکف دست آب مینخورد کاسه بزمین زد وبشکست چون سکندر بشهر او مستولے شد نزد او رفت حکیم
خفته بود سکندر سر پای بر او زد وگفت چه خفته که شهر ترا بگرفتم گفت شهر کشودن کار پادشاهان ولگدزدن کار خران واز سخنان
اوست که چون آتش خشم شعله کشید اول در خداوند خشم افتد وپس بدیگران ازان شرارے رسد وگفت سگی از خداوند خود
به برید وعقب تو گرفت او را بران ودور کن که روزی ترا نیز بگذارد وپے دیگری گیرد روزی اسکندر بر سر او رسید حکیم التفات
نکرد سکندر گفت ای دیوجانس ترک باکردی واحتیاج بمانداری گفت مرا چه احتیاج ست از بنده بندهٔ خود پس در جواب او
سکندر گفت چه گونه من بندهٔ بندهٔ تو هستم گفت بنا بر انکه من شهوت را مغلوب و بندهٔ خود ساختم چه خواهش او همگی بر رضاے
من ست وشهوت بر تو غالب ست یعنی تو مطیع شهوت خود هستی پس تو بندهٔ بندهٔ من باشی سکندر گفت اگر با ما
صحبت داری ترا از اسباب دنیوے مستغنی سازم گفت چگونه مصاحبت کنم با تو که من
غنی تر از تو هستم سکندر گفت بچه چیز همچنین شدے گفت بجهت آنکه

گفت بجهت آنکه براندکی که داشتم اعتماد من زیاده از اعتماد تو بسیاری که داری از جمله آداب دیوانست که گفت مرد آنکس که خود را از شر نگاهدارد اما نیک مرد کسی است که عمل نیکو کند او را گفتند بادشاه ترا دوست نمیدارد گفت بزرگ ترین از خود را چگونه دوست دارد روزی عسس را دید که دزد را چه میبرند گفت بسیار عجب ست که دزد پنهانی دزد ظاهری را میبرند روزی سکندر را گفت که ای ملک فخر مکن بجمال خوبی و لباس خود و جهندگی و روندگی اسپ خود و لیکن باید که حریص باشی برانیکه فخر کنی بظاهر گردانیدن انچه که در طبع تست از نیکی ها و بخشش با مردی از و خواست و سوال کرد که نفع از حکمت بر ساند حکیم گفت اگر میل تعلیم و درس گفتن نمیدانشتم البته ترا فایده میرسانیدم گفتند او را ترا خانه هست که وران استراحت کنی گفت بلی خانه بجهت استراحت هست و هر جا که باشم استراحت میکنم خانه منست و گفت زیادتی در همه نیکوست و کم و زیادتی در سخن عیب ست وقتی جوانی دید که روی خوب دارد خلق نیکو نمیداشت گفت او را که جمع کردی فضایل نفس را با خوب روی روزی مردی بی ادب خوبصورت را که بر کرسی سنگی نشسته بود بدید گفت سنگ بر سنگ ست در زمان او مردی مصور ترک مصوری کرده طبیب گشته بود او را گفت خوب کردی چون دیدی که خطا و عیب تصویر را چشم می بیند و خطای طبیب را خاک می پوشد ترک تصویر کرده طب اختیار کردی گفت من غمی تر و براحت تر از بادشاه فرسم گفتند چگونه گفت بجهت آنکه اندک مرا بسیار ست و بسیاری او کافی نیست و من محتاج نیستم با حدی و او محتاج ست بهمه عالم مانیدرش دیوجانس را دید بر کنار جوی آبی که تره می چید و می شست و میخورد او را گفت این ست طعام تو گفت اگر ممکن می بود ترا که طعام خود را ازین می ساختی نمیرفتی بر در ملوک دیوجانس را پرسیدند که چرا انگشتری در دست راست کردی گفت تا نشناسم عضو راست از چپ وقتی بیمار شد دوستان بعیادت او آمدند و گفتند او را صبر کن و اضطراب مکن که امر خداست و ازان چاره نیست گفت این سخن شما پیش من سخت تر از بیماریست پیری را دید که ریش خود را رنگ کرده بود گفت او را اگر سفیدی را بسیاهی خضاب پوشیدی ضعف و ناتوانی را چگونه خواهی پوشید اسکندر بطلب او کس فرستاد او پیغام داد که انچه مانع ست از آمدن پیش ما همان مانع ست مرا از آمدن پیش تو شخصی او را گفت که ما را سخن نمیگوئی گفت نه از برای آنکه شما ظاهر میسازید چیزهای پنهان مرا و من پنهان میسازم چیزهای ظاهر شما را گفتند او را که بملاحظه باش در آمدن بشهر که مردمان جمع اند تا ترا نزنند گفت از اسخالت مقدار حلم خود را معلوم خواهم کرد و نگاه کرد به حبشی پسری که خود را آراسته میساخت گفت اگر خود را برای مردان می آرائی خطا کرده و اگر برای زنان میکنی پس خود را در هلاکت می اندازی وقتی زنی را دید که زینت خود میکرد بجهت زندها مهیا می سازی پس تو دام فریب دیگرمی بهر زندگان بدام تو آیند و اگر آماده میشوی از برای مردگان پس زود باش مسخره با او گفت طعام نمی خوری گفت انچه از شما باقی ماند گفت چون گفتی این را و گفت از برای آنکه شما میخورید هر چه من می خواهم گفت پیش کسی سخن مگو تا بشنوی سخن او را و انچه در دل اوست از علوم ما قیاس نکنی بانچه در نفس تست پس اگر یافتی او را زیاده از خویش ساکت باش و بشنو سخن او را و اگر از خود کمتر یابی او را لگاه زبان بکشا بهر چه میخواهی او را گفتند چرا به نفس خود مباشر جنگ نمی شوی گفت بجهت آنکه مال من نفس من ست هرگاه آنرا ضایع کنم پس هر چه چیز باقی مانم ازین سخن بوی خواهش زندگانی این جهان معلوم می شود او را گفتند کیست از مردمان مالک تر بر نفس خود گفت کسی که او را شهوتش دیوانه و مصروع نساخته باشد گفتند او را فلان طالب زیادتی

شان و بزرگی خود ست گفت پس او همه اهل زبان را بر خویشتن دشمن مے سازد او را عتاب کردند سر ترک زبان گفت من
یافتم محبت هاے سختی شهوت را آسان تر تر و خود از حیله کردن ها بجهت نفقه و تربیت عیال جماعه از اهل تنعم عیب میکردند
زندگانی دیوجانس را او گفت اگر اراده کنم که زندگانی خود را مثل زندگانی شما بگذرانم قدرت دارم و میتوانم و اگر شما اراده
کنید که مانند زندگانی من زندگانی کنید قدرت ندارید و گفت نانے زیاده تر از عقل نیست و نصیب سخت تر از جهل
نه و همنشینی بهتر از خلق خوب نیست و گفت هیچ پشت پناهی موافق و معتمد تر از مشورت نے و هیچ راهبری نیکوتر از
توفیق نیست و میراثی بهتر از ادب نیست و گفت بیماری زندان بدن ست و غم زندان روح گفت احوال خط مزدور
گوشهای اوست و خط غیر او در زبان شنیدند که مردے او را به بدی یاد میکرد و گفت احوال ما حق تعالی میداند زیاده
ازان ست که آن مرد میگوید پرسید از مردے که بچه چیز دشمن خود را غمگین سازم گفت با اینکه بوده باشی در غایت
فضیلت و کمال و گفت هرگاه اراده کنی که در چشم مردمان عظیم الشان باشی پس خود را بر نفس خود معظم بدان گفت بسیاری
از مردمان را مراد از زیستن خوردن ست و مراد من از خوردن زیستن یعنے ان قدر باید خورد که زندگانی برپا میدارد
و مطلب حکیم از زندگانی عقل ابست پرسیدند او را که دوستان را کے توان شناخت گفت شدت و سختی و شخصی او را
دشنام داد گفت اگر راست گفته چشم بے تقریب است و اگر دروغ گفته بطریق او بے در چشم نباید شد دیوجانس
بر سر مفلسی گذشت گفت او را با تو چیزی هست که توان خورد گفت آرے پس فرود آورد کیسه خود را گشاد
آنرا و نیافت چیزے را حکیم گفت کجا شد انچه مے گفتی آن مرد سینه خود را گرد و گفت انجا نیست که من ندرت
برآوردن آن ندارم دیوجانس دید زنے که بر میداشت آتش را پس گفت که بردارنده آتش زیاده میدارد
ازین آتش آتش شر و فساد کپتان جونا نهان اسکاٹ از کتب فرنگ نقل مے فرمود که دیوجانس اکثر اوقات
قضیب خود را ست و ایستاده کرده در بازارها می گشت و زلق می زد و مینی ازان برے آورد و میگفت که
این جهت آن مے کنم که انسان چنانچه می باید پیدا نمی شود و اینکه پیدا اند انسان نیستند پس بهتر آنست که
پیدا ے انسان معدوم شود و دیگر اینکه گاه گاه شعله ها افروخته در کوچه هاے شهرے گردید و مردم ازان حال
پرسیدندی و میگفت که من انسان را میخواهم ازین قبیل و مظاهر حرکات ناپسندیده اکثر ازو بوقوع مے آمد
لهذا او را یونانیان تعظیم کثیرے کردند سولون حکیم از کبار حکماے یونان ست از کلاسے سبع علم آموخته و مقتاد
و هفت سال زندگانی کرده و او از حکماے هفت گانه ست که در یک عهد بودند آن شش دیگر تالیس ملیطی و
بیطاقوس و بیاندروس و لیلون و قیانوس و شمشی سلس بعهد ایشان جمعی بمردے رسیدند که ماهی
بگرفت درے چند او را او دند و گفتند بهر او اے بیند از هر چه برآید ما را باشد صیاد در مها بر گرفت و دام
انداخت و برکشید زیوری از طلا بیرون آمد صیاد گفت من ماهی بشما فروخته ام نه زیور و آن مراست سیانه
ایشان وحشت خاست نزد تالیس شدند و قضیه باز گفتند او ایشان را به حکیمی دیگر اشاره کرد که از من افضل ست
ایشان نزد او رفتند و او هم چنین بدیگرے حواله کردند تا باز بتالیس رسید بفرمود تا آنرا در معبدے نهادند

از سخنان سولون است گفت دوست آن بود که در هوا و هوس مخالفت تو کند و در نیروی عقل متابعت
تو کند و نیز گفت جواد آن بود که نان خود بدهد و از ان دیگران نگاهدارد خود را یعنی از کسے چیزے نگیرد و
گفت جاهل در خطای خود مذمت خویش کند و طالب ادب مذمت خویش و آنکه ادیب بود مذمت
هیچ کس نکند و گفت دوستان آنند که چون حاضر شوند یکدیگر را گرامے دارند و چون غایب شوند بخوبی
یاد آرند و از پسرے در گذشت گریستن آغاز نهاد گفتند از ان فایده نبود گفت من نیز از ان می گریم
و گفت که زن اصیل و آزاد را نکاح کنید تا اولاد خسیس و ارزل بهم نرسد و گفت اگر خواهی بشناسے
نیکو کار را پس ببین که در چه چیز اطاعت تو مے کند و در چه چیز نافرمانے مے نماید اگر تابعت
در کار هاے خیر نیک ست والا فلا و گفت بزرگان خرد را تعظیم نمایند و ملاحظه کنند از کسانیکه شما
بزرگ ایشانید تا تعظیم کنند شما را و گفت در وقت ضرورت دروغ را استعمال توان کرد چنانچه
استعمال کنند دارو را در وقت احتیاج پرسید از وشخصے که نکاح کنم یا نه گفت اگر بکنی پشیمانی و اگر نکنے بر
پشیمانی و گفت نسبت میان خالق و مخلوق فاصله حسب زبان بلکه جدائی و دوری ماهیت ست
که یکے علت ست و دیگرے معلول و علت مرگ عالمیان این ست که همه بقاے دایمے یابند رقم
حروف گوید همه دان و کسانیکه قایل تناسخ اند گویند اگر روح ایشان در بدن انسانے کمال حاصل کرد بقاے دایمے
و ابدی یافت و باز درین عالم در ابدان عنصری نے آید و اگر در بدن انسانی به کمال نرسد و انسان بمیرد روح آن در بدن حیوانات
می افتد و میگردد تا وقتی شود که باز بدن انسانی بیابد و این مرتبه اگر حاصل کرد باز آمد و رفت موقوف ماند و الا باز بدستور
آمد و رفت میدارد با بدان این و آن تا آنکه ببدن انسانے رسیده به کمال رسد و هرگاه همه عالمیان به کمال رسند و عالم تمام شود
یعنی معنی این عالم و عالمیان نمایند ای عالم فانی بعالم باقے مبدل شود و همچنین مجوسیان
گویند که چون عالم سفلی نورانی شود قیامت عبارت ازان است نزد مجوسیان قیامت این باشد
و در احوال کیومرث مرقوم است هر علم که ایمن سازد ترا از ترس مکروهی او گنجی ست از گنجها گفت
کسیکه کارهاے نیکو کند باید که اجتناب کنید از خلاف انکار تا او را شر برود مد کار نگویند پرسیدند
ازو که طفل را حیا ستوده تر است یا ترس گفت حیا دلالت مے کند بر عقل و ترس دلالت میکند بر بزدلی
نفس پرسیدند ازو که دشوارترین چیزها بر انسان چه چیز است گفت اینکه نفس خود را نشناسد و اسرار خود را
پوشیده دارد و در نسخهٔ دیگر ست که عیب نفس خود نشناسد و انچه لایق گفتن نباشد نگوید و گفت کسیکه
ضبط یک نفس نتواند نمود ضبط نفوس بسیار نمیتواند کرد و گفت از شاگردان خود را که مزاج ترک کنند که آثار
کینه است پرسیدند ازو که حکما چرا در آداب و سنن خود عقوبت کسکه پدر را بکشد بیان نکرده گفت نمیدانم که چنین
امر میتواند بود و گفت کسیکه طلب چیزی کند که نهایت نداشته باشد جاهل ست و آنکه او را نهایت نیست آن الله ست
و گفت نفس فاضل بلند رتبه تر ازانست که مغموم و مسرور شود جهت آنکه خوش حالی و فقی عارض میگردد که نظر کند

در خوبیهای چیزی نه در بدیهها و الم گاهی بهم میرسد که به بیند بدیهای چیز پیرا بغیر خوبیها و نفس فاضل تامل مینماید
در کلیت چیزها که در عالم عقل موجود است فضایل و رذایل آنها را که درین عالم محبوس موجود ست شادی میداند
پس غالب نمیگردد و بران چی ازین دو چیز سوای ذخیرهٔ قوت زیاده از یکروزه احلال نمیداند گفتند او را که
بادشاه تراد شمن میدارد گفت کدام بادشاه دوست میدارد بادشاهی را که غمی تر از دست افلاطون حکیم
الهی اشهر حکمای یونان و خاتم حکمای اشراق است او را فلاطون و فلاطن نیز گویند و معنی این لفظ بزبان
یونانی پرشنفعت و بسیار علم باشد نسبت او به اسقلینوس اول مے پیوندد و مادرش از نسل اسرلون ست که صاحب
شریعت بود گویند چون فلاطون متولد شد تا یکسال یکسان انگبین در دهانش مے گردید و ابتدا العلم لغت
و شعر اشتغال نمود آوازه بخدمت سقراط پیوست و در انواع علوم ماهر گشت و بست و پنجسال با او بسر برد
آوازه بمصر رفت و باز گشت و قومی در سفری جمعی از شاگردان را هنگام مے مسافت درس مے گفت لاجرم آنها را
مشائین خوانند ارسطو و یاران او را ازینشانند آورده اند که اسقلینوس اول در علم طب بحجر به تنها عمل نمودی مینوس قیاس را
بران ضم گردد و برماندس بقیاس تنها عمل نمود چون نوبت بافلاطون رسید هر دو را باهم ضم ساخت و پنج نفر از شاگردان خود
را بهر تدبیر امور معالجه تعین نمود متادس را بهر تدبیر ابدان و فوارس را بهر علاج نامردان و یکی را بر علاج خراجات و سبرجس را بنابر
علاج چشم بهفورس را بهر بستن استخوان شکسته و بعد از فلاطون اطبا برسنت او رفتند تالیف و تصانیف فلاطون بسیار ست از انجمله
است کتاب ماوون النفس وغیره و انچه که ارسطو تصنیف و تالیف نموده ست از ادنی تا اعلی خلاصه و ثمره انچیز ست که فلاطون
گاشته فلاطون خبر یافت که در مصر جماعه هستند از اصحاب فیثاغورس متوجه مصر شد تا از ایشان انچه نمیداند فراگیرد و پیش از انکه
بخدمت سقراط رسد اعتقادش موافق رای ابرقلیطس بود و پسند کرد و چون بصحبت سقراط رسید برگشت از مذهب ابرقلیطس
اما تابع بود او را در چیزهای محسوس پس رفت فیثاغورس بود در چیزهای معقول و بعد سقراطی نمود و در تدبیرات دینوی عبد الرحمن
چشتی مولف میراث الاسرار در رساله مرات المخلوقات مینویسد که افلاطون قایل تناسخ بوده و شاگرد کوتم و جمن حکمای هندی
و جمن و کوتم موصوف در زمرهٔ هنود از حکمای هنود و قایل تناسخ اند بالجمله فلاطون بسیرت خود را بغایت پسندیده گردانیده بود
و هر که بعد از افلاطون آمده از حکما و علما افلاطون به پیشوائی مسلم داشتند و اگر کسی خواهد که مشاهده کثرت علوم او کند بوسعت
علوم ارسطو که هم عصر اوست شیخ شهاب الدین مقتول در تلویحات ذکر کرده که ارسطو را بخواب دیدم که مرح فلاطون میگفت بسیدم
که هیچ کس از فلاسفه اسلام بمرتبه او رسیده نه پس جمعی که بیشمار ختم مے شمردم او ملتفت نه شد چون ابویزید بسطامی و سهیل تستری
و امثال ایشان را نام بردم خورم شد و گفت ایشان فلاسفه و حکمای بحق اند و از علوم رسمی گذشته اند و بعلم حضوری و اتصال
شهودی رسیده اند و سخن ایشان از انجاست که سخن ماست گویند در عهد فلاطون در بنی اسرائیل بابی پدید آمد و ایشانرا
ندبجی بود مکعب بشکل وحی به پیغمبر ایشان رسید که فرمانگاه خود را دو چند سازند تا وبا رفع شود ایشان چنانچه دانستند زمینے
بیفزودند هیچ اثری نکرد و وحی بآن نبی رسید که قربانگاه دو چند نشده ایشان نزد فلاطون شدند و حال
باز گفتند او بشکل هندی زمینے برابر قربانگاه بران بیفزود و دبا مرفوع گشت فلاطون گفت حکمت در آن بود که ایزد تعالی

شمارا آگاهی کنند که حکمت را منزلتی عظیم هست شما ازان تتفرایید باجمله فلاطون وعظ بسیار گفتی از انجمله آنست که سعی نمودن در طلب
زیادتی خود را همیشه در تعب و رنج انداختن هست پس باید که اکتفا نمایند بانچه خدایتعالی انعام کرده است شمارا و خبر میدهم
شمارا از روی راستی که من میبینم در خود سرور و خوشحالی در وقتیکه طلا و نقره ندارم آنچنان اسرور ی که نمی یابم در وقت
زیادتی ازین طلا و نقره بلکه عمها زیاده می گردد از انقطاع و توجه باهتمام نگاهداشت آن و من میخواهم ازین خوشحالی حکمت و
رسیدن بآن تا آنکه ذهب و فضه را فضیلتی نیست اصلا بجهت آنکه من می بینم جماعتی را که زر و نقر را تبدیل می کنند با دیگر
کس و نقره باشند اگر زر و نقره را فضیلتی می بود بایستی که در هر جا یافته می شود مرغوب و مطلوب باشد چنانچه حکمت در اقطار عالم
پسندیده هست و جهل و نادانی نکوهیده و گویند فلاطون تنهائی دوست داشتی و در صحراها بسر بردی آواز گریه اش بدومیل
رفتی و آن اورا راه بروندی که او هشتاد و یک سال عمر یافت ارسطو گوید روزی اورا در کوهستان دیدم آنخوانی چند بوسیده
در چپ و راست نهاده میخندید و گاه می گریست گفت خنده برای آن می کنم که بدنیا مغرور بودند و بازی خوردن اینها از دنیا
و گریه از آن می کنم که در ترک دنیا متفکر اند بعضی از علما برانند که فلاطون با سایر حکمای سلف در مسئله قدم عالم مخالفت
نموده و بر آن رفته که عالم حادث هست و این سخن را بسیاری معتبر می داند و در تاریخ الحکما مسطور هست که فلاطون تصریح کرده
که عالم را ابتدا نیست اما ابتدای زبانی نیست از سخنان فلاطون هست که نام آنست که توبر خویش بنهی و اینکه
پدر و مادر نهاده اند نشان ست نه نام و گفت خصلت نکوهیده عمل را فاسد و ضایع می گرداند چنانچه صبر عسل را و گفت
بادشاه آنست که مالک آزادگان شود و مالک بندگان بادشاه نبود و گفت جاهلترین مردم آن بود که عجبش بیشتر بود گفت عاقل
وقتی آزرده شود که با جاهل سخن گوید و گفت مردان از سه کس بهترست از مالداری که محتاج شود و از عزیزی که ذلیل
گردد و از حکیمی که جاهل بر و مسلط شود و گفت هیچ درد چون نادانی نیست و هیچ ذل چون ذل سوال نیست و گفت بدترین
جراحت آنست که کریم از لئیم حاجت خواهد و نیابد و سخت ترین مذلت آن بود که بزرگی بر در سفله رود و بار نیابد و گفت
تحمل را عفو کردن گناه آسان ترین بناشد از مکافات نیکی که یاد کند و گفت چون مصیبتی بشمار رسد باید که مصیبتی صعب ترازان در دل
گذرانیده تا آن بر شما آسان گذرد گفت بزرگترین فخرها آنست که فخر نکنی و گفت لازم هست که دوست دوست را دوست داری
ولازم نیست که دشمن اورا دشمن داری و گفت چون عقل شما تمام شود حرص و شهوت ناقص گردد و گفت جود پیش از خواستن دادن ست
و بعد از خواستن مکافات خواستن ست گفت هر که نیکی از تو نادیده شکرت گوید در نیکی کردن تعجیل نما تا به شکایت برساند و گفت
هر نفس اظهار عیب دیگران و اخفای نیکی ایشان کند چنانکه عکس همیشه بر جای مجروح نشیند و بر درست نه و گفت نفس ترا بنده روزگار کند و
عقل روزگار را بنده تو کند و گفت آنکه فضیلت باسپ و جامه حاصل کند جاهل باشد چه فضیلت آنست و جامه راست راست بر
سپان و جامهای دیگر نه او را بر مردم دیگر و گفت مردن مال بدشمنان گذاشتن بهتر از زیستن و بدوستان محتاج شدن و گفت ضعیف
ترین مردم کسی ست که از پوشیدن سر خود عاجز آید و گفت کمال مردم بآن باید شناخت که اگر رای صواب از و سر زند بآن افتخار ننماید و
هنگام ندمت او را غیرت از جای نبرد و هنگام مدح نخوت باو راه نیابد و کار خیر به تکلیف نکند و گفت کسیکه تعلیم کند
مردمان را بخیر و خود نکند بمنزله شخصی ست که چراغ را در دست دارد بجهت روشنی دیگری و گفت غنی کسی ست که تدبیر

وعقل صرف کند و نگاهدارد نه کسیکه جمع سازد و صرف نه نماید شخصی پرسید از فلاطون که بچه رسیدی و یافتی علم و حکمت
را گفت سوختن روغن چراغ را بیش از شراب آشامیدن تو شخصی او را دشنام داد فلاطون گفت چون کار تست شتم
و بدی پس بگو و بکن آنچه میتوانی یکی او را گفت که فلاطون را دیدم که ترا ثنائی گفت فلاطون دل تنگ شد و
بگریست مرد گفت ترا ازین چه رنج رسید گفت ازین هول ترچه باشد که جاهلی مرا ستاید ندانم که کدام کار کرده ام
که بطبع او نزدیک است و او را خوش آمده که ستایش من بنا بران کرده مردی بعد از فوت پدر وارث ملک و مال
گردید و در اندک زمانه تلف کرد فلاطون گفت زمین مرد از افرومی برد و این جوان زمین را فرمی برد از فلاطون پرسیدند
که چه قسم مردم لایق و احمق اند تدبیر شهر گفت کسیکه نفس خود طریق ستوده باشد فلاطون را پرسیدند کیست جاهل ترین
مردمان در کردار خود گفت آنکه همگی تابع تدبیر خود باشد و ترک مخالفت رای دیگران نماید و در تدبیر کارهای خود بجز
ظن خود مغرور باشد پرسیدند فلاطون را کیست که سالم باشد از سایر عیوب در کردارهای ناستوده گفت آن کس که عقل
خود را امیر ساخته باشد و پرهیز و حذر را در بر و موعظه را مهار و صبر را رهبر و ترس خدا را دوست خود و ذکر مرگ را
مصاحب خود کرده باشد پرسیدند کیست که ضایع ساخته باشد نفس خود را و خوار کرده باشد قدر و منزلت خود را گفت
کیسکه تواضع کند کسی را که آنکس اکرام نکند او را و قبول بکند ستایش کسی را که او را نشناسد فلاطون را گفتند آیا کسی هست
که ترا خدمت کند گفت آنهائیکه شما ایشان را خدمت و بندگی می کنید یعنی قوای سبعی و بهیمی و شهوی که شما را مغلوب خود
ساخته اند مامور و محکوم من هستند و گفت متلذذ و محفوظ نشوید از چیزهای عالم تا آنکه میان حس و عقل مصالحه کنید و با یکدیگر
موافق سازید یعنی اگر خواهید که از لذت حسی بهره گیرید باید که رجوع کنید بعقل اگر عقل تجویز کند و رخصت دهد بعمل آرید والا
هرگاه که مصالحه گردید میان حس و عقل هر چیز را چنانکه هست در واقعه می بینید نیک را نیک و بد را بد و گفت هر چیز را بقدر
اندازه آنچیز ستایش کنید زیرا که بعد از اندک زمانی حقیقت آن در روشن خواهد گشت و نادانی تو هم آنوقت معلوم میگردد
که تو ستایش بحردی بلکه بیان ندامت خود نموده پرسیدند که عاقل کی آزاده می شود گفت وقتیکه او را بهیچ زبانی نادان بدارند
و گفت هر جا که عقل بصورت کمال شود آنجا شهوت بیمار است و ضعیف و گفت هرگاه که حاکم دوالی در عمل خود قوت پیدا میکردند
انچه که در تحت و تصرف اوست بر طبع خود اگر خیر است خیر و اگر بد است بد و قبیح است قبیح و بجز راست گفتن در رغبت کسی حرفی نباید
گفت که راست باشد و گفت ممنوع ست نیک گرفتن معذور را در عذر بخیلی کردن بر کسی که عاجز است از سوال و طلب و غلبه کردن بر
کسی که از شر او ایمن باشد و گفت سعادتمند ترین مردم آنست که خود را از تسلط عادت و رسوم بر آورده باشد و بر
فرمان برداری غضب بخندد و مشغول بگرداند فکر عزیز را که در نکوهیدها او را است بر بدی و گلفتهای که بر و وارد شود و گفت
هرگاه نفس انسانی قوت پیدا کرد در رای کسی تابع نمی شود و اگر ضعیف باشد مایل مباحثه می گردد و گفت حلم زینت
نمی شود کسی را مگر وقتیکه قدرت دفع داشته باشد و هم چنین زهد گاهی منسوب نمی شود به کسیکه ترک کند آنچه
قدرت دارد و گفت یاری مجو از کسیکه مثل صحبت تو کند تا آنکه بدانی عرض او را اگر بجهت محبت صفات ذاتی تست
بخانه او برو و اگر برای چیزهای عارضی است با او همنشینی مکن چه این دوستی تا آن غرض است و هرگاه که

غرض برطرف نشود دوستی برطرف نشود وگفت ندانستم وبرین دنیا الا آنکه بدانستم وگفت سزاوار غیبت که از طلب فائده علم حیا کنی زیرا که جهل قبیح ترا ازحیاست رسیدند
کنافع ترین مردم کیست از روی علم گفت آنکه رغبت کند بتحصیل آنچه بخصیل نکرده ست وگفت هرگاه کامل شود برچیند مجالس سخن را تا تربیت دماغ حاصل آید وگفت
العالم کقطب الارض مرکز والافلاک تدور حوادث سهام والانسان هدف الرامی هو الله تعالی فان المفر وفال التطرالی وجهک فی المرات لو کان حسنا فافعل ما نیاسبه ولو کان
قبیحا بجمیع بین الضدین یعنی بهین طرف وبجود در آئینه اگر هست ترا صورت خوب پس کار ها بکن مناسب صورت خویش اگر هست صورت بد پس جمع مکن صورت
بد را بکار های که جمع کردن هست وبدی پسندیده یعنی اگر بد صورت هستی کار های نیک بکن تا کار نیک صورت زبون ترا نپوشد
وپنهان نسازد وگفت واجب هست دو چیز را بسیار ذکر کردن یاد خدا و موت ودو چیز را فراموش کردن واجب اول احسانیکه
در حق کسی کنی دوم بدی که در حق تو کند گفت اذا دخلتم علی الکریم فعلیکم بتخفیف الکلام وتقلیل الطعام وتعجیل القیام یعنی وقتیکه
داخل شوید بر کریم پس بر شما هست اندک گفتن واندک خوردن وبشتاب برخاستن از پیش کریم تا بملامت نه انجامد وگفت
حریص ترین همه مگس هست وقانع ترین عنکبوت هست پس قدرت خدای که مستولی کرد حق تعالی قانع را بر حریص همه بمگس
وعنکبوت هست انچند کلمه از جمله آنست که افلاطون بجهت ارسطو املا نموده اصبح بشناس خدایرا وحق او را وهمگی توجه خود را
مصروف دار بتحصیل علم نافع پیش از انکه مصروف میداری بغذای بدن خود را هر روز طلب کن از خدای تعالی چیزیرا
که نقش دایمی هست اگر از وی طلبی باید که نعمت دایمی به طلب که همیشه با تو باشد وبیذار باش همیشه که علل واسباب بنیا
بسیار هست مطلب آنکه چیزیرا که سزاوار کردن باشد بباید کرد وایضا طلب زندگانی خوب بهترین بمکنت دولت بباید کرد
بلکه طلب کن مرگ خوب را وخواب مکن تا محاسبه نفس خود نکنی بر سه چیز اول آنکه برافروز خطای یا صوابی کرده ست یا نه
دوم انکه سزاوار بود ترا که بکنی دراز وز آن عمل را وکردی آنرا سوم آنکه در نفس خود تامل واندیشه نمائی که من چه چیزام
وکجا آمدم وبکجا می روم وشقی وبدبخت کسیست که هرگز عاقبت خود را با دینار وای بسر برکرد از سه چیز اول کاری مکن که
بسبب آن گمراهی مردم شود دوم آنکه استحقاق کند یا او کلمه حق نگوید در ان بخیلی مکن سوم همیشه در ذکر موت مشغول
باش بدانکه حکیم را خوشهای این عالم بفرح نیاورد ومصایب آن او را غمگین نسازد واز بسیاری سخن در چیزیکه ضرور نباشد
وخبر دادن از چیزیکه از و پرسند کم عقلی گزیده ست بسیار دراندیشه نمائی وبعد ازان بگوئی وزود خشمگین مشو که چون عادت
شود خشم بر تو غالب گردد حاجت امروز مستحقان بفردا میندار چه دانی که فردا چه حادث شود بگذران تقصیر کسی را که ببلای
مبتلا شده باشد اگر چه آن بلا از بدی کردار او باشد ودوست مدار کنیزک خوشخو روی را که ناچار دوم شوی دوستی ونزدیک
مشو بیکی از بدی ها را بری کنیزک موصوف وتنها بر سخن حکیم مباش وناظر بعمل حکیم شو چه حکمتی که با عمل باشد از و در عالم باقی
ترا فایده خواهد شد پیش حق تعالی سخنان حکمت نیفزاید علمهای نیکوئی بماند اگر در تحصیل نکوئی رنج بکشی عنقریب آن رنج برطرف
می گردد ونکوئی بماند همچنین اگر از گناه لذتی یابی آن لذت زود تر برود وگناه بماند ویاد آر روزی را که فریاد کنند بشنوی زبانهای
گویا در انروز لال گردند وفکرها باطل وچشمها تاریک شوند واعضا در خاک پوشیده وکنده کردند وآگاه باش که بمکانی
باید رفت که آنجا دوست شناسی نه دشمن وبرابر باشد آنجا صاحب بنده وجمیع ارادت وریاضت را که تو میدانی
که چه وقت سفر خواهد کرد وبدانکه باز دارد وجود را از شر تا همه وقت محفوظ باشی وبکار خود تعقل کن وبکه مکن بر چیزی از عالم

ودور مشو از خیرات و نزدیک مشو بیکی از بدیهای ایشان فانی و بجهت سرور زبان بی ثبات ترک شادمانی عالم بقائی
بباید کرد بهر طرف مساز در هیچ وقت آداب نیکو فرمان بردار شو سلطان را دشمن چیز را در غیر وقت خود اگر در وقتش کنی از روی
فهمیدگی بکن و تباید سخن گفت که در ان نفعی نباشد و اگر سخن نافع خواهی که بگوئی فکر کرده بگو و لایق نیست که تکبر کنی در وقت عبادة
آواز بلند مساز در مصیبتها و بچشم حقارت حقیران را مبین بلکه مددگاری کن بر چیزیکه عیب نباشد و دشمن مشو کسی را و سزاوار
است ترا که بکنی انچه لایق ست بی آنکه تحریک نمایند ترا بکردن آن و باز دار خود را از کردن بحریکه ناکردنی ست بی آنکه ترا باز دارند
و گفت سزاوار ست عاقل را که نگهبان نفس خود باشد و خطای او را اگرچه خرد باشد بزرگ شمرد و صواب او را خرد داند
اگرچه بزرگ باشد و گفت نظر بکن بمردان بسبب موضعی و مکانی که در زمانی آنرا مرتب ساخته لیکن نظر بکن بارجمندی او در
حقیقت زیرا که نیست مکان طبعی او گفت کسیکه بجانب محکم گرآید او ضعیف ست بحسب هدایت و بحسب عقل و کسی که طلب ممتنع کند کودن
و ناقص فکر ست و گفت غضب و شهوت و سایر اخلاق نفس مقدار و اندازه لیست که بان اصلاح حال آن شخص که
اینها در داند میکند و اگر ازان مقدار زیاده شوند بیرون می آرند آن شخص را بربدی و بدذاتی زیرا که غضب شبیه ست بنمک طعام
که می اندازند دران اگر باندازه ست مصلح طعام ست والا فاسد میسازد طعام را و همچنین ست سایر قوتها که در بدن ست و
گفت ادیب و معلم را بسیاری علم و دانش میباید بلکه به بنودن شر دبدی در و باید آزمود و گفت مباش از کسانیکه زود خشمگین
شوند که عادت سفیهان و بی عقلان بر تو مسلط خواهد گشت و گفت خوشجان مباش ببطالت و گفت کسیکه عار و خواری را انکرده دارد
سزاوار نیست او را که در بلند ساختن نام کوشش نماید و گفت سزاوار نیست ادیب را که غیر ادیب را خطاب کند
بدرستی بلکه برویق و مدارا چنانکه اهل هوش ستانرا بملایمت و نرمی خطاب کنند و گفت سعادتمند ترین آزادان و سزاوار
ترین ایشان بتفصیل کسیست که خود را از تسلط عادات و رسوم برآورده باشد و دور ساخته باشد خود را از فرمان
برداری غضب و فکر خود را که در نکوتیها مصروف میدارد آنرا مشغول نگرداند در انچه که وارد شود او را از بدیها و کلفتها
و گفت هرگاه به بیند کسی را که کاری میکند که او را نافع نباشد تو پیش خدا میکند پس او را داخل ترسندگان از خدا بداند و گفت
شگفتگی و بی کلفتی عورتیست از عورات تو او را تغیر نباید نمود و اظهار نباید کرد ارسطاطالیس شیخ حکمای مشائین است
و نسبتش به اسقلیبیوس اول میپیوندد او را ارسطو و ارسطاطالیس نیز گویند و معنی آن بیونانی فاضل و کامل باشد و
پدرش لقوباجش نام داشت و در طب ماهر بود و معنی لقوباجش مجاهد قاهر باشد و او در خدمت جد اسکندر بسر بردی
و چون ارسطو هشت ساله شد او را بشهر حکما فرستاد ارسطو نه سال انجا بماند و در تعب و سفر که یونانیان آنرا علم مخبط
گویند ماهر شد پس بخدمت افلاطون پیوست و بست سال با او بسر برد و بمشافهه علم آموخت گویند هرگاه از افلاطون سخن
خواستندی گفت صبر کنید تا عقل حاضر آید و گاه گفتی که صبر کنید که عقل حاضر نیست و چون ارسطو حاضر آمدی گفتی بپرسید که مردن ما حاضر شد
و ازین هر دو مراد حضوری ارسطو بود و همچنین روزی افلاطون گفت اگر سامع یافتمی سخن گفتمی گفتند هزار شاگرد در خدمت اند و گفت خواهم که چون هزار
و یک بود مراد از ان ارسطو بود و ارسطو واضع منطق ست و ارسطو را در صغرش رد حالی گفتندی و او طریق نظر پیش گرفت و گفت
را تدوین ساخت و او را معلم اولین گویند و افلاطون او را عقل خواندی خاتم عظمای حکمای یونان ست و ایشان بر

ارسطاطالیس
اسقلیبیوس
لقوباجش

ابنای فلس وفیثاغورس وسقراط وافلاطون وارسطو

برقول مشهور بمنهج تن اند ❊ ابنای فلس وفیثاغورس وسقراط وافلاطون وارسطو پس جز ایشان یونانیان کسی را حکیم نخوانند ودیگر آنرا بلقبی که دران مهارت داشتند نسبت دادند چنانچه بقراط را طبیب ومیرس راشاعر وارشمیدس المهندس ❊ ودیوجانس را کلبی ❊ وبیقراطیس را طبیعی چون جالینوس در حکمت تصانیف بسیار کرد خواست که او را حکیم خوانند یونانیان زبان باستهزا کشادند وگفتند کار تو ترتیب مرهمها ومسهلها وعلاج آنهاست سزاوار نباشد که ترا حکیم خوانند چون ارسطو تدوین حکمت کرد افلاطون اورا ملامت نمود وگفت چرا حکمت ظاهر ساختی گفت آنانرا که خواهش حکمت ست سزاوار نیست ازان بی نصیب مانند ومنکران را بآن که ظاهر ساخته ام ازآن اصلا بهره نه بود وارسطو بسیار متواضع بود بسیار مرغذارها واستماع همه میلی عظیم داشت ودر رعایت جانب دوستان جهدی بلیغ میکردی واکثر باهل ریاضت بسر بردی وانصافش چندان بود که در عین مناظره باخصم بخطا معترف میگشت وگفته اند که او پیغمبر بوده وبشهری رفت تا خلق را از بت پرستی باز دارد قوم بمجادلش برخاستند باز گشت وبمقدونیه شد نقل الیست که عمر عاص نزد رسول صلی الله علیه وسلم گفت وقتیکه باسکندریه رفتم وجمعی را دیدم که برارسطاطالیس لعنت میکردند آنحضرت بمافرمود که بد میکردند وچنین گوئی که ارسطو پیمبر بوده قوم او را تکذیب کردند ازآنسبب بحکمت بالجمله ارسطو بعد از افلاطون بمقدروم رتبه شد وبتعلیم اسکندریه پرداخت متابعان ارسطو را مشائین خوانند وقراطیس بزرگترین شاگرد افلاطون بود وبعد از افلاطون بجای او نشست وبافادهٔ علوم اشراقیان مشغول گشت وبارسطو قریب بصد کتاب در منطق وحکمت آلهی وطبعی وسیاست واخلاق تصنیف نمود وپنجاه سال بزیست از سخنان ارسطوست که رغبت بصحبت آنکه از تو اغراض مند خوارست واغراض ازانکه بصحبت تو رغبت کند کم همتی وگفت سلطان چون بزرگ است وارکان دولت چون جمع یها کثرازان جدا شده هر رنگ وطعم که آب رود را بود آب جوی را نیز چنان باشد پس پادشاه را باید که بشیرت خود پسندیده کند تا دیگران نیز نیکو شوند وگفت سعادت گوینده که شنونده دی بفهم بود وگفت هر که از مردمان شرم دارد از خود شرم نکند نفس اورا پیش او قدری نبود وگفت مزاج نباید کرد که اکثر با بزرگی کینه درون گیرد اگر با کوچک کهنی دیر گردد وگفت هر که بچشم خرد عاقبت کار را تواند دید چون بآن رسد اندوهگین نگردد یکی اورا گفت شنیده ام که مرا عیبست میگفت نزد من چندان قدر نداری که دست از عمل صالح وفکر مسایل حکمت بازدارم وتو پردازم اورا گفتند مال جمع میکنی واین از حکما پسندیده نباشد گفت حکما ازآن مال جمع کنند که محتاج لیمان نشوند وگفت هیچ فساد بدتر از حاکم ظالم نیست وگفت تونگری قناعت است وآنرا که قناعت نباشد بمال میسر نشود وهرچند که بسیار بود وگفت کسیکه حکیم نباشد همیشه سقیم بود وگفت طلب کنید تونگر یرا که فانی نگردد وزندگی را تغییر نیابد وملکی را که زایل نشود وگفت آنکه بر مردم تکبر کند خواری خود را دوست دارد وگفت کسیکه بطلب معیشت مشغول بود از حکمت فایده نیابد وگفت شگفت آید مرا از انکه اورا گویند نیکوست ونباشد وشاد نشود واز آنکه گویند نه نیکوست وبود وبغضب رود وگفت جاهل چون غریقیست اورا زود دریاب نصیحت کن ونزدیک ودور اگر هلاک شود ترا باخود ببرد وسکندر با ارسطو ودیگر حکمای زمان در کار ملک رای نیز دهر کسی سخن گفت ارسطو تدبیر اسکندر بپسندید گفت در رای او چه دیدی که برای چندین حکم نه گزیدی ارسطو گفت مآل کار معلوم نیست اگر تقدیر نه بر وفق تدبیر بود بازی نسبب موافقت او از عتاب ایمن باشیم وگفت کسیکه خنده زند ترا بحق بگریاند ترا باطل بخنداند وکسی را که

باری تعالی بی فهم آفریده باشد موعظه حکیم او را فهم خواهد ساخت و گفت فرماینده نیکخو سعادتمند تر از فرمان پذیرنده نیست و آموزنده بهتر از آموزنده و نصیحت کننده ارجمند تر از نصیحت شنونده گفت دوری شود گفت از حرص بدور زهد و پرهیزگاری چه پرهیزکاری و زهد مصلح نفس و بدن ست بدانکه زهد و پرهیزگاری بیقین است و یقین بصیر است و صبر بفکر است و هر گاه فکر کنی در ماده دنیا لائق نجواهی یافت و دنیا را آنکه بجهت خواری آخرت او را بر خود لازم داری زیرا که دنیا خانه بلاغت منزل بهر سایندن اسباب راه است گفت باطل گرداینده مال خود را در کاریکه نفعی بران مترتب نباشد و در غیر حق و صرف مساز قوت خود را بغیر فائده و ضائع مکن رای خود را در چیزها بیکه رشد و صلاح کار تو دران نباشد پس بر تو باد حفظ انچیزیکه ترا برای آن آورده اند و علی الخصوص در حفظ عمر خود که دران همه کمالات بکسب حاصل میشود اگر عمر که بهیچ نوع حاصل نمیشود اگر نا چار ترا مباشر لذتی باید شد باید که آن در همزبانی علما و درس کتب حکمت باشد و گفت عدل ترازوی خداست بر زمین که بران ترازو ضعیفان از ظالمان حلال یابد و حق از بطل ممتاز میگردد پس کسیکه باطل گرداند بران حق را آنکس بجهل بزرگ مرتکب می شود و گفت سه کس را سزد که یاد داشت تاخیر نشود زن و فرزند و بنده گفت طلب علم الطمع رفعت و بزرگی رسیدن نکرده ام اما چون جهل مرا خوش نیامد بطلب به تحصیل علم کوشیدم و گفت سخاوت چیزیست در وقت احتیاج دیگر آنکه برساند خود را به استحقان بقدر طاقت پس کسیکه کفاوت و تجاوز کند ازین اندازه او مفرط است و از حد تجاوز بیرون میرود و اسکندر را پسری فوت شد ارسطو در آمد و گفت ترس از چیزیکه روا نباشد صفت کسی است که عقل ندارد و گفت کسیکه تکبر میکند بر مردمان دوست می دارد ذلت خود را و کسی که افتاد کند در سر زنش و ملامت مردمان دوست می دارد مرگ او را گفت بادشاه که با اهل بازار مناقشه و منازعه کند پرده خود را بدرد و گفت کسیکه محبت دینار را بافراط رساند فقیر و مفلس مرد و کسی که قناعت گزید غنی مرد و کسیکه اصراف کرد در آشامیدن شراب پس ارزبون ترین مردمان است از روی طبیعت ریختن آبرو پیش مردمان خرد و بزرگ و گفت کسی که قدرت بر کردن فضیلتی نداشته باشد باید که همتش مصروف دارد بترک رذیلتی و گفت حکمت نیز همه علوم و ادبست و بار و رگردانندهٔ تنهاست و بناسے آرام سهل و آسان میشود مطالب و تفکر صحیح یافته می شود رای پوشیده و بزبان خوش و ملایم بحجت می رسد و مودت صفت دوام می پذیرد و بخلق وسیع پسندیده میشود و عیش و زندگانی به کمال می رسد و خوب می گذرد و بحسن خموشی بزرگ می شود از روی هیبت و بحق و راستی بزرگ قدر میشود و ترقی می کند از روی شرافت و بانصاف می رسد به مهتری و بتواضع و محبت بسیار می گردد و بعفت و عصمت علمای پاکیزه وقت میکردند و بعدل غالب می شود بر دشمن و بحلم زیاده می شوند یار و امدد کار و بمدارا رفیق طلب خدمت و لهامی توان نمود و بصبغت بذل و ایثار مستوجب نام جوادی گردد و راقم حروف در نسخهٔ تفالیس الفنون دیده که اگر کسی خواهد که دولت بهم رساند باید که ایثار کند و گفت سرعت نمودن در جواب مسبوق لغزش ست و گفت ریاضت تغییر میدهد طبیعت را و گفت همنشینی احمق عذاب روح است و گفت اسکندر را که صورت خوب مضر است صاحب صورت را فائده مند است بیننده ارسطو دید شخصی ناقه را که از بیماری برآمده بود و طعام بسیار میخورد و ارسطو گفت ای فلان زیادتی قوت بجز زدن بسیار نیست اما قوت بعد از یافتن بدن است یعنی قوت آنزمان حاصل میشود که بدن غذا یابد راقم حروف گوید که غرض حکیم آن ست که طعام آنقدر باید خورد که غذای بدن شود نه آن قدر که هاضمه انسان عاجز آید و چون هاضمه

مضم نیک نکند غذای بدن نشود پس قوت حاصل نگردد بنا بر آن است که گفته اند که اندک گرسنگی داشته دست از طعام باید کشید
وگفت سه چیز بخداوند ش رسان کار کردن باعتماد نیروی تن و بسیار خوردن باعتماد صحت و تکلیف کردن باعتماد قدرت
وگفت که دفع بدی به بدی جلادت است و دفع بدی به نیکی فضیلت ست وگفت بپرهیز از شهوتها بدرستیکه برطرف کنندهٔ عقل
وصانع سازندهٔ رای معیوب کنندهٔ مطلب و غرض تست و مشغول میسازد ترا ببازی و هرگاه بازی آمد کوشش برخاست و اگر منازعت
نکند نفس تو با تو در شهوتها و خواهشها تحقیق راغب میگرداند ترا به بدترین منازل وگفت سعادت سه گونه است سعادت در نفس و
آن معرفت و حکمت و شجاعت ست و سعادت در بدن و آن صحت و قوت و جمالست و سعادت سوم خارج از نفس و بدن است
و آن مال و جاه و حب است وگفت هر که بترسد از چیزی میگریزد از آن و هر که بترسد از خدا میگریزد بسوی او
گفت سخن عاقل قوت ست و جواب
جاهل سکوت ست وگفت عشق چیزی است که کور میکند حس را از دریافتن عیبهای معشوق وگفت حکمت برای ارواح مانند طب برای اجساد وگفت
نیکوئی ادب بپیوشد بدی و زبونی نفس را وگفت فضیلت بعلم و آدب است با صل نسب وگفت شغل کردن و مشغول شدن بانچه که فوت شدن
از تو ضائع کردن و قیست وقال المحرب حکم من الطبیب وقال حرکت الاقبال کطبیبة و حرکت الادبار سریعة لان المقبل کالصاعد و المدبر کالمقذوف من علو الی
اسفل وقال اذا اعطاک الله ما یحبه من انطفر فاحسب الله تعالی من العفو تاوه ارسطاطالیس مر طلیش نیز بنظر رسیده پسر خاکه ارسطو و خلیفهٔ
او بوده از سخنان اوست هر تیر که بسنگی رسد باز گردد همچنان اذر ری بدچون بمردی نیک گویند در و کار نکند و نکوهیده باز
گردد وگفت اسلار باجاهل مگو که طاقت پوشیدن آن ندارد و قدرت تحمل بر حکیم راست از و پرسیدند که چه چیز محال است
گفت چیزی که صورتی از و در نفس نیست اسخیلوس و اشخاوش نیز نامند بزرگ ترین شاگردان ارسطو بود اسکندر او را
تعظیم کردی وقتی بحبس فرمان داد و بزندانش بردند زندانیان تفحص کردند که اگر با آذر ری باشد بستانند گفت نادان باشید
اینجا بهر تجارت نیامده ام که با من مالی باشد این حدیث با سکندر رسید بخندید و به اطلاقش فرمان داد او را گفتند که چرا زن نکنی گفت
باصلاح نفس خود درمانده ام با صلاح دیگری نتوانم پرداخت یکی او را گفت تو جاهلی گفت در دوغ گفته جای خشم نیست زیرا که
چنان است و اگر راست گفته اند نتوان رنجید بلیناس حکیم از اکابر حکمای زمان و تلامذهٔ ارسطو بوده و اکثر با سکندر
بسر برده بقول مورخان منارهٔ اسکندریه از آثار اوست اسکندر افرودسی که از اکابر حکمای یونان است و مقر کتب ارسطو
بوده از سخنان اوست اگر خواهی که بر حقیقت دانش کسی اطلاع یابی در اثنای سخن گفتن محال بگو اگر انکار نکند احمق باشد وگویند
او معاصر جالینوس بود فلوطرخس حکیم از عظمای یونان بوده اول کسی است که بفلسفه مشهور گشته بعصر نشستی بملازمت اسکندر
حکمت از و آموختند روزی اهالی شهر از سکهر بتان خویش فرمان میکردند فلوطرخس کاوی از گل بساخت و قربان کرد
مردم با او عتاب کردند گفت جاندار بهر چیز یکه جان ندارد قربان نتوان کرد باسلیموس از اکابر حکمای یونان بوده
از سخنان اوست لباس پاکیزه و تن چرکین نزد عقلا قبیح بود پس نفس خود را باخلاق ذمیمه گذاشتن و تن را زینت کردن
نیکو نباشد شیخ سعدی گوید مصرع تو در بند آنی که خر پروری وگفت نفس در دنیا غریب است و غریب را گرامی باید داشت
اقلیدس صوری از اکابر حکما بوده و در هندسه نظیر نداشته اقلی بیونانی کلید را گویند و دس هندسه را خوانند

اول کسیست که هندسه را مدون ساخت وکتاب او مشهور است ونام او ومن کلامه الخط هندسة روحانیة ظهرت بآلة جسمانیة
وقال بعض العلما الخط لسان البدن وقال بعضهم الخط عند الفقیر مال وعند الغنی جمال وعند الاکابر کمال واز سخنان اقلیدس است
که بدترین مردم آن ست که بنا بر سوء ظن بر کسی اعتماد نکند وکسی بنا بر سوء عمل بر و اعتماد نکند وگفت میان دو دوست خصومت
مینگن که ایشان اگر با یکدیگر صلح کنند ترا ملامت حاصل آید وگفت هر انچه از دست برود اگر بتحصیل ان قادر باشی تاسف
بناید خورد واگر باشی آنرا فایده نبود یکی او را گفت جهد کنم تا ترا نیست کنم حکیم گفت جهد کنم تا غضب ترا نیست کنم ارشمیدس
مهندس از اکابر حکمای بوده از مخترعات او میزالی ست مشهور بنام او که مان غش از صافی شناخته شدی واز حکمای اسلام
ابو حاتم حکیم بعهد سلاطین سنجر آنرا بساخت کپتان جوناتهان اسکاٹ از کتب فرنگ میفرمود که تولد ارشمیدش در شهر مرکوس کنزیست
در جزیره سسلی در دریای فرنگ بوده ارشمیدش حکیم میگفت که اگر جای مقدار ایستادن سوای ایجهان بیافتی ایجهان را برهم زدی یعنی واژگون
گردی مهادرجیس از اکابر یونان بوده وگفته اند که در علم ریاضی بعد از بطلیموس چون کسی بر نخاسته از سخنان اوست که بمثابه
زندان بدن ست وغم زندان روح را بقراط طبیب از مشاهیر حکمای یونان والبای هشتمگانه و بقول صحیح بعد از اسکندر بوده و بسیار
باسقلیوس اول می پیوندد او مردی خدا پرست وعابد بوده ومعالجه بهر رضای خدا کردی واز فقرا او وساط الناس هیچ نگرفتی و
از اغنیا طوق وتاج ویا دست برنجن گرفتی آورده اند که چون اسقلیوس ثانی در گذشت بقراط بخانه او نشست نزدیک شد که علم
طب مندرس گردد چه اسقلیوس اول وصیت کرده بود که اینعلم بیگانه را نیاموزند تا شرف در خاندان او باند فرزندان او بجهت
سخنان بقراط ست که حاصل من از فضل علم از نست که بر جهل خود مطلع ام وگفت چهار چیز بامره را زیان دارد طعام شور خوردن
وآب گرم بسیار بر سر ریختن ودر آفتاب نگریستن وردی دشمن دیدن وگفت سه چیز لاغری آرد آب بنا شا آشامیدن وبر
زمین سخت خواب کردن وبآواز بلند سخن گفتن وگفت معالجه بدن کرده می شود بپنج قسم انچه در سرست بعزغره وانچه در معده
است بقی وانچه در بدن ست باسهال وانچه در خلاست بعرق وانچه بعمق ودرون رگهاست به برآمدن خون وگفت بآنها پاکیزه
نباشد واز اخلاط رویه هر چند غذا داده شود زیاده میشود رواب دبدی او چنین ست نفس بیمار قیاس بغذای او که حکمت است
وگفت چهار چیز است که بدن را خراب میسازد ویرا ماندن در حمام وجماع با خلا معده وخوردن گوشت قدید خشک شده وآشامیدن
آب بنا شتا وگفت جمع میشود امراض شش چیز یعنی سبب پیدای بیماری شش چیز است کثرت غذا وکثرت جماع واندک خوابیدن
در شب وزیادتی خواب در روز وزیاده خوردن آب وخوف نهار وبند داشتن بول وگفت که انسان آنست که تواضع کند در
دولت وعفو کند نزدیک قدرت وبخشش کند بغیر منت وگفت که محبت میان دو عاقل واقع میشود بجهت مناسبت ومشاکلت
هر دو در عقل واقع نمیشود میان دو احمق ارباب مناسبت در حماقت بجهت آنکه عقل جاری در وآنست وبر ترتیب وضوابط
پس مینهاد وعاقل خلاف وبه تباین واقع نمیشود وحماقت را تربیتی نیست که دران موافق افتد میان هر دو احمقان وگفت که قناعت کنید
بقوت که شما را گرسنه باز ندارد ودور کنید از خود حاجت را تا باشد مربی شما حق تعالی چه حق تعالی محتاج نیست بچیزی پس چند انچه

بقراط

بناشتا

احتیاج شما زیاده است از حق دور تر اید و بگریزید از خوشحالی ها و گناهها بعد ازان طلب دارید از نیکیها و غایات آنها را و گفت
بذل کم پاید از به از بسیار ناپاید او گفت لایق است که ایشان در دنیا هیچ کسی نباشد که او را بمهمانی طلبیده باشند اگر کاسه پیش او
ننهند بخورد و اگر از و بگذرانند توقع نداشته باشد و خواهش نکند و همچنین خود را نگاهدارد از مال و اهل فرزند یعنی اگر یافت
بهتر و اگر نه خیر او را پرسیدند از زبان سکوت ورزید گفتند چرا جواب این ندهی گفت جواب این خاموشی است و گفت کم خوردن از چیزهای مضر بهتر است
از بسیار خوردن از چیزهای فائده مند گفت اگر مردمان مخلوق و آفریده نمیشدند از یک طبیعت هرگز بیمار نمیشدند بحیث عدم ضدیق و گفت
مریض را که من و تو دو مرض سه چیز ایم اگر بسخن من عمل کنی هر آینه غالب می آیم بر مرض از برای آنکه دو بر یک غالب است
و اگر یار شوی مرض را پس من مغلوب شویم زیرا که بدستور دو غالب است هر یک و قال افنا مثل الحیوة و الصحة فوقه و الفقر
مثل الموت و المرض فوقه و قال ثلثة ان لم اطلبهم ظلموک و ارک و عبدک و زوجک جالینوس حکیم شیخ حکمای زمان و
خاتم اطبای هشتگانه است و اسامی آن هفت دیگر این است اسقلینوس اول اغورس و میموس و برمانیدس و افلاطون و
اسقلینوس ثانی و بقراط و جالینوس سیر و سفر بسیار کردی در سماع و الحان شوقی عظیم داشتی روزی در صحرا کبکی را دید که زبان
در چشم کار کرده میلیسید و گفت چرا چنین کنی گفت هر ماه سیندی در چشم این بدید می آید و نشکبور میشود من آنرا میلیسم زایل شود
جالینوس مرمی چند او را داد و گفت ای مرد مرا فائده در طب سایندی و بعضی گویند که او در خدمت فیلسوفی رسیده بود جالینوس
هشتاد و هفت سال عمر یافت و گویند او باسهال در گذشت هنگام مرض او را گفتند چگونه عاجز شدی از علاج خود با کمال یکه دارے
جالینوس طشتی پر از اب خواست و دارو در ان افگند آب منجمد گشت و هر چند ازان دارو بخورد هیچ فائده نداشت پس گفت
علم و تجربه با قضای الهی سودی نکنند روزی جوانی حوبرو را دید از و سخنی پرسید و جوابی درشت شنید گفت ظرفی از زر است
و در ان سرکه است وقتی الهی را دید باد دانشمندی در آویخته بود گفت اگر و انا بودی کارش بانجا نرسیدی و گفت که آنرا
که عقل نباشد عملش فایده ندهد و گفت مریض را که اشتها باشد او بصحت نزدیکتر است از تندرستیکه او را اشتها نباشد روزی
مرد را دید که خلق او را تعظیم میکردند گفت چه کرده که او را تعظیم میکنند گاو برا از زمین برداشته گفت گاو نیز او را از زمین
برمیدارد و او را فضیلتی نیست گفت صاحب علم شو تا بمقام عالی برسی و معجب مباش تا خوار شوی گفت هم زوال دولت و غم بیماری حال
را تم حروف گوید که فرق میان هم و غم آنست که صاحب هم در طلب چیزی باشد و آن او را نرسد و صاحب غم را چیزی از
دست رفته و فوت شده باشد و گفت کسیکه از خوردن بمیانه روی در تدبیر بدن عادت کند حرکات شهوات او هم بر نهج اعتدال
خواهد بود و کسیکه عادت کند بمنع کردن شهوات خود از نفس صبی منع نکند نفس خود را از بدی و شرارت آنکس سخت میشود
و قوت میباید بعمل ناشایسته و فعلهای بد که او را عادت میشود و گفت بد تبیر ند صبیان بیحیا تر ایشان است پس سزاوار آنست
که طمع اصلاح نداشته باشند البته و آنکه بدترین صبیان بیحیا است از اصلاح او نهایت مانوس نمیباید بود و گفت چا نرسیدن
صاحب حیا است از تقصیر یکه واقع شود پیش کسیکه او را فضل اوست و گفت انسان کسی است که قدرت بر جور و ستم داشته باشد
و نکند و عاقل کسیست بشناسد هر چیز که در طبیعت انسان است از حقیقتان قال الطبیعة کالمدعی و العلقة کالخصم و الطبیب
کالقاضی و سبیل عن الاخلاط فقال الدم عبد مملوک و ایما قیل المعدة مولاه و المعدة الکلب عفو رفی حدیقة و البلغم الملک علی علیه

بانا فتح بانا اجراوا انشود ان الارض اذا تحرک ما علیها فیل امن سقی الانسان ان یموت یقال اذا جهل بالفرد مما ینفع عر بفور س وای
عالم و حکیمی متکلم بوده بعالم لاهوت بوده و پیش از ظهور اسلام باندک زمانی در گذشت از سخنان اوست مخالفت دوستان ر
نیکان بهتر است از گرامی داشتن دشمنان و بدان دگفت اعتقاد کمن بجز انچه هستی بدرستیکه که هلاک میگردی و گفت همه چیز
را تصور بعقل کن پس از آنها انچه سزاوار است بعمل آر دگفت هرگاه سیر و سفر گشتی ترا خوش آید ملاحظه غرق شدن
بکن و گفت نفس خود را محافظت بکن و خوشحالی تو بخوبی که داری و گفت آخر بخشایش ملوک معاینهای این است که ج
بچیزی تبری و ذلت و خواری این است که خشنود باشی و گفت هرگاه که قادر شدی بر انتقام کشیدن از دشنام بر بنده پس
بدقت تمام تامل نمای در انچه که عمل مورث عجب است از دشنام و گفت نزدیکی زنان اتش شهوت را می افروزد چنانچه روغن
چراغ را و باستماع سخن زنان شهوت برزگ میشود سخن حکمت بحرکت می آرد علم را و حلم جمع میگرداند کرامت و آداب فزونی میشاند
آتش حسد را خلاصه از حکمای هندی و واضع شطرنج است و آن را بهر شهرام ملک ملک هند وضع کرده در شاهنامه
فردوسی طوسی در قضایای کیقباد و طلخند بنا بر تفهیم معاملات رزم باین هر دو بمادرش نقل نموده و آن لعب را از آن
شطرنج خوانند که چون نزد نوشیروان بردند شش رنگ خواند چه مهره های آن بر شش گونه است و شاه فرزین و اسپ
و رخ و فیل و پیاده و این نام را بزرجمهر نهاده است و شطرنج معرب شش رنگ است اما در هند مشهور است که شطرنج را
بجلاج ساخته بهر کیف از روی شاهنامه فردوسی طوسی در عهد کیقباد و طلخند ملوک هند ساخته شد و حکایت ایشان در شاهنامه
بعنوان عجیب و غریب است باجمله چون شطرنج را صفه وضع کردند نزدیک ملک بر دو از جای در آید و گفت چه حاجت داری
گفت خواهم که در خانه اول شطرنج یک حبه طلا نهی و در دوم دو و در سوم چهار و در چهارم هشت و همچنین مضاعف ساز تا باخر
پس انچه جمع شده باشد مرا دهی شهرام گفت انچه خواستی قدری ندارد چیزی دیگر خواه گفت حاجت مرا هست نه ترا شهرام
گفت تا چنان کنند ظاهر شد که اگر محصول جهان را جمع آرند از عهده آن برآمدن نتوانند شهرام متحیر بماند و صفه را بخواند و گفت
حاجت خواستن نوازد وضع شطرنج بهتر بود پس او را بنواخت و شطرنج بایران فرستاد از دانش حکمای دیار خویش خبر داد و نوشیروان
بفرمود تا بزرجمهر یعنی در برابر آن وضع کند بزرجمهر نرد پدید آورد و گفته اند که واضع نرد آردشیر بابکیست و آزار دشیر گفتندی
بُرهام نیز از حکمای هند بوده و گفته اند که براهمه باو منسوب اند و در علل و تجل مسطور است که براهمه را بابراهیم علیه السلام نسبت
و هند و این صحیح نیست چه ایشان منکر نبوت اند و گویند آدمی پیغمبر نتواند بود و ایشان منسوب اند به برهام و او بهندوستان
بود و گفت که انچه بتی را بوحی معلوم شود اگر معقول بود عقل ادراک ان را کافی بود و این سخن مردود است چه مسلم
نیست که عقل ادراک هر معقول را کافی باشد و شرح ان در کتب مبسوطه است رام حروف گوید که لفظ معقول خبر میدهد
از یعنی که هر چه آنرا عقل درک کند چه معقول بمعنی در آمدن بعقل باشد پس در نصورت هیچ معقول از ادراک عقل خالی نباشد
صوفیان گویند که کار انبیا نامعقول است و شاهد بمعنی این است که در مثنوی مولوی رومی است بیت کار نامعقول کار انبیا
کار معقول است کار اشقیا یعنی کار انبیا از عقل و فهم بیرون است و هر کار انبیا مبسوط است بحکم الهی که هر چه فرمان شود
بکنند نه بر عقل خویش و مذرد شت صاحب ملل مجوس است او را زردانست و زردشت در زانست

نیز گویند و بعضی بر آنند که زردشت بسر یانی نام ابراهیم علیه السلام ست و گفته اند که او را و رزین امامان ملت ابراهیم اند و
گفته اند اول کسیست که مذهب کسری نهاد و زند و پازند از مصنفات اوست تابعانش راز ندیق خوانند و نسبتش بمنوچهر میپیوندد
و او شاگرد افلاطوس حکیم و او شاگرد فیثاغورس بوده و مجوس او را پیغمبر دانند و بدو آیات میلند و نور ظلمت یعنی خالق خیر و خالق
شر و از آن یزدان و اهرمن تعبیر کنند و در صبح صادق مرقوم ست که بعضی بر انند که اوایل عیسی علیه السلام خلق را بدین
زردشت میخواند و راقم حروف بوی از ان در ترجمهٔ انجیل نشنیده آورده اند که زردشت در آذربایجان بزیر زمین خانه ساخت
و سالی یکساله خود پنهان در آنجا بُرد پس خود را بخوری انداخت و بمرد چون در گذرم مرا آنجا دفن کنند انگاه تن بمرگ نهاد و حبس
دم نمود و همان سرداب را بر وی فتش کردند و چون سال بآخر رسید زردشت پاپلی که آنجا نهان کرده بود زمین را سوراخ کرد و بیرون
آمد و کتابی با خود آورد و گفت من رسول خدایم و این کتاب او ست و از زردشت منقول ست که مردی بودم از
آذربایجان و در نجران بحکیمی رسیدم و چندی با او بسر بردم و بفکر افتادم که اجسام فلکی اجسام مرکزی را چگونه تدبیر میکنند پس
بدور زحل رسیدم نوری بدلم رسید و رسیدم بانجا رسیدم پس بآذربایجان باز گشتم اشراف من حمد بر وجود ملوک را بر قتل من
تحریض نمودند بکوهی تاریک رفتم و مدتی بعبادت مشغول بودم پس نزد ورستم بن زال رفتم و دین خود را بُرد عرض کردم گفت بر رزم
بادشاهان گشتاسپ ست و رای تحلط نکند نزد او و القصه زردشت بتبلیغ نزد گشتاسپ رفت و باز نیافت روزی گشتاسپ در
ایوان نشسته بود سقف ایوان بشگافت و زردشت از انجا فرود آمد گشتاسپ گفت تو کیستی گفت منم زرتشت رسول خدا علما و حکما
با او مناظره کردند زرتشت بر همه غالب آمده علما گفتند مس گداخته بر وی ریزند و آنچه بر زردشت نرسید گشتاسپ و علما با او
گروید ند و آتشخانه ها ساختند گویند با و دارو ی بر تن مالیده بود که از مس گداخته مصون ماند بالجمله زردشت در
عهد گشتاسپ معتقدیهٔ اکابر و اصاغر بود تا آنکه در گذشت و مجوس گویند بآسمان رفت جاماسپ حکیم مدبر امور گشتاسپ
بود گویند که جاماسپ علم از لقمان آموخته بود و در نجوم مهارتی داشت و از ظهور اسکندر و عیسی و محمد صلی الله علیه وسلم و اندرا
ملت مجوس خبر داد و از سخنان اوست که بدترین خصلت کریم ترک عمل اوست و بهترین خصم لئیم ترک عمل او و گفت عوام چون انعام
اند و تونگران چون گوران بطلیموس از مشاهیر حکمای یونان ست و بعضی او را از ملوک بطالیهٔ شمرده اند که از طرف اسکندر
بمصر و یونان سلطنت کرده اند و گذشت مولف تاریخ الحکما مینویسد که بطلیموس از ملوک بطالیهٔ دیگر ست و حکیم بطلیموس دیگر
و حکیم بطلیموس در ریاضی نظیر نداشته و اکنون مجسطی کتاب او مشهور ست و از سخنان اوست که حکمت درختی ست که در دل
روید و از زبان بثمر رود دهد و گفت آنکه بوقایع دیگر بواقعهٔ او پند گیرد و گفت نیکبخت آنکه از حال دیگران پند
گیرند و بخت آنکه از حال او پند گیرند و نیکوترین مردمان کسی ست که قول و فعل او موافق باشد و گفت بغمت ناوان چون باغیست
در مزبله و گفت سزاوار آن است که جز حق تعالی اگر در ضمیر تو گذرد از پروردگار خود شرم کنی و گفت شادی کردن بنا کردن نا
صواب بهتر از شادی کردن و نگفتن صواب و گفت مردمان دو صنف اند یکی آنکه یافته و دیگر آنکه میخواهد و نمیابد و گفت حاسد زوال
نعمت دیگران از نعمت خود میداند و گفت زوال ملک بادشاهی شش چیز بود سختی روزگار کمی خزانه بانقطاع باران مداومت سلطان
بر لهو و لعب و گفت هر گاه بیکه بخشم آئی مرسان خشم را بسر حد گناه او گفت عفو کن هر گاه که ترک انتقام از روی عجز

بنا شد و گفت علما غریب اند در جماعه نالمان و گفت مباحثه کن با منصف و جواب مده کسی را که از تو راه مغونی نخواهد و راز خود را
بکسی سپار که حافظ آن باشد و گفت کسیکه قبول بخشش و عطا از تو کند بدرستیکه یاری داده است ترا بکرم و کار خیر چه از تو اگر
قبول کنند و بخشش نباشد عطا و بخشش ظاهر نگردد و گفت همچنان که بدن هر گاه که سقیم و بیمار شود شراب و طعام آن را نافع
نمیکند و همچنین دل نیز هر گاه حب دنیا او را غافل سازد پند و مواعظ او را نفع ندهد و گفت رفیع و بزرگ ترین مردمان کسی است
که مغلوب دنیا اهل نشود و گفت هیچ چیز بهتر از این نیست پیش خدا یتعالی از روی حرکات که بد کننده را مکافات کنی باحسان
با وجود دوام بدی او اسکندر ذوالقرنین بن فیلقوس اکثر از حوالش در صمن سلاطین ایران مرقوم است چون بر طریق
حکما معجب حکمت بود اینجا نیز سطری چند از و بقلم آرد سکندر را پرسیدند که چرا گنج جمع نمیسازی و همه با صحاب می بخشی گفت
تفویض گنج بزندگان که اصحاب باشند بهتر است از انکه مردگان سپارند چه خانه و زمین حکم میت و مرده میدارد که در آن
می نهند و دفینه کنند گویند چون سکندر وفات یافت در بازوی او صحیفه یافتند که در ان نوشته بود کمی دنیا باعث سلامتی ست و بیچیز
قضا و قدر سبب راحت و حسن ظن موجب سعب اعتبار یعنی از ظن نیک غیر مخالف مطلع میشود مانی نقاش از ائمه دین مجوس ست
اتباع او را مانویه گویند و انسان و واصل قدیم تایب میکنند زمانی را پیغمبر دانند در نقاشی ماهر بود و با نگشت دایره کشیدی
که نظر آن هیچ کژ بودی و اصحاب او این را معجز آتش شمردندی چون عیسی مرقوع گفت مانی شنیدند که او با صحاب خویش گفته بعد ازین
قار قلیطا مبعوث شود و مانی بر خود گمان برد پس دعوی پیغمبری کرد و پیراهنی ساخت که هر گاه آنرا بپوشیدی کسی او را
ندیدی و کتابی ترتیب داد و گفت که از آسمان فرود آمده و نزد شاپور بن اردشیر بابک رفت شاپور با و نگردید و پشیمان شد
و قصد قتل او کرد مانی بهند گریخت و از انجا بختلان ختن رفت و بغاری پنهان شد و بعد از یکسال با نوحی مرتب که ساخته بود
آنرا نیک خواندندی بیرون آمد خلایق متعجب شدند و آنرا معجزه او پنداشتندی از ختن با ایران شد بهرام بن بهرام بن بهرمز بن شاپور بادشاه بود او را بخواند و موبدان را بمناظره او
فرمان داد مانی مغلوب شد جمع تابعانش بحکم بهرام شاه بقتل رسید نرسوک نیز از ائمه دین مجوس است تابعان او را مزدکیه
گویند و ایشان دو اصل ثابت میکنند نور و ظلمت هر دو را قایم دانند لیکن گویند افعال نور بقصد و اختیار ست و افعال ظلمت
بجیطه نفاق و گفته اند که او اول کسی است که مذهب معطل پدید آورد و بخوم نیک میدانست از آن دانست که مردی آمد
و دینی آرد که تا قیامت ماند با خود گفت که آن منم پس پنهان شد بکند چنانچه سر سوراخ باتشکده رسیده دعوی نبوت
کرده و گفت خدا مرا فرستاده تا دین زردشت تازه کنم قباد و این فیروز پدر نوشیروان عادل بادشاه بود معجزه از او
طلبید گفت آتش را بسخن آرم که آن قبله شماست موبدان گفتند این از قدرت آدمی نیست پس روزی مزدک با موبدان
باتشکده رفتند مزدک کسی را در آن سوراخ فرستاد و چون بخانه آتش رسید مزدک آن را بخواند زردشت را ثنا گفت از میان
آتش آواز برآمد که سخن مزدک بشنوید قباد و موبدان باور کردند مزدک گفت مال همه کس از خداست و همه بندگان خدا
باید که مال خدا در میان همه بندگان خدا بیشترک باشد تا یکی تونگر دیگری درویش نماند عوام بآن راضی شدند و زنها را
گزیدند مزدک گفت زنان شما نیز چون مال شما اند زن هر کس را از خود نشناسید تا از لذت بی نصیب نمیند از اول با و رجوع
آوردند کار بجای رسید که اگر مردی بیست مرد را بخانه خود مهمان بردی همه با زن او کرد آمدندی و عیب ندانستندی

وعادت چنان بود که هر که بخانه شدی تا بازنی زنا کند کلاه برو رنهادی تا هر که آنحال دیدی بازگشتی نوشیروان آن بدید و
منکر مزدک شد و موبدان را گفت چرا باو مناظره نمیکنید که مال و ناموس خلق از دست رفت موبدان نزد قباد شدند و با مزدک
مناظره خواستند مزدک گفت انچه من میگویم در زند نیز راست است لیکن شما تفسیر آن نمیدانید و اگر باور ندارید از آتش بپرسید
پس ایشانرا با آتشکده برد و چنانچه خواست جواب شنید مزدک قباد را گفت نوشیروان در مذهب من نه آمده قباد نوشیروان را آنگ
گرفت نوشیروان گفت کسی زند و استا را چنین تفسیر نکرد که مال و زن یکدیگر مباح باشد و این طریقه بهایم ست قباد
گفت سخن مزدک را اگر توانی باطل کن والا ترا بسیاست کنم نوشیروان چهل روز مهلت خواست و از فارس موبدی دانا
طلب داشت و حال باز نمود موبد گفت اکنون پیش از انکه مزدک خبر یابد مرا پیش قباد ببر و نوشیروان موبد را نزد قباد برد
موبد قباد را تنها گفت و گفت که ایملک مزدک را در نجوم غلط افتاده و ندانسته که پیغمبری ظاهر شود و دین تو باطل کند او نیست چه او از
عرب باشد و منکر زردشت بود و مزدک عجمی و معتقد زردشت است و میخواهد پادشاهی از خاندان بیرون برد قباد را سخنان
موبد پسند افتاد و دیگر روز مجلس بیاراست موبد مزدک را گفت تو سائل خواهی بود یا من مزدک گفت تو آمده گفت من مرا باطل کنی مرا
سائل باید بود و موبد گفت مرتبه سائل دون مرتبه مجیب است پس از کرسی زرین فرود آی تا من آنجا بنشینم و تو بجای من بنشین
مزدک مجیل شد و گفت مرا اینجا ملک نشانیده است هر چه خواهی پرس موبد گفت رباطها و بیغاد آتشکده ها که میسازند بهر ثواب
جواب آن بگو مزدک گفت جواب آنست که تقبلش فرمانده قباد گفت بحجت کسی را نمیتوان کشت مزدک گفت از آتش بپرسیم که من بجواب نتوانم گفت
پس بران مقرر شد که دیگر روز بآتشکده روند مزدک بخانه رفت و دوتن از دوستان خود بخواند و گفت بنهان دو شمشیر گیرید و با آتشکده روید
که هیچکس با شمشیر در آتشکده نیاید چون قباد بیاید او را بقتل رسانید و دیگر روز قباد و نوشیروان متوجه آتشکده شدند موبد نوشیروان را گفت
ده مرد مرا الفرمائی تا با شمشیر همراه تو بآتشکده در آیند اگر مزدک مکری ساز د کار گر بنیاید نوشیروان چنانکرد پس چون بآتشکده شدند مزدک موبد
را گفت تو از آتش سخن بپرس موبد هر چند سخن گفت جوابی نیافت مزدک گفت ای آتش میان ما حکم کن آواز آمد که از سر با ضعیف شده ایم
مرا از دل و جگر قباد زور رهید تا سخن گویم و مزدک رهنمای شماست مزدک گفت آتش راز ور و هند و مرد با تیغهای کشیده آهنگ قباد کردند
نوشیروان آن دو مرد را بفرمود تا اینانرا از انجا بیرون آمدند پس قباد در شب موبد را بخواند و خلوت کرد موبد گفت مزدک پیغمبر نیست بلکه دشمن خاندان ملک
است تو نوشیروان را اخر دسال مدان و سخن گفتن آتش با مزدک بر تو ظاهر شود پس موبد نوشیروان را گفت جهد کن تا یکی از زندیقان
مزدک را بقرستی و حال آتش را معلوم کنی نوشیروان یکی را بفرست تا از نقب سوراخ آنگهی یافت و قباد را آگهی داد
و قباد بموبد گفت اکنون تدبیر هلاک او چیست موبد گفت نباید که آگاه شود پس من بار دیگر با او مناظره کنم و بعجز
مقر آیم و بفارس شوم آنگاه انچه نوشیروان صواب بیند همان کند قباد دیگر روز بار داد و موبد با مزدک گفت مرا عجب آید
از سخن گفتن آتش با تو مزدک گفت این را من نمی کنم بلکه یزدان می کند موبد برخاست و گفت کسی که از او آتش و یزدان سخن گوید جواب نتوانم

گفت پس برخاست و راه فارس گرفت قباد در کشتن مزدک با نوشیروان سخن گفت نوشیروان گفت کشتن مزدک آسان است
لیکن تا بعان بسیار اند مبادا بعد کشتن او خروج کنند و در ملک خلل افتد آن باید کرد که همه یکبار کشته شوند قباد گفت که آن
چگونه شود گفت چون مزدک بیاید بگوی که نوشیروان میخواهد که تبو بگردد قباد چنان کرد مزدک شاد شد بر نوشیروان مهربانی
کرد نوشیروان گفت که مذهب تو خوب است لیکن من می ترسم که اگر آنرا قبول کنم مخالفان خروج کنند بتوانند پس اگر دانم که عدد آنانکه
درین مذهب اند چند است ایشان را سلاح دهم و دین را اشکار کنم پس جریده بکن مزدک بنوشت و دو از ده هزار مرد بودند
مزدک از دور و نزدیک همه را بخواند و جمع نمود نوشیروان سه صد بیلدار را امر کرد که چند هزار چاه امشب که عمق هر چاه یک گز
و دو گز باشد در صحن سرای بکنند و چار صد مرد مسلح در صحن باز داشته و گفته که هر بیست مرد را یاران مزدک که از مجلس بیرون آیند
فرو سیم آنها گرفته برهنه کرده سرنگون در چاه کنند تا ناف و پایهای ایشان از هوا بود و آنجمله چون مزدکیان فراهم شدند نوشیروان مهمانی مزدک
و مزدکیان کرد و قباد نوشیروان و مزدک بر تخت نشستند چون از طعام فارغ شدند نوشیروان با مزدک گفت که اصحاب شما را خلعت سپید هم میخواهم
که در سرای تدریج رفته همه را خلعت پوشیده بنشینند تا با دشاه و شما و با نظاره کنم مزدک شادی نمود و قبول کرد و بستند بست
کس بسر امیر فتند تا آنکه همه سران سرا رفتند و بسرای اعمال خود رسیدند آنگاه نوشیروان پدر را گفت همه مردم را خلعت
پوشانیدم بر خیزید و نظاره کنید قباد و مزدک در سرا شدند و سراسر صحن سرا را پایهای در هوا دیدند نوشیروان مزدک را
گفت لشکریان که پیش روایشان تو باشی خلعت ازین بهتر نتواند بود پس مزدک را بدستور در چاه سرنگون فرو بردند
آنگاه فرمود تا در سرا را بکشادند اهالی شهر از زن و مرد بیامدند و نظاره کردند زن مزدک بگریخت و بروستای رفت
و خلایق را بمذهب شوهر خواند جمیع او بگرویدند ستیتا و مجوسی از احفاد ایشان بود که بعهد منصور دوانقی خروج کرد منصور
فوجی شایسته بدفع او فرستاد و ستیتا و رحدود ساوه باو زرم کرد و هفتاد هزار کس از یاران او بقتل رسیدند ستیتا بگریخت
و بالاخر اسیر شده با اولاد و اقربا و اتباع بقتل رسید و اینواقعه در ابتدای سال یکصد و چهل هجری رویداد و دیگر
بابک حرم دین مردی بود از اهالی حرم فارس بجلال و حرام ایمان نیاوردی و خدایرا انکار کردی و بتناسخ ارواح
قایل بود بعهد مامون عباسی خروج کرد و بر سپاه مامون ظفر یافت و بالاخر بدست عبد الله ظاهر دوالمینین بعد رزم
بگریخت و دیگر بار قوت گرفت و در عهد معتصم عباسی از آتشین سپهبد معتظم هزیمت خورد و بارمینیه افتاد سهیل بن سنباد بطارقه
روم والی انجا بود او را ضیافت کرد و در خدمت بایستاد هنگام طعام خوردن بابک بر مائده نشست بابک برنجیده
گفت بزرگی رسد که با من بر یک خوان طعام خورد می سهیل بر خاست و عذر کرد پس چون بابک از خوردن فارغ گشت
سهیل آهنگر بیاورد و گفت پای مبارک در از کن که عذر گناه خویش خواهم پس بند بر پای او نهاد و مترو انشین فرستاد انشین
او را بنعداد و نزد معتصم فرستاد معتصم بفرمود تا دست و پای بابک ببریدند بابک در انحال دست در خون زد و بر روی
خود مالید معتصم گفت چرا چنین کردی گفت چون خون از تن بسیار زود برود و رنگ زرد شود ازان روی خود را سرخ
کردم که گفتندی از بیم هلاک ویش زرد شد پس او را بردار کردند و کان ذلک فی رمضان سال دو صد و بیست و سه هجری گویند
بابک در ایام تسلط خویش هزار هزار مسلمان کشته بود یکی از اجلاد انش اسیر شد بابک چند هزار کس کشته باشد گفت او را چند جلاد بود

یکی از آنها منم وسی هزار کشته ام بزرجمهر بن بختگان مردی از اکابر حکما است پانزده ساله بود وزارت یافت آورده اند که
نوشیروان شبی بخواب دید که پیش تخت او درختی بزرگ است هرگاه جام بدست گرفتی خوکی پدید آمدی و آنرا در کشیدی چون
بیدار شد از معبران تعبیر خواست ایشان عجز نمودند نوشیروان جمعی را بطلب معبری ماهر فرستاد و آزادسرو نامی بمرو رسید
نزد معلم رفت و گفت از علم تعبیر خبر داری گفت ندانم بزرجمهر کودک بود و پیش معلم میخواند از او سر در آگفت خواب را بازگوی
استاد با یک بروز و آزاد سرو بازآمد و خواب نوشیروان بگفت بزرجمهر گفت نگویم من این نکته جز نزد شاه ؛ بدانکه
بنشاندم پنگاه ؛ از او سر و او را با خود گرفت و پیش گشتری آورد نوشیروان از او تعبیر خواست بزرجمهر گفت خلوت کن چنان
کرد گفت در بوستان خداوند خلامیست که بایکی از المحرم بعمل ناشایسته قیام مینماید نوشیروان بخرم رفت و امر فرمود تا همه
کنیزکان برهنه شوند پس چنان کردند مصرع غلامی پدید آمد اندر میان ؛ پس ظاهر شد که او را دختر حاج از خانه پدر همراه آورده بود
و در لباس کنیزکان میداشت نوشیروان غلام را بازن بگشت و بزرجمهر را تربیت کرد و چون پانزده ساله شد وزارت
داد و بزرجمهر سالها وزیر بود و بآلاخر دین کسری بگذاشت و ملت عیسی گزید و خلق را بدان دعوت کردن گرفت و از بعثت محمدی صلی الله
علیه وسلم خبر داد و فرزندان و شاگردان را بقبول ملت اسلام وصیت کرد نوشیروان بمنجید و حبس فرمود و در حبس نابینا
شد و دران آوان نامه او بملک روم رسید کسی خواندن آن نتوانست نوشیروان از بزرجمهر چاره خواست بزرجمهر که نوز
باره ندانست تدبیری کرد و چه بگرمابه رفت و امر کرد تا طشتی پر از یخ بیاورند و اشکال حروف نامه را بر یخ برپشت او نوشتند
او حروف را ضبط میکرد و چون تمام شد ترجمه کرد و نوشیروان میخواند و او را اطلاق فرمود بزرجمهر نوشت آنکه بعهد خسرو پرویز در گذشت
و گویند که بفرمان نوشیروان به قتل رسید از سخنان بزرجمهر است که بزرگترین پادشاهان آن است که از و ایمن باشند و گناهکاران را
ترسان و قال اشدت بعد الرفق غیر الرفق بعد انشدت و گفت اگر بالای حیات چیزی بودی صحت بودی و اگر مثل
حیات چیزی بودی تونگری بودی و اگر بالای مرگ چیزی بودی قرض بودی و اگر مثل خیر بودی درویشی بودی او را گفتند که در
عالم چه چیز یافته که از آن خرم شده گفت قوت و قدرت بر مکافات آنکه با من احسان کرده باشد و گفت پنج چیز بقضاء و قدرت است
و سعی بنده در آن مفید نیست زن موافق خواستن و فرزندان آوردن و مال یافتن و موت و حیات و پنج چیز بجد و جهد حاصل شود علم
و ادب و شجاعت یافتن بهشت و رستن از دوزخ و پنج چیز مورونی است روی خوب و خوی خوش و همت بلند و سیری و سفلگی و پنج چیز
طبعی است وفا و مدارا و تواضع و سخاوت و راست گوئی و پنج چیز عادتی است رفتن و خفتن و جماع و بول و غایط کردن و نفس
نوشیروان حکما و موبدان را جمع آورد و گفت بقدر دانش خویش کلمه چند در مصالح پادشاه بگویید بزرجمهر گفت پادشاه را
دوازده چیز باید پرهیز از شهوت و صدق گفتار و مشورت با دانایان و اکرام با علما و تفحص زندانیان و تعهد بازاریان و تادیب
رعایا و جمع آلات حرب و اکرام اولاد و اقارب و ارسال جواسیس و تفقد وزرا و خیل و حشم نوشیروان از جای درآمد و گفت
این علم آب زر بنویسند که جامع سیاسات ملکیست نوشیروان او را گفت حلم چیست گفت بلخ خوان اخلاق حلم را اگر بگرداند ملح
میشود چنانچه هیچ طعام بی ملح مزه ندهد و هیچ خلق بی حلم نیک ننماید نوشیروان گفت شجاعت چیست گفت قوت دل گفت چرا قوت
دست نگفتی گفت اگر دل قوی نبود دست قوت نماند بزرجمهر گفته که از استاد پرسیدم که از خدا چه خواهم تا همه چیز خواسته باشم

گفت سه چیز تندرستی و توانگری و ایمنی گفتم در جوانی و پیری چکار بهتر است گفت در جوانی دانش آموختن و در پیری بکار بردن
گفتم از جوانان و پیران چه چیز بهتر است گفت از جوانان شرم و دلیری از پیران دانش و آهستگی گفتم بهتر چه باشد گفت نگه نیک از بد
بداند و کار بکاردان و هر گفتم سخی ترین مردم کیست گفت آنکه به بخشد و شاد شود گفتم نیکی کردن بهتر یا از بدی دور بودن گفت از بدی دور
بودن سر همه نیکوئیهاست گفتم از زندگانی کدام ساعت ضایع تر گفت آنرا مانیکه بجای کسی نیکی تواند کرد و نکند گفتم کدام چیز است که آنرا
بجویند و کسی جمله گی نیابد گفت آن چهار چیز است تندرستی و راستی و شادی و دوست مخلص گفتم کدام راست است که نزدیک مردم خوار
نماید گفت عرض هنر خود گفتم از دوست ناشایسته چگونه باید برید گفت بسه چیز بدیدنش نرفتن و حالش نه پرسیدن و از و آرزو ها نداشتن
گفتم کارها بکوشش است و یا بقضا گفت کوشش قضا را سبب است گفتم بهتر از زندگانی چیست گفت فراغت و امن گفتم بدتر از مرگ
چیست گفت درویشی و بیم گفتم چکنم تا بطبیب حاجت نباشد گفت کم خور و کم گو و خواب باندازه کن و خود را بهر کس میالا گفتم از
مردم کدام عاقل است گفت کم گوی و بسیار دان گفتم دل از چه خیزد گفت از نیاز گفتم نیاز از چه خیزد گفت از کاهلی گفتم کم رنج تر کیست
گفت آنکه تنها تر گفتم تنها تر کیست گفت آنکه پر عیال تر گفتم که چه چیز است که جمعیت را ببرد گفت طمع گفتم درین جهان چه بدتر
گفت تندی از بادشاهان و بخیلی از توانگران گفتم بادشاه را بیشتر بچه چیز حاجت افتد گفت بمردم دانا و گفتم در بیجهان که بیکار تر
گفت آنکه نادان تر گفتم عبادت چند بهره است گفت سه یکی بهره تن عمل کردن و بهره زبان ذکر کردن و بهره دل فکر کردن
گفتم نیکوئی با که باید کرد گفت با عاقل و خداوند حسب گفتم چکنم تا زندگانی بسلامت بگذرد گفت پرهیز کن از استخفاف کردن
بر بادشاه وقت و علمای دین و دوست صادق گفتم نیکوئی با که نباید کرد گفت با ابله و بدگوی و بدفعل گفتم چه چیز است که زندگانی
بآن آسان تواند گفت پرهیزگاری و بردباری و لی طمعی گفتم چکنم تا مردم مرا دوست دارند گفت در معامله ستم مکن و دروغ مگوی
و بزبان کسی را بر نجان گفتم چه چیز است اگر چه نخورده اند تن را سود دارد گفت جامه نرم و دیدار نیکو و صحبت نیکان و نیکی دیدن از دوستان
و گرما به معتدل و بوی خوش گفتم هیچ هست که وقتی عیب شود گفت سخاوت که با منت باشد گفتم در نهان چه تدبیر گفت حق خویشتن
بگذاری و توشه آنجهان برداری بر رخ اسود مروزی مستجاب الدعوات بود و بعهد موسی علیه السلام وقتی قحط افتاد و موسی بدعا استسقا رفت
باران بنارید و ندا رسید که ای موسی نزد برخ رو موسی نزد او رفت مردی نحیف دید گفت دعا کن تا باران بارد برخ اسود روی بآسمان کرد
و گفت خدایا بهر چه باران بفرستی تا جهانیان از محنت بنجات بیابند در حال باران ببارید و وحی بموسی رسید که برخ نیکو بنده ایست و او را جز نیک
عیب نیست که نسیم سحر را بسیار دوست میدارد بر صیصا عابد بعد از مسیح علیه السلام و پیش از محمد صلی الله علیه وسلم بود گویند هفتاد
سال عبادت کرد و در آخر ابلیس بمکر و حیله از راه به برد و در کفر بمرد ابو عدی حاتم طائی اشهر اجواد است او را گفتند از خود
کریم تر می دیدی گفت بلی روزی در خانه غلامی یتیم فرود آمد م اودهه گوسفند داشت یکی را ببرد و بکشت و بپخت و نزد ما
آورد دل او را بخوردم و گفتم والله که این بسیار خوب غلام بیرون فت و یک یک گوسفند را میکشت و دل او را می پخت و
بهر من می آورد از ان آگاه نبودم چون بیرون آمدم که سوار شوم بر در خانه اش خون بسیار دیدم که ریخته است گفتم حیست گفتند
او همه گوسفندان خود را کشته او را ملامت کردم که چرا چنین کردی گفت سبحان الله ترا چیزی خوش آید و من مالک آن
باشم و دران بخیلی کنم پس حاتم را گفتند که تو دران معامله او را چه دادی گفت سه صد شتر و پانصد گوسفند گفتند پس تو کریم تر باشی

حکیم چون بجا رسید امیر منصور را معالجه آغاز نهاد و فائده ازان متربت نشد روزی نزد بادشاه آمد و گفت علاجی دیگر میکنم باید
که فلان اسپ و فلان اشتر را بمن بخشی و آن دو مرکب معروف بودند که در روزی چهل فرسنگ راه رفتندی بادشاه قبول کرد و محمد ذکریا
روز دیگر او را بحمامیکه در بیرون شهر بود برد و آن دو مرکب را ببرون برداشت و امر کرد که هیچکس از خدام حاضر نباشد و شربتیکه ساخته بود
بادشاه را بدو ساعت اخلاط را نضجی پدید آمد پس بیامد و ملک را سقط گفت که با فلان تو فرمودی تا مرا بستیدند و در کشتی افگندند اگر مکافات آن
از تو نکنم پسر ذکریا نباشم بادشاه خشمگین شد حکیم دید که اثری پدید آمد در دشنام افزود بادشاه از جا در آمد و بزانو به نشست حکیم کارد بکشید
و تشد و پیش کرد امیر از بیم جان و غایت خشم بر پای برخاست حکیم چون امیر را بر پای دید باز گشت و از حمام بیرون آمد با غلام
خویش سوار شد و راه هیجون گرفت و از آب بگذشت و تا مرو هیچ جا نایستاد و بادشاه چون برخاست غش کرد و چون بهوش آمد یکی را
آواز داد که طبیب کجاست گفتند برفت بادشاه تو انا از حمام بیرون آمد روز هفتم نامه حکیم در رسید و اسپ و اشتر باز آورده و در
نامه مسطور بود که چون هنگام علاج بی ادبی کرده بود صواب ندید که دیگر در خدمت بادشاه باشد لاجرم خود را بمرو رسانید بادشاه بهر حکیم
تشریف فرستاد و چند موضع در ری او را سیورغال داد ایضاً شخصی را منفد سفلی تبه شده بود هر چه خوردی قی کردی اطبا از معالجه عاجز آمدند
محمد ذکریا فرمود تا سه درم سیماب مجزوء بدهند از مجرای طبعی او بیرون آمد و مرض زایل گشت **ابو عثمان دمشقی** از افاضل زمان بوده و
کتب پیشینیان را خوب پیروی مینمود و بعد از حنین و پسر او ثابت بن قره کسی در فن طب مثل او نبوده و بلغت عربی و یونانی فصیح النقل
بوده از سخنان اوست هر گاه چشم سر بشهوت بینا شد چشم دل از دیدن نیکی و نیکوان کور گشت و کسیکه بچشم آز و آرزو در دنیا نگرد آزاد در
می بیند و کسیکه بچشم عقل در دنیا می بیند تر دیک میداند و گفت عقل سبب صفای نفس است و جهل باعث کدورت **ابو الخیر** بن بهام در طب
بجائی رسیده بود که او را المحمود الارض میگفتند و از خصوصیات آوان بوده که هر گاه او را فقیری طلب میداشت پیاده میرفت
و می گفت که این رفتن را کفارت درهای ملوک میسازم و اگر سلطان طلب نمودی سواره با حشم و خدم میرفت گویند که بادشاه عصر
اسلام بر و عرض کرد او را بنمود پشی محمد علیه السلام را در خواب دید که میگفت ای ابو الخیر مثل و کمال علم مسیح که منکر نبوت باشد
همان لحظه بر دست حضرت مسلمان شد چون از خواب بیدار شد اظهار اسلام نمود و فقه آموخت و قرآن حفظ کرد و اسلام
خود را نیکو گرداند **متی** بن یونس حکیم مترجم بقرآنی بود و کتب ارسطو را شرح کرده و از سخنان اوست که سعادت سه قسم است
نفسانی و بدنی و خارجی نفسانی عبارت از اخلاق ستوده و فضایل پسندیده و سیرت حسنه و سعادت بدنی کمال اعضا است که
کار آلت اند و خوبی تالیف و ترکیب است و سعادت خارجی ای بیرونی عبارت از حسن اکتساب دنیا و تحصیل آن و صرف آن
و نفقه آن در موضعیکه عقل و شرع تجویز کند این سعادت بالتمام در یک کس جمع نشود مگر بنادر **حکیم ابو نصر فارابی**
از اکمل حکمای اسلام و باتفاق جمهور معلم اول ارسطو ثانی ابو نصر فارابی است آورده اند که ابو نصر بدمشق رفت و در مجلس
سیف الدوله همدانی الی شام حاضر آمد و بایستاد سیف الدوله گفت بنشین گفت بجایه نشینم گفت جائیکه سزاوار تو بود فارابی
پیش رفت و بر مسند سیف الدوله در پهلوی او به نشست سیف الدوله بر نجید لیک از حلم سخنی نه گفت اما بزبان خاص از ندیمان
گفت این مرد رعایت ادب نکرده چون برون رود سزاوار هندفارابی گفت ای امیر تو خود مرا گفتی که جائیکه سزاوار تست بنشین
باینجه کردم مرا گناهی نیست سیف الدوله گفت این زبان تو چه دانی گفت من هفتاد زبان میدانم پس با علما که حاضر بودند مناظره کرد

و غالب آمد آنگاه مطربان در آمدند و ساز نواختن گرفتند فارابی بر هر یکی خطای گرفت سیف الدوله گفت تو این صنعت نیز دانی
گفت آری و از کیسهٔ خود چند پارچه چوب بیرون آورد و آنرا بر یکدیگر فصل کرد و سازی ساخت و بنواخت که اهل مجلس تمامی
بخندیدند پس اجزای او جدا کرد و ترکیبی دیگر ساخت و بنواخت که حاضران بگریستند پس دیگر بار جدا کرد و سازی دیگر ساخت و
بنواخت حاضران بخواب رفتند فارابی برکاسه بربط بنوشت که هذا عمل الفارابی فارابی برخاست و بیرون رفت و در راه بر دست
قطاع الطریقان زخم کرده به قتل رسید و گویند که در دمشق در گذشت و از سخنان اوست که تمام سعادت بمکارم اخلاق است
چنانکه تمامی درختان بوجود میوه و گفت کسیکه علم و اخلاق او را مهذب و پاکیزه نساز د نفس او در آخرت سعادت نخواهد یافت و
گفت کسیکه نفس خود را فوق رتبه داند نفس او از رسیدن بکمال خود باز میماند یعقوب بن اسحق کندی مهندسی ماهر بوده و گویند که
او یهودی یا نصرانی بود و مسلمان گشت از سخنان اوست گفت کسیکه بهترین اعضای خود را فاسد سازد مذموم است و اشرف
اعضاء دماغ است و از وست حس و حرکت و سایر افعال ستوده پس کسیکه استعمال مسکرات کند داخل میگرداند فساد را در دماغ خود
و هرگاه مستی پی در پی روی نماید دماغش بیمار و ضعیف شد آنگاه قوتیکه ممد افعال نفسانی ست از و دور میشود و گفت کسیکه مالک
نفس خود شد بر مملکت عظمی وارث میگردد و از موت مستغنی میشود و گفت که نظر در کتب حکمت نزدیک نفس ناطقه است و گفت که
فلاطون شهوت را بجوک تشبیه داده است و قوت غضبی را بسگ نسبت نموده است و قوت عقلی را بملک منسوب ساخته پس کسیکه
شهوت بر و غالب است خوکست و کسیکه خشم بر و تولیت سگ است و کسیکه قوت عقلی بر و غالب است فرشته است
و هرگاه هیکه فرشته باشد از روی مناسبت نزدیکست بحق تعالی از برای انکه چیزها نیکه بخدا نسبت میدهند و او سبحانه موصوف است
بآنها آن حکمت است که قدرت و عدل و خیر و کرم و احسان و فضل و انعام بخشش و غیر نیکوئیها باشند و انسان آنوقت صاحب
فضیلت و شرف میگردد که باین صفات متصف شود و این صفات حاصل شود و بر و غالب گردد پس ازین مقدمات معلوم شد
که عاقبت و بازگشت مردمان در میان عالم کون و فساد صفات است یعنی صفات رذیله بصفات حسنه مبدل شود و
گفت از نجبهت است که بعضی از قایلین تناسخ نفوس گفته اند که نفوس هر دو قسم اند یکی بلکه یعنی ناحیه که موصوف شده اند بصفات
مذکور که ایشان را دیگر رجوع به بدن نیست و از عذاب تعلق بدن بنجات و رستگاری یافته اند و قسم دوم نفس سالکیه و آن
نفسی اند که صفات مذکوره را ملکه خود نساخته اند مادام که ناقص اند متعلقات بدنی گرفتار اند تا کمال بهم رسانیده و فلاطون
گفته است که هرگاه نفوس عقلیه را قدرت و تمکین و تجرد بهم رسید همچنانکه قدمای فلاسفه میگویند که افلاک را پس بشیت مخود گذاشته
بعالم ربوبیت که آنجا مقام قرب بار بتعالی است عروج مینمایند و نیت اینچنین که هر نفسی که از بدن مفارقت کند همان ساعت بآن
محل میرود از برای آنکه در بعضی از نفوس بعد مفارقت از بدن چیزهای خسیس باقیست بعضی ازینها بر فلک عطارد صعود مینماید
و در انجا مدتی میباشد هرگاه که متقی و پاکیزه گردد بعالم عقل ترقی کند و در بزرگترین محل از آن قرار میابد و هیچ چیز از و پوشیده
نماند و واصل میگردد بنور الهی و قصور اشیا از قلیل و کثیر میکند همچون علم انسان نیک بذات خود و جمیع اشیا مکشوف او میگردد
پس در این هنگام فایض میگردد بر و آزمیده باقی چیزها از سیاست و تدبیر عقلی منلذذ میشود و بآنها بعقل و تدبیر آنها میکند
حکیم ابو الفرج بغدادی بود و میگفت که من از اولاد قونوس پسر خواهر جالینوس ام چون عیسی علیه السلام مبعوث شد

جالینوس پیر شده بود کتابتی بدست قونوس پیش مسیح فرستاد که ای طبیب نفوس دینی خدا بسیار است که مریض بحمت عوارض بدنی علاج نمیشود از خدمت طبیب و بآن رسیدن نمیتوانند فرستادم قونوس نزدیکی خود را بخدمت رسول با نفس او را بآداب نیوی معالجه کنی السلام قونوس چون بخدمت مسیح رسید رفته رفته از خواریان گشت و مسیح جالینوس نوشت کسیکه از علم صحیح خود از روی انصاف با نفس خود معامله او احتیاج طبیب ندارد دیگر در حفظ صحت بدنی و بعد مسافت مانع نفوس از نفوس **ابو جابر بن اسحق اسفزاری** حکیم متقی فیلسوف نمایان بود و از سخنان اوست که علم بحق تعالی باندک لفظی حاصل است و الفاظ بسیار دلیل است بر عدم علم و گفت مظلومیکه ظلم بتجویز نکند مستجاب الدعوات است و گفت در خوشحالی و شگفتگی مبالغه و افراط روا مدارید بدرستیکه این شیوه بیعقلان است همچنانکه کم گوئی از تکبر است **ابو علی هشیم** بعلوم ریاضی و معقولات دانا بود از سخنان اوست که انسان محمول است بر اینکه دور شود و از کسیکه نزدیکی او خواهد و نزدیک شود بکسیکه دوری جوید از و گفت موعظت و نصیحت حکما اگرچه اندک باشد منفعت او بسیار است **ابو علی مجوسی** ملت بود از سخنان اوست که عقل انیس است در غربت و گفت لذات عقلی شفای است که در دی لاحق آن نمیگردد و صحتی است که بیماری لازم آن نیست و گفت کسیکه علوم عقلی را بیاموزد و متخلق باخلاق و آداب انعلوم نشود جاهل حقایق علوم است و گفت هر حکمتی که زیاده بر حاجت خود بطلبد او اعلم و حکمت حاصل نمیشود و ذوق آن را نیافته است **ابو المنصور الحسین بن طاهر** عالم بود بریاضات و در طبقات شفا اختصاری کرد و در صنعت موسیقی ماهر بوده و در سن بست و دو سالگی در گذشت از سخنان اوست گفت که در آموزانیده مکر ممنوع و در گذشته لا ینفع در حال که موجود است در ان چه فکر و نیز حالرا استفاری نیست پس حاصل معنی آنکه خود را از فکر امور دنیوی باز داشته بخود پیاسی باید گذرانید **حکیم ابو القاسم عبد الرحمان نیشاپوری** بن ابو صادق در حکمت بمرتبه اعظم رسید خصوص در طب مهارتی کلی داشت و ملقب به بقراط ثانی است از سخنان اوست که طبیب حقیقی کسیست که معالجه نفس خود کند بفضایل و کمالات انسانی و به بلند مرتبت خود را در امور دنیای خسیسه بعد از ان فرود آید معالجه اجسام پس کسیکه معالجه نفس نکرده بمعالجه بدن مشغول شود بسفل اسافلین فرود آید وقتی او را ملک عهد بخدمت خواند نپذیرفت و گفت آنکه قناعت کند قابل خدمت ملوک نباشد و آنرا که باکراه بخدمت آرند از و نفعی نیابند ملک آن حدیث بشنید و از ان غرامت در گذشت **ابو الحیض بن ابو الحسن** در هند و سه دستگاهی عظیم داشت از سخنان اوست بهمت عالی و راست گوئی مرده بمطلوب خود میرسد یکدیگر و جد شاگردان خود را میگفت اصحاب صنعتها باشند تا و به معیشت از ان حاصل کنند و از سوال کنندگان نباشند که ایشان سیر نشوند هرگز **قاضی زین الدین عمر بن سنبهلان** ساوجی حکمت و شریعت باهم ترتیب داده و ترک قضای شهر نموده عزلت گزید از سخنان اوست کسیکه از خدا نترسد از همه کس میترسد و کسیکه از خدا ترسد از هیچ کس نمیترسد **ابو القیس حکیم** نوادر فلاسفه را از همه یاد میداشت او میگفت که بعضی از حکمای پیشین گفته اند مال بجهت بقای زندگانی محبوب است هرگاه قوت تمیز نفس سستی پیدا کرد توهم بقا در عالم فنا او را باعث طلب مال میشود و گفت تندرستی و تیزی قوت مطالب است و در طلاج نقصان مراتب امور عجب حیرت غالب و میگفت امیدواریم که حق تعالی ما را بخشد آن مقدار عقل که شناسم بآن نفس خود را و آن قدر ادب که مباشرت کنم بانی نوع خود را و آن مثابه کفاف که غنی سازد ما را از اکرام مردم مردم در ایام با و آنقدر شکر که مستحق شویم با و مزید نعمت را از پروردگار خود و آنقدر صبر که بکشیم بان تلخی روزگار را **بهاء الدین محمد حرمی** از حکمای وقت بود از

سخنان اوست کمال نفس ناطقه ادراک معقولات است وجمال او هیئت وصیقل آن موسیقی وهندسه است محمود حکیم از سخنان
اوست کیسکه متابعت وهم را در جمیع احوال خود خواهد همچو شنوائیست که از کر خبر برسد یا همچو گربست که گوش شنوا کند ابو ریحان
محمد بن احمد بیرونی از خیرون بلده ایست ورسند از سخنان اوست تکرار اخلاق حکما وعلما زنده میدارد وسنت راوی میراند
بدعتها را وسنتهای مصالحه ونیکو علامات خیرست وانچه لایق امروزست در آن روز حاضر وانچه بر لب فرداست بغرد آماده است
ابو الحسن العامری در تقسیم موجودات رساله لطیف میدارد از سخنان اوست فضایل مبدا چیز آنست وزوایل نبای شر
گفت خاموشی بهتر ازان ست که سخن بد گوئی وازان بد گردی وگفت اقدام بر عمل بعد از تانی وتامل بهتر است که بعد از اقدام
بر آن عمل خود را ازان باز داری وگفت بمشورت عقلها یک عقل بیشوند ابو الحسن بن هارون الحرامی حکیمی فیلسوف
وطبیبی ماهر بود از سخنان اوست که گفت مشورت نادانها غیر خود باید کرد وگفت مرد ترسناک رای را ضعیف میکند وگفت
بخیل به نهایت مطلب نمیرسد وگفت حریص میخواهد که استکمال کارها بغیر استکمال آلات اسباب کند سید امام زین الدین
بن حسن خرفانی اخبار علم طب وسایر علوم نمود واورا رساله ایست واز انجمله است که ای برادر من چیزست ترا وهرا که آرام
وسکون نموده وبا بین بنای فانی نفس را مطیع ساختی عقوبت غضبی وسعی که یکی ترا میکشد بسبعیت ودیگری بسوی بهیمه و
ددشوار گردیده اجابت نمودن قوت عاقله را که میرساند ترا به بهشت وبدرجه عالی پس بازی نخوری از دنیا ومغرور نشوی
بمباشرت لذات آن که فی الحقیقت همه آلام اند وچه آلام آیا نمیدانی که همه لذات دنیا به که خوردن چیزهای خوب و
شنا میدان مرغوب وپوشیدن لباس پر زینت وسوار شدن اسپان بیش قیمت وغالب شدن بر دشمنان بسی خشم و
ونکاح زنان وامثال آن انجمله نیست مگر طالب لذت بدنی واین احتیاجات که گذشت بنفسه خوب ولذیذ نیست ودر حقیقت
همه حاجات آلام اند پس لذات نیست که عالم جوع وتشنگی وتعب مسافت ورفتن راه بکشد واز گرما وسرما متاثر نشوند
وعیش وزندگانی را بالغضب مفرط مکدر نسازند وبتحقیق که من مصاحب شدم کسی را که چون گرسنه میشد صبر بسیار میفرمود
وچون طعام حاضر میساختند گرسنه میکرد ولعبد از آن میخورد ومیگفت که خداوندا تو مرا خلق کردی وتو مرا محتاج گردانیدی پس
بخش مرا انچه وعده کرده ابو الحسن محمد بن یوسف عامری در خراسان حکمت آموخت وبه بغداد رفت وکتب ارسطو را شرح نمود
از سخنان ابو الحسن است عاقل زیرک کسی ست که فارغ سازد ایام خود را از برای ادای انچیزیکه از برای آن مخلوق
شده ست وزیانکار کیست که همت او مصروف باشد بچیزیکه مشغول دارد او را چیزی مطلق وجمعیت آنست که در خود
از شهرت بقبی بگذاری مع کسیکه لاف بسیار میزند او فاسد میگرداند خلق خود را وگفت در صفت بار تعالی ظهور او مانع از
ادراک اوست مانند آفتاب که مانع دیدن آفتاب سوای شدت شعاع کثرت نور آن بنست ابو الفتح بستی حکیمی شاعر بوده و
از عهد ملوک سامانیه تا روزگار سلطان محمد بن محمود غزنوی زندگانی کرد از سخنان اوست که گفت هر کار را وقتی است
مقدر را برای انکار که در غیر آنوقت صورت نمی بندد پس در طلب چیزیکه مطلوب نست شتابی مکن که پخته شدن میوه
پیش از رسیدن ستوده نیست پس بشارت باد ترا که ریاض خاطر تو بنفرات سر سبز وشاداب ابو علی سینا وصفش
زیاده بر آفرین وثناست داد در تمام فنون ماهر وسر آمد روزگار خویش بود گویند که حکمای پیشین شرابی میخوردند

ابوعلی سینا ترک سنت ایشان کرد و شب و روز بمطالعه مشغول بودی و هرگاه خوابش غلبه میکرد و ضعف مزاج روی میداد
قدحی از شراب کشیدی و هرگاه در مسئله شبه روی نمودی وضو ساختی و دو رکعت نماز گذاردی و بخشوع و خضوع کشف آن از
درگاه ایزدی مسئلت نمودی منکشف گشتی و در شانزده سالگی تدریس پرداخت و کتاب مابعد الطبیعت را چهل بار بخواند و نفهمید
و مایوس شد و مطالعه آنرا ترک کرد روزی در بازار صحافی گفت کتابی بمن فروشیم ابوعلی رغبت نکرد صحاف گفت کتاب بسه
درم می ارزد و قیمتش چندان نیست ابوعلی بخرید و چون نیک نظر کرد کتابی دید از تصانیف فارابی در حل مشکلات مابعد الطبیعت
ابوعلی عظیم شاد شد و در آن فن نیز بی نظیر گشت وقتی امیر نوح بن منصور سلیمانی مریض شد ابوعلی را معالجه کرد و صله جزیل
یافت امیر امر کرد که ابواب کتبخانه را بر او مفتوح دارند ابوعلی بجد و جهد بمطالعه کتاب اشتغال نمود و فرو ماند و خست پس از چندی آتش در کتبخانها
تا همه بسوخت پنجه دانست متفرد شد و او را متهم داشتند بانکه در کتبخانه آتش زد تا در علم حکمت او را نظیر نباشد بالجمله در هژده سالگی کامل گشت و بخدمت اکثر ملوک
رسید و وزیر او گشت و جاها بتمازی حاسدان محبوس گشت و رهائی هم یافت گویند ابوعلی بجماع شهوی عظیم داشت بسبب آن مریض
شد و بقولنج مبتلا گشت و کار بجای رسید که در یکروز هشت بار حقنه کرد بالآخر همان مرض در گذشت واقعه او در چهار صد و
بیست و هشت هجری روز جمعه غره رمضان رویداد و در ماه صفر سنه سه صد و هفتاد و سه هجری متولد شد و از بوعلی سینا منقولست
که چون بزرگ شدم چنان دیدم که در ظلمتی رفتم پس برخاستم آمدم از مادرش حال پرسیدن گفت چون او را بزادم کسی نبود از
بیم گریه در زیر طشتی که پیش من نهاده بود او را نهان کردم پس بیرون آوردم از سخنان ابوعلی است گفت دوستان زمانه
چون شمع یک شبه اند دیگر روزه چون لاله و یک ساعت چون خواب و گذرنده چون آب و بر قند که بجهند نمانند و رعد اند که بگرند
و نپایند از وی پرسیدند که فلان کس چگونه است گفت که یک عیب ندارد و دیگر همه هنر گفتند آن کدام است گفت آنکه هیچ عیب
ندارد و نقلست که ابوعلی وقتی در سفری بموصل فرود آمد و اسپ را بر درختی بست و گاه پیش او ریخت و سفره پیش خود نهاد و
تا چیزی خورد روستائی خرسوار آنجا رسید الاغ فرود آمد و خر را در پهلوی اسپ ابوعلی بست تا در خوردن گاه شریک او
شود و خود در پیش نهاد و بر سفره نشست شیخ گفت خر را پهلوی اسپ ما مبند که همین دم لگد زند و دستش بشکند روستائی آن سخن نشنیده
انگاشت و با شیخ بنان خوردن مشغول گشت ناگاه اسپ لگدی زد روستائی گفت اسپ تو خر مرا لنگ کرد شیخ دم در کشید
و خود را لال ظاهر نمود روستائی او را کشان کشان نزد قاضی برد قاضی از حال سوال کرد شیخ همچنان خاموش بود قاضی بروستائی
گفت این مرد لال است بر وی چه دعوی میکنی روستائی گفت این لال نیست بلکه خود را لال ظاهر ساخته تا تاوان خر مرا ندهد پدر پدرش
ازین بامن سخن گفته قاضی گفت با تو چه سخن گفت گفت خر را پهلوی اسپ من مبند که لگد زند و دستش بشکند قاضی بخندید و بروستائی
گفت آفرین گفت مثل مشهورست که روستائی بگذرد و که بزبان خود اقرار کند گوئیا شیخ در مدت عمر از هیچکس چنان ملزم نشد که از
کناسی روزی در همدان با کوکبه و زارت میرفت کناسی را دید که بکار خود مشغول بود و میگفت فرو گرامی داشتم ای نفس از آنست
که آسان بگذرد بر دل جهانست + شیخ بخندید و گفت افتخار همین باشد که کناسی کهتر کناسان گفتند شغل خسیس خوردن به که بازیست
رئیس برون شیخ برو آفرین کرد و خاموش گشت وقتی در اصفهان فقها او را تکفیر کردند این رباعی را بایشان نوشت رباعی کفر
چون سهل ای گزاف آسان نبود + محکم تر ز ایمان من ایمان نبود + در هر چو من یکی و آن هم کافر + پس در همه دهر یک مسلمان نبود

وبعضی را گمان آنست که او بحشر و نشر اجسام قایل نبوده و این صحیح نیست چه در شفا و نجات بآن تصریح نموده و گفته بحسب آن تعلیم آن المعاد منه
ما هو معقول من الشرع والاسبیل الی اثباته الا من طریق الشریعة وتصدیق خبر النبوة وهو الذی البدن عند البعث و
ذات البدن وسروره معلوم لا یحتاج الی آن تعلم وقد بسطت الشریعة الحقیقة التی آناتها سیدنا ومولانا محمد صلی الله علیه وسلم حال السعادة
والشقاوة وان کان الاوهام منا تقصر عن التصور بهما الآن یعنی کفایت میکند انیکه تو بدانی بدرستیکه معاد از ان چیزیست که
بخبر معقول است از شرع ونیست راه مبسوی اثبات آن مگر از راه شریعت وتصدیق خبر نبوت و آنچیزیست برای بدن نزدیک
برانگیزانیدن وخراب شدن بدن وسرور او معلوم محتاج نیست بی آنکه بدلی بود بتحقیق که گشاده کردم من شریعت حقه را که آورد
بها سید ما محمد علیه والسلام بحال سعادت وشقاوت واگرچه بهست اوهام تا که قصور میکند از تصور آن هر دو الحال
هر دو ودیگران را قسم را از شیخ رسالة بنظر رسیده که عقاید شرع وایمان دریافت میشود وآن این است
بسم الله الرحمن الرحیم ✣ سپاس خداوند آسمان وزمین وستایش دهنده جان ودین ودرود بر پیغمبر گزین را محمد مصطفی
صلی الله علیه وسلم اما بعد وصیت میکنم که اینچند کلمه در تحقیق شرع میرود واز اغیار نامحرم دریغ دارند که مدتها از ظهور این کلمات
بحکم خطر محترز بودم که الامر ارمعو نهنا عن الاغیار واجب برحسب آنکه سخن آشنا بامرد بیگانه نوضع از سرار نزدیک جاهل خطا بود
چنانکه رسول علیه السلام فرموده لا تطرح الدر امام الکلاب آنا منع معانی از غافل نا شسته بود همچنین خاتم الانبیا بنی
علیه السلام فرمود یا علی علیه السلام اذا اقرب الناس الی خالقهم بانواع البر بالتقرب البر بانواع العقل تسبقهم وازبرای این توانست
گفت علی بما لو کشف الغطاء ما ازددت یقینا بهشت آراسته بانواع نعیم وبسلسبیل ادراک معقول است ودوزخ بعقاب واغلال و
اشغال جسمانی بود که در بهند هوا وحجاب خیال بنماند وبند خیال واشکال العلم زود تر برخیزد واز انچه بعمل زیرا که عمل حرکت
بدن است وعلم قوت روح چنانکه فرمود که قلیل العلم خیر من کثیر العمل ونیز فرمود که نیة المومن خیر من عمله بهره مند وبرخوردار
مباد انکس که این رساله را که بهر ودی وحبسی بیاموزد ویا بدید وهر که مخالف بود وسخن ما را خاین بود واز یهود قال من غشنی فلیس
منا والله بیننا وبین القوم الظالمین ربنا اشرح لی صدری ویسر لی امری واحلل عقدة من لسانی یفقهوا قولی فصل در
بیدا کردن حال ه ۶۵۰۰۴ وحقیقت کلام ربانی ومعجزه وتشریح بدن بدانکه ایزد تعالی آدمی را از دو چیز مختلف بیافرید
یکی جسم ویکی روح اول جسم را از اجتماع اخلاط وترکیب ارکان فراهم آورد یعنی آتش وباد وآب وخاک وقوت عقل
فعل بدو پیوندد واد آنکه بچشم را بیارست باعضا دست وپا وسر وصورت وحواس دیگر چیزها انگاه سه عضو شریف آدمی
برگزید در هریکی قوت روحی نهاد روح حیوانی را در دل روح طبعی را در جگر وروح نفسانی را در دماغ وهریکی را از نهاد
بیارست وبقوتهای روح حیوانی را بشهوت وغضبیت وروح نفسانی را بحس وخیال وروح طبعی را بقوت جاذبه وهاضمه
وواقعه بدانکه جاذبه قوتی بود که ماکول اکل را جذب کند وماسکه طعام را نگاهدارد وهاضمه هضم کند وواقعه انچه متصل بود
باندازد وروح نفسانی را بقوت تفکر وتذکر وحفظ نیز انا روح حیوانی وطبعی ونفسانی هر شرف وزوال اند وفنا پذیر وروح
انسانی را زوال وفنا نه وباقی بود وهمیشه بدانکه روح ناطقه وروح انسانی را جان بخوانند زیرا که جان جسمی لطیف است ونجارست
از لطافت آتش وباد اما روح انسانی قوت است الهی منبع علم وخیر وشر در آدمی بنفس ناطقه بود ومرکب وآلت جسمی است

لابد مرکب و آلت نگاه باید داشت و قوت باید داد بقدر حاجت تا در ناپاکی و هلاک میفتد و از کار باز نماند پس برای آنست
روح طبعی را دو جگر نهاد و او را قوتها داد تا از غذا مدد خواهد و مرکب را تربیت کند و طبیعت آنها باعتدال باعضا فرستد و با نهمه قوت
روح حیوانی نیز داد تا بقوت غضبی هر چه ناموافق خاطر باشد دور کند و بقوت شهوانی هر چه آن موافق طبیعت است نزدیک
میدارد و قوتهای حواس ظاهر پنج است اول سمع دوم بصر سوم شم چهارم ذوق پنجم لمس و قوتهای حواس باطن هم پنج است
متفکره و حافظه و متخیله دوم وهم و حس مشترک و هر چه بحواس ظاهر پیدا شود و بحس مشترک رساند که از ظاهر به باطن خبر کند و از باطن بظاهر
اثر کند و صورت پذیرد همه چیزها است تا آنچه متخیله را باید بدو رساند و آنچه عقل را باید بدو بدهد تا او را بدو فکرت و خزانه حافظه
مذخر گرداند تا بوقتیکه عقل را بکار آید قوت متفکره را از حافظه طلب کند و بذاکره رساند آنچه مطلوب و مقصود است پس معلوم
شد که در آدمی سه روح نهاده است و تفاوت آدمیان از غلبهٔ قوتهای این روح پدید آید آنرا که قوت روح طبعی غالب بود همه
بلقمه و حرص تعلق دارد کاروی کند و هر کرا روح حیوانی غالب افتد شهوت و غضب و حسد و حقد حریص بود و کار او کند و آنرا
که روح نفسانی غالب بود آنچه بعلم و خرد و فکر و تمیز تعلق دارد از و ظاهر شود بدانکه حواس ظاهر شاگردان حواس باطن اند و حواس
باطن شاگردان عقلند و عقل مهتر نیست که مدرک همه چیزهاست و قابل همه صورتها و هر علمی که به نفس انسان رسید و هر سعادتی
در و پدید آید تربیت عقل است و عقل همیشه روی به بالا دارد و از شرف نحضیض فرو نیاید امدادی داده است نفس را که
مصلحت عالم زیرین و احوال محسوسات را ترتیب کند و از عقل مکتسب خبر نیست پس شرف آدمی بدو چیز بود یکی نفس ناطقه
دوم بعقل مکتسب و هر دو از عالم علوی اند متصرف بدن نه ساکن به بدن و در حقیقت هر دو یکی اند اما تمیز در الفاظ و ترتیب
ظاهر شود چنانکه روح حیوانی در راست یکی حقیقت است لیکن بحسب هر وقتی اثری از آن قوت بعضوی معین ظاهر شود همچنین
دیگر پذیرد چون پذیرای صورت شود نور خوانند و چون شنوا شود سمع خوانند چون بچشیدن در محل بینی ظاهر شود شم
و چون پذیرای طعم شود ذوق خوانند و بحقیقت در قوت تمیز ظاهر آید و همچنان قوت ناطقه نیز باعتبارات
مختلفه نامهای دیگر پذیرد و نفس ناطقه جوهریست قایم بذات خود از لطافت جای نیازارد و موضع نمی پذیرد و
آنچه را در یابد بصیرت خوانند و چون در او راک رود و نهایت او راک طلب کند آنرا تفکر خوانند و چون بدرا از
نیک جدا کند تمیز خوانند و چون آن جدا کردن را قبول کند آنرا حفظ خوانند و چون بظهور نزدیک رسد
آنرا ذکر خوانند و چون ارادت کشف مجرد شود آنرا عزم و نیت خوانند و چون بزبان پیوندد آنرا قول
گویند و چون در عبارت آید آنرا کلام گویند و بیشتر آنمقدمه را نطق گویند و فضل عقل روی در عالم خود دارد
و ناظر مهتران خود است تا چه بدو رسانند که از آن واسطه مصلحت ظاهر و باطن پیدا شود و انتظار عقل را که بمدد
حاصل شود آنرا شوق همت خوانند و ارادت گویند که بروی حیرت و اضطراب روانیست قدرشناس علوم
است و دیدهٔ بصیرت داگرده است باختیار مداومت می طلبد و آن مداومت را شوق میخوانند و آنچه که بر بصیرت
او کشاده است و در حس بصر پوشیده آنرا عیب گویند و این عقل همیشه دیدهٔ علم از حدقهٔ بصیرت کشاده است
و ترتیب مدد از مهتران خود میطلبد و همیشه از عقل فعل فائدهٔ میشناسد تا قوت او بعقل کل دهد و محسوس او متلاشی شود

و حرکت و سکون او از شرع پاک شود باختصاص بامور واجب الوجود گردد امر الاول روح او را از خود مدد دهد و آنرا القدس خوانند
کما قال تعالی و ایدناه بروح القدس آنگاه خود را بدو نماید تا تمیز معلومات را دریابد زیرا که بر کل چون وقوف افتاد علوم اخر تبضمین حاصل آید
و این روزگار مهلت یابد کما قال النبی صلعم او بنی زنی فاحش تا دیتی و ایزد تعالی چنان یاد کرده که علمناه ارنا علما و روح القدس
که برتر ارواح است جبرئیل امین است نظیر خود پیوگرداند بدانکس که نظر بدو رسد وحی است و حرکت و سکون او را هم رنگ بهیئت دهد چنانکه
حق سبحانه تعالی فرموده صبغة ان و من احسن من الله صبغة و انچه از روح القدس بعقل پیوندد نبوت است و انچه از و بعقل ظاهر رسد رسالت است
و انچه نبی گوید دعوت است و انچه از دعوت پیدا شود شریعت است و قانون وی ملت است و قبول انجمله ایمان و ایمنش در یافتن وحی نبوت است
و روح القدس خود را بوی گشاده گرداند تا پاک دعائی و کم طمع و بیحقده و بیحسد گردد و هر چه کند از قوت روح القدس کند چنانچه در خبر است
اسلک ایمانا دنیا سر قلبی پس باین دلایل واضح روح القدس شریفترین ارواح است و همه ارواح تبع تقلیدی روح القدس و واسطهٔ او است
میان واجب الوجود و عقل اول و ایمان قوت نبی است که گشیدهٔ فیض قدسی است چنانچه صاحب الشریعة خبر داده که ایمان الایمان
و الحکمة ثمانیة و مدد القوت از روح القدس گشید چنانچه فرموده الی لاحد نفس الرحمن من قبل الیمن و روح القدس قوتیست الهی نه جوهر است
یقرص امریست ایردی الاله الخلق و الامر و کسانیکه روا ندارند که روح را اثر امر خوانند از برای آنکه از حقیقت بیخبر باشند و الا شرف
ازان بیشتر نیست که روح بامر ایزد تعالی مصاف ست چنانکه گفت قل الروح من امر ربی پس امر مطلق جز این نیست که نبی حقایق را
در راه شرع آورد و پس امر ایزدی ان قوی است که عقلش نفس کل خواند و سر عرش جبرئیل و او در شرف با جمله عقول و ارواح برابر است
و از راه مرتبه چنانکه حق سبحانه تعالی فرمود که یقوم الروح و الملایکة صفا و چون این مقدمات معلوم شد بباید دانست که نطق در باطن
حقایق بود بجود و بنوت و دعوت ما عقل انچه خواهد ارمغانی بجسم رساند و جسم آنرا بدست ذکر دهد تا آنرا بشکل و حروف آورد و بقول
پیوندد و تا سمع دریابد همچنین ۵۰ ب ۶ ت نیز خواهد تا امر را بر دلحق رساند قوت رسالت را اجازت دهد تا آنمعانی را بخیال آورد
و مجسم کند پس زبان دعوت بامت رساند لاجرم دعوت چون قول بنوت چون نطق و رسالت به بنوت شد و لکن رسالت بی نبوت
بود کما کان صلعم کنت بنیاد آدم بین الماء و الطین و بدانکه روح قدسی چون نطق است و رسالت چون سطح و نبوت
چون خط و دعوت چون جوهر و ملت چون جسم پس همچنین قدر ملت بنوت بود جسم عام و نقطهٔ خاص و جسم محبوس و معنی نامحسوس
قال الله تعالی لا تدرکه الابصار پس ابتدای همه چیزها نقطه ست و ابتدای همه کار روح القدس سلطنت نقطهٔ موجودات معلوم و
نفس قدسی بر معقولات ظاهر چنانکه حقتعالی فرمود هو الظاهر فوق عباده و این در وهم نماند زیرا که خیال و جبل و اشکال می افزاید
و ما در عقل نزدیکتر ازان ست که از مثال یقین وضع باشد چنانکه فرمود نحن اقرب الیه من حبل الورید و جای دیگر گفت و هو معلم انما کنتم صدا کم
همه چیزها محتاج فیض قدس ست و از همه فارغ نه بارواح متعلق است و نه باجسام مشغول چنانکه گفت لی مع الله وقت لا یسعنی فیه
و ملک مقرب و لا نبی المرسل و چون دانسته شد که قوت فیض قدس است بباید دانست که نبی کلان کلام یزدان ست از بر اکه قول بحرف
و صورت نتواند بود و آنرا لب و دندان و شش و لفظ و مخارج حروف نباید و انجمله در اسم بود و این در شان باریتعالی خطای عظیم بود
پس بباید دانست که اثبات قول ایزد تعالی از جانب کون محال بود پس کلام ایزدی کشف حالی بود که روح القدس کند

بوسیله عقل بروح وحی می رسد پس آنچه نطق مخبر است جمله عین کلام ایزد است حکم خود باطل کرد نام قدس بر وی افتاد نامش قرآن بود و آنچه گوید نیز حقیقت گوید بلکه باجازت امر گوید چنانکه فرموده است الرحمن علم القرآن و چون کشف نطق را مستغرق خود گرداند حقایق معنی محل نبی گیرد ولیکن هر کس را بران اطلاع نتواند بود که حواس بند ایشان باشد و از برای مصلحت خلق نبی را اجازت امد تا خیال و وهم را در کار آورد و آنچه که ادراک وهم بود بوهم سپارد و فیض را در عمل آورد و قوت قدسی را در کار کشد تا قوت متخیله را مجسم کند و آنرا بنماید تا معجزه باشد و آنچه عقلی باشد بخیال سپارد تا ذکر در وی متصرف گردد و آنرا در قول آورد تا کتاب گردد و آنرا مصاف کند که کتاب الله چنانکه یثبت الله و رفع الله پس آنچه در باید از روح معقول محض بود و آنچه می گوید محسوس باشد بترتیب خیال در وهم آراسته چنانکه گوید نحن معاشر الانبیاء و کلم الناس علی قدر عقولهم پس شرط انبیا آن است که معقولی را در محسوس تعبیه کنند و در قول آرند تا امت آن محسوسات را متابعت کنند و در وغیره امیدها بافزایند تا شرطها بکمال رسند تا قواعد و ناموس شرع و اساس عبودیت مختل نشود اما چون بعاقلی رسد و بعقل خویش ادراک کند داند که گفتهای نبی همه رموز است اگنده معقول و آنرا غذای روح الحمد لله بل اکثرهم لا یعقلون فصلی الله علی محمد خاتم النبیین و از اشعار ابو علی سینا است فرد جمیع الطب فی البیتین روحی وحس القول فی قصر الکلام ؛ فقل ان اکلت و بعد اکل ؛ بحسب فاسقنی فی الانهضام ؛ ولیس علی النفوس اشد هاهی من اول الطعام علی الطعام و شیخ شهاب الدین مقتول سهروردی در حکمت مشائیان و اشراقیان یگانه عصر و منحصر بوده و از کتب او مفهوم میشود که در اثنای سیر و سفر با جماعه صوفیه نیز ملاقات کرد و صحبت داشت و بعد ازان تفریط گزید و بریاضت و خلوت بکار نفس خود مشغول گشت تا آنگه رسید بجای که رسید و اکثر عبادتش گرسنگی و بیداری و فکر و تامل در عوالم الهی بود و قلیل التفات کثیر السکوت و مشغول بود و بغایت الغایت دوست میداشت و بعضی وی را منسوب ببیمیا داشته اند مؤلف تاریخ الحکما منکر اینمعنی است و صاحب هفت اقلیم از مردم حکایت میکند که روزی شیخ با جماعتی از دمشق بیرون آمد و برمه گوسفندرسید آنجماعه گوسفندی گرفتند و ده درم بتر کمان که صاحب گوسفندان بود دادند و او کودی را راضی نمیشد شیخ اصحاب را گفت شما بروید من او را خوشنود میسازم ایشان پیش رفتند شیخ او را بسخن داشت چون اصحاب از نظر غائب شدند شیخ نیز خواست که برود ترکمان در وی رخیت و دست شیخ را بگرفت و نمی گذاشت که برود ناگاه ملاحظه کرد که دست شیخ از شانه جدا شده بدست ترکمان بماند چون برفت ترکمان بتر رسید و دست وی را بینداخت و بگریخت شیخ دست خود را برداشت و بیاران پیوست و ذره دست او بجای دست شکسته جز قندیل چیزی نبود و در تاریخ امام باقی مینویسد که وی را بعضی فقهای عصر زندیق و ملحد گویند و او شافعی مذهب بود و بعضی او را صاحب مقامات و کرامات شناسند اما علمای ظاهر بقتل وی فتوی دادند و او را کشتند قتل او در پانصد و شانزده هجری بدست ملک ظاهر بن صلاح الدین بن یوسف بن ایوب واقع شده از سخنان اوست هرگاه نفس خود را از جانب امور ضروریه بدن معطوف گردانیدی خود را بمرتبه کمال علم رسانیدی و اکثر عنان توجه را از اشتغال نامتناهی باز نگاه داشتی بحقیق به بسیاری از فضایل رسیدی و گفت در کار آخرت بیشتر بدعا بخشوع و خضوع باید بود و بطلبند از خدا چیزیکه از شما جدا نشود و با شما باشد تا آنکه بمبدا خود واصل شوند و گفت سخن بکن پیش از فکر یعنی هرچه که خواهی بگوئی اول تامل کنی و بعد ازان بگوئی و گفت در شگفت مباش از حالات خود بدستیکه حقیقت قوت نامتناهی است و بر تو باد بقراءت قرآن چنانچه گویا نازل شده مگر در شان او پس این فصلها را در نفس خود جمع آر که از رستگاران گردی و گفت حقیقت یک آفتاب است که متعدد و منکر نبود متعدد مظاهر از دریچها و روزنها دشگافها و گفت اول شروع حکمت بر آمدن است

از دنیا و میانهٔ آن مشاهدهٔ انوار آلهی است و آخرش سفر چیز متناهی است و گفت صاحب مروت ننگ و ناموسی است اگر بساند سخن حق را
بکسی پس آنرا بصورت صدق و راستی می آراید و اگر وعده کند البته از انجا میگرداند و بجای آرد و گفت ترا این علوم حکمت بیدار میسازد از خواب غفلت
و تو مخلوق نشدی از برای آنکه در مملکه فرو روی و اقتصاف سوای مسکین بترک دشمنان خود و صعود کن السباطه و نسین امید است که نه بینی پروردگار خود را
براه راست و گفت باید که امروز تو بهتر از دیروز تو باشد والا تو از زیان کارانی و خوشحال و فرخناک مسارون خود را از انچه گران است بر تو مکافات او
و گفت صاحب عزم باش مدر ستیکه عزم مردان محرک ایشان است و گفت نیکو رفیق از گرسنگی و بیداری کم قوای شیطانی و حیوانی را ضعیف میسازند و گفت
فقیر تا زیادهٔ خدا است که بآن میراند صدیق را بدرجات فاضله و عالیه و گفت اگر عبادت کند حق را از روی محبت و دوستی بهتر
از ان بدانست که بر و روی ترس و بیم بدرستیکه پرستش از روی ترس دین و ایمان است و گفت از برای خود کار را انجقیق هر که محتاج شد بشفیع
بیشک خواهد کشت و گفت شکر گفته نشد پروردگار را بچیزی دیگر از صبر و راضی نساخت او را چیزی همچو رضا حکیم ناصر المشهور بناصر
بن خسرو سید حسنی است یگانهٔ دهر بود و محبت تخلص میکرد بعضی او را موحد و عارف دانند و بعضی او را طبعی و دهری و قابل تناسخ میشناسند
و برخی گویند او بدو الله قائل بود آورده اند که شیخ ابو الحسن خرقانی روزی اصحاب خود را گفت فردا مردی چنین و چنان بدر خانقاه آید او را
اکرام کنند و اگر از علم سخنی گوید جوابش ندهند و زود منش آورید دیگر روز ناصر خسرو بدرگاه خانقاه شیخ رسید اصحاب بفرموده عمل کردند و او را نزد شیخ
آوردند شیخ او را اعزاز نمود و گفت خواهم که از ین قیل و قال مدگذرم و با اهل حال پناه برم شیخ گفت تو با من چگونه صحبت داری که سالها از سیر عقل
ناقص خود بوده ناصر خسرو گفت که اول ما خلق الله العقل و اقعست شیخ فرمود آن عقل انبیاست دلیری مکن که عقل ناقص تو
پور سیناست و دلیل بر ان قصیده ایست که دوش گفته و مطلع انست بیت بالای هفت طاق مقرنس دو گوهر اند کز کائنات
هرچه در و هست برتر اند ناصر خسرو از کرامات شیخ متحیر بماند و عظیم معتقد شد شیخ فرمود که سخنان تو بسیار بلند و فهمشده و علما را ظاهر
خراسان قصد تو دارند باید که خود را بگوشه رسانی ناصر از خراسان ببلخ رفت و از انجا بکوهستان بدخشان شتافت و مدتی گشت تا در گذشت
صاحب هفت اقلیم گوید که در وقت تحریر کتاب رساله از وی بنظر آمده که احوال خود را بالتمام در ان ذکر کرده که همیگوید ابو المعین ناصری خسرو
بن حارث بن علی بن حسین بن علی بن محمد بن موسی بن جعفر بن محمد بن علی بن حسین بن علی بن ابیطالب که در اوان طفولیت و سن تمیز بتحصیل کمالات
مشغول بودیم تا در نهٔ سالگی بحفظ قرآن مشرف شدم و بحصال دیگر لغت و صرف و نحو و عروض و قافیه و اشتقاق و مسائل حساب و مساحت بیاموختم
پس در نهٔ سال در نجوم و هیئت و هندسه و رمل ماهر گشتم و تتبع طرق مختلفه در بصره و روم و هند و یونان و بابل کردم پس بفقه و حدیث
پرداختم و نهٔ صد جلد در ان فن بدانستم و انچه می بایست از توریت و انجیل و زبور بیاد گرفتم تا کارم بجایی رسید که هیچ علمی نماند که ندانستم
و هیچ مشکلی نماند که نگشودم و بعد از چند وقت بوزارت مصر اتفاق افتاد با فقها انجا مباحثه کردم و از ایشان سبق بردم از راه حسد
مرا بکفر نسبت کردند و فتوی بقتلم دادند آگاه شدم تا برادرم سعید عم در میان نهادم و در شب تاریک متوجه بغداد شدم و التجا بملازمان
امیر المومنین القادر بالله آوردم و در خدمت او بوزارت رسیدم پس از مدتی مرا بدیار ملاحده فرستاد و تا از ایشان بیعت او ستانم
حاکم ملاحده طالب من بود چون ملاقات دست داد گفت نامت چیست گفتم ناصر گفت پسر خسرو علوی هستی گفتم او مردی حکیم است من از ان
باشم گفت ترا از علمای بایم پس کتابی حاضر ساخت گفت این از تصانیف ناصر خسرو است و درین دریا کسی از علما نمی نهد چون نیک نظر کردم
اکسیر عظیم بود از مصنفات من در منطق و درین اثنا شخصی از در در آمد و سلام کرد و نعره بر دو مدهوش شد چون نیک دیدم ناطوس مغربی بود

در بابل مرا تلمیذی میکرد چون بهوش آمد حاکم گفت مگر این شخص رامی شناسی گفت آری این ناصرخسرو است حاکم برخاست و دست مرا
ببوسید و گفت الحمدلله که طالب بمطلوب رسید پس جواب نامهٔ القادر بالله و اجازت مراجعت خواستم اباو امتناع نمود و نامهٔ قادر را پاره کرد
و تکلیف وزارت داد و مبالغه کرد ناچار متکب آن شدم و دائم الاوقات بران بودم که خود را یکبار کشم تا آنکه گریختیم بعد از چند روز
مرا یافته نزد او بردند گفت ای ناصر مرا تمنا بود که ترا در خواب بنیم اکنون که در بیداری یافتم ممکن نیست که جد گشته از من خلاصی یابی
پس بند بر پای من نهاد حاکم را پسری بود که در امدت شادی میکردی گفت چاره نیست از تصنیف کتابی که موافق ملت پدرم باشد
که استخلاص تو در ان می بینم چون چاره نبود کتابی تفسیر تصنیف کردم موافق رای ایشان و حق علیم و علام است که مذهب و اعتقاد من نخشان بود
آن خود سبب خلاص نشد و کتاب در آفاق منتشر گشت مرا بکفر و ردّه نسبت کردند حق گواه است که من بصحبت حاکم ملاحده راضی
نبودم برادرم سعید گفت چه سود که التجا بروحانیان بری پس در تفکر شدم و نزد حاکم رفتم و گفتم عمر من باخر رسید و مرا ضعف پیری
دریافته اگر نجاتم دهی و در عوض برادرم را بمن کنی هنر او ار بود او را رحم آمد و بند از من بگرفت من به تسخیر روحانیات پرداختم و حاکم را مرا نیض
گردانیدم مرا طلب نمود و از علاج پرسید گفتم در دمشق گیاهی است که دوای این مرض است من با برادر بروم و آنرا الشیا
اخذ کنم گفت نیکو باشد پس بچاره سوار بنگاهبانی همراه من کردند چون سیزده فرسنگ برفتم علمی از اعمال مریخ ظاهر ساختم که اژدها
باد و اب بسوختند چون خاطرم جمع شد با برادرم سعید و یکی از شاگردان به بنیشاپور آمدم و کفش خود را که پاره شده بود بگرفتم و بدوختم
کفش دوزی رفتم برادرم و شاگرد از حال آگاه نبودند ناگاه شور در بازار پدید آمد و برادرم تنها می آمد کفش دوز تعجیل بازار رفت
و باز آمد و بر سر دکش پارهٔ گوشت داشت گفتم این چه شور است و این کیفیت چیست گفت جوانی از شاگردان ناصرخسرو با فقیهی
بحث کرد و سخن ناصرخسرو را حجت آورد فقها او را پاره کردند و از گوشتش تبرک بردند من نیز فصیله بدست آوردم تا ثواب یابم
گفتم ای برادر کفشش مرا بده تا بروم چرا که در جائیکه نام خسرو برند خیر نیست پس عزم بدخشان کردم و نزد حاکم آنجا دو سال وزیر بودم بدخشان را
جای مبارک یافتم همه مسلمانان و دوستدار اهل بیت بودند مگر جمعی از فقهای متعصب که دعوی ایمان میکردند و بهرهٔ ازان نداشتند
هر دم بهتان در حق من میکردند متوهم شده بقریه بمکان از توابع بدخشان آمدم اهل آنجا بگرویدند مگر اندکی اندیشه کردم که مبادا
از ایشان بمن آسیبی رسد و به طلسماتی که واقع ملاقات ایشان باشد مشغول شدم و بست سال درین بسر بردم و حذر
عبادت کردم تا حالم بجائی رسید که بمبوی از طعام قانع شدم و بست و پنج روز یک نوبت طعام خوردم و الحال قریب بیکصد
و چهل سال از عمر من گذشته و عمرم بانجام رسیده که بمبوی از طعام قانع شدم و اهل کوتاه شده عقل بنقصان یافته و تقصیرات در عبادت
واقع شده ای برادر صبح روز جمعه دوازدهم ربیع الاول در بنیغار روح از بدنم مفارقت میکند با ایمان در ان زمان بایکه هیچ کس را خبر نکنی
تا وقتیکه مرا غسل دهی چون بمن مشغول گردی دو فقیر از علمای ری بامداد تو آیند متعرض ایشان مشو که ترا یاری دهند پس تو امامت کن
و بر من نماز گذار آنگاه مرا دفن کن بعد ازین در بنیغار مباش و کتاب مرا که در علم یونانیان است یا کتاب دیگر من که در سحریات ملاحده است
بسوز اگرچه مشهور شده اند و قانون اعظم را نزد پسر عم من منصور هدیه فرست و کتاب مرا که زاد المسلمین نام است پیش سید الحکما علی
بن اسد علوی فرست و کتاب دیگر مرا که در فقه است و دستور اعظم نامدار و بقیه نصیر بالله قاضی بدخشان بده و کتاب اشعار را بحکیم
شاه بن گیسو بمکانی و نانی موقوف برای تمام شد آنچه شاه ناصرخسرو هنگام وفات با برادرش گفته برادرش گوید دیگر رد

چون درگذشت انچه فرموده بود بعمل آوردم وانیکه درشیشه کرده بمن سپرده بود برد رغار بیاشیدم وبرفتم وباز گشتم درغار بستگی عظیم محکم شده بود گفتم ای ناصر لوئی که درهر چیز حیله چاره پدید آوردی چه حاصل که مرگ را چاره نکردی وانیواقعه در چهارصد وهشتاد ویک هجری رویداد فرود خداشدند وپیر شدند بوده ونبوده علاج مرگ نکردند احتیاج نبود چون احوال بعضی ازحکما ومشاهیر که پیش از اسلام وبعد آن بودند بقلم آمده تا بقیه از انجماعه درضمن خاتمهٔ هر اقلیم مرقوم است اکنون بذکر طبقهٔ سلاطین اشکانیان می پردازد پوشیده نماند که طبقهٔ سوم ملوک عجم اشکانیان اند وایشان را ملوک طوالیف نیز گویند اول الطایفه **اشک** بن کی دارا ابن کی داراب است واو اشکان لقب داشت واشکانیان باو منسوب اند چون اسکندر برابر آن دست یافت مملکت فارس را برادولاد ملوک فرس قسمت نمود ناحیه ازان باو رسید آسکان مستقل گشت وبعد از فوت اسکندر بر الطخش رومی که از بزرگان دولت اسکندری بود بعراق عرب وفارس استیلا داشت خروج کرد واورا بگرفت وبکشت وبتخت نشست وبهمین قدر از ملوک طوالیف خوشنود گشت که نام اورا بر بالای نام خود ننویسند والی روم از قتل الطخش آگاه شد وروی بایران نهاد اشکان باتفاق بادشاه دست حورد دیگر ملوک طوالیف بارد میان رزم کرد وظفر یافت وبعد ازو پسرش **اشک** بن اشکان بن دارا وبعد ازو پسرش **شاپور** که اورا شاپور بزرگ خوانند از پی یکدیگر بسلطنت رسیدند خسر آهن بر دجله از آثار شاپور بزرگ بوده وآن تا زمان نوشیروان بر دجله بود **ویس** و **رامین** عاشق ومعشوق درعهد او بودند وگویند که عیسیٰ بعهد او مبعوث گشت وبعد ازو پسرش **بلاس** بن بهرام او پس ازو پسرش **بلاس** بن بهرام بادشاه شدند ودرعهد بلاس جمعی از بنی اسرائیل بنابر معصیت بصورت بوزنه مسخ شدند وبعد از هفت روز هلاک شدند وپس ازو پسرش **هرمز** بن بلاس بن بهرام بحکومت نشست وبه قولی **نرسی** درعهد او مبعوث گشته گویند که هرمز در شکارگاه گبنی از نگاه داشت فرید ون یافت همه آنرا بر سپاه قسمت کرد وخود هیچ نگرفت وبعد ازو برادرش **اوس** بن بلاس ونزدجمعی بعد هرمز برادرش **نرسی** بن بلاس بادشاه شد واینهمه عادل وباذل بوده اند وبعد ازان **فیروز** بن هرمز بسلطنت نشست وظلم کرد در عایا اورا میل کشیدند وپسرش بلاس را بر تخت ننشاندند وبعد ازان **خسرو** بن بلاس بن نرسی بادشاه شد واو شهوت پرست بود چنانچه از نادر وخواهر درنگذشته وپس اندو **بلاش** بن بلاس بن فیروز بحکومت رسید وسمعون عابد بقولی صابر بوده وبعد ازو **اردوان** بن بلاس والی گشت ودر زمان او اردوان بن اشع که هم از ملوک طوالیف بود بر وخروج کرد واورا بکشت وبر مملکت استیلا یافت واردوان بن اشع واولادش را اشغانیان خوانند ودر شاهنامه داخل طبقهٔ اشکانیان اند ذکر **اشغانیان** ونسب اشغانیان فقر سنزرین کیکاوس بن کیقباد می پیوندد واول ایشان اردوان بن اشع که هم از ملوک طوالیف بود که خروج کرد اردوان بن بلاس را بکشت وبر مملکت استیلا یافت چنانچه گذشت ودر تاریخ جعفری مسطور است که در زمان وی تمامی ملوک طوالیف بت پرست بودند حقتعالی جبرئیل را برسالت ایشان فرستاد وبعد ازو خسرو بن اشع وبلاس بن اشع از پی یکدیگر بادشاه شدند وعیسیٰ بعهد بلاش بن اشع متولد شد واصح اقوالست وبعد ازو گودرز بن بلاش که اورا گودرز بزرگ گفتندی بادشاه شد وگفتند یحیی از بنی اسرائیل او خواست وپس ازو نرسی بن گودرز وپسرش **شرن** بن نرسی و **نرسی** از پی یکدیگر یازده سال بادشاهی کردند وبعد ازان **اردوان** بن نرسی بر تخت نشست واو آخرین ملوک طوالیف است آردشیر بابکان بر وخروج کرد واورا بقتل رسانید از سخنان اردوان است که من را نصیحت برای الفضیحة بالجمله دولت

ملوک طوایف سپری گشت **ذکر ساسانیان** که طبقهٔ چهارم اند از ملوک عجم و ایشان را اکاسره خوانند و آن طایفه بساسان بن بهمن بن اسفندیار منسوب اند و ساسان نامی دیگر داشت چون پدرش بهمن دختر خود همای را سلطنت داد ساسان برنجید و در دشتی گزید پس از ان هرکه نامش پرسیدی او نام خود را ساسان گفتی چه سان سان بزبان دری گدا باشد اول ساسانیان **اردشیر بابکان** است و او را ساسان الاصغر خوانند او بقولی بعد چهارصد سال و بروایتی پانصد سال و بقول مجمل بعد از دویست سال بعد از اسکندر ظاهر شد و نخستین گشتاسپ که بشهنشاه مخاطب گشت بادشاه عادل و عالم با ضابطه بوده و کارنامه و آداب بعد ازو از مصنفات اوست و بقولی لغت پازند از مخترعات اوست و آنرا اردشیر گفتندی و گفته اند که او اکثر ربع مسکون را بگرفت و عیسی در عهد او مبعوث گشت و ریسی نزد او فرستاد اردشیر دین عیسی ببندیرفت و از سخنان اردشیر است وقتیکه بادشاه رغبت کند بعدل خواهش کند رغبت اطاعت او کند ملک و بادشاه هیئت قائم نماند مگر باجماع مردم و کثرت و اجماع مردم موقوفست بر مال و گردآمدن مال موقوف بر عمارت رایادی ملک موقوفست بر عدل راقم حروف گوید اجماع بتوافق فاسق نیز میسر شود چنانچه انبیا را حاصل بود و رسم اردشیر چنین بود که هر روز مهرگان و هر روز نوروز بار عام دادی و پیش ازان چند روز منادی فرمودی که آن روز را نسازند هر کسیکه شغلی داشتی نساختی و حجت خود بدست آوردی بروز معهوده اردشیر قصد مردمان بگرفتی و یکیک بنگریستی و اگر آنجا کسی اردشیر تظلم کرده بودی از تخت فرود آمدی و بدو زانو نشستی و بموبد موبدان گفتی که اول داد او بده پس موبد بنگریستی اگرچه بجانب داد خواه بودی داد او بدادی و اگر دعوی باطل کرده بودی او را عقوبتی بزرگ کردی پس چون ازان دادرسی بپرداختی باو بر تخت سندی و تاج بر سر نهادی و بر زبان گفتی که از خود ابتدا کردم تا شما را طمع بریده شود و بر کسی ظلم نکنند و این رسم از عهد او تا آخر زمان دولت ساسانیان مستمر بود و دفتری پسر خود را دید که جامهٔ قیمتی پوشیده بود گفت ای پسر چنین جامه بسیار یافته می شود سلاطین را جامه باید که در هیچ خزانه نباشد پسر گفت آنجا مه چگونه است گفت نازش از نیکوکاریست و بودش از بردباری بعد ازو پسرش **شابور بن اردشیر** بادشاه شد و از سخنان اوست که لا عصمة الا بالتوفیق و لا الا بالنافذ و لا رأی الا بالوثوق و مانی نقاش در عهد او ظهور کرد شابور خواست که او را بقتل رساند مانی بهند بگریخت و بچین رفت و بعد ازو پسرش **هرمز** بادشاه شد و از سخنان اوست که بادشاه را چهار خصلت باید ذکاوت و سخاوت و شجاعت و صدق و گفت کسیکه مجانست کند با ملوک پس لازم ست او را صمت و نگاهداشتن آواز یعنی سخن با آهستگی گوید و اسرار نگاه دارد و مستعمل و قار کند و گفت هرکه در یک عیب باشد و آن مبغض مردمان باشد او را هیچ عیب نبود و بعد ازو **بهرام بن هرمز** بپادشاهی رسید و من کلام الاسرور الامع الامین و لا لذة الا مع العاقبة و بعهد او مانی نقاشش بایران آمد **بهرام** او را بگرفت و بکشت و بعد ازو پسرش **بهرام بن بهرام** که پدرش از غایت محبت او را بنام خود خواندی بادشاه شد و از سخنان اوست الدنیا فانیة و المال عاریة و بعد ازو پسرش **نرسی بن بهرام** بسلطنت نشست و از سخنان اوست الجود افضل الذخر و الصفح افضل العفو و المودة افضل القرابة و بعد و بال از و اگزید و پسر خود **هرمز** را بر تخت نشاند **هرمز بن نرسی** ملکی بلند همت و سخی بود دختر بادشاه کابل را بخواست و شبی خواست که خلوت کند دختر مانع آمد برنجید و کس نزد وزیر فرستاد پیغام داد که سزای آنکه نافرمانی بادشاه کند چیست وزیر در خانه نبود و پسرش جواب داد که چنین کسی واجب القتل **هرمز** از غایت خشم بقتل دختر فرمان داد و دیگر روز پشیمان شد و همان مسئله از وزیر پرسید وزیر گفت آن شخص مستوجب قتل است مگر آنکه زنی بایسته و اودک و یا مست ملک گفت سزای آنکه

خون بیگناهی را معاف گرداند چیست وزیر گفت او را باید کشت هرمز امر کرد که پسر وزیر را نقتل رسانند پسر را بپای دار بردند وزیر آنجا رسید گفت
ای پسر چکونیم با کسیکه در دنیا و آخرت طاقت مقاومت ندارم چه در دنیا بال هست و در آخرت حق بجانب اوست این حدیث بهرمز رسید
و او را بخواند در منزلش بمیرد و بعد از و پسرش شاپور ذوالاکناف بادشاه شد و او ملکی شجاع و قاهر و ضابط بود آورده اند که چون
پدرش هرمز از دنیا رفت رسید زنش حامله بود اعیان بموجب وصیتش تاج بر سرش آویختند و بعد زمانی اندک شاپور متولد شد و بسلطنت
موسوم گردید بزرگان عرب خصوص بنی عبد القیس خبر یافتند که در ملک فارس کودکی بگهواره بسلطنت موسوم است لاجرم طمع در ایران
کردند و فساد آغاز نهادند شاپور چون بچهارساله شد آثار رشد از و بظهور رسید از جمله آنکه وقتی از غوغای خلق بیدار شد و سبب پرسید گفتند
از دحام آمیدوروندهست برخیز گفت حصری دیگر بندند تا آیندگان جهتری باشند و روندگان بر حصری دیگر پس چون شانزده ساله شد
با چهار هزار سوار روی باعراب نهاد و جمعی از ایشان که بنجد و فارس رسیده بودند بشکست تا بحدود یمن تعاقب کرد بسیاری از اعراب بگشت
چون از کشتن ملول شد فرمود تا شاهای ایشان بسوراخ کنند و ریسمان در گردن کفنهای افگنند لاجرم او را ذوالاکناف خواندند بقلت
که چون شاپور در استیصال اعراب کوشید طایفه از بنی تمیم جلای وطن اختیار کردند و بگر نجستند عمر بن تمیم که از اعیان ایشان بود و صد
سال عمر داشت در قبیله بماند شاپور چون بر نشیمن بنی تمیم رسید جزا و کسی را ندید از حال باز پرسید گفت نفس خود را فدا کرده ام و از موافقت
اصحاب باز مانده ام اکنون اگر رضا دهی کلمه چند بعرض رسانم شاپور اجازت داد عمر گفت سبب این همه خونریزی از چیست گفت
ایشان در مملکت من فساد و خرابی بسیار کردند و مکافات بر طبیعت لازم است عمر گفت اکنون ایشان بسزای خود رسیدند
شاپور گفت از علما شنیده ام که روزی اعراب بر مملکت ما مستولی شوند از ایشان انتقام میرسانم عمر گفت بمجرد گمان خلقی کثیر را
چگونه توان کشت شاپور گفت اینگمان بلکه یقینی است عمر گفت بر تقدیر صواب آنست که ایشان را مراعات کنی یا چون استیلا
یابند پاداش آن بعمل آرند شاپور بشنید و از تعرض اعراب در گذشت و بعد از و اردشیر بن هرمز برادر شاپور ذوالاکناف بپادشاهی
و پس از و شاپور بن شاپور ذوالاکناف بسلطنت نشست از سخنان اوست و لیس شیء احسن من الجود و الشکر احسن منه بعد از و برادرش
بهرام بن شاپور ذوالاکناف بریاست رسید و بعد از و برادرزاده اش یزدجرد بن شاپور بسلطنت نشست و ظلم پیش گرفت
و گفت بلیته الزمان البحر و النار و السلطان و بعد از و اعیان عجم کسری را که از احفاد اردشیر بود بسلطنت برداشتند و بگذشت
که بهرام گور جانشین پدر شد منقول است که برادر خرد را هرمزد که تولد شدی بزودی در گذشتی چون بهرام آمد منجمان گفتند از
بادشاهی بزرگ شود لیکن باید که در عزبت نشو نما یابد لاجرم یزدجرد او را بنعمان بن امرالقیس ملک حیره سپرد و نعمان
او را بملک خود ببرد و معمار را که بهند بس مشهور بود از روم بخواند تا بهرام را دو قصر ساخت یکی را خورنق و دیگر را اسدبر نام نهاد خورنق
مغرب خورد نگاهداشت و سر بر را ازان باین نام خواندندی که مشتمل بر سه گنبد بود و آن عمارت صبح ارزق و هنگام استوار سفید و بعد ازان
زرد نمودی بالجمله بهرام گور در بلاد حیره بسن تمیز رسید و چون نعمان مملکت بگذاشت و در ویشی گرفت پسرش منذر بن نعمان
جانشین گشت و او تربیت بهرام پرداخت و چون یزدجرد در گذشت عظمای فرس که از ستمش بجان رسیده بودند گفتند نشاید
که پسر او را سلطنت دهیم که او نیز چون پدر ظلم کند چون پس کسری را بسلطنت نشاندند بهرام عزم تسخیر مملکت موروثی کرد منذر
بن نعمان پسر خود نعمان را با او روان ساخت بهرام چون بکسری نزدیک شد میان او و اکابر فرس معارضات اتفاق افتاد

بالآخر بران مقرر شد که تاج میان دو شیر گرسنه نهند تا هر آنکه برگیرد بادشاه باشد اسپهبد بسطام تاج را با شیران بمیدان آورد
بهرام بکبری گفت پیش رو و تاج برگیر گفت من صاحب تاجم و تو طالب آنی ترا باید که نخست با بنیکار قیام نمائی بهرام
پیش رفت و هر دو شیر را بگرز بکشت و تاج را برگرفت و بر سر نهاد اول کسیکه بیادشاه بدو سلام کرد کسری بود بهرام گور بن یزدجرد
بسلطنت نشست و او از اکابر سلاطین روزگار بوده و بصید گور شوقی تمام داشته ازان بهرام گورش خواندند بشفاعت نعمان بن
مندر از گناه ایرانیان بگذشت و بعدل و داد پرداخت نقل است دران آوان که ببلاد عرب بود روزی در شکار قصد آهو کرد آهو
بگرنخیت بهرام از پی براند و چون هوا گرم شد آهو را طاقت نماند بکنار قبیلهٔ طی رسید و بخیمهٔ قبضهٔ اعرابی در آمد قبضه او را بگرفت و بر سیمان
به بست بهرام در رسید و تیر و کمان نهاد و گفت شکار من اینجا آمده آنرا بمن ده قبضه گفت از مروی نباشد جانوری را که بمن پناه
آورده بدست تو بدهم تا بکشی بهرام در شتی آغاز نهاد قبضه گفت تا باین تیر که در کمانداری مرا بکشی این آهو ترا نرسد و چون
مرا بکشی مردم این قبیله جمع آیند و ترا بقصاص کشند بر جان خود رحم کن و از سفر بیمت درگذر و این اسپ تازی که بر در خیمه من
بسته هست در عوض آهو بگیر و باز گرد بهرام را این حمایت خوش آمد و باز گشت و چون بیادشاهی رسید قبضه را بخواند و در بیت المال
او را در عرب فخر الغزالان خواندند یعنی زنهار دهندهٔ آهو و بهرام گور اوّل کسی است که شعر بپارسی گفت و رزای بهرام از غایت
جود او تنگ آمدند و بعرض رسانیدند که قاعدهٔ دولت خزانه هست چون از مال تهی گردد اساس ملک پایدار نماند بهرام گفت
اگر دلهای آزادگان را بجود صید نکنم چگونه صید توانم کرد و آنچه میگویند من نیز میدانم و اگر مال جمع کنم سپاه متفرق شوند و اگر
و اگر سپاه جمع کنم مال نماند اکنون چاره چیست ایشان گفتند مال جمع کن و اگر صبح متفرق شوند و چون حاجت آید مال بر ایشان
عرض کنی شام حاضر آیند گفت بر این دعوی دلیلی هست گفتند آری در بنخانه هیچ مگس نیست بفرماتا طرفی پر عسل بیارایند
بهرام بفرمود تا چنان کردند مگس بسیار جمع آمدند بهرام گفت راست گفتند شب نزد من آیند که در بنکار اندیشه کنم ایشان
نزدا و رفتند بهرام بفرمود تا ظرفی پر عسل بیاورند هیچ مگس پیدا نشد بهرام گفت چون است که در بنوقت کسی هم نیاید
و ازین ظاهر شود که لشکر باشد که بسپاه حاجت افتد و هر چند مال بایشان عرض کنم جمع نشوند و زر منفعل شدند بهرام زیر درختی
خفته بود مرغی آواز برکشید بهرام او را به تیر بزد و گفت ما احسن حفظ الانسان بالطائر و الانسان اگر خاموشی گزیدی هلاک نگشتی
و در نیمینی در امثال آمده که ملک فارس و روم و چین و هند جمع آمدند و از حکمت سخن گفتند ملک فارس گفت هرگز نیا گفتن چیزی
پشیمان نشده ام ملک روم گفت بر دعوی آنچه بگفتم قادرترم از دانچه گفته ام ملک چین گفت هر سخنیکه بگفته ام مالک آنم چون من گفتم
او مالک من گشت ملک هند گفت عجب میدارم از کسیکه سخن بگوید که در گفتنش مضرت باشد و در ناگفتن منفعت گویند بهرام همیشه
بعیش و عشرت بسر بردی و چون آوازهٔ عیش او بمالک اطراف رسید قصد مملکتش کردند خاقان چین با دو صد و پنجاه هزار سوار
بمرو آمد و بگرفت اعیان مملکت بهرام را بحرب تحریص دادند در بگرفت پس با هفت هزار سوار از تخمگاه برون رفت و برادر خود
بزرسپ را بجانشینی بساخت و بآذربایجان رفت نرسی اطاعت خاقان کرد خاقان بخاطر جمعی تمام بجدود ری رسید و بعیش
پرداخت بهرام از آذربایجان متوجه ری شد و در شب تار چون بلای ناگهان بر خاقان زد خاقان که مست غرور بود
بهزیمت رفت و بالآخر گرفتار شده بقتل رسید بهرام مظفر و منصور باز گشت آورده اند که بهرام هوس سیر هند کرد تنها با آنجانب

شتافت و در دار الملک هند مقیم گشت و پیوسته بسیر و شکار می پرداخت هندوان از تیر اندازی او چابک سواری او
عجب نمودند و شمه از ان بملک خود باز گفتند دران ایام پیلی راه مسافران میگرفت و هر چند سپاه بدفع او می رفت
شهرم باز می آمد بهرام این حدیث بشنید و بجنگ فیل رفت و او را به تیر بکشت و سر او را از شمشیر جدا کرد و از بیشه
بیرون آورد ملک باحضار بهرام فرمان داد و حالش می پرسید بهرام گفت از اعیان فرسم و از بیم
بهرام تو پناه آورده ام ملک او را ندیم خویش ساخت و در خلال این احوال دشمنی قصد ملک کرد ملک
خواست که باج بپذیرد بهرام مانع آمد و ملک ابرزمگاه برد و مقابله عظیم کرد و ظفر یافت ملک دختر خود را
بهرام داد و خواست که ولیعهد کند بهرام گفت که مرا بملک تو حاجت نیست منم بهرام گور پس او دختر ملک هند
بایران باز گشت دختر بینی را که جانشین او بود برو فرستاد تا قسطنطنیه بگرفت و خود بمین رفت و استیلا یافت
مراجعت نمود و هفت منظر بنا نهاد و هر کدام از انها مخصوص بیکی از بنات ملوک بوده هفته یکشب بهر
منظر بسر بردی و عیش کردی تا آنکه روزی در شکار از پی گوری تاخت و در چاهی افتاده ناپدید شد مدتی آن چاه را
بکندند و از بهرام در ان اثری نیافتند فردوسی کمند صید بهرامی بیفگن جام جم در کش ❊ که من بیمودم این صحرا
نه بهرام است ولی گورش ❊ و بعد از و پسرش یزدجرد بن بهرام بسلطنت نشست و یزدجرد را دو پسر بود
فیروز و هرمز فیروز را بحکومت تیمروز فرستاد هرمز را که کهتر بود ولیعهد ساخت و بعد از و پسرش بهرام بن
یزدجرد بادشاه شد چون برادرش فیروز از قوت پدر آگاه شد نزد خوشنواز صاحب بلاد هیاطله رفت
خوشنواز سی هزار سوار با و روان کرد فیروز با مداد او بهرمز غالب آمد و بسلطنت رسید فیروز بن
یزدجرد بادشاه شد و سپاه هیاطله را باز گردانید گویند برادرش هرمز را بعهد خویش پایکی از امرا گفت روزی با تو
درمیان منم باید که بکسی نگوئی گفت میخواهم که برادر خود فیروز را به قتل رسانم امیر آن حدیث بفیروز گفت
فیروز بگریخت نزد خوشنواز رفت پس چون بپادشاهی رسید بقتل آن امیر فرمان داد امیر گفت ای ملک
مرا بر تو حقی است عظیم چه اگر خبر نمیکردم بقتل میرسیدی فیروز گفت ترا بسبب همان بقتل میرسانم چه تو راز
برادرم که با تو احسان کرده بود فاش کردی هر آمینه برادر نیز فاش دشمنی او را بقتل رسانید و
چون یک سال از سلطنت بگذشت قحط افتاد و هفت سال باران نبارید و در چیحون و جلنم نماند
و هیچ گیاه نروست فیروز خراج برعایا ببخشید و تو انگران را برعایت در وشان امر نمود
و مقرر کرد که در هر شهری کاریزی از گر سنگی بمیرد در عوض او یکی از اعیان را بقتل رسانند
از حسن تدبیرش دران مدت جز یک کس در تمام مملکت او از گرسنگی بمرد و بعد از هفت سال باران بارید
فیروز قصد بلاهیاطله و روم و خوشنواز کرد و از کفران نعمت نیندیشید خوشنواز نامه ما و نوشت
و حقوق خدمت خود برشمرد هیچ در نگرفت خوشنواز متحیر بماند یکی از سرهنگانش گفت
مرا دست و پای و سر در فلان موضع که ممر سپاه فیروز است اندازتا کار را و لبازم خوشنواز

چنان کرد فیروز چون بآن موضع رسید اورا که پیشتر در خدمت خوشتو از دیده بود بشناخت و از احوالش
پرسید سرهنگ گفت اگر قصد استیصال خوشتو از داری باید که از راه بیابان که نزدیک
برو تاختن بری و من دلیلم که از تظلم او بجان رسیده ام فیروز بگفتار او فریفته شد و راه بیابان
پیش گرفت و زرزار هر چند دران باب سخن گفتند در نگرفت و دران بیابان بی پایان آو از تشنگی و باد سموم
هلاک شدند فیروز با عده چند خلاصی یافت و از خوشتو از امان خواست خوشتو ارا و را امان داد
و مناری در میان مملکت خود بنا نهاد و او را سوگند داد که از ان منار در نگذارد حکایتی موافق این واقعه
امیر خان تهوکیه امیر دکنیان بارام حروف سرگذشت خویش مے گفت که جالوجی بهوسله
از ناگ پور که نشیمن او بود بر سکر او از انقیاد باجی راؤ که در پونا استقامت مے داشت لشکر کشید
لشکر راؤ با و رزم کرد و ظفر یافت جالوجی بگریخت لشکر او با سی هزار سوار بتعاقبش بر داخت جالوجی
منهزم خود را در بیشه عظیم افگند لشکر او از راه جوانے نیز در پے او در بیشه شتافت اعیان
لشکر ممانعت کردند نه پذیرفت و پانزده روز براند جالوجی در سیر مسارعت کرد و چند کروه این سو
آن سو رفته بر انیکه جاسوسان او میدانستند از بیشه بیرون رفت لشکر او پنج روز دیگر در آن بیشه
بگمان آنکه بتعاقب جالوجی میرود براند باشکر او گفتم که کجا میروید گفت بتعاقب جالوجی میرویم گفتم
که آثارش پدید نیست نشنیدند و سه روز دیگر رفت و بجای رسید که از کثرت درختان عظیم آفتاب بنظر نمے آمد
و خیمه هاے که دران بیشه بکثرتی بود آنجا کمتر یافتند رنج تشنگی بر گرسنگے غالب آمد آن زمان رئیس
فوج مضطرب گشت از رهگذر که آمده بود عزیمت باز گشت نمود و در دو سه روز آن راه هم گم کرد و در آن
بیشه شش روز سرگردان گردید و آذوقه مطلق نماند و برگ درختان و گوشت اسپ و شتر غذا مقرر شده
و مرکوب از غایت ناتوانی فرو ماندند سواران پیاده شده قطع مسافت میکردند و نمیدانستند که کجا میروند
و بسیاری از لشکریانش تلف گشتند روسای لشکر از تدبیر آن عاجز شدند پنج روز دیگر از صبح تا شام
در آن بیشه پریشان حال براندند ناگاه بر ساحل دریاے که عبور ازان بجز کشتی میسر نبود رسیدند و هوش از
سر باختند که اکنون گذاره ازین دریا چگونه میشود بمشورت نشستند و از ما گفتند که شما مرد کهن سال
و آزموده کار و همراه باجی راؤ و دیگران بسیار واقعه دیده اید تدبیر چیست گفتم پیش ازین سخن نشنیدند گفتند که
اکنون ملامت سودے ندارد و بالفعل صلاح آن است که ساحل این دریا را نگذارند چه بالیقین این دریا باین شهرے
و یا موضعی آباد گذشته بود تا بتوسل ساحل بابدے برسیم نه پسندیدند و نه روز تمام در کمال بے برگی و ناتوانی
قطع مسافت کردند و روز دهم بدیهی مختصر رسیدند همچا با خود را دران دیها فگندند و غله انجا را بقیمت و غنیمت پسندیدند
و یک روز آنجا بیاسودند و سپاه را برسمشمردند ده هزار کس بشمار آمدند و آنموضع از توابع جالوجی بود او از مردم دیهه
تفحص احوال جالوجی کردند و گفتند که قریب یکماه میشود که جالوجی در فلان قلعه استقامت میدارد و انتها بالجمله فیروز

بیدار را املاک خود رسید دو دیگر بار کفران تعجب ورزید و با لشکر انبوه قصد خوشنواز کرد و موبدان هر چند او را نقض عهد منع کردند نشنید پس
بموضع منار رسید و امر کرد تا سرب گداخته بران ریزند تا آن مهار بکناره شده پس آنرا بکند و برارا بهاکرد پیش پیش لشکر
میرود و گفت سوگند خورده بودم که ازین مناز در بگذرم خوشنواز از قصد او آگاه شد خندق عریض و عمیق عقب لشکر
خود بکند و آنرا بچوبهای ضعیف بپوشید و عهدنامه فیروز را برنیزه کرد و روی برزمگاه نهاد و بجنگ روی از معرکه برتافت
و از راهی که میان خندق گذاشته بود بگذشت فیروز او را تعاقب نمود و با اعیان فرس در مغاک هلاک افتاد خوشنواز
بازگشت و غنیمت بسیار یافت دختر فیروز را بسیری برد چون خبر هلاک فیروز بسوخر که از اولاد منوچهر بود و فیروز او را
بلاش و قباد پسران خود در تخمگاه خویش گذاشته بود رسید با خوشنواز صلح کرد بلاش بن فیروز را بر تخت نشاند و قباد
بتبرستان گریخت و بعد از و قباد بن فیروز بر سلطنت نشست و چون ده سال از ملاش بگذشت مزدک ظهور کرد و دعوی
نبوت کرد قباد باو بگروید جهان بر و بشوریدا عیان مملک برادرش جاماسپ را جامه خواب پیچیده و قباد را حبس کرد
خواهرش بمملت مزدک از برادر کام حاصل کرده بود بهانه بزندان رفت و او را در جامه خواب پیچیده بیرون آورد
قباد بگریخت و بهیاطله رفت و از والی انجا مدد یافته دیگر بار بسلطنت نشست و پس از چندی مزدک را باستصواب
پسر خود نوشیروان بقتل رسانیدند و بعد از قباد پسرش نوشیروان عادل بر تخت نشست و کسری لقب او شد و بعد
از و هر که از اناث سلسلت نشستی او را کسری خواندندی ولادت محمد در سال چهلم از سلطنت او اتفاق افتاد و آنحضرت او را
دوم عراق و عجم و آذربایجان ششم سوم فارس و اهواز قسم چهارم عراق عرب تا سرحد روم و چون او پادشاه شد نخست بلاد بباطله بگشود
و بماوراءالنهر شد خاقان صلح کرد و نوشیروان بدشت قبچاق شتافت و حاکم آنجا را قهر کرد و روی ببلاد روم نهاد و با قیصر رزم
کرد و ظفر یافت و با نطاکیه رفت و طرح آن شهر در نظرش خوش آمد و بصورت آنشهر در عراق شهری بنا نهاد و رومیه نام کرد
و ایلچی بهند فرستاد ملک هند او را اطاعت نمود و در آخر عهد او سیف ذی الیزان از یمن بجد متش آمد و بمدد مستظهر گشته بیمن
و آن مملکت از دست مخالفان مستخلص ساخت و نوشته آن برمادر اهنهر و خراسان و طبرستان و جرجان و آذربایجان و
فارس و کرمان و بعضی از هند و جزیره موغان و عراقین و بحرین و تمامیه و سرحد روم و شام استیلا داشت و برو ایت صاحب
روضة الصفا و قیتکه نوشیروان مزدک را بکشت انوزاد را نوشیروان خواندند و چون این لفظ جدید الملوک نوشته است
و در زمان دولت نوشیروان کتاب کلیله و دمنه و شطرنج از هندوستان بایران آوردند و دیگر حضاب آسود که معروف بود
بخضاب هندی در آنوقت از هند بعجم آوردند و آن خضابی بود که چون بر موی سفید میمالیدند رنج موی را چنان سیاه میکرد که سوا
ازان نمیرفت در آخر ایام سلطنت نوشیروان اشغال هندی بسیال گویند از بلاد ترکستان در بلاد عراق ظاهر شد مردم که آوازش شنیدند
در نهایت حال ترسان شدند نوشیروان متعجب شده از موبدان پرسید که سبب ظهور سباع در بن سرزمین کدام چیز تواند بود
موبد گفت که از اخبار اولین بگوش من رسیده که چون در مملکتی ظلم بر عدل غالب آید سباع متوجه آن ممالک شوند نوشیروان منجمین
ظلم ظالمان افتاد و جماعه ظالمان را از قلمرو خویش بدست آورده بنزد رسانیدند و انائی با او تم میگفت که در عرب شغال نباشد و در عجم شغال نباشد او در عراق عجم شغال شد از آنش

عراق عجم خوانند نقلها آثار گویند پیش از انکه نوشیروان بعدل مشهور گردد در لباس بازرگانان بخانه مردی که بکرم معروف بود رفت با او
حالش آگاه کرد میزبان او را نشناخت لیکن بر عادت خویش تجدد منش پرداخت وقت رخصت نوشیروان گفت که بگوی تا بهر تو
چه تحفه تشم میزبان گفت قدری انگور گفت در باغ تو انگور بسیار ست چرا ازان نخوردی گفت پادشاه مردی غافل ست انگور بای
مارسیده واو هنوز کس تعین نکرده که عشر ستاند و من ناحق سلطان ترسانم انگور نخوردم چه اگر چنان کنم بد پاداشی کرده باشم نوشیروان
بگریست وگفت آن پادشاه غافل منم وبسبب دیانت تو از خواب غفلت بیدار شدم و از جمله حکایات عدالت او یکی آنست که حاکم
آذربایجان از پیرزنی که پاره زمین داشت خواست که بقصبت بستاند و داخل سرای خویش نماید پیرزن نفرو رخت حاکم ظلم بگرفت پیرزن بارگاه شد
نیافت دو سال برین بگذشت پیرزن رنج سفر کشید بدین آمد و چون بدرگاه نوشیروان رسید با خود گوی را در سرای حاکم
آذربایجان که چاکر نوشیروان ست نیگذاشتند درین سرای چگونه گذارند پس روز یکه بشکار رفته بود پیرزن راه نوشیروان گرفت و حال بار
گفت نوشیروان فراشی را گفت که پیرزن را بدیهه ببرد و مهتر ده را بگوی که تیمارش نیکو دارد و چون بشهر روم او را بشهر آورد
وغلامی معتمد را گفت که بآذربایجان برود بگوی که بطلب غلامی گرنخته آمده ام و از هرکس پرسد که در فلان پیرزنی بوده چه شد و آن
پاره زمین که داشت چه کرد با جمله غلام بآذربایجان رفت و حال معلوم کرده باز گشت و بعرض رسانید نوشیروان دیگر روز او را
بار داد و بزرگان گفت سخنی از شما میپرسم باید که براستی جواب دهید گفتند فرمان برداریم گفت امیر آذربایجان چه دستگاه دارد
گفتند چندین چندین نوشیروان گفت کسیکه اینهمه نعمت داشته باشد و ستم روا دارد مستوجب چیست گفتند مستوجب عقوبت است
نوشیروان گفت هم اکنون خواهم که پوست او را بر آورند و کوشش را بسگان دهند هفت روز منادی کنند که هرکه بعد ازین ستم کند با او چنین
کنم پس فراشش را چنین بفرمود تا پیرزن را حاضر ساخت و غلام را گفت باز گوی غلام حال باز گفت پس امیر آذربایجان را بدستوریکه
فرموده بود بقتل رسانید و این سیاستی که بود از وصادر گشت پس پیرزن را گفت آنرا که بر تو ستم کرده بود بسزا دادم و سزای او را
که بر زمین تو در آنجاست بتو بخشیدم آنگاه او را بنواخت و بآذربایجان فرستاد گفت که چرا باید که سرای بارستمگاران گشاده بود
و بر مظلومان بسته رعایا دهنده اند و لشکریان ستاننده واجب چنان بود که سرا بر دهندگان گشاده تر بود از ستانندگان اگر پیرزن
اینجا راه یافتی او را بشکار رفتن حاجت نبودی پس بفرمود تا سلسله بساختند و جرسها در آویختند چنانچه دست هفت ساله بدان
نرسد تا مظلومیکه بدرگاه آید او را بجا جب حاجت بنا شد سلسله بجنبانید جرسها باواز در آید و حال معلوم شود پس امر آنحال
پدیدند و خصمان جمع و راخوشنود ساختند روزی نوشیروان در دیوان مظالم نشسته بود ماری پدید آمد خواستند که آنرا
بکشند مانع آمد و گفت گمان من آنست که این بمظلوم ست چه اگر مظلوم نبودی مجمع حاضر نماندی پس امر کرد که تا از پی او روند مردم دیدند که مار
مار بسر چاهی رسید و بایستاد نوشیروان را خبر کردند امر کرد تا یکی بدرون چاه رفت ماری مرده دید که عقربی بر سر آن نشسته عقرب را بکشت و بیرون آمد
دیگر روز نوشیروان در دیوان نشسته همان مار بنماند و تخمی در دهان داشت در برابر نوشیروان بگذاشت و برفت نوشیروان گفت گمان من آن ست
که چون دشمن را بقتل رسانیدم بهر من تحفه آورده ست پس آن تخم را بکاشتند ریحان بروید و پیش ازان کس ریحان نبود نوشیروان آنرا شاپسیرم
نام نهاد و چون گفت زکام و وجع دماغ داشت باشتمال نمود شفا یافت گویند که چون نوشیروان ایوان مداین باتمام رسانید حکیمان مدارا بخواند
و گفت که این عمارت هیچ عیبی ندارد و بعد از ملاحظه تمام گفتند هیچ عیبی ندارد مگر نزدیک ایوان خانه محقر ست که دد و آن بیرون می آید و دیوار را

نیره میسازد نوشیروان گفت آنخانه از پیرزنی تست او را گفتم بهر بهائیکه خواهی اینخانه را بفروش رضا ندارد و گفت که من با ینخانه انس
گرفته ام و من همه عالم ترا توانم دید و تو انیقدر خانه نمی توانی دید متاثر شدم و هیچ نگفتم چون ایوان تمام شد باو پیغام دادم که این دو چرا میکنی
گفت چیزی میپزم شب خوان آراسته بهر او فرستادم و گفتم هر شب خیز خوانی بر تو فرستم آتش در کلبه خود میفروز گفت بسب خویش میخورد و نان کسے
نمیخورم و این کلبه مرا برقرار دارد که زینت ایوان تست و سواد و وحوش ایوان ترا از عین الکمال نگاهدارد و این سخن از و پسندیدم و بهمنشینی رضا
دادم گویند آن پیرزن گاوی لاغر داشت هر روز بصحرا برد و باز آوردی گاو از پیش ایوان آمد و رفت کردی پیرزن را گفتند که چنین مکن که
کرنگت ناموس سلطنت بست گفت شکست ناموس سلطنت ظلم است نه بعدل وقتی رسول قیصر نزد نوشیروان آمد چون طاق کسری را بدید بر تحسین و
گفت آفرین کرد و چون چشمش بر انجاج میدان پیش ایوان افتاد سبب آن باز پرسید گفتند پیرزنی اینجا مقام دارد و حال باز گفتند رسول
گفت اعوجاج بعدل به از استقامت بظلم ست بعهد نوشیروان مردی بویرانه در آمدیکی را دید که افتاده بود و سرش بریده و کاردی بر سینه اش
نهاده متحیر بماند همان زمان ملازمان شحنه در رسیدند و او را بگرفتند که کشنده توئی هر چند انکار نمود اسود نداشت دیگر روز او را بپای دار بردند
تا قبل رسانند جوانی از نظارگیان پیش آمد و گفت این شخص بیگناه ست و آنرا که در ویرانه افتاده بود من کشته ام شحنه او را حبس نمود و حال
نوشیروان باز گفت نوشیروان گفت اگر او یکی را کشته سبب حیات دیگری گشته باطلاقش فرمود گویند رسم ساسانیان آن بود هر که پیش
ایشان سخن نیکو گفتی و با که ایشان را تحسین کردی خزینه دار هزار درم بانعکس دادی روزی نوشیروان بشکار رفت و بر دیهی گذر کرد پیرزنی را که
بغور رسیده بود دید که درخت خرما میکاشت نوشیروان را عجب آمد از بهر آنکه دوازده سال می بایست که خرما بار آرد گفت اے پیر چندان خواهی
زیست که ثمر این بخوری پیر گفت کشته خود رویم کاریم خورند نوشیروان را خوش آمد گفت زه در دم خزینه هزار درم باو بسپرد پیرزن گفت اے
خداوند هیچ کس زود تر از بنده از خرما بر نخورده گفت چگونه گفت اگر خرما کشتے خداوند با هیچ سخن نگفتی و مر اصله ندادی نوشیروان را بعنایت خوش آمد گفت
زه خزینه دار دو هزار درم دیگر و ر دامن پیرزن مرسے هر روز بعهد نوشیروان بهار آمدی و گفتے سه سخن گویم اگر کسی هر سخنے را از آن
هزار دینار بخرد این حدیث بنوشیروان رسید او را بخواند و از ان سوال کرد مرد گفت اول آنکه در مردمان خیر نیست دوم آنکه ناچار با ایشان
باید بود سوم آنکه هرگاه چنین باشد موافقت با ایشان باید کرد بقدر حاجت نوشیروان بفرمود تا او را سه هزار درم بدهند مرد بپذیرفت و
گفت غرض من زر نبود بلکه میخواستم که بنگرم که کس حکمت را بمال میخرد یا نه تفاست که حکیمی از نوشیروان پرسید که ترا بعدل که همنوائی کرده ست گفت در
شکارگاهی پیاده را دیدم سگی میتاخت و پای بسگ بشکست و چون گامی چند برفت سواری رسید پیش لگدی زد و پای پیاده بشکست چون قدری
راه رفت پایش بسبوراخی فرو شد و مکافات یافت لاجرم متاثر شدم و عدل گزیدم مردی کوتاه قد نزد او آمد و تظلم نمود نوشیروان گفت
در رفع میگوید که کوتاه قد بخیل و ستمگر باشد پس چون تحقیق کردند چنان بود که گفت و لیکن کوتاه قامتی دیگر باید نوشیروان همان سخن بزبان
آورد مرد گفت ای ملک ز کوتاه قامتی من فریاد میخواهم که بر من ظلم کرده ست از من بزیاده کوتاه قدست نوشیروان بخندید و زر داد قیصر باو
نوشت که بقای بادشاهی تو در چیست گفت من هرگز کار بیهوده نفرمایم و هر همی که بآن امر کنم با تمام رسانم یکی بنوشیروان نوشت که بادشاه را
چند نیست و این ملوک را خواری عظیم بود نوشیروان در جواب نوشت که آنچه در خزانه ست حق مستحقان ست اگر با ایشان نرسانم عار بود گویند که
نوشیروان را گفتند چرا مردم بارگران را تواند برداشت و تحمل مصیبت گرانجان نتواند کرد گفت بهر آنکه بارگران را اعوانست و گرانی
مصائب را حبس بر روح او را گفتند خدا فلان دشمن ترا برداشت گفت هیچ نشنیدی که مرا خواهد گذاشت او را گفتند رشت باشد که کسی دو پیرے

چیزی آموز و گفت هر که داند که جهل و جاهلی زشت ترست در هر که عمر یکه باشد بیاموزد و از سخنان نوشیروان است که در ولایت متعلقه من اگر پلی ویران شود و در آن گوسفندی بران بگذرد و پای گوسفندی بسوراخی فرو رود مرا در قیامت از عهده آن بیرون باید آمد حکایت موقف آن سخن بیاورم آمد هنگام وفات عمر رضی الله عنه پسرش عبد الله بن عمر از عمر پرسید که ترا کی بینم گفت بایجهان گفت زود ترخواهم گفت شب سوم مرا خواهی دید در خواب عبد الله بعد از دوازده سال عمر را بخواب دید گفت ای پدر گفته بودی که در شب سوم مرا خواهی دید گفت دوازده سال بگذشت گفت مشغول دل بودم که در سواد عراق بعهد من پلی ویران شده بود گماشتگان چاره آن نکرده بودند گوسفندی را بران دست در سوراخی فرو شده بود تا حال جواب آن میدادم نوشیروان راست که گفت فاضل ترین بادشاهان از وزیر و فاضل ترین زنان از شوهر و بهترین اسپان از تازیانه و نیکو برین شمشیرها از صیقل بی نیاز بوند و ایضاً گفت آنکه مال ندارد آبرو ندارد آنکه فرزند سعادتمند ندارد روشنائی چشم ندارد آنکه برادر مطیع ندارد قوت بازو ندارد آنکه زن فرمان بند ندارد عیش و سرور ندارد و آنکه این هر چهار ندارد هیچ غم ندارد و گفت روز با بهر خوابست و روز را بهر شکار و روز باران بهر شراب خواران و روز آفتاب بهر یار و گذاردن مهمات ناتمام حروف گوید روزیکه ابر و تبر شیخ قطرات باران و هوا در غایت اعتدال بود و او رنگ زیب عالمگیر بادشاه گورکانیه که بغایت متقی و پرهیزگار بود از راه سرور و تفرج خاطر بآله ورد یخان که از ندیمان ظریف بود فرمود که امروز هوائی مد بجهان ست یعنی میخواران آر ورد یخان خدمت کرد و خاموش ماند پرسید متصل این احوال روزی بادشاه بشکار سوار شد آفتاب گرم گشت و هوا در غایت حرارت و زیدن گرفت مزاجها مکدر گشت آله رورد یخان خدمت کرد و عرض نمود که امرونهوای نیکجهان است عالم تبسم نمود القصه از سخنان نوشیروان ست که گفت چرا مردم از کاری پشیمانی برند که دیگری پشیمانی برده باشد و گفت چگونه خسید کسیکه بادشاه آشنا باشد و گفت چون زنده شمار و خود را کسی کم زندگانی او مراد نباشد و گفت پرهیز از کسی خود را دانا داند نادان باشد و گفت حق بگوی اگر چه تلخ باشد و گفت اگر خواهی که کسی راز تو ندانند بگوی و گفت مرگ بهتر که نیازمند همچو خودی باشی و گفت از گرسنگی مردن به که بنان دونان سیر شدن و نیز گفته اند که در گرسنگی مرده به که حاجت پیش کسی بردن و گفت رفیقه آن مباش که یافته نیابنده دهد و گفت اگر خواهی که مردم ترا نیک گویند نیکی ایشان گوی و گفت اگر خواهی که زیانت نباشد کوتاه دست باش گفت فاسق آنجهان جوی به از مار ساعی نیجهان جوی و من کلامه المک بالجند والجند بالمال والمال بالخراج والخراج بالعمارت والعمارت بالعدل العدل باصلاح الاعمال واصلاح الاعمال باستقامت الوزراء و راس کل تفقد الملک حاله و قال صلاح الرعیة بالفرس المجنود و قال ایام السرور کلمة البصر و ایام الحزن بکاء و یکون مشهورا و قال الاساس مثل العقل و الاحارس مثل العدل و قال اربعة قبایح وهی فی اربعة انجل فی الملوک الکذب فی القضات و الحسد فی العلماء و الوقاحت فی النساء و قال الرجس یاقوت اصغر علی زمرد احمر من لو لو احمر و از نصایح نوشیروان ست بخوانی عزه مشوند و از دوبیرو شناعر کینه مجوئید و کار ناکرده کرده شمارند و طاعت ناکرده کرده انگارید و کار امروز بفردا میفگنید و بر پدر و مادر نخندید به زندگانی اگر چه دراز بود یکروز دانید و از مردم کینه ور بترسید دست و دیوانه را پند مدهید و از مکر زنان ایمن نباشید و بر مرگ دشمنان غم مخورید و نان خود را بر سفره دیگران تناول نکنید و میان زنان و شوهر کینه منهید و از آموختن ننگ ندارید و خواهان مهمان کس نشوید و آزموده را میازمائید و با خداوندان دولت کینه ندارید و از بادشاهان پرهذر باشید و بمرگ دشمن شاد نشوید و تندرستی بهترین نعمتها دانید و در خبر ست دروغ فرمودند که مخورید و کم گویند گویند که چون نوشیروان در گذشت بموجب وصیت

پوشش در قلعه او بگردانیدند و ندا در دادند که هر کرا بر ما حقی باشد و یا جوری از من رسیده بود باید که حاضر شود و هیچ کس را نیافتند
بر دو دعوی کنند یکی از علما گوید در مجلس مامون عباسی حدیثی روایت کردند که چند ملک عادل در قبر متفرق نشوند و مامون گفت
خواهم که نوشیروان را به بینم که پادشاه عادل بود و رسول او را بعدل ستوده پس بدین رفت و خیمه اش بکشادند و او را نادر
دیدند خفته بر تخت و سه انگشتری در دست داشت و بر هر یکی پندی نوشته بود نخست آنکه با دوست و دشمن مدارا کن دوم آنکه
بمشورت در کاری شروع کن سوم آنکه رعایت رعیت را فرو نگذار نقل ست چون سیف ذی الیزن با جماعهٔ قلیل از
نوشیروان بمدد مستظهر شد گفت که با این طایفه اندک هزار مرد را نتوان شکست نوشیروان گفت کثیر الخطب نگفته
قلیل من الانار یعنی هیزم بسیار را اندک آتش کفایت میکند و قتی نوشیروان در شکار از سپاه جدا ماند تشنگی بر و غلبه کرد دیهی
رسید و بدر خانه شد و آب خواست زنی جمیله با کوزهٔ آب بیرون آمد نوشیروان آب بخورد و در دیگر بسته مفتون شد زن در خانه
در رفت و کاغذی بیاورد و بدست او داد نوشیروان بر خواند کلمهٔ چند نوشته دید از زجر ارباب زنا و عذاب
ایشان نوشیروان منفعل شد و باز گشت شوهر زن بخانه آمد و از حال مطلع شد ترسید و از ن دوری گزید چه دران
زمان رسم چنان بود زنی را که پادشاه خواهد دیگر را بر نزند مدتی دبرین قصه بگذشت خویشان زن آگاه شدند
و آن مرد را بگرفتند و نزد نوشیروان بردند و گفتند ای پادشاه عادل انیمرد نبیرهٔ ازما اجاره گرفته از بهر زراعت و مدتی آنرا
زراعت کرده اکنون معطل گذاشته ست نه زراعت میکند و نه میگذارد که آنرا دیگری دهیم تا زراعت کند نوشیروان شوهر
زن را گفت چرا زراعت نمیکنی گفت شنیده ام که شیری بآن سرزمین آمده و مرا با شیر طاقت مقاومت نیست لاجرم
زراعت از بیم آن شیر نمیتوانم کرد نوشیروان دریافت و گفت زمین تو قابل زراعت ست آنرا زراعت کن شیر آنجا نخواهد آمد
پس بفرمود تا ایشان را صله دادند و باز گردانیدند نوشیروان را گفتند درین شهر دو بازرگان اند دیوسته بشرب خمر
اشتغال دارند نوشیروان گفت اگر کسی را از ایشان رنجی بنا شد هر که خواهد مانند ایشان بسر برد نوشیروان را گفتند که با معدودی
چند آمد و شد میکنی مبادا از اعدا چشم زخمی رسد گفت نگاهبان پادشاهان عدل ست یکی بنوشیروان نوشت که فلان خازن تو صد
هزار درم از مال تو تصدق کرده در جواب نوشت که هر چه با هل استحقاق رسیده از ماست روزی در معرکه به درختی رسید
پیری از لشکریان را دید که سلاح افگنده بدر رخت بر آمده بود از غایت بیم میلرزید گفت من جنگ میکنم و تو اینجا ای
لشکری گفت اگر چنین نمیترسم هرگز با بن عمر نمیرسیدم نوشیروان بخندید و گناهش بخشید بعد از نوشیروان هرمز بادشاه شد
و مادر او دختر خاقان بوده و او در سیاست مبالغه بسیار کردی گویند در نه سال که بادشاه بود سیزده هزار کس از اکابر عجم
بگشت خلایق از و متفرق شدند و ملوک دیار قصد او میکردند قیصر با هشتاد هزار سوار مشغین و اهالی دشت خزر با آذربایجان و اعراب بکنار
فرات آمدند و خرابی بسیار کردند و شاه بن خاقان کر حال هرمز بود با سه صد هزار سوار از جیحون بگذشت و بیادعیش رسید بهرمز
در باب دفع مخالفان با قیه اکابر مشورت نمود گفتند قیصر روم ترسای متدین ست اگر آنچه نوشیروان از مملکت او گرفته باز گذارد
باز گردد و اهل خزر را کشودن مملکت مطلب نیست میخواهند که مالی چند از غنیمت اضافه مالهای خویش کنند اگر الهای آذربایجان
بهیئت اجماعی روی بدیشان نهند از بیم تلف مال که بدست آورده اند بدست باز گردند و اعراب با گرمسار دکنی مطیع تو باشند

پس دشمن ملک پسر خاقان ست که بطمع تسخیر ولایت ایران متوجه بدین صوب است هرمز بران رای عمل نمود و در دفع ساده شاه پسر خاقان
تدبیر خواست یکی از امرا گفت پدر من تدبیر این نیکو میداند هرمز پدر را و را بخواند پیری کهن سال بیامد و بنشست و گفت
نوشیروان بجراتکاری دختر خاقان که مادر خاقان است مرا بترکستان فرستاد خاقان از منجمان حال دختر باز پرسید گفتند
از بادشاه عجم او را پسری آید کوتاه قد فراخ چشم بزرگ سر و بعد از پدر بادشاه شود ملک این دیار قصد تسخیر مملکت او کنند و مرد
بلند بالا بزرگ پیشانی خعد موی پر گوشت روی پوسته ابرو گندم گون خشک اندام بدنشکل را بجرب او فرستند تا او را بکشد هرمز
در طلب مردی چنان ساعی شد و بالآخر بهرام چوبین را که از اولاد گرگین میلاد و ملک زادگان ری و سرآمد مبارزان عجم بود بدست
آورد و او را بجرب ساده شاه فرستاد بهرام چوبین با دوازده هزار سوار چیده و برگزیده از چهل ساله تا پنجاه ساله با ساده شاه رزمی عنیف
کرد و ظفر یافت ساده شاه را بالفعل رسانید و غنایم موفور بدست آورد و چند شتر بار از ان از نقود و ظروف بهرمز فرستاد و زیر
هرمز عرض نمود که بهرام محقری از غنایم بدرگاه فرستاد هرمز را این سخن مؤثر آمد و علی و مغربی که چرخه نامند و دو کدانی که در ان
ریسمان تنیده و پنبه و تخته می نهند جهت بهرام فرستاد بهرام غل در گردن کرد و چرخه و دو کدان پیش نهاد و بان هیئت سپاه را
بار داد و گفت خلعت ملک است دایره قبچی که کردم بهمین فرستاد اعیان سپاه آنصوب را سنگر شمردند و در مخالفت هرمز با بهرام اتفاق
کردند بهرام نام هرمز از خطبه بر افگندند و بنام پسرش خسرو پرویز سکه زدند هرمز بر پسر بدگمان شد خسرو تبریز رسید و بار من بگریخت و دختر
ملک آنجا شیرین را بخواست و بآذربایجان رفت هرمز بندوبه و بسطام خالان خسرو را حبس فرمود ایشان با تفاق جمعی از حبس
بیرون آمدند و هرمز را گرفته میل کشیدند خسرو بمدایین باز گشت و بر تخت نشست بهرام چوبین از خراسان روی بمدایین آورد در
کنار شط نهروان با خسرو پرویز روزی صعب کرد و ظفر یافت خسرو بمدایین گریخت و از انجا قصد روم کرد و بهرام چوبین در مدایین
بر تخت نشست و او را ازان چوبین گفتندی که بنهایت خشک آمده ام بود گویند چون بنیادی و دستها فرو گذاشتی پنجهای او از نوشیش
گذشتی و از جمله سخنان بهرام ست سردار سپاه را که به صفت از صفات حیوانات متصف باشد چون شیر قوی دل و چون پلنگ با
خصم ستیز و چون خروس شجاع که بجمیع خوارج خود حرب کنند و در حمله چون خوک که باز گشتن نداند و در غارت چون گرگ که
اگر از جایی نا امید شود بجانب دیگر شتابد و در برداشتن سلاح چون مور که اضعاف مضاعف وزن خود بردارد و در وفا چون
سگ و در صبر چون خر و در نگاهبانی چون کلنگ بالجمله چون خسرو بروم رسید قیصر او را گرامی داشت و دختر خود میریم را باو داد و
بعد چندی خسرو پرویز بمدد قیصر مستظهر شده با بهرام چوبین رزم کرد و ظفر یافت بهرام بچین گریخت خاقان او را معزز داشت و او
کارهای شگرف آنجا کرد. خاقان دختر خود را باو داد و با لشکری عظیم تسخیر ایران فرستاد خسرو شخصی برزین نام را برسالت نزد خاقان
فرستاد و برزین بچین مردی فلون نامی را بفریفت و نامه باو داد و گفت که نزد بهرام برو و بگوی که این را دختر خاقان فرستاد
و او را بقتل رسان فلون برفت و در حدود خراسان نامه بدست بهرام داد و او را بگارد ملاک کرد و این مازندکر خسرو بوده که برزین
تعلیم نموده بالجمله چون بهرام منهزم بچین افتاد خسرو پرویز بادشاه شد فقط پرویز مترادف مظفر ست خسرو لشکر قیصر را تحف و هدایا
باز گردانید و خسرو پرویز از سایر ملوک عجم بموری ملک کثرت خزاین ممتاز بوده و او هشت گنج داشت از انجمله گنج باد آورد ست که قیصر
در کشتیها کرده بجزیره میفرستاد باد از ایشان بموضعی افگند که گمانشتگان خود آنجا بودند خسرو آنرا گنج باد آورد نام نهاد فردوسی گوید

فرود گرگنج باد آورش خوانده امم ✣ در مخزن خاص شه رانده اند ✣ خسرو منتی هزار زین مرصع داشت و پنجاه هزار اسپ
در طویلهٔ او جو خوردندی و دوازده هزار شتر بارخانهٔ خاص او کشیدندی و نهصد و شصت فیل داشت و در زمان او بار این
فیل بچه آورد چون خسرو سوار شدی دو بیت کس با مجمر او در حوالی او رفتندی تا بوی خوش با او رسیدی و هزار سقا بر او
آب پاشیدندی و نعل اسپ خاص را از زر ساختی و میخ چوبین بران زدی تا زود تر بیفتادی و هر که یافتی بر گرفتی و کاسه داشت که چون
او را بر آب کردندی هر چند از ان بخوردی تمام نشدی و دستی از عاج داشت با پنج انگشت که چون او را فرزندی خواست متولد شد
آنرا در آب نهادندی منجم دران بنگریستی و چون فرزند تولد شدی انگشتان بهم برآمدی و منجم طالع گرفتی و قدری طلای دست افشار
مانند موم داشت هر چه خواستی ازان بساختی و دوازده هزار کنیزک در شبستان داشت و زنی چون شیرین در حرم سرای او بود که در نهد
بحسن و جمال او کس نبود روزی خسرو شیرین را گفت خوش چیزیست پادشاهی اگر همیشه بودی شیرین گفت اگر چنین بودی
ز از رسیدی بار بد که در موسیقی با وی مثل زدند مطرب خسرو بود وقتی غلامی با وی پسر و نادر مطربی ماهر شد خسرو را بغلام عنایتی عظیم پدید
بارید از غایت حسد غلام را بکشت خسرو بشنید بار بد را بخواند و بقتلش فرمان داد و گفت لذت من از نغمه تو بود و نه از غلام تو
او را بکشتی و نمی عیش مرا منغص ساختی بار بد گفت تو همه آنرا منغص میسازی خسرو آن سخن بشنید و از خونش در گذشت مهدی
عباسی از معتمدین مخلد بن انس بن مالک پرسید که ملوک فرس چگونه خوان کشیدندی گفت بنرخاله بر سر خوان خسرو آذرمندی که هزار
هزار درم خرج ان شدی گفت چگونه گفت بنرخاله از زر رنگ ازرق چشم بشیر میش پرورده بالیتی و از اینجا بار بلگلاب بشستندی به معطر
کردندی و تنور بچوبین بعود تافتندی و مشک و زعفران بران مالیدندی و چون بریان شدی بگارد و زرین آنرا پاره کردندی
و آنرا در طبق زرین کشیدندی و گوهر قیمتی سائیدندی و بران پاشیدندی پس آن کارد و طبق زرین و تنور سیمین بفراد او دادندی
دیگر روز از سر نو ساختندی گویند که خسرو مرض سل داشت و بزخاله چنان دوای او بود و وقتی غلامی طبق آس مجلس خسرو آورد و
دستش بلرزید و قدری در دامن خسرو ریخت خسرو برنجید و بقتلش فرمان داد غلام باز گشت و تمام طبق در کنارش ریخت خسرو
در خشم عظیم شد غلام گفت که ای خداوند با بنقدر که قطرهٔ دوسه اشک بر دامنت رسیده مستحق قتل نبودم اگر مرا باین قدر
جرمی بکشتندی ترا بظلم نسبت کردندی روا نداشتم که ولی نعمت من بظلم منسوب شود این بی ادبی از آن کردم که
تا گناه عظیم شود و نزد رقتل من ملامت نکنند خسرو گناهش ببخشید و او را از مقربان گردانید وقتی بسمع او رسانیدند که فلان
سپه سالار را مرغساد است خسرو گفت چاره چیست گفتند او را بند باید کرد خسرو برای ایشان آفرین کرد و
روز دیگر سپه سالار را منزلت بیفزود و آنانکه بحبس اشاره کرده بودند هنگام خلوت ازان سوال کرد گفت گفته بودند که
او را بند کنم خواستم که محکم ترین بندی برو نهم هیچ بند محکمتر از قید احسان ندیدم گفتم هر بند بعضوی معین است خواستم که بر دلش
بند نهم که سلطان اعضاست پس سلطان را باید که مثل خود مرا بند کند و وقتی یکی بتظلم نزد خسرو آمد که فلان عامل
تو ضیاع مرا غصب کرده خسرو گفت که چند سال است که دران تصرف میکنی گفت چهل سال گفت اگر بکیسال عامل من تصرف
کرده چه شد گفت تو چرا ملک به بهرام چوبین نگذاشتی خسرو برنجید و امر فرمود تا او را چند بزوند مظلوم گفت بیک مظلمه بدرگاه
آمدم و اکنون بدو مظلمه باز میگردم خسرو بخندید و او را بنواخت و امر فرمود تا ضیاع او را باز گذاشتند از سخنان خسرو پرویز است

که بزرگان را فرمان برتا خوردان فرمان تو برند باتجمله چون چهارده سال سلطنت خسرو بگذشت رومیان قیصر را با پسرش بناطوس بکشتند و هرقل را بر خود بادشاه ساختند پسر دیگر قیصر بخبر و پناه بر خسرو او را با سپاه عظیم بروم فرستاد و سپاه عجم تا قسطنطنیه برآمدند و در روم خرابی بسیار کردند و هرچند خواستند که رومیان پسر قیصر را بسلطنت بپذیرند قبول نکردند هرقل از خوف سپاه عجم تنگ آمد بخدای تعالی بنالید و سپاه پراگنده جمع آورد و با مخالفان رزم کرد و ظفر یافت و اشاره باین نصرت در قرآن مجید الم غلبت الروم فی ادنی الارض تا بضع سنین القصه چون سی و هفت سال از سلطنت خسرو بگذشت افعال حسنهٔ او با عمال سیئه مبدل گشت چه نامهٔ رسول علیه السلام را که با دنوشته بود پاره ساخت چنانچه در اخبار محمد علیه السلام گذشت ایزد تعالی پسرش شیرویه را بر او گماشت تا بقتلش رسانید و در زن پدر خود که شیرین نام داشت طمع کرد و در نهایات الحاح نمود شیرین بحیله خود را بدخمهٔ خسرو رسانید و آنجا خود را بخنجر هلاک کرد و باتجمله بعد از خسرو پسرش **شیرویه** بن خسرو بسلطنت نشست مادرش دختر قیصر بود و بعد از و پسرش **اردشیر** بن شیرویه پس از و بعد از یکسال و نیم **شهریار** حاکم سرحد روم او را بکشت و به بادشاهی نشست چون از خاندان ملک نبود عظمای فرس از متابعتش عار داشتند باتفاق یکدیگر او را بکشتند **جوان شیر** بن خسرو را که از کردیه خواهر بهرام چوبین متولد شده بود بسلطنت نشاندند او یک سال ملک راند و نماند و بعد از و **تووران دخت** بنت خسرو بسلطنت نشست و رسول علیه السلام فرمود فلاح نیابند قومی که والی ایشان زنی باشد و او در عهد خویش پلها و رباطها عمارت کرد و در زمان او رحلت فرمود و او یکسال و چهار ماه سلطنت کرد و درگذشت و بعد از و خواهرش **ازرمی دخت** بحکومت رسید و او زنی جمیله و عاقله بود پیوسته برای خود عمل کردی بعهد او فرخ زاد که از زمان خسرو پرویز مرو لای خراسان بود پسر خود رستم را بحکومت آذربایجان گذاشته بدین آمد آزرمی دخت را دید و عاشق شد و خواست که او را بخواهد آزرمی دخت گفت که بادشاهان را شوی کردن خار بود که فلان شب به قصر ای تا بکام رسی فرخ زاد شاد شد و در شب معهوده بپای قصر آمد آزرمی دخت پاسبانان را فرمود تا او را بقتل رسانیدند پس رستم بکین پدر لشکر بدین کشید و رزمی دخت را بقتل رسانید مدت ملکش چهار ماه و بعد از و کسری را که از احفاد آنوشیروان بود و بعد از و **فرخ زاد** بن خسرو چند ماه یکی بعد دیگری حکومت کردند و بعد از ویزدجرد شهریار بن خسرو پرویز که آخرین ملوک عجم ست بسلطنت نشست و تاریخ عجم را که از زمان جمشید بود بگذاشت و از عهد خود تاریخی جدید گرفت و آنرا اکنون که نقاویم مینویسند و رستم بن فرخ زاد که او را بر تخت نشانیده بود مدار المهام گشت و در عهد یزدجرد میان عرب و عجم محاربات اتفاق افتاد و آن از زمان خلافت عمر فاروق تا خلافت عثمان رضی بن عفان بوده باتجمله جرد از دست سپاه اسلام بخراسان گریخت و دختر انش شهربانو و گیهان بانو و غیره باسیری بدست اسلامیان افتادند شهربانو بنکاح امام حسین بن علی علیهما السلام و گیهان بانو بنکاح محمد ابن ابی بکر در آمد و بالآخر یزدجرد در آخر سال سی و یکم هجری در عهد خلافت عثمان رضی بدست آسیابانان در مرو کشته شد و روزگار ساسانیان بسر می گشت و مملکت ایران بتصرف اسلامیان در آمد ذکر ملوک بنی لخم که از متبعان ساسانیان بودند و بجزیره موصل حکومت کردند چون از اتفاقات احوال موصل درین نسخه بقلم نیامد که در تحت آن احوال ملوک

انجامی نوشت بنا بران بعد طبقه ساسانیان بطریق اجمال سطری چند مشتمل احوال ملوک آنجام قوم قلمی گردد پوشیده نماند
که ملوک بنی لخم را ملوک بنی نصر و ملوک خبره نیز خوانند و دول ایشان مالک بن فهم طمیت از احفاد کهلان بن سبا آورده اند
که در آن آوان که اشکانیان بر ابران سلطنت داشتند ایزد تعالی آل سبا را بسبیل عفو کرده پند یکه بطلیموس بسته بود بشکست
مالک بن فهم با جمعی از قبیله خود بگریخت و بحدود حیار رسید و با مداد قبیله آرد که دران نزدیکی قیام داشتند بران دیار استیلا یافت
و بعد از و برادرش عمر بن فهم و بعد از و خدیمه بن مالک بن ابرس یکی بعد دیگری بحکومت رسید و خدیمه مبروص بود از انرو
ابرص گفتندی و اندک زبان پیش از ظهور عیسی بوده و بحجر و ابرص معروف بود هرگز با کسی شراب نخوردی و گفتی ندیم من خرستارگان
نشایند لاجرم او را ندیم الفرقدین خواندندی چون مستقل گشت آوازه حسن عدی بن نصر بن ربیعه ازدی که از زرگان بنی ازد بود
بشنید و او را طلبداشت نصر قبول نکرد خدیمه بدیار او کشید نصر خواست که با او حرب کند مصلحیان درمیان آمدند و عدی را از خدیمه آورند خدیمه
او را شراب دادی فرمود از فاس خواهر خدیمه او را بدید و عاشق شد و بکام رسیده از و حامله گشت این سخن بخدیمه رسید عدی
مسموم شده بقبیله خود گریخت پدرش نصر در گذشته بود عدی ریاست یافت و درین اثنا زنی براو عاشق شد و شبی نزد او بخفتن
برادران زن آگاه شدند و عدی را در شکارگاه بکشتند از فاس خواهر خدیمه پسری آورد که در حسن و جمال مانند پدر
بود خدیمه او را عمر نام نهاد و پسر خواند چون بسن تمیز رسید خدیمه او را ولیعهد ساخت عمر بعد از خدیمه بحکومت رسید
و چون بعد او نصر نامداشت او را و اولاد او را ملوک بنی نصر خوانند با نجمله عمر بن عدی بن نصر ازدی
در انبار بادشاه شد و شهر خبره بنا نهاد و بزریا نام زنی که بر جزیره حکومت داشت لشکر کشید زریا از غیرت خود را بر هلاک کرد
عمر بر جزیره مستولی شد چه آن شهر بحسن و تدبیر قیصر بن سعد لخمی که ابن عم خدیمه بود مسخر گشت و قیصر اول کسی ست که غراره ساخت
و عمر بسیاری از قوابع جزیره بگشود و خبره تختگاه ساخت و در عهد او آردشیر بابکان خروج کرد و ملوک طوایف را بر انداخت
عمر بن عدی تا چهار متابعت آردشیر کرد و صد و بست سال ملک راند و بعد از و پسرش امرء القیس بن عمر بن عدی
بادشاه شد پس از و عمر ابن امرء القیس و بعد از و امرء القیس بن عمر بن امرء القیس بادشاه شده و بعد از و پسرش
نعمان اغور سلطنت یافت اعراب در ارباب حوز بنا خوانند یزدگرد پسر خود بهرام گور را با و سپرد و نعمان عمارت خورنق و سدیر بهرا و ساخت
و آن گذشت نقل ست که چون سی سال از سلطنت نعمان اغور گذشت روزی با وزیر خود عدی که دین عیسی داشت در کوشان خبره
خوان بیکرد و عدی گفت و ای که اعجاب قبوبه چه میگویند گفت که ما چون شما بودیم شما نیز بسی نگذرد که چون ما شوید نعمان ملک بگذاشت و دین عیسی
گزید و صومعه بنا نهاد و معتکف گشت و گفته اند که نعمان روزی بر خورنق نشسته بود و وزیر را گفت ازین نیکوتر موضعی در جهان هست وزیر گفت نه و لیکن
عیش نیست که باقی نخواهد بود گفت انچه باقیست چیست گفت بهشت نعمان متاثر شد و پلاس سیاه پوشید و پس ازان از و کسی
نشان نیافت بعد از انقطاع نعمان پسرش منذر بن نعمان بسلطنت نشست و او آن ست که بهرام گور بداد او بسلطنت رسید و بعد از و
اسود بن منذر و منذر بن منذر و نعمان بن اسود و ابو الیعفر بن علقمه از خویشان نعمان از پی یکدیگر بحکومت کردند و بعد از ایشان
منذر بن امرء القیس مشهور بابن ماء السما بحکومت یافت چه ماء السما لقب او و راست ز غایت حسن بان نامش خواندندی
و انی کرمزدگ ظهور کرد و در مملکت منذر نیز فساد خاست و حارث بن عمر بن حجر کندی بر و غالب آمد منذر بگریخت و در عهد نوشیروان بمعاونت او دیگر

با بسباشت رسید و بعد از و پسرش عمر بن منذر و قابوس بن منذر و منذر بن منذر بسلطنت کردند انگاه نعمان بن منذر بحکومت یافت و او آخرین ملوک خیره ست و شقایق نعمان باو منسوب ست گویند وقتی بسیر رفت و بمنزلی خورم رسید شقایق بسیار دید امر کرد که هر که شاخی از آن بچیند دستش ببرند لاجرم آنرا شقایق النعمان خوانند و گفته اند که نعمان بمعنی خون ست و شقایق النعمان که گویند آنرا در رسد خی بخون نسبت دهند بجهة نعمان با خسرو پرویز در مخالفت گشت خسرو سپاه را فرستاد تا او را بگرفتند خسرو در مداین او را بزیر پای پیل هلاک بردو بعد از و اباس بن قبیصه طائی بفرمان خسرو پرویز بحکومت خیره رسید و بعد از و اراد و ماهسان همدانی از امرای عجم ایالت خیره یافت و بعد از و پسی بگذشت که مملکت خیره بردست سپاه اسلام کشا و گشت و پس از و چندی منذر بن نعمان بن منذر که بغرور مشهور بود بفرمان یزدجرد شهریار بخیره آمد و استیلا یافت خالد بن ولید در بحر این با او مصاف داد و منذر در سنه دوازده از هجری بقتل رسید و دولت بنی نصر بسری گشت

شهر بست از عراق عجم در غایت لطافت و در هفته سه روز دکوردا نهاست آنشهر بمسرت و سروری پردازند و اثاث آنشهر تمام ملیح صحیح میباشند و باغات و نظرگاه و عمارات پرزیب در انخطه بسیار ست خصوصاً در نقب که از جاهای نیک برداشت و بسیار دارد از مردم قابل گاه و رنگاه هرات را بالنسبت بجهة انیز مقابل داشته اند اما هر یک را خصایصیست که دیگری را نیست اول آنکه یکطرف گاه و رنگاه نزدیک شهر ست و از سر پل تا آب چکان و تا سر پل نعمت آباد که ابتدای خیابان و گاه و رنگاه است تمام باغیست و دیگر آنکه گاه و رنگاه کوهست و سه طرف دیگر کشاده ست و ارتفاع آنموضع را با شهر هزار گز پیموده اند و گفته اند بر خلاف نقت که از یزد تا آنجا هزار فرسنگ ست در میان دو کوه رفیع واقع شده اما بکثرت عمارت و اهل نشین و باغات جهت آئین ترجیح بر گاه و رنگاه دارد و رود خانه در میان نقت واقع شده که اکثر وقت خشک ست که اگر آنرا آب بودی نقت را بر روی زمین شبه بنودی و دو محله هر دو طرف آن رود خانه اوقع ست که یکی را گرم سیر و دیگری را سرد سیر میگویند و تفاوت آب و هوا میان دو محله بمثابه آنیست که هر روعات محله گرم سیر و بیست روز از محله سرد سیر زود تر بحصول میپیوندد و دیگر اینکه آن شهر افشه داشته بهست و ایضاً از فواکه آنجا انار ست که دانه اش در غیرت در شاهوار ست پوشیده نماند که در یزد تا بکان که اول آن قوم اتابک سام ست که بنیابت دختران علاء الدوله دیلمی والی شده و او حلم بسیار داشت و سیاست اندک بنابران حکومت ببرادر خود عزیز الدین لنکر باز گذاشت و عزیز الدین در پانصد و شصت و چهار هجری وفات یافت و بعد از و برادرش اتابک علاء الدوله بن سام بحکومت نشست و عمری در آنجا یافت و چون سلطان جلال الدین ابن خوارزم شاه از هندوستان باز گشت باو پیوست سلطان او را پدر خواند و ایالت اصفهان داد و همچنین الملت یزد در او لاد اتابکان ماند تا آنکه در عهد اتابک یوسف شاه امرای مغول بحکومت یزد رسیدند و سی نگذشت که امیر مظفر طرف غارا خان بحکومت یزد رسید و فرزندانش بیادشاهی رسیدند آل مظفر عبارت از ایشان ست طیس کیلک چون داخل این اقلیم ست در جوار یزد واقع شده لهذا ایجاز کرده و طیس مینویسد

داخل اقلیم چهارم ست و در بحث فاین مرقوم شود و طیس کیلک شهریست کوچک قلعه اش در غایت استوارست ابرقوه سابق داخل فارس بوده و اکنون تعلق بعراق دارد و در نزهة القلوب آمده که اول آن شهر را بر زیر کوهی ساخته لهذا ابرکوه می گفتند چون خراب گشت پس ازان در زمین که الحال معمورست ساختند امش بسبب گفتگوی عوام ابرقوه قرار گرفت گویند کیکاؤس پسر خود سیاوش را در ابرقوه از کش گذرانیدند و مال بزرگی که الحال آنجاست همان خاکسترست ولایت فارس ولایتی ست آباد و فارس بن اشور بن سام بن نوح علیه السلام آباد کرد و مردم آنجا را از اصحاب عقول کامله دانند و صاحب مسالک ممالک آنرا رده که شرقی فارس حدود کرمان ست و غربی خوزستان و صفاهان و شمال پایان شهری از حدود کرمان و جنوب دریای فارس ست و در دریای فارس جزایر بسیار بود اینچند جزیره مشهور مرقوم گشته اند جزیره خارک در بحر فارس ست و لولو در آنجا نیک می باشد جزیره دال

در بحر فارس بود و گاه گاه چون این دریا مد کند ماهی عظیم در خشکی بماند و دران سال مردم آن جزیره بعیش گذرانند چه آن ماهی را بگیرند
و بجوشانند و روغن آنرا اخذ کنند تمام سال مردم آنجا را کفایت کند اهل دول را جهت سوختن و محتاجانرا جهت خوردن بکار آید و
این روغن را در ظرف چوبین کنند والا در هر جا که باشد ترشح کند مجموع ضایع گردد جزیرهٔ سوریا در بحر فارس ست و ساکنان
آنجا قومی باشند بر ملت ابراهیم خلیل الله الصمد فارس در زمان قدیم پنج کوره داشته که شگرف ترین آن اصطخر بوده و مصافات آنرا
بنسبت فرسنگ گرفته اند و الحال نه ملوک ست و معظم ترین ملوکات شبانکاره ایست و دارالملک ان خرد ست دارالمجرد شهری ست
در غایت تزهت و خضرت در تاریخ بیاکنی مسطور ست که دارابجرد بنا کرده رشید او زیر دارابن بهای بن بهمن ست و بعضی گویند
که بهمن بنا کرده ست و دیگری از اهالی این بوم بیانی بحصول می پیوندد که نهایت نفاست دارد و در سالی از یک ست مثقال زیاده نمی شود و
دران در عهد فریدون پیدا شد گویند که یکی از وساوس فریدون کبش کوهی را به تیر زد چون شب بود کبش در سنگاف کوهی متواری شد
اتفاقا از ان سنگاف زنی متقاطر بود چون کبش از ان آخور و سنگاف او درست گردید صباح همان شخص آن کبش را صید کرده
نزد فریدون آورد و کیفیت را باز نمود فریدون مرغی شکسته بال را از ان آب خوراند آن مرغ نیک شد از ان هنگام در خبر ضبط آورد
اطراف دارابجرد بوفور اشجار سایه گستر و انهار روح پرور ترجیح بسیاری از شهر کشور دارد یکی از شهرهای مختصر دارابجرد
است و ساکنانش اکثر بصنعت کمانگری اشتغال می دارند و از مصافاتش موضعی ست بدره نام که زراغتش تمام منفشه و لاله است
اصطخر شاهنشاهها دارالملک عجم بوده و بر طبق آیهٔ کریمه غدوها شهر و رواحها شهر اسلیمان صباح در بعلبک و شام و در اصطخر سریر برده
و آتشکده که فرومردون آن از جمله علامات ولادت محمد بوده همدران بلده بوده و کیومرث که آغاز بادشاهی جهان
بر داست اول شهر یکه در جهان بنا نهاد اصطخر بوده و طول آنشهر باقی نمانده که رفعتش چون همت کریمان بلند تر و راهش از
نظر خورده بمیان مار بکتر آورد فلکه که جمشید دران شهر قصری رفیع ساخت و بروز تحویل آفتاب بمسرح حمل که روز نوروز
است بعیش و جشن بر داخت و الحال ازان آثار چهارده ستون باقی است بیضا در ازمنهٔ سابقه شهری معروف بوده
و نزد بعضی از بناهای گشتاسپ ست و برخی گویند که حیبان بن هود سلیمان بنا کرده اند و در حدود آن مرغزاری بوده ذوات فرسنگ در
در کمال خضرت و لطافت آب و هوا و میوه اش در کمال بایدگی بحصول می پیوست چه دو سبب آنموضع موهوب بوده اما الحال ان مغذا
برطرف شده و عوض آن دوده که با معل آمده و قاضی ناصرالدین صاحب تفسیر بیضاوی ازان شهر است گاذرون بر وابست
صبح صادق از ابنیهٔ قباد بن فیروز ست که پدر نوشیروان بوده جایاتره و طراوت است خصوص در فصل ربیع از کثرت گل و ریاحین بگلخانه چین
است جد راقم حروف از مدینهٔ مسطوره بگاذرون آمد و مقیم شد شیراز بجهت لطافت آب و هوا از باغ ارم آیتی دارد روضهٔ رضوان
کنایتی است محمد قاسم این عقیل عم زاده حجاج آن شهر را در هفتاد و چهار هجری بنا کرد و چون در تصرف عمر لیث در آمد و مسجدی در بجانب غربی
و موسوم بعتیق گردانیدند و در زمان عضد الدوله دیلمی معموری موفور بهم رسانید و او سور و پاره بگرد شیراز بگردانید و ملک اشرف انجا تجدید
و ربض و بارهٔ آن سعی بتقدیم رسانید و بهترین آبهای شیراز از آب کاریز رکن الدوله بوده و یلمی ست که بآب رکنا باد در کتبی اشتهار یافته بر تنزه
و نزه ترین جاهای شیراز متصلی زمین ست که اکثر سیرگاه خاص و عام ست و در وه فرسنگی شیراز چشمه ایست موسوم بآبچلو ست که در
فصل پائیز آب آنچشمه خاصیت جلاب می بخشد و دران ایام از خاص و عام چندین هزار آدمی بدان موضع رفته و سه روز صبح و شام ازان آب

آشامیده دفع فضلات مینماید بشرطیکه در وقت خوردن باید که در دل بگذرانند که از مقعد و یا از دهان یعنی از طرف اسفل یا اعلی دفع شود
واگر هیچ در دل بگذرانند نفخی در شکم پیدا شود که هم هلاکت باشد و فضلات دفع نگردد در فارس و شیراز امیر شیخ ابو اسحق انجو حکومت داشت
و امیر مبارزالدین محمد مظفر که پدران مظفر مشهورست آن دیار را از انجو انتزاع نمود و ذکر آل مظفر و خوانین که وطن اجداد او دست نوشته شود و اما احوال
شیخ ابو اسحق بدانجو آنست که پدرش امیر محمود شاه انجو از اعیان اکابر فارس بود و تربیتش واسطه بخواجه عبد الله انصاری می پیوندد
و شیخ در عهد احفاد هلاکو خان متصدی خالصات فارس شده و چون مغول خالصه را انجو گویند لهذا بآن اشتهار یافت و شیخ
ابو اسحق انجو امیری با سخاوت و عیاش و طرب و دست بود و هنگامیکه امیر مبارزالدین محمد مظفر ابو اسحق در شیراز بشرب خمر و صحبت
مطربان مشغول می بود تا آنکه امیر محمد بشهر در آمد و در اثنای حالت شیخ ابو اسحق مست بود و گفت اینچه آشوب است گفتند صدای کوکه
محمد مظفرست گفت هنوز بن مزوک گرانجان نرفته است لار از شهرهای قدیم است الا اینکه در چه عصر و زمان بنا شده و کدام یک از سلاطین
همت بر آبادانی آن گماشته بنظر نرسیده بود و در تاریخ صبح صادق مینویسد که آذر یار بعهد ملوک عجم باقطاع لارین گرگین میلاد بود و اینمعنی
دریافت میشود که از ابنیه لارین گرگین بن میلاد باشد باجمله قلعه لار از بناهای او و بنام او مشهورست و بعد از او اولادش تا
سلطنت میکردند تا آنکه جلال الدین ایرج از اولاد گرگین میلاد در عهد خلافت عمر عبد العزیز مروانی الالت یافت و اسلام آورد
و بعد از و فرزندانش در اندیار حکومت میداشتند تا آنکه ابراهیم شاه والی شد و در سنه یکهزار و ده هجری شاه عباس صفوی بر اندیار استیلا یافت
و دولت اولاد گرگین بسر رسید گشت خوزستان ولایتی پر نعمت ست اما هوایش فاسد و ناخوش میدارد و حدودش تا ولایت عراق عرب و کردستان گرمسیر
و فارس پیوسته صاحب طبقات محمود شاهی آورده که در سنه چهارصد و چهل و چهار هجری بخوزستان و توابع آن زلزله دست داده که خلقی کثیر هلاک
شدند و کوهی منفرج گشته از میان آن نر دبانی از احجار ظاهر شد که گویا در میان پنهان کرده بودند فتح آن ولایت را چنان نوشته اند
الویسره بفرموده عمر فاروق لشکر بسر هرمزان که حاکم آن اقصا بود کشید و هرمزان با وی صلح کرده همراه او بمدینه آمد و مسلمان شد و
بروایتی تسخیر خوزستان بسعی موسی اشعری شده و در ازمنه سابقه اهواز ولایت خوزستان را کوره معتبر بوده و هوای آنجا در غایت
بدی و گرمی بوده آورده اند که هر که سالی در آنجا مقیم شود در عقل خود نقصان بیند و باعث آبادی آن شهر آرد شیر بابکان بوده شوشتر
از شهرهای معروف خوزستان بوده بروایت این مقنع اول سوریکی بعد از طوفان نوح علیه السلام در جهان بنا شد سوشورش بوده و سلام
بن نوح همت بر بنای آن گماشته و ابو موسی اشعری در عهد فاروق آنشهر را فتح کرده و سه صد زینه در آن یافت پس از آن خانه دید که
هر چه در آن آویخته بودند قصد اندرون کرده خازن گفت که در آنخانه مالی نیست مگر تابوت دانیال پیغمبر چون در آن بگشاد سر بری
دید که شخصی بر آن خفته و اصلا خللی در جسم او راه نیافته موسی اشعری بعد مودی عمر رضی الله عنه دانیال را در قعر آبی دفن کردند
عسکر مکرم شهری بنام بوده اول لشکر بن طهمورث دیوبند در آنجا شهری بزرگ خست و آنرا لشکر خواند بعد چندی ویران گردید شاپور ذوالاکتاف تجدید
تعمیر کرد و موسوم بشاپور خواند و بار دیگر ویران گشت مکرم و فنیکه بحکم حجاج بن یوسف ثقفی بخوزستان رفت و فرزندان را
رایگشت آن شهر را آباد ان ساخت و موسوم بعسکر مکرم گردانید و این سه شهر که مذکور شد الحال خرابست و از شهرهای سابق
خوزستان که حالا ذکر قول اشتر وغیره است بذکر آنها می پردازد ذکر قول از امینه اویسر بابکان است و در کتاب دورق تحفة الغرائب
گوید که شهری کوچک است با مضافات بسیار دارد و در حوالی آن مرغزاری ست نیم فرسنگ در نیم فرسنگ که نام نرگس زار خود داشت

وهمدرین حدود درختان اند که آنرا ازین گویند وشنگوفه آن زرد است وبسیار نفاست تا ثمر نمیدهد شستر بنشستر تغییر کنند دارالملک
خورستان ست بعضی گفته اند که بنا کرده شاپور بن شاپور ست ودر نزهت القلوب گوید که نخست هونگ شد او آنرا تعمیر کرده ولبلدان
اردشیر بابکان بتجدید آباد ساخت وبنای آنرا بصورت اسپ بنا نهاد وآن شهر بر کنار نهر الشرفان برزمین مرتفع واقع شده وقلعه اش
در غایت محکمی ست کرمان ولایتی ست وسیع ولی پایان شرقی آن نگران وغربی آن فارس وشمالی آن خراسان ست وکرمان بن
فارس وبقولی کرمان بن نبیل آنرا آباد کرده ودر تاریخ گزیده گوید که چون اردشیر بابکان بر ملوک الطوایف دست یافت متوجه کرمان
شده ودر انجا مردی بود هفتواد نام واو کرمی داشت موسوم بتخت کرم که کسی را با او تاب مقاومت نبودی وغذای او شیر برنجی بود
اردشیر با او جنگ کرد ومغلوب گشت وبالآخر بحیله یکی از پیشکاران آن کرم را بقبضه نادر کام آن کرم ارزیز گداخته بجای شیر بحلقش
واو هلاک گردید این حکایت در شاهنامه فردوسی طوسی بشرح وبسط مرقوم نموده وگفته آن کرم ازیب متولد شده بود وکرمان باو
منسوب است القصه بعد کشته شدن تخت کرم اردشیر شهر کواشیر را تعمیر کرده واین شهر ساطان دارالملک کرمان بوده واردشیر از کنار جلیر
بغداد تا رود جیحون مسخر ساخت حمدالله مستوفی در نزهت القلوب آورده که کرمان ده شهر دارد واکثر شهرها را هوای معتدل است و
شهر کلان جیرفت وسرحانست ودر بعضی ایگنیکرمان خرما دانجیر سالی دو نوبت بار میدهد ودر حوالی کوه تابان پشته ایست که خاک آنرا مردم عوض
صابون بکار برند ودر عجائب البلدان گوید که در جبال کرمان سنگهاست که چون آنرا بهم سایند باران آید وایضا سنگیست
که مانند هنرم میسوزد وابو علی محمد بن الیاس مشهور بآل الیاس از امرای امیر نصیر بن احمد سامانی بود ودر سنه بست وصد وسی هجری معزالدوله دیلمی
قصد کرمان کرد امیر علی محتصن شد روزها دیالمه رزم های صعب کردی وشب بهر ایشان میوه وطعام فرستادی معزالدوله گفت
اگر دوستی جنگ چیست واگر دشمنی عنیانت چرا گفت بزور دشمن هستید با شما جنگ میکنم وچون انیملک ماست وشما غریب میباید
نوازی نباشد که مهمان را بنان تواضع نکنم معزالدوله خجل شد ودست از کرمان برداشت ودیگر از ملوک کرمان فراختبان اند واول ایشان
براق حاجب است که در عهد سلطان محمد خوارزم شاه مسلمان شد وسلطان بحسن تدبیر او بر کورخان غالب آمد وچون سلطان
در حادثه چنگیز خان در گذشت متوجه کرمان شد تا از انزاه بهند رود وبسلطان جلال الدین منکبرنی بن سلطان محمد خوارزم شاه پیوندد خجاع الدین
ابوالقاسم زوزنی والی کرمان در زمان براق حاجب که بخوبروئی مشهور بود دندطمع کرد وراه بر وگرفت براق راچندان
سپاه نبود زنان را بلباس مردان پوشانید وعقب خود نگاه داشت وبا معدودی چند از مردان آنجا روی برزم آورد وظفر
یافت وبکرمان شد وبگرفت ودر هفت صد ونوزده هجری بسلطنت نشست وباوکنای قاآن ابن چنگیز خان متوصل گشت و
قتلغخان خطاب یافت وچند کس از اولاد او حکومت کرمان کردند وآخرین از طایفه شاهجهان ست که بحکم قاراخان والی کرمان شد
قتلغ بیگم که او را خداوندمه شاه نیز گفتندی مادر شاه شجاع ابن مبارزالدین محمد بن مظفر دختر شاهجهان ست طیبان بیم
از شهرهای مشخص کرمانست وآب وهوا نا خوش دارد وقلعه اش در غایت محکمی ست سیستان ولایتی ست که حدودش از
خراسان است ودر مغازه کرمان وجانب غزنین واطراف افغانستان هند ودر ازمنه سابق نوعی آباد ان بوده که
یک جریب زمین باوجود قلت آب بهزار دینار رکنکی قیمت نموده وغور واسفزار در اول حال داخل سیستان بوده وآنولایت
راسجستان نیز گویند چه سجستان بن فارس تعمیر کرده وبنا لبستان ونیم روز نیز شهرت دارد واهل آنرا سیار راشکرستان

سکزی اکنون اینجا است

نیز خوانده اند و عرب معرب ساخته سجزی خوانند و بزرگترین نهر سجستان نهر مرمند ست که اکثر وقت از ان بگشتے عبور مے نمایند و باضافات
در بحر زره می ریزد و زره دریاچه ایست سے فرسنگ و درمیان آب جزیره ایست مرزوع و مردم نشین و مولف مبارکشاهی
گوید که در همه سجستان یک کوهی ست بر در شهر بام و ماری که از بهشت برآمده بران کوه افتاده و از عجایب آنجا ریگ روان
ست نزدیک اوق و قلعه گاه مان کوهیست که قریب ثلث فرسنگ بلندی دارد و یکروی او را ریگ گرفته و در انجا چند مزار متبرک
است که مردم شبها آنجا بزیارت روند چون بسر کوه رسید خود را بروی ریگ ها کرده میل پایان میکنند و در انوقت آواز نقاره و نفیر
بسیار و بغایت شدید و سخت در گوش آید و عجب تر آنکه چون بپای کوه میرسند بر هر ریگی که پایان آمده باز میگردد و هرگز تخلف نمیکنند
در عهد پیشدادیان و کیانیان تختگاه زال و رستم و اسلاف ایشان بود و ذکر رستم و اسلافش رستم بن زال بن سام
بن نریمان بن کورنک بن اطرط بن شم بن طورک بن شید اسپ بن جمشید چون جمشید از بیم ضحاک گریخت ضحاک صورتش
بر کاغذ پاره ها نقش کرده باطراف جهان فرستاد که تا او را بشناسند و بدست آرند یکے از آن صورتها بسیستان رسید ملک
سیستان دختری داشت بحسن و جمال و بعقل و کیاست موصوف بوده و گفته اند که تیر و کمان از مخترعات آن دختر ست بنوعی
رغبت نکردی بدرش رضا داده بود که هر کرا خواهد شوهر کند و دختر آنصورت بدید و عاشق شد جمشید بلباس درویشان بسیستان
رسید و در باغی که دختر ملک در آنجا بود سیر کنان رفت دختر جمشید را بدید و بشناخت و خلوت کرد و آن صورت پیش نهاد
اسدی گوید فرو بشد خانه آن نیلگون پریان ٭ بیاورد و بنهاد اندر میان ٭ جمشید بعد از انکار و سخنان بسیار با دختر قرار
کرد که جمشید منم پس جمشید دختر را بخواست و دختر او را در قصر خویش پنهان کرد پدرش آگاه شد بنا بر عهدی که با دختر کرده بود
در محافظت جمشید کوشید جمشید چندی بسیستان بسر برد و او را پسری آمد شید اسپ موسوم گشت و چون حدیث جمشید فاش شد ایشان
بگریختند و بچین افتاد بقتل رسید ملک سیستان شید اسپ را پسر خود میخواند چون او درگذشت شید اسپ بحکومت نشست و بعد
از و پسرش طورک بن شید اسپ والی شد و لشکر بکابل کشید و ضحاک او را بنواخت و سپه سالاری داد و بعد از و
پسرش شم بن طورک و پس از و پسرش اطرط بن شم بحکومت نشست اطرط را اول پسری آمد او را گرنک نام کرد
و پسر دیگر اطرط بگرشاسپ موسوم گشت و گرشاسپ کارهای بزرگ نمود ضحاک او را بخواند و سپه سالاری داد و مهاراج ملک هند
که از امرای خود که بر و خروج کرده بودند تظلم نمود ضحاک گرشاسپ را با دوازده هزار سوار از راه دریا بهند فرستاد گرشاسپ
کرد شهستان مهاراج بگشت و تا سرندیب پرفت و مظفر و منصور از راه لاهور بسیستان باز گشت و بفرمان ضحاک بر طنجه و بلاد مغرب
بگشود و مستولی گشت و مراجعت نمود و چون فریدون بر تخت نشست او را بدستور جهان پهلوانی داد و به تسخیر ولایت
مشرق فرستاد گرشاسپ ملوک آنممالک را بر انداخت و برادرزاده خود نریمان بن کورنک بن اطرط را که پسر میخواند
بچین فرستاد تا فغفور را مستاصل ساخت پس باز گشت و بحدود کوچ از بنگاله رسیده بر نهری عظیم که آنجا بود پلے بست و
آن تا زمان محمد بختیار خلجی بود آنگاه بسیستان باز گشت و بعد از و برادرزاده اش نریمان که او را بنرم نیز خوانند بن
کورنک بفرمان فریدون والی سیستان شد و جهان پهلوان گشت و در عهد منوچهر لشکر بکوه سفید کشید و آنجا بزخم سنگ
هلاک گردید و بعد از و پسرش سام بن نریمان بفرمان منوچهر والی سیستان شد جهان پهلوان شد و سوار لقب یافت و سیاه

سپاه بهند برد و بسی بکشود و بر حکام هند خراج نهاد و باز گشت و او را پسری آمد که موی او سفید بود سام بر نجید و از ننگ بصحرا انداخت
سیمرغ او بکنام خویش برد و پرورد و گفته اند که سیمرغ نام زاهدی بود که سام فرزند را باو سپرد و سیمرغ او را زال نام نهاد و تربیت
نمود و چون زال بزرگ شد سام برفت و او را بیاورد و زال داد به دختر والی کابل را باز دواج گشید و سام در زندگی خویش حکومت
سپستان بزال داد و زال بن سام بحکومت نشست و او بعقل و دانش و تدبیر موصوف بوده و در کتاب ذخیره ذکر
کرده که زال بصحبت یکی از اصحاب سلیمان رسیده بود و زبان مرغان آموخته بود و در شجاعت بعد از پدر نظیر نداشته
رودستان لقب اوست و چون چندی از حکومت او بگذشت پسرش رستم از رودابه متولد شد و او نیز چون پدر
معلم و فضل اتصاف داشت بعضی او را از حکما شمرده اند در قوت و شجاعت با و مثل زنند و در فرهنگ رشیدی
مینویسد که او در روز هفت صد فیل داشت و گویند که بر یک فیل زور صد کس میدارد پس حق سبحانه تعالی رستم را
زور هفتاد هزار کس داده بود چون رستم بسن تمیز رسید شبی فیل سفید سواری پدرش رها شده رستم برخاست و گرز جدش
برگرفت و فیل را بیک زخم گرز از پا در انداخت زال او را امر کرد که بکوه سفید رود و از ساکنان آنجا کین جدت نرمان
باز خواهد رستم گرز خود را در ننگ نمکدان کرد و بر سم بارزگان بکوه بفت و چون شب شد با همراهان روی بکاخ
والی قلعه نهاد او را بکشت و بر قلعه مستولی شد دران اثنا منوچهر در گذشت و پسرش نوذر بسلطنت رسید و در
اوایل دولت نوذر سام وفات یافت و زال بر تربت سام مقیم گشت و تقصیر او جمله بر داخت افراسیاب والی
توران سپاه بایران کشید ایرانیان بزال پناه بردند زال باتفاق ایشان نژاد بن طهماسب را که از احفاد
فریدون بود بسلطنت بر داشت و افراسیاب را از ایران براند و بعد از راسپ گرشاسپ و پس از و کیقباد را
بسلطنت بر گرفت کیقباد پسر او بعهد خویش رستم دستان را جهان پهلوانی داد و رستم بعد از کیقباد بعهد پسرش کیقباد کیکاوس
کارها با مام گرد تهمتن لقب یافت و در شاهنامه فردوسی طوسی بسیاری از احوال او مرقوم است و او دو پسر داشت سهراب و فرامرز سهراب بدست پدر
خود رستم تقتل رسید و بعد از رستم تهمینه مادر سهراب از شهر سمنگان بخواندا و فرامرز بوجود آمد و فرامرز بگیاست و شجاعت موصوف
بوده و چون لهراسپ بعد از کیخسرو بسلطنت نشست رستم از اطاعت او عار داشت و با بدامن گشید و بسستان مقیم گشت زادرا
برادری بود شغاد نام رستم خود دختر ملک کابل را بهر او بخواست شغاد بکابل رفت و باتفاق شاه کابل در دفع برادر
کوشید و در شکارگاه چاهی چند بکند و دران شمشیرها و خنجرها تعبیه کرد و بظاهر از شاه کابل بر نجید و بسستان آمد و از
رستم داد خواست رستم با برادر دیگر خود زواره بکابل شتافت و استقبال نمود و عذر گناه خواست و او را بشکارگاه
او برد ناگاه رستم بچاهی در افتاد و بچاهی دیگر در افتاد شغاد بر سر چاه آمد و شماتت آغاز نهاد و رستم مجروح شده بعد
از یاد گفت اکنون با من غدر کردی تیر و کمان مرا بده تا اگر جانوری بصید من گذرد تا زنده ام شمرا دفع توانم کرد
شغاد تیر و کمان با و داد و رستم کمان بر گرفت و خواست که شغاد را تیر زند شغاد پس درختی نهان گشت چنانچه فردوسی
فرمود نظم درختی بداند بر او چنار ✤ برو بر گذشته بسی روزگار ✤ میانش تهی بود بر گش بجای ✤ نهان شد
پسش مرد ناپاک رای ✤ چو رستم چنان دید بفراخت دست ✤ چنان خسته از تیر بگشاد شست ✤ درخت

وبرادر بهم برید وخست ✤ بهنگام رفتن دلشن بر فروخت ✤ شغاد از پس زخم او آه کرد ✤ تهمتن برو دست کوتاه کرد ✤ فرامرز رستم چون از حال پدر آگاهی یافت با سپاه روی بکابل نهاد و نعش رستم و زواره بسیستان فرستاد و شغاد را با درخت بسوخت بیاد شاه کابل رزم کرده او را بکشت و بسیستان باز گشت بهمن بن اسفندیار بکین پدر لشکر بسیستان کشید فرامرز بر رزم او شتافت و پنجاه سال حرب کردند بالاخره اسیر شد بهمن او را بدار کشید و زال را اسیر کرده با خود ببرد و دولت آن دودمان بسری گشت بهمن بعد چندی بشفاعت بشوتن کین عمش بود زال را رها کرد و فردوسی گوید فرد ولفرموده تا پای دستان زنند ✤ کشادند و دادند و بسیار پند زال در دابه در غم فرامرز بسیستان میگرانید تا آنکه بکی همای بنت بهمن بسلطنت رسید زال و رودابه را تعزیت کرده و از کرده های بهمن عذر خواست فردوسی طوسی گوید نظم بزال و رودابه پیغام کرد ✤ که بهمن بلے کار پس خام کرد ✤ بدان خانه زال سام سوار ✤ نیایست کردن چنان کار و زار ✤ از تعزیت و غمدرگی همای زال و رودابه را غم فرامرز تازه شد فردوسی گوید نظم ازان پس همه روز کریان شدند ✤ چو بر آتش تیز بریان شدند ✤ بزاری بگفتند با یکدگر ✤ که دیدی که ما را چه آمد بسر ✤ چه سود است اکنون بگفت همای ✤ دل ما همی باز ناید بجای ✤ همان چون فرامرز بر دار شد ✤ همه خواسته پیش ما خوار شد ✤ چو ده روز بگذشت بر رنج زال ✤ بناکرد بگریدن رویش زحال ✤ بدادار نیده گفت آنزمان ✤ که ای برتر از جان کون و مکان ✤ پشیمانم از هر چه کردم گناه بدین گفت ما یم تو هستی گواه ✤ بگفت این و جان را بیزدان سپرد ✤ ز گیتی بجز نام نیکی نبرد ✤ چو رودابه ان دید شد دردمند ✤ غریوش برآمد بچرخ بلند ✤ سرانجام مرخویشتن را بزهر ✤ بکشت از غم شوی و بیمار دهر ✤ بدخمه نهادند پس شوی زن ✤ برایشان کسی گونه کفن ✤ و ازان هنگام ازان دودمان مردی نامور برنخاست معتبر یکه که همراه انگریزان بمبی و مدراس را اسیر و تماشا کرده بود با راقم حروف مے گفت که اکنون اولاد رستم بن زال در بمبی و مدراس سکونت دارند و بر دین مجوس و طریق زردشت اند و تشقه بر پیشانی میکشند و با من ملاقات میدانشتند و اکثر از ایشان بتجارت میکردند العهدة علی الراوی و در عهد خلفای بنے عباس یعقوب بن لیث صفار بحکومت سیستان رسید گویند لیعقوب بن لیث صفار یعنی روی گر که پدرش در سیستان روگری کردی یعقوب سر نابکار فرود نیاورد و با تفاق چندی براه زنی پرداخت و بالآخر بحکومت سیستان رسید منقول است که بعهد ظاهر بن عبد الله از اولاد دو الیمین والی خوزستان و سیستانی خروج کرد و ظاهر با نزا برانداخت و مستقل گشت یعقوب بیت شبی خود را بخزانه در هم رسانیدند و دو دینار بسیار بدست آورد و درین اثنا نظر بر جواهر آبدار افتاد بگمان آنکه وری گران بهاست در دهان افگند آن خود نمک بود یعقوب گفت نمک ایزد خورده ام رعایت آن ضرور افتاد پس اموال را بالتمام بگذاشت و برفت دیگر روز خازن از روی تعجب آنچه بر هم رسانیدند در هم امر کرد تا ماند و رد اوندکه دادان را امان ست باید که حاضر شوند یعقوب نیامد و حال باز گفت و در هم را خویش آمد و او را ملازم گردانیدند و حاجب ساخت و بالآخر سپه سالاری داد یعقوب چون نام بر در هم نگذاشت امیر خراسان بحیله در هم را مجبور کرد و ببغداد فرستاد یعقوب در دو صد و پنجاه و یک هجری جانشین در هم شد و در همان سال هرات و قوشیج بگرفت پس بکرمان شتافت و استیلا یافت و والی فارس را بکشت و بلخ بگرفت و عظیم مستقل گشت گویند که چون یعقوب بدولت رسید یار یکے از اغنیا بزیارتش آمد پس ازان او را بدید گفت حالت چون ست گفت چنانچه دیروز حال تو گفت دیروز حال من چگونه بود گفت چنانچه امروز حال من ست یعقوب بستاخ شد و مالش هر دو باز داد و در دو صد و پنجاه و شش هجری قصد خراسان کرد و محمد بن طاهر طاهریه

خراسان بگریخت وپناه بداعی کبیر برد یعقوب بر خراسان استیلا یافت گویند رستم یعقوب لیث آن بود که هر که او را تحفه
آدمی یکساله ما یحتاج باو دادی واگر پیش از انقضای آمدت دیگر چیزی طلبیدی انچه داده بودی باز گرفتی واورا
براندی وهر سه ماه سپاه را یکبار رسوم دادی واز لشکریانش کسی را مجال نبود که دست بتاراج بردی ودو هزار مرد برگزیده بود
وبدست هر یک چتری دادی هزار زرین وهزار سیمین ودر خیمهٔ او جز پلاسی که بر آن نشسته بود چیزی نبود ایلچی خلیفه او را گفت که در همه
پیشوای داری وچنین پلاس نشینی وجز سلاحیکه پوشیده چیزی نداری گفت سردار را باید که چنان معاش کند که لشکریان نیز بر آن
نهج زندگانی تواند کرد وبعد از و برادرش عمر بن لیث جانشین شد واو ملکی قهار بود ودر دویست وهشتاد وهفت هجری خلیفه
بعد او منشور ایالت خراسان وفارس وکرمان وسیستان وماوراء النهر فرستاد عمر نضیط ماوراء النهر فرمان داد امیر اسمعیل سامانی صاحب ماوراء النهر با ده هزار سوار
از جیحون بگذشت عمر با هفتاد هزار سوار متوجه او شد چون صفها بیاراستند اسپ عمر لیث که بغایت سرکش بود در جولان آمد و
او را بصف اسمعیل سپرد بی آنکه کسی بقتل رسد امیر اسمعیل ظفر یافت وعمر را در خیمهٔ وحبس نمود عمر با یکی از فراش گفت گر سنه ام فراش
قدری گوشت در شطل کرد وزیر او آتش افروخت وبکاری رفت سگی در آمد وسر در شطل کرد دهانش بسوخت بعجیل سر بیرون
آورد وشطل در گردنش سگ مید وید وشطل را میبرد عمر از ان حالت بخندید یکی از نگاهبانش گفت چه وقت خنده است گفت
امروز بامداد خوان سالار من شکایت میکرد که سیصد شتر آلات مطبخ را بحنت می کشند اکنون من بینم که سگی آنرا بسهولیت می برد پس
معتقد خلیفه او را ببغداد طلب داشت امیر اسمعیل بفرمود تا عمر ببغداد رفت ومحبوس گشت ودر حبس خلیفه مریض شد ودر
حبس بگرسنگی بمرد واز عجایب آنکه هیچکسی از سلاطین را سفره وشیلان مانند او نبوده وعاقبت از گرسنگی هلاک شد چه کسی از مردم
خلیفه ضراز و نگرفت از سخنان اوست که در راز گوش با خود بردید که اگر بار شما نبرد باری راه شما باید وجامع عنق شیراز از
آثار اوست وبعد از و بقایامی از صفاریه در سیستان حکومت کردند قراه ولایتی است مختصر ودر یک فرسخی قراه کوهی است که آنرا
ماندکی گویند درین کوه طاقی ست از سنگ که همیشه آب از انجا میچکد ومردم از انجا دست برداشته بدعا طلب حاجت مینمایند اگر
چکیدن آب زیاده شود وبر داشتن مطلوب امید میدارند والا محروم باز میگردند قندهار شهر بندی دارد که در میان قلعه
چاهی ست عمیق از سنگ خارا که بنگه دران خوف کرده اند آب آنرا جاری دیده اند ودر وقتیکه از انجا آب میکشند برگهای درخت
وشاخهای گیاه بر می آید ویکی از مضافات قندهار زمین داور ست که دار الملک سوری بوده که جد سلاطین غور ست ودیگر
بست که شهری بعظمت بوده ودران ناحیه گنبد بست ودر انجا ده قبر است که ایشان را شهزاده های گنبد سر باز میگویند گر سقف
آن گنبد پوشانیده اند وصباح آن شگافته یافته اند چنانچه از آن گل وخاک در درون گنبد بافتاده ببیهق شهر چه ایست از
شمایم قندهار نزدیک بفلات وآنرا مقر زیز گویند ودیگر میبنه ست که الحال بقدر دیهی مانده ودر جنوب کوهستان بتل
که نزدیک زمین داور واقع ست مولف تاریخ صبح صادق گوید که امیر ذو النون بیک ارغون از امرای سلاطین
غور کاینه بوده وبفرمان سلطان حسین مرزا گورکانیه در هشت صد وهفتاد وچهار هجری حکومت داور وغور یافت پس قندهار
وقراه بگرفت وزمین داور نشمین ساخت وبعد از و پسرانش شجاع بیگ که بشاه بیگ مشهور ست ومحمد مقیم در قندهار وکرمسیر
بحکومت رسیدند شاه بیگ فلک منزلی شجاع ومشهور بوده ودر روز رزم پیش از همه لشکریان مباشر قتال شدی اورا گفتند

(میمنه)

سردار را چنین بهتر و مناسب تر اوار نباشد گفت اگر چنین نباشد پس آنگاه اختیار من از دست میرود و گمان مے برم که هیچ کس در پیش من بخواهد ایستاد
و او بعد از پدر بقندهار استقلال یافت و لشکر بسند کشید و شهره و آنولایت از جام فیروز بگرفت چنانچه در اقلیم دوم در احوال سیوستان
مرقوم ست و بعد از و پسرش شاه حسین بن شاه بیگ ارغون بحکومت رسید و سند تیتر در تصرف داشت و بعد چندی آنملک ترخانیه رسید
و او از امرای شاه بیک بود اول ایشان میر علیسی برلاس خان ست و از احفاد او مرزا غازی بفرمان محمد اکبر بادشاه ایالت سند
و در عهد جهانگیر بادشاه حکومت قندهار نیز یافت و بعد از و کسی از ترخانیان بحکومت نرسید و در بدو سلطنت محمد شاه گورکانیه
افاغنه قندهار خروج کردند و ازان گروه بود سلطان محمود خان غلزه که بایران شتافت و استیلا یافت و بنیخ و بن سلاطین
صفویه از آندیار بکند و احوال او و دیگران در اقلیم چهارم و ضمن نیپال مرقوم شود و دیگر **احمد شاه** ابدالی درانی در قندهار
بسلطنت نشست و لوازین پیش ملازم نادر شاه بوده و بعد او بنجم طالعش ترقی کرد و در عهد سلطنت محمد شاه و عزیز الدین محمد عالمگیر
ثانی گورکانی لکر بشکر به شاهجهان آباد کشید و کرد و انچه خواست بندی از قضایای او در ضمن شاهجهان آباد و دهلی بگذشت و
اکنون تیمور شاه بن احمد شاه درانی ابدالی بر قندهار استیلا میداد و کابل تختگاه اوست و شمه از احوال او در ضمن کابل بیاید

غزنین مولف تاریخ مبارکشاهی گوید غزنین در عهد سلطان محمود غازی چنان آباد بوده که هر روزه هزار خروار کنجشک
صیادان به شهرے آوردند و غزنین آب و هوای نیکے و اکو و ادویه میفزده در جنبانش بسیار یافته میشود و کژدم و
دیگر موذیات در انجا کمتر مے باشد و در واقعات بابری آمده که در زمان پاستان غزنین قندهار را از بلستان گفته اند
راقم حروف گوید که در آخر عهد محمد فرخ شیرو بد و سلطنت محمد شاه گورکانیه ایالت کابل بمبارز الملک سر بلند خان بوده
همراه میبارز الملک الله یار والد راقم بخدمت بخشی گری قیام میداشت مبارز الملک حلف برزگ خود خانزاد خان را با فوج گران
سوای والد راقم کابل فرستاد خان موصوف بکابل رفت و از انجا بغزنین شتافت کسانیکه همراهش بودند در
مے گفتند که الحال آبادی غزنین بیش از ویرانی نمانده و قبر سلطان محمود سبکتگین در انجاست بر بالین قبرش مسجد
مجید و پهلوے قبر گرزی ثقیل و گران از هفت جوش نهاده و بالجمله غزنین نشیمن گاه الپتگین و تختگاه سلطان محمود غازی
و پدرش سبکتگین و اولادش بوده و در تاریخ مرقوم است الپتگین در خریده امیر شهید احمد اسمعیل سامانی
بوده و در عهد عبد الملک بن نوح بن نصیر سامانی امارت خراسان یافت و انجا کارهاے برزگ کرده و چون عبد الملک
درگذشته امرا از انجا زنامه با و نوشتند که سزاوار سلطنت عم عبد الملک ست و پادر او عبد الملک که منصور بن نوح است
الپتگین در جواب نوشت که منصور نوجوان است و بعد از پنج شش روز شنیدند که منصور در بخارا بر تخت نشست الپتگین
کسان تعجیل فرستاد که قاصدان را باز گردانید ایشان از جیحون گذشته بودند چون نامه الپتگین بخارا رسید منصور که بادشاه
شده بود دل دگرگون کرد و بدزنگاهش خواند تا بقتلش رساند الپتگین هر چند خواست بجاے نرسیده اولاے خراسان را
بخواند و گفت مرا خوانده اند که بقتل رسانند چاره چیست گفتند خوارزم و خراسان بمیروزتر است خود را سلطان خوان تا
اطاعت کنیم گفت نخواهم که در پیرانه سر کار زحمت شوم شما چاکران او بید بزنگاه آورید تا که من بهندوستان میروم
تا غنا کنم پس امرا او را دلنخ کرده بلخ آمد روزے چند اقامت گزید منصور آگاه شد و شاهزاده را با لشکر سوار بدفع او فرستاد

سپاه چون خبر شنید رسید ایلتگین بخلج رفت و خلج درّه تنگ ست و از بلخ چهار فرسنگ مسافت دارد و آنرا محکم کرده سپاه پس
منصور نتوانستند گذشت دو ماه همچنان بنشستند ایلتگین سه هزار برده داشت از انجمله دو هزار و دویست غلامان او بودند و رای
ایلتگین در طلایه بود با سه صد غلام بر طلایه سپاه منصور آمد جمعی را بکشت و باز گشت ایلتگین گفت شتاب روی کردی
چنون که بشوید تدبیر کار باید کرد پس مقرر نمود با نماز خفتن کوچ کردند و بنگاه از دیره بیرون بردند ایلتگین طغانرا با هزار
و سبکتگین را با هزار امر دور دریا پنهان کرد و خود با هزار تن عبور دریا کرده بمیدان ایستاد روز دیگر لشکر منصور فرو شتند
و گریخته وقت تعجیل بر آمدند چون از دریا بگذشتند ایلتگین را در میان ایستاده دیدند ایلتگین روی بایشان
و طغان و سبکتگین از دو جانب دریا بیرون تاختند و از اطراف تیغ در مخالفان نهادند امیر سپاه منصور
قتل رسید ایلتگین ظفر یافت و ببامیان رفت امیر بابامیان رزم کرد و اسیر گشت و پس ازین نوا رمش یافت و
حکومت کابل بدستور حوالهٔ او رفت و بغزنین رفت و محاصره کرد ابو علی کوچک در غزنین بود ایلتگین فرمان داد که هیچ
کس از لشکریان چیزی از کسی نستاند روزی غلامی را دید نوبره کاه در معنی بفتراک کرده و بسته است ایلتگین گفت که این
را گرفته گفت خریده ام ایلتگین تحقیق کرده چون او را از روستائی بجور گرفته بود امر کرد تا غلام را بدونیم کردند در
سر راه با نوبره در مرغش آویختند و منادی کردند که این سزای آنکه مال کسی را بزور بستاند پس در سنه سه صد و پنجاه
و یک هجری شهر غزنین را قهرا گشود و کسی را امن نداد و هند وستان تاخت برد و غنیمت بسیار آورد و چون سپاهش شش هزار
رسیدند پشاور بگرفت ملک هند کمر قصد ایلتگین کرد و رزم نمود اما ظفر ایلتگین را بود دو رصد و دیپنیا ور در گذشت چون
سپاهش در ملک بنگاله بود مدتی رئیس گذاره متعذر دیدند پس سبکتگین را امیر ساخته و بحسن تدبیر او سلامت بغزنین رسیدند
اسحق بن ایلتگین که بغزنین بود بپیوستند اسحق بن ایلتگین بحکومت نشست و اطاعت منصور بن سامانی کرد و بعد از اسحق
او فرزندی نداشت اعیان ملیکانگین را که مقدم او را بو دامیر خواندند و چون نماند پیرے که از غلامان معتبر سبکتگین
بود بامارت غزنین رسیده و بدسلوکی آغاز نهاد و سپاه عرضش کردند و سبکتگین را امارت دادند **امیر ناصر الدین**
سبکتگین غلام ایلتگین بود و ایلتگین در خرید مه امیر شهید ابو نصر احمد بن اسمعیل سامانی بوده بعضی گویند که نسب
امیر ناصر الدین منبر دجرد شهریارے پیوندد و بغلامی افتاد و باجمله امیر ناصر الدین قبل از حکومت روزی بصحرا رفت و آهوے
بچه چرا دید و اسپ را بر انگیخت آهو بگریخت بچه گرفتار شد سبکتگین راه شهر پیش گرفت آهو بمحبت بچه از پے میدوید و فریاد
سبکتگین را بر و رحم آمد بچه را بگذاشت مادرش او را پیش گرفت و سر بآسمان کرد و برفت پیر سبکتگین همان شب
رسول را بخواب دید که فرمود با و شفقتے که کردی ایزد تعالے هر کرا پادشاهی دهد باید که با خلق خدا شفقت کند وقتے
ایلتگین دولبست غلام را بهر تحصیل بلاے ترک و خلجیان و ترکمانیان فرستاد و سبکتگین از ایشان بود و ترکمانیان را وی بال اهتمام
کردند غلامان عزم رزم کردند سبکتگین گفت خداوندما را بجنگ نفرستاده اگر جنگ کنم ما را بکشند حشمت خداوند را زیان دارد آن باز گشتند
و مخالفت ترکمانیان با ایلتگین گفتند چرا جنگ نکردید غلامان گفتند سبکتگین نگذاشت ایلتگین او را گفت چرا چنین کردی گفت خداوند
بر جنگ نفرموده بود اگر بفرمان جنگ میکردیم هریکے خداوندی مینمودیم نه بنده ایلتگین را خوش آمد و در منزلتش بیفزود و چون

اپلتگین در گذشت کار سبکتگین بزرگ شد و در شب پنجشنبه دهم محرم سنه ثلثمائة و شصت و یک هجری بخواب دید که از میان آتشخانه درختی بیرون آمد و بزرگ شد و سر بفلک گذشت چون از خواب بیدار شد یکی از خادمان خبر تولد پسر باو رسانید سبکتگین او را محمود نام نهاد وقتی پسرش محمود باغی ساخت و سبکتگین را آنجا ضیافت کرد سبکتگین از چاکران ماهر که خواهد باغی چنین تواند ساخت ملوک را باید که چنین باغی سازند که دیگری نتواند ساخت محمود گفت آنچگونه گفت نهال احسان بنشان تا باد خزان را در ان تصرفی نباشد سبکتگین در سنه ثلثمائة و شصت و پنج هجری بر بست مستولی شد ابتدای سلطنت غزنویان ازین سال اعتبار کنند انوس حاجب گوید چون سبکتگین بست بگرفت روزی یکی از فیلبانان او فیل را بپای درخت خرما برد بست خرما چیده بگرفت مالک خراستان بدرگاه آمد و داد خواست سبکتگین تنها بود آواز شنید و برخاست با من و یک غلام دیگر سوار شد و بآنجا رفت و فیل بسته بود فیلبان را دید که بر درخت خرما برآمده بچند مرا گفت که بر درخت خرما رو و بچگان فیلبان بحلق بیاویز برفتم و بفرمودهٔ عمل کردم پس ازان کس را مجال ستم نماند بجمله در سنه ثلثمائة و هفتاد و پنج هجری جیپال صاحب هند با لشکری عظیم بعزم غزنین از بلغان بگذشت سبکتگین مکرر با او نرم کرد و پسرش محمود با وجود صغر سن آثار جلادت بظهور رسانید گویند نزدیک لشکر جیپال چشمه بود که هرگاه بخاست در و افگندی رعد و برق و سرمای عظیم پدید آمدی و بادهای مخالف وزیدی سبکتگین امر کرد تا قاز و رات دران ریختند عدو و طاقه و سرمای عظیم پدید آمد هندوان عاجز شدند جیپال تضرع نمود سبکتگین بصلح راضی شد جیپال هزاران هزار درم و پنجاه فیل قدی قبول کرد محمود دلتنگ آمد جیپال گفته فرستاد که در هندوان رسم ست که هرگاه عاجز آیند زن و فرزند را بکشند و اموال را در آتش سوزند و جنگ کنند تا کشته شوند و حالا شدت سرما و باران و احوال ما باین مرتبه رسید اگر صلح بکنند بآن پردازیم سبکتگین با محمود گفت که صلح اصلح است چه هندوان عاجز شده اند و دست از جان شسته محمود خاموش ماند سبکتگین رضا داد جیپال هزاران هزار درم و پنجاه فیل قدی داد و مقرر کرد که چند قلعه با و مسلم دارد پس چندی از اعیان امرای خود پیش او فرستاد سبکتگین طایفه با و راه ون کردن آن قلاع را متصرف شوند جیپال بهند بازگشت و فرستادگان سبکتگین را حبس فرمود و گفت تا او را که هوا پیش او بند بار بفرستند شمارهائی نیابید سبکتگین آگاه شد و روی بهند نهاد و لمغان بگرفت و بازگشت جی پال با تمام متوجه غزنین شد سبکتگین با و رزم کرد و ظفر یافت جی پال تضرع نمود و محبوسان را رها کرد سبکتگین بغزنین مراجعت نمود پس باستدعای امیر نوح بن منصور سامانی بماوراءالنهر رفت لشکر بخراسان کشید و ابو علی و فائق را منهزم ساخت امیر نوح امارت خراسان بپسرش محمود داد و او را سیف الدوله لقب نهاد محمود به نیشابور مقیم گشت سبکتگین بر بلخ شتافت و متوجه غزنین شد و در سنه ثلثمائة و هشتاد و هفت هجری در راه در گذشت بعد از و پسرش **اسمعیل** بن سبکتگین که از دختر الپتگین متولد شده بود بموجب وصیت در بلخ بر تخت نشست و از ضبط ملک عاجز آمده برادر محمود از پشاور قصد او کرد اسمعیل بغزنین رفت محمود بهرات آمد عمش بغراجق و برادرش ابو المظفر سبکتگین با و پیوستند محمود بغزنین متوجه شد و بعد از محاربه بر اسمعیل ظفر یافت و منصور گشت و با و گفت که اگر من بدست تو گرفتار میشدم چه میکردی گفت ترا بقلعه میفرستادم تا بآخر عیش بر تو مفتوح میداشتم تا بفراغت روزگار میگذرانیدی محمود امر کرد تا با و همان کردند و بعد از و **سلطان ابو القاسم محمود غازی غزنوی** در غزنین بر تخت نشست و در همان روز بجهت ضبط خراسان متوجه بلخ شد و او از خلیفه قادر عباسی یمین الدوله لقب یافت و اول کسیست از سلاطین اسلام که او را سلطان گفتند او بادشاهی شجاع و غازی مجاهد بود در حق او دین مذهب خود تعصب

تمام داشته گویند محمود دیده روی دکوسه بود روزی در حجرهٔ خاص چون از نماز فارغ شد بنیابه بست دکلاه بر سر نهاد و در آئینه بنگریست
و تبسم کرد و گفت ترسم که خلق مرا دوست ندارند از نیکه روی نیکو ندارم و زیرش حسن همیندی حاضر بود گفت این را چاره هست
گفت بلیست گفت رز نزد دشمن دار تا ترا دوست دارند پس محمود چنان کرد و گویند الغاش نادو بست دینار بودی و بر
میخشیدی و مادرش دختر رئیس ابل بود او را نش زبانی گفتندی و در اجرای امور شرع مبالغه بسیار کردی شبی با ندیمان شراب
خورد و بامداد صبوحی کرد علی پوستکین از اکابر امرای دران مجلس حاضر بود و او را در شجاعت برابر هزار مرد نهادندی و پنجهزار
مرد در خیل او بودند چون روزی بچاشتگاه رسید خواست که بخانه رود سلطان گفت در حالت مستی بر در خانه رفتن صلاح نیست
اگر محتسب ترا با نخال در بازار بیند بی آبرو کند علی پوستکین نشنید و گفت البته بروم برخاست و بر اسپ بر نشست و با فوجی
عظیم روی بخانه نهاد و در راه محتسب با صد سوار پیش آمد و او را مست دید بفرمود تا آنرا از اسپش در کشیدند پس مست خود او را
چهل تازیانه زد و بخانه رفت و دیگر روز بخدمت سلطان شتافت سلطان گفت از دست محتسب چگونه خلاص یافتی علی پشت
برهنه کرد و بار نمود شاخ شاخ شده بود گفت این سزای آنکه فرمان سلطان بر در محمود بخندید و گفت توبه کن که دیگر بار در مستی از خانه
بیرون نروی یکی تر و محمود تظلم کرد که دو هزار دینار در کیسه سر بسته بمهر قاضی شهر با مانت دادم و بسفر رفتم اکنون که باز آمدم
آنچه سپرده بودم همچنان سر بمهر تسلیم چون سر کیسه بگشودم در سنهای مس یافتم نزد قاضی رفتم و حال باز گفتم گفت کیسه
سر بمهر من سپردی و همچنان گرفتی دیگر چه خواهی سلطان تعجب نمود و آن کیسه از و بستد و بر چند نگاه کرد اثر شگافتن نیافت و
با خود گفت شاید که رفو کرده باشند پس شب برخاست و چادر مذهب که بر نهالی افگنده بودند یکسو بگذاشت با مداد ان را فراپیش دید
نرسیده بگریه افتاد فراش دیگر او را با حمد رفوگر نشان داد فراش رفت و دیناری با و داد رفوگران را چنانچه مے بایست
رفوگر فراش آنرا بر نهالی افگند سلطان از شکار باز آمد چادر درست دید گفت این دریده بود فراش گفت ندریده بود
سلطان گفت که مترس آنرا من دریده بودم فراش قصه باز گفت سلطان رفوگر را بخواند و گفت مترس و حق را بر هم
راست گو در ین سال هیچ کیسه سر بمهر رفو کرده گفت آری بخانه قاضی گفت آن کیسه را شناسی گفت آری محمود کیسه آورد رفوگر گفت
همان ست گفت بنجار رفوگرده رفوگر نمود سلطان تعجب نمود قاضی را بخواند و گفت تا ندر بصاحب کیسه رساند آنگاه امر کرد قاضی را
مکون سازند بیاویختند قاضی پنجاه هزار دینار فدای داد و از قضا معزول شد و از جان امان یافت عامل نا صناع مردے
را بگرفت مرد بغزنین شد و تظلم نمود سلطان بعامل نوشت که صناع بده عامل بفرموده عمل نکرد مظلوم دیگر بار بغزنین رفت
و تظلم کرد سلطان در آنوقت تنگدل بود گفت بر من نامه داده است اگر فرمان نبرم مظلوم گفت من چکنم گفت برو و خاک
بر سر کن گفتای بادشاه عامل تو بفرمان تو کار نمے کند مرا خاک بسر باید کرد محمود گفت غلط گفتم مرا خاک بسر باید کرد و در ساعت
امر کرد که عامل را ازان جوالندوز آن نامه بگردنش آویخته گرد شهر بگردانیدند پس بقتلش رسانیدند مدبر زگی از سیاه نبیشی
بخانه درویشی رفت و او را برانداد و در زنش تصرف کرد درویش نزد سلطان شد و حال باز نمود سلطان گفت اگر دیگر
بیاید مرا خبر کن بعد از سه شب باز بخانه درویش آمد درویش محمود را آگاه کرد محمود با چندی بخانه درویش رفت و او را
بفرمود تا چراغ خاموش کن پس بزرگ را بقتل رسانید آنگاه چراغ طلب نمود روی مقتول بدید و سجده شکر بجا آورد و درویش

راگفت خوردنی هرچه داری بیار درویش نان جو و سرکه پیش آورد سلطان بخورد چون خواست که باز گردد درویش گفت چرا امر کردی که چراغ خاموش کردم گفت باخود گفتم که جز فرزندان من کس این جرأت نتواند کرد شاید در روشنی محبت پدری از قتل او مرا مانع آید پس چون روی بدیدم دانستم که بیگانه است سجده شکر کردم و از ان روز که انیقصه مرا گفته بود دی هیچ نخوردم بود و سوگند یاد کرده که تا داد تو ندهم چیزی نخورم چون او را بکشتم عظم گرسنه بودم لاجرم چیزی از تو خواستم روزی در باد عیش بسیار استغال داشت از سپاه جدا ماند و شب بخانه عجوزی رفت و دیگر روز خواست که بسپاه پیوندد عجوزه راگفت من سلطان ام فردا پسر خود را نزد من فرست تا او را خوشنود سازم دیگر روز عجوزه پسر را بدرگاه فرستاد و پسر درگاه آمد حاجبان راگفت مرا سلطان خوانده است گفتند لحظه صبر کن که سلطان بنماز مشغول ست پس عجوزه باخود گفت سلطان نیز چون در تحصیل مرام خود محتاج بدیگری است بهتر آنکه حاجت از کسی خواهم که بکس محتاج نبود پس از نزد مادر شد و حال باز گفت و بدستور دیگر روز تیشه برگرفت و بهیزم شکنی بصحرا رفت تیشه اش بر سنگی آمد آنرا برگرفت گنجی طایر شد نزد مادر رفت و حال باز گفت مادر گفت نزد محمود رود حال باز گوی پسر چنان کرد محمود تمام آن مال را بدو بخشید و وقتی محمود بر قصر خود نشسته بود هر طرف می نگریست بی سر و پای دید که جغتی مرغ در دست دارد و با او اشاره میکرد سلطان او را پیش خواند و حال باز پرسید گفت مردی مقامر امروز بشرکت سلطان نرد باختم و دو جفت مرغ بردم یک جفت خداوندست سلطان سپرکرد تا مرغها از وبستدند مقامر دیگر روز بیامد و دو مرغ دیگر بیاورد روز سوم بدستور با گوسفندی بخدمت رسید چهارم روز تهیدست باز آمد سلطان او را بدید حال باز پرسید گفت امروز بشرکت خداوندم سه باختم هزار دینار از من ببردند سلطان بخندید پانصد درم بداد و گفت ازین پس تا حاضر نباشم بشرکت من قمار مباز سلطان روزی بر درگاه نزاگفت ابله ترین مردمان پیدا کنید بعد از جستن بسیار مردی آوردند که بر شاخ درختی نشسته بود و آنرا می برید سلطان گفت کسی ازین ابله تر تواند بود گفتند نه گفت ازین ابله تر پادشاه ظالم ست که بجور روزد رعیت را براند و بسبب آن در کار خود درماند چه این نهاد رخون خود سعی میکند و آن در خون خود چندین هزار کس و دیگر نقل ست که چون سنه چهارصد و بست هجری بری استیلا یافت مجدالدوله بن فخرالدوله دیلمی والی ری را مجبوس بغزنین فرستاد و هدران آوان زنی راه زدان کوچ بلوچ در صدود ری غارت کردند زن بتظلم نزد محمود رفت محمود گفت مال را بجا برند گفت برباط و برگنجین محمود نام آنجا نشینده بود گفت آن کجاست زن گفت والله چندان گیر که بدانی چه اگر داری بحق آن ترسی در قیامت از عهده جواب آن برنیائی گفت راست گفتی محمود کاروانی را برانیکه زدان کوچ بلوچ آنجا راه زنی میکردند فرستاد و امیر با صد و پنجاه سوار بدرقه او و شیشه زهر قاتل باو سپرد و گفت ده خروار سیب بکاروان بپر چون نزدیک مکن و زدان برسی در تمام آن زهر تعبیه کن و شتر انرا که سیب بار دارند پراگنده ساز چون دزدان در کاروان افتند جنگ مکن و در عقب کاروان مرو که گمان آن ست که پیش از رسیدن تو بیشتر ایشان هلاک شده باشند امیر بفرموده عمل کرده و دزدان کوچ بلوچ از کاروانیان خبر یافتند و چهارهزار تن برایشان نفد کاروانیان بگریختند و دزدان بارها بتنگا فتند چون بسیب رسیدند خوردن بگرفتند پس یک یک می افتادند و میمردند چون ساعتی بگذشت امیر بیامد و بسیاری را مرده دید و بقیه آن محاذیل را اسیر کرد و کاروانیان بگشتند عاد ثمات زمانه سلطان

بیارست چون رزم با املک خان والی ماوراالنهر وظفر یافتن بران وبر ملتان وٹھٹھہ استیلا یافتن وبکر لشکر بہند کشیدن جانبخہ
در سنہ صد ونود ویک ہجری لاہور را زجی پال بگرفت ودر سنہ سہ صد ونود و نہ ہجری چند قلعہ از ہند گرفتہ بغزنین باز گشت وپنجسد
و چہار صد ونہ ہجری بعد از محاربات فتوح بگرفت وپنج قلاع آنرا قہرًا قہرًا مفتوح ساخت وبدستور در چہار صد وشانزدہ
ہجری روی بسومنات آورد وبگشود وحکایت واشکیم والی سومنات کہ از عجائب روزگارست در اقلیم دوم در ضمن سومنات
و در قوم ست ودر ہفت اقلیم مے نویسد کہ ہفت ہزار کرت بر ہندیان یورش نمودہ آوردہ اند کہ چون سلطان در سنہ سہ صد ونود وہفت
ہجری الملک خان بادشاہ ماوراالنہر را کہ از جیحون عبور کردہ بزرم پیش آمدہ بود ہزیمت داد وپس ازان سلطان محمود بفاور
عباسی خلیفۂ بغداد نوشت کہ ماوراالنہر مرادہ تا آبخارا روم وآن مملکت را بشمشیر بستانم خلیفہ گفت در اسلام از اہالی ماوراالنہر
کسے مطیع تر نیست اینکار مکنم اگر بفرمان من قصد آن دیار کنی عالم را بر تو بشورانم محمود تیرہ شد ورسول را گفت خلیفہ را بگوی کہ
من از ابو مسلم کمترم انیک با ہزار فیل مے آیم ودار الخلافہ را از پاے ویران کنم وخاک آنجا را بر پشت بغزنین
آرم رسول برفت وباز آمد وباندازہ بکدستہ کاغذ پیچیدہ پیش سلطان نہاد سلطان نامہ بکشاد وراول نامہ نوشتہ بود
بسم اللہ الرحمن الرحیم آنگاہ سطور چنین مقطعات الم الم الم وسواے این چیزے دیگر نبود ودر آخر نامہ
انیکہ الحمد للہ رب العالمین والصلوٰۃ والسلام علے رسولہ محمد وآلہ اجمعین سلطان حیران بماند واز کتاب معنی آن سوال
کرد ودر ہر سورۃ از قرآن کہ الم بود بجوانند وتفسیر کردند جواب نوشتہ سلطان بنود الو بکر قہستانی کہ مرتبۂ مدبیی داشت نوشت
دران مجلس بپاے ایستادہ بود گفت خداوند خلیفہ را تہدید کردہ بود کہ بر فیلان از دار الخلافہ خاک بغزنین آرد خلیفہ در جواب
آنسورہ الم ترکیف نوشتہ ست سلطان بسے بگریست واز خلیفہ عذر خواست والو بکر قہستانی را خلعت داد وندیم ساخت و
امر کرد تا در ندیمان بنشیند وچون در شب پنجشنبہ بست وسوم ربیع الآخر سنہ چہار صد وبست ویک ہجری سلطان در گذشت
پسرش ابو احمد محمد بن محمود غزنوی در غزنین ودیگر پسر دیگرش مسعود بن محمود غزنوی در ری بسلطنت نشست
مسعود بخراسان آمد وبرادر خود نوشت کہ غزنین وخراسان تو باز گذارم وبلاد عراق وجبال طبرستان قناعت کنم بشرط
آنکہ در خطبہ نام مرا بر نام خود مقدم داری محمد قبول نکرد وباکاخرامر ایانش اورا مجبوس کردہ بخدمت مسعود در ہرات آوردند
مسعود برادر خود را میل کشید وکسانیکہ اورا مجبوس کردہ بودند اینہا را بکشت مسعود ملکے سخی بودہ وبا علماء وفضلا مجالست کردے
وقتے تپ دق بہم رسید علاج ہیچ یکے از اطبا مفید نہ افتاد حکیم ابو بکر باقلانی قصہ حمزہ را ترتیب داد تا آنرا پیش او خواندند
گرفتند آن علت زائل شد بنا بر آنکہ از شنیدن قصہ حرارت غریزی مسعود بخوش آمد وحرارت عارضی را مغلوب وفانی
ساخت ودر مسعود سلاجقہ غالب آمدند وبعد مسعود پسرش مودود بن مسعود بحکومت نشست وبر غزنین وبلخ ولاہور
وقندہار مستولی گشت ودر چہار صد وسی وپنج ہجری سپاہ بدفع سلاجقہ فرستاد وآن از الپ ارسلان بن چغربک سلجوقی
منہزم گردید ولشکرے دیگر تعین نمود کہ طایفۂ سلاجقہ را از حدود قندہار براندند وہمدرین سال رایان ہندوستان باتفاق
یکدیگر لاہور را محاورہ کردند مودود لشکرے عظیم بدفع ایشان فرستاد ہندوان منہزم باز گشتند وہر قلعہ کہ گرفتہ بودند مسلمانان
باز ستدند ودر سنہ چہار صد وچہل ہجری مودود بامداد ملوک اطراف بغزیمت آنکہ خراسان را کہ سلاجقہ متصرف شدہ بودند

انتزاع نمایند یک منزل از غزنین برآمد و بقولنج گرفتار گشت و بغزنین مراجعت نمود و در بستم رجب سنه چهار صد و چهل و یک بغزنین درگذشت امرا پسرش مسعود بن محمود را که خرد سال بود بسلطنت نشاندند و بعد پنجروز خلع کردند علی بن مسعود بن محمود را بحکومت برگزیدند و او بدون هیبت و بیست رائی معروف بود و پسبی عبد الرزاق بن احمد بن حسن میمندی مجد الدوله عبد الرشید بن مسعود که در یکی از قلاع حدود سیستان محبوس بود بسلطنت نشست و روی بغزنین نهاد علی بگریخت عبد الرشید استقلال یافت طغرل که از امرای مودود بود بفرمان عبد الرشید در حدود سیستان با امرای سلاجقه رزم کرد و ظفر یافت و سیستان منتقل گشت و بعبد الرشید نوشت که سپاه بفرست تا خراسان بگشایم عبد الرشید اکثر سپاه خود را نزد او فرستاد طغرل همه را با خود متفق ساخت و متوجه غزنین شد عبد الرشید متحصن گشت طغرل شهر بگرفت و مودود را با سایر محمودیان بقتل رسانید و از ایشان جز سه تن که در قلعه محبوس بودند رهائی نیافتند پس طغرل کاء فرنعمت دختر مسعود بن محمود را با جهاز است و تخت نشست و بحریره والی لاهور نامه نوشت و بتابعیت خویش خواند جریره او را تهدید کرد و بدختر مسعود و امرای غزنین نامها نوشت که در افنای طغرل سعی نمایند چندی از لشکریان متفق گشته روزیکه طغرل بار داده بود بر تخت نشست پیش افتادند و تیغ در نهادند و بعد از قتل طغرل جریره از لاهور بغزنین آمد و فرخ زاد بن مسعود را که در یکی از قلاع محبوس بود بخواند و بر تخت نشاند جمال الدوله فرخ زاد بن مسعود بسلطنت رسید و دوستان طغرل را بکشت و بعد از زمانها با سلاجقه صلح کرد و ایاز که معشوق محمود غزنوی بود در عهد فرخ زاد در سنه چهار صد و چهل و نه هجری وفات یافت و فرخ زاد در چهار صد و پنجاه و یک هجری درگذشت و بعد از و برادرش ظهیر الدوله ابراهیم بن مسعود بادشاه شد و او ملکی عادل و ضابط و زاهد و دولت یار بود و در سالی سه ماه رجب و شعبان و رمضان روزه داشتی و خط خوب نوشتی و هر سال یک مصحف باتمام رسانیدی و بامول و زوان بمکه فرستادی سلاجقه او را تعظیم بسیار کردندی و بزرگ نوشتندی در مدت سلطنت خویش کوشکی و منظری بساخت و قریب پنجاه صد خانقاه و مساجد و رباط بنیاد نهاد و در بدو دولت او سلطان ملکشاه سلجوقی عزم غزنین کرد ابراهیم آگاه شد نامها بامرای او نوشت که شما ملکشاه را بران داشته اید که متوجه اینجانب شوید خدمت شما مستحصن افتاد باید که سعی نمایند که زود تر بدین ملک در آیند تا خاطر از و فارغ کرده ایم و چنانچه عهد کرده ایم مرسوم شما را مضاعف کنیم پس مکتوبات بیکی سپرد تا به لشکر ملکشاه رود و چنان کند که در شکارگاه گرفتار شود و ملکشاه چون باسفزار رسیده عزم شکار کرد قاصدان خود را بلشکارگاه رسانید و گرفتار گشت را و را نزد سلطان بردند سخنی چند پریشان گفت سلطان امر کرد تا او را تبا زیانه نواختند قاصد مکتوبات اظهار کرد ملکشاه برخواند و صلاح در عتاب امرا ندیده از ان عزیمت درگذشت و بالاخر میان هر دو صلح اتفاق ملکشاه دختر خود را به پسر او مسعود بن ابراهیم داد و در چهار صد و نود و دو هجری درگذشت و بعد از و پسرش علاء الدوله مسعود بن ابراهیم بر تخت نشست و در پانصد و نه هجری درگذشت و بعد از و پسرش ابو الملوک سلطان الدوله ارسلان شاه بن مسعود بن ابراهیم بادشاه شد و برادران خود را حبس نمود برادر دیگرش بهرام شاه بگریخت و نزد خال خود سنجر سلجوقی رفت سنجر روی بغزنین نهاد و ارسلان شاه با او مصاف داد و منهزم بغزنین متحصن شد و مادر خود را که خواهر سنجر بود با دویست هزار دینار و تحف و هدایا

داد فرستاد و باز گردو هیچ در نگرفت ارسلان شاه با او مصاف داد و منهزم بهند گریخت سلطان سنجر در پانصد و ده هجری
بلخ رسید و چهل روز آنجا توقف کرد و خزاین غزنویان بدست آورد و آن مملکت بهرام شاه داد و باز گشت و مقرر
شد که هر روز هزار هزار دینار بخزانه رساند بالآخر ارسلان شاه در پانصد و دوازده گرفتار شده بفرمان بهرام شاه
بقتل رسید و بعد از و برادرش معز الدوله بهرام شاه بن مسعود بن ابراهیم استقلال یافت و او ملکی باشوکت
و شهامت بوده و علما و فضلا را بعطایا نوازشی یکه از دست عامل باو تظلم کرد بهرام شاه نامه بعامل نوشت و مظلوم داد
مظلوم نزد عامل رفت عامل بر نجید و امر کرد که آن مکتوب را پاره پاره کنند و بعضی بخورانند آن مظلوم داد مظلوم دیگر بار نزد بهرام شاه باز آمد کرد که
قلعه نویسد نمی دوات نگرفت تا فرمان نویسد مظلوم گفت برای خدا فرمان را بر کاغذی بنویس که وقت خواندن کمتر تشویش بام بهرام شاه بشنید و بخندید مظلوم گفت
که مرا عبرت بودی بر کار خود و بگریست که عامل تو فرمان تو بهرام شاه متغیر شد و در دم برخاست و تیغ بر میان بست و بان ناحیه برفت
و عامل را بکشت و او در عهد خویش لشکر بهند کشید و تا بنارس بگشود و در پانصد و چهل و هفت هجری در گذشت
بعد از و پسرش خسرو شاه بن بهرام شاه غزنوی بادشاه شد و در بدو دولتش سلطان علاء الدین جهانسوز غوری قصد غزنین
کرد خسرو شاه بهند گریخت و آن مملکت بتصرف علاء الدین غوری در آمد و خسرو شاه در لاهور بسلطنت نشست و در پانصد
و پنجاه هجری در گذشت و بعد از و پسرش خسرو ملک بن خسرو شاه در لاهور بادشاه شد چنانچه در ضمن لاهور در گذشت و او
مرد عرب دوست بود و بعیش می پرداخت و در پانصد و هشتاد و سه هجری سلطان غیاث الدین محمد بن سام غوری
مملکت از و انتزاع نمود خسرو ملک از لاهور بامان نزد او آمد غیاث الدین او را بغزنین فرستاد و چون تمام غزنویه
را بدست آورد و همه را بقتل رسانید ملک لانام نداد لهاذ گر بعضی از امرای و وزرای سلاطین غزنویه خواجه ابو العباس
در ابتدای عهد سلطنت محمود بوزارت رسید و آخر سلطان از و برنجید احمد بن حسن میمندی را وزیر ساخت نقل ست که
چون سلطان محمود از ابو العباس قرض خواست و گفت مرا مال نیست سلطان از و برنجید و گفت در مملکت آنچه بقلم خود
جمع بسته ست و آن تمام حاصل نشده هر چه باقیمانده ست آنرا جواب گوید کار بمطالبه کشید ابو العباس آنچه داشت بداد
و رهائی نیافت سلطان گفت سوگند یاد کن که دیگر پیچ نداری ابو العباس بجان و سر پادشاه سوگند خورد که مرا چیزی
نمانده سلطان او را بیکی از قلاع حبس نمود و بعد چند روز علی خویشاوند که با بو العباس دشمن بود با سلطان گفت
که او را مال بسیار ست از جمله آنکه قبضه خنجر مرصع ست پیاله یاقوت اگر فرمایند آن را بدست آریم سلطان بآن رضا داد
علی خویشاوندان خنجروان پیاده را که از خزاین ملوک هند بدست آورده بود و از بیم سلطان ظاهر نمیکرد
بانخود گرفت و بقلعه برود با ابو العباس سخنان گفته باز آمد و بعرض رسانید که او را تهدید نمودم بی تشدد و تفحص این دو چیز مرا
داد سلطان آن هر دو را باو بخشید و امر کرد که ابو العباس را در شکنجه کنید و هر چه دارد بستانند علی خویشاوند او را در شکنجه
هلاک ساخت احمد بن حسن میمندی بعد ابو العباس بوزارت محمود رسید ماوزای سلطان را شیر داده بود و باحمد وزیر کافی
بوده چون هر ده سال از وزارت خواجه احمد بگذشت شاهزاده محمد بن محمود که ولی عهد بود خواجه احمد را دوست مسعود
میدانست و النوشاش صاحب علی خویشاوند و جنگ منگال و سایر امرای درگاه بران متفق شدند که مزاج سلطان را

از خواجه متغیر سازند لیک بحمایت حرم سلطان که دختر خان ترکستان بود و بخواجه احمد عنایت داشت کاری پیش نمیرفت
و دختر خان ترکستان را در غزنین مهد چکل گفتندی و جمیلهٔ قندهاری از خدمتگاران او در حمایت خواجه بغایت کوشیدی و قافلهٔ
کاروانی ترکستان میرفت خواجه ظرائف غزنین یکے از معتمدان را داد و با آن کاروان روان ساخت تا ترکستان برند بعیوق
آن پوستین آرند جنگ منکال اینحدیث بالنوشاش حاجت رسانید که بعرض سلطان رسانند که خواجه احمد حسن با خان ترکستان
متفق است و اینک بهر او تحفه و هدایا فرستاده خواجه احمد از حیال ایشان آگاه شد و جمیلهٔ قندهاری را آگاهی داد و جمیله نزد مهد
چکل رفت و حال باز گفت مهد چکل باشارهٔ جمیله نامه بوالده و خویشان خود نوشت و آنچه خواجه فرستاده بود بطریق تحفه و هدایا
ثبت کرد و چند چیز دیگر از ملبوسات زنان بران افزود و نزد خواجه فرستاد النوشاش کسان بفرستاد تا از پی کاروان
برفتند و آن مرد را حاضر آوردند و بدرگاه سلطان رسانیدند فرستاده چون بدرگاه رسید موجب مواضع فریاد برآورد
که فرستادهٔ مهد چکل ام و مکتوبات بمهر او باز نمود و مقنعه و حمایل و غیر آن برون آورد النوشاش منفعل شد مهد چکل با سلطان
عتاب آغاز نهاد و گفت اینهمه ملامت بفرستادهٔ من رسیده و مقنعه و حمایل بر سر دیوان نمودند سلطان بقبل ستانیان فرمان داد
مهد چکل شفاعت نمود و تا نجات یافتند و بالآخر بعلتے دیگر سلطان محمود احمد بن حسن میمندی را بقلعه کالنجر از قلاع هندوستان
حابس نمود و جنگ منکال را وزارت داد و چون سلطان مسعود بسلطنت رسید او را نجات داد و وزیر خویش ساخت ابو علی
حسن معروف بجنگ منکال از آن منکال بود و سلطان از روی خواهش او را جنگ خوانند گویند سلطان محمود را میان
کرامیان عقیدتی عظیم بوده و جنگ دران باب پیوسته با سلطان مناظره کردی و فقی محمود قصد رزم علی سنجور کرد و بجد و
جام رسید و بزیارت زاهدی از کرامیان که معدود بود رفت و گفت چیزی از من پذیر گفت مرا بمال حاجت نیست و دست
در هوا کرد و مشتی زر بگرفت و بدست سلطان داد سلطان آنرا بجنگ سپرد و جنگ بنگریست نوشته دید که الموبد بن احمد
ابو علی سنجوبین چون سلطان از پیش زاهد برخاست جنگ را گفتا این کرامت را چگونه منکر شوی جنگ گفت منکر نیستم لیک
خداوند را بحرب کسے نباید رفت که بر آسمان سکه بنام او زنند سلطان نخندید و پس ازان منکر کرامیان شد راقم حروف
را در آگه آباد فقیری هندو دو چار شد و مجلس داشت روزی زنی بادبخانی چند می برد او را طلبید و یکعدد بادبخان در دست
گرفت و گفت درین بادبخان چهل خرمهره است چون بشگافتم همانقدر خرمهره که گفته بود ازان برآمد چون او تفحص کردم
گفت که هر چه بطلبم ازان بکار خود صرف بکنم اگر چنین کنم عمل از دست برود و او بر طلبیدن تا یکفلوس قادر بوده و آن
غیر از بدام آوردن مردم بنود و فصل در ذکر برخی از مشاهیر اقلیم سوم جنید بغدادی شیخ المشایخ عالم و امام ایمه بود
ابو جعفر حداد در حق او گفته که اگر عقل مردی بودی بصورت جنید آمدی یکے از وی پرسید که دل کدام وقت خوش بود گفت
آن وقت که دل بود شخصے پانصد دینار پیش جنید آورد و گفت غیر ازین چیزی داری گفت دارم گفت دیگر سے باید
گفت یکدرم که تو بدین دانی نیرزی که من هیچ ندارم و مرا هیچ نباید از سخنان اوست ملاحیراغ عارفان ست و پیدا کنندهٔ
مریدان و هلاک کنندهٔ عاقلان گفت که غایت صبر توکل ست و صبر خوردن تلخهای ناکامی رضا آن ست که بلا را نعمت شمری
و گفت که میان حق و بندهٔ چهار دریاست تا از آنها نگذری بمقصود نرسی یکے دنیاست و کشتی آن زهد و یکی مخلوق و کشتی آن

غرت و دیگر ابلیس و کشتی عداوت با او و دیگر هوا و کشتی آن مخالفت باوی شیخ ابو محمد بن احمد رویم بغدادی از بزرگان
وقت بوده و مذهب ملامتیان در نیشاپور او و منتشر شد گفت توبه آنست که توبه کنی از توبه گفت رضا آن بود که اگر دوزخ بر
گذارند گوئی که از سوی چپ می باید رفت گفت اخلاص در عمل آن بود که بهر دو سرای عوض آن چشم مداری سمنون محب مقبول زمانه بود و محبت را
بر داد چه پیشه این طایفه معرفت را بر محبت تقدیم دادند و نزد راقم حروف همین پسندیده است که محبت مقدم
است بر معرفت چه اگر محبت و ذوق معرفت و شناخت نباشد معرفت چگونه حاصل شود از شمنان سمنون است که
تصوف آن ست که هیچ چیز ملک تو نباشد و تو مالک هیچ چیز نباشی ابو عبد الله قلانسی از اکرم قوم و بزرگان
طایفه است وی گفته که در بعضی سیاحت خود در کشتی نشسته بودم پای برخاست و طوفان عظیم شد اهل کشتی بدعا و زاری
درآمدند و نذرها کردند مرا گفتند تو نیز نظری بکن گفتم نذر کردم که اگر ازین تهلکه نجات یابیم هرگز کسی گوشت فیل نخورم گفتند انچه
نذر یست هرگز کسی گوشت فیل نخورده ست گفتم انچنین در خاطر من افتاده ناگاه کشتی بشکست و باجماعتی بخار افتادیم چند روز
گذشته بود که از خوردنی چیزی نیافتم فیل بچه پیدا شد ویرا بگرفتند و بکشتند و پختند و گوشتش بخوردند و استخوانش برانداختند و هر چند بر من عرض کردند
گفتم من نذر کرده ام که گوشت فیل نخورم هر چند الحاح کردند نپذیرفتم چون هنگام شب در خواب شدند مادر فیل بچه
بیامد و بوی کردن گرفت و استخوان بچه خود را بیافت پس ازان آمده انمردمان را بوی کشیدن از هر کدام که آن بوی میافت
ویرا در زیر دست و پای خود بیمالید تا همه را بکشت و من ترسان و لرزان بدیدم پس بسوی من آمده و مرا تا دیری بوی کرده
هوش از سرم رفته بود از من هیچ بوی نیافت پشت بجانب من کرد و پای خود را دراز نمود و دانستم که اشارت بسوار شدن میکند
شادان و توکل کنان بر نشستم بشتاب تمام روان شدم و در شب بموضعی آبادان رسانید و بخرطوم اشارت کرد که فرود آئی
فرود آمدم و وی باز گشت چون باماد و شد با بادانی رفتم زبان من کسی نمی فهمید و نه من زبان ایشان را ترجمان از احوال
من باز پرسید قصه خود را گفتم گفت از انجا که ترا آورده اند تا اینجا چند راه است گفتم که ندانم گفت هفت هفته راه
است این حکایت را مولوی روم در مثنوی خویش نقل کرده است همین عبد الله بیابان آمد مصرع در شکار فیل بچگان بگرفتند و از پیل بچه اراده دیگر
داشته شیخ ابو بکر کتانی هر زمانه بوده از سخنان اوست که صوفی کسی ست که طاعت او هنر و بیک او عیبی نبود که از ان
استغفارش باید کرد شنیدم که شبی بنجاه و دو بار محمد علیه السلام را در خواب دیدم گفتم که چه دعا کنم تا خدا تعالی دل مرا بمیراند فرمود
هر روز چهل بار بگوی یا حی یا قیوم یا لا الله الا انت یکی از وی درخواست وصیتی کرد چنانچه فردا خدای ترا خواهد بود امروز تو او را باش
و گفت تصوف همه خلق ست هر که از خلق بیشتر تصوف بیشتر ابو العباس ابن عطا معدن حکمت ربانی بوده از سخنان اوست که اگر کسی
بست سال در شیوه قدم زند و در ریخت یک قدم برای نفع برادری بردارد فاضل تر ست از انکه شصت سال عبادت کند خالص
و گفت همت آن بود که در دنیا نبود عباس بن یوسف اشقلی از مشایخ قدیم بغداد بود وی گفته که هر که بحضرت خدا تعالی مشغول ست
از ماسوای وی نیاید پرسید ابراهیم بن ثابت شخصی از وی وصیتی درخواست گفت کاری کن که از ان پشیمان نشوی ابو العباس محمد
بن زید البرد در نحو و لغت امام زمان بوده در یکی از تالیفات خود می آرد که منصور دوانقی یکی را مقرر داشته بود که هر جا بنائی قدیمی
و عورت بی شوهری باشد جمع ساخته از احوال ایشان باخبر باشد عرق طمع یکی از بغداد وی در حرکت آمد نزد

آن شخص رفت وگفت مراد اخل آن عورت ساز ونفقه مقرر گردان آن شخص گفت تو مردی چگونه تراد رعورت نویسم پس گفت یاری در ضمن
نابینایان منسلک گردان آن شخص گفت قبول کردم چه اگر چشم ظاهر تو پوشیده نیست اما نابینائی دل سیداری ابوالهاشم
الصوفی الکوفی اول کسی ست که او را صوفی خواندند واول کسی است که خانقاه جهت صوفیان ساخت ابوعمر شیعی کوفی جلیل القدر
دار العلم بوده اورده اند که عبدالملک بن مروان او را برسالت نزد والی روم فرستاد صحبت شیعی ملک روم را خوش آمد تا
مدت نگاه داشت هنگام رخصت مکتوبی مهر کرده بدو سپرد که در وقت خاص بصاحب خود دهی شیعی وقت خلوت آن نامه بگذرانید
خلیفه آنرا بخواند و بدست شیعی داد نوشته بود که عجب از حماقت قومی که در میان ایشان انچنین مردی باشد و دیگری بر او غود
بادشاه ساز شیعی گفت بخدا که من بر مضمون این نامه اطلاع ندارم عبدالملک گفت خاطر مطمئن دار که والی روم بر تو
رشک برده ونمیخواهد که تو با من باشی واین راجهت آن نوشته که من ترا بقتل رسانم چون والی روم این ماجرا شنید و انچه
خواسته بود بظهور رسانید برحسن رای خلیفه آفرین گفت طفیل بن بلال آزاد کرده عثمان بن عفان بوده بکوفه مینشسته
از سخنان او ست که میخواهم بکوفه کوهی باشد ومن بالای آن نشسته باشم تا هر جماعتی بضیافت دوستی شوند آگاه گردم وانجا روم
او را گفتند چرا رنگ تو زرد ست گفت از بیم آنکه مبادا طعام زود آخر شود وطفیلان باد منسوب اند وایشان جماعتی اند که ناخوانده بر سر
خوانها روند واز ایشان ست بنیان طفیلی واو از ظرفای عصر بود او را گفتند از قرآن کدام آیت دوستر داری
گفت کلوا واشربوا گفت کدام آیت واو رسا حتی گفت ربنا انزل علینا مائدة او را گفتند روزی چند بار طعام میخوری گفت
اگر داشته باشم یکبار واگر نه خدا داند گفتند چگونه است گفت از آنکه اگر چیزی نداشته باشم معلوم نیست که چند بار بدست آید و
اگر داشته باشم از صبح تا شام خواهم خورد پس بجنار بماند ابوبحر ضحاک معروف باحنف کوفی از کبار تابعین بوده یک چشم از نور
بهره نداشت ویک پایش کم بود از انرو احنف گفتندی گویند که چون ابن زیاد جانشین گشت احنف را و قصد بنهاد
ابن زیاد بشام نزد معاویه رفت در وسای عراق را با خود برد چون بدرگاه معاویه رسانید امر کرد که ایشان را حاضر سازند
احنف را بعد از همه بیاوردند معاویه احترام او کرد اهالی عراق شکر این زیاد را گفتند احنف سخن نگفت معاویه گفت چرا سخن
نگوئی گفت اگر سخن گویم مخالفت ایشان کرده باشم معاویه گفت ابن زیاد را از امارت عراق عزل کردم پس هر دو ساعت
عراق آورد گفت بروید و باهم مشورت کنید و امیری بهر خود اختیار نمایید و سه روز شمارا مهلت ست ایشان برفتند و چندی
دران میان امارت عراق بهر خود میخواستند سخن بطول کشید معاویه باحنف گفت توچه گوئی احنف گفت گر کسی را هم از اهل بیت
خود امارت خواهی داد ابن زیاد را که غالبا ازین کسی ست از اهل بیت تو امیر کن اگر دیگری را امارت میدهی اختیار ترا داری
معاویه ابن زیاد را امارت عراق داد و در خلوت با ابن زیاد گفت قدر احنف را نیک شناسی باید که در تعظیم او کوشی ابن زیاد
بعراق باز گشت واحنف را محرم اسرار خود ساخت او معزز می بود تا آنکه در ایام حکومت مصعب بن امیر در سنه
شصت وهفت هجری در گذشت واو بغایت حکیم بود روزی بر لبه میرفت مردی همراه او شد واو را دشنام میداد
احنف چون بقبیله خود نزدیک رسید گفت اگر چیزی باقیمانده است بگو که مبادا بقبیله نزدیکتر شومی وسفهای ایشان ترا
جواب گویند یکی را با احنف عداوتی بود مردی را هزار درم داد تا نزد او رود وسفاهت کند سفیه چنان کرد احنف جواب

گفت سفیه را خشم زیاده گشت مرا گفت تا آنکه وقت زوال رسید احنف گفت امروز زحمت بسیار کشیدی بیا که با هم طعام خوریم
دائم که از غایت غضب تا حال هیچ نخورده باشی و از سخنان اخیف است که زیادتی خنده میبرد هیبت را و افزونی مزاح می برد مروت
را گفت عاقل آن است که پیوسته شمار گناهان خود کند و گفت شریفترین آدم خیانت نکند و عاقل دروغ نه گوید و مومن غیبت
نکند ابو محمد سلمان کوفی بن مهران الغنی از دانشمندان بوده و همواره میان او و امام اعظم کوفی ابواب طیبت مفتوح بود
روزی امام بدیدن وی رفت و از روی طیبت پرسید که هر کرا حق تعالی بینائی از او چشم باز میگرداند در عوض چیزی
بهتر از آن میدهد ترا چه چیز در عوض او داد گفت نادیدن کرانان و از انجمله خواجه حسن بصری از نیکان زمان بوده
از سخنان اوست که گوسفندی از مردم آگاه ترست از آنکه یک شبان چندی از ایشان را از چراکردن باز آورد و مردم را چندین
سخن خدا از مراد باز نداد و گفت که سنگین فرزند آدم راضی شده که حلال آن حسابست و حرام آن عذاب روزی بجماعتی بگذشت دید
که میخندند گفت عجب از کسان میدارم که میخندند و حقیقت کار خود نمیدانند و گفت هر چه بنده بر مادر و پدر نفقه کند آن را حساب بود مگر طعام که
پیش مهمان نهد رابعه بصریه زنی بوده که در محبت و معرفت حق تعالی گوی سبقت از مردان ربوده وقتی بمکه میرفت در میان راه
کعبه را دید که باستقبالش آمد گویند که ابراهیم ادهم در عرض چهارده سال بکعبه رسیده از آنکه در هر قدم دو رکعت نماز میگزارد چون
متصل کعبه رسید کعبه را ندید گفت آه چه حادثه است مگر چشم را خللی رسیده هاتفی آواز داد که چشم ترا خللی نرسیده است کعبه باستقبال
ضعیفه رفته است چون ابراهیم ادهم از رابعه ملاقات کرد گفت اینچه شورست که در جهان افکنده گفت شور تو در جهان انداخته که
در عرض چهارده سال این راه را طی کرده فرقی که هست این است که تو در نماز قطع کرده و من در نماز را بعه را گفتند حضرت پروردگار
را دوست میداری گفت دارم گفتند شیطان را دشمن داری گفت نه گفتند چرا گفت از محبت رحمان پروای عداوت
شیطان ندارم از سخنان اوست اگر صبر مردی بودی کریم بودی وقتی چهار درم سیم بیکی داد که مرا گلیمی بخر که برهنه ام
آن مرد رفت و باز آمد که چه رنگ بخرم گفت چون رنگ که در میان آبد بمن ده و آن سیم بستید و در دجله انداخت حارث
بن اسد المحاسبی بصری عالم بعلوم ظاهر و باطن بوده ازوست که خدایا باش والا خود را مباش ابو بکر محمد بن سیرین
امام معتبر بین بوده و در باب تعبیر خواب حکایت غریبه از ان نقل کنند چنانچه مردی روزی آمد و گفت چهل حزما در خواب
دیدم که بیافتم گفت فردا هما بخانه ترا چهل چوب بزنند و همچنان شد سال دیگر همان شخص آمد و گفت که امشب در واقعه دیدم
که بر در سرای سلطان چهل خربا یافتم گفت چهل هزار درم یابی پارسال تعبیر این خواب بگونه دیگر بود خواب داد که پارسال
خربزه خوردی خود تاویل آن چوب بود و امسال خربا بر دست تعبیر این چنین باشد یکی از صلحا تردی آمد گفت در خواب دیدم که کبوتری سپید بر کنگره مسجد مدینه نشسته است
ناگاه ماری پیدا شد و کبوتر را بربود ابن سیرین گفت که حجاج دختر عبد الله بن جعفر طیار را تزویج کند گفت بچه دلیل انحکم را نمیدهی
گفت کبوتر در تعبیر زن ست و سپیدی حسن اوست و کنگره بزرگی او امروز هیچ زنی خوبتر و بزرگتر در مدینه از دختر عبد الله
نیافتم و در بارها تامل کردم سلطان ظالم یافتم و از سلاطین هیچ کس ظالم تر از حجاج نیافتم ابو الحجی مالک دینا از اهالی بصره است
و از اصحاب حسن بصری ست گویند که چون الحمد میخواندی و ایاک نعبد و ایاک نستعین رسیدی زار زار بگریستی و گفتی اگر نه از کتاب خدا
بودی نخواندمی چه میگویم ترا می پرستم و نفس خود را پرستش می کنم و از تو یاری می خواهم و بدر سلطان میروم او را گفتند چگونه

گفت نان خدا میخورم و فرمان سلطان میبرم وقتی مرو میرا دید که خانه میساخت و مزدوران را اجرت میداد و مالک دینار دست پیش کرد
مرد درمے باو داد و مالک آنرا در گل انداخت مرد گفت چرا درم در گل انداختی گفت چرا از رهی خود را بگل مے اندازی یعنے صرف
عمارت دنیی کنی راقم حروف گوید وای بر آنکه متنبه نشود چه برای بود و باش طفلان از راه طول امل عمارت مے ساختم اگرچه نیت داشتم
که نوعی فائده بمردم رسد که این حکایت بنظر در آمد آیت کاوین مے آیت فی السموات والارض بمردن علیها و هم عنها معرضون یعنے
بسا ظاهرے شوند از نشانها و دلایل در آسمان و زمین که میگذرند بران و ایشان ازان نشانها رو گردانند یعنی تعقل نمیکنند
درست آمد چه بیچاره انسان چقدر در طول امل گرفتار ست اللهم نبهنا عن نومة الغافلین مالک دینار روزی سگے همراه بود گفتند
باسگ صحبت میداری گفت این بهتر ست از همنشین بد ابو وائله ایاس بن معاویه بن قره بن ایاس بن هلال مزنی بصری
از بزرگان علما و فصحای عصر بوده و در ذکاوت و فراست با دو مثل زنند او را گفتند ترا با بن همه دانش سه عیب ست اول آنکه جواب
بیفکر گوئی دوم آنکه با دونان مے نشینی سوم آنکه جامه کم بهائی پوشی گفت سه گفتند چهار گفت چرا در تعجیل کردید گفتند در
جواب بفکر حاجت نیست گفت جوابهائی که من میدهم نزد من همه ازان قبیل ست و با دونان ازان نشینم که عزت من میدارند
و خدمت میکنند و در آسائیم و اگر با بزرگان نشینم مرا خدمت ایشان باید کرد و در زحمت باید بود و جامه کم بها ازان مے پوشم
که جامه باید که نگهبان من باشد نه من نگهبان او را گفتند که براه رفتن تعجیل مے کنی گفت به ازین طریق رفتن از تکبر دور است
و بقضای حاجت نزدیک شیخ سری سقطی مرید معروف کرخی و استاد جنید بغدادی و سایر بغدادیان ست از سخنان اوست
هر معصیتے که بشهوت صادر شود امید عفوست و معصیتے که از تکبر متولد شود امید مغفرت ندارد که ذات آدم از شهوت بود و گناه ابلیس
از تکبر ابو وهب بهلول کوفی از اکابر علمای محدثین بوده گویند چون هارون رشید از علمای زمان فتوی خواست که امام
موسی کاظم را بشهادت رساند بهلول خود را دیوانه ظاهر کرد تا از و فتوای نخواهند روزے هارون رشید او را دید که چون
کودکان بر اسپ نی سوار بود و با ایشان مے دوید هارون بر و سلام کرد پند خواست بهلول گفت نه ده قصور هم نه ده قبور هم
یعنے مشاهده قصور هم و قبور سلاطین را بندی عظیمست هارون گفت حاجتی از من بخواه گفت که حاجتم این ست که از من دور شوی
و ازین پس تو مرا نبینی و نه من ترا پس با اسپ نی در حرکت آمد و گفت دور شوید که اسپ من لگد میزند سری سقطی گوید بهلول را در
گورستان دیدم بر قبری نشسته با خاک بازی میکرد گفتم بشیر در گورستان بسرے بری گفت آری با جمعی بسرے برم که مرا
ایذا نمیرسانند و چون از پیش ایشان میروم غیبت نمے کنند روزی هارون رشید او را گفت حاجتی از من بخواه گفت حاجت
من آنست که گناهان مرا به بخشی و مرا به بهشت رسانی گفت اینکار نتوانم کرد گفت هرگاه آنچه مے خواهم نمے توانی کرد
از تو چیزے نخواهم وقتی جمعی را دید که بدعای باران میرفتند و اطفال با خود میدهشتند گفت اینها را بکجا مے برید گفت شاید
دعای ایشان مستجاب شود گفت اگر چنین بودی یک معلم زنده نماندی وقتے بمجلسی رسید که مذاکره حدیث میکردند
یکے از عائشه روایت کرده که گفت لو ادرکت لیلة القدر ما سالت ربی الا العفو والعافیة یعنے اگر میدانستم من شب قدر را سوال
نمے کردم من از رب خود مگر عفو و عافیت را بهلول گفت نصف ازین فرا موش کرده اید گفتند آن چیست گفت
الظفر فی الجمل بهلول وقتے نزد هارون رفت و قصه ساخته بود گفت برین پیری نمیبینی بهلول قلم برداشت و ازان نبوشت

رفعت الطین ووضعت الدین درفعت الحبص ووضعت النص ان کان من مالک فقد اسرفت والله لایحب المسرفین والا کان من مال
عبدک فقد ظلمت والله لایحب الظالمین یعنی بلند کردی گل را واندا ختی دین را بلند کردی گنج را واندا ختی نص را یعنی اگر
هست از مال تو پس تحقیق اسراف کردی تو وخدا دوست نمیدارد مسرفان را واگر هست از مال دیگرے پس بدرستیکه ظلم
کردی وخدا دوست نمے دارد ظالمان را واورا گفتند دیوان را بشمار گفت از شمار بیرون اند اگر گویند عاقلان را
بشمارم که معدودی چند پیش هستند محمد ادریس مشهور بشافعی از غزه ست نسبتش بهاشم بن عبد المطلب بن عبد المناف می پیوندد
او صاحب مذهب متقل ست واول کسے ست که واصول فقه تصنیف کرده ولادت شافعی در روزیکه امام ابو حنیفه درگذشت
بهمه اتفاق افتاد ویک صد ونجاه هجری مذهب امام شافعی معروف ومشهور ست واو از امام چهارگانه هست وسه دیگر ابو حنیفه
ومالک واحمد حنبل باشند از امام احمد حنبل که شاگرد شافعی بوده نقل ست که عقل شافعی را اگر وزن کنند بعقل یک نیمه جهان
راجح آید وقتی مامون عباسی در دویصد ویک هجری شافعی را گفت که بخلق قرآن قایل شو شافعی بر منبر رفت وبگشاد
بشر دوگفت صحف وتوریت وزبور وانجیل وقرآن این همه پنج مخلوقند یعنی پنج انگشت پس باین حیله رهائی یافت وبمصر
رفت وقوطن گزید وروز جمعه آخر رجب درویصد وچهار هجری درگذشت واز سخنان اوست نه دوست بود آنکه ترا بادو
دار اباید کرد وگفت هرگز فربه عاقل ندیدم وگفت که در توریت ست اگر کوتاهی بینی که جنت نباشد بدانکه صورت او را مسخ
کرده اند وگفته اگر دراز عاقل بینی او را سجده کنم یعنی دراز عاقل نباشد ابو الهذیل بصری رئیس طایفه ایست از معتزله که
ایشان را مذهبیه خوانند از و منقول ست که وقتی بدیر هرقل پرسیدم مردی آنجا بدیدم گفت تو معتزلی گفتم آرے گفت پس
الهی وتو ابو هذیل نباشی گفتم هیهات گفت خواب را لذتی هست گفتم آرے گفت آنرا کے توان یافت اگر گوئی در حالت
خواب این درست نبود چه از چیزیکه نیامده هست لذت نتوان یافت واگر گوئی بعد ازان نیز راست نیاید چه در چیزیکه گذشته
لذت نبود من از جواب عاجز آمدم وگفتم تو بگو گفت بیکی اینیت وچون خواب آمد آن مقصود گردد ورفع الم الذ باشد
یعنی کسی که گریه میکند بر موئی وچون در خواب آمد آن گریه واندوه او موقوف شد پس رفع الم واندوه لذت باشد م گریه گنده را
ابو سعید معروف باصمعی شیخ بصری وصاحب اخبار ونوادر بوده او گوید اعرابی دیدم وصد وبست سال عمر داشت گفتم
چه دراز ست عمر تو گفت جند را ترک کردم لاجرم باقی ماندم وگفت از نشان های احمق آن باشد که پیش از آن که سخن نشنود بجواب
مشغول شود روزی زیر درخت جوز بول کرد باوی از و صادر شد اطفال عرب بازی میکردند اصمعی خواست که با ایشان
مزاح کند گفت ثمره این درخت چیست یکے از اطفال گفت پارسال غربال بود وامسال عجبے شد چه جوز معرب کوزاست
واصمعی در عهد مامون خلیفه درگذشت ابو معن ثمامه بصری معتزلی فاضل فاسق بود ونديم مامون خلیفه بود وعمرو
ثمامه را گفت مرا با تو حاجت ست خواهم که برآری گفت مرا نیز بتو حاجتی ست نخست حاجت مرا برآر تا حاجت ترا برآرم
گفت بگوی که چیست گفت حاجت من آنست که از من حاجت نخواهی ابو عبد الله محمد بن کرام سیستانی فرقه کرامیان با و منسوب
اند محمد بکه ستوده شد وعلم آموخت وبوطن شتافت ومذهبی جدید پدید آورد گویند او از هر مذهبی چیزی اختیار کرده در کتاب
خویش نوشت وبعد از و در عهد سلطان محمود غزنوی آن مذهب نصرت یافت وایشان بسیار شدند واز مقولات

کرامیان ست که هر چه در ششش جهت نبود معدوم بود پس خدا را تشبیه دهند و گویند در جهت ست و باین آیت تمسک شوند
الرحمن علی العرش استوی و اینها نولوا فثم وجه الله و ید الله فوق ایدیهم و گویند ایزد تعالی جوهرست لیکن واحد الذات
و واحد الجوهر و بر عرش قرار دارد و اشتغال و تحویل و نزول بر و جایز ست و اکثر سخنان ایشان بمذهب مذکور راجع گردد
موسی بن شاکر او از فضلای و حکمای زمان بوده و دو سه پسر داشت و آن هر سه در علم قدیم هندسه و موسیقی و نجوم مهارت
تمام داشتند و به بنی موسی مشهور بودند برادر بزرگ را ابو عبد الله محمد گفتندی و دیگر را احمد و حسن نام بود و در زمان اسلام
عجایب حکمت از ایشان ظاهر شد چه علمای سلف و ارباب رصد که پیش از اسلام بوده اند یقین کرده که دوری
کوه زمین بست و چهار هزار میل ست و هر سه میل یک فرسخ است چون این حدیث بمامون خلیفه رسید خواست که آن را
محقق شود از ایشان تدبیر خواست گفتند آن را ظاهر کنیم چنانچه شک نماند پس اراضی مساویرا تحسس کردند صحرائے
سنجار و کوفه را در غایت استوا یافتند تا بنی موسی بصحرائے سنجار شدند مامون جمعی همراه ایشان کرد ایشان در موضعی
از ان صحرا ارتفاع قطب شمال گرفتند و آنجا میخی در زمین فرو بردند و ریسمانی بآن بستند و روی بجانب شمال نهادند
و بسی برفتند پس ارتفاع گرفتند ارتفاع قطب بیکدرجه از ان بیشتر شد که در موضع سابق گرفته بودند آنگاه ریسمان
را مساحت کردند شصت و شش میل و دو ثلث میل بود و ازان معلوم شد که مقابل هر درجه از آسمان شصت و شش
میل و دو ثلث ضرب کنند بست و چهار هزار حاصل آید بنی موسی بموضعی گشتند که میخ در زمین فرو برده بودند آنگاه
رو بجنوب نهادند و شصت و شش میل و دو ثلث بر فتند و ارتفاع گرفتند کمتر آمد از انچه که پیش گرفته بودند بیک درجه
پس انچه گذشت همراهیان را مستحق شد مامون بفرمود تا در صحرای کوفه نیز همان عمل کنند هم انچنان ظاهر شد پس
ایشان را عطای جزیل داد ابو معشر جعفر بن محمد عمر بلخی از اعلام علمای منجم ست از احکام او آنست که وقتی آفتابه
نقره در خانه ملک ندر دیدند ابو معشر گفت نقره خود را گرفته است ملک تجسس فرمود ظاهر شد که آنرا کنیزکے فضه نام دزدیده
ایضاً ملک میخواست که یکے از امرای خود را بقتل رساند امیر دریافت و پنهان شد و دانست که هر نوع که بنشند ابو معشر او را
پیدا کند پس حیلتے اندیشید و طشتی پر خون کرد و ماولی از طلا در میان آن نهاد و هر روز ساعتی چند بران نشستے ملک او را
هر چند حبست نیافت بالآخر ابو معشر را گفت بنگر که مجاست ابو معشر تامل کرده گفت کوهیست از طلا در دریا چون هیولیان مقیم ست و هر چند در ان باب تامل
مے کنم خراش چیزی نمییابم ملک فرمود تا ندا در دادند که امیر حاضر آید که کس متعذر نخواهد شد امیر بیامد و حال عرض
نمود بادشاه شاد شد و او را و ابو معاشر را نوازش نمود ابو القاسم سمنون بغدادی از سخنان اوست که گفت
صحبت بنده را صافی نشود تا زشتی بر همه عالم نه نهند و قال اول وصال العبد للحق هجرانه لنفسه و اول هجر ان العبد للحق هو اصلته
لنفسه ابو سعید خراز بغدادی از اجله مشائخ صوفیه بود وقتی در عرفات بود خواست که دعا کند ناگهی آواز داد که پس از
وجود حق دعا کنی یعنی پس از یافت ماجزی مجوی ابو الحسین احمد بن محمد بغدادی المعروف با ابو الحسین نوری از
سادات مشائخ صوفیه ست و او را ازان نوری گفتندی که چون بشب تاریک سخن گفتی نور از دهان او تافتی چنانچه
خانه روشن شدی روزی بر کنار دجله میرفت روزنی دید سی خم و رو نهاده ملاح را گفت در آنها چیست گفت تو مردی و روغن

را با نها چکار گفت باری بگو گفت شرط است که بهر معتقد خلیفه مے برم شیخ چوب بگرفت همه را بشکست او را بگرفتند و نزد خلیفه بردند
خلیفه بدید و بانگ بر وزود و گفت چرا چنین گستاخی کردی گفت من محتسب ام گفت ترا که محتسب کرده گفت آنکه ترا خلافت داده
معتقد نیز در پیش افگند پس گفت ترا چه برین داشت گفت شفقت بر تو و بر رعیت تو اگر شراب خوری ایشان دلیر شوند
مراد ازین عرضی نبود جز خوشنودی خدا معتضد بگریست و گفت نیک کردی پس از ین چنین مکن ابو عبد الله احمد
ساتلی البصری از بزرگان صوفیه بوده او را گفتند اولیا را بچه چیز توان شناخت گفت بلطایف زبان و حسن اخلاق
و سخای نفس و قلت اعتراض و پذیرفتن عذر ابو محمد سهیل بن عبد الله شتری و شتر را شستر نیز گویند از اکابر مشایخ و
علمای صوفیه بوده ریاضت شگرف کشیده سالها در هر چهل روز یک مغز بادام خوردی سهیل بن عبد الله تاریخ اوفات و سنت
از سخنان اوست نشان بدبختی آنست که ترا علم دهند و توفیق عمل ندهند و اخلاص ندهند و گفت شیطان از گرسنه بگریزد و احمد
بن ابو الحواری از بزرگان مشایخ عراق بوده و گفته که چون حق تعالے در کسے سه چیز افزاید او نیز سه چیز بیفزاید باید که او در تواضع
و زهد و تنی بیفزاید و چون در مالش بیفزاید باید که در اجتهاد و عبادت بیفزاید مولانا جمال الدین محمد و والی گاوزدنی
از اکابر علماست از سخنان اوست که یک معنیست که اگر در اخبای ممتزجه ظاهر شود اعتدال مزاج نماند و اگر در حرکات
بود غنج و دلال گویند و اگر در اعضا باشد حسن خوانند و اگر در کلام بود فصاحت نامند بقول شاعر که یکذات واحد است
برنگے جدا جدا گفت از دلایل توحید آنست که در کلمه لا الٰه الا الله چون ملاحظه کنی بجز از تکرار حروف الله هیچ بنظر در نیاید
شاه شجاع کرمانی از اکابر مشایخ صوفیه بوده گویند چهل سال نمک در چشم کرد و نخفت روزی بخواب رفت خدایرا
بخواب دید گفت الٰهی ترا به بیداری میجستم با قسم خداجواب آمد که ما را در خواب ازان بیداریها یافتی روزے در مجلس نشسته بود
درویشی بیامد و دو من نان خواست کسے نداد شاه شجاع گفت کیست که هیچ مرا بخرد و دو من نان او را بدهد فقیهی گفت
ایها الشیخ با شریعت استخفاف مے کنی گفت هرگز خود را بقیمتی نه نهاده ام کردار خود را چه قیمت نهم سنیان بن علے
مصری از محدثان مشایخ مصر است یکے از مریدانش خواست که تجرید پیش گیرد و شیخ گفت اول دل را از سهو و غفلت
و نفس را از هوا و زبان را از لغو مجرد کن تا تجرید حاصل آید انگاه خواهی دنیا دار و خواهی مدار ابو سلیمان دارانی
دمشقی او بزرگان مشایخ صوفیه بست از سخنان اوست که چون آدمی سیر شود همه اعضایش بشهوت گرسنه گردد و گفت هر که
که در دنیا ذوق ندهد در آخرت ثمره به نبیند و گفت افضلترین اعمال مخالفت نفس ست و گفت مفتاح الدنیا البطن و مفتاح
الآخرة الجوع یعنے کلید دنیا سیریست و کلید آخرت گرسنگی ست ابو جعفر معروف بابن کرسی از اجله مشایخ بغداد ست چنانچه گویند
هنگام وفات جنید بر سرش نشسته بود جنید سر بآسمان برداشت ابو جعفر گفت بعد است و دوری و گفته اند بعضے درین
معنی ان الحق اقرب الی العبد من انشائه الدنیا ابو محمد خفاف از بزرگان مشایخ شیراز ست بیشتر کفش دوزی کردی
تا جرم او را خفاف گفتندی وقتی با مشایخ شیراز در مجلس نشسته بود در مشاهده سخن میرفت گفت حقیقت مشاهده آنست
که حجاب منکشف گردد وقتی در بادیه تبوک بودیم ناگاه حجاب منکشف شد خدا را بر آسمان نشسته دیدم و سجده کردم
دوم خاموش ماندند موبل خصاص شیرازی گفت برخیز تا مشایخ شهر را زیارت کنم پس او را بخانه ابن سعد محدث برد

وگفت خواهم که حدیث ان الشیطان عرشا الی آخره روایت کن ابن سعد آن گفت حدیثنی فلان بن فلان ان النبی صلی الله علیه وسلم قال ان الشیطان عرشا بین السماء والارض اذا اراد بعد قتله کشف له عنه ابو محمد آن حدیث بشنید وبگریست وبر خاست وبرون رفت وروزی چند کسی اورا ندید پس ظاهر شد وگفت درین ایام نمازهای که درانوقت گذارده بودم قضا میکردم زیرا که شیطان را پرستنده بودم پس گفت چاره نیست آن را بهمان موضع که اورا سجده کردم باز کردم وبر ولعنت کنم پس برون رفت کسی ازو چیزی نیافت سعید بن هارون فارسی یکی شاعر وفاضل فصیح بود ودر خدمت مامون عباسی بسر برده درنجل با دشمل زنند وعیال خراعی گوید روزی نزد او شدم ونشستیم واز گرسنگی عاجز گشتم غلامش بیاید وکاسه بیاورد خروسی بچنه وران بود سعد وران نگریست سر خروس را ندید گفت سران کجاست غلام گفت آنرا بدور انداخته گفت من نمی خواهم که پای اورا بدور انگنند چه جای سر که آن رئیس اعضاست وخروس بان آواز میکند تا خلق بیدار شوند ونماز گذارند وتاج او نمودار پادشاهان است وسر او دوای ورم دل وگرده ست وبچشم او شعرا مثال زنند وگویند راح کعین الدیک یعنی شراب مانند چشم خروس ای سرخ چشم خروس وآن بهترین شرابست وهیچ استخوانی درزیر دندان ازان خوشتر نمی آید اگر تو میپنداشتی که من آنرا نخواهم خورد شاید که عیال واطفال ومهمانان میخورند اکنون راست گوی که آنرا چه کردی غلام گفت والله که بدور انداختم سعد بخندید وگفت رشت فی بطنک فاملک الله یعنی مرا بینم در شکم تو قی کند ترا خدا پس برخاست وبر غلام آویخت پایش بکاسه خورد شورباء بر سفره ریخت وخروس برزمین افتاد وگریه در کمین بود آن را در ربود ومناسب این مقام ست پسر خواجه بخیلی وانمی بدرویش داد پدر بشنید با پسر عتاب کرد پسر گفت من در فلان کتاب خوانده ام که هر که بزرگی خواهد باید که هرچه باو ایثار کند ازان این کار کرده ام خواجه گفت غلط کرده اند وتصحیف خوانده گفته اند هرچه یابی باید که انبار کنی نه ایثار گویند که در بصره بخیلی معروف بود بخیلی از کوفه بزیارتش رفت وچون اورا بدید گفت بهر دیدن تو آمده ام گفت از راه دور آمده نا چار ترا ضیافت باید کرد بارے چه خواهی گفت نیز بریان برخاست وبدوکان پنیر فروش رفت وپنیر تازه خواست پنیر فروش گفت ترا پنیر ے دهم چون زیده بخیل گفت از پنیر زبده بهتر است همان بهتر که آن را بر مهمان برم انگاه بدوکان مسکه فروش رفت مسکه فروش گفت ترا از بذره صاف دهم چون روغن زیت بخیل گفت چون روغن از زبده بهتر ست همان را بهر مهمان باید برد انگاه بدوکان روغن گرشتافت وروغن خواست روغن گر گفت ترا روغن صاف دهم چون آب زلال بخیل گفت پس آب به از روغن ست وآنرا در خانه دارم انگاه بازگشت وکاسه پر آب پیش مهمان نهاد وگفت تمام بازار بصره بگشتم هیچ چیز بهتر از آب نیافتم وقصه بازنمود مهمان بخندید واورا برتری قبول کرد وبکوفه بازگشت خلیل بن احمد واضع عروضست شیخ ابو الحسن کرد ویه صاحب علم وتقوی بود واز سخنان اوست که نه از افتخار داشت که از بار خود فراموش کنی واز بار خود پرسی که از کجا می آئی وکجا میروی ودر چه کاری گفتند تصوف چیست گفت وفا بعهد ابو بکر لمستانی صاحب کرامات بوده او گفته که وصل بی فصل است وچون فصل امد وصل نماند گفت که عاقل آنست که سخن بر قدر حاجت گوید وزیاده نه گوید وگفت هر کرا خاموشی وطن نیست او در فضولیست وگفت زندگانی درمرگ است یعنی حیات را دل در مرگ نفیست ابن مقله بغایت زیرک بوده قاهر خلیفه عباسی ودیگر خلفا را وزارت کرده ورافضی خلیفه حکم بقطع بدا و کرده پس ازان این مقله قلم را بر ساعد بسته کتابت میکرد واو گفته که جمیع کفایات امم ربع مسکون از شرق تا غرب

دوازده نوع است - عربی - حمیری - یونانی - فارسی سریانی - عبرانی - رومی - قبطی - بربری - اندلسی - هندی -
یعنی ۱۲ راقم گوید خط الغوری را بکدام انیها شامل داشته واول کسے ست که خط مثلث را از خط کوفی استنباط نمود قطب محی
در سلاست نظم ونثر بعید لیست در مکتوبات خود می آرد که شور در جهان افتاده عالم پر غوغاست مردمان چرا نمے شنوند
مگر اند و باکری کور اند و باکری و کوری دنگ اند و باکری و کوری و دنگی دیوانه اند نه از خدا بیگانه اند و هم او گوید
سبحان الله زمین چنین ساکن وفلک چنان در حرکت وآسمان چنان در کار وآدمی چنین بیکار شیخ نصیر الدین خلیفهٔ
دوم شیخ نظام الدین است از سخنان اوست که نفس آدمی بمنزلهٔ درختیست که بعد دهها در ذات آنکس قرار میگیرد و محکم
میشود واگر آدمی بزور عبادت هر روز انداخت را بجنباند بیخ اوست سست میشود و قابل قلع میگردد ذوالنون مصری
از اکابر صلحا و اولیا و صاحب خوارق کرامات وعادات بوده اکثر اهل مصر او را زندیق میدانستند وبعضی در کار او متحیر
بودند تا وفات نکرد کس واقف حال او نشد از سخنان اوست دوستی با کسی کن که بتغیر تو متغیر نگردد او را پرسیدند توبه
چیست گفت توبه عوام از گناه است وتوبه خواص از غفلت وعبودیت آنست که بندهٔ او باشی بهمه حال چنانچه او خداوند
است در همه حال شخص از وی ومیتی خواست گفت همت خود را بیش وپس مقرر ست گفتند این را شرح باید کرد گفت از
هرچه گذشته واز هرچه باید اندیشه مکن ونقد وقت را باش ونیز او گفته که در بادیه ابلیس را دیدم که جمله روز سر بسجود نهاده بود
که برداشت گفتم بعد ازین بیزاری ولعنت این بر همه عبادت چیست گفت اے ذوالنون اگر من از بندگی معزول آواز خدائی
معزول نیست از سخنان ذوالنون ست توکل بزرگ تدبیر باشد از و پرسیدند او را که ابشر گفت بدخوترین مردمان را
دیدن بیردن افتاده بود بدید فریاد برآورد و گفت که کیست تا هفتاد حج بیک شربت آب بخرد شخصی یک شربت آب بوے داد
داد آن را لیک داد ابو بکر ولف شیلے مصری از اکابر مشایخ صوفیه است ودر سنه ۳۴۷ صد وسی وچهار هجری در گذشته وقتے
بمسجدی رفت تا نماز گذارد کودکان وپیرستان آنجا بودند ونان میخوردند دو کودک نزدیک او نشسته بودند یکی تونگرزاده بود
وقدری حلوا در زنبیل داشت ودیگری درویش زاده واو جز نان خشک نداشت از تو نگرزاده حلوا خواست تونگرزاده گفت
سگ من باش تا ترا حلوا دهم گفت من سگ توام گفت بانگ سگ کن بیچاره دو تا شد وبانگ کرد وحلوا یافت بشاش را ایشان
نظاره میکردند میگریست گفتند ایشیخ ترا چه افتاد گفت در نگرید که طمع خلق را بچه میرساند اگر کودک درویش بنان خشک قناعت
کردی ودر حلوا طمع نکردی او را سگے همچو خودی بنا لیتی شد او را گفتند فرق در اولیا وانبیا چیست گفتا نبیا را بر احوال
مسلط کردند احوال را بر اولیا یعنی انبیا بر احوال غالب اند تا تبلیغ رسالت میکنند که بندو بست عالم بآن مربوط ست واولیا
مغلوب احوال خویش اند که ایشان را بجز حق پرسی کاری نیست ازین کلام معلوم میشود که انبیا ابو الوقت واولیا ابن الوقت
باشند لهذا گفته اند رباعی گویند نبی وجهتین از لیست ۱ روئی بخلق دارد وروئی بحق لیست ۱ روئی که بخلق داشت آنست نبی
روئی که بحق داشت همان روی علیست ۱ النبی روی بخلق والولی روی بحق از فتوحات یکے شخصی میگفت که محی الدین عجز

گوید من وقتی بمقام خضر علیه السلام رسیدم ما را دران مقام وحشت خواست چه دیدم که کارخانه نبوت بسیار بزرگ است ونیز کلام بزرگیست
که گفت چون عقل کمال رسد ابتدای ولایتست یعنی انتهای عقل ابتدای ولایت باشد وابتدای ولایت انتهای نبوت ست شبلی را پرسیدند
اکرم الاکرمین که بود گفت آن بود وقتی گناه کسی را آمرزیده باشد دیگری را بآن گناه عذاب نکند چه گوید که این آن گناه است که من فلان
بنده خود را بخشیده ام ومن کلاسه من عبد الله خوفا من النار فانه عبد النار ومن عبد الله شوقا الی الجنة فانه عبد الجنت لان من خاف شیئا
اورجاه فهو معبوده یعنی کسی که عبادت کرد حق تعالی او را بخوف آتش پس تحقیق او پرستید آتش را وکسی که پرستش کرد خدایرا بجهت بهشت
پس تحقیق او بندهٔ بهشت ست پس آن کس که مهرش چیزی دهد امید چیزی پرستش نمود پس همون پرستش وبا امید معبود است که
حسبال قول بزرگی بیادم آمد که گفته اگر مارا قدرت باشد دوزخ وبهشت یکلقمه کرده فرو بریم تا مردم خدایرا بی غرض پرستش کنند
شبلی راست که عبارت زبان علم ست واشارت زبان معرفت وگفت علم الیقین آنست که بما شنیده از زبان رسل وعین الیقین آنکه
خدایرا عزوجل بما رسانند از نور هدایت بما در قلوب وحق الیقین آنست که بدان هیچکس را راه نیست شبلی پرسیدند که انس چیست گفت
آنکه ترا از تو وحشت بود شبلی هنوز زنده بود که مردم برای نماز جنازهٔ او آمدند شبلی معلوم کرد وگفت عجب که مردمان آمده اند تا بر زنده
نماز گذارند او را گفتند بگو لا اله الا الله گفت چون او غیر نیست نفی کرا کنم گویند شبی عزیزی شبلی را پس از مرگ بخواب دید پرسید که بازار
آخرت را چگونه دیدی گفت دل مجروح وجگر سوخته را مرهم می نهند وهیچ چیز دیگر التفات نمیکنند مجوسی صد دینار صدقه کرد شبلی گفت ترا
ایمان نیست صدقه را سودی نبود مجوسی بگریست وبآسمان نگریست رقعه از آسمان افتاد واین دو بیت بران نوشته بود شعر
مکافات السیاحت دار خلد ٭ یعنی عوض جوانمردی وبخشش بهشت است ٭ دامن من مخافت یوم بوسن ابناء ست آن بخشش از روز
سختی ٭ ومانا رمجرقة جواد ٭ ونیست آتش آنکه بسوزاند سختی را ٭ وانکان الجواد من المجوس ٭ اگرچه باشد سخی از مجوس ٭ مجوسی آن
بداد وایمان آورد شبلی را گفتند از دویست درم چند درم زکات باید داد گفت ترا از دویست درم پنج درم ومرا از دویست پنج
گفتند این رویست واینم وآن پنج چیست گفت دویست بدرهم وپنج دیگر وام کنم وبدرهم از شبلی منقول است که گفت وقتی از بغداد با قافله
حاج روان شدم جوانی دیدم نعلین مرصع در پا ودستار مصری بر سر گلاب بر خود میپاشند وخوش خوش میخرامند گفتم ای برنا بحجاز روی
گفت بخانه گفتم بکدام خانه گفت بخانهٔ پر بهانه که خلقی را آواره کرده میروم تا در نگرم که آنجا گرامی بیند گفتم کار باین تنعم میسر نشود چشم
خوانده اند خواستم که با او موافقت کنم گفت تو مرقع پوش ومن جرعه نوش همرهی راست نه آید او را بگذاشتم چون بمکه رسیدم روزی
او را زیر میزاب خفته دیدم ترا روز بجور دامنم بگرفت وگفت مرا شناسی گفتم آری این حال چیست گفت بمعشوقی آرند و
عاشق کنند اول گفتند معشوقی وچون ببادیه رسیدم عاشقم خواندند وبعرفات نداد اوند که طفلی وچون بخانه رسیدم گفتند تا
محرمی حلقه بر در زدم گفتم انا المطلوب گفتند ارجع ناچار محجوب از بن تفکر بیمار شدم ودلم بزاری او بسوخت گفتم با من بیا گفت بگذار
که درین حسرت سری دارم از دگذشتم وشب در حوالی مسجد بعبادت گذراندم صبح دیدم که از کنار حطیم جوان را مرده برگرفتند
وبدفن بردند حال او را از محرمان راز سوال کردم وگفتند بیت عاشقان کشتگان معشوقند ٭ بر نیاید ز کشتگان آواز ٭
وقتی شبلی از میان مردم چند روز بنهان وغائب شد اصحابش بطلب او افتادند بآخر در محنت خانه یافتند این نه جای تست
واین طایفه لایق تو نیستند گفت جای من همین ست همت آنها نه مردانند ونه زنان من نیز در کار خود نه مردم نه زن پس حقیقت

حال من انیست ابو بکر محمد بن داود دینوری الاصلست از اکابر مشایخ صوفیه بوده و در سه صد و پنجاه و نه درگذشت از سخنان
وست معده محل طعام ست اگر حلال در وافگنی قوت طاعت یابی و اگر شبهت بود راه حق را بپوشد و اگر حرام باشد ازان معصیت زاید
ابو الحسین محمد بن احمد بغدادی معروف به ابن مسعود در وعظ و حسن عبارت وحید عصر بوده روزی در مجلس وعظ بر زبان آورد
سبحان من النطق باللحم و البصرة باسحم و السمع بالعظم یعنی پاکست آنکه گویائی نهاده است در گوشت یعنی زبان و بینائی نهاده است در
پیهانی یعنی چشم چه نگون چشم از چربی است که طبقه شبکیه و غیره باشند شنوائی نهاده است در استخوان چه سوراخ گوش در استخوان ست و این
اشارت لطیف است و از سخنان اوست که هر سخن که از ذکرت خالی ست لغو است و هر نظر که از عبرت خالی ست لهو و هر خاموشی که از
فکرت خالی ست سهو قاضی ابو بکر محمد بن عبد الرحمن بغدادی معروف بابن فریقه از افاضل زمان بوده بحدت فهم و سرعت بدیهه و
حاضر جوابی زندی وزیر ابن مهلبی او را احترام کردی و همکنان بر اشاره وزیر از و مسایل مضحکه و سوال کردندی و قاضی بدیهه جواب آن
مسایل دادی یکی او را گفت مردی گوسفندی بخرید گوسفند بینگ بیندانخت بر چشم یکی آمد و کور شد ذنب بر بایع شد با بر شکایت قاضی گفت بر
وقتی از انکه هنگام فروختن گوسفند نگفت که در مقعد ابن مخنیق که مردم را کور میکند بشبرنام مردی از ظرفای کوفه بود و قفیز گندست
بغزالی را در بازار دید که شکری را فروخته بهای آن در دست داشت پیش رفت و گفت چه نام داری لواحه گفت نوزده
بار نزد تو دام دارم مرا بده اغزالی گفت من ترا نمیشناسم بشبر در و آویخت نزد قاضی این فریقه رفت دعوی کرد قاضی گواه
خواست بشبر گفت گواه من ایزد تعالی ست مال حبشانه نواخته البر علیها تسعة عشر قاضی بخندید و نوزده دینار از زنخ خود به پیش او داد
و همان مجلس نبی جمیله نزد او آمد و از شوهر شکایت کرد که حق مرا ضایع میکند و بمن نمی پردازد شوهرش گفت برابچه من قدرت
دارم او را صبر نیست زن گفت کمتر از پنج نوبت راضی نشوم مرد گفت مرا قدرت زیاده از سه نوبت نیست قاضی بخندید و گفت عجب حالتی
است پنج دعوی واقع نشود که مرا از خود چیزی بنباید داد پس زن را گفت باز گرد که از بهر قطع خصومت شمایان دو نوبت دیگر را بر
گرفتم ابو عمر عبد الرحیم اصطخری از کبار اولیا بوده بمجتبا و بم و سهیل بن عبد الله بصری و غیره از مشایخ رسیده گویند احوال خود پوشیده
داشتی و بهمان عبادت پرداختی پدرش مردی مالدار بود چون درگذشت بست هزار درهم از و بر ذمه مردم قرض ماند عبد الرحیم
بیزار گفت ده هزار نقد بمن دهید و ده هزار دیگر بشما بحل کنم پس آن نقد بگرفت و بخانه برد و شب در دهوسه افتاد گاه گفتی بآن تجارت
و گاه گفتی بر فقرا وقف نمائیم پس بر خاست و زیر بام برد و مشت مشت بهر جا انداخت چون صبح شد همسایگان گفتند که شب
گذشته ما را زیاده است عبد الرحیم کیسه بیفشانده و یکدرم بیفشاند و با اصحاب گفت بشارت باد که نان و باقلا بخورم مردم گفتند این دیوانه را
ده هزار درم تلف کرده و به بینیم درم شما کشته ابو جعفر ابن نابوبه از ملوک سیستان و حکمای زمان بوده سخنان از یونانیان
بیاد داشته شبی گفتگو شد که سخن راست آنست که چون گفته شود و کس را عطسه آید حکما گفتند که عطسه از آثار تر طبیعت است و آن
از انحطاط بود و انواع چیزی را دخل در راستی و کذبیت گفت نه چنین ست چه نفس را بر سخن راست اطلاع ست چون گفته شود
نفس باشاره او خواهد که آن را ظاهر کند لاجرم عطسه آید شیخ ابو اسحاق ابراهیم بن شهریار گارزونی شیخ عهد بوده در چهار صد
و چهل هجری درگذشته او گفته که رسول را بخواب دیدم گفتم یا رسول الله تصوف چیست فرمود ترک الدعاوی کتمان المعانی
گفتم توحید چیست فرمود ان تنزه عن الشک و الشرک و التعطیل یعنی اینکه منزه شود از شک و شرک و تعطیل گفتم عقل چیست فرمود

او نام ترک الدنیا و اعلاه ترک التفکر فی ذات الله تعالی یعنی کمتر او گذاشتن دنیا و بزرگ ترین او ترک کردن فکرست در ذات باری
یکی را با او عقیدتی عظیم بود خواست که چیزی از وی بپذیرد و قبول نکرد و بالآخر شیخ نوشت که چون از من چیزی نپذیری وقتی صاحب
بنده آزاد کردم و صواب آن تر انجنیدم شیخ گفت مذهب ما آزاد کردن بندگان نیست بلکه بنده ساختن آزادان ست بر فق
روزی دانشمندی در خدمت ابو اسحق بود بخاطرش گذشت که علم من از شیخ افزون ست چون ست که اوقات من بعبث میگذرد و اوقات
شیخ بفراغت این را سبب چه باشد در حال شیخ را نظر بر قندیل افتاد و گفت آب در روغن بهم مناظره کردند آب گفت بار روغن
من از تو شریفم و عزیز ترم و حمایت همه چیز بمن ست چه کل شئ حی من الماء واقع ست چون تفوق تو بر من چراست که پیوسته بر
من نشستی روغن گفت از برای آنکه من رنجها دیده ام و محنت ها کشیده ام در روزدیدن و کوفتن و از انجام را نخور و رمی افگند و آنگه در آتش
بیایم و بالین همه آتش در من میزنند و میسوزند و من همه را روشنائی می رسانم چون سخن آن دانشمند شنید در یافت که تکبر بود
پس توبه کرد و ابراهیم بن داود دشمنی بزرگ عهد بود از سخنان اوست که آنچه کفایت ست بتو میرسد و بیخ تو در زیاده طلبیدن
است و گفت راضی آن که سوال بکند شیخ ابو سعید ابو الخیر مهمی سلطان وقت بزرگ عهد خویش بوده وقتی شیخ ابو سعید ابو الخیر
با شیخ ابو علی سینا صحبت اتفاق افتاد چون جدا شدند از هر یکی یه دیگری پرسیدند ابو سعید گفت آنچه من می بینم او میداند ابو علی گفت آنچه
من میدانم او می بیند وفات شیخ در چهار صد و چهل هجری اتفاق افتاد و عمرش هزار ماه بود یکی در مجلس او گفت لا خیر فی الاشراف
شیخ فرمود الاشراف فی الخیر و فتها اصحاب برای میرفت بجای رسیده که چاه مزبله پاک میکردند ماران بگرفتند شیخ بالستاد و گفت میدانم
که این بجاست چه میگوید گفتند ندانیم گفت میگوید که دیروز در بازار بودم همه کیسه های خویش بر من می افشاندند تا مرا بدست آرند
یک شب با شما صحبت داشتم بدین صورت کشتم مرا از شما باید گرفت یا شما را از من اورا گفتند ایزد تعالی خلایق را از بهر چه آفرید فرمود
که بهر سه چیز قدرتش بسیار بود نظارگی میخواست و نعمتش بسیار بود خورنده میجست و دزدیش بسیار بود گنهگار میطلبید از سخنان شیخ ابو سعید
ابو الخیر ست که الله بس و ماسواه هوس و انقطاع النفس و زی زیرد رختی بر کش زرد شده بود و نشست و این بیت بر خواند
فرد تو از مهر زرد و من از مهر زرد ۴ تو از مهر ماه و من از مهر ماه ۴ او گفت صوفی انست که آنچه در سر دارد بنهد و آنچه در کف دارد
بدهد و از آنچه بر دآید بجهد او را گفتند که فلان بر روی آب میرود گفت سهل ست زاغ و قاز بر روی آب زور گفتند که بر هوای پرد گفت فلان
در لحظه از شهری بشهری رود گفت شیطان در یک نفس از مشرق بمغرب رود این ها را قیمتی نیست مردان بود که میان شهر نشیند
و او ستد با خلق کند و زن خواهد و با خلق در آمیزد و از خدای خود غافل نباشد آورده اند که وقتی در خوالی خانقاه شیخ جمعی خمر میخوردند
و بانگ مرد و میکردند اصحاب شکایت بنظریفان بشیخ عرض کردند گفت ایشان بر باطل اند و چنان مستغرق مزاج خود اند که پروای شما
ندارند و شما که حق آید چنان مشغول حال و کار خود نمیباشند که پروای باطل ایشان بکنید همشاد و دینوری از بزرگان مشایخ عراق
و یگانهٔ عصر بوده در علم ظاهری و باطنی و کرامات یگانهٔ آفاق از کمک مریدان شیخ جنید بغدادی ست از سخنان اوست که
اجسام مختلف اند و از حد بیرون بعضی کسان را نفس انسان تبست و بعضی را زن و بعضی را فرزند بعضی را کسب و حرفه و بعضی را نیمار و روزه
و همچنین بیان بسیار اند و هر کس بسته بت ست راقم حروف بجای در ترجمه اسم و دود دیده که همه کس مودت حق دارند بعضی در دنیا واقف
شوند بر حقیقت حال و بعضی بعد از موت دریابند که معروف و دوستی مال و زن و فرزند و غیره همه مودت حق تعالی بود اما اسم خلق

بران حجاب بود و ندانستم آنرا در دار دنیا چنانچه بعد از موت بر من ظاهر شد که نه پرستیدم مگر حق تعالی را که مسمی بود بلات وغیر او منات
وغیره این باشد معنی لا آله آخره فهم من فهم ازاینجاست که شیخ محب الله آلهٔ آبادی در تصنیفی میگوید که الحمد لمن وجد بالجمال ما وجد و بجد
بکل ما سجد یعنی بپای نشانی و محنت و اخلاص جانی و خدمت و طاعت ارکانی مردانی راست که موجود باشد بوجود بر موجود و بلطیف کثیف
چندراست طلبیته فی الصغار وجدته فی الکدریه بیت عزیزش نمیدهد در جهان نگذاشت ✤ لاجرم جمله عین آسیا شد ✤ و گفت طریق
حق بعید است و صبر بران شدند روزبهان مصری معروف بروزبهان کبیر از اکابر علمای مشایخ زمان بوده از شیخ نجم الدین
کبری منقول است که گفت سمعت روزبهان بمصر یقول قیل لی مرارا اترک الصلوات فانک لا تحتاج علیها فقلت یا ربانی لا ارتفق
ذلک کلفنی شیئا آخر یعنی شنیدم من روزبهان را که میگفت گفته شد برای من مکرر که ترک کن نماز را پس بدرستیکه تو نیستی محتاج بسبب
نماز پس گفتم من اخدای من بدرستیکه من نمی دارم طاقت این را که تکلیف دهی مرا بشی آخرای بترک نماز یعنی من نمیخواهم
که بترک نماز مرا تکلیف دهی پس اگر بترک امر چیزی دیگرم کنی قبول دارم و نماز را ترک نمی کنم شیخ صدقه از اکابر مشایخ
زمان بوده وقتی برباط شیخ عبد القادر گیلانی شد شیخ بر منبر رفت و هنوز چیزی نگفته بود که مریدان او در وجد شدند صدمه گفت
این هیبت شیخ عبد القادر فرمود که یکی از مریدان من از بیت المقدس بیکگام اینجا آمده و بر دست بمن توبه کرده مریدان در همانی
او بنزد شیخ صدقه گفت اینکه بیک قدم از بیت المقدس اینجا آمده او را از چه چیز توبه باید کرد بخشش چه حاجت شیخ عبد القادر گفت
او توبه میکند آنکه در هوا بپرد و حاجت او بمن آنست که او را بمحبت حق رسانم شیخ سعدی شیرازی از بزرگان صوفیه و اکابر شعرای
عجم بوده معروف و مشهور و بیرون از توصیف است در کتاب گلستان و بوستان اکثر از احوال سیاحت خویش نوشته و از سخنان
اوست دو کس مرو ند و حسرت برند یکی آنکه داشت و نخورد و دیگر آنکه آموخت و عمل نکرد و گفت سخنان در میان دو دشمن چنان
گوئی اگر دوست کردند شرمساری نبری و گفت هر چه زود برآید دیر نپاید و گفت هر که نصیحت نشنود ملامت نشنود یکی از صلحا
با شیخ عداوت می ورزید شبی بخواب دید که درهای آسمان گشاده و جمعی از روحانیان بطبقهای نورانی بر زمین می آیند گفت کجا
میروند گفتند سعدی هیچی گفته و این صله آنست عابد بیدار شد و روی بصوامع شیخ نهاد بدر صومعه شیخ رسید و از درون زمزمه شیخ
شنید که رخ از خون دجگر پر میخورد و با خود این بیت مکرر نمود فرو برگ درختان سبز در نظر هوشیار ✤ هر ورقی دفتریست معرفت
کردگار ✤ زاهد بپای شیخ افتاد و معتقد گشت رانم حروف میگوید که حکایتی بیادم آمد و قبضی برادر شیخ ابو الفضل در شعر گوئی مهارتی
حوصله کرد من همسه بیتی بهتر از بیت شیخ سعدی بگویم و از جناب کبریا امیدوار صلاح روزی بصحرائی رفت و حالتی بر خود پیدا
کرد و وجد نمود بیتی بگفت فرو هر گیاهی که از زمین روید ✤ وحده لا شریک له گوید ✤ بخشوع و خضوع مساعی مراقبه نمود و سر بر
داشت و بامید صله روی بسوی آسمان کرد و هنوز باز نگشت زغنی از بالا بچنگال نمود بدهن او افتاد و قیضی گفت شعر فلانی عالم بالا معلوم
شد و این ضرب المثل است القصه کلام شیخ عذوبت بسیار دارد گویند وقتی خضر علیه السلام در مجلس شیخ نظام الدین اولیا حاضر آمد
امیر خسرو دهلوی استدعا کرد که دعا فرماید تا کلام من موزون و شیرین شود خضر علیه السلام فرمود این سعادت نصیب سعدی شیرازی
بدیگری ممکن نیست شیخ نظام الدین محمد المشهور بشیخ نظام الدین اولیا از اکابر اولیا و بزرگان مشایخ هندوستان صاحب حالات
و مقامات و خوارق عادات بوده و مرید شیخ فرید شکر گنجست و شیخ فرید مرید شیخ قطب الدین بختیار کاکیست و او مرید

خواجه معین الدین چشتی ست وچشتی مرید خواجه عثمان هارونست وشیخ نظام الدین را از انجا از قنوج حاصل آمدی بر مریدان قسمت کردی
وهر روزه چندین هزار کس بر خوان احسانش طعام خوردندی وگفته اند که هر روز هفتاد من نمک در مطبخ او صرف شدی امیر خسرو هم
از مریدان او بود وسلطان علاؤ الدین خلجی باو عقیدتی تمام داشت لیکن هرگز بزیارتش نمی رفت وچون قطب الدین مبارک شاه
بسلطنت رسید با شیخ دشمنی پیش گرفت ومنع کرد که هیچکس بدیدنش نمیرفت وو را واخر عمر گفت باید که ماهی یکبار شیخ ببارگاه ما آید
شیخ قبول فرمود مریدان بران انکار کردند گفت چون یک ماه بگذرد واو زنده باشد بدرگاهش روم پس چون روز معهود رسید شبی
سلطان بر دست خسرو خان کشته شد وخسرو خان در دهلی دعوی سلطنت کرد پنج لکهه بیکهه بهر شیخ ومالی وافر بهر دیگر مشایخ فرستاد و
دیگران آنوجه نگاهداشتند شیخ همه را صرف نمود وچون تغلق شاه بادشاه شد باز خواست آنمال کرد واز دیگران استبد وچون شیخ چیزی
نداشت از و برنجید رسا عیان فرصت یافته عرض کردند که او مبتدع وکافرست ومرتکب سماع میشود وسماع در مذهب ابو حنیفه کوفی جایز
نیست سلطان شیخ را بتغلق آباد خواند وعلما را بمناظره او امر فرمود ناگاه مولانا علم الدین از احفاد شیخ بهاء الدین ذکریای
ملتانی که سلطان معتقد او بود در آمد سلطان او را استقبال کرد وعلم الدین آن حال بدید گفت قال رسول الله السماع لاهله
حال تغلق شاه چاره ندانست وشیخ را بخانقاه باز گردانید پس چون بسفر بنگاله باز رفت وعزم مراجعت نمود گفت چون سم شیخ
را اخراج کنم این سخن بشیخ رسید گفت هنوز دهلی دورست وهر کسی که آمد آمد سلطان مرا گفت همچنین مرا فرمود تا آنکه تغلق شاه
بسبه گردهی رسید وهلاک شد این مثل مشهور گشت مولانا قطب الدین محمد علامه شیرازی از اکابر علمای جهان بود
وعلم از خواجه نصیر الدین طوسی آموخت ودر فنون علم کامل گشت ودر خدمت سلاطین عهد اعتبار یافت گویند مزاج بر وغالب
بود پیوسته با شیخ سعدی شیرازی مطایبه کردی روزی با هم بمسجد رفتند یکی از شاهزادگان که بحسن معروف بوده آن را
عمارت میکرده اند گلی بر رخساره شاهزاده رسیده بود مولانا گفت بالتنی کنت ترابا یعنی ای کاشکی من مے بودم خاک شاهزاده
گفت چه گفتی گفت بقول الکافر بالتنی کنت ترابا مولانا سعد الدین از تلامذه سیاه چرده بود شبی شیشه سیاهی بر جامه اش ریخت
سعد الدین دیگر بار با همان جامه بدرگاه رفت حاضران بخندیدند وگفتند اینچه رسوائی ست مولانا گفت رسوائی نیست عرق مولانا
است وقتی بعیادت بزرگی رفت وگفت چه حال داری گفت تب میکنم وگردنم درد میکند لیکن امروز تب نشکست ودر وگردن
باقیست مولانا گفت دل جمع دار که آن نیز بشکند روزی پیش یهودان رفت وگفت دانید که عالم مسلمانم اکنون دلم از مسلمانی
گرفته مرا چهل روز خدمت کنید که بدین شما در آیم ایشان شاد شدند وخدمت چهل روز قبول کردند مولانا دران ایام دوستان را
جمع آوردی یهودان الوان اطعمه واشربه حاضر آوردندی وگمان بردندی که آن طایفه نیز بموافقت او یهودی خواهند شد چون
چهل روز بگذشت مولانا گفت ذالک تمنا ناالعشره یعنی تمام کنید بده روز دیگر ده روز بران بیفزودند پس علمای یهود جمع آمدند
که مولانا یهودی شود گفت شما زنده مردمانید پنجاه سالست که طعام وشراب مسلمانان میخورم هنوز مسلمان نشدم چگونه به پنجاه روز که طعام
شما خورده ام یهودی شوم وقتی پیش امیری نشسته بود امیر کعبے در دست داشت عجب گفت برانداز یم هر که شک کند دیوث باشد امیر
برانداخت شک نکرد مولانا بیندا خت شک کرد امیر گفت تو دیوثی مولانا گفت آری من دیوث شام باشک وتو دیوثی بیشک عاراخان بهم
زانوی مولانا تکیه کرده بود بادی مزاح میکرد گفت تو دیوثان راچه باشی گفت متکا خواجه شمس الدین محمد حافظ شیرازی نادره زمان

خجوبه جهان بوده و در قرات نظیر نداشته چون امیر تیمور صاحب قران گورکان فارس بگرفت خواجه را بخواند و گفت ربع مسکون را
ویران کرده ام تا سمرقند و بخارا را آباد کنم و توان را بخانی مے بخشی و میگوئی بیت اگر آن ترک شیرازی بدست آرد دل ما را ؛
بخال هندوش بخشم سمرقند و بخارا را ؛ خواجه گفت که ازین بخشیدگیهاست که باین روز افتاده ام صاحبقران بخندید و او را
نواخت ایضاً چون شاه اسمعیل ماضی به شیراز رسید خواست که بدستور دیگر اکابر را بمال سنت جماعت قرار دهد بسوزد دیوانش بران
نهاده بود گفت آنرا بخشایند هر آنچه برآید از آن بعقیده اش پے برم چون باز کرد قصیده بیرون آورد رباعی جوزا سمع نهاده
مایل برابرم ؛ یعنے غلام شاهم سوگند مے خورم ؛ نام محمد ست و علی حرز جان من ؛ دراین دو نام نیک بر اعدا مظفرم ؛ شاه
و محب اهل بیت بوده پس مزرعی بر مزارش وقف کرد دیوان حافظ متداول است و اکثر مردم باو فال گیرند و بسیار درست افتد ابو منصور
شیخ جمال الدین حسین بن یوسف بن علی مظهر حلی از اکابر متعدلون شیعه است در علم و فضل سرآمد عصر بوده گویند چون الجایتو سلطان
مسلمان شد خواست که مذهبی اختیار کند علمای هر طائفه را بخواند تا با یکدیگر مناظرات کنند اهل شیعه شیخ جمال الدین حسین را اختیار کردند
و اهل سنت جماعت سید رکن الدین را که وافیه در شرح کافیه از مصنفات اوست و مولانا قطب الدین محمد شیرازی را که ساخته شیخ
جمال الدین پسر رکن الدین غالب آمد چون امامت علی بن ابیطالب را بثبوت رسانیدند بصلوات و سلام بران جناب مشغول شدند
رکن الدین گفت مستحق صلوة جنبی نتواند بود شیخ جمال الدین گفت خضر از کجا ثابت شده و این آیت برخواند الذین اذا اصابتهم
مصیبة قالوا انا لله و انا الیه راجعون اولئک علیهم الصلوات من ربهم سید رکن الدین گفت چه مصیبت بعلے و اولاد اورسید؛
که براینشان صلوات میفرستی شیخ جمال الدین گفت کدام مصیبت ازین زیاده بود که فرزندی چون تو ایشان را پدید آید حاضران
بخندیدند و رکن الدین خجل منفعل شد الجایتو سلطان از مولانا قطب الدین که محاکم بود کیفیت بحث سوال نمود قطب الدین گفت
شیخ جمال الدین از سید رکن الدین میگوید که پدر تو علی از همه افضل ست و سید میگوید که همه از پدر من افضل هستند چون سلطان
از این بحث نبود و از علم بهره نداشت شیعی شد و مذهب امامیه را رواج داد شیخ شرف الدین ابو علی قلندر کزاکابر مشایخ هست
پیوسته مستغرق بودی و سخن نگفتی و از و منقول ست که رسول علیه السلام و سنت خود را امر بخشید چهل سال فریضه بی سنت ادا کردم
پس فرمان در رسید که حبیب من سنت خود را تر بخشیده ما نیز فرض خود را بخشیدیم یعنے از خواجه سرایان سلطان علاء الدین خلجے
صاحب دهلی درویشی را بر بخایند شیخ بشنید نامه بعلاء الدین نوشت بدین موجب علاء الدین خلج خوطه دهلی را اعلام آنکه خواجه سرائی
پیش بریده و پس دریده فقیر خود را بطپانچه زده که عرش از ان لرزیده اگر او را سزا دهد بهتر والا دهلی را خوطه دیگر خواسته شود
خوطه بزبان دهلی ریش ده باشد و هم از رقعات اوست که بسلطان علاء الدین نوشته علاء الدین خلج خوطه دهلی چندین مال بفلان
رساند که روز قیامت زیر عرش مجر اخواهد یافت سلطان محمد تغلق شاه وقتی این رباعی بشیخ فرستاد رباعی
مردی و زنی ؛ گه بشکند این طلسم جانی و تنی ؛ کس نیست که او ستاد قضا را پرسد ؛ کز بهر چه سازی و چرا مے شکنی ؛ شیخ بدیهه این رباعی
در جواب گفت و نبوشت رباعی
زنکال ؛ کز بهر چه سازی و چرا مے شکنی ؛ شیخ جمال الدین خطیب هانسوی شیخ عهد و خلیفه شیخ فرید گنج شکر بود و شیخ نظام الدین اولیا
فرمود که چون شیخ فرید مرا خلافت داد جمال الدین بهر من قیام نکرد و پیش ازان بر پای خاست گمان بردم که مگر خلافت من

موافق مزاج او نبود و شیخ بکرامت دریافت گفت نه چنان ست که تو دانسته چون محبت در میان پدید آید رسم دوری برخاست و خود را تعظیم کردن
روا نباشد امیر ابو المعالی صدر الدین محمد شیرازی از اکابر سادات فارس و اعظم فضلای جهان بوده وقتی بخدمت یعقوب بیگ اق قویونلو
رفت او را تکلیف صدارت کرد و ندانسته نمود و گفت اگر صدارت بپذیرم دین از دستم برود و گفتند چگونه گفت اکنون مرا میر صدر الدین میخوانند آنگاه
مرا میر صدر خواهند خواند و دولدار شد و امیر غیاث الدین منصور از اکابر افضل جهان بوده و در سایر علوم دستگاه داشته او را عقل حادی عشر گفتند
گویند او علوم عربیه نیک دانستی در شیراز نزدیکی دینی داشت چون تقاضا کرد مدیون منکر شد میر گواه نداشت پس از چند روز مدیون را
گفت باغی بر میوه دارم اگر خواهی تو بنظر و قسم پس او را از شهر بیرون کرد باغی خوش دید گفت قیمت آن چند ست میر همان مبلغ گفت که
از و طلبیده است آنگاه زر ستد و باغ او را داد و دیگر روز مرد بموضع آمد از باغ اثری ندید چه آسیا ساخته بود مرد نزد او رفت و حال باز گفت میر گفت
حق مرا بمن نمیدادی باین وجه از تو بستدم مردی معمائی نزد او رفت و سخن از معما گفت میر فرمود تو معمای قولی دانی یا فعلی گفت معمای فعلی
کدام ست میر بر پای ایستاد و برکوع رفت و سه نوبت دست بر ریش زد و گفت این معما ست با سم او ریس گفت آن را نمیدانم پس گفت
ترا در معما نیز دستی نیست مرا و از ایستادن الف است و از خم شدن دال و سه نوبت در ریش دست بردن اشارت ست یا آنکه نقطها نماند
شاه عبد الجلیل لکهنوی درویشی صاحب جمال و کمال بوده مزارش در لکهنو زیارت گاه خاص و عام ست بپیر جلیل اشتهار دارد از سخنان او
که معروف ست بر موزات راقم حروف ازان سطری چند برچیده و مرقوم میسازد در رموز طریقت بمعنوی راه رفتن یعنی در خود رفتن آیه وما من
خدا در خود ست نه که در آسمان و زمین از اینجاست که گفته من عرف نفسه فقد عرف ربه یعنی هر که شناخت ذات خود پس تحقیق شناخت
پروردگار را گفت خاموشی آنست که دم بیفاید نه زند یعنی هر چه گوید از او گوید گفت تقوی آنست که پرهیز کند از خود نه از طعام و شراب
ایضا گفت در بیان معنی کریم یعنی کرم در همه حال بسیر طبایع کوشیدن و بر منهای دلها جوشیدن یعنی دور افتادگان را به نیکی یاد دی و حاضران را
را بمدارا امداد دی فرو با بخیران پیوند و بمحبا جان سیم ✤ با خردان بلطف و با بزرگان خدمت ✤ هر که باین کرم کریم باشد هو الرحمن الرحیم از انکشف
کرد و نیز از آن بزرگست مردی در خود شناسی بود چون خود را نشناخت چیز نیافت و گفت طالبی سالها در طلب حق بود چون حق را نیافت
نامش گرفتن غیرت آمد و گفت هر که جوید یابد و هر که گوید داند و هر که بوید نرسد و گفت در راهی بسیاحی لاهوتی کردم پرسیدم که از کجائی و تا کجا
رسیده نخندید و گفت که از ملک عدم بیرون آمدم و بولایت رسیدم هر چند که جستم باز نیافتم آنست معنی لا آله الا الله ایضا رموز در بیان قلب
که در قالب ست گاهی حاضر ست و گاهی ناظر و گاهی عاجز ست و گاهی قادر و گاهی عاقل ست و گاهی ذاکر و گاهی خیر ست و گاهی شر و گاهی
جاهل ست و گاهی عالم و گاهی با او و گاهی بیرون از هر دو از اینجاست که محمد صلعم گفته مالیت رب محمد لم یخلق محمدا هر که این نکو دریافت که قلب
بمعنی گردنده است یعنی هر یک حالت نماند و آن دل ست که بعربی قلب گویند رموز در بیان بهشت بهشت در یگانگی ست یعنی یکی دیدن
و یکی دانستن و یکی شنیدن و یکی گفتن و یکی شدن چنانچه جنید بغدادی گفته لیس فی جبتی سوی الله پیغمبر صلعم فرموده لا فی الجبة خوارا لا قصوی
و لا لین و لا عسل بال تجلی رب ضاحکا هر که درین مقام رسید او را همیشه لذت نشر و بر است که عبارت از حور و قصور ست و گفت
دوزخ عبارت از مهجوری و بیگانگیست چون سالک یگانگی را بهشت و بیگانگی را دوزخ کند فقد ابادیکم الجنة یعنی نه اندازید دوستان خود را
در تهلکه مفهوم کند دیگر رموز در بیان عزلت یعنی عزلت از علم خلق نه که از خلق چه جمیع اولیا و انبیا در خلق نمودند یعنی در خلق بودند گفت تا که میدیدم
نابینا بودم چون هیچ ندیدم بینا شدم و گفت بنده آنست که از بند خود بگسلد مولانا علی احمد مهر کن دهلوی از ارباب حال بوده او را قصیده است در رد حا

اکبر بادشاه مطاعش نیست بلیت صورت معنی نگر دو جمع در هر بادشاه ✤ بادشاه صورت و معنی است اکبر بادشاه ✤ روزی در خدمت نورالدین محمد جهانگیر بادشاه خوالان این بیت میخواندند بلیت هر قوم راست راهی دینی و قبله گاهی ✤ من قبله راست کردم بر طرف کج کلاهی برخی از حاضران گفتند جمعی از اهالی هند خود را صوفی خوانند و بزرق و تلبیس وجد کنند مولانا علی احمد گفت نه چنین ست بسا باشد که ایشان را در وجد خالی دست دهد که در گذرند طاعیان انکار کردند مولانا را حالی دست داد بوجد در آمد و آهی بر کشید و در گذشت و این واقعه در هزار و بست و شش هجری اتفاق افتاد ابو عبد الله سالمی از خلفای سهیل تشتری بوده ازو پرسیدند که کسی بچه چیز اولیا الله شناسد گفت بلطائف زبان و حسن اخلاق نه بروی و قلت اعراض و پذیرفتن عذر ابو عبد الله نخوی بسیار دیده دهن و بدزبان بوده که ازوی تیر هجو و مزاح نخورده روزی پیش موسی بن عبد الرحمان بلالی رفت موسی چون از احوال او نیک واقف بود بغلابان تقیید نمود در کمال حرمت و رعایت احوال او کوشید قضا را وقت آش کشیدن چند قطره شوربا بر دامن او ریخت موسی ازان بهم بر آمد از راه معذرت گفت خاطر جمع دارید که در عوض ده قبا خدمت کرده خواهد شد ابو عبیده گفت باکی نیست چه اش شما چندان چیزی نداشت که ازان نقصانی بجامه اینجانب رسد حسین بن منصور حلاج کاری عجیب و غریب داشته و از شهر بیضا بوده و شاگرد عمر بن عثمان مکی در تذکره الاولیا آمده که وی نه حلاج بوده بلکه او را دوستی بود حلاج نام و روزی منصور وی را بکاری فرستاد بخاطر رسید که کاروی را خود بکند به انگشت اشاره پنبه کرد دانه از پنبه یکسو شده ازانجه او را حلاج گفتند مشایخ در کاروی اختلاف کرده اند بعضی چون ابن عطا و ابو عبد الله خفیف و شبلی و ابو القاسم بکشتن او رضا ندادند و فتوی ننوشتند و شیخ ابو سعید ابو الخیر و شیخ ابو القاسم قشیری و امام یوسف همدانی در کار او متوقف بودند و بعضی او را ساحر میدانند و برخی از اصحاب خلوتش میشمارند بالجمله او در مقام اظهار اسرار شد لاجرم او را اصلاح الاسرار گفتندی پس بغداد شد روزی بسرای جنید رفت جنید گفت کیستی گفت حق جنید گفت شحقی تا بر حقی چیزها میگویی بسبب آنست که گفت مرا سجده کنند که خدایم و سبب قتال او آن شد که سطری چند بخط او یافتند نوشته بود هر که آرزوی حج بود دو رسرای خود خانه مربع سازد و آن را پاک کند و چون امام حج برسد طواف آن نماید و مناسک حج بجا آرد و سه نیم را بخانه آورد و نیکوتر طعامی دهد این بجای حج باشد حامد بن عباس وزیر مقتدر عباسی از علمای زمان فتوای قتل او حاصل کرد و بحکم خلیفه بقتل رسانید ابو ذکریا یحیی بن معاذ رازی واعظ از مردان دین بوده او را گفتند که قومی گویند که ما بجای رسیده ایم که ما را نماز بنباید کرد گفت رسیده اند اما بدوزخ شیخ ابو الحسن شیرازی صاحب علم و تقوی بود شصت سال در خانه نشسته ماند و جز بادای نماز جمعه و عیدین بیرون نه آمده او را پرسیدند تصوف چیست گفت وفا بعهد شیخ ابو سلیمان عبد الرحیم دمشقی را ئی یگانه عصر خود بوده از سخنان اوست که چون آدمی سیر شود همه اعضای او بشهوت گرسنه گردد گفت رضا آنست که از خدای تعالی بهشت نخواهی و از دوزخ پناه نطلبی گفت هر طاعت که در دنیا ذوق ندیده ثمره نه بخشد ابو عمر از اجله مشایخ شام بوده وی گفته چنانچه فرض است بر پیغمبران اظهار آیات و معجزات همچنان فرض ست بر اولیا پنهان داشتن کرامات با خلق در فتنه منفتد ✤ ✤ ✤

اقلیم چهارم

تعلق بآفتاب دارد و در وسط معموری عالم و مسکن اشراف اولاد بنی آدم است و حد اول این اقلیم از آنجاست که روز چهارده ساعت و ربعی باشد و وسط آنجا که روز بچهارده ساعت و نصف سبع و حد دوم آن آنجا که ارتفاع قطب سی و شش درجه و سدسی بوده و ابتدای این اقلیم از مشرق و شمال بلاد چین بود و بر بلاد تبت و خزر و خطا و صین و کشمیر و بدخشان و جنوب بلاد یاجوج و ماجوج گذر دپس بر وسط بلاد ترک و شمال بلاد هند و وسط بلاد کریان و فارس و بلاد خورستان گذر دپس بوسط عراق و دیار یکر و ربیعه و شمال بلاد شام گذشته آنجا بحر ادم را قطع کند و بر جزیرهٔ قبرس و سفله و شمال بلاد مصر و اسکندریه و بلاد فرنگ بلانچه گذشته بساحل بحر اوقیانوس که بحر محیط گویند منتهی شود و درین اقلیم دویست و پانزده شهر عظیم و چهارصد شهر کوچک و بست و پنج کوه و بست و دو بحر بزرگ باشد و ساکنان این اقلیم اگر بحسب صورت و سیرت و بوفور حسن خلق و لطیف طبع مظهر اصناف فضل و هنر اند و درین اقلیم اکثر شهرهای عراق عجم چون اصفهان و امثال آن و بسیاری از امصار خراسان و چند شهر از ماوراء النهر داخل این اقلیم اند و ما قسم حروف درین اقلیم ابتدا از شهر عراق عجم می نماید بنا بر آنکه چون خاتمه اقلیم سوم بر امصار عراق عجم واقع شده تا سر رشته بیان شهرهای عجم گسیخته نگردد و بعد ازان احوال امصار خراسان و ماوراء النهر بقلم خواهد آورد و بالله التوفیق

اصفهان از بلاد معظم ایران و در عراق عجم است و بعضی حکما آنرا بحسب طول و عرض از اقلیم سوم شمرده اند اما آصح انست که داخل اقلیم چهارم و در ابنای اصفهان اختلاف بسیار است بعضی گویند که اصفهان بن لوطی بن لومان بن یافث بن نوح علیه السلام بنا کرده و برخی از بنیهٔ اصفهان بن شام نوح علیه السلام می دانند و این در بده آورده که اصفهان لفظ مرکب است از اصب که شهر است و هان بمعنی سواران یعنی شهر سواران و بعضی گفته اند که اصفهان نام تمام شهر است و مولف عجائب البلدان گوید که این شهر را در قدیم الایام دار الیهود خوانند باعث آنکه چون بنی اسرائیل از بخت نصر بگریختند پارهٔ از خاک بیت المقدس را گرفته کردند چون خاک اصفهان را موافق خاک بیت المقدس یافتند دران زمین شهری

بنا کردہ موسوم بدار الیہود گردانیدند وصاحب آثار البلاد از بنیۂ اسکندر گفتہ وصاحب نزہت القلوب آوردہ کہ اصفہان کہ ابتدا ے چہار قریہ بود گران وکوسک وجویبار دویست وچند مزارع نیز داشتہ کہ بعضے ازان را طہمورث دیوبند پیشبادی وچند یرا جمشید ساختہ بود چون کیقباد کہ اول کیانیان است او را دار الملک ساخت آن چہار دہ در آبادے بہم پیوستہ شہرے بحصول انجامید واکنون بچہار دہ شہر موسوم بکوچہا گردیدہ وچون رکن الدولہ حسن بن بویہ دیلمے بر آن شہر استیلا یافت فرمود تا روزے کہ قمر در قوس بود سوران را برکشیدند وتا امروز آن بحال خود است ودو بار بست ویک ہزار گام است ودر تمام مملکت ایران شہرے بزرگی وعمورے اصفہان نیست واصفہان بکنار آب رندہ رود کہ بعضے بر آنیدہ رود گویند واقعست واز رندہ رود دو ہزار یک نہر جدا شدہ وبست ملوک را کفایت کنند وآب فاضلش بر زمین رنگے فرو رود از کرمان کہ سی شصت فرسنگ است بیرون مے آید وبعضے ازان ولایت را نیز منفعت رسانندہ بدریاچۂ شور رینی شود ودر اصفہان بنا بر نفاست آب وہوا مار وکژدم کم باشد ودر گرما گوشت رود منفض نشود ومیوہ اش از باد شرقی زود ماند وہر چہ از قسم غلہ دران خاک دفن کنند نیکو نگاہدارد وزلزلہ وصاعقہ وباد وبیماریہاے مزمن کمتر رود ہد وعمارات وحمامات وباغات نیک در آن شہر بسیار باشد خصوص باغ نقش جہان کہ از باغات نیک ایرانست

ومردم نیک ازان دیار بیرون از حد شمار برخاستہ اند واصفہان تختگاہ ملک سلجوقے بود

قطیفہ ولایتے باندازہ وہ باطراوت است مشتمل بر انہار روان وچناس واشجار فراوان وقریب سی پانزدہ دارد دروازہ سے پانزدہ دہ دارد دروازہ برادر رستم بن زال تعمیر نمودہ —

اردستان ولایتے است متضمن بر پنجاہ پارہ دہ چون زمین آنہمہ ریگ است از ارتفاعاتش چوب بہم نمی شود امافواکہ اش بیک خصوص آثار کہ ہمہ صفات موصوف است حمد اللہ مستوفی در نزہت القلوب آوردہ کہ بہمن بن اسپندیار در اینجا آتشخانہ ساختہ بود کہ مردم از اطراف عالم آمدہ بعبادت آن قیام می نمودند

کاشان شہریست ارستہ عمارات آن چون عارض حوران پر نور واسواق آن چون دامن عروسان پر سجور واز انجملہ آمنہ خاتون منکوحہ ہارون رشید است کہ آنرا بطابع سنبلہ بنا نہادہ متوطنان آنجا در ہفتہ سہ روز صرف سیر وصحبت نمودہ بساط نشاط بقدم انبساط می شمرند ودیگر در سال دو سہ مشخص دارند اول در فصل ربیع از بیرون وبرنا واعلے وادنی از شہر بر آمدہ قریب یکماہ بر کنار سبزہ وصحرا خیمۂ اقامت برپا می کنند وصحبت می دارند ودیگر سیر گل نرگس است ودر فتن چشمہ ایست عظیم کہ از یک سنگ بر می آید اکثر زراعات وباغات کاشان برین آب است ومتوطنان آنجا اکثر نصفی مشغول مے دارند واز قسم میوہ انچہ در زمستان آن شہر بہتر ست ہیچ شہرے نیست وخربزہ را انواعے نگاہ می دارند کہ بعد از نوروز اگر ہزار من احتیاج افتد شخص سامان نماید واز حرارت عقارب قتالہ وغیرہ دران شہر بسیار ست اما طرفہ آنکہ غریب ومسافر مضرت نمی رساند + + + + + + + + +

جرباذقان ہمائے بنیست بن اسپندیار است گویند کہ چون ہمائے آن شہر را باتمام رسانید موسوم بسمرہ گردانید چہ نام ہمائے سمرہ بود وکرۂ بعد ازے کہ آباد ان شد نکلیا وکان اشتہار یافت وعرب ومعرب ساختہ جرباذقان خوانند ہوا بشر معتدل دار الشفا عش نیک بحصول مے آید

کمرہ جاے است محقر ومیوہ اندک وانتفاعش نیک حاصل مے شود + + + + + + + + + + + + +

خوانار دهیست قریب چهار فرسنگ که تمام باغ و باغچه است و گشنر فواکه خوب می شود خصوص سیب که آنرا اخلاطی نامند
و دیگر شهد که دران کوهستان بسیار میشود

فراهان ولایتیست آبادان و در زمان سابق از مضافات قم بوده و بعد ازین جدا گشته و آب و زمینی نیک دارد و
اقسام غلات آنجا نیک بحصول می پیوندد

نوش ولایتیست که اطراف آن کوهستان است و از هر طرف که بدینجا روند بکریوه باید رفت هوای آن معتدل است
و آب از چشمهای و کاریزهاست همه وقت دران ولایت ارزانی بوده و از میوه و انگور و امرود و شفتالو خوب می شود و در یکی
از کوههای او مغاره ایست که کس به نهایت آن پی نبرده و مردم آن شهر گویند که وقتی گاوی بدرون آن مغاره رفته و در فراهان
بیرون آمده بنابران آنرا مغاره گاوحل می گویند حمل بزبان آن ولایت سوراخ را می گویند

قم از شهرهای معروف عراق و عجم است اکنون چندان معموری ندارد مولف عجائب البلدان گوید که از ابنیهٔ حجاج است و هوای
قم معتدل و کار قم میوه انار و خربزه و انجیر نیک می شود و گویند دران ولایت عود تومند هر **فاق** از ابنیهٔ طهمورث دیوبند است داد است
آتش از رود خانه مرد فاق است و قنات نیز بسیار دارد و از میوهٔ انگور و انجیر و انار و سیب و بهی نیک می شود اما خود گاه آن ولایت
بهار پایان سازگار نبود و گاه قم بهتر از خوشاوه گرفته اند راقم حروف گوید که همچنین گاه بلگرام که وطن مولف است هر گز به اسپاران
سازگار نیست هر چند که فربه آرند لاغر برند عجب بر آنکه قصبهٔ ساندی که از بلگرام پنج کروه است بطرف شمال مائل مغرب واقع است
اسپان از اسپاران سازگار است در چهل روز اسپ لاغر فربه می شود بالجمله در سوابق ایام بر کنار شهر رودی بوده که الحال علامت
آن ظاهر است گویند در شب ولادت پیغمبر ما صلے الله علیه وسلم خشک شده و ایضاً در یکی از مضافات ساده کوهی است و در آن
کوه غاری بر مثال ایوانی و در شگاف آن ایوان چهار سنگ نشان پستان آدمی بیرون آمده که همیشه آب از انها متقاطر
است مگر یکی که آنرا وقتی کافری بکنده و ازان زمان خشک شده

همدان شهریست قدیم در آثار البلاد آمده که آن شهر را همدان بن شام بن نوح علیه السلام بطالع نور بنا نهاد و بقولی
جمشید بطالع جمال تعمیر نموده هوای آن سرد است و آشش از کوه است و اطراف آن همیشه سبز و شاداب باشد گویند اگر
غلغلی دران شهر در آید شادمان شود و لهو طرب بر مردم آن ولایت غالب باشد و کوه الوند بر یک فرسنگی همدان بجانب
غربی واقع شده و دور آنرا دوازده فرسنگ دیده اند و گویند که دوازده هزار چشمه روان از اطراف آن باشد و هیچ وقت
برف از زیر آن کوه خالی نباشد

رے ولایتیست بانام در ممالک و مسالک آورده که از خراسان و عراق غیر از بغداد هیچ شهری بزرگ تر و آبادان
از رے نبوده مگر نیشاپور که عریض نیز واقع شده آورده که الری عروس الدنیا و در بنای شهر رے اختلاف بسیار کرده اند
بعضے برین اند که ری را رازی بن نقلان بن اصفهان بن فلوح بنا کرده و برخے گویند که رازی بن خراسان ساخته و جمعے
بهوسنگ منسوب می سازند اما حمد الله مستوفی آورده که شهر رے شهر شیث علیه السلام است و در زمان مهتیے بالد عباسے
عمارت شهرے بدین منوال بوده مدارس و خوانق شش صد هزار و چهار صد حمام هزار و سه صد و شصت مساجد چهل و شش

هزار و چهار صد طاحونه نه هزار و دو بیست کاروان سرای و دوازده هزار و هفت صد مناره و پانزده هزار و سه پنج پنجال چهار صد و پنجاه و حصار خانه هزار و هفت صد قبات حارنه سیزده هزار و نود و یک رودخانه نیز بسیار بوده و محلات نود و شش و در هر محله چهل و شش کوه و در هر کوه هزار مسجد و در هر مسجد هزار چراغ و آن از زر و سیم و غیرها بوده و هر شب روشن می کرده اند و مجموع خانها هشت بار هزار هزار و سه صد و نود و شش بوده و اصحاب تاریخ چنین نوشته اند که مکرات آن شهر بقتل عام و زلزله ویران شده و باز عمارات یافته تا آنکه در زمان خلافت جعفر و واسفی عمارت بر اصل یافت و باز در حادثه چنگیز خان و دیگر بار بقتل عام خراب گردید شیخ نجم الدین دایه در کتاب مرصاد العباد که از تالیفات اوست آورده که در بن ایام از شهر ری که مولد و منشای این فقیر است هفت صد هزار مردم صاحب اعتبار بقتل رسیده ند و مولد هفت اقلیم که امین احمد زارے نام دارد از ان شهر بوده و اگر ضروریات فردین که قریب چهل سال اقامت سلاطین صفویه بود ازی بحصول می پیوست و البته غله و سامان علاوه مردم کاشان ازی سر انجام می شد و اهالے رسم داد و ساوه و قم را نیز ازان منفعت بوده و انواع میوه در ان دیار خوب و فراوان هست خربزه و انگور و هندوانه ثمار اهلیتے که رگے سرشی با اوست و انجیر در روابود و امرود و شفتالو در غایت شادابے بحصول می پیوندد و اما ندمت آن شهر نیز گفته اند چه در فصل خریف که ابتدا ے اختلاف آب و هوای هست مردم آنجا بنا بر رسوم و عادات نیملاحظه ناهار میوه بسیار بکار برند و در تب و لرزه گرفتارے شوند و این تب و لرزه در شبانروزی از دو ساعت زیاده نیست بعد ازان برخاسته هر چه می خواهندے خورند و بکار خودے روند چه مشهور است که جمعے از دوستان با یک دیگر براهے می رفتند یکے را تب آمد بیاران گفت که شما ساعتی توقف نمائید تا من رفته بلزم و بیایم القصه قضیه عنبر رگه در حادثه چنگیز خان چنانچه گذشت نوعے خراب کردند که نقش آبادی بکلے ازوی محو شد و بعد ازان دار الملک ری طهران مقرر شد

طهران در زمان سلطنت شاه طهماسپ صفوی بسبب کثرت عداول انهار و اشجار سایه دار و ازهزار اثمار ممتاز از امصار و دیار بوده و بر شمال رویه آن کوهستانی هست موسوم بسمو ان که قطعه ایست از قطعهاے جنان و در زمان پیشین این کوهستانے را شمع می گفته اند و در مصافاتش میوه با فراط بحصول می پیوندد و خصوص کیلاس همچنین کوهستانی ست دو فرسنگے مشهور بکند و سلفاس که آن نیز از بسیارے آب روان و کثرت درختان و میوهای الوان غیرت بوستان جنان تواند بود و ماوند اول شهریست در عالم تعمیر شده و ماوند بود و کیومرث در ایام حیات خود سه شهر بنا نهاد اول ماوند دوم اصطخر سوم بلخ و ماوند کوهستانے است و هیچ منزلے بی آب روان و سرابستان نیست از فواکه سیب و امرود و نیک می شود و جیل ماوند کوهے است در غایت بلندے و رفعت که هرگز از سر آن حالی نمے شود و از صدر سنگ پدیدار بود بعضے گفته اند که سلیمان علیه السلام صحره چینے را در آنجا محبوس کرده برخے گویند که فریدون ضحاک را در ینجا مقید ساخته و نیز گفته اند که برین کوه معدن کبریت احمر است چنانچه در عجائب البلدان از محمد بن ابراهیم مضراب نقل می کنند که پدرم خواست که چیزے ازان کبریت احمر بردارد و معرفها ساخت که دنباله آن دراز بود چون معرفه این نزدیک آن می رسند گداخته می شد و گفت شنیدم که مردی از خراسان بیامد با او معرفها بوده از وها اندوده ازان کبریت چندانکه خواست برگرفت محمد بن ابراهیم گوید در خدمت امیر موسی این حفص بودم قاصد ماوند عباسے رسید و گفت حکم چنانست که بکوه ماوند شوی و احوال محبوس ماوند را معلوم نمائے امیر برخاست و بدان موضع

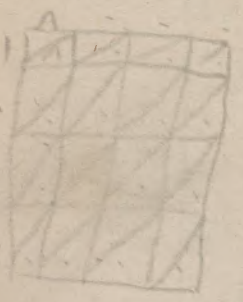

از احوال آن محبوس پرسید پیری بیامد که او پیش از نوح سال بود گفت این محبوس را نتوان دید اما اگر خواهی رسمی
را معلوم کنم امیر بپسندید آنگاه پیر برفت و مردم از پس او تا بجای رسیدند که گفت این مکان را حصر کنند چون حصر
خانه پیدا شد از سنگ کنده و در آنجا شمالی بر صورت عجیب دیدیم بر دست او منطقه و در پیش او سندلی او پیر بعد ساعت رفت
منطقه را بران سندان میز و آنگاه فرمود تا آنرا بطریق اول مدور ساختند و گفت این طلسم است و بجهت همین ساخته اند
دوام این طلسم باقی باشد مر این محبوس سند فرو شود و بعد ازان فرمود تا نردبانها بیاوردند و بر یک دیگر نشستند تا مقدار
گز شد آنگاه آنرا بدو فرا گذاشتند و بران برفتند دری از آهن پدید آمد و بران نوشته یافتند و بر این قلعه کوه هفت در است
بر دری چهار قفل و بر عضاده نوشته بود که در بنجا حیوانی است که شرح آن از امکان نیست باید که در را بکشایند و هر گاه این
گشوده شود این اقلیم را آفتی رسد که دفع آن ممکن نیست امیر گفت همچنین بخلیفه باید نوشت مامون در جواب نوشت
غرض دیگر نشوند **سمنان** بکثرت اشجار سایه دار و انهار خوشگوار از فواکه چون انگور و انار بسیاری از شهر و دیار
بجان دارد **تبرآباد** نخت زمهریر و طیب هوا و افزونی اشجار هیچ وقت از سبزه و هوا زمین آنجا از نرشیح خالی
نیست و صحرا پیش پیشتر گل و ریحان و لاله و ضمیران دارد و بوه گرم سیری و سرد سبزی در آنجا می شود و در ایام سابق تختگاه
گرجان بود و اکنون از ان شهر چیزی باقی نیست **طبرستان** ولایتی است در غایت نزهت و طراوت و در نهایت صفا
و هوا از خوابی خرجان و حدود و امنان تا کوهستان ری و طبقه آن همه طبرستان است و رستمدار و کجور تعلق بطبرستان دارد
و دیار خزر نگذرد و بزمین منتهی شود و درین دریا هیچ نوع نیامد و این بحر هفت جزیره دارد که از ان جزائر نقط سیاه و
سپید حاصل می شود از ان جمله جزیرهٔ **پرسین** از جزیره دریای طبرستان بست که تمام سنگ خارا است و مسافت و
ساحت آن جزیره چهار صد فرسخ است و اکثر مرغزار بود و نقط سپید از انجا خیزد و طبرستان اکثر بسیار موی و پیوسته ابرو
باستاد سخن بشتاب کنند و مرغ و ماهی در ان دیار بسیار بود و احوال ملک طبرستان صاحب هفت اقلیم می نویسد که
بعد فوت سکندر اعیان ممالک عجم را بر ملوک طوایف تقسیم نموده و حکومت طبرستان بیکی از اولاد ملوک فرس رسید و او و اولادش
کامران بودند تا آنکه اردشیر بابکان ملوک طوایف را بر انداخت حیف شاه نامی از اولاد همان شخص بحکومت رسید او و
احفادش دویست و شصت و پنج سال بر ریاست پرداختند چون قباد بن فیروز بادشاه عجم شد آن دیار به پسر خود کیومرث
تفویض نمود او اولاد حیف شاه را استیصال ساخت و بحکومت رسید میان کیوس و برادرش نوشیروان مخالفت
خاست کیوس بر دست برادر اسیر شد بقتل رسید نوشیروان شاپور بن کیوس را بحکومت طبرستان عنایت نمود و بعد
از و پورش **یاوندبن** شاپور بن کیوس بحکومت رسید و ایشان را بروایت مؤلف صبح صادق یاوند نخوانند و مازندران
نیز در تصرف داشتند و ملوک یاوندیه سه فرقه اند در فرقهٔ اولین کیوس اول شخص است چنانچه گذشت و آخرین فرقه اول
اسپهبد رستم بن شهریار است که در چهار صد و سیزده هجری بحبس علاء الدوله کاکویه در گذشت و فرقهٔ دوم پس از او

فرقه سوم ازماوند بحکومت رسیدند اما اهل طبرستان در سال سبت و دوم هجری ایمان قبول کردند و بروایت هفت اقلیم
کسے که قدم جهاد در ارضی آن ملک نهاد امام حسن بن علی علیه السلام است و این واقعه در زمان خلیفهٔ ثانی روے نمود
از چند وقت امام حسن از متوطنان آنجا صلح نموده مراجعت فرمود و در خلافت منصور دوانیقی عباسی ابو الحنیف برسر جاب
مهروان تاخت سر جاب خود را بزهر هلاک کرد ابو الحنیف استیلا یافت تا آنکه حکومت آنجا بکبیر المشهوره و اسے
کبیر بن زید بن محمد بن اسمعیل بن حسن بن زید بن امام حسن علیه السلام بن علی علیه السلام رسید چه پیواب طاهر
که در خراسان سلطنت داشتند در طبرستان حکومت کردند و براهالی طبرستان ظلم نمودند ری اشیان داعی کبیر را از ری
بخواندند و در پنجم رمضان در دو صد و پنجاه هجری با او بیعت کردند او زیدی بود و مذهب تشیع بنائی ساخت بعد از و برادرش محمد
زید بریاست رسید و او اول کسے که قبه بر مرقد علی علیه السلام ساخت و بعضے او را داعی صغر گویند و از جمله فرمان روایان طبرستان
امیر شمس المعالی قابوس بن وشمگیر است که از احفاد آل ابا زین و روان شاه جیلی که یکے از اعیان و اکابر بود
بود چون خبر وفات که نیقتون بن دشمگیر در سنه سه صد و شصت هجری در گذشت قابوس بسلطنت رسید گویند که قابوس با کمال فضل و
و سیاست افراط نمودی امرا را و رامحبوس کردند و در اثنای راه که او را القلعه می بردند یکے از امرای عاصیان که بزندان او را
مے برده قابوس رسید که فتنه که انگیخت گفت که چون تو در قتل و سیاست افراط مے کردی یکے من و نیج کس دیگر از امرای
قابوس گفت آنچه نمی رسیدند از افراط قتل بود چه اگر ترا و ان نیج کس را بکشتمی و هرگز باین بلا گرفتار نگشتمی پس چون بقلعه رسید
امرای عاصے جمعی را القلعه فرستادند تا او را بکشند عنصر المعالی کیکاؤس بن اسکندر بن قابوس امیری عادل
عالم بود و پیش از انکه بسلطنت رسد در خدمت سلطان محمود غزنوے سر بردی از و منقول است که چون از جد باز گشتم عزم عراق روم
کردم و بگنجه رفتم امیر ابو الاسوار شاور بن فضل بادشاه گنجه مردے خردمند و عادل و شجاع بود و مرا گرامی داشت روزی از عجایب
جهان سخنے میرفت گفتم که در خرجان دیهی است و چشمهٔ آبے دارد و زمان آنجا بطلب آب روند و دران زمین گرمے است تراگر بآبے
یکے دران گرم رسد که گرم نمیرد آن آب که در سبو است کنده شود و عجب بر آنکه سبوهای که از نے زنند نیز متغیر گردد امیر ابو الاسوار
روی ترش کرد پس از چند روز با من نه بر حال سابق بود یکے مرا گفت امیر از تو رنجیده و می گفته که فلان چرا با من سخنے چنان گوید
که با کودکان گویند من درین باب مختصری از روسای خرجان طلبیدم بعد از چهار ماه عنصر من رسید بگواهے معارف آنرا بیاورد
و عنصر المعالی را تصنیفے است در علم اخلاق مسمے و مشهور بقابوس نامه و آنرا در نصیحت فرزند خود گیلان شاه نوشته حکایات غریب
و فقرهاے مفید دران مندرج است از انجمله حکایت یکی از ملوک فارس بر وزیر خود خشم گرفت و او را عزل کرد و گفت بهر خود جاے
اختیار کن تا آنجا روی و قرار گیرے گفت چند ده ویران مرا ببخش تا آنرا چنانچه خواهم آباد کنم ملک گفت چند ده
ویران باو دهد پس در همه مملکت بخشید هیچ جاے ویران نیافتند ملک را خبر کردند وزیر معزول حاضر بود گفت ای ملک
می دانستم که چنین است اکنون ولایت چنین از من بازگرفته بدانکس ده که هرگاه ازوی باز خواهی همچنان تو بازسپارد ملک از و
عذر خواست دیگر بارش وزارت داد و ایضاً از ان کتاب است که دو صوفی براهے میرفتند یکے مجرد بود و بیباک میرفت و هر جا که
رسیدی بخفتے و ازش نماندشیدی و دیگرے پنج دینار داشت باری موافقت کردے لیکن در هم بودے و قتے بجاے رسیدند

که در رسیدار بود مجرد بخفت آن دیگر بپاس محبت خفته نشسته بود چه کنم چه کنم می گفت مجرد بیدار شد گفت ترا چه رسیده گفت پنج دینار دارم و از دزدان می ترسم گفت آن پنج دینار مراده تا تدبیر کنم صوفی پنج دینار از او ستد و مجرد بپسندید و در چاه افگند و گفت اکنون از بیم رستی امین پشین و نجیب ایضا مردی صد ساله کوزه پشت بر عصا تکیه کرده می رفت جوانی باو رسید بر سبیل استهزا گفت که این گمان را بچند خریده تا من بخرم گفت اگر عمر مابی را یگان بتو بخشیدم این چند فقره نیز از ان کتاب است زبان را بخوب گفتن آموخته کن و بر بلا اندر نمای و تا نخواهد کسی را نصیحت مکن و کسی که بلجه بر آمده باشد گردن او نگردد و نجم مردم شادی مکن تا دیگران نجم تو شادی نکنند خوب گوئی تا خوب شنوئی نیکی سزاوار نیکی در ربع مدار بر شادی باز گشت او نیم است از شادی مشمر ربع هیچکس ضائع مگردان و اگر از بیخردی و بی هنری نام و نان تو ان بدست آوردن بیخرد و بی هنر مباش و خویش را نادان باید آموخت از انکه هرگاه بخشم دل نادان نگری و نفسارت عمل بر دگماری انچه از وی ناپسند آید آن نکنی از سکندر مے آرد که من منفعت اندیمه از دوستان مے یابم که از دشمنان نیز مے یابم از انچه اگر در من فعلی زشت بود دوستان بموجب شفقت بپوشند تا من ندانم و دشمنان را ظاهر کنند و من انفعل را از خود دور کنم سرمایه نیکوئے در دانش و ادب نفس تواضع در راست گوئی و بے آزاری و شرمگینی است و جاے باشد که شرم بر مردم وبال گردد باید چنان نکنی که از شرم کنے در مهمات خود تقصیر کنے و خلل در کار تو راه یابد که بے جا بے شرمی باید کرد که تا غرض حاصل شود همچنان که شرم کنی نتیجه ایمان است بے نوری نتیجه شرمگینی است و چنان نرم مباش که از نرمے نجورمدت و نیز انچنان درشت مباش که از ذهانت بیرون افگنند و هیچکس را بدی میاموز که بد آموختن بجای بد کردن است و کس را میاز ار که اصل مردی کم آزاری است و خویشتن را نادان شمر که تو دانا آنگاه باشی که بر نادانی خود واقف شوے و اگر خواهے که راز تو دشمن بداند با دوست مگو از گرسنگے مردن به که بیان فرومایگان سیر شدن مردم بے هنر به دوستی را شاید و نه دشمنی را از ان کسی نبود که کسی حلجتے آورد او رو انکند اگر خواهے که کم دوست نباشی کینه دار مباش که زندگانے او بکام نباشد زنده اش مشمار اگر خواهے که بی اندوه باشی خود مباش اگر خواهی که باآبرو باشی پیشه کن اگر خواهی که شرم زده نگردے انچه نهاده بر مدار اگر خواهے که قدر بر جای باشد قدر دیگران بشناس اگر خواهے که برتر از دیگران باشی فراخ شده باش اگر خواهے که آزاد باشی طمع را در دل جاے مده **مازندران** ولایتی است نامبرده و بیار طراوت بسیار و در بعضے چیزها مستغنی هندے دارد و مازندران راه های سخت و بیشه های پر درخت بسیار دارد و او را چند قلعه در غایت حصانت میوه گرم سیرے و سرد سیری اکثر در ان دیار پیدا اے دارد اما انچه قابل ایراد باشد نارنج و لیموست و حاصلش بیشتر برنج و ابریشم است و ولایت مازندران مشتمل بر چند شهر است و در زمان سلاطین مازندران ملوک ماوند بود چنانچه در طبرستان مرقوم گشت و از جمله مازندران **ساری** شهرے است در غایت خوبی و معموری و بر یک طرف شهر مرغذار بیست قریب بدو میل و نهایت حضرت و خرمے را دارد در از زمان قدیم تا اکنون آبادانے بسیار دارد و ساری از ناحیه سارویه ابویه است و بست سارو نه بکار و باره مے پیوندد و جهت تسمیه کاروباره آنکه خلیل بن فروزین نرسی بن جاماسپ عم نوشیروان حکومت ری داشت قصد تسخیر طبرستان کرد و بصورت مجهول کاروے چند را مطاع ری باز کرد و ببطبرستان شتافت و ملازم والے انجا اورد و لباس شد و بر مداخل و مخارج ملک مطلع شد و مراجعت نمود پس سپاه جمع آورد و روی به آندیار نهاد اورد و لباس از زد خرد شهریار

که بادشاه عجم بود بدو خواست مرو خزر و گفت خلیل ابن عم من است باید که اطاعت کنی تا او را و ولایت بگذاشت و بجانب زمان
در گذشت خلیل در طبرستان استقلال یافت در سال چهل هجری در گذشت معاویه پسر داشت الوند و داد و ستان و اولاد او ملوک رستمدار
آمد و الوند بعد از پدر در طبرستان و مازندران بحکومت رسید و نیز با او سخن بسیار بین فرمان بین الوند که شهر ساری و به از آنجا دست
دیگر پاره فریدونیه که شهری نایزده و باطراوت است و بنای آن فریدون نموده اهل از جمله بلاد دیلم است بعضی گویند
که جمشید بنا نموده و بقول برخی فریدون و در نزهت القلوب از بنیه طموث دیوبندی نوشته و مؤلف کتاب مسالک ممالک گوید
که از روزگار فریدون تا عهد بهرام گور نشیمن اهل بود و در اصل شهر گنبدی که اقسام اشجار بران روییده گویند که فریدون
فریدون در ان گنبد است و قریب شهر رودی است که آنرا نهر اره می خوانند و قدوم آن شهر بنها از ان جدا ساخته بمزارعات و عمارات
خود می برند نابران نیج منزل بی آب روان و سر ایستان نیست اسمدار قریب صد پاره ده دارد و ولایت آن بمازندران
و گیلان و دریای خزر و کوهستان رسی متصل است و خاصلش بشترنج و آهن است و قلاع معتبر بسیار دارد و ساکنانش اگرچه
بکسب کمال کمر متوجه می شوند اما بعضی که موافق ساخته اند نهایت خوبی و دینداری را دارند و ملوک رستمدار از اولاد باوند و ستان
خلیل اند و ذکر بعضی از ایشان در سابق گذشت و از ان طایفه است فخر الدوله مامور بن شهریار که مرد ملکی عادل و متشرع بوده و در مملکت
خویش ندا در داد که بمقتضای آیه کریمه یا ایها الذین آمنوا اذا نودی للصلوة من یوم الجمعة فاسعوا الی ذکر الله در این روز همچو
دیگر روزها بکار دنیوی نپردازند و همه بمسجد جمع آیند ضعفای محرفه بعرض رسانیدند که بکثرت عیال ما را طاقت نیست اگر بآن
بپردازیم وقت معیشت آن روز بدست نیاید شاه امر کرد که بهر ایشان وظیفه مقرر کنند تا تلافی روز جمعه شود پس چنان کردند وقتی محتسب
یکی از ایشان را که بی وضو نماز کرده بود بگرفت و خواست که صد کند گفت که مرا از خداوند بهر ادای نماز وظیفه مقرر است اگر خواهند
که وضو نیز کرده باید افزود و این حدیث بملک رسید بوجود تا بهر وضو نیز وظیفه مقرر کنند و در این مقام صاحب صبح صادق
نقلی می نویسد که عبد الله خان اوربک والی ماوراء النهر پیوسته نماز بجماعت گذاردی و سایر سپاه طوعا و کرها بآن پرداختند
و سبا بودی که بی وضو نماز کردندی عبد الله خان آگاه شد خواست که معلوم کند که آنها که ام کس اند پس امام را گفت چون ازان
گوئی فریاد کن که هر که او وضو نباشد باید که بجانب چپ آید امام چنان کرد جمعی از اوگان که بجانب راست ایستاده بودند بجانب چپ
میل کردند عبد الله خان بسی بخندید و ایشان را سیاست کرد و تو بود و بعضی تقلبات باد را قم می گفتند که وقتی عالمگیر بادشاه مردم
بسیار از پیشه ور همچو آورده بودند که شمار مردم بادشائی چندان شد که جای ایستادن نیافتند بادشاه بدماغ شد
خانخانان بهادر را عرض رسانید که اگر فرمان شود بخوشی طبعی از دحام خلایق را که مفید بنماز نشسته اند وجای بر نام مردم تنگ کرده
عرض سازیم بادشاه حکم داد خانخانان بهادر با واز بلند گفت که حکم بادشاه جهان پناه است که مردم بی وضو از دست راست بدست چپ
آیند خلقی کثیر از دست راست بدست چپ رفتند خانخانان بفرمود که ایشان را از اهتمام بخوب سلطان از اینجا بر اند فراخی در امکان
پدید آمد بادشاه بخندید و فرمود که جلدی پسندیده کردی و ایضاً رقم حروف از بزرگان خوانش شنیده که سید مبارک محدث ساکن
بلگرام و زبلگرام بجهة خوانش بمسجد و سرائی تعمیر نموده و در سرای قوم جولاهه و غیره مردم رعایا که اکثر مسلمانان بودند آباد ساخت و برای
نماز هر پنج وقت با ایشان تقید کرد ایشان گفتند اگر بنماز مقید شویم از کسب معاش باز مانیم و عیال از گرسنگی بمیرند امیر گفت

گفت که هر روز هر پنج وقت نماز را فی الفور یک فلوس از من بگیرند و در نماز حاضر شده باشند چون چندی بران برآمد بعضی بسمع میرسانیدند که جولاهگان بی وضو نماز میگذارند مرایشانرا بطلبید و عتاب کرد گفتند که میر چون بر یکفلوس دو کار یعنی نماز و وضو نمیشود میر نجیدند و هم فلوس بر آن مزید کرد تا آنگه میر زنده بود رونق مسجد بحال بود و اکنون آن مسجد موجود نست الا کسے بغلط هم آنجا نمیرود و گیلان ولایتی ست مشتمل بر خیال و در اندیار قریب ماه بر می بارد طول آن از رستمدار تا موغان و عرض آن از دیلمان تا ولایت مازندران و عراق و عجم و آذربائجان و بحر خزر پیوسته و باصطلاح مردم اندیار سپیدرود و اب را گویند چون سپیدرود از میان ولایت گیلان جریان میدارد و هر آئینه یکطرف آب ان را بیشه بیش و طرف دیگر را پس گویند و دارالملک بیشه پیش لاهجان نست که شهری معمور و آباد ان ست و ازان بیشه پس شهر رسیده ست که رشت نیز گویند و حاصل آن بیشتر ابریشم بر نج بود دختران انجا در غایت طنازی خود را ببازار خود فروشی جلوه میدهند و بند تنبان در دست متاع خود را برسم کتابت بمشتریان عرض مینمایند تا که شخصی بنظر خواستگاری یکی از انها را دید و دیگران دختر بازار نمیرود و چنانچه در بنیاب مولانا شاکی گیلانی گوید ۵ دختر انے که ساکن رشد اند ۵ همچو طاؤس مست در گرو اند ۵ طلب مشتری بهر بازار ۵ بند تنبان بدست میگردند ۵ پوشیده نماند که ملوک گیلان را از روی تعظم کارکیا گفتندے و اول آن طائفه علی کیا ابن کیاست و نسبت آن بانام زین العابدین میرسد چون در احوال ملوک گیلان نقلی عرب و عجیب بنظر نرسیده بنابران حادثات زمان ایشان را بنوشت دیلم و دیلمان پیش گویند مؤلف بنعت اقلیم آن را نوشته راقم حروف از فرهنگ جهانگیری مینویسد که شهریست از شهرهای گیلان و مولد مردم آنجا مجعد باشد و اکثر بهای ایشان روئین بود و سلاطین دیالمه که ایشان را آل بویه نیز گویند متوطن دیلم و از انجا بملوک اسلام اند که بشهرهای عراق عجم و عرب و غیرها حکومت کردند و از آن طائفه است عضد الدوله بن رکن الدوله دیلمی و او جلالة سلاطین دیالمه بود و او اول کسے ست که او را ملک الاسلام خواندند و اول کسے ست که او را در اسلام شهنشاه گفتند و اول کسی ست که در بغداد بعد از خلفا نام او را بر منبر بردند در فارس استقلال یافت و او بفضل و علم موصوف بوده بزرگی نیز داورفت تا کار یکے بسازد عضد الدوله اغماض نمود آن بزرگ هر چند سخن گفت هیچ در نگرفت و بالآخر عضد الدوله برنجید و گفت عجب مردے بود این همه آمدن و گفتن کارت نساختم و باز مے آئی و مرا و خود را رنجه میدارے گفت کار من رضاے خدا بود و آن ساخته شد اما کار تو ساخته نشد که در مهم مسلمانے اهتمام نکردی عضد الدوله بگریست و کار او بساخت منهی باو نوشت که بیرون شهر جوانے زرد چهره دیدم گفتم چه ایستاده گفت همراه میجویم تا بشهرے روم که در ان پادشاه عادل و قاضی و متصف باشد گفتم پادشاه از عضد الدوله عادل نرود قاضی یا منصف هر کجاست گفت اگر پادشاه عادل بودے در کارها بیدار بودے گفتم از غفلت او چه دیدی گفت پدرم مالے وافر داشت چه در گذشت بیمار شدم و نذر کردم اگر صحت یابم حجی و غزوی کنم چون شفا یافتم پنجاه هزار دینار تصدق دیست هزار درد و آفتابه مسین نهادم و نزد قاضی بردم و به امانت گذاشتم و سی هزار برگرفتم و زاد سفر کرده از عهده عهد آمدم در غزوه اسیر رومیان شدم و چهار سال در بند ماندم قیصر مرا بفن شد و اسیر انرا آزاد کرد من نیز خلاصی یافتم اکنون باز گشتم و تا امانت از قاضی بستانم نزد او رفتم جوابے نگفت مکرر سخن گفتم بجاے نرسید اگر عضد الدوله بیدار بودے قاضی چنین بیداد نکردے عضد الدوله نامه بر خواند و منهی و جوان را بخواند و گفت و جوان را باصفهان فرستاد و گفت آنجا باش تا ترا

طلب نمایم پس شبی قاضی را بخواند و گفت که از عاقبت مے اندیشم که ملک را بقاے هست ترسم که درگذرم و ملک دیگری رسد
و اطفال و عیال من بیچاره باشند از تو پارسا تر نمی بینم میخواهم که دو هزار دینار پیش تو بود بعث نهم قاضی گفت فرمان بردارم و بدل
شاد شد عضد الدوله خادم را بفرمود تا صد و چهل آفتابه زر و سه قرابه مروارید و امثال آن در خانهٔ قاضی نهد قاضی را دل از شادی
در بر طپیدن گرفت که این همه بعد فوت عضد الدوله مارا باشد عضد الدوله جوان را از اصفهان بخواند گفت قاضی برو و بگوی که زر ما
بده وگرنه بعضد الدوله تظلم برم جوان چنان کرد قاضی با خود گفت اگر او نزد عضد الدوله رود مقدمه دگرگون شود و بی اعتبار گردم همان
که مال جوان باز بدهم و آن همه مال بستانم پس برود و آفتابه بجوان داد جوان بعضد الدوله حال باز گفت عضد الدوله بخندید و گفت
تا قاضی را سر و پا برهنه و دستار در گردن افگنده حاضر ساختند پس انچه داشت از و بستند و بشفاعت جمعے از قبلش درگذشت و از
قضا معزولش کرد گویند عضد الدوله خواست که چنانچه بعهد ملوک عجم سلاطین روم بهر ایشان تحف و هدایا میفرستادند بهرا و نیز
بفرستند پس تاجرے معتمد را مالے وافر داده و گفت برو م رو چنان چنین کن تا جر بخدمت قیصر شتافت و مال وافر پیشکش کرد
و چنین نمود که نصرانی ست و هر بار که نزد قیصر رفتی تحف و هدایا گذرانیدے تا آنکه معتبر گشت و در موضعی که قریب بخانهٔ او بود صندوقچه
که عضد الدوله باو داده بود دفن کرد چون مدتے بگذشت بقیصر گفت نزدیک خانهٔ من خرابه ایست خواهم که در انجا موضع
کلیسای بسازم قیصر رضا داد تا جر بحفر آن مشغول شد تا اساس بنیاد نهد مزدوران هنگام کندن صندوقچهٔ مقفل یافتند از فولاد کهنه زنگ
بسته آمد از تردد بازرگانان آن در نبازرگانان بخان تاجر بردند قیصر برد قیصر گمان برد که گنج نامه ایست سرش بگشاد آنجا طومارے دید از کاغذهاے
قدیم که بخط قدیم نوشته بودند یکے را بخواند نوشته بود که فلان تاریخ موافق سال جلوس عضد الدوله بشیراز پادشاهے
بر تخت نشیند که صفات او چنان و چنین ست و القاب او این و آن و چون سکندر جهان گیر شود قیصر توجه نمود تاجر را گفت
تو به فارس رفته گفت آرے گفت صفات و القاب پادشاهی باز بگوی تاجر بگفت و قیصر گفت با او آشنائی داری
گفت آرے قیصر رسولے با تحف و هدایا بیشمار همراه او بفارس فرستاد و عضد الدوله خبر یافت برسم شکار از شهر بیرون رفت
و بر کنار رودے خیمه زد هنگام شام رسول و تاجر بملازمتش رسیدند عضد الدوله یا رسول در تکلم آمد و از آواز و رع اظهار ملال
کرد یکی را بفرمود تا برود و باو رغان بگوئی که حکم عضد الدوله هست که خاموش باشند فرستاده رفت و بنا بر مواضع رودی چند
از گوسپندان پر باد کرده در آب ریخت و رغان آنرا باز تصور کرده خاموش گشتند رسول قیصر متعجب شد بر آنکه
حیوانات نیز در دریا از حکم این پادشاه تجاوز نمیکنند پس چون بروم باز گشت بعرض قیصر رسانید قیصر جزم کرد که
انچه در طومار ست موافق واقع ست پس در از دباو و داد کوشید تقلست که در بدو دولت عضد الدوله کنیزکے از کنیزکان
او را با لشکرے سر و کار پدید آمد لشکری روزے بشکار رفت روباهے بسوراخے خزید لشکرے فرود آمد و سوراخ را کافتن
گرفت به نزدیکی رسید نردبان رفت خانهٔ یافت و در انجا چند خشم پر از زر قدرے ازان بر گرفت و علامتے بران
نصب کرد و بشهر باز گشت و در حالت مستی حال بمعشوقه باز گفت کنیزک نزد عضد الدوله رفت و گفت گناهے کرده ام
اگر امان بخشی بگنجے دلالت کنم عضد الدوله او را امان داد کنیزک حال باز گفت عضد الدوله او را گفت که از لشکرے درخواه گنج را بتو نماید
کنیزک چنان کرد مقرر نمود که شبی با هم بر سر گنج روند پادشاه مقدار کاغذ پاره باو داد و قت هنگام رفتن در راه بیفشاند کنیزک با لشکری بر سر گنج رفت و کاغذ

راه بیفشاند عضد الدوله برابر ایشان شتافت تا بسر گنج رسید لشکر ها را دید عضد الدوله گفت مترس پس کنیزک با یک خم زر باو داد و باقی را بخزانه
بدان بر تربت علی علیه السلام عمارتے عالی بنا نهاد و نقل ست که چون در سنه سه صد و هفتاد و یک هجر بیمارستان عضدی در عربی بغداد باتمام رسانید
پادشاهی آن رفت دیوانه را دید که بند بر پایش نهاده اند پرسید که چه کرده که زنجیر در پایت کرده اند دیوانه گفت ای امیر عجب حالتی است که دیوانه توئی بند بر پای
راست مال از عاملان گیری و حرف از دیوانگان پرسی ترا با این چه کار شفا و راحت خدای راست و تو دارا شفا بیسازی بر تر ازین دیوانگی چه باشد
عضد گفت زه ای سر آنیده ره و سخن هیچ عاقل نگفت از توبه و وفات عضد الدوله در سنه سه صد و هفتاد و دو هجری در بغداد اتفاق افتاد و دیگر
سلاطین دیالمه فخر الدوله بن رکن الدوله ست که ری و همدان باو تعلق بود وزیر باتدبیر ابو القاسم اسمعیل المعروف بصاحب ابن عباد که در فضائل
مکارم از تعریف مستغنی بوده نقل ست که چون زمان وفات صاحب نزدیک رسید فخر الدوله بعیادت رفت صاحب گفت بعنایت خدا و خداوند
خلق بنوعی بسر بردم که نام بادشاه من در جهان به نکوئی مثل ست اگر بعد از من همین شیوه مرعی باشد همه آن را از پادشاه دانند و اگر بر خلاف
از من دانید و نام خداوند بیدی مشهور گردد و چون صاحب فوت کرد و فخر الدوله بر وصیت صاحب عمل نموده و بکرم و بذل سلطنت
را دیگر از ملوک دیالمه مجد الدوله بن فخر الدوله است که بخرد سالی در رسگے بحکومت رسید و مادرش صیده که دختر مادر عم امیر
شمس المعالی کیکاوس بن اسکندر بن قابوس بود تدبیر ملک پرداخت و او عورتے عاقله و عادله بود وقتی محمود غزنوی به او پیغام داد
که طبل و سکه بنام من کن وگرنه جنگ را آماده باش سیده در جواب گفت تا شوهرم فخر الدوله زنده بود از ین اندیشه مند بودم
که سلطان چنین گوید چه کنم اکنون از ین غم رسته ام چه سلطان عاقل است داند که چون او پادشاهی را بجنگ زنی بیاید آمد که
هم نر بود و هم مادر اکنون اگر آمد نخواهم کرد بخت و جنگ را ساخته ام حال از دو بیرون نیست ظفر و یا هزیمت اگر مرا ظفر باشد بطراف
نه نویسم که محمود را شکستم و مرا فخر بود و نام تو بیدے برآید که زنی محمود را هزیمت داد اگر ظفر ترا بوده جز این چه توانی نوشت که زنی را شکستم و باین
فخری و نامی نباشد چون جواب بمحمود رسید ازان عزیمت درگذشت و تا سیده زنده بود قصد رے نکرد چو سیده فوت کرد مجد الدوله از
ضبط مملکت عاجز آمد و امرا با فرمانی آغاز نهادند سلطان محمود غازی آگاه شد و در شش صد و هیست هجری قصد ری کرد مجد الدوله از امیران حدود
حمایت نوشت و استمداد نمود محمود غزنوی بر سے رسید مجد الدوله بخدمت او رفت سلطان گفت شاهنامه خوانده و شطرنج باخته گفت
آری گفت هرگز دیده که دو بادشاه در یک مملکت حکومت کنند و دو بادشاه در بساط شطرنج در یک خانه باشند گفت نه گفت ترا چه بر ان داشت
که ملک خود خواندی و اختیار خود بکسی دادی که از تو قوی تر بست آنگاه او را با پسرش بغزنین فرستاد و در انجا هر دو در گذشتند
سلطان مملکت به پسر خود مسعود داد و باز گشت و آخرین ملوک دیالمه ابو علی کیخسرو بن عز الملک باکالنجار است که بخدمت سلطان الپ ارسلان
رفت و اقطاع لائق یافت و در چهار صد هفتاد و هفت هجری در گذشت و بعد از و از آل بویه خبر نامے دیگرے نماند بندی از احوال
وزرا و امرا دیالمه ابو الفضل محمد بن ابی عبد الله حسین کاتب معروف بابن عمید رکن الدوله دیلمی بود از غایت
دانش که داشت او را حافظ ثانی گفتندے و سخن کم گفتے و پر گوے عیب کردے حافظه او چنان بود که پنجاه بیت شنیده
و گرفتے و صاحب عباد در صحبت او بسر بردے ابو القاسم اسمعیل بن ابی الحسن عباد طالقانی تخلص معروف
بصاحب ابن عباد در مکارم و فضائل نظیر نداشت و نادره عصر و اعجوبه دهر بود چهار صد شتر کتاب خانه هاے
او کشیدندے و بعد از او ابو الفتح بن عمید وزارت مویدالدوله یافت و بعد از وفات او برادرش فخر الدوله را

بسلطنت نشانید نقل است که قابوس وشمگیر وقابق وغیرهما بفرمان امیر نوح بن منصور سامانی روی بجرجان آورد ومدتی در رزم مؤید الدوله کردند صاحب عباد جاسوس بسپاه دشمن فرستاد او برفت وبازگشت وگفت لشکر نچندان است که توان شمرد وچندین فیل دران سپاه است گفت بگو که چند پیرمایشان ست گفت آنرا ندانم صاحب گفت ازپیران رای زن می ترسم نه از پیلان صاحب لشکر پس فایق را بفریفت تا روز جنگ بهزیمت رفت وآنهمه سپاه بیکبار بریشان شد نوح بن منصور از فضل او آگاه شد ونامه باو نوشت که بدین جانب بشتاب که وزارت ترا مسلم است صاحب در جواب نوشت که مرا چهارصد شتر بهر نقل کتابخانه ماند ودیگر چیزها برین قیاس باید کرد وبخدمت رسیدن چگونه میسر گردد گویند روزی تمام فکر وبدیوان نشست فخر الدوله پیغام فرستاد که اگر کوفتی عارض شده بخدمت برای عبادت آیم گفت کوفتی نیست که خداوند را تصدیعه باید کشید ودیگر روز نزد فخر الدوله رفت فخر الدوله از حال سوال کرد صاحب گفت فجر من در رکاشغر است نوشته بود که خاقان با فلان سپه سالار سخن گفت ندانم که چه گفت ازین معنی آزرده شدم که چرا خاقان با علاد رکاشغر سخن گوید که من ندانم شب نوشته دیگر رسید که آن سخن فلان بود لاجرم قبض بسط تبدیل یافت ربیع بن مظفر عضدی کاتبی ماهر بود وفاضلی برجسته لیکن خط او بسیار خوب نوشتی صاحب آگاه شد واز بسبب فضیلتی که داشت ملاک الشغل کرد روزی رنجور شد ربیع باعیادت او آمد ونشست وگفت بسبب ناتوانی چیست چه میخوری صاحب گفت از آنکه تو میسازی یعنی تر ومیربیع دانست که او چه گفت گفت ای خدایگان بجان وسر تو که دیگر نکنم گفت از انچه کردی عفو کردم ربیع تو بمن واز انچه میکردی درگذشت کمترین همت صاحب آن بود که هر روز قریب سه هزار کس بر مائده او طعام خوردندی روزی صاحب عباد با جمعی بر سفره نشسته بود مردی لقمه برگرفت موی در لقمه بود صاحب دید وگفت موی از لقمه بیرون آرد مرد لقمه از دست بیرون بنهاد وبرخاست ودرفتن خواست صاحب گفت چرا نیم خوردی واز خوان من برخاستی گفت مرا نان آنکس نباید خورد که موی در لقمه من ببیند صاحب خجل شد وعذر خواست وگویند صاحب ابن عباد مخرج رانده است او را گفتند بگوی امیر الامرا ای ان یحضر سرای الطریق یشرب منه الصادر والوارد وگفت خسم حاکم الحکام آن یعمل فلیسا فی النیل لنفع من العادی ولنادی فخر الملک ابو غالب محمد بن علی بن خلقت واسطی گویند که بعد از ابن عمید وصاحب عباد بزرگترین وزرای دیالمه است واو اول کسی ست که در شب برات حلوا بر فقرا منعم کرد وآن رسم اکنون نیز شایع است یکی رقعه باو داد فخر الملک برخواند سعانت مردی دید بر ظهران نوشت العایته فتجه وانکانت صحیحة گویند هر ماه نیز درویش را جامه ودوختی

قزوین از شهرهای قدیم ست مؤلف تذکره گوید که ان را شاپور بن اردشیر بابکان ساخته وصاحب لب التواریخ گوید که چون شاپور ذوالاکتاف از زندان قیصر بمد وکنیزکی که بر وی عاشق شده بود بگریخت وتا زمین قزوین هیچ جا نه ایستاد ودران وقت غیر از باغی کوچک وصومعه نبردان پرست چیزی دیگر نبود چون دران سرزمین لشکر بدو پیوست آن جا مبارک دانسته شهری دران سرزمین بنهاد وحمزه اصفهانی را اعتقاد آنست که اول در زمان بهرام نبا شده بود وبعضی گفته اند که از ملوک اکاسره لشکری بجنگ دیلمان فرستاده بود ودر صحرا بر قزوین قتال واقع شده سپهدار اکاسره در لشکر خویش خللی دیده یکی را گفت مصرعه که آن کس دین یعنی آن گنج لشکر راست کن ❊ چون ازان جانب فتح روداده هر آئینه در انموضع شهری بنا کرده موسوم بکیسوین گردانید عرب آن را قزوین خواندند

در زمان خلیفه سوم یعنی عثمان رضی الله عنه ولید بن عقبه که والی عراقین بود سعید بن عاص را فرستاد تا تعمیر آن شهر نمود و چون
هادی عباسی خلیفه شد شهرے دیگر در جنب آن بساخت و مدینه موسی نام کرد و آن شهرستان داخل محله درج و جوسق کردند
و هارون رشید مسجدی دران شهر بساخت و تازه بنیاد نهاد و آن به اتمام نرسیده بود که هارون وفات کرد و وزیر سلطان سلان
سلجوقی صدر الدین محمد آنرا بآخر رسانید اما در فترت مغول اثرے ازان نماند و بهترین قزوین حمام باسی و حمام باس زاید ے
متوکل بود و در پانصد هجرے بنای این کار برنهاده و شاه طهماسپ صفوی قریب سی سال دار الملک ساخته و شاه عباس
ارزے بران افزوده و در قزوین مسجد است که آنجا دعاے مستجاب شود و از غرائب دنیا معامله باغات انگور آنجاست که در سال
یکبار زیاده آب نمیخورند و از میوه هاے انگور و خربزه و قت نیک تر میشود و مردمش در روشن و گرمی اختلاط بے انباز اند و
کمتر از علم موسیقے باخبر اند و بی ترجح آهنگ و حسن صوت هستند چنانچه شاعر گفته ؎ شاه را باید که باشد چار صف از چار شهر ✤ تا بود
همناز دائم بر سریر سروری ✤ از خراسان مطرب از قزوین انیس همزبان ✤ از صفاهان عامل از تبریز مردے لشکری ✤ هیر
شهر لیست قدیم از ابنیه کیخسرو بن سیاوش بن کیقباد و دارابن داراب آنجا قلعه از گل بنا نهاده آنرا اسکندر رومی باتمام
رسانید و بقولے شاپور ذوالاکتاف بنا کرده هواے آنشهر سرد دست و آبش از رود خانه هست و غله و میوه دران نیک
بحصول مے پیوندد و ولایتش بست و پنج پاره دیهست ریجان شهرے بانام از ابنیه آردشیر بابکان بوده چون در
فترت مغول خراب گردید و مکرر بحال اصلی باز نیامد الحال شهرے کوچک و صد پاره ده دارد و هواے آن بسردی مائل ست
حاصل ربیع آن از آب کاریز د خریف آن از آب رود بحصول مے پیوندد و میوه اش خوب نمیشود و نقل کنند کرمے فرخ
یکی از اکابر اولیا ساکن ریجان بود و پیر اگریه بود که هرگاه جمعے مهمانان بخانقاه شیخ آمدندے گریه بعدد هریک از مهمانان
بانگے کردی خادم بهر بانگی از یک کاسه آب در دیگ ریختی روزے عدد مهمانان بر عدد بانگهاے گربه زیاده آمد تعجب کردند
گربه درمیان انجماعه در آمد یک یک را بوے میکرد تا هریکی از آنها بول کرد چون تفحص کردند از دین بیگانه نبود دیگرے وقتی
خادم مطبخ براے اصحاب در دیگ شیر برنج می پخت خادم براے کارے برمتصل رفت ناگاه مارے از راه دود گذار در دیگ
افتاد گربه آنرا بدید کرد دیگ میکشت و بانگ میکرد و اضطراب می نمود خادم چون از بمعنے اطلاع نداشت و براه زجر کرد و دور
می انداخت چون خادم هیچ چه تنبه نشد گربه خود را در دیگ انداخت چون شیر برنج را بریختند ماری سیاه ازان ظاهر شد شیخ
بفرمود که چون این گربه خود را فداے درویشان ساخت ویرا در قبر کنند و زیارتے سازند گویند که هنوز آن قبر ظاهر است
و مردم زیارت آن کنند راقم حروف گوید در خانقاه برمانشین بنگی کوچک بود هرگاه موذن بانگ نماز میگفت آنسگ
عقب موذن آمده نیز بانگ میکرد تا آنکه موذن اذان را تمام میکرد در هیچ وقت هیچگاه نشد که آنسگ بموافقت موذن
نپرداخت هرجا که بعضے بودی نشنیدن اذان دو بده عقب موذن حاضر شدے سخاوتش و سهروردا اول دو شهر بودند
در غایت معموری و در فترت مغول خراب شده بود از هریک بقدر دیهی مانده و ولایتے سردسیر است و حاصل آن غله
و اندک میوه باشد و زیاده بر صد پاره ده توابع دارد و انجیر و دار مصافات شهر در دست در جنوبی سلطانیه بیک
روزه راه افتاده و مغول آنرا بمغوالیق نام کرده و کیخسرو لیاتے آنرا آباد کرده و دران موضع سرلے است بزرگ و در صحن سرا

چشمهٔ آب است بقدر دریا هر چند سعی کرده اند بغورش نرسیده اند و وجوی آب بزرگ که هر یک بمقدار آسیا گردش
باشد از انجا بیرون می آید چون پیش آنرا سدی بندند آب حوض زیاده نمی شود و چون میکشانند برقرار خود جاری است و در
هیچ موسم کم و بیش نمی باشد طارم محلی باتره و باطراوت است و بر جانب شمال سلطانیه یک روزه راه واقع شده و
فواکه آنجا خوب تر میشود و زیتون بحصول می پیوندد سلطانیه از ابنیهٔ الجانیو سلطان است و آنرا مربع وضع کرده چهار
هر دیوار کان آن پانصد گز قرار داده و دیوار قلعه را از سنگ تراشیده نوعی عریض ساخته که چهار سوار بفراغت بران راه روند
و مضجع آن بادشاه گنبدی بران صورت و قطرش صد گز و ارتفاعش صد و بیست گز و اینچنین گنبد بی تکلف در عرصه چهل روز
به اتمام رسانیده گویند که چون آن عمارت به اتمام رسید سلطان با حضار جمله افاضل ممالک محروسه امر فرمود تا اکابر و افاضل
و سادات و شیوخ هر بلاد جمع آمده دران گنبد مجلس سازند تا ببرکت قدوم و نفس آنجماعه دران بقعه بحصول پیوندد و از جمله
حفراتیکه در آنحضرت حاضر بودند یکی شیخ صفی الدین اردبیلی و دیگری شیخ علاو الدوله سمنانی بوده که هر کدام در یکطرف بادشاه
مسکن نموده بودند چون سفرهٔ طعام گسترده شد شیخ علاو الدوله بطعام میل ننموده شیخ صفی الدین میل نمود بعد فراغ تمام سلطان گفت در بزرگی و شرافت
شما هر دو عزیزان شکی نیست اگر این طعام حلال بوده شیخ صفی الدین چرا میل نکرد و اگر حرام بود شیخ علاو الدوله چون میل نمود شیخ صفی الدین گفت که حضرت ایشان
بحر اند بحر از ملاقات هر پلید تخریب نمی افتد شیخ علاو الدوله گفت که حضرت ایشان شاهباز اند و شاهباز بهر طعمه نمی نشیند بادشاه را بسیار خوش آمد که آن دو بزرگ
یکدیگر را ستایش کردند آذربایجان ولایتی است مشتمل بر بلاد و قصبات و از ابنیهٔ ملک آذر بن ایران بن اسود بن شام بن نوح علیه السلام
است صاحب تذکره گوید که بعهد شاپور ذوالاکناف مردی آذرباد نام در آذربایجان دعوی پیغمبری کرد و بسیاری از اهل
آن دیار باو ایمان آوردند ساپور او را بگرفت و بعضی از غارات را بر سینهٔ او گداخت ضرر باو نرسید مردم شهر معتقد او شدند
و او مردم را بشباب تحریص نمود و اباحت میفرمود بعضی آبادانی آذربایجان را به نام او میخوانند و نهر ارس در میان ولایت
آذربایجان جریان دارد گویند هر کسی که پناه بران بگذرد و پای خود بر شکم زن باردار نهد وضع حمل بر او آسان شود و نهر کر
بکنار آن ولایت افتاده و فارق است میان گرجستان و شروان و آذربایجان و مراغه چشمه ایست که چون آتش برآمده اندک
راهی جریان می ماند سنگ شفاف انعقادی یابد که آنرا مرجوانند و اکثر هوای شهر آذربایجان بسردی مایل است
و حدودش بولایت عراق عجم و موغان و گرجستان و ارمن پیوسته طولش از ناکونه تا شهر خلخال و عرضش از مروان تا کوه
سینا پنجاه و پنج فرسنگ است و دار الملک آذربایجان اول مراغه بود و باز تبریز گشت تبریز معظم ترین شهرهای آذربایجان
ملک ایران است و بیده خاتون زوجهٔ هارون رشید در سنه یکصد و نه هجری این شهر را بنا کرده و بروایت مؤلف صبح صادق از ابنیهٔ بلاس بنیرهٔ
فیروز اشکانی است شاید بنای بلاس از زلزله خراب شده باشد و در عهد هارون زوجه اش مهمیران پرداخت القصه تعمیر
زبیده خاتون بعد از چندی بسبب زلزله خراب شده بود و در زمان متوکل عباسی باز عمارت یافت و باز ویران
شد و همچنین چند مرتبه خراب و آباد ان گشت تا در عهد وافق باللد عباسی حکم ماشاء الله مصری بطالع عقرب این شهر بنا نهاد
گویند از ان زمان این شهر از زلزله خراب نگشته و بعضی گفته اند که چون کاریز بسیار در اطراف شهر ساخته شده و مناقذ زمین
گشاده گشته هر اینه نجارات القدر محتبس نمی گردد که زمین را در حرکت آورده شهر را خراب سازد و تبریز در عهد سلاطین چنگیزیه

دار الملک بوده بتدریج عمارات بسیار از مساجد و مدارس و اسواق و حمام و غیره ذلک ساخته شده و غازاخان عمارتی عظیم
جهت مضجع خود در آنشهر ساخته و خواجه رشید الدین بموضع لنبان کوه ولپور او غیاث الدین محمد و دیگران ابنیهٔ رفیع و مساجد عالی
بنا نهاده اند و اکثر میوه های آنجا خوب ترپیدا میشود خصوص سیب و امرود و زردآلو و کیلاس و انگور و آب نهر آن رود که از کوه
سند می آید بالنصد و ابدکار بزازان اخراج نموده اند تمام در باغات و ارتفاعات تبریز صرف میشود و متوطنان آنجا سپید
چهره و خوبصورت و صاحب نخوت باشند و معاشران لطیف و صاحب جمال در آنشهر بسیار بوده اند شستر از مضافات تبریز است
و رود دیار از شهر های تبره آذربایجان است و بر کنار رود ارس واقع شده و هفتاد و چند چشمهٔ از میان معمورهٔ آن جریان
می پذیرد و مردم آنجا در عبادت نهایت دقت را بکار مے برند چه مردم اردو بازار آتش پرست و اهل تبریز از زن پرست و باکنان
نخجوان را زرپرست میخوانند در اردو پاره میوهٔ سیب سلطانی و امرود نیکوتر مے شود مراغه بحسب وسعت و فصحت و لطافت
کوه و صحرا و کثرت میوه روح افزا بر بسیاری از بلاد ایران رجحان دارد اما ماوران دیار بسیار اتفاق مے افتد و در تمام
بران جهت بستن رصد بهتر از مراغه یافته نشده لهذا خواجه نصیر الدین طوسی بعد از تفحص بسیار در انجا رصد بسته خلخال شهرے مختصر
میوه در انجا فراوان مے باشد و در یکی از دیهات آنچشمه است که آبش در تابستان یخ مے بندد و بر طرف مناره زیر چشمه است
و در آتش بهیئهٔ مرغ پخته میگردد و در یک فرسخی خلخال کوهے است بچون دیوار کم و بیش دو لیست گز ارتفاع دارد و بر فراز آن
شکل محرجه کوهے تخمیناً پانزده گز بیرون آمده همیشه ازان مخرجه قطرات فرومی ریزد که زرع آن بر این آب است اردبیل بکثرت
ارتفان و آب های روان از بسیاری امصار ایران ممتاز است و هوایش در غایت سردی است چنانچه در بعضے مکان غله که
بدرو اند خورد نتوانکرد و از میوه های قلیل چون سیب و امرود چیزے دیگر حاصل نمیشود اما بنا بر قرب و جوار تبریز هر چند که
خواهند میرسد است و صل سبیلان که از اعظم جبال جهان است در چهار فرسنگ اردبیل واقع است و بر زیر کوه قلعه بوده موسوم
بدربهن که روئین دژ نیز ش خوانند چون میان کیخسرو بن سیاوش و فرامرز سیاوش بن کیکاؤس کیانی جهت سلطنت مهم نزاع
رسید سر آن سیاه قرار دادند که هر که فتح دربهن نماید بادشاهے اورا باشد نخست فرامرز باطوس و کسهم بود در انجا رفت و
کار ناساخته باز گشت چنانچه فردوسی در شاهنامه بیان آن نموده پس از فرار کیخسرو دیاکو در زوکیو و غیرهما فتح نمود کیکاؤس
اورا به بادشاهی نشاند و خود را نزد گزید و کیخسرو بفرمود تا اردبیل را عمارت کردند و گویند چون ارموغان و قراباغ بیرون آیند
درنه باشد و آن گیاهے است که ترکان آنرا بوستان گویند هر چهار ماهی که آنرا بخورد البته بمیرد اما آنقدر زمین که از انجا
بسبیلان را توان دید آن زمان کار نه نباشد شیخ صفی الدین اردبیلی که نسبش به امام موسی کاظم علیه السلام میرسد
ازانشهر است صاحب مقامات و کرامات بوده سلاطین صفویه که در ایران بسلطنت رسیدند از اولاد اویند و نبیره اش
خواجه علی که بدستور جد بزرگوار خویش بوده امیر تیمور صاحب قران چون از سفر روم باردبیل رسید خواجه علی را بدید
معتقد او شده بحسب خواهش او اسیران روم را که در محبس داشت نجات داد ایشان مرید شیخ شدند بیار خویش بشافتند
چون سلطان جنید بن شیخ صدر الدین ابراهیم بن خواجه علی بر مسند ارشاد نشست و مرید بسیار جمع آورد میرزا جهان شاه
بن قرا یوسف والی ایران توهم نمود و پیغام داد که از مملکت من بیرون رو سلطان با جمعے کثیر از مریدان بجانب شتافت

آنا بدیار بکر رفت امیر کبیر ابو النصیر حسن بیگ فسا قونیلو صاحب دیار بکر در اعزاز و اکرام او کوشید و خواهر خود خدیجه بیگم را با او
در سلک ازدواج کشید سلطان حیدر از و متولد شد پس سلطان جنید با مریدان بغزای گرجستان شتافت و بسیاری از کفار را
بگشت و چون بحدود شروان رسید امیر خلیل شروان شاه قصد او کرد میان ایشان رزمی صعب اتفاق افتاد سلطان جنید
شهادت یافت مریدان او معتقد پسران او سلطان حیدر را شدند و با او پیوستند سلطان حیدر بجای پدر نشست و لشکر
بشروان کشید شروان شاه با او رزم کرد سلطان حیدر کشته شد چنانچه در شروان مرقوم است بالجمله سلطان حیدر باجی از قبیله
قزمزی مشتمل بر دوازده ترک بر تارک نهادی و هر که مرید او گشتی باجی چنان باو دادی و آن طایفه را قزلباش گفتند
یعنی سرخ سر پس چون وقتی حسن بیگ اقاقویونلو والی دیار بکر که خواهرش خدیجه بیگم مادر سلطان حیدر بود جهان شاه
والی ایران را بکشت و بر آذربایجان و عراق استیلا یافت و دختر خود علم شاه بیگم همشیرهٔ زاده خود سلطان حیدر داد از و سه پسر
متولد شد سلطان علی و شاه اسمعیل و سید ابراهیم ولادت شاه اسمعیل در دوشنبه بیست و پنجم رجب سنه هشت صد و نود و دو
اتفاق افتاد و دولت قزلباش تاریخ است گویند که سلطان حیدر بر دست شروان شاه شهادت یافت یعقوب بیگ بن
حسن بیگ اق قونیلو فرزندان سلطان حیدر را القلعهٔ اصطخر محبوس نمود چون رستم بیگ اق قونیلو بسلطنت رسید در هشت صد
و نود و هشت هجری ایشان را نجات داد و سلطان علی مرزا که از بزرگترین فرزندان سلطان حیدر بود نزد او رفت و در معرکه
رستم بیگ را نامالبفر مرزا واقع شد مراسم شجاعت بظهور رسانید رستم بیگ ظفر یافت و ازو توهم نمود و غدر اندیشید سلطانعلی
میرزا در یافت و به اردبیل رفت رستم بیگ فوجی متعاقب ایشان فرستاد و در یک فرسخی اردبیل میان ایشان محاربه دست داد
سلطان علی میرزا شهادت یافت و شاه اسمعیل با برادرش سید ابراهیم بگیلان شتافت کارکیا میرزا علی صاحب گیلان
در اعزاز و اکرام او کوشید رستم بیگ هر چند نامه با دنوشت که شاه اسمعیل را بحضور نفرستد هیچ در نگرفت شاه اسمعیل در بازدهم
محرم سنه نهصد و پنج هجری بسن سیزده سالگی بعزم جهانکشای با چهارصد صوفی از کارکیا میرزا علی مرخص شد و در بهار اتفاق
بحدود اردبیل رسید در حدود آذربایجان و از ربایجان از طوالف استخلو و شاملو و روملو ذوالقدر و افشار و قاجار و غیرهم
قریب هفت هزار کس که مریدان سلسله عالیه بودند بر و جمع آمدند در سنه نهصد و شش هجری او لشتر و ان نهاد شروانشاه فرار
با بیست و شش هزار سوار قصد او کرد در رزمی صعب اتفاق افتاد و شروان شاه بقتل رسید و پسرش شیخ شاه بکنار دریای خزر گریخت و آنجا
بگیلان رفت ابو المظفر شاه اسمعیل صفوی بر شروان استیلا یافت و خطبه بنام خویش خواند قاتلان پدر را بکشت کار را
بانام کرد و به بغداد رسیده بر تخت متمکن شد و مذهب امامیه را رواج دادند بسبب ۹۰۶ الحق تاریخ یافتند و در نهصد و هشت هجری
متوجه عراق عجم شد و مفتوح ساخت و محمد خان سیستانی صاحب ماوراء النهر و ترکستان و طبرستان و خراسان لغزم
رزم شاه اسمعیل از هرات بمرو رفت شاه اسمعیل از مسجد مقدس متوجه او شد مقدمه سپاه سینک خان با مقدمهٔ شاه اسمعیل
در نواحی قریهٔ طاهر آباد رزم کرد و منهزم بمرو رفت سینک خان در مرو متحصن شده شاه اسمعیل روزی چند بظاهر مرو توقف
کرده بر سبیل هزیمت کوچ نمود امیر خان موصلی را با سه صد سوار بر سبیل تعاقب گذاشت و مقرر نمود که چون او ز بکان را قصد
او کنند روی بهزیمت نهد سینک خان آنرا بر ضعف حمل کرد و با پانزده هزار او ز بک بیرون آمد عزم لتاقب کرد امیر خان او را

لشکر ز بکان

بدید و بگرنخیت سینک خان از نهر محمود بگذشت چون قدرے مسافت طی کرد با لشکر شاه رسید که در صحرائے وسیع مستعد قتال ایستاده
است پس رزمی صعب اتفاق افتاد سینک خان بهزیمت رفت و هنگام فرار از نهایت اضطراب با یا لصد کس بچهار دیواری در آمد
که راه بیرون شدن نداشت سپاه شاهی در رسیدند و آن محوطه را احاطه کردند و بسیاری از اوزبکان را بکشت و سینک خان را
در میان کشتگان جستند و در زیر جیفه یافتند سرش را بریدند و نزد شاه بردند فتح شاه دین پناه تاریخ این واقعه است و در نهصد
و هفتده هجری عزم تسخیر ماوراء النهر و غیره نمود و از خراسان لشکر مجتمع کرده باصفهان باز گشت و در نهصد و هشت هجری سلطان ابراهیم
صاحب روم بعزم رزم شاه روی بایران آورد و در موضع خالدران که هشت فرسخی از تبریز است تلاقی فریقین اتفاق
افتاد سلطان سلیم با دویست هزار سوار روی به رزم آورد و دوازده هزار توپچی پیش خود یاره داشت و پیش پیشان دیوارے
از ارابه کشید و آنها را از زنجیر بیک دیگر بست محمد خان استاجلو والی دیار بکر بعرض شاه رسانید که صواب آنست که هنگام کوچ
بار و میان مصاف دهم که در آنوقت دیوار ارابه ترتیب نتوانند داد شاه بصلاح دور بینش خان بآن رضا نداد و بالآخر مقابلهٔ
عظیم اتفاق افتاد و بسیاری از رؤسا سپاه شاه و امرائے قزلباش بزخم توپ و تفنگ رومیان بر خاک هلاک افتادند
شاه حال بدینمنوال دیده با شجاخان قزلباش فدائے و از بر رومیان حمله آورده و بار آنها رسانیده زنجیری که از آنها
بدان بسته بودند بضرب تیغ برند و بمیان مخالفان در آمد و دست برے عظیم نمود چون اکثر سپاهش بقتل رسیده بودند
شاه برگشت و بدر کوین رفت و سلطان سلیم به تبریز آمد و بعد از هفته بردم مراجعت نموده شاه به تبریز آمد و در آخر
این سال حکومت خراسان به شاهزادهٔ طهماسپ مقرر شد و شاه از کثرت شرب خمر مریض شد و در گذشت طاب مضجعه
تاریخ است و بعد از و پورش ابو المظفر شاه طهماسپ بن شاه اسمعیل در سن یازده سالگی بسلطنت رسید لفظ ختال تاریخ
است و او بادشاهے دیندار پرهیزگار بود احالی ایران بعهد او آسودگی تمام داشتند در محرم سنه نهصد و سی پنج هجری
عبید خان با سایر سلاطین اوزبکیه با شاه طهماسپ رزمی صعب کرد سپاه شاه بهزیمت رفت شاه بجمعے قلیل در سیدان
بماند و در خواب بشارت فتح یافت صبح دیگر روز با جمعے قلیل بر اوزبکان که بغارت مشغول بودند حمله برد و ظفر یافت
عبید خان زخمے شد و بگرنخیت شاه طهماسپ به نیشاپور شد و خراسان مضبوط ساخت و بعراق باز گشت و به بغداد شتافت
و در نهصد و پنجاه هجرے نصیر الدین همایون بادشاه فرمان روائے هندوستان از شیر خان افغان منهزم بایران
آمد و از جمله تحایف که گذرانید قطعهٔ الماس بود که چهار مثقال و چهار دانگ وزن داشت در کتابے دیده و گفته که
همایون بادشاه از قندهار عزیمت ایران نمود و این چند ابیات بدستخط خاص بشاه طهماسپ قلمی نموده فرستاد

بیت خسرو اعمر یست باعنقاے عالی همتم ✣ قانع کوه قناعت را نشین کرده است ✣ طالع شیر است عمری پشت
برمن کرده بود ✣ این دم از کین و عداوت روی بر من کرده است ✣ روزگاری سفله گندم نما و جو فروش ✣ طوطی
طبع مرا قانع بارزن کرده است ✣ التماس از شاه آن دارم که با من آن کند ✣ انچه با سلمان علی در دشت ارزن
کرده است ✣ شاه طهماسپ شعرے چند در جواب آن انشا نمود و فرمان بنام محمد خان حاکم هرے مشتمل بر مهماندارے
و تواضع همایون بادشاه قلمی فرمود رباعی امژده ای پیک صبا کز خبر مقدم دوست ✣ خبرت راست بود در همه جا محرم دوست

نسخه مخلص کند

باشد آنروز که در بزم وصالش یکدم ✣ بنشینیم بمراد دل خود همدم دوست ✣ اقدام آن بی ملال توجه آن بادشاه جم جاه فرستاده احترام غنیمت دانسته شکرانه ها بجا آورده فرمان که بنام محمد خان بدستخط خاص نوشته این است ایالت پناه شوکت دستگاه شمت الایالت والاقبال محمد خان شرف الدین اوغلی بکلواله و فرزند ارجمند ارشد و حاکم دار السلطنت هرات و میر دیوان بانواع اعطاف و الطاف بادشاهی سرفراز گشته اند انچه درباب توجه رایات عالیات نواب کامیاب سپهر رکاب خورشید قبات گوهر دریای سلطنت و کامگاری دوحه چمن آرای فرمان دهی و جهانداری نور عالم افروز ایوان سلطنت و جلال سرو سرافراز جویبار سعادت و اقبال، گلشن شوکت و عظمت ثمره شجره طیبه خلافت و لفعت بادشاه برین خهنشاه بحرین نیر عالمتاب فلک کامرانی بدر بلند قدر اوج خلافت و جهانبانی قدوه و قبله سلاطین عدالت آئین مهتر و تبهر خواقین صاحب تمکین شهریار عالی نسب تخت سروری خاقان معالی حسب ملک عدل گستری سلطان سکندر نشان جم جاه علی مان سلیمان قدر تخت نشین صاحب هدایت و یقین جهان بان وارث تخت و تاج صاحبقرانی مصباح مشکوت گورکانی نور بخش سلاطین روزگار تاج فرق خواقین نامدار المؤید من عند الله نصیر الدین محمد همایون بادشاه غازی خلد الله تعالی عزه حسب الامال الی یوم المال بمتعلق نوشته بود چه گوید که چه قدر سرور حضور روی نمود مژده ای پیک صبا اقدام نداند که این خبر خبر اثر دولت سردار را از ابتدای عمل بوشفان نیل به آن ایالت پناه مرحمت فرمودیم می باید که مقصدیان خود آنجا فرستند که مال و وجوهات دیوانی آنجا را از ابتدای سال حال تصرف نموده بموجب لشکر ظفر اثر و ضروریات خود صرف خود نمایند و تفصیل نشان مذکور شد فصل بفصل روز بروز عمل نموده از مضمون مطاع و تخلف ننماید پانصد کس از مردم عاقل روزگار دیده که یک اسپ کتل و یک استر کاب براق در خوران داشته باشد تعین نماید که باستقبال آن شاه صاحب اقبال رفته باصدر اس اسپ خوشرنگ که از درگاه معلی معه زین طلا جهت آنحضرت فرستاده شد و آن ایالت پناه در طوایل خود سی راس اسپ قوی جثه آسوده که لایق سواری آن شهسوار معرکه دولت و کامرانی بوده باشند انتخاب نموده زین های لاجوردی منقش باعنانهای زربفت زردوزکه لایق اسپان سواری آن بادشاه جم جاه باشد بالای اسپان نهاده هر اسپ را بدو نفر از ملازمان خود داده روانه گرداند و کمر و خنجر خاصه سریفه نواب کامیاب مرحومی مغفوری علیین آشیانی انار الله برهانه شاه بابام به نواب همایون مارسیده بجواهر نفیسه مکلل است معه شمشیر طلا و کمربند مرصع جهت فتح و نصرت و شگون آن بادشاه سکندر آئین فرستاده شد و موازی چهارصد توپ و خمل و اطلس فرنگی و مردی مرسل شد یکصد و پنجاه جامه بجهت خاصه آنحضرت است همه ملازمان جهت کاب ظفر انتسابان کامیاب و قالیچه مخمل دوخوابه طلا باف و نمدتکیه کرکی که با استر اطلس است و سه روج قالین دوازده درعی کوسفالی خوش قماش دوازده چادر قرمز سپید فرستاده شده بطریق احسن رسانند روز بروز استر به لذیذه سربراه نموده بامان های سپید که باروغن و شیر خمیر کرده باشند راز پانه بخشخاش داشته باشند مکمل نموده جهت آنحضرت فرستاده باشند و جهت مقربان مجلس حضرت عالی و دیگر ملازمان فردا فردا ارسال نموده باشند و آنچنان قرار دهند که فردا در منزل و مقامی که نزول فرمایند هانروز چادرها بصفا و لطیف و منقش و شامیانه های اطلس و مخمل زردوزی برپا کرده در کارخانه مطبخ و جمیع کارخانهای ایشان را مرتب ساخته نصب نمایند که هر کارخانه ضروری آن مهیا باشد چون ایشان بدولت و اقبال نزول فرمایند شربت به آب لیمون و گلاب خوش طعم ساخته و با برف و یخ سرد کرده

باشند بعد از شربت مربا های سیب مشکانی و مشهدی و هندوانه و انگور و غیره میوه های لطیف با نانهای سپید بدستوری که مقرر شده حاضر سازند
وسعی کنند که تمامی اشربه در نظر آن سلطنت پناه آید گلاب و عنبر شهب دخل نمایند هر روز پانصد طبق طعام الوان با اشربهای خوشگوار مقرر دارند که میکشیده
باشند و ایالت پناه بکلو بیگلر بیگی هرات و ایالت پناه جعفر سلطان فرزندان و قوم خود را با هزار کس که بعد از سه روز که آن
پانصد کس رفته باشند باستقبال فرستند دران سه روز لشکریان و امیران مذکور رنگ برنگ در نظر آرند و اسپان
یدکی تازی مقرر دارند که بلازمان خود بدهند که هیچ ضرر نیست سپاهی به از اسپ خوب نیست سراپای آن هزار کس پاکیزه و رنگین
کرده باشند و چنین قرار دهد چون آن امرا بلازمت آنحضرت رسند زمین ادب بوقار و تمکین بوسیده یکیک خدمت نماید
احتیاط کنند در سر سواری و غیره میانه ملازمان امرا ملازمان آنحضرت گفتگو واقع نشود و هیچ وجه از وجوه آزردگی بلازمان
آن حضرت نرسد در وقت سواری و کوچ لشکر از امرا دور دور خدمت کنند نوبت کتک هریک از امرای مذکور که باشد
در محل و مکان آنحضرت کتک داده باشند و بنوعیکه در خدمت بادشاه خود خدمت میکنند خدمت کنند و آنچه تمام ملاحظه ادب باشد
منظور داشته بعمل آرند در هر ولایت که برسند همین فرمان بوالی آنجا روا نمایند مقرر دارند که آن امیر خدمت شایسته
نماید مهمانی بدین دستور ظهور آورد که مجموع طعام و حلاوه و اشربه کمتر از یکهزار و پانصد طبق نبوده باشد و خدمت
بلازمت آن سلطنت پناه تا مشهد رضوی مرکبی تعلق بایالت پناه محمد خان بیگلر بیگی داده دچون امرای مذکور بلازمت رسند
هر روز یکهزار و دویست طبق الوان که لایق حال بادشاهان بوده باشد در مجالس آن بادشاه گرامی بکشند هریک از
امرای مذکور در روز مهمانی نه راس اسپ پیشکش نمایند که سه اسپ خاصگی باشد و یکی بامیر اعظم محمد بیرام خان بهادر
پنج اسپ دیگر بامیران مخصوص بهرکس که لایق باشد بهریک فراخور حال بدهند و اسپ تمامی از نظر خجسته اثر گذرانند
اگر نمایتی که کدام اسپ از نواب کامیاب و هریک که قبل گذشت قرار یافته باشد که از فلان امرا باشد بگویند و این حکایات
هرچند بدنماست لایق خواهد بود بدنخواهد بود بهر دستوری که مقدور باشد ملازمان رکاب ظفر انتساب را مسرور دارند
و انچه نهایت یکجهتی و شعوری باشد بظهور آورند و خاطر انجماعت را که از گردش روزگار غبارے دارد بدلداری مهمانی
که درین نوع اوقات لایق ست مسرور گردانند که خوشنما است بدین دستور همه وقت منظور باشد تا بحضور مارسند و بعد ازان انچه لایق
باشد از جانب ما معمول خواهد گشت بعد از طعام مفرحات و حلاوه و پالوده که از قند و نبات طبخ نموده باشند مربا های مطبوخ در سنه
نقلهای خاصه که بگلاب و عنبر و شهب و مشک معطر باشد بمجالس برند و حاکم بعد از مهمانی و خدمات مذکوره از ولایت انجا خاطر جمع نموده
بدار السلطنت هرات همگی رفیق خدمت بوده دقیقه از دقایق خدمت نامرعی نگذارد و چون آنحضرت بدوازده فرسخی ولایت مذکور برسد آن
بلگربیگی یکی از ادیاق کاروان خود را در خدمت فرزند ارجمند گذارد که از شهر و خدمت آن فرزند ارجمند خبردار باشد باقی لشکر ظفر قرین از
شهر ولایت و سرحدها از هزاره و مکدرے وغیره تا سی هزار کس بشمار صحیح رسد از ملازمان کمک آن ایالت پناه همراه برداشته استقبال نماید
و چادر و سائبان و اسباب ضروری از شتر و استر قطار همراه برد چنانچه اردوی آراسته بنظر آن بادشاه در آید
چون بلازمت آن بادشاه سرفراز گردد پیش از جمع حکایات دعای لسبار از جانب ما رساند و همانروز که بلازمت ممتاز
گردد بموزک و قاعده لشکر نزول نماید ایالت پناه در خدمت ایستاده رخصت مهمانی سه روزه طلبیده سه روز دران منزل مقام کنند

روز اول جمیع لشکریان پادشاهی را بخلعت فاخره که از اطلس و کمخواب بزری و دوارئیهای جامی و مشهدی باشد مخلع سازد
و مجموعه را بالاپوش مخمل بدهند بهر نفر از لشکریان و ملازمان دو تومان تبریزی یوم الحرج بدهند و طعام های الوان
بدستوری که مقرر شد سر براه نموده مجالس ملوکانه بدارد که زبان ها بتحسین و آفرین گویا گردد و آوازه بگوش عالمیان
رسد تفصیل لشکریان را داده روانهٔ درگاه عالی گرداند و مبلغ دو هزار تومان تبریزی از تحویلات خاصهٔ شریفه که بداراسلطنت
مذکور میرسد باز یافت نمایند و صرف ضروریات خود کنند و انچه نهایت بندگی و خدمتگاری بوده باشد بجان منت داشته
بظهور آورند از منزل مذکور تا شهر بچهار روز بیایند هر روز مهمانی طعام بدستور اول مهیا داده باشند باید که در روز مهمانی
اولاد آن عظام ایالت پناه مانند چاکران و خدمتگاران کمر خدمت بر میان بسته آداب خدمت بجا آورند لشکر آنکه این نوع بادشاه
که هدیه ایست از هدایای آسمانی مهمان مانده در ملازمت خدمت انچه نهایت خدمت باشد بجا آرند و تقصیر ننمایند هر چند انواع
جان سپاری و خون گرمی نسبت بآنحضرت میسر باشد پسندیده تر خواهد بود چون فردا بشهر خواهند رسید امروز درون باغ
عیدگاه سبز خیابان چادرها درون اطلس قرمزی به کرباس اصفهانی که درین ایام اتمام داده عرض کرده بودند ترتیب
دهند و ملاحظه نمایند که هر جا خاطر خاطر آن عظمت مسرور باشد در هر گل زمین که در آب و هوا نیز بهجت و لطافت متمایز
داشته باشد رضاجوئی آنحضرت نمایند و در خدمت ملازم و از دست بر سینه نهاده پیش رود و عرض نماید که از دو
لشکر و اسباب تمام پیشکش نواب کامیاب است در راه کوچ دمبدم خاطر اشرف را بهمزبانی که در کمال استحکام باشد
خوشوقت سازد و خود از منزلی که فردا بشهر خواهد آمد رخصت طلبیده روانهٔ خدمت فرزندارجمند کرد و علی الصباح
آنفرزند را بعزمت استقبال از منزل بیرون آورده سراپا که در نوروز پارسال بدان ارسال داشته ایم بپوشاند
دیگی از ریش سپیدان اردباق بلکه از معتمدان آن ایالت پناه بوده باشد در دارالسلطنت مذکور گذاشته فرزند
ارجمند را سوار کند در وقتیکه بشهر برود ایالت پناه قرا سلطان در خدمت نواب کامیاب باشد و چون فرزندارجمند از شهر
بیرون آید قدغن نمایند که جمیع لشکریان مقرر سوار شده متوجه استقبال شوند و چون نزدیک آن بادشاه عظمت دستگاه
رود چنانچه میدان میانهٔ ایشان و بادشاه یک تیر پرتاب باشد آن ایالت پناه پیش رفته التماس نماید که بادشاه
از اسب فرود ترنه آیند اگر آنحضرت قبول کنند در ساعت باز گردد و آن فرزند برخوردار را پیاده کرده به تعجیل تمام روانه
گشته زان ورکاب آن بادشاه سلیمان بارگاه را بوسیده قواعد خدمت و عزت و حرمت انچه مقدور باشد
بظهور آورده خدمت کند و بار اول آنحضرت را سوار کرده دست نواب کامیاب را بوسه داده فرزندارجمند را متوجه سواری
بدستور سوار گردانند و متوجه اردوی خود شوند و آن ایالت پناه خود نزدیک فرزندارجمند باشد اکبر بادشاه سخنی و حکایتی از برخوردار
نیکو خصال پرسد و آن فرزند بواسطهٔ حجاب جواب نتواند داد آن ایالت پناه جواب لایق عرض نماید و در منزل مذکور آن فرزند بادشاه
را مهمان نماید بدین دستور چون چاشت گاه رسد فی الحال سه صد طبق ماحضر مجالس بهشت آئین آورده و بین الصلاتین عشایکنزار و
دویست طبق الوان بر طبق های نقره و لنگر که مشهور است بمحمدخانی و طبق های نقره و لنگریهای طلا و چینی و فغفوری با سرپوش ها نصف طلا
و نصف نقره و نمکدان ها تمام مرصع کاری بر روی آن خوانها مجالس آرند و سفرهای قلمکاری و مطبق کاشانی و بعد ازان بیات لذیذ انچه موافق حال مجلس باشد

بعمل آرند هفت راس اسپ رعنا از طریق اول از طویلهٔ آن فرزند جدا سازد و جلهای مخمل پوشانیده و پنک های قصب
و ابریشمی برین عمل پنک سپید بر جل مخمل سرخ پنک سیاه بر جل مخمل زرد بکشد باید که حافظ صابر و حافظ دوست محمد و قاسم قاتونی
و استاد شاه محمد سرنائی و استاد یوسف کمانچه و دیگر گوینده و سراینده و سازنده که در شهر مشهور اند همه وقت حاضر بوده باشند
که اوقات خجسته ساعات آن بادشاه بعشرت گذرانیده چه هرگاه نواب کامیاب خواهد بنغمه و ترنم آنحضرت را خوشوقت
سازند و کدورت از ایشان بردارند هر کس که قابل آن مجالس باشد از نزدیک و دور بوقت حاضر الوقت و الخدمت
باشند و دیگر از شکار باز و باشه و شاهین و چرغ و بحری در سرکار موجود باشد از نظر بگذرانند هر قدر خوش کند پیشکش نمایند
و لازمان ایشان را تمام خلعت فاخره ابریشمی از هر جنس رنگ برنگ فراخور حال هر کس از الوان مخمل خارا و تکمهٔ کلابتون
دور و طلایات پوشانیده و چون بمنزل خود روند ایشان را یک یک از نظر خجسته اثر آن فرزند ارجمند درآرند و آن فرزند
از خلق کریمی که از آباء و اجداد و میراث یافته با ایشان تلطف نماید و بهریکی از ایشان جدا جدا فراخور حال اسپ سرپا بدهد
و الغام زیاده از سه تومان تبریزی نبوده باشد دوازده تو فور پارچهٔ ابریشمی از مخمل و اطلس و کمخا بی فرنگی و مردوی
بافته شامی و غیره که بغایت لطیف باشد پارچهٔ نفیسی که در سرکار ما خرج میشود باسه صد نفر که هر سه کبسه پنجاه تومان باشد
برای خرج سرکار عالی بدهند هر روز تا سه روز در سیر خیابان و کاذرگاه سر سیفر موده باشند و درین سه روز در باغ
چهار باغ که منزل بادشاهانه است سیر خیابان که در باغ عیدگاه است و اصناف چهار طاق و آئین بندی شیرین بندند
و هر صنعت گری یکی از امرای مذکور را شریک سازند تا به تعصب یکدیگر هر صنعت شیرین کاری که دانسته باشد بعمل آرند چون
بادشاه آن مرز بوم را بقدوم فرخنده لزوم مشرف سازد آنشهر از غبار سمندان بادشاه آنمرز بوم رشک فردوس گردد و از
مردم خوش طبع و لطیفه گو که در شهر هستند تمامی در نظر کیمیا اثر درآورند که باعث سرور باشد روز سوم که ازین چهار طاق
خیابان شهر و صفا داون چهار باغ فراغ خاطر نموده باشد در شهر و محلات حدود و مواضع نزدیک شهر مقرر دارند که
جار نمایند که تمامی مرد و زن صبح روز چهارم در سیر باغ خیابان حاضر گردند در هر دکان بازاری آئین که بسته باشند
قالین و پلاس فرش انداخته عورات بیکدیگر داد و ستد میکرده باشند چنانچه قاعدهٔ آنشهر است از هر کوچه و محله تعمیر بردازان
بیرون نیامده باشند که مثل ایشان در بلاد عالم نبوده باشد تمامی آن مردم را به استقبال فرستد و بعد ازان بادشاه
را بعزت و ادب گویند که پای دولت برکاب نهاده سوار شوند فرزند ارجمند در پهلوی آنحضرت چنانکه سر و گردن
است بادشاه پیش ما باشد براه روند آن ایالت پناه خود از عقب ایشان نزدیک میرفته باشد که از عمارات و منازل
و بساتین هر چه پرسند جواب سنجیده عرض دارند چون بسعادت در شهر درآیند چار باغ را گشت فرمایند در باغچه که هنگام
آمدن مسکن نواب همایون ما بود جهت بودن و خواب کردن و خواندن و نوشتن تعمیر یافته و الحال بباغ شاهی مشهور است
نزول فرمایند و حمام چار باغ و حمامات دیگر را سپید و پاکیزه ساخته بمشک و گلاب و عنبر خوشبو سازند تا هرگاه که میل
فرمایند بران آسایش بوده باشد روز اول فرزند ارجمند بطعام و افر مهمانی نمایند خوان مسلمانی باشند چون ایشان
بفراغ بال متوجه خواب شوند آن ایالت پناه خود بدستور تمهید مهمانی کند که مذکور خواهد شد چون ایشان بشهر درآیند همانروز

عرضداشت روانهٔ درگاه معلی نمایند قوام الدین حسین کلان تر در بلدهٔ فاخرهٔ دار السلطنت هرات مردم خوشنویس صاحب
وقوف است تعیین کند که از روزیکه آن پانصد کس باتفاق ایالت پناه قزلباش سلطان مهماندار بشرف ملازمت مشرف
گردیده تا روزیکه بشهر در آمده روزنامچه منقح درست کرده از روایات وحکایات ومطایبات از هر قسمے که در مجالس عالی
از معتمدان وخوش طبعان ظاهر گردد ونوشته دران طومار کرده بدرگاه عرش اشتباه سپرستاده باشد که بر جمیع احوال
نواب همایون ما را اطلاعے حاصل گردد وبدستور معهود آن ایالت پناه از اطعمه وحلاوه ومیوه ها سه هزار طبق کشیده
شود تا بودن آن بادشاه در دار السلطنت عراق یراق ضروری بدین دستور سر براه نماید اول پنجاه چادر دست سایبان
وچادر بزرگ موافق خیمه ها که برائے دو تنخانهٔ مایسازند وشامیانهٔ لاجوردی وفغفورے بیست گزی وپنجاه گزی یک چوبه
خاصه برائے ماترتیب داده تا قالین هائے چهل گزی وبیست ودوازده گزی کرمانی یکصد قطار اشتر دویست وپنجاه طبق
فغفورے چینی بزرگ وکوچک واطباق دیگهائے ضروری باسر پوش باهرچه هست پیشکش نمایند امرائے دیگر بدین تفصیل
بعمل آرند از طعام وحلاوه وپالوده یکهزار وپانصد طبق وسه اسپ خاصه ویک قطار اشتر ویک قطار اشتر که آن ایالت پناه
اول آزاد دیده وپسندیده باشد پیشکش نمایند حاکم غوربان وقوشنج گویند در ولایت باحرز مهمانی نمایند وحاکم ماحرز وجام
وحاکم خاف در برشتر دراوه ومحولات در محال سرائے فرهاد که پنج فرسخے مشهد است ازین مقولات که بقلم در آمده در میان
تفاوت نماید بطریقے که ذکر کرده شد که باعث عتاب خواهد شد امرا ورؤسای هر محال همین فرمان دستور داشته بعمل آورند
بالجمله شاه طهماسپ در تعظیم وتکریم همایون بادشاه کوشید چنانچه گذشت وبعد چند سال شاهزادهٔ سلطان مراد میرزا
با ده هزار سوار با او فرستاد تا برفت وملکت موروثی بدست آورد شاه طهماسپ در نهصد وهشتاد وچهار هجری در گذشت
پانزدهم شهر صفر تاریخ است بعد از و پسرش شاه اسمعیل ثانی بن شاه طهماسپ بر تخت نشست واز مذهب
تشیع تبرا کرد وخود را از اهل سنت وجماعت ظاهر ساخت چون در تسنن تعصب داشت وبرادران وخویشان خود را بقتل
رسانیده بود اعیان ملک از و برنجیدند تا آنکه بقصد خواهر خود مسموم گشت شهنشاه روے زمین تاریخ جلوس او است
وشهنشاه زیر زمین تاریخ وفات اوست وبعد از و برادرش سلطان محمد بن شاه طهماسپ بادشاه شد وسلطنت
رو باختلال کرد وبالآخر تاج از سر خود برگرفت وبر سر پسرش عباس نام نهاد شاه عباس صفوی بر تخت نشست
وکارهائے باتمام کرد وملکت ایران که بهم برآمده بود ضبط نمود وعراق عرب وحدود روم که رومیان گرفته بودند از ایشان
انتزاع نمود وسالها باستقلال سلطنت کرد ودر سنه یکهزار وسی هجری لشکر بقندهار کشید ملک را از عبد العزیز خان که
بفرمان نور الدین جهانگیر بادشاه هندوستان حاکم قندهار بود انتزاع نمود وهمران سال امام قلیخان حاکم فارس را
فرمان داد تا جزیره هرمز را باتفاق انگریزان بگرفت وجمعے کثیر را از انگریزان پرتگال بکشت چنانچه جزیرهٔ هرمز بگشت و
عساکر روم را که بانتقام آن روے بدان دیار آورده بودند مکرر بهزیمت داد واورا مکرر با سپاه روم محاربات اتفاق
افتاد وغالب آمد ودر هزار وسی وهشت هجری در گذشت واز ان دودمان است سام میرزا ابن صفی میرزا ابن شاه عباس
المخاطب بشاه صفی صفوی بسلطنت رسید وبعد از و پسرش شاه سلطان حسین صفوی بسلطنت رسید

میر اویس خان غلزے قندهاری شاه نواز خان حاکم قندهار را کشته بر قندهار متصرف شد و بعد ازان پورش شاه
سلیمان صفوی بسند حکومت رسید و ضعف سلاطین صفویه دیده دست تطاول بر معمورهای ایران دراز کرد
و شاه سلطان حسین صفوی را در اصفهان محاصره نمود و چون ایام محاصره طول کشید و کار بر متحصنان تنگ گردید شاه
سلطان حسین با نزدیکان و مقربان خویش پیش محمود خان رفت و پانزدهم محرم سنه یکهزار و یکصد و سی و پنج هجری محمود خان
داخل اصفهان شد و بر عراق عجم مستولی شد و شاه سلطان حسین را با نزدیکان و مقربان محبوس نمود و خود را بمحمود شاه
ملقب ساخته بر تخت نشست در خلال این احوال ملک محمود سمنانی والے نیمروز که بعد از محبس شاه سلطان حسین اکثر بلاد
خراسان را از تصرف عمالان محمود شاه برآورده متصرف شده بود نادر قلی بیگ که بالآخر نادر شاه عبارت ازاوست ملازم
ملک سمنانی گشت و عاقبت الامر از وجدا شده او باشی چند فراهم آورده قطاع الطریقے پیشه گرفت ملک محمود سمنانی بستوه آمد
و شاه طهماسپ بن شاه سلطان حسین بن شاه سلیمان صفوی که پیش از غلبهٔ محمود شاه غلزے از اصفهان بطرف مازندران
رفته اقامت میداشت حسب الطلب نادر قلی بیگ متوجه خراسان گشت و ملک محمود سمنانی را به اتفاق نادر قلی بیگ اسیر
کرده بر بلاد و مقبوضهٔ او متصرف گشت و نادر قلی بیگ را بخطاب طهماسپ قلیخان و بخدمت قورچی باشی سرفراز فرمود محمود شاه
ابن میر اویس خان غلزی قندهارے سه سال بر تخت ایران سلطنت کرده سکنهٔ آنجا را بانواع ایذا برنجانید و اولاد
سلاطین صفویه را از صغیر و کبیر هفتاد تن سوای شاه سلطان حسین که او را امان داده بود بقتل رسانید و خود نیز بپے
ایشان درگذشت و بعد از و اشرف شاه غلزی که ابن عم او بود بسلطنت ایران رسید و به اشرف شاه مخاطب شد
در خلال این احوال افواج قیصر روم بر سر وقتا آورده رسید تا شاه سلطان حسین را از زندان برآورده پیش والے روم برند
اشرف شاه سلطان حسین را بالقتل رسانید و با رومیان صلح کرده با عساکر موفور از اصفهان متوجه خراسان شده
شاه طهماسپ و طهماسپ قلیخان در شهر صفر سال یکهزار و یکصد و چهل و دو هجری بمقابلهٔ اشرف شاه شتافتند و قتالی فاحش
نمودند اشرف شاه منهزم باصفهان رفت و آنچه از خزاین و اموال توانست برداشت بسمت فارس شتافت شاه
طهماسپ بن شاه سلطان حسین بسلطنت رسید سلطنت ایران بعد از هفت سال باز بخاندان صفویه مستقل گشت
نادر قلی بیگ المخاطب بطهماسپ قلیخان بتعاقب اشرف شاه شتافت و او را بار باز ساخت چه عبد الله بلوچ اشرف شاه
را با معدودی چند اسیر کرده بدرگاه شاه طهماسپ فرستاد و طهماسپ قلیخان بعد ازین قضایا متوجه همدان شد و بر والے
آنجا ظفر یافت و حدود و عراق عجم از مخالفان صافی نمود شاه طهماسپ از استیلاے طهماسپ قلیخان بخاطر اندیشه داشت
بهر حال طهماسپ تبریز در تصرف اولیاء مستخلص گردانید و الوس برکمان و افاغنه را متاصل کرد و افاغنه ابدال را در هرات
محاصره کرد و بعد از هشت ماه قلعهٔ هرات را مفتوح ساخت و بخدمت شاه طهماسپ آمده و بنا بر بعضے اطوار که لائق بسلطنت
نبود در خاطر غول شاه طهماسپ را مقرر نمود و بالآخر او را با طائف الحیل از سلطنت خلع کرده باستصواب شاه طهماسپ
پسر او را که کودک دو ماهه بود نام سلطنت بر او گذاشت و به شاه عباس موسوم ساخت و شاه معزول را بخراسان
فرستاد و بر جمیع ممالک متصرف و مستقل گشت و لشکر به بغداد کشید احمد پاشا حاکم بغداد متحصن شد و طهماسپ قلی خان بمحاصره

پرداخت ایام محاصره قریب بیکسال رسید نوپال پاشا از طرف والی روم بمدد احمد پاشا رسید وطهماسپ قلی خان بعد
ازرزم از بغداد بان دنوپال پاشا منهزم بهمدان شد ودر عرض چهار وز لشکر پراگنده را جمع کرده بمقابله افواج روم که توپال پاشا
تعاقبش فرستاده بود پرداخت ودر یکهزار ویکصد وچهل وشش هجری بران ظفر یافت افواج روم منهزم بموضع کرکو
نزد نوپال پاشا رفتند طهماسپ قلی خان تعاقب او نمود نوپال پاشا از کرکو بشکرے جرار بیرون آمد وصف قتل بیاراست
طهماسپ قلیخان قتالے فاحش کرد نوپال پاشا بقتل رسید رومیان منهزم شدند غنیمت بیشمار بدست سپاه ایران
افتاد طهماسپ قلیخان از ینجا رسید که در حالت مالدارے سپاهیان در خودداری وحفاظت مال خود ها خواهند بود وتن در
رزم نخواهند داد حاکم فرمود که غنیمت را جمع آرند چون فراهم شد همه را آتش داد وبسوخت ودلهاے سپاه کباب شد
ومتوجه بغداد شد وآنرا باز محاصره کرد احمد پاشا متحصن گردید ودر خلال این احوال خبر رسید که محمد خان بلوچ حاکم دیارفارس
بغی کرد طهماسپ قلیخان از احمد پاشا صلح کرد وبا محمد خان رزم نمود وغالب آمد اورا اسیر گردانید وچشمان اورا بکارد از حدقه
بیرون آورد وخاطر از مخالفان پرداخت وشوکتی عظیم بهم رسانید ودر سنه یکهزار ویکصد وهشت هجری بر تخت سلطنت
ایران نشست چنانچه انجر نے ماوقع تاریخ جلوس اوست وخود را به نادرشاه مخاطب ساخت واورا پیش ازین نادر سلطان
نیز میگفتند واو از قوم افشار بود وپیش ازین نادرقلی بیگ افشار پسر امام قلی بیگ از سایر الناس عده ابیورد بوده باختلال
احوال وتنگی معیشت امام بسپرده بابا علی بیگ که رئیس جمعی از افشار ابیورد بود وبعد از فوت امام قلی بیگ زن دوم اورا که
نادر نادرقلی بیگ باشد در عقد خود در آورد ونظر بر وفور شعور نادرقلی بیگ نموده دختر خود را که اززن اولین داشت باو منسوب
نمود یعنی سبب رفاه احوال نادرقلی بیگ گردید وشده رسید بجائیکه رسید یعنی نادرشاه شهنشاه گو
جلوس بر تخت ایران بسمت قندهار شتافت تا مدت قلعه قندهار را محاصره کرد ودر جنب آن شهرے آباد کرد ونادرآباد
موسوم گردانید وبالآخر قلعه قندهار را مفتوح کرد واثرے ازان نگذاشت وحسین خان برادر محمود شاه والی قندهار
را محبوس نمود ومتوجه کابل شد ناصر خان که از طرف محمد شاه پادشاه هند نظامت کابل داشت بخدمت پیوست
نادرشاه کابل بگرفت وعزیمت هندوستان کرد ودر سنه یکهزار ویکصد وپنجاه ویک هجرے بافواج محمد شاه بادشاه هند که گروه
آن افواج برهان الملک سید سعادت خان بهادر وصمصام الدوله خاندوران خان امیر الامرا بودند در پانی پت رزم
کرد وغالب آمد وبعد ازین واقعه محمد شاه با نادرشاه صلح کرد وبا نادرشاه بشاهجهان آباد آمد وبنا بر بدخوئی مردم شاهجهان آباد
آنشهر را قتلعام نمود وبالآخر امان داد وخزاین موفور را از انجا برگرفت واز امیران توران نے شکل آصف جاه نظام الملک
واعتماد الدوله قمر الدین حسن خان بهادر ودیگر از مبارز الملک سربلند خان که اوهیچ نداشت واز ملکه زمانیه حرم محترم محمد شاه
بادشاه وغیره خدمه محل هیچ نگرفت وبدستور محمد شاه را سلطنت هند داده بایران مراجعت نمود وبروم شتافته واکثر ازان
دیار بگرفت وبه تسخیر دیار لوران ودیگر امصار پرداخت ومتصرف گشت ودر سنه یکهزار ویکصد وشصت هجری بدست امیران
خود بقتل رسید وپس از وچندین از اولاد او بسلطنت رسیدند تا آنکه کریم خان نامے والی ایران شد وخود را نائب
امام آخر الزمان خواند والکنون شنیده میشود که او هم نماند ودیگری بجاے اوشست هنگام تحریر این وقایعه کتابی که مشتمل بر احوال

نادرشاه و احفادش و افاغنهٔ قندهار و کریم خان وغیره باشد حاضر نبود بنابران برپا دخولش و سماعت باختصار مرقوم نمود
ظاهراً هنگام سلطنت اولاد نادرشاه شاید در وقت شاهرخ میرزا ابن نادرشاه بعضے از دیار ایران از تصرف اولاد نادرشاه
بیرون رفت چنانچه در بعضے امصار احمدشاه ابدالے درانی متصرف گشت و احوال احمدشاه ابدالی در کابل مرقوم شود کپتان
جوناتهان اسکاٹ زبانی محمد قلیخان ایرانی بارقم میگفت که چون نادرشاه بقتل رسید و بعد از و برادرزاده او عادل شاه
و پس از و برادر عادل شاه ابراهیم شاه نامے و بعد از و شاهرخ میرزا بن نادرشاه بسلطنت رسید بعد چندے امرا
اورا محبوس و مخلول کردند و یکی از اولاد صفویان باسمے بشاه سلیمان صفوے را بر تخت نشانیدند و بعد از چهل روز او را
محبوس نمودند شاهرخ مکحولی را بر تخت نشانیدند علی مردان خان و کریم خان که از امرای عمده بودند میانه خود رزم کردند علیمردان خان ظفر یافت و مرتبهٔ ثانی
کریم خان بر علیمردان خان متصرف شد و مرتبهٔ ثالث علیمردان خان بر کریم خان غالب آمد و کریم خان منهزم شش سال در کوهستان بسر برد و سپاه بسیار فراهم
آورده با علیمردان خان مقابله کرد و بر او ظفر یافت و بر ریاست رسید کریم خان دعوے ایران شد و خود را نائب امام مهدی صاحب آخرالزمان خواند در خطبه
و سکه بنام صاحب آخرالزمان نمود و تا اکنون که سنه یکهزار و یکصد و نود و پنج هجری ست کریم خان در اصفهان وغیره شاهرخ میرزا ابن نادرشاه در مشهد
مقدس و تیمورشاه ابن احمدشاه ابدالی در کابل و قندهار سلطنت میکنند پوشیده نماند که مهمار عراق عجم بانجام رسید اکنون خراسان و شهرهای آنرا
که تعلق از اقلیم چهارم میدارند بروایت مؤلف بغت اقلیم بقلم مے آرد خراسان ولایتے ست که در همه روی زمین
عرصه ازان وسیع تر و بیشتر مملکت و ناحیت بطول و عرض خراسان نیست گویند در عهد مامون عباسے روم را پیمودند
ثلث خراسان برنیامده و قتل و شکار و امثار و ریاحین و انهار خراسان را هیچ قلیمے نشان نمیدهند مرو و شهجان از بلاد معظم خراسان
است بقولے از بناهاے اسکندر رومی ست برخی از ابنیهٔ شاپور ذوالاکتاف میگویند اما اصح آنست که طهورث و یوجدآباد
نموده در عهد سلطان محمود غزنوے در هجار صد و یک هجرے در خراسان قحط افتاد و از سکنه و گویند نشان نماند
و مردم یکدیگر را خوردن گرفتند بالجمله خراسان سالها دارالملک سلطان سنجر سلجوقے بوده چون عراق بر سلطان ستولے
شد نیمه شبانه روز آن شهر را غارت کردند ازان جهت خرابی بسیار بمرور راه یافت و پس ازان بتدریج آباد ان گشت تا دران
زمان که چنگیزخان از قتل و غارت بلخ باز پرداخت پسر کهتر خود تولیخانرا با هشتاد هزار سوار بطرف خراسان روان ساخت
تولیخان آنشهر را محاصره کرد مجیرالملک از امراے سلطان محمد خوارزمشاه حاکم مرو با پیش کشهای فراوان بخدمت
تولیخان شتافت بعد ازان لشکریان تولیخان آنشهر را محاصره کردند چهار روز متوطنان مرورالعجرا رانده چهار صد نفر از
محترفه و پسران و دختران کوچک را بجان امان داده بقیهٔ السیف را بالقتل رسانیدند و تا مدت آنشهر همچنان خراب بود تا
در زمان میرزا شاهرخ ابن صاحبقران تیمورگورکان فی الجمله آباد ان گردید و مرو در زمین هموار واقع شده و توابع
بسیار دارد و آبش آرزو داشت که عبارت از مرغاب باشد و مرغاب در مرو منتهے میشود و از میوه هاے انگور و خرمانیک
و وافر میشود اما هواے بد دارد و بیماری بسیار دران دیار بود سلطان سلجوقے را در عهد سلطنت خود در معموری آن شهر
سعی موفور بتقدیم رسانید و مدینهٔ جدیدی بساخت و کهنه هم از ابنیهٔ او بوده که دران تصرف کرده داود و مدینه دارد مخفی نماند
که سلاحقه بزرگترین ملوک اسلام اند سلجوق بن دقاق که آنطایفه باو منسوب اند از امراے بزرگ بود و نسب او رچهار پشت

باو اسیاب می پیوندد و پدرش وفاق در خدمت بیغو ملک خزر امنزلتے عظیم داشت و چون بمرو بیغو پسرش را که سلجوق بود تربیت
نمود بالآخر میان ایشان وحشت خاست سلجوق تو هم نمود با نصد سوار و هزار و پانصد شتر و پنجاه هزار گوسپند روے به ماوراء النهر نهاد
و در نواحے چند با لهام ربانی مسلمان شد قوم متابعت او گزیدند سلجوق در صحرا اقامت گزید و بسیارے از قبیلهٔ او که در دشت
خزر ماند بود باو پیوستند دران آوان کفار چند هر ساله خراج گرفتندے با ایشان رزم کرد و غالب آمد سلجوق را پسران
بودند از انجمله یکی میکائیل نام داشت و میکائیل را دو پسر بوده که طغرلیک و جغرلیک نام داشتند چون میکائیل در محاربت بخارا کشته شد سلجوق پسرهاے خود را
تربیت کرد و چون سلجوق بچند در گذشت طغرلیک و جغرلیک بریاست قوم رسیدند طغرلیک اول سلاطین سلاجقه است که مملکت خراسان را از مسعود
بن سلطان محمود غزنوی انتزاع نموده و آن دیار در چهار صد و سی و یک هجری سلاجقه را صافی شد و خوارزم نیز بگرفت و در کنار زنگیان بر مرزهاے عراق عجم
سوے گشت و در چهار صد و چهل و شش هجری آذربایجان بگشود و بغزای روم رفت و مظفر باز آمد و در چهار صد و چهل و هفت هجری با ستدعاے خلیفه بغداد
رفت و ملک رحیم دیلمے را مجبوس کرد و در بصره و اکثر عراق عرب خطبه و سکه بنام طغرلیک خواندند و دران که برادرش طغرلیک
صاحب خراسان در مرو در چهار صد و پنجاه و یک هجرے فوت کرد و پسر او الپ ارسلان بن جغرلیک بجاے پدر
نشست و از مرو بعراق آمد پنجس بعد از یک پیوست و چون طغرلیک فوت کرد و از و عقب نماند الپ ارسلان در بادشاهے
مستقل گشت و او بسخاوت و شجاعت و حشمت و شوکت موصوف بوده و محاسن دراز داشته و طاقیه دراز بر سر
می نهاد از سر طاقیه تا نهایت بچه او ذکر بنظر آمدے سلطان الپ ارسلان در بدو دولت خود عبد الملک کندرے
وزیر طغرلیک را بکشت و نظام الملک را وزارت داد و در ایام جهانداری خود از جیحون تا فرات مسخر ساخت و قصد
بلاد شام کرد و از فرات عبور کرده و اول کسے است از ملوک ترک که از آب فرات بگذشت و حلب را محاصره کرد و اهالے
حلب اطاعت نمود آورده اند که در چهار و پنجاه و شش از جالوس قیصر روم با سه صد هزار سوار فرنگ و روس
و ارمن و غیره هما عزم تسخیر بلاد بغداد و عراق عرب کرد سلطان بزیارت خلیفه متوجه بغداد بود باستماع این خبر داده هزار سوار که ملازم رکاب
او بودند متوجه قیصر شد و بنا بر اعیان سپاه را مضمون آیهٔ کریمه کم من فئة قلیلة غلبت فئة کثیرة باذن الله مطمئن گردانید و فرمود که جنگ را در روز جمعه
که خطبا اسلام زبان بکلمه اللهم انصر دین محمد و اللهم انصر جیوش المسلمین کشاده باشند و خواص و عام و شب پیش
برداشته آنوقت حمله باید کرد الغرض روز جمعه هر دو بادشاه صف برقتال تیار داشتند قیصر با سپاه خود که بهیئت مجموعے
برین فوج اندک حمله آوردند پس زمے صعب اتفاق افتاد و از صبح تا نیم روز بازار قتل گرم بود سلطان با طایفهٔ از خواص
در کمین ایستاده انتظار وقت معهود می کشند چون آفتاب بنصف النهار رسید بادے که از آتش دوزخ نشان میداد
بر روے مسلمانان وزیدن گرفت اسلامیان بیطاقت شدند سلطان در گریه آمد و سر برهنه بمناجات قیام نمود و بگریست
معارف لشکر بموافقت سلطان در گریه افتادند ناگاه آن باد متوجه مخالفان شد و سلطان بر اسپ نشست و خود را
بر مخالفان زد جنگی صعب نمود و ظفر یافت و قیصر اسیر گشت و خواست که بقتل رساند قیصر گفت اگر مرا بقتل رسانی رومیان
دیگرے را بسلطنت برنشانند و اگر مرا بخشی خدمتگار باشم سلطان او را ببخشید و دختر او را بهر پسر خود ارسلان بخواست و
بعد از طوی قیصر را رخصت فرود و بقولے این واقعه در چهار صد و شصت و سه هجرے اتفاق افتاد و بالجمله سلطان بدیار خود

راجعت نمود و براکثر معموره عالم فرمانروا گشت و پسر خود سلطان شاه سلجوقی را ولی عهد گردانیده بر فارس و عراق مستولی ساخت
بدستور دیگر مملکت را بر پسران دیگر تقسیم کرد و بخراسان مراجعت نمود و به نیشاپور که دارالملک او بود رسید و در آخر عمر متوجه
رزم حاکم ماوراءالنهر شد و چون آمو جیحون بگذشت طایفه از غلامان بقلعه که بکنار آب بود شبخون بردند کوتوال آنجا یوسف نام
را اسیر ساخته نجدمت سلطان آوردند سلطان از وسختان می پرسید او بر ایشان گفتن آغاز نهاد سلطان در غضب شد و فرمود
را او را بیرون برند و بسیاست رسانند یوسف دست از جان بشست و کاردی از میان بیرون آورده قصد سلطان کرد
بستادگان درگاه خواستند که او را بقتل رسانند سلطان مانع آمد چه خواست که او را بدست خود کند چون تیرش هرگز خطا
نمی کرد پس تیری بجانب او نهاده انداخت خطا کرد یوسف پیش تخت رفت و سلطان را بشهادت رسانید گویند سلطان را
رمقی باقی بود که مردم بر و جمع آمدند گفت من در عمر خود جز امروز خود بین نبوده ام چه امروز صبح بر بستر برآمده ام و سواد لشکر
دیدم و با خود گفتم که بعد ازین کسی را با من طاقت مقابله نباشد بنابر غرور رسید انچه بمن رسید و این واقعه در چهارصد و شصت
و پنج هجری اتفاق افتاد بالجمله یوسف کوتوال قاتل سلطان را فراشی بیخ کوب بر سرش زد و بکشت و بعد از سلطان
الب ارسلان پسرش سلطان ملک شاه سلجوقی بر تخت نشست و از کاشغر با بیت المقدس ضبط کرد و اصفهان
تختگاه کرد و در سایر بلاد اسلام بجز دیار مغرب و مصر خطبه و سکه بنام او خواندند و داد بر سر صید رغبتی تمام داشت و هر شکاری
که بدست خود افگندی دیناری تصدق کردی عدد جانورانی که بدست خود افگنده بود از ده هزار زیاده بود و در عهد
او عدد سپاه را خداوند روزی برای سپرفت شخصی را دید که گریه میکرد از سبب آن سوال کرد گفت خربزه کیاب است
من خربزه مدرنی خریده بودم سه غلام ترک بیامدند و آن از من بستدند سلطان گفت صبر کن تا آن ترا رسانم پس بفراشی
گفت مر انخربزه سیل شده در لشکرنیگر اگر خربزه یابی بیاور فراش برفت و خربزه نزد غلامی دید صاحب غلام را که از امرا
بودند گفت سلطان را میل خربزه شده است او خربزه از غلام بگرفت و نزد سلطان برد گفت از کجا آوردی گفت غلامان
من آورده اند سلطان گفت ایشانرا حاضر کن امیر غلامان گفت چنانکنم پس رفت و غلامان را پنهان کرد و باز آمد
و بعرض رسانید که ایشان گریخته اند سلطان بصاحب خربزه گفت این امیر غلام من است او را عوض خربزه تو دادم
صاحب خربزه دست او بگرفت و بیرون آمد امیر خود را از و بسه صد دینار باز خرید صاحب خربزه نجدمت سلطان آمد و گفت
غلامی را که بمن بخشیدی بسه صد دینار بفروختم سلطان گفت اکنون راضی شدی گفت آری پس او را خلعت داد و رخصت فرمود
وقتی زنی مغنیه نزد او آوردند سلطان خواست که با او گرد آید او گفت ای سلطان مرا عار آید که روزی چنین را با خویش
در دوزخ برم میان حلال و حرام بجز کلمه تفاوت نیست پس سلطان او را خطبه کرد روزی بکنار رنده رود اصفهان شکار میکرد
زمانی بهر استراحت فرود آمد غلامی بدیهی فرو رفت دگاوی بگشت عجوزه که صاحب گاو بود بر سر پلی که در راه سلطان بود
بایستاد و چون سلطان از شکار باز گشت عنان مرکب او بگرفت و گفت اگر برین سر پل دادو من ندهی فردا بران پل از تو

داد ستانم اندیشه کن و ازین هر دو سر پل یکے اختیار نمائی سلطان از مهابت این سخن از اسپ فرود آمد و گفت ای مادر مراطاقت آن سر پل نیست عجوزه غلائم بسلطان نمود سلطان غلام را سیاست نمود و بفتادگاه در عوض آن عجوزه داد و بعد از فوت سلطان آن پیرزن شبے بر سر قبر سلطان رفت و گفت الهی آن بنده تو وقتے راد من داد و در ماندگے دست من بگرفت و اکنون او در ماندهٔ است او را دستگیرے کن یکی از اولیاء سلطان را بخواب دید گفت خدائے با تو چه کرد گفت اگر دعای پیرزن نبودے خلاصی دشوار بودی و در بعضے کتب این حکایت را بسلطان سنجر نسبت داده اند گویند قادر و خلجوتی صاحب کرمان عمه سلطان ملک شاه عزم رزم ملک شاه کرد ملک شاه بر و ظفر یافت و او را اسیر کرد خریطه مراسلات امرایان ملک شاه بقادر نوشته بودند در اسباب قادر و بدست آمده سلطان امرا را جمع آورد خریطه بخواجه نظام الملک وزیر داد تا بخواند خواجه آن خریطه را در مثقلے که پیش بود انداخت تا بسوخت سلطان در خلوت شب آن را پرسید خواجه گفت سائر امرا القادر نامها نوشته بودند اگر آنرا مطالعه میکردم از بیم مخالفت می ورزیدند لاجرم در حضور ایشان بسوختم تا در مخالفت دلیر نشوند آورده اند که برادرش شمس ابن الپ ارسلان در نیشاپور خروج کرد سلطان روی باو آورد و بطوس رفت بمشهد امام علی موسی الرضا علیه السلام شافت نظام الملک بدعا اشتغال نمود سلطان بعد فراغ خواجه را گفت از خدا چه خواستے آنکه برابر برادرت ظفر دهد سلطان گفت من آن خواستم که حق سبحانه تعالی از ما دو برادر هر کدام که از و مسلمانان را نفع و اصلح باشد ظفر دهد پس نیشاپور رسید بر شمس ظفر یافت گو بند قیصر مخالفت ملک شاه کرد و روے بدیار اسلام آورد ملک شاه متوجه او شد و دران اثنا با جمعے قلیل از غلام بشکار رفت و بر دست و میان گرفتار شد و با غلامان گفت مرا تواضع نکنید که اگر رومیان مطلع شوند مرا زنده نگذارند نظام الملک وزیر سلطان آنگاه شد شب غلامے چند را بخشت در منزل سلطان فرود آورد و آوازه در انداخت که بادشاه نزول فرمود و بر سم رسل نزد قیصر رفت قیصر طالب صلح شد نظام الملک بان رضا داد قیصر گفت طایفهٔ از لشکریان شما گرفتار شده اند نظام الملک گفت بهمولی خواهند بود و این خرد را ردے ما نبود قیصر ایشان را با و سپرد نظام الملک سلطان و غلامان را سخنان درشت گفت و چون از اردوی قیصر بگذشت از اسپ فرود آمد و رکاب سلطان ببوسید و گفت اگر تندی نکردے شاید رومیان حمل دیگر میکردند سلطان بلشکر پیوست و دیگر روز با قیصر مصاف داد و ظفر یافت و قیصر را اسیر کردند نزد سلطان آوردند قیصر سلطان را بگرفت و نشناخت و گفت اگر بادشاهے بخشش و اگر بازرگانے بفروش و اگر قصابے بکش سلطان گفت بادشاهم پس او را امان داد و گفت از ان با تو محاربت کردم تا قوت و عجز خود دیدانے آنگاه او را برو فرستاد و بسی بگذشت که قیصر بگذشت سلطان حکومت روم بسلیمان بن قتلمش و حکومت شام بر برادر خویش تتش داد و قتے که سلطان ملک شاه خواجه نظام الملک را با صفهان فرستاد دویست هزار دینار فراهم آورد خواجه روی با صفهان آورد و شب بدهی فرود آمد رئیس ده بخدمت آمد و از سبب سفر آگاهی یافت و گفت دویست هزار دینار فراهم آورده همین جا هم بشرط آنکه اذن دهند که پسر من علم سیاق آموزد چه سلطان ما را در نیکار منع کرده و از بیم او با دستاد نمیدهم خواجه همانجا بماند و نامه بسلطان نوشت سلطان در غضب شد و به او نوشت ندانی که ما را بمال دهقان احتیاج نیست تا از حرص مال او بستانم و پسرش را خصت بتعلیم دهم

ز دکارهای ناپسندیده آید و مرانکوهش کنند و از جمله سلاطین سلاحقه سلطان سنجر بن ملکشاه است که بعد از قضایای
ت برادر او برکیارق بن ملکشاه بر تخت متمکن شد اتابک ایاز وصیتی بموجب وصیت برکیارق پسر او ملکشاه
ن برکیارق را در اصفهان بر تخت نشاندند سلطان غیاث الدین محمد روی بملکشاه آورد و در روز رزم بر سر ملکشاه
ج ابری بشکل اژدها پدید آمد و آتش از دهان باریدن گرفت لشکر ملکشاه از هول آن واقعه بهزیمت رفتند و ایاز
عده بقتل رسیدند سلطان غیاث الدین محمد بر ممالک برادر فرمان روا شد و در عهد او احمد بن عبد الملک عطاسی
رعاب اسمعیلیه حارثان قلعه در کوه رابفریفت حارثان به بیعتش رفتند سلطان ازان آگاه شد و در کوه را محاصره کرد
ایام محاصره بطول کشید و ذخایر قلعه به اتمام رسید احمد بسعد الملک وزیر سلطان محمد که دوست او بود حال باز نمود
سعد الملک گفت هفته توقف کن که سلطان را بقتل رسانم گویند سلطان را حرارتی مفرط بود لاجرم در هر ماه یکبار فصد
ای سعد الملک هزار دینار بقضایا داد سلطان را به نیش زهر آلود فصد کند حاجت وزیر از ان حال آگاه شد و حال باز
گفت زن را معشوقی بود با او تقریر نمود راز فاش شد و کسبلطان رسید سلطان فصاد را بخواند تا فصد کند
صاد خواست تا نیش زند سلطان بفرمود تا فصاد را بهمان نیش فصد کردند دران دم در گذشت سلطان سعد الملک
ر را با فرزندان بکشت و زن حاجب را بمعشوقی او داد و هم دران هفته احمد قلعه بسپرد سلطان امر کرد تا او را بستری
ساندند و با صفهان بردند و آن روز زیاده از هزار خس به استقبالش تماشا آمده بودند سرگین و خاکشرش بر سر
یز خان ظهور کرد و ایضاً حکم کردند که طوفان آتش بود پس تفنگ ظاهر شد بالجمله سلطان احمد را بقبیح وجهی بکشت
ر نگارستان مرقوم است که سلطان احمد بغزای هند رفت و بتی بزرگ بدست آورد و بنود گفتند اگر باز دهی بعوض
ن مروارید باز دهم و وزن آن بت ده هزار من شرعی بود سلطان گفت چنین نکنم که بعد از من گویند که آذربت تراشی
د و حجارت فروشی پس آن بت را با صفهان بردند در آستانهٔ مقبره پدرش انداخت بعد از و برادرش ابو القاسم محمد
ین محمد بن ملکشاه سلجوقی از اساطین سلاطین اسلام است ملکی با داد و دین بوده و بکرم و زهد اشتهار داشته و
چندان مملکت داشته که بعد از وفات او تا یکسال در اقاصی مملکتش خطبه بنام او میخواندند چون مادرش در گذشت و
سادات علما به نماز جنازه اش حاضر آمدند سلطان گفت کسی از شما امامت کند که مدت العمر عمداً نماز قضا نکرده باشد
یچ کس متصدی امامت نشد پس سلطان پیشتر رفت و نماز گذارد و ازان ظاهر شد که هرگز نماز عمداً قضا نکرده بود و وقتی
نجروزه بخشش او را حساب کردند هفت صد هزار دینار نقد بود و شمار اسب و خلعت خدا داند گویند چندان شفقت داشت
ر وقتی خیمه زده بود کنجشکی بالای ستون خیمه آشیانه کرد سلطان هنگام کوچ واقف شد امر کرد تا خیمه را بهمانجا داشتند
چون بجهای کنجشک پر بر آوردند پرواز کرد و نداد تا خیمه را برکندند روزی سلطان برابهی گذشت خرقه پوشی بر سر راه ایستاده
بود سلام کرد سلطان چیزی میخواند سر در جنبانند و جواب نداد درویش گفت سلام سنت است و جواب فرض من سنت را

بجا آوردم تو چرا ترک فرض کردی سلطان گفت بشکر مشغول بودم درویش گفت کرا شکر میکنی گفت خدای را گفت چگونه میگفتی گفت میگفتم الحمد لله رب العالمین درویش گفت شکر بقدر نعماء آلهی باید هر چه که دارند مکری مناسب بجا آورند سلطان گفت پس چگویم شکر سلطنت بر عالمیان عدل است و شکر فراخی مملکت طمع ناکردن در املاک رعیت است و شکر کثرت معمورهٔ خزانه صدقه دادن است بمستحقان و شکر قوت و قدرت بر عاجزان بخشودن است و شکر کثرت معمورهٔ خزانه و سپاه مساکین را از نزول حدم و حشم معاف داشتن سلطان از خوش آمد و خواست که از اسپ فرود آمد چون نیک در نگریست درویش را ندید و قدری بهره رسید و بر آب بروه بگذشت پس از مدتی باز بران نهر رسیده پیاده شد از پل بگذشت گفت خداوندا تو بر آب ده سواره بودی این بار چرا پیاده شده از پل بگذشت و گفت آن وقت جوان بودم دولت محافظت ما میکرد و اکنون پیر شده ایم ما را محافظت دولت باید کرد و اقعات ملک ستانی سلطان بسیار است و اکثر اوقات فتح و نصرت قرین حال بوده چون تخمهٔ اقبالش بروی بهبوط آورده در سنه پانصد و شش هجری از کور خان بادشاه قراختای منهزم گشت گویند که مقابلهٔ عظیم روی داد و سی هزار کس از سپاه سلطان بشهادت رسیدند تاج الدین ابو الفضل ولی سیستان سلطان را گفت جهد کن تا از معرکه بیرون روی سلطان با سه صد سوار بر صفهای کفار که در میانش گرفته بودند روما پانزده تن نجات یافت و در آن معرکه ده هزار کس از معارف اصحاب سلطان بقتل رسیدند و برکان خاتون حرم سلطان و تاج الدین ابو الفضل اسیر شدند کورکان بعد یک سال ایشان را با غزا از ما وراء النهر بخراسان فرستاد نقل است که ترکمانان ماغ قریب بچهل هزار تن جا نداد حدود جبلان و بلخ اقامت داشتند و هر سال بست و چهار هزار گوسپند بمطبخ سلطان میرسانیدند وقتی بی ارمش خوانسالار میان ایشان رفت و جور آغاز نهاد و ایشان طاقت نیاوردند و او را بکشتند خوانسالار از بیم سلطان مدتی آن حال پنهان داشت و گوسپندان از خاصهٔ خود در انجا مینمود چون والی بلخ بمرو آمد خوانسالار باو باز گفت امیر قماج والی بلخ چون بلخ باز گشت از غزان گوسپندان طلبیدن گرفت گفتند با آخر سلطان کس را نشناسد والی بلخ بر نجید و با غزان مصاف داد غزان او را بکشتند سلطان خبر یافت و از مرو بهیج ستد غزان رسولی فرستادند و عذر خواستند و صد هزار غلام و صد هزار دینار بقبل کردند سلطان قبول نکرد و روی بمنازل ایشان آورد غزان نا زنان و فرزندان پیش راندند و زاری آغاز نهادند سلطان را رحم آمد و خواست که گناه ایشان بخشد امیر مؤید الدین ابنیه میر زلفش مسروری بسلطان گفتند اگر چنین کنی حمل بر ضعف سلطنت کنند سلطان ناچار در معرکه بماند غزان دست از جان شسته ورزم کردند امیر مؤید و بر نفس که با خود اتفاق داشتند در جنگ سستی کردند سپاه سلطان بهزیمت رفت و این واقعه در پانصد و چهل و هشت هجری رو داد یا لجمله غزان معاقب سلطان پرداختند و سلطان را بدست آوردند و بر تخت نشاندند و پوستین زین پوش گردند و در رکاب او بمرو شدند و استیلا یافتند و دست بتاراج برکشادند و به نیشابور شدند و آنجا دو بار بگذاشتند تمام خراسان از ظلم غزان خراب شده و سلطان چهار سال میان ایشان بماند و روزی او را بر تخت نشاندندی و شب در قفس آهنین کردندی کار سلطان دران اوان بجای رسید که هر گاه چیزی یافتی قدری خوردی و قدری ذخیره نهادی چون حرمش سرکان خاتون با او بود خود را از ایشان خلاص کردن نتوانست و چون ترکان خاتون

درگذشت سلطان امیرے راکه بحافظتش مامور بود بفریفت تا او را بشکار برد سلطان شکارکنان بمجون رسید امیر احمد
بن قماع که کشتے هامرتب ساخته بود سلطان را در ربود و از آب بگذشت و روبرو نهاد گویند سلطان را گفتند چرا سلطنت
توتختل شد گفت از انکه بزرگان را کارهاے خرد و خردان را کارهاے بزرگ فرمودم خوردان از عهدهٔ کار بزرگ
بیرون نیامدند و بزرگان را از کارهاے خرد عار آمد و به آن التفات نکردند و هر دو تباه شدند و از سلطان ملکشاه
با سلطان سنجر و دفع حسن صباح کوششها کردند و استیصالش میسر نشد چنانچه شمه ازان در ضمن قهستان در احوال حسن
صباح مرقوم گردد بالجمله بعد از سلطان سنجر محمود خان خواهرزاده اش در خراسان بر تخت نشست و در عهد او دولت
سلاجقه از خراسان سپری گشت و بخوارزمیان رسید و در خوارزم نوشته آمد و از جمله سلاجقه که در عراق عجم بسلطنت رسیدند
یکی ابوالقاسم محمود بن محمد بن ملکشاه است و لشکر شهر بے عظیم داشت چهار صد سگی تازے با قلادهاے مرصع
و جل هاے زربفت داشتے و اکثر بر اے زنان نشستے و بمعاشرت و مباشرت مشغول بودے و با وجود آن از حال
ملک و سپاه غافل نبودے روزی در شکار پیرے و ضعیف را دید که پشتارهٔ هیزم بر دوش میداشت برو رحم آورد
و گفت اگر خواهی هزار دینارے چند بهم و با دراز گوشی بارمه گو سپندی یا باغی رحمت رهائی یابے پیر گفت ای سلطان
زر بده تا درمیان بندم و بر دراز گوش سوار نشوم و گوسپندان پیش کنم و بباغ روم و ترا دعا گویم سلطان بخندید
و چنانکرد و بعد از و چند نفر از سلاجقه بسلطنت رسیدند تا آنکه طغرل شاه بن ارسلان شاه بادشاه شد و در
بالقصد و نود و هجری در معرکه بکس خان والی خوارزم بر دست قتلغ اینانج که اعظم امرای طغرل و موافق بکس بود کشته شد و دولت سلاجقه
از عراق عجم بسپری گشت و خوارزم شاهیان بران متصرف شدند گویند که در عهد طغرل سبعه سیاره در اول درجهٔ میزان که برج هوائی ست در یک
دقیقه قران کردند منجمان حکم کردند که ازین واقعه باد سخت که جبال را بیخ برکند و طوفانی عظیم از باد مثل طوفان نوح علیه السلام که از طغیانی آب بود در روے
دهد و درین باب انوری گوید که ندیم سلطان بود مبالغه بسیار میکرد بحسب اتفاق در وقت حکم منجمان چندان باد نوزید که شاخی و یا برگی از درختے نجنبید
کذب منجمان بر خلایق ظاهر شد شاعرے گوید انوری ؎ گفت انوری که از سبب بادهاے سخت ✣ ویران
شود عمارت کهسار بر سری ✣ در روز حکم او تو زیدا ست هیچ باد ✣ یا مرسل الریاح تو دانے و انوری ✣ اما اتفاق
اهل سیر در خلال این احوال چنگیز خان در ولایت ایران رسیده خلقے را قتل عام نموده خرمن زندگانی عالمیانرا
باد نیستی و فنا در داد الغرض سلاجقه که بروم سلطنت میکردند اول ایشان سلیمان بن قتلمش بن اسرائیل بن
سلجوقی ابن عم سلطان طغرلبک سلجوقی است که الپ ارسلان بن جغرایک چون بادشاه شد با برسر کشی قتلمش که در حیات
خود کرده بود خواست که اولادش را بقتل رساند خواجه نظام الملک شفاعت کرد گفت سزاوار است که نام شاهزادگی
از ایشان برگیرند و ایشانرا بسپاه سالارے اطراف ممالک بفرستند سلطان را ے خواجه را پسندیده طلبید اشت
و سلیمان بن قتلمش را بشحنگے بعض از شام فرستاد و او در چهار صد و هفتاد و هفت هجری انطاکیه را که پیش ازان فرنگیان
گرفته بودند بکشود آورده اند که شرف الدین علے که از قتل سلطان ملکشاه سلجوقی والے حلب بود فرنگیان باو
خراج میدادند از سلمان طلب آن وجه نمود سلمان گفت اکنون که ملک را مسلمانان میدارند خراج باید خواست و

آخرین ملوک از سلاحقهٔ روم کیقباد بن فلامرست که بحکم غازاخان والی روم شد و بغی کرد و بر دست لشکر غازاخان
در جنگ کشته شد و بعد از و امرای هلکو خان بحکومت روم رسیدند و بسی بگذشت که ملوک عثمانیه بران دیار تطاول
یافتند و گروهی از سلاحقه بکرمان نیز حکومت کردند و اول آن طائفه عماد الدوله قاورد بن جغریک است که در چهارصد
وسی و سه هجری بفرمان پدرش جغریک از خراسان متوجه کرمان شد و آن دیار را از بهرام که از قبل ملکا لنجار بن
سلطان الدوله دیلمی آنجا بود انتزاع نمود و آخرین آن گروه محمد شاه بن بهرام شاه سلجوقی است که از مخالفت
عمان بخدمت سلطان شهاب الدین غوری پیوست و بود تا آنکه در پانصد و هشتاد و سه هجری درگذشت و
بعد از و کسی از سلاحقه بحکومت کرمان نرسید نقل است که در عهد طغرل شاه بن محمد شاه بن ارسلان شاه
بن قادر و سلجوقی که یکی از ملوک کرمان است در سنه پانصد و پنجاه و هفت هجری در برج ثور آفتاب را کسوف
واقع شد و چندانکه تمام آفتاب منکسف شد و جهان تیره و تاریک گردید طغرل شاه از هول آن واقعه مریض شد
و درگذشت راقم حروف گوید که در سنه هزار و یکصد و هفتاد و پنج هجری در برج جوزا سه چهار گهری روز مانده تمام
آفتاب منکسف گشت و جرم ماه بر جرم آفتاب از هر سو منطبق شد اما از هر طرف جرم آفتاب برابر یک جو و طول زمان
مانده بود عجب هیئتی همه از ان حالت نمایان گشته و ازان دریافت شد که جرم آفتاب از جرم ماه زیاده تر است
القصه جهان تاریک شد نه مثل شام ملک سهمگین که از مشاهده آن در دل خوف می آمد و آن حالت اندک بماند پس
ازان جرم آفتاب از زیر جرم ماه برآمدن گرفت و آن بتدریج زائل شد بیورد و دیزش گویند آنشهر و ولایت خواف
بوده و طعام بادرد اختراع آنشهر است و آب و هوای آنشهر بسیار بد است نسا بجنب آب و هوا جای باتره و
دلکشاست چه شهرت تمام دارد که در آنشهر و ولایت دوازده هزار چشمه و دوازده هزار چنار است و نیز مشهور است که دو
هزار ولی الله از ان ولایت برخاسته اند و بدین سبب نثار را شام خرد خوانده اند سرجس مابین مرو هرات واقع
است و امتفاعش نیک محصول می پیوندد و قلاعش از قلاع معتبر خراسان است و وقتی که محمد خان سیستانی فتح
خراسان نمود صد و هفتاد هزار خانه در سرجس بشمار آمدند و چون شاه اسمعیل ماضی بعزم مقابله او بجانب خراسان
در حرکت آمد محمد خان مردم ننگ آن ولایت را کوچانیده بماوراء النهر فرستاد بنا بران سرجس روی بویرانی نهاد و بست
پنج سال خراب ماند و در زمانی که شاه طهماسپ والی ایران بر عبد الله خان والی توران چیره گردید در صدد
معموری سرجس کوشید از انوقت تا حال آبادان است تلخ از اینجا کبومرت است اما کیکاوس کیانی آب بلخ زدود زمان
اسلام بدست اصفیابن قیس خراب گردید تا لفرسیاربفرمان یکی از خلفای بنی امیه کرت دیگر آنشهر را آبادان
کرد و چون قلعه آنشهر را غلامان نصیر تعمیر کردند هر آینه بقلعهٔ هندوان موسوم گردید و از عمارات عالیهٔ بلخ یکی نوبهار
بوده گویند خلایق نام کعبه و عظمت آن شنیدند هر آنکه از روساء آن مملکت بودند بتخانه مقابل آن بنا نمودند و
بر زبر آن قبها بسته علم ها برافراختند گویند ارتفاع آن خانه صد ارس بوده چون نوبت خلافت بعثمان رضی الله
تعالی عنه رسید خالد که صاحب اهتمام آنخانه بود مسلمان گردید و خود را عبد الله نام نهاد و مردم را از عبادات مانع آمد لاجرم

ملک‌ترخان بخشم آمده لشکر بروے کشید و او را با فرزندان بکشت بمرک پسرش که برمک نام داشت گرنخته بکشمیر رفت و بعد
چند وقت آمده بجاے پدر بر نشست چنانچه برمکیان منسوب باو اند و در جیب السیر گوید که چون چنگیز خان به بلخ آمد او توقف
بلخ در معمورے بمثابه بوده که در شهر و قریه هزار و دو لیست جا نماز جمعه میگذاردند و هزار و دو لیست حمام بانام داشت چنگیز خان
آن شهر را قتل عام نمود و باز بتدریج عمارت یافت و تا اکنون آباد ان است و قلعه در غایت حصانت دارد و میوه انگور
و خربزه و هندوانه آنجا نیک مے شود چه مشهور ست که چهار هندوانه آنجا بار یک شتر است و در هشت صد و هشتاد
و پنج هجرے که مرزا یادگار از جانب برادر خود سلطان حسین میرزا در بلخ اقامت داشت عزیزے شمس الدین محمد نام
که نسب او به ابو یزید بسطامے میرسد از کابل به بلخ شتافته تاریخے ظاهر کرد که آنرا در زمان سابق عهد سلطان سنجر
سلجوقی تصنیف نموده بودند و در ان کتاب مسطور بوده که مرقد شاه اولیا علی مرتضی علیه السلام در قریه خواجه جران
در فلان موضع است بنابران مرزا نا بفرمود آنجا که از شهر سه فرسنج است شتافت و در انموضع چنانچه در کتاب
مرقوم بوده لحد کندن گیرند و اندران قبرے پدید آمد چون اندکے دیگر حفر کردند لوحے از سنگ سفید ظاهر
گشت که بران منقوش بود هذا قبر اسد الله اخ رسول الله علی ولی الله مرزا سلطان حسین میرزا فرمود تا سلطان
از هرات بدانجانب شتافت و عمارتے در غایت وسعت طرح انداخت یکی از آنها که نهر شاهی منسوب است بران
مزار وقف کرد و بتدریج بجاے رسید که هر سال مردم قریب صد تومان کنگے از نقد و جنس نذرے آوردند تا غایت
همچنان زیارتگاه است و سلاطین سامانیه از بلخ اند سامان موضعے است از اعمال بلخ مردے از آبای سامانیه
انجا نشستے و او را سامان خداے خواندندے و مولف صبح صادق گوید کسانے که از سامانیان بسلطنت رسیده
اند حکیم عنصرے در ذکر اسامی ایشان گوید ؎ نه تن بودند از آل سامان مشهور ✣ هر یک با مارت خراسان مذکور ✣
اسمعیل و احمدی و نصرے ✣ دو نوح دو عبد الملک و دو منصور ✣ و نسب سامان به بهرام گورے پیوندد و سامانیان
بدو منسوب اند و در تاریخ روضة الصفا مرقوم است که بهرام چوبین میرسد بالجمله بعد از سامان پسرش اسد بجاے
پدر نشست و اسد چهار پسر داشت نوح و احمد و یحیی و الیاس و ایشان وقتے که مامون عباسے بخراسان بود خدمات لایقه
کردند و بمرتبه اعلی رسیدند امیر ابو المظفر اسمعیل محمد بن احمد سامانے که اول سلاطین سامانیه شمار اند بر سایر ماوراء النهر
استیلا یافت و بخارا را تختگاه ساخت و در دو صد و هشتاد هجرے لشکر بترکستان کشید و مظفر باز گشت و دیگر عمر و لیث
را بگرفت چنانچه در اقلیم سوم در ضمن سیستان بگذشت آورده اند که امیر اسمعیل بهرات رسید و از خراسان عمر و لیث
چیزے نیافت سپاهش بعشرت مبتلا شدند و اعیان دولت گفتند در هرات صد هزار کس باشند که هر یک دو دینار
توانند داد ایشان را زیاده زمانے نرسد امیر گفت چون مسلمانان را داده ام خلاف نکنم و بسرعت از هرات روان
شد بزرگان دولت باز همان گفتند امیر اسمعیل گفت خداے که اسپ عمر و لیث را بمن داد بر ان قادر است که بی زحمت
جمعے مظلوم لشکریان ما را برگ دهد در نحالت کنیزکے که از گنیزکان امیر اسمعیل حامل مرصع بقطعهاے لعل پر جامه نهاد
بنوضا رفت علیوا زان را گوشت پنداشت و برگرفت نزدیکان اگاه شدند و سواره از پے آن شتافتند علیوا از حمایل

از مخلب بیفکند در چاه افتاد و یکی را بچاه فرستادند تا حامل بیرون آرد ازان بچاهے دیگر راه بود و دران خزانه عظیم
که سام آنرا پنهان کرده بود پس امیر اسمعیل بسبب نیک نیتی دو چند از انچه از مردم هرات طمع داشتند بدست آورد
وقتی عالمے پیش او رفت امیر اسمعیل در تعظیمش کوشید و هنگام وداع هفت قدم از پیش رفت او را رخصت کرد شب
رسول صلے الله علیه وسلم را بخواب دید که فرمود اے اسمعیل یکے از علماء امت مرا دوست داشتی و هفت قدم از پے
او رفتی تا بچه کردے هفت پشت از نسل تو بادشاهے کنند گویند که قبل از سلطنت متواضع دوستان مبالغه کردی
و هنگام سلطنت همچنان کردے او را گفتند این نه لایق بادشاهان است گفت رعایت دوستان در دولت بهتر
است خدائے درجهٔ ما را بلند تر ساخت من نیز مرتبهٔ ایشان بلند کنم تا شکر نعمت گذارده آمد و بعد از وفات او را امیر ماضی
گفتند و بدستور پسرش امیر ابو نصر محمد بن اسمعیل سامانے را بعد از وفات امیر شهید میگفتند چه او را غلامان شهید کردند
پسرش امیر سعید ابو الحسن نصر بن احمد بسلطنت رسید و او امیر کریم و عادل و عاقل بوده در ابتداے جوانی
از عدم تجربه و غرور سلطنت زود درخشم شدے و به اندک گناهی عقوبت بسیار کردی روزے وزیر خود را گفت
در من چه عیبے بینی گفت خشم و ستمگارے که خاندان بزرگ ازان برباد رود گفت راست گفتی پس امیر فرمود هر کرا
بسیاست فرمایم سه روز موقوف دارند و سه بار عرض کنند و مبالغ جمعے را از گنهگاران که موجب عقوبت باشند شفاعت کنند
و دیگر ازان دودمان نوح بن منصور سامانیست که طالع عباسے خلیفه او را نواداد و بسلطنت رسید و این نوح دوم است
چه نوح اولین را امیر حمید نوح نام نهاده بالجمله نوح بن منصور سامانے را ملک اسپنجاب ابنی بهندیه فرستاد که دو سر رود
پاو و دو پرداخت و آن طران میگردد پدر سلطان محمود غزنوے که ناصر الدین سبکتگین نام داشت درم خریده آنجا بود
غلام امیر شهید احمد بن اسمعیل سامانے بوده بالجمله آخرین جماعهٔ سامانیان ابو ابراهیم بن نوح سامانی است وقتے
که عبد الملک بن نوح سامانے در ذیقعده سنه سه صد و هشتاد و نه هجرے بر دست املاک خان گرفتار شد املاک خان
در بخارا مستقل گشت و عبد الملک با هر سامانیان محبوس با درکند فرستاد ابو ابراهیم بن نوح سامانے که او را منصور نیز گویند
کشش و کوششے بسیار کرد و بالآخر در سنه صد و نود و پنج هجرے بقتل رسید و بعد از ابراهیم کسے از سامانیان بدولت نرسید
و بندے از احوال وزراے سامانیه ابو الفضل بلعمے وزیر امیر اسمعیل سامانے بود وقتے سهل مجندے را دیوانے
سمرقند داد سهل بوداع او رفت و خلوت خواست و گفت چون بسمرقند رسیم من فرمانها برسد خداوند با بنده نشان ندهد
که کدام فرمان درست باشد که پیش باید برد و کدام نباید برد ابو الفضل گفت نیک گفتی روزے چند توقف کن تا جواب
کنم سهل بخانه رفت ابو الفضل سلیمان بن یحیے اصفهانی را دیوانے سمرقند داد و به آنجا فرستاد و سهل را امر کرد که یکسال
از خانهٔ خود بیرون نیاید سهل یکسال در خانه بزندان بود ابو الفضل پس ازان او را بخواند گفت ما را چه وقت دیده
بودے بد و حکیم فرمان یکے راست و دیگرے دروغ فرمان ما یکے باشد در ماه چمقے دیده بودے که بجهت آن نافرمانے
آموزیم بفرمایم انچه میخواهم و نفرمایم انچه نخواهم که ما را ازین بیم نیست و عاجز نیستم دیگر امیر ابو علی محمد بن الیاس است
که حکومت کرمان داشته و در کرمان مرقوم است و ایضاً البتگین و سبکتگین و پسرش سلطان محمود غازے است و ذکر ایشان

درغزنین گذشت جحکنود سیمنه دو ناحیه معمور است و مرغزارهای باتره وطراوت وصحارے پر منفعت بسیار دارد
و متوطنان آن صاحب رمه وقبیله واکثر در صحراے البرے برند امد جود ولایت پر منفعت است و هرات را ازان تمتع
بسیار است و بعضے سیمنه را داخل اند جود دانند حصار کوهستان باتره است و انگور و انار آنجا نیک می شود و دارالملک
حصار شادمان است و نهر حکاب از اعظم انهار آن دیار است بر یکطرف آن شهر جریان دارد و فطره مشتمل بر طاق بران
آب بسته خُتلان بوفور فواکه مکان بانام است و انتعاش نیک بحصول مے آید و اسپان ختلے بین الجمهور مشهور اند و مردم
آنشهر پر هنر در شجاعت و پیکار ثالث رستم و اسپندیار و در الملک آن کولاب است که حصارش در غایت استوارے بدخشان
بکثرت مزارعه و وفور مرافع وزیادتے انهار و بسیاری اشجار و افزودنے اثمار رشک افزاے کشمیر و غیرت بخش قندهار است
و اهل آن دیار اکثر لوس و احشام اند و بنابر لطافت آب و هوا و کثرت سبزه همیشه در صحراے البرے برند و اسپان قوے
قوایم فراخ کفل میان لاغر و رمیان ایشان بسیار هم میرسد و معاون بسیار از بسیار دران دیار باشد اما لاجورد لعل کانے آنجا
بانام است در جبور اقالیم آورده اند که شاه ناصر خسرو وقتے که در مکان از اعمال بدخشان بسرے برد حمامی ساخت
از عجائب عالم چنانکه جامه مکن آن جامه مربعے بوده که بیست و چهار حلقه داشته و هر حلقه را که میکشیده اند دری باز میشده و نسیم
پیدا مے آمده بر مثال جامه خانه اول الا آنکه بر دیوار خانهاے این خانه هفت حلقه بوده و باز هر حلقه را که ازین هفت خانه
غیر حمامی دیگر نبوده و اگر غیر حمامی دیگران صعب حلقه را میکشید خود را در جامه خانه اول میدید و عجائب دیگر آنکه همه خانهاے این حمام
بیک جام روشن مینموده گویند هنوز آثار آن عمارت باقیست و در هفت اقلیم مے نویسد که نسب سلاطین سلاجقه
و بدخشان باسکندر فیلقوس میرسد و سالها حکومت دران سلسله بوده و هیچ کس از سلاطین مراحم احوال ایشان
نمی شده اند و باندک خراج و باج از ایشان قانع گشته آن ولایت را بایشان مسلم نداشته اند چون سلطان
ابوسعید گورکان بسلطنت رسید طمع در نزاهت و طراوت بدخشان کرد و در صدد استیصال بنای شاهان بدخشان
گردیده سلطان محمود را که آخرین سلاطین آن مملکت بود بدست آورده مع اولاد و اقربا بالقتل رسانید و
درهمان نزدیکے بمکافات آن او نیز بقتل رسید ترمذ داخل ماوراء النهر است و دران طرف جیحون واقع است
چون از مضافات این اقلیم است و بدین سمت واقع شده مرقوم گشته و ترمذ در زمان سابق شهرے بانام و نشان
بوده چون چنگیز خان بران استیلا یافت آن شهر نوعے خراب گردید که دیگر بار برونق نرسید الحال بقدر شهرچه آبادانے
دارد اما همواره مردم عالی همت و صاحب ثروت که از ترمذ برخاسته اند کابل از شهرهاے قدیم است مؤلف
خلاصة التواریخ مینویسد که کابل بنا کرده پشنگ بن تور بن فریدون است قلعه استوار دارد و کوه بنی که آنرا حصار عقابین
مانند شرف آنقلعه است و در دامن آن باغهاے مطبوع است از انجمله باغ جهان آرا که بشاه لالان مشهور است
و آنرا بابر بادشاه در نهصد و بیست و پنج هجری طرح انداخته و دیگر متصل آن باغ جهان آرا که جهانگیر بادشاه بن محمد اکبر بادشاه
در سال هزار و شانزده هجری احداث نموده و آن در گذرگاه برلب جوی مقبرهٔ بابر بادشاه و پسرش همدال و میرزا محمد
حکیم پسر همایون بادشاه واقع است و در حوالی آنشهر دو دریا اند یکی از کندرے آید و از میان هر دو باغ مذکور دو کوچها میگذرد و آنرا

جوے خطسان سے نامند و دیگرے از جانب غزنین دلوہ کوہ آمدہ از تنگے درہ بشدت گذشتہ از پیش دروازۂ لاہورے
میگذرد و آنرا جوی پل مستان می نامند آبش صاف و خوشگوار است بومان دامن کوہ کہ آنرا نیجاب نامند بہاری دلکشا و خرمے
ہمتا دارد و خاصۂ کمعان و کاہ درہ و فیروزہ و اسپرغ تخم دشتالف کہ ذکر این ہر دو بیاید اکثر سرگاہ سلاطین است و بجانب بلخ
تومان غوربند واقع است ریاحین بسیار دے و سہ اقسام لالہ آنجا میروید و قسمے از لالۂ بوی گل سرخ میدہد و کان نقرہ و
لاجورد نزدیک اوست اما بعمل نمے آرند و دیگر کوہ ریگ روان نزدیک است و آنرا خواجہ ریگ روان گویند و در تابستان
آواز نقارہ و دہل ازین ریگ زار بے برآید و این تومان بر روی گذر لشکر توران و حدود بلخ سدی محکم است و دیگر تومان ضحاک
و بامیان است و دوازدہ ہزار فرسخ دران تومان نشان میدہند کہ در میان کوہ جاہا کندہ و گنج اندوختہ اما کن ساختہ در
موسم زمستان مال و اثقال دران نگاہ میدارند در موضع سرخ قبریست گویند کہ در عہد چنگیز خان شہید شدہ تا حال اعضاے او
در تابوت درست است این تومان بر روے بدخشان بغایت مستولیست و بجانب قندہار تومان غزنین آنرا زابل گویند
در زمان سابق تختگاہ سلاطین خراسان بودہ خصوص پاے تخت ناصر الدین سبکتگین و پسرش سلطان محمود غازے و
سلطان شہاب الدین غورے بودی و قبر حکیم سنائی در انجاست برف و شدت سرما در انجا بسیار مانند سمرقند میشود و در
نزدیکی آن چشمہ ایست اکثر قاروورات در و افتند تصور کنند ابر و برف و باران پدید آید و این تومان بر روی قندہار است
و آنرا دوازدہ اتران گویند دیگر تومان کہو کہ سرافان نشین است و نزدیک آن موضع مادہ حباب سہ چشمہ ایست کہ
آنرا گنگا گویند و در کتب منود آن آنرا رکل گویند و باو اعتقاد دارند و دیگر تومان زمین دار علی بیگ بر روی کافرستان
بودہ و آنرا تومان کافر گویند و دیگر تومان ہزارجیہ در کافرستان است و چلغوزۂ آنجا مشہور است و چراغ مردم آن
ملوک از روغن چلغوزہ است کہ چون شمع روشنے میدہد و درین کوہستان روباہے است کہ میان ہر دو دست
و ہر دو ران او پردہ ایست بہ شبیہ بال شب پرہ کہ از درختے بدرختی قریب بیک گز اندازہ میرسد و مے برد آنرا روباہ پران گویند
و آنجا موش میشود از وی بوے مشک آید و دیگر تومان سنگسار در قدیم برجوے شاہی مشہور بودہ و بقول مؤلف ہفت اقلیم
برنج گندم نارنج و کیلہ و لیمو و نیشکر در تومان خوب می شود و در عہد اکبر پادشاہ بر کنار دریاے نیلاب شہر جلال آباد است
کہ نو ساختہ دو کروہی آن باغ صفاست کہ بچہار باغ اشتہار دارد و دیگر باغ وفا از آثار بابر پادشاہ است انار بیدانۂ آنجا
مشہور است و درین حدود برف بارد و سرما بسیار می شود کافردرہ و کوہ کافران از انجا نزدیک است و دیگر تومان
بحور جانب کاشغر است ہوے آن گرم است و سرد و ہمکی مشدان نواح مسکن افغان است و در حواشے قلعۂ بحور مردم
مسکن دارند و آنہا خود را از قوم عرت قرار دہند و گویند کہ در عہد سکندر رومی اسلاف با آنجا اقامت کردہ اند و اتجاعہ
بر تمامے افاغنہ غالب آند و این تومان بست و پنج کروہ طول و دہ کروہ عرض دارد و دیگر تومان سواد تیز بجانب کاشغر است
و از تومان کربور تا حدود بجرد سواد رسم آنست کہ چون زنے بمیرد او را بالاے تختہ انداختہ از چہار طرف برگیرند و اگر
آن زن عمل بد نکردہ اتجاعہ بے سعی و خواہش در حرکت آیند و اگر عمل بد کردہ مردم حرکت نتوانند کرد دیگر بد شوار
بالجملہ کابل درہ بسیار دارد و گرما و سرما در انجا اکثر واقع شود برف و باران بارد و زیادہ از دو سہ ماہ روز نماند و در کوہسار

تمام سال بماند رستان وبهار وباران مانند هندوستان بود واکثر میوه وگیاه وبنفشه ونرگس خودرو بود وشفتالو وناشپاتی
بسیار میشود بادوجره نیز بهم رسد کان آهن آنجا باشد هیکل پور جائے است حاکم نشین واین تومان چهل کروه طول وهیژده
کروه عرض دارد تمام یوسف زے درانجا سکونت دارند مکر تومان بکرام مشهور است نیشاپور برجانب هندوستان است
انگور وشفتالو وخربزه بسیار میشود وگرما وسرما وبارش مانند هند شود وبرنج سکهدرس که قسمے از برنج است بهتر از بنگاله
بود وغله افزون شود وتمام این تومان مسکن افغان مهمند وغیره است نیشاپور شهریست قدیم ودر کتب قدیم پشاور
پرشاور وفرشاور نویسند تولدر اقسم حروف درعهد نظامت کابل که ببهادر الملک سربلند خان بوده در شهر پشاور شده
یک ساله بود که سربلند خان ازان صوبه معزول شده بشاهجهان آباد رسید القصه متصل نیشاور کورکهه نام معمور که معبدگاه
وگیان بود وآن درعهد شاهجهان بادشاه منهدم گشت اما هیچ جا هنود غسل میکنند وآنرا بزبان ایشان تیرتهه میگویند وجوگی و
سنیاسی وبیراگی وغیرهم درون تیرتهها درحواشے تالاب که چشمه سار است عمارات ساخته سکونت میدارند
دیگر تومان نیکستان بجانب ملتان واقع است افغانان بسیار درانجا مقیم اند وزرع بسیار خصوص شالے وکان
آهن نمک آنجا بود زمستان درینصوبه بشدت بود بدون پوشش نتوان بود وبرف بدستور توران بسیار بارد اما
بسیار دلپسند یده آب وهوائے آنجا بین میوه فراوان وانگور اقسام باشد اما صاحبے وچسپے وقندهارے که اقسام انگور
درلطافت پسندیده بود گندم وجو زیاده پیدا شود ورسم مالگذارے آنجا درعهد جهانگیر بادشاه وشاهجهان بادشاه
درعالمگیر بادشاه چنان بوده که اززرع جو بیار سوم حصه وازنبات وهم حصه میدادند وازمیوه نقد داخل میکردند حاصل سرو رحتی معاف نموده واز
حاصل صفر چیزی نمیدانند مگر دانه صفر را سوم حصه می دادند ودرنواح کابل مغول سکونت دارند وساکنان این صوبه یازده رئیس بشماری آمدند ومغول
وافغانے وترکی وتاجکے وعربی وغیرهم رعیت گستری میکنند وعورات این قوم برمردان غالب اند ودروقت عقد بستن وکابین نوشتن امر محال می نویسند
بعضے زنان ازشوهر طلاق گرفته شوهر دیگر میکنند مؤلف خلاصة التواریخ گوید که مشاهده رفته یک زن همچنین تا بست شوهر نموده ودرینصوبه قوم
بزرگ هزاره وافغان است هزاره خودرا ازنژاد چغتائے خان بن چنگیز خان میگویند وازغزنین تا قندهار واز
توبان سیدان تا حدود بلخ درمحال جبال مشکله سکونت دارند وافغانان خودرا ازاولاد بنے اسرائیل شمارند ومؤلف
خلاصه تاریخ فرشته گوید که ایشان ازاولاد قبطے اند وهنگامیکه موسے علیه السلام فرعون را درود نیل غرق کرد
بعضے ازایشان ازمصر باین نواح افتادند وسکونت درکوزه سلیمان گزیدند ورفته رفته گروهی عظیم شدند بالجمله
افغان نام بزرگ ایشان بوده ودرباب اسم افغان وجهے دیگر نیز بنظر رسیده الغرض افغان سه پسر داشت
یکی مربنے ودوم عرعث وسوم سهے وازین هر سه پسران بوجود آمدند وهریکی ازقبیله بنام یکے ازنیاکان خویش روشناس
والوس جدا جدا گشت چون کاسے وجوزیکے ومهمند ویوسف زئی وآفریدے ولوهانے وغلزئے وخلیل مانند ان بسیار
اند انیهمه افغان ازدریاے سند تا کابل یکصد کروه وازحدود قندهار وملتان تا توبان سلیمان که بحدود
کافرستان وکاشغر موندد وزیاده ازسه صد کروه مسافت دارد وبتقویت کهسار وذره هاے دشوارگذار باظلم
صوبه مطیع نباشند وکما ینبغے مالگذارے نمیکنند چون شاه راه باختیار ایشان است بسلع خطیر بطریق انعام ازصوبه دار

بصیغهٔ راهداری از تجار میگیرند و بعضے اوقات بزور و تعدے دست تطاول برمال کاروان و مسافران دراز میکنند در ایام
سلطنت محمد شاه بادشاه صوبه کابل بهادر الملک سربلند خان مفوض شد نواب به نیشاپور رفته استقامت گزید و پسر
بزرگ خود خانزاد خان با فوجے سنگین سمت کابل فرستاد و افغانان گذر بملغے که بطریق انعام از صوبه دار
میگرفتند طلب داشتند عقل خان که مدار المهام صاحب زاده بود بآن رضے نشد چون خانه زاد خان اکثر دریا
عبور کرده بود افغانان قابو نیافتند خانزاد خان در کابل و غزنین رفت و سنجر ساخت هنگام مراجعت افغانان راه دریا گرفتند
و بخنگ در پیوستند و در دزه کلدلک رزمے صعب اتفاق افتاد و فوج خانزاد خان بهزیمت رفته پناه گشت
و بنگاه را افغانان غارت کردند و صاحب زاده با پانصد کس از روساے لشکر اسیر افاغنه شد افغانان او را
بجراست و حرمت نگاه میداشتند چون این خبر بسربلند خان رسید آله یار والد راقم را بآن مهم تعین
نموده والد راقم افغانان بمیت مکررا مثل عبد الصمد خان با والد راقم دستار بدل بود ابو سعید خان
و بزرگ ربتے وغیره رؤساے افاغنه را با خود رفیق ساخته باده پانزده هزار کس سوای فوج سربلند خان بدان
سمت شتافت و بعد از کوششهاے بسیار و رزمهای متواتر تا بدرهٔ کلدلک رسید و آنجا رزمے صعب اتفاق
افتاد افغانان بعد از رزم سهمگین رفتند و پیغام صلح دادند پنجهزار روپیه بطریق انعام بآنجاعه داده خانزاد خان را
مع اسیران بدست آورد و به نیشاپور مراجعت نمود راقم گوید و قتیکه در عهد سلطنت عالمگیر ثانی احمد شاه ابدالی درانی
بشاه جهان آباد آمد و بے منازعتے تسخیر کرد عبد الصمد خانزاد در سرهند گذاشته متوجه قندهار و دیار خویش شد فقیر
خواست که پیش عبد الصمد خان برود در خلال ایخال سکهان و دکنیان وغیرهما مفسده لاهور و عبد الصمد خان
را بقتل رسانیدند که در عزیمت توقف افتاد و بعد از چند سال که دوباره شاه ابدالے بهندوستان آمد فیض طلبان
پور عبد الصمد خان بعمدگے تمام همراه او بودند راقم رفتن آن طرف خواست کرد که درین اثنا شاه ابدالے از
عالمگیر ثانے هم بسمت برگشت و آن آرزو از قوه بفعل نیامد بالجمله از پیشاور سر راه بکابل ببرود یکے راه
کمیاب است مسافت بعید دارد و لشکر بسختی گذرد دوم راه کهره که جلال آباد بشاه راه راه مے پیوندد و این
طریق نیز از تنگی درها و قلت آب و دست برد افاغنه صعوبتے دارد سوم راه دره علی است و خیر است و درین
راه اردکه تا بکه قریب سی کروه کوه و کریوه اصلا نیست و از بله تا کابل چهل کروه هرچند کتل دارد اما چندان
دشوار نیست و کابل از نیشاپور پانزده روزه راه دارد و کابل از هر چهار طرف کریوه بلند دارد یکایک در آمد عساکر
مخالف دشوار است و صوبهٔ کابل چندان حاصل ندارد و آنرا دروازهٔ هند قرار داده اند لهذا والے هند
مبالغ بسیار بخرج سپاه آنجا میفرستاد تا حدود ایران و توران محافظت نمایند و از عهد نادر شاه آن صوبه
از تصرف سلاطین دهلی بیرون رفت اکنون دران دیار تیمور شاه ابن احمد شاه ابدالی و درانی متصرف گشت و کابل تختگاه اوست و تا دریای
اٹک در فرمان اوست از اتفاقات دهم صفر سنه یکهزار و یکصد و نود و پنج هجری مطابق پنجم ماه فروری انگریزی سنه یکهزار و هفت صد و هشتاد
و یک عیسوی مغولان تجار از کابل آمده بودند در موضع بیسرے تعلقهٔ سرکار روز مصاف صوبه اکبر آباد هنگام بودن

همراه کپتان جونا تهان اسکاٹ انگریز که برفاقت کانل کمک متوجه مالوه بود بارا قسم اتفاق ملاقات افتاد از
یوسف بیگ نامے استفسار احوال آن دیار نمود گفت که حالا تیمور شاه والے قندهار بر صوبهٔ کابل فرمان روا ست
وخلایق بعدل وداد او یمنی میگذرانند وسکه اش این بیت است فرد خرج مے آرد طلا ونقره از خورشید وماه ✤ ناکند
برچهره نقش سکهٔ تیمور شاه ✤ طرف دیگر جلوس میمنت مانوس ضرب دار السلطنت سنه سه بالجمله طول صوبه کابل
از اٹک تا هند وکوه صد وپنجاه کروه وعرض از کره باغ باحسان سرا صد کروه شرقی کابل دریاے سند وغربی غور
وشمال اندران وبدخشان دهند وکوه وجنوبے دل وبر هر چهار طرف کوهستان اما همه حاضر دعات است
وهشت سرکار مشتمل برسے وشش وپنجاه وچهار تومان ودوازده کرور وشصت وپنج لک وهشت ونه هزار دام دخل
آن صوبه است وصاحب هفت اقلیم گوید که شرقی کابل لمغانات وپسا ور ولغضے ولایت هند است وغربے او
کوهستان است قوم ولکدزے وهزاره آنجا سکونت دارند وشمالے آن ولایت صدر واندراب است وکوه
هندوکش فاصله واقع شده وجنوبیش فرمل وبلفر وافغانستان ست ولایت کابل طولانے افتاده واطراف
آن تمام کوه است واز کابل دریک روز بجاے توان رسید که هرگز آنجا برف نبارد واز آنجا بدو ساعت بجاے
میتوان رسید که هیچ وقت برف از انجا خالے نباشد وکابل چهار ده تومان دارد وپنج تومان داخل لمغانات
است که سر فرو به کابل واقع شده سیزده فرسنگ ومعظم ترین نواحات سکهار است برنج وگندم وتاریخ وکیله و
لیمون ونیشکر در انجا خوب میشود وگذشت استالف واشتر غنج که در لطافت ثانے دوم ندارند
دمیرزا لغ بیگ بن میرزا سلطان ابو سعید ابن دو موضع را سمرقند وخراسان میخوانند وازین دو موضع گذشته
قریب یکفرسنگ دره ایست موسوم بخواجه سه ماران که از خانه نیک آنشهر است ومحل خواجه سه یاران چشمه ایست که برابر
آن بسیار انهار آمده وبر یمین وبسار آن چشمه درختان بلوط است ودر پیش چشمهٔ ارغوان زار یست زرد
وسرخ که دریک وقت شگفته میشود ابو حنیفه کوفی ازین شهر است کشمیر جنبت نظیر از مشاهیر بلاد جهان است
از لاهور بود وهفت کروه مسافت دارد در ظفر نامه گوید کشمیر ولایتی است قریب لحاق وسط اقلیم چهارم ومعارضع
دانشا تبهار داسپے سواری از ما سیاست جیل پیرامون آن کشیده که اهالے آنجا نسبت آن از تعرض اعدا فراغت
دارند وتمام کشمیر حکم یک باغ دارد ولقول مؤلف هفت اقلیم آبادانے کشمیر منسوب بحضرت سلیمان علیه السلام
است ودر همان کتاب است که برخی گویند که عابدے بود آکاش نام جهت عبادت کردن خود از خدائے تعالے
خلوتے طلبیده بحکم او سجانه فرشتهٔ زمین رمین کشمیر را از زیر آب برآورد وآن نسبت نام عابد کاشمیر موسوم گشت
وآنکه تمام کشمیر حکم یک باغ دارد چه در اولایت جمعی باشند که ایشانرا ریشے گویند وکار انجماعت است که با اهل و
عیال خود در محل ویرانے اقامت گیرند واطراف خود را سخر میسازند وچون نوباده آنرا بکارے برند کوس
رحلت کوفته بار اقامت بر زمین دیگرے کشایند بنابران از بسیارے ریاض وحیاض وانهار وارها واشجار
تمام کشمیر حکم یک باغ دارد ودر اصل شهر دو هزار کارخانه شالبافے است که نهایت مهارت درین شیوه بکار می برند

واکثر مردم آنجا بنغمه و سرود مائل اند اما در خورش و پوشش نهایت بی تکلفی را بعمل آورند و اکثر شے از ایشان در سالے بیک جامهٔ شال قناعت کنند تا آنکه کهنه و پاره شود نمی شوند و چون در انجا همیشه تقاطر و پیوسته ترشح میباشد سکنهٔ آنجا ملبس بلباس شال اند و اکثر خوراک ایشان برنج خالص است و آن نیز تا تا غب اند نمیشود نمیخورند در اقسام حروف گوید که مردم کشمیر از زن و مرد سلیقه بچنین طعام نیک میدانند و بغایت لذیذی پزند هرچه که پزند و بروایت مؤلف خلاصة التواریخ مرد و زن آنجا همه خوبصورت و صبیح باشند غنی کشمیری در بیاب گوید بلیت حسن سیاه آنجا کرمست خال خال است ✣ کشمیر در صباحت روشنگر جمال ست ✣ و هنرمندان هر کسب و فضلا و علما در انجا سکونت دارند و خانها و عمارات با همه از چوب و از هر چهار منزل افزون سازند منزل مابین دو اب و در منزل دوم اسباب و در سوم محل آسایش و در چهارم زنوت خانه میدارند و عجب آنکه بر قراز سقف لاله و ریاحین کارند و بار و کژدم در آنشهر نباشند و کیک و پشه در آنشهر بسیار بود و مگس و پشه همچنین و در زمان پیشین دار الملک کشمیر سری نگر بوده که چهار فرسنگ تا دیر باز آباد انے داشته دریاے بهت و بار و نحمر از میانهٔ آن در گذر د و دیگر نزدیک شهر کولاب است بدرازی چند فرسخ و آب شیرین دارد و یکطرف آن پر گنه پهاک پیوسته مدار کاروبار مردم آنجا اکثر بر کشتی است و ساکنان آن دیار را زبانے خاص است و خط بر برگ توز و برگ بید نویسند و کتابهاے ایشان بزبان سنس کرت و مجموع تمام ولایت پرستش گاه است القصه کشمیر ولایتے است دلکشا آب هوا خوشتر دارد و گلهاے روح افزا خاصه گل سرخ و بنفشه و نرگس خودرو صحرا بعجرا و اکثر میوه ها فراوان دارد و بهار و خزان آنجا بسے شگرف باشد و اکثر زمین آنجا از گل و ریاحین سرسبز بود محمد شهباز خان که از طرف اعظم خان به نیابت صوبهٔ کشمیر مے پرداخت اکثر احوال کشمیر را بارا م نقل میفرمود از انجمله است که مردم آنجا زمین باغ را بر روے آب تخته بندی کرده مے افزایند عجب تر آنکه آن زمین با درختان خود بدزدے می برند چه بشب از باغ آنرا بریده در باغ خود وصل مے نمایند آن چنانکه کمتر کسے آنرا تفرقه کند و درین قضایا داورے پیش حاکم برند میگفت روزے بنود که این قضیه بعد الت نمی آید و مردم کشمیر در قضایا و مناظره بسیار درست می باشند و قضایا میانه ایشان تا ماهها و سالها فیصله نیاید بالجمله گندم آنجا ریزه و سیاه و اندک حاصل مے شود و مشک کمتر خورند و نخود و جو نباشد و گاو سیاه رنگ بسیار دشیر و روغن شایسته دارد و اسپان زور آور و کریوه گذار بسیار و فیل و شتر آنجا نباشد و بقولے خورش مردم آنجا برنج و ماهی است و آنجا موضع ایست سندنام که سند براری نیز نش گویند و در انموضع حوضے است از سنگ بسته شده که اصلا منفذے در خنه ازان معلوم نمیشود و چون آفتاب برج ثور آید هر روز پیش از طلوع صبح اثر تر شحے ظاهر میشود و بتدریج غلیان کرده از زیر آن سیلان نماید و بعد ازان در پنج و شش ساعت در تخفیف کوشد تا وقتے که هیچ آب دران حوض نماند بروایت خلاصة التواریخ نزدیک سند چشمه ایست شیرین که شش ماه خشک باشد و در روز معهود کشاورزان گوسپندان بقربان کنند آب در حوض آید مزروعات پنج مواضع سیراب کند و چون طغیانے کند نیازمندیها نماند آب کم شود

و در موضع مین پور دوازده بیگهه زمین زعفران زار است آخر ماه فروردی که بهندی بیساکهه نامند باتمام ماه اردی بهشت که ماه نوروز بهندی جیٹهه گویند قلبه رانده زمین نرم کنند و بیارز عفران بخاک نشانند و در یک ماه نیز میشود و در آخر ماه الهی بکمال رسد و در خشش تا یکو جب رشته آن سپهد و تا هشت کل آرد و شش ورق سوسنی و اکثر میان گل شش مارسه زرد و سه سرخ باشد و زعفران از مار سرخ بود و چون کل سرخ آخر شود تنه سبز گردد و از کاشت یکبار شش سال کل زعفران دهد و در سال اول تا هشت کل و در سال دوم از ده تا سی کل برآید و در سوم بکمال رسد و تا شش سال بیار در زمین بجها کنند و اکثر همان جایگاه دارند مایه روبکمی آرد بنابران آنرا برآورده بجای دیگر کارند گویند که هر سال چهار صد من بوزن هند زعفران حاصل میشود و در موضع دلون چشمهٔ است و حوضی آنرا هنود مے پرستند چه در آغاز گشتکار زعفران آنجا رفته پمایش کنند و شیر دران ریزند و اگر شیر فرو نشیند فالی نیک دانند زعفران دلخواه شود و اگر شیر بر روی آب ماند فال بد دانند ایضاً و بوسر از محال معتبرهٔ آن کشور ست و آنجا چشمه است در غایت وسعت هر کرا مطلبے و مقصدے باشد پارچهٔ برنج در ظرفی کرده و سر آنرا محکم بسته دران چشمه اندازد اگر مقصد حاصل است آنظرف بعد از چند روز برآید چنانچه قابل خوردن شود و اگر مقصد حاصل نیست برنج متعفن بیرون آمد و کاه باشد که بجای برنج گل و لاے ظاهر گردد و همچنین جائے است موسوم بتله موله و دران حوالے قطع زمین است که هر جاے آنرا حفر کنند و بآب رسند و هر قدر که خواهند ماهے صید کنند کمر اج یکطرف آن بکاشغرے پیوندد و غرب رویه آن بگلگی است آنجا در گذرهای آب پوست درخت بستند و اطراف آن پارهای سنگ گذارند تا آب راه رود و بعد از دو سه روز برداشته در آفتاب گذارند چون پوست ها خشک باشند بر افشانند طلای ریزه تا دو سه تولہ برآید ایضاً دره دیگر کلکب نام دارد و آن نیز بکاشغر پیوندد و در انجا نخاک شوی زرد پست آرند الحاصل صوبه کشمیر ازین قبیل خصوصیات بسیار دارد پرین قدر اختصار رفت سرکار پکلی داخل این صوبه است سی و نیکروه عرض میدارد و مانند دیار توران در انجا برف بارد و سرما بیشتر بود و برسات مثل هندوستان بارد و مردم آنجا از سه دریا فیض میگیرند کشن گنگ و بهشت و سوم سند و زرد آلو و شفتالو و چهار مغز کوچک و کشمش رسمے میشود و گاؤ گاؤمیش میانه و سرو و خروش بسیار شد است و در کشمیر از هندوستان در هشت و شش روز راه میروند لیکن راه پکلی خوش گذار است و گزیده که لشکر ازان گذرد و طول آن ولایت از ممر دریاے کشن گنگ صد و بیست کروه و عرض هشتاد کروه جنوب کشمیر لاهور و هندوستان واقع است و شرقیش ارائضے تبت است و شمالی آن بدخشان و جانب خراسان و غربے آن بجائے ست که محل اقامت افاغنه است و تمام کشمیر چهل و شش محال مشتمل بر دوازده کرور و دو لک و هشتاد و پنجهزار دام دخل این صوبه است و بقولے مؤلف هفت اقلیم سے و دو پرگنه دارد و مال واجبے سه کرور و هنگه است پوشیده نماند که سلطنت کشمیر در زمان سابق آفتاب پرستان بود که ایشانرا شماسین خواندندی بمقوله ایشان آنکه چون آفتاب ظاهر شود جزه صلاح و نیکوئی نشاید کرد و شب که آفتاب غائب شود هر چه کنند گناهے نبود و ازان کروه بود زینهار بهم دیو در پالفد و سے و یک هجرے سلطنت آن مملکت داشت و گفته اند که او هندو بود و ابتداے اسلام در کشمیر در هفتصد و چهل و هفت هجری اتفاق افتاد و اول بادشاه اسلام در کشمیر شهمیر است که چون

شاه میر خان افغان لقب

او دن دیوڈلی کشمیر در ہفتصد و چہل و دو ہجری درگذشت و بعد چندے شہمیر والے ملک گردید و خطبہ بنام خود خواند
و خود را سلطان شمس الدین خواند و مملکت کہ از امرائے مغول خراب شدہ بود سعی در آبادی آن نمود گویند کہ
چون سلطان سکندر ربت شکن از اولاد شہمیر الملقب بشمس الدین بسلطنت رسید در عہد او امیر تیمور گورکان روے
بہند نہاد و سکندر تحف و ہدایا بصاحب قران امیر تیمور گورکان فرستاد او فتحی بتخانۂ عظیم در کشمیر بکند و بسوخت لوحی
از زیر آن ظاہر شد نوشتہ بود کہ بعد یکہزار و یکصد سال مردے سکندر نام پدید آید این را خراب کند معلوم راقم نشد
کہ ہزار و یکصد سال را ابتدایش از کدام عہد در شمار است گویند یکی از امرا بر سلطان زاکہ ہیبت خان نام داشت
شبے بزہر ہلاک کرد سلطان خواست کہ او را بقتل رساند گفت مرا بہت فرست تا آن مملکت بہر تو فتح کنم و یا بقتل رسم سلطان او را بہت فرستاد
او برفت و بہت کوہ چاک بگرفت و یغی آشکارہ کرد سلطان روے باو نہاد و ظفر یافت و او را اسیر ساخت و محبوس کرد و او خود را بزہر ہلاک کرد و در عہد سکندر
میر سید بن میر سید علی ہمدانی بکشمیر آمد سلطان معتقد او شد و سلطان سکندر در شہصد و ہفدہ ہجری درگذشت و بعد از و پورش میر خان المخاطب
بعلی شاہ بر تخت نشست و بعد چندی علی شاہ برادر خود شاہی خان را سلطنت داد و عزیمت حج نمود و بحمور رسید و باغوای راجہ جموازان عزیمت درگذ
و باتفاق او روی بکشمیر نہاد شاہی خان بگرفت علیشاہ دیگر بار بسلطنت رسید شاہی خان ببیالکوٹ رفت و بحسرت برادر سجا کہو کہر نیاہ برد علی شاہ
قصد ایشان کرد و بعد از زرم بہزمیت رفت پس ازان کس ندانست کہ چہ شد شاہجہان بکشمیر رفت و بحکومت رسید و خود را سلطان زین العابدین
خواند سپاہ بمدد حسرت او فرستاد تا بمعاونت ایشان بر نجاب استیلا یافت و لشکر بہبت کشید و بکشود و ہدایا بمیرزا شاہرخ
ابن صاحب قران بخراسان فرستاد و چون میرزا ابو سعید گورکان در ماوراء النہر بسلطنت رسید با او دوستے
آغاز نہاد و سلطان را عادات عجیب بود از انجملہ آنکہ بصحبت علما و فضلا پرداختے و ایشانرا تربیت کردے و
علماء ہنود را نیز رعایت فرمودے و گاؤکشی و جزیہ از بہر رعایت خاطر ایشان منع کرد و فرمان داد تا بت خانہا
کہ در عہد پدرش سلطان سکندر خراب کردہ بودند میساختند و از ایشان عہد گرفت کہ بموجب دین خود عمل کنند
و خلاف آن جائز ندارند کفت کسی را با کسے کاری نیست ہر مذہبی کہ خواہد اختیار کند بر ہمنان کہ بعہد پدرش مسلمان
شدہ بودند مریدش کشتند و او بادشاہے رحیم بود ہیچ جانورانکشتے و گوشت کمتر تناول کردے و در ماہ رمضان
اصلا ازان نخوردے و امر فرمودہ بود کہ ہیچ کس را ہیچ گناہ نکشند و اگر شخصے واجب القتل باشد و یا وزدے
کند بر نجیرش کشند و بکارکل باز دارند و جانوری را کہ گوشت او نخورند بکشند و شکار نکنند و در زمان او بادشاہ کاشغر
لشکر بہبت کشید سلطان با بیست ہزار سوار و صد ہزار پیادہ با او رزم کرد و ظفر یافت و باز گشت و در ہشتصد و چہل و ہشت
ہجرے سلطان درگذشت و بعد از و پورش حاجے خان المخاطب بحیدر شاہ و پس از و پسرش حسن خان
المخاطب بسلطان حسن شاہ و بعد از و پورش محمد شاہ دخترزادۂ سید ناصر الدین بیہقے در سنہ ہشتصد و نود
و سہ ہجرے بحکومت رسید روزے کہ او را بر تخت می نشاندند سلطنت پیشش نہادند بدیگر چیزہا التفات نکرد و کمان
بر گرفت گفتند ازین ظاہر می شود کہ دولتش امتداد یابد و ہمچنان شد او را با خوقیان و کشمیریان محاربات و قضایا بسیار واقع
شد و چند بار از سلطنت ہبقاد و باز بسلطنت رسیدہ چنانچہ مرتبۂ پنجمین در سنہ نہصد و سی و پنج ہجرے بامداد بابر بادشاہ

سلطنت رسید و سپاه بابری را نواخته بهند باز گردانید و در نهصد و سی و هشت هجری مرزا کامران که از لاهور بکشمیر
عزیمت کرد مجرم بیگ و شیخ علی بیگ را در مقدمه لشکر طرف کشمیر روان کرد محمود شاه از کشمیر بگوشه رفت مرزا کامران
مجرم بیگ و شیخ علی بیگ را در کشمیر گذاشت و خود بلاهور مراجعت نمود کشمیریان بهیئت اجماعی متوجه شهر شدند مجرم بیگ
و نوکران را طاقت رزم نماند شهر گذاشتند و باز گشتند محمود شاه ششم بار بسلطنت رسید و حکومت میکرد تا که سکندر خان بن سلطان سعید خان بادشاه
شغقر بفرمان پدر لشکر بکشمیر کشید محمود شاه با او رزم کرد و بهزیمت رفت و بالآخر دختر خود را بسکندر خان داد و صلح کرد و بار بسلطنت رسید و بعد از واقعه
کشمیریان که جماعه چکان و ماکران و دیگران بودند بایکدیگر صلح کردند و در نهصد و چهل و چهار هجری محمود شاه در گذشت مدت ملکش با وجود اختلال
اوج و رنج بنجاه و یکسال بود بعد از محمود شاه پسرش شمس خان و همچنین از احفادش هشت تن یکی بعد دیگری بسلطنت قیام نمودند و بمحافظت و موافقت چکان
و ماکران ملک میراندند تا آنکه یوسف شاه بحکومت رسید و حکیم علی گیلانی بفرمان اکبر بادشاه برسالت بکشمیر آمد یوسف شاه باستقبال کرد و خلعت اکبر بادشاه
پوشید و در نهصد و نود و دو هجری پسر خود یعقوب شاه را بدرگاه فرستاد اکبر بادشاه عزم تسخیر کشمیر کرد یعقوب شاه از راه دیگر بپایتخت و بکشمیر رفت یوسف شاه خواست که بخدمت بادشاه
شتابد تا با جلیل و دیگر امیران او مالغ آمد نادر بادشاه در نهصد و نود و پنج بجرے میرزا شاهرخ و راجه بهگوانداس و چندر بیگ و شاه
قلیخان مجرم را به تسخیر کشمیر فرستاد یوسف شاه بعهد و پیمان نزد راجه بهگوانداس آمد و هر ساله خراج پذیرفت راجه
صلح کرد و یوسف شاه را با خود گرفت و باز گشت بادشاه از آن صلح ابا نمود و قاسم خان میر بحر را بآن دیار فرستاد
یعقوب شاه که در کشمیر جانشین پدر بود و عزم رزم او کرد بعضے از کشمیریان که مخالف او بودند بقاسم خان پیوستند
یعقوب شاه بکوهستان کشمیر گریخت قاسم خان بسرے نگر که تختگاه کشمیر بود رفت و استیلا یافت یعقوب شاه
متوجه سرے نگر شد و با قاسم خان رزم کرد و بهزیمت رفت و دیگر بار با لشکر انبوه روے باو آورد و قاسم خان
در شهر متحصن شد اکبر بادشاه میرزا یوسف خان را با لشکرے عظیم به کمک فرستاد یعقوب شاه بکوهستان رفت
و بعد از دو سال به اما نزد یوسف خان آمد و بخدمت اکبر بادشاه شتافت و پدرش یوسف شاه در سلک امرای
اکبرے انتظام یافتند و دولت ملوک کشمیر سیری شد و کشمیر در تصرف بندگان اکبرے در آمد و آن تا عهد محمد شاه
و پسرش احمد شاه در تصرف سلاطین کورکانیه ماند و بعد ازان به تصرف احمد شاه ابدالے در آمد تبت ولایتیست
متصل بکشمیر و بطرف شرق کشمیر افتاده و آن معروف است به تبت کلان و تبت خرد در تبت غاریست و در آن
ارنج پیکرے ایست امرناتهه نام هنود آنرا معبد بزرگ دانند چون تخت الشعاع آخرے شود آن پیکر بج درون
غار غائب گردد و بار هر روز قدرے افزاید تا پانزده روز مقدار دو گز آلے برسد و چون ماه رو بکمی نهد ان پیکر نیز کاهد
و تا آخر ماه اثرے نماند و همچنین در هر ماه پنهان و ظاهر شود آنرا پیکر مهادیو دانند و دیگر شنکر نام چشمه ایست که
تمام سال خشک باشد و در ماهے که غره اش روز جمعه باشد بر جوشد و صبح تا شام روان بود و مردم بران هجوم
آرند و دیگر بانهال بت خانه ایست منسوب مد کا از هر کس که مردم آنجا رفته از حال خود و دشمن آگاهے طلبد و انچنان
باشد که برنج در آورند ترسازندیکی بنام خود و دیگرے بنام مخالف و دران بتخانه سر بمهر کرده بنهند و در بتخانه
ببندند و روز دیگر نیایش کنان در بکشایند آوندے که بکل زعفران پر شود و شایستگی کار و ظفر مرد شمن را باشد

واگر خس وخاشاک پرشود از دشمن رنج بیند واگر آوند دشمن بگل وزعفران پرشود وشایستگی کار وظفر مرد دشمن را باشد وعجب ترآنکه درخصوصی حق از باطل شناخته نشود ومرغ باد وبر را چیزے از بهایم قتاله خورانیده بنام هردو کس مقرر کرده دران تجانه بفرستند وروز دیگر هرکدام دست برجانور خویش مبالند جانور آنکس که حق باو است اصلا ضرری بدو نرسد واز دیگرے بیفتد ومیرد ودر تبت خرد کولا بیست بزرگ مولیسر نام دارد وبست وهشت کروه دریای تبت بدو آمیزد وختی ناپدید کرد وکپتان جوانهان اسکاٹ میفرمود که شهر لهاسه شهر پرمش گویند تختگاه تبت است وشهرے بزرگ است وبوفور آبادانے معروف واکثر اشیا درانجا بافت میشود واحوال آنشهر بتقریبے در اقلیم سوم درضمن شاهجهان آباد در تذکره دریاے جون مرقوم است بنابران اینجا تکرار نپرداخت دیگر کپتان موصوف بار اقم میگفت که اکثر پرستش ساکنان آنجا موافق هنود است وخطاب راجهاے ولایت تبت لامه است وساکنان آنجارا اعتقاد آن است که لامه نمی میرد چه روح لامه درحد دیگر میرود ومیشود روزے له لامه یعنی راجه رائی میرد طفلان که آنروز بوجودے آیند اعیان ملک رفته هریک طفل رامے بینند وهریکے ازان طفلان که بخدمت طبع وعلامت ها که مقرر است میدهند که روح لامه درین طفل آمده وحلول کرده اورا درتختگے بسلطنت برمیگیرند وپرستش او میکنند وبه آن طفل که لامه شده است اعتقاد تمام میدارند حتی که برار آنرا در طفلے وجوانے جنگ کرده بطریق تبرک میخورند ودران نجات اخروے میدانند تاکه لامه بسن تمیز رسد اعیان مملکت بکارهاے پردازند ولامه حال از صاحب کلان کلکته مراسلات ورسم تحف وهدایا ازانجا جاری بوده ووقت مردن از اعیان خویش گفت که بهشتن صاحب خواهند نوشت که حالا عنقریب روح من در بدن دیگر میرود امیدواریم که چنانچه درین بدن برما شفقت ومهربانے میفرمایند همچنان دربدن دیگر ما را نیز مهربانے میفرموده باشند ولایت تبت خندلامه یعنے چندراجه سے دارد اما لامهٔ تبت کلان از همه بزرگتر است عرجستان ولایتے مشهور است وکوه هاے محکم وحصول استوار وعقبات ناهموار بسیار دارد وسیب دانبه وانار دران دیار نیک میشود مردم آنجا سخت جبان وسخت گو ودرشت خوی باشند غور در قدیم الایام معمور وآبادان بوده هرگز ازانجا واهل وآثار در خلافت علی علیه السلام بشرف اسلام مشرف شده اند واز عجایب غور چشمه ایست که آنرا چشمهٔ بانگ نماز گویند وآب او ایستاده است هرگاه که کسے بانگ نماز گوید آب ازان چشمه روان شود نزدیک بتکبیر نیز میرود وچون بانگ نماز تمام میشود آب بازمی ایستد ودیگر سجده اریاحنت وعجایب آن آنکه ازبرون مسجد هرطرف دست مردم بام میرسد واز درون تنج گرار تفاع ظاهر میشود وحال آنکه مسجد بازمین بیرون مساوی است وستون ها آنرا چندانکه میشمارند چهل عدد یکی کم ویازیاده می آید وباعانت عدد آن مشخص نشده راقم گوید که شماران چندان کار نبود چه بر هریک ستون نشانها پارچه می بستند وتا بپای ستون یک کس ایستاده می کردند وآنمردم رامیشمردند عجب آید ازدانای مردم آنجا فی الجمله دریکی ازمضافات غور چشمه ایست مردم درسالے یکبار درانجا میروند ودرشب هریک علامتی برترسے بسته بجانب آن چشمه می اندازند وروز دیگر رفته میزنهاے خود می بینند اگر مقصود حاصل خواهد بود البته برسر پیکان نیز مرغے ویا ماهی وباحیوانے دیگر خسپیده است اگر مقصود حاصل نخواهد شد برسر پیکان خسپیده نباشد وارتفاع منبع آنند بار که برجبال رفیع واقع است قلعه چنار

ده و در تاریخ مبارک شاهی آمده که بعجز حضرت سلیمان علیه السلام هیچ صاحب سریرے بفتح آن قلعه فایز نگشته
ت آنکه راهے بغایت تنگ و تاریک دارد و غور مابین غزنین و خراسان واقع شده و آب و هوائے نیک میدارد
ر فواکهش نیک میشود و ملوک غور از مشاهیر سلاطین اسلام اند و نسب ایشان به نسب غورے میرسد و از احفاد
ضاک بوده و در خلافت علی علیه السلام حکومت بلاد غور داشت بخدمت آنجناب بیوست و مسلمان شد آنجناب منشورے
خود نوشت و حکومت غور باو داد آن منشور تا عهد بهرام غزنوے در دست فرزندان او بود و از انطایفه قولادسے
سلمان ابومسلم مروزی و یحیی که ششم پست است بعهد هارون رشید و سوری بن محمد بن یحیی بعهد یعقوب بن لیث و محمد بن سوری در عهد سلطان محمود غزنوی
مملکت بوده سلطان او را بدست آورد و بند فرمود و پسرش ابوعلی حسن بهند گریخت و او را پسرے بوده سام نام و پسر سام حسین نام داشت وقتے حسین
کشتی بوده کشتے غرق شد حسین بن سام دست بر تخته زورقے زد کشتی بود با او رفیق شد حسین و همراهی چنان سه روز
روی آب ماند و چون بساحل رسید شیرے راه صحرا پیش گرفت حسین بشهرے که در اندیار بود رفت و بدکانچه بخفت عسس
او را بگرفت و بزندان فرستاد هفت سال در زندان بماند بادشاه آن دیار رنجور شد و به اطلاق زندانیان فرمان
داد حسین رهائی یافت و عزم غزنین کرد و در نزدیکی غزنین بدست قطاع الطریقان افتاد ایشان اسپ و سلاح دادند
و با خود یار کردند همان شب فوجے از سلطان ابراهیم غزنوے بر دزدان ریختند و همه را گرفتند و
زر سلطان بردند سلطان بقتل ایشان فرمان داد حسین روے بآسمان کرد و گفت الهی دانم که غلط بر تو روا نیست
برگذشتم و ازان زمره است سلطان علاؤالدین حسین بن اغرالدین حسین بن قطب الدین حسین المعروف
بجهانسوز که بحکومت غور رسید و بسبب عداوت و کین برادرش سیف الدین سورے که بردست بهرام شاه والی غزنین
در سنه پانصد و چهل و چهار هجرے بقتل رسیده بود سپاه جمع آورد و قصد غزنین کرد و رباعی بگفت ازان است
بیت گر غزنین را ز بیخ و بن نکنم ✣ پس من حسین بن حسین بن حسن نیم ✣ بهرام شاه متوجه او شد علاؤالدین قتال فاحش
کرد و ظفر یافت گویند در روز رزم علاؤالدین قبائے اطلس سرخ برجوشن پوشیده بود از سبب آن سوال
کردند گفت این ازان کردم که اگر زخمے بمن رسد و چون برآید سپاه ببلان اطلاع نیابند تا دل شکسته نشوند بار دیگر
علاؤالدین بابهرام شاه رزم کرد و ظفر یافت بهرام شاه بهند گریخت و در لاهور نشیمن ساخت و بشرب خمر اشتغال
نمود علاؤالدین غزنین را بسوخت و هفت روز شهر غزنین مے سوخت و هوا از دود چنان تیره بود که روز از شب
تمیز نمیشد و شب از شعله هاے آتش بروزے بابست چون غزنین تمام بسوخت علاؤالدین بفرمود تا قبور سلاطین
غزنویه بجز قبر سلطان محمود بکندند و هر استخوانے که یافتند بسوختند پس علاؤالدین بجهانسوز اشتهار یافت و به انتقام
سید مجدالدین نائب سوری که بفرمان بهرام شاه بقتل رسیده بود امر کرد تا سادات غزنین را توبره هاے
خاک گردن نهاده بفروز کوه غور بردند و ایشان را گردن زده خاکها را بخون آنها گل کردند و در برخے از قلعهٔ

آن بکار بردند و عاقبت الامر سلطان علاؤالدین باتفاق امیر علی چنبرے والی هرات با لشکر سلجوقی عصیان ورزید
با او رزم کرد و اسیر گشت و پیغام داد که سلطان با من همان کند که من با او اندیشیده بودم سلطان گفت آن چه
بود گفت بندے از نقره ساخته بودم که اگر سلطان گرفتار شود بر پایش می نهادم سلطان بفرمود تا آنرا بدست آورد
و بر پایش نهادند علاؤالدین محبوس بود تا آنکه یکی از مقربان سلطان او را بدید پوستینے کهنه در بر و کلاهی چرگین بر سر
حال بسلطان باز گفت او را بخواند و بآن حالت بدید گفت چرا غم سر خود نخورے و کلاهے چنین بران نهی گفت آنرا
که سر من بود هزار کس غم او میخوردند اکنون سلطان راست چنانچه داند آن را بدارد سلطان را خوش آمد باطلاق
آن فرمان داد و ندیم محفل خود گردانید و قتے سلطان تکیه کرده بود و پا بر کنار علاؤالدین نهاده علاؤالدین خالی بر کف
پاے سلطان بدید بوسید و این رباعی بخواند رباعے ای خاک سم آبرش تو افسر من ✣ وی حلقه بند گیت
زیور من ✣ تا پاے کف حال ترا بوسه زدم ✣ اقبال همے بوسه زند بر سر من ✣ سلطان او را دبر گرفت و طبل
و علم داد و بحکومت غور فرستاد علاؤالدین دیگر بار بسلطنت غور رسید و در پانصد و پنجاه و شش هجری در گذشت
و بعد از و پسرش ملک سیف الدین محمد بن علاؤالدین جهانسوز و پس از و عم زاده اش غیاث الدین محمد
بن سام بسلطنت رسید و او را پیش از سلطنت معزالدین خواندند از بامیان با و پیوست غیاث الدین محمد بر
کرم میرزو پا دعیش و در پانصد و هشت هجرے لشکر بدر شاد باخ کشید و علی شاه بن ملکس خان را محاصره کرد و
دران ایام روزے برابر برجے آمد و گفت ازین برج تا فلان برج بسنگ منجنیق رخنه توان کرد از اتراق اشکر
آنقدر دیوار که گفته بود فی الحال بیفتاد و فرجه عظیم پدید آمد و شهر مسخر شد بموجب فرمان لشکریان شهر را غارت
کردند تا نیمروز بآن اشتغال داشتند پس امر کرد که کس متعرض کس نشود گویند ضبط بر سپاه چندان بود که در قبض
هر کس هر چه در دست داشت بیانداخت و سال دیگر برون نگرفت و بر تمام خراسان استیلا یافت و بعد از و برادرش
سلطان ابو المظفر شهاب الدین محمد بن سام بسلطنت رسید خراسان و بسیاری از هند رسید و معزالدین
لقب یافت او بعهد برادر حاکم غزنین بود و در پانصد و هفتاد و یک هجرے ملتان بگرفت و در پانصد و هفتاد
و چهار هجرے از راه ریگستان از ملتان بگجرات شتافت و از راجه آنجا منهزم باز گشت و بغزنین شد و پیشاور
بگرفت و در پانصد و هشتاد و سه هجرے بر لاهور استیلا یافت و بروایت صبح صادق در پانصد و هشتاد و نه هجرے
دهلی بگشود و در پانصد و نود هجرے با راجه پتهورا که بزرگترین راجه ها ے هند بود باتفاق راجه جی چند والی قنوج
با هزار هزار مرد و هفتصد فیل روے باو آورد و سوگند باد کرد که تا فارس هیچ جا نه ایستد سلطان بالا و زمی صعب
کرد و ظفر یافت و سه صد و اند فیل غنیمت برد و غلام خود قطب الدین ایبک را در دهلی نائب گذاشت و بغزنین باز گشت
و بروایت مؤلف خلاصة التواریخ در پانصد و هشتاد و هشت هجرے پتهورا بکشت و قلعه ها ے سنسے و اجمیر که دار الملک
پتهورا بود بتصرف سلطان در آمد و چندے دران سرزمین استقامت نمود پس در قصبه کهرام هفتاد کروهے از
دهلی قطب الدین ایبک را نائب گذاشت و بعد یک سال ایبک دهلی را مسخر ساخت و شهاب الدین مرتبه نهم در سنه

پانصد و نود و شش هجری از غزنین بهند آمد و قنوج مفتوح ساخت و سه صد زنجیر فیل و غنایم بسیار گرفته بغزنین شتافت
و نزد برادرش غیاث الدین محمد بخراسان رفت و در فتح مملکت مساعی جمیله نمود چون غیاث الدین در گذشت او میان سر حس
و طوس بود بباد عیش رفت و ماتم داشت و تخت فیروز کوه بعم زاده اش ضیاء الدین که داماد غیاث الدین بود داد
همچنین هر ملکی را با قربای خویش داد و بغزنین رفت و با سپاه انبوه قصد خوارزم کرد و منهزم باز گشت و عزم
یورش ترکستان نمود و دران آوان شنید که ساکنان کوه جودی عصیان ورزید و بسیاری از ایشان را
بکشت و در راه بمنزل ومیک در شش صد و دو هجری بدست فدائی بقتل رسید چنانچه تقریر یابد شمه از احوالش
در اقلیم سوم در ضمن شاهجهان آباد در فصل آخر اول سلطان هامر قوم است گویند سلطان شهاب الدین
را پسری نمود و در جمع غلامان شهرهی عظیم داشت و دوازده هزار ایشان فراهم آورده بود و میگفت که
دیگر بادشاهان را فرزندان معدود اند مرا چندین هزار فرزند است که بعد از من هریک ضبط ملکی توانند کرد
چنان شد که گفته بود چه از غلامان او تاج الدین یلدوز در غزنین و ناصر الدین قباچه در ملتان و بهاء الدین
طغرل در بکر و قطب الدین ایبک در دهلی سلطنت سالها کردند و بعد از شهاب الدین برادر زاده اش
سلطان غیاث الدین بن غیاث الدین محمد پس از و پسرش بهاء الدین سام و بعد از و البسر غوری بن
علاء الدین جهانسوز بفرمان خوارزم شاه بحکومت غور رسید و ازان گروه است علاء الدین محمد ابن عم البسر بحکومت فیروز کوه رسید و بعد از چندی
حکومت غور به امرای خوارزم شاهیان رسید و از بقایای غوریان ملوک کرت اند که در بعضے از خراسان حکومت کردند و همچنین ملوک بامیان از
بطانهٔ سلاطین غورانند که چند نفر از ایشان سلطنت کردند باد غیش ولایتی است وسیع مشتمل بر آبهای فراوان و مزارع بے پایان
از جمله بیشه ایست و در دار محتوے بر اقسام اشجار میوه دار و خصوص پسته که از انجا بجمیع ایران و توران و هند
مے برند و در زمان سلطان حسین مرزا بغایت معموره بوده و قلعه بر توبه نواحے آنولایت بر قلهٔ کوهیست از سنگ خارا
در غایت محکمے و زیاده از یک راه تاریک ندارد و دیگر بخت ملک است که از مراتع لطیف آن ناحیه است و
همچنین بیلاقی هزار سنسی است که در فصل بهار آن لاله زارے میشود که گلشن گردون در مقابلهٔ آن تیره و دیدهٔ
کواکب در نظارهٔ آن خیره مے ماند در چهار مقاله گوید که بادغیس قریب هزار دشت دارد و مملو از اشجار و
انهار که هر دشتے لشکر را از هیمه و علف و محل گستر اینده خیمه و خرگاه و فاکنده صاحب ماه نخشب کنذکرش در السنه
افواه مذکور است از مواضعے است کاریزه نام از اعمال بادغیس و نامش حکیم بن هاشم بوده و چندگاه وزارت
ابو مسلم مزورے داشته و در زمان مهتدے بالله در خراسان و ماوراء النهر خروج کرده خلق بسیار باو
جمع آمدند و چند قلعه ازکس و دیگر از نسف که نخشب نیز شش خوانند بگرفت و در نخشب چاهی ساخت که هر هشت ماه
نوری ازان برآمده بر روے هوا ایستاده اما آنکه در نخشب هر هشت ماه چیزے ساخت مؤلف صبح صادق نام
او را عطا بن مقنع خراسانے نوشته ذکرش در اقلیم پنجم در تحت نسف مرقوم است گویند که او صورت کریهے
داشت لهذا از طلا چیزے ساخته بر روے خود میکشید انسفرار در زمان سابق قلعه در آن ناحیه بوده موسوم بحصار

نظفر کوه وکرسے آن قلعه سنگیست مدور که قلعه بالاے آنست و بالاے قلعه وسبان آن وبیرون آن زمین نرمی است که هرجاے آنرا یک گز حفر کنند آب میرسد وبدین سبب گفت و توران قلعه ممتنع است صاحب تاریخ مبارکشاهی آورده که امیر خواجگے که از اصیل زادگان آنولایت است چندگاه درویرانه هاے آنحصار ساکن گشته کلانغزا تربیت بجاے رسانیده بود که کلنگ راشکار میکرده وگویند که آهو را نیز میگرفته در صبح صادق مے نویسد که درزمان چنگیز خان شخصے زنبورے را آموخت که کلنگ راشکار میکرد چه آن زنبور پرواز میکرد و پیش خود در چشمان کلنگ میزد کلنگ نابینا شده بزمین افتاد چنگیز خان اورا طلبیده وامتحان نمود وآن چنان بود که گذشت بعد از کور شدن وافتادن کلنگ بزمین زنبور بیامد و بر دست صیاد نشست حضار برصیاد آفرین کردند چنگیز خان بفرمود تا زنبور را بکشتند و دست صیاد ببریدند گفت جزاے خروے که بزرگے متولی شود و سزاے کسے که دست وے قوی کند این است قوشنج از ابنیهٔ پشنگ بن افراسیاب است ورباطے ومسجدے دران قصبه است که آنرا ابنیهٔ ابراهیم علیه السلام میدانند وهر سال مردم بسیار از هرات ومضافات بزیارت آن مسجد ورباط میروند وکوهے برجوار رباط واقع است که دران کوه نشان قدم هاے آدم پیدا است وسنگریزه هاے آن کوه اکثر بهیئت طنبور است هرات در مفاخرت بلده ودیگر صفات ثانے ندارد ومؤلف هفت اقلیم از تاریخ قدیم هرات مینویسد که محمد صلی الله علیه وسلم فرموده که بهترین خراسان هرات است وبدترین بجستان درمیدا ونیاد اسم بانے آن بلده اختلاف بسیار است لهذا راقم حروف اکتفا باین رباعے مینماید رباعی هراسپ نهاد است هری رانیاد گشتاسپ وکروران بنائے نهاد ✣ بهمن پس ازان عمارتے عالی کرد ✣ اسکندر وریش همه داد بباد ✣ شهر بندش مشتمل است بر پنج دروازه ودو فصیل وفاصله میان هر دو ده گز است وصد وچهل ونه برج دارد دورش را پیموده اند هفت هزار وسه صد قدم آمده وخندق کرده شهر بند بیست گز عرض دارد ودر درون شهر چهار بازار است که از هر دروازه تا بچهار سو یک بازار است که بنام آن دروازه منسوب است الا دروازهٔ قبچاق که تا بچهار سو بازار ندارد ومسجد جامع دروازهٔ حفرش وقبچاق واقع شده وقطر شهر از درب ملک تا فیروزآباد واز درب جوش تا عراق هزار ونهصد قدم است الحاصل که آن شهر را بوضع عجیب وطرح غریب ساخته اند وطرح قلعه اختیار الدین بجانب شمال آن بلده است واز عمارات نفیسهٔ آنشهر مدرسه وخانقاهے است که سلطان حسین میرزا آنرا عمارت فرموده ودیگر خیابان گاه درگاه است که مشهور جهانست صاحب تاریخ صبح صادق در احوال محمد خان المعروف بشنیک خان نبیرهٔ ابوالخیر خان از احفاد جوجے خان بن چنگیز خان که بخوارزم سلطنت کردند مینویسد که درشش صد وشانزده هجرے ضعیفه پسرے زاد که چهار چشم ودو بینی ودو دهان داشت ودر دهان او دو دندان رسته و برپشتش گوشت زائدے بود صاحب حبیب السیر گوید که در مجلس شیخ الاسلام سیف الدین تفتازانے یوزم آن بدید وعبرت گشت وگفت این علامات انتقال ملک است بدیگرے وقضا بای قتل عام هرات که از دست چنگیز خان شده بود در اقلیم ششم در احوال چنگیز خان بیاید گویند که دران قتلعام شانزده نفر در الشهر زنده ماند

بودند و بعد چندے بیست و چهار نفر از نواح هرات بالیشان پیوستند و پانزده سال خزاین چهل من کسے در هرات
نبوده و چند گاه از کنار جیحون تا از آباد اگر کسے زنده بود بگوشت فاق مرده معیشت میکرد و بالجمله شهر هرات دار الملک سلطان حسین میرزا بود با خرابی
توابع و مزارع خوش و دلکش و آب و هوای خوش میدارد و اقسام غلات و انواع میوه دران خطه نیک بحصول مے پیوندد و از مضافات
آن یکی ماتیاد است که هر سال دو هزار من انگور دو شاب میشود دیگر کاریز است و جزیره اش بانام است خواف همیشه منشار سلاطین باد و دین
و فحول مشائخ و علما با آفرین و وزراے کفایت آئین بوده و در تاریخ هرات می نویسد که شیخ ملاحده حسن صباح پیش از
ظهور عقیدهٔ نکوهیده بروزن که موضعست از خواف رسید خواست که از فراست مردم آنجا چیزے معلوم کند چون
در روزن اشجار کم است از کنیزکے پرسید که این اشجار کم کنیزک در جواب گفت رجان اشجار با نوع دیگر
رسید و از کودکی پرسید که چهار انچه دارم میخواهم که چیزے بخورم که چاشت من حاصل شود دلقبه را بفروشم
و چهار انچه خود حاصل کنم کودک گفت سکنه بجرد حشوها را بخورد و باقے را بفروش حسن صباح برد انش مردم
آن دیار استدلال کرد و از انجا برگشت بالجمله در خواف ده هاے معتبر است مانند برآباد و مهنه این و
فرخره و در روزن مسجدے است و در پیش طاق آن سنگ کنده اند گویند وقتے هنگام ربیع بوفت کوفتن خرمن
صاعقه پیدا شده و برف باریدن آغاز نهاد و هفتاد و هفت گاو که خرمن مے کوفتند از شدت سرما و برف مردند
و روز دیگر حرارت به مرتبه غلبه کرد که همه مردکان متعفن اند و دیگر بیجان است و افراد طوائف ساکنان آن سرزمین
در هر جاکه افتاده اند بعلو همت و سمو مرتبت ممتاز بوده اند از انجمله سلاطین آن مظفر اند که در عراق عجم
سلطنت کردند جدش غیاث الدین حاجے از سجاوندخواف بوده و جد عظیم و قولے صحیح داشت و شمشیر او
بوزن بزوسه و نیم من بود از آسیب سپاه تاتار وطن بگذاشت و با سه پسر خود ابوبکر و محمد و منصور بروشتافت
و پسرانش ملازم اتابک بن علاء الدین طغشاه شدند و از دو پسر که ابوبکر و محمد بودند عقب نماند و منصور را سه پسر
بودند امیر محمد و امیر علی و امیر مظفر و امیر مظفر را چهار پسر بود شاه شرف الدین مظفر و جلال الدین شاه
شجاع و سلطان ابویزید و سلطان قطب الدین محمود شاه شرف الدین مظفر در عمر بیست و هشت سالگے
برای راحت و سرور شتافت و چهار پسر گذاشت و شاه نصیر الدین یحیے و شاه منصور شاه حسین و شاه علی
شاه علی را فرزند نبود و محمد یک پسر داشت موسوم ببدر الدین ابوبکر و او پدر شاه سلیمان است و شاه سلیمان
مظفر بشجاعت مشهور بود و شبے در مرد بخواب دید که آفتاب از جامه اتابک بیرون آمد و برفت معبرے تعبیر کرد که
دولت اتابکان بتو رسد و چنان شد چه مظفر با ردوے ارغون خان شتافت و خدمت لیساولے یافت و در
عهد غازان خان معتبر شد و در شش صد و نود و چهار هجرے بفرمان غازان خان امیر هزاره صاحب طبل و علم
گشت و بعهد الجائیو سلطان حکومت هند یافت و در هفتصد و نه هجرے با مارت نیز در رسید و تادیب حکام
جانگاه مامور شد و بر ایشان ظفر یافت و همانجا مریض شده در گذشت و از و یکدختر و یک پسر ماند و دختر مادر
سلطان شاه است که در حبالهٔ برادر زاده اش بوده و بعد از وفات مظفر پسرش امیر مظفر مبارز الدین محمد

بن منظفر در سیزده سالگی باتفاق عمزادهٔ خود بدر الدین محمد ابو بکر بخدمت الجانیو سلطان رفت و حلاوت مند و
یافت و در هفتصد و نوزده هجری بفرمان سلطان ابو سعید بهادر خان بحکومت نیز در سید و در هفتصد و سے
و سه هجری شاه شجاع از و متولد شده و مادر شاه شجاع مخدومه شاه بیگم بنت شاه جهان بن سیور غیتش بوده و در
هفتصد و سی و چهار امیر مبارز الدین به اردوے سلطان ابو سعید خان رفت و طبل و علم یافت و محسود اقران گشت یکی بعرض
سلطان رسانید که او عراده برکاه از نیزه بر میکرد و از پس سرے افکند سلطان امر کرد تا عراده برکاه کردند حاسدان
در عراده سندانی نهادند امیر محمد بنیزه عراده در ربود لیکن نیزه اش بشکست پس پیاده شد و بعرض رسانید که دین
عراده بجز گاه چیزے دیگر است سلطان بفرمود با از عراده کاه بیرون آوردند سندان ظاهر شد سلطان تعجب نمود و دم
فرمود که او را امیر زاده محمد گویند پس نزدش بار گردانیده آورده اند که امیر از کرمان عزم تسخیر قلعه یزم که آنرا هفتوان
گویند کرد کوتوال آنجا اورے شجاع الدین بعد از مقابلهٔ عظیم پناه بقلعه برد و امیر شهر مذبور بگرفت کوتوال در قلعه
از قلت زاد بتنگ آمده پیغام داد که اگر دو منزل بار گردند قلعه تسلیم نمایم امیر باز پس نشست کوتوال از قلعه بیرون
آمد و آنچه حاجت داشت بدست آورد و باز بقلعه رفت امیر محمد بکرمان باز گشت و دیگر بار روی بدانجانب نهاد و در تضییق حصار کوشید کوتوال
با تیغ و کفن نزد او آمد امیر محمد قلعه بمعتمدان سپرده بکرمان باز گشت و اخی شجاع الدین را بکشت و همدران آوان خبر یافت که ایزد تعالی پسرش
شرف الدین مظفر را فرزندی کرامت کرده بهر نام او بقران تفاءل کرد این آیه بر آمد اینک بغلام اسمه یحیی پس او را نصرت الدین بخطاب
خواندند امیر در تسخیر عراق عجم ساعی جمیله بظهور رسانیده از انجمله هست که ابو الاسحاق انجو را در شیراز محاصره کرد و بکشود گویند که امیر در
اوایل دولت روزے بخفر خندق معبد مشغول بوده محمود حاجے شاه از صلحاء روزگار بر امیر بگذشت و گفت
بجهت دفع دشمنان میسازے امیر محمد دست پسر خویش شاه شجاع که از مخدومهٔ شاه بنت شاه جهان ترک حکام و احیاناً
که حکومت کرمان میکردند بگرفت و پیش کشید و گفت نبیرانے که چون او باز بر سر ابن ترک بگیرد و چون شاه
شجاع بنیت ترک بود از آنش او را نسبت بترک نمود پس چنان شد که گفته بود چه در سنه هفتصد و شصت هجری
شاه شجاع و برادر دیگر شاه محمود با هم در ساختند و پدر خود امیر محمد را در اصفهان بگرفتند و میل کشیدند خواجه حافظ
شیرازے دران باب گوید بنظم دل منه بر دنیے و اسباب + زانکه از وے کس وفادارے ندید + هر که بر بالاے
چرخے بر فروخت + چون تمام افروخت بادش در دمید + شاه نمازے خسرو گیتی ستان + آنکه از شمشیر آن
خون بیچکید + عاقبت بر ریزه خیر از و عراق + چون سنجر کرد و قفش در رسید + آنکه روشن بر جهان بینش بدو + میل در چشم جهان بینش کشید
بالجمله امیر مبارز الدین محمد از ملاهی و مناهی محترز بوده و در تقویت دین و تعظیم سادات و علما میکوشید و در جستی و چالاکی نظیر نداشته و قتے
باشوکت از بازار شیراز میگذشت بجای نیک رسید که چند پشتاره هیزم از سر راه افتاده بود جمعی که پیش پیش میرفتند بایستادند امیر محمد در غضب شد و از
اسپ فرود آمد و دامن بر کمر زد و پشتاره های هیزم از سر راه برگرفت و بر دکانها نهاد و بهمراهیان گفت باین مردی نان سپاهگری میخورند و او
باین صفات بقساوت قلب و شرارت نفس و خونریزے و بدزبانی اتصاف داشت لیکن بود وے که در وقت تلاوت
قرآن گناهگارے را که پیش او می آوردند او ترک تلاوت کرده برخاستے و داد او را دادے یعنی بکشتے و باز آمده بتلاوت

قول شدے بالجملہ او در محبس پسرش شاہ شجاع مریض شدہ درگذشت الحاصل بعد از محبس امیر مبارز پسرش
دل الدین شاہ شجاع بادشاہ شد و او خلاصہ آل مظفر است بفضل و دانش اتصاف داشتہ و حافظہ اش چنان
دکہ قرآن در نہ سالگی حفظ کرد و از محاسن او آن است کہ روزے پیرزنے باو رسید و گفت شوہرم مرد و دو دختر
رماندہ شاہ شجاع از اسپ فرود آمد و بایستاد و ملازمانرا گفت ہرکہ مراد وست دارد باید کہ متاعی نیاورد و در یک
طہ صد ہزار دینار حاصل شد شاہ شجاع گفت کیست کہ آرزوی دامادے داشتہ باشد و جوان پیش آمد مرسوم
شان مضاعف ساختہ و دختر آنرا بخواند و از مال خود بہر یک پنجاہ ہزار دینار داد و آن صد ہزار دینار بپیرزن
گذاشت و امر فرمود تا طوے عظیم کردند و خود در ان طوے حاضر آمد و دختر انرا بجوانان داد روزے باشوکتے تمام
رشہر شیراز میرفت زنی راشنید کہ با دختر خود میگفت ای فاطمہ خاتون اگر آرزوے دیدن بادشاہ داری زود
ام در آے شاہ شجاع عنان بازکشیدند تا از سبب آن سوال کردند گفت مروت نباشد کہ فاطمہ خاتون میل دیدن
داشتہ باشد و زود بگذریم نوبتے شاہ یحیے برادر زادہ اش شرف الدین مظفر کہ در نزد با او مخالفت سے ورزند
س بشیراز فرستاد تا معلوم کند کہ آن سال شاہ شجاع لشکر بزو خواہد کشید یا نہ فرستادہ بشیراز رسید و یکی راکہ برداو
رض داشت تقاضا نمود شیرازے گفت تو بجاسوسے آنجا آمدہ رفتہ کہ پادشاہ را خبر کنم جاسوس سبقت کرد و نزد شاہ شجاع
رفت و گفت شاہ یحیے مرا بجاسوسی فرستاد چون بر قول دیگران اعتماد نیست میخواہم کہ از لفظ بادشاہ بشنوم کہ ا شال
شکر یزد خواہد بود تا بہ شاہ شجاع بخندد برو گفت عزم آن داشتم لیکن بہر خاطر تو ازان درگذشتم جاسوس گفت
زد فلان زرے دارم خواہم کہ مخلصے دہی تا زر بمن رساند شاہ شجاع چنان کرد جاسوس قدمے چند برفت و باز گشت
وگفت مبادا کہ از قول خود برگردے و لشکر بزو کشیدے و مرا شرمندہ سازی شاہ شجاع بخندید و او را خلعت داد
قل است کہ کار یحیے بیشتر بر مکر و فریب بود و او مردے لشست و دختر شجاع را در حبالہ نکاح داشت وقتی لشکریان شاہ
شجاع بزو رسیدند بحاصرہ پرداختند شاہ یحیے بایشان پیغام داد کہ کس را بشیراز فرستادہ ام تا جواب باز آمد در جنگ
توقف کنند ایشان باور کردند و از حزم و احتیاط غافل گردند ناگاہ شاہ یحیے بیرون آمد و بعد از محاربت ظفر یافت و
شیرازیان منہزم باز گشتند بالجملہ شاہ شجاع در ہفتصد و ہشتاد و یک ہجرے بدفع عادل آقا والے سلطانیہ کہ از امراء
سلطان حسین ایلکانے بود و لبارق عادل در حدود سلطانیہ با او رزمے صعب کرد و ظفر یافت و شیرازیان تصرف
گشتند شاہ شجاع از اسپ در افتاد مخالفان قصد او کردند باز ملک ماورجے است خود را باو داد باز ازان تہلکہ بیرون آمد
و خواست کہ رو بفرار نہد اجے کوچک کہ از شجاعان زمان بود دست در عنان آوزد و گفت بگذارم کہ بیرون روے
ناگاہ فوجے از لشکریان شاہ حسین امیر الامرا بنظر آمدند کہ با توغ و نقارہ بہزیمت میرفتند اجے کوچک ایشان را نزد
شاہ شجاع آورد و امر کرد تا کوس بشارت زدند کہ نجنگان آواز شنیدہ باز گشتند و بہیئت اجماعے بر سپاہ سارق عادل
کہ بغارت تاراج مشغول بودند حملہ بردند و ظفر یافتند راقم گوید فائدہ این حکایت آنست کار سے کہ از دست رود در ان
استقلال از دست ندہد شاید بمراد رسد و قول دانایان است الشجاعت صبر ساعتہ و چون شاہ شجاع بشرب مدام مریض شد

پسر خود زین العابدین را ولیعهد ساخت و سفارش او بسیار بر خویشان امیر صاحب قران تیمور گورکان نوشت و برادرش
سلطان عماد الدین احمد را بکرمان فرستاد و در گذشت حیف از شاه شجاع تاریخ است و بعد از و شاه منصور در شیراز سلطان
عماد الدین احمد در کرمان بسلطنت رسیدند و اصفهانیان شاه یحیی را از یزد بخواندند و شهر باو سپردند سلطان
زین العابدین بن شاه شجاع در شیراز بجای پدر نشست و در هفتصد و هشتاد و هشت هجری امیر صاحب قران تیمور گورکان
بعراق عجم آمد آل مظفر بجز شاه منصور و زین العابدین همه بخدمت او رفتند صاحب قران عزیمت ماوراء النهر نمود
و کرمانرا بسلطان احمد و شیراز را بشاه یحیی و ترخانرا بابو الاسحاق بن قطب الدین اویس بن شاه شجاع داد و
زین العابدین متوهم از صاحبقران بشتر رفت شاه منصور او را استقبال نمود و بالآخر بگرفت و محبوس کرد و
از بند نجات داده مصدر امورش شد و باز اسیر گشته مکحول شد و شاه منصور روی بشیراز آورد و شاه یحیی که از قبل صاحب قران بحکومت شیراز رسیده بجنگ نیز دگر بخیت شاه منصور بن شرف الدین محمود بن امیرزاده
مبارز الدین امیر محمد مظفر بن منصور بن غیاث الدین حاجی سحاوندی الحوالی در شیراز بسلطنت رسید و با
اقربای خویش بپیغام داد که شما در دفع امیر تیمور گورکان مرا امداد و شکر مدد کنند تا بکنار جیحون بردم و بگذارم
که از آب عبور نماید کسی جواب بی بافت و بسی بگذشت که صاحبقران متوجه عراق شد سلطان عماد الدین احمد بخدمت
پیوست شاه منصور در شیراز بعیش و عشرت پرداخت و صاحب قران بقلعه سپید رفت و بکشود و نائب شاه منصور
را با سائر اهالی قلعه بکشت و زین العابدین للحول را دلجوئی نمود و روی بشیراز نهاد شاه منصور سپاه خود را بغایت کم دیده خواست که بفرار
رود در راه زنی را شنید که میگفت آنانکه ترکش هفتده من و حماق دو من داشتند اکنون چرا میگریزند شاه منصور با سپاه خود از غایت جمعیت بشیراز
باز گشت و با سه هزار سوار بنه فرسخ از شهر بیرون رفت و در برابر عساکر صاحب قران که زیاده از سی هزار بودند صفها بیاراست و هزار سوار بمیمنه و هزار
سوار بمیسره فرستاد و با هزار سوار در قلب جای گرفت صاحب قران در جسارت او تعجب نمود و سپاه را بحرب
اشاره فرمود میمنه و میسره شاه منصور بهزیمت رفتند شاه منصور با هزار سوار بر قلب تاخته قشون خاص را برهم زد
و با تیغی کشیده نزدیک صاحب قران رسید و تیغ حوالت او کرد عادل احسانی پیری پیش روی امیر صاحب قران
کشید شاه منصور گمان برد که صاحبقران در سون میرزا شاهرخ است پس روی بآنجانب آورد و جنگ میکرد
تا آنکه تمامی همراهانش بقتل رسیدند و ابزی بر شانه و شمشیری بر روخورده متوجه شهر شد جمعی از ملازمان شاهرخی
باو رسیده بقتلش آوردند ملک هشت تاریخ قتل اوست بعد ازان تمام آل مظفر باردو آمدند صاحبقران سایر
آل مظفر را محبوس کرد و فارس با امیرزاده عمر شیخ و دیگر بلاد بملازمان خود بتفویض نمود سلطان شبلی و
سلطان زین العابدین پسران شاه شجاع را که مکحول بودند بسمرقند فرستاد و با صفهان شتافت و در موضع
شمس سلطان عماد الدین احمد و شاه یحیی و صغیر و کبیر آل مظفر را در هفتم رجب سنه هفتصد و نود و پنج هجری
بقتل رسانید جام مقام بانام است و خرپزه بابا سنخی آنجا نوعی خوب می شود که هر قدر که صفت بیشتر کنند در کی
از کوههای او چشمه ایست که در تابستان یخ بندد و در زمستان آبش در غایت گرمی است تربت حصاری در غایت

ت وحکمے دارد ومضافات آن درغایت نکوئے است مثل راوه وچندر که همواره مردم نیک ازان دومکان
استه اند مشهد مقدس ازبزرگترین بقاع عالم وکعبهٔ حاجات بنی آدم است چه مزار با انوار امام علی موسے
در انجاست وآنولایت درزمان پیشین لطبوس شهرت داشته باعث آبادانے آن طوس بن نوذر بود
نیز درشاهنامه فردوسے طوسے منظوم است ودر احادیث آمده هرکسے که بزیارت آنجا ازسر صدق رود
بهفت حج یابد ودرجوار شهر مزار علی موسے است که هرکسی که دران مرقد سوگند بدروغ خورد البته هلاک گردد ومشهد مقدس منقسم بدوازده محلوک
ن یکی ازان محلوک جاوع است وارغوان دره است که جائی بدان لطافت درخراسان نیست وبند طرق وبند گلستان هم ازجاهای معروف است
ن ولایتی است معمور از اقسام میوه مثل خربزه وانگور وانار وزردآلو وشفتالو وتوت درانجا نیک بعمل مے آید ودرفصل بهاران هرروز
غله بره کشته میشود ودرتون بره را درترازو نهاده بوزن میفروشند واز استخوان خرمانوعی فربه میسازند که زیاده بران
طعمے نباشد مبارز الملک دلاور جنگ سربلند خان بهادر باشندهٔ تون است راقم حروف که ازطفلے پرورش
قربیت یافته آنجناب است هرچند که ذکر جمیلش درین اوراق اکثر جا رقم زدهٔ کلک بیان گشید اما چون
اصلش تون بوده آبا واجدادش وزارت تون داشتند بنابران سطرے چند از احوالش درضمن تون مے نگارد
جده اومیرزا محمد رفیع نام داشته سید السند است واسلاف او درعهد سلاطین صفویه وزارت تون میداشتند پدرش
سید محمد افضل مع سه پسرش مرزا محمد رفیع درعهد عالمگیر بادشاه بهند آمده ملازم بادشاه شد وبا فضل خان مخاطب
گشت وبعد چندے درگذشت مرزا محمد رفیع این افضل خان رفیق ودیوان سلطان عظیم الشان بن بهادرشاه
عالمگیر بادشاه شد چون عالمگیر درگذشت وبهادرشاه با برادر خود اعظم شاه مصاف داد ودران معرکه
فیل سوارے مرزا را از زخم کله رهکله رسید والد راقم که باده کس ملازم مرزا بود دران معرکه زخمے گشت وچون
بهادرشاه بر اعظم شاه ظفر یافت میرزا به اضافهٔ منصب وخطاب سربلند خان سرفراز گشت ودرعهد محمد فرخ سیر
بادشاه ناظم صوبهٔ آله آباد گردید وبعد تغیرے میرجمله ترخان با یالت عظیم آباد پٹنه واستیصال راجه دهیر بهوج بوده
سرحلقهٔ مفسدان بود مامور گشت چنانچه شمهٔ ازان درضمن عظیم آباد پٹنه مرقوم است ودرجلدوی استیصال
راجه دهیر بخطاب مبارز الملک دلاور جنگ ومنصب چهارهزارے سرافراز گشت وبعد ازان با یالت صوبهٔ اوده
رسید وهمچنین اقبال اوروز بروز درترقے بود تا آنکه درآخر سلطنت محمد فرخ سیر بادشاه هفت هزارے شد وناظم
صوبهٔ کابل گشت وپسرش خانزاد خان تا عزنین رفت وآن قضایا درضمن نیشاپور مرقوم است واو فیروز جنگ
بوده بالجمله بعد از عزل صوبهٔ کابل بشاهجهان آباد آمد ودرعهد سلطنت محمد شاه پس ازچندے با یالت صوبهٔ احمد آباد
گجرات رسید ودرانجا کارهاے بانام کرد وبالآخر بغی کرد وماههاے راجه ابهی سنگه عرف دهوکل سنگه برادرش
راجه بخت سنگه راٹهور اولاد احفاد راجه جسونت سنگه راٹهور که ازحضور محمد شاه ناظم گجرات شده بود رزم کرد
وظفر یافت واین حکایت درضمن احمد آباد گجرات در اقلیم دوم مرقوم است القصه سربلند خان از گجرات
به اکبرآباد آمد ولعتاب بادشاهے چند ماه درانجا ماند وبالآخر ناظم صوبه آله آباد گردید راقم حروف همراه بود

ویک دو سال آنجا بسر برد و حسب الحکم محمد شاه بادشاه بشاهجهان آباد شتافت و پسر خود شاه نواز خان را به نیابت
در آله آباد گذاشت و بعد چندے او را بشاهجهان آباد طلبید و محمد امین خان را هزار نوکران عمده بود صوبه اکبر آباد
تفویض نمود همین که محمد امین خان باله آباد رسید و هنوز نفس راست نکرده بود که معزول گشت شاه نواز خان بنظامت
صوبه آله آباد مقرر شد راقم حروف را با دیگر افواج از سائر توپخانه از شاهجهان آباد همراه شاه نواز خان رخصت فرمود
وچون نادر شاه والی ایران بشاهجهان آباد قتل عام نمود سر بلند خان خانه نشین بوده او را محترم داشته
وبسبیل تحصیل زر مردم شهر که بطریق مصادره مقرر کرده بود با و حواله رفت سر بلند خان چار ناچار آن خدمت
بر سر گرفت و بعد نهضت نادر شاه مطلق منزوی شده در یکهزار و یکصد و پنجاه هجرے در گذشت و او بغایت سپاه
دوست و در بذل و خوشخلقی ضرب المثل بوده و با هم چشمان متکبر و غیور برهان الملک سعادتخان و دیگران چندے ملازم
او شده بتقریبے از و جدا گشته بخدمت محمد شاه رفته بمرتبهٔ امارت رسید تا هر گاه که خوش می نشست می فرمود
کیست که گنجفهٔ پالکی ما گرفته ندوبیده وقتے که از صوبهٔ گجرات معزول شده بعتاب بادشاهے در اکبر آباد میگذرانید
امیر الامرا صمصام الدوله خاندوران خان چیزے با و نوشت سر بلند خان بر ظهران رقعه جواب بدستخط خاص نوشت
آقاے درمیان هست شما مردم انچه میخواهید میکنید ما خود خاک شدیم هر کس که خواهد بر روے خود بمالد وقتے
در آله آباد نشسته بود راقم حروف و دیگران در خدمت نشسته و ایستاده از میر رستم علی داروغه جنسے فرمود که
چیزے بگو رستم علی عرض نمود که شنیده می شد که در تیارے قلعه آله آباد محمد اکبر پادشاه دو کرور روپیه نقد صرف نموده منار
خزانچے سرکار میگوید که از دست من در سرکار عالی پنجاه و چهار کرور روپیه بمردم سپاه رسیده اگر خداوند حوصله تعمیر قلعه میکرد دبیست و شش قلعه مثل قلعه
اله آباد تعمیر مییافت منارام خزانچے حسب الحکم حاضر آمده از و فرمود که چه قدر روپیه از سرکار ما از دست تو بلشکیان
رسید عرض نمود که پنجاه و چهار کرور نقد بدست این ضعیف تقسیم یافته سر بلند خان شکر آلے گفت و او سه پسر داشت
دو از بنا بیگم که بآخر نامش عایشه نام داشت در حبالهٔ نکاح عظیم الشان ابن بهادر شاه بود و او بنا بیگم را بفرزندی برگرفت
و تربیت نموده بعقد زوجیت سر بلند خان داد بالجمله پسر کلان سر بلند خان خانزاد خان نام داشته و دیگرے را شاه نواز خان
نام بود هنگام ایالت صوبهٔ کابل سر بلند خان خانزاد خان را از پیشاور بکابل فرستاد و او تا غزنین رفت و سخر ساخت و هنگام
مراجعت بر دست افاغنه دره اسیر گشت و این حکایت در ضمن کابل مرقوم است و در نظامت گجرات احمد آباد نشست سوء مزاجی
سر بلند خان بنا بر تغافلی که در تعاقب دکنیان مثل جمنا دکنیها و بیلا بمشورت سیف الدین علیخان وغیره سادات بارهه واقع شده
بود بشاهجهان آباد فتحافت بخشی الملک صمصام الدوله خاندوران مقدم او را گرامے داشته رفیقش ساخت و او هنر تیر اندازی
نیکو میدانست حسب الامر محمد شاه بادشاه در وقت تیر اندازے حاضر شده تیرے انداخت و گاه گاه بانعامات شاهی
سرفراز میشد و در وقت احمد شاه و عالمگیر ثانے بعبرت میگذرانید چه با بناے جنس سر فرو نمی آورد پسر دومے شاه
نواز خان ابن سر بلند خان سالها به نیابت پدرش سر بلند خان بنظامت صوبهٔ اله آباد قیام میداشته چنانچه شمه ازان در ضمن آله آباد گذ
و پسر سوم میر حسن گجراتی بن سر بلند خان که در گجرات متولد شده بود و آخر باسم جد خویش افضل خان مخاطب شد و او را شاه محمد خان

شیر جنگ برادرزادۂ برہان الملک بجاے فرزند تعین نمود و دختر خود را با و منسوب کرد و بعد فوت شیر جنگ
بجالۂ نکاح او در آمد و اکنون بسر حسن موصوف در لکھنؤ اقامت میدارد و پسران شاہ نواز خان چندان بعرصہ نیامدند
و یکے را سرفراز علی خان نام بودہ و در غازے پور بارہا قسم ملاقات نمودہ بود و دیگر پسر خانزاد خان کہ ناشش ہمچو ہندیخان
ہست چندے بوساطت منیر الدولہ داروغۂ خواص عالے گہر بادشاہ شد و ازان استعفا خواستہ کجا کجا رفت و چہا چہا کشید
و چشید و اکنون شنیدہ میشود کہ از بنارس بلکھنؤ شتافت **نیشاپور از شہرہاے مشہور خراسان است**
و در تعمیر آن خلاف نمودہ اند بعضے از ابنیۂ طہمورث میدانند اما اصح آنست کہ نیشاپور بن اردشیر آبادان کردہ بے نام نہاد
مردم آنرا نشاپور گفتندے تا بروزگار ایام نیشاپور قرار گرفت و فی بزبان فرس شہر را گویند و در عجائب المخلوقات آمدہ
کہ نیشاپور را ایران شہر ہا گویند و صاحب عجائب البلدان گوید کہ در زمان سابق آنرا امہات بلاد گفتندے
چہ بحسب آب و ہوا کیفیت کوہ و صحرا در تمام خراسان جائے بدان نزہت نیست و این بلدۂ فاخرہ اکثر بسبب
زلزلہ خراب گردیدہ و باز معمورے رسیدہ در پانصد و پنج ہجرے بواسطۂ استیلای غران فتورے عظیم دران شہر
راہ یافتہ و در غلبۂ جنود چنگیزیہ خراب گشتہ کہ تا مدتے نسایم راحت و شمایم عافیت بمشام ساکنان آنمقام نرسیدہ
گویند دوازدہ روز شمار مقتولان آنشہر کردہ اند ہزار ہزار و ہفتصد و چہل و ہفت ہزار کس بشمار آمدند و گویند بر آبے
کہ از سر کوہ بلند کہ بر دو فرسخ واقع است آسیاہاے آب ساختہ اند کہ بمقدار دو جوال گندم آرد میکردند
و از نقایش آنشہر یکے کان فیروزہ است و در نواح رہناس کہ ریواس نیز ش گویند بدان لطافت و بزرگی در ہیچ
ولایت نشان ندادہ چنانچہ معین استقرائے در تاریخ مبارکشاہی آوردہ کہ وقتی جہت خلفاے بنی عباس ریواج
بردہ بودند بوزن ہفتادہ من بودہ مخفی نماند اکثر جادرین اوراق بہ تقریبے گذارش احوال برہان الملک سید
سعادتخان و ابو المنصور خان صفدر جنگ و اولادش مرقوم است اما چون مولد و منشاء ایشان از نیشاپور
است بنا بران سطرے چند از احوال آن امیران عالے منش بقلمے آرد برہان الملک سید سعادت خان و
برادرش سعادت خان ساکن نیشاپور بودند بہند آمدہ ملازم مبارز الملک سید سربلند خان شدند روزے
سربلند خان سعادتخان را گفت کہ خیمہ و خرگاہ بر سر کاریزے کہ متصل دہے در غایت طولانی و کلانے بودہ
و گل نیلوفر و نسرین دران بکثرت تمام شگفتہ تماشا گاہے خوب داشت برائے سید سعادتخان آنجا رفتہ بر ساحل کاریز
تجویز خیمہ زدن کرد زمین دارد با ندیشہ اندائے شکنے دہ نجد متش آمد و مبالغے چند نذر گذرانید و ظاہر نمود کہ بر کنار کاریز
مار و کژدم بسیار اند مبادا بنجا و مان سر کار ضرر ے از آنہا رسد خبر کردم بنا بر انکہ مبادا در اخفاء آن معاتب
شوم سعادت خان خیمہ را از کنار کاریز بفاصلۂ نیم کروہ برپا کرد چون سربلند خان با خدمۂ محل بسیر و تماشای آن مقام رسید
خیمہ را جائے کہ منظور بود و در تر یافت برنجید و سعادتخان را سعایت داشت سعادت خان اظہار زمیندار
عرض داشت سربلند خان گفت بہمین عقل و دانش از ولایت بہند آمدہ میخواہے کہ بمرتبۂ امارت رسی ہندیان
مردم ولایت را بر فرنگ و صداے انگشتان مے پرانند حیف کہ از علماے جنگلی فریب خوردی سعادتخان خدمت کرد

وگفت اکنون که از زبان مبارک بر آمده انشا الله تعالے به امارت میرسیم ورخصت شد وبه شاهجهان اباد آمد
وبوسیلهٔ امیر الامرا سید حسین علیخان سعادت بارها ملازم فرخ سیر بادشاه شد وبعد چندے بفوجداری هندون
بیانه رسید ودر ابتدائے سلطنت محمد شاه بادشاه برتبهٔ اعلی رسید ودر سنه ۱۱۱۱ ناظم اکبر آباد شد وبرهان الملک خطاب
یافت وبتغیرے راجه گردهر بهادر ناکر بنظامت صوبهٔ اوده سرافراز گشت ومفسدان آنصوبه را استیصال نمود آندیار را
نیک ضبط کرد وفوج خود را در دوادوش خوگر نمود وهیچ گاه از شکار رمنے آسود چنانچه چهل کروه در یک روز
رفتن با سپاه پیشش آسان بود وقتے در عهد محمد شاه بادشاه در سنه یکهزار وچهل وهشت هجرے بیلاجے پسر بیلاجے
باجے راو که امرائے راجه ساهو دکهنے خواست که عبور گنگ کرده بر صوبهٔ اوده که بنظامت برهان الملک سید
سعادت خان بهادر بود متعرف شود با هشتاد ونود هزار متصل مانکپور عبور دریائے گنگ نموده مابین گنگ و
جمن آمادهٔ رزم گشت بیلاجے پایاب جمن یافته بگذشت ومتصل جاج مؤتلاقے فریقین اتفاق افتاد دو سه روز
نایرهٔ قتال مشتعل ماند روز چهارم بیلاجے از اطراف وجوانب بقولے چپ وراست جنگ سواران گرفت رزمے
صعب کرد سعادت خان هم قتالے فاحش نمود ومردانه بکوشید بیلاجے تاب جنگ نیاورد ومنهزم بسوئے جمن
شتافت وقت فرار ودر هنگام گیرودار از فوج پیش ده هزار سوار از ساحل پایاب بنقاوت سلے خود را بر آب جمن
زدند آب بسیار بود اکثر غرق گشتند بیلاجے عزیمت دهلی نمود ونواح دهلے را بتاخت امرائے محمد شاه مثل وزیر الملک
قمر الدین خان وامیر الامرا صمصام الدوله خاندوران خان ودیگران که بتغفلت وآسایش میگذرانیدند از دهلی بر آمدند وبر
درهائے شهر پناه دهلی مورچال بستند دو سه روز در خود دارے خویش بخرابی بسر بردند برهان الملک
صفدر جنگ ابو المنصور خان بهادر را رخصت او فرمود وخود در شب وروز در تعاقب بیلاجی پاشنه کوب میرفت تا
متصل فرید آباد رسید بیلاجے خبر آمد برهان الملک شنیده دست وپا گم کرده بدکن گریخت برهان الملک ظفر یافت و
سرافراز خلعت پادشاهے گردید ورخصت انصراف حاصل کرده باوده مراجعت فرمود در اوائل سنه یکهزار ویکصد
پنجاه ویک هجرے که هنگامهٔ نادر شاه بادشاه رو مداد حسب الحکم محمد شاه برجناح استعجال در پانی پت کرنال پیشکر
محمد شاه رسید وبخلاع ملبوس خاص سرفراز گشت وهمانساعت از حضور معلے رخصت شده بزرم نادر شاه شتافت
هنگام گیرودار رزم ناگاه فیل سوارے برادر زاده اش نثار محمد خان شیر جنگ بر فیل سوارے برهان الملک دویده حمله
آورد وشورشے عظیم برپا شد نثار از ده جمعیت فوج برهان الملک از هم گسیخت وسپاه نادر شاه باطراف فیل برهان الملک
در آمدند کلاه پوشے از انجماعه بر فیل برهان الملک بر آمد اورا با فیل پیش شاه ایران بردند نادر شاه در اعزازش کوشید
ومقدم اورا مقدمهٔ نصرت خویش ساخت تا او بشاهجهان آباد آمد برهان الملک بعد از چند روز که از بیشتر بیمارے
سرطان داشت رحلت فرمود بالجمله برهان الملک سید سعادت خان مبارز الملک سربلند خان را بسیار ادب میکرد
چنانچه راقم حروف مشاهده نموده روزے هر دو باتفاق از دربار محمد شاه بادشاه بر آمده شدند سعادت خان
تکلیف خانهٔ خودش کرد ودر پالکی خود بطرف بالا نشانید وخود با یمین نشست سربلند خان از راه اخلاق امر فرمود

تا کہ عقب پالکی را بردارند ہرگاہ کہ بخانۂ خویش میبرد ہمین پاس ادب مرعی میداشت و ایضاً روزے ہر دو باتفاق از دربار محمد شاہ
بادشاہ برآمدند میر توزک سعادت خان سیف کہ بزبان ہندے دہوپ نامند بدست او داد عصا بردار سربلند خان قدمی چند
در پس بود زود تر برسید سعادت خان ازدے تواضع با ادب شدہ دہوپ را بر ہر دو دست گذاشتہ بطریق نذر گذرانید ہمینکہ سربلند خان
آنرا بگرفت سعادت خان قدمے چند پیشتر رفت و بشکرانۂ قبول نذر تسلیم خدمت نمود سربلند خان دست او بگرفت و گفت از برای خدا
معاف دارند و دست بکیسہ برد و اشرفی عوض دہوپ بدستش داد چہ درین ولایت و نیز در ولایت رسم است کہ اگر دوست
دوستے را از شمشیر و خنجر و مانند آن تواضع کند در عوض ان اشرفی و یا روپیہ میدہند بالجملہ سعادت خان سپاہ بسیار
جمع میداشت و مواجب قلیل میکرد و شرح عام سی روپیہ در ماہہ بود و اما مساعدہ بسیار بمردم سپاہ میداد چنانچہ وقتی
کہ فوت شد دو کرور و چند لکھہ روپیہ بر ذمۂ سپاہ مساعدہ ماندہ بود و آنرا یک قلم ابو المنصور خان بمردم سپاہ معاف نمود
و گفت آن دفتر گاو خورد و او ہمشیرہ زادہ و داماد سعادت خان بودہ صفدر جنگ ابو المنصور خان خطاب میرزا مقیم نام داشت
و چون سعادت خان پسرے نہ داشت او را تربیت کرد و بالآخر اقبالش بجائے رسید کہ وزیر احمد شاہ بن محمد شاہ گشت
و آخر الامر او را برنجید و غازی الدین خان نبیرۂ نظام الملک و انتظام الدولہ پسر قمر الدین خان و جملہ تورانیان و روہیلہ کہ سرگروہ
جماعۂ روہیلہ نجیب خان بودند باہم اتفاق نمودہ رزمہاے مردانہ کردند ابو المنصور خان از شاہجہان آباد بصوبۂ
اودہ کہ نظامت انجا داشت آمد و بعد چندے از بیماری سقاقلوس کہ ورم و موی و صنفے از فلغمونے است داء
اجل را لبیک گفت او امیرے باوقار و تمکین و مودب و مہذب با اخلاق ستودہ بود از انجملہ آداب او یکی آنست ہنگامیکہ
سربلند خان از حضور محمد شاہ بادشاہ بایالت صوبۂ الہ آباد مامور شدہ در اکبر آباد متوجہ آنصوب گشت راقم حروف در اوقات
بجاے والد خود بخدمت میر بخشی کہ بخشی اول باشد و مقدمۃ الجیشے کہ عبارت از ہراول است در سرکار سربلند خان
سرفرازے داشت چون دائرہ دولت بہ کانکڑ آباد کہ از الہ آباد چہار دہ کروہ واقع است رسید ابو المنصور خان بموجب
حکم سعادت خان از اودہ و لکھنؤ بہ مانکپور رسید و بر دریاے گنگ از کشتی پلی بستہ بخدمت شتافت چون خبر عبور گنگ
بہ سربلند خان رسید راقم حروف را امر فرمود تا بقانونیکہ حکم میکنم بران تجاوز نشود باید کہ با جماعۂ برادران معتمد خویش
باستقبال ابو المنصور خان پیشتر از خیمہ نقار خانہ رفتہ شنید چون ابو المنصور خان بمفاصلۂ یک تیر از خیمۂ نقار خانہ برسد
انجا صف زدہ سلام کن و او اکثر از فرط ادب آنجا از فیل فرود آید عرض باید کرد کہ خود بدولت با نقار خانہ سوار بر فیل
روند اگر قبول نکند بسیار مبالغہ نباید کرد و چون بر پالکی سوار شود نذر باید گذرانید و او ہمچنان تا ڈیوڑھے اول بر پالکے
بیاید و از انجا بر اسپ نشستہ صبحی دو خیمہ را سوارے اسپ طی مسافت نماید و صحن خیمۂ سوئے را پیادہ قطع کند بر ڈیوڑھے
چہارم خیمۂ خاص کہ نشست ماست برسد شما ہمہ ہا بران ڈیوڑھے بہ نشینند و او تنہا اندرون آید این بفرمود و گفت اشرفے
بنا بر تذرش داری چون آنوقت اشرفی پیش راقم حروف بنود عرض کردم کہ میطلبم دست بکیسہ برد و اشرفی جہت نذرش داد
رخصت فرمود و راقم حروف حسب الامر دو سہ جریب از نقار خانہ بیشتر رفتہ نشستم ناگاہ سوارے ابو المنصور خان با تحمل و استقبالے
تمام رسیدہ تا حد وصف ہا زدہ بسلام خدمت کردیم ہمانجا فیل را بنشاند عرض کردم کہ تا نقار خانہ بر فیل تشریف فرما شوند بنا بر

پاس ادب قبول نکرد و بر پائی نشست در ینعرصه نذر گذرانیدم قبول فرمود و اندک پرسان احوال شد و متصل نقارخانه رسید و از پالکی فرود آمد و بر اسپ نشست دیگر بار عرض کردم که تا ڈیوڑھے خیمهٔ اول بر پالکی باید رفت فرمود که از ادب بعید است حاصل که بر ڈیوڑھے خیمهٔ اول پیاده شد و صحن سه خیمه را که سراپها باطراف کشیده بودند مسافتی بعید داشت پیاده طے کرده بر ڈیوڑهی خیمهٔ چارمین رسید و تنها با یک دو خواص باندرون رفت و از سلام گاه تا نشست سربلند خان دو صد قدم پیشتر نشسته سلام کرد چون قریب بمسند رسید سربلند خان برخاست و بر مسند در کنارش گرفت بوسه بر پیشانیش داده بر پهلوی خویش نشاند ابو المنصور خان با ادب تمام بر گوشهٔ مسند نشست تا دو پاس شب در حضور ماند هنگام رخصت خلعتی از دستار و گوشواره و سرپیچ و چیغهٔ مرصع و جامه و حمائل و کمربند و بندی و دوازده کشتی پارچه و سه کشتی جواهر نفیسه و شمشیر و جمدهر با قبضهٔ مرصع و سپر و دو اسپ عراقی با ساز طلائی یکے مینا کار و دیگرے مرصع بجواهر آیدار که در تیارے ان سه لک و چهل هزار و چند صد و اندر روپیه صرف شده بود یاد و رنجیر فیل بخشید و رخصت فرمود پسر اوست وزیر الممالک شجاع الدوله بهادر ابن ابو المنصور خان که بعد وفات پدرش قائم مقام کردند و در عهد شاه عالم ثانی مرتبهٔ وزارت رسید اکنون که یکهزار و یکصد و نود و هشت هجری ست آصف الدوله بهادر بن شجاع الدوله بهادر بر مسند وزارت و نظامت صوبهٔ اوده و آله آباد باشکوه تمام متمکن است و انگریزان با آصف الدوله بهادر بغایت مبسوط و مربوط اند و اکثر احوال او و اسلاف او از کارهاے بانام و پرداشت بجا و شرفا بر سکنهٔ صوبهٔ اوده و آله آباد که در عهد نظامت خود ها و استیصال اکثر مفاسد چون بهگونت اڑاڑو از دست سعادت خان و استیصال و انهزام احمد شاه ابدالی در آخر عهد سلطنت محمد شاه بجمن تردد ابو المنصور خان و جماعهٔ دیگر چون حافظ رحمت خان و غیره بر دست شجاع الدوله ابو المنصور خان بهادر از قوه بفعل آمد برخے از ان بجاهاے خویش مرقوم است در اقسم حروف از سعادتخان تا شجاع الدوله همه را دیده و خدمت نموده و آصف الدوله بهادر را نیز دیده اما از ان اتفاق تمتع نیافته و همه ایشان بقدر دانے و بذل موصوف بوده اند وزیر الممالک آصف الدوله بهادر بشکار و تعمیر عمارات و باغات شهر بے عظیم دارد سبزوار از افزونے عمارات و باغات و اشواق بهتر از دیگر شهر و دیار است و مبدأ آن سبزوار از جاهاے نیک آنشهر و مکان است چنانچه گفته اند که در بهشت در تحت ما فوق آنست و بیکار رستم با پرسش سهراب در سبزوار بوده و الحال آنموضع در عرض میدان دیو سپید اشتهار دارد شب سبزوار از روز وصال دلدار حکایت میکنند و در تاریخ مبارکشاهی مرقوم است که مردم آندیار بمذهب شیعی اشتهار دارند وقتے سلطان ملک شاه سلجوقے و یا دیگرے ستوطنان آنمکان را در رفض معاتب ساخت و ایشان انکار کردند سلطان گفت اگر راست میگوئید ابوبکر نامے از ولایت خود پیدا سازید ایشان بسیار تردد کردند کم یافتند و بالآخر ابوبکر نامے در غایت ضعیفے و نحیفے یافتند و در زنبیل نهاده پیش سلطان بردند سلطان در خشم شد گفت این چیست گفت نه زنده و نه مرده گفتند اے سلطان معذور دار که در ولایت با ابوبکر بهتر ازین نمیشود مولوے روم این حکایت را بعنوان پسندیده بنظم آورده الفیا آورده اند که سبزواری جهت خریدن هیمه بر سر راه هیمه کشان رفت اول کسے که آنجا رسید از و پرسید که چه نام داره گفت ابوبکر بر نجید او را ایذا رسانید پس هیمه کش دیگر آمد از و پرسید او گفت عمر او را نیز بآزار تمام روانه کرد دیگرے رسید

ازو پرسید گفت عثمان اورا معذب ساخت و همچنین از چهارمین پرسید گفت علی سبزواری گفت ای پیشوای اهل اسلام در
بیزم کشتے نیز پس ماندہ مرزا یسین ترکمان بارا قسم نقل طریفانہ کرد چہ سبزواری شنیدہ کہ در فلان منار در فلان روز علے
علیہ السلام تشریف می آرد و تا نماز خفتن آنجا ماند سبزوارے آن روز وقت شام زیر منار رفت و آنجا نشست بعد نماز
عشا شخصے از منار فرود آمد سبزوارے باشتیاق قدمبوسی برخاست و نامش پرسید گفت ابوبکر نام دارم سردارے
گفت لو ان کسے کہ خلافت حق علی بود از و گرفت ابوبکر لعنین چند بر سرش کوفت و برفت شخصے دیگر از منار فرود آمد و
سبزوارے پیش او دوید و نام پرسید گفت عمر سبزوارے گفت بلی تو ان ہستے کہ حق علے تلف کردے عمر سیلے بر قفایش
زدہ برفت شخصے سوم ین در انجا رسید سبزوارے نامش پرسید گفت عثمان سبزوارے بدستور سخنان ناپسندیدہ گفت
عثمان او را جر کرد و برفت شخصے چہارمین در انجا رسید سبزوارے باستقبال شتافت نام پرسید گفت علی سبزوارے
بگریست و از اصحاب ثلثہ شکوہ آغاز کرد و ناسزا گفت علی کاردے بکشید و بینی او را برید و برفت سبزوارے بینی از دست
داده بخانہ باز آمد دوستان او آگاہ شدند و پرسش آمدند سبزوارے گفتن گرفت کہ از ابوبکر و عمر و عثمان
چنین بر سرن رسید یکی از دوستان او گفت مگر علی آنجا نبود سبزواری بینی خویش او نمود گفت اینجا نہ خرابے کہ کرد
یعنی علے کرد کہ بینی مارا برید انتہے کلامہ ذکر ملوک سربدار کہ در سبزوار نیشاپور حکومت کردند خواجہ عبدالرزاق ابن خواجہ فضل اللہ
اول ملوک سربدار است بعہد سلطان ابوسعید بہادر خان بہ تبریز رشد و تربیت یافت و تحصیل اموال نمود کران بار
والت رفت عبدالرزاق بکرمان رفت تمام آن اموال را صرف شاہد و شراب کرد چون وقت آن رسید کہ مال بخزانہ
رساند روی بوطن نہاد تا املاک موروثی بفروشد و ادائے مال سلطان کند و در راہ خبر وفات سلطان ابوسعید بہادر خان
شنید و چون بیاستین رسید افرباے او گفتند خواہرزادہ خواجہ علاء الدین نوقوندے وزیر خراسان اینجا آمدہ
شراب و شاہد میخواہد عبدالرزاق گفت بادشاہ نماند و دنیا بہم برآمد چرا اطاعت روستائی کنم پس ہمان شب
با یاران بخانۂ او رفت و بقتلش رسانید و صبح در بیرون دہ دار ہا نصب کرد او و یاران او مندیل ہاے
خود بران نصب کردند و گفتند ما سربداریم ہر کہ اطاعت ما نکند باید کہ بہ آن رضا دہد ہفت صد مرد با و بار شدند و ہر کدام
برخویش داری نصب کردند و خواجہ علاؤ الدین وزیر خراسان آگاہ شد و ہزار سوار بدفع آنہا فرستاد عبدالرزاق
با او رزم کرد و غالب آمد و روی بفریدنہاد و خواجہ علاء الدین بگریخت و گویند کہ بقتل رسید فی الفور عبدالرزاق در سنہ ہفتصد و سی و ہفت
ہجری متوجہ سبزوار شد و برگرفت و بر سفراین و جوین و خاجرم استیلا یافت خطبہ و سکہ بنام خود کرد او مردی فاسق و بدخوی بود خواست کہ دختر خواجہ
علاء الدین را بخواند او آگاہ شد بگریخت عبدالرزاق برادر خود وجہ الدین را بہ تعاقب او فرستاد وجہ الدین در نیشاپور باو رسید خاتون گفت دانی کہ
برادرت فاسق و بی اعتدال است بران مباش کہ رسوا شویم وجہ الدین مردے باآزرم بود او را بگذاشت و باز گشت و نزد برادر آمد گفت او را بیافتم
عبدالرزاق زبان بدشنام گذاشت وجہ الدین نیز ہمچنان جوابے داد و عبدالرزاق خواست کہ حربے باو زند وجہ الدین تیغ بر کشید
و بر او دوید عبدالرزاق خود را از دریچۂ حصار بر انداخت و بخاک زیر آمدہ گردنش بشکست ہمدران ساعت در سنہ ہفتصد
و سی و ہشت ہجرے در گذشت و بعد از و برادرش وجہ الدین مسعود سبزوار بسلطنت رسید و او صاحب قران

سربداران است مردے شجاع و ستوده اخلاق بوده و بسیارے از خراسان بگرفت و دوازده هزار سوار و هفت صد غلام جمع آورد و او در ابتداے دولت متوجه نیشاپور شد و با امیران ارغون شاه والے آنجا رزم کرد و ظفر یافت ارغون شاه لبوس گرفت و جه الدین به نیشاپور آمد و استقلال یافت امیر ارغون در دفع سربداران ساعی شد و هفتاد هزار مرد جمع آورد و امیر محمود هفرائی را با بیست هزار مرد و امیر محمد توکل را با بیست و پنجهزار مرد از دو راه بجانب نیشاپور فرستاد و مقرر نمود که در روز معین دران حوالی جمع آیند تا او نیز با بیست و پنجهزار سوار با اسپان پیوندد آنگاه بزرم پردازند امیر وجه الدین مسعود با هزار سوار و دو هزار پیاده از شهر بیرون آمد چون ساعتے از روز بگذشت امیر محمود در رسید و بکثرت سپاه مغرور شد پیش از انکه امیر محمد توکل و ارغون شاه بدانجا رسند روے بسربداران آورد پیادگان سربداران خواستند که بهزیمت روند امیر وجه الدین گفت هر کدام سه تیر بیندازید اگر خصم بهزیمت برود ایشان چنان وجه الدین با سواران حمله برد و ظفر یافت و غنیمت بسیار گرفت و همه را بر پیادگان بخشید و ایشان را بر اسپان غنیمت سوار ساخت و چون چاخث شد امیر محمد توکل در رسید امیر وجه الدین نیز او را بشکست و هنگام ظهر امیر ارغون شاه نمایان گشت همرهیان او خبر هزیمت یاران شنیده هراسان شدند و روے بگریز نهادند امیر وجه الدین بفتحے و غنیمتے چنان مخصوص گشت و در هفت صد و چهل و هفت هجرے مازندران و رستمدار بگشود و هنگام مراجعت مازندران بر و شبخون آوردند و جه الدین با جمعے کثیر از سربداران بقتل رسید ملکش از جام تا و اغان و از جنوسان تاتر مشز بوده و ازان گروه است خواجه شمس الدین که بعد از امیر وجه الدین پس از سه کس بحکومت رسید و او مردے دانا و مردانه و مدبر بود هرگز برات سوشے و در مجلس لقد شمردے و گناهکاران درمیان هزار تن بشناختی و شبها تنها گرد محلات گشتی و اخبار معلوم کردے و در امر معروف و نهی و منکر مبالغه فرمودے و چندان سیاست داشت که هرکرا طلب کردی لفن ترتیب داده بخدمت وی رفتی پانصد فاحشه را زنده در چاه انداخت و رسوم فسق و فجور برافگند سربداران از سیاست او متنفر شدند تا حیدر قصاب را ایران در بستند تا در سنه سبعمائة و پنجاه و سه هجری بقتل رسانید و ازان زمره ست خواجه نجم الدین علی موید سرمدار که بعد از شش تن بحکومت رسید و او از جوانمردان جهان بوده در مذهب تشیع غلو داشته هر روز بر بهو رصاحب الزمان اسپ کشیدی و از رعایا دوازده سه حصه گرفتے و دیگر بعرض رسانیدے و جاهاے بی تکلف بپوشیدی و زیر قبا پیوسته جوشن داشتے و همیشه سفره اش افگنده بودے و خاص و عوام ازان بهره یافتندے هر روز در محلات بهوه زنانرا درم و طعام دادی و هر سال خانه خود را به نعما دادے و او از و امغان تا سرخس ضبط کرد و با امیر صاحب قران تیمور گورکان اساس دوستے نهاد و بالآخره مملکت خویش را بطوع و رغبت بصاحبقران باز گذاشت صاحبقران در رعایت خاطرش بسیار کوشیدی و همیشه گفتے که چون خواجه علی مؤید مردے ندیدم پس خواست که ایالت خراسان او را دهد قبول نکرد ملازم اردو بود تا آنکه در خرم آباد اسنان زخمے شده در هفت صد و هفتاد و هشت هجرے درگذشت تاریخ بردالی محمد جوهے یک نقطه + تاریخ وفات نجم دین خواجه علیست + یعنے محمد هفت صد و هشتاد و عدد واردو بعد از وے سربداران بدولت رسید سفر این ولایتی ست در غایت وسعت و نزهت چه در تمام خراسان دوسر کاراست

اسفزاین و دیگرے فاین اما اسفزاین بحسب آب وهوا و دیگر صفات با برفاین زحمان دارد و فواکه آن نیک میشود
خصوص امرود که بطریق ارمغان بدیگر مکان مے برند و در اصل شهر درختان چنار و هر سال عجیب المثل است
از غایت گنگے بحرف و بیان نے گردیده اما در سرسبز و خرم باشد گویند که در زمان نوشیروان آن درختان را
نشانیده اند حوبن در زمان سابق داخل بهیق بوده و اکنون بسرحد خود ولایتے است بحسب اشجار و اثمار و انهار
و نباتات جنت آثار بر بسیارے از شهر و دیار رجحان دارد و جوشان از جاهاے نیک خراسان است
و کوخان بنجدید در صدد آبادانے آن کوشیده و نهیره اش ارغون شاه نیز بران عمارت افزوده و
در نزهة القلوب آورده که جوشان را در زمان سابق اسهوم مے خواندند آب و هوایش در غایت درستے
و بسیار کاریست حاصل آن از قسم غله وغیره نیک مے آید نرشیز بکثرت فواکه و انواع محصولات آراسته
است از مضافات بهمن بن اسپندیار رسیده اند از مضافات آن یکے از قند ابست که انار و املے آن بانام
است و دیگر کشمیر است که در عهد پیشین سروے در انجا بود که بوقت طلوع و غروب آفتاب یک
رنگ سایهٔ آن میرفته و در نزهة القلوب آورده که آن سرو را چاپاست حکیم نشانیده بود و دیگر
در کشمیر هرگز زلزله بوقوع نه پیوسته جنابادکه بعضے بجاده برخے مکونا باد اعتبار کرده اند از ابنیهٔ پسر زردشت
است و اقسام میوه و غله در انجا خوب مے شود و یکی از مضافات آن کاریز است که از اول تا
فرسخ چهار فرسنگ است و جاه نخستین آن مقصد در عهد امت قهستان ولایتے است وسیع و طول
و عرض آن ولایت را چهار صد در چهار صد فرسنگ گرفته اند و مضافاتش به نوکیست که یکے
ازان طیش مناسب و دیگرے پرصید است و البته دشت بیاض و اصل شهر وے شهر فاین است
و فالین آن شهر بانام است و اکثر متوطنان آنجا صاحب فراست و نویسنده و حساب دان باشند
اگرچه بعضے بالحاد مشهور اند اما مردم نیک اند یار بغایت نیکو خصال باشند و در یکے از مواضع فاین کوهے
است و غارے که هیچ کس بغور آن نرسیده و در پیشگاه غار صفه ایست که در زمان گذشته چندی
از سادات را مقابله دست داده و در حین نزهت دران غار مخفی شده اند و ازان زمان تاحال
همان نوع مانده اند که اصلا اثر بوسیدگی و ریختگے از ایشان مفهوم نمے شود چنانچه بعضے نشسته و
بعضے خوابیده و یکی ازان زخمے بر سر دارد که هرگاه دستار چه بران زخم که بسته اند باز کند چون
در سیلان مے آید و الحال آن موضع بغار سادات مشهور است و جمعے از مجاوران در انجا سکونت میدارند
و در یک سال بکنار انهار البالس مے پوشانند و مردم قهستان که بلاحده منسوب اند سبب آن آنکه چون
حسن صباح شیخ ملاحده قلعه الموت را بدست آورد چنانچه بیاید حسین قاسے را بقهستان فرستاد او
رفت و بسیارے از مردم انجا را بمذهب اسمعیلیه در آورد هر چند که حکایت حسن صباح طول و طویل
است اما مردم مکار و گریزرا در امورات دنیا دستور العمل است مختصر نماند حسن صباح اول طائفه

ملاحده است و اسمعیلیه او را سیدنا خوانند و بعضی نسب او بمحمد صباح حمیری میرسانند اما خواجه نظام در ذم
قدح کرده شاید از روی تعصب باشد آورده اند که خواجه نظام الملک و حسن صباح و حکیم عمر خیام پیش امام
موفق نیشاپوری علم آموختندی روزی حسن صباح و عمر خیام با خواجه گفتند مشهور است که شاگردان امام موفق
بدولت رسند اکنون هرکه از ما بدولت رسد باید که عهد کنم علی المتوبه شریک باشم پس برین عهد روزگاری بگذشت
و خواجه نظام الملک را وزارت سلطان الپ ارسلان نصیب شد حکیم خیام نزد خواجه آمد و ایفاء وعده از خواجه
خواست و گفت آن خواهم که در گوشه نشینم خواجه هر سال دویست مثقال طلا بر املاک نیشاپور نوشت حکیم عزلت
گزید و عمر بفراغت گذرانید و حسن صباح در زمان ملک شاه نزد خواجه آمد و خواجه را گفت دنیا متاع قلیل است
نباید که بهمان نقص میثاق شود خواجه گفت حاشا حسن گفت عهد کرده بودی که دولت مالبسویه باشد اکنون
مرا تربیت کنی تا بدولت رسم خواجه او را نزد سلطان برد و چندان ستود که بدرجهٔ اعتماد رسید و در مزاج
سلطان تصرف کرد و هر سهوی و خطائی که در دیوان از خواجه واقع شدی بسلطان رسانیدی تا آنکه
سلطان را با غوای حسن از طرف نظام الملک غباری بر ضمیر نشست روزی سلطان با خواجه فرمود که بچندگاه
دفتری مشتمل بر جمع و خرج ممالک تیار شود خواجه گفت در دو سال حسن گفت بچهل روز تمام کنم سلطان
نویسندگان را نزد او فرستاد حسن بوعده وفا کرد خواجه بشنید و مضطرب گشت و ببارگاه سلطان رفت و
رکابدار حسن صباح را دید که دفتر نزد او بوده و آن رکابدار پیش ازین ملازم خواجه بود و خواجه آنرا تعنات
حسن صباح کرده بود او در خدمت حسن صباح ماند گفت این اوراق با بنمار کابدار حسن صباح دفتر بخواجه
داد و خواجه آنرا منقح ساخت همه را بزمین زد و پراگنده ساخت راقم حروف گوید که آن وقت ورق داغ
نبود و گویند که در هند ورق داغ راجه لوڈرمل اختراع کرده است بالجمله خواجه آنکاغذ را دیده گفت مجملی چند
نوشته آید رکابدار اوراق نامرتب جمع کرد و از بیم جان حال حسن بگفت حسن صباح هنگام عرض دفتر را اثر یافت
سلطان از جمع و خرج سوال کردن گرفت حسن از جواب عاجز شد سلطان متغیر گشت خواجه گفت در اتمام
امری که دانایان دو سال مهلت خواهند و جاهلی در چهل روز خواهد که باتمام رساند جز هان و هون کردن
جواب نتواند داد و حسن شرمسار و آزرده خاطر بیرون آمد و برفت و باصفهان شتافت و بخانهٔ
رئیس ابو الفضل شد و چندی با او بسر برد روزی او را گفت اگر دو یار موافق میداشتم سلطنت این برک
و وزارت این روستای یعنی ملکشاه سلجوقی و خواجه نظام الملک برهم میزدم ابو الفضل دانست که این مرض مالیخولیا
عارض گشته لاجرم وقت طعام غذای مقوی دماغ حاضر کرد حسن بفراستی که داشت دریافت و از و جدا شد پس وقتی که بر الموت دست
یافت ابو الفضل تردد او رفت حسن گفت ای رئیس دماغ من مختل شده بود با دماغ تو چون دو یار موافق داشتم دیدی که چگونه بقول وفا کردم
الغرض حسن صباح از رئیس ابو الفضل جدا شده بمصر رفت و بخدمت مستنصر باللہ اسمعیلی پیوست و اعتباری عظیم یافت و خلق را بنا بر اصل
مذهب خود که نص اول معتبرست به بیعت المصطفی باللہ برادر مستنصر دعوت کردن گرفت امیر الجیوش که مردم به بیعت

مستعلی مستنصر بخواند میان او و حسن وحشت خاست امیر الجیوش خواست که او را بقلعه دماوند فرستد رضا نداد امیر الجیوش حسن را برکشتی نشانده بمغرب روانکرد کشتی از باد مخالف تباه شد بشهرے از شهرهاے نصاری از سید حسن از انجا بشام رحلت شد و بنغداد و خوزستان و یزد و کرمان شتافت و بدعوت پرداخت و بداصفهان رفت و سه سال آنجا بماند جمعے کثیر از اهالے آن دیار باو گرویدند پس بجرجان رفت و داعیان بالموت فرستاد آنگاه بسارے و دیلمان و نهاوند شتافت و بقصبهٔ قریب الموت صومعه ساخت و بزهد و عبادت پرداخت ساکنان الموت که دعوتش پذیرفته بودند نزد او آمدند و شبے او را بقلعه بردند مهدے علوے را که بحکم ملک شاه کوتوال الموت بود اختیارے نماند و چون کار حسن برزهد و دینی بود مهدی را گفت زمینے که پوست گاوے بر و محیط شود ازین قلعه بسه هزار دینار بمن بفروش مهدے قبول کرد حسن نوشت پوست گاو را مانند الفبا است کرده برگرد قلعه کشید و بهاے آنرا بر رئیس مظفر حاکم کرد کوه که دعوتش را پذیرفته بود تنخواه نمود و علوے را از قلعه اخراج کرد مهدے چون محتاج شد آن زر از رئیس مظفر بر طبق رقعه حسن بگرفت القصه حسن صباح در چهار صد و هشتاد و سه باشد پس آن تاریخ استیلاے حسن است بران قلعه باجمله اهالے آن قلعه را امر فرمود که در بیرون قلعه زراعت نمایند هوالے الموت که پیش ازین متعفن بود خوش شد و موجب اعتقاد اهالے آنجا باو گشت حسن صباح حسین فاینے را بقهستان فرستاد و او مردم آنجا را بمذهب اسمعیلیه درآورد الموتیان از هیبت سپاه سلطان ملک شاه خواستند که بجاے دیگر روند حسن گفت امام مستنصر مرا گفته بود که دران موضع اقبال بارے دهد الموتیان همانجا بماندند و الموت را بلدهٔ اقبال خواندند و فدائیان اسمعیلیه دست بقتل جمعے که موافق ایشان نبودند دراز کردند این حدیث سلطان ملک شاه رسید فرمان بحسن نوشت بدیموجب بدانکه بسمع ما رسانیده اند لوک حسن صلاح و دین ملت نو پیدا کرده و مردم را مفریبی و بعضے مردم جاهل کوهستان را جمع آورده سخنان ملایم طبع ایشان میگوئی و کار بایشان میدهی مرد میکه نه بطور و روش تو اند میکشید و نیز بر خلفاے اسلام که قوام ملک و ملت اند طعن میکنی تا بدان که سلطان شوی و از عقیدهٔ فاسد برگردی و بر خود و متابعان خود رحم کنی و بدین استحکام قلعهٔ الموت مغرور نشوی و یقین دانی که اگر آن قلعه برجے از برج آسمانی باشد آنرا بخاک برابر کنم و الله تعالے اعلم بالصواب حسن جوابے طویل نوشت راقم حروف ازان سطرے چند اقتباس کرده مینویسد زندگانی بندگان سلطان جهانگیر دادگستری و رعیت پروری دلیے باد نامه از درگاه سلطان بما رسانیدند مشتمل برانکه بسمع همایون ما رسیده که دین و ملت نو پیدا کرده شال سلطان را بوسیدم و بر چشم نهادم اکنون شرحے از احوال خود بار نمایم امید وارم که سلطان اصغا فرماید و باخصاص من خصوص نظام الملک مشورت بفرماید بعد ازان انچه راے جهان آراے از سخنان من در دل فراگیرد بران مزیدے و ازان گریزے نباشد من کیستم چون از دین مسلمانے برگشته باشم و در خداے و رسول او عاصی شده باشم بر مذهب شافعے بچهار سالگے رسیدم و تا پنجاه و سالگے

در علم قرآن وحدیث وانواع علوم ماهر گشتم ودر کتب شافعی در فضیلت فرزندان پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم واماست
ایشان بروایت بسیار یافتم خاطرم بآن طرف میل کرد اما در دنیا القاء دم حق تعالے آن از من نه پسندیده
وخصمان چون نظام الملک وغیره برمن گماشت تا مرا باضطرار ازان کار بیرون آوردند من گریزان از شهر
وبیابان ها میگشتم ومردانه بطلب دین برخاستم وبه بغداد شدم مدتے بماندم وتحقیق حال خلفاے عباسی
را وپیشوایان دین مسلمانے کردم خلفاے عباسے را از مروت ومسلمانے بیرون یافتم پوشیده نیست
که منصور دوانقے بزرگے چون ابوحنیفه کوفے را که از بزرگان مسلمانان بودند بفرمود تا چند گاز بانه زدند ومقتدر
عباسے بن منصور حلاج مقتداے را بفرمود تا بر دار کشید ند ازین قبیل بدتر ازان کردار هاے ایشان
بسیار است اگر یاد کنم دفتر ها شود بالجمله ببصر شدم خلیفه بحق امام مستنصر آنجا بود از خلافت وامامت
عباسیان اورا بسیار بهتر وبحق یافتم بدو اقرار آوردم امام مرا منشور داد که مسلمانان را از امامت من
خبر ده اگر سلطان را سعادت (اطیعوا اللہ واطیعوا الرسول واولے الامر منکم) در طالع باشد از سخنان در بگذرد
وبدفع عباسیان برخیزد (نعوذ باللہ من کہ) هیچ امرے صادر شود که خلاف راے سلطان باشد
اما دشمنان در رنج نبوده میکوشند بحیلتے این گوشه بدست آورده ام وپناه خود ساخته بعد از آنکه
فراغت از کار خصمان حاصل آید بدرگاه سلطان آیم والسلام علی من اتبع الهدی چون نامه بسلطان رسید برخواند ودر غضب
شد ودر چهار صد وهشتاد وپنج هجری ارسلان باش را بدفع او فرستاد ارسلان باش الموت
را محاصره کرد حسن باهفتاد مرد بنگاهداشت قلعه پرداخت وهزار ابوعلے که در نواحے قزوین مقام
داشت وباحسن موافق بود سه صد کس بمدد او فرستاد ایشان باتفاق جمعے از اهالے رودبار
برارسلان باش شبخون بردند او بهزیمت رفت سلطان قزل سارق را بدفع حسن فالی که در قهستان بود
فرستاد قزل سارق بدفع اشتغال داشت که خبر فوت سلطان شنیده بازگشت وسلطان برکیارق
وسلطان محمد پسران ملک شاه سلجوقے در عهد سلطنت خود بدفع حسن صباح شکرها تعین کردند وباندک
عرصه درگذشتند حسن قوت گرفت وقلعه لامسه وچند قلاع دیگر مسخر ساخت وچون سلطان سنجر بادشاه
شد لشکرها بدفع اسمعیلیهٔ قهستان فرستاد حسن صباح یکے از خدمهٔ سلطان را بفریفت تا شبے که
سلطان در خواب بود کاردے بالاے سر او در زمین فرو برد سلطان بیدار شد آنرا بدید و
اندیشناک گردید حسن بعد از چند روز سلطان را پیغام داد که اگر نسبت بسلطان چیزے بدے در خاطر
میداشتم آن کارد را که در زمین داشت نشانده بودند موکلان در سینه بزم سلطان می نشانیدند سلطان توهم نموده بمصالحت رضا
داد بشرط آنکه تجدید قلعه نسازند وآلات حرب نخرند ودران ایام حسن فاے بقتل رسید جمعی تحقیق رسانیدند که اورا پسر حسن
کشته حسن پسر خود را بقصاص او بکشت وپسر دیگر خود را نیز که شراب خورده بود بقتل رسانید وحسن بالموت والی
بود تا آنکه در ربیع الاول بالنصد وهشتاد وشش هجری مریض شد وپسر خود کیا بزرگ امید را که در قلعه لامسه بود بخواند وبجای خود نشانید

وزارت داد و در گذشت و او بترویج شریعت کوشیدی و پیوسته بر صف پرداختی وقتی شنید که شخصی
در الموت فی تواخت اورا از قلعه بیرون کرد و در عهد او پسرش کیا بزرگ امید و نبیرهٔ او محمد از اعیان عالم
چون خواجه نظام الملک وزیر مسترشد و راشد از خلفای بنی عباس وغیره که با اسمعیلیه عداوت داشتند خم
کارد فدائیان اسمعیلی بقتل رسیدند بالجمله کیا بزرگ امید بن حسن جانشین شد و قلاع حصین ساخت و
در پانصد و بیست و سه هجری لشکر بقزوین کشید و چهار صد مرد را بکشت و باز گشت در عهد او قاضی
ابو سعید هروی و سید دولت شاه رئیس اصفهان و پسر مستعلی اسمعیلی والی مصر و المستنصر صاحب مراغه
و مسترشد خلیفه عباسی و حسن بن قاسم مفتی قزوین و بسیاری از اعیان بزخم کارد فدائیان بقتل
رسیدند بعد از و پسرش محمد بن کیا بزرگ امید جانشین پدر در پانصد و سی و سه هجری گشت و در بدو دولت او را
عباسی خلیفه بغداد بر دست فدائیان بقتل رسید و از آن وقت خلفاء عباسی بر سیدند و روی
از مردم نهان کردند و در عهد او فدائیان اسمعیلی که ایشان را رفیقی گفتندی ظرافت تا ختن بردند و او
در اقامت رسوم اسلام مبالغه نمود و بعد از و پورش حسن بن محمد بن کیا بزرگ امید المشهور علی ذکره
السلام جانشین شد و او را خداوند گفتندی بکثرت استعمال خداوند بخوند مبدل گشت و از ان
ایشان را خواندیان خواندند و او بعلم موصوف بوده چون بسلطنت رسید بشرب خمر پرداخت
در پانصد و پنجاه و شش هجری در هفتم رمضان در مصلی منبری روی بقبله نصب نمود و چهار
رایت سرخ و سفید و زرد و نیز چهار طرف آن بر پا کرد و بر منبر رفت و خطبه خواند و رسوم شرع برانداخت
و خلق را در ضلالت افگند و از منبر فرود آمد دو رکعت نماز بگذارد و مایده نهاد و گفت افطار کنید
و نمود که امروز قیامت است و رسول صلے اللہ علیہ وسلم فرموده که بعد از قیامت بر مسلمانان تکلیفی
نیست و نباشد امروز قیامت است و بهشت همین باید که پس ازین هرچه خواهند بکنند و ازان است
که هفتم رمضان را عید قیام خواندند الحاصل در عهد او رسوم آشکارا گشت و او
در پانصد و شصت و یک هجری بر دست برادران خود حسن مامور که از بقایای آل بویه بود بقتل رسید
و بعد از و پسرش خوند محمد بن حسن علی ذکره السلام جانشین گشت و حسن مامور را بانتقام بکشت و در
علوم معقول و منقول مهلات بسیار گفت و خدای تعالی امام فخر رازی فرستاد تا او را تنبیه نمود و آن در احوال
فخر رازی بیاید و او چهل سال حکومت کرد و در ششصد و هفت هجری در گذشت و بعد از و پور او خوند
جلال الدین محمد معروف بنو مسلمان بحکومت رسید و زبان بلعن و طعن آبا کشود و تصانیف حسن
صباح را بسوخت و مادر را بحج فرستاد و بعد از و پسرش خوند علاء الدین محمد ملقب بن جلال الدین
محمد بو مسلمان در نه سالگی بجای پدر نشست و رسم و آئین پدر بگذاشت و بدستور حد بالحاد فرستاد
و چون زعم اسمعیلیه آن است که امام در کودکی و جوانی یکسان است هرچه که کند برحق است هر کس را

برو انکار مجال نباشد در عهد او ملاحده بر سر کار خود رفتند و او با وجود الحاد معتقد شیخ جلال الدین بود و هر سال پانصد دینار کنکی بهر شیخ فرستاد و شیخ آنرا ماکول و مشروب خود میکرد و میگفت خون و مال ایشان نزد ایمه دین حلال است و آنچه بارادهٔ خود دهند بطریق او حلال خواهد بود و علاؤ الدین بر مردم قزوین منت می نهاد که اگر شیخ در میان شما نبودی خاک قزوین را در لوبره هاکرده بالموت رسیدی داد بظلم و ستم مشهور آفاق افتاده در ششصد و پنجاه و سه هجری بدست حسن مازندرانی بقتل رسید و بعد از و پور او خواندرکن الدین بن علاؤ الدین جانشین شد و حسن مازندرانی را با فرزندان او بقصاص پدر گشت و اطاعت منکوقاآن نمود و برادر خود شاهنشاه را پیش هلاکو خان فرستاد هلاکو خان او را بدرگاه طلبید خورشاه اول اهمال و حیله ها برانگیخت و آخر برفت و در سنه ششصد و پنجاه و چهار هجری محبوس گشت هلاکو خان در اندک زمان چهل و اند قلعه از ملاحده باخاک برابر ساخت و بحر الموت و لامسر و لقرف ملاحده نماند و بالآخر آن نیز از دست رفت چه مغولان در الموت چند حوض سرکه و عسل یافتند که لشکریان دران خواصی کردند و اکثر آن ذخایر از عهد حسن صباح بود و دران تغیری راه نیافته و ملاحده آنرا بر کرامات حسن عمل کردند بالجمله خورشاه محبوس بفرمان منکوقاآن بقتل رسید پس حکم قاآن بهلاکو خان رسید که در استیصال اسمعیلیه چنان سعی نماید که طفلان ایشان در گاهواره زنده نمانند هلاکو خان مجموعهٔ خدم و حشم خورشاه را بقتل رسانید پس لشکر بقهستان فرستاد تا دوازده هزار کس از اسمعیلیان آن دیار بقتل رسانید و قلیلی که از ایشان نجات یافتند بگوشه ها خزیدند و دولت ملاحده در سنه ششصد و پنجاه و پنج هجری منقرض گشت و در ششصد و هفتاد و چهار هجری بقایای ملاحده پسر خورشاه را که در گوشه پنهان بودند بدست آوردند و نو دولت نام نهادند و بر الموت ستولی شدند آقاخان لشکری فرستاد تا تمامی ایشان را بکشتند و الموت را خراب کردند بسطام شهری کوچک است از خواص آن شهر یکی آنست که کسی در انجا عاشق نشود و در دچشم نه بیند و دیگر در ان دلالت آب تلخ است که کندی ذهن را دفع کند و بواسیر میفگند و از عجائب آنشهر است که همیشه لوی خوش بمشام رسد و چمن بسطام از جاهای بانام است و آن مرغزاری است در غایت لطافت و نزاهت و در یکی از مضافات بسطام اثر نام جائیست که اگر ناپاکی در انجا اندازند البته باد و طوفان آید تا که آنرا بنارند و امعان در جوار بسطام واقع است و در انجا چشمه ایست با دخانی نام که هرگاه رکوی را با خون حیض آلوده ساخته دران چشمه اندازند و هوا در حرکت آمد و هر که ازان آب بخورد شکم منتفخ گردد و بعضی گفته اند چاهیست که این خاصیت ازان بعمل آید فصل در ذکر برخی از مشاهیر اقلیم چهارم عطا بن عبد الله خراسانی از علماء تابعین است از سخنان اوست که میل معتکف در مسجد مثل کسی است که خود را در آستانهٔ بادشاه اندازد و گوید تا مقصود من حاصل نمیکنی برنخیزم امام ابو عبد الله احمد بن محمد بن حنبل شیبانی بروزی صاحب مذهب مستقل بوده و هزار هزار حدیث بیاد داشت معتصم خلیفه عباسی او را تکلیف کرد که قرآن مخلوق گوید نگفت خلیفه فرمود تا او را دستها بر پشت بستند

تا زبانه زدند ناگاه ندا از ارش بگشادند الغور دستهایش بگشادند تا از رخویش به بست و اصحاب او گو بند دستی از غیب
پیدا شده و دست او بگشود و اینواقعه در دو صد و هشت بحری اتفاق افتاد پس معتصم او را محبوس ساخت
در روز خلافت متوکل رهائی یافت و در دو صد و چهل و یک بحری در گذشت و او را در قدم کلام ربانی
مبالغه تمام بود و بعضی از اصحاب او می گفتند که قرآن با جلد و کاغذ قدیمست ابو الحسن قوهستجی
از اکابر صوفیه است از سخنان اوست مردم سه گروه اند اول اولیاء که باطن ایشان بهتر از ظاهر
ایشان است دوم علماء که ظاهر و باطن ایشان برابر است سوم جهلا که ظاهر ایشان از باطن بهتر است
ابو اسحاق ابراهیم ادهم از اکابر مشایخ صوفیه است و بقولی از ابناء ملوک بوده آورده
اند روزی در بلخ بار داده بود که ناگاه مردی در آمد و هیچ کس یارای آن نداشت که مانع او شود
تا آنکه نزدیک او رسید ابراهیم گفت تو کیستی و بچه کار آمده گفت آمده ام که درین رباط فرود آیم
گفت این رباط نیست بلکه خانه من است گفت پیش از تو کرا بود گفت پدر مرا گفت پیش از و کرا بود گفت
همچنین مرا گفت هر گاه یکی آید و دیگری رود خانه نبود رباط باشد ابراهیم گفت تو کیستی گفت منم خضر و
هر چند بدید گشت ابراهیم را در و زیاده شد وقتی بنده بخرید گفت ترا چه نام نهم گفت هر چه مراد
خداوند است گفتا چه جامه دهم گفت هر چه مراد خداوند است گفت ترا چه غذا دهم گفت
هر چه مراد خداوند است گفت ترا هیچ مراد نیست گفت بنده بودن و مراد داشتن راست نیاید
ابراهیم متاثر شد و ازین قبیل حکایت افسردگی دل او از محبت دینی است و از انجمله است
که وقتی بشکار رفت و آوازی شنید که ترا باین کار نیافریده اند او را آگاهی پدید آمد و از انچه
دران بود بیرون آمد و سیاحت گزید و با بسیاری از مردان دین ملاقات کرد و خرقه از فضل
عباس پوشید و ملازمت امام محمد باقر دریافت و رسید بجائیکه رسید آورده اند که در چهار
سال بادیه قطع کرد چه در هر قدمی دو رکعت نماز میگزارد و چون بحرم نزدیک رسید بزرگان آنجا
باستقبال وی بیرون آمدند ابراهیم خود را پیش قافله افگند خادم حرم با و رسیدند و گفتند
ابراهیم ادهم را چنین میگوئی زندیق توئی گفت من نیز چنین میگویم و چون دانستند دیگر روز
بعذر خواهی آمدند ابراهیم گفت من هم نروز نبخشیدم از سخنان ابراهیم است که کعبه جوانمردان است
که سعی رنجاندن را نرنجاند و آزاد آنکه از رنجاندن کسی نرنجد ابراهیم ادهم وقتی شقیق بلخی را
گفت در معاش چه میکنی گفت اگر مرا یابم ایثار و اگر نه یابم صبر کنم گفت نیکان خراسان نیز چنین
کنند شقیق گفت تو چه میکنی گفت اگر مرا یابم ایثار و اگر نه یابم شکر میکنم و بعضی بر عکس این گفته اند
یعنی شقیق بلخی از ابراهیم پرسید بالجمله از وی پرسیدند که شخصی که گرسنه بود و چیزی نداشته باشد
چه کند گفت صبر کند گفت تا کی گفت تا بمیرد گفتند دیت بر که بود گفت دیت برکشنده بود وقتی با عمی بر ابهم

پیر و مذ روزے خداوند باغ از و انار شیرین خواست ابراہیم انار بیاورد و آن ترش برآمد
خداوند گفت کہ انار شیرین بیار ابراہیم بیاورد آن نیز ترش برآمد صاحب باغ گفت نہ پنداشت
کہ در باغ میمانی و نمیدانے کہ انار شیرین کدام و انار ترش کدام است ابراہیم گفت تو مرا مزد است باغ فرمودی و نگفتی کہ انار
من چہ دانم کہ شیرین و یا ترش کدام است صاحب باغ دریافت کہ باین زہد ہا نا کہ ابراہیم ادہم است ابراہیم از انجا برفت ابو علی فضل عیاض
بن مسعود السمرقندی الکوفی از اکابر مشایخ صوفیہ بود در اوائل حال راہزنے کردے و از غایت مرد و گردکاردان کہ در ان
زمان بود ندے بکشتے و مال کسے بالتمام بردے یہر او مایہ بگذاشتے حال نزدیک است و توبہ کرد
و از مردان دین گشت از سخنان اوست کہ ابلیس لعین را بارے تعالے و سبحانہ گفت خلائق
ترا دوست دارند و فرمان ترا نمیبرند و مرا دشمن میدارند و فرمان بردار من ہستند حق تعالے
فرمود آمرزیدم نافرمانے ایشان را بدوستے ایشان باین و فرمان بردارے ایشان بتو بدشمنی ایشان تو
گفت مرد وقتے بکمال رسد کہ منع و عطا و ذم و ثنا بہ او یکسان باشد ابو علی شقیق بلخی از بزرگان
مشایخ صوفیہ است از سخنان اوست کہ مرگ را ساختہ بود کہ چون بیاید باز نگردد و گفت از گناہ ناکردہ
پیش ازان ترسم کہ از گناہ کردہ چہ انچہ کردہ ام میدانم و نمیدانم کہ چہ خواہم کرد و گفت کہ ہلاک مردم در سہ چیز است گناہ
میکنند امید توبہ و توبہ نکنند امید زندگانی و توبہ کردہ ے مانند امید رحمت ابو یزید بسطامے از مشایخ صوفیہ است
او را گفتند چہ بہتر گفت دولت مادر زاد گفتند اگر آن نبود گفت چشم بینا گفتند اگر آن نبود گفت گوش
شنوا گفتند اگر آن نبود گفت مرگ مفاجات وقتے از پے مردے نماز گذارد و چون فارغ شد ام
گفت روزے تو از کجاست گفت باش تا از اول نماز خود را تفحص کنم انگاہ جواب ترا گویم چہ
نماز در پے کسی گذاردہ ام کہ رزاق را نمے شناسد روزے در آئینہ نظر کرد و گفت ظاہر شد پیرے
و نرفت غیبت و نہ دریافتم آنرا کہ در خانہ است از سخنان اوست کہ شبے ایزد تعالے را بخواب
دیدم گفتم راہ بتو چون است فرمود از خود گذشتے و بما رسیدے آوردہ اند کہ بایزید را پس
از مرگ بخواب دیدند پرسیدند حالت چون است گفت مرا گفتند اے پیر چہ آوردے گفتم چون درویشے
بدرگاہ ملک آید و بیرا نگویند کہ چہ آوردے بلکہ بگویند چہ خواہے نقلے موافق این حکایت زنے
ضعیفہ بود کہ از خدا سوال کردے چون از دنیا رحلت کرد در خوابش دیدند کہ خوشحال بود گفتند با تو چہ کردند
گفت مرا گفتند چہ آوردے گفتم آہ عمرے مرا حوالت باین درمیکردند کہ خدا بدہد اکنون کہ آمدہ ام
بگو بندچہ آوردے بزنے بفناعتے من رحم کردند و دست از من باز داشتند ابو ذکریا یحیی
رازی واعظ از مردان دین بودہ است وقتے بہ بغداد رفت مشایخ صوفیہ پیش او جمع آمدند و پنداشتند
تا وعظ گوید چون در سخن شروع کرد جنبید خواست کہ سخنے گوید بیچے گفت جائے کہ مردان سخن گویند
را برسد کہ سخن گفت جنید عذر خواست از سخنان اوست کہ زہد سہ حرف است ترا ترک زینت

دنیا ترک هوا و دال ترک دنیا او را گفتند تو سے گویند که به آنجائے رسیده ام که مارا نشاید کرد
گفت رسیده اند اما بدوزخ وقتے باکی بردسے بگذشت رفیق او گفت خوش دهی است یکجے
گفت خوشتر ازین ده دل کسے است که ازین ده فارغ است و گفت هر که از دوست خبر دوست بدو پیوست
مزید و گفت زاهدان غرباے دنیا اند و عارفان غرباے آخرت یکی او را گفت با که صحبت دارم گفت
با آنکه چون نماز شوے بعیادت آید چون از تو جرمے بیند او عذر خواهد او را گفتند مرد توکل کے رسد گفت
آنکاه که بوکیلے حق تعالے رضا دهد ابو نصر پسر جانے گویند مروزے الاصل بود از جمله زهاد
وصلحا بوده است و در بغداد سے نشسته و او را ازان جانے میگفتندسے که کفش در پا نکردسے
از سخنان اوست بدترین گناه یارسے دادن ظالمان است و برنده ترین شمشیر نالهٔ مظلومان
گفت دلیل عقل کم گفتارسے است و دلیل فضل بردیارسے فاطمه نیشاپورسے ازنساد
عابدان بوده و با بزید بسطامے او را ستوده و من کلامه من عمل الله علی المشاهدت فهو عارف یعنی
کسے که عمل کند خدائے را بر دیت او پس آن شخص عارف است و من عمل علی مشاهدت الله
اباه یعنے کسے که عمل کند بر دیدن الله یعنے الله او را بیند پس آنکس در عمل خود یگانه است
ابو اسحق ابراهیم بن احمد المالی الاصل است از قرآن خیید نورے بود با خضر علیه السلام
را صحبت داشته وی گفته که وقتے در بادیه میرفتم کنیزکے را دیدم در غلیان شوق و وحدت
برهنه گفتم اے کنیزک سر بپوش گفت اے ابراهیم چشم بپوش گفتم اے کنیزک من عاشقم
و عاشق چشم نپوشد گفت اے ابراهیم من ستم ستان سر نپوشند گفتم اے کنیزک
مصاحبت من خواهے گفت اے ابراهیم خام طمع مباش من در راه او میروم و مرد بیجوم
و تو ان نه از ابراهیم منقول است که گفت در بادیه با نصرانے اتفاق افتاد و هفت شبانروز
برفتم و هیچ جا نیافتم که بخورم راهب گفت خفیه انچه باشد بیار که جوع غالب شد
و من هیچ نداشتم بخدا نالیدم که مرا پیش این فضیحت مکن ناگاه طبقے دیدم که برنان و گوشت
بریان و خرما و کوزه اب ظاهر شد هر دو سیر بخوردیم و هفت شبانروز دیگر بر سیدیم من با او گفتم
یا راهب النصرانیه تو نیز انچه داری بیار که این بار نوبت تست آنکه بر عصای خود کرد و دعا نمود
ناگاه دو طبق ظاهر شد رحمت ان چیزها که در طبق من بود دران بود من بغایت مشوش شدم
و چیزے نخوردم او الحاح بیکرد پس گفت که بخور که ترا دو بشارت دهم یکے اشهد ان لا اله الا الله
و اشهد ان محمدا رسول الله و دیگر آنکه گفتم بار خدایا مرا در پیش آنکس شرمنده مگردان پس
بخوردم و بسکه شدم چون طواف کردم نصرانے در گذشت او را در لحاد دفن کردم ابو تراب عسکر
از جوانمردان مشایخ صوحیه و اکابر خراسان بوده از سخنان اوست که عارف آن بود که هیچ

چیز او را تیره نسازد همه چیز بر او روشن شود گفت هیچ چیز از عبادات نافع تر از اصلاح دلها نیست
ابو عبد الرحمان حاتم اصم از اکابر مشایخ صوفیه و اهالی بلخ است گویند او کر بود
وقتی زنی نزد او آمد تا مسئله پرسد با وی جدا شد حاتم بشنید و گفت سخن بلند کن
که نمی شنوم زن آواز بلند کرد حاتم همچنان میگفت تا زن را معلوم شد که او کر است و
ازان فعل باز آمد و تا سه سال دیگر زنده مانده بود و حاتم دران مدت خود را کر مینمود
از سخنان اوست که زینت عبادت خوف است و گفت باید که از خانهٔ خود بیرون نیائی
اگر مصاحب خواهی خدا کافی است و اگر رفیق خواهی کرامًا کاتبین و اگر انیس خواهی
قرآن و اگر وعظ خواهی ذکر موت بزرگی بهر او چیزی فرستاد حاتم او را قبول کرد گفتند چرا
گرفتی گفت در گرفتن ان عزّ او ذل خود دیدم و در ناگرفتن عزّ خود و ذل او پس عزّ او بر عزّ خویش مقدم داشتم و ذل خود را بر ذل او
اختیار کردم و گفت اگر عمل کنی یاد دار که خدا یتعالی جل شانه مینگرد و میشنود و چون خاموش باشی یاد دار که خدا یتعالی میداند
که چه گونه باشی یکی نزد او آمد و گفت دخل ندارم بچه روزگار میگذرانی گفت از
خزانهٔ خدا گفت آن از آسمان بهر تو می آید گفت اگر زمین او را نبودی از آسمان فرستادی
از و پرسید تو چه خواهی گفت آنکه یک روز بعافیت گذرد گفتند عافیت چه باشد گفت آنکه
روزی گذرد و دران عصیان نبود و وقتی بسفر میرفت زنرا گفت تا چهار ماه نفقهٔ
تو چند گذرانم گفت چند انکه زندگانی خواهی گذاشت گفت زندگانی بدست من نیست
گفت روزی هم بدست تو نیست مادر قاضی بلخ درگذشت حاتم به تعزیت رفت و گفت سی سال
است که حکم میکنی هیچ حکم ترا زدیگر و تو نیز یک حکم را قبول کن **ابو حفص حداد** نیشاپوری
سالوری پادشاه مشایخ بوده از سخنان اوست خوف چراغ دل است خیر و شر بدان
چراغ توان دید و گفت دعوی فقیر درست نیاید مگر دادن دوست ترا زگرفتن نداری
ابو عثمان حیری نیشاپوری از اکابر صوفیه بوده از سخنان اوست که مرد تمام نشود
تا در دل او چهار چیز برابر نگردد منع و عطا عزّ و ذل و گفت غافل آنست که از هر چه می ترسد
پیش از انکه دران افتد کار آن نسازد **ابو علی دقاق** نیشاپوری امام وقت خود بوده گویند که ابو علی
حاکم کرمان از وی پندی خواست گفت تو مال خود را دوست تر داری یا دشمن خود را گفت
مال را همه کس دوست میدارند شیخ گفت پس چرا مال خود را در دنیا گذاری و مظلمهٔ دشمن
با خود به آخرت می بری **حمدون قصار** او گفته که من نیکو خوی را ندانم الا در سخاوت
و بد خوئی را نشناسم الا در بخل **ابو القاسم** نیشاپوری نصرآبادی شیخ اهل حقایق
گویند که چهل حج بر توکل کرده بود در یک روز بمکه میرفت سگی را دید تشنه و گرسنه شیخ چیزی

داشت که بوسے دہد گفت کیست که بخرد چهل حج تنک کرده نان یکے نیابد و یک کرده به آن بدادو
چهل حج بخرید و گواه بگرفت شیخ آن نان پیش سگ بینداخت صاحب واقعه بدید از گوشه درآمد
و گفت اے احمق پنداشتے که کارے کردی گفت بیت پدرم روضهٔ رضوان بدو گندم بفروخت +
خلف باشم اگر من بجوے نفروشم + گفت هر که شکر نعمت کند نعمت او زیاده کنند و هر که شکر منعم
کند محبت و معرفت آن افزون کنند ابو یعقوب یوسف بن حسین رازے از اکابر مشائخ
صوفیه است در تذکرة الاولیاے نویسد که تاجرے در نیشاپور کنیزکی بخرید و خواست که بسفر
رود و بر کسے اعتماد نداشت نزد ابو عثمان چیزے با امانت بگذاشت و برفت ابو عثمان کنیزک را
بدید و عاشق شد و حال را با بو حفص حداد باز گفت ابو حفص گفت نزد یوسف بن حسین شو ابو عثمان
برے رفت و بدر خانهٔ یوسف رسید پیرے دید با پسرے صاحب جمال نشسته و صراحی و پیاله پیش
خود نهاده ابو عثمان درآمد و بنشست یوسف سخن بسیار گفت ابو عثمان حیران بماند و گفت اے
خواجه با این سخنان این چه حال است گفت این پسر فرزند من است قرآنش مے آموزم
و این صراحے در گلخن افتاده بود چون کوزه نداشتم برگرفتم و بشستم و پر آب کردم و این ازان
کردم که خلق بر من اعتماد نکنند و کنیزک من بسپارند ابو عثمان بپاے او افتاده به نیشاپور باز گشت
گویند هنگام وفات میگفت الهی خلق را بجد و جهد بتو خواندم مرا یکے از ایشان بخش پس از مرگ
بخوابش دیدند گفتند حالت چیست گفت ایزد تعالے مرا گفت آن سخن بارے دیگر بگو گفتم فرمود
ترا بتو بخشیدم شیخ ابو بکر وراق ترمذے بلخی شیخ صوفیه و بزرگ عهد بوده توریت و زبور و انجیل
نکو دانستے لاجرم بوراق اشتهار داشت آورده اند که او پیوسته آرزوے صحبت خضر کردے
و باین نیت هر روز بگورستان رفتے و درآمد و شد جزوے از قرآن بر خواندے روزی بر درخانه
پیرے نورانے دید با او روانشد و در راه با یکدیگر سخنان گفتند تا بگورستان رسیدند و باز گشتند
شیخ چون بدر خانه رسید پیر گفت عمرے در طلب من بودے منم خضر با تو صحبت داشتم فائده صحبت من
آن بود که از ثواب خواندن جزو قرآن محروم ماندے از سخنان اوست که مردمان سه گروه اند علما
و امرا و فقرا فساد علما بطمع و فساد امرا بظلم و فساد فقرا بر نابود و من کلامه من ارخے عنان الجوارح
فی الشهوت فقد عرس فی قلبه شجرة الندامات کسے است سست کرد لجام اعضاے خود در شهوت ها
بس به تحقیق کاشت در دل خود درخت شرمندگیها و گفت زهده حرف است ز ا ترک زینت و ها ترک
هوا و دال ترک دنیا شیخ ابو عبد الله محمد بن علی حکیم ترمذے بلخی از اکابر مشائخ صوفیه است
خضر علیه السلام اورا درس گفته و علم آموخته و ابو بکر وراق از مریدان اوست و من کلامه الیقین استقرار
القلب علی الله و علی قوله و امره اورا گفتند ایثار چیست گفت الایثار اختیار حظ غیرک علی حظ نفسک

وگفت تقوے آنست که هرکس دامن تو بگیرد و جوانمردے آنکه تو دامن کسے نگیرے وگفت عزیز آن است
که او را معصیت خوار نکرده باشد و آزاد آنکه او را طمع بنده نساخته وگفت فرخ آنکسے که سلطان را
در دنیا بروخراج نیست وسبحانرا در عقبے با او حساب نیست وگفت صاحب وقت آنست که تاسف
نخورد بر ماضے امید ندارد بر مستقبل تا حال را ضایع نکند یکے ازو دعا خواست گفت حق تعالے ترا از خود
نگاه دارد ابو حمزه خراسانے از جوانمردان مشایخ صوفیه بوده روزے جنید ابلیس را دید که
بر گردن مردم مے جست جنید گفت اے ملعون از مردم شرم نداری گفت مردم آنانند که در سوراخ
بخلوت نشسته اند و جگرم سوخته اند جنید بسوے مریه رفت ابو حمزه آواز برکشید وگفت کذب الملعون
اولیا خدا تعالے ازان نزدیک تراند که ابلیس را از حال ایشان اطلاع باشد و از سخنان او
است که توکل آنست که چون یامداد برخیزے از شب بادت نیامد و چون شب شود در از یادت
رفته باشد عباس مروزے فاضلے تجرد و شاعرے خوش تقریر بوده وگفته اند که اول کسے
است که بعد از بهرام گور بفارسے شعر گفته چون مامون عباسے بر درفت در مدح او قصیده بگفت
و بعرض رسانید از ان ست مطلع قصیده ؎ ای رسانیده بدولت فرق خود تا فرقدین ✣ گسترانیده
بجود و فضل در عالم یدین ✣ واین اول شعر فارسے بود که در زمان اسلام گفته شد مامون خلیفه
پسندیده داشت وعباس بنواخت وصله جزیل داد و ندیم خویش گردانید ابو علی حسن بن علی
حوریے از بزرگان مشایخ جهان است از سخنان اوست مدبخت انکه حق تعالے گناه او را
بپوشاند و آو اظهار کند ومن کلامه الخلق کلهم فی مبادی الغفلات یرکضون وعلی الظنون یعتمدون
وعندهم فی الحقیقة ینقال وعن المکاشفه ینطقون یعنے جمیع خلق در ابتداے غفلت پا میزنند و بر ظنها
اعتمادے میکنند و نزدیک آن خلق این است که در حقیقت نقل میکنند و از مکاشفه حق گواهی میکنند
و حال آنکه این نیست ابو محمد عبد الله بن مبارک شاه نیشاپورے ومن کلامه ترک الغضب احسن
الخلق امام اعظم ابو حنیفه نعمان بن ثابت کابلی استه غنجی کوفے او صاحب مذهب مستقل است
ومذهب امام ابو حنیفه در هند بسیار شایع است نوبتے در حمام مردیرانے از دید چشم بر هم نهاد
مرد گفت ای امام دشمنانی از تو کجا باز گرفتند گفت آنگاه که ترا از تو برداشتند شیخ عبد الله محمد بن حسین طوسی از مشایخ صوفیه است
از سخنان اوست ترک الدنیا لدنیا من الدنیا شیخ ابو علی احمد بن محمد رودباری از اکابر اولیا صوفیه است از سخنان اوست اضیق السجون معاشرة
الاضداد یعنی تنگ ترزندان نشستن با مخالفان است وقال علامة المعرض الله تعالے عن العبد ان تغفله بما ینفعه یعنی علامت
اعراض الله تعالے از بنده آنست که غافل کند بنده را از ان چیزیکه نباشد دران نفع او شیخ ابو عبد الله
سنجری خراسانی از اکابر مشایخ صوفیه است او را گفتند فتوت چیست گفت خلق را معذور داشتن و تقصیر
خود دیدن و شفقت بر نکوکاران و بدکاران کردن یکے گفت او را که دنیا رے ترا دهم گفت اگر دهے

نزا بہتر و اگر ندہے مرا بہتر شیخ الاسلام ابو اسمعیل خواجہ عبد اللہ احرار در ہرات بودہ از سخنان اوست کہ
چون دوست خود را مصاحب دشمن بینے ازو دلتنگ نشوے چہ اگر محل اعتماد است بگذارد کہ از دشمن
مضرتے بتو رسد و اگر محل اعتماد نیست اینچنین دوست را گذاشتن او لے تر است گفت اگر ہوا پرے
نگے باشی و اگر بر آب روی خشی باشی دل بدست آر تا کسی باشی شیخ ابو الحسن علی بن جعفر خرقان خرقان موضعیست از بسطام شیخ
از اکابر اولیا ست گویند چہل سال نماز خفتن بوضوے خفتن گذارد و شبے نماز نمیکرد آوازے
شنید کہ ہان ابو الحسن خواہے کہ انچہ از تو میدانم با خلق بگویم تا سنگسارت بکنند گفت آلہی خواہے
کہ انچہ از رحمت تو میدانم با خلق بگویم و ظاہر کنم تا ہیچ کس ترا سجدہ نکند آواز آمد کہ نہ از تو و نہ
از ما شیخ ابو علی سینا بہ آوازہ بجرفان شد و بخانہ اش رسید شیخ بصحرا رفتہ بود گفت شیخ کجاست
رئیس منکر او بود گفت آن زندیق کذاب را چہ کنی ابو علی منجر بماند و بصحرا شد شیخ را دید خروار
در منہ بر پشت شیرے نہادہ ے آمد ابو علی گفت اینچہ حالت ست شیخ گفت تا باز چنان کرکے کہ
زن است بکشی شیرے چنین بار تو بکشد پس باو ے بوثاق رسید ابو علی بنشست و سخن آغاز نہاد
شیخ را دل بگرفت پس برخاست و گفت مرا معذور دار کہ دیوار خانۂ خود را عمارت میکنم چون بر سر
دیوار رفت تیشہ از دست وے بیفتاد ابو علے برخاست کہ آنرا بدست وے دہد تیشہ برجست و
بدست شیخ باز شد ابو علی متحیر بماند و بر دست شیخ توبہ کرد وقتے سلطان محمود غزنوے از غزنین
بزیارت شیخ بجرقان رسید و رسول فرستاد تا او را گوید کہ سلطان بہر تو از غزنین بجرفان
آمد تو ہزار خانقاہ ببارگاہ بیاو گفت اگر شیخ نہ پذیرد این آیت بر خوان یعنے اطیعوا اللہ
و اطیعوا الرسول و اولے الامر منکم رسول برفت و بپیغام بگذارد شیخ فرمود مرا معذور دار د بمحمود بگو کہ
ما اطیعوا اللہ چنان مستغرق ام کہ از اطیعوا الرسول فحالت مے برم تا او لے الامر منکم کار ندارم
رسول باز گشت و حال بمحمود باز گفت محمود را رقت شد و گفت برخیزید کہ او نہ آن مرد است کہ ما گمان
بردہ بودیم پس جامۂ خود با یاز پوشید و کنیزک را جامہاے غلامانہ در بر کرد و خود حاجب شد و استحان
را روی بصومعہ شیخ نہاد و بصومعہ رسید و در آمد و سلام کرد شیخ جواب داد لیکن بر نخاست و در ایاز نگریست و
روے بمحمود کرد و محمود گفت بہر سلطان بر نخاستے این ہم وا ے بود شیخ گفت وام است ا ما عرش
آن نیست محمود گفت سخن بگوے گفت تا محرمان را بیرون فرست کنیزکان بیرون شدند محمود گفت از بایزید
سخنے بگو گفت بایزید گفت ہر کہ مرا دید از شقاوت این شد محمود گفت ابو جہل و ابو لہب محمد را دیدند
و از شقاوت مرستند پیش قدر بایزید از محمد زیادہ باشد شیخ فرمود اے محمود ادب
نگاہدار و تصرف در ولایت خود کن مصطفے را بدید مگر بعضے از اصحاب قال اللہ تعالے و ترا ہم
ینظرون الیک و ہم لا یبصرون یعنے می بینے تو اے محمد ایشان را کہ بدیدہاے ظاہر سے نگرند

بسوے تو حال آنکہ ایشان نمے بینند تراچہ بیمر حقیقت بینا ہستند محمود از شیخ پرسید کہ سر این سخن چیست کہ بایزید فرمودہ کہ ہرکہ مرا دید آتش دوزخ بروحرام شد و رسول صلے اللہ علیہ وسلم این سخن بگفت و او را کفار وغیرہ دیدند شیخ فرمود کہ این دیدن را حمل بر رویت ظاہر کمن معلوم است کہ پیغمبر را چند کس دیدہ باشند در وقت بایزید ہرچند کس بحال او بینا شدہ باشند محمود وقت رخصت بدرہ زر پیش شیخ نہاد شیخ نان جوین پیش سلطان ازان لقمہ در دہان انداخت و در گلوے او بگرفت شیخ گفت بدرہ تو ہمچنین در گلوے من بگیرد و این را بردار کہ من دل از محبت آن برگرفتم او را گفتند کہ صوفے کیست گفت صوفی مرقع و سجادہ صوفے نشود و صوفی برسوم و عادات صوفی نبود صوفی آن بود کہ نبود آنرا گفتند کہ صدق چیست گفت صدق آنست کہ دل سخن بگوید یعنے آن گوید کہ در دیش بود و گفت ہمہ چیز را غایت دانستم الا کلمہ چیز را اول درجات محمد صلے اللہ علیہ وسلم را دوم کید نفس را سوم غایت معرفت را شبلے گفت آن خواہم کہ نخواہم شیخ گفت این ہم خواست است از شیخ است رباعی با دل گفتم کہ اے دل بر جاش طلب در صومعہ بر سر مصلاش طلب ✣ دل گفت کہ اول بخرابات بجوے ✣ این جاے اگر نیابی آنجاش طلب ✣ شیخ ابو درعہ عبد الوہاب از دہلے عالمے زاہد و عابد و عارف بودہ و شیخ عبد اللہ خفیف وقتے عزم سفر کرد و نزد او شد تا رخصت بگیرد ابو درع مقدارے گوشت بوے کردہ بیاورد و شیخ عبد اللہ خفیف بآن رغبت نکرد و بہ سفر شتافت و در بیابان راہ گم کرد و چند روز گرسنہ بماند ناگاہ سگے پدید آمد آنرا بگرفتند و بکشتند و میان یکدیگر قسمت کردند سر شش بشیخ رسید ہرکس نصیبۂ خود بخورد شیخ سر را پیش خود نہاد و بتفکر فرو رفت چون صبح شد سر سگ بسخن در آمد و گفت این سزاے کسے است کہ گوشت بوے گرفت از سفرۂ ابو درعہ بخوردہ شیخ برخاست و اصحاب را بیدار کرد و گفت بیائید تا پیش ابو درعہ رویم از وے عذر خواستند حرجہ غلام یکی از اہالے ہرات بودہ خواجہ اش ہمیشہ در او آثار فلاح مشاہدہ کردے لاجرم آزادش کرد خواجہ عبد اللہ انصارے او را بسیار ستودہ از و حکایت نقل کردہ گویند ہرکہ بیمار شدے حرجہ بر او الحمد خواندے و بر او بدمیدے او شفا یافتے دانشمندے بیمار شد نزد او رفت حرجہ بر او الحمد بر خواند و بر او بدمید او شفا یافت دانشمند دید کہ الحمد را درست نمے خواند گفت الحمد را درست نمیدانے آنرا بر تو راست کنم حرجہ گفت تو دل خود را راست کن از مناجات حرجہ است کہ خدایا ہرکہ سیم ماند سیم دہ و ہرکہ زر خواہد زر دہ ہرچہ خواہد او را ہمان دہ حرجہ را ہمین تو بس شیخ عبد الرحمان محمد بن عبد اللہ بن حسین بن محمد از وے نیشاپورے از اکابر مشایخ صوفیہ است و پدر او حسین بن محمد از مشایخ بودہ و او شبلے را دیدہ گویند چون پسر ش عبد اللہ متولد شد ہرچہ داشت بفروخت

تصدق کرد گفتند ترا پسرے آمد هیچ بهر او نگذاشتے گفت اگر صالح بود و هو یتولی الصالحین یعنے
دست دار دصالحا نرا و اگر مفسد بود بارے من است فساد باو ندادہ باشم شیخ نعمان سرخسی از اکابر
مان و عقلاے مجانین بودہ و شیخ سعید ابو الخیر فرمودہ کہ او در امر و نہے آزاد کردۂ خدا ست و آزادی
وآن بودہ کہ عقل از و باز گرفتند شیخ ابو سعید ابو الخیر فرماندشتے با پیر ابو الفضل سرخسے نشستہ بود سخنے میرفت مسئلہ مشکل شد
همان را دیدم کہ از بام خانقاہ بزیر آمدہ پیش ما نشست و آنرا حل کرد و بایزید فرار همان راہ کہ آمدہ بود برفت پیر ابو الفضل
گفت مرتبۂ آن مے بینے گفتم آرے گفت اقتدار آن شاید ازان کہ علم ندارد پیر ابو الفضل محمد بن حسین سرخسے از
کابر اولیاء خدا ے است مرید ابو نصر سراج و پیر ابو الخیر بودہ و من کلامہ الماضی لا یذکر و بالمستقبل لا ینظر و باتے
وقت تقریر اینہا صفۃ العبودیہ یعنے انچہ گذشت ذکر نباید کرد و انچہ آیندہ است دران نظر نباید کرد و انچہ
در حال است بیان بہ ان باید کرد این است صفت بندگے قفال مروزی نامش ابو بکر عبد اللہ بن احمد گوید در صنعت
قفالے استاد بود روزے پیش امیر مروقفلے برد و بر پاے استاد ناگاہ مردے بیامد امیر بر پاے خاست و او را
بہ پہلوے خویشتن جاے داد قفال گفت کہ این کیست گفتند مردے عالمست ازان گاہ قفالے ترک کردہ بجد و جہد
علم آموخت و افضل علماء جہان گشت ابن خلکان گوید وقتے سلطان محمود سبکتگین اختیار مذہبے خواست قفال
مذہب شافعے با آب پاک وضو بترتیب نیت غسل نمودہ دو رکعت نماز در غایت خضوع و خشوع و رکوع و
سجود انچہ بایست از فاتحہ و دیگر سورہ و اطمینان و تشہد و سلام ادا نمود و بمذہب حنفے بجاے آب
بادک بنبیذ خرما وضو کرد و پوست سگے کہ مدبوغ بود و رفع آن بنجاست آلودہ مصلے گردانید و بے نیت
و ترتیب وضو ساختہ چنانچہ اول پاشست و بعد ازان دست روی و بجاے سورۂ فاتحہ خدای بزرگ ترست گفت و آیتے قصیر
مثل مدہامتان ترجمہ گفت و در رکوع و سجود اطمینان نکردہ بے تشہد باوے رہا کرد و برخاست و گفت این مذہب حنفی
و آن مذہب شافعے ہر کدام کہ خواہے اختیار کن بادشاہ مذہب شافعے اختیار نکرد اما در صبح صادق سے نوید
کہ بعد وضوے منعکس روے بقبلہ آورد و احرام نماز بست و تکبیر بفارسے گفت و بعد از
فاتحہ دو برگ سبز کہ ترجمۂ مدہامتان است بر زبان راند و رکوع آورد و سجدہ کرد و بزانو
برخاست و چون از نماز فارغ شد بادے رہا کرد و سلام نداد و گفت اینست نماز ابو حنیفہؒ
اصحاب امام ابو حنیفہؒ بر این معنے انکار کردند سلطان گفت اگر این نماز بر مذہب ابو حنیفہ جائز
نباشد ترا بقتل رسانم قفال گفت تا کتب ایشان را حاضر سازند سلطان نفرانے را بفرمود
تا کتب ہر دو مذہب را مطالعہ نماید نفرانے بر صدق قول قفال گواہے داد سلطان
قفال را نواخت و مذہب شافعے اختیار کرد و قفال در چہار صد و دہ ہجرے در گذشت
ابو الحسن قوہستانی از جوانمردان خراسان بودہ کسے از وے پرسید چگونہ گفت ندانم فرسودہ
شد از نعمتہاے خدا و مذ زبانم از کار شد چند انکہ از حق تعالے شکایت کردم از وی پرسیدند

که مروت چیست گفت دست باز داشتن از انچه بر تو حرام است و گفت توبه آن بود که اگر ذکر گناه
کنی حلاوت نیابی گفتند توکل چیست گفت آنکه از پیش خود خوری و لقمه را نیک بجای وندانی که انچه تراست
پس او از تو شود ابو عبد الله مختار هراتی از بزرگان زمان بوده او گفته که طعام چنان خور که تو خورده اورا
باشی نه که او ترا چه اگر تو او را خوری همه نور شوی و اگر او ترا خورد همه دود گردد شیخ ابو نصر سراج
از اکابر مشایخ طوس و بزرگان صوفیه است شاگرد شیخ ابو القاسم کرکانی و احمد غزالی
بوده است وقتی در میان مناجات گفت الهی الحکمة فی خلقک هاتفی جواب داد که الحکمة فی خلقک
رویتی فی مرآت روحک و مجی فی قلبک یعنی ای خدا تعالی چیست حکمت در پیدا کردن من
جواب آمد که حکمت در پیدا کردن من است در آئینهٔ روح تو و دوستی من در دل تو
از سخنان اوست که توکل آنست که منع عطا بجز از خدا نه بیند حجت الاسلام امام محمد غزالی
طوسی یگانهٔ فقهای شافعیه و علمای روزگار بوده است و بعد از سیر و سفر بطوس رفت و خلقانی
جهت صوفیان بساخت و در گوشهٔ آن توطن گزید و بتدریس و تصنیف پرداخت مؤید الملک
بن نظام الملک او را بهر تدریس مدرسهٔ نظامیهٔ بغداد بخواند امام محمد این رقعه در جواب بنشت
الحمد لله رب العالمین و الصلوٰة و السلام علی محمد و آله و صحابه اجمعین اما بعد خواجه جهان و ملجأ جهانیان
متع الله المسلمین ببقایة این ضعیف را از حضیض بشری باوج مراتب ملکی دعوت نماید الغوث
از طوس ببغداد راه بخدا نزدیک است و یکسان از روح انسانی تا حضیض حیوانی تفاوت
بسیار است و التماس حضور این فقیر کرده است لاشک این حقیر را وقت فراق است
نه وقت سفر عراق آی عزیز فرض کن که غزالی بعراق رسید و مفارقت قربان در رسید
فکر مدرس دیگر باید کرد امروز را همان روز انگار و دست ازین بیچاره بردار و السلام تمت
کلامه لو رأی الغضبان فی الحال الغضب فتح صورته سکن غضبه حیاء من فتح و فتح باطنه اعظم من فتح
ظاهره لان الظاهر عنوان الباطن اگر بیند غضب در حال غضب کشادگی صورت خود را ساکن شود
غضب او کردن از کشادگی صورت خود کشادگی باطن اعظم است از کشادگی ظاهر
بدرستیکه ظاهر نشان باطن است و قال من جاوز الاربعین و من تقلب خیره علی شره فلیجهز الی
النار یعنی گفت امام غزالی کسی که تجاوز کند چهل سال را و نه غالب شد نیکوی او بر بدی
او پس بگوکه سامان خود کند بسوی دوزخ و قال ان الحکما حصروا افراد مصایب العالم
و مجتمعها فی خمس المرض فی الغربة و الفقر فی الشیب و الموت فی الشباب و العمی بعد البصرت
و النکرت بعد المعرفت یعنی گفت امام غزالی بدرستیکه حکما احاطه کرده اند و احتراز از مصیبت عالم
در پنجهای او را در پنج اول بیماری در مسافرت دوم محتاج شدن در پیری سوم مردن

در بوانے چہارم تا بنیاشد بعد از بنائے پنجم غیر معین دانستن بعد معین یعنے چیزیکہ معین و مقدر دانستہ است
ازان انحراف کند و قال الشکل شیئے اذا فارقتہ عوض ولیس الدار ان فارقت من عوض یعنی گفت
امام غزالی وقتیکہ جدا شدے تو ازان چیز بدل ہست و نیست خدائرا عوض و بدل اگر تو ازان جدا
شدے و قال فوت الوقت عند ارباب الحقیقۃ اشد من فوت الروح لان فوت الروح انقطاع
عن الخلق و فوت الوقت انقطاع عن الحق یعنے گفت امام غزالے کہ فوت شدن وقت
نزدیک صاحبان حقیقت سخت تر است از فوت روح چہ جدا شدن روح فوت از خلق است و فوت وقت
جدا شدن از خدا است شیخ الاسلام ابو نصر زندہ پیل احمد جام بن الحسن جامی بزرگ عہد بودہ
خوارق عادات او بسیار واقع شدہ از سخنان اوست کہ مردم بد نفس چون خواہند کہ عیب
کسے بر شمارند اول بدیہا کہ در ذات ایشان است بر زبان ایشان جارے گردد چہ آن بفہم
ایشان نزدیکتر است عین القضات ہمدانے شاگرد حجت الاسلام بودہ و خوارق عادات
ازو بسیار نقل کردہ اند گویند او سخنان حکما را با سخنان صوفیہ مختلط ساختے لاجرم فقہاے عصر
و ارباب ظاہر بزندقہ نسبت کردند و فتوے بقتلش دادند پس او را بکشتند و سن کلامہ لسان
الحال انطق من لسان المقال یعنے زبان حال گویا تر است از زبان گویا یعنے روشن بہ بین
و حاش میپرس رقم حروف گوید وقتے پیش مغل بہادر خوابہ سراے و داروغۂ دیوانخانہ
صمصام الدولہ خاندوران خان کہ در سرکار شجاع الدولہ بعالم نوکرے میگذرانید نشستہ بودم
در ویشے مفلس آمد و سوال کرد و بران بہ افزود مغل بہادر برنجید گفت این فضولی چیست
احوال تو دلیل است بر افلاس تو و ما نداریم چیزیکہ بتو دہیم از سخنان عین القضات
است کہ ہر چہ ہوا یتو خدا یتو و گفت تا از خود پرستے فارغ نشوے خدا پرست نتوانے
شد و تا بندہ نشوے آزادے نیابے تا پشت بہر دو عالم نکنے بہ آدمیت نرسے تا ہمہ برہم نزنی
ہمہ نشوے و ہمہ نرسے و تا فقیر نشوے غنے نیابے و تا فانے نشوے باقی نتوانے شد و لفک
ندیم سلطان محمود سلجوقے بودہ و بعضے او را دلک و طلک نویسند حکایات او مشہور است روزی سلطان
از زنہاے خود پرسید و گفت کہ آن چیست کہ پارسال نرسید و امسال رسید و سال آیندہ نخواہد رسید
و لفک گفت کہ آن مرسوم سپاہست سلطان بخندید و او را صلہ داد و قتے سلطان بر و لفک غضب شد و
غلامان را گفت چوب بیارند و او را سزا دہند غلامان پے چوب رفتند و لفک ہر وزانشستہ بود
و جمعے از عقب ایستادہ گفت ای مردمان بیکار مباشید گردنے میزدہ باشید تا چوب بیاورند
سلطان بخندید و گناہش بخشید غوث الثقلین شیخ محی الدین ابو محمد عبد القادر نسب آنجناب
بامام حسن بن علی علیہ السلام میرسد لفظ عاشق تاریخ ولادت اوست او خرقہ از دست

ابو سعید مبارک بن علی مخزومی پوشیده و سلسلهٔ او بشبلی میرسد گویند که نزد مادر آمد
و گفت مرا در کار خدای کن و اجازت ده که ببغداد روم مادر بگریست و برخاست و چهل
دینار زیر بغل جامهٔ من بدوخت و از من عهد بصدق در جمیع احوال گرفت پس مرا وداع
کرد من با قافله متوجه بغداد شدم در حدود همدان شصت سوار از حرامیان قافله را بگرفتند
و مرا تعرضی نرسانیدند یکی بمن گذشت و گفت ای فقیر با خود چه داری گفتم چهل دینار گفت
کجاست گفت در جامهٔ من است گمان برد که استهزا میکنم برفت و دیگری بیامد و همان پرسید و همان
شنید مهتر ایشان آگاه شد و نزد من آمد همان شنید جامهٔ مرا بشگافت و آنچه گفته بودم یافت
و گفت ترا چه بر این داشت که اعتراف نمودی گفتم مادر مرا عهد داده که جز راست نگویم
مهتر دزدان بگریست و گفت چندین سال است که در عهد خداوند خیانت کرده ام پس بر دست
من با جامهٔ خویش توبه کرد و آنچه از قافله برده بودند باز دادند و اول تائبان بر دست
من آنها بودند بالجمله عبد القادرؒ به بغداد رسید و در فنون علم کامل گشت و مجلس وعظ نهاد تاجری نزد
او آمد و گفت مرا مالی است که نذر کرده ام خواهم که بفقرا و مساکین رسانم لیکن مستحق از
غیر مستحق نشناسم گفت هر کرا خواهی از مستحق و غیر مستحق بده تا ترا خدای بدهد آنچه مستحق آن هستی
و هستی وقتی عجوزه پیش او آمد و پسر خود را همراه آورد و باو سپرد و باز گشت شیخ او را
ریاضت فرمود مادر پس از چند روز پیش پسر آمد دید که نان جو میخورد و زرد و لاغر شده بود
نزد شیخ رفت دید که مرغ بریان خورده و استخوانها را پیش خود نهاده عجوزه گفت روا باشد
که تو گوشت مرغ خوری و پسر من نان جوین شیخ رضؓ دست بر استخوانها نهادم و گفت قم باذن الله
مرغ زنده شد پس عجوزه گفت وقتی که فرزند تو چنین شود هر چه خواهد بخورد یکی از مریدان شیخ گوید
شیخ را دیدم که از خانه بیرون آمد و روی بدرسه نهاد و در کشاده شد شیخ بیرون
رفت من نیز از عقب روان شدم چون بدر بغداد رسید در کشاده شد و بیرون رفت و
در باز فراهم آمد شیخ میرفت تا آنکه بشهری رسیدم و ندانستم که کجاست بر باطی در آمد آنجا شش
تن نشسته بودند بر و سلام کردند من پس ستونی روانشدم و از جانب یک رباط آواز ملامی آمد
در اندک زمانی ساکن شد ناگاه مردی بیامد و جایی که آواز نالهٔ می آمد رفت و بیرون آمد شخصی
بر دوش گرفته و دیگری در آمد سر برهنه و پیش شیخ نشست شیخ او را تعلیم شهادتین
کرد و طاقیه در او پوشید و او را محمد نام نهاد و آن شش تن را گفت که مامور شدم که این را بدل آن
گردانیدیم گفتند سمعاً و طاعتاً پس شیخ بیرون آمد و ایشان را بگذاشت من عقب او آمدم تا بدر
بغداد رسیدم بدستور اول در کشاده شد پس بدرسه رسیدم آن نیز کشاده گشت شیخ

بخانه آمد با مداد پیش او نشستم تا درس خوانم هیبت بر من مستولی شده بود نتوانستم خواند گفت
اے فرزند بخود آن اورا بخدا سوگند دادم که حال شب بیان فرماید گفت که آن شهر نهاوند بود
و آن شش تن ابدال بودند و آنکه بیرون آمد و شخصے بدوش داشت خضر علیه السلام بود که
مرده را بیرون آورد تا کاروے بسازند و آن را شهادتین تعلیم کردم ترساے بود از
قسطنطنیه که مامور شده بودم که اورا ابدال آن مرده گردانم اورا بیاورند تا بدست من
مسلمان شود اکنون یکے از ایشان است روزے شیخ سخن میگفت ناگاه چند گام بهوا رفت
و گفت اے اسرائیل بایست کلام محمدے بشنو و بجاے خود باز آمد پرسیدند که چه بود
گفت خضر بود که بر مجلس ما گذشت اورا استقبال کردم کرامات و خوارق عادات از و بسیار
است این مختصر متحمل آن نباشد و عمهٔ آن ام محمد از نساء صالحات بوده نوبتے در
بلاد خشک سالے شد مردم بدعاء استسقا رفتند باران نبارید همه بدر خانه ام محمد
آمدند و دعاے باران خواستند ام محمد پیش خانهٔ خود رفت و گفت خداوندا من جاروب
کرده ام تو آب بپاش بسے نه برآمد که باران بریخت حمزهٔ اصفهانے از فضلاے مورخین
بوده از سخنان اوست که دنیا سه چیز خوش گذرد اینے و تو انگرے و تندرستے و بسه چیز
ناخوش بالعکس این یعنے ترس و فقر و رنجورے شیخ ابو علے جرجانے
اثر آبادے از بزرگان صوفیه بوده از سخنان اوست که بخل سه حرف است بلا و بلا
غلبهٔ شهوات و لام او لوم شیخ فرید الدین عطار بزرگ عهد بوده از بزرگے پرسیدند
که فرق میان عطار و مولوی معنوی چیست گفت مولوے روم شهباز ریست که بیک طرفة العین
بقلهٔ قاف حقیقت رسیده عطار چون موریست که به آهستگی آنرا قطع کند و بر جزو جزو آن
اطلاع یافت مولوے روم در حق عطار گوید ؎ هفت شهر عشق را عطار گشت + ما هنوز
اندر خم یک کوچه ایم + بالجمله پدر شیخ عطارے ذے القدر بوده و چون در گذشت
شیخ فرید الدین محمد عطارے میکرد روزے در دوکان نشسته بود درویشے بیامد
و نیشتر زد و بگریست شیخ گفت چه ے نگریے باید که در گذرے درویش گفت ای خواجه
چون من سبکبارم و بجز خرقه هیچ ندارم زورے تو انم گذشت و تو خرطهاے
عقاقیر هنگام اجل چه تدبیر خواهے کرد عطار گفت چنانکه تو خواهے مردن نیز خواهیم
مرد گفت چون من نتوانے مرد پس کاسهٔ چوبین که داشت زیر سر گذاشت و الد گفت
و در گذشت حالے بر عطار بگشت که دوکان برهم زد و بسلوک مشغول گشت و رسید بجائیکه
رسید منقول ست که چون چنگیز خان خراسان بگرفت یکی از مغول اورا بگرفت و خواست که

بقتل رساند یکی گفت این را بکش که چون بهای او هزار دینار رسد هم شیخ گفت مفروش که
زیاده ازین بے ارزم دیگرے بیاید و گفت که این پیر را بکش که توبزه کاهے خوبهاے او
بیند هم شیخ گفت بفروش که بیش ازین نے ارزم سنگل درخشم شد او را بقتل رسانید
شیخ شمس الدین محمد تبریزے مرید با کمال چندے بود در خدمت او ریاضت شگرف
کشید و بکمال رسید و بقریهٔ روم شتافت روزے مولانا جلال الدین رومے با جماعت
فضلا در راه دو چار گشت شمس پیش آمد عنان مرکب مولانا گرفت و گفت یا امام المسلمین
بایزید بسطامے بزرگ تر یا محمد صلے الله علیه و سلم مولوے گفت محمدؐ بزرگترین عالمیان است
چه جاے بایزید شمس گفت پس چیست که محمد میفرماید ما عرفناک حق معرفتک یعنے نشناختم
شناختن ترا و بایزید میگوید سبحانی ما اعظم شانی مولوی گفت تشنگے بایزید بیک جرعه ساکن
شد و دم از سیرابے داد محمدؐ را تشنگے زیاده بود استدعاے زیادتے قربت کرد شمس لغزید
و بیهوش افتاد مولوے فرود آمد و او را بمدرسه برد و با او صحبت داشت و یافت آنچه یافت
مولانا جلال الدین بلخے رومی وصفش از تعریف و توصیف بیرون است در طلب علم ریاضت
کشید و کامل گشت چون بهاؤ الدین ترندے از مریدان پدرش مولوے را گفت بلقاے
کاملی و از باطن بهره ندارے و آن از پدرت مرا رسیده اگر مریدشوی آنرا یابے مولوی بر بیعت
تمام مرید او شد و چون او درگذشت بصحبت شمس تبریز رسیده چنانچه در احوال شمس
گذشت روزے شمس او را گفت غرض از علم چیست گفت آداب شریعت شمس گفت علم آنست
که معلوم رسے و این بیت برخواند ؎ علم کز تو ترا نجنباند ۔ جهل ران علم به بود بسیار ۔ مولوی
از درس و بحث باز ماند و صحبت شمس گزید و بعد از و صاحب صلاح الدین زرکوب شد
و با شارهٔ حسام الدین چلپے که بزرگترین اصحاب پدرش بود مثنوے نظم آورد مولوے جامی
در توصیف مولوے روم گوید ؎ من چه گویم وصف آن عالے جناب ۔ نیست پیغمبر ولی دارد
کتاب ۔ از مولوے پرسیدند که درویش کے گناه کند گفت آنگاه که طعام بے اشتها خورد
چه طعام بے اشتها خوردن گناهے بزرگ است از سخنان مولوے است که چنانچه گدا طالب کرم کریم
است کرم کریم نیز طالب گدا است اگر گدا خیر کند کریم لطلب او رود اگر کریم خیر کند گدا طالب او
شود لیکن صبر کریم نقص کریم است و صبر گدا کمال گدا و گفت مرغے که از زمین بالاتر پرد اگرچه بآسمان
رسد اما از دام دور باشد و همچنین درویش اگر بکمال نرسد از زمرهٔ خلق ممتاز بود گفت آزاد مرد
آنست که از رنجانیدن کسے نرنجد و جوانمرد آنکه مستحق رنجانیدن را برنجاند مولانا سراج الدین
مولوی صدر زمان بوده با مولوے سوء مزاجے داشت شنید که مولوے فرموده که من با هفتاد یک

لت یکی ام سراج الدین یکے را گفت نزد او رود بگو کہ چنین گفتہ اگر اقرار کند و شناسش بدہ
فرستادہ رفت و سوال کرد مولوے فرمودہ با این سر کہ میگوئے یکی ام فرستادہ متغفل
گشت و باز شد گویند مولوے ہموارہ با خادم خود سوال کردے امروز در خانۂ ما چیزی ہست
متغفل شدے و گفتے از بخانہ بوے خانۂ فرعون مے آید یکے از ارباب دینی نزد او رفت و عذر
خواست کہ از خدمت مقصرام فرمود کہ حاجت باعتذار نیست چنانکہ دیگران از آمدن تو منت
دارند من از نیامدن تو منت دارم بمثل یکے بخدمت درویشے رفت و گفت چرا تنہا نشستہ گفت اکنون
تنہا شدم کہ تو آمدے و مرا از یاد حق مانع گشتے من النصایح اوصیکم بتقوی اللہ فی السر والعلانیۃ
و بقلۃ الطعام والمنام والکلام و ہجران المعاصی والانام و مواظبۃ القیام و دوام الذکر و ترک
الشہوات و احتمال اطفاء من جمیع الانام و ترک مجالسۃ السفہاء والعوام و مصاحبۃ الصالحین ذا الکرام
و خیر الناس من ینفع الناس و خیر الکلام ما قل و دل و الحمد للہ وحدہ یعنے وصیت میکنم بعبادت خدا
در ظاہر و باطن باندک طعام و خوابیدن و گفتن دورے گزینید از گناہ و ہمیشگی نماز و ذکر و ترک
کنید شہوت را و بردارندۂ سخنے باشید از جمیع مردم و نہ نشینید با کمینگان و عوام الناس و مصاحبت
کنید با صالحین و بزرگان و بہترین مردمان آن کسے است کہ نفع رسد از و بمردم و بہترین
آنکہ اندک باشد در گفتن و معنے بسیار داشتہ باشد و شکر است خدایرا کہ یگانہ است شیخ علاء
قزوینے عالم و عارف بودہ از سخنان اوست چہار کردہ بہترین مردم اند عالم کامل و حکیم گویا و
عابد مجرد و واعظ بے طمع امیر خسرو دہلوی از بلخ بودہ و عمرے دراز یافتہ و مرید شیخ
نظام الدین اولیا بودہ و پنج نوبت رسول علیہ السلام را بخواب دیدہ وقتے بخدمت شیخ نظام الدین
اولیا بصحبت خضر علیہ السلام رسید و التماس کرد کہ آب دہان خود را در دہانش افگند خضر
فرمود این سعادت نصیب سعدے شد شیخ نظام الدین اولیا آب دہان خود او را داد و
ببرکت آن بود و نہ کتاب تصنیف کردہ او گفتہ کہ اشعار من زیادہ از چہار صد ہزار و کمتر از
پانصد ہزار است و از سخنان اوست کہ انگشت ہنر کلید روزے است و بی ہنر طبق گدائی است
علیدزا کاسانے قزوینے از مشاہیر ظرفاے شعراے عصر است بہزل و نوعے تمام داشتہ و
در فنون علم ماہر بودہ نسخہ در عہد بیت تصنیف کردہ و بشیراز شد و بدرگاہ بادشاہ شیخ
ابو اسحق انجو رفت تا بعرض رساند گفتند بار نیست پادشاہ بمسخرہ مشغول است عبید گفت ہرگاہ
کہ صحبت ملوک بہزل میسر است چرا طلب علم کنند لاجرم بشاعرے پرداخت و این قطعہ انشا کرد قطعہ
اے خواجہ مکن تا نتوانی طلب علم + کاندر طلب رایت دہ روز نمانے + رو مسخرہ گے پیشہ کن و
مطربے آموز + تا داد خود از کہتر و مہتر بستانے + او را چند رسالہ است در ہزل و این چند کلمات

ازان است الکریم آنکه در جاه مردم طمع نکند الدنی آنکه جاے هیچ آفریده را در او جاے
آسایش نباشد العاقل آنکه بدهے و اهل آن ملتفت نشود و غم و شادے سبب الفعال او نگردد
الآدمی آنکه نیکخواه مردم باشد الفرد آنکه سخن بریا نگوید الدانشمند آنکه عقل معاش ندارد و الجاهل
دولت یار العالم بے دولت الجواد درویش البخیس مالدار کلیست الاگر شبه المشرف فرودا لمنبر
دوزخے است التعس آنکه در شب راه زند و بروز باز ار اجرت خواهد القاضی بیخ در کل نایب
قاضی ایمان ندارد الوکیل آنکه حق را باطل کند الهشت انچه بیند الحلال انچه بخورد حریص القانع
ظرفے که بهیچ چیز پر نشود الندیم خوش آمد گو الشاعر طامع خود پسند الکراف خورده وزد القلاب
زرگر و العطار همه کس را بیمار خواهد الطبیب جلاد الدلال خراب بے بازار الشراب مایه آشوب الوی
خراب ناشتا الفارغ مست موت الحاصل احتیاج المکر رجماع حلال البکارت اسمے که مسمے ندارد
الفکر مردم را بیموجب بیمار دارد القایم اللیل مرد غریب الصایم الدهر فرج زن بے شوهر
الندامت حاصل کتخدائے الرشوت کارساز بیچارگان الواعظ آنکه نگوید و بکند الذات الخبیثه
همسایه بد المشهور آنکه جماع بسیار دهد الصاحب خر آنکه بازن پیره جماع الریش در دست
آویز متفاران و بدستور از هزلیات ملا دوپیازه در اقلیم دوم مسطور است شیخ عمر داغستانی
از بزرگان مشایخ عهد بوده یکے او را گفت همت چیست گفت بر سفره نان نهادن و در معرکه
جان دادن او را پسرے بود ظهور نام در نصیحت او فرموده ؎ ملامشو و بشیخ مشو مسلمان مشو
مولانا منظفر هروے و گفته اند که از قریه واب من اعمال هراف است ازان در بعضے بشیخ
او را منظفر والے نوشته اند شاعرے ماهر و برجسته بود و گویند بغایت بی تکلف بود و همیشه
رخت کهنه و جامه کثیف پوشیدی و گفتے بظاهر منگرید بمعنے بنگرید ملک مغرالدین کرت روزے
بدریچه او رفت و او را بر خاک نشسته دید گفت در صلهٔ قصیده که گفته هزار دینارت دادم چرا
کلیم خرے که بر خاک نشسته گفت این کلیم که گسترده ام بصد هزار دینار خریده ام پس بدست
خود خاک دور کرد و کلیم از زیر آن نمایان شد وقتے از غیاث الدین کرت برنجیده و بشیراز
شد و بخدمت شاه شجاع رفت بر کنار سند او نشست شاه شجاع برنجید و گفت میان
خراسانے و خرچه فرق است گفت سند و پالکے شاه شجاع آنرا نشنیده انکاشت پس چون
طعام آوردند ظروف زرین و سیمین بسیار بود شاه شجاع گفت ملوک خراسان را تکلفات
نیست گفت کاسه و طبق زرین است لیکن در کاسه هاے ایشان آتش بیشتر باشد شاه شجاع
بهر آنکه رعایت حقوق ملوک خراسان کرده سخنے ازو پسندید و صلهٔ جزیل داد شاه وجیه الدین خلیل
استرابادی جرجانے شیرازے از احفاد سید شریف جرجانے است بصفات حمیده موصوف و بجود و کرم

اشتهار داشته از وی سخنان نقل میکنند که دلالت بر سادگی او کند از جمله آنکه شبی فریاد بر آورد
که وزد وزد جماعتی نشسته بودند گفتند چگونه معلوم شد که وزد آمد گفت از پدر شنیدم که گفت
وزد چنان آمدیدکه از پایش برنیاید هرچند گوش داشتم آوازی نشنیدم دانستم که
وزد آمده است روزی اشترش سرکشی کرد برنجید و گفت او را جو بدهید روزی دوسه
بگذشت میر آخور گفت اشتر از گرسنگی خواهد مرد گفت او را جو بدهید و گویند که شاه بفرمود
روزی زنگریز را گفت که استر مرا رنگ کن گفت استر را درخم نتوانم کرد گفت هزار گز
پارچه درمخم توانی کرد و استر را دو گز است رنگ نتوانی کرد قاضی نظام الدین سرائی
از افاضل زمان بوده روزی دو کس دستاری بحکمه او آوردند و هر کدام گفتند که از
من است قاضی بر یکی بدگمان شد و گفت برخیز و این دستار را به بند مرد برخاست و بر بست چیزی از ستر آن باقی ماند پس
دیگر را گفت به بند و او دستار به بست ولی زیاده و نقصان درست آمد قاضی بآن نکته حکم کرد که او راست که درست آمده
بعد از تحقیق همچنان ظاهر شد معین الدین علی بن نصیر تبریزی معروف بشاه قاسم
انوار او در هدایت حال ریاضت صعب و شگرف کشیدی و صاحب علوم ظاهری و باطنی
گردید چون بکمال رسید بمنعم پرداخت یکی او را گفت نشان عاشقی چیست گفت لاغر
جسم و زرد روی گفت شما را خلاف اینست گفت پیش ازین عاشق بودیم و اکنون
معشوقیم و این بیت برخواند ۵ من گدای بودم اندر خانقاه ✣ شاه کشتم تا قصر باید
مر شاه ✣ درویش دهلی فردی از شعرای زمان بوده وقتی ببرات رفت سلطان حسین
ماند تا بباغ بود درویش را آنجا راه ندادند از راه آب خود را باغ افکند و پنهان بایستاد
میرزا گفت تو کیستی گفت آبم گفت آب متحرک باشد و تو ساکنی گفت شما را دیدم یخ بستم میرزا
گفت بارے بکو که کیستی گفت پسر خدایم سلطان ندیدی تنگ چشم داشت گفت اگر تو پسر خدای
چشم تنگ او را فراخ کن گفت پدر مرا بعالم سفلی فرستاده و مهام این عالم بن سپرده و عالم
علوی را مخصوص بخود داشته از کمر بالا برو است و از سرین تا پایها را اگر میخواهید هرچه
ازو بمن تعلق دارد فراخ کنم میرزا بخندید و او را پیش خود خواند و دریافت که درویش دهلی
است در رعایت او کوشید مولانا حسن شاه هراتی از ظرفای شعرا بوده در دهلی نظیر نداشته
و در خدمت سلطان محمد بن میرزا بایسنقر بسیرے برده است روزی در مجلس او را معایب
ملوک سخن میرفت مولانا هریکی از ایشان را بعیبی نسبت کرد میرزا گفت اکنون بگوی که من
را چه عیب دارم گفت خرکاهلی در خداوندی علیی نیست گفت این را چه معلوم شود گفت از انکه
نمی توانی گفت که مرا ده هزار دینار بدهند و نمی گوئی میرزا بخندید و امر کرد که او را پنجهزار دینار بدهند

مولانا گفت این هنر کاہلے دیگر کرده که ده هزار نگفته مبرم سباح هردی شاعری ظریف
بوده بهزل نوعے تمام داشت وگفته اند که از واصلان حق بوده و بهرستر خاک بگفتن اشعار
مبادرت میکرده و این چند بیت از هزلیات اوست ؎ گاه گون یایم وگاهی کس زخشت
عسس رندان مکن اے زاهد پاکیزه سرشت + بکس انداخته بودم بغلط در گون رفت + همه جا خانه
عشقیست چه مسجد چه کنشت + مولانا کمال الدین حسین واعظ سبزواری المتخلص بکاشفی از فضلا
آن دیار بوده تفسیر حسینی و روضة الصفا و دیگر کتب از تصنیف اوست و در جواهر التفسیر در تفسیر کریمه
الذین یؤمنون بالغیب ویقیمون الصلوٰة ومما رزقناهم ینفقون ذکر کرده که اظهر آنست که مراد انفاق
زکات باشد وزکات هرچیزے از جنس اوست زکات مال مواسات بوده و با درویشان زکات عزوجاه
توافع و احسان وزکات دولت نصرت ضعیفان وزکات فرزندان نواختن یتیمان وزکوت خانه
آوردن مهمان وزکوت اختیار دستگیرے درماندگان وزکات علم تعلیم دیگران وزکوت
صحبت پرهیز کردن از گناهان وزکوت قوت جهاد کردن با کافران وزکوت آواز خوش
خواندن قرآن وزکوت کوشش ناشنیدن عیب وبدگوئی وامثال آن وزکوت زنان ناگفتن غیبت ودروغ وبهتان وزکوت
دیده ننگریستن به بیگانگان وزکوت اسلام مخالفت شیطان علیه اللعن وزکوة زهد دوربودن از در سلطان وزکوة فقر استغنا از
غیر حضرت سبحان وزکوة دل تعظیم اسلام وایمان وزکوت سر موافقت امر پروردگار جهان وزکوت زندگانی فدا کردن جان در راه
رضاے رحمن مولانا بدر الدین هلالی استرابادی از شعراء زمان بوده بهرات افتاد و بسلطان حسین میرزا پیوست روزے
در مجلس سلطان بر نرگسے شاعر تقدیم کرد نرگسے بر نجید گفت ترا بر من تقدیم نرسد
گفت مرا بر تو بسه وجه تقدیم رسد اول آنکه نرگس از زمین میروید و هلال بر
آسمان است و دوم آنکه هلال نام غلام ونرگس نام کنیزک سوم آنکه نرگس مشابه چشم
است و هلال مشابه ابرو و ابرو از چشم بالاتر است و هلالے عمرے دراز یافت و
عبد الله خان چون هرات بگشود هلالے نجدمت شتافت و معزز شد حاسدان
بر قصص اورا بست کردند عبد الله خان بقتل وے فرمان داد گویند پس ازان
عبد الله خان پشیمان شد و دیوان تصنیف اورا بگشود و این بیت برآمد ؎ مارا بجفا
کشته پشیمان شده باشے + خون دل ما ریخته حیران شده باشے + ثنائی هراتے از
شعراے زمان بوده امیر علی شیر با و مزاج کردے وثنائے جواب هاے درست دادی
روزی امیر علی شیر بحمام رفت وهنگام بیرون آمدن از حوض فوطه از میانش جدا شد
مضطرب آنرا بر خود بپیچید وگفت اے ثنائے کون مرا دیدے گفت آرے اما درست نه
ودیگر مزاحها در احوال امیر علی شیر نوشته شد سید قاضی محمد رضا بلطف طبع موصوف بوده بخدمت

شاه طهماسپ پیوست و انیس محفل خاص او گشت شاه طهماسپ شبها بسیار نشستے و بسا بودی که تا صبح بیدار بودی مجلستان ازان درستوده بودند و چاره نداشتند شبی لبی نشست و در اثنای رهٔ سخن بگفت اپلچی که بروم رفته بود و برگرده که تا حال نیامده قاضی گفت نشسته ایم یا بیامدشاه بخندید و او را اصلای جزیل داد **شیخ بهاؤالدین محمد آملی** آملی از بزرگان مجتهدان امامیه است و در خدمت شاه عباس صفوی منزلتی عظیم داشته و علوم عربیه نیکو میدانسته و از مصنفات اوست کشکول و ازان کتاب است سئیل رجل حکیما کیف حال اخیک وقال مات فقال ماشیت قال حیاته یعنے سوال کرد شخصے از حکیم چون است حال برادر تو گفت مرد او پس گفت سبب موت چه بود گفت حیات او یعنے حیات سبب موت بود **میر حیدر معمائے** از مشاهیر شعرای زمان بوده و در فن معما مهارتے تمام داشته او بعضے از الفاظ را که در عدد حساب حمل سوا افتے دارند جمع کرده ازان جمله است

عالم	فانے	خواب	راحت	کاشان	عقرب	ساوجے	نیک	محبوب
۱۴۱	۱۴۱	۶۰۹	۶۰۹	۳۷۲	۳۷۲	۸۰	۸۰	۵۸
ناز	شاه	قهار	طهماسپ	جهان پناه	شاه عباس	شاه نجف	مست	شیر
۳۷۰	۳۰۶	۳۰۶	۱۱۷	۱۱۷	۴۳۹	۵۲۹	۵۰۰	۵۰۰
عاق	عاصے	سفرے	شیطان	اصفهان	قلم زن	یزد	زوجه	کیلک	کودن
۱۷۱	۱۷۱	۳۷۰	۳۷۰	۲۲۷	۲۲۷	۲۱	۲۱	۸۰	۸۰

پوشیده نماند که همچنین مرزا سرخوش عرف محمد افضل چند الفاظ جمع کرده منظوم ساخته است ازینجاست مصرعه

بے عقل دراز فتنه و کوته قد

۲۱۲ | ۵۳۵ ۵۳۵

اقلیم پنجم

صاحب این اقلیم زهره است وحدّ اولش آنجا بود که درازترین روزش چهارده ساعت ونصفی وربعی ودوسط آنجا که درازترین روزش تا بدوازده ساعت رسد وحدّ دوم آنجا که ارتفاع قطب چهل ویکدرجه وربعی باشد وساکنان این اقلیم اکثر سپید پوست میباشند واین اقلیم از جانب مشرق امتداد یافته بر وسط بلاد ترکستان وماوراءالنهر گذرد وآنجا جیحون را قطع کند وبر شمال بلاد خراسان بجستان وکرمان وفارس وسط بلاد وری وشمال عراق وعجم وجنوب آذربایجان ودوسط بلاد ارمینه وبلاد روم وجزایر بومان گذرد پس هر جنوبی بلاد هیکل الزهره ومیان بلاد اندلس گذشته ببحر وقیانوس منتهی شود ودرین اقلیم یکصد وشصت شهر وبقولی دویست وپانزده شهر است واز انجمله است **شروان** درزمان پیشین نام شهری بوده اکنون چند شهر بدآنجا ملحق گشته ونام ولایتست از کنار آب کر تا دربند باب الابواب ولایت شروان است باب الابواب را نوشیروان تعمیر نموده باعث آنکه مردم خزر همیشه بآنحدود وصول وهمدان آمدندی وغارت کردندی چون نوشیروان پادشاه شد کس بملک خزر فرستاده دختری بخواست وصلح بدان نسق اتفاق افتاد که یکدیگر را به بینند نوشیروان جماعتی از لشکر پنهان ساخت تا مردم خزر را غارت کردند خاقان گله نموده پیغام فرستادند نوشیروان ابا از نیمعنی نموده گفت مرا ازین قصه خبرے نیست بلکه مفسدان میخواهند تا بین الجانبین خصومت راست سازند هرآینه صواب چنان می نماید که دیواری وسدی در سرحد سازیم تا مخالفان انچه اندیشیده اند بران کامیاب نشوند پس خاقان رضا داد نوشیروان باب الابواب والسنک رخام اقامت کرد وازآنهین بران ترتیب داده محافظان بران گماشته ودر بعضی نسخه اصل شهر شروان را که از ابنیهٔ نوشیروان است وتقرب باب الابواب واقع از اقلیم چهارم شمرده اند وباقی توابع را از اقلیم پنجم گرفته اند اکنون انچه ازان شهر شهرت دارد اینچند شهر است که باکو ارش وشماخی وغیره ها نامند وهر ابنیهٔ شروان را از اقلیم پنجم می نویسد باکو از شهرهای شروان است بر کنار دریای خزر واقعشده واز اطراف آن قریب دو فرسخ یک سفال خاک بهم نمیرسد گیاه ودرخت دران زمین نروید چون آن زمین را که براغ سنگ وگل است دو سه گز حفر کنند تا بخاک رسد ودر انجا خاصیت است که سنگ آنرا بجای هیزم بکار برند واز مضافاتش **علیان** که قریب پانصد چاه دارد که لفظ سیاه وسپید حاصل میشود ودرهمین موضع زمین است که هر جای آنرا بهمت طرح حفر کنند ودیگ بران گذارند بی هیزم وآتش بعد از ساعتی وکمتر ازان طعامے پخته بحصول می پیوندد **ارش** از ابنیهٔ نوشیروان است وهوای آن بغایت گرم بود وقافیه گلستان در غایت استحکام وارتفاع مالا کلام از توابع انجاست شماخی

شهری مختصر است اما در کمال معموری چنانکه نیست هزار خروار ابریشم هر سال در انجا بیع و شری میشود و از میوه ها سیب و انار و هندوانه در غایت خوبی بحصول می پیوندد **قبیله** از ابنیهٔ قباد بن فیروز ساسان است و آب و هوای نیک میدارد و از مضافات آن دره ایست در کمال خضرت و سیرابی دارد در غایت حرارت که بخار آن مانند شعلهٔ آتش گداز نده و سوزنده است چون قدمی چند جریان پذیرد و در مناقذ اشجار فرو رود و بمقدار یک تیر پرتاب پنهان گشته باز ظاهر میشود و در نهایت خشکی و کوارندگی پوشیده نماند که پادشاه شروان را شروان شاه گویند و در نسب ایشان بعضی گویند که از نسل بهرام چوبین اند و بقولی با آردشیر بابکان میرسد و مولف تاریخ صبح صادق بجاماسپ عم نوشروان میرساند آورده اند که جماعت ایالت اندیار داشت بعد از و اولادش آنجا سلطنت کرده اند تا انکه **ابو المجامنوچهر الملقب بخاقان** بادشاه شد و خاقانی شاعر را تربیت کرد و در تخلص بخود منسوب ساخت و چون سلطنت شروان بعد **سلطان خلیل** بپسرش **شروان شاه** المشهور بفرخ بسیار رسید و شروان شاه تاریخ جلوس او ست و در زمان او سلطان حیدر صفوی پدر شاه اسمعیل صفوی لشکر بشروان کشید و کشته شد پس چون شاه اسمعیل خروج کرد در سنه نهصد و هفت هجری در حوالی شماخی و با شروان شاه فرخ بسیار رزمی صعب کرده او را بقصاص خون پدر بقتل رسانید و بالآخر روزگار شروان شاهیان در نهصد و چهل و پنج هجری سپری گشت و انمملکت در تصرف سلاطین صفویه ایران در آمد **ایران** ولایتیست مختصر و در برابر موعان واقع شده و از کریوه سنگ بر سنگ تا کنار ارین آب ولایت موعان است و هوای آن دو ناحیه بگرمی مایل است صاحب نزهت قلیم گوید که دران گیاهی است بشکل آدمی که گیسو دارد و حکما آنرا از سمیات میدانند و حد و دش تا ولایت ارمن و شروان و آذربایجان و بحر خزر پیوسته و مولف مسالک سالک شروان آنجا را داخل ایران شمرده اند و دران چند شهر است مثل قفلیس و سلطان و سایر آن و گنجه و شروع آماد ارالملکش شروع بود بر **روع** از ابنیهٔ اسکندر رومی است و قباد ین فیروز شاهی بتجدید آنرا تعمیر کرده **لقلیس** از شهرهای معروف ایران است و بانی آن نوشیروان بوده و در آن چشمهای آب گرم بسیار است و یکی از چشمهای را خاصیت اگر ده بیضه در او گذارند همه بیضه پخته میشود یکی معدوم میشود **گنجه** شهری جان فزا و خطه صفاست شاعری گوید **قطعه** چند شهر است اندر ایران مرتفع تر از همه بهتر و سازنده تر از خوبی آب و هوا گنجه بر گنجه در ایران و صفاهان در عراق و در خراسان مرو طوس و روم باشد جان فزا **بیلقان** آباد کرده قباد بن فیروز است و قلعه مستحکم دارد چون هلاکوخان بران دست یافت ساکنان آنجا را هلاک ساخت و سالها آباد ان نگشت مولف هفت اقلیم از صورا قالیم نقل میکند که لشکر ایلخان که هلاکوخان باشد مدتی بیلقان را محاصره نمود صورت فتحی نشد چه سنگ جهت منجنیق یافته نمی شد هلاکوخان خواجه نصیر الدین طوسی که همواره در رکابش میبود پرسید خواجه فرمود تا درختانرا بصورت سنگ تراشیده و درون آنرا گرده از ارزیز و سرب پر ساخته بجای سنگ در منجنیق بنهند و بدرون افگنند چنان کردند قلعه مفتوح شد و در روضة الصفا مسطور است که امیر تیمور گورکان بعد از مراجعت دوم در صدد آبادی بیلقان گردیده برلاس را اخراج نمود و در حبیب السیر و روضة الصفا که میرزا شاهرخ خواست که شهر را عمارت کند بعضی مانع آمده نگذاشتند و وجوهات گفتند هر ابنیهٔ الجمفر جوی آبی اشارت رود که تا حال جاری است و آبادی بیلقان از ان بحصول پیوسته بهر تقدیر گویند که اکنون بقدر دو هزار آبادی دارد

خوارزم اسم ولایتی است از آبادانی عظیم و اطراف آن بیابان است و باعث آبادانی آن چنین نوشته اند که یکی از ملوک پاستانی
بر جمعی غضب کرده فرمود که آن جماعت را بمضوع ابقید برند که از آبادانی دور باشند فرمان بردند از ان ایشان را بدین ولایت که
الحال خوارزم است و در آنوقت مانند قضیهٔ موسی علیه السلام از آبادانی دور بوده آورده گذاشتند آن جماعه در آنجا نزدیکی نقد غنیمت
را غنیمت شمرده دل را بر اقامت نهادند و غریبانه هر کس روی بکاری آوردند تا بعد از مدتی ملک از احوال ایشان پرسید **فرد**
معلوم نا شد که سر انجام شان چه رفت ✤ در بلخ و شور در قدح و جام شان چه شد ✤ ملک را رحم آمد و کس به تفحص ایشان
فرستاد آنشخص آنجا رفته دید که جهة خود خانه ها از چوب و کاه ساخته اند و هیزم بسیار جمع آورده اوقات بگوشت ماهی میگذرانند
چون بران آنجماعه خورنام گوشت در رم همیشه باشد هر آینه بخوارزم اشتهار یافت پس ازان که ملک بر کیفیت ایشان مطلع
گشت فرمود تا چهار صد ران ترک برای ایشان فرستادند و آنجماعه چهار صد نفر بودند و بعد ازان از توالد و تناسل ایشان بسیار
شدند و از خیر سمار در گذشتند و اهل آنجا اکثر لشکری و شجاع اند و قتی سلطان محمد بن تکش شکست یافته بشهر در آمد صباح آن
سی هزار همراه وی شده و هوای خوارزم نوعی سرد داشت که اگر هنگام صبح از شهر بیرون روند بیم آن بود که دست و پا و بینی ها
گردد چون موسم کاسنی حریره شود هر کس پارچهٔ زمین را که در سر خار دران باشد متصرف شود و به سر پونه سر خار را قلم کرده هنگام
گذارند هر ابینه آن جزیره در غایت شیرینی و تازگی حاصل میشود و این نوع حریره به آب احتیاج ندارد و از مضافات خوارزم یکی
اورگنج کبری است که دار الملک بود و در الحال شهر خوارزم عبارت ازان است و دیگر **اورگنج صغری** که آنرا جرجانیه خوانند
و جرجانیه از امهات بلاد جیحون است و جیحون نهریست در خراسان مسعود از رسول صلی الله علیه وسلم نقل کنند که فرمود رسول صلی الله علیه وسلم که شب معراج جبرئیل من گفت
هر کس که در گرد جیحون بر فراش بمیرد روز قیامت شهید بر خیزد و دیگر کات در رعان و جنوق که مقام نجم الدین کبری بوده و هزار
ازان جمله است **هزار اسپ** شهریست در غایت محکمی و آب انهار را احاطه کرده و از یک راه بیش ندارد و خوارزم شاه
عمر با آن حصن حصین با من خود ساخته با سلطان سنجر مخالفت ورزیده آورده اند که وقتی سلطان سنجر قلعه هزار اسپ را محاصره
نموده انوری گوید که ملازم سنجر بود این رباعی بر سری بست و بدرون قلعه انداخت **رباعی** ای شاه همه ملک جهان حسب تراست
در دولت اقبال و جهان گشت تراست ✤ امروز بیک حمله هزار اسپ بگیر ✤ فردا خوارزم و هزار اسپ تراست ✤ و رشید
وطواط که درون قلعه بودی نیز این رباعی بگفت که که بیت آخر اوبدین است **بیت** گر خصم توای شاه بود رستم گرد ✤ یک جزو ز
اسپ تو نتواند برد ✤ و آن قلعه را لشکریان مغول نیز پنج ماه محاصره داشتند تا بران دست یافتند و در حبیب السیر گوید که لشکر مغول
زیاده بر بست هزار بودند و چون فتح نمودند هر نفر بر بست و **چهار کس** از مردم شهر حصه رسیده بود که بقتل رسانیدند
شیخ نجم الدین کبری در هنگام قتل خویش این رباعی گفته **قطعه** ای خالق مور و مار و زاغ و بلبل ✤ نابود شدند دشمنانت
بالکل ✤ مشتی سگ را بهانه ساخته ✤ از تست تو میکنی چه تاتار و مغل ✤ حکایت رحمت الله و ختر ابراهیم هزار اسپی که از
غرایب روزگار است ابو العباس عیسی المروزی گوید که من قصهٔ او شنیده بخوارزم رفتم و از اهل آنشهر پرسیدم گفتند سالی
است که رحمت مذکور طعامی نخورده است هر آینه بزیارت او رفتم زنی خوبروی مشاهده کردم بعد از ساعتی از و استفسار حال
کردم گفت من زن بخاری بودم وقتی پادشاه ترک حصار هزار اسپ را محاصره کرد اهل قلعه خواستند که بیرون روند و

فرار بکنند والی شهر مانع شد و گفت چندی صبر کنید تا ظاهر عبد الله که والی خراسان است بدد ما بیاید جمعی جوانان از شهر بیرون آمده بر ترکان حمله کردند کافران پشت دادند جوانان تعاقب نمودند چون ایشان را از دیوار پشت بصحرا کشیدند کافران برگشته چهارصد تن از مسلمانان را شهید کردند در آنمعرکه شوهر من نیز بشهادت رسید چون شوهر را کشته دیدم جزع و فزع بسیار کردم گفتم اشهد قوت من از کسب شوهر بوده اکنون باعث رزق من که خواهد شد درین اثنا بانگ نماز شنیدم نماز گذاردم و تضرع کنان سر بسجده نهادم خوابم در ربود خود را در زمین درشتی دیدم که سنگ بسیار داشت من افتان و خیزان به تلاش شوهر طی آن وادی می نمایم و شوهر را نمی یابم ناگاه منادی ندا کرد که ای زن چه می طلبی گویم شوهر خود را دست درازکرد و گفت دست من بگیر مرا بزمین پاکیزه رسانید که نهایت طی و پاکیزگی داشت قصرها دیدم که هرگز ندیده بودم و نهرهای آب شار بر زمین جریان بی آنکه کنده باشد و مردم حلقها دست بلبشت بودند و جاهای سبز در بر پوشیده و حضره ها در پیش افگنده و طعام می خوردند چون نیک نظر کردم شوهر خود را در آن جماعه دیدم و از و آوازی شنیدم که ای رحمت پس شوهرم روی بمجلس کرد و گفت این عورت گرسنه است اگر رضا باشد قدری از من طعام دهم آنجماعه گفتند روا باشد مردی پارچه نان که در دست داشت بدادنانی دیدم در کمال سفیدی و نرمی آنرا بخوردم بطعم عسل شیرین تر و بچربی از مسکه چرب تر شوهرم گفت برو تا در دنیا باشی نیارت بخوردن نباشد چون بیدار شدم خود را سیر یافتم و از انروز تاحال بآب و نان حاجت نشده و از بوی طعام آزرده میشوم مخفی نماند که از سلاطین خوارزم سیکی **بکس خان** است که اجداد ش پوستکین غرچه غلام ملکانکین مملوک سلطان شاه سلجوقی بود و آخرالامر مرتبه اش بجای رسید که در پانصد و هشتاد و نه هجری بر مرو که بجنگاه سلاحقه بود دست یافت و تمامی خراسان را ضبط نمود و در پانصد و دو طغرل سلجوقی را بکشت و بر عراق مستولی شد و در ترجمه طغرل سلجوقی والی عراق و عجم گذشت بالجمله بعد از بکس خان **قطب الدین سلطان محمد خوارزم** بن بکس خان از برشیر بخوارزم آمد و بر تخت نشست و تمام خراسان و عراق عجم را دانی بر غور و غزنین بگرفت او پادشاه در غایت شکوه و حشمت بوده و پدر جدش که تاج گذار گورخان فراختائی اول و ثانی بودند رسم خراج برداشت و با سکو طراز سپهر گورخانی رزم کرد و ظفر یافت گویند دران آوان که میان خوارزم شاه و سلطان شهاب الدین غوری مصالحه اتفاق افتاد و شهاب الدین غوری برادر علیشاه بن بکس خان را که در حبس داشت بخوارزم فرستاد علیشاه یا برادر بود یا آنکه متوهم شده بگریخت بسلطان محمود غوری پیوست محمود غوری او را کمال اعزاز نمود پس از چند روز محمود را کشته یافتند چون از اولاد ملوک غوری کسی نمانده بود غوریان علیشاه را بسلطنت برداشتند چون خوارزم شاه بر هرات رسید منشور سلطنت غور با خلعت مصحوب پسر و نامی نزد علیشاه فرستاد و علیشاه را بخلعت پوشانیدن بخلوت برد و بکشت غور و فیروزکوه خوارزم شاه را صافی نمود و در ششصد و پانصد هجری بعد از فوت تاج الدین ملدور صاحب غزنین عزم آندیار کرد و بگرفت و در آن سفر بست و هفت خروار طبل زرین ساخت و اول امر کرد که بست و هفت تن از شاهزادگان بجای نقاره چیان آنرا بنوازند و در آنوقت بست و پنج تن از امرا در رکاب بودند و بعد از کوس نوبت سلطانی بر دربارگاه ایشان کوس میزدند چون سلطان محمد خوارزم شاه غزنین بگرفت و بر خزاین سلطان شهاب الدین غوری دست یافت مناشیر دار الخلافه که ناصر عباسی از بغداد بشهاب الدین غوری نوشته او را بر مخالفت خوارزم شاه تحریص نموده بودند بدست افتاد این معنی موجب از دیاد وحشت

از خلیفه گشت و در استیصال ناصر عباسی ساعی شد و از علماء مملکت فتوی حاصل کرد که اولاد علی علیه السلام را خلافت باید داد
پس محضری مملو از مهرها نموده ببیعت خویش تحریص کرده با سه صد هزار سوار روی ببغداد نهاد و بهمدان رسید ناصر عباسی خلیفه از فوج کشی
خوارزم شاه عظیم نرسید و شیخ شهاب الدین سهروردی را برسالت نزد خوارزم شاه فرستاد و آن در ضمن بغداد در احوال خلفای
عباسی گذشت بالجمله چون سلطان از عزیمت بغداد ناچار شده بازگشت در شوکتش نقصان و بجانش وهمی تمام راه یافت
و پس ازان به اندک زمانی چنگیز خان روی بآندیار نهاد و که کرد انچه کرد و سبب توجه چنگیز خان بآندیار آن بود که احمد خان محمدی
که از اعیان ما را ارکان بود بعهد خوارزم شاه نزد چنگیز خان شد و خوشنود بازگشت چنگیز خان امر کرد که هر یک شاهزادگان و
امرا دو کس از ملازمان خود را بمملکت خوارزم شاه فرستند و بالقابش و امتعهٔ آن دیار بیاورند چهار صد و پنجاه مرد مسلمان
جمع آمدند چنگیز خان بخوارزم شاه نوشت که چنانچه بازرگانان آندیار را خوشنود ساختم تو هم اینجماعه را خوشنود بازگردانی چون
آن طایفه بامنزار رسیدند و از انجا نزد حاکم آنجا امیر اینالحق که غایر خان خطاب داشت رفتند یکی از انجماعه که با امیر سابقه معرفتی داشت
او را اینال حق خطاب کرد غایر خان بر نجید و همه را موقوف داشت و بسلطان خوارزم نوشت که فرستادگان چنگیز خان با مالی فراوان
بر سم جاسوسی آمده اند سلطان بقتل ایشان فرماند غایر خان همه را بگشت چنگیز خان بشنید و بخوارزم شاه نوشت
که غایر خان را بمن گذار تا از و انتقام کشم خوارزم شاه ایلچی او را هم بگشت چنگیز خان با سپاه موفور که عشر لشکرش هشتاد هزار
سوار باشد و به ازین حساب هشت صد هزار سوار یعنی هشت لک سوار میشوند روی بدیار سلطان محمد خوارزم شاه نهاد
گویند که چون حادثهٔ قتل جماعهٔ بازرگانان واقع شد چنگیز خان در عزم مملکت خوارزم شاه متفکر و متردد بود که ناگاه فرستادهٔ
ناصر علی عباسی خلیفه که از خوارزم شاه متوهم بود به طلبش رسید شادمان گشت و رد انشد خوارزم شاه آنگاه در عراق بود
از انجا به نیشاپور و ماوراء النهر چند شتافت میرفت تا بجائی رسید که آنجا کشتگان بسیار بودند مردی زخمی یافت از حال او سوال
کرد او گفت که شاه چنگیز خان اینجا به اتفاق لقا شاه رزم کردند و غالب آمدند و سلطان بی آن لشکر شتافت و دیگر روز به بیلشاه
رسید امیر لشکر جوجی خان بود و بسلطان پیغام داد که پدرم چنگیز خان ما را با تو بجنگ نفرمود سلطان سخن او را گوش نکرد و روی
بزرم آورد جوجی خان مقابلهٔ عظیم کرد و قلب سلطان پراگنده ساخت جلال الدین منکرنی پسر بزرگ که بر میمنه بود حمله آورد و
جمعی از مغولان را بکشت پس چون شب شد جوجی خان آتش بسیار در پورب برافروخت و پیش چنگیز خان رفت چنگیز خان بر شفقت
و سلطان را توهمی عظیم از سپاه مغول بخاطر راه یافت و بسمرقند بازگشت و از چهار صد هزار سوار که بالو بودند باطراف بسیر
ممالک جهت نگاهداشت فرستاد و پراگنده ساخت و خود را از محارب معاف داشت و بخراسان آمد و مادر خود و برکان خاتون
و سایر حرمها را از خوارزم بخواند چون به بلخ رسید پس پسرش جلال الدین منکرنی گفت سپاه مراده تا کنار جیحون نگاهدارم
و دشمنان را از عبور مانع آیم نه نپذیرفت و متوجه عراق و عجم شد و در راه شنید که چنگیز خان بخارا را بگرفت و در صفر سنه ششصد
و هفده هجری سلطان به نیشاپور رسید و مجلس بزم آراست و هیچ وقت با صحاب حاجات نه پرداخت و بلهو و طرب
مشغول گشت درین اثنا جثه نویان سویدای بهادر مقدمهٔ سپاه چنگیز خان از جیحون عبور کردند سلطان ماوراء النهار ان دژ
فرستاد چون سلطان مترلی چند از ری جثه نویان سرابشهر استیلا یافت سلطان بقارن دژ و از انجا به استرآباد

وایل رفت و بجزیرة السکون پناه برد و سپاه مغول که جهة یورمان تبعاقب او فرستاده بود بجد و جزیرة السکون رسید
بازگشتند و قارن در را محاصره کردند اهالی قارن در که هرگز از تنگی آب هیچ گاه از راه رنج نکشیده بودند در آن زمان بر کهامالی گشت
بر کاخاتون و ناصر الدین وزیر سلطانزاده نماند از حصار بیرون آمدند و همانساعت باران عظیم بارید مغولان تمام اهالی
قلعه را بخدمت چنگیزخان فرستادند چنگیزخان همه مردمانرا غیر از نسوان بکشت این خبر در جزیرة السکون بسلطان
محمد خوارزم شاه رسید از غایت حزن رنجور گشت و در گذشت بهر او کفن نیافتند همانجامه که در بر داشت و فنش کردند این واقعه
در دی حجه سنه ششصد و هفتده هجری اتفاق افتاد و هی غیر آن طرین گویند که دران ایام که سلطان از سپاه مغول بگریخت
و پهلو تهی کرد پسرش جلال الدین منکبرنی گفت همه کس خداوندی دانند از گروه بیدین گریختن سزاوار نباشد گفت ای
فرزند انچه من شنوم تو نمیشنوی گفت آن چیست گفت از روزی که باجوجی خان محاربه اتفاق افتاد از در و دیوار شنوم آنها الکفرة
اقتلوا الفجرة یعنی ای کافران بکشید فاجران را پس ما فاجریم و مغولان کافر لاجرم بهراس بر من مستولی گشت و گفته اند
که خضر علیه السلام پیشرو سپاه چنگیزخان هرچه از مملکت خوارزم شاه بجنگ بکشود مردم آنشهر را قتل عام نمود و هر شهری
که بصلح و امان بگرفت بعضی از انرا از قتل عام نجات داد گویند که خوارزم شاه در سنه ششصد و یازده هجری جاسوسان
بلشکر چنگیزخان فرستاده بیامدند و گفتند سپاهش از مور و ملخ زیاده است و لشکریانش اگر سالها و ماهها مشغول جنگ باشند
بآن محتاج بشوند که چیزی از ان بیرون آرند و گوسپند و بز و اسپ و امثال آن با خود دارند و بشیر دوغ قناعت کنند و
چارپایان بسم خویش زمین را بکنند و بیخ های خورند و از علف و چوبی گاهی توجه نکنند و مطلق نخورند و آن گروه حلال و حرام نشناسند
و گوشت سگ و خوک و سایر حیوانات بخورند و عقد نکاح ندانند و با زنان پدر فساد کنند و چون بر خصم ظفر یابند خرد و
بزرگ را بقتل رسانند و اگر باب بزرگ رسند کشتی نخواهند یو شب جانوران را بیکدیگر بدوزند و انچه که دارند در آن بنهند
و بر دوم اسپ بندند و سرش محکم سازند و از آب نگذارند خوارزم شاه عظیم متوهم شد بالجمله قتل و غارت چنگیزخان در ضمن

اقلیم ششم در تحت ترکستان مسطور است و بعد از سلطان خوارزم شاه پسرش **غیاث الدین شاه** بکرمان شد
والی انجا راه نداد ناچار بفارس شتافت و اتابک سعدی زنگی را بکشت و بری رفت و چندی بسر برد و مرتبهٔ دیگر که براق
حاجت بعهد و پیمان او را نزد خود خواند غیاث الدین بکرمان رفت و براق حاجت استقبال نمود و بشهرش در آورد
و با و شریک مسند نشست و غیاث الدین را بفرزندخطاب کرد روزی غیاث الدین او را گفت اینهمه نخوت ترا که داد
گفت آنکه از سامانیان بغلامان ایشان غیر بویان و از سلجوقیان و بندگان ایشان خوارزم شاهیان داد پس طوعاً و کرهاً
غیاث الدین را بخواست و بالآخر غیاث الدین را هلاک کرد و با دروی زاری آغاز نهاد و براق او را در ششصد و هفتده
هجری از پی پسرش فرستاد و دیگر از پسران خوارزم شاه **جلال الدین منکبرنی** او را زان منکبرنی گفتند که خالی
برینی داشت و او بعد از فوت پدر از جزیرة السکون برآمد و عزم خوارزم کرد و برادرانش آقاسلطان از براق تا امیر
که آنجا بودند بخدمت آمدند جلال الدین امیران را منافق یافت و بطایفهٔ اندک روی به نیشاپور نهاد و از ثر بسپاه مغول
رسید و همه روز رزم کرد و شب بدر رفت و برادران وی از پی بدانجا رسیدند مغولان یکی را از انها زنده نگذاشتند

فرزند غیاث الدین

پسر جلال الدین

جلال الدین بغزنین که بعهد پدر او حکومت آنجا داشت رفت سیف الدین عراق که امرا بدرش با چهل هزار مرد یمین الملک
والی هرات بخدمت وی آمدند جلال الدین در غزنین استیصال یافت و روی بلشکر مغول نهاد و هزار کس از ایشان را بکشت
فیقور یوسان بحکم منکرخان با سی هزار سوار عزم رزم او کرد و جلال الدین بزمگاه شتافت با دشاخه بیاده شده بفر مود تا جبلهای
اسپان بر میان بندند و از صبح تا شام رزمی صعب کردند دیگر روز فیقور بفر مود تا هزار سواری از چوب و نمد مثال از عقب خویش
نصب کنند ایشان چنان کردند سپاه جلال الدین بگمان آنکه لشکری دیگر ست بمدد مغولان آمدند هزیمت خواسته رفتند جلال الدین
ایشانرا دل داد و روی برزم نهاد و جنگی صعب کرد و ظفر یافت در آن سال هفت بار با سپاه مغولان مصاف داد منظفر گشت
و چنگیزخان از طایفهٔ آن متوجه اندر آب شد و قلعهٔ آنرا بگرفت و قتل عام نمود و بباسیان شد و دو بکشود و هر کرا یافت بکشت و در ششصد
و نیوده هجری قصد غزنین کرد چون جلال الدین آگاهی یافت مجال توقف ندید و عزم هندوستان کرد چنگیزخان از پی برآمد و بآب
سند که عبارت از آب اتک است با در رسید سلطان جلال الدین با سه هزار سوار برزم پیش آمد و سه صد سوار مقدمه ساخت
و هزار بر میمنه و هزار بر میسره گماشت و ششصد سوار در قلب بایستاد و سپاه چنگیزخان که زیاده از قطرات مطرات بودند یکجمله
از مقدمه و میمنه و میسره اش اثری نگذاشتند سلطان با آنکه در قلب بودند بمیدان شتافت و رزمی صعب کرد چنگیزخان
از غایت شجاعت او متعجب شده امر فرمود که زنده او را بدست آرند جلال الدین رزم میکرد تا آنکه زیاده کشی با او نمانده پس
بر لشکر دشمن حمله برد ایشانرا در کرد و جوشن بینداخت و تیغ خویش بر گرفت و بار بار بر اسپ زد و خود را بدریا افگند آنانکه مانده بودند
با او موافقت کردند چنگیزخان بکنار دریا آمد و امر کرد که به نیزه زنند آب سند بخون مبدل گشت و جلال الدین نجات یافته
بساحل رسید و خبر به تره کرد و در سایهٔ آن به نشست چنگیزخان نامد بفرزندان گفت پسر چنین باید آوازی شنید که
ای شاهزاده قدری عناداری بر خیز تا بنگرم جلال الدین برخاست چنگیزخان گفت به نشین که غرض من فریان بردن تو بود
اکنون بسلامتی برو پس امر کرد که اولاد ابنای او را انچه در قید داشت در برابرش بکشتند تا جلال الدین هفتاد کس از
لشکریان از آب گذشته بودند جلال الدین هنگام شام روی براه آورد و در ششصد و هفت هجری بطایفهٔ قاطعان طرق
رسید بماهیان که صلاح در آب انداخته بودند گفت ما از جنگل جوند شبها بریدند و بر ایشان شبخون زدند و اسلحهٔ ایشان
قطاع الطریق بدست آوردند پس پانصد مرد براه کرد آمدند و جلال الدین رزم چهار هزار مرد از هنود که در ب حد اقامت
داشتند رفت و بسیارے را بکشت و قریب شش هزار کس بانتقام روی باو آوردند جلال الدین بر ایشان نیز ظفر یافت
و لشکریانش بسه هزار رسیدند جلال الدین بسوی دهلی شد و از شمس الدین ایلتمش که در انهنگام سلطنت دهلی
داشت جاے خواست که حصه بسر برد شمس الدین از شجاعت وی بترسید و ایلچی و پیام نزد بر ملاک کرد جلال الدین
از و نا امید شد و تاج الدین خلجی را بکوه جودی فرستاد با نسی خواسته آورد پس ده هزار مرد کرد و چتر رای گهگهار سنگه
را بخواست ناصر الدین قباچه والی ملتان با هشت هزار سوار عزم دیار رای کرد جلال الدین شصت هزار مرد بمدد رای
فرستاد ایشان بر فتند و قباچه را بشکستند سلطان عزم ملتان کرد و قباچه ظفر یافت و شهر باچه بسوخت و لشکر از راه
سند بگجرات فرستاد در ان اثنا چتر مراجعت چنگیزخان و استیلا تر بر برادر خویش غیاث الدین بعراق شنیده از راه

نجه دیگران به ایران شتافت براق صاحب نبکش دو چیز بهر او فرستاد و باستقبال آمد او را بشهر برد روزی سلطان بشکار
زت براق در قلعه به بست و پیغام داد که این عرصه خشم سلطان بر نیاید و این قلعه را ناچار کوتوالی ماند و این خدمت را
ازمن کسی مناسب تر نیست سلطان متوجه فارس شد اتابک سعد بن زنگی پسر خود سلغرشاه را باستقبال فرستاد و مژده
باستقبال نرسیدن خود کرد سلطان عذرش بپذیرفت و دخترش را بخواست و چندی در شیراز بماند و باصفهان شد اتابک
علاء الدین و اتابک سام صاحب نرد بخدمت آمد سلطان بنابر کهتری او را پدر خواند و به پهلوی خود نشاند و امارت اصفهان
داد و بری رفت و در خانه برادرش غیاث الدین که آنجا بود نزول نمود نور الدین منشی در مدح او قصیده بگفت که مطلع آن
این است **فرد** بیا جانان که عالم شد دگر باره خوش و رنگین ❊ بفرخ مه و عالم افروز سلطان جلال الدین ❊ پس سلطان
متوجه سوتر شد و ناصر الدین عباسی و سمور را با هشت هزار سوار برزم او فرستاد کوتریا مانند ناریل روان کرد که مظفر الدین
کوکپوری باده هزار کس باد شوند و فر سمور با غرور موفور پیش از رسیدن مظفر الدین برزمگاه شتافت و بقتل رسید سلطان
بنگرپت رفت و بر مظفر الدین کوکپوری ایلغار کرد او را اسیر ساخت و بعهد و پیمان بگذاشت و نیز بر شتافت اتابک او زبک
بقلعه سحق پناه برد بلکه خاتون بنت سلطان طغرل سلجوقی سلطان را از باره بدید و عاشق شد و دعوی کرد که شوهرم مرا طلاق
داده سلطان بوساطت اغر الدین فرد تنی او را بخواست و بر شهر استیلا یافت و عز الدین را قاضی ساخت اتابک ازین غصه
نمود آذربایجان سلطان را صاف شد پس بغرای غرجیان شتافت و در ششصد و هشت و دو هجری ظفر یافت دیگر بار
در ششصد و هشت و پنج هجری بغرای غرجیان رفت بنفس خویش مناشر رزم گشت و مرد خواست و سه دلاور گرجیان را
پی یکدیگر گشت و بهور خاز نین برزم او آمده بود اسپ سلطان از کوفتگی سستی میکرد سلطان از اسپ جسته به نیزه کار او
بساخت و با فوج خویش بسر تاریانه اشاره کرد تا سایر سپاه برزم پرداختند گرجیان بهزیمت رفتند و در ششصد و هشت هجری
اخلاط را قهراً قهراً بگشود و با دشاهان روم و شام متفق شده متوجه اخلاط شدند سلطان با وجود مرض به استقبال شتافت
رزمی صعب کرد و نزدیک بآن شد که سلطان ظفر یابد و در انحالت در محفه عیش کرد و خواصان محفه را دو سه قدم باز پس
بردند تا اندکی برآساید رایات خاصه از بی حرکت کرد سایر سپاه بگمان آنکه بهزیمت میرود دگر بختند سلطان ناچار باخلاط
باز گشت و چون شنیدند که فوج چنگیز خان بیامد برای خبر جاسوسان را بفرستاد ایشان خبر آوردند که فوج مغول
باز گشت سلطان شاد شد و بلهو و لعب پرداخت و بکناره از امور ملک غفلت ورزید و چون روزی چند بگذشت لشکر مغول
در رسیدند او رجان که رکن سلطنت بود سلطان را بیدار کرد و آبی سرد بر سرش ریخت تا سکرش کمتر شد و روی راه نهاد
او رجان ساعتی کوشش عاجزانه کرده بهزیمت رفت و بعضی گویند که او طمع در اسپ و لباس وی کرده هلاک کردند
و نیز گفته اند که لباس صوفیان پوشیده و ساحت گیرند و از شیخ علاء الدین سمنانی منقولست که او یکی از مردان خدا شد

ذکر بعضی از وزرای خوارزم شاهیان نظام الملک ناصر الدین محمد بن صالح خوارزمی وزیر خوارزم شاه بود
بالآخر از افراط طمع معزول گشت و بعد از عزل او سلطان منصب وزارت را بپنج شخص مقرر نمود تاج الملک کافی الدین
و تاج الدین نیشاپوری و ضیاء الملک روزنی و نجم الدین کلار بادی و فرید الدین انشان با یکدیگر نفاق ورزیدند

رعایا مضطر شدند و شکایت نزد سلطان بردند همه را معزول فرمودند و بدر الدین عمید را وزارت دادند بدر الدین عمید از
بزرگان سلطان محمد خوارزم شاه بود و وزارت یافت و در آخر عهد او تو هم نموده بگریخت و چنگیز خان نوشت چنگیز خان باشارهٔ امیر الهم
همان در نامه جواب نوشت بدر الدین آنرا بقاصدی داد و بلشکر خوارزم شاه فرستاد او را گفت چنان کن بر دست سلطان
گرفتار سوی قاصد بفرمود عمل کرد چون خوارزم شاه ناهمایدیدار امتوهم شد و ازان بود که بجنگ بگریخت ماوراء النهر
ولایتی است در غایت معموری و آبادی شرقی آن فرغانه و غربی آن خوارزم و شمالش باسگند و جنوبی آن بلخ بخت کرت
وافر دنی غلات و بسیاری میوه جات و وفور مراعی و مواشی ترجیح بر بسیارے ولایت دارد یکی از غلامان معمورے اند
مارا نیست که هرگز قحط نشود و اگر شود چندان نماند و مردمش از رعایا و غیر اصناف شجاع و سپاهی باشند و معدن بسیار
دارد و مابین بهر جیحون و سیحون اقعست منبع جیحون باعتقاد صاحب مسالک و ممالک کوهستان بدخشان است و بعقیدهٔ دیگران
خیال چغانیان و رمیان مغرب و شمال واقع شده بعد از مسافت بسیار آب خس بروخشم گشته بولایت قباد بآن آمد در انجا
پنج آب دیگر دران داخل شده جیحون بحصول پیوندد و آن موضع را پنجاب نامند بعد ازان کنار بلخ و بهر بگذشته ببحر خوارزم منتهی
میشود و در زمستان رود جیحون بمرتبه منجمد شود و یخ بندد که چند ماه الوس و احشام مع کلبه و قبله بزیر بران نشنیده که اصلا چیزی
نه بیند و در عجایب البلدان آمده که بدریای جیحون کوهی است و بران درختے است و در مهرگان برگ آن فرو ریزد و روزے
چند برزمین بوده بعد آن مرعی شده طیران نماید و شخون بر رودی عظیم است و منبع آب در ولایت ترکستان جائی است
که آنرا شخون خوانند و آن آب بریش ازان که بسیاری از ولایت را قطع کنند بجیحون خوارزم ریزد و شخون را بعضی صغان و
و برخی آب شهر شهر حصه خوانند مؤلف سالک مسالک آنرا آب حاج خوانده چون دار الملک ماوراء النهر سمرقند است ابتدا
ازان بنماید سمرقند از بلاد معظم توران است بر جنوب بغداد افتاده و در آثار البلاد گوید که اول آنشهر را کیکاؤس بن کیقباد
کیانے بنانهاد پس ازان اسکندر ذو القرنین عمارت نمود مؤلف هفت اقلیم از خامهٔ روضة الصفا میگوید که در زمان
سابق قلعه داشت که مسافت و درش پنجاه هزار گام بود و بمرور منهدم گشت و چون جهان پهلوان کرت شد که از اجداد رستم
بن زال در عهد ضحاک و فریدون بود بدان جا رسیده گنجی یافت و فرمود تا ازان گنج قلعه را ساختند پس ازان گشتاسپ بن
لهراسپ کیانے آن قلعه را آبادان ساخت و دیواری میان ولایت ماوراء النهر و ترکستان کشید چون نوبت باسکندر ذو القرنین
رسید در وسعت آن افزود و آن بود تا اینکه سمر نامی از سلاطین یمن زاخفا و هیچ از اکسران شهر زاد یرانکرد و از آنعمارت
اثری نگذاشت بنابران بسمرقند اشتهار یافت عرب آن را مغرب شناخته سمرقند بگفت نبذی ازین حکایت در ضمن یمن
آمده احوال سلاطین آنجا گذشت و برخی بدین وجه توجیه کرده اند که چون ابو کرت سمر بن اقریص بادشاه یمن بجانب مشرق
نهضت نمود و هجرت بلده معد که در آن آوان آبادی تمام داشت امر فرمود و وزیر ایران شهری دیگر احداس نموده که
ترکان آن شهر را سمرقند گفتندی یعنی ده سمرچه کند برهان ترک نام ده است بعد ازان بمرور ایام بسمرقند مشهور گشت و در
حبیب السیر آمده که در زمان ولید بن عبد الملک قتیبه بن مسلم الباهلی از جانب حجاج سمرقند را محاصره کرد و حاکم آنجا بعد از
پنج ماه طالب صلح شده خراج قبول نمود قتیبه بعد از صلح بسمرقند در آمد و مسجدی بساخت و هر بتے که یافت در آتش انداخت

ذکر ماوراء النهر

ذکر سمرقند

در واقعات بابری گوید که اهل سمرقند در عهد خلیفهٔ ثالث عثمان بن عفان مسلمان شده اند و از تابعین قثم بن عباس بران ولایت دست یافته بعضی او را داخل صحابه شمرده اند و قبرش در سمرقند است مشهور بمزار شاه سمرقند در زمان فرمانروائی صاحبقران تختگاهش بود و نوعی آبادی داشت که بر جمیع بلاد ایران و توران ترجیح داشته بعد ازان الغ بیگ گورکان در آبادانی آن کوشید و در وسط آن شهر مدرسه رفیع و خانقاهی منیع بنا فرموده و در ظاهر بلده رنج بنیانهاد تا حال بقاد یم را ازان رنج اخراج نمود چه قبل ازین رنج ایلیجانگه هلاکو خان بن تولیخان بن چنگیز خان باشد بشهر معمول باشد و ایضاً در واقعات بابری هست که ابتدای صدبستن از بطلیموس حکیم شده پس ازان در هندوستان راجه بکرماجیت در اوجین دربار انگری رصدی بسته که تا حال در معمول آن رنج هست و در زمان اسلام اول رصدی که بسته شده است در عهد مامون عباسی بوده آن رنج مامونی گفته اند بعد ازان تا زمان هلاکو خان دیگر رصدی بسته نشده بود راقم حروف گوید که راجه جی سنگه سوای کچهواهه در سلطنت محمد شاه بادشاه گورکانی در شهر چنگیز که از ابنیه دلنشین او بوده است و در شاهجهان آباد به تمام نماند وارجی نگر نیز گویند که به اتمام نرسید الحاصل در سمرقند جائی است که آنرا دشت جلوران گویند از حدیث رسول صلی الله علیه وسلم آورده اند که در روز قیامت هفتاد هزار شهید از انجا برخیزد که هر شهیدی هفتاد هزار کس را شفاعت کند چون در آن عرصه آنمکان مسکن کفار بوده حقیقت این حدیث بر ارباب کیاست پوشیده بود سلطان سنجر را ماکفار فراچای محاربت دست داد خلقی کثیر از لشکر اسلام بدرجهٔ شهادت رسیدند و در زمان مغول نیز بسیاری از مسلمانان در آنمکان شهید شدند هر آینه معنی این حدیث بر همگنان روشن گشته و در اطراف سمرقند مزارهای نیک است که یکی ازان کال کل نام دارد که بجانب شرقی سمرقند واقع شده دیگر سیاه آب که آب رحمت میگذرد و در اطراف آن تمام انگیز است که سیاه آب ازوی گذشته لکال کل میگذرد و اطراف آنرا چنان احاطه نموده که بعد از دو سه موضع جای عبور نیست و دیگر اولانکه غول و کول برس خوانند و آن صفاکی است چه کوهی یکطرف آن واقع شده اکثر میوه در سمرقند خصوص سیب و بهی و امرود و انگور و انار و خربزه بس خوب پیدا میشود که هر کدام پسندیده باشد **کش** در جنوب سمرقند واقع شده سمرقند ازانجا بست فرسنگ است و بنا بر آنکه اطراف آن در غایت حضرت و سرسبزی میباشد هر آینه قبة الخضرا و سرسبزش نامند و فواکه اش در غایت خوبی میشود از جمله مصاف آن یکی **لکاب برکاهی** است که منقطة الراس امیر تیمور گورکان است و امیر تیمور هر چند سعی کرده که آن شهر را دار الملک سازد بنا بر قرب و جوار سمرقندان مطلب بحصول نپیوست پوشیده نماند که راقم حروف میخواست که مبتدی از احوال صاحبقران تیمور گورکان و اولاد و احفادش در تحت کش سمرقند که دار الملکش بود بقلم آرد بنا بر آنکه مولد آنجناب در یکی از مضافات کش است چنانچه گذشت و نیز مزار صاحبقران بسیاری از اولادش در شهر مذکور است چه مازندران صاحبقران هر که آنجا می مرد نعشش او را بکش آورده دفن می کرد اما چون سلطنت چنگیز خان بیش از سلطنت صاحبقران بوده بی هر دو سالی کمال واقع می شد از آنجهت در گذشت در اقلیم ششم در ضمن ترکستان احوال بغداد چنگیز خان و صاحبقران گیکی اندمع احوال چنگیز خان و اولادش نوشته و بعد ازان تذکرهٔ امیر تیمور گورکان و اولاد و احفادش بسبیل اختصار بیان خواهد کرد بالله التوفیق **بسبعی لسف** در زمان گذشته معموری موفور داشته و چندی ویران و باز آباد گشته تا اکنون

موجود ست اورا قرشی و بجیت نیز گویند و چون بزبان مغولے قرشی بمعنی گورخانه ست و غالب که بعد از تسلط چنگیز خان باین
موسوم گردیده اگرچه کم آب است اما بقاعش نیک بحصول میشوند و در فصل بهار بغایت سرسبز میشود و در ماوراالنهر طایر
است که ترکان آنرا ماغزی فراگویند چون در قرشی آن مرغ بسیار میباشد هر آینه آنرا مرغک قرشی می نامند و قرشی بجزوی
سمرقند واقع شده سمرقند هژده فرسنگ است که عطای بن مقنع افراسیابی ساحری ماهر بود و تلبنا سنخ قایل گشت و بماوراالنهر
رفت و دعوی الوهیت کرد گفت حق تعالی در صورت آدم علیه السلام جلوه کرد لاجرم ملائکه را بسجود او امر کرد و همچنین در
صورت انبیا و اولیا و حکما حلول میکرد تا نوبت بابو مسلم مروزی رسید اکنون در من حلول کرد او را گفتند پیش از تو کسان
دعوی ثبوت کرده اند و بقتل رسیده اند و تو دعوی الوهیت میکنی ناچار بقتل رسی گفت نیکو کردند که ایشان را
بکشتند چه من آنها را بفرستاده بودم بالجمله عطا از عجایب و غرایب انچه مینمود یکی آن بود که در تخت چاهی ساخت و
ازان ماهی طلوع میکرد و چهار شهر از پرتو آن روشن میشد و آنرا ماه تخت و ماه مقنع و ماه سیام نیز گویند عوام بپرستش
آن قیام مینمودند و مسلمانان قصد او کردند و ماه مقنع بقلعه متحصن شد و چون بر هلاک خود متیقن گشت قدم را کفت من تا سمان
خواهم رفت پس سرابی ساخت و خود را دران انداخت که همه اعضایش بگداخت و جز موی و سرش باقی نماند مسلمانان
بقلعه در آمدند و اتباع او را بقتل رسانیدند و از هر یکی پرسیدند که خدای شما چه شد گفت بآسمان رفت پس کنیزکی ایشانرا
خبر داد که چون کار بر و تنگ شد اقربای خود را بنزد او هلاک کرد و خود را هلاک ساخت معاذ بن مسلم سر او را که از گداختن باقیمانده
بود در یکصد و شصت و نه هجری نزد مهدی عباس ببغداد فرستاد و قلعه قرشی را امیر تیمور صاحبقران گورکان بکمال
پیروزی بدست آورد چه وقتی که صاحبقران به سلطنت خود رسیده بود میان او امیر حسین که خواهرش در نکاح امیر تیمور
بود مخالفت روی داد و در هفتصد و شصت هجری مصلحان مقرر بران نمودند که هر یک با سه صد سوار از سپاه خود
بیرون آیند و در فلان جا با یکدیگر ملاقات کنند صاحبقران با سه صد سوار متوجه اردوی امیر حسین شد گمان برد که او را
شبخون است سه هزار سوار بر زم صاحبقران فرستاد ایشان در راه بصاحبقران رسیدند و بعد از زم صعب ظفر
یافتند انچه بقیه سپاه صاحبقران رسید سپاه متفرق گشت صاحبقران بقرشی شتافت و اهل و عیال و سپاه خود بگرفت
و از جیحون بگذشت و ماخان رفت امیر حسین بقرشی آمد و امیر موسی را امیر هندایالت آنجا داد و صاحبقران ایلچیان
نزد ملک حسین کرت والی هرات و محمد بیگلخان قرمانی حاکم طوس فرستاد تا متعلقان او را جای دهند و راه کاروانیان
بگرفت و ایشان را از زمین ماوراالنهر مانع آمد تا آنکه جمعی کثیر از کاروانیان گرد آمدند پس آوازه در انداخت که بهرات میروم
و به آن جانب روانه شد و کاروانیان را راه کرد چون کاروانیان مسافتی راه رفتند و باز گشت در همان منزل افزوده آمد
کاروانیان بماوراالنهر رسیدند و گفتند که صاحبقران بهرات رفت و در آنوقت سه صد و چهل و سه سوار بودند امرای امیر حسین
دوازده هزار سوار در حوالی و نواح قرشی اقامت داشتند و صاحبقران از جیحون بگذشت و روی بقرشی نهاد و هنگام
شب به برکت که موضع است قریب بقرشی رفت سپاه را همانجا گذاشت و با دو کس کنار خندق قرشی شتافت
و از ممری که آب بحصار میرفت تا بزانو در آب در آمد و بخاک نزدیک رسید در راههای قلعه را بدید و از محافظان و تیغبرای ایشان

آگاه شد و باز گشت و بسپاه پیوست و بایشان به تعجیل برانند و نزدیک بقلعه رسید و چهل و سه نفر را پیش ایشان گذاشت
و صد نفر را از همان راه بقلعه در آورد و خود با دو صد نفر بر در بایستاد آنانکه بقلعه رفته بودند محافظان را که مست
خواب بودند بکشتند غلغله در حصار افتاد اهالی قلعه بیرون دویدند صاحبقران بر در ایستاده بود هر که آنجا میرسید
بقتل میرسانید چون در قلعه کسی نماند صاحبقران با همراهیان و زن و فرزند امیر خونی را بدست آورد امیر موسی ملک
بهادر با دوازده هزار سوار که بان صدود اقامت داشتند بمحاصرهٔ قلعه قرشی پرداختند صاحبقران دل شخص نهاد
و روزی با سه نفر از قلعه بیرون آمده رزمی صعب کرد شصت تن از مخالفان گرفته بقلعه در آمد و بعضی از مخالفان
جدا شده بقلعهٔ آمدند و بصاحبقران پیوستند و بالآخر امیر موسی از فتح قلعهٔ قرشی مایوس شده برخاسته رفت صاحبقران
بر قلعه مستولی شد

بیان شهر بخارا

بخارا را از شهرهای معتبر تورانست در مغرب رودی بسمرقند واقع است و از سمرقند بست و پنج فرسخ
است و بکثرت خلایق بسیاری غله و خوبی میوه خصوص خربزه بر تمام ماوراءالنهر رجحان دارد و از حدیقة بن الیمان
نقل است که رسول صلی الله علیه وسلم فرمود زود باشد که ماوراءالنهر شهری مفتوح شود که مردمش مستغرق رحمت الهی باشند
و بخارا را از ان فاخره گویند که روز قیامت بکثرت شهدا فخر بدیگر شهرها کنند و از ان شهرها چندان اولیا و غیره برخاسته
اند که به تحریر در نمی آید و در خاتمة روضة الصفا گوید که در ظاهر آن شهر باغ و بستان فراوانست و مردم آنجا عمارت
را در غایت استحکام میسازند و در زمان سابق سوری بگرد بخارا کشیده بودند که قطران دوازده فرسنگ بود و در چندگاه
مردم محلات آنجا با یکدیگر تموجی در مقام جنگ و معارضه می آیند و لنگ و فلاخن سر در روی یکدیگر را خون آلوده
می سازند و آن حرکت را موجب افتخار و مباهات میدانند و آن شهر را چنگیز خان قتلغام نمود و بعد ازان مسعود
بلواج آنرا آباد آن ساخت آورده اند که در سنه ششصد و سی شش هجری در موضع نارات که سه فرسخ بخارا است
مردی محمود نام ظاهر شد گفت چنان مردی که از غیب مغیبات خبر میدهد و بسیاری با او بگرویدند شمس الدین محمود از
عمار بخارا باو پیوست پدر من در بعضی مصنفات ذکر کرده که عنقریب مردی ظاهر شود بر همه جهان مستولی گردد و
این ها است از ین سخن سایر اهالی بخارا معتقد محمود شدند اتفاق ایشان در بخارا بر تخت نشست و خطبه بنام او خواندند
و داروغه بخارا را از شهر بیرون رفت و با طائفهٔ مغول روی بشهر نهاد و محمود بازندرانی و شمس الدین محبوبی برزم پیش
آمدند مغولان شنیده بودند تیری که بلشکر محمود اندازند باز میگردد مغولان خواستند که بهزیمت رفتند و تن از مغولان
جرات کرده دو تیر انداختند و از عجایب اتفاقات هر دو بمحمود بازندرانی و شمس الدین محبوبی رسیدند ناگاه غباری عظیم ساطع
شد مغولان که از قتل محمود بازندرانی اطلاع نداشتند آن را بکرایات او حمل نموده بهزیمت رفتند بخاریان تعاقب مغولان
نموده بسی را بکشتند و از محمود بازندرانی نشانی یافتند گفتند از غیب گردی وبا زاندیش برآورد لشکر محمد علی را جانشین
ساختند او دست بفساد برداشتند فراخار لومان دو امیر را بفرستاد تا بایشان مصاف دادند محمد علی را با بست هزار
مرد بقتل رسانیدند فرغانه ولایتی است در کنارهٔ معمورهٔ عالم واقع شده شرقیش کاشغر و غربیش سمرقند جنوبش کوهستان
بدخشان و شمالش اگرچه پیش ازین آبادانی داشته مثل المالیغ و المالون و بانگی که آنرا طراز میگویند اما اکنون همه

عبور جنود از یک خراب است مرزا عمر بن سلطان ابوسعید باشد سلطان محمود بن محمد میرزا امیر انشاه بن امیر تیمور صاحبقران گورکان حکومت فرغانه و اندجان وغیره داشته او را سه پسر بوده از آن جمله است میرزا بابر که بیاد شاهی هندوستان رسید و در واقعات بابری آمده که سروج الفهم که آنرا امرکیا خوانند و در فرغانه میباشند اما دیده نشدند راقم حروف گوید که آن گیاه را در هندوی لکهنا کهنی گویند بجای کاف جیم فارسی برآمده و آن در هندوستان در نواح بنارس اکثر پیدا میشود و آن پنج لفاح بریست بشکل دو انسان که روی بر روی یکدیگر داشته باشد و او را سنگ کن نیز نامند چه آن را از سنگ سکینانند بطریق که اطراف آنرا حفر میکنند تا بیخش از زمین بکشوف شود و بست گره دو دو پس ریسمان در بنه آن پیچند و طرف دیگر ریسمان بر گردن سگ بندند از دو سه قدم پاره نان به سگ مینمایند و میطلبند آنسگ در آمدن شتاب و قدری قوت کند بیخ آنگیاه از زمین کنده شود آنرا زمین برآید این تدبیر جهت آنست گویند که ایشان اگر آن را بکنند و دستش خشک گردد و این اصلے ندارد و نزد راقم در بیاض اشتباهیست عجب چه هر که گیاه انسانی را خراب و ضایع کند و دستش خشک گردد پس آنکه انسانی اصلی را منهدم و خراب سازد و آنرا چه حال واقع شود آب شیخون باب نجند اشتهار دارد و از طرف مشرق و شمال آمده در میان آن و ولایت حربان می پذیرد و از جانب شمال خجند و قبا که حالا بشهر چه مشهور است گذشته بجانب ترکستان میرود و در رنگ جوب میشود و در فرغانه هفت شهر خرد و بزرگ است و از آنجمله پنج بجانب جنوب و دو طرف شمال دریا واقع شده و در شهرهای جنوب یکے **اندجان** است که در وسط فرغانه واقع شده و حصارش در غایت حصانت محکم ست و چند جوی آب همیشه در درون قلعه جاریست و مرغ دشتی که ترکان قرعادل و فارسیان تدرو گویند در اندجان بسیار باشد و در واقعات بابری آمده که در آبدار اسکنه یکمرغ دشتی چنان میشود که قهی که او را شکار کنند چهار کس از خوردن او سیر شوند و غله و میوه اش خوب میشود اما آب و هوایش نیک نباشد و آشوب چشم در انملک بسیار باشد **اوس** مابین شرق و جنوب اندجان واقعست بالطافت آب و هوا الطرافش وقت بهار در غایت سبزیست **مرغیان** غربے اندجان واقع شده و اندجان هفت فرسنگ است و از فواکه آنجا زردآلو خوب میشود **سفرکوهستان** است مابین مغرب و جنوب با فرغانه نه فرسنگ است و بوفور آبهای روان و کثرت باغ بوستان ریحان به اکثر جاها میدارد و در کوهستانش بجانب جنوب پارچه سنگ است دو دو گز عرض و دو دو گز طول که همه چیزها در و منعکس و منقش میگردد مانند آئینه بدین سبب آنرا سنگ آئینه میگویند **خجند** بجانب غربے اندجان واقع شده و از اندجان پنج فرسخ است انار آنجا خوب میشود و قلعه اش بغایت مستحکم و بر شمال رویه اش کوهست موسوم بلوغل که فیروزه و دیگر چیزها در انکوه یافته میشود و سرکارگاه نیک میدارد و آشوب چشم در انجا بغایت میشود حتی که کنجشکان را دران ولایت آشوب چشم میباشد و در میان خجند و کند مادام که هم از توابع خجند ست دشتی است که همیشه دران دشتها باد بشدت میوزد گویند وقتی چند درویش بدان دشت رسیده اند و شدت باد بنوعی بود که ایشانرا پراگنده ساخت و بعد ازان بطلب یکدیگر دران دشت ها درویش گفته تمامی هلاک شده اند و ازان زمان تا حال آن دشت را راهاے درویش مینامند **خنکبت** و **اخیلے** نیز گویند و بشمال رو بشیخون واقع است

و در تمام فرغانه بعد از اندجان ازان و سنج بر جائیست و تا اندجان نه فرسنگ است و قلعه محکم دارد و در واقعات بابری نام آنرا خیلی نوشته و گفته که در سیلی جزیره ایست منوسوم میر تیموری که از بخارا خریزه بهتر آنجا میشود سماس از شهرهای قدیم است و بناکسب نیز اشتهار داشته و اکنون بیاسکند و ماشکسب معروف است اگرچه در عمارات و اشواق آن شهر چندان تکلفی بکار نه برده اند اما مضافاتش تخت گل و لاله و افزونی آب و جلگا نهایت نظارت و لطافت را دارد خصوصاً لاله هفت رنگ که خاصهٔ انوار این است چه لاله زار باسکند و گلرخ نجارا بین الجمهور معروف است در آنولایت چاهیست که بر کم آب آنرا بیاساید هر خلطی که فاسد که در معده داشته شد دفع گردد و اکثر آن آب را بجای دیگر برند چون گردد و اگر بمسافت بعید برند مجر گردد و اگر رکوار بخون حیض آلوده ساخته در انچاه افگند صاعقه پدید آید که دیوارها برافگند ناله بیرون بکند شش السوری صاعقه فرو نشود ایضاً چشمه ایست که همیشه مانند دیدهٔ ظالم بی آب است و چون اندک سحابی بر روی هوا ظاهر شود بر فور ازان چشمه آب در سیلاب آید و در انتهای آنولایت کوهست که آنرا عیال سقره گویند و در انکوه چشمه ایست که آب آن نفت باشد دران گوهای آهن و فیروزه حاصل میشود و همچنین قریب آن کوه کوهی دیگر هست که سنگش چون انگشت آتش در خود گردد و بسوزد و بخاکستر آن هرچه بشویند سفید گردد و پاکیزه شود آورده اند که چون جهن بن افراسیاب فرزندی از مغارک بقتل رسید بعد از و احضار افراسیاب بر ممالک توران متصرف شدند هریک در گوشه بسلطنت رسیدند و از ایشان اندجان که سالها ماوراء النهر و ترکستان حکومت کردند اول ایشان **بغراخان** شهاب الدوله هارون بن سلیمان هست و از جانان ترکستان بوده و بجدود کاشغری نشسته چون دولت سامانیان ضعیف شد ابو علی سمجور دوالق از امرای سامانیان باخداوندان خویش مخالفت آغاز نهادند و بغراخان را به تسخیر ماوراء النهر تحریص نمودند او بر اندیار استیلا یافت و در سنه سبع و ثمانین و ثلثمائة هجری در گذشت و بعد از و **ملک خان** که بقولی از خویشان بغراخان بوده و علی تگین نام داشته بحکومت نشست و بر بخارا استیلا یافت و باتفاق قدرخان صاحب با سلطان محمود غازی غزنوی در نزدیکی بلخ نزدیک صعب کرده و بهزیمت رفت و در چهارصد و بست و سه هجری در گذشت و یکی از سلاطین ماوراء النهر **طمغاج خان** بن محمد خان از احفاد بغراخانست چون سلطان سنجر سلجوقی از گورخان والی مرو خطای هزیمت یافت طمغاج خان در بعضی از بلاد ماوراء النهر بسری بر د چون گورخان بدیار خویش باز گشت طمغاج خان در سمرقند بحکومت نشست طمغاج لغت ملوک سمرقند است طمغاج خان بن محمد خان ملکی عادل در اندیار بود و بنوشتهٔ قرآن کتابت کردی و بفروختی و از وجه آن قوت حاصل کردی گویند و هقانی از و داد خواست او رنجه بود و گفت که در زمانه و هقان گفتگوی داد و داور ابداد و آخرین سلاطین آن طایفه **سلطان عثمان** است که در برابر بغراخان هست او را گورخان والی نزاخنای دختر خواست گورخان مضایقه نمود سلطان محمد خوارزم شاه بر غم او دختر خود باد داد آخر الامر میان ایشان دخت خواست سلطان عثمان بگورخان متصل شده خوارزم شاه لشکر بسمرقند کشید و بگرفت و او را بدست آورد و در سنه ششصد و نه هجری بقتل رسانید و بعد از و کسی از خانان بسلطنت رسید و گماشتگان خوارزم شاه در ماوراء النهر حکومت

کردند بسی بگذشت که فوج چنگیز خان بر اندیار دست یافت **فصل** در ذکر بعضی از مشاهیر اقلیم پنجم **سلطان السوا ابو الحسن جعفر** بن محمد الرودکی اصل وی از رودک من اعمال بخارا بوده استاد شعرا عجم است اول کسی است که دیوان شعر ترتیب داده گویند که سه شاعر در سلسله دولت آسایش کردند که دیگر انرا میسر نشد رودکی بعصر سامانیان و عنصری بدور غزنویان امیر مغزی در زمان سلجوقیان رودکی راست **رباعی** ای از گل مشک بوده تو + رنگ از پی رخ ربوده تو از پی موی + گل رنگ شود چو رخ بسوئی همه جو + مشکین گردد چو موی فشانی همه کو + **خواجه عبد الخالق** نجدوانی سر دفتر خلیفه خواجگان چشت است آورده اند که چون خواجه یوسف همدانی بخارا آمد باو پیوست رفته رفته کارش بجائی رسید که در هر وقت برای نماز بکعبه میرفت گویند روز عاشورا جمعی در خدمت خواجه عبد الخالق نشسته بودند در معرفت سخن میرفت جوانی در صورت زاهدان در آمد و گفت رسول صلی الله علیه وسلم فرمود که اتقوا فرصة المومنین فانه ینظر بنور الله تعالی براین خدمت هست یعنی بر سر مدار دانش مسلمانی بدرستی که آدمی بیند بنور خدای تعالی خواجه گفت که سر اینخدمت آنست که زنار ببری و ایمان آری جوان گفت نعوذ بالله که مرا زنار باشد خواجه بخادم اشاره کرد خادم خرقه از بر جوان بیرون کرد زنار پیدا شد جوان زنار ببرید و ایمان آورد خواجه گفت اے یاران بیائید تا ما سر موافقت این نو عهده زنار را قطع کنم چنانچه او زنار ظاهر ببرید زنار باطن را که عجب است ببریم ما چنانچه او امر زنده باشد ما تر امر زنده شوم تا یاران بپای خواجه افتادند و به تجدید توبه برخاستند از سخنان اوست که در وقت خود را نگاهدارند در وقت سخن گفتن و هنگام خیر خوردن و گفت مرشد چون سر شکار است می باید که بجوصله خوشتر هر مرغی را دانسته طعمه در خوان میداده باشد **شیخ نجم الدین کبری خوارزمی** از اکابر اولیاست اورا ولی تراش گفتندی چه در حالت وجد بهر که نظر افگندی ولے شدی روزی صور ابدید و بازمی واپس او بوده صعوه باز گشت و باز را گرفت و پیش او فرو آورد و او در مدت عمر خود زیاده از دوازده مرید قبول نکرد همه ایشان از اکابر اولیا بودند چون مجد الدین بغدادی و سعد الدین حموی وغیره هما آورده اند که چون سپاه چنگیز خان متوجه خوارزم شد شیخ اصحاب خود رضی الدین او علی لالا و نجم الدین دایه و سعد الدین حمویرا گفت برخیزید و بگوشه روید که آتشی از مشرق افروخته تا مغرب خواهد سوخت و این فتنه ایست که در ین امت دیگر چنین واقع نشود گفت چه شده که بامانه آئے گفت ما را اذن نیست اصحاب تخت فرمان بخراسان شدند و چون لشکر مغول بخوارزم رسید کس نزد شیخ فرستادند که از میان اینجماعت بیرون شو شیخ گفت هفتاد سال در زمان خویشی مصاحب ایشان بودم اکنون تخلف مروت نباشد پس چون لشکر مغول بکنار شهر رسید شیخ خرقه در پوشید و میان به بست و لعل هزار سنگ کرد و نیزه بدست گرفت و بیرون آمد و سنگ بر ایشان انداخت مغولان تیر باران کردند شیخ دست پر پرچم کافری زد و آن را محکم بگرفت و نگذاشت تا که بشهادت رسید و بعد از شهادت هر چند که خواستند که پرچم را خلاص کنند نتوانستند ناچار پرچم را ببریدند **شیخ سعد الدین حموی** از مشایخ صوفیه و اصحاب نجم الدین کبری است از علوم ظاهری و باطنی بهره عظیم داشته روزی بر رودلابی رسید اسپ او از آب نمیگذشت گفت آب را تیر کنند و بگل آلوده سازند چنان کردند بگذشت شیخ فرمود

تا خود را میدید ازین وادی عبور نتوانستند کرد **شیخ مجدالدین مشرقی** بن موید بغدادی خوارزمی از اکابر اولیاست
بعضی بر آنند که پدر او موید بن ابو النصح از اطبار بغداد بود خوارزم شاه از خلیفه طبیبی خواست خلیفه او را بخوارزم فرستاد
مجدالدین بعد از پدر بخدمت شیخ نجم الدین کبری نیکذرانید شیخ او را خدمت متوضیا فرمود مادرش شیخ پیغام داد که فرزند
من این کار نتواند فرمانی ده تا غلام ترک این خدمت مامور کنم شیخ گفت از تو که در طب آگاهی این عجب نبود چه پسر را
غلبه صفراست این خدمت اگر بغلام ترک دهم او شفا نیابد و گفته اند که اصل شیخ مجدالدین از خوارزم است و بغداد او که
قریه ایست در خوارزم در جمادی الآخر سنه پانصد و پنجاه و شش هجری همانجا متولد شد و نشو و نما یافت و بخدمت خوارزم شاه
پیوست و معتبر گشت و مالی وافر بدست آورد ناگاه محبت الهی در دل وی جاگرفت همه را بگذاشت و خدمت نجم الدین
کبری گزید و ریاضت های شگرف کشید و در پانزده سال شیخ الشیوخ خوارزم شد و پانصد هزار دینار بر صوفیه وقف
کرد گویند هر سال اخراجات مایده خانقاه او دویست هزار دینار بود روزی گفت ما بیضهٔ بط بودیم بر کنارهٔ دریا شیخ
نجم الدین ما را تنبیه کرد بیرون آمدیم ناگاه در دریا رفتیم و شیخ بر کنار بماند و شیخ نجم الدین این سخن بشنید بخندید فرمود
که مجدالدین در دریا بمیرد مجدالدین بشنید نزد سعدالدین حموی رفت و تضرع نمود گفت روزی که شیخ را وقت
خوش باشد مرا خبر ده با نحضرت آیم وقتی که شیخ در سماع حالی خوش داشت سعدالدین او را خبر کرد مجدالدین پای
برهنه طشتی پر آرایش بر سر نهاد و پیش شیخ آمد بجای کفش بایستاد شیخ فرمود چون بطریق درویشان عذر
میخواهی ایمان بسلامت بری لیکن تو بتر دود در دریا بمیری ما در سر تو شویم و سرهای سرداران و ما در ملک خوارزم شاه
بوعظ رغبت داشت و گاه گاه بزیارت وی میرفت حاسدان بسمع سلطان رسانیدند که ما در تو بمذهب ابو حنیفه میگوید
شیخ در آمد و عظ شنیدن را بهانه ساخت سلطان مست بود گفت مجدالدین را در جیحون اندازند پس چنان کردند
و این واقعه در پیش او ایل در سنه ششصد و شانزده و اقوالی در ششصد و هفتده هجری اتفاق افتاد شیخ نجم الدین
آگاه شد و سر بسجده نهاد و بعد از زمانی بر داشت و گفت از حضرت عزت درخواستم تا خون بهای فرزندم مجدالدین
ملک از سلطان بستاند محمد خوارزم شاه خبر یافت و پیاده بخدمت شیخ آمد و سر برهنه ساخت و طشتی پر از زر و شمشیر و کفن
بیاورد و گفت اگر قصاص خواهی اینک ازین شمشیر سر من جدا کن و اگر دیت و خونبهای اینک زر شیخ گفت قریب
از جمله ملک تست سر تو برود و سر با خلایق و مایز در سر تو شویم سلطان خایف و خاسر باز گشت و عنقریب چنگیز خان
فرو رفت کرد و کرد انچه کرد خوارزم شاه در ذی حجه سنه ششصد و هفتده هجری از چنگیز خان که بران در حریر السکون شده
در گذشت **خواجه قطب الدین بختیار کاکی** او شی از اکابر خلفاء خواجه معین الدین چشتی است
در اسلطان العاشقین گفتندی و او را کاکی از ان گفتندی که زنش از همسایه گاه گاه وام گرفتی روزی همسایه
در را گفت اگر بانباشم کار شما بهلاکت رسد زن خواجه قطب الدین بر نجید و سوگند یاد کرد که دیگر روز از و خبری
در خواجه بشنید گفت بعد ازین بسم الله بگوئی و دست بطاق خانه می بر چندانکه خواهی کرده های کاک بدست خواهد
اس چنان شد او کاکی اشتهار یافت گویند او نیز از دویست و پنجاه رکعت نماز ادا کردی و هر شب هزار بار درود

بر رسول صلی الله علیه وسلم فرستادی چون کد خدا شد سه شب آنرا فراموش کرد یکی از مریدان وی رسول صلی الله علیه وسلم را بخواب دید که فرمود قطب الدین را بگو که هر شب تحفه بهر ما می فرستادی سه شب شد که نمیفرستی قطب الدین زنرا طلاق داد و به بغداد شد و بصحبت شیخ شهاب الدین سهروردی رسید پس عزم ملاقات پیر خود معین الدین چشتی کرد او بهند رفته بود لاجرم روی بهند باز نهاد و بملتان رسید و با شیخ بهاؤ الدین ذکریای ملتانی صحبت داشت قلعه والی ملتان مرید او شد پس خواجه قطب الدین بدهلی شتافت در راه شیخ فرید شکر گنج با وی پیوست خواجه بدهلی رسید خواجه قطب الدین گوید که با عزیزان مسافر بودیم تا بکنار دریا رسیدیم و گرسنگی در ما اثر کرد ناگاه گوسپندی دیدیم خشک و دهن گرفته پیدا شد و پیش ما نهاد و رفت و هم برابر آن کژدمی نزدیک رسیده خود را در آب انداخت و گذشت و با یکدیگر گفتیم درین حکمتی خواهد بود بیا ما نیز از دنبال رویم دست بدعا برداریم بفرمان الهی دریا شق شد و زمین خشک پیدا گشت یاران گذشتیم و در ریگ درختی مرویرا خفته دیدیم در آمد تا او را هلاک کند این گژدم از جای نجنبید و آن ماررا هلاک کرد دراهی شد با نزدیک شدیم تا آن مرد را دریابیم البته کسی بزرگ خواهد بود دیدیم مشتی خراب بدبو می کرده و افتاده شرمنده شدیم که این مرد شراب خوار بلی فرمان او را خدای تعالی چنین نگاهداشت هاتفی آواز داد که عزیزان اگر همین مصلحان و پارسایان را نگاه داریم مفسدان و گناهکاران را که نگاه خواهد داشت و همدرین بودیم که آن مرد بیدار شد کیفیت با او گفتیم یاد م شد و ازان فعل باز آمد و از اصلان حق گشت بالجمله خواجه قطب الدین بدهلی رسید و حمید الدین ناگوری که پیش ازین در بغداد او را دیده بود بملازمت وی آمد سلطان شمس الدین التمش صاحب دهلی معتقد خواجه گشت خواجه معین الدین چشتی در اجمیر بود خبر قطب الدین بشنید آنجا آمد و هنگام مراجعت خواست که او را به اجمیر برد اهالی دهلی چندان جزع کردند که او را همانجا گذاشت باجمیر شتافت و در سیر اولیا آورده که از عید خواجه قطب الدین از نماز باز گشت چون بدان مکان که الحال روضه ایست رسید و بایستاد و متامل شد و گفت من ازین مکان بوی دل میشنودم و در زمان صاحب زمین را طلبداشت و قیمت آن زمین باو داد فرمود که این موضع مدفن من خواهد بود باید که صفه در میان حقیقی او بسازند پس بجایگاه شیخ علی سیکری آمد و در آنجا مجلس سماع بود و قوال این بیت می خواند امیر حسن دهلوی فرموده **بیت** کشتگان خنجر تسلیم را ✤ هر زمان از غیب جانی دیگر است ✤ خواجه را این معنی در گرفت و بخانه خود آمد بیهوش و متحیر شده و فرمود که همین نیست بگویند قوالان همین میگفتند و او را تحیر بود تا چهار شانزده بست پنجم در سنه ششصد هجری در گذشت و قبر ایشان در نواح دهلی کهنه از قلعه دهلی نو که شاهجهان آباد بود تمام روز خلقی کثیر از شاهجهان آباد بزیارت مقدس میرفتند و پنج شبی بود که از شاهجهان آباد تا مقبره منوره اش بسته از امرا و اعیان شهر تا مزار شریف او میگردد و تمام شب مردم سوار و پیاده بزیارت وی میشتافتند چون در عهد عالمگیر تا لشاهجهان آباد رفتم و از شهر تا مزارش خرامان راه میرفتند کسی را مقدور گذاره نبود که تا آنجا دویدن کس از دست حرامیان بسلامت بروند چه جای آن تا مزار شیخ نظام الدین اولیا که در شهر بود ایران وه پانزده کس متفق شده میرفتند

خواجه جلال الدین حسین معروف بخواجه نقشبند از اکابر اولیای عصر بوده وجه تسمیه بنقشبند در رساله بهارة

که در مقامات حضرت خواجه است می نویسد که حضرت خواجه فرمود من و پدر بصنعت کمخواب بافی و نقش بندی مشغول بودم
مردم از وطلب کرامات کردند گفت کدام کرامات زیاده برین است که باوجود چندین گناه بروی زمین می توانم رفت

بیان سید جلال الدین حسین

سید جلال الدین حسین بن سید احمد بن سید جلال الدین بخاری معروف بمخدوم جهانیان از اکابر اولیای
جهان است در هفتصد و هفت هجری متولد شده و چون شش هفت ساله شد گفت چون شش روز از ولادت من بگذشت
عورتی مرا شست و شو کرد و در خت در من پوشید آن حالت مرا بیاد است بالجمله مخدوم جهانیان در علم ظاهری و باطنی سر آمد

بیان صدر الدین راجوقیان

عصر شد و از پدر خرقه یافت و بحجاز و مصر و روم و شام و عراق و خراسان ماوراء النهر رفت و بخدمت سید صدر الدین کماش
از مشایخ رسید و چند حج بگذارد و آنگاه بمدینه شتافت و هنگام زیارت روضهٔ رسول صلی الله علیه وسلم گفت السلام علیک یا جدی
از روضه آواز برآمد وعلیک السلام یا ولدی بهند آمد و شیخ نصیر الدین چراغ دهلوی را دریافت و برادر او سید

بیان خواجه شمس الدین

صدر الدین راجوقیان نیز از اکابر بزرگان بوده و از علوم بهرهٔ تمام داشته و صفت جلال برادر غالب بود
در هر که بغضب نظر کردی او بمردی لاجرم او را قتال گفتندی و احوال نبیره مخدوم جهانیان ابو محمد بدهان قطب الدین
شاه عالم بن محمود بن مخدوم جهانیان در اقلیم دوم مرقوم شد **خواجه شمس الدین محمد** بن محمود حافظی بخارائی
معروف بخواجه محمد پارسا از کبار اصحاب خواجه نقشبند است و از بزرگان اولیاء عهد بوده و او کلامه اینک اللسان
عن را افضول الکلام نطق مع الله سبحانه وقتی که ساکت شد زبان از زیاده گوئی پس سخن میگوید از الله تعالی داد
نطق اللسان شکست یعنی وقتیکه بگویائی آمد زبان ساکت شد قاب **ابو القاسم** بن سمحاس از بزرگان
وقت خود بوده یکی گفت از وی که ادب چیست گفت آنست که خود را بشناسی

اقلیم ششم

تعلق از عطارد دارد و مردمش اکثر زرد رنگ میباشند و جدا اول این اقلیم از انجاکه روز دراز بیست پانزده ساعت و نصفی بود و صد و دوم آنجاست که ارتفاع قطب چهل و پنج و ربعی باشد و مبدا آن در مشرق بوده و از شمال دیار یاجوج و ماجوج و بلاد خاقان و کیمال و استفحات گذر دیس بعضی از نواحی خوارزم و حوالی ختلان و بر جنوب بحر مغالیه و شمال بنگال الزهره واندلس گذشته به بحر اعظم منتهی شود و مساحت این اقلیم دویست و سی و پنجهزار فرسخ و ثلثان فرسخ است و در این اقلیم بقولی صد و چهارده و بقولی دویست و چهل شهر است و دو کوه و چند شهر عظیم دارد و پوشیده نماند که اکثر ترکستان در این اقلیم واقع شده **ترکستان** اسم حاجی است جمیع بلاد ترک را از اقلیم اول تا اقلیم هفتم و اکثر ترک اکثر ایشان صحرانشین اند و از قبایل دیگر به بسیاری عدد و زیادتی شجاعت و جلادت ممتاز اند و بر جلادت و شجاعت ایشان دلیل ازین قوی تر نیست که قول رسول صلی الله علیه وسلم بن نوح در باب ایشان جاری شد که اترک اترک ماترکوکم یعنی قصد ترک نکنید باوایم که او قصد شما نکنند و بزرگان را روی و بینی پهن و چشمان کوچک و تنگ و از دو شیئه فراخ میباشد مؤرخان گویند که چون نوح علیه السلام بر کوه جودی قرار گرفت و باز مشرق و شمال به پسر خویش یافث علیه السلام داد و یافث از شوق الیمابین عازم آنسر زمین شد و از نوح علیه السلام التماس کرد که دعای آموزد که هرگاه خواند بلا از ان بیارد نوح علیه السلام او را اسم اعظم بیاموخت یافث آنرا بر سنگی نقش کرده ببر و آنرا اجر المطر خواند و ترکان خنده باس عجمیان سبک بده خواند تا اکنون در میان ترکان داولزکان آن عمل متعارف است یافث بقولی از ابنای مرسل است کنیتش ابو المرک و ترکان از اولاد اویند بالجمله چون **یافث** بر زمین ترک رسید او را فرزندان پدید آمدند و آن زمین را آباد کردند او بقولی پانزده پسر داشت ترک و چین و سقلاب و تمیج و کماری و خلج و خزر و روس و خزر و روس و عز و ماج و سدسان و کماری را پسری بود کردام که دزن از اولاد اویند و هریکی بنام خویش شهری آباد کرده در آن سکونت کردند و گویند یاجوج و ماجوج از اولاد میج بن یافث از و گفته اند که یافث هشت پسر داشت و از انجمله آنست لومان و اندلس و خراسان و افرنجه و غیره و دیگر کدام بانی شهر بست که نام او مشهور است و وجه دیگر یاجوج بن یافث که یاجوج و ماجوج دو قبیله از نسل انسان اند و گویند هریک باحتصار بجای خود بیاید اما ترک بن یافث بقول **المولف** صبح صادق معاصر کبومرث و وصی پدر بوده و این قول صحیح تر است اگر گویند که ترک بن یافث که در دیار مشرق چون کبومرث بوده و در دیار بحشم مناسب است بالجمله ترکان او را یافث اعلان گویند و اعلان بنا

پسر را گویند یعنی پسر یافث او بعد از پدر قواعد بلگداری محمد ساخت و وسلیکا از ممالک مشرق طرح اقامت انداخت و از چو
دگیاه خانه ساخت پس خرگاه اختراع کرد و از پوست حیوانات لباس ترتیب داد و محر المطر را که بعد از یافث بدست عسر بن
یافث افتاده بود طلب نمود و اجابت نکرد میان انسان محاربات اتفاق افتاد و بالا آخر بقرعه مقرر گشت و قرعه بنام
ترک برآمد عرستگی بهمان هیئت و رنگ پیدا کرد و نقشها که بر حجر المطر بود بران بکند و پیش ترک فرستاد ترک وقتی به باران محتاج
شد هر چند دعا کرد هیچ در نگرفت برجسته و پسر خود مغور الحرب بر الفرستاد و مغور دست بخون کشاد اولاد ترک قتیل رسید و دشمنی میان
برادران و فرزندان ایشان بماند و ترک دو بست و چهل سال ملک رانده در گذشت و ترکان اصلی از ذات اوئیند و در اپسران
بودند لوذک و جنگل و بر سخار و املاق و بعد از و پسرش **خودک** بحکومت رسید و به ایلچه خان مخاطب گشت بقولے در ان
لواح نمک در طعام او پدید آورد چه روزی در شکارگاه طعام میخورد و طعمه از دستش بیفتاد و زمین شور بود آنرا برگرفت و بخورد
و خوش آمد حکم نمود تا آن خاک برداشتند و بکار بردند و بعد از و پسرش **دنبت باقوی خان** بن ایلچه خان پادشاه
شد لفظ دنب بتر کے بخت و جاه یا قوی بزرگ را خوانند و بعد از و پسرش **گیوک جان** انکاه پسرش **علیجه خان** بسلطنت
نشست و در عهد او ترکان تمول و از دین خویش منحرف شدند و علیجه خانزاد و پسر بنک شکم آبدیکے را تاتار اسپ و دیگری را
مغول اسپ نام نهاد چون بزرگ شدند علیجه خان مملکت خویش را قسمت نمود و در گذشت و دگر هر دو بنیابت پوشیده خماند
که چون ملوک توران دو فرقه اند کرد هی از اخصار بن نوح عرم و طائفه از اولاد یافث که ترکستان حکومت داشتند چنانچه
گذشت پس از مرور هور اولاد شام مملکت ترکستان را از اولاد یافث انتزاع کردند تفصیلش آنکه چون فریدون که از اولاد
سام بن نوح عرم بود ضحاک باران را بقتل رسانید و بسلطنت رسید چنانچه در عراق عربات گذشت و فریدون سه
پسر داشت و مملکت را بر هر سه پسران خویش قسمت کرد یکے **تور** بن فریدون که تور آنرا بنام او خواندند و اوراخ نیز گویند از
کنایه جیحون با اقصای مشرق باو دادکه منحر سازد و تور بآن دیار شتافت و استقلال یافت و باتفاق سویج خان در گذشت
دلور بر مملکت او نیز استیلا یافت و قوم تاتار ببلاد جیا دافتادند و بسلطنت آنجا رسیدند و آن در ضمن جا گفته اند بالجمله
بعد از و پسرش **رر وسم** و پس از و پسرش **پشنگ** بن زاد سم و بعد از و پسرش **افراسیاب** بن ابسک بسلطنت
رسید محاربات او با سلاطین ایران که از احفاد ایرج بن فریدون اند از منوچهر با کیخسرو در شاهنامه فردوسی طوسی مرقوم است
از سخنان افراسیاب که بزرگ حریص باشد بازندگانی در از یابند و گفت شجاع را همه کس دوست دارند حتی که دشمن و بعد از و
پسرش **جهن** بن افراسیاب بفرمان کیخسرو بسلطنت رسید و بعد از و پسرش **ازحادست** بن جهن بادشاه شد و داد
آنست که دختران کشاسپ که خواهران اسفندیار بودند با نیزی بر دو اسفندیار بلباس نجار بتوران رفت محبوسان
از حبس نجات داد و بالجمله از حالت و رنگی از معارک بقتل رسید و بعد از ان احفاد افراسیاب در مملکت توران بهر
بگوشه بحکومت رسیدند و از ایشانند آل خاقان که سالها بماوراء النهر ترکستان ملک را بدید و در ضمن ماوراء النهر برخی از
از احوال ایشان نوشته اند بالجمله الجه خان بن کنوک خان به پسران خویش تاتار و مغول تقسیم نمود و هر یک بر حصه خویش
بحکومت رسید قیام نمودند و پس از ایشان فرزندش بدوستی و اتحاد میانه خود را امور ریاست را تجویز ین وجه

سرانجام میدادند تا آنکه **ماندوخان** هفتم بادشاه از ملوک تاتار بر سلطنت خویش مغرور گشته بجد و الوس مغول لشکر کشید و مخالفت دینی اعمام پدید آورد از و پسرش **سونج خان** بن ماندوخان که آخرین ملوک تاتار است و معاصر نور بن فریدون بوده نور باتفاق او با اهل خان بن منکرخان که از سلاطین مغول بود نرم کرده او را با سایر قوم مغول بکشت چنانچه گذشت **ذکر مغول ملوک بن لیجه خان** که ششم نسب ترک بن یافث بن نوح عرم حی پیوندد وجد طایفهٔ مغول است او بفرمان پدر بعضی از دیار ترکستان والی بود او چهار پسر داشت و بعد از و پسرش **فراخان** بن مغل ملوک جانشین شده و در حدود فراغرم نشیمن داشت و بعد او مغولان در ترک مبالغه کردند و کراخان را پسری متولد شد و سه روز شیر نخورد و هر شب مادرش بخواب دیدی گفتی ای مادر مسلمان شو تا شیر خورم مادرش در خفیه ایمان آورد و نام پسر اعود بوده چون بزرگ گشت پدرش از وی آگاه گشت روی بوی آورد اعودخان در شکارگاه آگاه شد و مادر را نرم کرد او را بکشت و بر تخت نشست **اعورخان** بن فراخان بن مغل خان او در ملوک ترک در حشمت و شوکت چون جمشید بوده و در ملوک عجم نامی خیل و حشم را از ظلمت شرک برآورد و بنور اسلام مشرف ساخت و مالک چنین مقابله کرد و ظفر یافت و قصد ماوراءالنهر کرده صافی ساخت و باز گشت و به اتراک لقب داد چون ما لقای العود و قبچاق و قاریق و خلج و امثال آن و اعودخان شش پسر داشت کون و ائی و بلد و رکوک و باق منکر هریک را چهار پسر بودند که مجموع بست و چهار باشد و بعد اعودخان پسر بزرگش **کون خان** بادشاه شد و باشاره و زیر خود هریک از فرزندان و برادرزادگان لقب داد و بهریک جای معین ساخت و ایشان را بست و چهار شعبه ساخت و میانهٔ ایشان اساس محبت متذکر دانند و بعد از و برادرش **ائی خان** و پس از و **بلدورخان** و بعد از و پسرش **منگلی خان** بن بلدورخان انگاه پسرش **منکرخان** و بعد از و پسرش **ایل خان** بن منکرخان بادشاه شد و بعد از و نور بن فریدون بفرمان پدر بحکومت ایشان رسید و سونج خان که آخرین ملوک تاتار است و ذکرش گذشت بیورموست نور متوجه ایل خان شد ایل خان با سایر قوم خویش در محاربه بقتل رسید و از ایشان حرفیان پسر ایل خان و بعد و پسر حال او با زنان خود از معرکه بر نیامدند و این واقعه بعد از اعودخان بهزار سال اتفاق افتاد و این چهار از بیم شاه نور روی بناگریزان شد صبح دیگر روز بجای رسیدند که کوه بسیار در اطراف آن بود و یک راه پیش بدو دست بزحمت هرچه بقلعه کوه رسیدند مرغزاری دیدند از غایت سرسبزی و شادابی که آن را از کنه قون گفتندی یعنی کمربند و آنجا رحل اقامت افگندند و از بیم نور و تاتار نتوانستندی آمد و پس از مرور دهور از نسل ایشان جمعی کثیر پدید آمدند و چند شعبه شدند اولاد فسان انسان و اولاد معودیه و رلکهن مشهور گشتند چون بسیار شدند از کنه قون را تنگ یافتند و خواستند که بیرون آیند بر ممر کوه معادن آهن بود خروج متعذر بود پس هیزم جمع کردند و آتش زدند و از حرم گوزن و مهمات ساختند چندان بدمیدند که بعضی از ان بگداخت و راه پدید آمد و بدره‌ها به مغول که وطن اصلی ایشان بود شتافتند و با تاتار و دیگر قبایل که دران پورب بود و جنگها کردند و ظفر یافتند و بسیاری از ما انکه در بیرون بودند خود را از قوم مغول شمرده با ایشان پیوستند و آن طایفه به معول مشهورند **ابیات** به پیش مغل باشد آن در حساب ✶ که دارد بایس هر دو قوم انتساب ✶ نه آنکس که از راه تدبیر و فن ✶ بایشان کند نسبت خویشتن ✶

بالجمله مغول بر دیار خود استیلا یافتند و یکی از قوم قبال را بسلطنت برداشتند و لطناً بعد لطن سلطنت میکردند تا آنکه
یلدوزخان بن چنگلی خواجه تمویر باین سلطنت رسید اهل الوس آباد ساخت و مقر ساخت و در روزی که اولاد خان ما
دیگمن از چگنه قول بیرون آمدند تمام مغولان جمع آیند و دم آتشی در پیش نهند و به عیش و طرب مشغول شوند و اوزات
نزدیک بعهد محمد صلی الله علیه وسلم بوده و دختر پسر اوست **الان قوا** و خانان مغول از احفاد اویند و الان قوا در عقد
ابن عم خود بود و از و دو پسر داشت للکدی و کمجدی چون شوهرش در گذشت الان قوا بحکومت اهل والوس رسید شبی
خفته بود دید که پوری بخانه آمد و بدهان او فرو رفت و از آن آتشین شد اکابر مغول زبان تشنیع کشادند الان قوا رشان را
جمع آورد و حال باز گفت و جماعت را بحوالی خرگاه به نشاند هنگام شب نوری که از روزن خرگاه بدرون میرفت و بیرون
می آمد ایشان قول او را تصدیق کردند و او را از ان نور سه پسر آمد اول **لومون** که فسقی و اروغ و متعین از اولاد
او بند دوم **هوسن** که سالنی و قبیله سالنوت از اولاد اویند سوم **نور بحر خان** که خان خانان مغول از اولاد اویند
مغولان اولاد پسران الان قوا را که از شوهر پیشین بودند در لکمن خواندند و اولاد نور بحر خان و احفاد و برادران حقیقی
نور بحر خان را بیرون گفتند بالجمله بعد از الان قوا پسرش **نور بحر خان** ملقب بقا آن شده بادشاه شد و او معاصر
ابوسلم مروزی بوده آن هنگام که اتراک ملوک طوائف بودند همه ایشان را مطیع ساخت و بعد از و پسرش **لوفا خان**
و پس از و **دوبین خان** بن لوفان خان سلطنت بداد کردند و دوبین خان نه پسر داشت بعد از
دوبین خان زن از و **مغولون** بحکومت نشست بغهد او طایفهٔ از قوم جلایر از بیم سپاه جای پناه باو آوردند
در آخر باو عذر کردند او را با هشت پسر بکشتند **قاید خان** بن دوستین خان که مرد عم خویش باختن بن لوفان خان
بدآبادی رفته بود نجات یافت باختن قوم جلایر را باز خواست نمود در وسار ایشان هفتاد مرد را که در قتل مغولون
دخل داشتند بکشتند و اطاعت قاید و خان کردند و قاید و ن خان بسلطنت رسید و سه پسر داشت اول
مالعر خان و خانخانان مرک از اولاد او بند دوم حرفه بسکوم و قبیله بایحوت فرزندان او بند سیوم سحار خان و سحوب
از احفاد او بند سرو فد بزرگترین پسران حرفه بسکوم در صحرا با سپاه تاتار خان دو چار شده او را بگرفتند و نزد
الیاخان صاحب جای بزدند الیاخان بفرمود تا میر خرجونیش از منبخ آهن بدوختند بعد از قاید و خان پسرش **بایسنغر**
خان پس از و پسرش **نومبه خان** بن بایسنغر خان بسلطنت نشست او نه پسر داشت و دوازده ایشان نوام بودند
قتل خان که جد سوم چنگیز خان است و فاجوبی بهادر که جد هشتم امیر تیمور صاحبقران گورکان است سی قاجولی
بهادر بخواب دید که از نجبت قتل خان ستاره بر آمد بعد از و دیگری و همچنین بانوبت چهارم گرگ لغایت نوالی
ظاهر شد و آفاق را روشن کرد فاخونی بهادر بیدار شد و باز بخواب رفت دید که از جنب او ستاره بر آمد و فرو رفت
و همچنین تا آنکه هشتم ستاره در نهایت روشنی و بزرگی طلوع نمود فاخونی بهادر دیگر روز احوال خواب با پدر گفت
بوقیه خان با قتل خان که چهارم پسر بود و هشتم پسر فاخونی بهادر بدولت عظیم رسید و سالها ملک در فرزندان ایشان
بماند پس امر کرد تا برادران با یکدیگر عهد بستند که قتل خان پادشاه و فاخونی بهادر سپه سالار باشد و بکتا بعد لطن

وصیت کنند تا همین شیوه منظور دارند پس دران باب عهد نامه بخط الغوری نوشتند و برادران و اعیان نامه ها
خود بر آن ثبت کردند و لومه خان آن تمغا بر آن نهاد آن کاغذ بود تا آنکه علی سلطان از احفاد او کیای قسا آن بن
چنگیز خان آن را پاره کرد بالجمله بعد لومه خان پسرش **قتل خان** بن نومیه خان بادشاه شد و برادر او چوهر صفت
سرو سامان + هوشیار سردار قوم کنان ال خان والی فراخیل که دران آوان قتل خان و سایر ملوک ترک اطاعت
او کردندی او را نزد خود خواند قتل خان بحای شتافت و اجرا یافت روزی مست شراب بمجلس ایشان خان رفت
و ریش او را که دراز بود بگرفت و دشنامش داد الناخان از حلم چیزی نگفت و خواص که قصد اذیت او داشتند بانع
آمد و روز دیگر قتل خان عذر خواهی نمود الیاخان او را مهمی نخواند و قتل خان متوهم گشت و انتقامی نکرد الناخان
در غضب شد و جمع را تعاقب او فرستاد و قتلخان براستی خواند برو نشست و خود را بیورب خویش رسانید سپاه الناخان
از غضب وی در رسیدند قتل خان باتفاق فاخونی بهادر با ایشان رزم کرد و ظفر یافت و بعد از قتل خان
قوبله خان بن قتل خان باتفاق فاخونی بهادر بصوابدید او بسلطنت نشست و بعد از و پسرش **سرتا خان**
بهادر بن قتلخان بحکومت نشست و بقولی او پسر قوبله خان بوده چون در شجاعت اشتهار داشت لفظ خانی را
بهادری تبدیل داد و بعد او فاخونی بهادر در گذشت برنا خان ابروفجی بن فاخونی بهادر را سپه سالاری داده بلباس نقیب نهاد و بعد از و
پسرش بهوکا بهادر بن بتان خان بهادر بسلطنت رسید و در عهد او ابروفجی بر لباس در گذشت و از و بست و نه پسر ش ماندند بزرگترین ایشان سرعوجین بود
و معنی آن یگانه عاقل است و او سپه سالار گشت سوکا بهادر قصد تاتار کرد بسیای از قوم تاتار بکشت و بموختن و فراوقارا که از زر و سار آنطایفه بودند اسیر ساخت
دران آوان او را پسری آمد چون بموختن را اسیر کرده بود او را بموختن نام نهاد و چنگیز خان عبارت ازان بپیرست سوکا بهادر بلک میراند تا در گذشت پس ازان
پسرش **بموختن** که چنگیز خان باشد بن سوکا بهادر بسلطنت نشست و او بزرگترین ملوک جهان بسفک دماسکی عظیم
مقرر نموده ازان تجاوز نمی نمود و آن نوشته اند نام اصلی او نموختن است و در پانصد و چهل و نه هجری متولد شد
و دران وقت قدری چوب بسپرده در مست داشت و این معنی دال بوده بر شکل و مار و بموختن را برادری بود موسوم
بجوجی او را از غایت دلاوری جوجی فسار گفتندی و فسار بمعنی خفتن باشد و او چون پهلوی خفتی گمان بارهٔ از زیر پهلوش
بیرون رفتی که باو پر شدی و در پانصد و شصت و دو هجری که پدر چنگیز خان در گذشت آن سنوعوجین را سپه سالار
بوده بتر وفات یافت در سنه پانصد و شصت و سه هجری بموختن باتفاق قوم جانشین پدر گشت و فراخاریوان
بن سنوعوجین را سپه سالار کرد مخالفان بر نموختن هجوم آوردند آوازه دفع مخالفان ساختند و با ونک خان که
خانان ترکستان بود پیوست قوم شالنجوب تاتار و دیگر مخالفان باتفاق یکدیگر روی به نموختن آوردند و بعد از
رزم بهزیمت رفتند بالاخر اونک خان گفته ساعیان و غمازان از به نموختن دل دگرگون کرد نموختن در یافت
و باتفاق سپه سالار خود فراخاتونان بن سنوعوجین رزم کنان منهزم با جماعهٔ قلیل بگوشه رفت و ایشان را
بمناصب عالیه امیدوار ساخت دو کودک را که خبر قصد او بکسا باور سانیده بودند ترخان لقب نهاد تفت ترخان

زان وقت ظاهر شد بالجمله پس بسر جد خیاے افتاد آنوقت همراهیانش چهار هزار و شش صد بودند و طایفهٔ از
قبیلهٔ فیضرات بر و جمع آمدند باز میان بموختن و اونگ خان محاربه اتفاق افتاد اونگ خان منهزم با جماعهٔ قلیل
بولایت مانانگ خان که والی بایمان که از خانان ترکستان بود افتاد امرای مانانگ خان او را بگرفتند و بکشتند و نوشت
بمانانگ خان سر او زیک خان را در رزم گرفته روزے هر سبیل تمسخر بابر گفت چرا سخن
گوئی آن بیز چند نوبت زبان از دهان برون آورد آنرا حیران بدیدند و بتر روال دولتش متمکن نشد و در پانصد
و نود و نه هجری نموختن بر تخت اونگ خان نشست و مانانگ خان بدفع نموختن کوشید و مالا لوس را سے
انگشت نوشت ✍ کنون گر الانوس بازی کند + نموختن کجا شهریاری کند + و الالانوس او را جوانی نگفت و
نموختن پیوست هر دو روی با مانانگ خان نهادند پادشاه مرد حاکم گردبیت مخاموفه و دیگر خانان ترکستان به مانانگ خان پیوستند نموختن
برادر خود جوجی بسیار را در قلب جای دارد و قوپلا یومان وجه یومال را منقلای ساخت و از صبح تا شام رزمے
صعب کردند مانانگ خان از جراحت شست گشته بود بر جا ماند امرا با جمعے قلیل فدائی او را بر صفت نموختن حمله آوردند چندان
رزم کردند که بقتل رسیدند و مانانگ خان زخمها خورده در گذشت پسرش کفشن تلک بگریخت و بروغس لو بروق خان
رفت نموختن استقلال یافت و قبلهٔ خاموفه را نزد نموختن آوردند نموختن گفت ایشان با خداوند خود فا نکردند
با من نیز نکنند پس همه را بکشت خاموفه را بیدار بند جدا کرد و در ان حالت او اضطراب نمیکرد و مفاصل خود با
ایشان بیمود و میگفت میخواستم که شما را پاره پاره کنم اکنون که بر من دست یافتند هر انچه خواهند بکنند بالجمله نموختن
بعد از استقبال مانانگ خان عزم رزم لوفیا بیکی مهتر قوم تکرب کرد لوقیا بیکے از مقابله بگریخت و نزد لو بروق خان
رفت نموختن به نیکے که آنرا فاسین نیز گویند لشکر کشید و مسخر ساخت و بسیاری مخالفان را بکشت و در سنهٔ ششصد
و دو هجری قرلتای کرد و بر تخت نشست عابدی از مغولان که او را بت مکرے گفتندی و دعوی آن میکرد که خدا
با من سخنی میگوید و گاه گاه با سمان میرود و داد در زمستان برف موی نشستی و برف از خراریس بگداختی و مغولان
بر معجزه اش حمل کردندی و نیز خود نموختن آمد گفت ✍ نهادیم نام تو چنگیز خان + دران پس تو خود را نموختن
مخوان + معنی چنگیز خان خانخانان باشد گویند بت بنکری را هوس ملک افتاد روزی با جوجی قسار در امری
بحث میکرد و حومی فساجلقش را چنان فشرد که بمردن از ان چنگیز خان قصد رزم تو بروق خان که برادر مانانگ خان
کرد او را دشکار رگاه بقتل رسانید کوسلک خان از خان عم آگاه شد و باز دشش رفت چنگیز خان قرا قر بگشود
و روی باز دشش آورد و فوفیانیکے در رزم کشته شد و کوسلک خان منهزم بکور خان حاکم قراخیای پناه برد چنگیز خان
عزم خیای کرد و الناخان والی خبار ابتا بعث خواند الناخان با یار بر نجید و عزم رزم کرد چنگیز خان ظفر یافت
الناخان بحال مالیغ رفت و دختر خود بچنگیز خان داد خایان از الناخان بر نجیدند و بچنگیز خان پیوستند چنگیز خان
فوجی آراسته بحال مالیغ فرستاد تا مسخر ساخت الناخان خبر یافت و زهر خورد و خود را بکشت چنگیز خان متوجه
جنای شد و در دو سال بسیاری از مملکت خبای مسخر ساخت بعد از الناخان انکه معاصر چنگیز خان بوده با بر دن

جود دون نام داشته در خبا بسلطنت نشست چنگیز خان در شش صد و سیزده هجری معلی کومانک نام را بقبض
خبای فرستاد وجود استقلال تمام یافت در سم قاعده حد که آن را نوره دماسا گویند بر مقتضای رای خود
کرد و امر فرمود با اقوام مغول که از خط نوشتن عاری بودند خط الغوری اد ختند وان قواعد نوشته در خزانه
مضبوط ساختند تا بهر وقت که حادثه روی دهد شاهزاده گان جمعیت کنند و آن طومار حاضر سازند و بآن عمل
نمایند و اگر خلاف کنند پشیمان شوند و از ماهیات او آنست بهر شهری که بروز جنگ دست یابد اهالی آن
قتلعام کنند و انواع خرابی بتقدیم رسانند نقاست که چون عار لغان دمشق بگرفت قتلغ لوبان گفت بحکم نامه باید
عمل باید کرد یعنی قتلعام باید نمود عار اخان رضا نداد پس چون باز گشت اهالی انجا باغی شدند و عار اخان
انچه کرده بود پشیمان گشت و از نابینای چنگیز خان است که در رد قطاع الطریق را بهر وجه زنند نگذارند و ایضا
بهر که چیزی نویسند او را باطاعت خوانند چنین نویسد که مطیع شوند بالحال امان یابند و اگر خلاف کنند ما چه دانیم
خدا داند و این قول کلان است ایضاً از قواعد انست که نامه بهر که نویسد که مطیع شوند فی الحال امان یابند و اگر
خلاف کنند ما چه دانیم در تعریف او مبالغه نکنند وقتی چنگیز خان بمنشی گفت که بدرالدین لولو والی موصل را نامه
او را بمتابعت خوان ناحیه لوبان باتفاق او لشکر بشام کشد پیشی را چنانچه رسم است نامه نوشت چنگیز خان از
مضمونش آگاه شد گفت القاب او را ازان نوشته که چون بخواند و در باغی گری سعی کند همانا که با باغی اتفاق دارد
پس منشی بیچاره را بقتل رسانید و دیگر از ناسازی او آنست که چون شاهزاده گان مانع هیچ دین و ملت نیستند
شاید و باید که در تعظیم عظمی در نهاد و هر طایفه مبالغه نمایند و ازین قبیل از ابنای او بسیار است بالجمله چنگیز خان
بعد از مملکت خبای قصد استقبال کوسلک خان که در ختن و ملاساغون کاشغر استقلال داشت کوسلک منهزم
و گرفتار شده بقتل رسید و چنگیز خان ختن و کاشغر بالسب ساک که عبارت از رود سیحون است مسخر ساخت پس وزیر خویش
محمود بلواج را بر سالت نزد سلطان محمد خوارزم شاه فرستاد و او را بسر خواند سلطان با چنگیز خان عهد بست که
با دوست دوست و با دشمن دشمن پس بگذشت که میان ایشان بتابر گشتن بازرگانان چنگیزی مخالف
دوست داد و آن بتقریبی در بغداد خوارزم در ضمن احوال خلفای بغداد و سلطان محمد خوارزم شاه گذشت بالجمله
چنگیز خان با هشت صد هزار سوار قصد عراق عجم کرد و بهر شهری که از مملکت خوارزم شاه او دسپاهش رسید آنرا
بجنگ بگشود و قتلعام نمود و خراب ساخت ازان جمله است قتلعام سمرقند و طوس و اسفراین و دامغان
و مازندران و آمل و دری و قم و قزوین و خوارزم و مرو و بدخشان و بلخ و مرو و شاپور و طالقان
و هرات و بامیان و ریحان و اردبیل و مراغه و همدان و امثال آن در هر شهری بزرگ بجرده بست
کس باصد و دو صد کس نجات یافتند و اهالی شهری که متابعت او کردند از خان امان نیافتند اما مویها بر باد
و اموال بتاراج رفت و اهالی اکثر ازان بلاد هم باندک جریمه بقتل عام رسیدند چنانکه در محرم پیش شش صد
و هفتده هجری چنگیز خان بیچارا شتافت و اهالی شهر بخدمت آمدند و از قتل محفوظ ماندند چنگیز خان بشهر در آمد و

مسجد جامع رفت تا مقصورهٔ عیان باز نکشد و پرسید که سرای سلطان است گفتند نه خانهٔ نبردان است
چنگیز خان از اسپ پیاده شد بر میر رفت و گفت گاه در صحرائیست شکم اسپان سیر سازند مغولان در انبارها بکشادند
و صندوقهای مدارس از کیب پرداختند و آخر اسپان ساختند و اوراق مصاحف در میان قاروورات انداختند
و اثاث زیبا بایان بدست علما دادند و بشراب خوردن مشغول شدند چنگیز خان سوار شد و به عیدگاه رفت و زبان
بعتاب مسلمانان گشود و گفت از شما یان گناه بزرگ صادر شده خدا مرا که جسم اویم بشما فرستاده انچه دارید بدهید و
وگرنه از شما ستانند هر کس هرچه داشت بداد چنگیز خان گفت باید که مردم خوارزم شاه را پنهان بکنند انگاه ظاهر شد
که طایفه از ایشان در موضعی مخفی اند چنگیز خان در غضب شد و امر فرمود که تا شهر را قتلعام کردند و بسوختند پس ازان
بخارا خراب شد تا آنکه مسعود بلواج آنرا آباد ساخت و همچنین دیگر شهرها قتل و غارت نمودند گویند که مغولان بعد از
محاصرهٔ شش ماه بر هرات دست یافتند و قتل عام کردند بجز شاهزاده نفر در هرات زنده نماندند بعد از مراجعت مغولان
یکی از مردم هرات بایشان بیرون آمد هیچکس را ندید و بر دوکان به نشست و گفت الحمد لله لحظه دمی بفراغت برآوردم
پس بست چهار نفر از نواحی هرات با ایشان پیوستند و پانزده سال خراین چهل کس کسے در هرات نبود مثل آن دیگر شهرها
قیاس باید کرد و ایضاً چند گاه از کنار جیحون با انرا یاد اگر کسی زنده بود بگوشت قاق برده معیشت میکرد و بالجمله چنگیز خان
بدفع جلال الدین منکرنی این خوارزم متوجه غزنین شد و آن در ضمن خوارزم مرقوم است و دران دیار و بار بگذاشت
و سپاه چنگیز خان نموده تا ملتان تعاقب منکرنی نمود ملتان را محاصره کرد چون هوای تابستان رسید بازگشت
قاضی غرجستان گوید روزی در ایام محاصرهٔ هرات پسر برجے برآدم و از اثر دهام بچاگیر برافتادم مغولان تیرے چند
بر من انداختند اما بمن نرسید مغولان مرا بگرفتند و نزد قول خان بردند گفت دیوی یا پری که ازین آفت سالم ماند
گفتم چون منظور نظر بادشاه بودم نجات یافتم شاد شد و مرا تحسین کرد گفت قابل آنے که بملازمت چنگیز خان اشتغال
نمای پس مرا نزد چنگیز خان فرستاد خان با من عاطفت و احسان کرد که مرا بمجلس خاص راه داد روزی گفت از فیلے
که در ولایت سلطان محمد اغری بمعنی خوارزم شاه کردم عجب بهر من در میان مردم خواهد ماند روی بر خاک نهادم و
گفتم اگر امان یابم سخنے بعرض رسانم گفت بگوی گفتم چون همه مردم را هلاک سازند نام در میان کدام مردم خواهد ماند
در غضب شد و گفت نرا و از عقلا میدانستم لیکن آنکه آبله بود من در بر زمینی که سم اسپ سلطان محمد اغری رسیده قتل
و غارت میکنم و با دیگران کاری ندارم من میرسیدم و بگوشه گریختم بالجمله چنگیز خان در بلاد ایران که در تصرف
خوارزم شاه بود آبادی نگذاشت و خواست که بهند در آید و به بنگاله هر دو ازان راه بدیار خویش بازگردد و بساله تغافل
نمود در راه بنا فرث و ازان غریمت درگذشت و بسمرقند رفت قاضی شرف الدین را با یکے از و اعظان نخواند و
و عقیده شما چیست گفتند خدا را یگانه میدانیم چنگیز خان گفت چنین است گفتند او ایلچے بطرف بندگان فرستاد
تا بفرموده عمل کنند چنگیز خان این سخن بشنید و گفت بنده اویم هر روز ایلچیان میفرستم اگر او بفرستد و از بود
گفتند پنج وقت نماز را فرمود گفت چنین باید منکه بنده اویم میخواهم که هر روز مردم بسلام می آیند اگر پنج وقت بسلام

خداوندنذر دند بعید نبود امر کرده سالی یکماه روزه دارند گفت چنین اسپ یازده ماه طعام میخورند یکماه هیچ نخورند
گفتند که فرموده سالی یکبار زکوت مال بدرویشان دهند گفت نیک کرده چه بآن ضعیفان آسوده کردند گفتند که
کرده که بندگان اگر استطاعت داشته باشند بخانهٔ خدا روند چنگیز خان گفت این خوب نیست زیرا که همه عالم خانهٔ
از همه جا باد توان رسد پس هر دو را باز گردانید قاضی او را مسلمان گفت و اعطا جهته انکار حج بکفر فرمود راقم حروف
گوید چنگیز خان را حمید مطابق آیه فانیما تولوا فثم وجه الله بود پس چنگیز خان ایمهٔ قصبات ماوراء النهر را پرلیغ داد
از تکالیف دیوانی معاف باشد گفت سلطان محمد خوارزم شاه از شما طلب آن میکرد گفتند بلی گفت دعا چگونه
مستجاب شود که دعا گو بناز خواست گرفتار بآن پس چنگیز خان از سمرقند متوجه یورب اصلی شد چون یکبار
شبخون رسد حصای و اکثا ملی امصار را قتل و غارت کرده باز پیوستند و جوجی از دست محاق در رسید و از جمله پیشکشهای
سکهای جوجی صد هزار اسپ که دو یست راست اسپ از ان جنگ یکرنگ بوده چنگیز خان همانجا قرملناس نمود
چندی از امرایان خود را بگشت جوجی خانزا بدست محاق بازگردانید و در ذی حجه ششصد و هشت و یک هجری بیورب
اصلی رسید و بعد از هفت سال احفاد را بدید و در صفرش سیصد و نوزده هجری که جهته بوران و شوبدای بهادر بطرف
مراغه وغیره رفته بودند بمراغه و همدان و امثال آن قتلغام نمودند و بر کبیر و صغیر التفات نفرمودند و بسماجی شدند و هر که را
یافتند بکشتند و بفرمان چنگیز خان که در ان ایام بآن طرف رفته بود پیوستند و چون زمستان بگذشت سدر و خانصاحب بکیسفوت که آن را
قاسین نیز گویند پانصد هزار مرد جمع آورد چنگیز خان متوجه او شد و در میانه ایشان قتالی فاحش اتفاق افتاد
مغولان گویند صد هزار مرد کشته شدند لیکن بفرق سر انشد دران معرکه سه کس از مردان فیلان لشکر سدر قوله ایستاده
بودند چون سه صد هزار کس از لشکر سدر قو بقتل رسید سدر قو بهزیمت رفت و در صلح کوشند و گفت اگر امان یابم بخدمت
آیم چنگیز خان امان داد و در خلال این احوال خوابی هولناک بدید و از ان رنجور شد و اولاد و احفاد را نخواند و ترک
از هر کش برآورد و بشکست و یکیک می افزود و همه شکست تا بجای رسید که آبش آنرا نتوان شکست آنگاه گفت این
مثال شماست اگر یکیک بدست دشمن افتند هلاک شوند و اگر متفق باشید کسی بر شما دست نیابد پس که بظاهر امر
سلطنت بر یکی باشد و در حقیقته همه دران شریک باشد و انگاه حکومت صدو دیورب خود و حکومت خیالی به برادر
خود جوجی قشار داد و اذکیای قارل را ولیعهد گردانید و قراچار نویان را مدار المهام ساخت و گفت من قراچار نویان
بر عهد نامهٔ قتلغان و فاخولی بهادر در عمل کردیم باید که شما چنین کنید چون جلال الدین منکرنی که از هند آمده بود در
ایران گردفر میکرد نو هم داشت خود که قراچار نویان با چغتای خان بماوراء النهر رود انگاه عهد نامه مذکور بچغتای خان
داد و گفت چون در گذرم مرکب مرا پنهان دارند با سدر قو انگاه او را بقتل رسانید پس در سیصد و بست و چهار
هجری در گذشت چنگیز خان چند اپث و چند کنیزک از خدمهٔ مجلس بگستند و بهر خدمت چنگیز خان دران عالم فرستادند

دو دیگر از رسوم که در مغلان بود بجا آوردند او را دفن کردند چنگیز خان را از خاتون به جوجین چهار پسر بودند اول جوجی دوم
چغتای سوم بوتی امیر صید شکار که نزد اتراک کاری بزرگ است بجوجی متعلق بود و او حکومت خوارزم شاه و دشت خزر
با قصای سفین و یلغار داشت و بر عبودیان و سیاست بچغتا متعلق بود او از لغور با سمرقند و بخارا و کاشغر و بدخشان
و بلخ و غزنین در تصرف داشت و پیش ازین بحدود المالیغ می نشست و تدبیر امور و رای ماوکیای مقرر بود و بعد از پدر
جانشین گشت برای پشت پناه و کمک سپاه و محافظت خزانه سپه سالاری تولخان را بود و الغ بومان خطاب داشته بعد از ما
اکیای قاآن بسری برود از دیگر خواتین پنج پسر داشته و اقطای ایشان بحدود حنای بود و آنها در رتبه نه مانند چهار
بودند **اوکیای قاآن** پسر سوم چنگیز خان است و او ملکی عادل و جواد بود و دین و اسلام بر دیگران ترجیح داد
یکے از کافران او را گفت چنگیز خان را بخواب دیدم مرا گفت که قاآن را بگوئی که مسلمانان را بقتل رساند قاآن تامل کرد و
گفت لورا ان مغولی دا ے گفت میگفت چنگیز خان خوارزبان مغول نمیدانست و ازین کذب خوال تو معلوم میشود
پس بقتلش فرمان داد و بدو دولت او بموجب باساغی چنگیز خان کسی ظاهر کوسفند را ذبح نمیکرد روی مسلمانے
در خانه خود به نشست و گوسفندی را پنهان ذبح نمود تو ترک آن نموده که از بام خانه آن در آمد پس بقتل قحاے
فرمان داد یکے کیسه پر زر از فراقوم کم کردند الموده که هر که آن را نیافته شد باو دهند نصف آن با بد مسلمانی آنرا یافته
بود حاضر ساخت صاحب مال در تمام آن طمع کرد و گفت درین کیسه زر ازین بیش بود اینچه گرفته دکانی است میان ایشان
و جیب جاسپ اینحدیث بقا آن رسید هر دو را بخواند تا بر طبق مدعای خود سوگند خوردند پس گفت هر دو درست میگفتند
که آن را که زر یافته بود فرمود که کیسه پر زر را بر ما صاحبش بهمرسد که این کیسه زر ازین مرد نیست خداوند یکه هر چند اضطراب
کرد فایده ندانست و همچنین از سخاوتش بسیار حکایات است و ازان جمله است روزی بجرابه فت بنشست هزار باش
آنجا دید گفت از محافظت آنها خر شقت حاصلی نیست نداکنند هر که باش خواهد بیاید خلایق روی بجرابه نهادند
و همه را ببردند وقتی هست بود یکی بهر طایفه آوردند بوجود ما دو بیست باش باد و هند دیوانیان آن را از شکر و انستند
دیگر روز حال بعرض رسانیدند گفت سه صد باش باد و هند ایشان موقوف داشتند و همچنین با ششصد سیصد
پس ایشان را جمع آورد و گفت در دنیا خرد که جمیل چیزے باقی نماند و شما نمیخواهید ایضاً بوسی درویشی را گفت صد
باش د هند کتاب گفتند او باش نمیداند که چند است آن وجه را بر د عرض باید کرد تا بداند پس با شمار او در
راه بگستراند قاآن دید و گفت چیست گفتند باش است که بفلان درویش میدهند گفت بسیار کم است پس
آن را مضاعف ساخت یکے از شرار بفراقرم رسید گفت از فارس باد از نو آمده بودم و پانصد باش قرض دارم
بفرمود تا هزار باش او را دادند دیوانیان عرض داشتند فرمود اگر باد پانصد باش میدادم آنچنان که محرومم
باز گشته باشد در روضة الصفا گوید که از هندوستان هر مردم آنجا رفته و از انعام او بهره مند شده باز گشتند
گویند در سیزده سال که مدت سلطنت قاآن بود صد و شصت هزار باش زر بخلق بخشید و یک باش بقولے
پانصد مثقال طلا و یا نقره است و ازین زیاده و کمتر نیز گفته اند گویند قاآن را با وجود این خود تمنای مال بود و اغلب

که آن برای دشتش باشد تا آن در ایام سلطنت خویش دو کس را از بخشش محروم ساخت یکی گفتن گرفت که اجای گنج
دیده ام و یکی نشان ندهم مگر تا آن ظاهر کنم تا آن پسندیده و در اطلب تشت دجای گنج از دو پرسید او گفت بنا بر رسیدن خود
بحضرت آن حیله کرده بودم تا رسیده عرض مدعای خود کنم و گنج جای ندیده ام و ندانم تا آن بر نجید و در ایچ نداد اکنون شمه
از احوال سلطنت او بیان کنم چه او کنای تا آن بعد از انکه اول چغتای را تکلیف نکرد این امر را قبول نمود و بزرگان بر سم
بغول کلاهها از سر برداشتند و کمرها بر دوش افگندند پس چغتای خان دست راست داد یکتن دست چپ تا آن گرفته
بر تختش نشانیدند و الغ لومان او را کاتبه داشت پس او را تا آن خواندند شاهزاده گان بر سم خویش از در و بیرون رفتند و
سه نرد آفتاب را پرسیدند و باز گشتند و مجلس بزم بیاراستند او کنای تا آن در خزاین بزر بکشاد و مجموع آنرا بجامزان
بخشید و چهل دختر باحلی و خلل بر اسپان سوار کرده نزد روح چنگیز خان فرستاد یعنی بقتل شان فرمان داد و بر تخت نشست
تا آن بعد از وفات چنگیز خان پس از دو سال اتفاق دامر کرد تا از زمان فوت چنگیز خان تا این وقت که شش صد و
هشت و شش هجری است از هر کس گناهی سر زده باشد عفو کنند پس جرماغو لومانرا باسی هزار سوار بدفع جلال الدین
سنکرنی که بر آذربایجان و عراق مستولی شده بود فرستاد تا او را متاصل ساخت و در شش صد و بست و نه هجری با تفاق
چغتای خان و لویخان لشکر بپنجاب کشید و چند شهر بگشود و پسر خود کیوک خان را با ده هزار سوار از پیش فرستاد ناگاه صد هزار
از ختاییان در رسیدند و کر و لویخان و چغتای خان حلقه زدند خواستند که همچنانش بخدمت خان ختا می رسانند
لویخان بعمل امر فرمود لشکر بارانش بارانی بر سر گرفته سه روز بارانی عظیم بارید پس شروع در برف نمود ختاییان در نالیان
آنحال دیده متحیر بماندند و دست شان از کار رفت لویخان حمله برد و ظفر یافت و بسیاری را اسیر کرد امر فرمود تا بآن
قوم عمل لفظا بجا آوردند خان ختای این خبر بشنیدند و آتشی افروخت و خود را بازن و فرزند بسوخت و موجو بسلطنت
رسید و دو سال سلطنت کرد لشکر او کنای تا آن بر باختن که آنرا بنگ بس نیز خوانند استیلا یافتند سوجو اطاعت کرد و
بخدمت تا آن بسرمے برد تا در گذشت تا آن بر جای نیز استیلا یافت و تا ان قصر قرشی در فراخرم و چار دیوارے
آن دوازده روز راه بود که بچوب و گل برآورده و در ها بران نشانده چون سر کار خواستنی کرد فرماندادی تا از یکماه شکار تا بجا
آمدندی و تا آن دران شکار کردندی راقم حروف گوید همچنین قایم خان بن محمد خان نیکش با شکار سری عظیم داشت و در
قصبه امیثهی فرخ آباد چار دیواری شکارگاه چند فرسخ ساخته بود در آن تا نها شکار میکرد بالجمله تا آن در شش صد و
سی و شش هجری اسیران بلده هرات را بوطن ایشان فرستاد تا آن شهر را آباد ساختند و در شش صد و سی و نه هجری
قرلتای عظیم کرد و در هشت سال پیش کنوک خان و دیگر شاهزاده گان که در شش صد و سی و سه هجری بتسخیر ولایت
ارس و خرکس و بلغار رفته بودند مسخر ساخته باز آمد و درین سال تا آن در گذشته بود بعد از منکوحه اش **توراکیان**
خاتون بسلطنت نشست چه کنوک خان بنا بر تسخیر ولایتی رفته بود بالجمله فاطمه خاتون نام عورتے از طوس که
با اسیری افتاده بود بر دولت توراکیان خاتون مستولی شد و اکثر کار ها را بخرابی نهاد بالآخر متهم بساحره کرده کنوک خان
که بتسخیر بعضی ولایت بود در رسید و بر تخت نشست امرا که از فاطمه خاتون کینه در دل داشتند کنوک خان را بر انگیختند

تلیات علوی وسفلی را دوخته در آتش انداختند **کیوک خان** بن اوکیای قاآن چون بسلطنت نشست ازاکابر مغول
ید خط گرفت که بعد از و سلطنت ✣ گاه چنگیز خان و برادران و فرزندان باشد و بعد مرگش میسر نشد چه حکومت تختگاه چنگیز خان
نکو قاآن پسر لوبجان بن چنگیز خان نشست و در ترتیب امصار اگوشید ترسایان بزرگ شدند و حکمی از و ماصل کردند
سلمانان را خصی کنند یکی از ایشان نشان بگرفت و از بارگاه برون آمد سگان شکاری بادشاه که با و خو دبجنگیدند زنجیر
سلانیدند و در افتادند و دو خصمین او را برکندند مثل مشهور است چاه کنده را چاه در پیش است بالجمله ترسایان غریمت در
شتند بعد از کنوک خان حکومت تختگاه چنگیز خان بمنکو قاآن بن لوبجان بن چنگیز خان و برادران او رسید اکنون چندی
اولاد قاآن که در بعضی از جهان سلطنت یافتند باز گوییم از ایشان است **قیدو خان** بن کاسین بن اوکنای قاآن
سلطنت نشست و در هفتصد و دو هجری در گذشت و او کوسه بود و بمکارم اخلاق اشتهار داشته و این رباعی
وراست **رباعی** اندر ره حق بنده و شاه یکیست ✣ محبوب مقربان درگاه یکیست ✣ بتخانه شدم و دوش تبی را دیدم
گشت برآور د که اللہ یکیست ✣ و اما داد به یکی از بزرگان میل کرد و ازین خبر فندو آگاه موی سر سو بگرفت و شقاوت آغاز
نهاد و مرد لکدی بروز و تا آنکه فرزند که در شکم داشت هلاک شد پدر و اما د پسر را دست در گردن بسته بدرگاه فندو فرستاد و
فرزندان فندو در قتل او الحاح کردند فندو گفت از قتل او نفعی نیست پس امر فرمود تا او را صد چوب زنند در خفیه اشاره
کرد که وه چوب بر هم بندند و وه بار آهسته باو زنند پس پسر آنرا گفت شرم ندارید که بیگانه بر فراش خواهر سما سد آنگاه دختر
دیگر خود را باو داد و از احفاد اوکنای قاآن است **علی سلطان** که از سوتیمور خان نبیره چغتای خان مغلیت بر الوس
چغتای دست یافته و عهد نامه قتل خان و قاچونی بهادر که بتوقع لوسه خان بود پاره کرد و امر امخالف او گشتند او را بگشتند
و از ایشان است **دانشمند چه اعلان** بن صدوخان که باشاره امیر فرغن بحکومت الوس چغتای رسید و پس
از و پسرش **سیور عتمش خان** در هفتصد و هفتاد و یک هجری بفرمان صاحب قران امیر تیمور گورکان بحکومت نشست
و بعد از و پسرش **محمود** بفرمان صاحب قران جانشین پدر گشت و در هشتصد و پنج هجری در گذشت و بعد از و کسی از
احفاد اوکنای تا آن بسلطنت نرسید **ذکر لویسنخان** پسر چهارم چنگیز خان است در سخاوت و مروت و فتوت
نظیر نداشته و غیر در جنگ با فرهنگ بوده بغایت دوستی تا اوکنای قاآن داشت وقتی قاآن بیمار شد ترکان برعادت
خویش افسون خواندند و زنخ قاآن را در کاسه چوبین و شیشه آن را پر آب کردند و گفتند هر که از خود بگذرد و این آب بنوشد
این نمیرد و قاآن سنقا بیامد لویسنخان از غایت محبت که با قاآن داشت او را بنوشید و قاآن در ساعت شفا یافت و لوی
بعد از چند روز بمرد این واقعه بر قاآن بغایت صعب نمود فرمود که دیگر کسی لفظ لوی بر زبان نیارد چون اینه را بزبان مغول
لوی گویند بفرمود تا پس از ان اینه را گورکی گویند و لوی چهار پسر داشت منکو قاآن و ملاکو خان و اریق بوقا هلاکو خان
و فرزندانش بمملکت ایران سلطنت کردند و آن سه دیگر به تختگاه چنگیز خان بحکومت رسیدند اول ایشان منکو قاآن
بن لوی خان با تفاق مالوحان بن جوجی خان صاحب دست قبچاق و اکثر بزرگان چنگیزی بادشاه شد
قوبلا قاآن به تسخیر بعضی از جنای و برادر دیگر هلاکو خان را بعراق تعین فرمود امر کرد که از هیزده نفر و دو نفر با آورد نه صد و بست هزار

هرو بر بلاکو خان جمع آمدند ازین لشکر منکو قاآن قیاس باید کرد و خود در شش صد پنجاه و سه هجری با شصت تومان لشکر که شش صد هزار سوار باشند تیغ
نیکپاس که باچین و ماچین که چین نامند در حرکت آمد و به باچین رسیده حاصرهٔ قلاع آنجا پرداخت و کاری بساخت و در لشکرش وبا افتاد و هر چند گفتند باز
نپذیرفت و در شش صد و پنجاه و پنج هجری بهانجا در گذشت که او کیای قاآن را عظیم محرم داشتی یکی او را گفت چندین سابقه در تعظیم
چیست گفت باوجود آن زنده باشی بینی که فرزندان مرا از وچه رسد و آنچنان شد که منکو قاآن وقتی بتنخه چین و ماچین در حرکت آمد یارجوکا
بطاوعت جوابی با صواب گفت قاآن روی باو نهاد چنانچه گذشت هر دو خانه فرامرزان رسیده بیرامون و پسران کبوک خان را در آن
باجمله در عهد او مسلمانی در آمد باو شیوع یافت چه در ایام سلطنت او ابدی قوت بت پرست داماد چنگیز خان در پیش نالیغ بام کشان فرو
در ساخت که در روز جمعه هنگام نماز مسجد بر هند و مسلمانان را نگذارند این خبر بمنکو قاآن رسید ابدی قوت را بخواند و به پیش نالیغ بازگرد
وامر کرد تا او را بالقتل رسانیدند و تا آن مسلمان نبود و الحاصل بعد از منکو قاآن برادر قوبلا قاآن بن تولیخان ابن چنگیز خان در
خود را پادشاه خواند و میان او و برادرش اریق لوکا محاربات اتفاق افتاده بالآخر تا پارشده بخدمت قاآن شتافت قوبلا قاآن چار دیوار
از مغیلان ساخته و اریق لوکا را با خواص و خواتین آنجا فرستاد و در راه خروج و دخول مسدود و ساخت اریق لوکا آنجا بود تا آنکه در
ششصد و شش هجری در گذشت پس قوبلا قاآن در تختگاه چنان العشرت و طرب پرداخت اگر از حاطهٔ تحریر بیرون است و اورده اند که او را دو پسر بود یکی جانی و دیگر ایرانجم
نام داشت و بر جای نشست و خدا میراحمد کرد و امیر احمد پادشاه گفت قاآن او را البطلبید و زیر خانی از ترس بقلعه از قلاع چین گریخت و بهمان
آنجا متوصل شد قاآن سپاه فرستاد تا آن قلعه را محاصره کردند و زیر خانی از درون قلعه پیغام داد که اگر قاآن از گناه ما در گذرد چنان
کنم که قلعه مسخر شود قاآن پذیرفت و زیر خانی بجایگاه از امرای قاآن را بقلعه برد و او را قلعه بگرفت و قلعه بدست آمد گویند که در زمان او
یهودان ایران بعرض ابا قاخان بن هلاکو خان رسانیدند که مسلمانان گویند که خدای فرموده تقتلوا المشرکین کافه خطاب بر رسول و اصحاب او ست که مشرکان را بالقتل رسانید چون چنگیز خان و اولاد او بر
مراد بعضها نام خدای مینویسند چگونه مشرک باشند قاآن از ان غرمیت در گذشت و او پیوسته با علما و فضلای هر طائفه صحبت داشتی لهذا خویش
امر کرد تا قاآن مجید و توریت و انجیل و زبور و کتاب ساکمولی را به معولی ترجمه کردند و بعد از و پیرزاش تیمور قاآن بحکومت نشست
و در عهد او بسیاری از مغولان مسلمان بود و بعد از و دو نفر دیگر آیندهٔ بن بیقلای بن قوبلا قاآن پادشاه شد و در عهد او مسلمانی
در آنجا رواج یافت گفته اند که او مسلمان بود و بعد از و قتلمتی قاآن بن برنه بن حکیم بن قوبلا قاآن پادشاه شد و او مذهب
نصاری داشت و بعد از و سه تن دیگر از ایشان سلطنت کردند آنگاه بامدی قاآن پادشاه شد و آخر در تختگاه چنگیز خان که قراقرم
بود بسلطنت نشست و او اخرین قاآنیان ست و بعهد او بمفور در خانی خروج کرد و بران مملکت ستیلا یافت بامدی قاآن بگریخت و
بخدمت امیر تیمور صاحبقران پیوست و مسلمان شد و صاحبقران خواست که او را بمملکت موروث برساند لاجرم با هشت صد هزار سوار
روی بدانجانب آورده و در راه گذشت باز قاآن به قلماق رفت و بر قراقرم استیلا یافت و در گذشت پس از اندک زمانی امرای

قوی الحال بوده شدند و جلاق را نیز از قاآنیان انتزاع نموده بمنکوخان هر که در جایر تخت نشستی او را دیه سک خان گفتندی دیگر هلاکوخان بن لوایخان بن چنگیزخان است که اولادش در ایران سلطنت کردند چون برادرش باکوقاآن هلاکوخان را با صد و شصت سوار بضبط آذربایجان فرستاد ملک شمس الدین کرت والی هرات و دیگر والی خراسان در کس نمیوستند و چون برجحون پل بسته بگذشت سلطان رکن الدین سلجوقی والی روم و اتابک سعد صاحب فارس بملازمت رسیدند هلاکوخان اول خاندان ملاحدة الموت را برانداخت و از ایشان هر قدر که یافت بقتل رسانید چنانچه در میان گذشت دوم چون از سر راه همدان مراجعت کرد ایلچی بر معتصم عباسی خلیفه بغداد فرستاد و پیغامهای درشت داد هلاکوخان برنجید و با ستصواب خواجه نصیر الدین طوسی روی ببغداد نهاد و خلیفه را بالقتل رسانید و کرد آنچه خواست در ارض بغداد گذشت هلاکوخان اکثر از بلاد شام نیز بگشود و در ششصد و پنجاه و نه هجری میان هلاکوخان و ترکه خان جوجی خان بن چنگیزخان بادشاه دشت قبچاق وحشت خاست و اکثر نظر ترکه خان را بوده و هلاکوخان برخویشش چون ماری پیچید اما فرصت نیافت که تلافی قیام نماید و او ملکی قاهر بود و در تعمیر عمارت و تعلیم کیمیا اموال وافر صرف کرده و پنج الملحانی او بسته که بنامش مشهور گشته چه او را خطاب ایلخان بوده و در حیات خویش حکومت مازندران و خراسان با کناجیحون بآناقاخان داد و او را ولیعهد ساخت و بر دیگران پسران و امیران مملکت ایران و غیره تقسیم نموده در گذشت تاریخ قوتش خواجه نصیر الدین طوسی گوید رباعی چون هلاکو نزاعه زمستان که شد * کرد تقدیر ازل نوبت عمرش آخر * سال بدیشش صد و شصت و سه تاریخ رسول * که شب نوزدهم بد ربیع آخر * و بعد هلاکوخان پسرش **اباقاخان** بن هلاکوخان بسلطنت نشست و او ملکی بارای و داد بوده خواجه نصیر الدین طوسی روز جلوس کلمه چند از روی نصیحت بعرض رسانید اباقاخان برادر خود لسموت را بدستور بدربند فرستاد و بر دیگرش اغول را بحکومت مازندران و خراسان و املکان و لوران و لومان بهادر سوتخان لوران که بداتیر خوبان است بردم و دریای یونان رابدربار بکرد و بار سوو سمراخون یونان را بگرجستان فرستاد و خواجه شمس الدین محمد صاحب دیوان را بدستور امارت و وزارت بغداد داد و او را اعزاز کرد و هرات و سیستان را بشمس الدین کرت و فارس با بانگ سامری و خواجه بهاء الدین بن شمس الدین صاحب دیوان باصفهان فرستاد و نیز برادر را الملک ساخت ترکه خان صاحب دست قبچاق با شصد هزار سوار قصد او کرد اباقاخان متوهم از آب کر بگذشت و جسر قطع کرد و ترکه خان عبور مشکل دیده خواست که بفلبس رود و آنجا از آب بگذرد و در راه مریض شده در گذشت لشکرش بدست باز گشتند و او را پیش از سلطنت بایراق خان والی ماوراء النهر زمی صعب اتفاق افتاد و بآلاخر ظفر اباقاخان را بود و اباقاخان در ششصد و هشتاد از نجا را بغداد آمد و بهمدان شده و مریض شده در گذشت **قطعه** چو شصت و سه زد بر آمد سه ماه ذیحجه * زد و چرخ که بر کس نمیکند ایقا پنجشنبه هنگام صبح در همدان * بسال ششصد و هشتاد در گذشت الفاء * و بعد از او برادرش **احمدخان** متبنی خواجه شمس الدین محمد صاحب دیوان بادشاه شد و او نکو دانی نامیده داشت چون مسلمان شد بسلطان احمد خان ملقب شد و تجناخا خراب ساخت و مساجد بنا نهاد و بعد از او **ارغوخان** بن اباقاخان بن هلاکوخان و پس از او برادرش **کنجاتوخان** بحکومت نشست و بر دم شتافت و مظفر و منصور باز گشت و در ششصد و نود و یک هجری تمامی زندانیان را رها کرد و بالآخر ایشان را باتفاق یکدیگر بقتل رسانیدند و بعد از او **بایدوخان** بن طرغای بن هلاکوخان چند ماه حکومت کرد و بر دست غازانخان بقتل رسید **غازان خان** بن ارغوخان بن اباقاخان بن هلاکوخان بن لوایخان بن چنگیزخان بسلطنت نشست و امر کرد هر که از مقول و الغور مسلمان شود او را بالقتل رسانید و بر سر مکتوبات باللّٰه عالی الشیده طائفه از امرا که کنی لون را بالقتل رسانیده بودند بگشت گوئید که تا زمان غازانخان و نا پیر مر لوط بتاریخ هجری بود و طلب جراح آن میکرد و بد

و در هر سال بآن سمت پای متوجه رعایا میشد و در سن ششصد و شصت و نه هجری خواجه رشید طبیب و سعد الدین اوجی که بشرکت وزارت داشتند مهارا بتاریخ شمشی مبدل ساختند بالجمله عارانخان قصد دیار مصر کرد و بر پادشاه ظفر یافت و دران معرکه ده هزار مرد و بیست هزار اسپ بدست مصریان افتاد و فرقهٔ مغولان بسختی تمام از فرات بگذشتند عارانخان در حدود وداوخان امرای نهرم را چوب باساق زد و امیر خوبان را که گمان شجاعت بظهور رسانیده بود خلعت داد و جهت موافقت بزرگان سه چوب زد متوجه قزوین شد و بحدود ان در گذشت و این یمین گوید قطعه بسال هفتصد و سه هجری از شوال * بروز پانزدهم وقت عصر نکبتبد * شد از نواحی قزوین سه جهان عاران * بسوی خلد که ماوا بجهان ازو بشتافت و بعد از و برادرش **التجانیو سلطان** که والی خراسان و مازندران بود بسلطنت نشست و سلطان محمد ندا نبده لقب یافت و امر کرد تا سر دراهم و دنانیر علی ولی الله و نیز لا اله الا الله محمد رسول الله ساختند و اسامی ائمهٔ معصومین ثبت کردند حکایت بنای سلطانیه و مضافات کردن جملهٔ افاضل و اکابر ممالک را در سلطانیه گذشت و از عجائبات التجانیو سلطان آن بود که دختری را بهنگام بلوغ در زنار گرفت و بعد از چند روز آلت و خصیتین از موضع مخصوصش پدید آمد تاریخ فوت التجانیو سلطان عمر الله مستوفی گوید فرد از هفتصد و شانزده چو نماه بگذشت از کاه و کلاه سروری شاه گذشت * بعد از و پسرش **ابو سعید خان** بن التجانیو سلطان بعمر دوازده سالگی در هفتصد و هفده هجری بگذشت سلطانرا امیر خوبان و دشت دیگر را امیر سوینج والی بغداد گرفته بر تخت نشاندند و دران آوان امرایان بار عایا شدید میکردند و سلطان الیشانرا گفت اگر مصلحت دانید همه رعایا را غارت کنید بشرط آنکه مرسوم از بدان نخواهند گفتند تو مرسوم شاه نماید و چه آن از عمارت و زراعت است اگر رعایا را غارت کنم عمارت و زراعت نماند سلطان گفت هرگاه چنین است در رعایت رعیت سعی کنید و مملکت معمور گردانید و در عهد سلطنت ابو سعید بهادرخان تیمور باش بن امیر خوبان که حاکم روم بود بغی کرد و سکه و خطبه بنام خود نمود که من مهدی آخر الزمان هستم امیر خوبان با لشکر بسیار متوجه روم شد تیمور باش بعد پیمان نزد پدر آمد امیر خوبان او را حبس کرد و بخدمت سلطان بیوست بر رعایت حرمت خوبان گناهش بخشید و بازپس ایالت روم داد و در هفتصد و بست و پنج هجری سلطان ابو سعید بهادرخان بغداد خاتون بنت امیر خوبان را که در حبالهٔ نکاح امیر شیخ حسن ایلکانی پسر عمهٔ سلطان ابو سعید صاحب روم که شیخ حسن بزرگ عبارت از دست آنرا بدید و عاشق شد و چون در دربار شاهی چنگیز خان مقرر بود که هر زنی را که پادشاه خواهد باید که شوهرش او را طلاق دهد امیر خوبان پدر بغداد خاتون را از خان آگاهی دادند خوبان در غضب شد و جوابی درشت گفت و سلطان بر نجید و بظاهر هیچ نتوانست گفت و آخر الامر خوبانیان را برانداخت و در سال هفتصد و بست و هشت هجری امیر شیخ حسن ایلکانی طوعاً و کرهاً بغداد خاتون را طلاق داد و سلطان او را بخواست و از کمال اختیار بغداد خاتون طایفهٔ خوبان که مانده بودند باز بدولت رسیدند و تاریخ فوت سلطان این ابیات مهت قطعه چون گذشت از سال هجری هفتصد و یاسی و شش * از ربیع آخرین هم سیزده بگذشته بود * در قرابای از سر سلطان اعظم بو سعید * دست تقدیر الهی از سر شاهی ربود * و بعد از و **ازناجان** که از احفاد اربق اوکاتان تولیخان بود بسلطنت بنشست و مغز الدین لقب یافت و ربد و دولت خود بغداد خاتون را به تهمت با نکه تا ملک دست قبچاق و اسلات دارد و سلطان ابو سعید را بزهر هلاک کرده می تقبل رسانید و در عهد او دولت آن چنگیز خان ضعیف شد و امیر علی پادشاه خان سلطان ابو سعید بهادرخان **موسی خان** بن علی خان بن باندوخان بن طرغای بن هلاکو را السلطنت برداشت و از دیار مکر قصد تبریز کرد و ارباخان روی بایشان آورد و در روز رزم از باخان دو غول بترتیب داد و در یکی خود جای گرفت و دیگری خواجه غیاث الدین وزیر خویش را جای داد هر دو لشکر روی بزرم آوردند امیر علی پادشاه مکری اندیشید چه پیشوای جمع از باخان

وسواری بقول غیاث الدین که هرکدام از نظر دور بود فرستاده باهرکدام او را برکشیدند که آن فوج دیگر بهزیمت رفته سپاه از باخان آنرا باز کرده و هر دو فوج
بهزیمت رفتند امیر علی پادشاه ظفر یافت و غیاث الدین وزیر را بگرفت و بشهادت رسانید پس ازان از باخان بدست آورده بکشت و موسی خان بسلطنت
نشست و امیر علی پادشاه رنجیده مخالفت کرد و نزد شیخ حسن ایلکانی صاحب روم رفت امیر شیخ حسن **محمد خان** بنیره زاده هلاکو خان را بسلطنت برداشت
و اسباب از سارا را به نیابت روم گذاشت و قصد تبریز کرد و تلاقی فریقین دست داد امیر علی پادشاه خواست که حیلتی کند پس بامیر علی حسن شیخ ایلکانی نوشت
که نزاع درمیان دو پادشاه است همان بهتر که در گوشه قرار گیریم تا آن هر دو باهم رزم کنند هر کرا ظفر باشد بخدمت او ستابیم امیر شیخ حسن قبول کرد با
دوهزار سوار جدا شده بگوشه بایستاد امیر علی پادشاه پر بالا ز فوجی بگوشه رفت و قرار گرفت فوج موسی خان بر لشکریان محمد خان حمله برده و غالب آمدند
علی شاه پادشاه شاه رخواست که تجدید وضو کند از اسب فرود آمده بگوشه رفت امیر شیخ حسن ایلکانی آن بدید و فرصت یافت بر فوج علی پادشاه حمله برد
و کار او و همراهیانش بساخت منظفر و منصور با محمد خان به تبریز رفت و دلشاد خاتون را که محبوبهٔ سلطان ابوسعید بهادر خان بود بخواست و بحبال
بغداد خاتون را بآن مبدل ساخت راقم گوید که گرد که نیافت و در سال هفتصد و سی و شش هجری امیر شیخ حسن خوبانی المعروف بشیخ حسن بزرگ
ننهم به تبریز رفت و شیخ حسن کوچک **ساقی بیگ** بنت التجانیو سلطانزا السلطنت برداشت و عزم رزم شیخ حسن بزرگ کرد و آخر مصالحه
روی داد و در آنوقت در هر سه سودای پدید آمد امیر حاجی طغنای در دیار بکر و امیرا رسان در بعضی از بلاد روم و ملک اشرف بن تمورتاش
بن امیر شیخ حسن خوبان در برجی دیگر از روم استقلال یافتند و پسران امیر اکرانج بر کردمان و خورسان و اولاد امیر شاه رنجو پر فارس مستولی
شدند و سید جلال الدین میران و عماد الدین سنائی در اصفهان و امیر مبارز الدین محمد مظفر که ذکرش در جواف گذشته در مرو و ملک قطب الدین
غوری در کرمان و ملک شجاع الدین در یمن و ملک معز الدین حسین کرت هرات قطعا تیمور خان در مازندران و بعضی از خراسان و امیر
ارغونشاه در غوش و سرمد ازان در سپرد از و امیر عبد الله بن امیر ملای در قهستان فرمان روا گشتند و ایشان همه از امرایان اولاد
چنگیز خان بودند بالجمله امیر شیخ حسن کوچک و توفی نداشت طغا تیمور خان از مازندران بخواند بسلطنت برکرد طغا تیمور خان با سپاه بسیار آمد
و امیر شیخ حسن بزرگ با و بپیوست امیر شیخ حسن کوچک بطغا تیمور نوشت که اگر پاس اتفاق کنی ساقی بیگ را در حبالهٔ نکاح تو در آورم طغا تیمور خان
شاد شد و باو نوشت که من از تو ام باید که خوبانیان ایلکا سائر بتقبل رسانید امیر شیخ حسن کوچک همان نامه را نزد شیخ حسن بزرگ فرستاده
پیغام داد که مراد شمن مپنداری و آنرا که مازندران میخوانی نامه چنین نمی نویسد امیر شیخ حسن بزرگ حیران بماند و آن نامه را نزد طغا تیمور خان
فرستاد و طغا تیمور خان از غایت انفعال راه مازندران پیش گرفت لشکریان از یک دیگر جدا شدند چون نوئین امیر شیخ حسن کوچک از یم بگریخت پس امیر شیخ حسن بزرگ
جهان تیمور خان بنیره زاده اباقا خان بسلطنت برداشت و شمس الدین دیگر بار باو زاد و امیر شیخ حسن کوچک دید که از ساقی بیگ
سلطنت نمی آید **سلیمان خان** بن سلکی سموت بن هلاکو خان را بر تخت نشاند و ساقی بیگ را در سلک ازدواج او کشید پیش ازین ساقی بیگ
را زنا خان در نکاح داشت بالجمله سلیمان خان به ازان در سوعان و اوجان و آذربایجان و گرجستان استیلا یافت امیر شیخ حسن بزرگ با سپاه
عراق عرب و دیار بکر و خورسان با امیر شیخ حسن کوچک رزم کرده منهزم گشت امیر شیخ حسن کوچک ظفر یافت و در مقتصد و چهل و یک هجری با سلیمان
بتبریز نزول کرد و امیر سوعان ابن امیر شیخ حسن کوچک خوبانی بخدمت آمد و حکومت عراق و عجم یافت و از اولاد هلاکو خان آخرین ملوک
انوشیروان خان است که ملک اشرف و برادرش ملک قیصر او را بسلطنت نشاندند و گفتند که از اولاد هلاکو خان است و امر کرده اند
که او را انوشیروان عادل خوانند و خود ظلم و جور پیشه گرفت سوعان خوبانی بدیار بکر رفت و از انجا بر دست امیر ایلکان بن شیخ حسن

الیکانی کشته شد و بعد از و نوشیروان خان از احفاد هلاکوخان کسی بسلطنت نرسید **ذکر برخی خان** احفاد اوجی خان بن چنگیز خان بزرگترین برادران بوده الوس خوجی که اکنون مانوس ازبک مشهور است باوی پیوندند و آورده اند که قوم مکریت منتزل چنگیز خان که هنوز بدولت رسیده بود غارت کردند و خاتونیسی را که حاله بوده بایسری بردند پادشاه بگریب او رنگ خان نام آن زن را باحترام نزد چنگیز خان فرستاد و خاتون بیسری آورد چنگیز خان او را خوجی نام نهاد یعنی مهمان رسیده و وران در لسبت خوجی طعن کردندی با ایشان الفتی نداشت چون چنگیز خان دشت قبچاق مسخر ساخت حکومت آنجا باو داد بعد از فتح خوارزم خوجی خان از برادران رنجیده بدشت قبچاق رفت چون چنگیز خان از مملکت ایشان بازگشت بخدمت آمد صد هزار اسپ پیشکش نمود و بدشت مراجعت کرد شش ماه پیش از پدر در شصد و لسبت و سه هجری درگذشت و بعد از و پسرش **باتوخان** بحکومت دشت قبچاق و بلغار و الان رسیده او جودی مسفر طه داشت نربانی که بدرگاهش آورندی پیش از انکه بخارا سپارد بمردم بخشیدی تا تقلید هیچ دین و ملت نکردی و در عهد کبوک بن او کتای قاآن متوجه اربین و ژوپین شده بخرکس رفت و نهاد هزار کس بکشت و آنمملکت را بکشود آنگاه روی بملکار و ماشقر که به فرنگ متصل است آورد و نصاری باچهار صد هزار قصد او کردند باتوخان رزمی صعب کرد و ظفر یافت و بدشت قبچاق باز گشت و او آنست که منکوقاآن لولیخان را بعد فوت کبوک خان بن او کتای قاآن بر تخت گاه چنگیز خان نشاند و آن در احوال منکوقاآن در گذشت و او شهر سرای بنا نهاد و بعد از و برادرش **ترکه خان** پادشاه شد او مسلمان متدین بود و بر افعال هلاکوخان اعتراض میکرد و میان ایشان وحشت خواست چنانچه گذشت و بعد از و پسرش **منکوتیمور** بحکومت رسید و بعد از و لسی بگذشت که در احفاد خوجی خان مخالفت خواست و بالآخر ملک بفرزندان او رد بن خوجی خان رسید و ایشان دو فرقه شدند اول سلاطین دشت راست که ارس و بلغار در تصرف ایشان بوده و ایشانرا کول آواره گویند دوم سلاطین دشت چپ که از الغ بامر آن ایشانرا بوده و آنطائفه را آق آورده خوانند و در دو گروهی کول آورده اول پادشاه **توقیاخان** بن قولوقوی بن خوجی خان است از غارا خان او در بالخان طلب داشت و در هفتصد و ده هجری درگذشت و بعد از و پسرش **طغرل خان** پس از و پسرش **اوزبک خان** بن طغرل خان بر تخت نشست و سائر الوس خوجی خان را مطیع ساخت و پس از الوس خوجی بنام او اشتهار یافت چه ایشانرا اوزبک خوانند رقم گوید قوم اوزبک که مشهور اند ظاهر اعبارت از خوجی خان بن چنگیز خان است القصه در عهد اوزبک خان اسلام در ان دیار بغایت قوی شد و بعد از و پسرش **حالی بیگیخان** بسلطنت نشست و حکمش بمرتبه بود که قاضی محی الدین از ظلم ملک اشرف خوبان شکایت کرد حالی بیگیخان بکریب و از شهر برای با صد هزار سوار متوجه آذربایجان شد و در ین یورش سیاه او را در دو نوبت بر رعایات عبور افتاد کسی کیخوشه از ان شکست و بآذربایجان رسید و ملک اشرف را بکشت و بدیار خویش باز گشت و بعد از و پسرش **یزدی بیگیخان** سه سال سلطنت کرد و در هفتصد و شصت هجری درگذشت و پس از و کسی از کوک آورده بسلطنت نرسید و دیگر در گروه آق اورده اول **توداومنکا** بن لوقان لوی بن اورده بن خوجی است و از احفاد اوست **توقتمیش خان** بن ابوالخواجه اعلان که بامداد صاحبقران امیر تیمور گورکان حکومت دیار خویش یافت و آخر با صاحبقران مخالفت آغاز نهاد و مکرر با و رزم کرد و نیز مستاصل گشت تا آنکه در هشتصد و هفت هجری در غربت و سرگردانی وفات یافت و تبدی از ان در ترجمهٔ صاحبقران امیر تیمور بیاید و بعد از و **توقتمیش خان** با پانزده کس دیگر یکی بعد دیگری بحکومت رسیدند و از انجماعه است **براق خان** بن قوبری اعلان بن ارس خان

کبر محمد خان بن لوقمیش خان خروج کرده و در شصد و بست و دو هجری بماوراء النهر رفت و از میرزا الغ بیگ بن میرزا شاهرخ تربیت یافت بامداد او بدشت قبچاق باز گشت و در شصد و بست و هشت هجری با محمد خان مصاف داد و غالب آمد و بسلطنت نشست و کفران نعمت آشکارا کرد و روی بماوراء النهر نهاد و در احوال سفتای با میرزا الغ بیگ مصاف داد و ظفر یافت و ماوراء النهر تاراج کرده و آخرین آن گرده **حسن نظر خان** بن قاسم خان بن سگ خان حالی بیگجان بن یراق خان بسلطنت رسید و در زمان او احفاد و شامی بن خوجی خان بخوارزم و ماوراء النهر استیلا یافتند و سلطنت کردند و اول ایشان **ابوالخیر خان** است که بدوازده نسب بخوجی جان بن چنگیز خان میرسد بدشت قبچاق نشیمن داشت و هشتصد و سی و نه هجری از مسکن خود بخوارزم آمد و ابراهیم بن امیر شاه ملک را که بفرمان شاهرخ ابن تیمور صاحبقران والی آنجا بود بشکست و استیلا یافت و سلطان ابوسعید گورکان را استمداد نمود و باز میرزا عبد اللّٰه والی سمرقند غالب آمد و بر ماوراء النهر مستولی گشت و ابوالخیر خان بخوارزم والی بوده تا در شصد و هفتاد و سه هجری در گذشت و بعد از و پسرش **شیخ صدر خان** بسلطنت رسید و پس از و برادرش محمد خان بن شاه رواق سلطان بن ابوالخیر خان المعروف بسگ خان که بخوارزم بر تخت نشست و اول کسی ست که از سلاطین اوزبکیه به امیر ماوراء النهر مستولی شد و با سلطان محمود خان بن لوقش خان صاحب الوس جغتای داد آغاز نهاد و بامداد او در نصد و شش هجری بر سمرقند استیلا یافت و لکای کل رفت و در غیبت او با بر پادشاه از اندجان در رسید و سمرقند بگرفت سگ خان بسمرقند شد و باز بران استیلا یافت و آوازه آمد که سلطان محمود خان صاحب مغولستان و الوس جغتای را واقعه افتاد ملک بگذاشت و بحکم سابقه مودت بادو پناه آورد سگ خان در بنابر نیکوی که با و کرده بود سلطان محمود خان را در کنار دریای خجند به قتل رسانید و خود در نصد و شانزده هجری در خوارزم از دست شاه اسمعیل صفوی بقتل رسید و خوارزم از تصرف اولادش بدر رفت و ماوراء النهر متصرف ماند و از ان گرده **عبد اللّٰه خان** دوم بن اسکندر خان که چون پدرش اسکندر خان بر بلخ مستولی شد و در نصد و نود هجری در گذشت عبد اللّٰه خان بجای پدر در ماوراء النهر بسلطنت نشست و او ملکی عادل و مدبر و اقبال مند بوده پیوسته با علما صحبت و اشتی و در رعایت احرام ایشان مبالغه کردی و بعهد خویش ماوراء النهر و ترکستان با ماسکند و بلخ و بدخشان و خوارزم صافی ساخت به فرو باغ لشکر کشید و مسخر ساخت و در نصد و نود و پنج هجری لشکر بخراسان کشید و هرات را محاصره کرد و بعد یکسال قهرا قهرا بشود علی قلیخان شاملو و الی آنجا را با جمعی کثیر از قزلباش بقتل رسانید و دیگر سال پسرش عبد المؤمن خان بلشکر بمسجد مقدس رسید و بگرفت و حاکم آنجا امت خان اسباجلو را بکشت و در آشیانه رفته خلوه به قتلعام کرده بسیاری از سادات و اکابر را بقتل رسانید و او متعصب و بحر موصوف بوده وقتی در شکار قصد پدر کرد نزد عبد اللّٰه خان پیش از معدودی چند پیوندد ناچار بودی گروان شد بشهر رفت و پسر را دعای بد کرده گفت مدت العمر پشت بدشمن نه نموده بودم امروز بشومی این پسر دران گرفتار شدم اکحال خواهم که او از دولت و سلطنت محروم ماند و بالآخر چنان شد که عبد المؤمن خان بعد از پدر زیاده از چهار ماه عمر نیافت تا عبد اللّٰه خان بعد از فتح مسجد بر نیشاپور و سرخس و اکثر خراسان دست یافت و بماوراء النهر باز گشت و لشکر به بدخشان که در تصرف پدر رفته بود کشید چه محمد زمان میرزا ابن میرزا شاهرخ بن میرزا ابراهیم بن میرزا سلیمان که آنجا خروج کرده بود بعد از هزیمت بکابل گریخت و عبد اللّٰه خان بماوراء النهر مراجعت کرده بود تا آنکه بسمرقند در گذشت در سن یکهزار و شش هجری

قیامت قائم شد تاریخ ست و بعد از و پسرش عبدالمومن خان بجای پدر نشست و ظلم پیش گرفت و بسیاری از امرای پدر را بقتل رسانید
و بالآخر بعد از چهار ماه دو تن از ایشان هلاک گردیدند و بعد از و پنج تن دیگر بعد دیگرے سلطنت کردند و ششمین آنجماعه و آخرین
ایشان امام علیخان ست که بادشاه شد بلخ و بدخشان برادر پدر محمد خان بود و امام علیخان بجود و سخا اشتهار میداشت و
هر چه بدستش می آمد می بخشید چنانچه گویند هرگز در طویله اش زیاده از دو اسپ نمی ماند و بعضے اوقات ابراهیم می بخشید و دیگر
از اولاد جوجی خان که ایشان نیز در خوارزم بحکومت رسیدند اول ایشان ایلیارسن خان ست چه وقتی سنک خان
بر دست شاه اسمعیل صفوی بقتل رسید شاه اسمعیل ایلندی بیگ را ایالت خوارزم داد ایلیارسخان قبچاق نوزی داشت
تعجیل خود را بخوارزم رسانید و استیلا یافت و بعد از و ده تن دیگر بطنا بعد بطن ریاست کردند یازده همی آن کربه سیفقلیخان
بن غرت خان ست که بسلطنت خوارزم رسید اطاعت شاه طهماسپ صفوی کرد ذکر چغتای خان و فرزندان او
چغتای خان پسر دوم چنگیز خان و الوس چغتای یاد منسوب ست در سن ششصد و نوزده هجرے وقتیکه
چنگیز خان از کنار آب سند باز گشت حکومت ماوراء النهر و خوارزم و بلاد الغور و کاشغر و بدخشان و بلخ و غزنین او را
داد امر تموره و با ساق باد تفویض فرمود و چغتای خان تا آنکه برادر مهتر بود اما او کنای قاآن مرحمت بسیار میداشت
روزی هر دو برادر شراب میخوردند و بسیر رفتند و با یکدیگر اسپ بکرو باختند اسپ چغتای خان در گذشت پس هر دو بخانه باز
دیگر روز چغتای پایجان ایغالت بیاد آورد گفت چگونه بودیم تا قاآن گفت یکروز یادم اسپ من در گذرد و دگر بعد ازین چنین
گستاخی کنم تموره و با ساق نماید پس سوار شد و برخلاف معهود از پس بارگاه قاآن آمده بنشست قاآن کسان بفرستاد و از آمدنش
سوال کرد چغتای خان گفت من و سائر بزرگان مچلکا داده ام تا بیا ساق روم قاآن خجل شد گفت او آقای بزرگ منست
چنین محقرات را چرا بدل آورد چغتای خان آنرا نپذیرفت و به سپ پشکرانه پیشکش کرد تا قاآن گناه او بخشید و نیکچنان پوشید
که قاآن از همرهیت چغتای در گذشت و نشست آن بزرگان مغول سر بر خط قاآن نهادند پس چغتای خان از برادر مرخص شد
و بدیار خود شتافت و بحکومت پرداخت قاآن که در معظمات امور ایلچیان فرستادی و با او مشورت کردی و گاه او از نزد خود
بفراغم خواندی و چغتای خان بحکم وصیت پدر را صواب دید فراخار بومان تجاوز ننمودی راقم حروف گوید که اکثر مردم هندوستان
صاحب قران امیر تیمور گورکان و اولادش را که تا اکنون بسلطنت هند قیام می دارند از عدم دریافت گویند که سلطنت
هندوستان در اولاد چغتای ست و بابر و امیر تیمور گورکان را از اولاد چغتای میدانند و حال آنکه در اجداد امیر تیمور
هیچکس نام چغتای نداشته و اصل این غلطی و اشتباه آنست که فراخار بومان که جد امیر تیمور صاحب قران ست چنگیز خان
او را مدار المهام ساخته ردیف پسر خویش چغتای خان ساخت چنانچه در احوال چنگیز خان گذشت که جد صاحبقران
امیر تیمور گورکان و اولاد او در الوس چغتا بمدار المهامی بسر می بردند لهذا عام و خاص از راه عدم معرفت اولاد صاحبقران
را منسوب بآن میکنند و آن اصلے ندارد بالجمله چغتای خان پادشاهی با صاحب قرانست بوده و شوکتے عظیم داشته و در امور
بوره و تاساسا بالغه نمودی و بموجب آن فرمان داده بود که بر در رودها بیاید و خلط مبحثے در آب بنگیرند و گوسفند بکشند
بلکه اشراحبه کنند مدتی در خراسان و ماوراء النهر بر علایه کسی گوسفند نتوانست کشت و او ملک میراند تا آنکه در ششصد

وچهل هجری بقتولی درگذشت و بعد از و نبیره اش **قراهلاکو خان** بن تلکان بن چنتای خان بسی فراخاریومان پادشاه شد و در ششصد وچهل و شش هجری کبوک خان بن اوکنای قاآن او را عزل کرد و گفت باوجود پسر تلک به نبیره نرسد پس مومنکو بن چغتای خان را حکومت آن الوس داد و در ششصد وچهل و نه هجری مومنکو وفات یافت فراخاریومان دیگر بار قراهلاکو خان را بسلطنت نشاندند و او در ششصد و پنجاه و یک هجری و فراخاریومان در ششصد و پنجاه و دو هجری درگذشتند و بعد از و پسرش **مبارکشاه** بن قراهلاکو خان پادشاه شد و مسلمان گشت لوملاقا آن براق خان بنده زاده چغتای را که در خدمتش بسر می برد حکوالوس چغتای داد **براق خان** در ششصد و هفت و سه هجری پادشاه الوس چغتای گشت و مبارکشاه را ملازم خود ساخت و لشکر بچین فرستاد و استیلا یافت و تجبه و مکرور زید الحال بومان بن فراخاریومان از و برنجید و به آذربایجان رفت و براق خان عزم تسخیر خراسان کرد خواست که بهر مایحتاج سپاه سمرقند و بخارا را غارت کند مسعود بن ملواج گفت بهر مملکتی که در تصرف انیست ملک خود را خراب نتوان کرد و براق خان برنجید و امر کرد با مسعود را هفت چوب زنند لیکن از ان عزیمت در گذشت و چون براق خان از اباقاآن منهزم بنجارا رسید مغلوج گشت و اسلام آورد و در گذشت و از انطایفه است **دواجین خان** بن براق خان که بعد از و بفرمان قندوخان پادشاه شد و اسکر بومان بن انکل فراخاریومان رامدار الملک و الوکر چغتای را آباد کرد و لشکر به هند فرستاد و در هفتصد و شش هجری درگذشت و بعد از و پسرش **کنجک خان** پادشاه شد چون فرزندان قندوخان که نبیره اوکنای قاآن بودند ممکنی بماند کنجک خان مغولستان و سایر ولایت الیشا نرا بگرفت و بعد از و **مالنقوخان** از احفاد چغتای خان پادشاه شد و اسلام آورد و قصد اولاد دواجین خان کرد آنش لوفاین دواجین بهندبگریخت کنک خان بن دواجین در ماوراءالنهر بماند و نجیلی که دانست مالیقوخان را در سن هفتصد و بست هجری بقتل رسانید پس کنک خان برادر را از هند بخواند **انس لوفاخان** بن دواجین خان از هند در رسید و بر تخت نشست و کنک خان را مدار الملک ساخت پس از چندی درگذشت و بعد از و **کنک خان** بن دواجین خان پادشاه شد بلخ را که از عهد چنگیز خان خراب بود معمور ساخت و او پادشاهی عادل بود و در هفتصد و بست و یک هجری درگذشت گویند وقتی در صحرا استخوانی چند بدید تامل کرد گفت این استخوان با من میگویند که مظلوم پس تحقیق حال نموده معلوم شد که جمع از قطاع الطریقان را آنجا کشته بودند پس انطایفه را بدست آورد و بکشت و انچه از اموال مقتولان نزد ایشان بود بگرفت و به ترکستان پوریه که بقوم فرستاد و برادرزاده کنک خان **سبت ترشیزی خان** بن ایلچیکدای خان که بعد از ایلچیکدای خان پادشاه شد او مسلمان و متدین بود و لشکر بهند کشید و دهلی را محاصره کرد و سلطان محمد لقلق بهر او تحایف و هدایا فرستاد تا از دهلی برخاست و متوجه گجرات شد زمانی و افر بدست آورد و بماوراءالنهر باز گشت برادرزاده اش داود تیمور خان که حکومت خبه که شهر قبا گشت عبارت از و دست میداشت و کافر بود در سن هفتصد و بست و شش هجری برنتری را بقتل رسانید و بعد از و برادرش چغتای که پادشاه شد یکی در غبیه و مغولستان و دیگر در ماوراءالنهر بسلطنت رسید اول اتحنجاعه **جنکو خان** و بعد از و برادرش **لسبو تیمور خان** که دلو انه بود بحکومت نشست و بعد از و **قولاد خان** بسلطنت نشست و در عهد او سلطان از احفاد اوکنای قاآن بیعت برالوس چغتای دست یافت و عهدنامه قتلغان و ماجونی بهادر را پاره کرد امرا او را بکشتند چنانچه در احوال اوکنای قاآن درگذشت و بعد از و پسرش **محمد خان** بن قولاد خان و پس از و **فراسلطان خان** در هفتصد و سی و سه بر تخت نشست و او متکبر و ظالم و سفاک بوده اگر پیش او دو نفر نشستی اکثر آن بودی که یکی را بکشتی و گاهی

هرو در القبل رسانیدی وقتی امیر فرغن که از اکابر امرای الوس چغتای بود بخواند او نیز هم نمود باتفاق امرا در سالی برای جمع آورد
دانشمند چه اعلان را که نسل او کنای تا آن بوده بسلطنت برداشت و در هفتصد و چهل و شش میان قزاسلطان و دانشمند چه
رزمی صعب اتفاق افتاد و دسری بر چشم امیر فرغن رسید و از نور عاطل ماند لاجرم بهزیمت رفت قزاسلطان بقرتبی رفت و چند ین سال
تغلق تیمور خان بن انسالوقاآن دوا چیون در ختبه و مغولستان پادشاه شد و بعد از هشت سال مسلمان شد نزد شیخ جمال الدین
ترکستانی از اولیای زمان بود چون شهر کنک در ریگ پنهان شد و آن در شهر کنک مرقوم است شیخ جمال الدین پیش از انجا متوجه قندیز شد
و آنجا مقیم گشت و در ان وقت تغلق تیمور خان به افتوا قامت داشت و بسلطنت نرسیده بود روزی در شکار شیخ را گذر افتاد
تغلق تیمور خان بر نجید و اشاره بسگی که بان شکار میکرد نمود شیخ را گفت تو بتبری باسگ شیخ گفت مرا اگر ایمان باشد من بهتر ام
و اگر نه سگ از من بهتر تغلق تیمور گفت ایمان چیست شیخ بیان نمود تغلق تیمور خان بگریست و گفت اگر خان یعنی پادشاه شوم نزد تو
آئی تا مسلمان شوم پس شیخ از و جدا شد چون زمان وفات شیخ نزدیک رسید پسر خود مولانا ارشد الدین را وصیت کرد که چون
تغلق تیمور خان پادشاه شود نزد او روکه مسلمان شود چون او پادشاه شد مولانا بر و در رفت ملاقات متعذر دید نیز نزدیک آرد
و بانگ بماند گفت روزی خان بستند و او را بخواند و باز خواست مولانا حال باز گفت تغلق تیمور خان گفت از انگاه که پادشاه
شده ام هر روز آن وعده بخاطر میرسد پس مسلمان شد و یک یک امرا را او رخصیه بخواند و گفت که اگر مسلمان نشوید بقتل رسانیدنیم نخست
امیر لولک و دعلات را که امیر الامرا بود بخواند امیر لولک بگریست و گفت سه سال ست که بر دست صلحی بر کاشغر شده ام و از
ترس ظاهر نمیتوانم کرد خان همه را مسلمان ساخت و در هفتصد و چهل و هفت هجری امیر فرغن از پریشانی قزاسلطان آگاه شده
روی باو نهاد و در حدود قرغنی باو رزم کرد و او را القبل رسانید و در هفتصد و چهل و هشت هجری دانستند چه اعلان را نیز بکشت
زیرا که او از برادر چغتا سوداران کسی متابعت او نمیکرد پس بیان قلیخان را بسلطنت برگرفت و ترکستان بعد او داد
بیاراست قتلغ تیمور برادر ان امیر فرغن از و ابالت لورالدی خواست امیر فرغن بپذیرفت قتلغ تیمور آن کینه در دل داشت
و در شکارگاه در هفتصد و پنجاه و نه هجری امیر فرغن را القبل رسانید پس از و پسرش امیر عبد الله بن امیر فرغن بجای پدر نشست
و در زمان و سیستان بتان قلیخان طمع کرد و بیچاره را بیگناه بکشت تیمور شاه اعلان را بجانی برداشت امیر بیان سلدوز
را امیر جوجی برلاس که از احفاد قراچار نویان بود و دیگر امرا بمخالفت برخاستند و در هفت صد و شصت هجری بعد از زدم
امیر بیان سلدوز بسعی و مکر امرای باغی تیمور شاه اعلان و سائر خویشان امیر فرغن را بکشت و بر ماوراء النهر استیلا یافت و بسبب
مدام پرداخت امر اسر از اطاعت امیر بیان سلدوز بر تافتند و هر یک گوشه دعوی ریاست کردند امیر حسین که خواهرش در حبالهٔ نکاح
امیر تیمور صاحب قران بوده بن قلای بن امیر فرغن در حدود سالی امیر حاجی برلاس از اولاد قراچار نویان در کش و همچنین در بلخ
و بجند و سرغاد اریاب و ختلان و بدخشان بحکومت نشستند و هیچکدام اطاعت دیگری نمیکردند و با خود دائمی جنگیدند تغلق
تیمور خان از مغولستان متوجه ماوراء النهر شد و بگرفت آنگاه امیر حسین بن قلای امیر فرغن باتفاق امیر تیمور صاحب قران در
ماوراء النهر بحکومت رسیدند و در هفتصد و شصت و پنج هجری نبیرهٔ ایلچکدای خان کامل خان نامی را بسلطنت برداشت
و بالآخر امیر حسین صاحب قران وحشت خاست و آن در ضمن احوال امیر تیمور بیاید دوازدهم رمضان سن هفتصد و هفتاد

هجری کامل شاه در بلخ بقتل رسانیدند ذکر جماد دوم از احفاد چغتای که در حدود مغولستان کاشغر و افتو سلطنت کردند باز گوییم بتعلق تیمور خان
صوف نو مسلم چون از قتل تیمور شاه اعلان و اختلال ماوراء النهر خبر یافت و در مقصد و شصت و یک هجری متوجه آن دیار شد
بر اینزید جلایر بادپیوست و امیر حاجی برلاس و الی کش نخشب اسان گریخت امیر تیمور صاحبقران گورکان اماده رکش بود مژده امرای خان
ت و امارت کش یافت بتعلق تیمور خان آن سال بحین الکفا نموده تخته باز گشت امیر حسین بن امیر قزلای بن امیر قزغن که بکابل رفته بود
بود باوراء النهر شد و عزم رزم سربیان سلدوز کرد امیر صاحب قران امیر جهر سوری باو یار شدند امیر سابان سلدوز بتبدخشان
یت امیر حسین نخبتلان رفت و امیر کیقباد برادر کچو و جیلانی را بکشت و در مقصد و شصت هجری بتعلق تیمور خان دیگر باز قصد ماوراء النهر
رسید و امیر ابریزید جلایر و امیر خان سلدوز بخدمت او رفتند امیر تیمور صاحب قران نیز بملازمتش پیوست بدستور امارت یافت
تعلق تیمور خان سپاه بدفع میر حسین فرستاد و کنجیسر و ختلانی با تعلق تیمور سپاز شدند امیر حسین بکابل گریخت سپاه تعلق تیمور خان تا عرصه
دوکش تعاقب نموده باز گشتند بتعلق تیمور خان امیر بیان سلدوز ریخته باز گشت نیکجنگ دست تظلم کشاد و امیر تیمور از وجد شده
ب امیر حسین شتافت و در مقصد و شصت و پنج هجری بتعلق تیمور خان بمولستان در گذشت پسرش **الیاس خواجه خان**
تعلق تیمور خان با امیر حسین و امیر تیمور رزم کرده گرفتار شد مغولان که باحفاد چنگیز خان عقیدتی عظیم داشتند و الشناختند
لشکر بیرون کردند الیاس خواجه خان بمولستان رفت و بادشاه شد و دیگر سال با امیر حسین و امیر تیمور در جوالی
کندر رزمی صعب کرده الیشانرا العمل مد متهزم ساخت تا سمرقند برآمده محاصره کرده و بادر رستان افتاد ناچار بمغولستان
مت نمود و بعد چندی در گذشت و بعد از و قمر الدین از اکابر امرا بود و رتبه استقلال یافت و برادر امیر تولک و علا النسب
بدر تیمور خان الوس بیگی بود چون تولک در گذشت و بعد از و برادرش امیر تولاجی بفرمان تعلق تیمور آن منصب یافت
بعد از و پسرش امیر خداداد بن تولاجی که هفت ساله بود تعلق تیمور منصب پدرش حواله نمود قمر الدین بر نجید و آن کینه در
گرفت و هنگام فرصت اهل و الوس را باخود متفق ساخت بر استقلال گشت و شانزده را یکروز بکشت با امیر تیمور رزم
و بهزیمت رفت و بعد از و استقلال یافت قمر الدین خضر خواجه خان بن تعلق تیمور خان در رفته مغولستان بادشاه شد آورده اند
دو خرد سال بود که پدرش در گذشت چون قمر الدین اسیر خداداد خضر خواجه و مادرش را بکوهستان میان کاشغر و بدخشان
سانید قمر الدین آگاه شد قصد او کرد مادرش را بکوهستان چنین برد پس چون قمر الدین بماند امیر خداداد او را از چین بخواند
سلطنت نشاند و در آمادی ابل و الوس کوشید و لغرای حنا لسکر کشید و طرفان و قراخواجه بگرفت و اما لی آن مملکت هذا
سامان ساخت و سپاه امیر تیمور صاحب قران مکرر بمغولستان رفت و رزم نمود و بالآخر میانه الشان مصالحه افتاد مؤلف
تاریخ رشیدی گوید که چون لعیر تیمور قصد حنا کرد هشتصد هزار مرد را علوفه هفت ساله داد بخضر خواجه خان نوشت که آذوقه مهیا سازد
مملکت تو بر سر راه ست گوئید این نامه خضر خواجه جهان را وقتی رسید که امیر خداداد او را کاسه شراب داده بود خان کاسه بگرفت
خبر فرو رفت خداداد با و گفت کاسه بنوش و بنگر ما چه را بدستی چون مهوا انداز یم نافرو د آمد خداداند که چه شود در بن سخن بود ند که
کنارهٔ اردوی مردمی با جامهٔ سفید و اسپ سپاه و در رسید همچنان سواره پیش خان مرکب برآمد و آواز برکشید در ایرار در گذشت
برفت کس ندانست که او که بود و بعد از چهل و پنج روز خبر وفات امیر تیمور بتحقیق پیوست و نزد بعضی این سخن درست نیست چه خضر

خواجه در شهصد و دو هجری فوت از لطائفه ست اولیس خان پسر بنیره خضر خواجه خان که پس از چهار کس بسلطنت نشست پنج تبا
سلطنت دو نوبت باو الی قلماق مصاف داد و گرفتار شد و نجات یافت بار سوم خواند خود را فدیه بوده اما در اسلمان کرد و بعد از
بشیر محمد اغلان بسلطنت رسید و در عهد او خدا داد که نود سال امارت کرده بود تمام کاشغر و چین و اقسو و غیره با سیر خدا داد
داشته و لیس خان را بدست خود بر تخت خود نشانده بحج رفت و بگذارد و چون منزل چند بار گشت گفت نشاید که زیارت مدینه منوره
روم پس جریده بمدینه شتافت بعد زیارت روضه منوره نعشی در رحال او پیدا شد همان شب بگذشت بقیع مدفون گشت و
زنش در پورت خود وفات یافت بالجمله بعد او لیس خان پسر کهترش لسالو فاخان بن اولسخان بالسلطنت نشانیدند
بزرگش یونس خان برنجید و بماوراء النهر نزد میرزا الغ بیگ رفت السالو فاخان افشو تختگاه ساخت و باجانی بیگ خال
کورنخان او زبک که از بیم ابوالخیر خان گریخته بمغولستان آمده بودند دوستی آغاز نهاد و ایشانرا اقطاع داد بعد وفات ابوالخیر
بسیاری از الوس او زبک با ایشان پیوستند و لفظ او زبک فراق بران قوم اطلاق یافت و یونس خان بماوراء النهر بود تا آنگاه
ابوسعید گورکان او را با لشکری عظیم بتسخیر مملکت موروثی فرستاد و الیاسو فاخان در کاشغر برادر کاشغر را مصاف داد و ظفر یافت
مفتصد و شصت و شش هجری در گذشت و بعد از و پسرش دوست محمد خان بن السالو فاخان بسلطنت نشست آن
عمرش هفتده سال بود بر حرم پدر عاشق گشت و از علما فتوی خواست ندادند هفت تن از ایشان بکشت مولانا محمد عطا از بیم
فتوی داد دوست محمد خان حرم پدر را بخواست شب پدر را بخواب دید که گفت ای پسر بعد از سه سال از مسلمانی کافر شدی و
ساختی دوست محمد خان از هول آن واقعه بیمار شد و پشیمان گشت و غسل بر آورد و دیگر روز بهمار شد و در گذشت بعد از و عمش یونس خان
بن او لیس خان بسلطنت نشست روح اغلان بن ابوالخیر خان که از احفاد جوجی خان بن چنگیز خان بوده حدود ترکستان
داشت و با هشت هزار سوار ایلغار کرده بر سر اردوی یونس خان آمد او بشکار رفته بود طائفه از مغولان که در از دو بودند
درکشیده و از خانها بیرون نیامدند روح اغلان بمنزل یونس در آمد و بر تخت نشست و ملازمانش هر کدام بخانه مغولان فرود
یونس خان خبر یافت با یلغار با شش هزار سوار یکبارگی بشبخون رسید و بفر لواخت زبان اردو آواز شنیدند و بر او یکی که در خانه
بگرفتند روح اغلان خواست که برابر شیند و بدر رود کنیزکان یونس خان در او نخفتند و بگذاشتند تا آنکه یونس خان در رسید او را بقتل رسانید و از
بست هزار مرد و جز معدودی نجات نیافتند یونس خان دختر خود قتلغ نگار خانم را در هشتصد و شصتاه هجری بمیرزا عمر شیخ بن سلطان ابوسعید گورکان
والی فرغانه داد و از و با بر پادشاه متولد شد بالجمله آخر میان میرزا عمر شیخ و یونس خان محاربه اتفاق داد میرزا ظفر یافت و یونس خان
اسیر شد او را بشهر و عمر شیخ برند از جای برخاست و استقبال کرد و بوسیله خواجه نصیر الدین عبد الله خان اخر از میان ایشان
دوستی اتفاق افتاد و استحکام یافت و یونس خان بدیار خویش بود تا آنکه در گذشت و بعد از و پسرش سلطان محمود خان
بن یونس خان در هشتصد و نود و دو هجری پادشاه شده و دو نوبت با و زبک فراق محاربه کرد و هر بار بهزیمت رفت و بعد
وفات خسرو سلطان احمد خان ابن سلطان ابوسعید در ماوراء النهر طمع کرد و با میرزا با یسنغر بن سلطان محمود میرزا بن سلطان
ابوسعید مصاف داد و منهزم بمغولستان رفت و محمد خان سالی المعروف بسبک خان که ذکرش گذشت و او در آن هنگام
با سلطان محمود و پسر مهتر قند فرستاد او سمرقند و ماوراء النهر بگرفت و استقلال یافت و قصد مغولستان کرد

سلطان محمود به اتفاق برادر خود سلطان احمد خان در اجیی مصاف داد پس هر دو گرفتار شدند سسک خان بنا بر حقوق سوابق ایشان را
اعزاز کرده به مغولستان فرستاد محمود خان بمغولستان که تختگاه اولوس بود رسیدا ما او را چندان شوکتی نماند تا سکندر از دستش بیرون رفت
بامداد نزد سسک خان آمد سسک خان او را با سائر فرزندان بکنار آب خجند در نهصد و چهارده هجری بقتل رسانید و برادرش احمد خان
بن یونس خان در عهد پدر خویش مکرر با قلاق رزم کرد بسیاری از ایشان بکشت و به الاخی خان اشتهار یافت یعنی خان کنده و
در عهد برادرش سلطان محمود خان در سن نهصد و نود و دو هجری در گذشت و بعد از فوت سلطان احمد خان پسرش منصور خان
بن سلطان احمد خان در افسو پادشاه شد و چهل و سه سال ملک راند و در نهصد و پنجاه و دو هجری در گذشت و بعد از و پسرش
شاه خان چندی سلطنت کرد و پسر دیگر سلطان احمد خان **سلطان سعید خان** بن سلطان احمد خان در معرکه سسک خان
با پدر خود زخمی شده کجا کجا رفته و اسیر گشته رهائی یافته بالآخر عم زاده خود بابر پادشاه بکابل رفت و بعد از قتل سسک خان بامداد
بابر پادشاه به اندجان آمده متولی گشت میرزا ابا بکر بنده امیر خداداد والی کاشغر که از امرای اعظم خضر خواجه خان بود با هزار
سوار روی باو آورد سلطان سعید خان با هزار و پانصد سوار با و رزم کرده ظفر یافت و در نهصد و بیست هجری کاشغر بگرفت
و بار کند نیز مسخر ساخت و بعد از و پسرش **عبد الرشید خان** پادشاه شد او سیزده پسر داشت پس از و **عبد الکریم خان**
بن عبد الرشید خان و بعد از و اولادش در کاشغر و چین و مغولستان سلطنت کردند ذکر در احوال بعضی از وزرا و
امرای چنگیز خان و اولادش **محمود بیگ** ملواح خوارزمی وزیر چنگیز خان بوده در زمان او کنامی قاآن بحکومت جبار سید
و همانجا در گذشت و پسر اوست **برهان الدین مسعود بیگ** که در عهد کیوک خان و منکو قاآن عامل ماوراء النهر و ترکستان
بوده چندان مال و جاه داشت که در شعبان سن ششصد و پنجاه و سه هجری هند کو خان را که با سه صد هزار سوار متوجه ایران بود
در کالکل چهار روز نگاهداشت و در ان ایام همه سپاه او را نزل داد الحاصل او چندکس را از اولاد چنگیز خان خدمت کرد و بمرتبه
وزارت رسید از انجمله براق خان را وزیر بوده چون براق خان عزیمت خراسان کرد خواست که بهر فرسودات سپاه سمرقند و
بخارا را غارت کند مسعود بیگ بخارا را رسید و بخشش و سعی او سائر بلاد ماوراء النهر آباد گشت او در هفتصد و نود و یک هجری در گذشت
نوروز بیگ بن امیر ارغون آقا بعهد عارلخان امیر الامرا بود بیم و هراس او چندان بر خراسانیان مستولی بوده اگر اسپ آب
نخوردی گفتندی مگر در آب عکس نوروز دیده **خواجه شمس الدین محمد** صاحب دیوان در ششصد و شصت و یک هجری وزارت
هلاکو خان یافت و در زمان اباقا خان عظیم معتبر گشت و برادرش عطا ملک حکومت بغداد و پسرش بهاؤ الدین محمد ایالت اصفهان
داشت او بغایت متکبر و متهور بود در ضبط ملک و سیاست جد بلیغ داشت روزی در اصفهان باتجمل تمام براهی سیر رفت
یکی بر عادت عوام در و همی نگر لیست بغیر جود تا چشمانش را برون آوردند و گویند که او بسعی بهاؤ الدین محمد امارت اصفهان یافت
و بعهد او بازاریان اصفهان شبها دکان خود را با نواع امتعه و اقمشه بی محافظت بگذاشتندی و بخانه خود رفتندی
و کس را مجال نبوده که در آن تصرف کند عیسی مقداری خوردنی از دکان بگرفت و بهای آنرا داد و چند آنجا گذاشت و یکروز
صاحب دکان آگاه شد یاری نهان داشتن انجال نداشت بخدمت بهاؤ الدین شد و باز گفت خواجه بهاؤ الدین بفرموده با عیسی را
بجائی در آویختند چه سودای مالک چرا گذاشتی غلامی را فرستاد تا تفحص احوال عیسی نماید او برفت و باز آمد و گفت فلان

بیدار است و فلان در خواب و یکروز امر کردند ایشانرا بنهفتاده چوب زدند شیخ الاسلام جمال الدین حاضر بود و گفت آنکه بیدار بود چه گناه داشت گفت اگر بیدار بودی غلام که بتفحص احوال ایشان رفته بود بگرفتی بالجمله وقتی مجد الملک کار وزارت آنابک ابوبکر بن سعد شمس الدین به اباقاخان نمود اباقاخان صاحب دیوان را معاتب ساخت انچه که مجد الملک گفته بود و از و باز خواست کرد صاحب دیوان گفت سر و مال و دین و جان فدای خداوند باد انعام پادشاه را پنهان نتوان داشت و درین دولت من و برادران و فرزندان بندیم و دادیم و برده اشتیم و نهادیم و صرف کردیم انچه در تصرف ماست لؤالؤ از خداوند است هرگاه فرمان شود و بهر که بفرماید تسلیم کرده آمد اباقاخان شاد شد دیگر روز او را بوزارت رسانید گویند در ان آوان که مجد الملک بغایت او مشغول بود روزی صاحب دیوان در طوی سه نوبت پادشاه را کاسه داد و صاحب دیوان زمین ببوسید و آنرا بخورد اباقاخان جام از دست او بگرفت و گفت در دل داشتم که اگر از خوردن او ابا ننماید بقتلش فرمان دهم پس چون سعایت مجد الملک در حق صاحب دیوان کارگر نیامد بتقریر برادرش عطاملک پرداخت عطاملک نجراری افتاد و تدبیر پایش نهاد و از بغداد او بار دو آورده همدرین اثنا اباقاخان در گذشت و برادرش احمد خان بسعی صاحب دیوان پادشاه شد و عطاملک را از حبس نجات داد امر کرد انچه از عطاملک در زمان اباقاخان گرفته اند باو باز دهند عطاملک آن وجه را هم در مجلس پادشاه کرد انبار کرد پس مجد الملک نجراری افتاد خانه اش بغارت رفت و در اسقه او مقداری از پوست تیر یافتند که بر عقران و شنجرف سطری چند بر آن نوشته بودند ترکان چون از تحریم تمام دارند حالف شدند مقرر نمودند که از آباء آغشته بخون مجد الملک گمان برد که آن نوشته را شیخ عبد الرحمان رافع که دوست صاحب دیوان است در امتناع او نهاد لاجرم از خوردن آن امتناع نمود احمد خان بر نجید او را بعطاملک سپرد تا بقتل رساند و هر عضوی از اعضایش را بملکی فرستاد و سرش را ببغداد و پایش را بفارس و دستش بعراق و عجم رسید عطاملک در قضا او این رباعی گفت رباعی

ای جوینده و مال و ملک تو فرشدی ✻ اعطای تو هر یکی گرفت اقلیمی ✻ فی الجمله بیک هفته جهانگیر شدی ✻ عطاملک دیگر بار بیکبار شدی

بغداد در سید و همدران سال در ششصد و هشتاد و یک هجری در گذشت او از علمای زمان و کرام جهان بوده بغداد که بدست قتل مغفر عباسی خراب شده بود معمور کرد و حفر بحر نمود که آب فرات از ان بمشهد نجف آمد بالجمله خواجه شمس الدین صاحب دیوان و عطاملک دیگر بار مستقل گشت چون احمد خان بقتل رسید خواجه در اصفهان بود خواست که بهند رود گفت که فرزندان را در دست کافران نتوان گذاشت پس در سن ششصد و هشتاد و سه هجری بار دوی ارغون خان رفت ارغون خان خواست که او را وزارت دهد لوفاکه اعظم امرا بود از راه حسد بعرض رسانید که صاحب دیوان اباقاخان را بزهر هلاک کرد ارغون خان باز خواست نمود صاحب دیوان گفت انچه از تصرف من در اموال سلطانی گفتند قبول است لیکن از تهمت قصد ولی نعمت بری ام ارغون بقتلش فرمان داد صاحب دیوان غسل کرد و دو رکعت نماز گذارد و مصحف خواست و فال بگشود این آیه بیرون آمد ان الذین قالوا ربنا الخ بالجمله الحق کنتم توعدون پس کاغذ و قلم خواست این مکتوب بفرزندان نوشت جماعه اعزه و فرزندان حفظهم الله تعالی سلام و سحابا خواند الیشانرا بخدای عز و جل و دلیعت سپرده شد و بموجب ان الله لا یضیع اجر المحسنین واعیه در خاطر امین بود که تلافی آباشد وصیتی کرده آمد چون روزی نبود تا بجهان افتاد باید که در مخالفت فرزندان تقصیر ننمایند والیشانرا بوجهی تر عیب کنند والا بگذارند و مکروه عمل گردند و انچه خدای عز و جل روزی کرده باشد لنسازند اگر فرزند اتابک و والده اش

بوسک خاتون خوانند و بولایت رود اجازت باشد نوروز و مسعود با والده اش ملازم باشد اگر از املاک چیزی مرمت کنند بستانند و بآن قناعت
کنند حرم کجا تواند رفت و هم آنجا بر سر مرمت دیگر مومنه خان نوهر کرا آسایشی ندیده اگر خواهد شوهر کنند فرح الدین والده اش با اتابک بهم باشد
دیگر بار ما املاک پادشاهی بامیر لوقان داده ام او را باو نمایند و دیگر املاک را عرضه دارند اگر چیزی رد کنند فبها والا قناعت نمایند
بار تعالی بر ما رحمت و بر شما برکت کند درین زمان خاطرم با حضرت ایزدی بود همین قدر بیش نتوانم نمود نقلست که گفت بندهٔ آزاد را نیکو دارند
و برخانه نسبت عزیز ما را فراموش نکنند بانچه دست دهد والسلام آنگاه در روز دوشنبه چهارم شعبان ایشان در فراباغ اورا بشهادت
رسانیدند و پسرانش فرح الله و یحیی و مسعود را از پی روان کردند و از مناقب او آنست که روزی خواست که سوار شود در ویشی
نابینا باضطراب می آمد و میخواست که سخن بعرض رساند خواجه توقف کرد تا در رسید و ناداشته سر عصا و زبانش جا گرفت و بر زمین
رسید پس او بر آورد و بخانه باز گشت و موزهٔ دیگر پوشید و سوار شد و دیگر روز صاحب فراموش شد روزی در حوز آب
نشسته بودند مدعاج رقعه باو داد و این رباعی در ان نوشته بود رباعی عالم چو محیط است و کف خواجه نقط ✣ پیوسته نکرده
نقطهٔ سیکردهٔ خط ✣ پر دوره تو کهنه و مه دون دو شرط ✣ دولت ندهد خدای کس را بغلط ✣ خواجه و بدکیه این رباعی بگفت و در طهران
نوشت رباعی سه صد بره سفید چون بهٔ بط ✣ بروی زیبای تو دهیچ نقط ✣ از کله خاص مانه از جای غلط ✣ چوپان بدهد بدست
دارندهٔ خط ✣ بدر برفت و بر ما بگرفت وقتی خواجه دستاری با پانصد دینار مصحوب شمس الدین حسین بهر شیخ سعدی شیرازی
فرستاد و صد و پنجاه دینار از ان صرف کرد شمه بشیخ رسانید شیخ قطعه بخواجه نوشت که آنست قطعه ای که پسر بعم فرستادی و
مال ✣ مالت افزون باد و دشمن پایمال ✣ هر چه دینار یت سالت عمر باد ✣ تا بمالی سه صد و پنجاه سال ✣ صاحب دیوان از
بند نابینی شمس الدین حسین آگاه شد لیکن بر روی او بهیچ نگفت تا آنکه روزی صاحب دیوان را دعا کردند که پانصد سالت
عمر باد خواجه بخندید و گفت اگر شمس الدین حسین صد و پنجاه را از میان ببرد شمس الدین منفعل گشت و توبه کرد خواجه تاج الدین علیشاه
گیلانی بعهد ایجانیو سلطان بشراکت خواجه رشید الدین طبیب در نر بود و در عهد سلطان ابو سعید بهادر خان بعد از قتل
خواجه رشید الدین طبیب استقلال یافت و در گذشت از وزرای اولاد هلاکو خان خراو کسی تا حال طبعی در گذشته چه دیگران
همه بقتل رسیدند راقم حروف را از وحشت حال شعری بیاد م آمد شعر دم پادشاهان امید ست و بیم ✣ گهی با سموم و گهی با نسیم ✣
بین نرمی بپشت شمشیر تیز ✣ کنارش مگرگاه رختم و بیز ✣ طائفه که در زمان سلطنت چنگیز خان باطاعت این دودمان سلطنت
رسیده اند در ضمن احوال سلاطین بعضی ازان باختصار تمام مرقوم گشته از انجمله اند لوک ایلکانیه الیشان باسر ایلکان
جلابر منسوب اند او از اعظم امرای هلاکو خان بوده و بعد از و پسرش امیر نوقا امیر الامرای کجانون بوده و پس از و پسرش
امیر حسن داماد ارغون و حاکم خراسان بوده پسر اوست امیر شیخ حسن ایلکانی خواهر زاده ایجانیو سلطان و داماد امیر
خوبان که بعد او خاتون دختر امیر خوبان در حبالهٔ نکاح او بوده اول کسی ست که از ملوک ملکانه اورا شیخ حسن بزرگ گویند شیخ حسن
کوچک عبارت ست از شیخ خوبانی و ذکرش باید بالجمله شیخ حسن بزرگ در عهد سلطان ابو سعید بهادر خان حکومت روم یافته
و بعد از وفات او سلطان محمد خازن السلطنت برداشت و امیر موسی خان و علی پادشاه ظفر یافت و بر آذربایجان و عراق و عرب
و خوزستان مستولی شد و بغداد تخت گاه ساخت و بشاه خاتون منکوحهٔ سلطان ابو سعید بهادر خان را بخواست چنانچه

گذشت و در عهد امیر شیخ حسن کوچک خروج کرد و آذربایجان بگرفت و جزء عراق و عرب در تصرف امیر شیخ حسن بزرگ نماند و بعد از و پسرش سلطان اویس ایلکانی در بغداد بر تخت نشست و او بلطف طبع موصوف بوده و بغایت ماهر بوده گویند بقلم واسطی صورتها کشیدی که مصوران آنزمان حیران شدندی و بعد از و پسرش سلطان حسین ایلکانی بموجب وصیت بر تخت نشست او بکمال جمال موصوف بوده بر گاه مولد شدی خلائق تمام شهر بنظاره اش بسر راه رفتندی القصه بعد از سلطان حسین ایلکانی برادرش سلطان احمد ایلکانی در تبریز بر تخت نشست و بعد او در سنه هفتصد و هشتاد و هفت هجری لوقمیش خان پادشاه دشت قبچاق بر تبریز لشکر کشید و خرابی و غارت کرد و باز گشت و پس از ان بسی در گذشت که سپاه امیر تیمور صاحب قران بر بغداد استیلا یافتند گویند که سلطان احمد ایلکانی چون از سپاه صاحب قران منهزم بدمشق افتاد و دیگر بار بحکومت بغداد و غیره رسید و دران ایام از امرای خود متوهم گشت و یکیک را میطلبید و میکشت تا آنکه در یکهفته قریب ده هزار کس بکشت روزی سلطان احمد مجرمان را بدست خویش گردن بزد و فراشی باو رسید سلطان گفت فلان فلان را بکشتم فراش گفت نیکو کردی من و تو باید که زنده باشیم سلطان بخندید و شمشیر از دست بینداخت پس بسیاری از اهل حرم را در آب غرق کرد و بر دم نزد قیصر رفت ایلدرم بایزید قیصر او را مغرور داشت و فرا یوسف از تبریز بدم رفت قیصر او را نیز محترم داشت ناقم حروف مطابق این قضایا گوید وقتی ندیم امیری گشتم که قوت واهمه بر طبعش غالب بود در امارت خویش بسیاری از ملازمان را بخیال افکند شیده تهمتی بر گردنش نهاده بقتل رسانید چندانکه طبایع مردم از و بر مرس و متنفر گشتند چون از مرتبهٔ عالی افتاد امارت نماند هنگام فرصت که از گذشته عرض مینمودم میگفت شما که از زمرهٔ ظن انمودید خیر آید و خیزران شایع خود را باز میداشت و هر گاه که بامنی رسید غلامان و خواجه سرایان امثال الیشان را بخیال آنکه مبادا آثار ما بر مخالفان کنند و بعضی را بقتل و بعضی را اسیر ساخت و نبد فرمود روزی درویشی از همسالیش که بدانائی موصوف بوده بتقریبی سخن گفت حشم و خدم امارت سابقه روی با نحطاط نهاد هواخواهان متفرق گشتند اکنون چندی که از گروه خدمه مانده اند بر خی مقتول و جمعی محبوس باقیمانده ما در فکر گریز منتظر فرصت اند و ما شمارنده باشم و دیگران در آفرینش زایداند روی در هم کشیدند بدستور باندیشهٔ فسق و فجور را کثر نر دیکیان را بزهر و ما را از روزگار بر آورد و خود نیز بماند بالجمله سلطان احمد بعد از وفات صاحب قران باز بحکومت بغداد رسید بالآخر بدست فرا یوسف بقتل رسید و بعد از و برادرش سلطان محمد بن شاه ولد بن شیخ اویس ایلکانی بحکومت نشست شاه محمد بن میرزا یوسف او را محاصره کرد سلطان محمد بشیراز گریخت پس از ده بارزالدوله سلطان اویس بن شاه وار بحکومت بشیراز نشست و بعد از و برادرش سلطان محمود و پس از و سلطان حسین بحکومت رسید و در هشتصد و سی و شش میرزا اسد بن فرا یوسف والی بغداد او را در حال محاصره کرد و بگرفت و بکشت و دولت ایلکانیان سپری گشت و کر ملوک خوبانیه که در زمان سلاطین چنگیزی رسیدند و الیشان بامیر بن خوبان سلدوز منسوب اند او از اعظم امرای غازان خان بوده و بغداد خاتون دختر ش بوده و در عهد الخانیو سلطان ابو سعید بهادر خان امیر الامرا گشت و او نه پسر داشت اول امیر حسن حاکم خراسان دوم تیمور باس حاکم روم سوم دمشق خواجه خوبدیکاه ابو سعید بهادر خان نائب بدر بود و دیگران هم بهمین سبیل مراتب عالی داشتند چون سلطان ابو سعید بهادر خان عظمای خوبانیان را برانداخت و بغداد خاتون منت امیر خوبان را که در حبالهٔ نکاح شیخ امیر حسن ایلکانی بود بخواست از غایت محبت که با و داشت بقایای

خوباسان را بنواخت و باز بامارت رسانید و از ایشان بود امیر شیخ حسن چوپانی بن تیمورباس بن امیر خوبان که شیخ حسن کوچک مشهور است او در هفتصد و سی و بست هجری خروج کرد او را با امیر شیخ حسن بزرگ گاهی موافقت و گاهی مخالفت دست میداده و طغان تیمورخان را که امیر شیخ حسن بزرگ بمدد خویش طلبیده بود امیر شیخ حسن کوچک نیک فکران لشکر را کنده ساخت چنانچه گذشت و آخرین طایفهٔ خوبانیان **ملک اشرف** ست که از ظلم او اکابر آذربایجان جلای وطن اختیار کردند و شمهٔ از احوالش در ضمن احوال حالی بیگیخان پادشاه دشت قبچاق مرقوم ست **ذکر ملوک طغاتیمور** طغاتیمورخان از احفاد جوجی فسار برادر چنگیزخان ست چون سلطان ابوسعید بهادرخان در گذشت او بر جرجان مستولی شد و در هفتصد و چهار هجری خواجه یحیی سربدار او را بگرفت و بکشت و بعد از و امیر ولی بن شیخ علی قوشجی که در خدمت طغاتیمورخان مرتبهٔ عالی داشته با معدودی چند به نیشاپور رفت و در هفتصد و شصت و یکهجری ماسرآباد بجگونشست و عدل پیش گرفت و ملک معمور ساخت و لقمان پسر طغاتیمورخان که در گوشهٔ لشکر بزرگ نجوانده تلخ بخت نشاند چون لقمان بجدود استرآباد رسید امیر والی آن از کرده پشیمان گشت باو پیغام داد که بجای دیگر رود و پس مرا از خویشان طغاتیمورخان را که دانست از ملک براند و استقلال عظیم یافت و بسیاری از ملک مانند دامغان و لنظام دشمنان در فیروزکوه و غیره بگرفت و باری مسخر ساخت چون امیر صاحب قران تیمور کورکان روی باندیار باز نهاد و مخالفت کرد و بالاخر از اسپ سپاه صاحب قران اسرآباد بگذاشت و تبرنزیستافت لبسلطان احمد ایلکانی در هفتصد و هشتاد و شش هجری پیوست و امیر صاحب قران لقمان طغاتیمورخان را بنواخت و ایالت استرآباد داد امیر ولی ماسلطان احمد ایلکانی بود تا بعد از زمستان بجلجال افتاد و خواجه محمود کلان سرانجا او را بگرفت و بفرمان صاحب قران تقبل رسانید و پس از لقمان حاکم استرآباد پسرش **میرک پادشاه** بن لقمان بن طغاتیمورخان بحکیم صاحب قران جانشین پدر گشت و در هشتصد و ده هجری با میرزا شاهرخ مخالفت آغاز نهاد و او در معرکه زخمی شده و در هشتصد و دوازده هجری در گذشت و بعد از و کسی از اولاد طغاتیمورخان لسلطنت نرسید و دیگر **آل مظفر** که در زمان سلاطین چنگیزیه بحکومت عراق و عجم رسیده اند و آن در تحت اقلیم چهارم در ضمن خوان که مستقط الراس جد اول مظفر ست مرقوم ست و ایضاً **ملوک کرت** اند که در سلطنت اولاد چنگیزی همتا لتبعش بمرتبهٔ امارت رسیدند و کرت از فرزندان سنجر سلجوقی بوده و ملک **شمس الدین کرت** خواهرزادهٔ رکن الدین مرعی اول ملک کرت ست چون چنگیزخان خراسان بگرفت رکن الدین اطاعت چنگیزخان کرد او را پسری نبود رکن الدین که در شصت و چهل و شش هجری در گذشت **ملک شمس الدین محمد کرت** جانشین شد منکوقاآن او را امارت هرات و غور و غرجستان و اسفزار و فراه و سیستان داده رخصت کرد استقلال یافت و از انطایفه ست **ملک معزالدین حسین کرت** که بعد از پنج نفر بحکومت نشست و او ملکی عادل و فاضل بود و در سن مفتصد و سی و شش هجری بعد فوت سلطان ابوسعید بهادرخان خطبه و سکه بنام خود کرد و او آنست که سرمدان را بعد از رزم هزیمت داد و بعد ازین فتح ملک چین مقرر شد و آمد خود سرخاران را غارت کرد و امرای از لات و عزه جمع آمدند و در باد عیش باو مصاف دادند ملک ظفر یافت و بسیاری از ایشان بکشت باز ماندگان بماوراء النهر نزد امیر قزغن رفتند و گفتند قطعه مگر نسل چنگیزخان برفتاد * که کس گوهر شاه ناورد بیاد * چنان عزه شد غوری بدگهر * که جز خود نیارد کسی در نظر * امیر قزغن در غضب شد بالتفاق الجانیو سلطان متوجه هرات شد ملک حسین در ظاهر شهر باو مصاف داده منهزم بشهر متحصن گشت

وچهل روز مقابله کرد پس پیشکش بفرستاد با امیر فرغن وسلطان بازگشتند وملک حسین ملک میراند تا آنکه در هفتصد وهفتاد ویک هجری درگذشت بعد
از و پسر مهترش ملک غیاث الدین میر علی در هرات سلطنت یافته بموجب فتوای علماء هرات عزم استیصال سرداران کرد بنابر آنکه
در مذهب تشیع غلو میدانستند روی به نیشاپور آورد ومحاصره کرد کاری نساخته بازگشت ودیگر سال باز آمد واز باغات وعمارات اثر
نگذاشت واطرافش غارت کرد وبهرات مراجعت نمود بسال سوم باز به نیشاپور آمد ودر خرابی کوشید روزی یکی از نیشاپوریان
را بدید چون میدانست که مذهب تشیع میدارند گفت یکوی که بنای مسلمان هرچند خواست نیشاپوری گفت در مذهب غیاث الدین
والی هرات بر سه چیز علات مسلمانان راچرا نیدن وکار زنها انباشتن ودرخت بریدن ملک غیاث الدین منفعل شد وبهرات بازگشت
وبالآخر در هفتصد وهفتاد وشش هجری باتفاق وسکندر سخی ارمغی او بر نیشاپور استیلا یافت ملک غیاث الدین را اسکندر سخی بالست
نیشاپور رواد وبهرات مراجعت نمود در هفتصد وهفتاد ویست هجری امیر صاحب قران تیمور گورکان ایلچی را بهرات فرستاد مقرر نمود
که سلونج قتلغ آغا بست شیرین آغار اور سلک از معراج ملک زاده پیر محمد بن غیاث الدین بر علی منکر وحصار کوده رعایا از ظلمش بجان
آمدند ونزد شیخ رکن الدین ابو بکر بنالیدند شیخ هرچند او را نصیحت کرد ودرنگرفت مولانا بر نجید وفرمود که ملک از ملک ظالم
بگرفتم ومتری را نبخشیدم ویسی بگذشت که صاحب قران بر هرات مستولی شد ذکر امیر غور صاحب قران گورکان پوشیده
نماند آنچه در اقلیم ششم بندی از احوال چنگیز خان واحفاد او اولادش برخی از امراو وزرای آن دودمان کسانیکه در زمان سلطنت
چنگیز خان بدولت وحکومت وسلطنت رسیدند بقلم آمد اکنون سطری چند از احوال صاحب قران امیر تیمور گورکان تحریر
می آرد امیر صاحب قران قطب الدین امیر تیمور گورکان ابن طراغای لومان بن اسکر لومان بن امیر انجان لومان بن
امیر فراخار لومان بن سوغوجین بهادر بن ابزد فخی برلاس بن فاخونی بهادر بن نومیر خان بن بالیسغر خان بن قندوخان بن
دومین خان بن لومانیان بن نوربجر خان بن تالابقوا صاحب قران وچنگیز خان وربومیه خان بهم پیوندد ونسب همه ایشان
بانت بن نوح علیه السلام میرسد وصاحب قران اعظم سلاطین جهانست دران باب شاعری گفته قطعه سلطان تیمور آنکه مثل او
شاه نبود + در هفتصد وسی وشش بیاید بوجود + در هفتصد وهفتاد ویکی کرد جلوس + در هشتصد وهفت کرد عالم بدرود
وگورکان تبرکی داماد راگویند چه او خواهرزاده امیر حسین بن امیر قزلای بن امیر فرغن در حبالهٔ نکاح داشت ودر الوقت عصمه
امیر حسین از صاحب قران بزرگ وعالی بود ومخفی نماند که بومیه خان وصیت کرده بود که بعد از و پسرش فیل خان که جد چنگیز خان
میشود پادشاه باشد ودیگر پسرش فاخونی بهادر که جد امیر تیمور است امیر الامرا باشد درین باب عهدنامه بدین موجب از ایشان گرفته
که همین طریقهٔ اولاد ایشان مستمر دارند ودر توقیع خود بران نهاده چنانچه در احوال بومیه خان گذشت بالجمله چنگیز خان بموجب آن
نوشته در عهد خویش فراخار لومان را سپه سالار ساخت وچون ترکستان وماوراء النهر به پسر خود چغتای خان داد فراخار لومان
سپه سالار الوس چغتای بود تا آنکه اسکر لومان بن الجبال لومان در عهد سلطنت دوحجن خان بن براق خان بن بوقرا بن الکای
بن چغتای خان امیر الامرا ومدار المهام گشت وبعد از و فرزندانش بامارت کس قناعت کردند وانجا اقامت نمودند ولادت
صاحب قران در هفتصد وسی وشش هجری در کس اتفاق افتاد ودرین سال سلطان ابو سعید بهادر خان که ذکرش گذشت
وفات یافت چون صاحب قران بست وپنج ساله شد مطابق سن هفتصد وشصت ویکهجری پدرش امیر طرغای لومان درگذشت

دیم درین سال صاحب قران خواهر امیر حسین را بخواست و اکثر میان صاحب قران و امیر حسین بموافقت و مخالفت میگذشت که تفصیلش از مدعا باز میماند اما از جمله آن یکی انست که در گرفتن قلعهٔ قرشی در شهر نسف قوم ست و پس ازان میانه هر دو مصالحه دست داد کارهای بزرگ امیر حسین بحسن سعی و رزمهای صعب از دست صاحب قران برآمد صاحب قران را تا سمرقند بعلو مرتبهٔ سلطنت و بسیاری حادثات واقع شده و از انجمله ست وقتی الیاس خواجه خان پادشاه جیه و مغولستان از احفاد چغتای ابن چنگیز خان روی بزرم صاحب قران و امیر حسین آورد از صبح تا شام رزمی صعب اتفاق افتاد و روز دیگر سپاه جیه بدره کردند بارانی عظیم بارید و امیر شمس الدین از امرای جیه دران روز رزمی صعب کرد و بر میمنهٔ امیر حسین ظفر یافت چون شب شد الیاس خواجه خان بگریخت صبح دیگر او از بوق امیر شمس الدین در معرکه پدید آمد امیر حسین و صاحب قران روی بزرم او نهادند امیر شمس الدین مقابله عظیم کرد لشکریان امیر حسین و صاحب قران باز الوند رکل فرو رفتند و ده هزار مرد از ایشان بقتل رسیدند امیر حسین و صاحب قران شکستی فاحش خوردند و دیگر دره بدخشان ست چه امیر حسین پسر خود جهان ملک و امیر تیمور را از پیش فرستاد و جهان ملک بعد از فتح از اتفاق منهزم شد صاحبقران خبر یافت و بر کوه رفت با سیزده کس بر سر راهی تنگ که ممر مخالفان بود بایستاد و رزمی صعب کرد و ایشان شش صد و سی کس را از سپاه جهان ملک که بدخشان بنا گرفته بازنشد از صاحب قران منقول ست که مدت العمر جنگی بآن صعوبت ندیدم بالجمله وقتی امیر حسین با صاحب قران ارادهٔ غدر کرد و صاحب قران دریافت و مخالفت آشکارا کرد و روی به بلخ نهاد و اکثر از امرای امیر حسین به صاحب قران موافق گشتند چون بجده و پر بدر رسید هر که از عظمای سادات مکه بود جمله اوقاف درین نزد امیر حسین آمده اتفاقی یافت نزد صاحب قران آمده طبل و علم پیشکش کرد صاحب قران آنرا بفال نیک بگرفت و تمامی اوقاف باو تفویض فرمود میان سید و صاحبقران الفتی پدید آمد چنانچه بعد از وفات در یک مقبره آسودند بالجمله مقدمهٔ صاحبقران بر مقدمهٔ امیر حسین بعد از رزم ظفر یافت صاحب قران سورغمش بن دانشمند چه اعلان بن نوروز خان بن ملک بن او کتای قاآن را بجالی برگرفت و بسیاری از امرای امیر حسین نزد صاحب قران آمدند امیر حسین در بلخ بقلعه هندوان متحصر شد صاحب قران عهد کرده بمجامره پرداخت و بالاخره امیر حسین عاجز آمده و امان خواست تا بمکه رود صاحب قران عهد کرد که قصد او نکنند و کس را نیز نرنجانند پس چون شب شد امیر حسین با دو نوکر از قلعه بیرون آمد و راه گم کرده بشهر کهنه افتاد نوکرانش ازو جدا شدند امیر حسین ترسان بر منارهٔ مسجد جامع رفت و از غرایب اتفاق آنکه یکی اسپی گم کرده بود بر منارهٔ برآمد تا باطراف بنگرد ناگاه از اسپ نشان ماند امیر حسین را آنجا دید و بشناخت امیر حسین مشتی گوهر بدو داد تا آنکه سخن را پوشیده دارد مرد نزد صاحب قران رفت و حال باز گفت صاحب طائفه را بفرستاد امیر حسین ایشانرا بدید از منارهٔ بزیر آمد و در سوراخ دیوار مسجد بگریخت مردم آنرا بدیدند و او را بگرفتند و نزد صاحبقران بردند صاحبقران گفت من مالو لعضی برسانم پس از مجلس بیرون بردند امیر کبیر و خلایقی که پیش ازین از امرای حسین بود آخر از و رنجیده رفیق صاحبقران شده بود گفت امیر حسین برادر من یکیقبا را کشته ست او را بقتل رسانم دیگر امرا او را بگوشهٔ چشم اشارت کردند که امیر کبیر و از پی امیر حسین شتافت او را جانی بیگ بقتل رسانید صاحبقران قلعه هندوان خراب ساخت و خزاین و خواتین امیر حسین بدست آورد و در هفتصد و هفتاد و یک هجری روز چهارشنبه دوازدهم رمضان صاحبقران باتفاق بوبیان سائر امرا رسید بر که بحکومت بنشست

وبماورا النهر شد و بکبس شتافت و سمرقند تختگاه ساخت باستعداد لوقمیش خان خوجی برادر الوس خوجی لشکر کشید بالآخر او را بحکومت
الوس متمکن گردانید و صاحب قران در هفتصد و هفتاد هجری روی بچغتا و مغولستان نهاد و از سیحون در گذشت کبک تیمور بخدمت
او پیوست صاحبقران بازگشت کبک تیمور مخالفت آغاز نهاد و صاحبقران سپاه بدفع او فرستاد انساری کاری نساخته بازگشتند صاحبقران نفس خویش
حرکت کرده باسکر لغاج برفت و بازگشت و در راه امیر موسی در بدخشم و دیگران باتفاق یکدیگر عذر اندیشیدند صاحبقران دریافته زنده جسم را
بگرفت و بکشت و دیگر آنرا بخشود و چون از ضبط ماوراء النهر و بلخ و الوس چغتای فراغت یافت علقه نواحی را نزد حسین صوفی والی خوارزم فرستاد
که کات و خنوق مالوس چغتای متعلق بست آنرا باکدار حسین صوفی حوالی بگفت صاحبقران در هفتصد و هفتاد و سه هجری روی بخوارزم نهاد
حسین صوفی لبعد از رزم منهزم لشهر متحصن شد و بیمار گردیده در گذشت و برادرش یوسف صوفی بجای او نشست و اطاعت نمود و بعد چندی
مخالف گشت صاحبقران در هفتصد و هفتاد و چهار متوجه خوارزم شد یوسف معذرت نمود تا باز نگشت و در شعبان سن هفتصد و هفتاد و
پنج نوبت سوم عزم مغولستان کرد و مقدمه صاحب قران با قمر الدین امرای جیه تمام روز رزم کرد و شب قمر الدین خان بهزیمت رفت
سپاه صاحبقران الوس او را غارت کردند و خاتون امیر شمس الدین لومان و دخترش و لساده خاتون آنرا اسیر ساختند صاحبقران
و لساده خاتون را بخواست و باورکند رفت و نجند شتافت و در هفتصد و هفت دیگر بار متوجه خوارزم شد بعضی از امرای صاحبقران
مثل سارلو و غیره یعنی کردند صاحبقران از خوارزم باز گشت مخالفان بعد از رزم منهزم بگریختند و آخر بقمر الدین پیوستند
باتفاق ایشان به اندکان شتافت براره فراق از میرزا عمر شیخ که والی فرغانه بود و جدا شده باو پیوستند و مرزا عمر شیخ بکوه
پناه برد صاحبقران آگاه شد و روی بآندیار نهاد قمر الدین باز گشت صاحبقران او را تعاقب کرده باز گشت و همچنین در
هفتصد و هشتاد و بست سپاه صاحبقران روی بچیه آوردند و با قمر الدین رزم کرده غالب آمدند و بسمرقند باز گشتند
و این پنجم بار بود که سپاه صاحبقران بچیه رسید پس دیگر بار صاحبقران عزم مغولستان کردند و محمد بیگ و غیره را بمقدمه
روان کرد و قمر الدین باز بایشان مصاف داد و بهزیمت رفت صاحبقران در هفتصد و هشتاد و بعزم لسجر رزم و نبیه یوسف
صوفی که هنگام اقامت او بجدود سفیاق برماوراء النهر آورده بود شتافت یوسف صوفی متحصن شده و در ایام محاصره در گذشت
خواجه لاق صوفی از مانیق صوفی مغلوب شده گریخته بصاحبقران پناه آورد صاحبقران روی بقلعه آورده قهراً بگرفت و
ساداتو نجبا و مشائخ و بازاریان خوارزم را کوچانیده بکبس فرستاد و داروغگی خوارزم بشیخ علی بهادر داد و بکبس باز
و در هفتصد و هفتاد و یک هجری ملک غیاث الدین کرت صاحب هرات را بقرملتای خواند او قبول نکرد بالآخر اهمال نمود و علی بیگ
پسر امیر ارغولشاه خالی فرمانی بخدمت صاحبقران پیوست و در عهد کرت که در سفر هرات ملازم باشد پس لطبوس باز گشت
صاحبقران در هفتصد و هشتاد و دو هجری روی بخراسان نهاد ملک محمد برادر ملک غیاث الدین کرت والی هرات بخدمت
پیوست و علی بیگ حوالی صاحبقران از وعده فراموش کرد صاحبقران بکهوبه رسید و بیابیاد نزد مولانا زین الدین ابوبکر
بانبادی رفت و گفت ملک خود یعنی ملک غیاث الدین را چرا از شرب خمر منع نمی کنی گفت کردم و نشنید ایزد تعالی ترا برو گمارد
اگر تو نیز نشنوی دیگری بر تو گمارد صاحب قران باز رفت تمام برخاست و متوجه هرات شد و در راه قلعه وسج را قهراً بگشود و بهرات ملک غیاث الدین لشهر متحصن شد و رزمهای صعب کرد بالآخر آمالی شهر در رزم سستی کردند اسکندر سیحی

که ازمازندران گریخته باو پناه آورده بود ملک راگفت که ای ملک اهالی محالات بسخن لوکا زنمیکنند یکی راکبش تا سخن بشنوند ملک گفت خون ناحق
توان کرد اسکندر گفت پس سپرنگاه نتوان داشت بالآخر غیاث الدین مضطرب شده پسر خود میر محمد و اسکندر شیخی را بخدمت صاحبقران
فرستاد و خود نیز بخدمت پیوست و افسر دیگر یافت صاحب قران خزاین خوریان بدست آورد حصار قدیم و جدید هرات را با زمین برابر ساخت
و این واقعه در سنه هفتصد و هشتاد و سه اتفاق افتاد پس فوجی بنیشاپور و سرخس فرستاد و خود متوجه طوس وکلات شد علی بیگ حاکی فرمانی از
کرده استغفار کرده بخدمت آمد خواجه نجم الدین علی محرم پیوند سربدار صاحب سرخس به نیشاپور بخدمت آمد صاحب قران گفت چه مذهب
داری گفت الناس علی دین ملوکهم خداوندرا در تعظیم سادات مبالغه بسیار است و مرا نیز با ایشان حسن اعتقاد بسیار است پس صاحبقران به نیشاپور
واز انجا به استقراین شتافت و سربسواری قلعه سنج ساخت و بسیاری از اهالی استقراین بکشت امیر ولی صاحب استقراین و استرآباد
اطاعت کرده صاحب قران میرزا میرانشاه را بسرحسن گذاشت و حکام خراسان را بمساکن ایشان رخصت فرمود و بسمرقند باز گشت
و عنقریب نام علی پیوند سربدار و رسید که علی بیگ جوبی فرمانی حاکم طوس و امیر ولی را استرآباد عزم سرخس دارند صاحب قران
در زمستان آن سال از جیحون بگذشت و آوازه عزیمت مازندران افگند و ناگاه بکلات تاخت برد و غنیمت بسیار گرفت آنجا
میرزا میرانشاه و ملک غیاث الدین از سرحسن و هرات بخدمت پیوستند صاحبقران بمحاصره کلات پرداخت علی بیگ جوبی فرمانی
رزمهای صعب کرده و بالآخر یک روز محمد شیخ جوبانی فرمانی را با دختر خود که نامزد شاهزاده محمد سلطان بود بیرون فرستاد
و دیگر روز بخدمت آمد و راهی که بسبب آن اهالی قلعه مضطرب شده بودند برآورده بحصار رفت مخالفت از سر گذشت صاحبقران
از در کلات برخاست و خواهرزاده خود امیر علی بن امیر مرید از لاب را بمحاصره کلات باز داشت و بتعمیر قلعه قهقه که میان ابیورد
و کلات بست فرمان داد و بقلعه برسر رفت ملک علی سدیدی که از قتل ملک غیاث الدین کرت کوتوال بر سر بود اطاعت نمود
و رزمی صعب نموده و بالآخر پایان بیرون آمد صاحب قران او را بنواخت و بماوراء النهر فرستاد و تا قلاع سرحد ترکستان می
بماند پس سارق انکه را از قتل میرزا میرانشاه ایالت برسر داشت و پس متوجه استراباد شد امیر ولی پیشکها فرستاد و تا
سرحد ترکستان تاتار گشت امیر علی که بمحاصره کلات مشغول بود شبی از بهر تحقیق عمرهای قلعه با چند کس نهفته بر سر کوه رفت اهالی
قلعه در رسیدند و او را بگرفتند نزد علی بیگ جوبی فرمانی بردند علی بیگ او را شفیع آورد تا صاحب قران از سر خونش در گذشت
امر کرد تا او را با سایر امرای جوبی فرمانی و ملک غیاث الدین کرت بسمرقند بردند پس حکومت هرات بملک غوری پسر ملک غیاث الدین
کرت و بسمرقند باز گشت بالآخر ملک غوری را نیز حبس فرموده باندجان فرستاد و ملک محمد بن فخر الدین کرت را که بقلاکت
میگذرانید حکومت غور داد و مخالفت ورزید و در سنه هفتصد و هشتاد و چهار با تفاق ابو سعید شهید غوری متوجه هرات شد
و بسیاری از اوباش باو پیوستند ملک محمد بر هرات مستولی شد و از مغول هرکرا یافت بکشت میرزاده میرانشاه در کنار فرغات بوقوع داود
امیر حاجی سیف الدین و میر افتوقار را بهرات فرستاد مخالفان را منهزم ساختند و میرزا میرانشاه از پی بهرات رسید صاحبقران از ان واقعه خبر یافت
فرماندار ملک غیاث الدین کرت و پسرانش میر محمد غوری و علی بیگ جوبی فرمانی و سایر امرای خراسان را که در سمرقند محبوس بودند بقتل رسانیدند
صاحبقران در سنه هفتصد و هشتاد و پنج هجری و مغولستان فرستاد و ایشان از قمر الدین منهزم باز گشتند صاحبقران فوجی دیگر بآنسو فرستاد و ایشان فرقند
را از قمر الدین اثری نیافتند باز گشتند و در آخر این سال صاحبقران نوبت سوم متوجه میرجا کو برلاس حاکم کابل در کنار فرغات

بخدمت پیوست صاحبقران متوجه هرات شد و باسفارشتافت قمر اقمر اقلعه بدر آباد را بگرفت و بسیاری از اهالی آنجا را بکشت
پس متوجه سیستان شد سیستانیان رزمی صعب کردند قطب الدین والی سیستان بعد از رزم عاجز شد و بخدمت پیوست سیستانیان
با وجود آنکه پادشاه ایشان در لشکر بود از شهر برآمده رزم کردند چندانکه زخمی ماست صاحبقران رسید و بالاخر منهزم بشهر رفتند
صاحبقران شهر بگرفت و قتل عام نمود و قطب الدین را مقید بسمرقند فرستاد و به بست شد و بگرفت و بقندهار شتافت و مسخر ساخت
و بعد ازان زابل را ضبط کرد و بسمرقند باز گشت و در سن مفتصد و هشتاد و شش عزم تسخیر مازندران کرد چون بخبگل مازندران
رسید هر روز نیم فرسنج خبگل می برید و میرفت تا آنکه بمازندران رسید و مسخر ساخت دری بکشود و بجاده راه النهر مراجعت نمود
تا بستان در سمرقند و زمستان در زنجیر سرای بسمرقند بود و در مفتصد و هشتاد و هفت هجری بوقیمش خان والی دشت قبچاق و دوازده
شاهزاده جوجی نژاد را با صد هزار سوار به تبریز فرستاد تا هر انچه خود شنیده نکردند و باز گشتند صاحبقران در مفتصد و هشتاد
هجری بعزم یورش سه ساله روی بایران نهاد و دران یورش بسیار فتوحات دیرا دست داد با گرجیان رزمی صعب کرد
و ظفر یافت بقتلش بگرفت و متوجه عراق عجم گشت و اهالی اصفهان از مفسدی خویش بقتل رسیدند صاحبقران متوجه شیراز شد
زین العابدین والی شیراز که از آل مظفر بود بشستر گریخته و سلطان عماد الدین والی کرمان و شاه یحیی صاحب یزد و والی سرحان
و حکام لار بخدمت پیوستند در خلال این احوال بوقیمش خان والی دشت قبچاق باغوای قمر الدین باشاهزاده های جوجی نژاد
قمر الدین را با سپاهی گران بممالک صاحبقران فرستاد قمر الدین دران دیار خرابی بسیار کرد و این خبر بمفهده روز از رفتن
بشیراز رسید صاحبقران فوجی بسمرقند فرستاد و ولایت فارس و کرمان بر آل مظفر منقسم ساخت و بسمرقند شتافت و پیش از وصول
او مخالفان باز گشته بودند پس خبر رسید که طائفه از شاهزادگان جوجی نژاد هنوز در خوارزم اند صاحبقران در مفتصد و نود
متوجه خوارزم شد مخالفان بدشت گریختند صاحبقران خوارزم چنان ویران کرد که یک کس دران نماند و ان مملکت سه سال
همچنان خراب بود و انگاه آباد گشت و دران آوان محمد امیر این سرتیرام که دختر صاحبقران را در حبالهٔ نکاح داشت و والی
ختلان بود عصیان ورزید سرزا عمر شیخ روی باو آورد او را بگرفت و با برادرش ابو الفتح بقتل رسانید و درین سال عمر شیخ سورغتمشی
در گذشت صاحبقران بپسرش سلطان محمود خان را بجای او بجالی گرفت و در اواخر این سال بوقیمش خان با سپاه قبچاق و بلغار
و خرکس و سائر ممالک جوجی خان روی بجاده راه النهر نهاد و صاحبقران روباو آورد و بر مقدمه او بعد از رزم ظفر یافت روی
به بوقیمش آورد و بوقیمش بجنگ بدشت قبچاق گریخت و دران ایام حاجی بیگ ابن عم علی بیگ جوبی فرمانی بن امیر ارغونشاه جوجی
فرمانی والی طوس بگمان آنکه صاحبقران از بوقیمش خان منهزم شده در طوس بنام بوقیمش خان خطبه خواند و یوسف خواجه پسر
قمر الدین را که آنجا محبوس بود بیرون آورد و بامارت نشاند طائفه از سرداران باو پیوستند افیوط و غیره امرای صاحبقران
که در هرات بودند طوس را محاصره کردند صاحبقران آگاه شد میرزا امیر انشاه را بخراسان باز گردانید میرزا به نیشاپور شد و
سرداران را هزیمت داد متوجه طوس گشت افیوط و غیره بخدمت پیوستند حاجی بیگ جوبی فرمانی از قلعه بگریخت و گرفتار شده
بقتلش رسیدند امیرزاده هزار کس از اهالی طوس بکشت و شهر را ویران کرد و در سن مفتصد و نود و دو هجری صاحبقران
بعزم رزم بوقیمش خان سپاه کرد و لشت هزار سوار بخجته فرستاد ایشان از اکالیغ بگذشتند و شنیدند که قمر الدین گریخته

بموضعی رفته که از انجا سمور و قاقم می آرند امر چندی را از آب بگذرانیدند تا ایشان داغ و تمغای بر دوختان جنوبرکه در انمقام بودند
نهادند و بعد از شش ماه بسمرقند آمدند پس همدرین سال صاحبقران متوجه ابوقیمش خان شد و امر فرمود که هر کس یک کمان و سی تیر با ترکش همراه دارد
و فرمان نیز همراه کردند و هم این حکم نمود که میان هر کس یک اسپ کوتل باشد و هر کس یک گلند و یک داس و یک آره و یک تیشه بر و صد سوزن و یک درفش و
نیم من ریسمان و یک چرم درشت و یکیک برک با خود دارند پس بر آب خجند پل بست و بگذشت و زمستان در تاشکند سلاق در گرفت
و در صفر مفتصد و نود و سه هجری روی بدشت قبچاق آورد و در راه ایلچیان بوقیمش خان رسیدند نه اسپ و یک ستام آوردند و از
جانب او معذرتها کردند هیچ درنگرفت صاحبقران یکجک طاق رسیدند و به الغ طاق رفت و آنجا مناره ساخت و سکرانسان تاریخ
وصول او را بران کندند صاحبقران مترقب با آنکه چند ماه راه آبادی دور ماند و در لشکر قحط افتاد و بهای گوسفند بصد دینار
رسید و یکمن غله بسنگ کلان که ده من شرعیست بصد دینار کنگی رسید لشکریان در ان بیابان بشکار و علف روزگار میگذرانیدند
صاحبقران بفرموده تا شکار جمع آوردند و مدتی بآن قناعت کردند گویند در ان صحراشها موشان از سوراخ بیرون آمدندی و مانند
بلبل سرانیدندی پس صاحبقران از آب نوبل بگذشت و در ان بیابان هیچکس ندید شیخ داود ترکمان برحسب فرمان باجمعی بحکری
رفت و چند جانوران در صحرا به بید آنها گرفته بخدمت رسانید صاحبقران از و اخبار بوقیمش خان پرسید و میراند تا آنکه در بست و چهارم
جمادی الثانی بیق رسید و بگذشت انجا خبر یافت که مخالفان نزدیک اند پس در غره رجب المنسال بکنار آب نیک رسید و آنجا شنید
که بوقیمش خان در غرق قول نشسته بهت لشکر عظیم جمع آورده پس انکو تیمور برلاس را بخبر گیری فرستاده و او بسپاه بوقیمش خان
دوچار شده ناچار رزم کرد تا بر تملک بن یادگار برلاس در رمضان خواجه ازلات بقتل رسیدند و دیگر همراهیانش بگریختند و
صاحبقران را خبر کردند صاحبقران شش ماه بود که بجانب شمال میرفت لشکریان بموضعی رسیدند که قتل از غروب شفق اثر صبح
چون سلیمان صوفی و نور در فیقرات و عیسی بیگ فولفوری روی برزم گاه نهاد پس محاربه عظیم اتفاق افتاد بوقیمش روی
بمرز اعمر شیخ آورد و حزبی صعب کرد صاحبقران خود متوجه او شد بوقیمش خان بگریخت و از شاهزادگان جوجی نزاد بوخه اعلان
و قتلغ تیمور اعلان که از بیم بوقیمش خان در گوشه های لپسر مے بردند بخدمت پیوستند صاحبقران سپاه بتعاقب مخالفان فرستاده
بست شش روز در تختگاه جوجی خان گذرانیده بازگشت و در ذیقعده آنسال به ابیوار رسید پس بسمرقند رفت و میرزا امیر شاه
و انجا بسان فرستاد و در مفتصد و نود و چهار هجری حکومت شمائل و غربین تا حدود هند بمیرزا امیر محمد جهانگیر تفویض نمود و در
رجب النسال دیگر بار متوجه ایران شد مورخان ازان بپوشش المجسالة تعبیر میکنند بالجمله صاحبقران بمازندران رسید سید
کمال الدین والی مازندران متحصن شد صاحبقران بمحاصره پرداخت و بالآخر سید کمال الدین و سید رضی الدین امان
خواستند و بخدمت پیوستند چون مذهب تشیع داشتند معاتب گشتند صاحبقران سید کمال الدین را بخوارزم فرستاد و بسیاری
از مازندرانیان بسبب بودن تشیع بقتل رسانید و در محرم مفتصد و نود و پنج هجری بسمنان کوه بسیتون و در قول و شستر رفت
و محمود سبزواری را حکومت شستر داد و قلعه سفید بکشود و بشیراز رفت شاه منصور از اولاد مظفر والی شیراز بمقابله

پیش آمد و بقتل رسید صاحبقران تمامی آن مظفر جمع آورد و بکشت چنانچه در جواف گذشت پس صاحبقران باصفهان و بهمدان
شد و قرا محمد ترکمان را که در کوهستان نشسته و رایتها بسته بود به تعجیل بر سر او رفت و معه همراهیانش بقتل رسانید و در رمضان
آنسال ایلچی سلطان محمد ایلکانی صاحب بغداد شد سلطان جسر ببرید و بگریخت صاحبقران کشتی بدست آورد و از آب بگذشت
سلطان احمد از راه کربلا بدمشق رفت حافظ نورالدین عبدالله المشهور بحافظ ایزد گوید صاحبقران روزی مرا گفت در ان
از من تقصیر رفت اگر چنانچه بر دجله رسیده بودم به آب روده میگذشتم سلطان احمد را دستگیر میکردم بالجمله صاحبقران چندی
بسر برد و در آخر النسال قلعه نگریت را قهراً بگشود و در ربیع المقصد و لنود و هفت هجری دیگر بار عزم رزم بوقمیش خان کرد و روی
بدشت قبچاق نهاد و عرض سپاه دید از اب تیمور که در دامن کوه البرز است تا دریای قلزم که پنج فرسنج است سپاه بالیستاد و در
خلال این احوال سلطان احمد ایلکانی بر بغداد استیلا یافت بالجمله بوقمیش خان لشکر گرد کرد و رزمی صعب نمود بهزیمت رفت صاحبقران
او را تعاقب نمود لشکر صاحبقران با اطاعات غارت کردند صاحبقران قومری خان اعلان را که همراهش بود از اب آتل بگذرانید
و حکومت دشت قبچاق داد میرزا ابوبکر محمد بن میرزا عمر شیخ متوفی را البشیر از باز گردانید و شمس الدین عباس و غیره را السبر قند و ستا
ایشان البشیر وان آمدند و خبر یافتند که قرا یوسف با لبسیاری از پی اگذ تا له طاق آمده میرزا ابوبکر محمد بمقابله او شتافت قرا یوسف
منهزم گشت میرزا ابوبکر محمد البشیر از شتافت صاحبقران متوجه بروس گشت و همت بر ضبط دشت قبچاق لبست و مشکور را که از اعظم بلاد
سبت رسیده تاراج کرد و بحصار ارزنق شد و بگرفت و متوجه کوه البرز شد و لبسیاری از کافران آنجا را بکشت الکاه البشهر سرای
رسیده خراب کرد و در دشت قبچاق فتوحات لبسیار دست داد پس در بهار سن مفتصد و لنود و نه در سمرقند باغ سمال طرح انداخت
و عمارات آنرا در چهل و پنج روز باتمام رسانید و حکومت خراسان و سیستان و مازندران تا حدود ری بمیرزا شاهرخ تفویض فرمود و
درین سال ایلچیان مغوخان از حدود ختای نیامدند و رخصت آنطرف یافتند و درین سال پیر محمد جانگیر محاصره کرد صاحبقران
خبر یافت و با لشکر لبسیار روی بهندنهاد و به اندراب رسید از ه هزار مرد برگزیده بکافران کبوتر و سیاه پوشان شتافت
و بموضع حادل رسید سواران پیاده شده بر کوه رفتند تا آنکه آفتاب در برج سرطان بود برف لبسیار یافتند و زر قلیل جبال
بطناب فرود آمدند و بهر صاحبقران چرخی از چوب ساختند و طنابها بران لبستند صاحبقران تا چندی در ان نشسته فرود آمد
و یک فرسنج پیاده رفت پس چند اسپ را طنابها بر گردن و اعضا لبسته از کوه بزیر آوردند و اسپ لسلامت بر سید صاحبقران
سوار شد و دیگران پیاده روان شدند و بکوه مخالفان رفتند کفار کتور بمقابله عظیم کردند بعد از سه روز امان خواستند
و بخدمت پیوستند و مسلمان شدند صاحبقران ایشانرا خلعت داد و باز گردانید مردانها عهد لشکستند صاحبقران دیگر روز
روی بالیشان نهاد و بکوه رفت و هر کرا یافت بکشت و امر کرد تا کیفیت آن فتح را بر سنگ نقش کردند پس بکابل شد

ایلچیان حکام حیه و مغولستان و ماوراءالنهر بخدمت رسیدند صاحب قران سلطان محمود خان و میرزا رستم را با سپاه سرابلغار بهندوستان روان
کرده و با صد هزار سوار از پی متوجه شده و در شصت و یک هجری بر کنار آب سند بموضع رسید که سلطان جلال الدین منکرنی با چنگیز خان
انجا رزم کرده بی کشتی بر آب رده گذشته بود پس پل بست و بگذشت و به بلی شد و غارت کرد و پس بکنار آب سپاه رسید بضرب کمو گر
بعد از رزم منهزم گشت ایلچی سکندر شاه والی کشمیر بر کنار آب سند بخدمت رسیده بود چندی در اردو بماند میرزا پیر محمد جهانگیر که ملتان
را محاصره کرده بود بعد از شش ماه بگشود و در کنار آب سپاه بخدمت پیوست صاحبقران چون اسپان لشکریان او تلف شده بودند
سی هزار اسپ در یک روز بالیشان بخشید پس به اجودهن رفت و قلعه را قهرا بگشود و با خاک برابر ساخت و ده هزار کس بکشت
پس سرسی و قلعه فتح آباد و اهروی بگرفت و بکنبل رسید و آنجا سلطان محمود خان که بیشتر تبار اج بعضی ازان دیار آمده بود بخدمت
پیوست صاحبقران تربیت سپاه پرداخت و میمنه و میسره و قلبگاه و سر اول چند اول بیاراست او را بکمر سپاه ما سر دیگر شش فرسخ
و دو میل بود و از اب جمن گذشت و روی بدهلی نهاد سلطان محمود بن سلطان فیروز صاحب دهلی و ملو اقبال خان عزم رزم
کردند طائفه از اهالی هند که در لشکر صاحبقران محبوس بودند گفتند انیک پادشاه تا قصد پادشاه شما کرده زود باشد که خلاص
شوم صاحبقران از انکه مبادا هنگام رزم دارد و فساد کنند صد هزار کس از محبوسان بکشت و دیگر روز سلطان محمود و ملو خان
با ده هزار سوار و چهل هزار پیاده و صد و بست فیل از دهلی بر آمدند سپاه صاحبقرانی را از فیلان توهمی عظیم بود تا خندقی کندند
و در پیش ان گاومیشها پهلوی ندا شتند و پای های الیشان را بچرم گاو استوار بستند و خاری خشک در راه پیلان ریختند انگاه
مقابله عظیم اتفاق افتاده و بالآخر ملو اقبال خان با پیلان از قلبگاه حمله آورد و سپاه صاحبقران برجم آمده فیلبانان را بر خاک انداختند
ملو اقبال رزمی صعب کرد و با سلطان محمود منهزم بشهر گریخت و همان شب سر خود گرفت دیگر روز صاحبقران بشهر رفت و شهر
دهلی باسم سلطان محمود و صاحبقران ولیعهد میرزا محمد سلطان ترتیب یافت صاحبقران چند فیل بسمرقند و همچنین دیگر جاها بولایت
خویش فرستاد و از اهل صناعات اهل حرفه هر کرا یافت از دهلی کوچانیده بسمرقند روان کرد و پانزده روز در دهلی بسر برد پس روی
بقلعه میرته نهاد قهرا بگشود و قتلعام نمود پس بکنار رود گنگ رفت و موعه فتوح شد و بگرفت و بکنار دریای گنگ از طرفی
که دریای مذکور بجریان یافته بود میرفت تا بجای رسید که سنگی بشکل گاوی ساخته بودند راقم گوید هنود آن را کوتکمه خوانند
که آب گنگ ازان بیرون می آید صاحبقران لشکرها بتاخت اطراف فرستاد پس الیشانرا جمع آورده متوجه کوهستان سوالک شد کوهستان سوالک
آندیار پنجیال سافجه پناه بردند صاحب قران در مدت یکماه در کوهستان سوالک شصت نوبت با کفار مقابله کرد و غنایم موفور بدست
آورد و بسیاری را بگشت و متوجه جمون شد و در آندیار دیار بگذاشت و خضر خانرا که از امرای هند بود و از بید سار تک خان گریخته
بخدمت پیوسته ایالت ملتان داد پس روی بماوراءالنهر نهاده و در شعبان آنسال بسمرقند رسید و سازنکی ان اسیر شده بود
تا دو فیل نزد میرزا محمد سلطان که در حد مغولستان بود فرستاد و در سمرقند بعمارت مسجد جامع فرمان داد و در هشتم محرم سنه ثمان و تسعمائة
دو هجری دیگر بار متوجه ایران شد منوچهر خان را ازان یورش در سنه هفت سال تعبیر کنند و دران ایام خضر خواجه خان پادشاه مغولستان
در گذشت و میرزا اسکندر تا آنکه پانزده سال بود و باتفاق امرای صاحب قرانی روی بمغولستان آورده بجدود کاشغر رسید
و بیارکندن را غارت کرد و با نتوشتافت و استقلال یافت بسیاری از مغولستان بگرفت و عزیمت چین کرد و اهالی انجا اطاعت

کردند شهر لسپیر وندمیرزا اسکندر رحمن ضبط کرده بکاشغر بازگشت و درین سال صاحبقران بگرجستان شتافت و در لسبیاری ازان دیار دیار
بگذاشت و دران ایام سلطان احمد ایلکانی که بارویگر بر بغداد مستولی شده بود از امرای خویش متوهم گشته یکیک از ایشان را طلب
میکرد و میکشت و متنبه شدن او از سخن فراش ست از فیل بازداشتن و لسبیاری از اهل حرم را در آب غرق کردن اینهمه در ضمن همین تاریخ
بعد از احوال چنگیزی و در ذکر ملوک ایلکانیه مرقوم ست باجمله سلطان احمد از بغداد باستش سوار بپیش فرا یوسف رفت و او را با تراکمه
بشهر در آورد از بیم صاحبقران انچه توانست برگرفت و برو م شد و در راه میان او و فرا یوسف از و تخلف کرد سلطان احمد ایلکانی
نزد قیصر روم ایلدرم تاثیر ندرفت و قیصر باستقبال او شتافت و از اسپ پیاده شد امیر طهرتن والی آذربایجان بخدمت پیوست
و کلاه و کمر مرصع و علم و لبوق و نقاره یافت و بازگشت صاحبقران از نخجوان بگرجستان رفت پانزده قلعه بگرفت ملک گرجستان
حاکم گرجستان بگریخت آخر بایان بخدمت آمد و دران ننا ایلدرم بایزید امیر طهرتن والی آذربایجان را بمتابعت خود خواند صاحبقران
نامه باو نوشت او را ازان منع کرد قیصر نشنید و در مخالفت صاحبقران با لشکر فراوان روی لسبواس نهاد و در راه امیر طهرتن
بخدمت پیوست صاحبقران در محرم سن هشتصد و سه هجری قهرا قهر اسواس بگرفت و هزار مرد از رومیان زنده بگور کرد و آن
حصار با خاک برابر ساخت و بلبطوا لبستان بگرفت و در ویشام نهاد امانی طلبیدند قلعه لسپیر وند و امان خواستند صاحبقران در
نهم ربیع الاول بحدود حلب رسید سهرون و تیمور باش با عساکر شام از شهر بیرون آمدند صاحبقران ترتیب سپاه کرد
و مقدمه را بفیلان کوه پیکر پیاراست و روی بر زمگاه نهاد شامیان بعد از رزم بهزیمت رفتند صاحبقران شهر حلب بگرفت
سهرون و تیمور باش بقلعه آل پناه بردند و بالآخر امان خواستند و قلعه سپردند صاحبقران الیشانرا حبس فرمود احمال و
اثقال را در قلعه حلب گذاشت و سید بدر الدین شاه شاهان سیستانی را بحافظت آن تعین نمود و بکمار رفت و بکشود و پس بحمص
و بعلبک شتافت و مسخر ساخت و متوجه دمشق شد ملک فرج والی مصر از مصر بدمشق آمد و دو خدای را در صورت رسولان نزد
صاحبقران فرستاد تا فرصت یافته بنردی نمایند صاحبقران را خواجه مسعود سمبالی ازان کید آگاه ساخت صاحبقران هر دو را بکشت
و لقبل سهرون و تیمور باش بر سائر اسیران حلب فرمان داد میرزا سلطان حسین دخترزاده صاحبقران باغوای مفسدان زاده و ببلاد
بدمشق رفت شامیان او را مقدمه نظر انگاشتند صاحبقران بحدود دمشق رسید و در غربی ان نزول کرد و دو روز بماند چون
دران حدود از علف اثر نماند کوچ فرمود بالفوطه دمشق رود شامیان آنرا بر ضعف حمل کردند و از شهر بیرون آمده تعاقب کنند
صاحبقران بازگشت و رزمی صعب کردند شامیان منهزم بشهر بازگشتند میرزا سلطان حسین که سردار میسره شامیان بود بدست
سپاه شاهرخ گرفتار شد و بحکم صاحبقران محبوس گشت پس او را چوب باساق زدند و بگذاشتند صاحبقران دیگر روز روی
بقلعه دمشق نهاد و هنگام شب ملک فرج صاحب مصر از دمشق بر آمده بمصر گریخت صاحبقران بر دمشق استیلا یافت و در روز جمعه
بر سریر امیه بنام او خطبه خواند مولانای جلال الدین و مولانای سلمان طبیب را با جمیع پیشه وران آنجا کوچانیده لسمرقند فرستاد
و دو قبه از سنگ سپید بر سر قبر امیر المومنین ام سلمه و ام حبیبه لسبافت صاحبقران در شعبان آنسال بتاخت دمشق امر فرمود
لشکریان هر چه یافتند بگرفتند و هر کرا دیدند اسیری بردن و در دمشق خرچیک بگذاشتند پس آتش در شهر زدند همچنین طاکیه
و دیگر شهرهای شام را و حلب را غارت کرد و از آب فرات بگذشت حکام اقطاع اطاعت کردند صاحبقران بقلعه نصیبین شد

سوار انرا خراب ساخت و میرزا سلطان حسین و میرزا بیر محمد بن عمر شیخ و میرزا ابابکر امیر شاهجهان را به تسخیر قلعه السنجی فرستاد ایشان برفتند و قلعه
بشوفندو و گیرجستان شدند ملک گرگین اطاعت کرد و تا بازگشتند صاحبقران بموصل شتافته و روی ببغداد نهاد و عراق را با میرزا شاهرخ به تبریز
فرستاد و فرخ که بعد از رفتن سلطان احمد بر بغداد مستولی شده بود متحصن گشت سپاه صاحبقران بجامه پرداختند فرخ برکشتی نشست و بگریخت
و در راه غرق گشت صاحبقران ببغداد درگرفت و قتلعام نمود بر صغیر و کبیر و بر باد نیز الیغا نفر مود و غیر از مساجد جمیع عمارات را منهدم ساخت
و اوایل سن ثمان و تسعمایه هجری متوجه آذربایجان شد گویند که در ان ایام صاحبقران بشام بود ایلدرم بایزید بانتقام قلعه سواس
بآذربایجان آمد قهراً قهراً بگرفت و بشفاعت سلطان احمد ایلکانی امارت آنجا بدستور امیر طهرن را داد و زن و فرزندان او را بتبریز
فرستاد و خود عزم تسخیر آذربایجان کرد صاحبقران متوجه تبریز شد و از انجا لاحق شد و امیر طهرن از انجا بخدمت پیوست صاحبقران
متوجه صحرای نیکور گشت ملک گرگین والی گرجستان برادر خود را با تحف و هدایا بدرگاه فرستاد میرزا محمد سلطان بموجب فرمان که از حضرت
متوجه اردو شده برو جمع آمدند میرزا ابابکر و امیر جهان شاه بموجب فرمان روی ببغداد نهادند ناگاه در رسیدند سلطان احمد
با پسرش سلطان طاهر بجله رفت و از انجا نیز بگریخت و در قراباغ ایلچیان قیصر روم در رسیدند و سخن از صلح گفتند صاحبقران گفت
قرایوسف را از ملک برانند و یا نزد ما فرستند و یا بقتل رسانند و گرنه رزم را آماده باشد لیکن بحضرت بر لاس فرمان داد و در سیزدهم
رجب آنسال متوجه روم شد و بصحرای سکمر به رسید و به الطاق شد لشکریان را از رومیان هراسی عظیم بود چه شنیدند که ایلدرم
بایزید دوازده هزار سنگ بآن دارد و دیگر چیزها را باین قیاس میکروند باجمله صاحبقران از الطاق ایلچی نزد ایلدرم بایزید
فرستاد و قلعه کماج طلبد شت پیغام داد که چون قرایوسف از روم گریخته بود فرزندان او را نزد من فرستاد هنوز ایلچی برنگشته بود
که صاحبقران بآذربایجان رسید و میرزا محمد سلطان بقلعه کماج که هفت فرسخ آنست فرستاد میرزا محمد سلطان قهراً قهراً قلعه مسخر
ساخت صاحبقران آن قلعه بامیر ظهیر الدین داد و بجدود سمواس شد ایلچیان از روم در رسیدند و مخالفت قیصر عرض داشتند
صاحبقران عرض سپاه دید و ایلچیان قیصر را باز گردانیدند و چون شنیدند که قیصر با لشکری عظیم به بوقات آمده صاحبقران اراق را
عدول نمود و از سواس شش روز قیصر و از انجا بچهار روز بقیصر شهر و از انجا به سه روز به انکوریه رفت و قلعه مکویه را محاصره کرد
و هنوز مسخر نکرده بود که قیصر نزدیک رسید صاحبقران باردو باز گشت و دیگر روز سوار شد و در قلب جای گرفت و میرزا شاهرخ
خلیل سلطان و امیر سلطان و امیر پادکار ابدخودی در ستم طغای طوغاو سونیجک بهادر و دیگر امرا را بمیسره فرستاد میرزا سلطان حسین
و علی سلطان نواحی بود و میمنه به میرزا میران شاه و امیر نورالدین و امیر زندق بر لاس و علی قوجین امیر طهرن و شیخ ابراهیم میرو الی
سپرد و قبل الیشان میرزا ابابکر و امیر جهان شاه و فراعمان تا نبذ بودند و نزدیک قلب بدست راست ماسمور اعلان و شمس الدین
المایلقی و برجانب چپ جلال اسلام و اسکندر یخی و شاه شاهان سیستانی جای گرفت و در پیش امیرزاده محمد سلطان و میرزا پیر محمد
عمر شیخ و برادرش میرزا اسکندر و امیر شمس الدین عباس و امیر شاه ملک بودند قیصر نیز صفها بیاراست و پسر خود سلمان جلبی را بر
میمنه و پسر دیگر را بر میسره گماشت و پسر دیگر محمد جلبی را با عطای امرا چون مال فوج با سپاه علی پاشا تیمور باش و خواجه فیروز مسز
پاشا و عیسی بیگ و خلیل پاشا و مراد پاشا و مرزا پاشا و ال بومان و بیکری منش را پیش شاه باز داشته بود و پسر لاس فرنجی
که برادر زاده اش بود با سی هزار سوار از مردم فرنجی پیش قول جای داد ایشان همه سپاه پوشیده بودند و برعادت خود سرتا پا

در جلبسای این نهان بودند و بر جسم عضوی از ایشان پیدا نبود و بید خلنا را بر پشت پا ها بهم بسته بودند تا اگر بند بگشودی ان چلتا از ایشان جدا
نشدی پس هر دو لشکر برزمگاه شدند و نخست مرزا سلطان حسین از قبل میمنه بحرکت آمد و بر سلمان جلبی رزمی صعب کرد و همچنین امیر شاه بهاء الدین
و امیر فراعمان تا بندرو ران معرکه مقابله تخطیم کردند و آن روز چند بار طرفین را غلبه دست داد و یک دیگر بابر اندند و بالآخر صف پیادگان
قیصر بهم بر آمد و بسیاری از ایشان بقتل رسیدند امیرزاده محمد سلطان برگرفت و از پلیدی سپاه خود را احتیاط کرد میمنه و میسره شکست
متحیر گشت صاحبقران روی باو آورده و از اطراف سپاه متوجه او شدند ایلدرم بایزید باشام رزم کرد و شب بگریخت سلطان محمود خان
بتعاقب او رفت او را دستگیر ساخته بخدمت آورد و این واقعه در اوایل سنه تسعمائة هجری روی داد قوله تعالی الم غلبت الروم
الی آخره نکته الیست برموز که آن حادثه نشان میدهد اولی الارض ضاد ست و ضاد ملفوظ سنه تسعمائة و پنج عدد بحساب جمل
میدارد و بالجمله چون قیصر راوست بسته برد صاحبقران برو با دستخوان و رست گفت او را مطمئن ساخت و نزد خود نشاند و بشهرهای روم
افواج فرستاد قیصر گفت پسر آنم موسی و مصطفی باین بودند انم که کجا شدند صاحبقران کسان بفرستاد تا بعد از چند روز موسی را بدست
آورده بخدمت آوردند پس فتحنامها بنوشتند و بسمرقند نزد میرزا عمر و لکابل نزد میرزا محمد جهانگیر و بشیراز نزد میرزا رستم و همچنین بجمیع
ممالک فرستادند و غنایم موفور بدست آوردند میرزا محمد سلطان سرسار شد و بی مانعی استیلا یافت و دختر قیصر را اسیر کرد علماء اکابر
را که از شهر گریخته بودند رفته و غارت نموده با سپاه باطرافی فرستاد تا هر کرا یابند بکشند و پایش بهبندند صاحبقران دختر قیصر را
بامیرزاده ابابکر داد امیر شیخ نورالدین دختر لاس فرنگی را که زن قیصر بود بدست آورده بدرگاه رسانید صاحبقران او را مسلمان
کرد و نزد شوهرش ایلدرم بایزید فرستاد صاحبقران شنید که دران حدود بر کنار دریا قلعه الیست که هر دو را از میر خوانند یکی
از مسلمانان و یکی از کافران و پیوسته میان ایشان مخالفت ست و پنج کس از میر کافران بکشود صاحبقران متوجه اینجانب شد و بعد از
محاصره بست روز از میر کافران را قهراً بگرفت قیصر که از حصائب القلعه مطلع بود متحیر گشت پس صاحبقران مسلمانان از میر را خلعت
داد ملک فرخ صاحب مصر و ماکوز صاحب قسطنطنیه و جلبی پسر ایلدرم که از معرکه گریخته بود بکران حصار رفته بود ند تفویض فرمود
چهاردهم شعبان ایلدرم بایزید که دران شهر بود بضیق النفس درگذشت و همدرین سال قراپوسف بر بغداد استیلا یافت و میرزا ابابکر
با والی بغداد بپرداخت صاحبقران متوجه گرجستان شد ملک گرگین با آنکه مطلع بود هر چند التماس نمود که ازان عزیمت گذرد و زنگر نرفت
و بسیار از بلاد گرجی تاراج رفت و در محرم سنه ثمانمائة هجری صاحبقران بقلعه گرگین رسید و القلعه محکم بود و بعد از محاصره
نه روز مسخر گشت پس ازان عازم انجانب که اقصای ممالک گرجستان ست گشت و لشکریان جنگل مے بریدند و میرفتند گریبان بدره ها
و غارها متحصن شدند صاحبقران بفرمود تا صندوقها بر پسیما نها و زنجیرها بستند و از بالای کوه آهسته آهسته بغارها و دره ها فرو گذاشتند
و سپاهیان دران نشسته بخالفان را بقتل رسانیدند صاحبقران از انجا باز گشت و به تعمیر بلگان امر فرمود پس متوجه بسمرقند گشت
و آذربایجان تا حدود روم بمیرزا عمر داد شاهزادگان عراقین و فارس را تابع او ساخت و میر کنان بر ملک و شهری که در راه افتاده
گماشته و حکام تعیین فرموده در سنه ثمانمائة و هفت هجری صاحبقران بسمرقند رسید و از انجا ایلچیان پادشاه دشت قبچاق و هندو
پادشاه فرنگ با تحف و هدایا بخدمت پیوستند صاحبقران عزم تسخیر خنای کرد و قرلغای فرمود و در غرة ربیع الاول انکا لکل رفت
و امیر فرمود دریا کردند از انجمله خیمه بود ظاهرش از سقرلاط هفت رنگ و اندرونش محل فرنگ با طنابهای ابریشمی و قصرهای

زرین که بسیاری از فراشان در یکهفته آنرا برپای کردند و دوازده پایه داشت و چندان وسیع بود که در سایه اش دوازده هزار کس توانستند
نشست پس دران ملوک آفاق جمع آمدند و دران اوان والی مصر تحف و هدایا بخدمت فرستاده پیغام داد که سلطان احمد و قرایوسف آنجا
بهرچه فرمان شهد با ایشان عمل کند صاحبقران ایلچیان سلاطین مصر و روم و شام و دشت قبچاق و هند را باز گردانیده میرزا پیر محمد جهانگیر
و میرزا میرک احمد را بقندهار روان کرد و مکتوبی بعرض سه گز و طول هفتاد گز که آن به آب زر نوشته بودند یا مولانای عبد الله کسی بمصر
فرستاده پیغام داد که سلطان احمد جلایر را بدرگاه فرستند قرایوسف را بنداز بند جدا کنند آنگاه حکومت باسکندر سرام و حیه یا جدود
حنای بمیرزا الغ بیگ و اندکان و زشکنت و طرز و کاشغر و نواحی چین بمیرزا ابراهیم سلطان تفویض فرمود و ایشانرا بآن دیار
فرستاده و فرماندا د که سپاه در سکنت جمع آیند پس طائفه را که در یورش گذشته همراه بودند سه صد و هشتاد و دو هزار و ششصد و
دوازده چرا ربودند و در تاریخ رشیدی مسطور ست که صاحبقران قصد حنای کرد هشتصد هزار مرد را علوفه هفت ساله داد
و انچه بخضر خان نوشت در احوال خضر خواجه خان گذشت القصه سپاه شاهزادگان و نبیره نبیره زادگان صاحبقران زیاده بر علوفه
دوازده ان صاحبقران بوده اند بالجمله ارغونشاه را در سمرقند گذاشت و بامداد باندی قاآن بادشاه حنای که از بمبور خان خرد
منهزم شده بخدمت صاحبقران آمده مسلمان گشته بود چنانچه در ضمن فرزندان لولیخان گذشت و در جمادی الاول عزم حنا نمود
و از شبخون کیخ بسته بود بگذشت و دوازدهم ماه ابرار رسیده در شعبان مریض شد و چون دانست که مرض موت ست فرزندان
و امیران را وصیتها کرده از مخالفت اولاد خود تحذیر نمود و گفت از زوی نماند مگر ملاقات فرزندم شاهرخ که در خراسان ست
پس گفت ولیعهد میرزا میر محمد بن جهانگیر ست پس در مقدم شعبان آنسال در گذشت و در سمرقند مدفون گشت و سی و شش
پسر و نبیره و نبیره زاده باز ماند او چهار پسر داشت اگر وقایع تمام اولاد و احفاد صاحبقران را بنویسد دفتری باید بنابران
ازان گذشته بذکر بعضے ازان باختصار می پردازد ذکر میرزا جهانگیر میرزا غیاث الدین جهانگیر بن امیر تیمور گورکان ولیعهد
و مهتر گترین برادران بوده لعهد پدر در گذشت و پسر بزرگ او محمد سلطان ولیعهد گشت او نیز وفات یافت صاحبقران بعد ازو
برادرش میرزا پیر محمد بن جهانگیر را ولیعهد ساخته و بگذشت حکومت بلخ و قندهار و لغلان و کابل و غزنه و هندوستان میداشت ذکر
میرزا عمر شیخ که پسر دوم صاحبقران ست بفرمان پدر ایالت فارس داشته از اولاد میرزا عمر شیخ سلطان حسین بالفر امیرزا بن میرزا
غیاث الدین بن میرزا بالقر ابن میرزا عمر شیخ از مشاهیر سلاطین روزگار ست و بعد ازو پسران او بدیع الزمان و میرزا مظفر حسین
میرزا البشر اکت بادشاه شدند و در یک سکه اسامی هر دو نقش کردند و ولایات بالمناصفه قسمت پذیرفت هرچند امیران گفتند که دو
بادشاه در یک مملکت صورت نبندد و هیچ در نه گرفت و مدتی سلطنت کردند و احفاد ایشان در آخر از آسیب سیاه قزلباش در عهد
همایون بادشاه بهندوستان افتادند و بسر بردند و بسخاوت و شجاعت اشتهار یافتند ذکر میرزا میرانشاه پسر سوم صاحبقران ست آوتخت
بلاکو خان را که عبارت از عراقین و آذربایجان تا حدود روم و شام ست در تصرف داشته و میرزا خلیل پسر میرزا میرانشاه ست که بموجبے
در سمرقند بر تخت نشست و دست ببذل کشاده خزاین صاحبقران را در اندک زمان بخلایق بخشید و چون میرزا شاهرخ بسمرقند مستولی
شد بحرانه رفت و آنرا بهی یافت ناگاه سر عصای او بدر می رسید آنرا بگرفت و در جنب افگند و گفت همین یکدرم از گنج پدر یافتم و نبیره
میرانشاه سلطان ابو سعید میرزا ست که از عمر شیخ میرزا از اسباطین سلاطین روزگار ست چون عبد اللطیف میرزا ابن الغ بیگ

میرزا ابن شاهرخ ابن صاحبقران در خراسان پادشاه شد سلطان ابوسعید میرزا در آخر عهد عبد اللطیف میرزا از سمرقند بخارا رفت و داروغه بخارا را
گرفت و حبس کرد چون عبد اللطیف میرزا را بقتل رسید متوجه سمرقند گشت و با میرزا عبد اللہ بن میرزا ابراهیم سلطان بن میرزا شاهرخ مصاف
انجا رزم کرد و منهزم تبرکستان افتاد قلعه در حدود دیار ماوراء النهر بدست آورد و فوجی از سپاه میرزا عبد اللہ را که بحرکت او آمد
بحیلتی بشکست میرزا عبد اللہ نفس خویش قصد او کرد سلطان ابوسعید از ابو الخیر خان او رنگ استمداد نمود ابو الخیر خان با
سلطان ابوسعید از پا شکیب و فخند لشکر جمع آورد و با میرزا عبد اللہ رزمی صعب کرد و ظفر یافت و او را بگرفت و بکشت و در
بر تخت نشست آورده اند که در عهد سلطان ابوسعید در خراسان خصوص هرات قحط افتاد سلطان سپاه از قلت سپاه
آگاه گشته باتفاق یکدیگر روی باو آوردند سلطان ابوسعید میان هر دو میر حسن باو مصاف داده و میمنه و میسره سلطان ابوسعید قلب
ایستاده بود چون مخالفان بتاراج مشغول شدند حمله آورده ظفر یافت و در شهر صد و هفتاد و یک هجری بدخشان را مسخر ساخت و
سلطان محمود بدخشی را که از اولاد اسکندر رومی بود مع فرزندان بقتل رسانید و آن در صحن بدخشان گذشت لیکی بگذشت
که دولتش زایل شد چه در ماه شعبان سنه شهر صد و هفتاد و دو هجری هرگاه که ماه در عقرب بود متوجه عراق شد حسن بیگ آن قوم
و الی آنجا اظهار اطاعت کرده قبول نهفتاد حسن بیگ عرضداشت که هنوز آفتاب از مغرب نه برآمده و در توبه باز است اگر گناه
کرده ام ببخشند و چندان فرصت دهند که زمستان بگذرد و برفش کم گردد و راهها صاف شود تا نیز چه کرم سلطان قبول
نکرده در جواب گفت که رایات عالیات متوجه آنصوب است هر چه صلاح باشد خواهد شد راقم حروف گوید از سخنان کنجشکی است
که بزرگترین خطاها آن است که کار زار کنی با کسی که صلح خواهد چنانچه شاه عالم ثانی پادشاه و شجاع الدوله وزیر با مداد میر محمد قاسم
متوجه عظیم آباد شدند و انگریزان هر چند صلح خواستند شجاع الدوله نپذیرفت بالآخر در رزم منهزم گشت بالجمله حسن بیگ نامبرده
و تختی زرین نهاده میرزا یادگار محمد پسر زاده میرزا شاهرخ را بر تخت نشاند سلطان ابوسعید بجانب دره قراباغ رسید و بسبب قلت
خوردنی متوجه محمود آباد شد و در راه بصحرائی رسید که علف آن زهر بود هر چهارپای که بخورد بمرد سلطان ابوسعید بر بر
محمود آباد رسید مقام حسن بیگ براه نزدیک بود راهها ضبط نموده و طائفه را که از فارس و عراق بار و دوی سلطان میرفتند چنین بیگ
مانع آمده همچنین روزی از شروان هر چند کسی خوردنی بار و دوی میبردند شروانشاه را تهدید نوشت شروانشاه مخالفت سلطان
آشکارا کرده و از بردن خوردنی بار و دوی سلطان ابوسعید مانع آمده و سپاه را از قلب زاد و طاقت نماند و متوجه اردبیل شد و در
راه حسن بیگ با سه هزار سوار در رسیده و پانصد کس از امرای چغتای را بکشت دیگران بهزیمت رفتند سلطان ابوسعید عاجز
آمده صلح خواست و حسن بیگ شیراز صلح باز آورده ایلچی باز گردانیده از پی آن لشکر حسن بیگ در رسید سلطان بهزیمت رفت
خواست که از آن مهلکه بیرون رود و پیش یار نمی نداد سلطان آنروز بر اسپی سوار بود که چهل فرسخ در یک روز میرفت
و آن اسپ در زیر او سستی کرد یکی از انش گفت این همان اسپ است که روزی چهل فرسخ میرود پس سپ خود را بسلطان داد
سلطان بر نشست و خود بر اسپ سلطان سوار شد جان از آن مهلکه بیرون برد سلطان گرفتار گشت حسن بیگ اول شرائط
تعظیم سلطان بجا آورد پس شکایت آغاز نهاده او را باز گردانیده خواست که اسپی باو برسانند امرا گفتند اگر او خلاصی یابد
و بخراسان رود ازو ایمن نتوان بود پس او را بمیرزا یادگار محمد سپردند او بقصاص جد خویش آماده شد و بقتل رسانید

داده پسر داشت وازانجمله ست میرزا عمر شیخ که بابر پادشاه پسر اوست ومیرزا عمر شیخ ابن سلطان ابوسعید حکومت فرغانه واندجان
داشته آنولایت رابنوعی ضبط کرد که یونس خان صاحب مغولستان دندان طمع ازان برگند ومیرزا عمر شیخ سه پسر داشت میرزا بابر
ومیرزا جهانگیر ومیرزا ناصر میرزا بابر بسلطنت هند رسید واحوالش مع اولاد واحفاد در اقلیم سوم درضمن شاهجهان آباد مرقوم ست

ذکر میرزا شاهرخ معین الدنیا والدین میرزا شاهرخ پسر چهارم صاحبقران ست وخورد ترین برادران وبزرگترین پادشاهان جهان بوده ودر سلطنت خویش کارهای بزرگ کرده واز روم تا ختای واز هند تا طبرستان بنام او خطبه خواندندی ورایات عالی خضرخان والی دهلی خطبه بنام او خوانده بعهد پدر حکومت خراسان داشت وبعد ازو در هرات در سنه ثمان عشر وثمانمائة هجری بر تخت نشست و ملک میراند تا درگذشت لفظ شمشیر تاریخ وفات اوست بعد ازو پسرش میرزا الغ بیگ بسلطنت نشست ودر صدد سبت وآن بر پنج گورکان والغ بیگی مشهور ست وبعضی آنرا از تاریخ الیخانی ترجیح میدهند گویند که منجمان میرزا الغ بیگ گفته بودند که ترا از پسری عبداللطیف میرزا بد رشد وخضرخان صاحب دیلی نیز اینمعنی را از منجمان دریافته باو نوشته بود بالآخر از دست عبداللطیف بمیرزا الغ بیگ بدیار رسید وانجام انهمه آنکه او را بحجت داد ودر راه مردم فرستاده تا بقتل رسانیدند در روسیاه ابدی گشت راقم را با میرزا اسدالله خان عم زاده میر محمد قاسم خان که در فن تاریخ مهارتی تمام داشت در باب استخراج شوره حکایتی بمیان رفت چه گفتم که در کتب طب همینو لسید که شوره را سالوس حکیم صیقل جهت تحریک اشیا القیه وتعمیر معادن استخراج کرده دهم شوره را بارود می نامند شوره اسم اصطلاحی اهل عراق ست اسدالله خان گفت بالفعل بارود مرکب ست از شوره وگوگرد وزغال وبانی ان میرزا الغ بیگ بن شاهرخ ست که آنرا البساخت وضبط کرد وفرنگیان ازان مطلع شدند وآن مرکب را بنوعیکه توانستند بدست آوردند وبعد چندی بفکر خود تفنگ وپس ازان توپ ساختند وعالمی را ازان حربه زیروزبر نمودند وکپتان جوناتهان اسکاٹ بار اقم حروف میفرمود که از هزار سال زیاده گذشته که چینیان آنرا اختراع کرده اند واکنون قریب دوصد سال میشود که فرنگ بجدت طبع آنرا اتحاد کرده وسبب اتحاد آن در کتب فرنگ مع سال وماه مرقوم ست یکی معروف ودیگر آنکه اگر توپ وتفنگ انداخته سر دهند آوازه نکند ودیگری آتش مشتعل شود ولفظ آخرین راقم حروف پیش محمد امین رومی دیده که او میساخت العهدة الراوی بالجمله میرزا الغ بیگ ملک میراند تا آنکه با شاهرخ پسرش میرزا عبداللطیف روسیاه عباس نامی بقصاص خون پدر خود در راه مکه بقتل رسانید **بیت** چو عباس کشتش بتیغ جفا ✤ بود سال تاریخ عباس کشت ✤ واو در فنون هندسه ماهر وهیئت یگانه عصر بوده وگفته اند فرد چون الغ بیگی بعلم هندسه ✤ یافت نبود ودر هزاران مدرسه ✤ وبعد ازو پسرش میرزا عبداللطیف وعافیت در ماوراء النهر بر تخت نشست ودر شصد وشصت هجری بشهد رفت ودران ایام اکثر بسیر میرفت وروزی در رویشی ژولیده موی ظاهر شد وترجیعی خواندن گرفت که بندآن این بود مبند این همه طمطراق کن فیکون ✤ وهمه هیئت نبرد اهل جنون ✤ بعد از خواندن این بیت غائب شد ومیرزا از کثرت شراب مریض شد ودر شصد وشصت ویک هجری درگذشت او بسخاوت وشجاعت موصوف بوده هرچه بدستش آمدی بخشیدی از غایت جود او قلندر گفتندی وآخرین پادشاه از احفاد میرزا شاهرخ **میرزا یادگار محمد** ست که در هرات بر تخت نشست او آنست که چون امیر حسین اق قویونلو سلطان ابوسعید را بگرفت او را بمیرزا یادگار محمد داد تا بقصاص جد خویش بقتل رسانید چنانچه بگفته شد ولعد ازو کسی از احفاد میرزا شاهرخ بسلطنت نرسید وکان ذلک فی خمس وستین وثمانمائة وکرطائفه وزراو امرای

امیر تیمور صاحبقران و فرزندانش جلال اسلام وزیر صاحبقران بود و وقتی معزول گشته بمصادره مبتلا گشت محصلان بشکنجه کشیده انچه داشت
بگرفتند و باز شکنجه کردند او کاردی بگرفت و بر شکم خود زد و بیهوش افتاد بحکم صاحبقران جراحان بعلاج او رانیک کردند خواجه
عماد الدین مسعود بهمالی وزیر صاحبقران بوده وقتی ایلچی از مصر بیامد خواست که با صاحبقران مصافحه کند خواجه گفت که در مصر
وبای بسیار است و دستور نیست که با پادشاهان با ایلچی مصافحه کنند پس احتیاط کردند مجری از آستین آن بیرون آمد صاحبقران بتبسم
ایلچی فرماند او امیر علی کوکلتاش از امرای میرزا شاهرخ زر بقرض دادی و مرگ میرزا شاه رخ میعاد کردی این حدیث بمیرزا رسید
او را عتاب کرد امیر گفت ایخداوند این ازان میکنم که قرضداران دوام عمر تو از خدا خواهند میرزا منزلتش بفزود راقم حروف گوید
امیر علی که در تواریخ این دانش را که از وزیر فریدون سرزده بود دیده بعمل آورده همچنین مطالعه تواریخ فائده بسیار دارد امیر علی شیر
از مشاهیر زمان ست برادر رضاعی سلطان حسین میرزا بود و بالآخر امیر الامرا گشت او ظریف و خوش طبع بود فضلا و علما و شعرا را دوست
میداشت و الیشانرا بی نیاز ساخت آنگرده تصنیف و تالیف بنام او نوشته اند او مساجد و معابد و خوانق و مدارس و رباطات بسیار بنا کرد
گذاشت وقتی با ندیمان گفت سخنی گویند که مشتمل بر چهار معنی بود همه بالفکر رفتند ناگاه علی شیر مبارک نامی غلام را آواز دادند بمی گفت
که سخنی بخاطر رسیده اگر امیر نرنجد بگویم گفت بگوئید گفت ریش مبارک شما در کون مبارک شما امیر بخندید او را صد جزیل بحساب داد
روزی در حمام فوطهٔ او از عقب گشاده شد مزودی به بست و پس نگریست ندیمی بر در حمام ایستاده بود امیر گفت کونم دیده باشی
ندیم گفت درست امیر بخندید او را صله داد و از رسائل امیر علی شیر ست از زنی آید گندمش دهند بآتش فرستادم نخود برآمده بر جوش
ندهند که جوجو حساب ست فاراب اسم ولایتی ست و مدینه آن گذر بام دارد صاحب مسالک ممالک آورده که طول و عرض ولایت
فاراب یکمنزل در یکمنزل ست و بعضی گفته اند که فاراب شهر لیست بالای ساس نزدیک بیلاد صاعون و مردمش شافعی مذهب باشند
جمله الحال خراب ست کاشغر ولایت ست در غایت نضارت و نزاهت حد شمالیش کوههای مغولستان ست و ازان جبال رود
خانها بجانب جنوب روان ست و حدی بساس دارد و حدی بطرفان گذشته بزمین قالماق و رسی آید و آنطرف را بلغیر قالماق کس
ندیده و ارساس باطرفان سه ماهه راه ست و حد غربیش هم کوهی ست طولانی که کوههای مغولستان ازین کوه منبعث میشود و ازین کوه
نیز رودخانها از مشرق بمغرب روان ست و در خاتمهٔ روضة الصفا مینویسد که کاشغر از بلاد شرقست و ابن سعید گوید که کاشغر
قاعده بلاد ترکستان ست و از سیاحان شنیده شد که کاشغر شهری مختصر ست و تمامی ولایت کاشغر و چین در دامن کوه مذکور
افتاده و حد شرقی و جنوبیش صحرا ست که تمام جنگل و بیابان و بشتهای رنگ روان ست و در زمان قدیم دران بیابان شهرها بوده
که ازان جمله دو شهر را نام باقیست که یکی را توپ و دیگری را کنک گویند و باقی در زیر ریگ پنهان گشته آورده اند که شیخ
جمال الدین ترکستانی از اولیای زمان بوده و در شهر کنک اقامت داشته روز جمعه بعد نماز روخط گفت که حق تعالی بر بین
شهر بلای نازل فرموده و سی بغرار ما مورام پس فرود آمد موذن که معتقد او بود نزد شیخ که از شهر بیرون رفته بود رفت
و بنا بر کاری بشهر باز گشت خواست که باز نزد شیخ رود بمسجد رفت وقت نماز خفتن شده بود با خود گفت ترسم فریاد بانگ نماز
گویم پس بر مناره رفت و بانگ گفت دید که چیزی از آسمان می بارد خواست که بزیر آید دراستوار شده بود باز بمناره رفت
و حال باز گفت و احتیاط کرد که رنگ مے بارد پس چون ساعتے بگذشت زمین را نزدیک دید خود را بزیر افگند و ترسان ترسان

نزد شیخ رفت وحال باز گفت از مخضب الهی وری شهر پس شیخ بافتور رفت ومقیم گشت وشهر کتاب بزیر ریگ نماند القصه دار الملک کاشغر
بر دامن کوه غربی افتاده آن کوه بر آبی که فرود می آید تمام صرف زراعت وعمارت وانان انهایکی بمس نام دارد که در زمان سابق
درمیان شهر کاشغر میگذشته ومیرزا ابابکر که یکی از سلاطین آنولایت بوده آنشهر را خراب ساخته بر یکجانب آن شهری بنا نهاده واین
وآن آب الحال از کنار شهر جریان می پذیرد ودر شهر کاشغر قبری هست وسوراخی دران گذاشته که اهل آنجا بر صاحب قبر را
ملاحظه میفرمایند ودر جلد دوم آن اصلا قصوری راه نیافته میرزا حیدر در تاریخ خود آورده که علمای کاشغر را هرگاه مسئله
مشکل شود حقیقت را بر کاغذی نوشته دران سوراخ گذارند وروز دیگر کاغذ را بیرون آورند وجواب آن برخاسته باضمن
آن نوشته بیابند ودیگری بار کند هست آن نیز در زمان قدیم شهری عظیم بوده وگنجها ازان شهر یافته شده اما بتدریج رو
بخرابی نهاده که وحوش دران مسکن وآشیانه دارند میرزا ابابکر را آب وهوایش موافق طبع افتاده آنرا دار الملک ساخته وجویهای
آب جاری گردانیده چنین گویند که در زمان میرزا ابابکر در اصل شهر ومضافات آن دوازده هزار باغ احداث
شده ایضا حصاری دران شهر ساخته که ارتفاع دیوارش سی درعه هست ودر تمام کاشغر بجسب انهار واشجار وباغات بتر
از بار کند جای نیست وآبش بتر از آبهای دریاست واز عجایب آن یکی آنست که اول بهار که وقت زیادتی دیگر آبهاست
قلت وکمی دارد چون آفتاب بشدت می رسد غایب غلبکی را پیدا میکند وسنگ پشت درین آب بسیار یافته میشود وباوجود این
صفات همواره گذری وغباری بر هوای بار کند منسوب هست وممالک کاشغر آب وای نیک میدارد وبیماری دران دیار کم بحصول
می پیوندد وسرسری هست اگرچه فواکه ومیوه اش فراوان هست اما ارتفاعش ورغایت مشقت وزحمت بحصول می پیوندد ومردمش منقسم
بچهار قسم اند اول بوسمان که مراد از رعایا باشد ودویم قوچین که عبارت از سپاه باشد سوم الماق که بازرگانان وامثال آن باشند
چهارم منصب شرعیه ومتصدیان بقاع خیر از بار کند بالاخوف که سه منزل هست انهار واشجار وبساتین ازان گذشته تا چین که دو روزه راه
هست بغیر از منازل معموده دیگر آبادی نیست پوشیده نماند که قبل ازین ملوک کاشغر از نسل افراسیاب نبیره بوزن فریدون بوده ازانجمله
سالوق بغراخان شهاب الدوله که در طفلی مسلمان شد چون بسلطنت رسید تمام ولایت کاشغر را مسلمان ساخت وچند نفر از اولاد او در
کاشغر وماوراء النهر سلطنت کردند چنانچه ذکرش در خجند که از شهرهای ماوراء النهر هست گذشت از اولاد فراخان کوره خان فراخای انجملکت
را بگرفت وپیش از استیلای چنگیز خان کوسلک پسر ماناتاخان از چنگیز خان گریخته بانملک از اولاد گوره خان فراخای انتزاع نموده وکوسلک
را چنگیز خان بکشت وآنولایت را متصرف گشت ودر تعلق تیمور پسرش خضر خواجه خان اولادش که از احفاد چغتای خان بن چنگیز خان بوده
ایالت کاشغر وبار کند واقعوختن وغیره بامر خداداد ودر پسرش امیر محمد نبیره نبیره زاده اش امیر میرعلی ومیرزا ابابکر وغیره بوده تا آنکه سعید خان
بن سلطان احمد خان چغتای میرزا ابابکر را بقتل رسانیده دراین دیار متصرف گشت چنانچه شمه ازان در احوال اولاد چغتای خان
گذشت ختن از جمله بلاد مشهوره بوده گویند که اکنون چندان آبادی ندارد ودر ختن دوروده خانه هست یکی بقدر اقاس ودیگری
باو رنگ باس موسوم هست سنگ لشیب ازین دوروده بحصول می پیوندد ودرمیان اهل ختن شود او معامله بجنس واکثر بکرباس وابریشم
دیگندم میشود وهر متاعی را کم وزیاده این سه جنس برخی نهاده ودر روز جمعه قریب بست هزار مردم از اطراف بختن جمع گشته
بدین نهج سودا می نمایند بقول مؤلف هفت اقلیم در ختن عطسه نمی باشد اگر احیانا شود بفال بد نسبت گیرند ودر زمان سابق از ختن

تا نخجوانی و در عرض چهار ده رو میرفته اند و این مابین نوعی آباد بود که مردم را احتیاج بهمراهی قافله نبوده الحال آن راه بواسطه حصار قلعه بسته شده و راهی که الحال متعارف است صد فرسخ است متاع آنولایت یکسنگ شیب است که بغیر از ختن و کاشغر جای دیگر پیدا نمیشود و راقم حروف گوید شاید آن کجاوه باشد و ایضا سگ فسان است از سپید و گلگون که هدیه باطراف می برند و از غرائب آندیار یکی شتر صحرائیست که آنرا نوعی بقید آرند که آزاری باو نرسد بار بردار می شود و دیگر قوباس است که در کوههای آنولایت بسیار می باشند و ضرر او زیاده از حیوانات ضاره است چه شاخ زدن و لگد زدن لیسیدن او تمام مهلک است میرزا حیدر در تاریخ رشیدی آورده که وقتی او بیست سد چنان میرفتم بست و یک کس بودیم در راه قوباسی را بکشتیم که چهار کس بسبعی بسیار امعاء شکنبه آنرا بیرون آوردند و بعد از ان انجماعت جهته خود چندانکه توانستند از گوشت آن برداشتند هنوز ثلث آن باقی مانده بود مولانا قطب الدین در شرح کلیات قانون نقل میکند که مولانا جلال الدین حفص با فرزندی بوجود آمد که سرش چون سر آدمی و بدنش چون مار بوده و دو ماه بزلیست و دران هنگام شیر مادر خوردی بعد از سر کشتن خود را در حوض آبی که دران خانه بود انداختی و چون ماهی شناوری کردی و هرگاه گرسنه شدی نزد مادر آمدی و شیر خوردی و راقم حروف گوید که اکثر شیرخان افغان ساکن مراد آباد که شهر مذکور آراسته اوست و از بلگرام وطن راقم هفت کروه بسمت مشرق واقع است حیدر شیرخان و محبوب شیرخان از احفاد اکبر شیرخان که بار راقم حروف ملاقات میداشتند و میگفتند که در ولایت زده جد ما را پسری آمد تمام که یکی بشکل آدم و دیگری بر صورت مار بود مادرش آنرا میان مونا نام کرده و هر دو را شیر میداد تا مار در شش ماه بزرگ و قوی شد و با برادر خویش بازی میکرد و بغایت الفت داشت و هر جا که میخواست و بخانه و بیرون خانه میرفت چون گرسنه میشد پیش مادر می آمد و شیر میخورد تا آنکه نه ده ماهر شده آنگاه او را شیر گوسفند و بز میدادند روزی هنگام شام پیش مادر نیامد مادرش جستجو نمود و اضطراب کرد و شب خوابش نبرد روز دیگر بر سبیل عادت نمود کنیزکی خاکستر از مور بر آورد دید که میان مونا در آتش تنور سوخته مثل خلخال پخ پخ شده مانده و ذهب خالص گشته چه علامت دهن و دم آنرا کنیزک مشاهده کرده و برداشته پیش خاتون آورده گفت که میان مونا در تنور سوخته چون نیک نگریستند از سر تا دم همه طلای خالص دیدند و مادرش دید و دیگر بسیست و مردم را ازان عجب آمد که این مار از ان آتش اضطراب او حرکت نکرده و همچنان نشسته بسوخت و با آنکه بیرون از فرو ختن آتش باجل طبیعی مرده باشد و میگفتند که مادر دم از اولاد آن گشتم که با مار متولد شده و مادر دم را مار نه گزد اگر بگزد هرگز اثر نه کند و آن طلا تا اکنون در میان ما موجود است اما مغشوش بزیور ها و مایان را رسم است که اگر زنی از قبائل غیر بنکاح آریم او را از ان حلقه بینی از ان طلا بسازیم که از گزیدن مار محفوظ باشد اگر زنی از خویش بقبیله غیر بعروسی دهیم آنرا احتیاج نباشد مخفی نماند که پیش ازین سلطنت ختن در نسل افراسیاب بنیزلو بن فریدون بوده چون ارجان که لقب جکام فراخانی است و معنی آن بزرگترین خانان باشد اول کسی که از قوم فراخانی بسلطنت نشست و بان ملقب گشت و ختن طالیغو بود او مذهب مانی نقاش داشت فراخانیان از اهالی ختای بودند از وطن خویش بجدود فرغانه و ماوراء النهر آندیار منازعت آغاز نهادند و به آمل در آمدند و شهری آباد کردند چهل هزار خانه دار از اهل اردوک با ایشان پیوستند کورخان بریاست قوم رسید حاکم ملاصاغون که از احفاد و خویشان افراسیاب بود و زیاده شوکتی نداشت و قوم دشت قبچاق و فانغلی مملکت را غارت میکردند ایلچی نزد کورخان فرستاده التماس قدوم او نمود کورخان در پانصد و بست و دو هجری بملاصاغون رسیده و نام حوالی از نهیر

افراسیاب برگرفت ماوراءالنهر را ترکمان خوانند و آن بزرگ آن نواحی را مطیع ساخته روسای فرفر و پیش تا بلغ اطاعت او کردند و آخر لشکر بکاشغر کشید و بکشود و بر محمود خان والی ماوراءالنهر ظفر یافت و در پالصد و سی و شش هجری در حدود سمرقند با سلطان سنجر سلجوقی رزم کرد و منظفر گشت و ترکمان خاتون زوجهٔ سلطان را اسیر ساخت و بعد یک سال با غزاتمام نزد سلطان فرستاد و عزم خوارزم کرد پسر خوارزم شاه سی هزار دینار خراج بپذیرفت چون کورخان بمرد زوجه اش تونانگ بحکومت بنشست و سالها والی بود و بالآخر بناموفق اقدام نمود امرا او را بکشتند و کوچان برادر کورخان را السلطنت برگرفتند و کورخان خواندند بعد از ثانی پادشاه شد قطب الدین سلطان محمد خوارزم شاه که او و پدرش با کاز ارلو قدر خراج باز گرفت کورخان بانیکو ترار الجرب او فرستاد خوارزم شاه ظفر یافت و در شش صد و ده هجری کوسلک بن باماک خان حاکم قوم بایان از اسپ چنگیز خان باو پناه آورده کورخان او را نوخت داد و کوسلک خان خواند و بعد از کورخان کوشلک خان بن باماک بن انتایج خان در کاشغر و چین و بلاد و ساغون استقلال یافت و الی را لشکارگاه لقبل رسانید کوسلک خان بت پرست بود و زنش دین نصاری داشت هر دو خلق را بدین خود دعوت کردن گرفتند کوسلک خان بکاشغر شد و مسلمانان را به بت پرستی امر کرد امام علاؤالدین محمد جیبی در ترجیح دین محمدی دلائل راسخ لبسیار گفت کوسلک در غضب شد و به نسبت رسول بی ادبانه سخنان بر زبان آورد امام گفت خاک در دهان تو باد کوسلک او را حبس کرده خواست که بت پرست شود امام قبول نکرده بشهادت رسید و بعد ازین از ان دیار رسم بانگ و نماز برخواست و لسبی بگذشت که چنگیز خان بدانجانب شتافت و کوسلک را بکشت او و اولاد را ن دیار مسلط گردیدند آورده اند که چون جسد بوبان شهید شد چنگیز خان کوسلک را بکشت و منادی کرد هر کس بر دین که خواهد باشد طراز در عهد سابق شهری با نام لبود و آنرا اما یکی نیز خوانند اکنون بنا برخود او رتک خراب است چگل بکسر حم و کافی از آبنیهٔ چگل بن برک بن یافث بن نوح علیه السلام ست و مسکن خوبرویان لبوده و شکلش سهیل و جوزا و بنات النعش را بمعبودی می پرستیده اند و خواهر و دختر نزد ایشان حرام نبوده ختای ولایتی ست وسیع که اکثر شهرها آبادان دارد و در شرقی این اقلیم واقع ست و از شهرهای ولایت ختا نیکو و قمیجو رچندین سواست و همه آن بعمارات و باغات و کثرت خلائق و بتخانهای عظیم آراسته و بتان زرین و سیمین و سه مین در غایت بزرگی که پنجاه گز و زیاده بران طول مناسب آن عرض میدارند به اشکال متنوعه در آنجا نهاده و در شهر چندین بتی ست برنجی در غایت عظمت و گویند صد هزار خروار از برنج دران صرف شده و آنرا مطلا ساخته و آنرا ایستاده گذاشته اند جگدو ست در غایت آراستگی و کلانی و پیش ازین تختگاه سلاطین ختا بوده و نزدیک آن شهر قویلاقا آن شهر جدید که بجان نالیغ اشتهار دارد او بنا نموده تختگاه خویش ساخت چنانچه در شاهنامه ترکان گویند بیت بفرسی همی خواندند تختگاه ✻ در شاه قویلا چو بر چرخ ماه ✻ القصه مسکن قوم باناریست و تاتار در جلادت و خصومت و خونریزی در تمام عالم مشهور و معروف اند بجلال و حرام چندان مقید نیستند و زبان مخالف ترک میدارند و آفتاب را بخدای می پرستیده اند و احوال تاتارخان و مغول ملوک پسران الیلخان که نسبش به ترک بن یافث بن نوح عرم می پیوندد و در ضمن ترکستان گذشت و آنجا نیز برخی از احوال اولاد تاتار مرقوم میشود لیکن شنیده نماند که سوبخ خان باتار آخرین ملوک تاتار ست او با تفاق بور بن فریدون مخمل ملوک را با قوم او بقتل رسانید و مملکت او را ضبط کرد و بسی بگذشت که سوبخ خان در گذشت بور بن فریدون بر مملکت او نیز استیلا یافت چنانچه در ترکستان مرقوم ست پس ازان قوم تاتار در بلاد ختای افتادند و آنجا السلطنت رسیدند و لقب پادشاهان ختای الثاخان ست و از ایشان آنکه معاصر چنگیز خان بود و

تا بیرون خود نام داشته و آخرین پادشاهان آن مملکت سوخواست و برغم حنائیان در سنه چهل و دو هزار و شصد و هفتاد و پنج سال وسی و شش
طبقه گذشته سه صد و پنجاه پادشاه در آمد بار سلطنت کردند بالجمله چون سوخود دو سال سلطنت کرد لشکر اوکتای قاآن مرقوم ست پس ازان
اولاد لولیخان برحنای مستولی شدند چنانچه قویلقاآن ابن لولیخان بن چنگیزخان آنجا تختگاه ساخت و بعد از و اولادش آنجا الطبقا بعد الطبق
سلطنت کردند تا آنکه در عهد باندی قاآن بمقورنامی در حنای خروج کرده و بر روی مملکت استیلا یافت و باندی قاآن منهزم بخدمت صاحبقران
امیر تیمور گورکان پیوست و مسلمان شد صاحبقران خواست که او را بملک موروث سازند لاجرم با هشت صد هزار سوار روی بدانجانب آوردند
و در راه گذشت چنانچه شمه از احوال فرزندان لولیخان و صاحبقران مرقوم ست بالجمله بمقورخان در حنای مستقل گشت که بعد از و هر که
بر تخت نشستی و همه بیگ خان لقبش لو دی آورده اند که بمقورخان خواست که مسلمانان حنای را بقتل رساند از اتفاقات صاحقه بقصر
افتاد و بسوخت بمقورخان متنبه شد و ازان عزیمت در گذشت و او آنست که میرزا شاهرخ ابن صاحبقران والی هرات و غیره ایلچی پیش او
فرستادند آن حکایت را مؤلف روضة الصفا از تالیف شادی خواجه خان نقاش ایلچی مذکور نوشته و ایلچی موصوف مقرر نموده بود که ازان زمان
که از هرات بیرون آید تا زمانیکه باز آمد انچه در اثنای راه و شهرها و در خدمت پادشاه حنائی و مجلس او مشاهده رود آنرا بطریق وقایع نویسد راقم
حروف از خاتمهٔ مذکور اقتباس کرده بقلم می آرد شانزدهم ذیقعده سن شصد و بست و دو هجری شادی مذکور را زهرات عازم حنای شد
و در راه ما ایلچیان دیگر سلاطین که از اطراف صاحبقران بودند بحنای میرفتند متفق شده و قطع منازل از آبادی و ویرانی و
کوهها و بیابانها و صحرای سهناک و چی آن و در بعضی منازل شدت بارش و کثرت برف و تماشای شهرهائی ولایت حنای مثل شنکوکه بخشین
شهر از شهرهائی حناست و دیگر قمجو و چند سو و از دره های عظیم برگشتی و پل گشته بالهای دراز عجائب و غرائب بسیار دیده و در هر شهر
بضیافت و مهمانی حکام از طرف پادشاه حنای بهره مند گشته هشتم ذی الحجه سال دیگر هنگام صبح بر دروازه خان مالیغ که دارالملک حنا
بوده رسیده و شهری دیده در غایت عظمت که دیوار یک طرف شهر یک فرسخ طول داشت و همه اطراف دیوار شهر از برج و کنگره و بیرون
دروازه که هنوز در بکشوده بود دو هزار مغنی و مطرب بر پا ایستاده بزبان حنای دعای و ثنای پادشاه در سرود و سازخوش
اسمان میکردند دو هزار مرد سپاهیان با جمع و بیرون و در باس و سرزین و نیزه و شمشیر و گرز و بعضی با دیرن های حنای در دست گرفته
ایستاده بودند چون آفتاب طالع گشت آنانکه بر بالای کوشک بودند کورکه دو نامه و دهل و نی و ناقوس و بفرمی نواختند و در بکشادند
خلائق ما بدرون شهر رفتند ایلچیان بشهر در آمدند از سه برزن دو کاکین و عمارات رفیع گذشته بر در پادشاه رفتند و قصای
اول را طی مسافت نموده بر در قصای دوم که از اول وسیع تر بود در رسیدند و عمارتی عظیم در غایت لطافت و پاکیزگی دیدند
و تختی مرصع و مرتفع که با طلس زر و نقره افشانی حنای منقش بصور تهای سیمرغ و ازدرهای بزرگ گرفته بودند و بالای آن تخت کرسی مقطع
از زر نهاده و چپ و راست آن تخت امرایان حنای بمراتب خود ها ایستاده و در عقب ایشان حنائیان جیه پوش افسردن از تحسین شهر ها بعضی
بعضی شمشیرهای برهنه در دست گرفته و صف زده و مجموع خان خاقوس که گویا نقش دیوار اند ایستاده بودند بعد از ساعتی پادشاه از حرم سرا
برآمد و از نردبان نقره بالای تخت رفت و بر کرسی زرین نشست و چپ و راست بابین تخت دو ران حنائی ماه پیکر مو های خود را پس سر کرده داده
چنانچه شاعری گوید قرد بهم لست موز الصدر و نیم و تاب جعده داد و شب را پس آفتاب و گردن و رخسار کشاده و مروارید های آبدار بزرگ مقدار
در گوش کرده ایستاده چون پادشاه بر کرسی نشست اول گنهگاران سابقش خواندند از راه عدالت برآئین خویش بعضی را حبس و بعضی را

بالقبول امر فرمود و بعد ازان ایلچیان را پانزده گز از دور ایستاده گردند مولانا حاجی یوسف قاضی که از امرای مقرب پادشاه خطای بود پیش ایلچیان آمد و گفت بجسب قامت ختم کنید پس ازان سه بار سر بر زمین نهند ایلچیان دو تا گشته سر فرود آورند و سجده نکردند و پیش رفته مکتوبات شاهرخ و دیگران که در پارچه پیچیده بودند بدست خواجه سرا که بالای تخت ایستاده بودند دادند او مکتوب را بگشاده بدست پادشاه داد مکتوبات را با آب زر نوشته بودند بدینجواجه سرا باز دادند و پس ازان سه هزار جامه و هزار قبا بفرزندان و اقربایان خویش پیشکش یعنی بخشش کرد و هفت کس از ایلچیان پیش خواند اول از ایلچی شاهرخ میرزا پرسید و بعد ازان از نرخ غله و نعمت مملکت شاهرخ میرزا استفسار کرد و شادی خواجه گفت غله و نعمت همه افزون است فرمود چون پادشاه عادل و دلش با خدای آسمان راست باشد نعمت بسیار باشد پس ازان از دیگر ایلچیان پرسید بعد ازان فرمود اکنون شما از راه دراز آمده اید سید جنانیان ایلچیان را با جماعت ایشان که قریب دو هزار کس از خادم و مخدوم بودند و اقصای اول بردند و پیش هر یک از مخدوم دو لیره و پیش خادم لیره نهادند و لبسر بزبان ایشان خوان باشد که بران طعام گذارند بالجمله بعد از طعام خوردن بموجب فرمان بیارامگاه رفتند و آنجا کوشکهای متعدده در کمال آراستگی دیدند و در هر کوشک لبیری و بالتبع و لباسی از پارچه نفیس و گفشی از مخمل زرکار و دیگر اسباب ضروری مطلوبه گسترده و نهاده آنجا هر یک بیاسودند و هر روز دو کس را از خداوند و خدمه میکرایس گوسفند و یک قاز و دو مرغ و دو من اردبلو زن سرخ و یک کاسهٔ بزرگ از ترنج و دو طرف یکی پر از حلوای معطر بمشک حنای و دیگری از عسل مصفا و ایضاً سیر و پیاز و بقول متنوعهٔ معروف و نمک و یک کوزهٔ شراب و سرکه و یک طبق نقل مقرر شد و روز دیگر نیم فالیجه بدستور هر روز حشمت و شوکت پادشاه زیاده بران مشاهده رفته چه قریب سه صد هزار کس از سپاه با آراستگی تمام صف لصف ایستاده و پادشاه با شکوه بر تخت نشسته و نخل هندی از کاغذ خطای و اوراق زر و سیم و مجمر او عود و سوزنا تمامی ان فضا را رونق بهشت می نمود و مغنیان و مطربان خوش الحان و لبسران صاحب جمال از چپ و راست تخت پادشاه در رقص و سرود و در رقاصی از نازهای شنگرف که عقل دران خیره بماند مشاهده میرفت شش شماه در انجا لبسر بردند و همه اسباب طوی و حشمت هر روز در ترقی و لبعوان غیر مقرری می دیدند و هر چه در روز اول از طعام و شراب و لباس و غیره و طعمهٔ بالیشان داده بودند سر دو دیگر بی نقصان می رسید روز دهم عید الضحی ایلچیان با جماعهٔ مسلمانان در مسجدی که پیش ازین بموجب حکم پادشاه باهتمام قاضی موصوف نماز عید تعمیر یافته بود رفتند و نماز گذاردند بعد ازان روزی پادشاه بطریق سیر سوار شد و جمعه شکار چند روزه از شهر بیرون آمد و داخل اردو شد و روزی بر اسبی که میرزا شاهرخ هدیه فرستاده بود سوار شد اسپ تیزی کرد پادشاه بیفتاد و بر دستش ضربی سبک رسید پادشاه غضبناک گشت و امر فرمود که ایلچیان را بالقتل رسانند بالآخر بگفتهٔ مولانا حاجی یوسف قاضی ازان عزیمت درگذشت و در جمادی الاولی سال دیگر محبوبه ارخوانین پادشاه بمرد روز دیگر دفن کردند و از اتفاقات قریب انصاعقه از آسمان در قصر پادشاه که نو احداث بعاصمهٔ طول و عریض و وسیع و بازینت تمام بود و هر ستون آن در آغوش سه مرد بگیرند می افتاد و تمام بسوخت و آنشب تا نماز دیگر هر چند که مردم الملجانها کوشش کردند آتش فرو ننشست و خدمهٔ پادشاه ملتفت بآن نشدند چه آن روز در مذهب الیشان هیچ کاری مشئوم بود و منع بود پادشاه در تجانه نرفت و تضرع پرداخت و گفت خدای آسمان بر من غضب کرد و تحکگاه مرا بسوخت تا آنکه من کار بد کرده ام و پدر و مادر را بیازردم الحاصل مدمن هیچ معلوم نشد که خاتون متوفی را چگونه دفن کردند اما حنابان میگفتند که در حنا کوهی معین هست چون یکی از الیشان بمرد او را بدان کوه برند و چیمه لبسر پدر اسپان خاصه اش را دران کوه رها کنند تا لبسر خود نخورند و کسی متعرض الیشان نشود و دیگر اطراف آن و چیمه عمارت سازند و اندران لبسیاری از دختران و خواجه سرایان را توشته و وظیفه پنج سال زیاده بران داده

ساکن گردانیده وکسی از انجا با آبادانی بیاید چون اذدقه تمام شود از گرسنگی همانجا بمیرد القصه در نصف جمادی الاول بادشاه ایلچیان را برای آزمایش فرستاده وقباهای مطلا وزربفت امثال آن انعام وافر داده ویکی از سلاطین تحفه وهدیه بجنابش فرستاده وسیفار جالوز است پرنده وشکارکننده که کلنگ را صید میکند وآن هدایای عظیم آنولایت است داده رخصت انطرف داد ایلچیان بابدرقه از خان بالیغ که بالیق نیز گویند بیرون آمدند وقطع مسافت از آبادی وصحراو بیابانهای هولناک نموده نجم شعبان بفراموس رسیدند وازانجا بشهر فمخو ودپس ازان شهر سکجو وبعد ازان بشهر فاول وازانجا بمشقت تمام شروم ربیع الاول سال دیگر بشهر خین رسیدند وازانجا بکاشغر وازکاشغر بسبت ویکم ماه رجب از عقبه اندکان گذشته جمعی براه سمرقند وزمره خراسان بغره رمضان وربلخ رسیدند ودراواخر ماه رمضان درسن ششصد وبست وپنج هجری داخل هرات شدند چنانچه سه سال درآمد ورفت مع مقامات راه واستقامت درشهر حنای گذشته استبجات واسفحات ببرس خواندند وازشهرهای مشرق ازبغورتر کستان است ودرانشهر طائفه از خداوندان عقل ودانش میباشند وآن سرزمین مشتمل است برآبهای روان وبساتین فراوان خزر شهریست ازابنیهٔ خزر بن یافث بن نوح علیه السلام واو حلیم وکم آزار وکم گفتار بود گویند که در مملکت مشرق ببرکنان بااهل رسید وآنموضع پسند افتاد وشهر خزر بنا نهاد وبجسیم کار رشن زراعت کرد ودشت خزر باو منسوب است ودر تاریخ صبح صادق گوید که چون خزر را پسری بمرد متحیر گشت که باو چکند چون دیده بود که مدرش یافث در دریا غرق شد آتش که ضد آنست برافروخت وجسد پسر را بسوخت واین رسم در بلاد خزر در غایت حسن وجمال مے باشد چون پادشاه ایشانرا چهل سال از عمر بگذرد واورا عزل کنند ویا بکشند واعتقاد این قوم آنست که روز وشب بازمان وزمین وآسمان هریک را معبودی علاحده است اما معبودی آسمان از همه معبودان بزرگ است مخفی نماند که بحر اهل معروف است بحر خزر انرا دریای طبرستان وگیلان ودیلمان نیز گویند وطول وعرضش در طبرستان مرقوم شد ودریای مذکور جزیره ها دارد واز انجمله جزیرهٔ قبرس است وبجاس قرسی مشهور است که از انجا باطراف برند وکشتی از مرحله شام دو روزه بقبرس میرود واز قبرس لشبه روزه بروم رسد کنان معروف آن جزیره بود ودیگر جزیرهٔ خشن است که از جمله جزائر دریای خزر است ودرین جزیره اصوات مهیب استماع میکنند وقاصولے پیدا نیست وهیچکس نے بیند لهذا آن جزیره را منسوب بخبث میدارند وگویند سلیمان عرم بعضے از دیو وشیاطین را حبس کرده بروس گروهی عظیم اند اولاد روس بن یافث عرم اند وروس مردی بے آزرم واولادش سرخائی بودند چون یافث بر دروس بمملکت خزر شد ویورب یعنے جای استقامت خواست خزر بعضے از نواحی ملک خویش اورا داد روس انجا مقیم گشت وآنموضع بنام او مشهور است ولشکر کشیدن اسکندر رومی ورزم کردن با انطائفه در سکندرنامه ودیگر تواریخ مبرهن است اما در کتب فرنگیان هیچ ازین قضایا مرقوم نیست بالجمله اولاد روس جمله سرخ روی وبلند بالا وسپید اندام باشند وزبان آذیار بقدر حالت مقدار خویش حقها از طلا ونقره وچوب سازند واز طفلے برنپتانند تا بحال خود بمانند وکلان نشوند ودیگر رسم آن بلاد است هرکه هزار دینار دارد رسن طوقے از طلا در گردن خود می افگند ودیگر بجای زر پوست سنجاب رایج است که بدان سودا میکنند وایضاً میزان دران دیار خرید وفروخت خوک می نمایند وگوشت خوک خورند ولغایت عزیز میدارند وجمعی از ایشان که میر بن بلنباس اسلام متبع آنها کرده بگوشت خوک رغبت می نمایند وپادشاه ایشان همیشه در قصری که بغایت رفیع وبلند است بسر مے برد وچهار صد مرد دلشکر پیوسته در ملازمت او می باشند وشبها در پایان شهر بر او میخوانند وباهر یک درین چهار صد مرد کنیزکے می باشند که هرگاه میل جماع شود در حضور پادشاه کنیزک را خدمت کنند وپادشاه نیز چهار صد خازنه است که از اهل فراش او نیند وتختی کلان مکلل بجواهر

قهوه ساخته که بران بانزده چهار صد محبوبه می نشینند و در حضور اصحاب با ایشان مجامعت میکنند و این امر را قبیح نمیدانند و پادشاه ایشان هرگز از تخت بپایان نمی آید هرگاه اراده سواری مینماید اسپ را پیش تخت کشند او از بالای تخت بر اسپ سوار شود و در وقت فرود آمدن بدستور بالای تخت فرود آید و خود بغیر از صحبت داشتن و شراب خوردن و نشاط کردن کاری دیگر ندارد و مردم نیک ایشان بصنعت باعث اشتغال مینمایند و آن صنعت را مکروه نمی شمارند و کتان آنجا بسیار بامام باشند خصوصا کتان دار الملک روس و در هفت اقلیم مینویسد که دار الملک آن کتان نام دارد و اکنون شنیده میشود که مسکو دار الملک روس است معلوم نیست مسکو و کتاه یک شهر است یا علاحده و دیگر از شهرهای روس که بسیار مشهور است خرسک و دیگری خرفوسیت مؤلف هفت اقلیم می نویسد هرگه روسیان بیمار شوند او را از آبادانی بیرون می برند و قدری آب و نان پیش او میگذارند اگر صحت یافت بخانه باز می آرند و اگر فوت شد سباع و وحوش او را بخورند و اگر شخصی عمده خویش و اقربا بسیار داشته باشد بدستور در بیمارستان برود و هر چند روز مردم از دختر میگیرند و چون بمراد او را میسوزند بدین نوع که اول او را ده روز در قبر میگذارند و مال را بالسویه منقسم میسازند یک قسم از ان برای دختران و زنان و یک قسم برای جامه ها که جهت پوشش میت بکار می برند و یک قسم برای شراب که در ین ده روز شراب میخورند و صحبت می دارند و کنیزکی که خود را خواهد سوخت درین ده روز شراب میخورد و عیش میکند و باز روز یورخود را می آراید و باز میت تمام بر مردم جلوه می دهد و روز ششم کشتی آورده در کنار دریا گاه میدارند و در میان آن کشتی گنبدی از چوب راست میسازند و آن قبه را بانواع اقمشه می پوشند و روز دهم آن مرده را از قبر بیرون آورده در میان ان قبه میگذارند و اقسام گل و ریاحین در پیش او می برند و خلائق بسیار از مرد و زن جمع میشوند و سازها نواز زند و هریک از خویشان مرده در اطراف قبه وی قهارا میکنند و کنیزکی که خود را آراسته ساخته ست اول بقبه های خویشان مرده میرود و صاحب هر قبه یکمرتبه بدان کنیزک صحبت مینمایند و بعد از فراغ جماع باو از بلند میگویند پس ازان سگی دو نصف کرده در میان کشتی و خروسی را دو پاره کرده بین و بسیار کشتی می اندازند و بعد ازان جمعه که با کنیزک صحبت داشته او دستهای خود را فرش کنیزک میسازد و با کنیزک پای خود را بر کف دست آنها نهاده بالای کشتی میرود و بعد ازان ماکیانی بدست آن زن میدهند تا سر او را کنده در کشتی می افگند و قدحی شراب خورد نخنان میگوید و شش مرتبه بپایان می آید و همچنان پا بر کفد آنجماعت نهاده بر کشتی میرود و چیزی چند میخواند و در ان قبه که شوهرش را گذاشته اند میرود و شش کس از خویشان متوفی نزدیک شوهرش بدرون قبه رفته یکی بعد دیگری در حضور مرده با آن زن مجامعت میکنند و بعد ازان هر زنی که باعتقاد آن جماعه ملک الموت ست رفته زن را پهلوی شوهرش میخوابانند و ازان شش نفر دو کس هر دو پای آن کنیزک را میگیرند و دو کس دیگر دو دست او را و پیرزال چادر را بآب داده در گردن او می افگند و بدست دو نفر دیگر میدهند و ایشان را بآب میدهند که جان آن کنیزک از بدنش بیرون میرود و بعد کشتن کنیزک دو کس آتشی در کشتی میدهند و کشتی همه سوخته و خاکستر گردد و اگر در آنوقت بادی پیدا شود که آتش را تیز کرده خاکستر را پریشان سازد آن مرده بهشتی ست و الا در گاه آمرزه را مقبول نمیدانند و از جمله اشقیا میشمارند و دیگر رسم در انجماعت ست که هرگاه میان دو کس خصومت و نزاع قائم شود پادشاه ایشان از اصلاح عاجز آمد حکم میفرماید که بشمشیر با یکدیگر جنگ کنند هر که غالب آید حق بجانب او بود کپتان جوناتهان اسکاط بار اقم حروف میفرمود که این رسم و عادات مرقومه هیچگاه در روس نبود نمیدانم که مورخان شما از کجا این را نوشته اند که اکنون که سن یکهزار و یکصد و نود و پنج هجریست در بلاد روس زنی پادشاه ست که بسیاری مملکت

روم را از تصرف سلطان سلیم عثمانیه که حالا پادشاه روم است غلبه کرده بحیطهٔ ضبط خویش درآورده خلیج اندک جماعتی است خواهر را زن میکنند مادر را زن
زیاده از یک شوهر نمیکند و مهر زن جمیع منکوحات شوهر بود و پادشاه ایشان را زن بنود اگر زن میکرده بر قور تقتل میرسید نفرات قوم
بزرگ اند و اصل ایشان نیز ترک است و اهل آندیار را زپس و سلطنت نمیباشد و بلاد ایشان یکماهه راه است و آن گروهی را وقتی ملک
بوده از اولاد یحیی بن زید که تا حال او را پادشاه نامند و نهایت اعتقاد بدان سلسله دارند و علی علیه السلام را بخدائی می پرستند و علامت
پادشاه ایشانست که زلفش در از و بینی کشیده و چشمهای کلان داشته باشد و از رعایا هر چه باشد خراج ده یک میگیرند و در ولایت ایشان
نمیباشد کمانگ و کمانچه و کمانس و کمال نیز ش گویند قومی اند از ترک چه کمانچی پسر یافث عم است و او عیاش و شکار دوست بوده
وسعت ولایت ایشان از یکماهه راه زیاده است و او در دماوند و شمیران نشجات بدست آورده و از ان ملبوسات ساخت و بجارود و بلغار رفته
گشت و آندیار را آباد کرده و مرطاس و بلغار از فرزندان او ند هر یک شهری بنا نهاده اند و بنام او مشهور گشت و لباس فرزندان
کمانچی از پوست است و علم بدان را خوب میدانند و طلا در آندیار بسیار است و الماس نیز در رودخانهای آن ولایت بهم رسد و ایشان را
امیدی نیست به پادشاهی و در میان ایشان نمیباشد هر کس که از هشتاد سال در گذشت او را پیرو مرشد خود میدانند و او را می پرستند
وان بزرگ انجا گوشت حیوان ماده نخورند و در ولایت ایشان صنفه از انگور است که نصف آن سیاه و نصف سپید میباشد و نیز سنگی است
که چون در آب اندازند البته باران آید و یکی از آبزن آنجا خفره است و مقدار یک وجب است میدارد و اگر لشکری از ان خفره آب برند
هیچ کم نشود قسطنطنیه دار الملک روم است و آن شهریست معروف بعظمت و شکرفی آن شهری در تمام روی زمین نیست و
اسپیون شهری دارد و النشهر را از دست فرنگیان سلطان محمد از سلاطین عثمانیه بگرفت و مؤلف صبح صادق قسطنطین رومی آنرا بنا
نهاده و دار الملک ساخته و الحال دار الملک سلاطین عثمانیه است و بروایت صاحب هفت اقلیم از ابنیهٔ شام بن نوح است و النشهر را در
بنا نهاده اند و حصاری در غایت استواری و محکمی میدارد و چه پاره بر روی یکدیگر کشیده اند و ما بین آنرا از خاک انباشته که هیچ دشمن
ثوب کشر است دار تفاع پاره اش نیست و یکدرعه است و عمارت از قیاس و حساب بیرون در النشهر ساخته اند و نزدیک دار الامارة
مسجدیست در غایت خوبی و بزرگی بنای آنرا از حضرت سلیمان علیه السلام میدانند و در اطراف آن مسجد نیز عمارت ساخته اند
که الحال موسوم به باباصوفیه گردیده و ایضاً مؤلف هفت اقلیم راست که عزیزی در ان ایام شهر و مقام آمده بود نقل میکرد که
در استنبول چهار مسجد است که در روزهای جمعه نماز بجماعت میگذارند و دیگر نصد حجام راحت آنجا دارد و همچنین در دار الامارة
مابین تهای شهر بازار و دکاکین است که از انجمله هفت هزار دکان قهوه فروشی است که در هر دکان جوانان گل اندام شیرین کلام
مقناطیس وار جذب دلها میکنند ایضاً هفتصد میخانه است که هر میخانه مشتمل بر چندین خم و پیمانه است و اهل شهر سی و شش محله است که یکی را
غلاط خوانند و در و شصت هزار خانه است و شهر مذکور بر کنار بحر اطلس واقع شده و این بحر را بحر طرابزون و بحر الروس نیز خوانند و
آن دریای بزرگ است و بزمین روس متصل شود و طول این دریا چهارصد و سی و نه فرسخ است و درین بحر جزائر بسیار است
و در ان حیوانات غریب الاشکال میباشند و از جزائر آن بحر تجار بمنافع نمیرسند و درین بحر دو شعبه خرد است که یکی از ان نزدیک جزیره شود
و آن رود و انسان صد جوی بزرگ بحصول می پیوندد و شعبه دوم را خلیج فرنگ گویند و بلاد سقلاب و کیمال ممتد شود و اراضی بلغار
از جمله سواحل این دریاست و در حدود قسطنطنیه قریه ایست که در ان قریه خانه از سنگ ساخته اند که در تمثال رجال و نسوان

افتاده ترکش را عضوی بدر و آید بدان خانه در آید و عضو موصوف بر صورتیکه مشاهده او باشد بمالد بر فور صحت یابد پوشیده نماند که مملکت
روم در سوابق ایام بملوک عجم را بوده چه وقتی که فریدون بسلطنت رسید ایالت آذربایجان را بپسر خود سلم ارزانی داشت چون او را منوچهر بکشت
گلدانیان خروج کردند و بران مملکت استیلا یافتند و نمرود از گروه گلدانیان بوده و ذکر گلدانیان و نخت نصر و غیره در ایالت قرون گذشته
و پس از گلدانیان اولاد عیص بن اسحق بن ابراهیم علیهم السلام بسلطنت روم رسیدند و بروایتی پدر اسکندر از احفاد عیص علیه السلام است و بعد
از ایشان موبدان بحکومت آذربایجان رسیدند و بروایتی از ایشان بوده فیلقوس رومی پدر اسکندر رومی و بعد از فیلقوس پسرش اسکندر
بادشاه شد و ذکر ش در ایران گذشت و بعد از و طائفهٔ از امرای اسکندر در ان دیار بسلطنت رسیدند و انگاه قیاصره بران
مملکت مستولی شدند و اول از ملوک قیاصره اغسطوس است و او اول کسیست که بقیصر مخاطب گشت گویند که مادرش رومی صین
نام داشت شکمش را البشگافته باشند و او معاصر شالوز بن اسک اسکانی بوده و عیسی علیه السلام در سال چهل و سوم از سلطنت او متولد شده
تاریخ اغسطوس از زمان سلطنت او گرفته اند و از ان تا هجرت رسول صلی الله علیه وسلم شش صد و سی سال است گویند بر اغسطوس
بت پرست بود و لشکر بمصر و شام کشید و لبطالیه را نیز انداخت و قیصر به از آثار اوست و بعد از و طیبار لوس قیصر بادشاه شد و در عهد او
عیسی علیه السلام خروج کرد و پس از و نفاوش از امرای آذربایجان بسلطنت نشست او در فسق افراط کرد و با دختر خواهر مباشرت
مینمود لطائفه هجوم آوردند او را بکشتند و پانزده سال کسی را بادشاهی برنداشتند پس فیلیوه لبوس بقیصری رسید و بعد از و
اشبانس بقیصری رسید قیطوس باب را البشگنجه هلاک کرد و عاقبت دیوانه گشت طیطوس امیر او بسلطنت نشست و پسرش
طیطوس شصت هزار کس از انصاری بکشت چون پدرش بمرد طیطبوس بن اسفیانس بادشاه شد و بعد از و برادر دیگرش دوسطار
قیصر شد یوحنا را که حواریان عیسی علیهم السلام جماعتی کثیر از علمای نصاری از روم اخراج کرد و بعد از و باردن والی سرکسالی را که از علمای
نصاری و وسطاس اخراج کرده بودند باز آوردند و پس از و نقلبوس قیصر شد او معاصر سالوس از سر دیک بوده و او اول
قیصری است که دین عیسی علیه السلام کرد و بعد هفت سال رومیان که بی دین بودند بر و هجوم آوردند و او را بکشتند و بعد از چند
کس بقیصری رسیدند آنگاه دقیانوس بادشاه شد و او ملک اصحاب کهف است و قصهٔ اصحاب کهف چنان بوده که دقیانوس
بشهر فروش که آنوقت دار الملک روم بود می نشست و او را شش تن از اشراف اولاد آن دیار خدمت میکردند مخصوص و مقرب بحضرت
گشتند و قیانوس دعوی الوهیت کرد و ایشان را بتکلیف پرستش خویش نمود و ایشان باو نه کردند و از و بگریختند و در بیابان نسبانی
رسیدند سنان از احوال ایشان آگاه شد و ایمان بخدا آورده با ایشان روان گشت و سگ سبان نیز همراه شد و بهمونی سبان
بر در غاری آمدند و در ان خزیدند و بخواندند پس از ان که دقیانوس بر در غار رسیدند کس در ون غار فرستاد و ایشان را دید
و باز گشت در خواب کران آمد گوئی مرده اند و دقیانوس امر فرمود که در ان غار بسنگ و گچ محکم به بندند چون بیدار شود از غار
بیرون خواهند آمد ظهور دقیانوس بعد از رفع عیسی بسالهای دراز شده و اصحاب الکهف و الرقیم که در قرآن مجید واقع است
رقیم نام قریهٔ اصحاب کهف بوده یا نام آن غار است واضح آنست که رقیم انجماعه بوده اند که چون بفرمان قیانوس در غار مسدود و
گردیدند نامی و القاب و یار فجر از ایشان از و قیانوس بر سنگی نقش کرده بر در غار نصب کردند القصه بعد از دقیانوس دو تن
دیگر بادشاه شدند آنگاه قسطنطین رومی قیصر شد قسطنطنیه بنا نهاد و آنرا دار الملک ساخت و مبروص گشت اشفه باب او را

گفت بدین عیسی عرم در آی تا آن مرض زایل شود و قسطنطین زین عیسی عرم قبول کرد صحت یافت و بعد ازو چند کسان دیگر بسلطنت رسیدند آنگاه
بوسطاس بادشاه شد و در سال دوم از جلوس او میلاد باسعادت رسول صلی الله علیه وسلم اتفاق افتاد و آنسال آتشی مشتعل در حوالی
قطب شمال ظاهر شد تا آخر آنسال بماند و عاقبت خالد عمران بمعجزه بعصای خویش فرو نشاند و این حکایت در ضمن شام و بیت المقدس گذشت
و این فضا ما پیش حکماء از جمله کائنات بوده و در عهد بوسطاس نوشیروان سپاه به روم فرستاد لوانطاکیه بگرفتند و چون موزلفی
قیصر شد خسرو پرویز از بهرام چوبین منهزم باو پناه آورد و چون موزلفی کشته شد پسرش نخسرو پرویز که از امداد موزلفی بهرام چوبین را منهزم
ساخته بسلطنت متمکن شده بود پناه آورد بعد موزلفی قوباس قیصر شد و بعد بست سال امرا بر و خروج کردند و مقرر کردند هر که او را
بقتل رساند بادشاه شود هرقل که از روستای روم بود باو رسید و او را بکشت و بادشاه شد خسرو پرویز پسر موزلفی را با سپاه گران
بر سر هرقل فرستاد پسر موزلفی ظفر یافت از رومیان که از هرقل راضی بودند بادشاهی پسر موزلفی بن نداوند و هرقل سپاه پراگنده
جمع کرده و نذر نمود که اگر بر سپاه عجم و پسر موزلفی ظفر یابد پیاده به بیت المقدس رود و در راه بساط انداخته تا پای بران
نهادی او بروی رسول صلی الله علیه وسلم وجه کلی را بر سالت نزد او فرستاد و هرقل خواست که مسلمان شود رومیان گفتند
که اگر چنین کنی ترا بقتل رسانم هرقل از ان عزیمت درگذشت آورده اند که شام بن عاص را ابو بکر رضی الله عنه بر سالت پیش
هرقل فرستاد و سام گوید که روزی هرقل مرا بخواند و امر کرد تا صندوقی مذهب آوردند در ان خانهای کوچک بود یکی را بکشاد
و جزیره پاره سیاه بیرون آورد بر ان صورت مردی سرخ و سفید بلند گردن و محاسن کنده بود و گیسو تا فته داشت گفت این صورت
آدم علم ست پس دیگر بر آورد و گفت صورت نوح علم ست پس جزیره پاره سفید بر آورد بر ان صورت پیغمبر ما بود چون بدیدم
و بشناختم و به گریه افتادم و گفتم این صورت محمد ست صلی الله علیه وسلم هرقل گفت بخدا که این صورت او ست و این صندوق
بمغرب در خزینهٔ آدم بود که ایزد تعالی باو فرستاد چون ذو القرنین در انجا رسید بدست آورد و بعد از و بدست اینان افتاد
و امرا بر جزیره کشید پس بخزانه سلاطین منتقل گشت و بما رسید بالجمله بعد از هرقل پسرش قسطنطین بادشاه شد و در سی و پنج
سال هجری با هزار کشتی قصد مسلمانان کرده و در راه طوفان شد و بسیاری از سفاین غرق گشت او بجزیره صقلیه افتاد و رومیان
گفتند او شوم ست بکشتند قسطنطینه از آثار اوست هرقل بن هرقل را القیصری نشاندند و در بدو دولتش مسلمانان اسکندریه
گرفتند رومیان گفتند که او نیز شوم ست پس بخلقش آویختند و بعد از و شش تن بقسطنطیوس قیصر شد فرنگیان سه نوبت
او را زهر دادند و کار گر نیامد و چهارم مار شبی او را زهر دادند و یکروز زنده داشت لاجرم زهر کار کرده و بمرد پس از و
بادن و بعد از و طیالوس و بعد از و چهار کس دیگر الگاه قسطنطین بن ارون بادشاه شد با لشکری عظیم روی ببلاد
اسلام نهاد و ملیطه بگرفت و ویران کرد صالح بن علی عباسی عم منصور و انبقی که امارت بعضی از شام داشت با او رزم
کرد و ظفر یافت قسطنطین بروم باز گشت من بعد پسرش لادن بعد از و زوجه اش اعطر بادشاه شد و مهدی عباسی
پسر خود هارون رشید را بر زم او فرستاد اعطر صلح کرد و خراج پذیرفت و چون یعفور القیصری رسید مخالفت هارون رشید
آشکارا کرد و خراج باز گرفت و با هارون رشید رزم کرد و منهزم گشت و بعد از و سه تن دیگر قیصر شدند و چون نوفل
بادشاه شد معتصم عباسی لشکر بروم کشید و عموریه بگرفت و بعد از و زلزله عظیم شد و همچنین هیچکس دیگر به یکی بعد دیگری

سلطنت رسیدند تا آنکه رومالس بسلطنت رسید و در سنه سه صد و پنجاه هجری درگذشت لیعفور نصرانی که از اکابر امرا
و بیشتر ملت اسلام داشت به نیابت پسرانش لیسیل بن رومالس و قسطنطین بن رومالس که یکی هفت ساله و یکی پنج ساله
بحکومت نشست و مستقل گشت و مادر الیشان نزاطو عاوکر ها نخواست و قصد بلاد اسلام کرده صد و هشت هزار سوار بلعین رومیه
رسید و آنشهر را بسوخت و بسیاری از مسلمانان در آن هنگامه از آتشگی هلاک شدند پس قریب پنجاه قلعه بگرفت و حلب بکشود و قلعام
نمود جمعی قلیل در قلعهٔ حلب متحصن شدند لیعفور بروم بازگشت و خواست که پسران رومالس را خصی کند و مادر الیشان باتفاق
ابن اسمعیل که از اکابر امرا بود او را بقتل رسانید و بعد از و ابن اسمعیل به نیابت پسران رومالس بحکومت رسید و در سنه صد و شصت
هجری روبلاد اسلام نهاد و لعلبک گرفت و بعد از و سبل بن رومالس استقلال یافت و ولایت روس بکشود و پس از و برادرش
قسطنطینیه و بعد از و دامادش ارمالوس به نیابت زن حکومت یافت و زنش بر پسر صرافی متخایل نام عاشق شد و شوهر را بکشت
و بعقد متخایل در آمد متخایل به نیابت زن قیصر شد و بعد از و خواهر زاده اش که او نیز متخایل نام داشت پادشاه شد و بعد از و
دامادش که از احفاد قیاصره بود قیصر شد و بعد از و ارمالوس قیصر شد و روی بلاد اسلام آورد سلطان الپ ارسلان سلجوقی
با او مصاف داد و ظفر یافت قیصر اسیر شد و خراج پذیرفت و دیگر بار بسلطنت روم رسید و در چهار صد و شصت و چهار هجری
درگذشت و بعد از و متخایل قیصر شد و بعهد او دولت قیاصره ضعیف شد و سلاحقه بر بسیاری از روم استیلا یافتند و بعد
از و سلاحقه بر سائر بلاد روم مستولی شدند و بعد از آن طائفه از قیاصره و فرنگ بسلطنت رسیدند و از الیشان بود
فریدیرون کوسن و او در قسطنطنیه بسلطنت نشست او را اسلطوس گفتندی یا تاج بر سر نهادی و بعد از و لمس قیصر پادشاه شد
راو امیر میولندیه بود و بر سائر بلاد فرنگ دست یافت و در عهد او لشکر مغول از راه دشت قبچاق در بعضی از فرنگ در آمدند و
قتل عظیم بکشتند و بعد از و رولفس قیصر شد و در عهد او سپاه اسلام عساکر و طرامس و اکثر بلاد ساحل سام بگرفتند و بسیاری
از انصار را بکشتند و بعد از و اطاعس قیصر شد که صد به قیصر ست اعطوس والی شد و دویست هزار مسلمانان را بانتقام بکشت
خواست که اولاد قتلمش را بقتل رساند خواجه نظام الملک وزیر شفاعت کرد و گفت سزاوار آنست که نام شاهزاده بماند
از الیشان برگزیند و بسپه سالاری اطراف ولایت فرستند و سلطان رای خواجه را بپسندند و سلیمان بن قتلمش را
بشبختگی بعضی از بلاد شام فرستاد و او در چهار صد و هفتاد و هفت هجری آن طائفه را پیش از ین فرنگیان انطاکیه گرفته بودند
بگرفت شرف الدین علی که از قتل سلطان ملک شاه والی حلب بود فرنگیان انطاکیه هر ساله باو خراج میدادند از سلیمان
طلب آن وجه نمود سلیمان گفت اکنون که مملکت را مسلمانان دارند خراج نباید خواست و بعد از و پسرش داؤد بحکم
سلطان ملک شاه بحکومت نشست و با قیصر روم که قصد بلاد باقی داشتند به داشت رزم کرد و ظفر یافت اقامیه از بلاد

روم بگرفت وآنجا بر تخت نشست و بعد از و برادرش قوبلیخان جانشین شد و چهار صد و نود هجری که فرنگیان انطاکیه را گرفتند یافت وحران وسروج بگرفت واز انطائفه ست سلطان علاء الدین کیقباد وخلاصهٔ سلاطین آن بلده بود وداد آنست که با سلطان جلال الدین منکبرنی رزم کرد وظفر یافت چنانچه در ضمن خوارزم گذشت وپس از ان علاء الدین اطاعت او نمود آخرین انطائفه کیقباد بن قلاوز است که بحکم غازانخان والی روم شد ولغی کرد غازانخان او را بگرفت و در شش نود و نه هجری بکشت و دولت سلاجقه از روم سیری گشت و بعد از و امرای احفاد هلاکو خان بحکومت روم رسیدند پس که از ملوک عثمانیه بر آند یاد استیلا یافتند ذکر سلاطین عثمانیه ایشانرا از روی تعظیم جداند بکار خوانند اول آنطائفه سلطان عثمان بن امیر طول ست که او را عثمان حق گویند جد اعلی سلیمان شاه از احفاد اغوزخان بود در قرب مغول از وطن رفت مدتی با کفاران دیار بحار به قیام نمود و در فرات غرق گشت پسران و برادران او عزم وطن کردند و امیر طغرل از برادران واعمام جدا شده بروم باز گشت طائفه از قوم یاد و مراجعت کردند سلطان علاء الدین کیقباد سلجوقی و وطوماج باغ به ایشان سلاح وفلان وادامیر طغرل آنجا اقامت کردند تا بعد پس بسیار شدند و در تاریخ بهمان آرامسک که او شبی در موضع نزول کرد تعبت نشست صاحب خانه بیامد و گفت تو ان پس امیر طغرل برخاست و بدو زانو بنشست و تمام شب بعبادت گذرانیدند و در میان خواب و بیداری آوازی شنیدند که چون این ادب بجا آوردی سلطنت باولاد تو خواهیم داد بالتوجه یافت و در ششصد و هشتاد و هفت هجری در گذشت پسرش عثمان بن امیر طغرل بعد از پدر بسلطنت پیر خواست و فراحصار استیلا یافت بدو عثمانیه تاریخ ست و پس از ان بر صابر مستولی شد خطبه بنام خود خواند و بسیاری از روم ضبط کرد و در رسوم و قوانین نهاد و سه فرزندان وصیت کرد گویند تا اکنون سلاطین روم بر قوانین او عمل کنند بعد از ان پسرش ارخان سلطان عثمانیه پادشاه شد و بسیاری از روم بگشود و پس از و پسرش سلطان مراد غازی پادشاه شد و غلامان را ینکری نام کرد و کلاه زرد و زری بر سر ایشان نهاد این رسم تا اکنون در ان دیار شایع ست و حکایتی از اقبال او آنست که قلعه لولیت را که به ینکری باقدوعی مشهور ست محاصره کرد چون کاری از پیش نبرد باز گشت و در زیر درختی متفکر و از شسته بود که خبر رسید که یکی از حصار یکبار فرود آمد سلطان آله شاهین را بفرستاد تا آن حصار را مسخر کرد تا آنکه در هفتصد و نود و یک هجری بحرب لادفرنگ رفت و غالب آمد و بر پشته الیستاده نظاره میکرد یکی از مجروحان فرنگ افتان وخیزان آنجا رسید خواص پادشاه خواستند که او را دور کنند سلطان گفت بگذارید که شاید خبری داشته باشد پس او را پیش خواند فرنگی آن پادشاه را بیک ضرب بشهادت رساند و بعد از و پسرش سلطان بایزید بن سلطان مرزا معروف به الدرم بایزید پادشاه شد و برادر خود یعقوب جلبی را بکشت و دفتر و محاسبه که تا آن غایت در میان ایشان معمول خود باشارهٔ واخلیل و فرار سم وضع کرد و او پادشاهی عورة قهار بود تا عهد او اهل عثمان از ملاظه علماء لظاهر شراب بخوردند او لعلانیه مجلس بزم آراست و در زمان او ارباب دولت پس ان امر علانیه همراه داشتندی و پس از ان رفته رفته این رسم در اندیار شایع گشت بالجمله سلطان بایزید بلکن بدرجهٔ بلاد فرنگ گشت فرنگیان روی باد آوردند سلطان ایلغار کرده با ده هزار سوار تا معسکر ایشان رسید پیرش از طغرل با ست هزار سوار باو پیوست فرنگیان

زیاده از چهار صد هزار بودند سلطان بایزید پسر را در برابشان بداشت و خود در کمینگاه قرار گرفت فرنگیان حمله آوردند و امر طغرل را
از جای برداشتند سلطان بایزید از کمین گاه بیرون آمد و با تند مرقی و باد خود را بایشان زد و ظفر یافت پس ازان او را ایلدرم بایزید
بگفت و ایلدرم تبرکی برق تند را گویند او در ایام دولت خود اکثر بسیاری از بلاد بگشود چون دولتش بکمال رسید معزور گشت و در شصد و
پنج هجری با امیر تیمور گورکان مصاف داد و گرفتار شد چنانچه در احوال امیر تیمور صاحبقران گذشت فوت ایلدرم بایزید تاریخ وفات اوست
و بعد از وی چهار تن از پسران او و احفاد او بسلطنت رسیدند الگاه سلطان محمد بن سلطان مراد بن سلطان محمد بن ایلدرم بایزید
پادشاه شد در جمادی الاولی سنه هشتصد و پنجاه و هفت هجری قسطنطنیه را که استنبول مشهور است تدبیرات غریبه از فرنگیان گرفت و
دار الملک ساخت و کپتان جوناتهان اسکاٹ میفرماید که در سال هزار و چهار صد و پنجاه و سه عیسوی مسلمانان قسطنطنیه را
از فرنگیان انتزاع کردند و آنزمان از طبقه و سلطنت فرنگیان در ان شهر یکهزار و یکصد و بست و سه سال گذشته بود و بعد از و پسرش
سلطان بایزید پادشاه شد و برادرش سلطان از خشم از فرمان روی باو آوردند بخضرم مصر گریخت و از انجا بفرنگ افتاد
سلطان بایزید جمجامی را بفریب آنجا فرستاد تا به استره زهر آلود شش سرش تبر اشید سلطان جم در گذشت و پس ازان قانون شد
هر که پادشاه شود برادران را بقتل رساند القصه سلطان بایزید بسیاری از ممالک فرنگ گرفت و بعد از و پسرش سلطان سلیم
در چهل سالگی پادشاه شد و سائر برادران و برادر زاده گانرا بکشت و بعد خویش بسیاری از جهان بگشود و براکابر
سلاطین عصر غالب آمد و پادشاهی مدبر عاقل و شجاع و کریم بوده و در عهد خویش لشکر بایران کشید و در موضع خالدران
با پادشاه اسمعیل صورت رزمی کرد و ظفر یافت باسر میآمد و باز گشت و در نهصد و بست و دو هجری بر شام استیلا یافت
و متوجه مصر شد و آنرا از تصرف خزاکیه بیرون آورد و خلفای مصر را که نام خلافت داشتند بر انداخت و در حرمین شریفین
بنام او خطبه خواندند و بعد از و پسرش سلطان سلیمان پادشاه شد خلد الله ملکه سلیمان تاریخ جلوس او ست بعهد خویش بسیاری
از ممالک بگشود و از بلاد انگردوس فتح کرد و در نهصد و چهل هجری شهر بگه احداث نمود و بعد از سه دین دیگر پادشاه شد هر
هر سه را با سلاطین صفویه مصالحه بوده و بعد از و سلطان احمد نبیره زاده سلطان سلیمان در سنه هزار و چهل هجری پادشاه
روم شده بود و بعد از و معلوم راقم حروف نیست که کدام کس آنجا پادشاه شد اما در سنه هزار و یکصد و نود و چهار هجری
مستر و الاصفات جوناتهان اسکاٹ انگریز در تقریبی با راقم میفرمود که اکنون در بلاد روم سلطان سلیم نامی آن
عثمان پادشاه ست و در دیار روس که زنی با مور سلطنت ملی بردارد و بسیاری از مملکت روم را در تصرف خود آورده
جزیرهٔ ثورانیه جزائر دریای روم ست و در ان صد فرسخ ست ساکنان آنجا در علوم غریبه مثل طلسمات مهارتی عظیم
دارند جزیرة الطیور از جمله جزائر روم ست و در آنجا طیور بسیار ساکن اند موی لغایت بارد و برم دارند و اصناف
طیور در انجا قریب صد و سی صنف باشد جزیرهٔ فالطیر نیز در بحر روم ست و در ان جزیره غیر از گوسفند چیزی دیگر
نباشد و آن گوسفندان لغایت بزرگ اند و تجار را چون گشنه در انجا رسد و گوسفندان بسیار بی مانع بگیرند جزیرهٔ
ابیض نیز از جزائر بحر روم ست و در وی معادن نقره باشد لهذا آنرا به بیاض نسبت کرده اند و منافع بسیار در ان
حاصل میشود انطاکیه شهریست از بلاد روم در غایت بزرگی و شکوه و بشمش هزار کرمانه دارد و بازار مرغ فروشی

را یک فرسخ نوشته اند و اطرافش بقولی چهل فرسنگ و روایتی سیزده فرسخ و عرض باره اش شصت
و شش ذرعه و ارتفاعش شصت ذرعه نهاده اند و دو دروازه که یکی را باب الذنب و دیگری را باب الملک گویند و مابین این دو در بازاری است که ستون های
آن همه از مس است و سقف آنرا از مس ساخته اند و بر بالای آن بازاری است که درز کاکنیش نهایت تکلف بکار رفته و از انجمله عمارتی است که هزار رو
دویست ستون از مس دارد که طول هر ستون پنجاه ذرعه است و هزار رو دویست در از مس که اکثر آنرا به سکهٔ طلا و نقره گرفته اند
و الواب عاج و آبنوس و صندل و عود بسیار است و صد و سی زنجیر است از زر و نقره که قنادیل طلائی بر آن محکم گردانیده و طول
و عرض آن عمارت یک فرسخ است از ولیدین مسلم منقول است که در شهر انطاکیه ببازار بیطاران رسیدم نردبانی ظاهر شد ببالا آمدم
بازاری دیدم عظیم طویل که صرافان نشسته بودند چون باره ازان سیر شد بازرینه پدید آمد فرود آمدم فضای دیدم قریب
بشش میل که مردم در وی بتیغ و تبری مشغولی داشتند لکن در میان آن قضا ساخته بودند که دری بسوی مشرق و دری بسوی
مغرب داشت درین دو بنا های هفت رنگ است و زر بفتهای مصر و فرنگ آویخته بودند و مؤلف صبح صادق مینویسد چون نوشیروان
بر بوقیطاس بادشاه روم ظفر یافت و به انطاکیه رفت و طرح آنشهر نظر خویش در آمد و فرمود تا بصورت آنشهر در عراق شهری
بنا نهادند و رومیه نام کردند و انطاکیه را گوچانیده در آنجا آوردند نیز گویند که خانه های رومیه را چنان مشابه خانه های انطاکیه
ساخته بودند که از اهالی انطاکیه هر که برومیه بخانهٔ خود در رون رفت هیچ تفاوت نیافته گر کاری که در ان انطاکیه بر در خانه در
درشت و در رومیه نبود شاید در انطاکیه همان یکدرخت بود بسیار درختان بوده باشد یکی را سهو کرد شلوی شهری
بزرگ است بعضی سلوق و برخی سلیوق نیز خوانده و بر کنار قحط واقع است و مردم آنجا نه نسب نصاری دارند و در انجا نوعی
سرمه سازند که چون در چشم کشند سیاهی آن زائل نشود و بمذهب ایشان اختیار طلاق در دست زن باشد فرشیه از بلاد
فرنگ است و بعضی گرسیه گویند و در انجا صنفی از مردم که نصف روی ایشان در غایت سفیدی و نصف دیگر در نهایت سیاهی
است و در ره سران و سمره سران ولایتی است در طرف باب الابواب که اهل آن دیار قامتهای طویل و دهنهای بین و
چشمهای کبود دارند بغیر از زره ساختن صنعت دیگر نمیدانند و بغایت غریب دوست می باشد چنانچه شخصی بخانهٔ شخصی مهمان شده
باشد پس از ده سال بدان ولایت وارد شده باشد و خواهد که جای دیگر منزل گزیده و میان مهر تابان بر سر مهمان جدال و قتال
می انجامد و پیش ازین ایشان را مذهبی و ملتی نبوده که سمره گوشت او را طعمهٔ کلاغان ساخته استخوانش در سردابه میگذاشتند

اما الحال بشرف اسلام مشرف گشته مذهب شافعی میورزند

اقلیم هفتم

این اقلیم بقمر منسوب است و لون عامهٔ ساکنانش میان صفرت و بیاض باشد و جداول این اقلیم از انجاست که
درازترین روز پانزده ساعت و ربعی باشد و وسط آنجا که طول روز شانزده ساعت تمام باشد و حد دوم آنجا که ارتفاع
قطب چهل و هشت درجه و ثلثی رسد و بقولی آخرین این اقلیم آنجا که طول روز شانزده ساعت و ربعی باشد و ارتفاع
قطب پنجاه درجه و ثلثی برسد و ابتدای این اقلیم هم از مشرق است و بر بلاد یاجوج ماجوج گذشته بر بلاد کیمال و
والان و شمال بلاد خلج گذرد و بر جنوب بلاد ترغان که عبارت از دریای خزر است رود و طول این اقلیم صد
هشتاد و هفت هزار و بست و یک فرسنج و ثلثان فرسخی است و در این اقلیم عمارت کمتر است و در تمام این اقلیم بست و شش شهر
و دو کوه و چهل و نه رود باشد و بقولی پنجاه شهر بزرگ و هزار شهر کوچک و دو کوه عظیم باشد باطق بلده است از بلاد روم مردم
آنجا بیگدیگر مشفق و مهربان باشند و چون کسی بدزدی و یا اسیری دیگر متهم شود قدری آهن گرم کنند و چیزی از انجیل بخواهند و
متهم آن آهن را بر دارد و قدمی چند رود و بیندازد و روز دیگر اگر دستش آبله کرده گنهکار است و الا بیگناه باطق الروم موضع است که
جمعی از اهل نصاری آنجا متوطن باشند و با یکدیگر دوستی دارند و از ایشان هر که بگناهی متهم شود دست و پای او را بسته در آب اندازند
و اگر به آب فرو نرود گناه ندارد و اگر فرو رود گنهکار است او را بسر ارسانند و از شهرهای مسلمانان این اقلیم یکی بلغار است متصل رود ادل
و شهر مذکور از امنیهٔ بلغار پسر کیمال بن یافث است در اقلیم ششم اشارتی بآن رفته و از غایت برودت دران موضع اشجار نروند و شهر بلغار بعتقاد
بعضی در نهایت شمال واقع شده و باعتقاد مؤلف مجمع الانساب بایکین مغرب و شمال ست تر و یک تقطب شمالی و در اوایل فصل

تا بستان شفق در انجا غایب نمیشود و کوتاهی شب بچهار ساعت میرسد و روز به بست ساعت باشد و باز بعکس میگردد یعنی روز بچهار ساعت
و شب به بست ساعت رسد و در ناحیهٔ بلغار مرغیست که نصف منقار اعلای او ششماه بجانب یمین مایل ست و ششماه بجانب یسار مثل لام
الف و وقت اکل بهم و شامل میگردد و گوشت او اکثر امراض را نافع ست خصوصاً سنگ گرده و مثانه را و اگر بهیئهٔ او بر برف گذارند گداخته
شود از ابو حامد اندلسی مروست که در بلاد بلغار شخصی دیدم از نسل عادیان که بغایت طویل القامت بود و در خدمت بادشاه بلغار
تقرب تمام داشت و در هر لشکری که او بودی فتح میسر شدی و اهل بلغار جمله مسلمانان اند و مذهب حنفی دارند و باعث این چنین گفته اند
که وقتی یکی از صلحا که در طبابت دستی داشت بدان دیار وارد گشت قضارا بادشاه آن ناحیه را عارضهٔ بیماری بوده و اطبای آن دیار
از معالجهٔ آن بعجز معترف بوده اند آنمرد صالح گفت که اگر سلطان عهد نماید که بعد از صحت مسلمان شود من معالجه کنم بادشاه قبول کرد
و بمداوای آن شفا یافت و مسلمان شد و بتدریج مردمش نیز مسلمان گشتند سقلاب غربی اقلیم ششم را تیز دارد و سقلاب از انبیهٔ سقلاب
بن یافث بوده چنانچه بعضی منسوب باو کرده اند اما بنیرهٔ سقلاب که نامش نیز سقلاب بوده آن شهر را ساخته و تفصیل این اجمال از تاریخ صحیح
صادق آنکه چون سقلاب بن یافث را فرزندان بسیار شدند بعذاب کثرت اولاد و احفاد گرفتار شد یکی از پسران که مادرش در طفلی فوت کرده بود
او را بشیر سگ پرورید و او میان مردم مهیب و او را پسری آمد سقلاب نام و آن پسر بعد از فوت پدر بجایگاه پدر بایستاد قوم رسید پس سقلابیان که بسیار
بسیار شده بودند قصد دیار روس که در جوار حریر بود کردند و پورت یعنی موضع جهت سکونت خود ها خواستند روسیان گفتند جای ما
تنگ است و شما جمعی کثیر چگونه جای اقامت بشما و هم ایشان از کمال حرز پورت خواستند و همان جواب شنیدند ناگاه برزم
پیش آمدند و متهزم بجای افتادند که آنجا رودت هوا در غایت شدت بود و در زیر زمین خانها ساخته اقامت کردند و
اکثر ملک بسقلاب موسوم گشت و بعضی از ایشان در آن طرف اقلیم مفتم یعنی بیرون از حدود اقالیم توطن میدارند و سقلابیان
چند قوم اند از غایت صولت و تهور هر قوم را بادشاه علیحده است و همواره میانهٔ خود با قتال و جدال ست اگر اختلاف در میان ایشان نبودی
هیچکس طاقت مقاومت ایشان نداشتی و انجماعت بعضی مذهب نصاری دارند و بعضی آفتاب را بخدائی می پرستند و پسران ایشان چون بحد
بلوغ رسند تیر و کمان گرفته از پدر و خویشان رخصت خواهند تا بهر خویش معیشت بهم رسانند و دختران ایشان سر و پا برهنه بیرون می آیند
و در کوچه و بازار سیر میکنند هر کرا از مردان میلی بهم رسد معجری می آورده بر سر دختر اندازد و نام زنی بر و گذارد و از آن روز آن دختر از منزل
خویش بیرون نه آید و در مذهب ایشان تا بست پنج زن جایز ست و در نزد یکی ایشان موضعیست که قوم آن موضع از صنف یاجوج و ماجوج
اند چنانچه یک گوش را بجای فرش بزیر خود دارند و بگوش دیگر خود را بپوشند و قد ایشان یکشبر و نیم ست و مانند سباع چنگالها دارند و چون سگ
کنند مخفی نماند که یاجوج و ماجوج باعتقاد بسیاری از اهل شهر از اولاد منسخ بن یافث بن نوح علیه السلام اند و بعضی گویند که از اولاد جوهر و باعوغ یز
یافث بن نوح علیه السلام اند چنانچه در صمن ترکستان بتفصیل ازان گذشت و در عین المعانی گوید که آدم علیه السلام محتلم شد و منی او بخاک آلوده گشت
حق تعالی ازان یاجوج و ماجوج را بیافرید این روایت نزد راقم چندان اعتبار ندارد و بالجمله هر یک از نسل یافث قطری از اقطار زمین برفته و
سکونت نمودند و آغاز زراعت کردند یاجوج و ماجوج با قصای اراضی مشرق بجائیکه ذوالقرنین اگر سد تعمیر نموده مقیم گشتند و از نسل ایشان خلقی
کثیر بوجود آمدند چنانچه عبد الله بن بحر گوید که بنی آدم ده جزو اند از انجمله نه جزو یاجوج و ماجوج و یکجزو سایر اهل عالم باشند و بقول بعضی یاجوج و ماجوج دو طایفه
اند و هر طایفه بچهار صد قسم منقسم اند و یک نفر از ایشان نمیرد تا هزار کس از نسل خود نبیند و تمام طبقات یاجوج و ماجوج بجهات مختصر در سه صنف اند اهل

ماعی اندکه طول وقامت ایشان صد وبست گز بود وعرض بدن به آن مشابه بنا شد وصنف دوم را طول قامت وعرض بدن صد و
بست گز بوده باشد وصنف سوم را طول وقصر قامت از یک شبر تا چهل گز باشد واین صنف را حکیم کوس گویند وفیل وکرکدن
را بطایفه مقاومت متوانند کرد واز اجناس وحوش وسباع صناره هرچه بدیشان بازخورد بنجات نیابد بهمه را طعمهٔ خویش سازند
وهرکس که از ایشان بمیرد گوشش را بخورند ودیگر طعام ایشان دانهٔ خرنوب است که در آن مرز زمین بسیار پیدائی دارد راقم حروف
در کتاب عجائب المخلوقات دیده که تبین جانوریست که در خشکی پیدا شود وبزرگ گردد وحیوانات خشکی را خوردن گیرد وبغایت
عظیم الجثه شود چنانکه اگر در دریا بغلطد آب دریا فرسنگها بشورد وزیر وبالا شود حیوانات آبی در دفع آن بحضرت عزاسمه
تضرع نمایند رزاق مطلق آنرا به بحر بلیه بر ساحل آن بلاد یاجوج وماجوج واقع است براند وبمیکند وآن طایفه آن را شکار کنند وبخورند
وهر روز در آنجا هزارها برسند وطعمهٔ یاجوج وماجوج شوند کپتان جوناتهان اسکاٹی می نوشود که در بعضی شهرهای فرنگ که بر ساحل
دریای شور اند انجا تبین را فرنگیان شکار کنند وفی الواقع لغایت عظیم الجثه باشد وآن از جمله شمله ست وگوشت آن لذیذ
میباشد مگر روغن ازان بگیرند که بسیار بکار آید بالجمله یاجوج وماجوج را مذهبی وملتی نباشد ومانند حیوانات معاش کنند وتفسیر
سینمی این چند ابیات در صفت ایشان می نویسد شاید که از شاهنامهٔ ترکان باشد **ابیات** بجو تا چشمی سگ جیفه جوی ✦
بگوش دراز از خران برده گوی ✦ بهنگام فرصت بخسپند دیر ✦ یکے گوش بالا دیگر بزیر ✦ تنکن برشکن باشد ابردی شان
گشان ریش تا زیر زانوی شان ✦ برون آمده استک شان چون کزاز ✦ شکم پهن وپا خرد وگردن دراز ✦ چو یوز زمکان
آمده در وجود ✦ مژه زرد ورخ سرخ وچشمان کبود ✦ ندارند وجز خواب خود هیچکار ✦ یکے تا نمیرد یکے تا نزیند هزار احوال ذوالقرنین
وسد بستن او وجمهور مورخان برانند که شد یاجوج وماجوج را ذوالقرنین اکبر بسته وبرخی گویند که ذوالقرنین اصغر که عبارت از اسکندر
رومی است واز احفاد عیص بن اسحق بن ابراهیم علیه السلام والاظهر هو الصحیح واو معاصر وارابن وارادت ملک العجم وزمانهٔ او
بعید تر از طوفان نوح علیه السلام بوده وذوالقرنین اکبر از اولاد یافث بن نوح علیه السلام ست وزمانهٔ اش قریب تر بعد از طوفان
نوح بوده چه پس از هود وصالح علیه السلام ظاهر گشت وآنجناب از انبیای مرسل ست واز جمله معجزاتش یکی آن بود که بزبان هر قوم عارف
بود وقصهٔ آن جناب در قرآن مجید در آخر سورهٔ کهف واقع ست وراقم حروف بالهام ومشاهدهٔ از آن آیات شریفه نسخه وصنع اکسیر
تاویل معه اجزاو اذان برآورده ودر خصایف وظایف که لوح محفوظ نیز نامند وآن مشتمل بر فواید کثیره ست تالیف کرده مشروحا بیان
نموده اما از اتفاقات وبدست نه آمدن هفت نسخه مذکور بعمل نه آمد بالجمله چون ذوالقرنین از مشرق بمغرب مسافت وتا غایت بلاد ترک رسید بجای
برآمدن آفتاب که طلوع می نمود برسد گروهی که ایشان که هیچ پوششی ولباسی ندانشتند وایشان از اولاد مقلاب بودند که در انجا اقامت
داشتند وزمین ایشان از غایت سستی وتری بنا نگاه بنیداشت وشدت برودت هوا بمرتبه بود که ایشان در سردابها بسر بردندی
ذوالقرنین در امضا ایشان شده نزدیک ساکن یاجوج وماجوج بشهر رسید که دارالملک سقلابیان بوده بادشاه آنجا بخدمت آمد ذوالقرنین
شریعت بدو عرض کرد وبس سقلاب پذیرفت وگفت که چون میان ما ویاجوج وماجوج در معرض تلف ایم اگر میان ما وبه آن کرده
شدی بندی که مانع خروج ودخول آنجماعه شود باعث مزید استحکام اطاعت باشد ذوالقرنین قبول کرد وطلب یاری ازان بادشاه
نمود پس از آن بفرمود تا در میان دو کوه که ممر یاجوج وماجوج بود حفر کردند چندانکه به آب رسیدند پس سنگهای

عظیم بنا نهادند و بازمین برابر ساختند و خشتهای آهن برابر یکدیگر چیدند و مرتفع ساختند گویند میان آن دو کوه فاصلهٔ چهار هزار
قدم بوده که شد کشیدند و عرض شد شصت پنج گز و بقولی پنج میل و طولش صد و پنجاه فرسخ و ارتفاعش دو هزار و شش صد ارش و زیاد
بران آنقدر که برابر فاصلهٔ هر دو کوه گشته و از خشتهای آهن که برابر یکدیگر چیدند یکے بر دیگرے نهاده مرتفع ساختند تا چون مساوی
شد میان هر دو کوه پس بفرمودهٔ ذوالقرنین کوره ها در میان آن نهادند مردم در دمیدند چون آن خشتهای آهن هر نگ آتش
سرخ گردید بالای آن قطر النحاس یعنی سفرای روی گداخته ریختند تا سوراخ ها که مانده بود و استحکام یافت فروبرد
فرشی که انگیختند بر روی حلکرده میریختند و بقول مؤلف هفت اقلیم وادی دران سد ساخته اند دو لخت دارد عرض هر لخت
شصت گز و ارتفاع هفت گز و ضخامت هر دو پنج گز که از روی ریخته اند و قفلے بران در زده که طول آن هفت گز است و یکی
نیز بقدر هفت گز بآن آویخته و بست و چهار دندانه دارد و هر دو اندک گز در خور دسته ها و ن و بادشاه آن حوالے هر روز جمعه
قرار داده ست که جمعی کثیر از مردم بر آن در حاضر آیند و بیکبار کز رها بران در زنند تا دلالت بران کند که این در پاسبانے
دارد و پس نتوانند یاجوج ناجوج که بالا روند بر آن سد و یا آنرا سوراخ کنند پیش کتبان جونا تهان اسکاٹ این سخن طفلان ست
بعد از ساختن آن سد سجدهٔ شکر کرد و گفت این شد بخشایشے ست از پروردگار من پس چون بیاید وعدهٔ آفریدگار من گرداند
این سد را بازمین هموار و مست وعدهٔ خدا درست و راست چنانچه در قرآن مجید ازان خبر داده و گویند که آن نزدیک
قیامت خواهد شد که یاجوج و ماجوج سد را شگافند و بیرون آیند و عالم و عالمیان را خراب و ویران کنند و از کتاب مسالک
مسالک نقل ست که واثق خلیفه عباسی خواب دید که سد یاجوج و ماجوج گشاده گشت و بقول تا آنکه بخواب بیند خواست که بر احوال
سد مطلع شود نبا بران سلام ترجمان را بانجاه کس فرستاد تا تحقیق سد نماید سلام از سامرین ارمنه و از انجا ببلاد ازان و ارمان
موضع بباب الابواب و از انجا بولایت خزر رفت و بادشاه خزر که ترخان نام داشت گسان همراه سلام گردانید سلام و غیره
از ولایت در آمده بست و هشت روزه راه رفتند تا بزمینی رسیدند که بوے ناخوش همیشه بمشام ایشان میرسید و ده روز
دیگر قطع مسافت کردند تا بجائے رسیدند که کوهی بنظر در آمد و جماعت خصی در و بودند اما آبادی بنود سلام ازان
منزل نیز در گذشت و هفت منزل دیگر رفت تا بهبعضے ازان حصون رسید که نزدیک آن کوه شد یاجوج و
ماجوج در شعب آن بوده اگرچه ملاوش اندک بوده اما همه صحرا و اماکن سهناک داشت و دران سد زمین حفنی بوده
بغایت مستحکم که محافظان شد انجا ساکن بودند و دین اسلام داشتند و زبان عربی و فارسی میدانستند اما از وجود
خلفاے بنی عباس چیزے بودند بهر تقدیر سلام را روز دیگر تر و یک سد بردند سلام کوهے دید و رودے
بزرگ که عرضش دو صد و پنجاه گز تخمیناً باشد آب نداشته و بران کوه هیچ رستنی از گیاه و هیچ ذے حیات نبوده
و باره بنظرش در آمد که از خشت پخته دران رو برآورده که زیاده بران گنجایش نداشت بعد ازان سلام از انجا مراجعت
کرد مدت رفتن و آمدنش از رسالهٔ که سلام از رورر و انگی از بغداد تا باز آمدن نزد خلیفه منزل بمنزل
معه عجایب و غرایب راه که مشاهده کرده بتفصیل مرقوم نمود دو سال و چهار ماه بود و بالجمله ذوالقرنین بعد از طواف
جهان و بستن شد به اراضی اسکندریه رسید و شهر مانند و بنیا عمارت کرد و در دو صد و پنجاه سال عمارت اشهر

با تمام رسید ذوالقرنین فرمان داد که گرد آن شهر سوری از صار و چ کشیدند و آنرا چنان شفاف و مبیض ساختند که
که ساکنان شهر جهت محافظت چشم مدتی نقاب مے بستند و در یک گوشه شهر مناری بود شصت گز دران سوراخ ها
گذاشته و آبگینه ها در آن نصب کرده که ازان بر دریا نگاه میکردند هرگاه لشکری عازم آنشهر شدی اهالی آنجا مطلع شده
سامان جنگ کردندے آنشهر هزار و پانصد سال معمور بود و بعد ازآن هر سال دیگر خراب ماند پس ازان سکندر که
عبارت از ذوالقرنین اصغر است هم بران صفت که از تواریخ پیشین معلوم کرده بود آنجا شهرے بنا نهاده و اسکندریه نام
کرد چنانچه در اسکندریه گذشت بالجمله ذوالقرنین بعد از فراغ این دو آن سکونت اختیار نمود و سپاه را اجازت
انصراف بمساکن ایشان داد و بدو نه انجندل بعبادت پرداخت تا آنکه رحلت نمود و مدفنش بقبولے جبال نهامه مدت
ملکش بقولی چهل سال و روایت اصح ششصد سال و اوزنبیل یافتی و قوت خود ازان حاصل کردی و آنچه زیاده ماندی
تصدق کردے قمر مز شهریست و قلعه متین بر قراز کوهی دارد و وسعت آنکوه بمرتبه ایست که گنجایش تمام اهالے
آن نواح دارد و مردم دران نواح بسیارند و نزدیک آنقلعه کوهی دیگر است که سر در هوا کشیده و صعود بر قله آنکوه
بعزت دست دهد و لباس قرمزی از ملبوسات معروف آن دیارست سنوامی مدینه عظیمست و جانب شمال
تاتار واقع شده و بحر خزر که رود اتل نیز گویند در جانب شرق و جنوب این شهر جریان میدارد و دیگر سرای ترسا بر ساحل
رود اتل از جانب شمال است و آن شهریست که تجار از طرف دریا تار و بلاد تاتار آنجا بسیار میروند صوقاق بضم صاد مهمله
شهریست که در دامن کوه واقع ست و زمین آنشهر سنگستان ست و بر ساحل بحر قلزم آبادی دارد و مردم آنجا مسلمان اند و تجار و مسافران
بدان سرزمین آیند و اکثر سکان آن شهر نصاری اند شقتاقو مدینه ایست جلیله و میان آن شهر و بحر محیط یکروزه راه باشد
و دیگر از شهرهای این قلیم بلاد اندلس و مدمیر و افریقیه و طرطبه و حربیه و غیره از بلاد مغرب اند آورده اند که چون سلاطین فارس
بر بلاد یونان دست یافتند اهالی آن دیار به اندلس که از اعظم بلاد مغرب ست رفته اقامت گزیدند و دران قوم حکما بسیار
بودند حکمت دران مملکت شیوع یافت و ان بلاد آباد شد و در هر گوشه یکے دعوی سلطنت کرد از ایشان بادشاهی بود
که دختر جمیله داشت ملوک اطراف بخواستگاری او برخاستند پدر دختر گفت والا و جز ملکی حکیم نشاید و تن ازان جمله گفتند که ما حکیم ایم
ملک گفت هر یک از شما را بکاری امر کنم هر که اول از عهده برآمد بمصاهرت مقرر گردد پس یکے را بفرمود تا آب از کوه
برآورد یا آن آشنا بگرداند و بدیگری گفت بر زبان با بدیشان دشمن اند بر کنار بحر طلسمے بساز تا چون قصد آن دیار کنند مغلوب شوند پس
هر دو بکار خود مشغول شدند آن یک آب بیرون آورد و آسیا بساخت و دختر را بخواست و آنکه طلسمی ساخت آگاه شد و خود را
هلاک ساخت انکه بکام رسیده بود بعد از پدر زن بسلطنت نشست و طلیطه دار الملک ساخت و آنجا خانه بنا نهاد و بیت الحکمت
نام کرد و حکما را جمع آورد تا دران طلسم ها ساختند و در خانه را بستند و قفلے بران زدند و بعد ازو هر که از اولاد او
بر تخت نشستی قفلی بران افزودی تا آنکه بست و شش قفل بران بزدند رزق بادشاه بست و هفتم بود چون بر تخت نشست گفت اینجا
را بکشایم و بنگرم که دران چیست بزرگان عهد گفتند این موجب خرابی ملک و پادشاهی است لرزق التفاتی نکرد و قفلها
بگشود آنجا جوانے مرصع بجواهر دید که بران نوشته بود هذا مائدة سلیمان بن داود و تابوتے از زحام یافت که

بر اطراف آن صورت جمعی از اعراب بر اسپان عربی سوار و عمامها بر سر و شمشیرها در دست کشیده بودند و این بعینه صورت
مسلمانان بود که همدران ایام برآمد و بس مستولی شدند و عجب تر آنکه همانروز که لرزق آن در بگشاد از نایاب و که ورندتر بودند
در رسید که طایفهٔ باین هیئت بملک در آمده اند و بسی نگذشت که موسی ابن نصر کمی بر آن دیار دست یافت چه عبد الرحمن موسی
بن نصر کمی که از اعیان تابعین و مردی عاقل و شجاع و فیروز جنگ و متقی بوده و پدر او نصر از سوالی بنی در عهد معاویه بن ابوسفیان
ایالت خرسن داشت چون معاویه عزم ورزم علی علیه السلام کرد نصر از و تخلف نمود و گفت علی بخلافت احق است
با او حرب نتوان کرد و گفته اند ابن نصر همان است که نصریان باو منسوب اند موسی ابن نصر بعد از پدر پیش خلفای بنی امیه
گشت در هشتاد و نه هجری ولید بن عبد الملک او را با پنجاه هزار سوار بفتح اندلس فرستاد موسی بخت افریقیه بگشود
و شصت و پنج هزار اسیر بگرفت دران ایام در افریقیه قحط افتاد موسی خلق را بنماز و روزه تحریص نموده و با سپاه خود و اهالی
افریقیه و اصناف حیوانات بصحرا رفت و بچه های جانوران از آنها جدا ساخت و با سپاه بگریه و زاری پرداخت و حیوانات
نیز فغان در آمدند و همچنان در تاریخ منقول است که چون یونس پیغمبر علیه السلام بنا بر توقف عذاب موعود از قوم خویش بحکم
آنکه هجرت گزید حق تعالی او را در شکم ماهی محبوس ساخت او بخافه اگر گفت بعد از آن ایزد تعالی عذاب بر القوم فرستاد و بادشاه القوم
مقدمهٔ عذاب منزله را دیده یونس را تفحص نمود تا با او ایمان آرد و چون آن حضرت راه نیافت با جرسی آنبوه بصحرا رفت و
بچه های حیوانات را از آنها جدا ساخت و چند شبانه روز بگریه و زاری پرداخت حق تعالی بر داشت العذاب را از القوم و بالآخر یونس علیه السلام
از شکم ماهی بیرون آورد و بادشاه با قوم خود بر دست آنحضرت مسلمان شد الحاصل موسی تا هنگام استوا در صحرا بماند پس نماز بگذارد
و وظیفه و خطبه نتواند و نام ولید در خطبه نه برد گفتندش چرا نام امیر المومنین نه بری گفت امروز روزی است که بجز خدا نام دیگری
نتوان برد و هنوز در صحرا بود که بارانی عظیم بارید موسی لشکر کرد و نخست قصد بربر کرد و بگشود پس طبخه بگرفت و غلام خود طارق
زیاده بر بربر بر طایفهٔ از اعراب و نود هزار مرد بربریان که ایمان آورده بودند طبخه گذاشت و با فریقیه باز گشت پس
طارق را بفتح اندلس امر فرمود طارق با دوازده هزار سوار از دریا عبور نموده و بجزیرهٔ خضرا از اندلس رسید و در نود و دو
هجری بکوهی که اکنون بخیال طارق مشهور است صعود کرد لرق و الی طلیطله با هفتاد هزار سوار رزم او شنافت موسی آگاه
شد پسر خود عبد الله را در افریقیه گذاشت و متوجه آن دیار شد و پیش از آنکه بطارق پیوندد و طارق سپاه خود را گفت
پیش دشمن و پس دریاست گریختن صورت نبندد بجوشید تا ظفر یابند پس رزمی صعب کرده ظفر یافت و لرزق بقتل
رسید و موسی ببطارق پیوست و بر تمامی بلاد اندلس استیلا یافت و تا ساحل بحر محیط براند و مایدهٔ سلیمان علیه السلام بدست
آورد و آن خوانی زرین بود چنانچه گذشت و بزرد و ران صد کس تواند نشست و چون ولید از فتح اندلس خبر یافت بموسی
نوشت که در اندیار بفرمان سلیمان علیه السلام دیوا شهری از پس ساخته اند و آنرا مدینة النحاس خوانند و گفته اند که مالی آن
ذو القرنین بوده باید که بدانجانب شتابی و آنچه بینی اعلام نمائی موسی برفت و چهل شبانه روز بیابان قطع کرد و بآن شهر رسید
حصنی بی در دید که دیوارش تمام از مس بود و گویند چهل و پنج چهار صد و هشتاد گز ارتفاع داشت گفتند نقب زنیم و در آییم
پس چنان کردند دیدند که اساس بآب رسیده موسی امر کرد تا پهلوی آن برخی از آن دیوار بر تفاع صد گز بشکافند

وبران نزد بانی صد و هشتاد گز ترتیب داد پس گفت هر که بالا رود و بشهر در نگردد از حال اعلام نماید هزار مثقال طلا باید یکے
رفت و نظر کرد و قهقهه بزد و خود را بحصار افگند از حصار غوغائی عظیم برخاست و تا سه روز امتداد یافت چهارم روز موسی
دیگر بر فرستاد و احوال او نیز بدستور گردید موسی گفت دیگری برود چون کسی نرفت مال را مضاعف کرد چون گرفته باکن رغبت
کرد و گفت ریسمانی برمیان من ببندید تا چون خواهم که خود را بحصار افگنم بگذارید پس چنان کردند مرد برفت و خود را بحصار خود
که بیفگند آنکه ریسمان بدست میداشتند بقوت تمام برکشیدند قامتش دو پاره شد نصفے برون ماند و نصفے بدرون حصار افتاد موسے
دانست که از حال درون حصار آگاه شدن متعذر است لاجرم با سفر بست و در راه توحهای سنگ سفید بسیار دید که اسامی
انبیاء و ملوک بران نوشته بودند از جمله لوحی بر اهی بدید که بران نوشته بودند از انجا در نگذری که هلاک شوی موسے را
عجب آمد و برای امتحان دو سوار به انجانب شتافت ایشان چون اندک راهی رفتند جانوران بر هیئت موران
از میان درختان برون آمدند و هر دو را بهان پاره پاره کردند موسی متحیر بماند و مراجعت نمود و در نود و پنج هجری
در گذشت و بعد از و حکومت افریقیه و بلاد قرطبه و اندلس بآل بنے امیه رسید و آل آنطائفه اندلس ابو مطرف عبد الرحمان
از اخفاد مروان بن حکم است که در خدمت مروان خمار سر بردی و چون مروان حمار بقتل رسید عبد الرحمان به اندلس گریخت
امرای آن دیار اطاعتش کردند او سالها سلطنت آن دیار کرد و در یکصد و هفتاد و یک هجری در گذشت رصافیه در حوالی قرطبه
از آثار اوست و بعد از و اولادش یکے بعد دیگرے در آن دیار حکومت کردند و آخرین آنطائفه امیه است که در چهار صد و بست و
هشت هجری در گذشت و دولت بنی امیه از آن دیار سپری گشت و پس از و امرای بنی امیه ملوک الطوائف در ان دیار پدید آمدند و
بعد از ایشان اوریس که نسبش بامام حسن بن علی علیهما السلام میرسد بحکومت اندلس رسیدند و اول آن کروه ابو عبد الله اوریس است که در یک
صد و شصت و نه هجری بعد واقعه فتح اتفاق افتاد و در انواقعه بسیاری از اهل بیت رسول علیه السلام رسول علیه السلام بشهادت رسیدند و
اوریس با ندک پس گریخت بمغرب رفت و بطنجه شتافت و خلق را دعوت کرد و بسیاری از بربریان به او پیوستند و او بطنجه و الخذود و
مستقل گشت هارون رشید داؤد شماخ را بآن دیار فرستاد تا خدمت او کردند و منتظر فرصت می بود تا او را بقتل رساند روزی اوریس
از درد دندان شکایت کرد شماخ او را چیزی داد که در دهان گیرد آن خود زهر بود بسی برنیامد که اوریس در گذشت امرا تاج بر سر کنز ک
که از و حامله بود نهادند بعد از چهار ماه پسرے متولد شده و به اوریس موسوم گشت اوریس تن او پس اول کسے است از
سلاطین اسلام که پیش از ولادت سلطنت یافت و بعد از و اولاد و احفاد او آنجا بحکومت نشستند و هم چنین طائفه از امرای بنے
عباس با فریقیه حکومت کردند و چون منصور ذوالفی عباس بران دیار دست یافت غلب بن سالم تمیمی را به آنجا فرستاد و او غلبه با فریقیه رسید
و بر دست خوارج کشته شد آنگاه امیری دیگر ابو خالد برند نامے بفرمان منصور بحکومت افریقیه رسید و بسے
نگذشت که آل غالب بن سالم در افریقیه بحکومت نشستند و ابراهیم ثانے از ان طائفه است که بسیارے از بلاد
جزیره صقلیه بکشود و آخرین انکروه زیادة الله است که در عهد او عبد الله مهدی اسمعیلے علوی با فریقیه خروج کرد و
افریقیه را از زیادة الله بگرفت و زیادة الله بمصر گریخت و بعد از خلفاے اسمعیلیه بسلطنت آنديار رسیدند و اول ایشان زیرے
بن صنادید حمیرے صاحب است که از طرف اسمعیلیه حکومت افریقیه و مهدیه داشت و بعد از و پسرش ابو الفتح ملکین بسلطنت

نشست و او چهار صد مد خوله داشت و در یک روز از ایشان هفت ده فرزند بوجود آمده و از انطائفه ست تمیم بن معد
بنیره ابو الفتح که بحکومت نشست و او یک صد پسر و شصت و خمر بیادگار گذاشت و بعد از و یحیی بن تمیم در افریقه و بمهدیه سلطنت
کرد و در عهد او سه کس غره بمهدیه آمدند و گفتند ما کیمیا میدانیم یحیی ایشان را بخواند و خلوت کرد و ترو اوجز شریف و قاید
نماند آن سه تن کار و بار برکشیدند و یحیی را زخم زدند و شریف را بکشتند و قاید تنها با هر سه تن جنگ غازی نهاد و آواز
بلند کرد جمعیتی بر در بودند در آمدند هر سه را بکشتند چون ایشان بر ری اهل اندلس بود یحیی بفرمود که هر کرا در ان
شهر بلیس بزبان ایشان یافتند بقتل رسانیدند دران واقعه بسیاری از بیگناهان کشته شدند و یحیی نیز عنقریب
بشومی قتل بیگناهان بفجاءت در گذشت و در عهد نبیره یحیی آل رجا فرنگی از اکابر ملوک فرنگ بود و بجزیره سقلیه
نشست بر طرابلس غرب و مهدیه استیلا یافت و مستقل گشت و طرابلس را در پانصد و چهل و یک هجری قتلعام کرد
و باز آمد و ساخت و بعد از و پسرش تمیم بحکومت نشست و در رعایت مسلمانان کوشید پس از و یکی بعد دیگری
از اناث و ذکور و سومی از فوشن فرنگی بسلطنت رسید ذکر ملوک بنی عجم اول ایشان المؤید بالله طاغی
که نسبش بنعمان منذر آخرین ملوک حیره می پیوندد و آباء و اجداد ش بحجاز و مصر و شام مقیم بودند بالآخر ماندس شدند و بسیله
توطن گزیدند طاغی به اتفاق روسای شهر بر و شبخون بر دو او را بکشتند و مردی را ظاهر کردند که این هشام بن حکم اموی
صاحب اندلس است پس او را بسلطنت برداشتند و بکار ملک پرداخت و چون هشام جعلی در گذشت استقلال تمام یافت و خود را المؤید
بالله طاغی لقب نهاد و نبیره طاغی ست المعتمد علی الله که در اسپیله بر تخت نشست و بعد از چند سال از فوشن فرنگی ملک
فرنگیان اندلس و صاحب مقلیه قوی شد و در چهار صد و هفتاد و هشت هجری قهرا فهرا اطلیطله
را بگرفت و رسولی نزد معتمد فرستاد و بعضی از بلاد اسلام طلب نمود و معتمد رسول را بکشت از فوشن سپاه
جمع آورد و روی بدیار اسلام نهاد معتمد از سایر ملوک آن دیار مدد خواست صاحب مریه و سخامه و مناد جیه
و تلمسیه باو پیوستند معتمد علی الله از یوسف بن یوسفین ملک ملثمن صاحب مراکش مدد خواست یوسف بمدد معتمد
رسید و هر دو لشکر در سطلبوس بهم رسیدند و در چهار صد و هفتاد و نه هجری رزمی صعب کردند مسلمانان
ظفر یافتند از فوشن بگریخت سال دیگر معتمد به اتفاق یوسف وی بدیار فرنگ نهاد و چهار شهر بگشود
و باز گشت یوسف از انکه مراکش از بلاد بربر بود و هوای ناخوش داشت و از شنیله از بلدان اندلس
و بعد و بت آب و لطافت هوا مشهور بود دران مملکت طمع نمود و چون بمراکش باز گشت سپاه باسپیله فرستاد
و بگشود و معتمد را حبس کرد و او در حبس بمرد گویند که معتمد از هشت صد مد خوله یک صد و هفتاد و سه فرزند داشت
و بعد از معتمد علی الله ملوک ملثمن بادشاهی آن دیار رسیدند ذکر ملوک ملثمین و ل ایشان امیر المسلمین و ملک الملثمین
ابو یعقوب یوسف بن تاسفین بود و او اول کسی است که به امیر المسلمین مخاطب گشت قبیله او را ملثمین خواندندی چه تمام
و رعیت نقاب باشد ایشان با موسی بن نصیر بمغرب رفتند و بجدود آن توطن گزیدند و هر گاه مردان این قوم بکاری
از قبیله بیرون فتندی طایفه از فنایل مغرب تاخت آوردندی و زنان ایشان را بهر اسیری بردندی ایشان چاره اندیشیدند و ماندند زنان نقاب بر رخ

انداختند و در خانها نشستند و او از بها افگندند که بفلان شهر میرود مغربیان بخاطر جمع روی بمنزلگاه ایشان آورده و نقاب از ران
تیغها آختند و خاطر از دشمنان بپرداختند و نقاب را بر خود مبارک دانستند و آنرا التزام نمودند و باین آشتها رسیدند یوسف بن سفیان
مردی شجاع و مدبر بود و بزبان مغرب سخن گفتی و جز آن پنج زبان نفهمیدی و در حدود و زمانه شهر مراکس را بنا نهاد و دران
که اینجا بسیار بودند بقتل رسانید و بسیارے از بلاد مغرب بگشود و خطبه بنام عباسیان خواند و در چهار صد و هشتاد و چهار هجری
بر اسلبیه و قرطبه و مریه و صاویه و سجامه و معظم بلاد اندلس دغیره استیلا یافت و مستقل گشت و در محرم پانصد هجری در گذشت
واز محاسن او نقل میکنند که روزے سه تن در شهر مراکس با یکدیگر نشسته بودند یکے آرزو کرد که هزار دینار باید و دیگرے
شغلے آرزو نمود و سومے گفت که زن امیر یوسف اجمل زنان عصر است و آرزوے من او ست این حدیث بیوسف رسید
هر سه را بخواند و آنرا که مال و شغل خواسته بودند بکام رسانید و انرا که طمع در زنش کرده بود نزد زن فرستاد و گفت انچه
مناسب دانی بعمل آر زن یوسف بفرمود تا او را حبس کردند سه روز او را بکنوع طعام دادند پس او را بخواند و گفت که درین ایام چه خوردی گفت انچه
تو دادی گفت هر یک را مرد خاص بعوبانه گفت همه یک مرد داشت گفت زنان عالم نیز همه یکنوع اند مرا نیز چون زنان دیگر بدان داشت از آرزوی خود
برآر پس هزار دینار او را داد و اطلاقش فرمود و بعد از یوسف پسرش ابو الحسن علی بحکومت نشست و در پانصد و پنج هجری فرنگیان که قصد او داشتند رزمے
صعب کرد و ظفر یافت و در عهد او عبد المومن خروج کرد و بعد از ابو الحسن برادرش اسحق بحکومت نشست و از دست عبد المومن بقتل رسید ذکر حکام موحدین
عبد المومن و اولادش ایشان را حکام موحدین گویند بنا بر انکه در زهد و ورع مبالغه نمودی و دعوات ایشان این بود که بر هر که در جنگ ظفر یافتندے تمام
سپاه مخالف را بقتل رسانندے مولف تاریخ صبح صادق گوید که پدر عبد المومن عبد المومن را بسیار دوست داشتی روزے دید که ابر سپاه
قصد خانه اش کرد و عبد المومن را که در گهوارگی خفته بود فرو گرفت و بعد از لحظه تا پدید گشت پدر بر سلامتی پسر شکر گفت
دانست که کودک بدولتے عظیم رسد پس چون عبد المومن بسن تمیز رسید محمد تومرتی یا مد او باخود بهر اکس و از انجا به یلین بل
همراه برد و بسلطنت بنشاند ابو عبد الله محمد بن عبد الله تومرتی بعثتی حسنی صاحب دعوے عبد المومن است و اول او را مهدے
گفتندے محمد تومرتی باقصاے مغرب متولد شد و همانجا نشو و نما یافت و لطلب علم بمشرق رفت و بصحبت امام محمد غزالی رسید
و چه گذارد و در سایر علوم خصوص در جفر ماهر گشت و از اسباب دنیا خبر کوزه و بوریا و عصا باخود نداشتے از انکه بمصر
و اسکندریه شتافت و قصد بلاد خویش کرد و در کشتی نشست اهالے کشتی را بامر معروف و نهی منکر اشارة نمود و در پانصد
و پنج هجری بمهدیه رسید و در مسجد نزول کرد و هر روز در شارع منهی و آلات مناهی که دیدے شکستے و خلق را بعبادت تحریص
نمودے این خبر بوالے مهدیه یحیی ابن تمیم صباح رسید او را بخواند و احترام کرد محمد تومرتی چندے آنجا بوده بسفر گزیده تقریبے
رسید آنجا عبد المومن را دید یا خود گرفت در طلب ملک سعی گشت گویند که او را از حقر معلوم شده بود که در اقصاے
مغرب از اولاد محمد صلی الله علیه وآله وسلم مردے ظاهر شود که حروف نامش این بود م ح م د ت د م ر ت و او بدولت
رسد ما استقامت امرش موقوف بمردی باشد که متصف بصفات معهوده باشد و حرف نامش این بود ع ب د ال
م و م ن و ایخالت بعد ارمانیه و خامسه اتفاق افتاد و محمد تومرے دانسته بود که مرد اول او ست لاجرم در طلب عبد المومن
مے بود چون او را بدید علامات معهوده در او مشاهده کرده او را باخود گرفت و رفیق خود ساخت چنانچه گذشت و از اصحاب

عبد المومن مردی بود فصیح و بلیغ او را عبد الله نشران گفتندے محمد تومرے او را از ارادهٔ خود مطلع ساخت و گفت خود را بخلق گنگ ظاهر کن و سخن مگوے تا انگاه که حاجت افتد نشران لب از سخن به بست و محمد تومرے با همراهان بمراکس رسید و بمهدیه نزول کرد و بر عادت خویش زمان بطین ملوک کشود که در رعایت حدود شرع مشاهده میکنند این حدیث به ابو الحسن علی بن یوسف بن سفیان صاحب مراکس رسید او را بخواند و از گفته باز خواست کرد قاضی مرید بمحمد تومری گفت که سخن ناحق در باب ملوک بے سبب چرا میگوئی محمد تومرے گفت که افترا نمیکنم انچه راست است میگویم ملک را چگونه عادل و عالم توان گفت که در شهر او خمر در بازارها میفروشند و خنازیر بدوش مسلمانان میگیرند و ازین نوع بسیار شمرد ابو الحسن علی از غایت حیا سر بزیر انداخت شخصی اندبسے که مردے عالم و دانا بود و در خدمت ابو الحسن اعتباری تمام داشت گفت ایملک اگر سخن من شنوے پشیمان نشوی و آن اینست که این مرد را وظیفه مقرر کن تا در شهر تو باشد و بگوشه نشیند و اگر نه چنان شود که خزینه هاے تو در پس کار او صرف شود ابو الحسن خواست که چنان کند وزیرش گفت زشت باشد که گویند ملک از درویش تبرسید سزاوار آنست که او را خراج از ملک خویش نمائے ابو الحسن چنان کرد محمد تومری باعمان رفت و آنجا دوستی داشت باوے در کار خویش مشورت کرد او گفت که به ایلیغ بل باید رفت که اهلے آنجا رود بتوبه گروند محمد تومری بدانجانب شتافت اهلے جبال ایلیغ بل او را در لباس علما دیدند معزز داشتند مدتے آنجا بماند روزے ایشان را گفت ارزق نیستید فرزندان شما چرا ازرق چشم هستند ما رعایاے ابو الحسن علی بن یوسف بن سفیان ایم هر سال غلامان او بهر خواستن خراج می آیند و در خانه هاے ما نزول مے کنند و بازنان ما انچه خواهند میکنند ما را طاقت دفع ایشان نیست محمد تومری گفت ازین زندگانی که شما راست مرگ بهتر بود اگر ازین بلیه شما را نجات دهم مرا چه دهید گفتند مال و جان خود نثار کنم محمد گفت سلاح جمع آرید و چون غلامان بیایند ما را مطلع کنید بعد چندے غلامان بیامدند و هر کدام بخانه یکے رفتند و شراب خوردند و بازنان ایشان بفراغ بال بخفتند محمد تومرے با ایشان گفت که چون ساعتی از شب باقی ماند بر ایشان تاختن برید و همه را بالقتل رسانید ایشان چنان کردند غلامان که از خود خبر نداشتند اکثری براه عدم رفتند و معدودے چند از غلامان بمراکس گریختند و ابو الحسن را ازان حال اعلام دادند او سپاه بدفع آن قوم فرستاد محمد تومری گفت تنگی هاے کوه را محکم کنید و دل قوی دارید پس لشکر مراکس بکوه رسید کوهیان بمقابله پیش رفتند و رزمی صعب کردند سپاه مراکس از تنگی راه کاری نکرده منهزم گشتند و انچه با ایشان بود بدست یاران محمد تومری افتاد ایشان بآن معزز شدند محمد تومرے گفت که غنیمت جمع آرید کوهیان چنان کردند محمد بفرمود تا غنایم را بسوختند پس عبد الله نرینی را که کنگ جعلے بود اشاره کرد که بسخن آید عبد الله نرینی چون دیگر روز از خواب بیدار شد گفت بخواب دیدم که دو فرشته از آسمان بیامدند و دل مرا بر گرفتند و پر از علم کردند اهلے جبل که او را کنگ میدانستند این را حمل بر معجزه کردند محمد تومری گفت اکنون ما را از کار ما آگاه کن نرینی گفت تو مهدی هستی و قایم بامر خدا هر که بیعت تو کند نیک بخت است و هر که مخالف تست بهلاکت قریب است پس گفت اصحاب خود را بمن عرض کن تا مطلع سازم که کدام بهشتی و کدام دوزخیست محمد تومری اهالی کوه را جمع آورد نرینی هر که را با او مخالفت داشت گفت از اهل نار است و بقتلش فرمان داد دیگران بفرموده او عمل کردند

وایشان را بکشتند محمد را در ملین بل مخالفی نماند و عرض یاران ندیده ده هزار مرد بشمار آمدند پس خود آنجا بماند و عبد المومن و عبد الله
نه نبی را با سپاه جرار بمراکس فرستاد و در محاصرهٔ مراکس عبد الله نسرینی بقتل رسید و عبد المومن بهزیمت رفت محمد تومرے
در نماز بود چون ازین حالت خبر یافت گفت چون عبد المومن بیاید با او بگویند که عافیت ظفر تر است در طلب ملک سعی کن پس
در همان دو سه روز که سی و نه سال از عمر محمد تومری گذشته بود در پانصد و بست و چهار هجری وفات یافت و او مردی
متقی بود و بمال دنیا رغبت نکردے و ریسمان بافیدے و لفرد حتے وانمک ازان بکار بردے و باقی را تصدق کردے
بعد از وفات محمد تومری عبد المومن به تین مل رسید و بموجب وصیت محمد تومری اهالے ملین بل با و بیعت کردند عبد المومن با سپاه
متوجه وهران شد و بگرفت و بر ملتمیان و فاش استیلا یافت و بمراکس رفت و بعد از یازده ماه قهراً قهراً شهر مراکس را
از آل یوسف بن سفیان بگرفت و مستقل گشت بر افریقیه و اندلس و ما قصاے مغرب فرمانفرما شد و در پانصد و چهل و دو هجری
با امیر المومنین مخاطب گشت و بعد از و پسرش او یعقوب یوسف بسلطنت نشست و دنا سر یوسفیه با و منسوب است و در پانصد و
بست و شش هجری با صد هزار سوار با سبلیه رفت و والے آنجا اطاعت کرد امیر یوسف قصد طلیطله کرد ارقوس فرنگے والے
آنجا متحصن شد امیر یوسف را کارے پیش برفت با سبلیه باز گشت مادر سر دلیس والی موسیه و اسبلیه و اندلس با یکی از لشکریانش
سبد و کار داشت از پسر تو هم نمود و او را بزهر هلاک کرد و بعد ازین واقعه امیر یوسف بر مرسیه وغیره استیلا یافت و
برادران مردلس را بنواخت و خواهر ایشان را بخواست و بسے نگذشت که دولت آل مردلس سپرے گشت و بعد از
امیر یوسف پسرش ابو یوسف یعقوب بن یوسف بسلطنت نشست و دنا سر یعقوبیه با و منسوب گشت و در عهد او علی بن
اسحق از بقایای ملثمین قوی شد و سخامه بگرفت یعقوب بیست هزار سوار بزرم او فرستاد و در پانصد و هشتاد و سه هجری
خود نیز روان شد و در پانصد و هشتاد و شش هجری بمراکس مراجعت نمود از قولش قصد دیار اسلام کرد و شهر شلب
بگرفت یعقوب آن شهر از فرنگیان بگرفت و چهار شهر دیگر که پیش ازین بچهل سال فرنگیان از مسلمانان گرفته بودند قهراً قهراً
بگشود از قولش پنج ساله صلح کرد و چون مدت منقضی شد طایفه از فرنگیان رو دیار اسلام آوردند یعقوب قصد رزم ایشان
کرد و در راه مریض شده باز گشت و در پانصد و نود و سه هجری دیگر بار رو بفرنگیان آورد ایشان صلح کردند یعقوب بعد از وفات
علی بن اسحق ملثمین با فریقیه شد و آنجا شهری بنا نهاد و رباط الفتح نام گذاشت و بمراکس رسید و در گذشت و او بادشاهے
زاهد و عابد بود و در عهد خود به ترک فروع فقه امر کرد و فرمود که فقها تابع هیچ مذهبی نباشند و خود بکتاب مجید و سنت عمل
نمایند لاجرم ازان دیار جمعی برخاستند که تابع هیچ امامی نبودند چون ابو الخطاب ابن دحیه کلبی و برادرش عمر و شیخ محی الدین
عربی وغیرهم پس از و عمر بن ابراهیم بن یوسف بحکومت نشست و ابو العلا ادریس بن عبد الله بن یوسف بن عبد المومن
او را بهزیمت داده بر تخت نشست و در ششصد و هشت هجری مرین بر او خروج کرد ابو العلا در ظاهر مراکس با او مصاف
داده بقتل رسید و دولت آل عبد المومن سپری گشت و در بنی مرین اول کسی که بسلطنت رسید سلطان یعقوب بن
عبد الحق مرینی بود او در عهد ابو العلا ادریس بر و خروج کرد و ابو العلا را بقتل رسانید چنانچه گذشت و بر بلاد مغرب استیلا یافت
و هفده سال ملک راند و در شش صد و هفتاد و پنج هجری نماند و هفتد هم گسست از احفاد بنی مرین عثمان بن محمد

که آخرین حاکم مغرب گشت وهشتاد سال بزیست و در هشتصد ونود وسه هجری درگذشت کپتان جوناتهان اسکاٹ از تاریخ فرنگ بارا قم میگفت که در سال هفتصد وسیزده از تولد عیسی علیه السلام مطابق نود ویک هجری که زمان خلافت عبد الملک مروانی بود مسلمانان بر ملک استنبول که اسپین سرس گویند از دیار مغرب واز ملکهای فرنگ مستولی شدند و در سال یک هزار وچار صد ونود وعیسوی علیه السلام مطابق سن هشتصد وشصت وهشت هجری محمد صلی الله علیه وآله وسلم در آخر زمان احفاد ملوک بنی مرین فرنگیان اسپین متفق شده مسلمانان را از دیار اسپین براندند مسلمانان از انجا برخاسته بدیار افریقه سکونت گزیدند و انجا حاکم شدند اکنونکه سن یکهزار وهفتصد وهشتاد وعیسوی مطابق یکهزار ویکصد ونود وشش هجری است مردم اسپین بدیار خویش باستقلال میگذرانیند جابلقا شهریست در نهایت مغرب واهل آنشهر از اولاد عاد اند که بمرور دهور از حجاز وشام رفته بدانجا مقیم شدند ویهودان اعتقاد دارند که چون اولاد موسی علیه السلام از بیت المقدس هنگام بخت نصر بگریختند حق تعالے ایشانرا بجانب جابلقا انداخت ایشان در انجا سکونت گزیدند جزیرة النار در اقلیم هفتمست و در انجا منارهٔ ایست از حجر خالص وارتفاعش صد گز وصعود بران میسر نشود وبر بالای آن صورت شخصے بطلسم ساخته اند که دست خود بجانب بحر مغرب دراز کرده گوئی به بحر اشارت میکند وایضاً در ان جزیره گنبد ایست از سنگ تراشیده ومسجدے مقابل آن ساخته از دعای در انجا اکثر مستجاب میشود وبر سر قبه اکثر صورت طلسم ساخته اند هر کسیکه بدانجا رسد آنصورت آواز دهد که مهمانے آمده است پس در انجا گنبد گشاده شود وطعامیکه محتاج او باشد از انجا بیرون آید وباز در بسته شود وهر چند که مسافران در انجا رسند نے بفرنگ او از النصورت آواز میدهند وهمانقدر طعام از گنبد بیرون من آید وپیوسته حال بر منوال باشد وکس سر آن ندانند وبعضے از عقلا در انچنین سخنان تامل دارند واز ین نوع عجایب وغرایب المخلوقات وغیره تواریخ خصوص در کتب هندیان اسلامیان ودیگران بسیار است مثل هفت طلسم در شهر بابل در عهد نمرود در آسیا در دیار چین که سنگ اعلی ساکن وسنگ اسفل متحرک که هیچ عاقل آنرا نپسندد وخدا داند که مولفان تحقیق بلیغ کرده نوشته اند ویا بر گفته سیاحان تالیفات را البته علی الراوی داشته تحریر کرده اند راقم حروف مطبع اسلاف نشده سطرے چند از کتب نقل نموده تا دانند که اسلاف انچنین حکایات در کتب خویش مرقوم ساخته اما نزد عارف ومحقق نظر بر قدرت قادر مختار هیچ عجب ومحال نیست چه هر چه خواهد کند که حکم او راست + گویند که حق تعالے بر محال قادر نیست بدانکه ازین قبیل بتجلے اسم بدیع وظاهر بعرصه ظهور آوردن نزد او تعالے شانه غریب ومحال نیست اما محال آنست که ثانی ومثل خود پیدا کردن نمیتواند بزرگے گوید اول همه چیز را مهیا کردم + دولت این است آخر همه را برگ بیکجا کردم + همت این است او همچو خودے نکرد پیدا قابل + مقدور نداشت + من چو سری ز خویش پیدا کردم + قدرت اینست جزیره برتانیه نیز در اقصاے مغرب ست وعمارات غربی بران جزیره منتهی میشود وازا برتانه نیز گویند وبطاء مهمله نیز دیده شد کپتان جوناتهان اسکاٹ بارا قم فرمود که جزیره برتانیه مسکن فرنگیان انگریز است وذکر ان در ضمن احوال دنیا بر نوگفته آید۔

فصل در ذکر برخی از مشاهیر اقلیم هفتم

شیخ علے بن محمد معروف بابو الحسن شیروانی از کبرا بزرگان معروف ومشایخ زمان بوده وبد مناطے نشسته واو سالها

شوهرش بربالش او بزداد در حالت نزع بود چشم بکشاد و بشیخ سلام کرد و گفت شیخ ترا هیچ باک نیست لیکن اینجا یک دقیقه
ایست آنکه ملک الموت که نازل میشود خالی باز نمیگردد و چاره نیست ازو دون تا ترا از وے خلاص گردانم این زمان حق خود
از ما میطلبد و باز بخواهد گشت مگر آنکه جانے قبض کند و در زندگانی تو مر خلق را فایده است و مراد خیر ایست که دوسترین
دختران منست آنرا فدائے تو میکنم پس ازان روی بملک الموت کرد و گفت تا آنکه جانے نیری نزدیک پروردگار خود
نمیروی پس جان دختر مرا بگیر بدل وے که ویرا از حق تعالے باز خریدم بعد ازان شیخ نزد دختر خود رفت و با او گفت
الیفرزند روح خود را بمن بخش زیرا که تو قایم مقام دختر بادشاه هستی در دفع بخلی رسانیدن گفت ای پدر جان من در
حکم تست پس ملک الموت را گفت جان این دختر که صحیح البدنست بگیر در حال دختر شیخ بیفتاد و بمرد پس شیخ میگوید
که نزدیک ما اینست از انکه چیزے بدهند و جان مریض را باز خرند چاره نیست و لازم اینست که در عوض جان جان دیگری
بدهند زیرا که ما خود این مشاهده کرده ایم که جان کسے را که باز خریده ایم در هیچ جان در عوض نداده ایم را قم گوید شیخ
جاے دیگر چیزے داده جان مریض را خریده باشد اما درین حکایت عوض جان دختر بادشاه جان دختر خود داده جان
او را خریده چنانچه گذشت و کلام شیخ که چیزے بدهند و جان مریض باز خرند موافق حدیث شریف ست چه آنجناب
علیه السلام فرمود بیماران خود را دوا کنید به صدقه پوشیده نیست که از شیخ محی الدین عربے سخنهاے بلند
واقعست که بفهم علما در نیاید چه جاے دیگران بنابران ازان نوشت مگر بضیافت طبع دانایان یک دو کلمه ایراد مینماید
چه شیخ محی الدین عربے قدس سره حق تعالے را وجود مطلق گفته علما آن شهر را بخطیه گرفتند و تکفیر نمودند و بعضے
گفته اند که بخطیه و تکفیر راجع بدان معنی ست و شیخ علاء الدوله از کلام شیخ فهم کرده و بآن معنی که مرا درست و همچنین بسیاری
از علما تر اتکفیر نموده اند و بعضے مصلحتا بظاهر مثل شیخ عبد السلام و مشقی رحمة الله علیه او را زندیق گفتے روزی یارانش
گفتندے خواهیم که قطب را ببینیم عبد السلام اشاره بشیخ ابن عربے کرد و گفتندے که تو او را زندیق چرا میخوانے گفت
بهر نگاهداشت ظاهر شرع است و شیخ در فصوص الحکم و در فصوص هودے گفته اند العالم صورت الحق و هو روح العالم
المدبر له فهو انسان الکبیر یعنے عالم صورت حق تعالے است روح عالم است و حق تعالے مدبر عالم مدبر صورت خود است پس حق تعالے
مدبر صورت خود باشد که عالم است پس حق تعالے انسان کبیر است که شامل است و محیط مر عالم صغیر و کبیر را
مانند دریا احاطهٔ سیاطرت را بکوزهٔ آب و انسان کبیر را اسم کل موجود است و انسان عالم صغیر بظاهر دو رمعنے
کبیر است و مراد ازان انسان کامل است و نیز او قدس سره گفته مات فرعون ظاهرًا و مظهرًا ظهارة دا ایمان فرعون
را ازانیکه متکلمان کفر فرعون ثابت نمیکنند و این آیته نیست فلم یک ینفع ایمانهم لما رأوا باشنا یعنے نباشد انیکه سوگند
ایشان را ایمان و گردیدن ایشان بهنگام که دیدند عذاب ما را و هاس یعنی عذا لبسب د شیخ میگوید که ایمان هنگام
عذا لبست نفع نکند آنکس را معنی چنین است یعنی ازان شخص در دنیا این عذاب را بر نمیدارد و دور نمیکند تا آنکه در آخرت
فایده ندهد چه میفرماید که ایمان مثل چراغیست و کار چراغ آنست که هرگاه در خانه تاریک گذارند آنخانه را روشن میکند
پس همچنان کار ایمان مظهر گردانیدن کافر است ازانجاست کفر هرگاه که بر زبان راندند و برداشتن عذاب در دنیا شرط

نیست چنانچه گذشت راقم گوید که در عهد پیغمبر ما صلی الله علیه وسلم بسیار کسان از ترس جان وجلای اوطان واکثرے بطمع اخذ غنایم ایمان آوردند واز ایشان مؤلفة القلوب گویا نیند ودر دنیا وعقبی ناجی گشتند هرچند که ایمان بطمع وخوف شمشیر بود اما نتیجهٔ نجات داد بعضے گویند که ایمان منافی برگزشت نیست این را از حکایت عبد الله ابن ابے مبلول منافق که در ضمن اقلیم دوم در وقایع سال نهم از هجرت شفقتهاے بحضرت صلی الله علیه وسلم درباره او مبذولست فهم کند ودیگر موافق کلام شیخ ابن عربے اکثر احادیث واقعست واز انجمله قست من قال لا اله الا الله محمد رسول الله فدخل الجنة بلا حسنات یعنی هر کسیکه گفت لا اله الا الله محمد رسول الله پس داخل بهشت است بے محاسبه وحساب وایضا در مشکوة از عثمان رضی الله عنه بن عفان مسلم روایت میکند قال رسول الله صلی الله علیه وسلم من مات وهو یعلم انه لا اله الا الله دخل الجنة یعنی از عثمان رض روایت میکند که فرمود رسول صلی الله علیه وآله وسلم کسیکه مرد حال انکه او میداند بتحقیق آنکه نیست سزاوار بندگی مگر خدا تعالے داخل میشود آنکس بهشت نظر کند در معنی آیهٔ شریفه که در حق پیغمبر ما صلی الله علیه وآله وسلم وارد است وما ارسلناک الا رحمة للعالمین الحمد لله والمنة که بمساعدت توفیق ازلی ومعاونت سعادت لم یزلی احوال هفت اقلیم مشتمل بر تقسیم قدیم در کتاب حدیقة الاقالیم بر سبیل اختصار در سلک تحریر کشیده آمد والحال صحایف اوراق را باحوال تقسیم جدید هفت اقلیم معه امرقه که دانایان فرنگ چهار قسمت مقرر کرده اند مے آراید وسان خامه را ببندے از احوال امرقه که عبارت از دنیاے نو است وفرنگیان حال آنرا ظاهر وپیدا ساخته اند ودر حیطهٔ تصرف مے دارند میکشاید با الله التوفیق بر ضمایر ارباب بصایر مخفی نماند که چون کتاب حدیقة الاقالیم بپیرایهٔ اختتام پوشید نظر کیمیا اثر کپتان جوناتهان اسکاٹ که در فتوت ومروت ودانش وبینش بر اکثر مردم عصر رجحان مے دارد ودر فن سیر وتواریخ فارسی سرآمد روزگار است گذشت بعد از تحسین بلیغ فرموده هرچند این نسخه از عجایب وغرایب امصار وحکایت سلاطین روزگار ومشاهیر هر دیار مشحون ومملوست اما از احوال دنیاے نو عاری وعاطل است گفتم که در تاریخ اسلامیان احوال دنیاے نو بر سبیل اجمال چنانچه فرستادن کشتی جهت دریافت عمارات ماسواے معروفه در اخبار اسکندر رومی بغیر از شهرهاے بزرگ وکوچک در اقالیم سبعه اشارتے رفته ومورخان کمتر ازان بیان کرده اند واکثر را فروگذاشته اما شرح وبسط این خصوص احوال دنیاے نو در کتب فرنگ سیر است اگر بترجمهٔ این پردازند مناسب این کتاب یادگار آنجناب بماند پس بر حسب آن آرزوے راقم از کتاب ضخیم که بزبان ایشان بود اقتباس شایسته بطریق اجمال بزبان فارسی ترجمه نمود چنانچه فصلے که می آید بنام نامی اوست بدانکه اکنون دانایان فرنگ برطبق تفهیم خود تقسیم اقالیم سبعه بر چهار بخش نموده اند واین پس از بیان سبعهٔ سیاره نموده اند نوشته مے شود اما فهرست هر چهار بخش وامصار این است **بخش اول** یورپ نام دارد امصار یورپ ملک الیمان ملک اسپین ملک فرانس وملک پرتگال ملک بمرک که عوام دنیا مارگویند وباردی ملک اسویدن ملک روس وملک پولاند ملک نپلس ملکه خلیفه ما که اینجا عبارت از دست ملک ولندیز ملک سوله لاند ملک قطیعه ملک انکری جزیرهٔ انگلند جزیرهٔ ایرلند دیپ منار جزیرهٔ کارسیکه جزیرهٔ سار دینا جزیرهٔ سیسلے **بخش دوم** ایشیا وآن عبارت از ایران وتوران وهندوستان بلکه اکثر از امصار هفت اقلیم کهنه است چون احوال امصار هفت اقلیم قدیم در حدیقة الاقالیم نوشته شده

بنابران ازان درگذشته بخش سوم افریقیه امصار افریقیه ملک مراقه ملک الخیر ملک توس ملک نری لوب ملک بارکه
ملک بلاد الجرید ملک زاره وملک منکر ولید ملک کنتی ملک لوانکو ملک زنگبار ملک مولو موتا به ملک سفله ملک موتی موله
ملک تراونات ملک کفاریه جزیره باب المبدل جزیره زنگبیره حاردین جزیره مدکسکر جزیره یورپن جزیره سنبهلیه جزیره کنبره
جزیره مدیری که شراب آنجا را مدبره نامند بخش چهارم امصار بخش چهارم امرقه جنوبی ملک کسکو ملک بره فره ملک پسره
ملک خیبر ملک لیلانه جزیره اسپاهوله جزیره پوتوریکو جزیره مارکارینا جزیره حوان فرمادیر ملک برازل امرقه شمالی ملک کشاده
ملک اسکاتلاند ملک نوانکلاند ملک نوبارک نیاونیافری لاند لجینا کارولینا قوریدا جزیره جمیکه جزیره برماد دراوصاف
وحدود امرقه ملک انکلاند که جزیره ایست ومسکن اصلی انگریزان وشهر لندن پای تخت بادشاه انگریز است امان
برین عمارات وآبادی آن شهر وضوابط بادشاه انگریز واحوال سلاطین انگریز وشاها ان ایشان تاسن یکهزار
وهفتده عیسوی مطابق سن یکهزار ویکصد ونود وشش هجری احوال کیتی اکاف تازی برانگ کپتان چوناتهان اسکاٹ
میگویند که بقول بطلیموس حکیم بیان میکنیم احوال این دنیا را که عبارت از هفت اقلیم کهنه است چه حکیم موصوف این دنیا
را هفت بخش نهاده وهر بخش را موسوم باقلیمے ساخته چنانچه درمیان مردم بهفت اقلیم مشهور است واحوال هر
هفت اقلیم برطریق دانایان سلف یازده فادار شیخ آله یار بلگرامی وبر صفحه بیان نگاشته اما دنیاے نو ملکیست
وسیع وآبادی بسیار وزراعت بشمار دارد چنانچه دراکثر خبر تست از ملکهاے هفت اقلیم قدیم ترجیح دارد واین ملک
یعنے دنیاے نو بیرون از هفت اقلیم کهنه معروفه است واصلا مردم پیشین بآن سرزمین نرسیده اند ملک اوزان خبر نداشتند
چه اطلاع بران ورسیدن بان دیار وتسخیر نمودن این از فرنگیان شده چنانچه بیان کرده خواهد شد باید دانست که
دانایان حال از فرنگ ویونان بعد از فکر بسیار چنین نوشته اند که این دنیا یعنے مسکن ایشان وغیره را که کوه ارض یافتند
یکے از سیارهاے سیاره ایست ومثل سیاره هاے سیاره بر دایره خود میگردد واز انجا که این قول خلاف حکماے
سلف واسلامیان است لهذا این خاکسار سراپا انکسار بنده خدا جوناتهان اسکاٹ فرنگی از قوم انگریز چند سخن از کتب
فرنگی درباب حرکات آسمانی وترکیبات آن وتقسیم کره ارض برائے تفرج خاطر عاطر دوست یکرنگ ورفیق بیدل
شیخ آله یار بلگرامی مینویسد امید که ازدوستان قبول فرمایند تا مقصود دوستدار حاصل شود چه نشان دوستی مسلمان
وفرنگی قایم ماند معلوم باد اول کسیکه کتب درباب ادوار آسمانی وترکیبات این دنیا نوشت حکیم تالیوس وپاتالیس
یونانے بود واو اول کسیست که حقیقت وسبب کشوف وخسوف دریافت کرده بود وبعد ازو پس از پنجاه سال
حکیم فیثاغورس پیدا شد واو از همه اسلاف درقول خود تفرقه میدارد وفیثاغورس اول کسی است که قایل گردش
کره ارض وثابت شدن آفتاب گشت لیکن کتب فیثاغورس سابع نشدند لهذا قول او درینباب درمیان حکماء
جهان چندان رواج نیافت وبعد از فیثاغورس یکصد وسی سال قبل از تولد عیسے علیه السلام در شهر اسکندریه
حکیم بطلیموس که تیولیموس نیز گویند احوال دنیا وادوار آسمانے بطوریکه تاحال در کتب واقوال دانایان
فرنگ وغیره نوشته میشود شایع آنست ودر سال یکهزار ودویست وسی از تولد عیسی علیه السلام حکیم کوپرنیکوس فرنگے

در ملک پولاند کتابے در باب مذکورات نوشت و اقوال او با سخنان فیثاغورس بسیار موافق اند و چون اقوال کوپرنکوس شایع گردید حکمای فرنگ اقوال مذکور را اقوال کوپرنکوس نامیدند معلوم باد که بقول کوپرنکوس آفتاب در وسط همه سیارات بر مرکز خود نشانیده شد و همه سیارات گرد او میگردند حالا بموجب قول حکیم مذکور اوصاف و حرکات هر یک سیارات و گردش آنها گرد آفتاب بیان کرده میشود تا اهل دانش تفرقه از قول بطلیموس و کوپرنکوس معلوم شود اگر حالا نفهم خوانندگان باید وقتے یاد خواهند کرد و این خاکسار قولهاے نویسد اما دلیل درستی آن آوردن در اراده نبود که طویل بود و اینقدر برای تفرج دوست یکرنگ مرقوم گشته تا دانسته شود که حکمای یونان و فرنگ و هند در اقوال خود ها چنین و چنان تفرقه میدارند و اقوال راست و دروغ هر کس بروجه او و بدلیل رسانیدن انها بر عهده کوشش کنندگان بخومیان و اهل علم نجوم و صد و غیره میگذارد و باید دانست بقول کوپرنکوس کره آفتاب روشنی بخشنده و تاب دهنده همه سیاره ها ست لهذا در وسط آنها نصب کرده شد و آن همه گرد آفتاب میگردند و آفتاب از کره ارض در طول و عرض در پرده کرور دو لکهه درجه کلان تر است و یک حرکت بر مرکز خود از مشرق تا مغرب مے دارد و انچه حکمای سلف گفته اند که آفتاب در فلان و فلان برج میرود محض خیال است چه این کره ارض از برج تا برج گردیده و قتیکه برابر یک برج میرود بنظر آنکه میان برج مے آفتاب ایم چنان مے نماید که آفتاب درمیان آن برج میگردد چنانکه اگر کسی بر کشتی نشسته در وقت جلد روی نظر بر ساحل و زمین بندد چنان مینماید که کناره زمین ارومی دود و این سخن نزد دانایان دلیل قویست که آفتاب ثابت است و کره ارض دو دیگر سیارات گرد آفتاب مے گردند و الله اعلم کسے بر آسمان نرفته که سنگ انسان را حل کردن تواند کره زهره بقول کوپرنکوس از همه سیارات بآفتاب نزدیک تر است و بعد ازان عطارد و این کره ارض و ماه و مریخ مشتری و زحل درجه بدرجه دور تر از یکدیگر گرد آفتاب میگردند چنانچه زحل از بالا و ماه از پائین به سبب دیگر سیارات از آفتاب دور تر اند و کره زهره از کره ارض هفت درجه خرد تر است و یکبار در هفتاد و هفت روز و بست و سه ساعت و شانزده دقیقه بخومی گرد آفتاب میگردند و کره عطارد در دو صد و بست چهار روز و هفده ساعت بخومی گرد آفتاب میگردد و دوری آن از آفتاب سی و چهار ده لکهن کروه هندی خواهد بود و کره زهره از کره دنیا قدرے خرد تر خواهد بود و کره ارض یعنی این دنیا در طول و عرض از آفتاب خرد تر خواهد بود چنانچه گذشت و دوری آن از آفتاب نود و سه ده لکهن یعنی نهصد و سه لکهه ای هفتصد لکهه کم هزار لکهه و هفتصد و بیست و شش هزار و نهصد میل و یک میل نیمگروه هندی نزد اهل فرنگ باشد و میل نزد اهل سیان یک گروه مقرر است که دو میل اهل فرنگ باشد و کره ارض در سه صد و شصت و پنجروز و پنج ساعت و پنجاه و پنج پل بخومی گرد آفتاب یکبار میگردد و در بست و چهار ساعت یکبار در مرکز خود میگردد و پس از گردش کره ارض گرد آفتاب سال و فصل و از گردش بر مرکز خود تفاوت روز و شب حاصل میشود کره ماه از کره ارض یعنے دنیا بسیار خرد تر است و دوری ماه از دنیا ششصد و بست هزار کروه خواهد بود کره ماه سه حرکت دارد یکے بر مرکز خود و دیگر گرد این دنیا که کره ارض نامند و دیگر گرد آفتاب یعنی همراه دنیا گرد آفتاب میگردد کره مریخ هشت آثار خرد تر از کره ارض بوده باشد و از آفتاب یکصد و چهل و سه ده لکهن و ششصد و بیست و ده هزار میل دور خواهد بود و در سه صد و بست و یکروز چند ساعت

گرد آفتاب میگردد مشتری از کرۂ دنیا دوازده صد درجه کلان تر خواهد بود و یکبار و دوازده سال گرد آفتاب میگردد
و دوری آو از آفتاب چهار صد و چهل و هفده لکهن و چهار صد و هفتاد و دو هزار میل خواهد بود و مشتری چهار ستاره
خود میدارد که بخومیان آنرا قندیل مے خوانند و ستاره هاے مذکور همراه او گرد آفتاب میگردند کرۂ زحل از همه سیارات
دیگر کلان تر است و یکبار و رسی سال گرد آفتاب میگردد و قندیل او از پنج ستاره است که همراه گرد آفتاب میگردند
معلوم باد که سوا ے این سیارات مذکوره سیاره هاے گردنده دیگر هستند که گاه ها در نظر ما مردم تا دم آلستین پیمانند و ستاره
مذکوره همین در گردش اند اما سر ایشان گرد آفتاب مقرر است و بخومیان وذ صد بندان جهان مے نویسند گر اکثر از آن
کرده ستاره دام دار بکرۂ ارض یعنے دنیا یا گرد دیگر ستاره در گردش برسد و بخپه پرس بسیار است که کوه آخر
از کوه اولین سوخته شود چرا که کرۂ ستاره دم دار که بسیار نزدیک با فتاب میگردد خصلت آتش بر میگیرد پس
هر چند بآن چند سوخته خواهد شد اما حافظ حقیقی مالطو همیه گردها را در حدود خود نگاهداشته است که مرضی خود آفرینش
را نگاه خواهد داشت دیگر معلوم باد که ستاره هاے ثوابت بیشمار اند اگرچه بخومیان سلف برا ے حساب خود چند
را نام و نشان میدهند اما از روز یکه دوربین هاے فلک سیر در فرنگ اختراع شده اند شبے گذشته است که دقیقه بینی
از دوربین مذکور ستاره هاے نو یافته اند و نے یابند ستاره هاے ثوابت از ما چنان دور اند که دوری این در حساب
نے آید دیگر معلوم باد کرد چنانچه انسان بر زمین و فرع در هوا و ماهی در آب زندگانی میدارند یک چیزے است با
طبیعت که از قوت و زور این آفتاب و ماهتاب و آب و زمین و سیارات و ثوابت و ستاره هاے دم دار و تمام آفرینش
بجا هاے خود بے امداد بے قصورے نماند و علما درین باب جلدها نوشته اند اما هر قدر غور در یافت این بکار برده
زیاده ازین گفتن نتوانستند که فلان چیز فلان طبیعت میدارد چنانچه سنگ زمین قایم ماندن و حرمان آب از دانشوری
منسبت نموده اند و گویند که در بدن هر طبیعت میدارد پس تمام آفرینش همین طور کار خود را مے کند و طبیعت برا ے هر کار میدارد
و الله اعلم بالصواب باید دانست که کرۂ ارض بصورت گوے مدور است اما بطرف هر دو قطب اندک سطح دبین
و مدور شدن کوه دنیا ے سبک مقرر شده چه در سال یک هزار و پانصد و نوزده عیسوی یعنے از تولد عیسی علیه السلام
جهازے از بندر فرنگ بطرف مشرق روانه شد و مایل بطرف شمال و هیچ طرف نشد همین کنار زمین گرفته میرفت
در یکهزار و یکصد و بست چهار روز بعد از سه تمام دنیا باز بهمان بندر رسید پیش دانایان این دلیل قویست که دنیا
مدور باشد دلیل دیگر آنکه دنیا یعنے کرۂ ارض پابند سیارات گرد آفتاب میگردد و نوشیده نماند که چون قدرے از
اقوال حکماے فرنگ در باب کل آفرینش بیان کردم اکنون تفصیل ارض را بطوریکه ایشان دنیا را تقسیم کرده اند
مینویسم تا معلوم کنند که این کرۂ ارض یعنے مسکن ایشان و مخلوقات که هست یکے از سیارات که مقرر کرده بودم حالا
تفصیل اجزاے دنیا را بیان میکنم باید دانست که حکماے فرنگ اول تمام دنیا را دو بخش کرده اند یکے از ان آب دوم
زمین و هر بخش را دو بخش هاے دیگر تقسیم میکنند چنانچه هر یک ابیان کرده خواهد شد اما اول در تفصیل بخش هاے آب
مے پردازم آب که تمام دنیا را فرو گرفته او را دقیانوس مے نامند و شاخی ازان که یک ملک از ملک دیگر جدا کنند آن را

رسیده اند و شاخی ازان که اندرون ایک ملک میریزد آنرا دریاے نامند و برآ شاخہاے خرد خرد مانند نالہ کہ ایجا و آنجا می روند
ہاے جدا جدا بموجب جا و مکان بودن انہا میدارند اما بنا کردن آن ضرور ندارد و چہ نام ہر یکے در ملکہا متفرقہ میخواہد آمد
اجزاے زمین عبارت ازکوہیست لکاف فارسی بواو زدہ و فتح نون بنون زدہ و فتح با نیز منقوط باشد و جزایر او
س و کوہ ہاے باشد اما اول باید دانست کہ کوتینت عبارت از حصۂ زمین کہ دران ملکہاے کلان کلان و بادشاہیہاے
اجدا مے باشد و پارہ کلان از بحر اد قیانوس یعنے بحر محیط در میان انہا ریزد و براے رفتن از ملکے بملکے دیگر راہ خشکی
م باشد و سفر بحر ضرور نبود جزیرہ عبارت است از زمین کہ ہر چہار طرف آن آب باشد و انرا دیپ گویند و بے کشتی در آنجا
وان رسید و نتوان برایدو استمش عبارت است از قدرے زمین کہ در میان دو کونتنت میباشد و یکے را با دیگری
وست میکند بدین مانند معلوم باید کہ برین کرۂ ارض دو کونتنت ہستند و در یک کونتنت سہ بخش کرۂ ارض واقع
شدہ کہ آنرا حکماء سلف ہفت اقلیم مے نامند و در دیگر کونتنت یک بخش از کرۂ زمین واقعست و آن عبارت از
ک امرقہ است کہ امریقہ نیز ش گویند و آن عبارت از دنیاء نو است کہ بمردم سلف معلوم نبود و این ہر دو کونتنت را
شرقیہ و غربیہ نیز نامند و حکماء حال این ہر دو کونتنت را چہار بخش مقرر کردہ اند نام بخش اول پورب دوم ایشیا
سیوم افریقہ چہارم امریقہ و امریقہ را دنیاء نو نیز ش خواہند چہ حالا آنرا دریافتہ آنجا رسیدہ اند و اکنون ہر یک
زین بخشہاے چہارگانہ بیان مے نمایم **اول بخش** پورب و آن عبارت از تمام فرنگ و بعضے از توابع روم است
ول تفصیل ملک فرنگ مرقوم میشود ملک المال طولش سہ صد کروہ و عرضش دو صد کروہ و دار الخلافتش شہر
و آن شہریست در غایت خوبے و آبادی موفور و ہمہ چیز در آنجا موجود است و سواے این شہرہاے کلان کلان بسیار اند و
بادشاہ الیمان را دیگر بادشاہان فرنگ در مرتبہ از خود بزرگ میشمارند و او را جانشین بادشاہ روم قدیم میدانند کہ پیش
ازین ہمہ فرنگ و اکثر از ملک افریقہ و ایشیا در تصرف او بودہ اما حالا بر ملک موروثی قایم است و عظمت او ہمین است
کہ اگرچہ بادشاہ از مملکت فرنگ در مجلسی جمع آیند او از ہمہ بادشاہان بالا و بلند تر بہ نشیند و مردم الیمان اکثر عالم
و فاضل و بفراغبالی مے باشند و بادشاہان الیمان صد ہزار سوار و پیادہ میدارند کہ در ہر وقت موجود و حاضر مے باشند
و ہنگام رزم زیادہ از دو صد ہزار سوار و پیادہ فراہم کردن میتوانند ملک سپین طولش سہ صد گز و پنجاہ کروہ و عرضش
دو صد و پنجاہ کروہ و دار الخلافتش شہر مادرشت فرمان رواء اسپین ہم از بادشاہان کلان است و در ہر وقت ہفتاد
ہزار سوار و پیادہ موجود میدارد و در ہنگام رزم یک لکھ و دہ ہزار سوار و پیادہ جمع کردن میتوانند و سواے این جہازات
جنگی بسیار دارد و بسیاری از ملک دنیاے نو کہ امرقہ نامند و ذکرش خواہد آمد در تصرف بادشاہ اسپین است ملک فرانسیس
در طول سہ صد کروہ و در عرضش دو صد و پنجاہ کروہ و دار السلطنتین شہر پارس است و آن شہریست در غایت لطافت
و نزاہت و در نہایت آبادانی و فراوانی اشیاء و اجناس ممتاز از اکثر امصار است شراب انگوری آنجا فراوان پیدا
میشود و سپاہش در ہمہ وقت دو لکھ سوار و پیادہ حاضر الخدمت باشند و در بعضے اوقات چہار صد ہزار سوار و پیادہ
در میدان رزم فراہم آورده و سواے آن جہاز جنگی بسیار میدارد **ملک پرتگال** ساکنان آنجا را پرتگیر مے نامند طولش

یکصد و پنجاه کرده و عرضش پنجاه کرده و دار الخلافتش لشبن بن بگیرم نام دارد و همیشه بست و هشت هزار سوار و پیاده مدام
ملازم او هستند و چند جهاز جنگی نیز مے دارد و در امر قه ملک بسیار میدارد و اول فرنگیان که بر جزایر مملکت هندوستان دست
یافتند پرتگالیان بودند **ملک اسوید** طولش چهار صد کرده و عرضش دو صد و پنجاه کرده و دار الخلافتش استکلمست و آن شهر لیست
در غایت آبادانی و کلانی با رونق تمام و بادشاه آنجا پنجاه هزار سوار و پیاده مدام و چهل جهاز جنگی میدارد و دیگر ایام
جنگ سپاه فراهم کردن میتواند **ملک دیمرک و ناروی** طولش شش صد و بست کرده و عرضش دو صد و چهل کرده و آن
دو ملک اند که بادشاه آن یکے باشد و دار الخلافتش آن کوبن همکن نام دارد و آن شهر لیست بسیار خوب دآبادان و بعضی
ازان ملک بسیار سرسبز است اما آبادی بسیار میدارد و بادشاه آنجا همیشه سی هزار سوار و پیاده سوائے جهازات
ملازم میدارد **ملک روس** در هفت اقلیم کهنه مرقوم است طولش هفتصد و پنجاه کرده و عرضش پانصد و پنجاه کرده و دار الخلافتش
آن الکنون ملینبرزک نام دارد بجائے فارسی مکسو رشهرے بسیار آباد است و بادشاه آنجا بسیار از ملک توران و دیگر اقالیم
توابع ایشیا نیز در تصرف میدارد و الکنون بادشاه روس ازان است و مذهب نصاری میدارد و مادر دلاوری از مردان
فوقیت دارد و از بادشاه قسطنطنیه آل عثمان سالها رزم نمود و بسیاری از مملکت از توابع روم متصرف خود آورده چنانچه
مولف حدیقة الاقالیم در بیان حدود ضمن اقلیم ششم مرقوم نموده و الکنون از بادشاه روم صلحست و انچه از دیار روم گرفته بود
هیچ ازان به بادشاه روم باز پس نداد بلکه در رزم از و خرج شده بود همه از بادشاه روم بگرفت گوی صلح برین
قرار داد واقع شده و سپاه مدامی بادشاه روس دو صد هزار سوار و پیاده است و در هنگام رزم آنقدر مردم از توران
و تاتار و ایک و قلماق و کرد و لزکے و قذاک وغیره که در توابع اوست جمع میکند که در حساب نیاید **ملک لولاند** که پولند نیز ش
گویند طولش سه صد و پنجاه کرده و عرضش سه صد و چهل کرده و دار الخلافت آن درشا نام دارد و آن شهر لیست که تمامے
هر کس در آنجا موجود است و بادشاه هست آنجا در خاندان یک کس نیست و نمی ماند چه وقتیکه بادشاه آنجا مے مرد
بادشاه فرنگ سوائے پسر کلان خود ها یکے را آنجا به دیگ و دول میفرستند امرا آن ملک جمع شده یکے را ازان شاهزادگان
فرنگ تجویز کرده بر تخت مے نشانند و او آنجا سلطنت میکند و دیگران مراجعت بوطان و دیار خویش میکنند و هر گاه
که آن بادشاه مے میرد باز بدستور سابق شاهزادگان فرنگ میروند و ارکان سلطنت آنجا یکے را ازان میان
بپادشاهیت مے نشانند و در تمام بادشاه متوفی معه اجمال و اثقال خویش کوچیده بوطن خود میرود الحاصل گوئی
انجا امرا حاکم اند و هر کس را از امراء آن دیار مثال راجه ها ے هندوستان ملک را در تصرف خود ها میدارند و سپاه این
ملک یک لکهه و هفتاد هزار سوار و پیاده است باید دانست که تمام سپاه سلاطین فرنگ از الیمان تا پولاند هفت لکهه و چهل
و هشت هزار سوار و پیاده حاضر الوقت و ملازم اند و کسانیکه بر جهازات مامور اند خارج از حساب اند و نیز سپاه بعضے از بادشاهان
داخل حساب نیست چنانکه بادشاه ولندیز که سپاه خشکی کمتر و جهاز جنگی بسیار میدارد و جمله سلاطین فرنگ در وقت جنگ ده پانزده
لکهه سوار و پیاده بلکه زیاده بران فراهم کردن مے تواند **ملک سیلیس** طولش یکصد و چهل کرده و عرضش صد کرده و بادشاه آنجا
پسر دوم بادشاه اسپین مے باشد گوئی ملک مذکور مطیع بادشاه اسپین است **ملک خلافت پاپا** طولش یکصد و بست کرده و عرضش

یکصد کرده و پای تخت آن شهر روم قدیم است که سابق در ایام سلطنت دارالخلافت سلاطین روم بوده و پیش ازین پاپا چنانی
خلفاء بغداد و همه بادشاهان اسلام را منصور و سند خلافت سلطنت میداد ند همچنان پاپا که خلیفهٔ عیسی علیه السلام است همه
بادشاهان زنگ را که عیسوی اند سند بادشاهی میداد و باج و خراج بابت قیام دین عیسوی از بادشاهان فرنگ میگرفت
دوران زمان هر گاه که یکے از بادشاهان فرنگ قریب بمردن میرسید پاپا را امید نجات اخروی و آنکه از دعای او بهشت
خواهم رفت یکدو صوبه از ملک خود بطریق نیازیه پاپا میداد ازین جهت بسیار ملک و صوبجات در تصرف پاپا بوده و پادریان
که عبارت از مردم فقها و مشرعان دین عیسوی که دایر و سایر در همه بادشاهیست فرنگ اند تا بیان پاپا اند و ایشان
نیز گرده نصارے ظاهر کرده بودند که پاپا نایب خدا است پس هر کرا که گناه میکرد و در عاقبت معذب خواهد شد و هر کس را
که معاف کند به بهشت خواهد رفت پس تمام مردم اکبر بادشاه خود را در هر عملی که خلاف مرضی پاپاست شریک شوند
از دعاے بد او بدوزخ خواهند رفت پس مردم هر بادشاهے را اینچنین نرسانند و قتیکه یکے از بادشاهان حکم پاپا قبول
نمیکرد یک لعنت غلیظ و سخت و انیکه این بادشاه دوزخیست معرفت پادریان مملکت او و دیگر آن شهرت میداد
این بادشاه چار و ناچار از خوف عاقبت و رسوائے در خلق نرسید بمتابعت پاپا می پرداخت اگر برین هم نافرمانے پاپا
میکرد مردم ملک او ازو مے بریدند و فرمان بادشاه نمی بردند پس همین آئین رفته رفته حکم پاپا در تمام فرنگ نافذ بود
اما همه سلاطین فرنگ در باطن از دست پاپا برنج اندر بودند و ایضا پاپا حکم داده بود که کسے کتاب حکمت و تواریخ مطالعه
نکند و غیر از فقه و مسایل دین عیسوی و معجزات و مانند آن چیزے نخواند و اگر چنین نکنند در عذاب ابدی گرفتار خواهند
شد و در دنیا آنکس را در آتش مے اندا ختند الحاصل مردم فرنگ مثل شتران مهار پاپا در بینی انداخته شتر قطار
کورانه را میروند تا آنکه در سن یکهزار و پانصد و بست و هفت عیسوی بادشاه انگریز در متانت رائے ممتاز عصر خویش بود
امرا و دانایان مملکت خود را گفت که پاپا در لباس شرع غیر از حکمرانی خویش نمیخواهد اگر شما ها با ما اتفاق کنید ذنها و بالها که
آبا و اجداد شما سپر دپادریان کرده اند من از ایشان مستر د ساخته شما ها میدهم و ظاهر است که پاپا بر نوشتهٔ آنجناب
خویش مے رود و اما اختلاف بسیار در دین پیدا کرده است مردم بطمع استرداد زمین و مال با بادشاه متفق گشتند و عهد
بستند بادشاه پیک ناکام نام خلیفه یعنے پاپا از خطبه بیفگند و خود را رئیس دین عیسوی در گرده انگریز مقرر کرد و حکم نمود
که در تمام قلمرو انگریز در یکروز و یک وقت همه مردم امصار بر پادریان تاختن کنند پس بموجب حکم مال و اسباب ایشان
ضبط گردید و در گرچه ها که عبارت از پرستش خانهٔ نصارے است و در ان تصاویر عیسی علیه السلام و مریم و دیگر بزرگان
دین عیسوی که پادریان بخلاف شرع آنرا بجواهر و مرد لباس نفیسه آراسته در محراب نصب کرده بودند و کسان را
بپرستش تصاویر که نوعی از بت پرستی است امر فرموده بودند همه آنرا بر انداختند و زر و جواهر آنرا کنديده بدرگاه بادشاه
رسانیدند و اکثر پادریان که متابعت حکم نکردند و در دادن اموال وغیره توقف نمودند کسان بادشاه خانهاے ایشان را
ضبط کرده مفلس وار بر جهاز نشانیده نزد پاپا فرستادند پس ازان بادشاه موجب قرارداد خود زمین و اسباب ضبطی پادریان
را سه حصه کرد یکے جهت خود و دیگر بامیران و سپاهیان خویش و سوم بپادریان و اهل دین عیسوی داد و از مردم

شرع سوگند گرفت که نام پاپا در خطبه نگیرند و تصویرات که در معنی بصورت بتان باشند در گرچه نهند و دیگر حکم فرمود انجیل که اصلش بزبان یونانی و توریت که بزبان عربست در انگریزی ترجمه کنند تا همه مردم از دین و آئین عیسوی باخبر شده چندان محتاج پاپا و پادریان نشوند و از رسم های یونس و از لام نواحداث که پاپا بیان نهاده بودند دست ازان بازدارند از حسن تدبیر آن بادشاه اینکار ساخته آمد و رونق سلطنت انگریز روز افزون گشت و قتیکه پاپا این قضایا بشنید بر نجید و بر دست معتمدے از پادریان مکتوبے مشتمل بر لعنت و نصیحت پیش بادشاه انگریز فرستاد بادشاه آنخط را زیر پاے خود بمالید و معتمد را ذلیل گردو پیش پاپا فرستاد پاپا از ینمعنے چون بار بر خود پیچید و بدیگر بادشاهان فرنگ نامه نوشت که بادشاه انگریز کافر شده و از دین برگشته شما همراه من شده با او غزا کنند والا از ثمرهٔ افعال بادشاه انگریز آتش از آسمان خواهد بارید بعضی بادشاهان مثل بادشاه اسپین و یرمنے و دیگران با پاپا رفیق شدند و اکثر دریا جها زفرستادند و جنگ کردند و کار از پیش نبردند و حریف مرد میدان نشدند چه مقدور نداشتند و دیگر بادشاهان فرنگ مثل دیمرک و روس وغیره ترقی سلطنت انگریز دیده دانیکه بموجب گفته پاپا نه از آسمان آتش بارید نه عذاب الیم رسید سر از اطاعت پاپا باز زدند و پادریان را از ملک های خویش بدستور انگریز لج و مفلس کرده بر آمدند و بر آئین انگریز آبادی ملک و متانت دین عیسوی کوشیدند و شریک انگریز شدند و ملوک که رفیق پاپا شده یا بادشاه انگریز رزم کرده بودند بتدریج ملکها که پاپا بآن از آباو اجداد ایشان یافته بودند در تصرف خود ها آوردند یک چیزے وظیفهٔ مقرر به پاپا و پادریان مقرر کرده دادند چنانچه اکنون کار پاپا غیر از تعویذ و نقوش نویسی و دعاے از دیاد عمر و جاه و در طلب فرزندان و مانندان هر کسیکه از وی دعا کند چیزے دیگر نیست چه بدستور سابق دخل در مملکت فرنگ نمی کنند اما در ملک اصلی خود که عبارت از شهر روم قدیم و توابع آنست ریاست و سلطنت میکنند و آنجا خطبهٔ پاپا خوانده میشود و رسم و آئین لعن و دشنام آنهمه موقوف گردید مگر بر السنهٔ بعضے جهان که مفتون عجایب و غرایب بیرون از قیاس و عقل اند هست اما اینقدر آئین تا هنوز در میان پاپا هست که در سالے یکروز معهود به پرستش خانه میروند و تمام مردم از خرد و بزرگ آنجا جمع آیند و بر آئین عیسی علیه السلام نماز و پرستش میکنند پاپا دست بدعا برداشته میگوید که لعنت باد بر آنها که در دین عیسی و روش او آئین او نیستند از یهودان و مسلمانان و بت پرستان وغیره و بعد ازان فی الفور که لعنت بر زبان راند است بدعا میگوید که معاف کرده شد و حالا خدا این کردهاے مختلف را بر راه راست بیارد و اما روش ریاست پاپا و بخلافت نشستن او چنان است که هفتاد و دو امیر کلان هستند که ایشانرا بزبان فرنگ کاردینال بکاف تازی مے نامند و ایشان برگزیدهٔ گروهٔ متفرقهٔ پادریان هستند و هرگاه یکے از ایشان بمیرد پاپا یک کس دیگر را بجاے موتا مقرر میکند پس در هر وقت و هر زمان هفتاد و دو امیر قایم و برقرار میمانند و قتیکه پاپا میرد این هفتاد و دو کاردینال بعد از تجهیز و تکفین پاپا در یک عمارت بزرگ که هفتاد و دو کوچه میدارد در آنجا رفته خدا خدا در هر یک کوٹهری مے نشینند و تا که کسے پاپا مقرر شود حکومت آن شهر باختیار چهار امیر که ازین هفتاد و دو کس نباشند مقرر میباشد و این چهار امیر کلیدهاے کوٹهری نزد خود میدارند و پاسبانان از طرف خود بر در یک کوٹهری مے نشانند و همه پاسبانان طعام و شراب آن هفتاد و دو کس را از راه دریچه و سوراخے در شبانروزے یکمرتبه میرسانند و شرط است که هیچکس سخنے با ساکنان کوٹهری از پاسبانان نگوید و اگر بگویند مجرم باشند پس

بعد از چند روز بجان جهاز امیر زده هر کونها رفته از هر یک کس ازان هفتاد و دو تن یکیک کاغذ که بران نام آنکس از گروه خود نوشته
که آنکس پاپا باشد می ستانند و نادیده در یک صندوق مے اندازند پس وقتیکه کواغذ از همه گرفتند ان جهاز امیر می نشیند و آن صندوق
را میکشایند و آشخص را که نام او زیاده برین کواغذ دیگران نوشته شده او را خلیفه و پاپا قرار میدهند و تعین مدت نشستن
کارده نالان در کوٹهر یها مقرر است و قتی تا ده ماه و هفتاد روز و گاهے کمتر از دو ماه میباشد چه ایشان میگویند و قتیکه ما ملهم
میشوم که نام فلان در کاغذ بنویسیم آنزمان مینویسیم تا ملهم شدن همه کسان هر وقت که حاصل شود در کوٹهری نشستے مانند
پس آن چهار امیر بر کوٹهری آنکس که پاپا اقرار یافته میروند و دروازه را مے شکنند و سجدهٔ تهنیت میکنند و میگویند که عمر خلیفه
دراز باد و بعد ازان دیگر کارده نالان را از کوٹهری ها مے برآرند و همه ایشان خلیفهٔ نو را سجدهٔ تهنیت کرده او را بر تخت نشانیده
برد و شها خود گرفته بدار الخلافت میرسانند و بر تخت خلافت می نشانند و مردم از اطراف و جوانب بزیارت خلیفهٔ نو می آیند
و ند و رات مے گذرانند و پاپا را احتیاج فوج نیست چرا که کسے بر و فوج کشی نمیکند اما سه چهار هزار کس جهة تحمل لنگاه میدارد
و اگر مال خود را در زینت و آرایش شهر روم قدیم که تخت گاه اوست و دیگر در آراستگی گرچه باخرچ میکنند و پادریان مذهب
پاپائے خلافت رسم پادریان انگریز و نحیره زن نمیگیرند و اگر زن کنند و ظاهر شود همانوقت در آتش انداخته میسوزند و بالا مرقوم
شده که پاپا و هفتاد و دو کارده نال موصوف از کرده متفرقهٔ پادریان برگزیده هستند اگر شاهزادگان فرنگ سوائے پسر کلان
که بولیعهدی مقرر است و دیگر پسران امیران همچنین از ازل داهل حرفه هر کس که خواهد خود را از دنیا کشیده بطمع آن خدمت
و مرتبه یعنے کارده نال و پاپا شدن در سلک پادریان کشیده اوقات میگذرانند پس گاه باشد که یکی از شاهزادگان پاپا
میشود و گاه یکے از مردم کمتر که بدانائی خود را بمرتبه کارده نال رسانیده رفته رفته آنکس پاپا میشود چنانچه دو سال است که بعد
از فوت پاپا پسر ماهیگیر بدرجهٔ پاپائے رسیده و در متانت رای و تقوے و علم مثل آن کسے نبوده و او را تمام فرنگ دوست
میداشتند حتی که انگریزان هم بر خوبے و دانائے او تحسین میکردند بعد فوت او دیگرے پاپا شد و اکنون همانکس بر جادهٔ خلافت
میسوی قیام میدارد و نام و نسب او معلوم نیست شهر ولندیز و حکومت او در طولش هفتاد و پنج و در عرضش پنجاه کروه دار الملکش امیر دام
نام دارد و آن شهر بنهایت ابادان و در تمام شهر نهرهاے آب جاریست و نهرها را انقدر عمیق ساخته اند که جهاز دران نهر شده
بر دروازه هاے سوداگران آنشهر میرسد و هر گاهکه اسباب از جهاز ها بر میگیرند آنزمان جهاز ها را بجائیکه برای ایستادن مقرر است
میفرستند و هر اطراف انها درختان کلان میوه دار سایه دار نشو و نما دارند و دیگر عمارات عالیه بسیار دارد و همه ساکنان آندیار
و شهر تجارت میکنند حتی که امیر انجا علانیه بتجارت قیام مینماید و فخر خود میداند ملک ایشان در طول و عرض از دیگر مملکت
فرنگ کمتر است اما بنا بر تجارت در ابادی و دولت ترجیح بر بسیارے از ملکهاے فرنگ میدارد و طریق ریاست و حکومت
ایشان چنین است که بادشاه نمیدارند و ملک ایشان هفت حصه است و در هر حصه مردم مملکت یک امیر معتبر و دانشمند
هر سال برائے ریاست خود مقرر میکنند و این هفت کس جمع شده در شهر دار الحکومت که شهر امیر دام است می نشینند و بمشورت
یکدیگر لکار و بار ملک مے پردازند و تا که همه ایشان بر یک حکم متفق نمیشوند ان حکم جاری نمیگردد و سوائے این هفت کس یک امیر
دیگر است از همه بزرگتر که در مجلس با آن هفت کس امیر مے نشیند اما دخل در کار نمیکند و بزرگے آن امیر جهة آنست که در زمان گذشته

اجداد او کارها بانام کرده چه وقتے این مملکت را از تصرف بادشاه آنجا بیرون برآورده لهذا تا اکنون مردم آنجا اولاد و احفاد او را در مرتبهٔ بزرگی میدارند و وظیفهٔ مقرر داشته اند تا بفراغبال و عمدگی مانند سلاطین اما در مرتبه اندک کمتر از بادشاهیت میگذراند و آن هر هفت امرا را در آخر سال مردم مملکت معزول میکنند و دیگران را بجاے ایشان مے نشانند اما آن یک امیر عظیم ایشان که مذکور شد بحال و برقرار میماند و ملک ولندیز بسیار بر زمین پست است چنانچه دریاے سمندر در اول و دوم و سوم هر ماه بعد ازان بتاریخ سیزدهم و چهاردهم و پانزدهم هر ماه طغیانی میکند و قبل ازین اکثر پرگنات که بر سواحل دریا بود در آب غرق مے شدند و آبادی خراب میشد و سکنه آنجا میگریختند بالآخر برای دفع طغیانی آب یک بند در عرض قریب نیم کروه و در طول آنقدر که آن آب پرگنات و آبادی ساحل سمندر را محافظ باشد بربستند چه آتربین را صدگز حفر کردند و آنرا از آهن و سنگ و گچ و چوب وغیره انباشتند و بنای مستحکم بارتفاع صدگز تخمیناً بنیاد نهادند و برین بند اکثر عمارت معماران و مزدوران هزاران هزار تمیز یافته انمردم در حال و هر وقت و محافظت آن بند مینمایند و هیچگاه ازان کار غافل نمیشوند تا آن بند استوار بماند و ملک را از آب سمندر و طغیانی آن آسیبے نرسد و لندیز را سپاه جنگی کمتر و جهاز جنگی بیشتر است کلنل بکربل مسکن کلنل سولبر است و لفظ کلنل بکربل معروف است و او اکنون در لکنو یا بدامن قناعت کشیده بخوبی میگذراند و آن ملک در طول یکصد و سی و در عرض پنجاه کروه است و دار الحکومت آن بزن نام دارد و بغایت آباد است و همگی چهارده پرگنه دارد و مردم آنجا رئیس مانند و لندیز مے دارند شبیه آنکه در زمان سابق ملک سولبر لاند در تصرف بادشاه الیمان بود و سکنهٔ آنجا فرمان بردار او بودند بعد مرور دهور در ملک الیمان شخصے از خاندان او سر به که یکے از امراء خرد آن ملک بود اما امداد ش از قدیم امارت آنجا رسیده اشتند اقبالش روے به تراجع نهاد چندانکه بمرتبهٔ سلطنت رسید و تمام الیمان متصرف گشت و بالآخر دست تعدی بر رعایاے آنمرز و بوم دراز کرد ساکنان ملک سولبر لاند از جورش بجان آمدند و در دفع آن ساعی شدند و راے میزدند در خلال این احوال حاکم شهر آنطرف بفتح و ظفر دست یافت و طاء مهمله برائے مهمله زده و ضم فا مردی سفاک و بے باک بود روزے در قضاے وسیع بر چوبی دراز کلاه خود را بعینه نمود و امر کرد هر کسیکه باین چوب بگذرد آداب باین کلاه بجا آورد روزے ویلم تل نامے که در شجاعت و تیر اندازی سرآمد زمانه بود بران کلاه و چوب یکدست و آداب بجا آورد مردم بسمع حاکم رسانیدند حاکم برنجید و ویلم تل را زجر نمود و گفت این را زیر تسمه کشند حاضران گفتند که او مردے تیر انداز و صاحب هنر است اینچنین کس را رایگان نباید گشت حاکم گفت اگر اینچنین است پس بر سر پسر او برنجی نهند و او آنرا به تیر زند ویلم تل قبول نکرد حاکم در خشم شد گفت که پدر و پسر هر دو را بکشند مردم بویلم تل فهمانیدند که آخر کشته میشوی پس انچه حاکم مے گوید باید کرد و اگر تیر بر هدف مراد ش نرسد شاید حسنود شده از سر خون شما در گذرد ویلم تل تیر در کمان کرد و بکشید و تربخ را از سر بسر به تیر زد نظارگیان حیران ماندند آفرین خواندند و ویلم تل سواے آن تیر تیرے دیگر در دست داشت حاکم از و پرسید تو حکم اندازی چرا تیر دیگر میداری ویلم تل گفت باندیشه اگر بر من از تربخ خطا کند و به پسر من رسد و او کشته شود آنزمان تیر را بر سینهٔ پر کینه تو بزنم و قصاص خون پسر خود بستانم حاکم ازین سخن در غضب شد و بهم برآمد و امر بزندان ویلم تل قرار داد و جاے محکم برائے حبس او مقرر نمود چه یک قلعچه در میان جهیل که هشت گروه تخمیناً طول و دو گروه

عرض میداشت برای حبس او مقرر نمود و از راه حزم و بدگمانی که کسی او را در راه بندرها کند با او در کسی نیست و بسوی قلعچه روان
شد چون مبلغی راه قطع کرد ناگاه بادی تند و طوفان عظیم از برق و صاعقه برخاست و بارش بزرگ قطره باریدن گرفت و قریب
بود که کشتی غرق شود و مردم کشتی با حاکم گفتند که ویلم تل مردی قوی هیکل و زورآور است اگر او را از بندرها کنی شاید چیزی بنزد
شما یان گردد که باعث نجات و حیات تا مردم از این طوفان شود حاکم که دست از جان شسته بود دست و پای ویلم تل بگشاد
و رها کرد ویلم تل بشجاعت و پر دلی که داشت از کشتی خود را در آب انداخت و تمام کشتی را بگرفت و تکیه بر خدا کرد و آنرا کشان کشان
بامنی رسانید و خود از انجا بگریخت و وسعی آن شد که حاکم ظالم را از میان بردارد چون مردم از ظلم حاکم بجان آمده بودند گروهی
با ویلم تل بگرویدند و ویلم تل با حاکم رزم کرد و ظفر یافت و او را هزیمت داد و همچنین رفته رفته اجتماع خلایق بر ویلم تل شد چون شورش
ویلم تل بسمع پادشاه الیمان رسید سپاه بسیار بدفع او فرستاد و ویلم تل با فوج شاهی رزمی صعب کرد و ظفر یافت سپاه
پادشاه الیمان باقبح وجهی منهزم گشت پادشاه الیمان مکرر بر مردم سولیسر لاند افواج بی شمار فرستاد و مردم سولیسر لاند مردانه
بکوشیدند و رزمهای صعب و قتالهای فاحش کردند هر بار سپاه الیمان را هزیمت دادند و این قضایا بطول انجامید تا چهل و
پنجاه سال کشید چه هر پادشاه که بر تخت الیمان می نشست فوجی بر ملک سولیسر لاند میکرد و مردم سولیسر لاند مردانه میکوشیدند
و رزمهای رستمانه مینمودند تا آنکه تمام دیار سولیسر لاند از تصرف پادشاه الیمان برآوردند و مطمئن نشستند چنانچه از ازمان حاکم
و رئیس و ملک سولیسر لاند مقرر نیست و کثرت سپاه آنجا بیشتر است تا آنکه ایشانرا از کسی جنگ نیست و بر ملک دیگری
بعزم ملک ستانی نمیروند و هر رعیت آنملک در وقت بکار سپاهیست که در حفاظت ملک خویش میکوشند و بر اندک مملکت
قناعت نموده اوقات بمیانه روی میگذرانند و تا پادشاهان هریک میطلبند سپاه خود را بکرایه میبرند و بعد از دو سه
سال طلب میدارند و عوض آن فوجی دیگر تعیین میکنند تا سپاه اولین بملک خود بیاساید و بیشتر ایشان را ضابطه است
جائیکه بکرایه میروند تنخواه خود بموجب قرار ماه بماه میگیرند و اگر اندک خلاف قرار و تغافل بمیان آید همانوقت از و جدا میشوند و
هرگز نمی باشند و در وفاداری و دلاوری چنان ثابت قدم اند که اگر هر دو طرف مردم سولیسر لاند باشند هنگام رزم مخالفانه
رزم میکنند و مردانه میکوشند و دیگر خطه ها بعضی بزرگ که از انجمله نیمان و مسرت و میل و مودینه و مسوه و دیس و جنوه و
لشکنی اینهمه از خطه های کلان اند و دیگر کوچک و خرد و این جمله را ویله پورب الفاظیکه ترجمه آن بزبان فارسی پایه تخت
می نامند همه آن آبادی و شهرهای بسیار خوب و آراسته میدارند و در سال آنجا خود را پادشاه نمیگویانند و بیتابعت
کسی پادشاه نمیکنند اما سکه بنام خود میزنند و بطور پادشاهان میگذرانند دیگر در پورب ملک بکری است تو ابع آن و کافه بومان
که همه در تصرف عثمانیه بود و اکنون بسیاری ازان در تصرف او هست و بعضی ازان را پادشاه روس متصرف شده
و این ملک ها بسیار آباد اند و در همه این ملک مسلمانان و یهودان و نصاری ساکن دارند اما از انجاکه پادشاه این دیار
مسلمان است بسیار سکونت میدارند دیگر ملک انکری است طولش یکصد و پنجاه کروه و عرضش صد کروه و پایه تخت
او میوده نام دارد و این ملک در تصرف پادشاه الیمان است پس همه مملکت فرنگ تا تفصیل بیان کردم الیون طول عرض
و حدود آنرا با جمال میگویم بدانکه طول مملکت فرنگ دو هزار و پانصد کروه است و عرضش یکهزار و دو صد و پنجاه کروه و سر حد

این سمندریج بسته است وسر حد شرقی آن بخش اشیا است وسر حد جنوبی آن سمندر مختصر است که آن سمندر بخش افریقه را از پور
یعنی فرنگ جدا میکنند و بطرف مغرب دریای سمندر کلان است که آن سمندر موصوف مابین فرنگ و امریقه که دنیای نو عبارت
از وست حدی فاصل است پوشیده نماند که در پورب جزایر بسیار هستند از انجمله جزایر انگلند بکاف فارسی و آنرا بریتان
و برطانیهٔ کلان نیز نامند و جزیره مذکور در طول سه صد و سی کروه و در عرض دو صد و پنجاه کروه و پای تخت این جزیره
شهر لندن است و بادشاهت آن جزیره انگلستان یعنی انگریزان میدارند و مرقوم خواهد شد و دیگر جزیره ایرلند است
که طولش یکصد و چهل و دو نیم کروه و عرضش یکصد کروه است و پای تخت این جزیره شهر ولین است و در آنجا نایب
بادشاه انگریز میباشد و دیگر در دریای شمالی فرنگ بعضی جزایر هستند که در تصرف بادشاه ویمرک اند و دیگر مابین مشرق شمال
ملک یورپ جزیره های ویلند و دیگر جزیره های در تصرف بادشاه ویمرک است و متصل این جزیره ایلند و الند در وحی
دیگر جزایر در حکومت بادشاه سویدن اند و در میان سمندر بطرف جنوب که ملک فرنگ را از بخش افریقه جدا کنند جزیرهٔ امریکه
و محارکه بکاف های فارسی و این در تصرف بادشاه اسپین اند و دیگر پت لیبار در تصرف انگریز است جزیرهٔ کارسیکه در حکومت
فرانسیس است جزیره سارد نیا آنجا بادشاه علاحده است و ان را بادشاه سارد نیا نامند جزیره نبلی تکرسین اول در تصرف
بادشاه نبلس است جزیره بوسینه و کرفو و سفالونیا و زیت و لوکادیه بکاف تازی مجموع پنج جزیره در تصرف مردم ونیس است
و دیگر جزیره کندیه بکاف تازی در روس کیپس و تندس و مکین و سیودت و ساموس و پمیس و پارس و سرکو دسی برس که
درخت سرو بسیار پیدا میشود و شیرین و غیره که همه آنرا ملک لوبان میگویند از انجمله در تصرف سلاطین عثمانیه اند و مردم این جزایر
لوبانی اند همه مذهب نصاری دارند و جزیه بسلاطین عثمانیه میدهند امصار جزایر فرنگ که پورب است تمام بخش دوم اشیا است
که عبارت از ایران و توران و دیار هندوستان و ملک کرجهان دار منی و بعضی ملک روس ملک تمام هفت اقلیم کهنه است چون
اکثر امصار هفت اقلیم کهنه را یار وفادار مولف حدیقة الاقالیم از کتب متعدده مثل کتاب هفت اقلیم وغیره نوشته بنابران از
درگذشته بخش سومی پردازد بخش سوم افریقه که مشتمل است بر ملکهای بزرگ و اکنون آنرا بتفصیل بیان میکنم ملک مراقه که مراکش
نیز ش گویند طولش دو صد و پنجاه کروه و عرضش دو صد و چهل کروه و دار الریاست این شهر فص و بادشاه اینجا مسلمان است از
خلفای مصر دیگر انجیز که طولش دو صد و چهل کروه و عرضش پنجاه کروه و دار الخلافت این ملک هم انجیز نام دارد و حاکم اینجا بیشتر
از طرف سلاطین عثمانیه بود و اکنون برآخود است اما حصه بنام عثمانیه میخوانند و باج و خراج هیچ نمی دهد و ساکنان اینجا مسلمان اند ملک
یونس طولش یکصد و دو گروه و عرضش هشتاد و پنج کروه و دار الخلافتش تلیس نیز یونس نام دارد و بنابرین از ینجا از طرف عثمانیه حاکم می گشت و
اکنون بسپر خود است ملک تری پولی سه صد و پنجاه و عرضش یکصد و بیست کروه و دار الخلافتش نیز تری پولی نام دارد و حاکم اینجا فقط خطبه بنام
سلاطین عثمانیه میخوانند ملک بارکه طولش دو صد کروه و عرضش دو صد و پنج کروه و دار الخلافتش تولی نامی دارد و آن شهر بیست بزرگ رئیس
اینجا بظاهر خطبه و سکه سلاطین عثمانیه میدارد و این هر پنج ملک از مراقه تا بارکه از ملک بربر میخوانند و دیگر دو بخش افریقه ملک عطرست و طول
این سه صد و عرضش یکصد و بیست پنجگروه و دار الخلافتش را قاهریه می نامند و این شهر بر ساحل دریای نیل واقع است و احوال مصر مؤلف
حدیقة الاقالیم در ضمن اقلیم سوم نوشته است و اکنون دران دیار از طرف سلاطین عثمانیه والی روم با سپاهی نشیند بالفعل عمل سلاطین

عثمانیه آنجا ضعیف هست دست چهار کس از اولاد غلامان خلفای علوی که در مصر خلیفه بودند از چند سال املک را بهست و چهار حصه کرده میان خود بالقسیم نموده متصرف اند و گاهے سلاطین عثمانیه روم را خراج با تحایف میدهند و گاهے نمے دهند و اگر از بادشاه ناخوش مے شوند از شهر آنرا میرانند و بباد شاه روم مینویسند که بادشاه دیگر بفرستید پس بادشاه بموجب التماس شان بادشاهے دیگر میفرستد ملک بلاد الخزید طولش یکهزار و دو صد و پنجاه و عرضش یکصد و بست و پنج کروه و پاے تخت اش شهر دارست و بادشاه و مردم آن ملک همه بت پرست اند ملک زاره طولش یکهزار و دو صد و عرضش سه صد و سی کروه و پاے تختش شهرے بفتح نای فوقانی و فتح کاف فارسی و بین مهمله مشدده بیا زده هست و بادشاه و مردم آنجا همه بت پرست اند ملک نیکرو لند بکسر نون بیای تحتانی زده و فتح کاف فارسی و بضم رای مهمله و واو زده هست طول او یکهزار و یکصد و عرضش چهار صد و بست کروه پاے تخت این شهر مدکیه بکاف فارسی و بادشاه و ساکنان آنجا همه بت پرست اند گدینه بالکسر و بکاف فارسی طولش نهصد و عرضش یکصد و سی کروه و پاے تخت ان ننینه بکسر کاف تحتانی دو نون و بیاے تحتانی زده و فتح نون آخر بستور شاه و مردم آنجا همه بت پرست اند و دیگر سه سنبه کلان که نام ان لونیه و بالی سینه و ابرکه له این هر سه امصار بهش نامند طول هر سه ملک یکهزار و دو صد و بست و دو و نیکروه و عرض ان هفتصد و چهل و پنج کروه و پاے تخت ان گوندار هست بکاف فارسی و بادشاه آنها دین عیسوی میدارد و ساکنان آنجا بت پرستان و مسلمانان و عیسویان هستند و دیگر وسط افریقه را حبش ریزی نامند اما احوالشان هیچ معلوم نیست گندیرپ بکاف فارسی گگاس بکاف اول تازی و دوم فارسی طول انجمله دو هزار و هفتصد و عرضش یکهزار و یکصد و پنجاه کروه و پاے تختش لونکو است و بادشاه انجا عیسوی و ساکنانش عیسویان و مسلمانان و بیهودان هستند و این امصار را گبی ریزی بکاف فارسی مے نامند و اکثر از کنار دریاے آن در تصرف مردم پرتگیز هست معاهطولش هفتصد و عرضش یکصد و هفتاد و دو کروه است و پاے تخت ان میکنده و موزم بیک است و بادشاه انجا بت پرست است و بعضے بندرهاے این ملک در تصرف فرنگیان پرتگیز است و رسم آنها چنانست که مردم آنجا طفلان و خویشان خود را می فروشند حتے که بادشاه آنجا نیز و اکثر فرنگیان و اطفال ایشان را خریده بملک امرفه مے برند و آنجا کشتکارے کنانند گشیلا بکاف فارسی طولش چهار صد و پنجاه و عرضش سه صد و سی کروه و پاے تخت املک حنبکوه است و بادشاه و ساکنان آنجا بت پرست اند سفله طولش دو صد و چهل و عرضش یک صد و پنجاه کروه است و پاے تخت ان ملک نیز سفله نام دارد و بادشاه و مردم آنملک بت پرست اند باکو طولش سه صد و عرضش یکصد و هفتاد کروه است اکثر جا ریگستان و کمتر شهر آباد ان میدارد و رئیس و مردم آنجا همه بت پرست اند علیان طول آن سه صد و نود و عرضش سه صد و سی کروه است انجا ملوک الطوایف اند و همه ایشان بتانرا پرستش میکنند و اکثر جاے آنملک در تصرف فرنگیان و لندیز است و اکثر امصار و یار مذکور در آبادی و زراعت و لطافت هوا بر تمام ملک افریقه ترجیح میدارد و میوهٔ هر جنس که در دنیا پیدا است در آنملک پیدا مے شود و سر شمالی افریقه یورپ یعنے فرنگ و سر حد شرقی آن ایشیا که عبارت از هفت اقلیم کهنه است و حد غربے آن سمناء کلان مغربے که فاصله است میان افریقه و امرقه و حد جنوبے ان سمندر کلان جنوبے تا آنجا که خط استوا در عین وسط ملک افریقه مے گذرد و مملکت افریقه از دیگر ملک ها دنیا بسیار گرم است و اکثر جاها ملک مذکور ریگ روان و سراپا ویران است اما زمین کنارهاے دریاهاے بزرگ چون رود نیل وغیره تر و تازه و بسیار آباد ان و همه چیز آنجا

پیدا می شود پس چنانچه جزایر پورپ ذکر کرده شده اکنون جزایر افریقه بیان کرده میشود شماخی متصل بحر احمر است و آن در تصرف
گروه های متفرقه است و ساکنان آنجا دین و ملت بطریق متنوعه میدارند و پای تخت آن کلتره بادشاه آنجا مسلمانست
این جاردیپ و آنرا کوه نیز نامند و پای تخت آن شهر جوبه است و بادشاه و ساکنان آنجا مسلمان این جاردیب از دیگر جزایر آباد است
بسیار میدارد و جهازها که از فرنگ هندوستان می آیند چندے آنجا بنابر ضروریات مثل آب تازه و اشیاء خوردنے
مقام میکنند و آنجا ذخیره میگیرند بکاف اول فارسی پای تخت آن شهر اسپین نام دارد و بادشاه آنجا مسلمانست پورپن
پایتخت آن نیز پورپن نام دارد و آن در تصرف فرنگیان فرانسیس است و پای تخت آن ولی بتصرف فرنگیان انگریز است
یلمه و پای تخت آن ملمه و بتصرف فرنگیان اسپین است شروان و پای تخت آن نجیال است و در تصرف فرنگیان پرتگیز است و
شراب مدبره در آنجا پیدا میشود که با قطار عالم می برند و دیگر چند جزیره ها که آنرا درے نامند و پای تخت انگره بکاف
فارسیست و آن در تصرف فرنگیان پرتگیز است اکثر بلکه همه این جزیره ها آبادی تمام و هوای خورد مدار امر مملکت امرقه
که آنرا افریقه نیز نامند بر عاقلان پوشیده نیست که حکماء دانایان سلف در کتب خویش نوشته اند که احتمال دارد چنانچه
بطرف مشرق و شمال زمین است همچنین بطرف مغرب و جنوب بر زمین وسیع و کلان خواهد بود بعضے دانایان در بیاب
خیالهاے دور و دراز بسته اند اما از گفته و نوشته ایشان حل این مشکل نشد پس از مرور و هور اهل فرنگ خراب کرده و توکل
بر حافظ حقیقی نموده آنزمین را که پیش ازین مردم هندو روم و شام بلکه تمام هفت اقلیم ازان واقف نبودند پیدا کردند و گوی
معرفت و تحقیق بچوگان جرأت از عالمیان ربودند چنانچه بتفصیل مرقوم قلم میگردد چه پیش ازین قریب بسه صد سال فرنگیان
آمد و شد هندوستان از راه دریاے عمان که اکنون مسلوک است واقف نبودند اما فرنگیان سوداگر از راه خشکی مابین
اسکندریه و مصر تا بسویز که بر ساحل دریاے احمر است رسیده و زر و تحایف فرنگ همراه آورده تجاران عرب که در انوقت
سوداگری هندوستان بدست ایشان بود خرید و فروخت می نمودند چنانچه در هر یک سال بماه معهوده اجتماع سوداگران
فرنگ با تجاران عرب بنابر آوردن اشیاء که طرفین را مطلوب بود فیمابین خود قول و قرارے نمودند و از طرف
فرنگیان ساکنان دو شهر یکی وینس و دیگر جنوه که ذکر آن در یورپ گذشت همه کار تجارت را در دست خود داشتند
و دیگر گروه فرنگیان را دخل در امر تجارت خصوص در هندوستان نمیدادند چه باشیاء هند به قیمت مناسب از هندیان
میگرفتند و بهر قیمت که میخواستند میفروختند منفعت او چندان و زیاده بران میگرفتند چنانچه در انوقت یک آثار
ابریشم خام هم وزن زر میفروختند و سالهاے دراز بر همینوال یکدست ازین جهت ایشان بسیار متمول و مالدار شدند
و فرنگیان دیگر بر ترفع و ترقی احوال ایشان حسدے بردند و حسرت می خوردند تا وقتیکه در سن یکهزار و چهار صد و
هشتاد و سه عیسوے کلینس نامی بکاف تازی و کلمش بمیم هم مینویسند ساکنان جنوه که عالم و فاضل بود از علم نجوم
و هیئت و هندسه و احوال دنیاے نو ساکن و قوفے تمام داشت و گویند که او اول کسیست که بر احوال سنگ مقناطیس در
زمرهٔ نصاریے واقف شد و قطب نما بساخت و در دریا جهات چهارگانه را در روز و شب و ابر و تاریکی شناسا گشت
و راه رفتن جهات مذکورے تواند و این اسرار چندے پوشیده داشت و قوی دل شده قیاس کرد که البته راهے

بوده باشد تا از طرف مغرب بسنواری جهاز بخوب شده بهندوستان میتوان رفت وقول اصح آنست که قطب نما اختراع شخصے دیگر است وآنکه آنرا ساخته زمانه او وکلنس ازان کار گرفت چه کلنس منصوبات خود را با دلایل قوی بر اثبات دعوے خویش بر کاغذی نبوشت وبنظر سرداران جیوه گذرانید ودرخواست چند جهاز ومدد خرج برائے رفتن خود بهندوستان نمود سرداران موصوف نافهمیده از انچه گاهے نشنیده بودند متنفر شدند وآنرا خیال باطل ودیوانگے اندیشیده بچشم حقارت وتسخیر بر کلنس نگریستند وبسبکترین وجه درخواست او را رد کردند کلنس برنادانے قوم خود بگریست وگفت که شما دولتے عظیم از دست دادید ومن اینک از شما جدا میشوم تا بادشاهے زیرک بدست آرم واین دولت نصیب او گردد پس او پیش بادشاه فرانسیس رفت ومافی الضمیر عرضه داشت وروی نیافت از انجا نزد بادشاه انگریز رفت او بخیل بود بنابران التماس او را قبول نکرد بعد ازان پیش والے پرتگال رفت وبے نیل مقصود باز گشت کلنس انچه که داشت در خراج آمد ورفت ونذر سلاطین صرف کرد عاقبت کارش بعسرت کشید وبالآخر نزد بادشاه زنے عاقله بود احوال او بشنید واو را پیش خود طلبید وهمه منصوبات ودلایل او بشنید وبه پسندید واز شوهر خویش اجازت گرفته قلیلے از جواهر خود فروخته سه جهاز مع اسباب ومردم کارآمدنی به کلنس بخشید ورخصت فرمود وکلنس در سال یکهزار وچهارصد ونود ودو عیسوی بر جهاز سوار شد ودر پے مقصود براند ودر چند روز مردم همراهی او که گاهے کناره زمین را از نظر نگذاشته بودند وجهاز را از کناره دریا دور تر بردن نمیتوانستند چه تا آنوقت سیر وسفر دریا همین طور بوده چون یکبار خود را درمیان سمندر که زیرش آب وبالا آسمان باشد بدیدند وساحل وزمین از نظر ایشان ناپدید گشت چون از جهات خبر نداشتند که درین بحر بے پایان کجا وکدام سمت میروند ودیگر باد هاے تند وطلاطم امواج که هویدا میشد بدل وخراسان گشته دست از جان شسته بودند واز کلنس بے ادبانه گفتند که ما مردم را باز بملک ما بپرسانید والا شما را بدریا خواهیم انداخت کلنس با ایشان گفت از مرگ نمیترسم اگر چنین کنید کیست که شما را بوطن رساند باید که روزے چند صبر کنید پس اگر بساحل نرسید هرچه خواهید بکنید مردم بخود ها گفتند که اگر این را هلاک میکنیم گوئی در هلاک خود کوشیدیم پس طوعا وکرها روانه بیشتر شدند وبعد از سی وسه روز زمین بنظر ایشان درآمد وآن یکے از جزیره هاے ماها نه بود کلنس از کشتی فرود آمد وتماشا را بشهر نمود وحیران شده با خود گفت که این آن هندوستان نیست که در پے تجسس آن این همه محنت ها کشیدم وساکنان آن جزیره همه سیاه رنگ وعریان بودند از اکل وشرب هرچه داشتند بتواضع پیش آمدند کلنس محقرے از تحایف فرنگ بایشان داد وچندے در انجا باستقامت گزید باز بار سفر بر جهاز کشید واز مغرب پاره راه بطرف جنوب رفت وبجزیره کلان رسید وهمه اسباب ضروری از ماکول ومشروب وملبوس ترتیب داد ساکنان آن جزیره بسیار خوشخوے وخلیق وبزم گوی بودند بمجرد متواضع شدند وتحایف انجا چون مروارید وریزه هاے یاقوت سرخ گذرانیدند وکلنس بسیار راضی وخوشنود گشت ودانست که عنقریب سرشته مقصود یعنی سیر وتماشاء هندوستان میسر خواهد آمد چند کسان خود را دران جزیره گذاشت وبملک خویش عزیمت خواست کرد ودو سه کس از ساکنان آنجا را همراه گرفت واز زر ومروارید وسلحه آمده باز دیگر کارخانجات وزیور آلات ومیوه جات وانچه دران جزیره پیدا میشد اندک اندک همه ازان با خود گرفته وباپین آمد

وبخدمت بادشاه پیوست وانچه آورده بود بنظر بادشاه درآورد واحترام یافت وبعد ازده ماه هفتده چهارده یک هزار پانصد مرد کار
درانمیان بعضے ازصاحبان عالیمرتبه وتمول بودند از بادشاه رخصت شده برجهاز نشست وبجزیره اسپانبوله رسید
وسه صد کس آنجا گذاشت وآن ملک رابی جنگ بتصرف بادشاه اپین درآورد وچند قلعه برای استقامت ومحافظت
مردم عمارت فرمود پس ازان بطرف جنوب شده بجزیرهٔ کلاف ایکاف تازی رسید وآن جزیره رابسیار آبادان یافت و
معدن زر در آنجا بسیار بوفور دید سکنهٔ آنجا بی جنگ محکوم ومطیع او شدند وآن جزیره را باسم ازبله بیگم یعنے باغ بیگم
موسوم ساخت وچند کسان خود را درانجا گذاشته باز با سپانبوله شتافت درخلال این احوال بعضے ازدشمنان که
ازاقبالش حیرت میخوردند درحضرت او رانجود رائے وخیال ریاست متوهم ساختند بادشاه جاسوسان پیش او
فرستاد کلمنش ازینمعنے خبر یافت ومزاج بادشاه را ازخود مطمئن ساخت وبدستور مقرب آنحضرت گشت وحسب الحکم
بادشاه باسپانبوله شتافت ودرسال دیگر درجهاز ها سوار شد وهفتده شبانروز راست سمت مغرب رفت
برساحل رسید آن ازجزیره بامرقه جنوبیست، قدرے دیگر بطرف مغرب رفته وجزیره دیگر یافت وباز بسمت
مغرب روان شد وبالاخر بکنار ملک امرقه رسید واز جهاز فرود آمد آن جزیره بسیار آبادان یافت ومردم سفید
پوست مایل بسرخی خوبصورت بودند وکلاه ها از پرهاے رنگین برسر داشتند ولباس مکلف ساخته دربر کشیده سبه
عورت کرده بودند وحلقه زربرواریدوهردو گوش سیدانشتند وزبان آنجا حلقه زربامرواریددرهردو گوش وبینی کشیده بودند
بادب وتواضع تمام بازر ومرواریدپیش کلنس آمدند کلنس نیز بیشتر تحایف فرنگ بایشان تواضع نمود وفیمابین رابطه دوستی
استحکام یافت کلنس بعد چندے باسپانبوله مراجعت نمود وهمدرین اثنا دیگر بادشاهان فرنگ احوال کلنس شنیده سردار
خودرا معه جهازها بتلاش زمین نو فرستادند مردم پرتگال مملکت که یکی ازملکهاے امرقه است دریافتند وانگریزان پیدا کرده
وامریکس نام شخصے سوداگر شهر فلارس دیگر دیار بسیار ملک پیدا کرد وآنمملکت بنام امریکس بامریکه موسوم گشت واز عجایب
روزگار آنکه کلنس درتلاش ملکهاے تواریخ ولغت کشید وهیچ یک ازملکها بنام او مشهور نشد نتیجهٔ آن همه محن وخرابی وبد حالے
نصیب او گردید چه مخالفان ازبازبحضرت بادشاه اورا بهوس ریاست وشل ان متهم ساختند ودران باب غلو کردند بادشاه
اورا طلبیده بزندان فرستاد وکلمش درین یکهزار وپانصد وشش عیسوی درحبش بمرد واو به تدبیر صایب وخوش خلقی وشیرین
زبانی این همه ملکها رابی جنگ درتصرف بادشاه اپین درآورده بود بعد ازاو ناطمان وحاکمان دست تعدی وتظلم بطبع
رعیت وجاه برسکنهٔ اسپانبوله دراز کردند ودراندک سال قریب شش لکهه کس را بکشتند ومردم آنجا را ازشکار درنده شکار کنانیدند
تا آنکه ازساکنان اسپانبوله کسے درآنجا نماند ونیک پرداخته شد بعد ازین قضایا پس ازیکدوسال ازطرف بادشاه اپین حاکمی
مسمے بفرماندوکار تر باششصد پیاده وهشتده سوار وچند ضرب توپ خرد بدانسمت نام زد شد وبا این فوج قلیل عزیمت تسخیر ملکهاے
هردو کاف تازی که بادشاهیست بسیار کلان وآباد ازان مملکت امرقه که انرا امریکه بیشتر شش خوانند نمود وپاے تخت کمکوشهرے
بود بغایت وسیع وبزرگ درمیان گولابی عظیم وپناه آمد وشمار شهران گولاب که هرچهار طرف ان گولاب مراطهاے
سنگین درغایت متانت ساخته بودند وعمارات آنشهر همه سنگین ورفیع ودوگانه آراسته وچهارسوی بازار ترتیب دار آراسته

تمام تعمیر یافته و تمام شهر معمور از زر و نقره و جواهر و لآلی آبدار بیشمار و تمنای هر کس در آنشهر در هر وقت باندک تردد موجود و ساکنان آنجا بکثرت و اژدهام تمام در غایت جمعیت و فراغبالی بی زحمت در عیش و کامرانی شب و روز میگذرانیدند بهشت آنجا که از اوی بنا شد نه کسی ابا کسی کاری بنا شد و در حاق وسط شهر عمارت بادشاه در غایت متانت و آراستگی تعمیر یافته چه ستونهای آن همه از سنگ بسم گوناگون بپرداخته و گنبدها و منارهای با کارهای طلا و نقشهای رنگارنگ و تصاویر غریب و عجیب زینت یافته و بادشاه آنملک که نامش موتی رومه بود بادشاهی بود بحشمت و شوکت بغایت که صد هزار پیاده هر وقت به پاسداری و حراست او قیام داشتند و هنگام سواری بر تخت مرصع کاری سوار شده و امیران عالیقدر آزاد و شش بدوش خود ها میکشیدند و فخر خود میدانستند و او بعلو همت و سخاوت و عدالت و انصاف داست و در سخاوت و شجاعت گوی از بادشاهان عصر خویش ربوده و اکثر ملکهای اطراف را از دور و نزدیک تسخیر کرده خلایق در ظل عاطفت آن بادشاه بآسودگی و رفاه میگذرانیدند و اسلحه سپاه آنملک تیر و کمان که پیکان تیر از سنگ چقماق و یا استخوان و خارماهی که در تیر تعبیه میکردند و دیگر نیزه خرد که برجهی باشد از نی و چوب که سر آنرا بر سنگ باریک میکردند و هنگام رزم آنرا بر مخالف میانداختند و از آهن چون شمشیر و دیگر اسلحه ساختن نمیدانستند و از بارود و گلوله و توپ و تفنگ مطلق خبر نداشتند و اسپ در اندیار سرگز نبود و گاهی بنظر آن کرده نه درآمده و ندیده القصه فرماید و کار نیز با فوج قلیل که بسبب حربه توپ و تفنگ با وجود کثرت یک یک کس فرنگی صد چندان بودند در توابع مسکو رسید اول چند کس از باشندگان آنجا بتواضع بخلق پیش آمدند و اسباب ضروریات از ماکول و مشروب و ملبوس وغیره حاضر آوردند رئیس فرنگی نیز با آنها تواضع و مدارا کرد و چندی آنجا سکونت ورزیده با آن جماعه اختلاط پیدا نمود چنانکه فی الجمله بزبان ایشان آشنا گشت و احوال ملک ملک پرسید کسان آنجا کیفیت ملک مسکو و شهر آنرا از آبادی و وسعت و لطافت و نزهت و وفور زر و اسباب بیان کردند باستماع آن فرماید و کار سرما خواهش سیر و تسخیر آن در دل از یکی مد شد و کسان آنجا از آمدن مردم نوسفید پوست بمتربوس که در دل خود یک جانور مهیب الشکل قیاس میکردند به بادشاه مسکو خبر دادند هزار الطاف و اخلاق فرنگیان که درباره خود مشاهده میکردند به بادشاه گفته فرستادند و آنکه در کتب ما و سینه بسینه مایان از سلف بخلف شنیده ایم که این مملکت بردست کسانیکه پسران آفتاب خواهند بود مسخر خواهد شد همانا که این مردم پسران آفتاب اند که باین شکل و صورت و اخلاق پسندیده متصف اند و چون مردم آنملک گاهی جهاز و صورت این مردم ندیده بودند بقیاس خویش میگفتند که جهاز جانور زنده بر روی آب روان و انیکرده یعنی مردم از شکم این جانور با نصورت مهیب بر آمده اند و وقت سر دادن توپ که هنگام صبح و شام موافق ضابطه بر جهاز سر میدادند بزعم خویش میگفتند که این جانور یعنی جهاز جانوری عجیب است که در سر جهار پاس انس و شعله از شکم خود بیرون میدهد و دیگر چون اسپ ندیده بودند هرگاه سوار اسپ دیدندی گفتندی که این عجب آدمی است که مثل دیو چهار پا و دیگر اعضا میدارد چه آنجماعه اسپ و سوار را یکی میدانستند و همچنین از دیگر حرکات فرنگیان متعجب میشدند و همه کیفیت به بادشاه خویش میرسانیدند فرماندگار بر چندی و توابع مسکو مانده پیش بادشاه آنجا که موتی رونیه نام داشت شتافت و با او ملاقات کرد و برود دوستی در باخت و بالآخر هوس تسخیر مملکت در دماغش جای گرفت بادشاه را بند غا قید کرد

ساکنان ملک از دغا راو وحبس بادشاه خویش خبر یافته بجنگ پیش آمدند و برای خلاصی بادشاه سعی بسیار کردند اما بدست آن مطلوبان جزیه سر و سنگ نبود پس جنگ کردن و جان دادن و از گله توپ صدها پریدن و از تفنگ و سنگین هزارها کشته و خسته شدن همان بود درین گیرودار بادشاه آلقوم که بر بام زرآن خانه مقام میداشت و بصحن بام استاده تماشا رزم میکرد ناگاه سنگی بر سر او رسید و ازان کشته شد و بسیاری ازان قوم بقتل رسیدند و بقیة السیف منهزم گشتند و مابه وکاوظفر یافت و خویشان و فرزندان مولی رونیه را از سلطنت بی دخل کرد تمام مکسو بتصرف خود درآورد و باندیشه آنکه ساکنان آنملک سرکشی نکنند همه از مرد و زن و بچه که بدست آمدند بظلم تمام بکشت کسانیکه خبردار شدند گریخته بجاهای دور و دراز و جنگلها و بیشه ها و کوه ها پناه جستند چنانچه بعضے تا حال از اولاد ایشان در کوه ها و جنگلهای باشند و چون ماند و کار نزد دیگر سرداران اسپین مملکت را از ساکنان اصلی خالی کردند زمان و بچگان و مردان کشاورز و رعایای اهل حرفه از اسپین طلبیده شهرها و آبادیها بطور خود ساخته آنجا مقیم گشتند و بمرور ایام در همه ملک مکسو آباد شدند و ملک دیگر که نام آن برده است نیز گرفتند و اکنون اسپانیان بر تمام امرقه جنوبی مستولی اند و امرقه جنوبی که عبارت است از ملک وسیع و زرخیز و امصار آن مکسو و ببردو و ترہ فرما و حصلی و لیلابه و جزایر آن ملک کوپا و استانبوله و لولور مکو و ریندار و مارکارنیا و جوان فرماندبرد وغیره اند پوشیده نماند که مکسو در طول یک هزار کروه و عرضش سه صد کروه و ملکی است خوش آب و هوا لایق زراعت که تخم های فرنگ و هند در آنجا بخوبی میکارند و انار و انناس و ترنج و لیمو و سنگتره و خوبانی و سیب و نارجیل خوب میشود و نیشکر آنجا بسیار کلان و رس دار و لعابیت نرم و شیرین مے باشد و معدنهای زر و نقره در آنجا بسیار چنانچه هر سال زر و نقره بیشمار از آنجا بپادشاه اسپین میرسد و در آندیار ادویات نباتی و حیوانی و معدنی چون برگ و گل و ثمر و حب و صمغ و مانند آن و از عنبر و مشک و لادن و دیگر زمرد و یاقوت و لولو و زهر مهره پیدا میشود که تمام فرنگ ازان مستغنا است القصه ملک مکسو در بعضے فواید از دیگر ملکهای دنیا برتری میدارد و ساکنان آنجا که اکنون عبارت از مردم اسپین است همیشه در کمال عیش و عشرت میگذرانند ملک ترہ و مادر طول هفتصد و در عرض سه صد و پنجاه کروه بغایت خوش آب و هوا و مزروع ملک پیرو طولش نهصد و عرضش دو صد و پنجاه کروه و در نیملک معدن نقره بسیار و کشتکار از هر جنس بخوبی تمام میشود و در نیملک امصار بزینت و آراستگی تمام و آبادی بالاکلام اند ملک چیلی در طول شش صد و در عرض دو صد و پنجاه کروه و آب و هوایش بملک پیرو مشابهت تمام دارد و ملک لپلانه در طول هفتصد و پنجاه و در عرض پانصد کروه باید دانست که قدر مرقومه در طول و عرض عبارت از آبادیست و در باقی جاها مردم اسپین نرفته اند و حد الملک تا حال نمیدانند که تا کجاست و هیچ یک که آباد کرده اند سکونت میدارند آب و هوای نیک میدارد لایق زراعت و تماکو خوب در آنجا میشود چنانچه هر سال بسیار بسیار از آنجا بفرنگ جهة فروخت میفرستند اما جزایر آنملک یکے دکونه پیرس گویند طولش سه صد و پنجاه و عرضش سی و پنجکروه بوفور آبادانی معروفست فلفل کرد مرچ دراز مشیکر تمباکو آنجا بسیار خوب و فراوان میشود دیگر هر چه لایق عیش و زندگانی انسانست دران جزیره حاصلست اسپانبوله سازی آن دو صد و بست و پنج کروه و نهنای آن هفتاد و پنج کروه و دران جزیره شهرها بغایت آباد و بارونق تمام اند و آب و هوای آنجا بغایت سازگار ابدان انسان ست نیشکر

و سمه کنیل نامند و تنباکو و اقسام خورش از نباتات بقول حبوب در آنجا بخوبی پیدا میشود بوتوریکو طولش پنجاه و عرضش بست کروه است هرچند که خرد است اما همه آباد است و بر دیگر جزایر آبادی رجحان دارد ترینداد در طول چهل و پنج در عرض سی کروه در آبادی از دیگر جزایر کم نیست مارکاریناطولش بست و عرضش یازده کروه اگرچه خرد است لیکن همه آباد و ساکنان آنجا از دریا شور صدف مروارید میابند و میفروشند جوان فرماندیز بسیار کلان و لایق تر زراعت است اما مردم اسپین آنرا یاد نکرده اند لیکن هر سال کاوان جنگلی هزاران هزار از آنجا گرفته میآرند و سوای جزایر مرقومه دیگر جزایر بسیار اند و مردم بسیار اسپین بدان رسیده و دیده اند اما تا حال دران آباد نشده اند لیکن آن همه وجوه قابل کشتکار و آبادی را هستند معلوم باد که چون دیگر فرنگیان دریافت کردند که مردم اسپین ملکهای وسیع در امرقه پیدا کردند و حاکم بران گشتند و زر و نقره و جواهر از معدنیات آنجا بدست آوردند و دیگر قوایدبسیار ازان ملک و دیار بانجماعه رسیده هوا سر امرقه در سر هر قوم فرنگ جای گرفت فرنگیان پرتگیز و انگریز و فراسیس و ملاندیز که ولندیز گویند فوجها و جهازها بر تلاش ملک و جزایر امرقه فرستادند فرنگیان پرتگیز بر ازل پیدا کردند و متصرف گشتند و ملک مذکور بسیار آباد است پرتگیز طولش یکهزار و دو صد پنجاه و عرضش سه صد پنجاه کروه میگویند و سر حدا و طرف شمال و مشرق سمند و سمت مغرب ملک لیلانه و جانب جنوب دریای اماران جریان میدارد و اهل پرتگیز با ساکنان اصلی آنجا موافقت کلی کرده اوقات بخوبی میگذرانند چه بایکدیگر نسبت دخترے و پسرے نموده نکاح و شادی میکنند اما ریاست و سلطنت آنجا بدست پرتگیز است و بادشاه پرتگیز را که پرتگال نیز ش گویند هر سال از اندیار فایده جزیل میرسد و کان الماس آنجا هست اهل پرتگیز در سن یکهزار و پانصد و چهل و نه از تولد عیسے علیه السلام از فرنگ دران ملک رسیده اند و با بادشاه آنجا رزمها کردند آخر و سار برازل باج و خراج به بادشاه پرتگال پذیرفتند پرتگیزیان با ایشان صلح کردند ازان تا اکنون که قریب دو صد و چند سال میشود فیما بین بناء مصالح قایمست و هر دو فرقه دران ملک وسیع با عیش و عشرت میگذرانند انگریزان در سن یکهزار و پانصد و هفتاد و سه عیسوی با فوجے شایسته و چند جهاز آراسته بسمت امرقه روان شدند و بملکے رسیدند که از ملکو و غیره بسیار مایل بشمال واقعست لهذا از اکناداناماند و امرقه شمالے با امرقه جنوبے پیوستگی دارد تبوصل یک اسمش یعنے پاره زمین که در طول زیاده و در عرض اندک مانند پل در میان هر دو امرقه که شمالی و جنوبے باشد واسطه و برزخ است که از امرقه شمالی با مرقه جنوبی براه خشکی میتوان راه یافت و استمش مذکور را اسمش دارین می نامند بالجمله انگریزان بصلح و جنگ اکثر از دیار و امصار امرقه شمالے را بتصرف خود آوردند و شهرها و آبادیها بر طریق خویش ساختند و مسکن گزیدند و اکنون انگریزان امرقه شمالے دم همسری با انگریزان فرنگ میزنند و از بادشاه باغی شده آتش پیکار با انگریزان فرنگ مشتعل میدارند و ملکهاے امرقه شمالے یکے کشاده است طولش چهار صد و عرضش صد کروه و هوایش بسیار خوش و دلکش و اقسام فواکه در ملک گرم سیر و سرد سیر حاصل میشود و در آنجا پیدا ے میدارد و حبوب و غله از هر جنس در آنجا کشتکار میکنند و امصار بسیار آباد ان دران ملکست و هر چه برا ے عیش و آرام انسان ضرور است در انملک موجود است و پیش ازین کناداورتصرف فراسیسان بود انگریزان

از فراسیسان بجنگ بگرفتند ملک بو اسکات لاندطولش یکصد وهفتاد و پنج وعرضش یکصد وبست وپنجگروه است وهوائے
آن در خوبے از هوائے کناداکمتر است ونیز چندان آبادان نیست وآنجا یک نبات در کلانے مثل درخت پنبه
مے باشد که ازان پارچه بسیار خوب وباریک مے بافند وتجارت مردم انملک ازین پارچه است ملک فودر طول
دوصد وهفتاد وپنج ودرعرض یکصد کروه هوایش بغایت خوب وابادی بسیار وارد واسباب خورش وپوشش
در آنجا بخوبے وارزانی بدست مے آید ملک قدیم طولش یکصد وپنجاه وعرضش هفتاد وپنجگروه وهوائے خوش وشهرها آباد
وارد وحبوب ماکوله ولقول ودرختان وبنامات مفیده وکارآمدنی دران دیار فراوان میباشد مقاره درطول یکصد و
پنجاه وعرضش یکصد وبست کروه است وآن ازدیگر ملکها بسیار بسیار ابادست واسباب طرب ونشاط در آنجا
نیک بحصول مے پیوندد بیر لاندطولش یکصد وبست عرضش یکصد وپانزده کروه است هوایش خوش وآبادی بسیار میدارد
متقدشو درطول سه صد وپنج ودرعرض یکصد وبست کروه بدستور مهری لاند هوائے نیک وآبادی بسیار میدارد تکرد درطول سه صد
پنجاه ودرعرض یکصد وچهل کروه آب وهوائی سازکار وآبادی بسیار میدارد جزیره لانسانه صد وهشتاد وصد وبست کروه است
اینملک قابل زراعت است اما چندان آباد نشده است باید دانست که سوای اینملک ها جزایر بسیار متصل امرقه در تصرف
انگریزان است ازانجمله جزیره سلحاشه طول اوهفتاد وعرضش شصت کروه است نشیکر آنجا بوفور پیدا میشود وساکنان آنجا از فرنگیان
شکر بردم انگریز وفرنگ بسیار متمول میباشند مقابله در طول بست ویک ودرعرض چهارده کروه است آنجا نیشکر وفیل وفلفل
وپنبه بسیار میشود ومردم آن جزیره بآن چیزها تجارت بسیار میکنند وسوای آن جزایر بسیار از جمله تصرفات انگریز سیزده
جزیره مثل بربادو ورسیارا باد لند وبانی چندان آبادی ندارند وباید دانست که سیر فرا سیسان وبلاد ایران ازین ملکها وجزیره
برامرقه تصرف میداشتند اما چند سال است که اکثر تصرفات ایشان بدست انگریزان ماند والکنون چند جزیره خرد تصرف
اوشان هستند پوشیده نماند که ملکهاے امرقه وجزایران درکل بتفصیل مرقوم شده اکنون بطریق اجمال بعضی اوصاف
امرقه وحدود این بقلم مے آرد ومخفی نماند که ابتداء امرقه بطرف شمال نهر اتل است وشهر مذکور دیار امرقه را از مملکت فرنگ و
افرلقیه جدا می کنند وابتدای امرقه طرف مغرب آب ماسفکه است یعنی دیار امرقه بر ساحل غربے یعنے الطرف دریای ماسفکه
واقع است وانطرف دریای مذکور مملکت اسپاسپ کوئ دریای ماسفکه میان امرقه وسیاحدی فاصل است وبطرف
جنوبی امرقه دریای جنوبے است وابتداے امرقه که بر ساحل شمالی نهر اتل است انبهار آن بسمت شمال تا حال معلوم
نیست که تا کجاست اهل فرنگ هر قدر که بطرف شمال رفته اند سر حد آن نیافته اند اما تا هنوز دست از تلاش برنداشته
وقیاس آنست که امرقه بطرف شمال از ملک روس وماچین اتصال دارد وهر سال جهازها بنابر دریافتها این را روانه می شوند
لیکن تاب وتوان شدت سرما که بطرف شمال می شود ندارند بنابران مراجعت می نمایند جهاز در یخ بسته شود وهمانطور بماند
ونیز متردد ین براه خشکی روانه می شوند اما اوشان هم وقتیکه طرف شمال مے روند از شدت سرما دهشت وحشتناک
بے نیل مقصود باز میگردند اما آمید میدارند که راه یافته شود بر آنکه مملکت امرقه بسیار دراز وکلان است هرجاکه دور ونزدیک
از خط استوا واقع شده است درازی روز وشب وفصول وپیدایش نباتات وحیوانات تفرقه میداشد وگرم سرد

واعتدال همه دران می شود وامرقه درکثرت وکلانی نهرهای شیرین وخوشگوار ودرختان کارآمدنی برای ساخت عمارات وشجرهای دواجش وبنات خوش مزه وگلهای رنگین وخوش منظر وخوشبو ومعدنیات ازجواهر ونقره وند مملو ودیگر متصرفات مثل سیماب وکبریت وزنج وغیره بر ملکهای دنیا ے کهنه که هفت اقلیم پیشینیان هست امتیاز وبرتری میدارد الکنون بفیافت طبع سامعان وخوانندگان بندی ازاحوال ساکنان اصلی امرقه می نویسد چه وقتیکه مردم اسپین اول بامرقه رسیدند در ملک مکسکو ویزوآبادی بسیار دیدند ودر هر دو ملک بادشاه علیحده باشوکت وحشمت تمام بوده وهمه ایشان آفتاب پرست بودند وبعضے ازمردم دشتے دشهری بتان بشکل های عجیب وغریب ساخته نیز می پرستیدند ودرمیان ایشان کتب وکتابت نبود اما کتب تصاویر بسیار میدانستند وهرچه میخواهستند درتصویر تحریر میکردند چه اگر میخواهستند که چیزے بنویسند پس تصویر ونقشه همه احوال برتخته میکشیدند وبجاے رنگ پرهاے رنگارنگ زرد کرده ازگوند برتخته می چسپاندند ولون اکثر مردم ملک مکسکو ویرد گندم گون مایل بسرخی بود ودراخلاق بغایت متواضع ولباس ایشان ازپارچه پنبه وغیره وچرمهای نفیسه وبرهای خوش رنگ که بازر وجواهر برپارچه مثل کارچوب زرد وزمیچسپانیدند وغذای ایشان ازگوشت جانوران هرجنس وحبوب ماکولیه بود وازخواندن ونوشتن عاری بودند اما بطور خود بخوبی تمام میکنذرانیدند فرنگیان انچه کثرت واژدهام مردم درشهر مکسکو ویرو دیدند درد یگر ممالک امرقه مشاهده نکردند ونیافتند وساکنان اکثر جاهای اینملک مثل مردم دست غرب وتاتار دریکجا قایم نمانده گاه درانیجا ودرست وصحراسیر کنان خانه بردوش بسر می برند رنگ ایشان ازمردم شهر مکسکو بسیار تیره سیاه وعلم درمیان ایشان مطلق نه دبت پرست بوده وبت ها بشکل قبیح بنا که انرا مالک شرقی نامیدند می پرستیدند ومیگفتند که حق تعالے مالک نیکی هست وپرستش نمیخواهد هرچه ازپرستش مستغنے هست اما ازمالک شرقی ترسم واورا ازجا پلوسی پرستش میکنم تا اورا ازضرر رسانیدن بازدارم ولباس این مردم صحراے ودشتے ازپوست جانوران شکاری که گوشت انرا میخورند وپوست انرا لباس میکردند وشراب ایشان آب شیرین وکشتکار گندم میکردند وخانهای ایشان ازچوب دنی بوده ومردم صحراے ودشتی چنانچه بودند حالا نیز هستند چون تواریخ درمیان ایشان نبود هیچ احوال مردم امرقه از اصل ونسل معلوم نیست اما همین قدر معلوم نیست که مردم مکسکو وپیرو ازدیگر ملک امرقه بلندتر بودند دراخلاق واطوار ومیگفتند که اجداد ما ازمشرق زمین آمده بودند دانایان قیاس میکنند که این زمین فراخ ومملکت وسیع که اکنون پیدا شده است واین درفهم وقیاس حکمای سلف ودانایان پیشین نبوده احتمال میدارد که بطرف جنوب کرهٔ ارض زمین بسیار خواهد بود که ماحالا ازان خبر نداریم اما هرکسیکه برکوه وشکل کوه ارضی نظر خواهد کرد خواهد دید وازان مبرهن است ودیگر دلیل بربودن زمین دیگر بطرف جنوب آنست که هرسال جزایر نو دربحر جنوب یافته میشود ودران جزایر مردم اباد اند وایشان میگویند که اجداد ما ازجنوب ومغرب آمده اند وصورت شکل این مردم ازدیگر مردم تفرقه میدارد چه بغایت سیاه فام وکریه منظر اند واطوار ایشان که ازاطوار ورسوم دیگر مردم جدا گردیده اخلاق وخورش ایشان بخوبی میباشد وعاقلان را نظر براخلاق است نه برمنظر ورسوم چه هررسم خطست از قلم تقدیر بالجمله پنج سال می شود که فرنگیان جزیرهٔ دیگر بطرف جنوب پیدا کرده اند وساکنان اینجا ازن ومرد وطفل روی خود پلک تمام چشم را ازکارد وسوزن ریش کرده رنگ سرخ ونیلگون ومانند این دران تعبیه می کنند وبعلاج بسیار چنانچه درهند هم زنان ارازل درروے ودست ویا ازسوزن ریش کرده وسمه دران بعینه میکنند وچون بهبود آن داغها مینمایند وآنرا موجب آرایش میدانند ودرهند آنرا گودنه بخشای دادمی نامند ودران جزیره همه را این آرایش باشد واحوال این جزیره حالی درین کتاب که بفارسی ترجمه کرده

نبوده چه این نسخه مشتمل بر پیدا کردن جزایر پیشین است که کلنس و فرانسو و کاترو دیگران پیدا کرده اند اما اکنون که کتاب مرتب خواهد نمود در آن این
جزیره و هر چه که دیگر خواهند یافت خواهند نوشت مخفی نماند که بعد تحریر حقیقت چهار بخش دنیا بخاطر این احقر العباد گذشت که بندی از احوال
ملک انگریز نوشتن خالی از فائده نخواهد بود و پیش دوست یکرنگ یعنی مؤلف حدیقة الاقالیم دیگر اهل هند پذیرا و پسند خواهد افتاد چرا که
اکنون در هندوستان فرنگیان انگریز بر بعضے صوبجات متصرف شده و در معنی حکمرانی می کنند البته در دل دانشمندان هند احوال انگریزان
دریافتن خواهش بود بنابران بضیافت طبع طالبان سخنهای راست ساده از الفاظ اغلاق می نویسد چه این کم پا شکسته قلم و گسسته رقم بعبارت
رنگین و الفاظ دقیق مشقت اندر که شیوه نویسندگان شیرین بیان هند و ایران است سخنان خود را پیرایهٔ الفاظ دقیق و لباس رنگین
نمیتواند پوشانید اما وعده میکند که سخن خالی از راستی و قوع نخواهد نوشت و اغلب که نزد دانشمندان مدعا فهم سخن راست و صاف از زینت
جهانی بهتر خواهد بود کارگر کار یگزار گفتار باید است که ملک انگلاند یعنے مسکن انگریز جزیره ایست از جزایر فرنگ و آن را پرمانیه و پرتانه
کلان نیز نامند چنانچه جزیره برتانیه مؤلف حدیقة الاقالیم در ضمن آخر اقلیم هفتم مرقوم نموده است چه جزیره مذکور مسکن اصلی انگریزان است
و آن در طول یکصد و هشتاد و کرده و در عرض یکصد و پنجاه کرده است و اطراف این سمندر است لهذا جزیره نامید شد چه بے سواری جهاز
از نجا بر آمدن و باید انجا رسیدن میسر نیست و این جزیره تا اکنون از حوادث و انقلاب زمانه محفوظ مانده است و در دولت و جمعیت
بر اکثر ملکهای جهان بمرتبه افزون تر است و جزیره مذکور از فرنگ نیست اما چون متصل ملکهای فرنگ واقع است لهذا آنرا از اضلاع
فرنگ میشمارند و دراز ترین روز در جزیرهٔ انگلاند هفده ساعت دسی و قیقه بخوبی میشود و هوای این جزیره گاهے سرد و گاهے گرم اما
سرد و به نسبت دیگر ملکهای شمالی مایل باعتدال است و فصل بهار اینجا از داخل شدن آفتاب در برج حوت تا آخر جوزا و تابستان از
تحویل آفتاب به برج سرطان تا آخر سنبله و فصل خزان از داخل شدن آفتاب در برج میزان تا آخر عقرب و فصل زمستان از وقت
رسیدن آفتاب به برج قوس تا آخر دلو میباشد و در هر چهار فصل باران میشود چه اکثر بعد سه چهار روز دو سه گهری می بارد ازین سبب
همین زمین سرسبز و هوا خورم می ماند و در زمستان برف می بارد و یخ بسته میشود و سردی بسیار می شود و در تابستان اگرچه گرمے
می شود اما احتیاج دور کردن لباس و بادکش نیست تابستان اینجا مثل آخر زمستان و اول بهار هندوستان میباشد و در انگلاند
و اضلاع آن چند نهر آب شیرین بروز می دارند و آن باعث وفور زراعت و آبادانی آن ملک است و دیگر نهرهای خرد بسیار اند
که صرف زراعت و شرب حیوان می شوند و اکثر کشتکاریها اینجا گندم و جو میباشد و فواکه هر قسم چون شفتالو و زردالو و سیب
و ناسپاتی بکثرت و بهتر میشود و سوای این میوه جات گوناگون و نباتات مفیده چند در چند که نام و نشان آن در هند ندیده و ندانم که در
هندوستان انها را چه می نامند تفصیل و تشریح این از مقدور این عاجز باصلاح و زبان هند بیرون است و دیگر از اختراع صاحبان
باریک بین جهت پیدا کردن میوه های گرم سیرے در انملک آنست که در باغات سردابها میسازند و اندران آتش می افروزند و میگذارند
و بر سقف سردابه فواکه و نباتات گرم سیرے میکارند و باغبانان آگرمی گرم و زیاده موجب طبیعت این کاشت می دهند تا ان نیک بالیده
و نیک پخته می شود و بهمین طور میوه تابستان در زمستان بحصول می پیوندد و در انگلاند هر چه از نباتات و حیوان و گل و ریاحین که سبب
پرورش و تفریح انسان دران است بخوبے و کثرت پیدائی میدارد و اشیاء متنوعه هند و افرقه و روم و شام و چین و ایران و دیگر
ملکهای جهان که تجاران هر دیار و هر قوم بر جهاز ها بار کرده بسیاری آرند همین بارزانی و آسانی بدست می آید و مردم انگلاند از کثرت

تجارت وبیع وشری اشیاء ملک خود و امصار دیگر اکثر متمول وصاحب دولت میباشند و اکثر چیزهای ملک انگلاند نایافت خصوص بانات از
هر رنگ و امشه ریشمی وساده وزرد و توپ و تفنگ و شمشیر و امثال این آلبنیه های کلان و تصاویر از قلم سیاه و رنگ آمیزی گوناگون و ظروفهای
شیشه های و بلور و دوربین خورد و بزرگ و ساعت فرنگی که عوام گهڑی نامند آنچه بنجوبترین وجه میسازند و در تمام ممالک میفروشند و زرد و
اشیای مطلوبه هر ملک عوض آن می ستانند و در ملک انگلاند اسپ و گاؤ خوب میشود و بز و میش و آهو و دیگر جانوران چرند و پرند بسیار است
باوجود پیدایش گاؤ قلبه رانی و کشتکار را از اسپان میکنند و در انجا از حیوان ضاره از جنس سباع و دوبانیش هرگز نیست گویند در زمان
گذشته گرگان بسیار بوده آن همه را بشکار بکشتند و از حشرات ارض انجا هیچ نیست و از هوام مکس هم آنجا کم است و ملک انگلاند بطوری
آبادی است که اگر بتفصیل پردازد دفاتر مرتب شود و می ترسد که مردم هند وغیره اعتبار نکنند بنابران از تفصیل احوال ملک انگلاند درگذشته
عنان خامه در بیان احوال بکر و شهر کلان معطوف میسازد و بعد ازان ابتدای احوال انگریزان و سلطنت ایشان خواهد نوشت
بکنده دارالخلافت و مستقر السلطنت انگریز است و این شهریست بر ساحل نهر تیمز و که در عرض برابر گنگ که در بنگال متصل چنار گذه میشود
و آبادی این شهر هر دو ساحل نهر است و برای آمدن مترددین سه صراط از سنگ سفید ساخته اند که نیت عمارت این قبر حت بخشی
بینندگان است و طول این آبادی از هر دو طرف دره زیاده از چهار کروه و دو یعنی گرد آن قریب ده کروه و درین شهر سه صد و پنجاه و
دو گرجا یعنی عبادت خانه از سنگهای سرخ و سفید که باسنگ مرمر و شبم و عقیق و غیران آراسته اند و مدرسه و شفاخانه بسیار و بیشمار و دیگر عمارات
بادشاه و ارکان دولت بارونق و آراستگی تمام است و همه عمارات این شهر از خورد و بزرگ از خشت است و فرش راه این شهر
در هر کوچه و بازار از سنگ سفید است و هر دو طرف راه برای پیادگان جدا مقرر است و گاڈی و بهل و اسپ بین می دوند تا ایذا
و آفت پیادگان نرسد راه سواران از راه پیادگان جدا باشد و نهر آب دران شهر همین جاری است و حکم است هر کس که قاذورات
و نجاسات و گل و لای نجس پیش دروازه خود ها میدارند آنرا در نهر بافگنند و در دریا انداخته شود و آب نهر محض برای صاف داشتن شهر ساخته اند
و نهر دیگر جهت آبنوس وغیره اختراع است چنانچه در هندوستان آب از خزانه برای فواره بحوض میرسانند همچنین از دریا پوشیده
شاخهای سرب که زیر زمین تا نهر یک خانه شهری رود و آن آب از دریا بخانه های هر یک ساکنان شهر میرسد و در حیاض میرود و این
آب که در غلافهای شاخ سرب میرود از نجاسات صاف می ماند و آب اندرین شاخها همین جاریست و برای ساخت و مرمت این
بکنجی ساکنان شهر موافق قدر و طاقت هر سال بدارونگان نهر تقدیم میرسانند و برای صاف داشتن راه های شهر در وقت شب و روز جاروب کشان مقرر اند که سرگین و زباله میدان
صبح هر نجاست که در راه افتاده باشد انرا بر گاڈی باز کرده بیرون شهری برند و دیگر برای روشن داشتن راه های شهر در وقت شب فانوس های آبگینه بر ستونهای مرتفع قریب
یکدیگر نصب کرده اند و در هر فانوس دو چراغدان کلان نهاده اند و هر شب از شام تا صبح چراغها افروخته میباشد و جهت صاف کردن فانوس و چراغها هر زمان مشعلچیان مقرر اند
و خرچ ایشان مثل خرچهای شهر از مردمان شهر مقرر است و برای کار نیز داروغه مقرر است که مشعلچیان تابع حکم او میند و بلاشک اگر کسے بیگانه که ازین ساه و رسم
واقف نیست دارو آنشهر شود از دیدن رونق چندان افروختے قیاس کند که سبب این غیر از جشن نخواهد بود و این
روشنی هر شب که میباشد کسی را مشعلچے همراه سواری بردن احتیاج نباشد و کسی نمی برد و سواری دران شهر بر گاڈی و بهل و پالکے
که بوجه می نامند می شود بعضے کسان آنرا از خود میدارند و کسانیکه ندارند بکرایه بآسانی بدست می آرند و در ملک انگلاند پنجاه و دو پرگنه است
که آنرا کوهی نامند و در هر یک ازین کوئی شهرهای کلان و خورد و قصبات و دیهات بسیار و همه آن بازنیت تمام آباد اند و تحصیل انگلاند سال

بسال هنگام صبح هفت کرور و هفتاد و پنج لک روپیهٔ هند میباشد از انجمله یک کرور و بست لک روپیه صرف خاص بادشاه مقرر است
و دیگر خرچ برای حفاظت ملک و اجرای کار قواعد سلطنت مقرر است و بادشاه بے مشورت مشیران سلطنت زیاده از صرف خاص
خرچ کردن نمیتواند و دیگر در وقت کار هر قدر زیاده از تحصیلات مقرری برای خرچ سپاه و جهازهای جنگی درکار می شود تحصیل میکنند
اما بطور یکه هیچ ایذا بر ملک نرسد چنانچه درین سال که یکهزار و هفتصد و هشتاد و دو عیسوی علیه السلام مطابق یکهزار و یکصد و نود و شش
هجریست برای خرچ جنگ که اکنون انگریزان با فراهیسان محاربه دارند سی کرور روپیه تحصیل شده است و تحصیل باین نوع مقرر است
در سال آینده که جنگ واقع خواهد شد خرچ آنرا از آمدنی آخر سال حال مشخص و تجویز کرده تحصیل میکنند بنا بر انکه بسبب زیادتی تحصیل
بر رعایا تصدیع نشود بادشاه و مشیران ملک مبلغ و مشخص شده را در شروع سال از مهاجنان بطریق قرض میگیرند و چون قواعد
سلطنت بغایت درست است مهاجنان بخوشی خویش زر بقرض می دهند و نفع مهاجنان از انچه که داده اند و صد پنجر و پیه در ماهه
مقرر است زر بآسانی از رعایا تحصیل کرده میشود و دیگر در سال جنگ و یا سواری این اگر بادشاه خرچ زیاده از صرف
حاضر خود میکند بمشیران ملک حساب میدهد اگر چیزی خرچ غیر موقع باشند که پسند مشیران نباشد در سال آینده تحصیل صرف خاص
کم میدهند برای دریافتن ضوابط سلطنت انگریز از بسیار اندک که خلاف سلطنت هند است بلکه اکثر ملک جهانست نوشته اند
دیگر باید دانست که پسران کلان بادشاه ولیعهد میشود و هرگاه که بادشاه فوت گردد او بسلطنت می نشیند و اگر از اتفاقات
پسر کلان در زندگانی پدر بمیرد و او را پسران بوند پسر کلان او یعنے نبیرهٔ کلان بادشاه بعد از مردن بادشاه فرمان روا میشود
و این برای درستی نسل و نسب و رفع خونریزی مقرر کرده اند چنانچه یکی از پسران خورد بادشاه متوفی دعوی سلطنت کند
یک کس از سپاه و رعایا موافق با و نخواهد شد پس مملکت از فتنه و فساد شاهزادگان محفوظ میماند و برای خرچ شاهزادگان و ظیفه
فراخور حال ایشان مقرر است بخوبی میگذارند و آن از تحصیل ملک بادشاه بایشان میرسد بانکه مردم شاهزادگان بر مواضع
رفته تحصیل کنند شاهزاده های خورد را هرگز با حکومت سلطنت کار نیست و اگر خواهد خدمتے عمده و رفیع بادشاه بگیرد و الا در خانهٔ خود
بعمدگی نشسته و وجه مقرری بگذراند و اگر بادشاه را پسر نباشد دختر کلان بادشاه بعد از فوت پدر جانشین میشود و اگر آن
دختر با کسے بادشاهزاده نکاح کند شوهر او را در سلطنت هیچ تصرف نیست و بسلطنت ملک انگلاند رسیدن نمیتواند اما پسر
کلان او که از شکم آن دختر پیدا شده است بعد از فوت بابا دشاهت میرسد و بادشاه انگریز زیاده از یک زن که بادشاهزادی
باشد نکاح کردن نمیتواند و اگر از سر یا اولاد باشد او را اعتبار نیست و این قاعده برای آن مقرر شده است که نسل و نسب
سلطان خراب نشود و در صورت نبودن پسر و یا دختر از زن منکوحه بادشاه متوفی برادر دوم بادشاه متوفی اگر در حیات
باشد بادشاه میشود و بعد از و پسر کلان او و اگر برادر بادشاه که بادشاه شده است و او را فرزند نباشد برادر سوم بادشاه بعد
فوت او بادشاه میشود و بدستور پسران او شان بموجب ضابطهٔ مرقومه بسلطنت میرسند و باید دانست که سلطنت انگریز
عبارت از سه حاکم است یکے بادشاه دوم مجلس امیران معظم و سوم مجلس مردم رعایا و عمده که عمدة الرعایا مند پس بادشاه
انگریز بے مشورت امیران و عمدة الرعایا حاکم خود جاری کردن نمیتواند لهذا ملک و آبادی آن در امن میماند و اگر یک کس
ازین هر سه که بادشاه مجلس امیران و عمدة الرعایا باشند خواهند که زیادتی و ظلم بر زیردستان کنند نمیتوانند کرد و اگر رعایا نا کنند پیش

نمیرود و اگر از اتفاقات بادشاه ظالم باشد از سبب ان دو مجلس کاریکه خلاف ضابطهٔ ملک و موجب سبکی باشد کردن نمیتوانند
و اگر بادشاه خواهد که مبلغ زیاده از وجه مقرری از ملک تحصیل کنند دران باب استرضای هر دو مجلس بطلبند و آن هر دو
بحکم بادشاه راضی بشوند حکم بادشاه جاری نشود و ضابطهٔ مجلس امیران چنان باشد وقتیکه کار عمده در پیش آید همه
امیران در دربار خود جمع آیند و در باب نیکی و بدی کار مذکور با یکدیگر مباحثه کنند و هرچه در دل آید میگویند و یک امیر برای
اینکار مقرر است که با هر یک امیری باشد که تو ازین کار راضی هستی یا نه اگر راضی است میگویند که راضی هستم و اگر
راضی نیست گوید راضی نیستم و امیر پرسنده نام هر یک امیر جدا جدا در کتابچه مع جواب مینویسد و چون از پرسیدن و
نوشتن فارغ میشود آن کتاب را می بیند اگر نامهای امیران راضی شده زیاده از نامهای امیران ناراضی شده در کتاب می آید
انکار در انمجلس در تحت جاری شدن باشد پس چند امیر معظم برای اینکار مقرر اند که بحضور بادشاه رفته عرض دارند که
برای اخیذ اے فلان کار مجلس امیران راضی شده اند و دیگر باید دانست چنانچه مرضی بادشاه و امیران برای
اجرای کار ضرور است همچنین مجلس عمدة الرعایا نیز ضرور است چه بے مرضی ایشان جاری نمیشود و مجلس عمدة الرعایا
عبارتست از پانصد و پنجاه و هشت صاحبان نجیب الاجداد مالک المال که رعایاے هر پرگنه و هر شهر و هر قصبه بکنار دریفت
سال از طرف خود برای نشستن در مجلس و نگاهداشتن آبروے سلطنت تجویز میکنند و طریق تجویز کردن ایشان
چنین است که رعایا و ساکنان شهر و پرگنه در یک مجلس جمع آیند و صاحبان که داعیهٔ اینخدمت دارند حاضر مے آیند
بعد ازان یک کس که برای اینکار حاضر و مقرر است از رعیت میگوید که فلان و فلان صاحب میخواهد که وکالت شما
در مجلس عمدة الرعایا بگیرد پس تو از وکالت کدام صاحب راضی هستی آنکس جواب میدهد که برای وکیل بودن فلان
صاحب راضی هستم پس نام آنکس زیر نام آنصاحب که قبول کرده است مینویسند و وقتیکه نام همه رعایا نوشته شود
پس آنصاحب در وکالت او مقرر میشود و تا هفت سال آنصاحب در وکالت او مقرر میشود و تا هفت سال آنصاحب
وکالت او مینماید و این صاحب را عمدة الرعایا نامند و اگر کسے از عمدة الرعایا پیش از تمام شدن هفت سال بمیرد رعایا
جهت تجویز کردن دیگر عمدة الرعایا برای هر قدر روز و ماه که در هفت سال باقی مانده است جمع میشوند و بطریق مرقومه یکی را وکیل
میکنند باید دانست که طریق مباحثه کردن و صلاح کردن و رضا طلبیدن در مجلس عمدة الرعایا همان نهج است که در مجلس امیران
مذکور شد و دیگر باید دانست که سه ماه در سال این مجلسها هر روز برای اجزا دادن کار سلطنت و در دربارهای خود در شهر لندن
جمع میشوند و هر یک ازین در بار در عمارت عالی که متصل دربار بادشاه است انجا جمع آیند و گاه باشد که تمام سال می نشینند
تا حکم برجسته در باب اجزا دادن کار سلطنت مقرر کنند پس وقتیکه بادشاه خواهد که حکم تو جاری کند یکی از امیران خانگی و نزدیکی را
پیش مجلس عمدة الرعایا برای اجرای حکم بادشاه راضی اند چند صاحبانرا از مجلس خود بمجلس امیران میفرستند و ایشان از امیران
میگویند که بادشاه از ما مردم در فلان کار رضامی خواهد و ما برای جاری شدن آن راضی ایم پس مجلس امیران چنانچه مذکور
شده مشورت میکنند و رضاء یکدیگر می جویند اگر مجلس امیران هم راضی شدند ببادشاه میگویند که مبارکست پس بادشاه آن
کار جاری مینماید والا فلا باید دانست که از بودن اختیار در دست هر سه فایده ظاهر است چه اگر هر سه متفق نشوند کار جاری نمیشود

و در وقت مشورت هر سه بنا بر پاس مرتبهٔ خود در باب حق از باطل جدا کردن بجلم و دوراندیشی سخن میگویند باندیشهٔ یکدیگر میباد اگر از سخن نالایق از مرتبهٔ خویش بخشیم مردم همچشمان حقیر نشوم و دیگر باید دانست که خلاف شرع عیسوی و قواعد سلطنت نمیتوانند کرد چه شرع و قواعد سلطنت در قیاس مردم و ملک از حکم بادشاه هر دو مجلس بزرگتر است بنا بران کار لاابالی از خیال خود نمیتوانند کرد و بادشاه امیر و فقیر همه در قید قواعد سلطنت و شرع می نامند و برون نمیتوانند رفت و دیگر باید دانست که سوای بادشاه کسی از شاهزادگان و وزیر و بخشی و امیران بزرگ و خورد و مرد سپاهی و سلاحدار نوکر داشتن نمیتوانند مگر معدودے چند برای خدمت نگاه میدارند لهذا از وزیر و امیر و همه کسان در قید حکم بادشاه میمانند و قواعد ملک بحال و برقراری میماند دیگر همه سپاه در حکم بادشاه اند اگر بادشاه سپاهے کار خلاف شرع و قواعد سلطنت فرماید کسے قبول نمیکند ازین سبب آئین ملک و دین درست مے ماند چنانچه در ملک انگلاند کسے زیردست را چه مقدور دارد که یک پرکاه از زیردست بگیرد القصه ملک انگلاند در غایت رونق و کمال آبادیست چه هیچکس از خورد و بزرگ پای از حد خود بیرون نمی نهند اکثر انگریزان بسیار خداترس و رحم دل اند و کمتر نتیجهٔ خداپرستی آنست که اکثر ایشان بملکهاے دور دست مظفر و منصور میشوند و معروفست که مردم انگلاند دین نصاری میدارند و شرع ایشان از کتاب توریت و انجیل ست و اگر در بعضے چیزها از مسلمانان خلاف اند اما در جزا و سزا دادن بند و بست دنیا مشابهت میدارند چنانچه برای هر یدی یدی حد است و برای قتل قصاص مقرر است و برای اکثر کار طریق و بند و بست چنانچه اسلامیان دارند آنجا هم نمایانست و تفصیل مسایل و غیره از کتب فقه عیسوی فرصت بنود حالا بموجب وعده در بیان ابتداء آبادی جزیره انگلاند و بادشاهان آنجا که در زمرهٔ انگریز است سطری چند تحریر می آرد بدانکه در باب ابتداء آبادے جزیرهٔ انگلاند اقوال مختلف اند و در هر یک قول فقرات غریب و عجیب منقول اند که از بیان کردن آن از مطلب باز میمانند اکنون سلاطین آنجا را مع بندی احوال ایشان مینویسد که بر تواریخ اعتبار تواند شد باید دانست که پنجاه و دو سال پیش از تولد عیسے علیه السلام جولس قیصر بادشاه روم قدیم که در انوقت همه فرنگ و روم و شام و اکثر از ملک افریقه در تصرف او بوده چند جهاز با فوج جنگی بنا بر تسخیر انگلاند تعین کرد و مردم انگلاند در انوقت بت پرست بودند و رئیس بادشاه در میان خود نمیداشتند اما از علم و رسمیات دینوی چندان واقف نبودند و اکثر شغل و کار ایشان شکار بوده و مثل صحرائیان عرب تجارت و دیگر معاملات نمے پرداختند لباس ایشان پوست جانوران و خانها ایشان از سنگ بے کج و اوضاع و اطوار بی پرواے و عدم تربیت اخلاق بود و قتیکه سپاه قیصر روم در ملک انگلاند رسید اگرچه بر انگریزان ظفر یافتند اما ماندن ایشان دران ملک مقدور و یارا نبود بعد از چندے از بادشاه انگریز صلح کرده بروم مراجعت کردند از وقت رفتن آنفوج تا سال پنجاهم پس از تولد عیسی علیه السلام کسی از بادشاهان روم بر ملک انگلاند لشکر نفرستاد و در سال پنجاه و یک عیسوی کلادیوس قیصر یکے از سپهسالاران را با فوج بسیار جهت تسخیر انگلاند تعین کرد آن سپهبد و اکثر از اضلاع و نواح و مملکت انگلاند بدست اورد رومیان در انجا قلاع و امصار تعمیر کردند و استقامت گزیدند پس از انوقت تا سال چهارصد و چهل و هفت عیسوی ملک انگلاند در تصرف قیاصرهٔ روم ماند و در بیرصه ملک بغایت آباد شد و انگریزان و رومیان بایکدیگر آمیخته شدند پس ازان بادشاهت روم قدیم از انقلاب زمانه خراب شد و در تمام فرنگ ملوک طوایف گردیدند و همچنین

در انکلاند هفت بادشاه شدند و سالها همین طور بماند تا آنکه در سال هفتصد و هشتاد و هفت عیسوی یکی از بادشاهان
هفتگانه انکلاند در هفت صد و هشتاد و هفت عیسوی مطابق یکصد و شصت و پنج هجری پانزده سال از خلافت مهدی عباسی
باشد منصور و اتقی عباسی گذشته بود هرشس سلاطین انکلاند را برانداخت و بر تمام مملکت انکلاند متصرف گشت و خود را
بادشاه انگلاند خواند و با شکوه و رونق تمام تا سی سال راند و در سن هشتصد و بست سه عیسوی درگذشت و بعد از و پسر
کلانش بن اکبرت بادشاه شد و نوزده سال سلطنت کرد و بعد فوت او پسر کلانش بن ایلولف بسلطنت رسید و پنج
سال ملک راند و بماند و او را هم پسر نبود برادر دیگرش جانشین شد و در هشتصد و چهل و هفت عیسوی درگذشت و بعد
از و پسر کلانش بن آلمر و پنجاه و یک سال با رونق تمام سلطنت نمود و اکثر قواعد ملک که تا اکنون جاری انداختراع
کردهٔ اوست و بعد از و پسر کلانش در هشتصد و نود و هشت عیسوی بادشاه شد و بست چهار سال ملک راند و نماند
و بعد از و بر تخت نشست و پس از و یکی بعد دیگری سلطنت کردند و درگذشتند و پس از قتلس بر تخت نشست و بعد از و کنوت
بادشاه شد و نمرک بر و لشکر کشید و او را از ملک براند و خود بر تخت انکلاند به نشست و بادشاه گشت او با اولاد و قبایل خویش
بر جهاز سوار شده بملک دانش پناه گرفت و همانجا درگذشت و ملک انکلاند از سن یکهزار و هفت عیسوی در تصرف کنوت
و اولادش ماند تا آنکه در سن یکهزار و چهل عیسوی ۱۰۴۱ و درین یاوید مملکت انکلاند را از بادشاه و تمرک باز گرفت و بادشاه
شد و بعد از و پسر کلانش و پس از و پسرش تا لدکه آخرین ملوک این طبقه است بادشاه شد و در عهد او در سن یکهزار
و شصت و شش عیسوی تخصیص ریذین و حاکم بارمندی بر و خروج کرد و بر تالد ظفر یافت و باستقلال بست و یک سال ملک
راند و بمرد و بعد از و پسر کلانش که نام داشت بحکومت نشست و سیزده سال سلطنت کرد و در شکار بر خم تیر یکی از امرای
خویش که بر او انداخته بود خطا کرد و بر چشم او رسید و از ان زخم بعد از یکدو ساعت درگذشت و او اولاد نداشت برادر
خوردش بسلطنت نشست و سی و شش سال ملک راند و او نیز اولاد نداشت بعد از و همشیره زاده اش نوزده سال
سلطنت کرد پس از و دوم از خویشان او بسلطنت نشست و سی و پنج سال ملک راند و نماند و برادر دیگری بر تخت نشست و
او خیرات سخاوت هم داشت و فوجی برای دفع مسلمانان به بیت المقدس و نواح شام برد با صلاح الدین رزمهای صعب
کرده و جاهای بسیار از و بگرفت و آخر صلاح الدین از و صلح نمود و در سن یکهزار و یکصد و نود و دو عیسوی از دیار شام بملک
خود مراجعت نمود و پنج سال دیگر با رونق تمام سلطنت کرد و درگذشت ذکر شروت و فتوت او در بعضی تاریخ عربی در
ضمن احوال صلاح الدین دیده ام و بعد از فوت او برادر خوردش بسلطنت رسید و او بغایت زاهد خشک بود چه خود را غلام
پاپا میخواند و جاگیرات سیر حاصل بسیار بپاپائیان پاپا داد بنابران امرا از و رنجیده سرکش شدند و بادشاه تر سیده پاپیان
پاپا را از ملک خویش بیرون کرد و انچه امیران خواستند قبول نمود و هیزده سال ملک راند و درگذشت و بعد از و پسرش
سوم بسلطنت نشست و او اخلاق حمیده داشت و با رونق تمام پنجاه سال ملک راند و نماند و بعد از و پسرش بر تخت
نشست و سی و پنج سال سلطنت کرد و درگذشت و او مردانه و عالم و فاضل بود و در عهد او رعایا بآرام تمام زندگانی
کردند و پس از و پسرش ثانی بسلطنت نشست و بعد از چندی طبعش از راستی و انصاف برگشت امرا و رعایا او را

از سلطنت خلع کردند پسرش را طفل بود بجای پدرش نشانیدند او پنجاه و یک سال پادشاهت کرد و ملک بسیار از فراسیسیان بگرفت و در تمام بادشاهان فرنگ مشهور و نام او را بود و بعد از و نبیره اش صاحب تخت گردید اما مثل پدر و جد خویش نبود یکے از خویشان او بر و خروج کرد و ظفر یافت و او را اسیر کرد و هفت سال سلطنت کرد و در گذشت و بعد از و پسرش ده سال سلطنت نمود و کارهاے بانام کرد که دیگران بسالهاے دراز نتوانستند کرد چه دمار فراسیس تمام در تصرف خود آورد و بعد از و پسرش که طفل شیر خواره بود در عمر نه ماه بگهوارهٔ سلطنت آرام گرفت و انچه گفته اند که افسوس بران ملک که طفل باشد بظهور آمد چه خویشان بادشاه برای نیابت سلطنت در میان خود فساد انگیختند و با یکدیگر رزم نمودند و بادشاه گاه در دست هم و گاه در دست عم افتاد و درین قضایا ملک فراسیسیان از دست رفت و در ملک انگلاند فساد عظیم پدید آمد اما با انهمه شورش هنری سی و هفت سال سلطنت کرد و در خلال این حال یکے از خویشان ابدور و نام بر و خروج کرد و او را اسیر ساخت و بر تخت نشست و خود را هنری چهارم لقب نهاد و بست سال بادشاهی کرد و بمرد و بس از و پسر کلانش که طفل هفت ساله بود بر تخت نشست و بعد از چند ماه از مخالفت عم خویش تقبل رسید و غم او بسلطنت نشست امیران ملک از و رنجیده بیش هنری که با دختر بادشاه ابدرو د مرحوم منسوب بود پناه جستند و او با آن قابل جنگ کرد و او را بگشت و بجاے او بادشاهے نشست و خود را هنری هفتم خواند بست و چهار سال ملک راند و در سن پنجاه و پنج سالگی و نصد و نه عیسوے در گذشت و بعد از و پسرش بادشاه شد و خود را هنری هشتم خواند و او آنست که خود را از مکر و فریب پاپا و پاپاییان رهانید و سر از اطاعت ایشان باز زد و ریاست پاپا برانداخت و تفصیل این قضایا در بیان احوال پاپا در ضمن روم کهنه گذشت و هنری هشتم سی و شش سال بارونق و عدالت حکومت کرد و در گذشت و بعد از و پسرش به سلطنت نشست و هفده سال ملک راند و نماند و او فرزندے نداشت خواهرش سری نام بر تخت نشست و شش سال بریاست پرداخت و بسوی عدم شتافت و چون سریرا پسر و دختر نبود خواهرش بسلطنت نشست و چهل و هفت سال با داد و دهش و رعیت پروری سلطنت کرد و در عهد او انگریزان اول برای تجارت به هند آمدند و در بندر سورت مسکن گرفتند و او زنے عاقله و فاضله بود چند کتب مشتمل بر قواعد سلطنت و جهانداری تصنیف نمود و او را هر چند که امیران ملک بنا بر حصول فرزند جهته رو گرفتن عرض کردند تا با یکی از بادشاهان فرنگ مناکحت کند قبول نکرد و گفت که ملک من شوهر منست پس چگونه شوهر کنم و دیگر آنکه اگر شادی کنم فرصت برای انتظام امور سلطنت کجا خواهد بود ایلیزا در عمر هفتاد سال که از انجمله چهل و هفت سال سلطنت کرد و در گذشت و بعد از و خاص دختر زادهٔ هنری هفتم بود بر تخت نشست و او نه نیک بود نه بد با آرام بست و سال بادشاهت کرد و ایلچی پیش جهانگیر بادشاه هند با تحف و هدایا فرستاد و در خطوط درخواست مکان برای عمارت کوٹهی تجاران انگریز نمود جهانگیر التماس او را قبول کرد و جاے در شهر سورت برای سکونت انگریزان بداد چنانچه ذکر آن در تاریخ محمد قاسم فرشته در ضمن بیان مسطور است و بعد از فوت حامض پسرش جانشین پدر گشت و بست و چار سال بادشاهت کرد و در سال اخر از جلوس او اکثر امراء نمک حرام در میان

[ا]حیالها بسته میگفتند که مردم در فرمان یک کس بودن خلاف حق است پس خروج کردند و بادشاه را گرفته بکشتند و
اطفال و عیال آن شهید را از ملک بیرون کردند و خود مستولی شدند و اطفال شاه مظلوم در ملک فرانسیس پناه
گرفتند تا بعد ازده سال مردم ملک از ظلم امرا نمکحرام رنجیده بر و خروج کردند و اطفال بادشاه مقتول را طلبیده
و پسر کلانش را بر تخت نشانیدند و امرا نمکحرام بعضے کشته شدند و برخے بملک دیگر گریختند و او بادشاه نیک
نهاد و عیاش و طرب دوست بود سی و پنج سال سلطنت کرد و درگذشت و پسران بسیار از و باقے ماندند
اما هیچ یکے از بطن بادشاه بیگم نبود لهذا بموجب ضابطه سلطنت انگریز برادر خوردش بسلطنت نشست و
او خوب سیرت بود اما عیبی درشت که از ارتکاب آن سلطنت از دست داد چه پیش ازین مرقوم شده
که پاپاے روم سلف در اکثر ملک فرنگ بنا بر انکه مردم او را پیش رو دین عیسے شمردند حتے که او را از کسی بادشاه
ناخوش میشد رعایاے ملک جهته پاس خاطر پاپا آن بادشاه بد دشاکے میگویند چون هنری هشتم بادشاه
انگریز همت بر وفع استیلا و ظلم نابایسته بود و پادریان پاپا را از ملک انکلاند بیرون کرده خود را خلیفهٔ دین عیسوے
در قلمرو خود مقرر نموده بود و این قضایا بگذشت چون تمام سلطنت هنری هشتم در جنگ و جدل پاپا و بادشاهان
که رفیق پاپا بودند گذشت و بدستور ایام سلطنت هر دو دختر او در دفع سر پاپا صرف شد چه در هر جنگ رفقاے
پاپا خراب و پامال گردیدند و آخر از شرارت خود باز آمده در ایام سلطنت حامض اول و حاریص اول و حاریص
دوم مقدور نبود که سر بفساد بردارند اما وقتیکه حامض ثانی که ذکر او حالا بیان کرده میشود بر تخت برادر مرحوم
جلوس کرد امیدهاے پاپا و رفیقان او باز از سر نو سرسبز شد چه حامض ثانی در ایام شاهزادگے خود از پادریان
فریب خورده در مذهب پاپا گردید ازین سبب امرا و ملک با خود مصلحت کرده پیش برادر او حاریص بادشاه فریاد
بردند که حامض حالا مذهب پاپا گزیده و فکر اجراے آن در تمام ملک میدارد و چون حضرت بادشاه پسر شرعے
ندارند که بعد از حضرت بر تخت نشیند پس حامض وارث ملکست خدا داند که سلطنت او چه فساد خواهد خاست و مردم
پاپا از روز بادشاه هم دین خود و مذهب پاپا جاری کرده سرغرور خواهند برداشت اگر بادشاه او شانرا حمایت کند همه
قواعد سلطنت ابتر گردد و مملکت لطمهٔ پاپا باز گرفتار شود لهذا فکرے فرماید حاریص بادشاه بر احوال برادر
خورد بگریست و گفت هرچه شما گفتید پسندیده است اما حامض برادر منست و بعد از من بجز او اولادش کسے دیگر
وارث تخت و تاج نباشد و دل نمیخواهد که بنا بر متابعت پاپا او را از ملک بیرون کنم اما تدبیرے اندیشیم که او هم بادشاه
شود و قواعد سلطنت نیز از سر پاپا محفوظ ماند چه اولاد حامض را تربیت خود بگیرم تا که دین پدر خراب نشود و دیگر از
خامض سوگند بگیرم که اگر بعد از من بادشاه شود متعرض دین کسے نگردد و خدمات عمده بکسے که دین پاپا دارند دهد چون
حامض این را قبول کند و خود تنها بر مذهب پاپا ماند از دین یک کس قواعد سلطنت ابتر نمیشود و بعد او که اولادش
بسلطنت خواهند رسید بطریق ما خواهند بود امر اتدبیر حاریص به پسندیدند و اولاد حامض را بطور دین مملکت
تربیت دادند و نیز حامض سوگند خورد که من تنها بر دین پاپا پرستش کنم و در باب دین و آئین کسے متعرض نشوم چون

حاریض درگذشت حامض برتخت نشست ده و سال برقرار خود قایم ماند وکسی را در باب تبدیل دین و آئین متعرض نشد و در سال سوم از جلوس خود هفتهٔ پاپا دپادریان فریب خورده و مزاجش بنوعدیگر متغیر گشت و در خلال این احوال از بطن بادشاه بیگم پسرے متولد شد و سوائے این طفل او را پسر دیگر در حیات نماند مگر دو دختر بودند که بموجب قرار بر خلاف دین پدر تربیت یافته بودند و هرگاه که شاهزاده پیدا شد امرا از حامض گفتند که شاهزاده را برطریق و آئین ملک تربیت کنم بما تسلیم فرمایند حامض برنجید و قبول نکرد و خدمات عمده مثل وزارت وغیره از اوشان انتزاع نمود و به بندیمان و هم مذهبان خویش تفویض نمود و فرمود که حالا بجز همدین ما کسے دیگر در خدمت ما نباید و نیز در مفصلات غیر از همدین خود دیگریرا نخواهم فرستاد امرا چون این سخن بشنیدند متفکر گشتند و دل برهلاک نهادند و برائے دفع شد بادشاه باتفاق یکدیگر کمر بستند چه خواستند که ولیام داماد بادشاه حامض را برتخت نشانید و شاهزاده نوپیدا را بدست آرند و بمردم متدین ملک بسپارند تا تربیت کنند و هرگاه شاهزاده بسن تمیز رسید اورا بادشاه کنند و لیام شوهر دختر کلان حامض باشارهٔ امرا بر حامض خروج کرد و دران هنگام حامض خواست که با امرا باغے در سازد و التماس آنها قبول کند امیران قبول نکردند حامض ناچار شده پسر خود را همراه گرفته بے جنگ برجهاز سوار شده بملک فراسیسیان گریخت داماد ش ولیام نام بتخت نشست حامض مکرر جهازهای بے شمار باسپاه بسیار از بادشاه فراسیس گرفته بجنگ داماد خویش آمد و منهزم بازگشت و بالآخر لباس زهد پوشید و در ملک فراسیس گوشهٔ عزلت گزید و یازده سال بسر برد و درگذشت القصه بعد از حامض داماد ش ولیام به نیابت زوجهٔ خویش که دختر حامض بود به سلطنت نشست و او بادشاه باهمت و شوکت و در قواعد ملک داری و پرورش رعایا سرآمد روزگار بود و برونق تمام سیزده سال سلطنت کرد و او را اکثر فتوحات بر فراسیسیان دست داد و در سال یکهزار و هفتصد و یک عیسوی درگذشت و چون او را پسرے نبود و زوجه اش پیش از و فوت شده بود خواهر او که دختر خورد حامض بود بر تخت نشست و او زنے عاقله و نیک خصلت بود و در عهد او ملک را رونق بسیار رشد و عالمان و فاضلان را بسیار پرورش میکرد و سیزده سال سلطنت نمود و در هزار و هفتصد و چهارده عیسوی درگذشت بعد از و جارج که دختر زادهٔ حامض اولین بر تخت نشست و در ابتدائے سلطنت پسر حامض افواجے که پدرش همراه خود بملک فراسیس برده بود و بردین و آئین پاپا تربیت کرده بود خروج کرد و بے نیل مقصود ماند و حامض در سلطنت مستقل گشت و در سن یکهزار و هفتصد و هشت و شش عیسوی که دوازده سال از سلطنتش گذشته بود در گذشت بعد از و پسر کلانش جارج ثانی سی و چهار سال باستقلال سلطنت کرد و در سال یکهزار هفتصد و شصت عیسوی درگذشت و بعد از و نبیره اش که از پسر کلان بود و پدرش مرده بود بر تخت جد خویش نشست و ملقب بجارج ثالث گردید و او بادشاه صاحب عدل و داد و رعیت پرور بوده و اکنون که یکهزار و هفتصد و هشتاد و دو عیسوی مطابق سن یکهزار و یکصد و نود و شش هجری باشد بست و سال از جلوس جارج ثالث گذشته و در تصرف این بادشاه سوای جزیره انگلاند که ملک اصلی و مسکن انگریزان است ملکهاے وسیع و بسیار آباد در هر بخش زمین هست چنانچه

ذکر امصاریکه در امریقه هستند بیان کرده شد و انچه در هندوستان است بیان آن نیز بجاهای خویش گذشت امید از جناب
خدای عزوجل آن دارد که بادشاه عادل باذل دوست نواز دشمن گداز را بارونق و شوکت تمام تا سالهای دراز در حفظ
امان خویش نگاهدار و پوشیده نماند که دوست یکرنگ شیخ آله یار بلگرامی از من پرسید که کنپنی چه معنی دارد بنابر ضیافت
طبعش سطری چند دران باب مینویسد که لفظ کنپنی بزبان انگریز عبارت از جماعه مردمست و آن خواه دو نفر باشند و یا
صد کس از تجار باشند و کنپنی انگریز که اکثر بلاد هند حکومت میدارند عبارت از گروه تجاران ست و اصل کنپنی همین ست
که گذشت پس چند سوداگران کلان اموال و خزاین خود را بدست چند کس گزیده و از زمره خویش که از بیع و شری هندوستان
واقف اند سپرده و از بادشاه انگریز فرمان گرفتند و بخزاوشان کسی دیگر انگریز بطرف هندوستان برای تجارت نرود و
وجهه حصول فرمان چند لکهه روپیه سالیانه بادشاه انگریز میرساند و نیز رخصت یافته اند که در هند هر جا که خواهند قلاع سازند
و سپاه برای حفاظت آن نگاهدارند و هر قدر ملک از هند که تصرف خود دارند مبلغ معهوده بخزانه بادشاه انگریز رسانند
چنانچه کنپنی انگریز یعنی سوداگران انگریز الکنون کین سن یکهزار و یکصد و نود و شش هجریست از بنبئی و مندراج و ارکاٹهه
و بنگاله و بهار و پٹنه وغیره دیار هند را از بادشاه انگریز بعوض مبلغ سی و شش لکهه روپیه سالیانه اجاره گرفته و زر معهوده
بخزانه بادشاه انگریز میرسانند و دیگر از مال تجارت هند از هر جنس فی صد چهار روپیه بطریق محصول بادشاه میدهند
بالجمله کنپنی تجاران فرنگ گماشته های خود را جهازات مع مال فرنگ و زر نقد برای خرید و فروخت بهندوستان میفرستادند و کنپنی انگریز
در وقت سلطنت نورالدین محمد جهانگیر بادشاه در هندوستان مقرر شده و ازان بادشاه چند عمارات برای
سکونت گماشتگان خود در بندر سورت یافتند و بعد چندی بفرمان جهانگیر بادشاه چند مکان از فرنگیان پرتگیز
گرفتند و رفته رفته در بنبئی و مندراج و دیگر بنادر هند کوتاهی ها ساختند و در عهد سلطنت اورنگ زیب عالمگیر بادشاه
رخصت تعمیر کوٹهی در بنگاله یافتند چنانچه کلکته بنا نهادند تا که ناظمان هند با اوشان متعرض نشدند گماشتهای
کنپنی مثل دیگر سوداگران مبلغ محصولات بخزانه بادشاه هند میرسانیدند هنگامیکه صاحب ناظم ارکاٹهه و سراج الدوله
نبیره مهابت جنگ آله وردی خان ناظم بنگاله براوشان ظلم کردند تجاران استغاثه بادشاه انگریز بردند و بامداد
فوج شاهی مستظهر شده برارکاٹهه و کلکته متصرف شدند و رفته رفته بر بنگاله و بهار نیز استیلا یافته قدم جرات پیشتر نهادند

فصل در دشمنی که از برای خدای بود هر که مطیعان او دوست دارد برای خدای تعالی جل شانه بضد دوست کفار
و فساق و ظلمه را دشمن دارد و از برای خدای تعالی که هر که کسی را دوست دارد دوست وی را نیز دوست دارد
و دشمن وی را دشمن دارد اگر مسلمان باشد برای مسلمانی وی را دوست دارد و اگر فاسق ست برای فسق وی را
دشمن دارد و میان دوستی و دشمنی جمع تا مقدار معصیت مخالفت و دشمنی نماید و مقدار طاعت دوست دارد و
چنانکه کسی که سه فرزندان دارد یکی زیرک و فرمان بردار و دوم ابله و نافرمان بردار یکی ابله و نافرمان بردار
اول را دوست دارد و دوم را دشمن و سوم را از وجهی دوست دارد و از وجهی دشمن و اثر این در مقابله پیدا شود
یا یکی اکرام کند و دیگر را اهانت کند و اعراض و در حق ظالم متابعت پیش کند مگر سنگی

که ظلم خاص در حق ما توکند از و عفو و احتمال نیکوتر بود و سیرت سلف مختلف بوده است گروهی متابعت کرده اند در دوستی برای صلابت دین و سیاست شرع و گروهی وی را بچشم رحمت دیده اند و نظر ایشان از توحید بود و همه را در قبضهٔ ربوبیت مضطر بینند بضرورت همه را بچشم رحمت نگرند و نشان توحید آن بود که بتردن و مال بردن و اهانت کردن خشم نگیرد و هم بچشم شفقت نگرد چنانکه رسول علیه السلام را دندان مبارک شکستند و خون بروی فرو میدوید می فرمود اللهم اهد قومی فانهم لا یعلمون نقلست که درویشی را ظالمی منت زد درویش گفت ترا کلفت رسیده باشد معذوری گفت من ترا منت زدم و تو اعتذار میکنی گفت از حاکم رسیده که ظلم و غلط را با آنجناب راه نیست و تو در میان از فرمان برداری بیش نیستی و چون در حق خود متغیر گردد و در حق خدای تعالی خاموش بود این نفاق و حماقت بود و لیاقت توحید ندارد و هر که فسق فاسق را دشمن نگیرد دلیل ضعف و سستی ایمان وی بود چنانکه اگر کسی دوست ترا بد گوید و تو خشم نگیری دلیل آن بود که دوستی اصل ندارد بدانکه درجهٔ مخالفان حق تعالی متفاوت است خشم و تشدید با ایشان باید که همچنان متفاوت بود درجهٔ اول کفار اند اگر از اهل حرب باشند دشمنی با ایشان فریضه است و معامله با ایشان کشتن و بند گرفتن است درجهٔ دوم اهل ذمه اند دشمنی با ایشان نیز فریضه است و معامله با ایشان آنست که ایشان را حقیر دارند و اکرام نکنند و راه بر ایشان تنگ دارند در رفتن و دوستی با ایشان بغایت مکروه است که رسول صلی الله علیه وسلم فرموده است هر که بخدای تعالی و بروز قیامت ایمان دارد با دشمنان خدای تعالی دشمن باشد اما ایشان را عمل فرمودن و بر ایشان اعتماد کردن و بر مسلمانان مسلط کردن استخفاف مسلمانی بود و این جمله کبایر است درجهٔ سوم اهل بدعت است که خلق را بدعت دعوت کنند دشمنی وی نیز مهم باشد تا خلق را از وی نفرت افتد و اولی تر آن بود که وی را سلام نگویند و سلام وی را جواب ندهند درجهٔ چهارم معصیتی بود که دران رنج خلق باشد چون ظلم و گواهی بدروغ و هیچا کردن در شعر و غیبت کردن از ین قوم و عراض کردن و با ایشان درشتی نمودن سخت نیکو بود و دوستی با ایشان مکروه است لیکن بدرجهٔ حرام نرسد در ظاهر فتوی درجهٔ پنجم آنکه کسی بود که خمر خورد و فسق کند و کسی را از وی رنجی نباشد کار وی سهل تر باشد و با وی تلطف و نصیحت اولتر اگر امید قبول بود و گرنه اعراض باید کرد اما جواب سلام باز باید داد و لعنت نشاید کرد **فصل** در آنکه دوستی را شاید انگاه برای دین گفته اند یا کسی چون دوستی خواهی کرد او را بچشم آور انگاه کسی را پنهان بوی بفرست تا حدیث تو کند اگر هیچ سر تو آشکارا کرد دوستی را نشاید و گفته اند صحبت با کسی کن که هر چه حق سبحانه تعالی از تو بهنت دارند و چنانکه خدای تعالی بر تو پوشانیده است سرت بپوشاند بر تو و **ابن عباس** به پسر خویش عبد الله رضی الله عنهما را گفت که عمر خطاب ترا بخواند بخو و نزدیک میدارد

پیران تقدیم میکند زنهار تا هیچ نگاهداری هیچ سرّ وی آشکارا نکنی دوم درپیش وی کسی را غیبت نکنی و بادی هیچ
وی و هرچه فرماید خلاف نکنی و باید که هرگز از تو خیانت نه بیند و بزرگان گفته اند که چون برادر خویش را گوئی برخیز گوید
جاوی صحبت را نشاید بلکه باید که برخیزد و نپرسد آنکس تمام صحبت موافقت است در هرچه موافقت توان کرد
حبت با آن کسی باید داشت که وی را از تو فائده دین بود یا ترا از وی و هر کس صحبت و دوستی را نشاید بلکه
حبت با کسی باید کرد که در وی سه خصلت بود اول عقل که صحبت احمق فائده ندهد و آخر بوحشت کشد که احمق
تی خواهد که با تو نیکی کند باشد که کاری کند بحماقت که زیان تو دران باشد واو خود نداند سفیان
وری رحمة الله علیه گفته که در دو سه احمق نگریستن خطیئه است و شیخ حسن بصری رحمة الله علیه فرموده که بریدن
احمق پیوستن باحق ست و احمق آن بود که حقیقت کار را نداند و چون باوی گویند فهم نکند خصلت دوم
ق نیک که از بد خوئی سلامتی نبود چون خوی بد بروی بجنبد حق تو فرو نهد و باک ندارد خصلت سوم آنکه
صلاح باشد هر که بر معصیت مقر باشد از خدای تعالی نه ترصد هر که از وی ترسد اعتماد را نشاید چنانچه قوله تعالی
ولا تطع من اغفلنا قلبه عن ذکرنا واتبع هواه یعنی اطاعت مدار کسی را که از ذکر خود وی را غافل کرده ایم و در پس هوای
ویش اوست از مبتدع دور باید بود که بدعت وی سرایت کند و چون صاحب شرع مومن را با هانت مبتدع
موده است چگونه صحبت را شاید و هیچ بدعت ازین عظیم تر نیست که اکنون پیدا شده است که گروهی میگویند
با خلق خدای و او ری نباید کرد و هیچکس را از فسق و معصیت یاد نباید داشت که ما را بخلق خصومت نیست
در ایشان تصرف نیست و این سخن تخم اباحت است البته با این قوم مخالطت نباید کرد امام جعفر صادق رضی الله
عنه فرموده که با پنج کس صحبت ندارید اول با دروغ گوی که دروغ گو چون سرایت است که چیزی مینماید و ترا
بدان متنفر مایند و در حقیقت هیچ نیست دوم با احمق که از وضرر است سوم بخیل که اگر سالها بدو پیوندی در حال
احتیاج روی از تو بگرداند چهارم ترسنده دل که در حال حادثه جهت خلاص خود ترا بدشمن سپارد پنجم فاسق
طامع که ترا بلقمه فروشد و نزد اهل تحقیق صحبت حقیقی آنست که مقرون بنصیحت و تقوی بود و هر صحبت که بتقوی
مقرون نباشد آخر سر بعداوت کشد که الاخلاء یومئذ بعضهم لبعض عدو الا المتقین و حاصل مصاحبت اشرار و مجالست
فجار در موقف فزع اکبر بوجوب و یالیت بینی و بینک بعد المشرقین نخواهد بود و در محشر قیامت حسرت و ندامت
یالیتنی لم اتخذ فلانا خلیلا فائده ندهد و گفته اند که خلق سه جنس اند بعقبی چون غذا اند که از صحبت ایشان چاره نیست
و آن ارباب قلوب اند که وجود شریف ایشان مجموعه علم و تقوی است و دل غافلان که مرده است بصحبت
ایشان زنده شود و بعضی چون دارو اند که در بعضی حال با ایشان حاجت افتد و بعضی چون علت اند که هیچ وقت
با ایشان حاجت نیست و نبود و چون صحبت اشرار دو اگر با ایشان مبتلا میشود تحمل و مدارا کند یا پرهیزد و بمنافقه
دوستی نکند که ابن عباس رضی الله عنهما میگوید در معنی این آیت ویدرون بالحسنة السیئة که فحش را
بمدارا و سلام مقابله کنند و عایشه رضی الله عنها میگوید که مردی دستوری خواست تا نزد یک رسول

علیه الصلوة والسلام آید فرمود دستوری دهید که او بدمرد است در قوم خویش چون در آمد چندان مراعات
مردمی کرد که پنداشتم که وی را نزدیک منزلتی ست چون بیرون شد گفتم فرمودی که بدمرد ست و مراعات
فرمودیا عایشه بدترین مردمان نزد حق تعالے در قیامت کسی ست که بیم شر وی مراعات کنند و در خبر ست
که هر چه بدان عرض خویش از زبان بدگویان نگه داری آن صدقه بنا شد عایشه رضی الله عنها می فرماید بسی
کسے اند که مادر روی می خندیم و دل بر وی لعنت میکند و فرمود عقد اخوت و دوستی را حقوق ست
که معرفت آن شیوه به اهل وفا و قیام باداء آن نتیجهٔ اهل صفاست درین بعضے فصول ذکر کرده آید
در تقدیم حاجت دوستان و بذل مال بر ایشان بدانکه درجهٔ بزرگترین آنست که حق دوست را تقدیم کند
و مهم او را بر مهم خویش مقدم دارد قال الله تعالے ویؤثرون علی انفسهم ولو کان بهم خصاصة حق
میگوید بر آن کسان که باوجود احتیاج انچه دارند ایثار میکنند بر برادران دینی قال رسول علیه السلام مثل
دو برادر مسلمان مثل دو دست که یکدیگر را میشویند و اگر حق وی را تقدیم نکند باید که وی را هیچ خویشتن
دارد و مال میان خود و میان وی مشترک شمارد و درجهٔ باز پسین آنکه وی را چون غلام و خادم خود
داند و در انجام حاجت وی سعی بلیغ کند پے آنکه وی را باید خواست و چون بخواست گفتار حاجت
وی کند این از درجهٔ دوستی بیرون باشد که اندیشه و بیماری از دلش برخاست این صحبت عادتے
این قدر نباشد عتبه رضی الله عنه را دوستی بود گفت مرا بنجاه هزار درم از تو حاجت ست گفت بیا
دو هزار درم بستان از وی اعراض کرد و گفت شرم نداری که دعوی میکنی که در مال خست می ورزی
و فتح موصلی در خانه دوستی شد وی حاضر نبود و کنیزک را گفت تا صره بروی آورد و هر چه خواست برگرفت
چون باز آمد و بنشست شاد شد و از شادی کنیزک را آزاد کرد ابن عمر رضی الله عنهما گوید یکی از
صحابه را سرے بریان فرستادند گفت فلان برادر من بدان اولے ترست و بوی فرستاد آنکس نیز به برادر
دیگر فرستاد همچنین بگشت بعافیت باز اول رسید و امیر المومنین عمر رضی الله عنه میگوید که سی صد درم
بدرویشان بدهم و بیست درم در حق برادری صرف کنم این بیست درم دوست تر دارم از ان سیصد درم
و میان مشروق و خشمهٔ دوستی بود و هر یکے وام گران داشتند این وام او ادا کرد چنانکه او نداشت و یکی
نزدیک ابو هریره رضی الله عنه آمد و گفت میخواهم که با تو عقد برادری کنم گفت دانی که حق برادری چیست
گفت نه گفت آنکه بر زر و سیم خود را از من اولی تر نشناسی گفت بدین درجهٔ نرسیده ام گفت پس برو که
این کار تو نیست و رسول صلی الله علیه وسلم در پیشه شد و دو مسواک راست کرد یکی راست و یکی کج
و یکی از صحابه رضی الله عنهم که با وی بود آن راست بوی داد کج خود گرفت گفت یا رسول الله این نیکوتر
است تو بدین اولے تری فرمودند که هیچکس یکساعت با دیگر صحبت نکند که نه ویرا مسواک کنند از حق
صحبت که نگاهداشت ست یا ضائع کرده است و این اشارتے است بران که حق صحبت ایثار است

و در مثل گفته اند مقادیر النفقة موازین المحبة یعنی بذل کردن مال خود را در رضاء محبوب میزان محبت اوست زیرا که حق تعالے مال را محبوب خلق گردانیده است و آدمی با این علایقه فدای دعوی محبت می آید میکند پس نشان صدق محبت آنست که محبوبات فانی را فدای محبوب باقی گرداند نقل است که سفیان بن عتبه رحمت الله علیه را از پدر خود پنجاه هزار دینار میراث رسید همه را بدوستان و برادران دینی نفقه کرد و گفتند چرا بجهت عیال چیزے ازان ذخیره نکردی گفت من از حق جل و علا از برادران بهشت میخواستم محقر دنیا را چگونه از ایشان دریغ دارم این نشانے صدق و محبت ست و باید که قیام نماید بمهمات دوست بدل خوش و پیشانی کشاده و سلف چنین بوده اند که بر در سرای دوست هر روز میشدند و از احوال اهلخانه می پرسیدند و آرد هیزم و نان و نمک و روغن و آنچه در کار باشد خبر داری بوده اند و کار ایشان از کار خود مهم میداشتند و چون بدان قیام میکردند منت همیداشتند حسن بصری رحمت الله علیه میگفت برادران بر ما عزیز تر اند از اهل و فرزند که ایشان دین بیاد ما دهند و زن و فرزند دنیا بیاد ما دهند و بعضی از علمای سلف بعد از وفات برادر دین چهل سال بر در خانه برادر دین تردد کردندے و تعهد اهل و اولاد بر خود واجب دانستندی نگاهداشت حق صحبت را باید که مقصود تو از صحبت آن باشد تا خلق خود را مهذب کنی باحتمال کردن از برادران دینی نه آنکه نیکوی از ایشان چشم داری ابو علے رباطی گفت یا عبد الله الدارمی انباز شدم در باویه گفت امیر من باشم با تو درین راه گفتم تو باشی گفت باید که هرچه من گویم آنرا رد نکنی و اطاعت من واجب داری گفت سمعاً و طاعتاً پس زاد و راحله و جامه هر دو چه داشتیم برگفت سمعاً و برپشت آو سخت و می برد هر چند گفتم مراده که مانده شدی گفت نگفتی که امیر توئی تو فرمان بردار باش و دیگر شب باران آمد و تا روز بر پای ایستاد و گلیمی بر سر من میداشت تا باران بر من نبارد و چون حدیث کرد می گفتی امیر مهم تو طاعت دار تا با خویشتن گفتم کاشکے ویرا امیر نکردی و تعلیم و ارشاد برادر دینوی و دینی بر خود لازم داند که وے را از آتش نگه داشتن اولی ترست از انکه از برای وے رنج دنیا کشیدن پس در تعلیم علم دین سعی بیشتر نماید اگر بیاموخت و بدان کار نکرد باید که نصیحت کند و بند دهد و او را از خداء عز و جل بترساند و لیکن باید که این نصیحت در خلوت کند تا از شفقت بود که نصیحت در ملا فضیحت بود و آنچه گوید بلطف گوید نه بعنف **فصل در ستر عیوب** برادران دینی و اجتناب از غیبت ایشان بدانکه بی عیب خدا ست و در سرشت آدمی عیبهاست اگر دوستی طلب کند که در وے هیچ تقصیرے نبود هرگز نیابد و از صحبت خلق بیفتد و نوع انسان را در اکتساب مطالب و اجتلاب مارب و استیفا لذات و استنفا خیرات از مصاحبت چاره نیست و در خبر است که مومن همه عیب جوید و منافق همه عیب و باید که بیک نکوئی تا ده تقصیر بپوشد رسول علیه السلام و الصلوة فرمود و نجذاء پناهید از یار بد که شرے بیند آشکارا کند و چون خیری بیند بپوشد پس باید که راز دوستان افشا نکند و عیوب ایشان پوشیده دارد و در خبر است که هر که

ور نجیبان ستر کند بر مسلمانان حق تعالے در قیامت گناهان او راستر کند واگر خواهید که خدای تعالی گناهان شما پوشد
شما نیز گناهان مردمان بپوشید مصرع پردهٔ کس را مدری تا کس ندرد پردهٔ تو ٭ چون پیش سلطان برسد چاره نباشد
از اقامت صدور رسول علیه الصلوة والسلام فرمود هر که گوش دارد تا سخن مردمان که پیِ وی میگویند بشنود پس
روز قیامت سرب گداخته در گوش وی ریزند واگر کسی دوست را مدح کند پیوی نگوید که او رنج وی را رسانیده
بود و چون نیکوی کند از وی پنهان ندارد که آن از حسد بود واگر در حق وی تقصیر کند گله نکند و معذور ش دارد که تقصیر
باز اندیشد که در اطاعت حق تعالے میکند و هر تقصیری را که عذر توان نهاد عذر نهد و بر وجه نیکو حمل کند
و گمان بد نکند که رسول علیه الصلوة والسلام فرمود که حق تعالے از مومن چهار چیز حرام کرده است مال
و خون و غیبت حق و آنکه بروی گمان بد نکند که چون اطلاع داد دوستان را بر عیوب و در معنی ستر عیوب ست
باید که دوستان را از عیوب نفسانی آگاه گرداند و از قول سیئه و افعال قبیحه باز دارد و از اکتساب مخالفان
و از نکبات شهوات مهلکات منع کند در حالت نصیحت و ارشاد وظیفه اسرار و تلطف را رعایت کند
امیر المومنین عمر رضی الله عنه گفتی رحمت خدای بران باد که عیب من در پیش من آرد و چون
سلیمان در پیش وی آمد گفت یا سلیمان راست گوی تا چه دیدی و چه شنیدی و از احوال من آن را
آگاهی ده گفت شنیدم که بر خوان تو دو نان خورش بود بیکبار و دو پیراهن داری یکے شب را و دوم روز را
گفت این نیز هر دو نباشد هیچ دیگر شنیدی گفت نه و اینچنین دوستان و برادران دینی که عیب این کس را
بے شائبهٔ غرض و حسد کما هو حقه ادا کند کم یافت و نادرست و باید که نقائص دین خود را از زبان
اعدای باز یابد که نظر دوست عیب پوشد و دیده دشمن در عیب کوشد امروز نوبت بامثال ما هوا
پرستان تیره روزگار رسیده است که دشمن ترین نزدما آنست که ما را به عیوب ما بینا گرداند و خواهد که
ما را از گرفتاری ابدی باز رهاند و چون برادر مشفقت عیب تو در خلوت با تو گفت باید که منت داری و
خشم نگیری که همچنین بود که کسے ترا خبر در اندرون جامه تو مارے یا کژدمے است ازین خشم نگیری و منت
داری همچنین عیوب در آدمی مار و کژدم است ولیکن رقم آن در گور پدید آید و بر روح بود و آن صعب
تر از مار و کژدم این جهانست که رقم وی بر تن بود و هر مومنی که از برادر عیبے بیند که آن عیب بدین تعلق دارد
او را ازان آگاه نکند در دین خود او خیانت کرده باشد و هر که ناصح را دوست ندارد رعونت کبر بر دین و عقل او
غلبه دارد و اگر عیب پاک بود که در حق تو تقصیر کرده باشد اولے تر پوشیدن بود و نادانسته انگاشتن
بشرط آنکه دل متغیر نشود در دوستی و اگر شود عتاب کردن در سر اولے تر ست تا صفای خاطر شود
و هیچ چیز دوستی را تباه نکند مگر مناظره و خلاف کردن در هر حدیث و معنی رد کردن سخن بر دوست
خویش آن بود که وے را احمق و جاهل گفته باشی و خود عاقل و فاضل و بروی تکبیر کرده باشی و
بچشم حقارت در وی دیده باشی و این بدشمنی نزدیک ست که اگر کسے غیبت دوست کند جواب ندهد و چنان انکارد

کہ وی در پس دیوار میشنود در غیبت و حضور یکسان باشد و خلل و خطا کہ در سخن برادر واقع شود عمارات و مجادلہ
پیش نماید و علامت صحت محبت دینی و مودت حقیقی آنست کہ مومن لا یزال مراقب و مراعبی عیب برادر
دینی باشد چون جمعے قصد غیبت او کند بدانچہ ممکن بود از تقریض و تصریح و تلغیظ منع کند و در مخالفت در و
تقصیر نکند و سکوت و تحمل روا ندارد و قتادہ رضی اللہ عنہ گوید عذاب قبر سہ قسم است یکے از غیبت و دیگر از سخن
چینی و دیگر جامہ را از بول نگاہ نداشتن و در خبر است کہ عیسی صلوات اللہ علی نبینا علیہ فرمود
چون برادر شما خفتہ باشد و ببینید کہ باد جامۂ او را میکشد و عورت او را میکشاید چکنید گفتند باز پوشیم
و لکن بے نگذ و عورت وے را کشف کنید گفتند یا روح اللہ این چگونہ بود گفتند چون از شما عیبے
از برادر می بینید یا بشنود و آن را آشکارا کند این زشت ست و مثال کسے کہ غیبت برادر دینی میشنود
و دیگر خاموشی می باشد ہمچنانست کہ یکے برادر دینی را می بیند کہ در میان سگان آدمی خوار افتادہ
است و سگان او را میخایند و پوست و گوشت او را می درید و او را آدمی می بیند و میچ شفقت برادری
باعث او نمی شود کہ آن مضرت از ان برادر دفع کند و شک نیست کہ تمزیق عرض و آبروی بر نفس
و شوار تر است از تمزیق گوشت و پوست و از ینجاست کہ حق جل و علا غیبت را با کل میت تشبیہ کردہ
آنست کہ فرمود ایحب احدکم ان یاکل لحم اخیہ میتا در خبر ست کہ غیبت از زنا سخت تر است
و این بچند وجہ است اول آنکہ زنا گناہ پنہان است و غیبت آشکارا دوم آنکہ زنا قلیل الوقوع
است بسیار کس از وی سالم باشند و غیبت کثیر الوقوع است کم باشد کہ از وی کسے سالم ما
سوم آنکہ زنا بداعیۂ شہوت بر آدمی غالب آید و غیبت بیداعیۂ شہوت واقع می شود چہارم
آنکہ آلت زنا بزنے میسر و دو زنے بر زنے واقع نشود و آلت غیبت بغیبت فتور نپذیرد و
غیبت بر غیبت واقع شود پنجم آنکہ ساعت زنا در دل مومن و کافر و صالح و فاسق متمکن است
و از استحلال و استحقاق بعید است بخلاف غیبت کہ بر وجہ حکایت در مجلس واقع شود و بعضی
مردم او را شنیع نہ انگارند معاذ اللہ در معرض استحقاق افتد و استحقاق معصیت کفر ست و رسول
علیہ الصلوٰۃ و السلام فرمود ہر چہ گوئی کسے را اگر آن نشنود کراہیتش آید غیبت است اگر چہ راست
بود و اگر دروغ گوئی بہتان باشد و ہر چہ دلالت نقصان کسے کند غیبت است اگر چہ در نسبت و جامہ
و تن و سیرت و فعل بود در نسبت چنانکہ گوئی ہند و بچہ است یا حجام ست و مانند آن و در جامہ چون
دراز آستین و دراز دامن و در تن چون دراز پا و یا گربہ چشم یا احول و سیرت چون متکبر و بدخو و زبان
دراز و عزل و فعل چون زد و بے نماز و جامہ پلید و حرام خوار بسیار خوار و سجود تمام نمیکند و قرآن
بخطا میخواند و غیبت ہمہ بزبان بود و بلک بدست و بچشم و باشارت ہمہ حرام بود و عائشہ رضی اللہ
عنہا گوید کہ بدست اشارت کردم کہ زنا کوتاہ است رسول علیہ السلام و الصلوٰۃ فرمود

غیبت کردی دگر نام نبردی غیبت نبود مگر آنکه حاضران دانند که کرا میگویند و اگر بذل کاره بنود و بزبان گوید خاموش و هم نفاقست و هم غیبت زیرا که سامع شریک ست و بداند که بهر غیبت حسنات وی با دیوان او نقل کنند تا او مفلس ماند **فصل** در اظهار محبت بدوستان و عفو از تقصیر و زلت ایشان بدانکه شفقت و دوستی اظهار کند رسول علیه الصلوة والسلام فرمود اذا حبب احدکم فلیخبره چون دوست دارد یکی از شما کسی را وی را خبر دهید و برای آن فرمود تا دوستی در دل وی نیز پدید آید و مودت مضاعف شود پس باید که از همه احوال بزبان بپرسد و اندوه و شادی بوی نماید که با وی شریک است و اندوه و شادی وی چون اندوه و شادی خود داند و چون وی را آواز دهد بنام نیکو خواند و عمر بن خطاب رضی الله عنه گفت دوستی برادر سه چیز صافی شود آنکه وی را بنام نیکو خواند و سلام ابتدا کند و در نشست وی را تقدیم کند و ازین جمله آن بود که در غیبت بروی ثنا گوید و بر جای که وی دوست دارد و نه نشیند همچنین برابل و فرزند و اخوان وی و هرچه تعلق بوی دارد ثنا گوید که این در دوستی اثر عظیم دارد و در غیبت وی را نصرت کند و سخن متعنت بروی رد کند و جفاء عظیم باشد که در پیش کسی که بسخن وی بزشتی گویند آنکس خاموش بود که زخم سخن عظیم تر است **بیت** انچه زخم زبان کند بامرد ❊ زخم شمشیر جان ستان نکند ❊ دیگی میگوید هرگز از دوست سخن نگفتم که نه تقدیر کردم که وی حاضر ست و بشنود یا آن گفتم که خواستم اگر وی شنود و گرد برادر زلت و تقصیری و معصیت از وی پدید آید وی را تلطف و بصیحت کند تا دست از وی بدارد اگر باز نایستد نادیده انگارد و اگر اصرار و مداومت نماید صحابه را درین مسئله خلاف ست که چه باید کرد و مذهب بوذر رضی الله عنه آنست که از وی باید برید و بگوید که برای خدای تعالی وی را دشمن دارم و امیر المومنین عمر رضی الله و علی رضی الله عنه و ابو الدرداء و جماعتی از صحابه رضوان الله علیهم اجمعین برانند که قطیعت نباید کرد که امید آن باشد که ازان بگردد اما در ابتداء چنین عقد اخوت نباید بست و چون بسته شد قطع نباید کرد که برادری ناکردن خیانت نیست اما قطع محبت خیانت ست و ابراهیم نخعی میگوید رحمت الله بگناهی که برادرت بکند وی را مجبور مکن که امروز کند و فردا توبه کند و دست از وی بدارد و در خبر ست که رسول صلی الله علیه وسلم فرمود که حذر کنید از ذلت عالم و از وی مپرسید و چشم میدارید که زود ازان باز گردد و حکایت دو برادر بودند در دین از بزرگان یکی بر هوای دل بر مخلوقی مبتلا شد و آن دیگر برادر را گفت که دل من بیمار شد اگر خواهی که عقد برادری قطع کن گفت معاذ الله بیک گناه از تو منقطع کنم با خویش عهد کرده ام که هیچ طعام و شراب نخورم تا آنکه حق تعالی وی را ازان عافیت دهد تا چهل روز هیچ نخورد و پس پرسید که حال تو چیست گفت همچنان آن برادر بران صبر کرد و گرسنگی میکشید و میگداخت تا آنگاه که بمرد پس گفت خدای تعالی کفایت کرد و دلمن ازان عشق سرد گردید پس وی طعام بخورد و ابو الدرداء را گفتند برادری که معصیت کرد چرا وی را دشمن بداری گفت معصیت وی را دشمن دارم اما وی برادر منست و یکی را گفتند که برادر تو از راه دین برگشته ست و در معصیتی افتاده دست از وی بدار گفت دست از وی چون بدارم که دست گیرم تا وی را

بتلطف از دوزخ برهانم پس طریقت بود ربسلامت نزدیک ترست اما این طریقت لطیف ترست زیرا که
بسبب استمالت بشفقت ورفق وملاطفت برآوردی غالبا اورا بخجالت وحیا وتوبه آرد وتقاطعت او سبب
احراز او گردد وبه هلاک انجامد اما در فقه آنست که عقد اخوت قرابت معنویست ونشاید قطع رحم کردن بسبب
معصیت وبرای این فرمود حق سبحانه تعالی فان عصوک فقل انی بری مما تعملون اگر عشیرت وخویشاوندان
توعاجز شوند در تو گویند بیزارم از عمل شما نگفت بیزارم از شما وباید تقصیرے که در حق تو کند عفو کنی وچون عذر
کند اگرچه داند که دروغ میگوید باید پذیرفت رسول علیه السلام فرمود هر که برادر وی عذر خواهد وے
بپذیرد وبره وے همچو باشد که کسی که در راه از مسلمانان باج ستاند در خبرست هر که برادری را
عفو کند جز عزیزے وبزرگے ویرا نیفزاید رسول صلی الله علیه وسلم فرمود که مومن زود بخشم گردد و
زود خوشنود شود ابو سلیمان دارانی بمرید خویش گفت چون از دوست جفا بینی عتاب مکن که در بنباب
سخنے شنوی که از جفا عظیم تر بود گفت چون بیازمودم همچنین دیدم فصل در حقوق مسلمانان بدانکه
حق هر کسی هر قدر نزدیکی وی بود و نزدیکی را درجات است ورابطه قوی تر برادری خدای ست یعنی برای دین و
حقوق آن مذکور شد وباکسی که دوستی نبود ولیکن قرابت اسلام باشد این نیز حقوق ست حق اول آنکه هر چه
برخویشتن نه پسندد بهیچ مسلمان نه پسندد که رسول علیه السلام فرموده اند مثل مومن جمله چون یکی تن ست که
اگر عضوی را رنجی رسد عضوهای دیگر آگاهی یابند وهمه رسول شوند رسول صلی الله علیه وسلم فرمود هر که خواهد از
دوزخ خلاص یابد باید که چون مرگ وی را دریابد بر کلمه شهادت دریابد وهر چه نه پسندد که باوی کنند وی نیز بهیچ مسلمانی
نکند وموسی صلوات الله علی نبینا وعلیه گفت یارب از بندگان تو که عادل تر فرمود آنکه انصاف خویشتن بدهد
حق دوم آنکه بهیچ مسلمان از دست وزبان وی نرنجد که رسول صلی الله علیه وسلم فرمود مسلمان است که از دست
وزبان وی سلامت وایمن باشند ومهاجر آنست که از کار بد بریده باشد ورسول صلی الله تعالی علیه وآله وسلم
فرمود حلال نیست کسی را که بیک نظرت اشارت کند که مسلمانی برنجد وحلال که چیزے کند که مسلمانی بهر رسد
ومجاهد رحمة الله میگوید که خدای تعالی خارش وکرم اهل دوزخ مسلط کند تا خویشتن را همی خارند چنانکه
استخوان ایشان پدید آیند ومنادی ندا کند این رنج چگونه ست گویند عظیم صعب ست گویند این بدانست که در
دنیا مسلمانان را میر نجانیدند حق سوم آنکه بر هیچ کس تکبر نکند که متکبر انرا دشمن دارد ورسول صلی الله علیه
وسلم فرمود که وحی آمد بمن که تواضع کنید وهیچکس بر هیچکس فخر نکند وازین بود که رسول صلی الله علیه وسلم بازن
بیوه ومسکین میرفتی تا آنکه حاجت ایشان روا کردی ونباید که در هیچکس بچشم حقارت نگرد باشد که آنکس ولی خدای تعالی
باشد وی نداند که خدای تعالی اولیاء خود را پنهان کرده است تا کسی را با ایشان نبرد حق چهارم آنکه سخن تمام
بر هیچ مسلمانی نشنود که سخن از عدل باید شنید وتمام فاسق ست وور خبر است که هیچ تمام در بهشت
نشود وباید دانست هر کس را که پیش تو بد گوید همچنین بدی ترا پیش دیگران گوید از وی دور باید بود ودر

دروغ گوید دانست حق پنجم آنکه بهیچ مسلمان وعده خلاف نکند **صفت** دست وفا در کمر عهد کن ❊ تا نشوی عهد شکن جهد کن ❊ **درخبر ست** از رسول صلی الله علیه وسلم که سه چیز در هر کس که بود منافق است اگرچه نماز گذارد و روزه دارد اول در سخن دروغ گوید دوم وعده خلاف کند سوم امانت را خیانت کند حق ششم آنکه حرمت هر کس بدرجه وی دارد هر که عزیزتر بود میان مردمان ویرا حرمت بیشتر دارد **نقلست** که عایشه رضی الله عنها در سفر بود و سفره نهاد درویشی گذشت گفت قرصی بوی بدهند سوارے گذشت گفت ویرا بخوانید گفت تو درویشے را بقرصی گذاشتی و تونگرے را خواندی گفت حق عزوجل هر یکی را درجه داده است و ما را نیز از حق آن درجه نگاه باید داشت درویشی بقرصی شاد شود و زشت بود که با تونگرے چنان کنند بلکه آن باید کرد که وی نیز شاد شود **درخبر ست** که چون عزیز قومی نزدیک شما آید ایشان را عزیز دارید و پیرانرا حرمت دهید و بر کودکان رحمت کنید **و رسول** صلی الله علیه وسلم فرمود موسی سفید اجلال خدای تعالے ست عزوجل **و فرمود** صلی الله علیه وسلم هیچ جوان پیری را حرمت ندانست الا بحق سبحانه تعالے جوانی را به نیکی زود در وقت پیری تا ویرا حرمت دارد و این بشارت بعمر دراز که هر که توفیق توقیر مشایخ یابد آن بود که به پیری خواهد رسید تا مکافات این بیند **حق هفتم** آنکه چون میان مسلمانان وحشت باشد جهد کند تا میان ایشان صلح دهد **رسول** صلی الله علیه وسلم فرمود بگویم شما را که چیست که از نماز و روزه و صدقه و حج و زکوة افضل ست نزد خدا و رسول او و آن صلح افگندن میان مسلمانانست و **انس** گوید رضی الله عنه که رسول صلی الله علیه وسلم روزے شسته بودند نخندید عمر رضی الله عنه گفت پدر و مادر ما فدای تو باد از چه نخندیدی فرمود دو مرد از امت من بزانو پیش رب العزت در افتند یکی گفت بار خدایا ظلم من از وی بستان خدای تعالے فرماید که حق وی بوی ده گوید بار خدایا حسنات من همه همان بایستد مرا هیچ چیز نماند پس خدای تعالے متظلم را فرماید که چند که هیچ چیز از حسنه نمانده است گوید بار خدایا معصیتهای من همه با وی حوالت فرمائی پس معصیت وے همه بر وی نهند هنوز متظلمی بماند انگاه حق جل و علا متظلم را فرماید در نگر تا چه بینی گوید بار خدایا شهرها بینم از زر و مرصع بجواهر و مروارید آیا این کدام پیغامبر راست یا کدام صدیق راست یا کدام شهید را حق سبحانه تعالے فرماید این کسے راست که بخرد و بها دهد گوید بهای این که تواند داد فرماید که تو گوید بار خدایا بچه فرماید با آنکه از برادر خشنود میشوی و عفو کنی گوید بار خدایا عفو کردم فرماید که بر خیز و دست وے گیر هر دو در بهشت شوند حق هشتم آنکه از راه تهمت دور باشد تا دل مسلمانان از گمان بد و زبان ایشان از غیبت صیانت کرده باشد هر که سبب معصیت دیگری باشد دران معصیت هر یک بود که **رسول** صلی الله علیه وسلم میفرماید چگونه باشد کسے که مادر و پدر خویش را دشنام دهد گفتند این که کند یا رسول الله فرمود کسی مادر و پدر دیگری را دشنام دهد هر گونه که باو ے داده باشد **فرمود** صلی الله علیه وسلم در آخر ماه رمضان با صفیه سخن میگفت در مسجد و مرد بروی بگذشتند و هر یک از ایشان میگفتی که این زن منست صفیه گفت یا رسول الله اگر بکسے گمان بد برند تو نبرند فرمودند شیطان در تن آدمی روانست چون خون در وے عمر رضی الله عنه مروید که باز نے در راه سخن میگفت ویرا بدره زد و گفت این از زن

منست گفت چرا سخن جائی نگوئی کہ کسے نہ بیند حق نہم آنکہ اگر ویرا جاہی باشد شفاعت دریغ ندارد در حق
ہیچکس کہ رسول صلی اللہ علیہ وسلم صحابہ را میفرمود کہ از من حاجت خواہید کہ در دل دارم کہ بدہم و تاخیر
میکنم تا کسے شفاعت کند از شما تا وی را ثمرہ بود و شفاعت کنید تا ثواب یابید و میفرمود صلی اللہ علیہ وسلم
ہیچ صدقہ فاضلتر از صدقہ زبان نیست گفتند چگونہ یا رسول اللہ فرمود سخن کنی منفعت بکسے رسد یا رنج از وی
دفع گردد حق دہم آنکہ چون بشنود کہ کسے در مسلمانی زبان دراز میکند یا بمال وی قصد میکند و وی غایب است
نائب آن غائب باشد و در جواب و رفع ظلم از وی کہ رسول صلی اللہ علیہ وسلم فرمود ہیچ مسلمانی نیست کہ
نصرت کند مسلمانے را جائز کہ سخن بزشتی گویند و حرمت وے فرو نہند کہ نہ حق تعالے ویرا نصرت کند آنجا کہ
حاجت مند تر بود و حق یازدہم آنکہ جہد کند تا شادی بدل مسلمانی رسد و حاجت وی قضا کند کہ رسول صلی اللہ
علیہ وسلم فرمود ہر کہ حاجت مسلمانی روا کند چنان باشد کہ ہمہ عمر حق تعالے را خدمت کردہ باشد فرمود
صلی اللہ علیہ وسلم ہر گرد در حاجت مسلمانے یک شب بگذراند از روز از باست حاجت وی بر آید یا نہ وی را
بہتر ازان باشد کہ در مسجد دو ماہ معتکف بنشیند و فرمود صلی اللہ علیہ وسلم کہ برادر خویش را نصرت کنید اگر ظالم بود
یا مظلوم گفتند یا رسول اللہ اگر ظالم بود چگونہ کنیم فرمود کہ باز داشتن از ظلم نصرت وی باشد فرمود صلی اللہ
علیہ وسلم کہ دو خصلت است کہ ہیچ سترگ از وی نیست یکے ترک آوردن بخدای تعالے دوم خلق را رنجانیدن
و دو خصلت ست کہ ہیچ عبادت ورای آن نیست یکی ایمان آوردن بخدای تعالی دوم راحت رسانیدن
بخلق اللہ تعالے فرمود صلی اللہ علیہ وسلم ہر کہ اندوہ بر مسلمانان بست از ایشان نیست حق دوازدہم
آنست ہر کہ رسد سلام ابتدا کند پیش از سخن وی نزد رسول صلی اللہ علیہ وسلم شخصے آمد و سلام نکرد فرمود کہ بیرون شو
و باز در آے و سلام کن انس میگوید رضی اللہ عنہ کہ رسول صلی اللہ علیہ وسلم فرمود یا انس طہارت تمام کن
تا عمرت دراز شود و ہر کہ رسی سلام کن تا خیر در خانۂ تو بسیار شود و مبتدی سلام را ثواب بیشتر است حق
سیزدہم آنست نشست و خاست با درویشان دارد و از مجالست توانگران حذر کند کہ رسول صلی اللہ علیہ وسلم
فرمود کہ با مردگان ننشینید گفتند آن کیانند یا رسول اللہ فرمود توانگران و سلیمان صلواۃ اللہ علی نبینا و علیہ
در مملکت ہر جا کہ مسکینے را دیدی با وے بنشستی و فرمودی مسکینے و یا مسکینی نشستے و عیسی صلواۃ اللہ علی نبینا و علیہ
ہیچ دوست ترازان نداشتی کہ گفتندے ما مسکین ام و رسول صلی اللہ علیہ وسلم گفتی بار خدایا تا زندہ داری مرا مسکین دار
و چون بمیرانی مسکین بمیرانے چون حشر کنی با مسکینان کنی و موسی صلواۃ اللہ علی نبینا و علیہ گفت بار خدایا ترا
کجا طلب کنم فرمود نزد یک شکستہ دلان حق چہاردہم آنست اگر کسے را عطسہ آید الحمد للہ رب العالمین گوید
و ابن مسعود رضی اللہ عنہ گوید کہ فرمود صلی اللہ علیہ وسلم ما را بیاموخت کہ کسے را کہ عطسہ آید باید کہ بگوید الحمد للہ
رب العالمین و شنونده گوید برحمک اللہ چون بگفت وی گوید یغفر اللہ لے و لکم و اگر کسے نگوید مستحق
برحمک اللہ نباشد فرمود صلی اللہ علیہ وسلم را چون عطسہ آمدی آواز فرو داشتی و دست بر روی نہادے

واگر کسے را در میان قضا حاجت عطسه آید بدل گوید الحمد لله و ابراهیم نخعی رحمه الله علیه گفت بزبان نیز گوید باکی نباشد حق پانزدهم آنست که عیادت بیمار آشنا کند اگرچه دوست نباشد واو عیادت آنست که بسیار پاینده و بسیار پرسد و دعا بعافیت کند و چشم از خانها و در ها که در سرای باشد نگهدارد و چون بدر سرای رسد دستوری خواهد حق شانزدهم آنکه کس جنازه رود و بعبرت مشغول باشد و خاموش بود و نخندد و از مرگ خود اندیشه کند و اعمش رضی الله عنه گوید که پس جنازه رفتمی و در دلم اندیشه کردمی که کرا تعزیت کنم که همه از یکدیگر اند همگین تر بودند حق هفدهم آنست که بزیارت گورها شود و دعا گوید و بدان عبرت گیرد و بداند که ایشان از پیش رفتند و وی نیز رود بر رود و جای وی بچون جای ایشان باشد و سفیان ثوری رحمة الله علیه گوید هر که از گور بسیار یاد کند گور او روضه خود یابد از روضهای بهشت و هر که گور را فراموش کند غاری یابد از غارهای دوزخ و عجم خطاب رضی الله عنه گوید که رسول صلی الله علیه و آله وسلم بگورستان شد و بر سر گور بنشست و بسیار بگریست گفتم یا رسول الله چرا گریستی فرمود این گور مادر منست از حق تعالی دستوری طلبتم تا زیارت کنم و مرا آمرزش خواهم در زیارت و دستوری فرمود و دعا نفرمود ازین سبب شفقت فرزندی در دل من جنبید و بگریستم فصل در حقوق استادان و مرشدان بدانکه وصول معلم و انتفاع باو بتعظیم او ستاد و توقیر او ستاد گفته اند هر که رسید از آخر راه حرمت رسید و هر که افتاد به ترک حرمت افتاد و حرمت به از طاعت ست چه که ایشان بسبب معصیت کافر نگردد و بترک حرمت کافر گردد و رسول صلی الله علیه وسلم فرمود هر که تعلیم کند یکے را آیتی از کتاب خدای وی مولای اوست و امیر المومنین علی رضی الله عنه گفت من بنده کسے ام که یک حرف مرا تعلیم کرد و شعر لقد احق ان یهدی الیکم کرامة ✤ لتعلیم حرف واحد الف درهم ✤ و هر که حرفے تعلیم کند از یک کلمه که محتاج الیهاست در دین او پدر ست که رسول صلی الله علیه وسلم فرمود سه پدر است یکے آنکه او زاده ست ترا دوم آنکه دختر داده است ترا سوم آنکه تعلیم کرده است ترا و بهترین پدران آن معلم ست چه که پدر از آفات دنیا نگاه میدارد و استاد از آفات آخرت و از توقیر معلم آنست که به پیش او نرود و بجای او ننشیند و ابتداء بکلام نکند مگر باذن او و نزد او سخن بسیار نکند و سخن او بر در نکند و وقت سبق قریب او ننشیند و مقدار قوس فاصله دارد که این تعظیم قرب است و وقت ملالت چیزے نپرسد و او را نگوید بلکه صبر کند تا بیرون آید و اصل آنست که طلب رضای او کند و از سخط او مجتنب باشد و امتثال امر او کند در غیر معصیت و تعظیم اولاد او و تابعان او تعظیم اوست و یکی از کبار آیمهٔ بخارا درس میگفت و در اثناء درس احیانا می ایستاد و گفتی پسر استاد من با کودکان بازی میکند و احیانا مدرسه میرسد چون او را من می بینم برای تعظیم او می ایستم و کسے که استاد را ایذا کند از برکت علم محروم ماند و منتفع بدو نشود مگر قلیل نقلست که هارون رشید پسر خود را پیش اصمعی فرستاد تا تعلیم ادب کند روزی اصمعی را دید که وضو میکند و پای می شوید و پسر او آب میریزد و با اصمعی عتاب کرد که پسر را پیش تو فرستادم تا ادب آموزد باید که یک دست آب ریزد و بدست دیگر پای می شوید باید که علم و حکمت بحرمت نشنود و بفکر و رای خود

شروع در عملی نکند و تفویض این امر باستاد کند که وی داناست بطبع او و طالب علم از اخلاق ذمیمه احتراز کند
که اخلاق ذمیمه کلاب معنویه اند و فرشته رحمت بخانه که کلاب است نزول نفرماید و تعلیم ایشان نباشد فرشته
است و هر که خواهد که پسر او عالم گردد باید که رعایت غذا و طعام و لباس کند اگر پسر او عالم نگردد حافد او گردد و
حق عالم بر جاهل همچنانست که حق استاد بر شاگرد و تقدیم بر کبیر در مشی مورث فقر است و تملق پسندیده نیست مگر
برای معلم و مؤید در علم و یرا معلم پنهان و آشکارا دعا کند و خادم و ناصر او باشد و شعیب رضی الله عنه گفت
کسی که من چار حدیث از وی نویسم بنده او یم تا بمیرم و مشائخ گفته اند که توبه عقوق والدین را محو کند و عقوق
استاد دین تو به محو نشود یعنی استاد شریعت و استاد طریقت بدانکه فرمان شرع امت عوام را فاسئلوا اهل
الذکر ان کنتم لا تعلمون و چون کار بفرمان عالمان شریعت و سالکان کنند هر چند خطا بود ماجور و مثاب باشند
و اگر بفرمان خویش کنند هر چند صورت بود آثم و معاقب گردند و هر چه کند بفرمان پیر کند که در شرع وقتی بود که
واجب حرام گردد وقتی بود که حرام واجب گردد یعنی که مرد را حرام است وقتی بود که خوردن وی واجب گردد در روزه ماه رمضان
فرض است وقتی بود که داشتن وی حرام گردد اگر غالب کمال داند که بروزه داشتن هلاک شود هر چه
از اصحاب قلوب حرکات و سکنات مختلف بینی باید که نزد ایشان هیچ انکار نبود بدانی که همه راست است
و همه صواب و اگر نفس پیش آید و شیطان وسوسه کند قصه موسی و خضر صلوات الله علی نبینا و علیهما یاد
کنی عجب یکی سیر خورد و خوش بخسپید و یکی روزه دارد و شب نخسپد یکی با همه در آویزد و یکی از همه
بگریزد و یکی حال بپوشد و یکی آشکارا کند و یکی از خلق چیزی خواهد و یکی چیزی نخواهد همچنین همه
افعال از صاحبدلان همه صواب است و اگر کسی بخود کند همه خطا و معصیت است از اینجا معلوم شود که پیر
شرط راه است و اگر پیر چیزی فرماید که خلاف دین نماید نگوید که این خلاف دین است چون کنم
و اعتقاد او در ان چنان باید که وحی منزل داند و گرنه مرید مراد خود بود و نه مرید پیر مریض را کی رسد که
که طبیب را گوید که این دوا خورم و آن نخورم زهر که مهلک است بسا علت بود که طبیب آنرا در کار بندد و علتی
که بدارو می حلال صحت نپذیرد معالجه کردن آن بدارو می حرام بضرورت مباح ست طبیب دارو در خور بیمار
کند بعضی را تلخ و بعضی را شیرین و مثال اولیاء مثال طبیبان ست و مثال خلق مثال بیمار انست و مرید آن بود که
خود را در پیر باز دود یگر پیرا برو اختیار نکند و ترک اعتراض کند و اقوال و افعال او را بوجه نیکو حمل کند و ارادت او
ترک ارادت خود باشد مرید پیر پرست باید تا خدا پرست تواند بود من یطع الرسول فقد اطاع الله اشارت
برین ست مرید صادق و مخلص باید صدق اینست که مستقیم باشد بخدای تعالی ظاهر و باطن و پنهان و آشکارا
و به تن و نفس و دل طالب حق باشد و اخلاص آنست که بجمیع حرکات و سکنات و قیام و قعود و افعال و اقوال
وی از برای خدا بود و رسول صلی الله علیه وسلم فرمود که خدای تعالی میفرماید من طلبنی وجدنی و من طلب
غیری لم یجدنی و طالبان را درین حدیث رجا عظیم ست بدانکه خرقه مشائخ از لوازم طریق نیست بلکه

از استحسانست و اعتبار صحبت و اقتباس علوم ست واز جناب عالی عالم شریعت مسالک طریقت مرشد حقیقت
شیخ ابو اسحاق ادام الله ظلاله علینا و علی رؤس الطالبین روزے پرسیدم که نسبت خرقه مشایخ چه صورت دارد
فرمود از لوازم طریقت نیست معرفت طرف سلوک و اقتباس علوم از صحبت مشائخ اعتبار تمام دارد و شیخ مذکور
کرامات ظاهره و احوال فاخره و کمال تصرف دارد و دیوان فضایل و مناقب او متعذر است و برای افاده طلبه مقید باعطاء
خرقه نیست بلکه طلبه از صحبت آنحضرت مستفید میگردند **فصل** در حقوق همسایگان و اهل قرابت رسول صلی الله علیه وسلم فرمود که همسایه
همست که وی را یک حق ست و آن همسایه کافرست و همسایه است که او را دو حق است و آن
مسلمان ست و همسایه ست که وی را سه حق ست و آن مسلمان خویشاوند است و رسول صلی الله علیه
وسلم فرمود که جبرئیل همیشه مرا در حق همسایه وصیت میکرد تا پنداشتم که وی را میراث خواهد رسید و گفت هر که بخدای
و قیامت ایمان آرد و گوید همسایه خود را گرامی دارد و فرمود صلی الله علیه وسلم مومن بود کسی که همسایهٔ وی از
رنج ایمن بود و رسول صلی الله علیه وسلم فرمود که فلان کس بروز روزه دارد و شب بنماز گذارد و لیکن
همسایه را برنجاند فرمود جای وی در دوزخ است و هر که سنگ در سنگ همسایه انداخت وی را برنجانید و
چهل خانه نزدیک همسایه باشند و زهرا رضی الله عنها گفت که چهل از راست و چهل از چپ و چهل از پیش و
چهل از پس و بدانکه حق همسایه نه آن بود که وی را برنجانی و بس بلکه با وی نیکوئی کنی که در خبر است در قیامت
همسایه درویش در همسایه تونگر آویزد و گوید بار خدایا ازین بپرس که چرا من نکوئی نکرد و در سرای بر من ببست یکی
از بزرگان از موش در رنج بود گفتند چرا گربه نداری گفت ترسم که موش آواز گربه بشنود و بخانهٔ همسایه من رود
آنکه چیزے بر خود نه پسندم وی را پسندیده باشم و رسول صلی الله علیه وسلم فرمود حق همسایه آنست اگر از تو یاری
خواهد یاری دهی و اگر وام خواهد وام دهی و اگر درویش باشد مدد کنی و اگر بیمار باشد عیادت کنی و اگر اندوهی
رسد تعزیت کنی و اگر بمیرد بجنازه روی و اگر شادی بود تهنیت کنی و دیوار خانهٔ خویش را بلند نبری تا راه
باز وی بسته گردد و چون میوه خوری وی را فرستی و اگر نتوانی فرستاد پنهان خوری و نه پسندی که فرزند تو
دست گرفته بیرون رود تا فرزند وی به بیند و بد و چشم دوزد و بدان خدای که جان محمد بید قدرت اوست
که بحق همسایه نرسد الا کسی که حق تعالے بروی رحمت کرده باشد و از جمله حقوق وی آنست که از بام خانهٔ
خود بخانهٔ وی نگری و اگر چوب بر دیوار تو نهد منع نکنی و راه نادان وی نه بندی و اگر خاک پیش در سرای
تو افگند جنگ نکنی و هر چه از عیبها خبر یابی پوشیده داری و چشم از جرم او نگهداری بوذر رضی الله
عنه میگوید که دوست من رسول صلی الله علیه وسلم مرا وصیت کرده است که چون طبخی کنی آب بسیار در
کنی و همسایه را ازان بفرست و یکے از عبد الله بن المبارک پرسید که همسایه من از غلام من شکایت کند
و اگر وی را بے حجتی بزنم بزه کار شوم و اگر نزنم در حق همسایه چه کنم گفت وقتی که علامت
بخرد وی کند که مستوجب ادب باشد آن ادب را تاخیر کن تا همسایه گله کند پس انگاه

وے را ادب کن تا حق ہر دو نگاہ داشتہ باشی حق اہل قرابت آنست کہ خدای تعالی میفرماید ہر کہ خویشی پیوستہ دارد
بوی پیوندم و ہر کہ بریدہ دارد ازوے ببرم و رسول صلی اللہ علیہ وسلم فرمود ہر کہ خواہد کہ عمر وی دراز و روزی وے
فراخ گردد گو کہ با خویشاوندان نیک باشد و باشد کہ اہل بیت بہ فسق و فجور مشہور بود چون صلۂ رحم کند مال و فرزندان
ایشان از برکت آن افزاید و رسول صلی اللہ علیہ وسلم فرمود ہیچ فاضل ترازان نبود کہ بخویشاوندی وہی کہ با تو
بخصومت باشند و پیوستن رحم آن باشد کہ چون ایشان قطع کنند تو بہ پیوندی و در خبرست کہ حق برادر کلان بحق
پدر نزدیکست فصل در حقوق والدین و اولاد بدانکہ حقوق مادر و پدر عظیم است کہ حق تعالی آنرا بعبادت خود برابر
فرمودہ است و قضی ربک ان لا تعبدوا الا ایاہ و بالوالدین احسانا حضرت جل جلالہ میفرماید کہ خداوند و پروردگار
شما ایم حکم کردم کہ بندگانید کہ بغیر جناب کبریای ما را بندگی نکنید و در حق مادر و پدر نیکوی کنید و بعد از شکر نعمت آنحضرت
شکر ایشانرا بر فرزندان واجب گردانید کہ اشکرلی ولوالدیک فرمود و ابو الدرداء رضی اللہ عنہ گفت از رسول صلی اللہ
علیہ وسلم شنیدم کہ میگفت رضاء پدر بزرگ ترین درہای بہشت ست میخواہی کہ بدین در محافظت نمائی و رسول
صلی اللہ علیہ وسلم فرمود کہ دعای مادر زود تر مستجاب میگردد از پدر گفتند چرا گفت زیرا کہ مادر مہربان ترست و دعای مہربان
رد نمیشود و یکے نزدیک رسول صلی اللہ علیہ وسلم آمد و گفت یا رسول اللہ ہیچ حق مادر و پدر بر من ماندہ ست بعد از انکہ
وفات یافتہ اند فرمود رسول علیہ السلام بی دعاء خیر بر ایشان و آمرزش خواستن ایشانرا و وصیت ایشان بجا آوردن
دوستان ایشانرا گرامی داشتن نقلست کہ ماضیہ در مصر عادت بود کہ ہر بادشاہی کہ بجہت احترام کسے برخاستی
گفتندی کہ او از سر ملک برخاست و او را از سلطنت عزل کردندی چون یعقوب صلوات اللہ علی نبینا و علیہ بدین
یوسف علیہ السلام آمد یوسف خواست کہ برخیزد نگذاشتند و گفتند درین برخاستن خطر ملک ست یوسف علیہ السلام
برخاست حق تعالی جل جلالہ بیوسف وحی فرستاد کہ ای یوسف بجہت مصلحت ملک فانی حرمت پدر فرو گذاشتی
بعزت و جلال ما کہ بعد ازین از پشت تو ہیچ پیغامبری بیرون نیاریم رسول فرمود صلی اللہ علیہ وسلم کہ بوے
بہشت از پانصد سال راہ آید و عاق و قاطع رحم نشمیند یعنی عاق مادر و پدر چنان از رحمت حق دور باشد در قیامت
کہ از پانصد سال راہ بہ پیرامن بہشت راہ نیابد و بیشتر علماء بر انند کہ طعامی کہ از شبہ باشد او محض حرام نباشد اگر مادر
و پدر بخوردن آن فرمایند اطاعت باید داشت و باید خورد کہ خشنودی ایشان بہم ترست از شبہہ عذر کردن و سفر
بیدستوری ایشان نشاید مگر آنکہ فرض عینی بود چون علم نماز و روزہ چون آنجا کسی نیاید و حج نباید شد بی دستوری ایشان
کہ تاخیر آن مباح ست اگرچہ اصل فریضہ ست و حق تعالی وحی فرستاد بر موسی علیہ السلام ہر کہ فرمان مادر و پدر برد و فرمان من نبرد
و برا فرمان بنویسم و ہر کہ حقوق بزرگی من بجا آرد و در حقوق مادر و پدر تقصیر کند او را در بدکاران بنویسم و گر از فرزندی فعلے
صادر شود کہ سبب ایذای ایشان گردد چنانکہ عود و رباب و آلات مناہی بشکنند و یا خمر ایشان بریزند و یا جامۂ حرام از ایشان
کشد و بخداوندش دہد یا مال غصب از خانۂ ایشان بیرون آرد و بمستحق رساند اگرچہ ایشان بدین افعال خشمگین شوند صحیح آنست
کہ فرزند بدین افعال عاق نشود و چشم ایشانرا اعتبار نماند زیرا کہ او از حقوق فرمان حضرت جل و علا بر حقوق ایشان مشغول ست

وانه اینجاست که در قرآن مجید حضرت حق جل وعلا میفرماید یا ایها الذین آمنوا لا تتخذوا آباءکم واخوانکم اولیاء ان استحبوا الکفر علی الایمان یعنی ای آنکسانی که ایمان آورده اید بدوستی نگیرید پدران وبرادران خود را چون باطل راه بر حق اختیار کنند واز فرمان حق گردن پیچند ابن خرام رضی الله عنه گفت که از رسول الله صلی الله علیه وسلم پرسیدم که باکه نیکی کنم گفت با مادر گفتم پس ازان باکه گفت با مادر گفتم پس ازان گفت با مادر گفتم پس ازان گفت با پدر چون با وجود ضعف وعجز والده ومشقت حمل ورضاعت وتربیت وشفقت ومحبت از جهت او بیشتر ست بر آئینه حقوق او بر حقوق والده متضاعف بود وحق فرزندان بر پدران نیز ست که یکی از رسول صلی الله علیه وسلم پرسید که نیکوی باکه کنم فرمود با مادر ودر گفت باشان مرده اند فرمود با فرزندان که همچنان که حق پدر راست بر فرزند را نیز حق ست ورسول صلی الله علیه وسلم فرمود رحمت کناد بر پدری که پسر خویش را بنا فرمانی نیارد ومیان فرزندان در عطاء وشفقت ودر همه نیکوی برابر دارد وکودک خود را نواختن وبوسه دادن سنت ست ورسول صلی الله علیه وسلم حسین رضی الله عنه را بوسه داد ی واقرع بن حابس رضی الله عنه گفت یا رسول الله مرا ده فرزند ست کسی را بوسه نداده ام فرمود هر که رحمت نکند بروی رحمت نکنند ویکبار رسول صلی الله علیه وسلم نماز میگذارد ند چون بسجود شدند حسین رضی الله عنه پای بگردن مبارک در آورد ورسول صلی الله علیه وسلم چندان توقف فرمود تا صحابه پنداشتند که مگر وحی آمده ست که بسجود دراز گردید چون سلام داد پرسیدند که وحی آمده ست در سجود فرمودند نه لیکن حسین مرا شتر خود ساخته بود تخواستم که بروی برسیده کنم انس بن مالک رضی الله عنه روایت کرد که رسول صلی الله علیه وسلم فرمود فرزند را روز هفتم عقیقه کنید وموی او را پاک کنید وچون به شش سالگی رسد او را ادب کنید وچون هفت ساله شود جای خواب او جدا کنید وچون نه ساله شود برای او زن خواهید پس بدست او بگیرید وبگوئید ترا ادب کردم وتعلیم کردم وترویج کردم پناه میگیرم بخدا از عرض وجل از فتنه تو در دنیا واز عذاب تو در آخرت **فصل** در حقوق زوجه بر زوج وحقوق زوج بر زوجه بدانکه نکاح از محاسن امور دین ومصالح جمله شیاطین وسبب ابقاء وجود انام ست وبر جمیع مسلمانان معرفت شرائط وحقوق آن واجب ست رسول صلی الله علیه وسلم فرمود کسی که بر دین ومانت وی مر شما را اعتماد بود واز شما طلب نکاح کند قبول کنید یعنی اگر اینچنین کس درویش بود واز درویشی تنگ مدارید وتقوی ودیانت او را غنیمت شمارید وانچه طالب حق را در رعایت حقوق نکاح از دانستن وعمل کردن بدان چاره نیست هفت شرط ست که شرط اول آن معاشرت ست قال الله تعالی وعاشروهن بالمعروف یعنی با زنان زندگانی کنید به نیکی وخلق خوش وآخرین وصیتی که رسول صلی الله علیه وسلم فرمود در حالت وفات این بود که بر شما باد که نماز بر پای دارید وبر بندگان شفقت کنند واز خدای تعالی بترسید وحقوق زنان رعایت کنید که ایشان اسیر اند در دست شما از حقوق معاشرت اهل بر مرد آنست که اهل خود را بخشونت قول وفعل ایذا نرساند بلکه بدعوی وسکی واز افعال ناقصه ایشان از بقوت علم وصبر وتحمل کند وترش روی نباشد وروایت ست که رسول صلی الله علیه وسلم عایشه را گفت ای عایشه من ترا از غضب میدانم عایشه گفت از کجا میدانید رسول فرمود صلی الله علیه وسلم هرگاه که از من خشنم میباشی میگوئی نجدای ابراهیم عایشه بخندید وگفت راست گفتی ودر خبر ست که عایشه رضی الله عنها یکبار در خشم شد دست بر سینه مبارک رسول صلی الله علیه وسلم زد وگفت تو ای دعوی میکنی که من پیغامبر خدای ام رسول صلی الله علیه وسلم تبسم کرد واز غایت کرم ورحمت نزاع تحمل کرد پس مومن را باید که در معاشرت با اهل اقتدا بدان حضرت کند وبملاعبه ومزاح خاطر ایشان را خوش گرداند

فائده

پوشیده نماند که چون کتاب حدیقة الاقالیم از تحریر و تقریر رقم حروف و صاحب والا مناقب کپتان خوتهان اسکاط بانجام رسید خوهش که اصرار و جزایر که اکنون اهل فرنگ یافته اند و آنرا دنیای نو قرار داده اند در کتب پیشینان باید جست پس در شیخوخیت پس از هفتاد سالگی مطابق سن یک هزار و دویست و دو هجری محمدی در ماه ربیع الاولی بسیر کتب پرداخته مافی الضمیر جلوه نمود چه در ربع مسکون از ان آثارے بیافت خوهش که از اندوخته اقتباسی که عرض از ان بحر از تذکره عجائب و غرائب قدرت قادر مختار نسیت در حدیقة الاقالیم در ضمن هر اقلیم تحریر آرد چون کتاب حدیقة الاقالیم متعدد مجلد شده اکثر جا رسیده بود تو انست ردیف هر اقلیم ساخت بنابران در آخر حدیقة الاقالیم پس از تقریر و گفتهای صاحب موصوف که مناسب آنجا نمود مرقوم ساخت بالله التوفیق

بدانکه حکمای دقیقه شناس خط استوا را در ملک مجاری روی زمین از شرق تا مغرب فرض کرده اند و ابتدائے آن از شرقے جزیرهٔ یاقوت و جنوبے ارضی است پس بر جنوب بلاد چین و جزیرهٔ سراندیب و شمال جزیرهٔ سنگلدیپ و جزیرهٔ سیرن و جبال القمر گذرد و بر جنوب بلاد مغرب گذشته بحر اوقیانوس منتهی شود و دیگر خط معدل النهار اعتبار کرده اند و آن از جانب شمال مرور کرده در خاق وسط خط استوا گذشته بجانب جنوب می رود و بر هر دو کناره خط معدل النهار قطبین که از قطب شمالی و قطب جنوبی است واقع اند و بانفاق حکما کرهٔ ارض هماست پس از قطبین مذکورین تقاطع روے هر دو ارض و سما بر ابر چهار بخش از فوق تا تحت الثری شود اما النصفے از ان کره در بحر اوقیانوس مستور است و نصف دیگر در عالم نمایش مظهر بصورت هیئه که در آب افگند پس نصف کرهٔ ارض مستور خاکانی و شمالے و جنوبے از

مشرق تا مغرب مقاطر نصف کرهٔ ارض مکشوف فوقانی شمالی وجنوبی از مغرب تا مشرق باشد و این نصف کرهٔ ارض فوقانی که مکشوف است نصفی از ان در جانب جنوب خط استوا افتاده و بران است اما بقول بطلیموس در ربع غربی آن اندک عمارت ست چه در خبر افیامی گوید که در پس خط استوا در اطراف زنج و حبشه تا مسافت شانزده درجه ولست دقیقه عمارت یافتم و در ربع شرقی پس خط استوا جزیره یاقوت است پس نصف کرهٔ ارض که جانب شمال خط استوا افتاده است آن معمور است و در ان کوه ها و بیابانها و دریاها و نهرها هم بسیار است و نهایت بجانب شمال آن تیراب دارد و انجا برودت هوا بمرتبه است که حیوان در وزندگانی نتواند کرد و نباتات نروید و عادت چنان رفته است که این قطعهٔ ربعی نصفی که جانب شمال خط استوا است آنرا ربع مسکون می گویند و ابتدای ربع مسکون از جانب شمال خط استوا است و انتهای آن در نهایت طرف شمال بجائیکه قطب شمالی آنجا بر سمت الراس بود و در ان موضع شش ماه آفتاب بر روی زمین و شش ماه در زیر زمین باشد یعنی تمام سال آنجا یک روز و یک شب باشد اما نهایت عمارت موضعیست که عرض شمالی آن شصت و شش درجه و نیم باشد و روز در آنجا بیست و چهار ساعت بود و در ان موضع شش موضع که از اول حمل تا آخر سنبله است یک بار طلوع کند و شش بروج دیگر که از اول میزان تا آخر حوت است بطریق باقی معموره معهوده طلوع و غروب کند و بآئین نهایت عمارت تا نهایت ربع مسکون بروج هر چهار قسم شود یک قسم ابدی بطهور که همیشه ظاهر شوند و قسم دیگر ابدی الخفا که هرگز ظاهر نشوند و آنجا گردش فلک رجوی باشد یعنی آنجا آسمان مانند آسیا بگردد و قسم سوم بطریق معهوده طلوع کند و قسم چهارم معکوس طلوع کند مثلا آخر حمل اول طلوع کند و اینجاست تا آنجا باشد که قطب شمالی بر سمت الراس بود و آنجا یک شبانروز یک سال تمام باشد چنانچه گذشت و جائی که قطب شمالی بر سمت الراس بود درجه از کرهٔ ارض فوقانی بطرف خط استوا که عبارت از ربع مسکونست منتهی شود و دیگر بود درجهٔ کرهٔ ارض فوقانی جانب راست جنوب خط استوا است و انتهای آن موضعیست که قطب جنوبی آنجا سمت الراس باشد این جمله یک صد و هشتاد درجه کرهٔ ارض مکشوف که فوقانی نیز نامند همچنین بود درجه کرهٔ ارض بجانب شمال خط استوا است و نود درجه کره ارض بجانب جنوب خط استوا است که جمله یک صد و هشتاد درجه باشد این نصف کره ارض در آب مستور است که آنرا ارض مقاطر نامند تحتانی بر عکس گویند پس مجموع کرهٔ ارض از مکشوف که فوقانیست از مستور که تحتانی ست سه صد و شصت درجه باشد اگر کسی مثلا بر زمین مقاطر بایستد و یا بر زمین مکشوف نسیم با بین قدم ما و قدم آن کس زمین بر نخ او حایل باشد و نیز انکس و سر ما بسوی آسمان بود و وقتی که آفتاب از نامردم که خود را بر زمین مکشوف فوقانی شماریم پنهان شود یعنی زیر زمین رود ما را شب بود و آنجا یعنی بر زمین مقاطر که تحتانی نامند روز شود پس نسبت ما آنها بر ارض تحتانی اند و ما بر ارض فوقانی ایم و همچنان نسبت اوشانی ما بر ارض تحتانی ایم و اوشان بر ارض فوقانی اند و ترد بعضهم یکصد و بیست و دو فرسخ و دو سبع فرسخ مقرر است و بقولی یکصد و چهل و نوزده فرسخ است و طول معمورهٔ عالم از مشرق تا مغرب تا چزایر خالدات یک صد و هشتاد درجه فوق را ارض است و همین قدر تحت الارض قیاس باید کرد و جزایر خالدات بر سمت اراضی حبشه است و آن پیش ازین معمور بوده و اکنون در آب غرقست و عرض معموره عبارت است از بعد دوری هر بقاع که از ابتدای خط استوا بجانب شمال باشد و عرض معموره بقولی شصت و شش و نیم درجه است

وتفق اند بر انکه هر شهر و ناحیه بر خط استوا و قریب تر بآن بود آنجا شب و روز مساوی باشد اما در اقتصاص آورده است که عرض عمارت نزدیک من بهشتاد و درجه و بست و پنج دقیقه است بدین نوع که تا عرض چهل و هفت درجه بقولی با عرض پنجاه و درجه دگر عمارت هفت اقلیم می شمارند و بعد از ان عمارتی که هست آنرا ماسوای الاقالیم و الدنیا گویند و از بلاد مشهوره ماسوای الاقالیم یکی شهر استوا است اهل بلغار و بجار و بجار و ندو دیگر بوره است که ساکنان آنجا نیز آدم اند اما وحشی صفت باشند و با مردم الفت نگیرند چون بجار بجار و ند بیع و شرا بر طریق بلاد پونه می شود و آن در حدیقة الاقالیم در اقلیم اول و ضمن بلاد پونه گذشت و کلای شهر استوا و بوره بیجات و سمور بود و این جمله در عرض پنجاه و چهار درجه باشد و بروایتی بانصفت و یک درجه بود و روز دران درجه موضع به نیزده و نوزده ساعت رسد و دیگر در عرض شصت و سه درجه عمارت بزرگست از تواریخ بلغار لیکن خارج از اقلیم هفتم و داخل عمارت ماسوای الدنیا شمرند آنرا و رای بلغار نامند و سه ماه مسافت از بلغار دارد و آنجا هم تجار میروند و بیع و شری بدستور شهر بوره کنند و ساکنان آنجا از شدت سرما شش ماه در خانها بسر برند و روز در ایشان بیست ساعت رسد و در عرض شصت و چهار قومی باشند که هیچ چیز ندانند کسی را نشناسند و از جمله صفالیه باشند و روز در ایشان بیست و یک ساعت بود و در عرض شصت و پنج و کسرے عمارتے عظیم باشد و اهل آن موضع را قامت پنج شتر و روی ایشان سیاه باشند و دران نقطه ها ے زرد و سیاه بود و جمعے دیگر از ایشان جناح دارند که بدان طیران کنند اما از مقام خود بیرون نتوانند آمد اگر بیرون آیند فی الحال بمیرند و روز دران موضع بیست و سه ساعت رسد تخفی نماند که نزد مولف بدیع الآثار ابتدای عمارت از طرف شمال خط استوا تا انتهای ماوراء الاقالیم شصت و شش درجه و نیم تمام است در خاتمه رضة الصفای نویسد که در عرض شصت و هفت درجه و ربعے یک روز برابر یک ماه باشد و همچنین رفته رفته در عرض هفتاد و هشت و نصف درجه یک روز برابر چهار ماه باشد و یا بعرض هشتاد و نیم درجه بر رسم مولف اقتصاص جانب شمال خط استوا عمارتی عظیم و غیر عظیم است و بعد از ان عمارت نیست و چون عرض ربع مسکون بهشتاد و پنج درجه رسد یک روز آنجا برابر پنج ماه باشد و در عرض درجه یک روز و شش ماه بود و یک شب شش ماه باشد یعنی شبانروزی آنجا یک سال تمام باشد و قطب شمالے آنجا بسمت الراس نود و نود درجه کره ارض فوقانی جانب شمال خط استوا تا تمام رسد و بقول بطلیموس از کتاب جغرافیا عمارتے که جانب جنوب خط استوا است و آنرا اهل هند خط استوا گویند و آن در ربع غربے فوقانی جنوبی خط استوا قریب شانزده درجه دگر عمارت هست و از شهرهاے معروفه این بدیع سیره است که معدن کافور آنجا بوفور است و دیگر کوکر عقلا به و سوق الاکتم و غیره غریزه لیک پابوس که اهل غریزه مردم خوار اند و تجار خود را اسیر کرده نزدیک آن غریزه روند و این بد ایشان فروشند خریداری کنند و دیگر غریزه سنگلدیپ که پدر ماوت دختر راجه آنجا بود و راجه رتن سین و راے چیتور را از قوابع اجمیر معاصر سلطان علاء الدین خلجی و والی دهلی و راد ربیر بر تهانیشت و دیگر بسائل بخیر بجانب

وبراه دریا بمجن تمام بسنگلدیپ رفت و بدماوت راجو است و بشد ایدلسیار بچتور آمد این حکایت را ملک محمد حالبی بزبان
هندی بعنوان شایسته نظم درآورده و دیگر برجبال القمر که قماری در انجا بسیار است و انچنان منبع رود نیلست از جبال القمر
برآید و از جنوب بجانب شمال گذرد و نهری بزرگ از رود نیل نهری دیگر در معمورهٔ عالم نیست اول به بیابانهای مغرب مرور
کند و تا صدود زنگبار رسد و از انجا به بیابانها و صحاری پونه ممتد شود و از انجا بدریای مصر رسد تا آنکه بدریای روم بریزد
و ایضاً جزیره قمر است و در انجا جماعتی باشند که آدمی را صید کنند و معاش ایشان بدان گذرد و دیگر ناحیه ایست که اهل ناحیه
مسخر نوریکان اند و خراج به بوزنکان گذارند چه هر روز مبلغی معین خرج طعام ها کنند و مهیا دارند تا ایشان بیایند و بخورند
و اگر در راتبه نوریکان یک روز تاخیر شود مضرت رسانند در قصبهٔ گویا مئو از توابع اوده سر روضهٔ لعل پیر که متصل شهر است
دو سه گهری روز مانده هر روز نوریکان جمع آیند حاکم انجا چند من نخود به بوزنکان دهد و اگر در آن قصور شود بوریکان ازمام
خانه مردم متهر اپارچه انچه بیابند ضایع کنند و بطفلان آزار دهند الا اکنون شنیده می شود که از چند سال حاکم انجا بوریکان را
چند روز متواتر به تیر و تفنگ بردند تا بگریختند و دیگر شهر حافظ و سیلاب و جزایر خون و رعایا و برعایا و غیره و ذکر هر یک ازین
بلاد و جزایر مرقومه مشتمل ست بر قصبات و دیهات و این امصار از شهرهای بزرگ ربع غربی جنوبی خط استوا ست پس دو
ربع کرهٔ ارض فوقانی جانب شمال خط استوا ست از مشرق تا مغرب و یک ربع فوقانی غربی جانب جنوب خط استوا عمارات
می دارد و ربع چارم فوقانی جنوبی خط استوا که طرف مشرق ست مشتمل ست بر جزیره یاقوت و آن بر جنوب خط استوا واقع ست
و جزیرهٔ سراندیپ بطرف شمال خط مذکور افتاده پس خط استوا ما بین این هر دو جزیره می گذرد و جزیره یاقوت و آن بر جنوب
و اکثر از آن در میان بحر مظلم افتاده و در وی انواع یاقوت زرد و سرخ توان یافت و درین جزیره نوعی از جواهر است
که آنرا در بلاد مشرق از یاقوت بهتری دانند و گران بها باشد مورخین گویند وقتی که حق سبحانه تعالی آدم را بیافرید و ملائکه
را بسجدهٔ او امر فرمود ابلیس از تکبر سجده نکرد و بلعنت ابدی گرفتار گشت حق تعالی آدم را به بهشت جاید او و آن بقولی
جنت الماوا و بروایتی بوستانی بوده بر کوه جزیرهٔ یاقوت و ارتفاعش چندانکه صعود بر آن ممکن نیست آدم آنجا سکونت گزید
و با کل شجره منهیه عاصی گشت و از انجا بکوه سراندیپ که جانب شمال خط استوا و متصل جزیرهٔ یاقوت است نزول نمود
پس درین صورت در هر دو بخش فوقانی کرهٔ ارض جنوبی خط استوا ست مسکن ایشان شده و هست و اهل فرنگ که اکنون
امصار و جزایر یافته اند و آنرا دنیای نو نامیده اند و امرقه نیرش گویند و امصار امرقه شمالی را انگریزان یافتند و امرقه
جنوبی را امردم اسپین بدست آوردند همچنین دیگران گویند که آن ارض وسیع و برا بر دنیای کهنه است که ما بدانجا رسیده ایم
چنانچه گذشت تلخصی که ورق جهت مهارتی داشت گفت که شاید فرنگیان در نصف کرهٔ ارض تحتانی که مقاطر فوقانی
است یافته باشند اگر گویند که در ربع جنوبی خط استوا جانب غربی امصار و جزایر یافتندی تواند شد اما امرقه شمالی در ارض
فوقانی یافته می شود چه احوال کرهٔ ارض فوقانی جانب شمال و جنوبی خط استوا از ابتدای تا انتها از روی کتب اسلاف مرقوم شد
الحمد لله که احوال کرهٔ ارض فوقانی و تحتانی که مکشوف و مستور عبارت از دست مع بعضی امصار و جزایر ما سوای اقالیم که
جانب نهایت اقلیم هفتم آید و بدستور برخی امصار و جزایر جنوبی خط استوا که آنرا ما ورای خط استوا نامند مرقوم نمود و

اکنون بعضے از مواضع که مابین خط استوا است و اقلیم اول آمد و امصار و جزایر که در اقلیم هفتگانه واقع اند و پیش ازین درین کتاب بنابر عدم تمامی مرقوم نگشته اینجا اندک از بسیار بقلم آرد بدانکه از خط استوا تا انتهای یازده درجه که بعد از ان مبدا اقالیم اولست آن قطعه را مابین خط استوا و اقلیم اول مے نامند و در ان قطعه حدت و حرارت آفتاب بمرتبه ایست که در روز انجا در سر گرد نهایی سبد مے برند لهذا آن قطعه آبادی کمتر دارد و از ابتدای درجهٔ دوازدهم مبدا اقلیم اول می شمارند و اقالیم مساوی هستند چه هر اقلیم که بخط استوا قریب است طول او زیاده از اقلیم العدالت است و طرف جنوبی هر اقلیم دراز است از طرف شمالی او لیکن طرف شرقی و غربی هر اقلیم برابر است و طول هر اقلیم از مشرق تا مغرب است و عرض هر اقلیم نهر هفت آن مقدار از مبدا جنوبی هر اقلیم تا نهایت شمالی او و هم ساعت در درازی روزگار تفاوت کند و چون کواکب سیاره و هفت اند اقالیم نیز هفت قرار داده شوند زیرا که بر هر اقلیم آثار یکی از سبعه سیاره از اخلاق مردم و الوان وغیره یافته اند چنانچه درین کتاب در ضمن هر اقلیم بقلم آورده و عمارت مابین خط استوا را مانع اقلیم دوم و معموره شمالی خط استوا سوای هفت اقلیم که ماسوای الدنیا نامند از تابع اقلیم هفتم شمرده اند و معلوم رقم نشد که عمارت پس خط که آنرا ماورای خط استوا نامند بکدام کوکب مقرر داشته اند شاید آنرا نیز بدستور جهت اتصال ضمیمه اقلیم اول شمرده باشند و الله اعلم بالصواب

معرفت مابین خط استوا و اقلیم اول

بدانکه جانب جنوب این قطعه خط استوا است چه جنوبی این قطعه ملصق است بخط استوا و آن از مشرق تا مغرب چهار هزار فرسخ طول مے دارد و جانب شمال خط مذکور پیوسته است بمبدا اقلیم اول و آن سه هزار و نهصد و سه فرسخ و سه ربع فرسخست و هر یک از طرف شرقی و غربی آن دو صد و هشتاد و یک و نیم فرسخست و مساحت سطح این قطعه بسیار است و در خط استوا همیشه شب و روز برابر باشد چون اکثر امصار قطعه مذکور در حدیقة الاقالیم در ضمن اقلیم اول مرقوم شده مانند ارم شداد و بلاد بلاد رنج و خزر یاجوج و وجه تسمیهٔ سراندیپ و بعضے از بلاد مین چون صنعا بنا بران اینجا تکرار نپرداخت و انچه از شهرهای این قطعه بالا مرقوم نشده بعضے از ان ایزادی نماید **بر ایات** شهریست و آن میان حضرموت و بلدهٔ عمان واقعست لوبان که نوعے از کندر است از انجا به بلاد برند و غیرت در مردم آن شهر نباشد چه هر شب زنان ایشان در بیرون شهر با مردم بیگانه بسر برند و ازواج ایشان با وجود مشاهدهٔ آنحال مانع نمے شوند و با زنان اجنبی صحبت مے دارند و در قطعه مذکور و بعضے از بلاد مین که خارج از اقلیم اول و داخل این قطعه اند آنجا در سالے دو ربیع دو تابستان و دو خریف و دو زمستان واقع شود **مقدشو** شهرے بزرگ است مابین زنج و حبشه و آنجا سهیل نیک مرتفع مے شود و قطب جنوبی ظاهر شود۔

اقلیم اول

مبداء او آن موضعیست از مشرق تا شمال جزیرهٔ یاقوت و عرض دوازده درجه و چهل دقیقه باشد یعنی بعد دوری مبداء از اقلیم اول از طرف شمال خط استوا دوازده درجه و چهل دقیقه است و درازی روز در مبداء اقلیم اول دوازده ساعت و چهل و پنج دقیقه است و جای جنوبی اقلیم اول یعنی طولش از مشرق تا مغرب سه هزار و نهصد و سی فرسخ و سه ربع فرسخ و جانب شمال از سه هزار و نهصد و چهل و هشت و سدس فرسخ و هر یک از طرف شرقی و غربی دو صد و هشتاد و سه فرسخ و ساحت سطح این اقلیم شش صد و شصت و دو هزار و چهل و چهار فرسخ و نصف فرسخ —

بکیل شهریست از نواحی یمن و آنجا درختیست که ازان زهر قاتل می گیرند و ضبط می نمایند و در هیچ موضع آن درخت نیست چنانچه درخت تاسان در دیار مصر —

مقاره شهریست نزدیک بحر محیط سوار آن شهر و دیوار خانهای ساکنان آنجا همه از نمکست و درهای ایشان نیز از قطعه های بزرگ نمکست و اراضی آن همه شوره زارست و باغ و زراعت آنجا نباشد و عجب آنکه آب چاه های آنجا همه شیرین است و نمک از آنجا بشهر سودان برند و بقیمت تمام فروشند —

تکرور شهریست بزرگ از بلاد سودان و مردم آن شهر بعضی کافرند و اندکی مسلمان و کفار آنجا همه از مرد و زن برهنه باشند و مسلمانان آنجا جامهای دراز پوشند بر وجهی که خادمان داخی نامی ایشان گرفته همراه روند و آنجا حیوانیست که از پوست او سپر سازند خاصیتش آنست که آهن بر آن گداز نکند راقم حروف این چنین سپر در سلاخ خانهٔ عمدة الملک امیر خان دیده —

جزیرهٔ نسا در بحر چین است آنجا همه زنان باشند و مرد نباشد و گویند که زنان آنجا از باد آبستن شوند و بقولے

انجا درختی است که چون از میوه آن بخورند بد خلق السنن شوند و بر وانی انجا چشمه است که چون زن از طهر در آن غسل کند اکثر السنن بد خلق شوند

سلحماشه شهریست بزرگ در جنوب مغرب نزدیک بلاد سودان و نهری عظیم دارد و بر کنار آن نهر ساطین و نخل بسیار است و اراضی که دران زراعت می شود از هر جانبی دوازده فرسخت و در هر سال خمسی ازان زراعت شود و اگر زیاده از خمس زراعت کنند محصولات آنرا کسی نمی خورد و اکثر مردم انجا متمول باشند ـ

سقالیه شهریست در نهایت بلاد زنج و آن غیر سقلاب است مردم انجا مگس نخوانند و گویند که مداومت بران باعث زحمت است

سندریل از بلاد چین است مستقر مال و انجاست قطر آن مسافت یک روزه راه است و ارتفاع سوران نور دو ذراع است و عجب آنکه بر سر نور نهری عظیم ست و آن شصت نجش می شود هر نجشی ازان از بالای یک دروازه میریزد و نصفی ازان آب در خارج شهر صرف زراعت و باغات می شود و نصف دیگر در شوارع شهر درمی آید و هیچ خانه نیست که در آن آب روان نیست و انجا فواکه و انواع طیب و جواهر بسیار می باشد و استانه خانه های انجا همه از چوب آبنوس است و اکثر ساکنان انجا کافرند و گویند که غلامان خرند و بر لفطیان وقف کنند و آزاد اهل سخاوت و امنند

شمنیج قریه ایست بزمین یمن از عجائب انجا شقی است تا قد هر کس که والد الزنا باشد نتواند که ازان شق بگذرد

شیلا از بلاد چین است آب و هوای نیک دارد و مرض کم باشد و اگر بیمار در انجا آید صحت یابد چون آب بر زمین انجا ریزند بوی عنبر آید مردم خوبصورت در انجاست و مگس و زنبور و سایر هوام انجا کمتر باشند

جدول اختراع راقم حروف در معرفت اسامی وعمر آدم علیه السلام واولادش تا شام بن نوح وتولد شدن پسران او در عمر پدران وهمه عمر آدم علیه السلام در تولد شیث ودیگران وبعثت وایام دعوت ونزول صحایف ومضمون آن و شریعت واختراع معجزات وقوم ونسب ومدفن هریک

جدول اقلیم اول

شام وحام ویافث	نوح	ملک	متوسلخ	ادریس	برد	مهلئیل	قنان	انوس	شیث	آدم علیه السلام	اسامی
نوح	ملک	متوسلخ	ادریس	برد	مهلئیل	قنان	انوس	شیث	آدم علیه السلام	خاک	ابن
عمر شام پانصد سال	یک هزار چهار صد و پنجاه سال	هفت صد و هفتاد و پنج سال	نهصد و شصت و نه سال	چهار صد و پنجاه سال	نهصد و شصت سال	نهصد و شصت و شش سال	نهصد و دوازده سال	هشتصد و دوازده سال	نهصد و دوازده سال	هزار سال	سنون عمر
	بعد دو صد و هفتاد و دو سال از عمر ملک گذشته نوح متولد شد	بعد یکصد و هشتاد و دو سال	بعد شصت و پنج سال	بعد یکصد و شصت و دو سال	بعد شصت پنج سال	بعد شصت و پنج سال	بعد نود سال	بعد یکصد و پنج سال			تولد پسران در عمر پدران
		چهل و چهار سال بعد فوت آدم ملک متولد شد	یکصد و چهل و سه سال در عمر آدم باقی بود و در همین سال آدم متوفی شد	دو صد و شصت سال	سه صد و هفتاد سال	چهار صد و پنج سال	پانصد سال	پانصد و نود سال			همه عمر آدم در تولد شیث و دیگران
	ذکر عمر یکصد و پنجاه سال قبل از طوفان			بعد گذشت سه صد سال از عمر					بعد فوت آدم	در عمر پانصد سال	بعثت
	نهصد و پنجاه سال قبل از طوفان			یکصد و پنج سال بعد آن عروج باسمان						پانصد سال	ایام دعوت
	پانزده شریعت یا قبل از فرض شریعت جدید			مشتمل بر سرگذشت سماوی تقویم و خانگاه موقوفه سایر موجودات							مضمون صحایف
				آدم					آدم علیه السلام		شریعت
	سفینه			طب نجوم فصد و رمل و فلاحت و ذخیره نمودن میوه جات و گرفتن و ملبله او بخوبی خط مخصوص نمایند							اختراعات
	طوفان دریا بیابان گندم بریان شده										معجزات
یمن	مجموعه اولاد آدم و اولاد قابیل			اولاد قابیل							قوم
یمن	بعد طوفان الوق الهما یمن			صعده مصر							نشست
											مدفن

اقلیم دوم

بمشتری منسوب ست وحد اوش از انجا است که درازترین روز بسیزده ساعت ونصفی رسد وحد دوم آنجا که ارتفاع قطب بیست وچهار درجه ونصف وسدس بود تقریبًا وابتدای این اقلیم از مشرق بود پس بر وسط بلاد چین وشمال سراندیپ وبلاد هند وقندهار ووسط بلاد کابل و جنوب بلاد کرمان گذرد ولعد ازان بحر فارس را قطع کند وبر وسط بلاد رفته وافریقیه وشمال بربر زد جنوب قردان ووسط بلاد برنانیه گذشته بمحراوقیانوس منتهی شود ومسافت سطح این اقلیم پانصد وهفتاد ودو هزار وشصت وشش فرسخ است وهفتاد وهفت شهر ✣ وبقولی سه صد شهر دارد وازان جمله بجند شهر که داخل دیار عرب وهند است اکتفا کرده میشود ودیار عرب مکه ومدینه ویمامه وبادیهٔ شام ومصر است وازمکه معظمه تا نجف اشرف نیمی تعلق باقلیم دوم ونیمی باقلیم سوم میدارد وچون کرسی حجاز مکه است وخانهٔ خدا درست هرآینه شروع ازان شهر مینماید مکه معظمه بکسر تمیم عبارت ازان بلده است وآن شهر مسقط الرأس محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم وابوبکر وعثمان وعمر وعلی رضی الله عنهم واکثر صحابهٔ کرام رضی الله عنهم است واخبار انجناب وخلفای راشدین دوازده امام در مدینهٔ منوره مرقوم قلم گردد ومکه بنای موحده موضع خانه کعبه را گویند واطراف مکه تمام کوه است مثل اخشان واخشب وبلغلع وابوقبیس از عبد الله بن عباس مرویست که اول کوهی که بر روی زمین مخلوق گشته ابوقبیس است وقبر آدم صفی علیه السلام بقولی دران کوه است وشق قمر نیز درانکوه واقع شده بود گویند هرکه دو گلهٔ گوسفند بر سر ابوقبیس خورد مادام الحیات از درد سر ایمن باشد وعقب ابوقبیس جبل خندمه است که درانجا قبر هفتاد نبی است والیضًا صفا ومروه است آورده اند که صفا ومروه دو زن اند که در خانهٔ کعبه به امر زنا مبادرت نموده بودند حق تعالی ایشان را سنگ گردانید مردم جهة عبرت هریکی بر کوهی نهاده بودند وآن دو کوه بنام ایشان موصوف گردید وصورت ایشان تا زمان محمد صلی الله علیه وسلم بوده در وقتی که بشکستن بتان مامور گشته وآنها را سر شکسته ودیگر کوه خزراست که محمد صلعم پیش ازوحی درانجا بخلوت می نشست وجبرئیل علم درانجا وارد میشد ودیگر جبل ثور است که محمد صلعم از غاران کوه بمدینهٔ طیبه هجرت نموده وبدایت جبل ثور ازسیان مکه ومدینه معظمه است وتا شام ممتد شود وبحرود وحمص رسد وازانجا به انطاکیه کشیده بر دریای طبرستان گذرد وبر نواحی دیار دیالمه وگیلان وقزوین وری وجرجان ودامغان وطوس ونیشاپور عبور کرده تا حدود غور وغرجستان وبلخ گذرد وازانجا بجزیرهٔ سراندیب رفته به بحر محیط منتهی شود

وبعضے را اعتقاد آنست کہ کوہ قاف عبارت ازین کوہ است وخانۂ کعبہ دہ نوبت بنا شدہ اول ملائکہ زمین بفرمودۂ حضرت رب العالمین در محاذی
بیت المعمور خانہ ساختند کہ ہرگاہ ملایک آسمان بیت المعمور را طواف کنند ملایک زمین در بیت الحرام رسم طواف بجای آورند ومدت بنائے
بیت الحرام بعد از بنای بیت المعمور چہل سال بودہ وبنای دوم بنای آدم علیہ السلام است کہ بتعلیم جبرئیل آدم وحوا زمین را سیر کردہ در
از گل خانہ ساختند وفاصلہ میان این عمارت تا زمان بنائے ملایک دوازدہ ہزار سال بودہ سوم بنای اولاد آدم کہ در زمان شیث
علیہ السلام خانہ از گل وسنگ ساختند کہ تا طوفان نوح علیہ السلام باقی بودہ چہارم بنای حضرت ابراہیم علیہ السلام پنجسم وششم بنای جرہم
وعمالقہ است ہفتم بنای قصی وکلابست ہشتم بنای قریش است وقریش ارتفاع خانہ را نہ گز از بنای ابراہیم بلند گردانیدہ بیست وہشت در ع
ساختہ بودند ودر الوقت محمد صلعم بیست وپنج ویقولے سی وپنج سال عمر داشت نہم بنای عبد اللہ زبیر است کہ چون ہنگام محاصرہ نمودن حصین
نمیر سکوتی در عہد یزید بن معاویہ بواسطۂ سنگ منجنیق خللی بہ ارکان خانہ راہ یافتہ بود ہر آئینہ عبد اللہ زبیر بعد از فوت یزید خانہ را ویران
بر طریق بنای حضرت ابراہیم بنا نہاد دہم بنای حجاج است آوردہ اند حجاج ابن زبیر را بقتل رسانید وبعد الملک مروان نوشت کہ ابن زبیر
چیزی در بنای کعبہ افزودہ کہ در زمان رسول صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نبودہ عبد الملک در جواب نوشت ہر نوع کہ در وقت جاہلیت بودہ آن
چنان بساز حجاج در سنہ ہفتاد وچہار ہجری انچہ ابن زبیر داخل کردہ بود بیرون نمودہ باقی را چنانچہ بود بگذاشت وخانۂ کعبہ مربعۃ الشکل و
شدہ وطولش ہشت وچہار ویا ہفت گز ودوازدہ رسن وشبری است وعرضش بیست وسہ درعہ وشبری وارتفاع بیست وہفتد رعہ بودہ
ودوازدہ رسن جانب مشرق است وحجر الاسود کہ استلام آن از جملہ مناسک حج است بر رکن شرقی است بر در خانہ موضوع ودر عجائب البلدان
از عبد اللہ عباس منقولست کہ ہیچ چیز از بہشت بر زمین نیست مگر حجر الاسود ومقام ابراہیم سنگیست کہ ابراہیم علیہ السلام در وقتی کہ مردان
را بحج میخواند بران می ایستادہ واثر عمق قدم آن جناب دران سنگ بہشت اصبع است ودیگر چاہ زمزم است کہ از برکت قدم اسمعیل علیہ
ابن ابراہیم علیہ السلام پیدا شدہ وآنجاہ ہم محاذی در خانۂ کعبہ است وآب آن تشنہ را سیراب سازد وگر سنہ را از جوع الطمینان دہد وہر قد
کہ بردارند کم نشود وخوردن وغسل کردن آن فائدہ دہد وایضاً مسجد الحرام است کہ طولش را بعضے سہ صد وبرخی سہ صد وہفتاد در ع
گفتہ اند وعرضش را سہ صد وپنجاہ درعہ وچہار صد وسی وچہار ستون دارد وخانۂ کعبہ در وسط مسجد واقع ست از عبد اللہ عباس منقول است
کہ نہ استہ ام کہ شہری را کہ یک نیکی را در وی صد حساب کنند مگر مکہ وگفتہ اند کہ داخل حرم جہت ادای حج وعمرہ امین است کہ از عقوبات حرامے
کہ قبل از حج کردہ باشند وبقول اصح مقصور است واولیا ہر شب در حوالی آن خانہ حاضر شوند وجنیان نیز ہم طواف بجا آرند وہیچ پرندہ
بر بام خانہ کعبہ ننشیند وبر بالای خانہ طیران نکند وآن ہمہ کبوتر کہ در حرم باشند ہرگز بہ بیخال در انجا نہ اندازند وسلطان سلیمان ابن
سلطان سلیم والی روم در نہصد وچہل ہجری نہرے بمکہ احداث نمودہ این مصرعہ تاریخ ست ع گفتم سوی مکہ آمد آب عفرات
واخراجات مکۂ معظمہ از بادشاہ روم تعلق میدارد ودر تاریخ ثبت است کہ اسمعیل ذبیح اللہ ابن ابراہیم خلیل اللہ جد پیغمبر محمد صلی اللہ علیہ
وسلم بحدود شام متولد شد ودر طفلی بلای ہجرت مبتلا گشت چہ ابراہیم علیہ السلام اورا با مادرش ہاجرہ بنا بر رشک بردن سارہ زوجۂ
خویش باشارۂ او در بیابانی آب برزمینے خراب کہ پیش از طوفان نوح در آن موضع خانۂ کعبہ بود بگذاشت وبرفت ودر انجا از زمین قبہ مر اسمعیل
علیہ السلام چشمۂ آب کہ زمزم نامند پیدا شد وطائفہ از قبیلہ جرہم وقبیلہ فطور ساکنان یمن آنجا بہ اجازت ہاجرہ مقیم گشتند وآن موضع را
بہ آبادانی نہاد واسمعیل در قبیلہ جرہم نشو ونما یافت ولقبیۂ عربی بیاموخت ودر سالی یکبار ابراہیم علیہ السلام بدیدنش آمدی وہمچنان

سواره ساعتی توقف نموده بازگشتی چه از طرف سارہ با مور فرود آمدن نبود و اسمعیل بعد فوت مادر دختری از قبیلهٔ جرهمیان بخواست و آخر او را
بلفظ ابراهیم طلاق داد و زنی دیگر از آن قبیله بنکاح اورد و بخانهٔ خویش جا داد و ابراهیم علیه السلام بامر رب المنان خانهٔ کعبه بنا نهاد و مناسک
حج از پدر بیاموخت و ابراهیم علیه السلام تولیت آنخانه با اسمعیل داد اسمعیل علیه السلام بریاست مکه رسید و ابراهیم علیه السلام بشام
بازگشت و بعد چندی درگذشت اسمعیل بزیارت مرقد پدر بشام رفت و بعد ازان بدعوت عمالقه مبعوث گشت و صنعت وی تیر تراشیدن
بوده و بشکار شرهی تمام داشته و او را دوازده پسر بوده بعد از فوت او پسرانش قیدار ثابت بحرم اقامت کردند و دیگران در دیگر بلاد
عرب توطن گزیدند قیدار بعد از اسمعیل در مکه بریاست قوم رسید و نور محمد صلی الله علیه وسلم از اسمعیل به قیدار انتقال کرد و بعد از قیدار
پسرش حمل بجای او نشست و همچنین ریاست از سلف بخلف میرسید تا آنکه عدنان رئیس شد و اولاد قیدار و نایب بسیار شدند و مکه
را گنجایش نماند لاجرم طائفه از حرم بیرون آمدند و هر که از ایشان سفر گزیدی سنگی از سنگهای حرم با خود بردی و بزیارتش پرستیدی تا آنکه با غوای
شیطان رفته رفته آن کار به بت پرستی کشید و ایشان باوجود آن در تعظیم حرم و مناسک حج دقیقه مهمل نگذاشتندی بالجمله عدنان از اجداد
محمد صلی الله علیه وسلم است و آن جناب چون نسبت خود را بعدنان رسانیدی فرمودی که کذب النسابون من فوق عدنان و نسبت عدنان
به قانع پسر بزرگ هود علیه السلام می پیوندد و بعد عدنان پسرش معید بن عدنان بریاست قوم رسید و همچنین از سلف تا بخلف امور
ریاست رسیده تا آنکه نضر بن کنعان از اولاد معد جانشین گشت لقب او قریش است و قریش دانه ایست بحر مکه مستولی است تردد
بحر چون او بر سایه عرب استیلا داشت لهذا او را قریش گفتندی و بعد از و پسرش مالک بن نضر و پس از و پسرش فهر بن مالک بریاست
رسیدند تا آنکه عبد مناف بن قصی بن کلاب رئیس قوم شد و نور محمد صلعم به عبد مناف انتقال کرد عبد مناف را دو پسر توام آمدند هاشم
و عبد الشمس که پیشانی ایشان بهم چسپیده بود آن را بشمشیر جدا کردند حاضران گفتند این علامت آنست که اولاد ایشان با یکدیگر عداوت ورزند
و میان ایشان خونهای ناحق ریخته شود بالآخر چنان شد و عبد مناف را دو پسر دیگر بودند مطلب و نوفل و بعد از عبد مناف پسرش هاشم
بن عبد مناف بریاست قوم قریش رسید و هاشم عمر نام داشت و هاشم لقب اوست وقتی در سال قحط از مکه بشام رفت و از انجا مال بسیار
بمکه آورد و نان خشک می شکست و عرب را به یزید ضیافت میکرد ازان بهاشم اشتهار یافت و هاشم در لغت شکستن نان باشد و اول کسی ست
که نان در اسکنه شکست و بنو هاشم باو منسوب اند و برادرش عبد الشمس که توام بوده جد ابی سفیان و معاویه است بالجمله هاشم وقتی جوانی دید
و سلمی را که از اشراف مدینه بود بنکاح درآورد و پدر سلمی عهد کرد که هرگاه او حامله شود بمدینه اش فرستند تا فرزند آنجا متولد شود و نشو و نما یابد
پس چون سلمی حامله شد بمدینه رفت عبد المطلب آنجا متولد گشت و هاشم در آخر عمر بشام افتاد و درگذشت و وصیت کرد که کمان و علم اسمعیل علیه السلام
که از آبا و اجداد بمیراث رسیده برادرش مطلب نگاهدارد و چون پسرش از سلمی متولد شود آنرا باو رساند و هاشم شش پسر داشت و از ایشان
است امید پدر و مادر علی علیه السلام بالجمله بعد از هاشم برادرش مطلب بن عبد مناف بریاست قریش رسید و پسر هاشم که از سلمی بوجود
آمد ابو الحارث عبد المطلب بن هاشم موسوم گشت و او بمدینه نشو و نما یافت و می بود تا آنکه یکی از قریش بمدینه رفت او را که خرد بود دید که تیر
می انداخت و میگفت که انا ابن هاشم آن مرد بمکه باز گشت و بمطلب گفت که برادرزاده ات را به مدینه دیدم پریشان حال بود مطلب از مکه
سوار شد و بمدینه رفت و بی وقوف مادر و خویشان او ابو الحارث عبد المطلب را ردیف خویش ساخت و روی بمکه نهاد چون ابو الحارث
جامه های نامناسب داشت هر که از مطلب بپرسیدی گفت که این غلام من است لاجرم بعبد المطلب اشتهار یافت و بعد از عم ابو الحارث

عبد المطلب بن هاشم بر است قوم رسید طائفه از علمای اورابت پرست شمارند و امامیه گویند آبای انبیا کافر نباشند در لل و نحل
مسطور است که او مبعاد قایل بوده و از آثار اوست حفر چاه زمزم چه در وقت لغه بن کنعان و یا مالک بن نضر رئیس قبیله جرهمیان از راه
حسد چاه زمزم را انپاشتند و باز من هموار ساختند و آن ناپدید بود و عبد المطلبه بر طبق رویا آن را حفر کرد تا آنجاه پدید آمد منقول ست که چون
ابرهه والی یمن بعزم هدم خانهٔ کعبه با فیلان کوه پیکر بدان حدود رسید عبد المطلب نزد او رفت ابرهه او را اعزاز کرد و به پهلوی خویش جا داد
عبد الملک گفت شتران مرا لشکریان تو گرفته اند بفرمای که باز دهند ابرهه برنجید و گفت تو سید قریشی و شرف ایشان بکعبه است و من بویران
کعبه آمده ام از انسخن نگفتی و شتری چند که قیمتش معلوم است درخواستی آنخانه را پروردگار لیست و تا او تو انا که محافظت آن نماید من خداوند
شتر انم مرا ازان سخن باید گفت ابرهه بفرمود تا شتران او را باز دادند عبد المطلب باز گشت ابرهه و لشکریانش بزخم سنگ طیرابایل هلاک
شدند و عبد المطلب در سال هشتم از ولادت رسول صلعم وفات یافت و او بقولے ده پسر داشته و یکی از ایشان عبد الله پدر محمد رسول
صلے الله علیه وسلم است و او قبل از تولد محمد صلعم در گذشت و دیگران پیش از بعثت رسول صلعم در گذشتند مگر چهار کس که زنده ماندند ابو طالب
که پدر علی علیه السلام است و ابولهب و حمزه و عباس و ازین چهار کس دو کس حمزه و عباس و بقول امامیه ابو طالب ایمان آوردند و ابو لهب در
ضلالت کفر بمرد و دیگر عبد المطلب را چهار دختر بوده و ازان جمله است صفیه گویند که صفیه روزی نزد رسول صلعم رفت و بگفت که دعا کن تا به بهشت
بروم رسول فرمود که زنان پیر به بهشت نروند صفیه بگریست رسول فرمود غمگین مباش که زنان پیر اول جوان شوند آنگاه به بهشت روند قال الله
تعالی انا انشاناهن انشاء فجعلناهن ابکارا خالد بن سنان العبسی بروایت مؤلف صبح صادق از اولاد اسمعیل و از انبیا مرسل ست دختر او محمد صلی الله علیه وسلم از اولاد
اسمعیل کسی بپیغمبری برنخاسته او در زمان فترت که عبارت از میان عیسے علیه السلام و محمد صلعم است مبعوث گشته و معاصر نوشیروان بوده آتشی عظیم که از چند ماه در دیار عرب مشتعل بوده
بعد از رفع دست تا سه روزه راه در روشنائی آن مردم شتران را چرانیدند و بروز سواے دو چیزی ازان ننمودی بالتماس قوم آنجناب آنجا
رفت و آن آتش را بعصای خویش زد و آن خاموش شد پس گفت اجل من نزدیک رسیده بعد از مرگ من پس از سه شب گور خری بر قبه من آمده
بانگ کند باید که آن را بکشند و شکمش شگافته بر قبر من زنند تا از خاک برآیم و شما را از حال دنیا و آخرت خبر دهم و این حکایت را شیخ محب الله
آله آبادی در شرح فصوص الحکم شیخ محی الدین عربی در فص خالدی به عنوان خوب شرح کرده بالجمله بموجب گفته او گور خر آمد و بانگ کرد خویشان
خالد را نیز قوم شدند بنا بران که اکثر از قبر بیرون باید این ما را ننگ و عار باشد و گویند دختر خالد علیه السلام در کبر سن نزد محمد صلعم آمد آنجناب ردای
مبارک خود بگستر د و او را بر آب نشانید او گفت مرحبا و سورهٔ اخلاص از محمد صلعم شنید گفت پدر من این را بسیار قرأت میکرد مدینه منوره
در ازمنهٔ سابق یثرب نام داشته چه یثرب بن قاهر آن را بنا نهاده و رسول صلعم آن را مدینه خوانده هر ائینه بمدینه اشتهار یافت گلستان فرح افزا ان
دارد و هوایش بسیار گرم است و آب روان دران شهر توان یافت آورده اند که درمیان مرقد و منبر محمد صلعم قطعه ایست از قطعه های جنت
و بر شمال مدینه کوه احد است و بر جنوب آن جبل بیره و بیر بعضاعه که در باب آن احادیث وارد گردیده در اصل بلده واقع است و هر مریض
و علیل که از ان آب بخورد و غسل کند البته شفا یابد و دیگر بیر المسک چاهیست که محمد صلعم آب دهان خود را دران چاه افگنده و بیماران آن شهر را تا
اکنون از استعمال آن آب شفای کلی حاصل است و ایضاً مسجد رسول صلعم هم آنجاست و قتیکه آنجناب از مکه بهجرت فرموده بمدینهٔ طیبه رفت و منتظر
که اکنون مسجد است زمینی ساده بود رسول آنمکان را بخرید و مسجد و خانه ساخت از چوب خرما و خشت خام بعد ازان عثمان بن عفان بران چیزے
بیفزود و دیوارش از سقف برآورد و سقف را از چوب شاخ ساخت و ولید بن عبد الملک مروان در عهد خلافت خویش عمارتی دیگر ختم کرد

دهدے خلیفهٔ عباسے آن را وسیع گردانید و مامون عباسے در عصر خویش متصدے احیاے آن
بقعه گشت و امیر حوبان در عهد خویش کسان بمدینه فرستاد تا در جنوبے مسجد و مدرسه و حمام ساختند
و پیش ازان دران بلده حمام نبود بالجمله در فضیلت مسجد رسول صلے الله علیه وآله وسلم احادیث بسیار واقع
است و گورستان بقیعه در شرقی شهر واقع است و ابراهیم ولد آنحضرت و بنات المکرمات و عباس و
ابن عبد الملک و امام حسن و امام زین العابدین و امام محمد باقر و امام جعفر صادق و بسیارے از صحابه
رضی الله عنهم اجمعین دران مقام مدفون اند و ازجمله خواص مدینه آنست که هر که آنجا رسد بوے خوش
شنود و عطسه در آن شهر بیشتر از موضع دیگر بوے دهد و هرگز بدانجا طاعون نباشد و دیگر از ائمه
معصومین بغیر از امام موسیٰ کاظم که در منزل الوا که میان مکه و مدینه واقع شده و امام محمد مهدے
که در سامره متولد گردیده ازجمله دران بلده بوجود آمده اند از ابو شیبه روایتست که در مدینه طیبه در سنه
شش صد و چهل و نه هجرے آوازے عظیم بر مثال رعد که از دور آید ظاهر شد و آن گاهے کم و گاهی
زیاده مے شد و دو روز بدین طریق گذشت و از عقب آن زلزلهٔ عظیم آمد و آن شب زلزله مکرر شد
و سه شبانروز برین منوال ماند و بعد ازان هنگام چاشت از دخینه آتشی ظاهر شد که از ارتفاعش
سه ستاره و طولش مقدار چهل فرسنگ و عرضش یک فرسنگ و ازان دودی سفید برخاست
و بر مثال ابر سفید بر آسمان تخته بست و کوه کوه زبانه میزد و اشتعال آن بمرتبه بود که گویا درخانه
از بیوت مدینه شعلے افروخته اند چند روز برین منوال ماند بعد ازان چون سیل روان شد و بهر سنگے
که مے رسید آن سنگ چون سرب میگداخت و مادام که گرم بود سرخ مے نمود و چون سرد می شد
مانند فحم سیاه بود و ام النار که این اشتها ازان منبعث می شد در فریفته بود و او سر چون رو دران
روان شد خلایق را گمان آنکه مقدمهٔ عذاب مردان و زنان و صبیان غسل کردند و استغفار خواندند
و بخیرات مبادرت جستند آنست بدینگونه گذشت و چون سیل آتش روان شد زلزله باستاد بر اے
مطالعه کننده گان پوشیده نماند که چون پاره از احوال آتشهر نوشته آمد الحال از اخبار محمد صلی الله
علیه وآله وسلم که دران شهر استقامت داشته همانجا رحلت فرموده نوشته می شود اخبار
سرور انبیا محمد صلی الله علیه وسلم در ولادت آنحضرت اقوال بسیار است راقم حروف ازان یک روایت
اکتفا میکند که آن جناب بعد از گذشتن چهل سال از سلطنت نوشیروان عادل در مکه معظمه متولد شد
و از زمان بعثت عیسیٰ علیه السلام تا زمان ولادت آنحضرت بروایت ابن عباس از سبر ملا معین ششصد سال
گذشته در سال عام الفیل که عبارت از سالیست که ابرهه والے الیمن بتخریب خانهٔ کعبه آمده بود بروایت
ابو المعین روز دوشنبه دوازدهم ماه ربیع الاول مطابق بیستم ماه نیسان اتفاق افتاد وقتیکه محمد صلعم بزاد
چهارده کنگره از سرقاب ایوان نوشیروان بافتاد و آتشکده فارس سرد شد و رود ساوه خشک گردید

وآنجناب ختنہ کردہ ونافہ بریدہ بوجود آمد جدش عبد المطلب او را محمدؐ نام کرد ومصطفےٰ لقب اوست وبقولی محمدؐ نام پیش از انحضرت زیادہ برشدتن نبودہ بالجملہ آن حضرت خاتم انبیا است وخاتم از اولی العزم احسن باشد القصہ آنجناب را اول مادرش آمنہ شیر داد وچند روز ثویبہ کنیزک ابی لہب وبعد از وحلیمہ تا مدت رضاع شیر داد ودر سال ششم از ولادت آنحضرت آمنہ مادر آن جناب وفات یافت ودر سال ہشتم از ولادت آنحضرت عبد المطلب و نوشیروان عادل وحاتم طائی کہ در سخاوت با وشل زنند بردند ودر سال سیزدہم از ولادت آنحضرت ابو طالب عزم تجارت شام کرد وآن جناب را بسبب اشتد عائش بشام برد ودر سال ہفتدہم از ولادت آنحضرت زبیر بن عبد المطلب ہمراہ خود بیمن برد ودر راہ خوارق عادات از ان جناب بسیار مشاہدہ کرد ودر سال بستم از ولادت ملائکہ بر انحضرت ظاہر شدند ودر سال بیست وپنجم آن حضرت از طرف خدیجہ تجارت شام رفت وباز آمد وہمدران سال خدیجہؓ را کہ چہل سالہ عمر داشت بخواست وآن جناب اول با در رسید وابو طالب بیست سہ مائۃ وبقولے با لفصد رم وبروایتے چہار صد مثقال طلا مہر او کرد ودر سال سے وپنجم از ولادت آنحضرت خباب روسای مکہ خانہ کعبہ را از سر نو بنیاد نہادند وہمدرین سال بروایتے فاطمہؓ از خدیجہؓ متولد شد ودر سال سے وہشتم از ولادت آنحضرت از غیب آوازہا می شنید وروشنائی میدید ودر اوایل سال چہل ویکم از ولادت مطابق سال بیست وہم ویا نوزدہم از سلطنت خسرو پرویز نزول وحے اتفاق افتاد ازان جملہ شش ماہ وحے بخواب می آمد بعضے از محققان در تاویل رویای صالحہ جزو من الستۃ واربعین جزو من النبوت گفتہ اند چہ مدت وحی بیست وسہ سال بود چنانچہ گذشت پس خواب صالحہ برین حساب یک جزو باشد از چہل وشش جزو نبوت چرا کہ بیست وسہ سال چہل وشش حصہ باشد بہر حصہ شش ماہ است وبعد ازان بوسیلۂ جبرئیل علیہ السلام نزول وحی در بیدارے میشد واول روز کہ وحی در بیدارے فرود آمد روز دوشنبہ ماہ رمضان بود کہ بر سر کوہ حرا جبرئیل علیہ السلام آمد وبآن جناب گفت اقرا انحضرت فرمود کہ من امی ام جبرئیل آنجناب را بفشرد وگفت اقرا باسم ربک الذی لم یعلم پس جبرئیل پاشنہ بزمین زد چشمۂ آبی ظاہر شد خود وضو کرد ومحمد صلی اللہ علیہ وسلم را بتعلیم نمود وپیش رفت وآن جناب با واقتدا کرد ودو رکعت نماز گذارد وپس تا آنکہ نماز پنجگانہ فرض شد گاہ گاہ دو رکعت نماز گذاردے بالجملہ آنجناب بہ نبوت و غفرت مبعوث گشت واز بعثت تا سہ سال خلق را خفیہ دعوت میکرد پس باظہار آن مامور گشت واول کسے کہ بر رسول ایمان آورد خدیجہؓ کبرے بود وبعد ازو علیؓ وزید بن حارث وبعد از وابو بکرؓ بتصدیق کرد وایمان آورد وگفتہ اند کہ در ایمان آوردن خدیجہؓ اول زنان وعلیؓ اول صبیان وزید بن حارث اول موالی وابو بکرؓ اول رجال احرار اند وبعد از ایشان عثمانؓ بن عفان وزبیر بن العوام پسر صفیہ بنت عبد المطلب کہ ذکرش گذشت وعبد الرحمن بن عوف وسعد بن ابی وقاص وطلحہ بن عبد اللہ کہ از جملہ عشرہ مبشرہ اند ودیگران بعد ایشان ایمان آوردند وہمدرین ایام اجنہ وشیاطین از صعود آسمان ممنوع شدند ودر سال پنجم از بعثت یازدہ مرد وچہار زن از مومنان مکہ بنا بر شدائد اضرار کفار بہ حبشہ ہجرت کردند وعثمانؓ بن عفان با زوجۂ

خود رفته بنت رسول صلعم از انجمله بوده و در سال ششم از بعثت حمزه بن عبد المطلب و عمر فاروق بن الخطاب
ایمان آوردند و در اوائل سال دهم از بعثت ابو طالب عم رسول صلعم درگذشت اما سیه گویند که او به ایمان مرد و بعضی
علما گویند که کفر بر چهار نوع است اول کفر انکار که حق تعالی و محمد صلعم را نشناسد نه بدل و نه بزبان دوم کفر جحود که
حق تعالی و محمد صلعم را بدل نشناسد اما بزبان اقرار بکند چنانچه کافران یهود به محمد صلعم سوم کفر نفاق آنکه بزبان
اقرار کند اما بدل اعتقاد نکند چهارم کفر عناد که بدل خدا و رسول صلعم را بشناسد و بزبان اقرار کند اما منقاد
نشود مانند ابی طالب و مقرر است هر که متصف به یکی ازین انواع اربع باشد از مغفرت الهی خارج است بالجمله
بقولی بعد از سی و پنج روز از فوت ابی طالب خدیجهٔ کبری درگذشت او افضل امهات مومنین بوده است
تا او زنده بود محمد صلعم زنی نخواست بعد فوت او همدرین سال عایشهٔ بنت ابو بکر و سوده را بخواست و عایشه
در آنوقت شش ساله اعمر داشت و زفاف او بعد از سه سال اتفاق افتاد و در سال یازدهم از بعثت برروایت
مولف سیر معارج النبوت معراج روی نمود و در رویت حق تعالی که بمحمد صلے الله علیه وآله وسلم شده اختلافست
که بچشم سر دیده یا به چشم دل دید از امام حسن و مالک و عکرم نه روایت ست که به چشم سر دید و شیخ سعید
گوید که محمد صلعم را با روح و جسد در بیداری به آسمان بردند و حق تعالی را به چشم سر دید و امام ابو مالک
در تاج المذکرین گوید که حق تعالی جمیع احساسات از محمد صلعم سلب ساخت و از چشم مبارکش نور
کیفیت را برداشت و بعد ازان در کسوت نور بر دل آنحضرت ظهور فرمود تا از نور دل آن نور مطلق را مشاهده
کرد و سرمد درویش از گروه صوفیان گوید ۵ هر کس که سر حقیقش باور شد * جود بهن هزار سر
بهنا ورشد * تلا گوید که بر فلک شد احمد * سرمد گوید فلک باحمد ورشد * بالجمله در معراج به اشارهٔ موسے
علیه السلام پنجباه وقتی پنج وقت نماز رسید که فجر و ظهر و عصر و مغرب و عشا باشد همدرین
سال فارسیان بر رومیان در سال دهم بر روم غالب شدند اندرین باب کفار هر مسلمانان طعن کردند
و بگفتند بر رومیان که صاحب کتاب انجیل اند فارسیان که صاحب کتاب نیستند غالب آمدند ما نیز کتاب
داریم بر شما که صاحب کتاب یعنی قرآن هستیم غالب آیم درین باب نزول سورهٔ الم غلبت الروم و گرد
بسنن ابو بکر با کفار هر انکه در سال بضع سنین که عبارت از سه یا نه سال باشد رومیان که صاحب کتاب
انجیل اند بر فارسیان غالب آیند و دیگر ایمان آوردن جنیان در تواریخ به شرح و بسط ثبت ست
همدرین سال بقول ملا معین که مولف معارج النبوة است در سال دوازدهم از بعثت شش نفر
از اهل مدینه که از قبیله خزرج بودند بموضع عقبت بخدمت رسول صلے الله علیه وسلم آمدند و ایمان آوردند
و بروایت مولف تاریخ صبیح صادق در سال دوازدهم از بعثت دوازده کس از مدینه لطواف کعبه
آمدند و ایمان آوردند و همدرین سال بقولی در آخر سال سیزدهم از بعثت مسلمانان بنا بر شدت اضرار
کفار بموجب امر آنحضرت از مکه متعاقب یکدیگر بمدینه هجرت کردند تا آنکه با محمد صلی الله علیه وآله وسلم جز ابو بکر و

علی عرم در مکه کسے از اصحاب نماند و بروایت مولف صبح صادق در بست و ششم صفر سال چهار دهم از
بعثت محمد صلعم ابی بکر از مکه بمدینه هجرت کردند و در ماه ربیع الاول بمدینه رسیدند پس از سه روز علی علیه السلام
که بموجب امر آن جناب صلعم بنا بر مصلحتے نفس خود را فدای محمد صلی الله علیه وسلم نموده بعد ازه از مکه بمدینه هجرت
کرد بخدمت آن جناب پیوست و کپتان جوناتهان اسکاٹ از کتب فرنگ بار اقسم میگفت که در سال
شش صد و بیست و دو که از تولد عیسے علیه السلام گذشته بود محمد صلعم از مکه بمدینه هجرت فرمود
وقایع هاے سنون هجرت رسول صلے الله علیه وسلم **وقایع سال اول** در سال اول از
هجرت آن حضرت علیه السلام در محلهٔ قبا مسجد قبا بنا نهاد و درین سال نماز ظهر و عصر و عشا که دو رکعت
بود بچهار رکعت مقرر شد و اذان بتعین فرمود بلال بنوذنے مامور گشت و او قدرے گرفتگی زبان هم داشت درین
سال فاطمهٔ زهرا ام کلثوم ام المومنین سودهٔ را از مکه بمدینه طلب نمود پس ازان عبد الله بن ابے بکر
بمکه رفت و عایشه و اتباع پدر را بمدینه آورد و همدرین سال آنحضرت میان مهاجر که عبارت از کسانیست
که از مکه بمدینه هجرت کردند و انصار که عبارت از مومنان ساکنان مدینه است عقد مواخات نمود که یکدیگر
را معاونت کنند و میراث برند و این مستمر بوده تا آنکه در غزوه بدر بموجب آیت منسوخ گردند و درین سال
سلمان فارسے بخدمت آمده مسلمان شد **وقایع سال دوم** درین سال تحویل قبله از بیت المقدس بطرف
کعبه و فرض شدن روزهٔ ماه رمضان و تغییر دادن مسجد قبا بطرف کعبه و عقد فاطمهٔ زهرا با علی علیه السلام
بر صداق چهار صد مثقال بغزوه و آمره بجهاد و قتال با کفار شد و آن جناب اول تیره بهشتاد کس
بر ابو سفیان که با دویست کس از مکه بیرون آمده بود با علم سفید فرستاد و سریه آنست که اصحاب
موجب حکم متوجه قومے شوند و غزوه آنکه محمد صلعم بنفس خویش در سپاه بود بالجمله ابو عبیده بن
عبد المطلب رئیس سریه با فوج خود بکفار رسید و یک کس را بقتل رسانید ابو صفیان بمکه
گریخت درین سال غزوه بدر کزے اتفاق افتاد و اندران غزوه سه صد و سیزده مرد با محمد صلعم
بودند و هشتاد و دو اسپ و سه سپر و هشت شمشیر و شش زره دران لشکر بوده و بقولے کم و بیش دران نیز
واقع است و در لشکر کفار از نهصد زیاده و از هزار کم مرد جنگے و هفت صد سپر و صد اسپ و سواران همه زره پوش
بودند دران رزم ابے جهل با هفتاد کس از کفار بقتل رسید و محمد صلے الله علیه وسلم ظفر یافت
و عباس عم رسول صلعم و عقیل ابن ابی طالب در جماعهٔ اسیران بدست مسلمانان افتادند
و دو کس از اسیران بموجب حکم محمد صلعم بقتل رسیدند عباس مسلمان شد از دیگران فدیه
گرفته نجات داد و از مسلمانان شش نفر از مهاجرین و هشت نفر از انصار دران معرکه
شهید شدند محمد صلعم از غنایم غزوهٔ بدر خمس را برگرفت و بر شتر سوارے ابو جهل و شمشیر
بسته ابن الحجاج که آن را ذو الفقار نامند رقسم اختصاص کشند و آن شمشیر را در غزوهٔ احد وقتے که شمشیر

بیان وقایع غزوات حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم

عرم شکست و باز در غزوه خندق به علی عرم داد و ان پیش علی و اولادش بود و بروایت مؤلف صبح صادق رفته رفته آن ذوالفقار
هادی و هارون رشید خلفای عباسی رسیده هارون یزید بن سربسنای انخشید بعد ازان معلوم نشد که بدست کدام افتاد و
جمله باقی غنایم را بر اصحاب قسمت نمود و گوئید که ورنه شهداء ندرا نیز ازان عنایم نصیبه داد و آنانکه بنابر عارضه در مدینه
انده بودند ازان جمله عثمان بن عفان بود که بعارضهٔ بیماری زوجه خود رفته به بیت محمد و مدینه رفته در چند روز ازان مرض درگذشت
القصه آنهمه را ازان غنایم قسمت و بهره داد و همدرین سال در غزوه بنی قینقاع پانزده شبان روز حصار های یهودان را محاصره
کرد و یهودان اموال و اسلحه در قلاع گذاشته بحدود شام رفتند و محمد صلعم ازان غنایم دو کمان و سه نیزه و دو زره برچید و
خمس جدا کرد و باقی را بر اصحاب قسمت ساخت و در غزوه سویق ابوسفیان بی جنگ گریخت و محمد صلعم او را تعاقب
نمود ابوسفیان جهت سهولت رفتار انبان های سویق را که با خود داشت بیفگند و مسلمانان آنرا برداشتند و آن غزوه را
غزوه سویق خواندند

وقایع سال سوم از هجرت

درین سال غزوهٔ قرقرة الکدر و غزوه احمار اتفاق افتاد و ایضاً گفته شد که دست یهودی بر دست قبیلهٔ روس
و ابو رافع یهودی بر دست خزرجیان که چند کس بر سم فرای در حصار آنها رفته به قتل رسانیدند و همدرین سال محمد صلعم
کلثوم دختر دیگر خود را که پیش ازین در زوجیت عتیبه بن ابولهب بود و او را طلاق داده بود بعد فوت رقیه بنکاح عثمان بن
عفان داد و از آنروز عثمان رضی الله عنه بذی النورین ملقب گشت و همدرین سال شتر به قرقره بوده که صد هزار درم از کفار بدست آید بن
حارث رئیس جماعهٔ شتر به که صد نفر بودند افتاد محمد صلعم بست هزار درم در وجه خمس ازان جدا کرد و باقی را بر ان صد نفر
قسمت کرد و همدرین سال زینب بنت خدیجه و حفصه بنت عمر فاروق بنکاح آمد و همدرین سال در نصف رمضان امام حسن
علیه السلام از فاطمه زهرا رضی الله عنها در مدینه متولد گشت و همدرین سال غزوهٔ احد اتفاق افتاد چه ابی سفیان با سه هزار مرد و هفت صد کس ازان
زره پوش بودند و سه هزار شتر و دویست اسپ از مکه برآمد و قصد مدینه کرد و آنایان محمد صلعم گفتند که در مدینه جنگ کنیم مجدد بسنید
جوانان بغیرت و جوانی عرض کردند که کفار حمل بر ضعف ما خواهند کرد محمد صلعم به کراهیت سلاح بر تن راست کرد و بیرون آمد جوانان
ازان منفعل گشتند محمد صلعم فرمود که آن وقت شما گفتم از مدینه بیرون رفتن صلاح نیست قبول نکردید اکنون بر او نیست که چون
پیغمبر سلاح پوشد و بار بیرون آمد پس بیک فرسخی از مدینه فرود آمد و در لشکر هزار مرد که چندان زره پوش بودند و دو
اسپ بوده بنای عرصهٔ رزمگاه بیاراست مومنان با کفار که ابوسفیان پدر معاویه رئیس القوم بوده بحرب پرداختند و آنهارا
بشکستند و دست بتاراج دراز کردند مقدمه لشکر گردید و نزد محمد جز علی و ابو دجانه انصاری و سهل بن حنیف و طلحه بن عبید الله
هیچ کس از اصحاب نماند گویند که علی و ابوبکر و عبد الرحمن بن عوف بن سعد بن ابی وقاص و ابو عبیده زبیر بن العوام و طلحه بن عبید الله
بن الجراح ابن هفت نفر از مهاجرین و حباب بن المنذر و ابو دجانه انصاری و سهل بن حنیف و رشید بن نصر و سعد بن معاذ
و سعد بن سجاد و حارث بن حسم از انصار این جمله چهارده اصحاب با محمد صلی الله علیه وسلم در آنمعرکه ثابت قدم

ماندند و شصت کس از انصار و چهار از مهاجر که حمزه بن عبد المطلب عم محمد صلعم و ازین جمله بوده این هفتاد تن از اصحاب محمد بشهادت
رسیدند و دران معرکه دندان مبارک بزخم سنگ کفار بشکست و قریب سی کس از کفار به قتل رسیدند محمد بمدینه باز گشت و ابو سفیان
با گروه کفار بمکه شتافت کافران از مراجعت خویش پشیمان شدند و گفتند کار محمد را تمام نساختیم همان بهتر که باز گردیم و خاطر از
فارغ نکنیم صفوان بن امیه گفت که اصحاب محمد بمیت اند و کسانی که درین جنگ بمدینه مانده اند منفق شوند و مقدمه دگر گون
گردد این اخبار بمدینه رسید محمد صلعم باصحابی که در جنگ رفته بودند بمجالبه از مدینه بر آمد و کافران را با حمر الاسد تعاقب نمایان
ابو سفیان این خبر شنیده تعجیل بمکه رفت

وقایع سال چهارم از هجرت

درین سال شتر به سه صد و پنجاه کس با ابو عبیده بن الجراح و سعد بن ابی وقاص بر سر ابو سلمه ابن عبد الله شد محمد
فرستاد ایشان سالم و غانم بمدینه باز آمدند و ذکر واقع مرجیع اتفاق افتاد و اندران واقعه عاصم بن ثابت انصاری با
از قرابت سفیان بن خالد بن نبیل بشهادت رسیدند و آخر خالد هم بر دست عبد الله بن انیس که محمد صلعم بر و تعین نموده بود
بقتل رسیدند و دیگر واقعه شرسعه بوده که بر دست قبیله بجد جماعتی از رویشان صحابه بشهادت رسیدند ایضاً غزوه بنی
نضیر یهودی بوده که با محمد صلعم اراده غدر کردند و آنجناب دریافت و ایشان را از ان دیار بر بد و ضیاع و عقار ایشان را بخو
اختصاص داد و همدرین سال غزوه بدر اتفاق افتاد چه در غزوه احد ابو سفیان بآنجا نه آمد صلعم بمدینه مراجعت نمود و درین
سال آیه تحریم خمر نازل شد و همدرین سال محمد صلعم ام سلمه را که پیش ازین در حباله نکاح ابو سلمه عبد الله برادر رضاعی
محمد صلعم بوده چون ابو سلمه در گذشت محمد صلعم او را بخواست و همدرین سال امام حسین عم از فاطمه زهرا متولد شد

وقایع سال پنجم از هجرت

درین سال غزوه ذات الرقاع اتفاق افتاد چه بسمع محمد صلعم رسید که بنی انمار و بنی ثعلب قصد تاراج مدینه دارند محمد صلعم با
چهار صد مرد متوجه ایشان شدند و آنجا غیر زنان کسی را ندیدند چه مردان بکوه رفته بودند اصحاب توهم کمین آنها نکرده چیزی غنیمت
نکردند و محمد صلعم در آن موضع نماز خوف بگذارد و این اول نماز خوف بود که گذارده شد و درین سال حج فرض شد و آیه حجاب
نازل گشت یعنی زنان از مردان بیگانه پرده کنند و دیگر غزوه دومة الجندل واقع شد و آن موضعیست نزدیک منزل از کوفه والی آن
قلعه اکیدر بن عبد الملک نصرانی از تابعان قیصر روم بوده بسمع محمد رسید که بعزم تاخت مدینه سپاه فراهم می کند محمد با هزار سوار
بیک فرسخی آنجا رسید و مواشی آنجا را غارت گردد و رعایا بحصن پناه بردند محمد چند روز آنجا ماند و سرایا باطراف فرستاد سالم
و غانم بمدینه آمد و همدرین سال ام حلیمه بنت حلقه زید بن حارث را می خواست و دیگر درین سال غزوه بنی مصطلق بوده
که آنرا غزوه مریسع خوانند و مریسع جائیست که بنی مصطلق بن سعد بن عمر بن ربیعه بن حارث و بنی عمر ابیه در آنجا اقامت داشتند
حارث بن ضرار رئیس آنگروه بوده و درین سفر اصحاب بجائی رسیدند که آب آنجا نه بود آیه تیمم نازل گشت کفار رزمی صعب

زده بنزمیت رفتند وسیاری اسیر گشتند جویریه بنت حارث در سهم ثابت بن قیس انصاری افتاد ثابت او را به محمد داد محمد علیه
او را بخواست اصحاب گفتند که نشاید اقرباے حرم محمد اسیر باشند پس همه را آزاد کردند و همدرین سال گم شدن کردن بند عایشه رض
بود که جهت آن منافقان بر وی بهتان بسبب سخنان زشت گفتند و آخر در پاکی و عصمت عایشه رض آیتها نازل شد خاطر محمد از ان مطمئن
گشت و منافقان که چهار تن بودند یکی از انها عبد الله بن ابی سلول منافق بود محمد هر یک را هشتاد تازیانه حد قذف بزد و در
سال غزوه خندق اتفاق افتاد چه ابو سفیان با چهار هزار مرد و هزار و پانصد شتر و سه صد اسپ از انکه روی بمدینه نهاد و یهود
قریظه که با محمد عهد داشتند عهد نامه پاره کرده با ابو سفیان متفق شدند محمد با سه هزار مرد از مدینه بیرون آمد و دامن کوه را لشکرگاه
ساخت و بصلاح سلمان فارسی بخندق امر فرمود ابو سفیان و لشکریان او آنجا رسیدند و خندق را دیدند و تعجب کردند
و در محاصره آن پرداختند و کار بر مسلمانان تنگ شد روزی عمر بن عبدود که او را در قبائل عرب در شجاعت وقوت برابر هزار
کردند از خندق بگذشت و مبارز خواست و ابو سفیان و دیگران بکنار خندق آمد ایستادند محمد چون دید که کسے برزم او نمیرود
فرمود که آیا کسی هست که شر این را کفایت کند علی عرض اجازت خواست و بعد سه مرتبه حکم یافت و نزد او رفت و بگفت که مسلمانان تو را
باکراه و دیگر فرمود که دست از محاربه مسلمانان باز دار قبول نکرد دیگر گفت که پیاده شو تا با تو جنگ کنم بخندید و گفت که هیچ از ان عرب
کسے را ندانم که چنین التماس کنند باز کرد که خود نهالی دوست همیدانم که بر دست من کشته شوی علی گفت من دوست می دارم که بر دست
من بقتل رسی عمر بر تغلت و از اسپ فرود آمد و اسپ را پی کرد و تیغے بر فرق علی زد و سرش شق شده و سر علی مجروح گشت آنگاه
علی بیک ضرب ذوالفقار او را بجهنم فرستاد و روز دیگر کفار با تفاق یهودان بنے قریظه روی برزم مسلمانان آوردند و تا شام
جنگ کردند و حسین مقابله نعیم بن مسعود بن عامر عطفانی نزد محمد صلعم آمد و ایمان آورد و گفت اگر فرماے بنا بر تفرقه کفار رهیرده خواهم
بانها بگویم محمد صلعم رضا داد و فرمود الحرب خدعة نعیم بفریب دیگر سنگ تفرقه در میان بنے قریظه و ابو سفیان انداخت کفار
مسکن هاے خود رفتند و محمد صلعم بعد از انهزام کفار بمدینه آمد و نماز ظهر بخواند و همدران ساعت بموجب وحی به قلاع بنی قریظه رفت
و نماز عصر آنجا بخواند و بمحاصره حصار پرداخت یهودان گفتند که ما نیز چون بنے نضر جلائی وطن اختیار کنیم محمد صلعم بهیچ وجه ایشان را
امان نداد چون در قلعه عاجز آمدند بفرمان محمد صلعم از قلعه بزیر شتافتند و ان هفت صد کس بودند محمد بفرمود تا دست هاے
همه را بستند و ضبط نساء و صبیان و اموال ایشان کرده بمدینه برد و نزد ان هفت صد کس انفضل رسانیدند و در ذیحجه امسال محمد صلعم
ابو عبیده بن جراح را با طائفه بجانب سیف البحر فرستاد و در ان سفر زاد اصحاب خرما بود و کار ایشان در ان سفر بجای رسید
که بر کدام روزی نیم خرماے خوردند آنرا تعالے ماهی از دریا بساحل انداخت تا صد نفر یکماه گوشت آن خوردند

وقایع سال ششم از هجرت

درین سال محمد صلعم سریه بجرب بنی کلاب و طائفه بجد فرستاد ایشان مظفر و منصور با غنایم بمدینه آمدند و درین سال غزوه
بنی لحیان واقع و بنی لحیان بگبر بختند محمد صلعم بمدینه مراجعت فرمودند و همدرین سال غزوه ذی قرد اتفاق افتاد و همدرین سال
بمدینه قحط افتاد محمد علیه السلام با جامه هاے کهنه بصحرا رفت و بے اذان و اقامت دو رکعت نماز گذارد و دعا باران بخواند

درساعت ابری برخاست وباران باریدن گرفت وقدری سال آیه واتموا الحج والعمرة لله نازل گشت ومحمد صلعم بنیت عمر
گذاردن متوجه مکه شد وفرمود که هیچکس سلاح باخود نگیرد فاروق گفت از ابوسفیان امین نیستم سلاح باید گرفت آنجناب فرمود
نیست احب ان احمل السلاح معمرا پس روی بمکه نهاد ونزدیک خدمه رسید وآنجا فرود آمد وعثمان بن عفان رضی الله عنه را بمکه فرستاد
تا از ابوسفیان رخصت دخول مکه حاصل کند مبشر شد وعثمان رض درمکه موقوف داشتند ودرمعسکر شهرت یافت که عثمان رض را شهید
کردند محمد صلعم زیر درختی نشسته بود پشت بان داده اصحاب را ببیعت دعوت فرمود ایشان بفرموده عمل کردند واین بیعت
بیعت الرضوان نامند واصحاب آن بقول اصح هزار وپانصد تن بودند پس چندی از قریش سجد ودشکر محمد صلعم آمدند تا گرفتار
از اصحاب بدست آرند محمد بن مسلمه طلایه بود ایشان را بگرفت وبنزد محمد صلعم آورد وبقرباتش محبوس گشتند سهل بن عمر از نزد قریش
برسالت آمد وآن حمامه را خلاص کرد عثمان رض را که بادده تن درمکه محبوس بودند فرستادند وبالآخر میان محمد صلعم وقریش مصالحه
اتفاق افتاد ومقرر گشت که آن سال رسول باز گردد تا دوم سال نزاع درمیان نباشد وپس از صلح که سال دیگر مسلمانان
بمکه آیند کسی فراحم ایشان نشود وزیاده از سه روز درمکه نمانند بالجمله صلحنامه معهود وشرائطی چند که درکتب تواریخ مرقوم است نوشته
شد محمد صلعم درهمان موضع شتران را قربان کرد ودران موضع سوره انا فتحنا لک فتحا مبینا نازل گشت ورسول صلعم

بمدینه مراجعت نمود

وقایع سال هفتم از هجرت

درین سال محمد صلعم بملوک عصر نامها نوشت وباسلام دعوت فرمود اصحاب گفتند که ملوک نامه بی مهر را اعتبار
نکنند پس نگشتری را از نقره بساختند وبران محمد رسول الله نقش کردند وبرنامها مهر کردند وآن نگشتری با خلفا ودر اصحاب
بود تا آنکه درعهد عثمان بن عفان از دست شبکاه افتاد وهرچند که جستند کمتر یافتند بالجمله آن هفت نامه بودند یکی بخسرو پرویز
بادشاه ایران دوم به نجاشی والی حبش سوم به هرقل ملک روم چهارم المقوقس سلطان اسکندریه پنجم به حارث
صاحب شام ششم به جوده حاکم الیمامه هفتم به منذر فرمانروای سدویه خسرو پرویز نامه نام محمد صلعم را بالای نام
خود دید برآشفت ونامه را پاره کرد وجواب ننوشت محمد صلعم فرمود که بدرید کتاب من بدرد الله تعالی ملک او را وخسرو
به یاران والی یمن نوشت که جمعی بمدینه فرست تا آنرا که دعوی نبوت می کند بسته نزد من آرند یاران دو کس را بمدینه فرستادند
ایشان محمد صلعم گفتند که خسرو ترا خواند محمد صلعم گفت که فردا انچه که مصلحت است گفته وگروه آیند دیگر روز آنجناب بایشان فرمود
که خدای من خسرو پرویز را بدست پسرش شیرویه بقتل رسانید برویده به یاران بگوئید دیگری از زردشیم بایشان بخشید اشارت
پیش یاران آمدند باران گفت انچه او گفته است وفلان این حال نامه مرد به یاران رسید که محمد بعرض رسانید یاران
ایمان آوردند وآبای فرس واهالی یمن ایمان آوردند ونجاشی با مردمان حبش نیز ایمان آوردند وهرقل ملک روم درجواب
گفت که اگر بیم زوال مملکت نبودی ایمان آوردمی چه ابای وجدم بسوزند وقصد قتل من کنند ومقوقس حاکم اسکندریه جواب
مکتوب بآئین شایسته نوشت وچهار کنیز وهزار مثقال طلا واشتری که آنرا دلدل خواندندی تو دیگر اجناس دیبا خواجه سرای

ودر از گوش که آوازه بعفور گفتندی برسم هدیه ارسال داشت وصد مثقال طلا و نیم جامه به حاطب که نامه رسول برده بود داد و ازان
چهار کنیزک یکی بار قبطیه مادر ابراهیم ابن محمد مصطفی صلعم وحارث والی شام آماده حرب رسول شد وهرقل بادشاه روم اورا
مانع آمد حارث صد مثقال طلا بشجاع که نامه رسول آورده بود داد وجوده والی المامیه درجواب نوشت که زمام حل وعقد بعضی از
دیار خود بمن گذار تا اطاعت کنم محمد فرمود که یک غوره خرما که برزمین افتاده باشد واز درخواهد اورا ندهم ومندر والی بحران ایمان
آورد ودرین سال فتح خیبر کرد یهودان انجا ده هزار مرد مقابل جمع آمده بودند اتفاق افتاد در دیوان علی عرم نبوسیند که خیبر موضعی ست
بحجاز که میان او ومدینه از طرف شام هشت برید مسافت دارد وبرید چهار فرسخ ست پس مجموعه سی ودو فرسخ که نود وشش سال
تعینی کرده باشد وخیبر هفت قلعه است آورده اند که محمد با هزار و چهار صد مرد از مدینه بخیبر توجه نمود روبطاب وسق از قلعه به خیبر
مفتوح ساخت وقلعه قموس که محکم ترین قلاع خیبر بود بر دست علی مفتوح گشت گویند که علی را نزدیک حصار تموض بر یهودان
از قلعه برآمدند وچندی از مسلمانان را شهید ساختند وقصد علی کردند وعلی با ایشان رزم کرد وهزیمت داد ایشان متوجه قلعه شدند
علی متعاقب ایشان پرداخت یکی از یهودان باز گشت وضربتی بر دست علی زد که سپر از دستش بافتاد یهودی سپر بگرفت و
بگریخت علی خشمناک خود را بدر حصار رسانید ودر این حصار تموض را بقوتی سر هزار تن بود بر کند وسپر خویش ساخت از علی علیه السلام
مردیست که فرمود آنرا بقوت روحانی گندم نه بقوت جسمانی بعد ازان که برزم فراغت کرد وآن در از پس پشت خود مقدار هشتاد
دست ودر افگند وبعد از فتح تموض اهالی دیگر قلاع خیبر امان یافتند محمد با بن شرط امان داد که یک آتار طعام هر مردی از ان
دیار برداشته بیرون روند وخبر آن هرچه باشد باز گذارند علی لشکر باز گشت محمد اورا استقبال نمود ودر کنار گرفت وصفیه
زوجه کنان یهودی والی انجا را رسول نخواست بموجب وحی زمین فدک را به فاطمه داد ودیگر فتوح وغنیمت بسیار از ان دیار بدست
آمد همدرین سال عمره بقضا اتفاق افتاد آورده اند که چون محمد بمدینه آمد بموجب امر اصحاب بیعت الرضوان وشش صد تن دیگر که
مجموعه دو هزار و یک صد کس باشند روایت است که صد سوار جبیب بن مسلمه واسلمه بن بشر ابن اسعد داده با طائفه از پیش روان
ساخت اصحاب گفتند که یا رسول الله از شروط صلح این بوده که با سلاح بمکه بنای نکرد شمشیر در غلاف فرموده آنها را
بگرم نمی برم وبنا بر احتیاط است که اگر مخالفان عهد شکنند اسلحه با ما باشد پس بمکه آمد وبر ناقه قصوری سوار شده بمسجد الحرام در آمد
وسوار طواف بجا آورد وآنوقت مشرکان بر قلل جبال رفته بودند ومکه را خالی گذاشتند بلال برحسب فرمان بر بام کعبه شد او
بانگ نماز گفت ومحمد بعد سه روز بموجب عهدی که در صلحنامه مدینه کرده بود متوجه مدینه شد ونذر درداد که هیچکس از اصحاب
در مکه نماند همدرین سال آنجناب نامه بنجله بن ابهم غسانی حاکم شام نوشت واو مسلمان شد وهمدرین سال عروه بن عمر که از
طرف هرقل والی ملقا بود مسلمان شد وهردو را بمدینه فرستاد

وقایع سال هشتم از هجرت

در اواخر این سال خالد بن ولید وعمرو عاص با جماعه مسلمانان سالم وغانم از انجا بمدینه آمد نقل است که بمحمد رسانیدند
که در ان سفر عمر عاص روزی نماز بامداد به خیانت گذارد محمد ازو باز خواست کرد او گفت که آنروز سرما بسیار بود از هلاک خود

رسیدم وغسل نکردم قال الله تعالی لاتلقوا بایدیکم الی التهلکة یعنی گفته است خدا تعالی که میندازید دستهای خود را
در تهلکه محمد تبسم نمود و فرمود در گزید که بهر خود مخلص پیدا کرده و همدرین سال غزوه تبوک اتفاق افتاد و آن قریه از بلغار است بحدود
شام که از انجا بیت المقدس دو مراحله است گویند که سرخیل والی انجا نامه بر انجناب را بگرفت و بگسست و گفته اند که ارسل
ابنیا خبر او کسی نگاشته محمد باستماع این خبر سه هزار مرد بدان صوب تعین فرمود و زید بن حارث را امیر ساخت و گفت که اگر او کشته شود
جعفر بن ابی طالب و اگر او کشته شود عبد الله بن رواح امیر باشد و اگر او کشته شود مسلمانان هر که را خواهند امیر گردانند بهودی
دران مجلس حاضر بود گفت ای محمد اگر در دعوی نبوت صادقی و هر که را نام بری کشته شوند زیرا که انبیای بنی اسرائیل اگر
صد کس را نام بردندی آنها بقتل رسیدندی باجمله رسول بوداع اصحاب رفت و زید سپاه براند و بحدود موته رسید سرخیل
با لشکر عظیم بمسلمانان رزمی خلعت کرد و برادرش بقتل رسید و او در قلعه متحصن شد و بسیاری از مشرکان عرب بمدد او
رسیدند سرخیل با لشکر عظیم از قلعه بیرون آمد و رزمی صعب کرد و آن هر سه اصحاب یکی بعد دیگری علم گرفته شهید شدند
بعد ازان خالد ولید را مسلمانان امیر ساختند اما نهر بیت رفتند خالد ایشان را بجنگ خواند فائده نکرد و کافران تعاقب
کرده بسیاری را بکشتند یکی از مومنان گفت در معرکه کشته شدن بهتر است که در گریز مسلمانان بازگشتند تا شب جنگ میکردند
دیگر روز خالد او ضاع سپاه را تغیر داده بدستور مخالفان گمان بردند که لشکر بمدد ایشان رسیده تبر سیدند و دگر نخیتند خالد
بسیاری را بگسست و ظفر یافت مورخان این را غزوه نوشته اند با آنکه محمد دران جنگ حاضر نبود اما از اغزوه برای آن
نوشته اند که چون مومنان با مخالفان در معرکه موته برزم پرداختند ایزد تعالی حجاب برگرفت و انچه دران رزم می گذشت
رسول آنرا میدید و یاران را مفصل از انحال در مدینه آگاهی می داد پس گویا که بنفس خویش انجا حاضر بود و همدرین سال فتح
مکه اتفاق شد آورده اند که در صلحنامه خدمه یک شرط آن بود که تبوجرعت که در امان محمد اند و تبونکر که در پناه قبائل قریش اند
اگر با خود با بجنگند کسی از دوستان انها مدد ایشان نکند روزی در مکه یکی از تبونکر زبان بیجو رسول برگشاد چراغی سرودی او
بشکست دیگر بانتقام او برخاستند و از قریش استمداد خواستند بکرته بن ابی جهل و دیگر قریش پیمان شکستند و قبایل هر دو گرفته
بمدد بکریان پرداختند و بسیاری از ازبوجراعه را به قتل رسانیدند ابوسفیان از حال آگاه شد و به مکه رود دیگران ملامت کرد
و بعد آن چندروز روی بمدینه نهاد و در مدت صلح بیفزاید اما پیش از ابوسفیان چند کس از تبوجراعه بمدینه رفته صورت حال را
بعرض آنحضرت رسانیده بودند سخن ابوسفیان را آنحضرت کسی از اصحاب جواب دنمی تدادند و او را قوتی نکردند ابوسفیان رنجیده
بمکه آمد محمد صلعم چندروز تغافل نموده محافظت طرق مکه که خبر بوجه بمکه نرسد امر فرمود و با هفت صد مرد از مهاجر که در میان ایشان
سه صد اسپ بودند و از انصار چهار هزار مرد که با پانصد اسپ داشتند و همچنین از هر قبائل فوجی آراسته از مدینه بر آمد و تا سیدن
در سطران ده و دوازده هزار مرد و اسپان بسیار و اصلحه بیشمار در معسکر بودند انجا نزول فرموده و حکم فرمود که کسی که آتشی افروزند قریش
که از انجناب خبر نداشتند بدیدند و عظیم بترسیدند ابوسفیان از مکه بخبرگیری بر آمد و عباس از لشکر بیانون بر آمده بود ابوسفیان را
دید و بر اشتر خویش سوار کرده نزد محمد صلعم آورد محمد گفت که ایمان از او امتناع نمود عباس گفت اگر ایمان بیاری خلاق نزد قتل رسانند
ابوسفیان ترسید و ایمان آورد و محمد او را انفرمود و قریش را بایمان خواند عباس گفت که او بمکه رود مرتد گردد و اول افواج

مسلمانان بروعرض کن تا ازهم مرید نشود پس عباس اورا بموضعے که مرفوح بود باز داشت چندانکه طبقات چشم از پیش او گذشتند
ابوسفیان متحیر بماند و بمکه آمد اهالی مکه ازو پرسیدند که از پے تو این غبار چیست گفت وای بر شما محمد است قریش چون از رسیدن محمد
آگاه گشتند عکرمه بن ابوجهل و دیگران روی برزم نهادند خالد ولید مقدمه اسلام بود بالشان مصاف داد و رزم کنان بدر مسجد الحرام
رسید مخالفان به قلل جبال گریختند خالد هفتاد تن از گریختگان بکشت گفته اند که خالد را انجناب از قتل نے کرده فرستاد پیام
ما بر و رسانید که محمد صلعم مے فرماید که کافران را به قتل رسان خالد هفتاد تن بکشت چنانچه گذشت پس نزد رسول آمد انجناب
از خالد پرسید که چرا بفرموده عمل نکردے گفت که فرستاده تو چنین گفت انجناب ازو دیار رفوست کرد گفت که یا رسول الله
خواستم که بفرموده عمل کنم شخصے را دیدم که سرش بآسمان و پاش برزمین بود حربه بر سینه من نهاد و گفت که خالد را به قتل امر کرد
والا من ترا به قتل رسانم انجناب امرداد از خدای رحمت کرد پس بمسجد الحرام در آمد و علی را بفرمود تا بتان را شکست و بتان
که بر بلندی بودند و دست بانها نمی رسید علی علم را بفرمود تا مای بر کتف آن جناب نهاده بتان را بر زمین زد و بکلیه خانه کعبه
بطلبید و در بکشود و اندرون رفت و دو رکعت نماز گذارد و پس اهالی مکه طوعا و کرها ایمان آوردند و محمد صلعم بفرمود که پانزده
مرد و شش زن هر کجا که بیابند به قتل رسانید و ازان جمله سه کس به قتل رسیدند و بشفاعت نفر بشفاعت اصحاب امان یافتند و
ایمان آوردند و ازان جمله بود عکرمه بن ابوجهل که بحبشت آمد و ایمان آورد و دیگر وحشی غلام قاتل حمزه بن عبد المطلب که بگریخت
و آخر ایمان آورد و او تنست که در عهد خلافت ابوبکر کاری بزرگ کرد چه مسیلمه کذاب که دعوی نبوت کرده بود و در رزم بقتل رسانید
و ازان شش زن یکے هنده زوجه ابوسفیان بود و یکے دیگر که ایمان آورد و دیگر چهار که بقتل رسیدند و همدرین سال غزوه
حنین اتفاق افتاد آورده اند که بعد فتح مکه معلمه اشراف هوازن و ثقیف گفتند که اکنون محمد بجا بر آورد همان بهتر که پیش دستے
کنیم پس مالک بن عوف رئیس هوازن و کنان بن عبد و عره امرای ثقیف باشی بالاخر و بجنگ چنین نهادند محمد صلعم با
پانزده مرد متوجه حنین گشت ابوبکر انبوه لشکر اسلام دیده گفت باین کثرت سپاه مغلوب نشویم محمد آنرا نشنید و مکروه دانست
بران سبب حق تعالے بحسب اسلامیان را شهزم ساخت و بالاخر مظفر داد شش هزار اسیر و بست چهار هزار شتر و
چهل هزار اوقیه نقره و چهل هزار گوسفند دران معرکه غنیمت بدست آمد مالک بن عوف بقلعه طائف پناه برد رسول غنائم
را در موضع جعران نگاهداشته بطایف شتافت و قلعه را محاصره کرد در زمهای صعب اتفاق افتاد و بقولے بعد از هیزده روز
بفتح قلعه مقید نشده کوچ نمود و بموضع جعران رسید و دست عطا برکشاد و طائفه از مسلمان که مؤلف القلوب مشهور اند عطاے
وافر بالشان فرستاد چنانچه چهل اوقیه نقره و صد شتر بابوسفیان داد ابوسفیان گفت پسر من یزید را چیزے داده انجناب
همان قدر او را بداد و باز گفت که پسر دیگر معاویه را بے نصیب مگردان رسول همچنان او را داد ابوسفیان گفت سجدا هر گند
که کرے هم در جنگ و هم در صلح و بهمین سبیل دیگران را عطا فرمود نقل است که امروز عباس بن مرداس را چهار شتر داد
عباس محروم شد و تنی چند ازو غضب بگفت محمد گفت برخیز و زبان او را قطع کن علی دست او را بگرفت و بجای شتران آورد
و گفت از تنها شتر بگیر که رسول بقطع زبان تو بدین وجه حکم فرمود عباس گفت پدر و مادرم فدای شما با دچه گریم و چه سلیم آید
علی گفت که رسول ترا چهار شتر داد که مهاجرین و انصار نداشت اگر خواهے از مؤلف القلوب تا سے صد شتر بگیر عباس

همان چهار شتر بگرفت آورده اند که آن روز از انصار گفتند چون محمد بقوم خویش رسید از ما فراموش کرد و خبر ایشان را نخواهد و مال خبر بایشان ندهد محمد شنید و انصار را جمع آورد و گفت که کدام یک میخواهد از مؤلفة القلوب باشید و بامال شتر انرا بخانه روید و یا رسول خدا مرا صحبت نمائید انصار بگریستند و عذر خواستند و دران منزل جمعی از قبیله سور و ان بخدمت آمدند و ایمان آوردند و اطلاق اسیران خود خواستند رسول آنها را آزاد کرد و مالک بن عوف آگهی یافت و از حصار طائف بخدمت پیوست و ایمان آورد آنجناب اموال و عیال او را باز داد و صد شتر دیگر او را عطا فرمود و در دوازدهم ذی قعده از قصران احرام عمره بشت بمکه شد و عتاب بن رشید را امارت مکه دارد و ابو سفیان بن حرب را بر هجران از بلاد یمن والی ساخت و معذران مرخصت نمود و بقیه غنائم را قسمت فرمود و در اخر ذی قعده بمدینه رسید و درین سال ابراهیم ابن رسول از مایه قبطیه متولد شد

وقایع سال نهم از هجرت

درین سال بعضے را بنا بر اخذ زکات بقبائل عرب فرستاد و علی را بقبیله طی فرستاد علی تجانهای آنجا را خراب ساخت و دختر حاتم طائی را باسیری گرفته بمدینه آورد رسول او را و دو عدی بن حاتم طائی که از شام گریخته بمدینه آمد و مسلمان شد و در سال رحیم سلیقه عامر که زه گرده بود نمود و همدرین سال غزوهٔ تبوک افتاد و تبوک موضعے و قلعه و چشمه ایست بشام بسمع محمد رسید که ملک شام قصد مدینه دارد و مقدمهٔ لشکر او به بلقا رسیده و دران سال هر یک از مهاجر و انصار نهائے خود را براه خدا حسب الامر رسول در ساختگی مهمات آن غزوه صرف کردند چنانچه ابوبکر تمام مال خود را پیش محمد آورد و محمد فرمود که برای اطفال چه داشتی گفت خدا و رسول او و ان بسنده است علی را در مدینه خلیفه ساخت و با سے هزار مرد و بقولی هشتاد هزار مرد که ازان جمله ده هزار سوار و دوازده هزار شتر سوار بودند به تبوک رسید و دو ماه آنجا بماند و ازان غزوه مسلمانان را از طرف زاد و توشه و شدت گرمے هوا و بی آبے عرب بسیار رسید که گویند آب بر تپه کمیاب بود که مردم شتران را زمی کشتند و از رطوبت امعا و احشای آن دهن های خود را ترمی ساختند چون از مخالفان دران مدت اثرے نیافتند آنجناب بمدینه مراجعت نمود و همدرین سال در ماه ذی قعده آنجناب قصد حج کرد و چون شنید که مشرکان برسم جاهلیت عریان و برهنه طواف خانه کعبه مے نمایند از کراهت اختلاط با ایشان منصرف فرمود و اول ابوبکر و عقب او بموجب وصیت علی را بمکه فرستاد که بقوم رسانند هر که ایمان آرد بیشک و شبه در بهشت در آید و دیگر برهنه هیچکس حج نکنند و ایضاً بعد ازین سال هیچکس از کافران و مشرکان حج بگذارد و دیگر آنکه بعد ازین کافر فرکه مسلمان نشود خویش پدر باشد ابوبکر و علی بمکه آمدند ابوبکر مناسک حج بمردم آموخت و علی نیز از نیام برکشید و تبلیغ رسالت نمود تمام بجا آورد پس هر دو بمدینه بازگشته و همدرین سال عبد الله بن ابی سلول منافق نماز شد محمد بعیادت او رفت و بجذب التماس او پیراهن خود را که ملصق بدن شریف بود جهت کفن او را داد و گفت که بعد مرگ بر من نماز گذارد و دعای استغفار بهر او خواند آنجناب قبول فرمود و در روضة الاحباب تبعا لرافم رسیده که بعد از دفن او را از گور برون آورد و سرش در کنار نهاد و آب دهان مبارک از انگشت خود در دهان او کرد منافقان دیگر عجز و نیاز مند

عبد الله منافق که در حالت نزع بارسول نبوده بود ندو شقفت های آنحضرت در بارهٔ او پس از مرگ مشاهده کردند همه منافقان بصدق دل وخلوص نیت ایمان آوردند و همدرین سال قبائل عرب گروه گروه بمدینه آمدند و ایمان آوردند۔

وقایع سال دهم از هجرت

درین سال گروه نامحدود بمدینه آمدند و ایمان آوردند و همدرین سال رسول علیه السلام نامه به ترسایان نجران نوشت و ایشان را باسلام دعوت فرمود چهارده کس از روسای ترسایان بمدینه آمدند و گفتند که در شان عیسی علیه السلام چه گوئی محمد گفت که بنده خدا و پیغمبر او بود گفتند که پدر او که بود فرمود که او را پدر نبود گفتند پس چگونه بنده و مخلوق باشد رسول گفت که جواب این فردا بگویم پس دیگر روز این آیت نازل شد ان مثل عیسی عند الله کمثل آدم خلقه من تراب ثم قال له کن فیکون رسول این آیت بر نجرانیان برخواند ایشان بپذیرفتند و سخنان گفتند رسول گفت بیائید تا مباهله کنیم یعنی با یکدیگر سوگند کنیم و گوئیم که لعنت خدا بر اهل کذب ترسایان از سوگند اندیشه کردند و ترسیدند رسول ایشان را باز دعوت کرد ابا نمودند فرمود که محاربه را آماده باشید گفتند صلح کنیم و هر سال دو هزار حله که هر یک بقیمت چهل درم باشد بدهیم رسول عرض قبول کرد با هفت که از جمله روسای ترسایان بود فرمود گوئی که من بینم پالان شتر و اثر گون نهاده هفت روز کوچ از روی غفلت پالان شتر وار گون نهاده چون آگاه شد بخدمت رسول آمد و ایمان آورد و در آخر این سال رسول صلعم حج گذاردن کرد و خلایق روی بمدینه نهادند آنحضرت در مدینه غسل کرد و فاطمه زهرا امهات مومنان را در هودج ها نشانیده همراه گرفت و با یک لک و هشتاد هزار مرد از مدینه بیرون آمد و بمکه رسید و مناسک حج بجا آورد و رسول صلعم شصت و سه شتر بعد دسالهای عمر خود قربان فرمود و بعد از حج عزیمت مدینه نمود و بغدیر خم رسید و بفرمان آنجناب از پالانهای شتران منبری ساختند رسول بر ان شد و فرمود که گویا مرا بعالم قدس میخوانند و زود باشد که از میان شما بیرون روم و دو چیز در میان می گذارم و آن قرآن و اهل بیت من است باید که با بینیا بر کنار حوض کوثر با من ملاقات کنند پس دست علی بگرفت و او را برداشت چنانچه قدم او بر سر زانوی آنحضرت رسید و گفت من کنت مولاه فعلی مولاه تا آخر حدیث پس فرود آمد و اصحاب را بنشست علی امر فرمود پس بمدینه رسید و ابراهیم بن رسول که از ماریه قبطیه متولد شده بود چند ماهه شده در گذشت۔

وقایع سال یازدهم از هجرت

در اوایل آن سال محمد صلعم مریض شد و صحت یافت و بروز چهارشنبه بیست و هشتم صفر باز بیمار شد و هر روز مرض در تزاید بود و وقتی در شدت مرض با اصحاب فرمود که دوات و کاغذ و قلم بیارید تا وصیتی بنویسم که شما بعد از من گمراه نشوید فاروق گفت رسول را علیه مرض فراوانی دارد قرآن درمیان ما بسنده است بعضی گفتند که قلم و دوات و کاغذ باید داد درین گفتگو آواز ها بلند شد رسول چون بهوش آمد گفت نشاید که پیش من نزاع کنند از نزد ما برخیزید این اول اختلافست که در اسلام پدید آمد بروایت سمیر ملاعین بعد از ان آنحضرت را اندکی تخفیف شد و مکرر مهاجرین و انصار را در موافقت

یک دیگر و فاطمه و علی عرم را وصیتها نمود و باز مرض اشتداد یافت عباس با علی گفت بیا تا پیش محمد رویم و در امر خلافت استفسار کنیم اگر
از ما باشد فبها والا التماس کنیم تا ما را باو سفارش کند علی قبول نکرد عباس گفت اگر حالا درین محل مدخل نکنیم دیگر هرگز خلافت بما نرسد
علی گفت که من هرگز از ان حضرت سوال نکنم و دنیا نطلبم بالجمله شدت مرض بآنحضرت بسیار شد و آخرین سخن این بود
الصلوات الصلوات و حال بران حضرت متغیر گشت و رحلت فرمود علی و عباس و قثم و فضل و اسامه بن زید و
صالح مولای آنحضرت آنجناب را غسل دادند و تکفین کرده بر سریر نهاده بیرون آمدند اول ملایکه بر آنحضرت نماز گذاردند
و بعد از ان مردان صحابه بی امامت و پس از ان زنان بدستور نماز گذاردند و در همانجا که قبض روح پیغمبر شده بود یعنی
در حجرهٔ عایشه رض دفن کردند رحلت محمد بر قول اکثر دوازدهم ربیع الاول آن سال بود و سن شریف شصت و سه سال از انجمله
چون چهل سال شد به نبوت و دعوت مبعوث گشت و سیزده سال در مکه بماند پس بمدینه هجرت فرمود و ده سال در مدینه بسر برد
و در ان ده سال که در مدینه بود پنجاه و شش سپر به بر سر دشمن فرستاد و بست و هفت بار با مخالفان دین غزا کرد و در نه
غزوه بنفس نفیس خویش مقابله فرمود و معجزات از انحضرت بسیار است از انجمله یکی شق القمر است و اقوال از ان جناب نیز بسیار
است و آنرا حدیث نامند از انجمله است من لم یقدر علی کتب الفضائل فلیکثر قصده ترک الرذائل و قال ملاک امتی فی ثلثین ترک العلم
و جمع المال و برقولی پسران رسول چهار تن بودند قاسم و ابراهیم و طیب و طاهر ایشان از خدیجه رض بودند و پیش از بلوغ بمکه درگذشتند و ابراهیم
از ماریه قبطیه بود و بمدینه در خردی فوت کرده و بروایتی دو پسر بودند که طیب و طاهر کنیت ایشانست و چهار دختر بودند و هر چهار از خدیجه رض متولد شده بودند
زینب و رقیه و فاطمه و ام کلثوم زینب رحمها ابو العاص ابن ربیع بود و از و پسری و دختری آمد پسر فوت کرد و دخترش را علی عرم بعد فوت
فاطمه بموجب وصیت او بنکاح است و ام کلثوم در نکاح عتبه بن ابی لهب بوده عتبه او را باغوای کافران طلاق داد و رقیه را رسول صلعم
بعثمان بن عفان داده بود و او درگذشت رسول عرم ام کلثوم را عثمان بن عفان داد و از ان هنگام عثمان ذی النورین ملقب گشته
و عثمان را از رقیه پسری بوجود آمده بود عبد الله نام چون دو سال شد درگذشت و بعد از و رقیه را دیگر فرزندی
بوجود نیامد و امامیه گویند که رقیه و ام کلثوم دختران رسول نبودند و پدر ایشان شوهر پیشین خدیجه رض بود و صاحب وضة الاحباب گوید که ایشان
هر دو از صلب محمد صلعم بوجود آمدند و دختر چارمی فاطمه زهرا رحمها که نکاح علی علیه السلام بود و فاطمه سه پسر داشت و سه دختر پسرانش
حسن حسین و محسن ع محسن در خردی فوت کرد و دختران رقیه و زینب و ام کلثوم رقیه در طفولیت درگذشت و زینب رحمها که نکاح عبد الله
آمد و ام کلثوم را عمر رض فاروق بنکاح است و بعد او عون بن محمد بن جعفر طیار او را خطبه کرد و در ازدواج رسول روایات مختلفه رفته است
که چند نکاح کرده و بعضے را طلاق داده انچه که بودنداشان تند اول خدیجه رض کبری زینب بنت خزیمه این هر دو در زمان رسول فوت کردند و هنگام رحلت
محمد ص نه زن سوگوار از ان بقولی چهار اند و حیات بودند و اسامی ایشان اینست عایشه رض بنت ابی بکر که باکره و دوشیزه بود و دیگر همه صبیه چون
سوده و حفصه بنت عمر فاروق رض و ام حبیبه بنت ابو سفیان خواهر معاویه و ام سلمه و ام حلیمه و جویریه و صفیه رضوان الله علیهن
است اورا گفتند که کس بنکو باشد گفت انگاه که پندارد بدکار است گفتند که کی بدکار باشد گفت انگاه که پندارد که نیکوکار است بالجمله بعد از
رسول علیه السلام ابو بکر رض بن ابی قحافه سمی القرشی بخلافت نشست لقب او صدیق رض است و نسب او با محمد ص در مره بن کعب
بهم میپیوندد و ابو بکر اول کسی است از رجال احرار که ایمان آورده و اول کسی ست که او را خلیفه خواندند و اول کسی ست در

فصل در بیان خلافت عمر فاروق رضی الله تعالی عنه

اسلام کرد او را صدیق خواندند و او در خلافت خود یازده امیر و سپهدیار ده جانب فرستاد تا اعدا را مقهور کردند و از ایشان یکی خالد ولید بود در خلافت ابوبکر که در یمامه دعوی نبوت میکرد و خلقی کثیر با و بگرویدند و بعد از زحم صعب بدست وحشی غلام بقتل رسید و خالد ظفر یافت و بسیاری از لشکر مخالفان عراق و عجم و شام بخلافت ابوبکر منهزم و شکسته شدند و او مریض شده و درگذشت و گویند که او را زهر دادند و از پسران او ید محمد بن ابی بکر و عبد الرحمن و از سخنان او ست که سه چیز یافته نمیشود در سه چیز دولت بی آرزوی و جوانی بخضاب و صحت با دویه و گویند که علی عرم بعد از چهل روز و قولی پس از شش ماه بعد از فوت فاطمه با ابوبکر بیعت کرد و امامیه گویند او بیعت نکرد و بعد از و عمر رض ابن الخطاب عدوی القرشی بخلافت نشست و لقب او فاروق است و نسبش بمجد در کعب بن لوی بهم میپیوندد و بعد ایمان او عدد مسلمانان بچهل رسید و او اول کسی ست که او را امیر المومنین خواندند و او اول کسی ست که بتاریخ اشکست و او اول کسیست که باشارهٔ علی تاریخ هجری وضع کرد و او را مفتاح الامصار گفتندی چه در خلافت او شهرهای بسیار مفتوح شد و از ان جمله ست اکثر بلاد شام چون دمشق و طبریه و فلسطین و عسقلان و بعلبک و حمص و حلب و قنسرین و انطاکیه و بیت المقدس این جمله بدست ابی عبیده بن الجراح و سائر عراق عرب بدست سعد بن ابی وقاص و اهواز بدست موسی اشعری و اسکندریه و مصر و طرابلس غرب بدست عمرو عاص و اصطخر و اصفهان و دنیوار و طبرستان و کرمان تا حدود دیگران بدست دیگران و گویند که در عهد خلافت فاروق نهزار و سی و شش شهر با توابع مفتوح شد و چهار هزار مسجد ساخته آمد و او را ابولولو غلام مغیره ابن شعبه بقتل رسانید و او بعدالت موصوف بوده وقتی پسرش عبد الرحمن خمر خورد عمر بر و حد زدن فرمود و هنوز حد تمام نشده بود که عبد الرحمن بمرد و عمر بفرمود تا بر بستیش زدند چندانکه حد تمام شد و عمر را شش پسر بودند از ان عبد الله بن عمر و عاصم بن عمر و رقید حیات ماندند و از سخنان عمر ست که ندامت چهار نوع ست اول ندامت روزه و آن چنانست که کسی ناهار و ناخورده از خانه بیرون می آید و ندامت سال آنکه ترک زراعت کند و قت آن و ندامت عمر آنکه زوجش غیر موافق باشد و ندامت ابد آنکه ترک کند حق تعالی را تعنی فراموش کند پروردگار را و گویند که علی عرم با او بیعت کرد و بعد از و عثمان بن عفان بن ابی العاص بن امیه بن عبد الشمس بن عبد مناف الاموی القرشی در اول محرم سال بست و چهارم هجری بخلافت نشست و او بعلم و حیا معروف بوده و جامع آیات قرآن شریف بوده و ذی النورین لقب او ست چه دو دختر محمد یکی بعد فوت دیگری بعقد نکاح در آورد و معاویه بن ابوسفیان را که در خلافت عمر بدمشق عامل بود بدستور او بر ملک شام بحال داشت و اکثر از عمالان عمر را عزل کرده دیگران را نصب نموده و عهد خلافت عثمان گنجه و برده و خراسان و بیلقان و شروان و طوس و هرات و سجستان و نیشابور و سرخس و طالقان و فاریاب و بلخ مفتوح گشت و یزدجرد شهریار عجم از سپاه او بخراسان گریخت و بمرو افتاده بخاقان ترک پناه برد و او را بقتل رسانید و بعد از و پسرش فیروز بطبرست

افتاد فسیکفیکهم الله وهو السمیع العلیم ورا سپه ان بودند غیر از بنات رسول چون خالد بن عثمان جد راقم حروف است وعبد الرحمن عثمانی از اولاد اوست وذکرش در اقلیم سوم در ضمن بلگرام مرقوم است وبعد از عثمان علی بن ابی طالب بن عبد المطلب بن هاشم الهاشمی القرشی بن عبد مناف بخلافت انشست ولقبش اسد الله ومرتضی علی است از مناقبش کتابها مملو است وعلی عرم را در خلافت خود بسه طائفه اتفاق محاربه افتاد اول با اصحاب جمال که ام المومنین عائشه سرگروه آن جماعت بود وجهش آنکه چون محمد بن ابی بکر ودیگر رفیقان علی عرم در قتل عثمان شریک بودند عائشه بنا بر سوء مزاجی با علی از عهد رسول الله میداشت ودیگر انگیخته طلحه وزبیر وغیره مخالفان علی دعوی خون عثمان از علی کردند وهم محاربه انجا میدند وعائشه بر شتر سوار شده با علی رزم کرد آخر به تهدید علی بمدینه نشست ودوران حرب هیزده هزار کس از سپاه عائشه ونهصد کس از لشکر علی کشته شدند ودوم محاربه با معاویه بن ابی سفیان بوده که علی خواست که معاویه را از حکومت عزل کند عباس گفت اگر چنین کنی او ترا بقتل عثمان متهم سازد وعلی نشنید ومعاویه را بیعیت خواند وهمان پیش آمد که عباس گفته بود معاویه برزم پیش آمد یازده ماه میان فریقین هنگامه رزم بوده ودر غره ماه حرام که ذی قعده وذی حجه ومحرم ورجب اند مقابله میکردند وبجنگ سلطانی بنا بر خوف استیصال رضا نمیدادند لیکن بسا بودی که هر دو جانب جمعے بمیدان نشتافتندی وچندان رزم کردندی که یک کس از ایشان بازنه گشتندی وگفته اند که در ان معرکه شصت هزار ویقولے هشتاد هزار کس بقتل رسیدند وهفتاد تن از اصحاب بدریان که در فوج علی بودند بقتل رسیدند بالآخر علی برطبق استرضای معاویه ودیگران به اکراه راضی بصلح شد وهم مصالحه را بر حکم ایشان رضا داد وهنگام صلح مردے از بنی امیه از سپاه علی بسرعت تمام بر لشکر معاویه حمله کرد وچندین کس را کشت وباز گشت وچندی از اصحاب علی را به قتل رسانید وگفت که من از علی معاویه بنیزارم که بحکم رضا دادند پس آنمرد را بکشتند اول خارجے بود که به قتل رسید وخوارج عبارت از ان جماعت آمد که از هر دو بیزار اند وآن گروه بسیار شدند وذکر ایشان بیاید بالجمله بعد از تحریر صلحنامه علی علیه السلام بکوفه ومعاویه بشام مراجعت نمودند ومصلحیان بدومة الجندل شدند تا آنجا حکم کنند بالجمله عمر عاص که از طرف معاویه امین بود موسی اشعریرا که از جانب علی حکم بود بفریفت چه موسی اشعری گفت که مصلحت انست مابان بخلع هر دو اتفاق نمائیم وامر خلافت را بشعرای اندازیم وبعد ازان روز دیگر به صلاح یک دیگر یکے را شایستهٔ خلافت دانیم حکم کنیم موسی بپسندید عمر عاص اورا اول به منبر فرستاد تا حکم کند موسی اشعری بر منبر برفت وازکر عمر عاص علی را از خلافت خلع کرد وفرود آمد پس عمر عاص بر منبر رفت وگفت که موسی اشعری امین علی صاحب خود را از خلافت خلع کرد وما که از طرف معاویه امین وحکم ایم معاویه را بخلافت مقرر داشتیم ازان امر شوری عظیم در خلایق پدید آمد جمعے از حاضران گفتند لا حکم الا الله و منکر اقوال انها شدند عمر عاص پس ازان بدمشق رفت وبخلافت معاویه سلام کرد اهالی عراق زبان طعن ولعن بر معاویه وعمر عاص وتابعان او بکشادند معاویه بشنید وامر کرد که علی وحسنین وابن عباس ودیگر شیعان علی را به مناسبا سزا گویند وابتدای سب گفتن از سال سی وهفتم هجرے پدید آمد علی عرم بنزم شام بجمع لشکر فرمان داد در خلال این احوال مهم خوارج پیش آمد وبآن پرداخت گروه خوارج چهار هزار ویقولے هشت هزار مرد بودند وهمه یه قتل رسیدند مگر نه کس ازان بقتل نرسیدند وبیرون رفتند یکے ازان بخجیره ودو تن بسیستان ودو کس بعمان وچهار کس بجاهای دیگر افتادند

خوارج تمامی مملکت بایشان منسوب اند خارجیان این قوم باشند و همچنین رافضیان آنند که وقتی تابعان زید شهید بن امام زین العابدین بن امام حسین بن علی علیهم السلام در عین رزم او را گفتند که از ابوبکر و عمر بترا کن والا از تو جدا شویم زید شهید ابا کرد پس از وجد اشوند زید گفت فضوا فضوا پس آن قوم را رافضی خواندند و این واقعه در یک صد و دوازده هجری که زید شهید بر هشام بن عبد الملک مروان خروج کرده بود اتفاق افتاد و بالجمله چون آن جماعه از زید جدا شدند زید جنگ میکرد تا آنکه با شصت و شش نفر بشهادت رسید القصه علی بعد از قتل خوارج خواست که لشکر بشام کشد در آن دو سه روز عبد الرحمن بن ملجم در نوزدهم رمضان سال چهلم هجری تیغی بر فرق علی زد و بست و یکم رمضان همان سال از آن زخم رحلت نمود از سخنان علی است که عاجزترین خلایق کسی ست که دوستی بدست آرد و از دوستی عاجزتر این که چون بدست آرد او را بداند که ملاقی بگذارد و نقل ست که اعرابی روزی بمسجد رسول آمد و به تعجیل تمام نماز گذارد و در رعایت ارکان نماز بجا نه آورد و چون خواست که بیرون رود علی عرم با تنگ برآورد و نعلین بر داشت که براوزند و گفت آن نماز محسوب نیست اعرابی نماز از سر گرفت و بخشوع و خضوع تمام بگذارد علی فرمود که اکنون بگوی که آن نماز بهتر بود یا این اعرابی گفت زیرا که آنرا از ترس خدای تعالی کرده بودم و این را از بیم نعلین علی علی بخندید و او را نوازش فرمود فرزندان علی علیه السلام شصت و هفت تن بودند پانزده از اناث و دوازده از ذکور و از جمله ذکور حسن و حسین از فاطمه زهرا و محمد که حنفیه مادر او بود و او محمد بن حنیف معروف و مشهور بوده و او بقوت بازو و بعلم ورع معروف بوده نقل ست که وقتی ملک روم دو تن نزد معاویه فرستاد و نوشت که مانند آن بهر سان یکی بغایت بلند بالا و دیگری در قوت بازو نظیر ندارد معاویه محمد حنیف را بخواند او بیامد گفت رومی اگر بخواهد بنشیند من او را دست گرفته برخیرانم و یا من بنشینم و او مرا برخیزاند رومی جلوس اختیار کرد محمد دست او را گرفته برخیرانید و دیگری قیس که بغایت بلند بود حاضر آمد و با معاویه گفت که مرا بایستادن برابر رومی خوب نیک می آید ازار خود با دهم تا بپوشد ازار تا بسینه رومی رسیده بود از سخنان محمد حنیف است هر که عزت نفس خواهد دنیا در نظرش خوار گردد و دیگر از فرزندان علی عرم عمر است که با مختار بن عبدة الثقفی خروج کرد و بدست سپاه عبد الملک مروان شهید شد و ایضاً از فرزندان علی عرم عباس است که در کربلا همراه امام حسین علیه السلام شهید شد و دیگر عثمان و جعفر وغیره و هر که از سیادت نسب باین کسان میرسد آنرا سید علوی گویند و هر که نسب به امام حسین و امام حسن میرسد ایشان را مطلق سیدی نامند حسینی باشند و یا حسنی بالجمله

بعد از علی علیه السلام **امام حسن** بن علی عرم بخلافت نشست و اول کسی ست که باین نام موسوم گشت زکی لقب اوست او شبیه ترین خلایق به رسول بوده بعد علی عرم شش ماه بخلافت نشست و اثر کراهت حرب در یاران خود مشاهده کرد و اصح آنکه رسول صلعم فرموده بود که بعد من سی سال خلافت بر خلفای عادل خواهد ماند و پس از ان ظالمان و ستمگاران خلیفه خواهند شد چون ایام مهود آخر شد امام حسن بعبد الله عامر امیر معاویه پیغام داد که خلافت بمعاویه باز می گذارم بشرط آنکه اهالی عراق و شیعه علی از و در امان باشند و ترک سب علی کنند و بی مشورت من ولی عهد نکنند و بنی هاشم را بر خود ترجیح نهند و هر ساله دو صد هزار درم نقد و مال دار ابجرد اهواز بمن فرستند معاویه همه قبول کرد مگر ترک سب علی کرد و لیکن گفت که علی را در حضور امام حسن ناسزا نگویند رفتم حروف گویند ناسزا و سب گفتن از ان هنگام تا سال نود و نه هجری در میان خلفای بنی امیه شایع بوده چون عمر عبد العزیز بن مروان بن حکم بخلافت نشست آن رسم نکوهیده را

برانداخت و امر فرمود که هیچ کس بر اهل بیت طاهرا زبان بدشنام ناسزا نگشاید ازان وقت بالکل موقوف شد اینست مذهب
اهل سنت و جماعت که کسی را ناسزا نگویند و علی عرم و اهل بیت رسول صلعم و اصحاب او را حرمت کنند و امام پیشوای خود دانند
اما روافض و گروه شیعه که تا اکنون زبان بدشنام اصحاب ثلاثه و تابعان ایشان و ام المومنین عایشه رضی کشایند درمیان ایشان
حاکمی صاحب ضبط برنخواست و یا آنکه روا ندانست که ان رسم نکوهیده برطرف شود ازان است که تاحال جاری است خصوص در
زمره شیعیان اوباش و ممالک ایران و اکثر از بلاد هندوستان که از غره محرم تا عشر اول آن هر سال دران غلو زیاده از حد
بکنند و نزد ایشان اصحاب وغیره را ناسزا گفتن از جمله عبادات حسنه در کنی از ارکان مذهب ایشان است بالجمله از امام حسن عرم
معاویه بمکر و فریب بیعت گرفت و امام باکراه بیعتش پذیرفت چنانچه در تواریخ مرقوم است بعد ازان معاویه با امام حسن گفت
که حسین نیز با من بیعت بگیر و امام حسن گفت که او را تکلیف مکن او بیعت نخواهد کرد معاویه ازان درگذشت و ازان است که چون
یزید بن معاویه بخلافت نشست از امام مظلوم بیعت خواست و او اباد کرد سپاه یزید که رئیس انجماعه عبد الله بن زیاد بود امام حسین
را در کربلا با خویشان و افر یاور رفقا شهید ساخت و بایذاء اهل بیت طاهر اکوشید گویند که چون معاویه خواست که پسر خود
یزید را ولی عهد کند با خود گفت تا حسن زنده است این امر صورت نه بندد چه با و عهد بسته بودم که بی مشورت امام حسن
ولی عهد نکنم پس امام حسن را بفریب مسموم ساخت و فرزندان امام حسن علیه السلام از ذکور زنده شش تن بودند و ایشان
اند زید بن حسن و حسن مثنی و دیگر امام زاده قاسم و عبد الله که در کربلا بر رکاب عم خود امام مظلوم حسین علیه السلام شهادت
یافتند و دیگران در کربلا نبودند بعد از امام حسن علیه السلام امر خلافت بر معاویه ابن ابی سفیان و احفادش بالاستقلال
مقرر گشت احوالش بر سبیل اختصار در ضمن دمشق که تخت گاه سلاطین بنی امیه است نوشته آید اما اینجا شمه از فضل و
علو مراتب و جلالت دوازده امام علیه السلام و نبذی از احوال اولاد و احفاد ایشان بقلمی آرد از تاریخ صبیح صادق
روایت است که علی علیه السلام بر قلب عیسی عرم بوده و عبد الرحمن بن ملجم او را بشهادت رسانید چنانچه گذشت امام حسن
علیه السلام بر قلب رسول صلعم بود معاویه بن ابی سفیان او را بمکر مسموم ساخت **امام حسین** علیه السلام بن علی
عرم زمان حملش شش ماه بود و حضرت یحیی بن ذکریا علیه السلام هیچ فرزندی شش ماهه بزمین نیامده او اول کسی است
که باسم حسین موسوم گشت و پیش ازین آدم تا این وقت کسی را این اسم نبوده و او بر قلب اسمعیل علیه السلام بود
ایزد تعالی عوض اسمعیل عرم او را بقربانی بپذیرفت و فدیناه بذبح عظیم مراد اوست نه گوسفند و او را ابن زیاد بفرمان
یزید بن معاویه در کربلا بشهادت رسانید

جدول کنیت و نام و اشکال نقش نگین انگشتری و مدت خلافت و ایام عمر از محمد صلعم تا امام حسن علیهم السلام

کنیت	نام	اشکال	نقش نگین انگشتری	الوزیر	مدت خلافت	مدت عمر
ابوالقاسم	محمد	سفید رنگ گندم گون اندکی کشاده پیشانی باریک و چشمان سیاه بلند بینی گرد ریش کشاده و دندان هر دو دست دراز باریک انگشتان راست قد در بدن او موی نبود مگر خطی از مو از سینه تا ناف	محمد رسول الله	ابوبکر رضی الله عنه و عمر رضی الله عنه و علی علیه السلام	بیست و یک سال و پانزده ماه و بیست روز و دو نیمه	شصت و سه سال
ابوبکر رضی الله عنه	عبد الله	سفید محاسن نیکو روی	بالله نعم القادر	عثمان بن عفان	دو سال و سه ماه و هفت روز	شصت و شصت و سه
ابوحفص رضی الله عنه	عمر	سرخ و سفید	کفی بالموت واعظا یا عمر	زید بن حارث	ده سال و پنج ماه و بیست روز	شصت و نه سال
ابوعبد الله رضی الله عنه	عثمان	میانه قد یعنی نه کوتاه و نه دراز	بالله امنت	مروان حکم	دوازده سال و پانزده ماه و بیست روز	هشتاد و دو سال
ابومحمد رضی الله عنه	علی	چشم فراخ گندم گون	الملک لله	حسن بن علی رضی الله عنهما	چهار سال و نه ماه	شصت و سه سال
ابومحمد رضی الله عنه	حسن	گندم گون	اسد رسول الله	عبد الله بن رافع	شش ماه و پنج روز	چهل و شش سال

امام زین العابدین علیه السلام بن امام حسین عرم بر قلب تخ عرم بود و بمرگ طبیعی درگذشت

امام محمد باقر علیه السلام بن امام زین العابدین عرم بر قلب شیث پیغمبر عرم بود و در القولے ابراہیم بن ولید بن عبد الملک مروان لقبہ بان پدرش زہر داد۔

امام محمد جعفر صادق ابن امام محمد باقر بر قلب نوح عرم بود و بمرگ طبیعی درگذشت۔

امام موسی کاظمؑ ابن امام محمد جعفر صادقؑ بر قلب موسی عرم بود و ہارون رشید خلیفہ عباسے آنجناب را مسموم ساخت

حضرت امام ضامن ثامن علی رضا بن امام موسے کاظم بر قلب یوسف عرم بود و مامون ابن ہارون رشید آنحضرت را در انگور زہر داد امام **علی نقی** ابن امام موسے رضا بر قلب صالح پیغمبرؑ بود و باجل طبیعے درگذشت پسرش امام **علی نقی** بر قلب ادریس بود و بمرگ طبیعے درگذشت و آن حضرت مے فرمود کہ اسم اعظم ہفتاد و سہ حرف است و یکی ازان نزد آصف بن برخیا وزیر سلیمان عرم بود و ہفتاد و یک حرف ازان نزد من است و یکے ازان خود خدای تعالے نداند زیرا کہ حروف گوید کہ حروف تجھے بست و ہشت حرف باشند شاید ہمہ ہفتاد و سہ حروف زبانہای دیگر را شامل باشند امام **حسن عسکری** ابن امام علی نقی عرم بر قلب ابراہیم عرم بود و در سال دو صد و ہشتاد ہجرے بمرگ طبیعے بر در سامرہ درگذشت و از وجز امام مہدی علیہ السلام صاحب الزمان فرزندے نماند امام **محمد مہدی** ابن امام حسن عسکری بر قلب شیث و بقولی بر قلب محمدؐ بودہ پوشیدہ نماند کہ مراد ازین کہ فلان بر قلب دیا بر قدم فلان ست نیست کہ فیض حق تعالے بر ہر دو از یک جنس است و امام مہدی امام دوازدہم است ولادت آنحضرت در سال دو صد و پنجاہ و پنج ہجرے از نصف شعبان و در آخر خلافت معتز باللہ محمد بن متوکل عباسے اتفاق افتاد و بہ قول امامیہ در سہ و ابہ سامرہ در سال دو صد و شصت و پنج ہجری در خلافت معتمد علی اللہ احمد بن متوکل عباسے غائب شد و گویند کہ آنحضرت دو غیبت داشت صغرے و کبرے در غیب صغری سفران بودند کہ حاجات و سوالات شیعہ را بادے بردند و آن سفارت بر علی ابن محمد ختم شد و وفات علی ابن محمد در سال سہ صد و بست و شش ہجری اتفاق افتاد و اخبار آنجناب منقطع شد و شیخ علاء الدولہ سمنانی گفتہ کہ امام محمد مہدی بن عسکرے عرم در وقت اختفا از ابدال بودہ چون قطب آنزمان درگذشت قطب شد و نوزدہ سال قطب بود و بمدینہ وفات یافت و اہل سنت و جماعت گویند مہدی کہ رسول صلعم بادشارت و بشارت دادہ ہنوز نزادہ و چون قیامت نزدیک آید مہدی پیدا شود و عیسے عرم از آسمان فرود آید و دجال و دیگر اعدای دین محمدی را ہر دو باتفاق بکشند چنانچہ شمہ ازان در اخبار عیسےؑ در اقلیم سوم در ضمن شام مرقوم است و کسانیکہ بہ امامت محمد حنیف قایل اند گویند کہ مہدی موعود او ست و او زندہ است و بکوہ رضوی مقیم است و در آخر زمان ظہور کند ہمچنین کسانیکہ بہ اولاد علی اعتقادے دارند از احفاد دوازدہ امام و دیگر پسران علی عرم را مہدی موعود می دانند و ہر یک ازان گروہ بنام آن امام منسوب است و ازان جملہ است زید بن امام زین العابدین کہ زیدیہ باو منسوب اند او در روزے نزد ہشام بن عبد الملک رفت و سلام گفت السلام علیک زید گفت اتق اللہ ہشام گفت تو مرا امرے کنی زید گفت کسیکہ بتقوی امرے کند از وزرگترین نباشد ہشام گفت گمان برم کہ خیال خلافت دارے و مادر تو کنیزک دہ آنرا کہ مادر درم خریدہ باشد شائستہ خلافت نبود زید گفت آن عیسے نیست مادر اسمٰعیل عرم نیز کنیزک بود ہشام بر نجید و او را از مجلس بیرون گردانید زید بکوفہ شتافت و در سال یک صد و دوازدہ ہجری خروج کرد یوسف بن عمر ثقفی امیر عراقین نائب

شام رومی روی باو نهاد کوفیان زید را گفتند که از ابوبکر و عمر تبرا کن زید ابا کرد و گفت رفضولی کوفیان از و جدا شدند زید با جمعے قلیل با یوسف رزم کرد و شهید شد چنانچه شمه از ان بتقریبے در ضمن احوال علے علیه السلام گفته شد و پسرش یحیے بن زید بعد پدر در ابتدای حکومت ولید خروج کرد و شهادت یافت زیدیه که فرقه شیعه اند به امامت امام زید قایل اند و اقوی گویند از امام حسین فرزندی نماند و از فرقه شیعه مگر از پسرش امام حسین زین العابدین و او فرزندے نداشت مگر از دختر عم خود امام حسن عرم که نامش امام محمد باقر بود بالجمله همچنین نزد بعضے مهدی موعود آمعیل بن امام جعفر است و آن گروه را آمعیلیه گویند و اولاد آمعیل بسلطنت مصر رسیدند اول آنها عبید الله مهدیست در ضمن سلاطین مصر مرقوم است و همچنین بسیاری از اولاد علی عرم و پسرانش حسین عرم سوای نه تن از دوازده امام از امام زین العابدین تا امام محمد مهدی بفتوای امام چهارگانه عنصر چون امام مالک و امام اعظم حنفے کوفی در زمان خلفاے بنی امیه و بنی عباس خروج کردند و باتفاق دیگر اهل خروج مثل مختار عبده بقضے که از دعات امام محمد حنیفه بود و او پنجاه هزار کس بقولی هشتاد هزار نفر از بنے امیه در ابتدای خلافت عبد الملک بن مروان با آن کسانیکه در کربلا امام حسین عرم را شهید کرده بودند بقتل رسانید و همچنین دیگر از احفاد علی عرم بعضے بعضے باتفاق اعانت دیگران خروج کردند و بشهادت رسیدند از ان جمله واقع فتخ است و آنچنان بوده که حسن بن علے بن امام حسن بن علی عرم المعروف بشیبه فتخ شیخ بنی هاشم بوده و در عهد هادی عباسی خروج کرد و والی مدینه او را کشت و بمکه شتافت هادی محمد بن سلیمان عباسے را با لشکر عظیم بدفع او فرستاد حسن بموضع فتخ از مضافات مکه با و رزم کرد تا بسیاری از علویه بشهادت رسیدند سر او را نزد هادی فرستادند و بقولی شهادت او بعهد مهدی بن هادی اتفاق افتاد و از امام محمد نفسے مرویست که بعد از واقعه کربلا هیچ واقعه بر اهل بیت سخت تر از واقعه فتخ نگذشته بالجمله همچنین از اولاد و احفاد علی عرم در هر عهدی که خروج کردند بے نیل مقصود بشهادت رسیدند و بسیاری در حبس خلفاے بنی امیه و بنی عباسی گرفتار ماندند و کسری از ان نجات یافتند و اکثر در حبس بمردند و گروهے بافطار عالم پراگنده شدند و برخی از انها بحکومت بعضے دیار مثل مصر وغیره رسیدند چون احوال فرزندان حضرت عباس عرم بسیار است و این اوراق متحمل تفصیل آن نمے شود بنابران در غایت اختصار سطرے چند بقلم آمد —

بیامیه ولایتے است منسوب به بیامیه بنت مره و آن مدری به بحرین و صدی به علیمان و صدی به بحر دارد و سکانش در غایت حسن و ملاحت می باشند و خدمتگاران و آن دیار بصد هزار دینار بیع و شری مے شوند و دیگر کند صیت طاسارے که آنرا بیضاء المامیه خوانند و از غایت شنگرفے او را به عود می فروشند و خرما آنجا نیز بنام است و از مردم بیامیه یکے

مسیلمه کذاب داد در سال دوم از هجرت بخدمت محمد صلعم آمد و ایمان آورده و چون باز گشت دعوی نبوت کرد و او در عبده و نیز نجات ماهر بود از ان جمله است که تخم مرغ را در حل خمیر کنه نهادی تا نرم شدی و آنرا چون ریسمان کشیدی و در شیشه افگندی و گفتے معجزه من است و دیگر در برابر آیات بینات و خرخرفات ترتیب می داد از ان جمله است که در برابر سوره فیل کفیه الفیل ما الفیل له ذنب و بیل و خرطوم طویل و ان دانگ من ربنا بعلیل بالجمله بعد از رحلت محمد صلعم کارش بزرگ شده و بقولے صد هزار کس اعرابے با و پیوستند و در ان آوان سجاح بنت عارث نصر الله دعوے نبوت کرد و جمع کثیر با و بگرویدند مسیب بن الربیع موذن او در بانگ نمازے گفت شهدان سجاحا ای الله شجاع بعزم رزم مسیلمه متوجه

بمامیه شد وچون بآن حدود رسید میان ایشان بمصالحه اتفاق افتاد و بالآخر بعقد مسیلمه در آمد مردم گفتند مهر توجه مقرر کرده شجاع گفت
هیچ نگفتند زشت باشد که زن بے مهر شوهر کند شجاع مسیلمه حال باز گفت امر کرد تا ندا در دادند که مسیلمه رسول نماز حرمین را بر مهر شجاع
از تو ام برداشت و سیب بن الربیع در لشکر گاه شجاع بر همان ندا در داد یاران شجاع از ان منکر آ گشتند شجاع توهم نمود و بموجب
رفت و گوئید که مسلمان شد و کار مسیلمه بعد از مراجعت شجاع بزرگ شد خالد بن ولید بفرمان ابوبکر روے بادنهاد و مسیلمه از حصن
بیرون آمد وصف قتال بیاراست خالد با و رزمی صعب کرد و شب نیز در معرکه گذشت و یک روز خالد مسلمانان را تحریص داد
حمله آورده وظفر یافت مسیلمه بگریخت وحشی قاتل شهید احمر رضی الله عنه با و رسید و او را بقتل رسانید مهر مز از امهات جزیره
بحر فارس است از وشیر بالکان بر ساحل دریا شهرے بساخت و بهرمز موسوم گردانید چون از مرزدان و مغدان بران راه می یافت هرآئنه ملک قطب الدین نامی که حاکم آنجا بود و بندر خرون که الحال هرمز عبارت اوست رفته متوطن کرد
و در مجمع الانساب می نویسد که ابازنام ترکے از غلامان امیر محمود قلالی بندر خرون را دار الملک ساخت وچون سلطان
شهاب الدین بر مسند حکومت نشست و ظلم آغاز نهاد در پیش نور الدین مکرر و بیرا نصیحت کرد موثر نیفتاد لاجرم نور الدین
را نزد فرنگیان کوه فرستاد و ایشان را در گرفتن بندر خرون اغوا نمود فرنگیان این معنے را غنیمت دانسته با وجود مو فور بر کنار
دریاے خرون آمده در یک روز قلعه بنا نهادند و اهل هرمز چند کرت جنگها کردند کاری از پیش نتوانستند برد لاجرم قطع تعلق
کرده به بندر گسم گریختند فرنگیان بر بندر هرمز مستولی گشته بنا بر مصالحه وقت بادشاه هرمز طلب داشته شبر طیکه حاصل آنرا
سه حصه فرنگیان و یک حصه هرمز یان را باشد بادشاه از رضای ایشان به تجاوز نمی نماید بعد ازان هرمز یان سلطان
محمد بن سلطان سیف الدین بن سلطان لولانشان را که در ان زمان به سلطنت برداشته بودند در هرمز سکونت
نمودند و ازان زمان فرنگیان اینجا متصرف شدند و ملوک آن دیار را بجز نامی از سلطنت نماند و مولف صبح صادق گوید که در
سوابق ایام جزیره هرمز محکام فارس را بود چون اتابک سلجوق شاه سامری صاحب فارس در گذشت -

سلجوق شاه که اول ملوک هرمز است و پدران او در ان دیار اعتباری عظیم داشتند در شش صد و هفتاد و یک هجری
محمود قلالی که قبل از سلجوق شاه ایالت هرمز داشت خروج کرد و سلجوق شاه را بگرفت و استیلا یافت و بعد ازو برادرش
نصیر شاه والی شد و برادر دیگرش **رکن الدین** مسعود نصیر شاه را به قتل رسانید و بحکومت نشست شهاب الدین
دیار غلام سلجوق شاه بر مسعود خروج نموده او را بکشت و تمام جزیره خرون را از تکفان بنے قیس که والے آنجا بودند بگیرید
و در هفت صد و یازده هجرے در گذشت و بعد ازو **گردان شاه** که نسبتش از بدریه نبود غرم و از مادریه اشکانیان می پیوست
و بعد ازو پسرش قطب الدین بهمن بسلطنت رسید و بعد ازو پسرش نور الدشاه جانشین شد و بر سم ملوک تاج بر سر
نهاد و چتر بر سر گرفت و بادشاه شجاع والی فارس که ازان مطبوعه دوستی گردانید و بعد ازو برادرش محمد شاه والے
گشت و اطاعت امیر تیمور کورکان نمود و پس ازو پسرش فیروز شاه و سیف الدین ابن فیروز شاه و برادرش توران شاه
و شهاب الدین بن نور شاه و سلجوق شاه بن شهاب الدین و توران بن سلجوق شاه فرنگیان در نهصد و سیزده هجری بر خرون
استیلا یافت و بعد از سلوشاه پسرش توران شاه حاکم شد و در زمان او فرنگیان مستقل شدند و خرنام سلطنت باو

نگذاشتند وبعد ازو فرنگیان محمد شاه را که ازان دوربان بود حاکم کردند وبعد ازو پسرش نوح شاه نام حکومت یافت و در هزار و
ده هجری درگذشت وبعد ازو فرنگیان نام سلطنت بر دیگری نهادند وآن جزیره در تصرف فرنگیان بود تا آنکه شاه عباس صفوی
در هزار و سی هجری آن جزیره را بگرفت و با دشاه انجا را اسیر ساخت وآن دیار تصرف کاستهای صوبه در آمد کپتان جونا تهان اسکاٹ از
کتب فرنگ بار اقم حروف گفت که شاه عباس بعد ازانگریزان آن جزیره هرمز را از فرنگیان برنکال بگرفت ومحصول انجا را بانگریزان داد
وحاصل کشتکار بجرا به شاه عباس میرسید دکن مملکتی است که در حیطه ولایتش از هر جهت وبنا میسر است ودر دکن سیصد و شصت قلعه رفیع
است وهر کدام سر باوج فلک کشیده اند ومملکت دکن عبارت است از صوبجات هندوستان که بسمت جنوب دریای نربده واقعست
وبربدن حدی حاصل است باین صوبجات از صوبجات شمال هندوستان چه مالوه واحمد اباد گجرات که برطرف نربده
سمت شمال واقع است خارج از دیار دکن است بعضی مغلطه مالوه واحمد آباد گجرات را از امصار دکن شمرده اند ونه چنان است
چرا که گجرات هم این طرف نربده است ودکن شش صوبه دارد صوبه دولت اباد که متصل شهر اورنگ آباد از ابنیه عالمگیر بادشاه
است دوم صوبه گلکنده که در حوالی آن شهر حیدر اباد عرف بهاگ نگر تعمیر یافته سوم صوبه کرناٹک که استرارکاشه حاکم نشین
آن صوبه است چهارم صوبه برار ودیگر محمد اباد بندر وششم خاندیس وبرهان پور وهین صوبه شهر تواصدانت است مخفی نماند که
ملک هندوستان مشترک است با قلیم اول ودوم وسوم وچهارم ودر اقلیم اول انهند جزیره سراندیپ است وذکران درگذشت
وچون دکن وگجرات ودیگر ولایات داخل اقلیم دوم است وبتدا از دکن کرده شد باقی امصار هندوستان را در تحت هر اقلیمی
که تعلق بران اقلیم دارند مذکور خواهد ساخت بموئف صبح صادق می نویسد که تمامی ساکنان مملکت دکن از اولاد هندبن بهام بن
نوح عرم اند چه هندبن حام چهار پسر داشت اول را نام یورپ واو ولی عهد پدر بوده ودوم نیک که مملکت نیک بنام او بوده سوم دکن
وچهارم نهروان واکنون این شهرها بنام ایشان منسوب اند احوال نیک هندرین اقلیم در مملکت بنگاله واحوال یورپ در اقلیم
سوم اندر دهلی گفته آید پسر سوم دکن بن هند را پسر بوده مرهٹ وتلنگ وکرناٹک اهالی دکن از اولاد ایشان اند وهر اول
بن هند نیز سه پسر داشت نهروج وکنهانب ومهاراج هریک بنام خویش نهری به نهروالا ساختند ودر انجا استقامت گزیدند واول
کسیکه از سلاطین دهلی بر ولایت دکن دست یافت سلطان علاء الدین خلجی بود اول بردیو گیر که عبارت از دولت آباد است
تاخت برد ودر آخر عهد سلطان محمد شاه بن تغلق شاه بر مملکت دکن که متصرف شده حسن کانگویه است که از جمله ملازمان سلطان
محمد شاه در زمره امرای عمده بوده باتفاق امرای چنده دکن خروج کرد وبران استیلا یافت وایشان را سلاطین گلبرکه وبیدر
نیز گویند واو خود را از اولاد بهمن بن اسفندیار بن کشتاسپ شمردی لهذا ایشان را بهمنی گفتندی وگفته آمد بهمن بر بهمن بست
که تحریف یافته وحسن کانگویه بهمنی بعهد تغلق شاه صاحب دهلی کے کانگوی برهمن منجم سلطان محمد شاه بن تغلق شاه
سر بردی روزی نزد کانگوی رفت واز قلب حال شکایت کرد کانگوی مزرعه وخفت کاوی باو داد حسن انجا قلبه بر اند
روزے قلبه بر زمین مستحکم شد حسن زمین بکند وظرفی پر از زر یافت وشتے ازان نزد کانگوی برد وحال باز گفت کانگوے
برهمن بر دیانت او آفرین کرد وآن سخن به سلطان محمد رسانید واو به پدر باز گفت بادشاه اورا نبوخت واسپر چنده ساخت
روزے کانگوی او را گفت که از نجوم معلوم میشود که عنقریب به سلطنت رسی با من عهد کنے که وزارت به من واولاد من دهی

و دفاتر بخویشان من باز گذاری و نام من و نام خود کنی حسن بادی عهد کرد و بهمان روز خود را حسن کانگوی بهمنی خواند
پس روی سلطان المشایخ نظام الدین اولیا رفت نظام الدین اولیا رفت همان لحظه سلطان محمد شاه بن تغلق شاه از
خدمت بیرون آمد شیخ گفت سلطانی رفت و سلطانی می دید پس بانیکه بهر اقطار خویش نهاده بودند انگشت نهاده
بحسن داد و بآن بصورت چیز نمود شیخ فرمود که این چیزیست که ترا بدکن رسد حسن دل بر سلطنت نهاد بعد فوت تغلق شاه پسرش
محمد شاه پیوست و سلطان محمد شاه چون بدکن رسید قتلغ خان از حکومت دولت اباد داد و حسن را باد یگر امرای چنیده باد ی
بگذاشت و در ان ایام که سلطان محمد شاه ایران چنده گجراتی را به قتل رسانید و امرای چنده دکن را بلشکر خواند حسن
کانگوی و دیگر امرای چنده از بیم جان احمد لاچین را که بفرمان سلطان ایشان را بگجرات می برد در هم راه بگشتند و بدولت آباد
باز گشتند بسیاری از اهالی دکن از بیم سیاست سلطان بحسن پیوستند عماد الملک سپهر تبر ترکمان که داماد سلطان
بود و حاکم برار و خاندیس قصد ایشان کرد سپاهش که از سلطان در هراس بودند با امرای چنده دیار شدند عماد الملک
بسلطان پور باز رفت لشکریان عماد الملک سلطان پور را غارت کردند و بحسن پیوستند عالم الملک حاکم دولت آباد
در قلعه متحصن شد امرای قلعه عالم الملک را بگرفتند و بیرون آمدند و با امیران چنده اتفاق کردند پس اسمعیل شیخ افغان را که از
امرای چنده بود و برادرش ملک بل که بفرمان سلطان ایالت مالوه داشت بسلطنت برگرفتند و مملکت را میان یک دیگر
قسمت کردند حسن کانگو به گلبرگه اقطاع یافت سلطان محمد شاه از گجرات قصد ایشان کرد ملک بل افغان والی مالوه و عماد الملک
سپهر بر خدمت بگشتند امرای چنده با سلطان رزم کرده هزیمت می پیوستند حسن کانگو به گلبرگه و اسمعیل بیجاپور دولت آباد گرفتند سلطان دولت
آباد در امحاصره کرد و عماد الملک را بگلبرگه فرستاد و بالآخر فوجی را بمحاصره قلعه دولت گذاشته بگجرات مراجعت نمود عماد الملک
بجد و جهد رسید حسن کانگوی از راجه تلنگ مدد خواست راجه با هیزده هزار سوار کولاس نزد او فرستاد حسن با عماد الملک
رزم کرد و ظفر یافت و او را بگشت و ملک سیف الدین غوری را بمحاصره قلعه بندر و قندهار که بتصرف کاسته های سلطان محمد
شاه بود باز فرستاد و بدولت آباد فرستاد امرای سلطان که دولت آباد را محاصره کرده بودند رد سلطان بگجرات رفتند اسمعیل
پنج که سلطان ناصر الدین شده بود من را استقبال کرد و امراجع آورد و گفت که شایسته سلطنت حسن است ایشان نیز بآن رضا دادند و در مقصد و
چهل و هشت هجری تاج بر سر نهاد و چتر سیاه بر سر نهی عباس بر افراخت و خطبه و سکه و طغرای خویش را بر آن موجب نوشت مکرمین نبذه
حضرت سبحانی علاء الدین کانگوری بهمن و بگلبرگه که رسید و از انجا تختگاه ساخت و حسن آباد نام کرد وزارت و دفاتر به کانگوی برهمن و خویشان
او حواله کرد از ان هنگام تا اکنون دفاتر دکن بر خلاف دیگر بادشاهان هند بر برهمن تعلق دارد و اسمعیل افغان را بسبب
غدری که ملک سیف الدین غوری خسر سلطان محمد شاه بن حسن کانگوی اندیشیده بود بگشت و پسرش بهادر خان را بجای
او نصب کرد و مبارک خان لودی را به کرناتک فرستاد و زر بیشمار علاوه از دو بیست هزار تولچه طلا و دو بیست فیل و هزار کنیز ک
رقاص گرفته باز گشت و در هفت صد و پنجاه و بست هجری از گلبرگه دولت آباد شد و با پنجاه هزار سوار عزم گجرات کرد و از راه
باز گشت و از سناسه توبه کرد و حسن آباد گلبرگه را بملک سیف الدین غوری و دولت اباد به برادر خرد جاه محمد بن علی شاه
و بندر و قندهار و کولاس باعظم همایون بن سیف الملک لاهوری انگبر بعبد الرحمن خان سیستانی سپرد و شاهزاده محمد شاه را

ولی عهد کرد و در غرهٔ ربیع الاول هفت صد و پنجاه و نه هجری در گذشت و بعد از و پسرش سلطان محمد شاه بهمنی بر تخت نشست و او
عادل و شجاع و جواد بود و در زمان خویش قواعد و آئین نهاد و ملازمان را بخطاب ها و نام ها مخصوص ساخت و چون بار دار
و سلاحدار و خاصهٔ فیل و امثال آن و حاکم دولت آباد را سند عالی و والی هزار را مجلس عالی و امیر الملک و بندر را اعظم
همایون و نائب گلبرگه بیجاپور را ملک نائب خطاب داد و امر کرد که پانج نوبت زدند و چون در ان ملک صرافان زر را سکهٔ
کفار روان همیدادند و بسیاری از ایشان را بکشت و آن رسم برانداخت و پس از ان مدتها در دکن از اسلامیان رواج
بود تا آنکه در عهد محمود بهمنی دیگر بار هون بخطای داد که مسلوک بنام رایان بیجانگر است رواج یافت باجمله چون محمد شاه بهمنی
بادشاه شد امر کرد که هر چه در خزانه است بکله بزند و بهر تزویج زوج مدرش مستحقان دهند پس چهار صد من طلا و هفت صد من
نقره بوزن در آمد امرا گفتند خزانه تهی نباید کرد سلطان درین باب از ملک سیف الدین که خسرش بود مشورت خواست ملک
سیف الدین گفت که خزانه تهی نباید کرد اما مالیکه از خزانه بنیت مستحقان بر آمده باز نباید گردانید سلطان گفت راست گفتی
پس آن مال با مادر خویش ملکه جهان بکله فرستاد و بکله برفت و باز گشت در خلال این احوال رایان ملک بیجاپور باغوای امرای
سلطان برخی از مملکت او را در خواسته سلطان مدتی رسولان را بخن باز داشت و در ان ایام امرای منافق را بکشت و
موقفان را نبوخاست پس رسولان رایان گفت خرابه را حالی کردن لازم باید که پیشکش های لایق بفرستند رای ملیگ پسر خود
ماکد کورند و بجل به تسخیر کولاس فرستاد و رای بیجانگر بست هزار سوار بمدد او روان کرد سلطان محمد شاه امیر الامرا بهادر خان
بن اسمعیل پنیج افغان و اعظم همایون بن سیف الدین غوری و مجلس عالی صفدر خان سیستانی را برزم ایشان فرستاد بهادر خان
با ماکد اندمقابله کرد و ظفر یافت و تا در نکل بر آمد و یک لک هون و بست و پنج فیل پیشکش گرفت و باز گشت گویند که
جمعی از تجار نیجد مست آمده عرض کردند که اول مال مایان را ماکد پور در دیلم پٹن از ما گرفت سلطان همان روز سراپرده بیرون
فرستاد و روی بدیلم پٹن نهاد روزی بر فیل سوار می میرفت یکی از ندیمان را گفت بعد از چند روز بدیلم پٹن رسم ندیم گفت اگر
چنین روم سال دیگر انجا باشم سلطان بخندید روز دیگر بر اسپ نشست و با سه هزار سوار ایلغار کرد و با هزار سوار بدیلم پٹن
رسید خود را بشهر افگند و ماکد پور را بگرفت و آتشی عظیم بر افروخت و او را منجنیق نهاده در آتش افگند و دیلم را بسوخت و باز گشت
رایان ملیک راه بر و گرفتند سلطان جنگ کنان متوجه تخت گاه شد و در نگی در معارک رزمی گشت و مظفر و منصور به
گلبرگه رسید رای ملیک به کین پدر سلطان فیروز والی دهلی را به تسخیر دکن تحریص کرد سلطان محمد شاه آگاه گشت و روی
به ملیک اورد و اعظم همایون را به کاکنده و هندو خان سیستانی را به در نکل فرستاد رای ملیک سیزده لک هون و سه صد
فیل و دویست اسپ پیشکش نمود و شهر گلکنده را الجلاز مان سلطان سپرده و تخت مرصع که برای سلطان دهلی ساخته بود
رفدی داد سلطان باز گشت و آن تخت را تخت فیروزه نام نهاد و در هفت صد و شصت و هفت رای بیجانگر قصد دیار
اسلامیان کرد قلعه مدکل بکشود و هشت صد تن از مسلمانان بکشت سلطان بشنید و روی برزم رای نهاد و از ربکبال
بگذشت و ناگاه بار روی رای رسید رای که غافل بود بهزیمت رفت و هفتاد هزار کس از همراهیانش به قتل رسیدند
سلطان دو هزار فیل و سه صد ضرب توپ و هفت صد اسپ غنیمت یافت و بر سات و رمدکل گذرانیده روی به بیجاپور

نهاد پس رای ولایت بیجانگر سورج مل رای با چهل هزار سوار و پنج لک پیاده برزم سلطان فرستاد و مقدمهٔ سلطان با در زم صعب کرد و سلطان از عقب بجد دشش رسید بهوج مل رای زخمی شده بگبر بخیت پس رای به بیجانگر پناه برد و سلطان بمحاصره پرداخت چون فتح دشوار بود خدعه کرد چه از پای قلعه برخاست رای اورا تعاقب کرد سلطان بازگشت و بعد از زرم ظفر یافت کشن رای بگبر بخیت و عاصر آمد تاج و خراج پذیرفت سلطان به گلبرگه مراجعت نمود درین اثنا بهرام خان مازندرانی پسر خواندهٔ سلطان علاؤ الدین حسن کانگوی قلعهٔ دارد دولت آباد بنا کرد سلطان متوجه دولت آباد شد مقدمهٔ سلطان در مدود پٹن با بهرام رزم کرد و ظفر یافت بهرام خان بدولت آباد گریخت و اشیخ زین الدین دولت آبادی مشورت خواست شیخ گفت با عیال و اطفال ازین شهر بیرون رو بهرام خان چنین کرد سلطان بدولت آباد رسید و این حدیث شنیده برنجید و با و پیغام داد شنیده ام که مرا به شرب خمر نسبت میکنی اکنون باید که در مجلس من حاضر شوی و با من بیعت کنی که شیخ دکن با من بیعت کرده اند شیخ فرمود که سیدی و عالمی و مخششی بر دست کافران اسیر شدند کافران هر سه را به بتخانه بردند گفتند بت را سجده کنید و گرنه شما را به قتل میرسانم عالم گفت قال الله تعالی لا تلقوا ما یدیکم الی التهلکة پس بت را سجده کرد سید متابعت او نمود محتسب گفت نه علم دارم و نه سیادت تا در پناه آن گریزم و بت را سجده نکرد و به شهادت رسید اکنون مثل من مثل همان محتسب است بمجلس تو حاضر نشوم و با تو بیعت نکنم سلطان گفت که از شهر من بیرون روی شیخ بر تربت برهان الدین غریب دهلوی رفت و نشست و گفت اکنون مرد باید که مرا ازینجا برخیزاند سلطان پشیمان شد و این مصرعه به پیچ نوشت ؎ من زان توام توزان من باش شیخ فرمود که اگر محمد شاه غازی در حفاظت من سعی کوشد او را از من دوستی تری نباشد و این رباعی در جواب نوشت رباعی تا من نبریم بجز نکوئی نکنم ✣ جز نیک و نیک جوئی نکنم ✣ آنها که بجای من بدی ها کردند ✣ گر دست رسد بجز نکوئی نکنم سلطان شاد شد و لفظ غازی که بر زبان شیخ رفته بود بر القاب خویش بیفزود و در هفت صد و هفتاد و هفت هجری در گذشت و او بزرگترین سلاطین بهمنیه بود بعد از و پسرش مجاهد شاه بهمنی در نوزده سالگی بادشاه شد و گلبرگه روی به بیجانگر نهاد و کشن رای را طاقت رزم او نماند و به بیجانگر پناه برد سلطان بنگر امیر رسید و مسجدی را که سلطان علاء الدین خلجی صاحب دهلی آنجا ساخته بود تعمیر کرد و به بیجانگر شد و بمحاصره پرداخت رای از شهر بیرون آمد و زمی صعب کرد و منهزم به قلعه بازگشت رای سیلان و رای بلیبا که اطاعت رای بیجانگر می کردند به مدد او سپاه فرستادند سلطان فتح قلعه متعذر دیده از ظاهر شهر کوچ کرد و هفتاد هزار کس از کافران اسیر گشت و چون بجدود مدکل رسید باداود جان که عم سلطان بود و دیگر امرا بشکار رفت داؤد خان بسبب آنکه روزی او را سلطان فرستاده بود شبی بخرگاهش در آمد و سلطان را بکشت صفدر خان سیستانی و اعظم همایون بدولت آباد و برار که انطاع ایشان بود رفتند و چون مجاهد شاه را فرزندی نبود دیگر امرا انجدمت داؤد خان پیوسته و او را هفت صد و هفتاد و نه هجری بادشاه خواندند و بعد از و در اول محرم سن هفت صد و هشتاد و هجری سلطان محمود شاه بن سلطان علاء الدین حسن کانکوی بهمنی را سلطنت نشاند او بسلامت نفس خلق و لطف طبع موصوف بوده از هیچ واقعه غمگین نگشتی و خط نیکو نوشتی و قرآن بآواز خوش خواندی و فارسی و عربی فصیح گفتی و به عیش و طرب پرداختی هیچ جانب لشکری نکشیدی پس فطر قالو را به ارسطو تغییر کردند و او بیش از سلطنت در لباس تکلف کردی

و در ایام سلطنت جز لباس سفید نپوشیدی و گفتی بادشاه امین خزانهٔ الهی است زیاده تر احتیاط خود صرف نتواند کرد در عهد
او میر فضل الله انجو تلامذهٔ مولانای سعد الدین تفتازانی خواجه حافظ شیراز را بدکن خواند خواجه بکشتی نشست و در راه
باد مخالف وزید خواجه هراسان گشت و شیراز باز گشت و عربی بمیر فضل الله فرستاد از انجمله است ؎ پس انسان می نمود
اول غم دریا بودی در غلطه کردم که موجش یک بصد تن برمے آرد ؎ میر فضل الله خان به سلطان عرضداشت سلطان گفت
که شاید که بی نصیب بماند پس هزار تولهٔ طلا بخواجه فرستاد باجمله محمود شاه قاتلان محمد شاه را بکشت و رای بیجانگر اطاعت
او کرد سلطان بربنای مسجد و مدارس و خوانق و معموری ملک پرداخت بعد از و غیاث الدین و پس از و شمس الدین
و بعد از ابو مظفر فیروز شاه روز افزون شد سلطان داؤد شاه بن حسن کانگوی بهمنی به سلطنت نشست و او کاملترین
تو و دمان است و از رای بیجانگر دختر گرفت و تاجی مرصع بصورت دستار ساخته بر سر نهاد در هفته روز شنبه و دوشنبه
و چهارشنبه شرح مقاصد و اقلیدس و دیگر کتب ادرس کردی و از منهیات بجز شرب خمر و استماع اطان اجتناب نمودے
و گفتے که نغمه مرا بذکر خدا مشغول می سازد و شراب و نفس من فتنه نمے انگیزد و او نیز مجمع زمان شرحی عظیم داشت روزی گفت
که در شرع زیاده از چهار زن حایز نیست اگر پیش ازین خواهم چاره چیست میر فضل الله انجو که او ستاد و وکیل او بود ملک نایب
خطاب داشت گفت متعه در مذهب امامیه حلال است و آن در عهد پیغمبر صلعم رو ابود سلطان در یک روز سه صد ان را متعه کرد
و شهر فیروز آباد را بنا نهاد و کوشکهای عالی ساخت و هر کوشک را مخصوص بیکے از ازواج گردانید و امر فرمود که هر کدام
بزبان خویش سخن گوید و خود زبان عربی و فارسی و ترکی و دکنی و پراچیونامی و فرنگی و خطائے و افغانی و بنگالے و
گجراتی و ملنگی و کشمیرے مرہٹے نیک دانستی و با هر کدام زن بزبان او سخن گفتے و در نشست صد و یک هجری دیورای و ا بے
بیجانگر با سی هزار سوار و نه لک پیاده عزم تسخیر مدکل کرد و بر سنگه رای وا لے قلعه کهربه باغوای حکام خاندیس و مالوه
تا صد و ده کروه تاخت آورد سلطان اکثر سپاه بضبط آن دیار فرستاد و خود با دو هزار سوار متوجه دیورای شد و یک بار
آب رسید چون دیواری آن طرف بود عبور متعذر نمود قاضے سراج که از امرای چنده بود گفت که اگر مرا اجازت دهے از آب
بگذرم و دست بردے تمام سلطان اجازت داد و قاضے با هفت کس در لباس فقرا از آب گذشته و بلشکر دیواری رسید
و با مطربه اظهار عاشقے کرد روزی مطربه خواست که نزد پسر دیواری که ولیعهد بود رود قاضے گفت مرا نیز نزد با خود گفت تو آنجا
راه نیابے گفت از موسیقی آگاه ام و مندل خوبے نوازم مطربه او را با خود برد قاضی سراج در مجلس رای سرود گفت
و مندل نواخت دست فرصت یافته رای برا ده را بکشت و بیرون آمد و همراهیانش که بیرون بودند چند کسان را بکشتند و
با او بگوشه رفتند دیوارے بهم برآمد و آوازه در افتاد که سلطان از آب گذشته و شبخون آورده سلطان فرصت یافت
و با سپاه نرسیده ها که در حرم گاه گرفته بودند از آب بگذشته دیورای را محال اقامت نبر مبت رفت سلطان تا صد و
بیجانگر تعاقب نمود و یازده لک هون پیشکش گرفت و بگلبرگه باز گشت و بعزم گوشمال نرسنگه رای وا لی کهربه متوجه نبرار
سه نرسنگه رای با لشکر کنده واره بر مقدمهٔ سلطان غالب آمد میر فضل الله بعد از نهر مبت پیش صف آمد و آوازه افگند که
سلطان در رسید برهمنان با تفاق حمله نمودند هر سنگه رای نهر مبت رفت و در قلعه کهربه متحصن شد و ده هزار مرد از لشکر با نشر

کشته شدند و پسرش اسیر گشت میر فضل الله بمحاصره قلعه کهرله پرداخت نرسنگه رای معسکر سلطان که در ایلچپور بود رفت و استمداد کرد و دختر باو داد و چهل فیل و پنج من طلا و پنجاه من نقره پیشکش نمود سلطان او را بنوخت و مدار المهام باز گشت و در هشت صد و چهار هجری میر فتح الله شد انجو داماد میر فضل الله شد از راه دریا با تحف و هدایا نزد امیر تیمور صاحبقران فرستاد صاحبقران او را فرزند خواند و در جواب نوشت که سلطنت دکن و گجرات و مالوه بتوارزانی داشتم و کمر و شمشیر مرصع و چهار اسپ سیاه بهزاد فرستاد سلاطین گجرات وغیره از حال آگاه شدند و متوهم شدند و دیورای و رای بیجانگر را بفرستادند تا بادی مخالفت آغاز نهاد و دران آوان محبوبی از اهالی مدکل دختری داشت پرتهان نام که در حسن نظیر نداشت پدر هر چند خواست که او را بشوهر دهد دختر قبول نکرد این حدیث بدیورای رسید برهمنی با مالی وافر فرستاد تا او را بدست آرد دختر بهیچ وجه راضی نشد برهمن بی مقصود باز گشت دیورای با سپاه روی بمدکل نهاد و پنج هزار سوار از پیش فرستاد تا او را بدست آرد پیش از رسیدن ایشان پدر پرتهان او را بگرفت و بگریخت لشکریان حدود مملکت سلطانی را تاخته باز گشتند سلطان آگاه شد و روی به بیجانگر نهاد و رای بقلعه پناه برد و بالآخره بشفاعت میر فضل علی دولکه هون و پنج من مروارید و پنجاه فیل و دو هزار کنیزک متعینه پیشکش کرد و دختر بسلطان داد سلطان چهل روز بیجانگر بشهور پرداخت و متوجه تخت گاه شد و پرتهان را بدست آورد و در حسن او حیران بماند و گفت من پیرام و او جوان پس به شاهزاده حسن خان او دو هشت صد و یازده لشکر بلکند و ارکشید و سه صد فیل غنیمت گرفت و در هشت صد و یازده هجری سلطان فیروز شاه شاهزاده حسن خان را که مردی عیاش صاحب عقل بود ولایت عبد دارد و عزم تسخیر بالکل که گلکنده را مشهور است کرد چون بمقصد رسید در لشکرش وبا افتاده دیورای فرصت یافت باغبوی انبوه روی باو آورد میر فضل الله سلطان را بمراجعت اشاره کرد سلطان به پذیرفت و رزمی صعب کرد میر فضل الله شهادت یافت سلطان منهزم باز گشت دیورای بسیاری از مملکتش را برگرفت سلطان به بندر رسید و رنجور شده غلامان خود مبشیار عین الملک و میدار نظام الملک را مدار المهام ساخت و وصیت نمود که بعد از و حسن خان را به سلطنت گمانند ایشان گفتند تا که احمد خان باشد اینکار پیش نرود سلطان خواست که احمد خان را میل کشند او دریافت و با پسر خود علاء الدین نزد سید محمد کیسو دراز رفت و حال باز گفت سید محمد دستار خود را دو پاره کرد و بر سر ایشان بست و هر دو را نوید سلطنت داد احمد خان همان شب با چهار صد مرد بروی نوادی فراز نهاد خلف حسن بعبرے با خبر او را در راه دید و همراهی او گزید و دیگر روز فراورشاه از کار برادر آگاه شد عین الملک و نظام الملک را با چهار هزار سوار بتعاقب او فرستاد احمد خان در راه بقافله رسید که سه صد اسپ و دوازده هزار گاو و غله و اسپند با شاره خلف حسن با خر ایشان را بگرفت و بیادگان را سوار ساخت و بر هر گاوے علمے نصب کرد و روی برزم عین الملک و نظام الملک نهاد و در سایه درختے بخواب رفت و درویشے را دید که تاج سرو دوازده برگ در دست دارد احمد خان او را استقبال کرد درویش تاج بر سر نهاد و گفت که تاج سلطنت است بهر تو فرستاده اند احمد خان بیدار گشت و شاد شد و برزم گاه شتافت جمعے از لشکریانش بموجب موضوعه باگاوان از گوشه پدید آمدند و آوازه در انداختند که فلان فلان که با ما اتفاق داشتند در رسیدند و عین الملک و نظام الملک عملها بدیدند و هزیمت رفتند احمد خان ظفر یافت و سجده و بندر رفت فیروز شاه که مریض بود بر پالکی سوار شد و بیرون آمد ناگاه

خبر فوتش شهرت یافت اکثر امرا با احمد خان بیوستند وطائفه دیگر فیروز شاه را که از هوشش رفته بود بقلعه بردند احمد خان برعایت ادب تعاقب نمود فیروز شاه متحصن شد وحسن خان را بخواند وگفت که سلطنت باتفاق سپاه توان کرد ایشان بزعم تو متفق اند همان بهتر که ملک با وگذاری آنگاه بفرمود که درهای قلعه باز کردند و احمد خان را بخواندند احمد خان بیالین برادر آمد و بگریست فیروز شاه گفت شکر خداوند که در زندگی ترا بادشاه دیدم نسبت پدری باعث آن بود که فرزند را وعده کنم اکنون ترا بخداوند وفرزند حسن خان را بتو سپردم سلطان شهاب الدین احمد شاه بهمنی در هشت صد وبست وپنج هجری بسلطنت نشست وبعد از نه روز فیروز شاه در گذشت احمد شاه در اعزاز سید محمد گیسو دراز کوشید و در تعظیم سادات وعلما مبالغه کرد وخلف حسن را ملک الحاج لقب نهاد وهوشیار عین الملک را امیر الامرا ساخت وظفام الملک را حکومت دولت آباد داد وبرادر خود حسن خان را فیروز آباد افضلی داده مقرر نمود که تا چهار گروهی آن بتکار برآید حسن خان آنجا رفت وبعیش مشغول شد احمد شاه متوجه بیجانگر شد وراجه در نکل بدیواری بنشست سلطان ایلغار کرد وناگاه بایشان رسید رای در نکل بگریخت دیوراے نزدیک نیکر از خفته بود سپاه سلطانی نیکر را غارت کردند واورا بدست آوردند وگمان لشکریان آن بود که فراری است پس پشتاره نیکر بر سرش نهادند وپیش خود بردند وانیندند دیواری ایشان را غافل کرد وبگریخت وسیاه خویش پیوست و به بیجانگر برفت سلطان بملک او در آمد وسپاه بغارت وتاراج باطراف فرستاد وبقتل عام فرمان داد هرگاه عدد کشتگان به بست هزار رسیدی در منزلے که رسیده بعضے سه روز توقف کردے ونقاره بشاشت بنوا ختی اهالی بیجانگر بجان رسیدند پنج هزار کس با یک دگر بمرگ عهد بستند وقصد سلطان کردند واورا با طائفه قلیل در شکارگاه یافتند سلطان به محوطه پناه برد ایشان بمحاصره پرداختند ونزدیک بآن شد که آنرا بتکا گیرند ودران در آیند ناگاه عبد القادر برادر عماد الملک سه تبر که از امرای سلطان بود با سه هزار مرد در رسید وبرآن جماعه حمله آورد وظفر یافت سلطان همان روز عبد القادر را برادر جان بخش ویار حق گذار وجانبخان خطاب داد وحکومت برار تفویض فرمود وبرادرش عبد اللطیف خان را اعظم همایون لقب خواند وامارت تلنگ داد خان جهان عمرے دراز یافت وچهل سال در برار حکومت کرد عماد شاه صاحب برار از غلام زادگان اوست بالجمله سلطان از ان تهلکه بنجات یافت وشهر بیجانگر را محاصره کرد دیواری صلح خواست سلطان گفت خراج چندین ساز بر فیلان بار کن وبا نقاره وقرنای ونفیر سپر خود ده تا بدرگاه آورد دیواری چنان کرد سلطان سپر او را در بر گرفت وخلعت وکمر وخنجر مرصع داد وبپتخت گاه باز گشت ودران سال قحط غله پدید آمد وباران نبارید مشایخ بدعاے استسقا رفتند ونومید باز گشتند وخلق سلطان را شوم خواندند سلطان بشنید وتنها بصحرا رفت وروی بر خاک نهاد وتضرع کرد تا آنکه ابرے پدید آمد وبسے ببارید سلطان گفت از رحمت الهی نگریزم وهمچنان استاده تر شد خلایق فریاد برآوردند که اے احمد شاه آبی ولایت تو مارا معلوم شد اکنون باز گرد سلطان باز گشت وپس از ان وزیر احمد ولی اشتهار یافت و در هشت صد وبست وهشت هجری رای در نکل را در رزم بخست هزار مرد بقتل رسانید وبدر نکل آمد وخزائن را بان آنجا بدست آورده مراجعت نمود ولیال دیگر بجاهور وکلم شد وکان الماس را که در تصرف والی کنده واره بود بدست آورده وخواست که مالوه وگجرات باکشاید سلطان هوشنگ والی مالوه آگاه شد ودو مرتبه لشکر به برار فرستاد هر دو نوبت منهزم باز

گشتند و هوشنگ در هشت صد و سی و دو هجری قصد کهرله کرد و نرسنگه صاحب کهرله از سلطان مدد خواست سلطان باج پور
آمد و هوشنگ نوشت که ما و تو هر دو مسلمانم و نرسنگه مطیع است بهر او میان ما و تو محاربه سزاوار است بدیار خویش باز گرد
که ما باز گشتیم پس از ان باج پور متوجه گلبرگه شد هوشنگ جواب نوشت و سلطان را تعاقب نمود سلطان باز
گشت و رزمی صعب نمود و ظفر یافت و هوشنگ بمالوه گریخت و نرسنگ گرفتار گشت سلطان باعزاز نرسنگ را و مولف
هفت اقلیم مے نویسد که نرسنگ مطیع هوشنگ بود و سلطان بر و لشکر کشید نرسنگه راجه کهرله هوشنگ را مدد خواست و طلبید نشنید لشکر
هر دو فرسناد تنگه جهت خرج او بدهد سلطان باکهرله رفت نرسنگه یک من جواهر نذر کرد سلطان بدار الملک مراجعت
نمود آورده اند که روزی سلطان بشکار رفت در صحرا روباهے پدید آمد سگان روی با و نهادند روباه باز گشت و بر سگان حمله
آورد سلطان متحیر بماند و گفت این تاثیر این زمین است آنجا شهرے سازم و دار الملک کنم پس نزدیک بموضعی که در هوا تی
ایام قلعه بدر انجا بود شهرے طرح انداخت و احمد اباد بدر نام نهاد و در موضعی که حصار بود بدر دار الایالت ساخت و در کتب
هنود مشهور است که بدر تخت گاه ملک دکن بود راجه نل در پے مالوه بر دختر راجه آنجا مهم شد که دمن نام دختر عاشق شد
و او را بخواست و قصه ایشان شیخ فیضی بنظم آورده و آن در احوال راجه نل در ضمن مالوه مرقوم است و آنجوره و
کتوره و دیگر ظروف بدری منسوب بان شهر اند و بغایت پسندیده بودند و در دیگر شهرها نیز تتبع کرده اند اما بخوبی ساخت
بدر نمی رسند بالجمله احمد شاه بهمنی پسر خویش علاء الدین را ولیعهد ساخت و دزنجل و ماهور بپسر دیگر محمود خان و تلنگ بپسر
دیگر داود خان و ملک التجار ملک نائب را ایالت دولت اباد داد و باکوکن و سواحل عمان بکشاد و خزیره مهایم از گجراتیان
بگرفت ظفر خان پسر احمد شاه گجراتی ملک التجار را هزیمت داد و خزیره بگرفت احمد شاه بهمنی بانتقام رو بکمورتهناد احمد شاه
گجراتی با و رزمی صعب کرد احمد شاه بهمنی منهزم باز گشت و در سی صد و سی و هشت هجری در گذشت و بعد از و پسرش سلطان
علاء الدین بن احمد شاه بهمنی بادشاه شد و لشکر بهیجانگر فرستاد ایشان هشت لک بن و بست فیل بدست آوردند و
باز گشتند و در هشت صد و چهل هجرے دلاور خان را بکوکن فرستاد او بر اجهای آنجا مظفر باز گشت و در هشت صد و چهل و یک
هجرے نصیر خان والی خاندیس لشکر بیرار کشید خانجهان حاکم برار در قلعه برنالہ برو نیز گونیز متحصن شد سلطان ملک التجار
والی دولت آباد را بر زم او فرستاد ملک التجار گفت من بعهد سلطان احمد شاه در مهایم از نفاق دکنیان و حبشیان هزیمت
یافتم اکنون امرای مغول همراه کنید سلطان قاسم بیگ صف شکن و مردمان او و احمد بیگ نگه باز و علی خان سبستانے
و دیگران را باو فرستاد ملک التجار با نصیر خان رزم کرد و ظفر یافت و باز گشت سلطان مغولان را بنوخت او مقرر نمود که
میمنه سپاه مغلان را باشد و میسره دکنیان را و حبشیان ایشان جدا بروند و کینه مغلان در دل گرفتند و تا حال در میان ایشان
عداوت یافت و در عهد علاء الدین دیوراے راجه بیجانگر مستقل عظیم گشت و مسلمانان را که در صدود مملکت او اقامت
داشتند بخواند و بر نوخت و قران را بر کرسے نهاد و خود پهلوے کرسی بر زمین نشست و گفت مخدوم شما قرآن است هر گاه
پیش من بیاید قران را سلام و تعظیم کنید بسیاری از مسلمانان بروی گرد آمدند دیوارے روی بدیار اسلام نهاد و در هشت صد
و چهل و هفت هجرے قلعه مدکل بگشود و سپاهش تا شاغر بیجاپور باخت آورده اند سلطان با او رزم کرد و ظفر یافت

ولسپ دیورای بر دست خانزمان حاکم بیجاپور تقبل رسید ویورای چهل فیل ومال وافر بخدمت فرستاد وسلطان بازگشت
ودر هشت صد ونجاه هجری ملک التجار والی دولت اباد بموجب فرمان روی باستقبال رایان کوکن نهاد یکی از ایشان نزد او
آمد ومسلمان شد ملک التجار او را دلیل ساخت وی رفت تا بعد از سه روز بجنگل هولناک رسید ورهنما نگریخت ورای سنگر را
خبر کرد واو با پیله های بسیار بیامد وملک التجار را با پانصد تن از سیادات وبسیاری از مسلمانان بکشت وکمتر از سپاه رهائی
یافتند امرای دکنی که ملک التجار بجنگل در نیامده بودند بسلطان نوشتند که ملک التجار باتفاق مغلان سر خلافت داشت
لاجرم از وجد شدیم وبا ورسید انچه رسید اکنون چنانیکه از ان مملکه نجات یافتند سر تعینی دارند سلطان مشیر الملک ودکنی
ونظام الملک غوری را بدفع ایشان فرستاد مغلان ناچار در قلعه چاکنه متحصن شدند مشیر الملک ونظام الملک دو ماه
بمحاصره پرداختند پس نامه نوشتند که شما را امان ست هر جا که خواهید بروید ایشان از قلعه بر آمدند مشیر الملک ونظام الملک ایشان
را بضیافت خواندند سابر ان قوم که اکثر دران جماعت سادات بودند بجز قاسم بیگ وصف شکن خان وفرخان کرد احمد بیگ
یکه تاز نزد دکنیان رفتند دکنیان همه را بکشتند قاسم بیگ وغیره را احمد اباد فرستادند مخالفان تعاقب قاسم بیگ وغیره جنگ
کنان بے رفتند تا به بدر رسیدند وخدمت سلطان دریافتند وحال باز گفتند سلطان گفت تا حال چرا عرض داشت نکردند گفتند
نکه ز نوشته بودیم بزرگان درگاه که دکنیے اندر رسانیدند سلطان مصطفے دکنی را که عرایض ایشان ظاهر نکرده بودند بکشت وقاسم بیگ
را ملک التجار نام نهاده به ایالت وطن آباد فرستاد واکثر شے از وزرای دکنی را که باعث این فتنه بودند بکشت وخانه شیر الملک
ونظام الملک را غارت کرد وعنقریب ایشان هم بر وصل شده در گذشتند واولاد ایشان بجای شاهدان در بازار نشستند گویند
که سلطان روز جمعه بمسجد شدی بمنبر رفتی وخطبه خواندی وخود را بابن القاب ستایش کردی السلطان العادل الکریم الحلیم الرؤف علی الرعیا و
الغنی ابن اعظم السلاطین شهاب الدین احمد شاه ولی الله بهمنی روزے اعرابی که اسپی چند با وفروخته بود وبهانیافته در مسجد حاضر آمد چون
سلطان القاب خود را تمام کرد اعرابی خواست وگفت لا والله لیست بعادل ولا حلیم ولا کریم ایها الظالم والکذاب بتقبل الذریعة
الطاهرة وبتکلم بهذه الکلمات علی بناء المسلمین سلطان متاثر شد وزار زار بگریست وقیمت اسپان او را داد وگفت نجات نیابند
از غضب الهی اما که چون بزید مرا بر نام کردند پس بخانه رفت وبیرون نیامد تا آنکه جنازه اش را در هشت صد وشصت ودو هجری
بیرون آوردند وبعد از و پسرش همایون بادشاه ظالم بن سلطان علاء الدین بن احمد شاه ولی الله بهمنی بادشاه شد واو
مردانه وقرابه ومدبر بود لیکن در ظلم وکینه جوی واز کباب معاصی کوشیدی واین عیوب هنرهای او پوشیدی لاجرم از نیها گفتند
وطاس نام نهادند واو گناه گاران را بانواع عقوبت هلاک کردی وبسیاری از اکابران را بکشت وهر که را وارث ملک
یافت به قتل رسانید ودست تعدی بر عیال واطفال مردم دراز می کرد وبفرموده او عروس از میان راه گرفته بجرم سرا
آوردندی وازاله بکارتش کرده بخانه شوهرش فرستادی واهل حرم بے موجب بکشتی وبقولی اهل حرمش از بیم جان بالکید بگیر
اتفاق کرده در وقتیکه باستراحت مشغول شده بود گرگان حبشی او را به قتل رسانیدند وبعد از و پسرش نظام شاه در عمر هشت
سالگی ومادرش محمد ومه جهان که عورتے غافله بود ببدار الملک گشت ودر بدو دولتش اورشبه باتفاق رایان تلنگ لشکر
بدکهن کشید وبهزیمت رفت وبدستور محمود شاه خلجے مالوی روی بملک او آورده نظام شاه بعد از زرم منهزم بفیروزآباد رفت

سلطان محمود خلجی بدر را محاصره کرد و بسیاری از دکهن بگرفت بزرگان دکهن از سلطان محمود بنکره بگراتی مدد خواستند سلطان محمود بنکره بگراتی مدد خواستند سلطان محمود بنکره باهشتاد سوار روی بدکهن نهاد سلطان محمود خلجی بمالوه باز گشت و در هشتصد و شصت و هفت هجری سلطان محمود خلجی دیگر بار با نود هزار روی بدکن نهاد سلطان محمود بگراتی و عدد دکهنیان برخاست و بمالوه باز گشت و در ذی قعده آن سال نظام شاه در عمر ده سالگی در گذشت بعد از و برادرش محمد شاه شکری بن همایون شاه بهمنی در نه سالگی بادشاه شد مادرش مخدومه جهان از خواجه جهان ترک متوهم گشت و او را بکشت و بعد از و ملک التجار خواجه محمود کاروان خواجه جهان لقب یافت دران وقت خواجه جهان ورا بلقب نهادند گفت این خطاب درین دودمان یمن ندارد اول کسی که خواجه جهان شد مظفر حسین علی استرآبادی بود و بعد از و خواجه جهان ترک آن هر دو به قتل رسیدند و اکنون من شدم بدانم که بر سر من چه آید و بالآخر چنان شد که اندیشیده و گفته بود باجمله محمد شاه شکری نظام الملک ترک را حکومت برارداد و او تسخیر قلعهٔ کهرله از گماشتگان محمود خلجی مالوی که متصرف شده بودند نمود ساکنان قلعه را که مالویان بودند بیرون کرد اهالی دکهنیان از به آن قوم سخنان نامناسب گفتند و در جنوب از ایشان هم برآمدند و نظام الملک گفتند که مثل تو بهادری ندیده ام اجازت ده تا پای ترا ببوسم و از قلعه بیرون روم نظام الملک با ایشان سلاح ندید هر دو پیش خواند یکی خنجر دکنی از کمر برآورد و در شکم نظام الملک نهاد و او را بگشت و حاضران هر دو را به قتل رسانیدند و خواجه جهان محمود گاوان در هشت صد و هفتاد و سوم هجری بموجب فرمان محمد شاه شکری سواحل دریای عمان و جزیرهٔ کوه را مسخر ساخت و بعد از سه سال باحمد آباد بیدر باز گشت و مخدومه جهان او را برادر خواند و سلطان یک هفته بخانهٔ او بماند گویند چون سلطان از خانهٔ او بیرون آمد خواجه جهان خلعتهای سلطان را بر کشید و جامهٔ سفید بپوشید و فضلا را بخواند و آنچه در ایام تجارت و امارت اندوخته بود بجز کتاب و اسپ و فیل بر مستحقان قسمت کرد و گفت منت خدایی را که از تسلط نفس امارهٔ رستم آن گاهی که مخدومه جهان مرا برادر خود خواند و سلطان بخانهٔ من آمد عجب دگرگشتی روی بمن نهاد و اسباب تجمل را که موجب آن بود از خود دور کردیم و کتاب وقف علماست و اسپ و فیل بادشاه را ست امران بکسی نتوانم داد پس ازان شب های جمعه صره های را بر گرفتی و گرد شهر گشتی و همچنان جان دادی سلطان با ستصواب خواجه حسان محمودگاوان راجهٔ اوڑیسه را که قوت کرده بود و پسر خوانده راجه متوفی منکل اخ نامی جانشین شده نظام الملک بحیرا بمدد و تمزا ده او فرستاد تا منکل اخ را بر آمد نظام الملک بحری بر اج مندری و کندیل مسخر ساخت و بخدمت آمد و حکومت ملیک یافت و دیگر سلطان یوسف عادل خان را که صد عادل شاهیان است امارت دولت آباد دار دوانتور اکه در تصرف مرتبه بود بکشود و بخدمت آمد همدرین تنا کیب رای راجه قلعه ملکوان بفرمان احمد رای راجه بیجانگر عزم تسخیر جزیره کوه کرد سلطان به ملکوان آمدند و چند سے خواجه جهان حصار بیرون بکشود برکنت رای بخدمت آمد و نوازش یافت و از امرای کبار گشت و روی ملکوان با قطاع خواجه جهان داد سلطان محمد شاه اعظم خان بن اسکندر خان بن جلال خان بن زاده احمد شاه بهمنی را در تحمل گماشت نظام الملک را از شرکت اعظم خان برنجید و پسر خود ملک احمد را و ارحمندری گذاشته بدرگاه آمد و سلطان بنا بر تسخیر ولایت نرسنگه که ما بین ملیک و کرناٹک تا مچلی پٹن در تصرف او بود شتافت خواجه جهان در ان سفر ساعتے حمله نمود سلطان در پاره او بسی عواطف فرمود و جامه خود را در پوشید و جامه او را در بر خود افگند و چون بکندپور رسید شاهزاده محمود خان

وخواجه جهان را آنجا گذاشت و بولایت نرسنگه آمد و خرابی بسیار کرد و در سن هشت صد و هشتاد و پنج هجری مراجعت نمود و در پنجم صفر
در سنه هشت صد و هشتاد و شش هجری خواجه جهان را به قتل رسانید تفصیلش آنکه خواجه جهان محمود کاوان بعهد امارت خویش در
قوانین حسن کانگویه بمعنے تصرفات کرده بود از ان جمله آنکه حسن کانکویه چهار لشکر داشت والی دولت آباد مرهٹه و حاکم هزار و نایک
گلبرکه و بیجاپور و والی بلینک و خواجه جهان مملکت را هشت قسم کرد از برار ناکا و پل بفتح الله عماد الملک و ماهور را بخداوند خان
حبشے سپرد و مرهٹه دولت آباد را به توابع یوسف عادل خان و جنیر و ملکوان را بلنجر الملک که از خویشان خواجه جهان ترک بود
داد و از گلبرکه و بیجاپور بار ابخور و مدکل به گماشتگان خویش حواله نمود و گلبرکه و ساغر و سولاپور بدستور بدینار خواجه سرای حبشے
داد و از بلینک تا دهندرسی و گلکنده بنظام الملک بحری و ذرکل به اعظم خان سپرد و دیگر آنکه پیشتر قلاع در تصرف سرشکران
بود خواجه جهان امر کرد که هیچ یک قطعه بایشان نه گذارند و حکام دیگر قلاع از درگاه روند نظام الملک بحری چون باعظم خان
بیدر و بلینک سرنگ امر شده بود کمر عداوت خواجه جهان بربیان بست و بمقتل حبشی و ظریف الملک یاد یار شدند و یا غلام
حبشے که مهر دار خواجه بود و ساختند و در مجلس بسراب او را بلنجر تفتیدند با مهر خواجه بر کاغذ سفید نهاد و ظریف الملک و مصباح حبشے
آنرا نزد نظام الملک بحری بردند نظام الملک از زبان خواجه جهان بران کاغذ نامه مراجعه او نبشت که روی بر اج مندرسے
از که بتو پیوندم و سلطان را به قتل رسانم و مملکت میانه خود قسمت کنم پس در وقتیکه سلطان مست بود ظریف الملک و مصباح
حبشے آن نامه باو دادند نظام الملک بعوضانه سخن گفت تا سلطان خواجه جهان را بخواند و فرستاده نزد خواجه آمد و حال باز گفت
دوستان خواجه گفتند که سلطان مست است درین وقت نباید رفت خواجه گفت از تهمت نمی ترسم پس نزد سلطان شد سلطان گفت
زیرا که قصد ولی نعمت کند چه باید کرد گفت به قتلش باید رسانید سلطان نامه باو نمود گفت این مهر من است لیکن خط من نیست سلطان
گفت که اکنون انکار سود ندارد پس بحرم سرای رفت و جوهر حبشے را به قتل او اشاره کرد حبشیان او را با اسد خان گیلانے که از
خویشان بود بگماشتند سلطان روز دیگر نظام الدین حسن گیلانی را که خازن و محرم اسرار خواجه جهان بود بخواند و مال او خواست
نظام الدین حسن گفت خداوندمراد و خزانه است یکی خزانه سلطان گفتند و دیگرے را خزانه دروغیان نامندی خرج سپاه و فیل و
اسپ و سلیح و ما بینا سبها از خزانه سلطان شدی و دوران سه هزار لاری و سه هزار هن است و خزانه دروغیان خاصه ایشان
بوده و دوران سه صد لاری بهر اوست پس ضبط اموال خواجه جهان گردید غیر آن وجه دو هزار کتاب و اندکی فراشخانه و
آلات سلیح چیزے نیافتند نظام الدین آه برکشید و گفت ای سلطان صد چون خواجه جهان گاوان خدای تو باد اکنون حق چهل
حقوق او را منظور نداری و حامل نوشته او را که آنرا تردای او رشیه می برد بخوانی تا گواهے دهد و کفران نعمت او خلق را
معلوم شود و نزد اعظم نسبت نکنند سلطان از کشتن خواجه پشیمان شد و از مجلس برخاست و ایل نامه از ساعدان درخواست و
لرزان لرزان بمکر رسجرم سرای رفت و روز سوم شاهزاده محمود خان را بزیارت مرقد خواجه جهان فرستاد و بعد از و سلطنت سلطان
در زلزل افتاد و امرا اندیشناک گشتند و در سفرها بیرون آرد و فرار بگرفتند سلطان بعد از شش ماه از غایت غم مریض گشت
و در گذشت مخفی نماند که خواجه جهان نجم الدین محمود کاوان گیلانی اصلش از قریه کاوان گیلان است از آنجاست خواجه گاوان
گفتند اجداد وی از سلاطین گیلان بودند و یکے از ایشان ولایت رست داشت او در عهد سلطان علاؤ الدین بمعنے بهمنیه

دکن آمد وجای بماند و در عهد همایون شاه امارت بلیک وخطاب ملک التجار یافت در عهد محمد شاه لشکری خواجه جهان مخاطب گشت و بالآخر بموجب حکم محمد شاه لشکری به قتل رسید چنانچه گذشت مصرع بگینه محمودگاوان شد شهید ✣ این مصرعه تاریخ قتل اوست بالجمله بعد از محمد شاه لشکری پسرش محمود شاه بهمنی بادشاه شد و با وجود تزلزل سی و هفت سال سلطنت کرد و چهار صد و نود و پنج هجری یوسف عادل خان و فتح الله عماد الملک و ملک احمد بن نظام الملک بحری باتفاق یکدیگر نام سلطان در خطبه بیفگندند و در ممالک خویش بر سنا بر خویش ر اعادل شاه و عماد الملک و نظام شاه خواندند و در نهصد و پنجاه و سه هجری قطب الملک والی بلیک نام سلطان ر خطبه بیفگند و خود را قطب شاه خواند و ملک قاسم برید بر سلطنت محمود شاه بهمنی متصرف شد و سلطان محمود شاه شراب خوردی و از سلطنت بباقی خوشنود بودی و در نهصد و بست و چهار هجری در گذشت ملک قاسم برید بعد فوت او بر سر ملوک باطراف تمام سلطنت بر خود متوانست نهاد سلطان احمد شاه بن محمود شاه بهمنی ر ابر تخت نشاند و در قصر سلطنت موقوف داشت و اسباب عیش او رزها کرد و جمعی ر ابر ابواب گذاشت نامردم ر از رفتن آنجا مانع آیند و بعد از و بدستور نیز سلطان علاو الدین بهمنی و بعد از و سلطان ولی الله بن احمد شاه بهمنی نام سلطنت نهاد و پس از ان سلطان کلیم الله ر از سلطنت برداشت او بنان و جامه قناعت کرد و در نهصد و سی و دو هجری که بابر بادشاه بر هندوستان استیلا یافت اسمعیل عادل شاه و برهان نظام شاه و سلطان قطب شاه به بابر بادشاه نوشتند سلطان کلیم الله نیز نامه نوشت ملک قاسم برید آگاه شد و برنجید کلیم الله بتبر سید و در نهصد و سی و چهار هجری به بیجاپور پیش عادل شاه که خال او بود رفت عادل شاه قصد گرفتن کرد و کلیم الله بگریخت و نزد برهان شاه رفت و عنقریب با احمد نگر در گذشت و بعد از و کسی از بهمنیه سلطنت نیافت و در دکن پنج کس سه بوری رسیدند عادل شاه در بیجاپور و نظام شاه در دولت آباد و قطب شاه در بلیک و عماد شاه در هزار و یزید شاه در بیدر و شرح احوال هر یک بیاید

ذکر ملوک عادل شاهیه که در بیجاپور سلطنت کردند اول ایشان یوسف عادل شاه و او غلام سلطان محمد شاه لشکری بهمنی بوده بعون عنایت خواجه کاوان بمرتب دولت رسید و عادل خان خطاب یافت و بعد از قتل خواجه کاوان بحکومت بیجاپور رسید و در هشت صد و نود و پنج هجری خطبه و سکه بنام خود کرد و خویشتن ر اعادل شاه سوائی خواند و سوائی بهندی ربیعی ر اگویند که بر عددی بیفزایند چون مملکت او از ملک نظام شاه و عماد شاه آن قدر زیاده بود بدان مشهور شد و او در بیجاپور و گلبرگه و مرج و کلیان و گلبرگه و دیگر محال در تصرف داشت و او در روزی محجه نهصد و هشت هجری در مملکت خویش خطبه بنام ائمه اثنا عشری خواند و در نهصد و پانزده هجری بر بندر گوه فرنگیان استیلا یافتند عادل شاه متوجه ایشان شد و بسیار ریگشت بیجاپور باز گشت و بعد از و پسرش اسمعیل بن عادل شاه در عمر دوازده سالگی در نهصد و شانزده هجری بادشاه شد و کلمان مدار الملکش با فرنگیان گوه صلح کرد و در نهصد و بست و پنج هجری شاه اسمعیل صفوی ایلچی با شمشیر مرصع و فرمان بهزاد فرستاد اسمعیل عادل شاه شاد شد و امر کرد که سایر لشکریان بدستور قزلباش کلاه بر سر نهند و هر که ابا نماید او ر از مملکت دیار بیرون کنم و امر فرمود که بر سنا بر بنام شاه اسمعیل صفوی خطبه خواندند و این حکم تا عهد علی عادل شاه روان بود و او بادشاهی حلیم و کریم بود و در شش صد و چهل و یک هجری در گذشت بعد از و پسرش علی عادل شاه بادشاه شد و شرب مدام پرداخت و کارمملکت نقطه پیش گرفت

برادرش ابراهیم عادل شاه او را بگرفت وسیل کشید ابراهیم عادل شاه بن اسمعیل عادل شاه بادشاه شد و او اول کسی است از ان
دودمان که قوانین پدر و جد عدول نمود و نام ائمه اثنا عشر از خطبه بیفگند و مذهب امام ابوحنیفه را رواج داد و دفترهای فارسی بصورت
دیوانی را ترتیب کرد و امر فرمود تا بدستور عهد سلاطین بهمنیه دفتر هندی ترتیب دهند و شجاعت خان و چهار صد
تن دیگر نگاه داشت و همه مغلان را اخراج نمود و حبشیان و دکهنیان را نیوخت رام راج صاحب بیجانگر مغلان را بخواند و مصحفی
نزدیک خود برگرسی نهاد و گفت چون مسلمان هستند شایسته است بپرسش من فرود آرید مصحف پیش خود از ان نهادیم که آداب
دربار ان بجا آرند مغلان شاد شدند و باو پیوستند ابراهیم عادل شاه از اعیان متوهم شده با یک صد و ده کس از مسلمانان
و برهمنان معتبر رگاشت دیگران متوهم شده خواستند که برادرش عبد الله را بسلطنت برگزینند ابراهیم عادل شاه آگاه شد و
بسیاری برگاشت عبد الله بکوه گریخت و فرنگیان پناه بردند ابراهیم عادل شاه ارسد خان متوهم گشت و او را از ملکوان بخواند
هنوز اسد خان بیجاپور نرسیده بود که عبد الله از نظام شاه و قطب شاه و سلاطین دولت آباد و بیدک استمداد نمود ایشان
از دو جانب روی بیجاپور نهادند و فرنگیان چتر بر سر عبد الله برافراشته و در حرکت آمدند و نظام شاه گمان داشت که اسد خان
با او خواهد پیوست از ان ناامید گشت و مراجعت نمود قطب شاه و فرنگیان نیز بازگشتند و در نهصد و پنجاه و شش هجری سلطان
درگذشت امیرے کاروان وضابطه وبلند همت بود اول کسی است که ازین بر پشت فیل نهاد و ولی نعمت لک تجریک نگاشت پا
او را مطیع ساخت رایان بیجانگر و سلاطین دکهن با و ملامیت کردندے هر روز صد من برنج و پنجاه گوسفند و پانصد مرغ در
مطبخ او صرف شدی و حادثات زمان او غیر از محاربات میان او و نظام شاه و قطب شاه و دیگران نیست و در همه نهریت
او را بود مگر در تن رم که برهان نظام شاه تجریک زدم رای عزم تسخیر گلبرگه کرد ابراهیم عادل شاه با و مصاف داد و ظفر یافت و
بعد از و پسرش علی عادل شاه بن ابراهیم عادل شاه در نهصد و شصت و پنج هجری بادشاه شد از مذهب پدر برتر انمود و دین
حد گزید و مذهب تشیع سایغ ساخت و خطبه بنام اثنے عشر خواند و امر فرمود که در بازارها رقص کنند و در اندک زمان خزانه پدر را
بمردم بخشید علما و فضلا و سادات را وظائف مقرر نمود و رایجو و مدکل و کلیان و شولاپور که از تصرف پدرش بیرون رفته بود
از والی بیجانگر و دیگران بدست آورد و دیگر از مملکت بیجانگر بیجاپور را داد و لے و چند رکوے و در دارالسرور ساخت و با نظام شاه
و قطب شاه مقرر نمود که باتفاق یک دیگر بدفع رام راج پردازند پس حسین بطعام شاه دختر خود چاند بی بے را بعلی عادل شاه
داد و خواهر علی عادل شاه از بهر پسر خود مرتضے بخواست و در نهصد و هفتاد و دو هجری علی عادل شاه و حسین نظام شاه و ابراهیم
قطب شاه و بریدشاه و الی بندر و در حوالی بیجاپور جمع آمدند و روی به بیجانگر نهادند رام راج و الی بیجانگر ایشان را با هفتاد
هزار سوار و ده لک پیاده استقبال کرد نظام شاه در قلب جای گرفت و علی عادل شاه را بمیمنه فرستاد
و قطب شاه و بریدشاه بمیسره فرستاد رام راج بر سنگماسن متوجه میدان شد او را گفتند روز جنگ بر اسپ باید نشست از
غایت غرور نشنید پس مقابله عظیم اتفاق افتاد میمنه و میسره سپاه اسلام بهزیمت رفتند نظام شاه همچنان در قلب ایستاده بود
تا توپ ملک میدان برار پل سیاه یعنے فلوسهاس و ریزهای آهن پر کرده سر داد و ندا نزدیک عظیم در سپاه مخالفان افتاد گومنیر
رام راج در ان معرکه از سنگماسن فرود آمد و بر کرسے مرصع نشسته شامیانه مخمل زردوزی که اطراف آن گوشهاے زرین عنبر آگین

داشت وسلسله ها ی آن از مروارید بود بر پای کرده چون توپ ملک میدان را سر داد ندر امراج برخاست وبر سنگهاسن نشست
حسین نظام شاه بر او حمله برد و حمالان سنگهاسن را گذاشته بگریختند رام راج اسیر گشت وبقتل رسید ودر تواریخ آن واقعه
گفته اند بی نهایت خوب واقع گشت قتل رام راج چه نهایت نقطه قتل رامراج جسیم است اگر حذف کنند مطلب بحصول پیوندد
وبالجمله سلاطین اسلام تا بجدود بیجانگر راندند برادر رام راج اطاعت کرد پس ازان به بیجانگر هرج مرج پدید آمد درامان نجود درماندند
ودیگر سرایشان بر بلاد اسلام نرسید سلاطین اسلام باغنایم بسیار بدیار خود ها باز گشتند وچندی بیاسودند ودر نهصد وهفتاد
وچهار هجری علی عادل شاه باتفاق مرتضی نظام شاه لشکر به برار کشید وخرابی بسیار کرد وباز گشت وبردو شهر بیجاپور حصاری
بنا نهادند ودر نهصد وهفتاد وهفت هجری کشور جان بدست مرتضی نظام شاه بقتل رسید ونظام شاه بردها روز استیلا یافت
وبالآخر میان هردو بادشاه صلح شد ودر نهصد وهشتاد ویک هجری عادل شاه روی بیجانگر نهاد وقلعه پور کل را پنجاه محاصره
کرد وگشود وقلعه دهارور بیکانور قهرا فتح کرد ومسخر ساخت وبسال دیگر مصطفی خان را بحدود کوی گذاشت وبدیه بیجانگر باز
گشت مصطفی خان هفت ویا هشت ازنان از انان بیجانگر پیشکش ومقرر نمود وهر سال سه لک پنجاه هزار آهن بخزانه
رسانید علی عادل شاه دیگر بار متوجه بیجانگر شد ایمان آنجا بخدمت آمدند چند کس از حکام آن دیار را امان بودند علی عادل شاه
امر فرمود که همه خلعت پوشند امر اخواستند که لباس زنان پوشند ایشان گفتند که ملک بشمشیر گرفته ایم شاید که خلعت زنانه نیز
علی عادل شاه بر ایشان آفرین کرد وبخلعت شمشیر همه را نبوخت گویند اکنون سر دران دیار زنان وامرد اند وشوهر ایشان چون
سایر امر اخدمت بکنند بالجمله چون علی شاه را فرزندی نبود برادر زاده خود ابراهیم عادل شاه را ولیعهد ساخت ودر گذشت وبقولی از خواجه
سراهیل عاشرت کرد او کاردی باخود داشت بر علی عادل شاه زد ودر نهصد وهشتاد وهشت هجری در گذشت واو بادشاهی خلیق ونجدت
طبع موصوف بوده وخط ثلث ونسخ ورقاع خوب نوشتی ودر رویی مقطعات نام خود را بدینموجب نوشته که علی صوفی قلندر در عهد
علی عادل شاه دونوبت ایلچیان محمد اکبر بادشاه بیجانگر آمدند بعد ازو برادر زاده اش ابراهیم عادل شاه در نه سالگی بر تخت نشست
وکامل خان بر امور ملک مستولی گشت وبردرش او را بچاند بی بی زوجه عادل شاه باز گذاشت وابراهیم عادل شاه اشتهر که بر
خلاف عم وپدر از تشیع تبرا نمود واجاعت شاهزاده ودینال وشاهزاده محمد مراد بن محمد اکبر بادشاه نمود ودر عهد سلطنت شاهجهان
بادشاه عرائض بخدمت او نوشت وپیشکشهای لایق فرستاد ودر سنه هزار وسی وسه هجری در گذشت وپسرش سلطان محمود
عادل شاه بحکومت نشست بدستور پدر رسم تابعت شاهجهان بادشاه نمود وآخرین بادشاه از عادل شاهیان سکندر شاه است
که از سپاه اورنگ زیب عالمگیر در قلعه بیجاپور محاصره کرد بالآخر در یک هزار ونود وهفت هجری پیغام صلح داد ونجدمت عالمگیر
بادشاه آمد وسوردمراجم بادشاهی گردید وبخطاب سکندر خان ممتاز گشت وقلعه بیجاپور وغیره در تصرف اورنگ زیب عالمگیر
درآمد مخفی نماند که از مضافات بیجاپور میسور نام ملکی است سرد سیر از خیر سور گیتان جوناتهان اسکاٹ بار اقم حروف می گفت
که میسور در کرناٹک بالا کهانست وار کاٹه در کرناٹک پایین نشیمن گاه حکام آنجاست ودر ایام سوالق زمیندار آنجا
بناظم گلکنده که در حوالی بهاگ نگر مشهور بحیدر آباد شهریست مطبوع از ولایت ملیک خراج می داد ودر عهد عالمگیر بادشاهزاده
آنجا بخجاه لک روپیه پیشکش گذرانید موسوم بعنایات بادشاهی شد تا آخر سلطنت نظام الملک آصف جاه مطیع ماند وبعد فوت

آصف جاه در سر اکثر روسای دکن هوای سلطنت داشت چنانچه بعد ازین بیجاپور و نایک در اصطلاح آن دیار رقومیست از ارذل ترین مسلمانان که جاهل باشند و بزرگترین آنجا به بردرکاپیادگی اعتبار دارند بالجمله فتح نایک مدتی ملازم سعادت الله خان ناظم ارکاٹ بود بعد انقضای دولتش در کوئله بوطن گزیده تبلاش روزگار باود پسر خود سا نبار وحیدر علی برآمده در سرداران ملازم راجه مندراج زمیندار میسور شد و بعد چندی جمعدار سه صد پیاده گشت و پس از چند سال درگذشت پسر کلانش اشتهار بجای پدر نشست حیدر نایک حسد برده از برادر جدا شده ملازم مرتضی خان جاگیردار بکور شد چون اشتهار خان نایک درگذشت حیدر نایک بطمع ریاست موروثی شریک پٹن آمد براجه آنجا بر حقوق پدر و برادرش کرده از معتمدان خویش گردانید هنگامی که در سر هزار و یک صد و شصت و شش دیوان کلاجورین به نیابت راجه میسور در عهد علی نکونک محمد علی خان ابن نور الدین علی خان گوپاموی آمده بود حیدر نایک همراه دیوان بود چون دیوان موصوف از رعشه علی مراجعت شریک پٹن نمود مردم سپاه بنا بر تنخواه شورش کردند حیدر نایک که آنوقت سردار هزار پیاده بود قضیه سپاه را بر نصفی تنخواه انفصال داد ازان روز اعتبارش افزون گشت حیدر نایک مردم سپاه را با خود متفق ساخته وقت فرصت دیوان کلاجورین را بگرفت و حبس کرد راجه را بطریق نظربند برسند ریاست گذاشت و در اندک فرصت بر تمامی دفاین و خزاین راجه متصرف شد و بتالیف قلوب سپاه و رعایا پرداخت در اندک ایام در حشمت و جوانمردی شهره آفاق گشت اما صفاتش را کسانیکه همراه بودند گویند

حیدر نایک مردیست امی پرشد و سنیره خوشه و جوان بظاهر مسلمان و بباطن شیطان سبیل نماز و روزه ندارد جنوبی شریک پٹن ملکیست وسیع بنهایت آبادانی انجا زنی ست ملقب به نکتی رانی و در ان ملک بتخانه ایست کلان و افضلترین نذر آن بت نبی مرد انست که بدانجا نیاز کنند چنانچه جلادان از طرف رانی هنوز بکار اند تا از وارد و صادر و باشنده انجا بنے را بقدر معین بدغا و فریب حاصل کرده و به حیل تکارے کنند و در عوض آن انعام و افراز زانی می گیرند حیدر نایک بارانی انجا اتحادی بهم رسانید و مشارکت و معاودت آورده این شرط معهوده سبب بهبود خود دانست عالمے را مقطوع الالف ساخت چه کفاره پرگناه بینی بریدن قرار داده بوقتے لشکریانش از تکلیف مالا بطاق به تنگ آمده راه فرار گرفتند و گرفتار شده نخجیر منش آمد بینی های ایشان را یکسر بریدن فرمود و رساله بینی بریدگان علیحده قائم نمود و شراب نوشی بغایت رواج داد و محسن زنانه از جمله سنه ضروریه انگاشت و رسم نکاح درمیان برداشت و از اذیل را بظلم گرفته ازاله بکارت ے کرد و عمدان مزاجش آنجا که سنین عمرش از شصت درگذشته در قوی فتوری نرفته بود و از جمله اختیار اوست ستردن موی تمامی بدن چشم و ابرو دفعهٔ هر روز مقرر داشته و دیگر اشتران که در رزم بدست ے آمدند مردان جوان متعینه باز یگران اسطبل و زنان پاکیزه تا ازاله بکارت داخل محل و صبیان حوالهٔ تالیق در زمره چیله ها و از جمله عصمتیان رد کرده اوکسانی را که فرقه سپاه برگزینند و قسمت ایشان چیزی مقرر در تنخواه ایشان وضع می کرد و انچه از اسیران کسے نمی گرفت موقت دلالان فروخته از داخل خزانه ے نمود و انکار را بعد ازاله بکر با چیله های هم سن قطع نظر از کفو و نسب و ملت حرفه جفت ے کرده و مکالمه کلب مخلوق اندبرای مصاحبت و خبرهای فراخ آن قدر که تاب و زیمان کند از اسطبل وغیره را بخشو و عدزین و پالان بکار

مے برد و یا بدست کاغذ بان مے فروخت و ملازمان خود را رخصت نمی داد و مراد ش رکناری نهاد و می گفت که اهل خانه بطلبند و همین جا کتخدا شوند و خط فرستادن بافطان و خرج این همه مقصود بوده ازین قبیل بسیار ست اما در جوانمردی و شجاعت و لشکر کشی و قواعد رزم جوئی و ملک داری و رعیت پروری و عدالت سرآمد روزگار بوده بر سپاه و رعایا حکم نافذی داشت بالجمله چون از نظم و نسق نشور و غیره مطمئن شد بملک بدنور که ملکیست وسیع و زرخیز ملاصق حدود میسور که ریاست آنجا بر نے مشترک مسلم بود حیدر نایک را به تدبیر صائب از و انتزاع نمود و از غنایم آنجا مرفه و مغرور گشت در خلال این احوال محمد محفوظ خان برادر کلان محمد علی خان گوپاموی خفیه با حیدر نایک دوستی بهم رسانید و بحیله عزیمت طواف بیت الله محمد علی خان رخصت گرفته براه خشکی روانه گردید و بنواح هرمنیه پٹن رسید حیدر نایک باستقبال شتافت و ضیافت نمود و در روز فرنگیان انگریز که از کرناٹک با محمد علی خان متفق بودند مشورت خواست محمد محفوظ خان که اول نظام الدوله بن نظام الملک را مهم کرناٹک تحریص داده باتفاق یکدیگر لشکر کشی نموده آید چندر نایک محمد محفوظ خان را جاگیرے لک روپیه داد و از طرف خود با تحف و هدایا پیش نظام الدوله فرستاد محمد محفوظ خان و حیدر آباد پیش نظام الدوله رسیده در خلوت عرض نمود چه انگیزان که در ملک کرناٹک محمد علی خان را باغ سیر نمود و رزکشی مے نماید صلاح دولت آنست که باتفاق دولت خواهان مثل حیدر نایک و مرهٹه ملک کرناٹک را متصرف باید بود نظام الدوله اے الفور خیمه بیرون کرد و مرهٹه را طلب نمود محمد محفوظ خان را موه خلعت ماهی و مراتب و خطاب فتح جنگ برای حیدر نایک رخصت آن طرف دارد و در سن یک هزار و یک صد و هشتاد هجری نظام الدوله باتفاق مرهٹه و حیدر نایک متوجه ارکاٹه گردید محمد علی خان باتفاق انگریزان در سیدان برتامل رزمی صعب نمود نظام الدوله مثبات و رزید حیدر نایک سپاه را شکسته دید نظام الدوله را از رزمگاه برآورد و خود به حفاظت هزیتیان پرداخت محمد علی خان ظفر یافت نظام الدوله بحیدر آباد رسید بعد چندی محمد علی خان و انگریزان بر شریک پٹن غزیمت کردند و اکثر قلاع شمل کشن گڈه و بریل وغیره تصرف در آوردند همدرین اثنا محمد علی خان بیمار شد و بخانه مراجعت نمود حیدر نایک سے و پنج لک روپیه نذرانه قبول نمود با انگریزان صلح کرد انگریزان قلاع اورابا و داوند و داخل میلاپور شدند حیدر نایک تعاقب انگریزان به ارکاٹه شتافت و در راه بازیندران و قلاع هیچکس متعرض نشده راه راست تبجیل و رسیدان فرنگی گده در خورد و بنا بر هیبت دست بغارت اطراف دراز کرد و بملک خویش مراجعت نمود و محمد علی خان بفراغ خاطر در میلاپور گذرانید و تمام فوج خود را برطرف نمود این همه پیش بد نایک رفتند و نوکر شدند و در خلال الدین احوال در سال دوم از صلحنامه در صدد و شریک پٹن مرهٹه تاخت آورد حیدر نایک بر طبق صلحنامه استدعاء کمک از انگریزان نمود ایشان انتظار کوسل نمودند حیدر نایک ناچار با مرهٹه صلح مستمره کرد و در سنه یک هزار و یک صد و نود و یک هجری فراسیسیان از دست انگریزان و محمد علی خان پناه به پهلوے بندر کے قلعه استوار دارد بردند و از رزمهاے فراسیسیان بامان برآمدند و قلعه و شهر را انگریزان خراب کردند بعد خرابی پهلوے موسی لائے فراسیس رفاقت صلابت جنگ بن نظام الملک آصف جاه اختیار کرد و بعد چندی بحیدر نایک پیوست حیدر نایک ابواب رسل و رسائل با بادشاه فرانسیس معرفت او مفتوح ساخت و فوجے از بادشاه فراسیس بامداد حیدر نایک تعین شد حیدر نایک با انگریز مستمر مدارس که گورنر خطاب داشت پیغام جنگ فرستاد گورنر وکیل خود را مع نقل صلحنامه شریک پٹن فرستاد حیدر نایک

حکم نمود که وکیل با جماعه خود بیرون شهر خیمه زند و مردم این جانب با محتاج آذوقه بسانبده باشند و در ملاقات وکیل مذکور مکتوب
گورنر و بحیدر نایک رسانید مشتمل بر آنکه اینک سبقت جنگ و شکست پیمان درست از چه راه است حیدر نایک در جواب گفت که بیشتر گمان
من آن بود که راستی و وفای عهد برانگریزان ختم است اکنون برخلاف آن مشاهده رفت چه در جنگ مرهٹه که طلب کمک نمود بلیت و بعل
کدر را گفتیم تا آنکه ناچار شده از مرهٹه صلح کردم و مارا از مصالحه شما حاصل چه اگه کار هرگاه کمک خواهیم بغیر از فتوی و حکم کوسل
قدمے پیش ننهند و بر تقدیر بر حکم کوسل بمقتضے خرچ از محمد علی خان بے شوند او بحیل پرداخته آخر بعد مزاولی بسیار اجناس و جواهر خود را
بخسارت تمام فروخته بشمامے دهد آنزمان تیاری اسباب روز ها صرف نموده خیمه بیرون زنند و آهسته آهسته یک کوچ دو مقام
تا حدود این جانب رسید این دار و گیر را مدتی طویل مے باید و ما که فوج سواره داریم که تا ده فرسنگ تاختن و باز آمدن میعاد
دارند و خزانه و سامان بسیار داریم که مهمات سالها کفایت کند پس موافقت ما بین نمی تواند شد این بگفت و جواب مکتوب
بنوشت و وکیل را رخصت نمود و در سنه هزار و یک صد و نود و چهار هجری حیدر نایک با سے هزار سوار و چهل هزار پیاده متوجه
کرناتک شد و هم رجب سنه مذکور بالای کهاٹ عبور کرده اکثر قلاع توابع ارکاٹ را متصرف شد و نصیر الدوله برادر محمد علی خان
متحصن قلعه چتور بود با عیال و اطفال گرفتار آمد و مجبوس گشت گورنر مدارس این خبر شنیده کلنل بیلی را روانه آن سمت نمود کلنل
بیلے را روانه آن سمت نمود کلنل در میدان بلول خیمه زد حیدر نایک با تمام سپاه خویش و فرانسیس با او رزمے صعب کرد تا گاه
از بان حیدر نایک آتش در بارود خانه انگریز افتاد و شیرازه جمعیت ایشان از هم گسیخت سواران حیدر نایک از اطراف و جوانب
حمله آوردند و بسیاری از سپاه انگریز بگستند کلنل بیلی اسیر گشت حیدر نایک ظفر یافت و روز سوم متوجه ارکاٹ شد و شهر
پناه ارکاٹ را محاصره کرد راجه سربیر پریا محمد علی خان در ارکاٹه متحصن شد و کمک از محمد علی خان نرسیده راجه مسطور بعد دو ماه
با حیدر نایک صلح کرد حیدر نایک بقلعه در آمد و هر چه یافت ضبط کرد و ناموس سکنه آنجا را تلف نمود و لالا چیلی رام را با ده
هزار سوار بتاخت اطراف فرستاد او دران دیار دیار رنگ گذاشت و عمارت را بسوخت قول حیدر نایک راست گشت که میگفت
من قهر خدایم که تبعذیب مردم کرناتک نازل شده ام بعد ازین قضایا محمد علی خان مع اجمال و اثقال و متعلقان خویش بمدارس
آمده اقامت گزید و چون طریق آمد و شد در خشکی از تاخت فوج سواره حیدر نایک منقطع شد و در تری از تخالف هوا که
آن وقت بجهاز موافق نبود ممنوع گشت روسای کوسل هبوب غله را از فروختن فرق و منع نمودند و متبوسلان کمپنی از ذخیره
سه کار برنج رتب فے تفریک آثار مجرا ے و فی روپیه دوازده آثار مقرر نمودند دران قحط عالمے هلاک شد بعد چند ماه
غله بسیار بر جهازات شرقی از بنگاله متواتر رسیدن گرفت و در آخر شوال سنه یک هزار و یک صد و نود و چهار هجری جنرل براپر کوٹ
که پیش ازین در کرناتک کارهای بانام کرده بود بحکم سپٹن گورنر صاحب کلان کلکته براه دریا بد انجا رسید و قریب چهار هزار
تلنگه بحفاظت شهر پناه مدارس گذاشته با دوازده هزار تلنگه و چهار هزار ترک سوار در آخر محرم سنه هزار و یک صد و نود و پنج
هجرے که از فرنگی گده کوچ نموده متوجه شد سپاه چندر نایک که قلعه دیواسی را محاصره داشت بجنگ برخاسته رفت جنرل کوٹ
بانتظار فوج بنگاله و جهازات و لایت در جنگ متوقف بود و باستحکام فلاح دنیا در مقبوضه خویش مے گذرانید روزے
از محمود بندر کوچ نموده متوجه سلیمگر گردید حیدر نایک با تمام فوج خویش تعجیل مقابل جنرل شد و بارش گوله و بان چون

نگرگ نموده سپاه جنرل مردانه نکوشیدند قتالی فاحش ونمود حیدر نایک منهزم با لشکر خود آمد جنرل کوٹ ظفر یافت و داخل سلیم شد و در آخر سال کور قریب شش هزار پیاده لب گردگی کلنل تاس دین برس از بنگاله براه خشکی روانه شده در بادچلکا عبور کرده و مردم تهانجات مثل گنجام مچهلی بندر وغیره براه گرفته یازدهم شعبان سنه مذکور با جنرل کوٹ ملاقات کرد و بصلاح یک دیگر در عرصه فرنگی کوٹ لشکرگاه ساخت آن وقت هشت هزار تلنگه همراه جنرل کوٹ کلنل تاس بود جنرل متوجه قلعه برناهور شد و آنرا اقهراً اقهراً بگشود و بست دوم شعبان سنه مذکور سپاه کوچ بیشتر نمود ٹیپو سلطان خلف حیدر نایک با هزار سوار بطریق قراولی بمفاصله سه کروه پیش فوج حیدر نایک رفت تا انگریز بمیدان کول که پیش ازین جنگ آنجا شده بود رسید حیدر نایک آنرا مبارک دانسته صف قتال بیاراست انگریزان رزمے صعب کردند موسی لانی فرانسیس هزیمت رفت وحیدر نایک عقب او بگرفت انگریزان ظفر یافتند و دیگر روز رسد بمدارس رسانیدند و همچنین در اوایل شوال سنه مذکور سپاه حیدر نایک هزیمت داده رسد را در قلعه ویلور رسانیدند بمدارس باز آمدند و همچنین دو هزار جهول دار از ولایت انگریز به بندر پنینگ گرسنه با سرداران خسر پوره حیدر نایک که از مدت قلعه ویلوری را که از مدت صدو شریک بیژن بود محاصره داشت رزم کرده بقتل رسانیدند سپاهش منهزم رفت و قریب هزار اسپ بدست تلنگه های انگریز افتاد۔

ذکر بریدشاهیه که به پدر حکومت کردند اول ایشان قاسم بریدست و او غلامان سلطان بهمنیه است و در عهد محمد شاه لشکری به انجانب کشید و بر کفار مرهٹه ظفر یافت و در عهد سلطان محمود بهمنی بر امور سلطنت مستولی گشت و خبر نامے بر محمود نگذاشته بالاخر در قلعه اوڑیسه و قندهار به تجویز عادل شاه و نظام شاه بنام خود خطبه خواند و بعد از و پسرش امیر بریدبن محمد قاسم جانشین شد گویند که او شبے در زمستان شراب مے خورد آواز شغالان شنید گفت که شبها چرا شغالان فریاد مے آرند گفتند از سرما بسلطان تظلم مے نمایند امیر بزید حکم کرد تا سه هزار غلاف پر از پنبه در صحراها و باغها بر افگنند تا شغالان زیر آن روند و از سرما امین باشند و بعد ازین دیگر آواز نشنید گفت که حالا چرا آواز مے کنند گفتند که شکر نعمت می کنند امیر بزید بعد از و پسرش علے بریدشاه بحکومت نشست اول کسی است که خود را بریدشاه خواند نظام شاه در عهد او قلعه کلیان و اوڑیسه و قندهار را از و بگرفت و بحر بندر و نواحے آن که حاصلش زیاده از چهار لک هون نبود با و گذاشت بریدشاه را خوشوقتے نماند و در سن هزار هجری در گذشت آفرین آن طائفه امیر بریدشاه در هزار و پنیرده هجرے والی شد و بسی نگذشت که بندر بتصرف عادل شاهیان در آمد ÷

احمد نگر از ابنیه احمد نظام شاه بحریست که در صدود باغ نظام شهرے بنا نهاد و بتحت آن شهر بصافت آب و هوا و کوه و صحرا و بی اشجار از جمیع شهرهاے دکن نیستی است و در ظاهر شهر صد قلعه حاربه پیوسته حرمان دارد و از باغات آنجا یکے باغ دلکشا فرح بخش است و در وسط باغ حوضے ساخته اند در کمال وسعت در درون آن ترکه عمارتے رفیع بنا نهاده اند و بریک موضع شهر قلعه در غایت حصانت است و بروایت مؤلف صبح صادق ملوک نظام شاهیه در احمد نگر و مرهٹ و دولت آباد حکومت کرده اند و اول آن گروه نظام الملک حسن بحریست بهر یونام دانست چرا از اعیان بیجانگر بود چون احمد شاه بهمنی لشکر بیجاپور کشید اورا اسیر ساخت و حسن نام نهاد او حسن شهر نو شهرت یافت بحرے بهر نواست که تحریف یافته و گویند که

که محمد شاه لشکری بهمنی بحری خاص خود با او سپرده بود از ان او را بحری گفتندی و محمد شاه بسیاری در عهد خویش او را اشرف الملک همایون نظام الملک هجری لقب نهاده و با یالت بلنگ فرستاد نظام الملک بعد از قتل خواجه کاوان اعتباری عظیم یافت به ملک نائب مخاطب گشت و هشت صد و نود و یک هجری در عهد سلطان محمود بهمنی بر دست بسند خان به قتل رسید و بعد از و پسرش ملک احمد نظام شاه خود را نظام الملک خواند و دعوی استقلال کرد و چتر برگرفت و نام سلطان بهمنی از خطبه بیفگند و نام خود خواند و خواجه جهان دکنی و دیگر امرا نه پسندند نظام الملک نام خود را از خطبه بیفگند و بدستور چتر برگرفت و گفت این علامت سلطنت است ملک بهر دفع حرارت آفتاب است امر گفتند که اگر چنین است هر که خواهد چتر برگیرد نظام الملک بان رضا داد پس هر که خواست هر خویش چتری بخواست و در تمام دکن آن شایع شد رقم حروف گوید اکنون روسای دکنی که حمید ارسی و نیجاه کس هستند از طرف خداوندان خویش سر اند اختند و آن مشهور به آفتابی است بالآخر باستصواب خطبه بنام خود خواند و خود را نظام شاه بحری لقب نهاد و دختر خود بملک وجیه دائی قلعه دولت آباد داد و او را سپری آمد ملک اشرف برادر وجیه از راه حسد آن زن را با پسرش و برادر خود بکشت و بر دولت آباد و اسور استیلا یافت و اطاعت محمود بنگره گجراتی نمود نظام شاه در هشت صد و نود و نه هجری دولت آباد را محاصره کرد چون فتح متعذر دید باز گشت و در صد و دو باغ نظام شهری بنا نهاد تا انجا سکونت کند و پیوسته بر دولت آباد تاخت برد پس آن شهر را احمد نگر نام نهاد و از مرهٹ استقلال یافت ملک اشرف سلطان محمود بنگره گجراتی را به تسخیر دکن تحریص نمود والی گجرات قصد دیار نظام شاه کرد با تفاق عماد الملک عماد شاه عادل شاه خاندیسی غرم رزم او کرد و اهالیان گجرات را اجمالا بفریفت تا شبی فیل را که نزدیک سراپرده شایسته بود رها کردند شورشی عظیم در لشکر گجرات افتاد و گمان بردند که نظام شاه شبخون آورده سلطان محمود گجراتی از اردو برون نرفت چون لشکر متفرق شده بود با مخالفان صلح نمود و بگجرات باز گشت و بسی نگذشت که ملک اشرف در گذشت نظام شاه بر دولت آباد و اسور استیلا یافت و در نهصد و چهارده در گذشت او بصفات حمیده موصوف بوده هرگاه که سوار شدی سر بزیر انداخته رفتی و گفتی ملوک چون سوار شوند عوام الناس بدیدنش رغبت کنند ترسم که اگر نظر بر بین و یسار بر نامحرمی افتد و این نکوهیده بود و با وجود این صفات ستیلی رست و درست آید چون در شمشیر باری ماهر بود خلق را بانکار ترغیب می نمود تا آنکه بسبب آن میان جوانان نزاع پدید آمد و ایشان هر گاه بیک دیگر برتری جستندی نزد او رفتندی تا میان ایشان حکم کند او در حضور خویش هر دو را به شمشیر باری فرمودندی و هیچ روز نبودی که در بارگاهش چند کس به قتل نرسیدی و از قبائل هیچ کس باز خواست نکردی و رفته رفته آنکار جهان شایع گشت که در کوچه و بازار هر که خواستی بان استیصال نمودی و هیچ کس مانع نیامدی و اکنون گویند که آن عمل نزدیک دکنیان بعضی جا شایع است و آنرا ایک رنگ گویند و بعد از و پسرش برهان نظام شاه در هفت سالگی جانشین گشت فیض جاوید تاریخ جلوس اوست در بدو دولتش کمل خان بر امور ملک و مال مستولی گشت و در نهصد و چهار هجری برهان نظام شاه بر بانوی اسیه عاشق شد کمل خان مهر وکالت پیش بادشاه نهاد و گفت تا خداوند خورد سال بود بپردازم اکنون جوان شد بکار ملک تواند پرداخت برهان نظام شاه هر چند گفت قبول نکرد شیخ جعفر دکنی بوکالت رسید و در نهصد و بیست هجری شاه طاهر با حمد نگر آمد و اعزاز یافت چون برهان نظام شاه از سلطان بهادر گجراتی متنهزم گشت در نهصد و سی و شش خطبه

بنام سلطان بهادر بگجراتی خواند تا او بگجرات باز گشت دیگر سال برهان نظام شاه طاهر را با تحف و هدایا بگجرات فرستاد سلطان بهادر از فصلش آگاه شد و بر جمیع امرا او را تقدیم داد و شاه طاهر با علمای گجرات مناظره کرد و غالب آمد و خصمت آن طرف یافت و چون در نهصد و سی و هفت که سلطان بهادر بر مالوه استیلا یافت برهان نظام شاه دیگر بار شاه طاهر را بسالت فرستاد و بوساطت او محمد شاه خاندیسی بران مقر گشت و برهان نظام شاه ببرهان پور آمد و سلطان بهادر را اعلامت کرد پس برهان نظام شاه ببرهان پور شد محمد شاه به استقبال او شتافت برهان نظام شاه طاهر را گفت چون نجدبت سلطان بهادر رسم ناچار بپای باید ایستاد و زیاده از ان تعظیم من نکند چه چاره باید کرد شاه طاهر گفت حیلتے اندیشیده ام که چون نزایند ناچار از تخت برخیزد و فرود آید پس مصحف که بدست علی علیه السلام بود بر سر نهاد و به بارگاه سلطان بهادر آمد سلطان از خداوند خان بگجراتے پرسید که این چیست که شاه طاهر بر سر گرفته گفت مصحف بخط علی عم سلطان از تخت فرود آمد و استقبال کرد و مصحف بوسید و بر سر نهاد و برهان نظام شاه شرایطه سلطان بجا آورد سلطان بر تخت نشست و نشیت برهان نظام شاه و محمد شاه و شاه طاهر ایستاده بودند سلطان شاه طاهر را امر بجلوس فرمود او معذرت نمود سلطان دیگر بار او را بجلوس اشاره کرد طاهر گفت سر طه ادب نباشد که خداوند من بر پاے بود و من بنشینم سلطان فرمود که او نیز بنشیند پس برهان نظام شاه و محمد شاه و شاه طاهر بنشستند سلطان به شاه طاهر گفت بعد ازین ترا ببرهان نباید آمد تا تعظیمت قوت نشود آنگاه بشمشیر کمر خود را به کمر برهان نظام شاه بست و او را که با برهان بخواندند نظام شاه خطاب کرد و سراپرده سرخ تفویض فرمود و چتر سفید که از سلطان مالوه گرفته بود بفرمود تا بر سرش افراختند و دیگر اسپ و فیل و خلعت خاص داده رخصت فرمود برهان نظام شاه باحمد نگر رسید و در نهصد و چهل و چهار برهان نظام شاه باحمد نگر رسید و در نهصد و چهل و چهار برهان نظام شاه بر همنوے شاه طاهر نام اصحاب کرام از خطبه بیفگند و بنام اثنی عشر خطبه خواند و دختر خود را که سفید بود سبز ساخت و امر کرد تا در مساجد رقص کنند و با لاخره مذهب امامیه پیش نهاد ساخت سلطان محمود بگجراتے بعد از سلطان بهادر بگجراتی بادشاه شده بود و ابراهیم عادل شاه والی بیجاپور و مبارک شاه خاندیسی و عماد شاه والے برار ازین معنے برنجیدند و خواستند که اورا متاصل سازند برهان نظام شاه به تحف و هدایا محمود و مبارک شاه را راضے ساخت و لشکر بر عادل شاه والی بیجاپور کشید و بصلح باز گشت و بعد از چهل سال شاه طهماسپ صفوی از ایران جهت برهان نظام شاه کشید و تحف و هدایا فرستاد و ازان جمله غلامے بود شاه قلی نام که دران دولت سلامت خان خطاب یافت و برهان نظام شاه در نهصد و شصت و یک در گذشت و همدران سال اسلام شاه والی دهلی و سلطان محمود بگجراتے برادر زاده سلطان بهادر بگجراتی در گذشتند غلام علے هندو شاه گوید سه خسرو از زوال آید بیک سال که هند از عدل شان دار الامان بود یکے محمود شاهنشاه بگجرات که همچون دولت خود نوجوان بود دوم اسلام شاه سلطان دهلی که در هندوستان صاحب قران بود سوم آمد نظام الملک بحری که در ملک دکن سلطان نشان بود مدت من تاریخ فوت این سه خسرو چه پیدرپے زوال خسروان بود بعد از و پسر بزرگش حسین نظام شاه بادشاه شد و در عهد او سیف عین الملک بگجراتی که از امراے سلطان بهادر بگجراتے بود و بعد فوت او بدکن دیده در خدمت حسن نظام شاه سبرے برد توهم نموده به برار رفت و فوجے

اندرار با و پیوست سیف الممالک حسین نظام شاه در آمد حسین نظام شاه قاسم بیگ حکیم را نزد او فرستاد و او را بخواند سیف
عین الملک گفت که بشرط سخن بدست آید اول آنکه حسین نظام شاه مرا استقبال کند دوم آنکه وقت ملاقات از اسپ فرود نیایم
سوم آنکه با من باز کردم تو در اردوی من باش یا اگر حسین نظام شاه غدر اندیشد یاران من ترا هلاک کنند قاسم بیگ بند برفت و
نزد حسین نظام شاه رفت و بلاد در خود مالید تا سر و روشش آماس کرد و بخانه بخفت عین الملک او را بخواند تا او را در دوے
خود باز دارد و پیش نظام شاه برد و فرستاده او را بدان حالت بدید و حال بعین الملک باز گفت عین الملک را اجل فرا
رسیده بود آن شربت بگذاشت و روی بقلعه احمد نگر نهاد حسین نظام شاه باستقبال شتافت عین الملک دستگیر شد و با
خواهرزاده اش صلابت خان بقتل رسید حسین نظام شاه در نهصد و هفتاد و دو هجری باتفاق سلاطین دکن متوجه بیجانگر
شد و رام راج و اسے بیجانگر را گشت چنانچه در ضمن احوال عادل شاهیان گذشت و در بیجانگر نیز یاد باجمله بعد از غلبه
بر رام راج حسین نظام شاه باحمد نگر رسیده در همان سال بگذشت آفتاب دکن بشد تاریخ است و او دو پسر داشته مرتضے
و برهان بعد از و پسر کلانش مرتضے نظام شاه بادشاه شد و در عهد او فرنگیان رهگذیده مسلمانان را ایذا می رسانیدند قصد ایشان
کرد و محاصره نمود و اخلاص و فرهاد خان جنگے از فرنگیان رشوتها گرفتند و انچه خواستند بقلعه فرستادند ناگاه کشتی مسلمانان بدانجا
رسید فرنگیان از انرا بگرفتند دو جوان غریب در کشتی بودند رستم خان و شمشیر خان نام فرنگیان آثار شجاعت در ایشان دیده
بقلعه بردند و بزرم سپاه مرتضے نظام شاه امر کردند ایشان دریافتند که حبشیان و سایر امرا با فرنگیان متفق اند پس نبوشتند و
بر سر تیری بستند و بعسکر مرتضے نظام انداختند و مرقوم نمودند که ارسپاه اسلام برک و ترک سمهد تمام حرکے کنند پس هنگام شب
برستم خان گریخته نزد مرتضے نظام شاه ماندند و مرتضے نظام شاه رهاد و اخلاص جان را حبس نمود و برگ و ترک رانگیز خان
خطاب داد و پیشوا ساخت و باحمد نگر باز گشت و در نهصد و هشتاد و دو مرتضے نظام شاه برهان عماد و عادلخان و اے
عماد را با پسرش شمشیر الملک کشت و بر پسری صاحب خان نامے عاشق شد و صاحب خان با رانگیز خان عداوت گرفت
و بمرتضے نظام شاه گفت که او را سلطنت هست و دران ایام رانگیز خان بیمار شد مرتضے نظام شاه شربت مسموم با حکیم محمد
مصرے پیش او فرستاد رانگیز او را بخورد و از حال آگاه شد و در حالت نزع این عریضه نوشته بنظام شاه فرستاد و در گذشت
مخلص دولت خواه سپهر گشت بمرگ شد که آفتاب عرش شصت درجه طے کرده عروض مے دارد شه بتی که با آب حیات سرشته
بود درکشید و چشم از مشاهده اعتبار به پوشید چند انکه مرا فنا گشت شاه را بقا باد و التماس آنکه مرا حبا و مهیا از دولتخواهان
شمرده استخوانهان مار اکبر بلاے علی بفرستند و سید مرتضے سبزواری و شاه قلی صلابت خان غلام مرسله شاه طهماسپ
صفوے و مرزا تقے نظری و امین الملک نیشاپوری و قاضے بیگ طبرانی را از نوکران کار آمدنی شمرده نفرت خاطر بکوشند
و آن قدر مغل که در سرکار من اند میان صلاح و ازان جمع نماند مرتضے نظام شاه رقعه برخواند و از کرده پشیمان شد و بر بجل
خویش نفرین کرد و سید مرتضے را حکومت برار داد و حکیم محمد مصرے را که پیشوا ساخته بود عزل کرد و قاضے بیگ را پیشوا
ساخت و گفت که فرزند رسول خدا است و او را وکیل خویش ساختم اگر در قیامت ازین پرسند که چرا در ملک تو کسے بر
کسے ظلم کرد گویم از قاضے بیگ پرسید پس ازان عزلت گزید و در قلعه احمد نگر منزوی گشت و پاسبانی خود شاه قلی صلابت خان

سپرد و حکم کرد که خبر صاحب خان بمعشوق کسے پیش او نیاید و بستانزده سال منزوی بماند خلق او را دیوانه گفتندے
و در ان مدت جز یک دو تن کسے پیش او نرفتے بزرگان دولت را چون کارے بزرگ پیش آمدی عریضه نوشتندے و انچه
در جواب نوشتی بدان عمل کردندی محمد اکبر بادشاه از حال او آگاه شد و بجد و دمالوه آمد قاضے بیگ رقعه نوشت مرتضے
نظام شاه در ساعت پالکی خواست و سوار شد و امر کرد تا اطراف او را بپوشند پس روی بنهاد و اکبر بادشاه
به اکبر آباد باز گشته بود مرتضے نظام شاه بدولت آباد رفت و جامه درویشانه پوشیده بقصد زیارت مشهد رضویه از عقب سرا پرده
بیرون رفت چنانچه صاحب خان نیز اطلاع یافت اعیان دولت آگاه شدند و بجستجو می شتافتند و او را بدست آوردند
و بمبالغه تمام باز گردانیدند مرتضے نظام شاه باحمد نگر شد و در باغ بهشت بهشت منزوی گشت صاحب خان بسیارے
از خویشان خود را به امارت رسانید و همه روز با تمین و بسیار دو سه هزار مردم جماعه خویش در کوچه دربار میگشت و زنان و پسران
مردم را بر و زمی کشند امرا از ان حالت به تنگ آمدند صاحب خان که پنیر حسین خان سخت گمان بر سری که امرای برار بود پیغام
فرستاد که نام خود را تغیر ده حسین خان بآن رضا ندادو صاحب خان با یاران خود بخانه او رفت و منهزم باز گشت و نزد مرتضے
نظام شاه بیرون آمد و گفت فرمان بادشاه است که مغلان را بقتل رسانید دکهنیان و حبشیان خواستند که بفرموده عمل نمایند
امرای معقول جمع شدند و عزم رزم کردند صاحب خان مرتضے نظام شاه را گفت مغلان مے خواهند که ترا بقتل رسانند مرتضے
نظام شاه پیاده از باغ بیرون آمد و چون مغلان را بدید بر فیل سوار دکهنیان و حبشیان بمقابله امر فرمود سید مرتضے سبزواری
و قاضے بیگ طهرانی بامرای معقول پیغام دادند که با خداوند خود حرب نتوان کرد چنانی خان و بهای جان او زیک و حسین خان
سخت کمان بر سر می و تیر انداز خان از اسپ فرود آمدند و از دور به پیش بادشاه سر فرود آوردند و با لشکریان راه ممالک
عادل شاه و قطب شاه پیش گرفتند صاحب خان با یاران بشهرے رفت و هر کرا از مغلان یافت بکشت قاضے بیگ رقعه
به بادشاه نوشت و صلابت خان حال عرضه داشت بادشاه گفت بشهر رود صاحب خان را باز گردان صلابت خان چند
طوعاً و کرهاً باز گردانید صاحب خان قصد صلابت کرد و صلابت خان بگریخت مرتضے نظام شاه خبر یافت و او را بخواند و دلدارے
نمود و در ان ایام قاضے بیگ بجنابت منسوب شد ساعیان از بادشاه اجازت خواستند که او را باز خواست نمایند بادشاه
در جواب گفت و نوشت که هرگاه سید محمد چیزے از خزانه ما تبه کند مروت نباشد از و باز خواستن و گرفتن او را با عیال و
اطفال بر کشتی نشانید و طنش بفرستید چنان کردند صاحب خان از مرتضے نظام شاه جهت آنکه صلابت خان را دلدارے
کرده بود بر نجید و چند روز بشتافت اهالے بندر چند ضرب توپ رها کردند و چندی از همراهیان او را بکشتند بادشاه در بالگی سوار شد از
از پی صاحب خان روان شد چون بجدود آندیار رسید او را پیش خود خواند صاحب خان گفت صلابت خان را از پیش خود بران
و پدر را بگیر و با قطاع من ده تا نزد تو آیم بادشاه صلابت خان را به برگه اقطاع او بفرستاد و بدر را محاصره کرد و دران اثنا
شنیدند که برادرش برهان که در قلعه چیر بود خروج کرده متوجه احمد نگر است بادشاه باحمد نگر شد و صلابت خان را بخواند صاحب خان
دیگر بار بر نجید و بادشاه توجهے نکرد و باحمد آباد بشتافت و در بازار بد کان عطاری رسید و گفت داروی داری که دیوانه را
سود دهد گفت اجزای جلاب موجود است بادشاه گفت ندانم که من دیوانه ام که تمام ادار سلطنت می خواهم و با برادرم

که بے موجب شکری کند عطا گفت او دیوانه است که قدر خون تو برادر نمی داند بادشاه بخندید او را وزیر خود باد بخشید و اسد خان را برزم برهان فرستاد برهان منهزم گشت و برسم ماشتافت یکراب افتاد و بخدمت اکبر بادشاه شتافت مرتضے نظام شاه سید مرتضے والی برار را امر فرمود که صاحب خان را بدست آرد و بخدمت فرستد و اگر ما زنان ابا نماید به قتل رساند سید مرتضے بفرمان او صاحب خان را گشت و صلابت خان در امور ملک استقلال یافته مملکت را ضبط کرد و اکبر بادشاه مشروحان را برسالت نزد مرتضے نظام شاه فرستاد مرتضے نظام شاه بارداد و او را نزد خود خواند مشروحان گفت که مرا بادشاه ازان فرستاده که سبب آبروی شما معلوم کنم مرتضے نظام شاه گفت سپاه برمن بسیار جمع شده و قبایل ولایت بخرج ایشان وفا نکنند لاجرم از شرم کمتر بیرون می آیم و در منصد و نود و دو هجری از پیش اکبر بادشاه خان اعظم را با تفاق برهان برادر مرتضے شاه قصد دکهن کرد صلابت خان و میرزا محمد نطری قصد او کردند خان اعظم منهزم بگجرات افتاد و میرزا محمد تقے نطری باحمد نگر شتافت و دران فتح شاه لوکی که بجاے صلابت خان خدمت مرتضے نظام شاه می کرد مرتضے نظام شاه شیفته او بود بعرض رسانید که امرا از آبروی تو بجان رسیده اند می خواهند که بسرت حسن را سلطنت برگزینند مرتضے نظام شاه بر قتل پسر ساعی شد و دران ایام سپاه عادل شاه بحدود مملکت او رسید مرتضے نظام شاه از تحریک صلابت خان دانست پس او را بخواند و گفت مے خواهم که ترا محبس کنم بر انقدر ندارم صلابت خان گفت قلعه را تعین ما باید نمود با نجا روم مرتضے نظام شاه گفت قلعه وندراج پوری صلابت خان بخانه رفت در بحر بناے خود نهاد بر پالکی نشست و راه قلعه مذکور پیش گرفت هوا خواهان هر چند مانع آمدند هیچ در نگرفت گفت انچه بکردم بهر خداوند بود اکنون که نخواهد مرا با فضولی چه کار مرتضے نظام شاه قاسم بیگ را پیشوا ساخت و میرزا محمد تقے نطری را وزارت داد و بعادل شاه صلح کرد و دیگر بار قصد قتل پسر نمود و او را بخواند و نزد خود در حجره جای داد شبی او را در نهانی پیچیده دران نزد شاهزاده حسین برخاست و بگریخت مرتضے نظام شاه دیگر روز بحجره رفت و او را نیافت فتح شاه تولی را گفت حسین چه شد گفت بمرد گفت استخوانهای چه شد گفت خاک شد گفت بامدک آتش چگونه استخوانهای آدمی خاک شود فتح شاه را تهدید کرد فتح شاه گفت که او بگریخت و اکنون نزد قاسم بیگ رفت چکنم و میرزا محمد تقے نطری است مرتضے نظام شاه او را از انشان درخواست هر دو انکار کردند و محبوس گشتند و امور ملک بمرزا صادق و بهزاد الملک تفویض شد انشان نیز چون در باب قتل شاهزاده اطاعت نکردند محبوس شدند و بعد از انشان سلطان حسین بن سلطان حسن سبزواری که در دکهن متولد شده بود میرزا خان خطاب یافت و پیشوا شد دلاور خان عادل شاهے لشکر بمملکت مرتضے نظام شاه کشید میرزا خان به بهانه دفع او از شهر بیرون آمد و بدولت آباد شد و خواست که شاهزاده حسین را که انجا محبوس بود بدست آرد و به سلطنت نشاند مرتضے نظام شاه آگاه شد صلابت خان و قاسم بیگ حکیم و میرزا محمد تقے و حکیم محمد مصری را او حبس نجات داد و بدرگاه خواند میرزا خان بتعجیل تمام شاهزاده حسین را برگرفت و متوجه احمد نگر شد و مرتضے نظام شاه را در حامی کرم باز داشت و در گلخن چندان آتش افروخت که از حرارت آن در بیزدهم رجب سنه شش صد و نود و شش هجری در گذشت مدت ملکش بست و چهار سال و دران جمله قریب شانزده سال منزوی بود و او بادشاهی باشجاعت بوده و او در منصد و هفتاد و هفت هجرے زمام کشور خان عادل شاهی کرد کشور خان در قلعه دهارور

متحصن شد مرتضے نظام شاه سوگند باو کرد که از اسپ فرود نیاید تا قلعه نگشاید پس باسپاه یورش کرد جمعے از لشکر پانش به تیر و تفنگ و توپ هلاک شدند و چند تفنگ بجوش بادشاه رسید و کور خان برخم تبر در آمد مرتضے نظام شاه قلعه بگرفت باکلیه بعد از و پسرش حسین نظام شاه بن مرتضے نظام شاه بادشاه شد و جمعے از سفله گان را امارت داد و رسوم نکوهیده پیش گرفت شبهاد رکوچیا بگشتی و هر که را یافتی بکشتی میرزا خان او را بگرفت و ابراهیم و اسمعیل پسران برهان بن حسین نظام بن برهان نظام شاه را بخواند و اسمعیل را که کهتر بود بسلطنت برداشت جمال خان و جمعے کثیر از دکهنیان و حبشیان برین سخن انکار کردند و بدر قلعه احمد نگر شدند و گفتند حسین نظام شاه کجاست میرزا خان گفت او قابل سلطنت نیست و بادشاه اسمعیل است جمال خان گفت بادشاه مرا بگذار میرزا خان حسین نظام شاه را بگشت و سرش برنیزه کرد و بر برج داشت و گفت که اگر جنگ بهر او ست اینک به قتل رسید جمال خان وغیره چون این حال بدیدند پیش از پیش در کشود قلعه کوشیدند و هنگام شام قهرا فرار اکشودند مجید خان و مهابت خان و امین الملک را بگشتند و به قتل مغلان فرمان دادند میرزا خان بگریخت و میرزا محمد تقی نظرے و میرزا صادق و دیگران گرفتار شده به قتل رسیدند و دیگر روز جمال خان اسمعیل نظام شاه را بر تخت نشاند و میرزا خان بعد از چهار روز گرفتار شده به قتل رسید و جمال خان بود دولت اسمعیل نظام شاه مستولی شد و او مهدوی بوده و اسمعیل نظام شاه را مهدوی ساخت و در منصد و نود و بست صلابت خان که بفرمان میرزا خان در کهرله محبوس بود خروج کرد و روے باحمد نگر نهاد و عادل شاه نیز از بیجاپور قصد املاک کرد جمال خان با صلابت خان رزم کرد و ظفر یافت و صلابت خان از و امان خواست و همان سال در گذشت و جمال خان با عادل شاه صلح کرد و برهان که در خدمت اکبر شاه بود عرض کرد که در کهن بادشاهے صاحب جود است اگر تجدد و شوم شاید بدولت رسم اکبر بادشاه او را اجازت داد برهان به برهان پور شد و با تفاق راجه علی خان و الی خاندیس روی باحمد نگر نهاد و بسیاری از امرای برار با و پیوستند جمال خان در منصد و نود و نه بهجرے با برهان راجه علی خان رزم کرد و با خداوند خان مهدوی به قتل رسید اسمعیل نظام شاه اسیر شد و او را نزد پدرش آوردند و برهان سر را بنواخت راجه علی خان را باتحایف بخاندیس باز گردانید و برهان نظام شاه بعد از و پسر خود اسمعیل شاه بادشاه شد و هر کجا مهدوے یافت بکشت و خطبه بنام آئمه اثنی عشر خواند و در هزار و یک لشکر بر نگدیده فرستاده بسیارے از فرنگیان بکشت و دیگر سال فرنگیان غالب آمدند و بسیاری را از مسلمانان بکشتند و بعد از و پسرش ابراهیم نظام شاه چند ماه حکومت کرد و بعد از و احمد نظام شاه بحرے بسعے میان منجهو بادشاه شد و در عهد او سپاه نظام شاهیان جهار کرده شدند و هیچ اطاعت نمی کردند اول میان منجهو داو با احمد نظام شاه در قلعه او سه خطبه بنام آوے خواندند دوم چاند بی بی و شمشیر خان در قلعه احمد نگر بنام بهادر خطبه ے خواندند صلابتجان در صدود دولت ابادموتے نام طفلے را نظام شاه می خواند چهارم اینک خان حبشے داد در صدود نزیده بود شاه علی بن برهان نظام شاه بحریرا که قریب هفتاد سال عمر داشت و از بیجاپور خوانده بود خطبه بنام اوے خواند و همدران آوان سلطان مراد ابن اکبر بادشاه و خان خانان عبد الرحیم خان سپه سالار احمد نگر را محاصره کردند و چند جا نقب کرده هر چه بزرگ بدید آوردند چاند بی بی برقعه بر سر افگنده و سلاح در دست گرفته برسر رخنه آمد احمد نظام شاه هشت ماه بود و بعد از و بهادر نظام شاه بسعے چاند بی بی در احمد نگر بادشاه شد و در هزار و

ششصد هجری اکبر بادشاه شاهزاده دانیال را بجای شاهزاده مراد که فوت شده بود با حان خانان عبد الرحیم به تسخیر دکن فرستاد و
وله بیگ خان حبشی که قلعه احمدنگر را محاصره داشت پیشتر رفت و شاهزاده دانیال بجامره احمدنگر پرداخت حامد سلطان قبیصه خان خواجه سرای
که از امرای ادبود گفت قلعه را بایشان باید داد و بدولت آباد رفت با امر گفت که حامد سلطان با مخالفان متفق شده قصد قتل
شما دارد پس باتفاق یک دیگر در غره محرم یک هزار و نه هجری آن شنیز زن را کشت بعد از چند روز شاهزاده دانیال قلعه را قهراً
بگرفت و حبیب خان وغیره را به قتل رسانید و بهادر نظام شاه را بخدمت اکبر بادشاه فرستاد و بهادر مجبوس گشت و بمرد و بعد از
فتح احمدنگر امرای نظام شاهی مرتضی نظام شاه بن شاه علی را در دولت اباد بادشاه خواندند و ملک عنبر حبشی غلام میرک و مرگ
المخاطب بچنگیز خان عظیم مستقل گشت و مملکت نظام شاهی از سرکشان صافی ساخت و شهر کهرکے در شش کروهی دولت آباد
بنا نهاد و بعد از نظام شاه را به سلطنت نشاند و در هزار و بست و نه هجری امرای اکبر شاهی را از بالا گهات
بر آمد نور الدین محمد چنانکه بادشاه شاهزاده جهان شاه را بقلع و جمع او فرمان داد و لشکر به بالا گهات فرستاد و ملک عنبر نهزمیت
رفت و خراج بپذیرفت و چون عنبر در گذشت پسرش فتح خان بن ملک عنبر را برهان نظام شاه خواست که در امور ملک دخل
بدهد فتح خان برنجید و در هزار و سی و نه هجری برهان نظام شاه را به قتل رسانید و پسرش که خورد سال بود نظام شاه خواند
خانجهان و مهابت خان در هزار و چهل و سه از برهان پور روی بدولت آباد نهاد فتح خان در قلعه متحصن شد مهابت خان بر شهر
دولت آباد استیلا یافت و در تضیق حصار کوشید یاقوت حبشی با لشکر انبوه قصد مهابت خان کرد مهابت خان
طائفه را بضبطه دولت آباد باز گذاشت و از شهر بیرون آمد و با یاقوت خان رزمے صعب نمود و ظفر یافت یاقوت خان
به قتل رسید مهابت خان بدولت آباد باز گشت و قهراً قلعه را کشود و فتح خان و نظام شاه و تمامی اولاد نظام شاهیان
را بدست آورد و مظفر و منصور به برهان پور باز گشت و فتح خان و نظام شاه را بدرگاه والا فرستاد نظام شاه و غیره
مجبوس گشته صوبهٔ دولت آباد که مرهٹ عبارت از وست و مرهٹه ساکنان انجا باشند در زمان سابق بدو بوگر شهرت داشتند
و پیش از ظهور اسلام همیشه دار الملک بوده و مردمش نساخ اند و ان فن را نیک ورزیده اند و کاغذ آن مقام بانام است
چه بعد از روم و فرنگ ابدان لطافت و صفا بتبع آن نمیوده و قلعه اش از امهات حصان است و چند طبقه دارد و مؤلف خلاصه
تاریخ گوید که در زمان شهر مذکور بدهار انگری موسوم بوده و بعد ازان دیوگر معروف شد چون سلطان فخر الدین جونا المخاطب
سلطان محمد شاه بن تغلق شاه والی دهلی تمام مملکت را ضبط نمود قلعه دیوگر را دولت اباد نام نهاد و دار السلطنت ساخت
و بعد او آن ولایت بالکل از تصرف حاکمان دهلی بدر رفت و بعد از سه صد سال در عهد شاه جهان بادشاه بحین سعی
مهابت خان خانخانان بدسیهد قلعه مذکور به تسخیر در آمد و چون اورنگ زیب عالمگیر در ایام شاهزادگی بصوب مملکت دکن
تعین گردید در پیشگی قلعه مذبور جاے که قصبه کهرکے بود شهر مختصر بنهاد اورنگ اباد طرح انداخت آن نشیمن گاه حکام گردید
پیش ازین در ملک نظام الملک والی دکن کهرکے نام داشت و پیش از موضع ویرانه نبوده غیر جنسے صاحب مدار دولتش بنا بر
او جاے بنا نهاد و بسبب قلت آب نهر از رود خانه برسول در حویلی خود آورده با و تالاب عالی متصل شهر بساخت و اکنون
اورنگ اباد شهر بست و سیع و هوا شیں معتدل و هفت منزل از انجا شهر برهان پور است و دران شهر بدستور دیگر شهر ها سے هند

چهار ماه بارش مے شود و اقسام میوه در کمال خوبی پیدا ئی مے دارد از خطوط مبر غلام علے آزاد بالگرامی که انجا اقامت دارد معلوم شده که درخت انبه دو فصل بار مے دهد و غله همیشه ارزان و انواع اقمشه و جواهر نفیسه و زیبا ازان شهر فراوان مے آید ساکنانش حسین و خوش شکل و نیکو معاش می باشند طول آن صوبه یک صد و پنجاه کروه و عرضش صد کروه است و هشت سرکار مشتمل بر هشتاد و محال و محال بمعنے پرگنه باشد تابع این صوبه است و بموجب جمعبندی راجه ٹودرمل رسم و تحصیل تمام صوبهای مملکت مبنه آئینه و نوشته پنجاه و یک کرور و شصت و دو لک و هشتاد هزار دام مدخل این صوبه است و چهل دام را یک روپیه رائج الوقت مقرر است پس یک کرور و شصت و نه لک و هفت هزار روپیه مے شود بالجمله اورنگ آباد در عهد سلطنت محمد شاه بادشاه هنگام نظامت نظام الملک آصف جاه و پسرش ناصر جنگ کمال رونق داشته و اکنون که سنه یک هزار و یک صد و نود و پنج هجری است نظام الدوله ابن نظام الملک آصف جاه بر مسند امارت آنمقام قیام مے دارد و بر اکثر ممالک دکن متصرف است اما نشیمن گاهش حیدر آباد شنیده مے شود چون شهر بست مشتمل بر آبهای خوشگوار و انهار حلاوت آثار و قلعه بغایت متین دارد و سواحل دریای عمان که بسمت دریای عمان نامند واقع است و از بنا در مشهوره دکن است و قلعه رنگدیده در حدود آن از بنایه فرنگیان بر تکل است و اناتلنگانه نیز نامند و راجه تلنگانه به تلنگ بن دکن بن هند بن حام بن نوح علیه السلام منسوب است و آن ولایتے است مشتمل بر مضافات بسیار و بغایت آباد ان و در زمان سلف همیشه یکے از رایان معتبره هندوستان بران مملکت فرمان روا بوده اند و هزار و یک هجرے دار الملکش گلکنده بوده که بسبب افزونی باغات و عمارات و پاکیزگے برزن مستثنی از دیگر ولایات هند است و ساکنانش همه ملیح و نمکین باشند کپتان جونا تهان هکاک بارقم حروف می گفت که در صوبه گلکنده کان الماس است که در آب و تاب بر ملیح بر همه کانهای الماس مے دارد مؤلف صبح صادق گوید اول از ملوک گلکنده سلطان قطب شاه است و او بخدمت محمد شاه شکری بهمنے نبوشت و خاصگان لقب یافت و به ملیک شد و بسیاری از اهالی انجا بگشت و در عهد سلطان محمود بهمنی قطب الملک خطاب یافت و به امارت تلنگ رسید و در نهصد و نیزده هجری نام سلطان محمود بهمنے از خطبه بیفگند و بنام اثنے عشر خطبه خواند اما حقوق سلطان محمود منظور داشته پیوسته بهر او تحایف می فرستاد پس چون شنید که شاه اسمعیل صفوے در ایران استقلال یافت خطبه بنام او خواند و بعد از و فرزندانش بر سنت او عمل مے کردند بعد ازان پسرش **جمشید قطب شاه** او پس از و برادرش قطب که دختر نظام شاه در نکاح او بوده بر حکومت نشست و با تفاق نظام و عادل شاه و بریدشاه را مزاج والی بیجانگر را در رزم بگشت چنانچه گذشت و بعد از و پسرش **محمد علی قطب شاه** بادشاه شد گویند روزی بر فیل سوار بر اهے می رفت درویشی باو رسید و گفت ترا بائیه اثنے عشر سوگند است که این فیل مرا دهے قطب شاه فرود آمد و آن فیل را با یک زنجیر طلا و پرچه بر و بود بدرویش داد بهاگ نگر که بجیدر آباد مشهور است از انجمله اوست گویند در بدو دولت سلطنت خویش بر سولی بهاگ متے نام عاشق شد بنام او آن شهر در حوالی گلکنده بنا نهاد بعد از و بر ادرش محمد امین قطب شاه به سلطنت نشست و در عهد او به شاهجهان بادشاه از دکن متوجه بنگاله شد و از میان مملکت او گذشت قطب شاه خدمات پسندیده بجا آورد و آخرین بادشاه از قطب شاهیان ابو الحسن است که تانا شاه مشهور بوده است و از اولاد اجداد او قطب الملک بوده در سن یک هزار و نود و هشت هجرے مطابق سال سے و یکم جلوس عالمگیرے قلعه حیدر آباد که در حوالے گلکنده است بر دست سپاه اورنگ زیب عالمگیر بادشاه مفتوح شد و آن مصرعه تاریخ است فتح الثانے زبادشاهی کردی

وآن مملکت بخوصه بتسخیر عالمگیر درآمد و ابوالحسن بدرگاه آمد و در حبس بعیش مے گذرانید تا آنکه درگذشت یلبار و یلیوار و یلپار نیز نامنه و
آن ولایتے است مطبوع و ساکنانش همه خوش روی و خوشخوی اند اما در بعضے امکنه چندان جمالے ندارند کپتان جوناتهان اسکاٹ
بارا قم حروف می فرمود که در یلیوار اکثر جاها زنان برهنه کپیچ لباس ندارند مطلق برهنه مے گردند و هر قدر که خواهند مردم را بشوهری گیرند
و رسم آنجاست که اگر یکے بخانهٔ هر کسیکه خواهد رفته با زنے مباشرت کند و کفش خود را بر در گذارد و اگر مردے دیگر آید و کفش بر در بیند
باز گردد و اگر نه بیند بخانه در آید و جماع کند بروایت مولف صبح صادق حکام مینوا از در ایام سابق رایان بیجانگر را اطاعت کردند
و از چندگاه حاکم علیحده وارد و بر بسیاری از بنادر آن فرنگیان مستولی اند و ظهور اسلام در ان دیار در سن دو صد هجرے اتفاق
افتاده در تاریخ مذکورے گوید وقتی طائفه از مسلمانان بسر اندیبے رفتند کشتی ایشان بلد یکلو که قاعده یلیپور است افتاد و بے
آنجا مردے دانا بود و سامری نام داشت ایشان را بخواند و از دین سوال کرد گفتند است محمد صلعم گفت او را معجزها بود گفتند آرے
و چندی از ان شمردند چون بمعجزه شق القمر رسید سامری گفت این معجزه قوی است اگر شجر نباشد شاید اهالی ربع مسکون آنحالت را
مشاهده کرده باشند پس گفت رسم ما چنین است که هرگاه واقعه غریب اتفاق افتد آنرا در دفاتر ثبت کنند اگر این واقعه صحیح است در
دفتر ثبت باشد پس دفاتر آبا و اجداد را تفحص مے کرد تا در موضعے نوشته دید که در فلان سال ماه دو پاره گشت و بار یک دگر پیوست
و آنرا پیش از زمان دولت او بد و بیست سال نوشته بودند سامری گفت از عهد پیغمبر شما چند سال گذشته گفتند دویست سال سامری
تصدیق کرده ایمان آورد کپتان جوناتهان اسکاٹ قایل این مراتب نیست بالجمله چون خواست که بهج رود از اعیان مملکت که بت پرست
بودند به بست و مے اندیشید و گفت که آنرا و اگزینم و بعد ازین شما مرا بخواهید دید پس عهد نامه نوشت و از همه همان گرفت که از
مضمون آن عدول نکنند انگاه مملکت را بر امر اقسمت کرد و گفت که بر ولایت یک دیگر تصرف نکنند اگر احیاناً درمیان مخاصمه افتد
بخرابے مملکت یکدیگر قانع شوند بالجمله چون سامری از قسمت مملکت باز پرداخت یکے از امرا که حاضر نبود بیامد سامری را خبری نداده بو
شمشیر خود بار و بخشید و گفت باین هر قدر که توانے از مملکت بگیر پس او را سامری لقب نهاد و گفت باید که بعد از تو هر که از اعقاد
تو بسلطنت رسد همین نام بر خود نهند انگاه بگوشه رفت و آنجا بعبادت مشغول شد و گفت باید که کسے نزد من بیاید سامری خود را
بکشتی مسلمانان رسانید و با ایشان متوجه حجاز شد و چون هفته بگذشت امرا بیعت و رفتند و از و نشانی نیافتند گفتند او با آسمان
رفته زود باشد که باز آید سامری به بندر بحر رسید و مریض شد و از مسلمانان چون که دگفت خواهم که پیوسته بسلیمان رسید تا
بسبب شما کافران آنجا مسلمان شوند پس نامه به یلباریان نوشت که بامر خدا از شما جدا شده ایم باید که از عهد نامه و پیمان من تجاوز
نکنید و مالک بن حبیب فلان فلان را چون آنجا آیند رعایت کنند و بگذارند بهر وجه که خواهند سیر بندر و بسی نگذشت که سامری
درگذشت و به بندر شهر مدفون گشت و هرگاه که مالک بن حبیب بسلیمان رفت و نامهٔ سامری به یلباریان و سلبه کد یکلو رسانید یلباریان
مالک و رفقاے او را اکرام کردند و مالک در کد یکلو مسجد بنا نهاد و جمعے کثیر از اهالے آن دیار مسلمان شدند و مذهب شافعی
گزیدند امرای سامری بطناً بعد بطن حکومت می کردند تا آنکه فرنگیان پرتگال استیلا یافتند چه در نهصد و چهار هجری که سلاطین همینهٔ
دکن ضعیف شدند فرنگیان دست بستند که از ایشان بملباریان مدد نخواهد رسید لجرم عزم تسخیر آن مملکت کردند پس در نهصد و نه هجرے کشتی فرنگ
به بندر کالنکوت رسید و بر مسلمانان هستم آغاز نهادند سامری صاحب ملبار فوجے بدفع ایشان فرستاد فرنگیان منهزم بیکے از

حکام نواحی که با سامری مخالفت داشت متوصل شدند و او ایشان را بکوهے متوطن ساخت آن طائفه آنجا قلعه و کلیسا ساختند و این اول قلعه بود که فرنگیان بدیار هند تعمیر کردند پس صاحب پرتکال کشتی بسیار بکوے فرستاد تا آن حصار را محکم نهاد ساختند بکوے کشتند و سرتن از بلوک الحدود را که دوست فرنگیان بودند بازگشتند و بمحاصره کوچے پرداخت و کارے نساخت و بازگشت و بلوک آفاق نامه نوشت که فرنگیان درین دیار با نهدم اسلام مشغول اند مراسد و نامجد پس چون نامه سامری بقالصوی و والی مصر رسید سیزده عراب بساحل دریاے هند فرستاد سلطان محمود بنگیره و والی گجرات و سلطان محمود بهمنے و والی دکن از بنادر ممالک خود عرابی چند نمود آنها فرستادند فرنگیان بحدود صوال جمع شده بودند افواج سامری در آنجا رسید و با فرنگیان رزمے صعب کردند فرنگیان ظفر یافتند و مصریان به بندر دیو گشتافتند و چون ملک اشرف قالصوی زائل گردند و سلطان سلیم صاحب روم بر مصر استیلا یافتند فرنگیان بر ساحل دریاے هند مستقل گشتند و در رمضان شش صد و یازده بکالنکوت آمدند و مسجد جامع نسبو ختند بلیاران روی باشان نهادند و پانصد کس را بکشتند فرنگیان به بندر کوکم گه سنجتند و با راجه آنجا در ساختند و دران سال بر کوه استیلا یافتند سامری از غایت اندوه بیمار گشت و در نهصد و بست و یک درگذشت برادرش بجاے نشین شد و با فرنگیان صلح کرد و بالآخر میان ایشان وحشت خاست و مکرر محاربات اتفاق افتاد و شش صد و سے و شصت هجرے قلعه حالیات را در دو فرسخے کالنکوت ساختند و قلعه رکنديه در صدد و حاول بنا نهادند و شش صد و چهل و یک هجرے بیدر وسی و در نهصد و چهل و سه بعد فوت سلطان بهادر والی گجرات احمد اباد و دیپ و دمن از بهادر گجرات بگرفتند و در کدیکلو قلعه ساختند و استقلال عظیم یافتند سلطان سلیم بن سلطان سلیم صاحب روم در نهصد و چهل و چهار هجرے سلیمان پاشا را مرستے بقلع و جمع ایشان فرستاد او قلعه دیپ را محاصره کرد و کارے نساخته بازگشت و در نهصد و شصت و شش فرنگیان بر بندر هرمز استیلا یافتند چنانچه در اقلیم اول در ضمن احوال بندر هرمز گذشت و در همان سال بر بندر مسلت که مسقط نیز نامند و سمطره و سیلا پور و پاک پتن و شکلو و سیلان سر استیلا یافتند با صدود اجمے جلوها ساختند و بنگاله شتافتند و طائفه از ایشان بندر بیوکلی متوطن شدند سلطان علی والے اجمے قلعه سمطره را قهرا قهرا از دست فرنگیان بگرفت و سامری والی بلیار عادل شاه و نظام شاه بقلع و قمع تخریص نمود و در نهصد و نود و نه هجرے قلعه محاصرت را محاصره کرد و بگرفت و عادل شاه متوجه کوه گشت و نظام شاه روی بر گدیده نهاد هر دو کار ناخته بازگشتند فرنگیان در ایذاے مسلمانان کوشیدند و کشتی چند از بهادر احمد اباد گجرات بمکه رفت غارت کردند و مسلمانان را اهانت رسانیدند و بر سم تجارت در اکثر بنادر الملک ساکن گشتند و هزار و بست هجرے جهانگیر بادشاه ابن محمد اکبر بادشاه کورکانی ایشان را از بندر صورت براند و طائفه انگریز را که دشمن فرنگیان پرتکال اند آنجا جاے داد و در سن هزار و سی و پنج هجری شاه عباس صفوی امام قلی خان بن آله ورديجان را فرمان داد تا سپاه بهر قرستاد و آن بندر را از فرنگیان پرتکال انتزاع نمود و هزار و دو بحکم شاهجهان بادشاه ابن جهانگیر بادشاه قاسم خان صاحب بنگاله قصد تسخیر هگلے کرد فرنگیان پرتکال را که فساد ے کردند از آنجا براند و هگلی را از فرنگیان پرتکال بگرفت و مکرنبادر که گذارش رفته در تصرف فرنگیان پرتکال بماند راقم حروف بنابر دریافت احوال فرنگیان پرتکال در حین تحریر این اوراق بتر دد بود چه بالفعل که نه هزار و یک صد و نود و دو هجری است پرتکالیان هر کدام نهاد و حصار استیلا دارند در خلال این احوال مستر جوناتهان اسکات از خالکالون بکنوکانه پور رسید راقم حروف نیز بشتافت روزی استفسار احوال فرنگیان پرتکال کرد فرمود اکنون که هزار و یک صد و نود و سه هجری است زیاده از دو سه بندر بتصرف

فرنگیان پرتگال ست و انگریزان را جهت اخراج پرتگالیان ازان بنا در محاربه درمیان است و فرانسیس غیر از تخنگاه خویش هیچ بندر ندارند اکنون تمام بنادر هند وغیره در قبضه تصرف انگریزان است راقم حروف گوید درین وقت انگریزان بر اکثر شهرهای هند رسیده اند و در لباس ریاست می کنند ضرور افتاد که از واردات وقوعی ایشان اعراض و اغماض نکند پوشیده نماند که درین ولا از بنگاله و پٹنه و اوڑیسه و اوده و فرخ اباد تا نجیب گده که از بنیه نجیب خان المخاطب به نجیب الدوله و از دهلی متصل در منے بر همه آن دیار متصرف اند اهل دانش و بینش را دران نظر است و تفصیل این اجمال ناقل دول آنکه

احوال مهابت جنگ و سراج الدوله چون مهابت جنگ علی وردیخان ناظم بنگاله فوت کردند سراج الدوله پسر دختر او که ولیعهد شر بود در سنه یک هزار و شصت و نه هجری بر کلکته که مسکن و ماوای انگریزان بود لشکر کشید و انگریزان را از انجا برانده و متصرف گشت سال دیگر انگریزان کشتیها بکلکته آوردند و آنرا از گماشتگان او انتزاع نمودند و آماده حرب سراج الدوله شدند سراج الدوله با فوجے شایسته از بنگاله برآمد و صف قتال بیاراست انگریزان با میر محمد جعفر خان که از اعظم روسای سراج الدوله بود در ساختند سراج الدوله شکستے فاحش خورد بالآخر بعد چندے بر دست میر محمد جعفر خان گرفتار شده بحکم پسر ش صادق خان عرف میران به قتل رسید صاحبان انگریز میر محمد جعفر را بر امارت و ایالت مقصود آباد بنگاله نشاندند چون دو سال بر آن بگذشت میر محمد قاسم خان داماد میر محمد جعفر خان بطمع ریاست بنگاله با صاحبان انگریز رسم اتحاد پیش نهاد و باعانت ایشان بادای مبلغ بر ریاست بنگاله و پٹنه رسید و میر محمد جعفر خان همراه انگریزان به کلکته شتافت میر محمد قاسم خان اطاعت شاهزاده عالی گهر این غریز الدین محمد عالمگیر ثانے که از چند سال به تسخیر عظیم اباد می کوشند نمود و او را در عظیم اباد بر تخت نشاندند چنانچه در ضمن شاهجهان اباد در احوال عالی گهر بیاید بالآخر بعد از سه سال میان میر محمد قاسم خان و صاحبان انگریز مخالفت رویداد آخر کار بجدال و قتال کشید تفصیلش آنکه چون میر قاسم خان مستقل گشت بنا بر حرکتے از انگیزان اندیشه ناک گردید و بنکر استقامت گزید از جمله اسباب مخالفت یکے سوال جواب معافی محصول بال یک کوٹھی که نه لایق دوستی بود میان آمد چه انگریزان معافی آنرا خواستند میر محمد قاسم خان بنپذیرفت و انگریزان آنرا برو نداوند دلهاے طرفین مکدر گشت انگریزان میر محمد قاسم خان را تکلیف رفتن بنگاله کردند او بجاے گذارنده در خلال این احوال تجریص راجه بنپال بر اجه هاے دامن کوه که بار اجه موصوف مخالفت داشت لشکر کشید و گرگین خان رزمے مقدمه لشکرش قلعه بکوالے که بر قرار کوه بود محاصره کرد و کاری نساخته از پای قلعه برخاست میر محمد قاسم خان بنا بر صعوبت کوه و گهاٹے هاے دشوار گذار در انجا بنکر مراجعت کرد و از دل انگریزان صولتش برفت میر زا مهدے که از جانب میر محمد قاسم خان ایالت پٹنه داشت و صاحبان انگریز در کوٹھی باقے پور که دو کروه از پٹنه بود اقامت داشتند هر روز از طرفین فوجها راسته بیرون شهر در برابر می ایستادند و هنگام شب بمسکن خودها رفتند شبی انگریزان بران شهر شبخون آوردند چه همه مسلح بنای دیوار شهر پناه بیامدند و چند کس را بر دیوار شهر پناه متصل دروازه شهر فرستادند ایشان از دیوار فرود آمده بر در شهر پناه آمدند و مخالفان در را که معدودی چند بخواب غفلت خفته بودند بکشتند و در را باز کردند و انگریزان با جمعیت خویش و ضرب توپ بشهر پناه در آمدند و دست به قتل و غارت دراز کردند میر زا مهدی بے جنگ بهزیمت رفت و راه بنکر پیش گرفت و در راه شهر پٹنه که قلعه دیگر حاکم نشین بود یک هزاری با جماعه خویش بمخالفت آن کوشید و بر زم پای ثبات ورزیدند

انگریزان بآن بلطفت نشده دست تاراج بسکنه دراز کردند ومتفرق گشتند نیز از مهدی دوسه کروه از مٹیه رفته بودند انجا با ماکار
وشمر دودوالنون نصارے که میر محمد قاسم خان عساکر بسیار بامداد او فرستاده بود ملاقی شد و باتفاق یکدیگر متوجه پٹنه شدند و
آن طرف دریچه شهر پناه که مشرف بدریا بود در آمدند هزاری ایشان را باندرون گرفت مرزا با فوج بارده از قلعه بیرون آمد و با
انگریزان مصاف داد وظفر یافت وبسیاری از ایشان را کشت وبسیاری را اسیر ساخت ومنکریش محمد قاسم خان
فرستاد او همه را به قتل رسانید وآن باعث از دیاد خصومت گشت انگریزان در ابتدای موسم برشگال میر محمد جعفر خان را با مارات
برداشته از کلکته بر آمدند ومیر محمد تقی خان حاکم پیرتهم را در رزم بگشتند میر محمد قاسم خان از منکر میرزا اسد الله خان را که
راقم حروف بخشی ودارو غه داغ بمجمله او بود در فاقت ذوالنون وشمرد و ماکار نصارے با فوجے آراسته بر انگریزان تعین فرمود تلاقی
فریقین بر رودستونی دست داد ورزمے صعب اتفاق افتاد انگریزان ظفر یافتند اسد الله خان وغیره منهزم بر ناله اودهور که متصل
سراج محل ست آمدند وپناه دیوارے که از ساحل گنگ تا دامن کوه از شمال تا جنوب کشیده بودند چنانچه نیز پهاری درمیان آن
واقع شده بود قیام نمودند میر محمد جعفر خان و انگریزان انجا رسیدند وبورجان سلامت کوچه پرداختند یکنیم ماه رزم توپخانه درمیان
ماند شبے انگریزان بر فوج میرزا شبخون زدند وبسیاری از لشکریان میرزا قتل کردند هنگام غبور ناله وکارترها غرق گشتند ومیرزا
ودیگر روسای لشکر منهزم متصل منگیر پیش محمد قاسم خان که مجهولانه از منگیر آمده بود آمدند میر محمد قاسم خان منکر مراجعت نمود
وبعد از چند روز از صامت وناطق در تصرف خودی داشت باجری انبوه از منگیر آمد رقم حروف درین قضایا حاضر بود بالجمله
میر قاسم خان توقع امداد پیش شاه عالم ثانی عالی گهر بادشاه وزیر الممالک شجاع الدوله بهادر ناظم اوده وآله اباد داشت
شاه وزیر باماد او برخاستند وبعد از رزمهای متواتر که در عظیم آباد کردند منهزم وبکیر بر ساحل دریای گنگ چهاونی نمودند شجاع الدوله
از میر محمد قاسم خان سوء مزاج گشته او را حبس کرد وانچه داشت از و گشنید وبعد چندے نجات داد میر محمد قاسم خان بعد ازین قضایا
روزے بار راقم در رهتل کمنه بریلی وآنوله می گفت که منجمله اسباب غارتے که شجاع الدوله از ما بگرفت سی وشش زنار ریاح الوقت
جواهر نفیسه بود بالجمله انگریزان در آخر برشگال آن سال که هزار ویک صد وهفتاد وهشت هجری بود بکسر آمده رزمے صعب
کردند وزیر الممالک منهزم به لکهنو آمد انگریزان تا آله اباد آمدند وقلعه آله اباد را قهراً قهر الکشودند چنانچه در ضمن آله اباد مرقوم است
در صوبه اوده بی منازعتے متصرف گشتند وشجاع الدوله را از دیار او براندند وازینکه آن ممالک قتل غارت احدی از نجانیدند
وبلکه رابته داران ووظیفه خواران هر دو صوبه را متعرض نشدند وزیر الممالک پیش احمد خان بن محمد بنگش حاکم فرخ آباد وحافظ
رحمت خان ودوندیخان روسای روهیله به بریلی وآنوله رفت وکسے با و نپرداخت وبکالپی رفت انگریزان او را انجا نیز مجال
اقامت ندادند وهمدرین اثنای بادشاه انگریزان پیوست انگریزان آله اباد را بحمایت استقامت بادشاه مع مداخل آن و
جهان آباد دادند وازمداخل بنگاله وغیره بست وپنج لک روپیه پیشکش هر ساله نمودند وآنزمانکه بادشاه در آله بود مبالغه عرضے
رسانیدند وچون بادشاه بریلی نهضت فرمود ان سموم موقوف کردند بالجمله شجاع الدوله صلح کرد بر صوبهای خود از طرف
انگریزان بشرط موافقت ودوستی استقلال یافت وشوکتی عظیم مهر رسانید چند انکه بعد از چند سال که احمد خان بنگش ودوندیخان
ودیگر روسای روهیله باجل طبیعی درگذشتند وغیر از حافظ رحمت به قتل رسیدند وشجاع الدوله ظفر یافت ودر همین تصرف

نصاری کردند شجاع الدوله بر ملک روهیله مستولی شد و خرابی بسیار در ان دیار نمود پس ازان مریض شد و باستصواب صاحبان
انگریز با فیض الله خان ابن علے محمد علی خان بن روهیله صلح کرد و مسکن او راکه رام پور بود بنام او بحال داشت و بهمان حالت بجاے
از لال دانگ کوچ کرد بارده رسید و در گذشت پسرش مرزا امانی الخاطب بآصف الدوله وزیر الممالک بحکومت نشست و
بامر سلطنت پرداخت اکنون که یک هزار و یک صد و نود و چهار هجری است صاحبان انگریز از کلکته بلکه از سورت تا بنگاله تا بنجیت گده
که متصل شاهجهان اباد است کوٹهی ها ساخته محیط دوابر اند و کلنل کادرکه با کنتوکه بزبان انگریز عبارت است از لشکر در یکهزار
و یک صد و نود و دو هجرے بعد فوت کلنل بیلے رئیس لکهنو شده از راه برنا و چرگده مملکت پسران تیز سال دلکشه متوجه مندراج
و بمبئی که کوٹهی انگریزان است گردید و تا لکهمانے کول گنج رسند پیش ازین برگنا تهه راو ابن باجے راو دکهنے رئیس پونا که لشکر
احفاد باجے راو است نزاین راو راکه اولاد نانها ابن باجے راو بوده بفریب و غدر بکشت رؤسای دکهنیان با او مخالف شده
رزم کردند رگنا تهه راو منهزم پیش انگریزان سورت رفت و بصوابدید ایشان به بمبئی شتافت انگریزان از بمبئی که چهل کروه از پونا
مسافت دارد با جمعیت شش پلٹن و پنجاه ضرب توپ بامداد رگنا تهه راو متوجه پونا شدند و در آخر ذی قعده سن هزار و
یک صد و نود و دو هجرے در کوئل که مابین بمبئی و پونا واقع است اشجار از جنگ بریده حصاری چوبین بستند سپاه رام بابو رکن دولت
دکهنیان و بابا بهر پونس که نیز بزبان انسان دیوان راگویند و سید احمد عرب و مهاجے سیندیه و بکوجے هولکر و دیگر رؤسای
مرهٹه با پنجاه هزار سوار از پونا برآمده با انگریزان هنگامه رام ٹریا کردند از بیت تویخانه انگریز نزدیک حصار چوبین رفتن تواستند
انگریزان دو پلٹن که عبارت از دو هزار تلنگه تفنگچی تخمیناً باشد در حصار گذاشته یک گروه از حصار برآمدند و ما موضع رکاور رسیدند
دکهنیان بهیئت اجماع حمله آوردند و رزمے صعب کردند و اکثر از آلات حرب غنیمت بدست دکهنیان افتاد انگریزان دیگر روز
صلح کردند و قلاع ساسی وغیره راکه بالفعل از دکهنیان گرفته بودند باز دادند و بست پنجم ذی حجه ایشان به بمبئی باز گشتند و اکنون
شنیده می شد که کلنل کادر به بمبئی رسید و در یک هزار و یک صد و نود و سه هجری کنپ دیگر که رئیس انجا مه کپتان مایم و مصاحب
مستر چونا تهان اسکاٹ صاحب راقم حروف و کامران دره است قصد آن طرف مے دارد چنانچه در شروع گوالیار و کوبرر قمزده
کلک بیان گردد اکنون یک هزار و یک صد و نود و پنج هجری است جنرل هسٹن المعروف به بیٹن صاحب کلان کلکته از مشرق
به بنارس آمده بگفته اوشان سود دیگران که مخالف راجه جیت سنگه ابن راجه بلوند سنگه راجه بنارس بودند بهره یعنے چوکے
و سراول فرستاد و طلب مبالغ و پیچیگده کرد سپاهیان بروشنخے می کردند مردمان راجه مردم بهره را بجان کشتند و راجه را بر کشتے
نشانیده به رام نگر بردند و بست هشتم شعبان امسال بعد از سه چهار روز این واقعه صاحب کلان یک پلٹن برام نگر فرستاد و
ایشان در شهر داخل شدند مردم راجه از اطراف و جوانب بالای نام و برزن برآمده سپاهیان پلٹن را بزور تیر و تفنگ گرفته
بسیاری رکشتند و بقیه السیف برگشته بچنار آمدند راقم حروف درین وقت بچنار با جمال و افیال صاحب خویش بود در مقبره
شاه قاسم سلیمانی استقامت می داشت باقی احوال در ضمن بنارس مرقوم خواهد شد چون برخے از احوال وقوع انگریزان
مرقوم قلم شده اکنون سطرے چند مشتمل بر سخنانیکه بر سبیل حکایات راقم از مستر چونا تهان اسکاٹ بمیان آمده بقلم آرد چه روزے
پیش ازین مستر چونا تهان اسکاٹ از راقم پرسید که در هندکدام شهر آباد است گفتم که بالفعل اوده و لکهنو کمال آبادے دارد گفت

ویران مطلق اند گفتم که احمد آباد گجرات بسیار آباد است زیرا که مردم آنجا در غایت افزونی مال و منال زندگانی کنند گفت این نیز ویران ما مردم آن شهر را آباد گویم که آواز گدا و فقیر بطریق سوال بسمع نرسد و امصار و دیار ما که شهر لندن نخست گاه انگریز است و دیگر نواحی همچنین باشند گفتم بچه سبب فقرا و گدا در انجا نباشند فرمود که دانایان پیشین ما رسم و آئین نهاده اند که بر اهل خرقه و سپاهی هر چه در روزید اکند از ان حصه تعین که مردم بادشاهی دران باشند ببرند و بادشاه و امرا نیز هر چه در ملک حاصل کند حصه معهوده آنجا بفرستند همچنین هرگاه یکه تجاران از راه دور و دراز بیایند از مال خود آنچه که مقرر داشته اند ادای مرسوم نمایند و چون سال آخر شود فقرا و گدا برمنادی جمع آیند ملاحظه کنیم شخصی که چون تندرست و قوی الحال باشد او را ازان جماعه برانگم و بر کسب و مزدوری اشاره کنم و آنکه از مرد و زن پیر و ضعیف و کور شل و لنگ و گنگ که قابل محبت باشد او را بپرسم که چند کس ضعفا در خانه داری قوت هر روزه ایشان را بحساب یکسال هر چه شود ازان مال که جمع کرده ایم تسلیم او کنیم انگاه یکسال بعلاقه سوال از خانه بیرون نیایند و در شهر و قصبه همین زمین مقرر باشد و رسم دروغ گوئی در شهر ما نیست که کسے بدروغ گوئی حصه زیاده ببرد و اگر چنین کند بعد اظهار عقوبت سخت بر دگیر که دیگران عبرت برند گفتم که اندرین باب پیغمبر ما محمد صلعم فرموده که هر کس بعد فراغ از دین مدیون در چهل روپیه یک روپیه رکات برآرد و بان دستگیرے محتاجان نماید اما اکنون در میان ما و صاحبان فرق است چه خلیفه و بادشاه صاحب ضبط ندارند که مردم را از جاده شریعت بیرون شدن ندهند و قتش خوش گشت روزے گفت ایشان را هر چه هست دل است که محل اندیشه و خیال های متنوعه است پس هر چه در دل گذارد بی محابا پیروی کرد و مانع دل خود باید ماند از انفعالات در بیان تزویر یکے افعالے عم خود را بطمع مال گشته بر باش متصرف گشته بود و خدمتگار متوفے پیش کلنل اسپرت که رئیس لکنو ما بین بلگرام و ملانوه بود باجرای کشته شدن خداوندخویش بر دست برادرزاده بگفت مردم کلنل برفتند و قاتل را از سرای ملانوه مع اموال مقتول حاضر آوردند کلنل قاتل را حبس کرد و مال را امانت نگاه داشت و بمرتضے خان رساله دار ملازم آصف الدوله که قاتل و مقتول در رساله او نوکر بودند بلکنتو خبر فرستاد و بر طلبش قاتل را با مال مقتول پیش او فرستاد و رقعه را تقریر کردم و گفتم که افغان موصوف را انچه در دل گذشت مطیع و مانع آن شدم عم خویش را بقتل رسانید پس همچنین هر کس که طالب لذت جماع باشد تا دختر هر کس را که از مغلوبان دلش بخواهد و با غالب را بمکر و حیله و باشتن و دفع نموده و یا ندزدی بر مال کسے متصرف شود چرا که مناسبت دل خویش کرده این افعال بعمل آورده طرفه فتوری در عالم روی دهد باید دانست که چون دل ایشان جای ظهور نیکے و بدی و دروغ و راستی است لهذا حق تعالے پیغمبران و حکیمان و دانایان و بادشاه و خلیفه و قاضے تعین فرموده که ایشان مردم را از انچه که منجر بفساد باشد باز دارند که در حقیقت ضرر این کس دران متصور است و ضد آنرا بمردم آموزند و بعدل و داد پرداز ند و معاش باین پسندیده کنند تا از فتنه و بلا محفوظ باشند و در عالم و عالمیان رونق پدید آید پسندند روزی گفتم که انجیل بطور است کتابے مختصر بر سم بر آورد و بر سم داد و فرمود که این انجیل است گفتم که معنے این را صاحب مے فهمند فرمود که این همه ترجمه انجیل است گفتم که پاتن است گفت که متن انجیل در میان نیست چه دانایان فقط معنے آنرا بزبان انگریز نوشته اند پرسیدم که ترجمه چه بیانست گفت که تعریف گاه و بزبان ایشان را خدا را نامند و احوال عیسے عم گفتم که نسق و شرایع از کجا بعمل مے آرند فرمود که انچه دانایان سلف گفته اند بران مے روم کرناٹک ولایتے است وسیع لیکن معلوم نشد که در کدام اقلیم است چون مملکت دکن پیوسته است و اکثر سلاطین دکن

بران دیار غزا کرده اند بنا بران در ولایت دکن خوشنه می آید ولایت کرناٹک به کرناٹک بن دکن بن ہندبن جام بن نوح
علیه السلام منسوب است مسٹر جوناتهان اسکاٹ بارقسم حروف مے فرمود که کرناٹک دو اند یکے در بالاگهات که بیجاپور و میسور
در کرناٹک بالاگهاٹ است و در ضمن سلاطین بیجاپور که عادل شاهیه اند مرقوم شده و کرناٹک دیگر در بابین گهاٹ که بیجانگر و
وارکاٹهه در بابین کرناٹک و گهات است و آن مرقوم شود و گویند که پیش ازین بیجانگر دار الملک کرناٹک بوده اما ارکاٹهه
نشیمن گاه آن ولایت است ـ

بیجانگر هوائے معتدل دارد و گل میوه فراوان بود و بادشاه آنجا را رای گویند و او بوفور خزاین معروف است میر
محمد خان تهوکبه دکنے وقتے بارقسم می گفت که راجه آنجا را رسم است که هر روز صبح و شام دو بدره از داخل خزانه می کند و نام
آن خزانه جور او بهور ابشد و این رسم از عهد بکرماجیت شیوع یافته بالجمله در خاتمه روضة الصفا می نویسد که قسمت ولایت
کرناٹک از سرحد سرانديپ تا ولایت گلبرگه و از ناحیه ملیار تا صد و دو بنگاله زیاده از هزار فرسنگ باشد و اکثر آبادانی سه فرسخ
تخمیناً دارد و وضع عمارات آن شهر چنان است که هفت شهر بند حصار بدور بالای کوه از سنگ دو کپه پیرامون یک دیگر کشیده
اند میان حصار اول و دوم باسوم سه باتین مزارعه و باغات و کمتر عمارت است و در حصار چهارم باششم و فور عمارات مردم اهل حرفه
و درکاکین بر ابر یکدیگر در غایت عرض و طول واقع شده و قصر رای در حصار هفتم است با کمال رفعت و زینت وزیر و دیوان
آن ملک را خطاب نایک باشد که بمهمات تمامے ملک مے پردازد و در سالی رای آن دیار و اهالی آن سکنه یکنوبت
عید کنند و بزم خسروانه در غایت خوشی ترتیب دهند و اعیان تمامے قلمرو دران جشن با فیلان آراسته و تجمل شایسته از جاهاے
دور و دراز در بارگاه رای حاضر آیند و تا سه روز هنگامه حسن را بر پا دارند بعد ازان بانعامات رای سرفراز گذشته باطراف
ممالک خویش روند و دیگر در شهر بیجانگر خراب خانه ایست وسیع در غایت آراستگی بکوشکها و کاخها متعلقه و انجا بعد
نماز صبح محاسبان خود را لباسهاے رنگارنگ و زیورهاے متنوعه و گلهاے خوشبو آراسته بر درهاے کرسے
انداخته می نشینند هر که طالب ایشان باشد آنجا رود و هر که را خوش کنند اجرت مقرری آنرا بدهد دست پا و سر بردو صبح بکار
خویش رود رقسم حروف گوید کسانی که با احمد آباد گجرات رفته بودند می گفتند که دران شهر نیز چنین رسم است و آن جاے
و مقام را رجواره گویند و اکنون در لکهنو و شکر انگیز جائیکه لولیان مسکن و مقام دارند آنرا چکله نامند بالجمله پل که آنرا هنود
سیت بندر میسور نامند و آنرا راجه رام چند المشهور برام والی اودهه که برادرش لچهمن است و در تریتا جگ بوده بر دریای عمان
بسته دران گذشته بلیکار رفته زوجه خود سیتا را از دست راون مرزبان لنکا خلاص کرده آورد و هنگام مراجعت چند طاق ازانرا
پل بگوشه کمال رسید و آنرا شکست در کتب هند به تفصیل مرقوم است و پل مذکور در اقاصے کرناٹک است و بروایت شریف
صبح صادق و تاریخ محمد قاسم فرشته در اقصای کرناٹک که آنجا تا آنزمان صب اسلام نرسیده بود سلطان علاو الدین
سلجی در هفت صد و ده هجرے مسجد مختصر تعمیر نمود و بانگ محمدی آنجا بگفت و خطبه بنام خویش خواند و آن مسجد را تا هنوز کافران
آن دیار بنا بر سبب همچنان مسلم گذاشته اند چه وقتے که در عمارت مسجد شکستی رویداد و همدران ایام در آندیار وبا بروز طلقی کثیر
هلاک گشتند اهالے شهر از افسون و افسانه در دفع وباحیله ها کردند هیچ در نگرفت لاجرم مضطرب گشته دانا سے به تعمیر شکستگی ها

مسجد پردخت شدند فی الفور دیا بر طرف شد ازان زمان هرگاه در مسجد شکستی رومی دهد ساکنان آنجا آنرا عمارت می کنند
وچون در هفت صد و هفتاد هجری مجاهد شاه بهمنی در ایام سلطنت خویش از گلبرگه برکشن رای والی بیجانگر لشکر کشید و بسمت بندر اسر
رسید آن مسجد را مرمت کرد و از انجا متوجه بیجانگر شد و بحاصره آن پردخت چنانچه گذشت باجمله در بیجانگر رایان رفیع حکومت
مے داشتند اول آن جماعه راجه بیجے چند است که شهر بیجانگر از آثار اوست و بعد از و اولادش مطنا بعد بطن دران دیار حکومت
مے کردند تا نوبت بشیو رای رسید و او معاصر سلاطین بهمنی دکن بوده بعد از و دو پسر او را یکے بگیر بریاست پردا ختند و
پس از ایشان بمزاج امیر الامرا گشت و بر رای مرے که از ان خود بان بود نام سلطنت نهاد و بالآخر او را بکشت و خود را
راجه خواند و بر سایر ممالک بیجانگر استیلا یافت و از شش صد و نود و شش هجری تا هشصد سی و پنج با قتدار گذرانید
و بعد از و پسرش رامراج والی شد و در زمان او سلاطین دکن اتفاق یکدیگر متوجه بیجانگر شدند رامراج با هفتاد هزار
سوار و نه لک پیاده با ایشان مصاف داد و در هشصد و هفتاد و دو با صد هزار کس بقتل رسید چنانچه در ضمن اخبار عادل شاه
والے بیجاپور و نظام شاه صاحب احمد نگر مرقوم است —

حدود ارکاٹھہ در دیار بیجانگر اکنون نشیمن گاه حکام آنولایت است پوشیده نماند که چون نادر شاه والی ایران
در عهد محمد شاه حاضر ماند و چون نادر شاه شاهجهان اباد قتل عام نموده و خزائن بسیار از انجا گرفته و محمد شاه را بدستور بر سلطنت
نشانده باز ان مراجعت نمود نظام الملک در سنه یک هزار و یک صد و پنجاه و سه از محمد شاه رخصت دکن شد و به برهان پور
رسید پسرش ناصر جنگ باغوای مغویان باراده تاصواب در عین برسات با هفت هزار سوار به اورنگ آباد آمد آصف جاه
بدفع او قیام نمود و بستم جمادی الاول سنه یک هزار و یک صد پنجاه و چهار جنگ قایم شد بالآخر ناصر جنگ با سعدو دی چند فیل
خود را تاخته قریب قتیل نظام الملک رسید و زخمی شده گرفتار گشت نظام الملک عزم تسخیر کرناتک پائین گهاٹ نمود اول
قلعه برچناپلی را محاصره کرده از دست مرہٹه مفتوح ساخت و بعد ازان ملک ارکاٹھہ را از قوم نوایت که در تصرف داشتند انتزاع
نمود و حکومت آنجا به انور الدین خان شهامت جنگ گوپاموی داد و به اورنگ آباد مراجعت نمود و در سن یک هزار و یک صد و
شصت و یک هجری آمد آمد احمد شاه ابدالی از جانب کابل شاه جهان آباد گرم شد نظام الملک از اورنگ اباد بر برهان پور
نهضت نمود خبر رسید که احمد شاه ابدالی از احمد شاه بن محمد شاه منهزم بکابل رفت همدرین اثنا نظام الملک بیمار شد و غربت
اورنگ اباد نمود چهارم جمادی الآخر سنه هزار و یک صد و شصت و یک در گذشت غلام از راه بلگرامے رحلتش را متوجه بهشت
یافته بعد از و پسرش نظام الدوله ناصر جنگ رسید بجای پدر بر مسند ایالت دین نشست او امیرے دیندار و صاحب عزم
بود وقتے بگفته مغویان از پدر مخالف گشته آخر کارش بر دست پدر اسیر گشت چنانچه گذشت و در هزار و یک صد و پنجاه و پنج
آصف جاه او را از عتاب بر آورده در سنه هزار و یک صد پنجاه و هشت در حیدر آباد نوازشش فرمود و نظامت اورنگ آباد
با و داده رخصت آن بلاد نمود و در سن هزار و یک صد و پنجاه و نه آصف جاه از حیدر آباد بدهارور رسید ناصر جنگ حسب الطلب
پدرش بخدمت پیوست و نظام الملک او را از و کنکر بطرف بیجاپور فرستاد و خود باورنگ آباد شتافت ناصر جنگ پیرے
رنگ بٹن که محال اقامت راجه بیجاپور است رسیده از راجه انجا پیشکش گرفته باورنگ آباد رسید و عنقریب آن نظام الملک

آصف جاه درگذشت پسرش ناصر جنگ بر مسند امارت و ایالت دکن نشست همدرین اثنا احمد شاه بادشاه ابن محمد شاه
اورا بخواند ناصر جنگ باوصف موانع مفاسید خصوص یعنی هدایت محی الدین خان دخترزاده نظام الملک که درعهد نظام الملک
بحکومت رایچور رادولے می پرداخت بموجب حکم عازم هندوستان شد و تا دریاے بریدخود در ارسانید درین ضمن شقهٔ احمد شاه
مشتمل بر منع آمدن ورود نمود ناصر جنگ مراجعت باورنگ آباد نمود و برسات آنجا گذرانید درین صورت حسین دوست ببصرف
چند از نوایب ارکاٹه بهدایت محی الدین خان پیوسته اورا بگرفتن ارکاٹه تحریص نمود و بوساطت چند افوجے او فرنگیان فرار
ساکن بهلوے بندر رفتن هدایت محی الدین خان شدند هدایت محی الدین خان بانورالدین خان گوپاموی که از دولت نظام الملک
در ارکاٹه لوای ریاست می افراخت شانزدهم شعبان سنه هزار و یک صد و شصت و دو رزمے صعب کرده اورا شهید ساخت
ناصر جنگ باستماع این سانحه با هفتاد هزار سوار و توپخانه بسیار و یک لک پیاده تا بهلوے بندر که پانصد گروه جریبے از
اورنگ آباد است شتافت و ستم ربیع الآخر سنه هزار و یک صد شصت و سه هجری سه پاس کامل آتشخانه فرنگ گرم بود
بالآخر فرنگیان فراسیس نهر بمیت فرستند و هدایت محی الدین خان به کبه آمد و مجوی شد ناصر جنگ متوجه ارکاٹه گردید فوجے
بدفع فراسیس متهزم تعین نمود از اتفاقات بر فوج گرپور چشم زخم از دست فراسیسیان رسید و قلعه نصرت گڈه چنجے که پاے
تخت کرناٹک است تبصرف فراسیسیان درآمد ناصر جنگ بازدهم شوال سنه هزار و شصت و سه ارکاٹه کوچ نموده سرداران
افاغنه کرناٹک مثل همت خان بینی وغیره که همراه بودند باطناً با فراسیسیان در ساختند و جواسیس خود فرستاد فراسیسیان را
که در زیر قلعه چنجے اجتماع داشتند بقصد شبخون طلبیده در هفتدهم محرم سنه هزار و یک صد و شصت و چهار هجرے آخر شب رسیده
یکبارگی جنگ انداختند ناصر جنگ در عین گیرودار فیل سواری خود را جانب افاغنه براند تا باتفاق انیها فرنگیان را
شکنند همین که فیل سواری ناصر جنگ قریب قتل همت خان رسید همت خان نیکمرام تفنگی بر و سردارد و آن بسینهٔ ناصر جنگ رسید
و او ازان درگذشت بعد شهادت او افاغنه و نصارے هدایت محی الدین خان را بریاست برداشتند هدایت محی الدین با فراسیسیان
عزیمت آباد و بر سر ارکاٹه عبور نمود و در ملک افاغنه در آمد تا خونے هدایت محی الدین و افاغنه که از چندگاه مضمر بود علانیه شد
طرفین قتالی فاحش نمودند همت خان و دیگر روسای افاغنه به قتل رسیدند و هدایت محی الدین خان نیز به قتل رسید و این واقعه
در هفتدهم ربیع الاول سنه هزار و یکصد و شصت و چهار هجری واقع شده و بعد از ان سرداران لشکر صلابت جنگ ابن نظام الملک
را بریاست رسانیدند و آخر کار چند اپیر بدستور دیگر قاتلان ناصر جنگ به قتل رسید چه محمد علی خان ابن انورالدین خان
گوپاموی بعد شهادت پدرش نورالدین خان قلعه برجا بلے را که نشیمن گاه او بود قائم کرد و چون ناصر جنگ بارکاٹه آمده بود
محمد علی خان بخدمت پیوست و اعزاز یافت و بعد شهادت ناصر جنگ بقلعه برجا بلے تباه کرد درین وقت ریاست ارکاٹه
بچند اکه به بهلوے بندر گشته بود عاید گشت و با عمامه فراسیس به برنجا بلے رفت و محاصره کرد و محمد علی خان متحصن شد و مکرر
طلب مدد از صلابت جنگ نمود میسر نشد محمد علی خان ناچار با فرنگیان انگریز ساکن چنپتا پٹن در ساخت و با ایشان بمقابله
چند ابر آمد و رزمے صعب نمود چند اد سنگیر شده بغره شعبان سنه هزار و یک صد و شصت هجری مذبوح شد و قریب
یک هزار و پانصد فراسیس کار دے نزد محمد علے خان اسیر آمدند محمد علی خان ارکاٹه مستقل گشت آنرنان ایالت

دکھن بنظام الدولہ بن آصف جاہ رسیدہ بود و در سنہ ہزار و یک صد و ہشتاد ہجری نظام الدولہ با مرہٹہ و چندر بانک کہ ذکرش در میسور گذشت در ضمن احوال بیجاپور بعد احوال سکندر شاہ گذشت برسر ارکاٹہ لشکر کشید محمد علی خان باتفاق انگریزان با او رزم کردہ نظام الدولہ و چندر بانک و مرہٹہ منہزم گشتند محمد علی خان ظفر یافت و عزم مستقل گشت و دیگر بار چندر بانک با سے ہزار سوار و چہار ہزار پیادہ آمد و در سنہ ہزار و یک صد و نود و چہار ہجرے شہر پناہ ارکاٹہ محاصرہ کرد راجہ میسور برنائب محمد علے خان و دو ماہ متحصن شدہ جنگ نمود و کمک از محمد علی خان نرسید ناچار صلح کرد و چندر بانک قلعہ و شہر بگرفت و ہر چہ یافت ضبط نمود نواح ارکاٹہ بے چراغ نمود ناموس عالمی بباد رفت و عنقریب آن در سال مذکور جنرل کوٹ و صاحب کلان کلکتہ بدانجا رسید و با حیدر نایک رزمے صعب نمود حیدر نایک منہزم گشت چنانچہ در میسور نوشتہ شدہ مولف ہفت اقلیم بذکر آن پنیرد اختہ ظاہرا بر دکھن کہ نام مجموعہ ولایتے است اکتفا کردہ در آئین اکبرے و خلاصہ تاریخ می نویسد ہزار صوبہ وسیع است میان دو کوہ جنوبے آب و ہوا نیک مے دارد و در صحرای آن فیلان بسیارے باشند و درین صوبہ شمار گدہ قلعہ سنگین بر پشتہ رفیع واقع است و سہ طرف آزاد و رود و گرفتہ و ایضاً حصار بر نالہ کہ نبرلہ نیز گویند حصاریست سنگین بر روی زمین مسطح و درمیان کوتہ کہ بدو ہندوان بیدائش کنند و در چہار گز دہنے آن چاہ است بر استخوان کہ در و افتد سنگ گردد و بدستور چشمہ است کہ ہر چہ در وے افتد سنگ مے شود و در ان صوبہ معدن الماس است و اہل حرفہ آنجا پارچہ بنک یافتند و در آمد و بریل کان فولاد است و آوند سنگین در آنجا نیک می تراشند و خروس آنجا را گوشت و استخوان سیاہ باشد و در ان جائیں کیانام جاے است معبد گاہ ہندوان و آن چشمہ است عمیق و بدر از مے پنہائی یک کروہ و اطرافش بلند چون کوبہ و آب شورے دارد و مایہ آبگینہ و صابون و شورہ از انجا پدید مے آید و در ان نواح میمون و بوزنہ بسیار می باشد و درین صوبہ بنرہا و رودہا بسیار از انجا گنگ گویند کہ بنام گویم عابد مشہور است و آنرا گودا دری گویند و از کوہ ہا نزدیکترے جوشد و از ولایت احمد نگر گذشتہ بصوبہ برار تلنگانہ رود و بر دو طرف بدریاے عمان فرو ریزد و طول آن صوبہ از بیانہ تا بیر گڈہ دو صد کروہ و عرضش از بدر تا ہندنہ صد و ہشتاد کروہ شرقے بیر گڈہ و شمالے بدر و غربے بنانہ و جنوبے بلکانہ و دہ سرکار مشتمل دو صد پرگنہ تابع این صوبہ است و مدخلش صد کرور و ہفتاد و دو لک و ہفتاد و ہزار است و سلاطین بنرار راملوک عادل شاہیہ نامند و اول ایشان فتح اللہ عماد است و او از اہالی بیجانگر بود بغلامے افتاد و در سلک غلامان خانجہان کہ قبل از سلطان بہمنیہ حکومت برار داشت منخصر گشت و بعد فوت خان جہان در خدمت سلاطین بہمنیہ مقرر معتبر گشت و در عہد محمد شاہ لشکرے بعون عنایت خواجہ جہان گاوان حکومت برار و خطاب عماد الملکی یافت و ہشت صد و نود و پنج ہجرے خطبہ و سکہ بنام خود کردہ و خود را عماد شاہ خواند و پس از و پسرش در باین علاو الدین عماد شاہ و بعد از و نقالخان دکھنے کہ از غلامانش بود برہان عماد شاہ بن دریا عماد شاہ را در طفلے بر تخت نشاند و بالاخر با ابراہیم قطب شاہ والی خاندیس اتفاق کرد و نام برہان عماد شاہ را از خطبہ بیفگند و بنام خود خطبہ خواند و در نہصد و ہشتاد و ہشت ہجرے نقالخان و پسرش شمشیر خان و برہان عماد شاہ بر دست نظام شاہ بحرے والی احمد نگر و دولت آباد و مرہٹہ بہ قتل رسیدند و دولت عماد شاہیان بسر ی گشت

صوبہ خاندیس صوبہ مختصر است و برہان پور در ان شہر نوبہ باد است و ملک نصیر خان ابن ملک ارجا آنرا تعمیر نمودہ

از اورنگ آباد هفت منزل مسافت دارد و از اکبرآباد تا برهان پور دو صد و بست و هفت گروه جریبی به پیمایش آمده در خلاصه
تواریخ مے نویسد که شهر مذکور بر ساحل دریای سنبے واقع است و مردم اهل هنر دران شهر آباد اند و در حوالی آن شهر باغات فراوانست
و درختان صندل و عود بی شمار باشند و کسب کار آنجا اکثر جواهر و در بعضے جاها شالی نیک و منول بسیار باشد و پارچه پیرے صاف و
راد بانگری و سالو برهان پور بهترے شود و نهرهاے آن شهر بدریاے نربدا و کوپے و بینے و طول این صوبه و نورکا نوکه
مینے یه پیوسته است تا الیچ که متصل ولایت احمد نگر گجرات است هفتاد و پنج کروه و عرضش از جانوکه بمالوه
سمال دارد پنجاه کرور و شرقی آن برار و شمالے آن مالوه و جنوبے خاندیس و پنج سرکار مشتمل بر دوازده محال تابع
آن صوبه است و مدخلش چهل و چهار کرور و شش لک نوزده هزار دام است و بروایت مولف
صبح صادق ملوک خاندیس فاروقے اند و اول آن طائفه ملک راجاست و نسبتش بقولے
به برهان العارفین ابراهیم ادهم املخ پیوسته بفاروق عمر ابن الخطاب مے رسد باجمله
ملک ارجا این خان جهان که پدرش از امراے سلاطین دهلے بود بعد پدر بمذلت
افتاد و بالآخر در لشکریان فیروز شاه دهلوے منخرط شد و او بشکار میل تمام داشت و هر روز سگے با خود گرفته و بشکار
رفتے روزی فیروز شاه در شکارگاه از سپاه دور افتاد و گرسنه گشت ملک ارجا را از دور بدید که شکار یکرد پیش او رفت
و گفت گرسنه ام ملک ارجا انچه داشت پیش آورد سلطان در حالش پرسید ملک راجا حال باز گفت سلطان فرمود که
بدار الامارت پیش من آئے دیگر روز ملک راجا بدرگاه او آمد سفان بلده تهانیسر از بلاد خاندیس باقطاع او داد و ملک راجا
در هفت صد و هفتاد هجرے به تهانیسر رسید و رای تلنگانه و رایان آنجدود از مطلع ساخت و برگوید وارة تاخت برد
تا کره کنکه برانید و پیشکش گرفت و تحف و هدایا به سلطان فرستاد سلطان او را اقطاع غیرود و عادل خان لقب نهاد و ملک راجا
و دختر خود به پسر هوشنگ والی مالوه و دختر او را بهر خویش ملک نصیر بخواست و او را ولی عهد ساخت بعد از ملک راجا پسرش
ملک نصیر خان فاروقی جانشین گشت و خطبه نام خود کرد و ارسلطان احمد گجراتے نصیر خان خطاب یافت و چتر برگرفت و سراپرده
شنج کرد و شهر برهان پور بنا نهاد و قلعه اسیر بکشود و در زمان او آن ولایت بخاندیس معروف شد یعنے ولایت خان گویند قلعه
اسیر در تصرف اشاهیر از رنگذران دیار بوده و آن قلعه بنام او مشهور است اجداد او انحصار برای محافظت کله و رمه ساخته
بود چون اشا جانشین پدر شد آنرا از گچ و سنگ ساخت و پنج هزار کاوُ و پنجهزار گاوُمیش و هشت هزار گوسفند جمع آورد و بگذشت
مال از سایر زمینداران آن مملک ممتاز گشت نصیر خان خواست که آن قلعه را بدست آرد پاسخ نوشت که راجه بگلانه و غیره
عزم رزم دارند و قلعه تهانیسر در تصرف برآورم ملک افتخار است و قلعه النگ بدشمنان متصل است خواهم که اطفال مرا در قلعه
جا دهلی اسایان رضا داد نصیر خان دو صد محفه ترتیب داد و دو بست مرد دران نشاند و به قلعه فرستاد اشا شنید که مادر نصیر خان
آمده لاجرم باستقبال شتافت مردان محفه بیرون آمدند و او را بگشتند و بر قلعه اسیر تلا یافتند نصیر خان و بعد از و فرزندانش
در اموال یعنے اشا تصرف بکردند و آن اموال بود تا آنکه اکبر بادشاه قلعه اسیر بگشود باجمله بعد از نصیر خان پسرش میران
عادل شاه در قلعه الیچ بجاے پدر نشست و بعد از و پسرش میران مبارک شاه دلش از و میران عیسا بن مبارک بحکومت

نشست وخود عادل شاه خواند ورایان گوندوار را رام طیع ساخت وشکر بیجانگر کشید وظفر بازگشت از بگراتیان مخالفت آغاز نهاد وخراج باز گرفت وباز از گرده استغفار کرد وپیشکش چند ساله در نهصد وچهار پسلطان محمد بنگره بگراتی که متوجه خاندیس بود فرستاد وبعد ازو میران داور شاه برادر میران عیسان مبارک شاه بحکومت نشست وچون درگذشت پسرش غزنین خان وعالم خان وختر زادگان نظام شاه که از اعتماد نصیر خان بودند چند روز بادیگر بحکومت نشستند وبهمه رین اثنا عادل خان بن نصیر خان که دختر زاده سلطان محمود بنگره بگراتی بود از سلطان بسلطنت خاندیس خواست سلطان محمود بنگره بخاندیس آمد واستیلا یافت امرای خاندیس بخدمت پیوستند سلطان محمود بنگره دختر پسر خود سلطان مظفر العادل خان داد واورا اعظم همایون لقب نهاد وسلطنت خاندیس بآرزانی داشت عادل خان اعظم همایون قصد قلعه کالیه کرد واز انجا پیشکش گرفت واز و پسر دختر زاده سلطان محمد بگراتی محمد شاه بادشاه شد وچون همایون بادشاه گورکانیه بر سلطان بهادر بگراتی ظفر یافت بعد از فتح غزم تسخیر خاندیس کرد ونظام شاه وعادل شاه وقطب شاه خواستند که بمدد محمد شاه برهانپور آیند همایون بادشاه ازان عزیمت درگذشت وبمقابله وتسخیر سیر شاه افغان روی به بنگاله آورد محمد شاه باتفاق قادر شاه مالوی مالوه را از تصرف سپاهیان همایونی برون آورد وبعد ازو برادرش مبارک شاه وپیش ازو پسرش میران محمد شاه وپیش از پسرش حسن خان که بخورد سال بود بحکومت نشست راجه علی خان بن مبارک شاه که بدرگاه اکبر بادشاه در عهد برادر رفته بود بخاندیس آمد وبه سلطنت نشست واو عاقل وشجاع وعالم بود وهدایا بدرگاه اکبر شاه می فرستاد وبعد ازو پسرش خضر خان بن راجه علی خان در برهان پور بسلطنت رسید وخود را بهادر شاه خواند وبعیش پرداخت وچون شاهزاده دانیال بن اکبر بادشاه بدکن آمد مخالفت ورزید اکبر بادشاه متوجه خاندیس گشت بهادر شاه باشیر خان متحصن گشت وبالآخر قلعه بسپرد وبخدمت اکبر بادشاه شتافت ودر هزار وبست هجری دولت فاروقیه بسر آمد وبهادر شاه در حبس بمرد -

سرگذشت دکنیان

پوشیده نماند که در باب حسب ونسب فرمان روایان ممالک دکن از تواریخ پیشین روایات بسیار است ونبذی ازان درین اوراق مرقوم شده اکنون کسانی که درین زمان در ملک دکن متصرف اند برخی ازانها بقلم می آرد که بعضے از مملکت دکن در عهد محمد اکبر بادشاه بپسرش نور الدین محمد جهانگیر بادشاه وخلف ارشدش شهاب الدین بادشاه سلاطین گورکانیه متصرف در آمد ما بقی آنرا محمد اورنگ زیب عالمگیر بادشاه بن شاهجهان در عهد خویش در مدت بست ودو سال بحیطه ضبطه آورد وآن سرزمین را از خاشاک ومقاسید ومقاهیر مثل سبور وپسرش سمها وغیره صافی گشت وچون عالمگیر درگذشت راجه ساهو این سمها که در عهد عالمگیر اسیر شده بود وبالآخر حواله نصرت جنگ ذو الفقار خان شده علانیه خلاصے او را اصلاح ندیده باشاره شاهزاده محمد اعظم شاه این عالمگیر گرفته اند راجه ساهو راه دکن پیش گرفت راقم حروف نبذی از احوال راجه ساهو وامرای او بقلم می آرد راجه ساهو قومش راجپوت است ودر انا اودے پور هم قوم اوست چون راجه ساهو از فتنه گریخته بدکن آمد جمعیت کثیر بهم رسانید وغارت گری پیش گرفت وبالآخر ستاره گڈه بحکومت نشست وبمهاجے

برادرزادهٔ راجه ساهو فرمانروای مملکت برنالهٔ که آبروی دریای گشتاسب بوده و بالاجی پیشوا یکی از نوکران عمدهٔ راجه ساهو از جمله است بروهان بوده است برد بهان انیست و بردهان امرای عمده را گویند چون راؤ ساهو در گذشت و او پسر نداشت که ولیعهد شود امرای عظام مملکت را میانه خود قسمت کرده گرفتند زوجهٔ راجه ساهو شخصی راجارام نامی را از اقربای خویش و بقولی مجهولی را منبلاش بدست آورده از اقربای مادری خود قرار داده بجای راجه ساهو نشانیده و امرا متابعتش کردند او مجهولانه در ستاره گده بعیش پرداخت بالاجی پیشوا که وکرشش گذشت دو پسر داشت پسر بزرگش بالاجی راؤ و دیگر چمانچی اپا نام چون بالاجی در گذشت پسرش بالاجی راؤ بن بالاجی بجای او نشست و پونا نشیمن گاه ساخت و در عهد محمد شاه بفرمان راجه ساهو که آنوقت در قید حیات بود لشکر بهندوستان کشید و بتاخت و غارت پرداخت و از اکثر ناظمان صوبجات چوتهه به طریق تعلیقه گرفت و بر بعضی صوبه مثل مالوه بانعام متصرف شد راؤ دو پسر داشت یکی رگهناتهه راؤ نانا اکنون که سنه هزار و یک صد و نود و پنج هجری است بقید است و با خلیل گاه در متفق شده با برادرزادهای خود متفق گشته باعانت انگریزی جنگد و دیگر را نام بالاجی بنام نهاد مشهور بوده و بریاست پونا قیام داشته و هنگام امارت و حکومت بر سر هفت امرای عظام غالب اند و بر مملکت های ایشان مستولی شد و قلیلی بایشان گذاشت و رام راجا را که بجای راجه ساهو در ستاره گده بر مسند ریاست قیام مینمود بطریق نظربند باختیار خود داشت چنانچه تا اکنون پیش راجه رام سیاه او لاد بالاجی در خدمت مینماند بالجمله بانهما رتن باجی راؤ سه پسر داشت یکی رگهوبا نام بوده و او نشست که بمالوه با جمعیت کثیر او را بنشانیدن بر تخت دهلی از دکهن آورده بود از احمد شاه ابدالی در اثنای صبح نهاد ابن چمانچی اپا در آخر عهد سلطنت عالمگیر ثانی باتفاق احمد خان بنگش فرخ ابادی و دوندیکهان و حافظ رحمت روسای روهیله و شجاع الدوله ابن وزیر الممالک ابو المنصور خان بهادر و غیره امرای هندوستان صف کرده بقتل رسانید تفصیلش آنکه بهاؤ سداشیو راؤ از دکن آمده بود نه از انجا بموضع مالی پشتافت بنا او بصوابدید بعضی دانایان از هیبت احمد شاه ابدالی که سکر عبارت از حصار چوبین ست نشست و با سپاه دران استقامت گزید احمد شاه ده دوازده کروه اطراف حصار را گذاشته تاختن گرفت و رسد غله بند نمود گوبند پنڈت حاکم کوه مهابن اباد بارشد هوفور از غله وغیره بجمعیت دوازده هزار سوار عزیمت لشکر بهاؤ نمود احمد شاه از جاسوسان این خبر شنیده بگذاشته فوج خود که قریب پنج شش هزار سوار باشند بر گوبند پنڈت تعین نمود ایشان بر جناح استعجال شبگیر رده هفتاد و هشتاد کروه قطع مسافت کرده قدرے روز بر آمده بر گوبند پنڈت چون بلای ناگهانی رسیدند پنڈت که ازین دست برد غافل بود مضطرب گشته روی بهزیمت نهاد ابدالیان فرسنگها تعاقب کرده همه را طعمهٔ تیغ بیدریغ ساختند و سر گوبند پنڈت را بریده مظفر و منصور داخل لشکر احمد شاه شدند سر او را بامرای هند نمودند ایشان تحقیق کرده عرض نمودند که سر گوبند پنڈت است بالجمله چون سر از بیرون بلشکر رسیدن متعذر شد اسپان و غیره دو آب لاغر و ناتوان و مردم از بی قوتی ضعف و ناتوانی گشتند اما بمقدار رسد گوبند پنڈت بگوشت اسپ و شتر او فات بسر بردند چون خبر کشته شدن پنڈت و تاراج رفتن بسیم و کهنان سنکر رسید مالوسس مضطرب الحال شدند ملهار راؤ با نهما مشاورت شد و گفت مصلحت نیست که از حصار چوبین برآیم و از رزم گریز بر کنار دکن شتابم بهاؤ بپسندید و گفت که بسوس راؤ را برای نشانیدن بر تخت دهلی آورده ایم حالا بثبات قدمے رزم باید کرد دیگر اسپان و سپاهیان مرا طاقت گریز و جنگ گریز نیست

پس ابراهیم خان کاردی را با نوبنجانه سنگین در حصار گذاشته خود با فوج برآمد و صف قتال بیاراست احمد شاه ابدالی امرای هندرا
مقدم ساخت افغانان و رهیله ها متواتر رزمے صعب کردند و کمینان بخروش آمده قتالی فاحش نموده چند گام ایشان را پس نشاندند
بروند افاغنه و رهیله بحمیت و غضب ریشهای خود را بدندان گرفته شمشیرها کشیده حمله سخت آوردند کمینان ثبات ورزیده رزمے
صعب نمودند قریب بود که در فوج هندوستان تسلکه افتد و هزیمت در وبدهد احمد شاه ابدالی با فوج خود ایستاده تماشا میکرد
میمنه و میسره خویش را باشاره حکم قتل فرمود و از قلب گاه بنفس خویش هشتاد هزار سوار بزرار در حرکت آمد و تفویت ده هندیان
گردید و از هجوم و یورش لشکر خونخوار دران را رگیرو دار شکستگی فاحش بر کمینان افتاد و یک چشم زدن از کشته ها پسته ها
گردید بسوس او به فیل رسید و بها و معلوم نشد که چه شد و تمام روسای لشکر به قتل رسیدند احمد شاه ابدالی ملفر یافت و این
واقعه در هزار و یکصد و هفتاد و دو هجری اتفاق افتاد در خلایق مشهور است و معروف که بها و دران معرکه زخمی شده خود را
در زیر مردها پنهان کرد و هنگام فرصت راه دکن پیش گرفت و بقدر طاقت قطع مسافت کرده در ردت بعید بدکن رسید و به پونا
رفت کسی او را نشناخت خصوصاً برادرش او را داخل ندادند و او هرگونه علامات و نشانها داد فائده نکرد ملک بحبس افتاد
و سنجات یافت و کجا کجا که نرفت تا آنکه در بنارس آمد و از روی اسناد قلیلے مبالغ از مهاجن بنارس بگرفت و در هزار و یکصد
و نود و چهار سیاه فراهم کردن گرفت جیته سنگه راجه بنارس او را بگرفت و بانگریزان سپرد انگریزان او را در قلعه چنار
حبس کردند اکنون که هزار و یکصد و نود و پنج هجری ست بها در قلعه چنار محبوس است و مردم دیده مے آید پیش ازین
وقتے از امیر خان بمیو که که از امرای متقدمین باجے راو بود از مرگ و حیات بها د پرسیدم او نخندید چون او بدهلی ماند بیو
و در رزم بها و حاضر بود زبانے ملهار راؤ که در ان معرکه حاضر بوده و جان بسلامت برده بارقم حروف بیان کرده که بها و
مقتل رسید و می گفت که در ان لشکر سوار بوده و اهل خرقه و خدمه بیرون از شمار بودند افواج ابدالی تا متهر اتعاقب ایشان نمودند
درین اثنا هرکرا یافتند بقتل رسانیدند از ان لشکر قریب سر چهار هزار کس از عرصه گاه که نمونه محشر بود بیرون بردند در دکن با
سالهاے دراز نبوده لشکر و سپاهے نبوده اکنون که دوازده سال ازان گذشته این قدر سپاه که حالاے بیند فراهم آمده که
والے پونا از طرف خود رام چند گنیش پیشوا نموده با الشاجے پندت دیوان و شمدنکوجی هلکر و سیندهیه پیشل و دیگر روساے
هندوستان فرستاده درهمان ایام رقم حروف آن لشکر را دیده بود قریب پنجاه هزار سوار به جمبت پنڈاریها بوده باشد
و قریب شش صد ضرب توپ از خود پراگ دار دبازارش بکثرت موفور بدستور اردوے بادشاه و شاهزادگان و اندرون
اردو جولانگاه که پارچه ے یافتند و کلال که ظروف گلے می سازند و روغن فروش که تیلی باشد اینها همه اسباب و آلات
حرفه خود را بمرادی داشتند و دکان بقول فروشان بکثرت بوده و هزار ان سفال کلے از گل اینها شته کشتیر دران زمان
عرض کرده بودند و آن سرسبز شده شاخ و برگ برآورده و هنگام کوچ ضرور ان برسر گرفته همراه مے بردند و کمینان را مصالح
چقدر است که برای نان خورش بکارے برند و دیگر از اتردهام و کثرت صرافه و بزازه و عطاران و بقالان و غیره اهل حرفه
چگویم هرکس هرچیزے را که تمنا کند در ان اردو موجود بود بالجمله پسر دوم نانا مادهو راو و سوم نارائن راو نام داشتند چون بانها
خبر قتل بها و غارت شدن لشکر رسید از غم مریض شد و در گذشت پسرش مادهو راو این نانها در پونا مسند حکومت نشست و

بعد نہ سال در گذشت و بعد از و نراین راو ابن نانہا بحکومت نشست و یک سال حکومت کرد رگنا تھہ راو ابن باجے راو
و برادر زادہ خود نراین راو را بہ چیل و قرب بگشت و اعیان ملک از و منفر شدند و بر باستش راضی نگشتند در خلال این احوال
زوجہ نراین راو پسری را بند و مادہو راو نام نہاد اعیان ملک مادہو سا و ابن نراین راو ابن نانہا ابن باجے راو را بر یاست ملک نشاندند
اکنون کہ ہزار و یک صد و نود و پنج ہجری ست عمرش بہ نہ دہ سال رسیدہ بر یاست پونا قیام مے دارد و رگنا تھہ زادہ بطمع ریاست
بانگریزان در ساختہ صد شورش ہا ست چنانچہ رام ہاے سبیا ربیان رگنا تھہ راو و افواج مادہو راو واقع شدہ و مے شود
چنانچہ در ہزار و یک صد و نود و چہار رگنا تھہ راو با نفاق خیل گاذر کہ اکنون بخطاب جنرل مخاطب گشتہ احمد آباد گجرات از دست
مہاجے سندیہ و بکوجے ہلکر و غیرہ رو ساے دکھا کر مادہو راو بر زمہای متواتر انتزاع نمودہ بنا بر تسخیر دیگر جاہا میان رگنا تھہ راو
و لشکریان مادہو راو مائدہ حرب و قتال اشتعال مے دارد و رگنا تھہ راو را یک پسر صلبے بودہ ست کہ باجے راو
نام دارد و دیگر پسرے کہ لپسر خواندہ گویند و آنرا امرت راو نام داشت و جمنا جے اپا برادر باجے راو کلان را یک پسر بودہ کہ بہاد
نام داشتہ و او نیست کہ در رزم ابدالی مع سبو اس او بہ قتل رسید چنانچہ گذشت مخفی نماند احفاد باجے راو در پونا نشیمن
سیدارند و در اکثر ممالک دکن متصرف اند و بسیارے از مملکت ہندوستان بنا بر ضعف سلطنت در عہد محمد شاہ مستولی شدہ بودند
چنانچہ تا جنوبے کنار گنگ فتوح و لشکور و کورہ و اٹاوہ و بطرف مشرق صوبہ اوریسہ را کہ کنک نامند و آنرا امہابت جنگ علی وردی خان
و ملکہ ایشان را آدو بخش کردہ یکی ازان برہمنان دادہ بودند و در بخش دیگر خود متصرف شدہ بودند احمد شاہ ابدالی آنرا
برانداچہ ملک مابین گنگ و جمن ازان ہنگام بیرون رفت ازان جملہ کورہ بوزیر الممالک شجاع الدولہ بہادر واٹاوہ بحافظ
رحمت خان روہیلہ و دیگر بہ نجبتی الممالک احمد خان بنگش کہ پیشتر در تصرف ایشان بود تفویض نمود اکنون از ساحل جنوبے
جمن کہ قلعہ گوالیار ست و بروز انگریزان ایشان را بردند اما در نواح نبرد ریاسپاہ انگریزان کہ رئیس آنجماعہ کلنل گاذر نام
دارد ہنگامہ رزم برپاے دارند را قم حروف نیز در ان قضایا حاضر بودہ چنانچہ این قضایا در ضمن اوجین و سروج مرقوم
است و اکنون کہ ہزار و یک صد و نود و پنج ہجرے ست از مملکت ہندوستان صوبہ اوجین در تصرف مہاجی سندیہ است
و گویند کہ مہاجے سندیہ غلام و غلام زادہ احفاد باجے راو ست و بکوجے ہولکر را گویند کہ برادر زادہ ملہار ہلکر است پوشیدہ
اند کہ اکنون در دکن ہندیان برہمن کہ از گروہ باجے راو اند و دیگر خویشان راجہ ساہو کہ بہوسلہ اند اکثر جاہا ریاست سیدارند
مثل سرو ہاجے ابن خانوجے ابن راگھوجے بہوسلہ کہ در ناگ پور علم ریاست مے افرازد اوریسہ اکثر در تصرف اوست بہ مالوہ
اجین ناسند داخل ہندوستان است از دیار دکن تعلق بہ اردچہ این طرف نزیدہ واقع است بدستور احمد آباد گجرات
و دریاے نربدہ حدی فاصل ست در میان ہندوستان و دکن و ساحل جنوبے آنرا در دکن مے شمارند بالجملہ اجین بروایت
مؤلف خلاصہ تاریخ شہریست قدیم کہ در زمان سابق تخت گاہ راجہ بکرماجیت است برادرش راجہ بھرتہری و نیز راجہ نل
آنجا حکومت کردہ و راجہ نل آنست کہ بر دمن دختر بھیم سین دالی بدر عاشق شد و او را بخواست و قصۂ ایشان را

شیخ فیضی فیاضی نظم آورده هنودان گویند که تخت گاه راجه کرن مزور بوده راقم حروف احوال قلعه مزور را در ضمن کابر آباد نوشته است و مؤلف صبح صادق گوید که اجین از ابنیهٔ بکرماجیت است و قصه تولد او چون عجب است در ضمن دهلی مرقوم نمود و بکرماجیت در اوجین رصدی بسته که معمول هندیان بر ان ریخ است و حالا سابر بر ریخ جبلکه سوای است که در جے نگر تعمیر یافته بوده باشد اما چون راقم حروف بعد تتبع این اوراق تحقیق نمود معلوم شد که ریخ جبلکه سوائی نا تمام باندچه او را دست داد احیل فرصت نداد که باتمام رساند مؤلف خلاصهٔ تاریخ گوید رودے شور بانان اجین گذرد و شنگفت آنکه گاه گاه بمرور دهور چه سبز شیرین ازان رود بر آید و مردم ازان سبز صرفها بر سازند و بکار برند۔

سرکار چندیرے

شهریست قدیم و قلعه سنگین دارد و زمان پیشین سه صد و هشتاد و چهار بازار در و بوده اکنون چندان آبادے ندارد پارچه مفید محمودے و اسال آنجا بانام است پلوین قصبه ایست و تنخانه در انجاست که اگر نقاره در و نوازند از بیرون هیچکس آواز آن نشنود و مؤلف تاریخ صبح صادق گوید که بدلان تنخانه راجها کال نام بوده و از ابنیهٔ بکرماجیت است صندسور شهریست بزرگ و دوازده کروه دور آن قلعه بود در ایام سابق راجه هاے آنديار را در ان ملک بوده و اکثر مرار سلاطین خلجی آنجاست که سلطنت آنجا کرده اند در انجا واقع است و هارکه پیران مشهور است شهریست مختصر و در تاریخ صبح صادق می نویسد که از ابنیهٔ بکرماجیت است و آن تخت گاه راجه بهوج و غیره نوشته است و شهر سرونج عمارات و دکاکین سنگین و آبادے نیک دارد و در زمان پیشین شهر پناه جام میداشت و اکنون اثرے ازو پیدا نیست اکثر آقاغنه در انجا سکونت مے دارند و جهت خام و دستار باندهنون بانام است راقم حروف بهمه اینها نگریزان آن شهر را تماشا کرده تفصیل این مانشے را ند بعد از سلاطین سلف نوشته بود باکجا آب و هوای صوبه اجین معتدلست بارش آنجا چهار ماه باشد و زمین این صوبه بنسبت هر نوعات دیگر جا کشت زار فصلین نیک مے شود و خشخاش و گندم و شکر و انبه و خربزه و انگور بهتر مے شود و سالی دو فصل و تنبول بنایت پاکیزه و خوشبو و بلا مره بعمول مے پیوندد و در اکثر این صوبه فیل بسیار اند و مردم آنجا پیشتر کشاورز و بقال و اهل حرفه باشند و از جمله دریاهای این صوبه نربده و منور ساست و طول این صوبه از پایان کده تا پایان بانسواره دویست و چهل کروه و عرضش از چندیرے تا نربدا دو صد سے کروه و شرقے آن باندهو و غربے آن احمد آباد گجرات و اجمیر و شمالے آن نرور و جنوبے آن بجلا به از ناسیک و نرنگ پیوسته است و از شهر بانگ یوناسب درمیان راه است بالجمله سرکار این صوبه در ایین و چندیرے و سارنگ پور و کوتهے مدینه و غیره دوازده سرکار مشتمل بر سه و نه محال و مداخلش سے و شش کرور و نود لک و هفتاد هزار دام است و در تاریخ صبح صادق گوید اول کسیکه از سلاطین اسلام بر مملکت مالوه و اجین دست یافت و شمس الدین التمش رائے دهلی بود آنمملکت برگشود و به یکے از امرا سپرد و بدهلی باز گشت و بعد ازان دیگر بار هنودان بگرفتند سلطان ناصر الدین محمود بن التمش دیگر بار آن دیار را مسخر ساخت و سلطان علاؤ الدین خلجی آنرا صاف ساخت پس ازان از قبل سلاطین امیر دهلی بحکومت

آن دیار پرداختے چون سلطان محمد شاہ بن فیروز شاہ در دہلی بر تخت بنشست حسین غوری را کہ از احفاد سلاطین غور بود و بہ نکبت
با او بسر بردے بنوخت و دلاور خان لقب نہاد و بحکومت مالوہ فرستاد دلاور خان غوری بمالوہ رسید و در دیار توطن گزید و مستقل گشت
و در ہشت صد و یک ہجری سلطان محمود دہلی کہ از دست سپاہ صاحبقران امیر تیمور کورکان بادشاہ اورد و دلاور خان با حشمش
کوشید و سلطان چندی در آنجا بماند و بدہلی باز گشت و در گذشت پسرش بہ سلطان ہوشنگ مخاطب شدہ بادشاہ شد و او را اکثر با
سلطان مظفر گجراتی و پسرش رزم و صلح رومی او و در ہشت صد و سی و دو ہجری احمد شاہ بہمنے والی دکن روی بکہرلہ آورد ہوشنگ
با او رزم کرد و منہزم باز گشت و زشش اسیر گشت سلطان باعزاز تمام بمند و فرستاد و ہوشنگ در آخر عمر لشکر بگوہ جاینر کشیدہ و
دمار از ان برآورد و ہوشنگ آبادیکہ از ابنیۂ او بود اقامت گزید و در گذشت قبرش در مند و است و ہمیشہ آب از ان می چکد
و ساکنان آنجا از کرامات او می دانند و بعد از و پسرش محمود شاہ غوری پس از و محمود خلجے بن ملک مغیث از اولاد دلاور خان
غوری بادشاہ شد و مدارس و خوانق بنا نہاد و متوجہ چیتور شد و قلعہ کومبلمیر بکشود و بلانہ منجر ساخت و با صد ہزار سوار عزم
تسخیر گجرات کرد و در راہ خبر فوت سلطان محمد شاہ گجراتی شنید با وجود عداوت تغزیت داعیت و رسولے بہ پرسش نزد سلطان
قطب الدین گجراتی فرستاد با وجود آن بر و دست غارت ساخت و روی برام آورد و میان ہر دو بادشاہ مقابلۂ عظیم اتفاق
افتاد مالویان بہزیمت رفتند و زیادہ از دو صد سوار با سلطان محمد خلجے نماندند او از معرکہ برون آمد و خود را بلشکرگاہ سلطان
قطب الدین گجراتے رساند و پسر ایردۂ خاص درون رفت و تاج و کمر مرصع سلطان قطب الدین برگرفت و بہ اردوے
خود باز گشت و او آزردہ اندیخت کہ در گجراتیان شبخون مے برم سپاہ گجرات در توہم تعاقب او نکردند سلطان محمود ہمان شب راہ
مند و پیش گرفت و مبارک خان فاروقی والی خاندیس را گشت و بر رانا لشکر کشید و از او پیشکش و سلطان در ان زمان
اصلا التفات نہ نمود او بر نجید و پیشکش باز گردانید و در حرکت آمد رانا عجز کرد و مالے و افر بہ او فرستاد نا باز گشت و با جمیر
شد و والی آنجا گجادہر را در رزم بکشت و اجمیر را بہ سیف خان داد و بار دیگر عزم مملکت رانا کرد و ماندل را قہراً قہراً بگرفت و
چتخانہ خراب ساخت و عزم تسخیر دکن کرد نظام شاہ بہمنے با در زمے صعب کرد مالویان بہزیمت رفتند دکمینیان بغارت مشغول
شدند سلطان محمود خلجے کہ ثبات در زیدہ بود بر قلب نظام شاہ حملہ برد و ظفر یافت دکمینیان بہ بدر رفتند سلطان بدر را
محاصرہ کرد چون شنید کہ سلطان محمود بنگرہ گجراتے بامداد دکمینیان متوجہ است از راہ کوہستان گوندوارہ بمالوہ مراجعت نمود
و بمند در رسید و متوجہ کچھوارہ شد و در ان دیار قلعہ جلال پور بنا نہاد و بمند و باز گشت و در ہشت صد و ہفتاد و سہ ہجری در گذشت
و او ہمیشہ شنیدن اخبار سلاطین سلف اشتغال نمودی و از آثار ایشان قواعد جہانداری و رزمی آموختی و ہر کرا مال تلف شدے
از خزانۂ خویش دادی و آن وجہ را از نگاہبانان طرق باز یافت کردی روزی شبرے یکی را گشت امر کرد کہ ہر کجا در ملک من سبعے
بہ بینید حاکم آن موضع را بقتل رسانند بحکام ممالک او بشکار سباع قیام نمودند و از انہا اثر نگذاشتند چنانچہ بعد از فوت او سالہا
در مالوہ کسے شیر و گرگ ندید و بعد از و پسرش غیاث الدین خلجے بادشاہ شد او کریم و عیاش بود با امرا گفت کہ در عہد پدر
بسیار لشکر کشی کردم اکنون ترک آن کنم و بر ہا یم پس انچہ در تصرف داشت بان قناعت کرد و مند و را شادی آباد نام نہاد
و پانزدہ ہزار ان در شبستان جمع آورد و میان ایشان امیر و وزیر و عارض و دبیر و صدر و مدرس و حکیم و ندیم و قاضی و محتسب

وموزون ومحافظ واشتمال آن تعیین نمود و پانصد کنیزک را تیراندازی و نیزه بازی آنوقت و برسیمنه جای داد و پانصد کنیزک را شمشیربازی تعلیم کرد و بر سیره گماشت و درحرم بازارساخت وعلوفهٔ سایر کنیزکان دو تنکهٔ نقره که هر تنکه بهشت آنه باشد و دو تنکه یک روپیه می شود و دو من یعنی دو آثار برنج مقرر نمود هر جانوریکه درحرم او باشد چند بن علوفه روزمره یابد چنانچه طوطی و شارک و امثال آنرا همان علوفه باشد روزی موشی درخانه دید بفرمود دو من غله و دو تنکه نقره نزدیک سوراخ او نهاده باشند و امر کرد هرگاه خدای را شکر گویم پنجاه تنکه بمسنخان رسانند و باهرکه سخن گویم هزار تنکه باو بدهند و او بغایت صالح و پرهیزگار بود در مدت آن عمر نماز تهجد او فوت نشد و مسکرات نخورد یکی سم خری پیش او برد و گفت که خرعیسی است سلطان پنجاه هزار تنکه باو داد پس سه تن دیگر بزنگ آن سمی بیاوردند و گفتند سم خرعیسی ست سلطان هرسه را بی نیاز کرد و بعد چندی دیگرے بیامد و سمی بیاورد که سم خرعیسی است سلطان گفت او را پنجاه هزار تنکه نقره بدهند تا گفتند مگر خرعیسی را پنج سم بود ندکه خداوند تعالی هریکی را ازان پنج تن که سم آورده چندین نان داده سلطان بخندید گفت تواند بود که یکی ازان پیشتر آورده دروغ گفته باشد بالجمله شانزده سال ازسلطنتش بگذشت و حرکتے نکرد سلطان بهلول لودی والے دہلی طمع درمالوه کرد و در هشت صد و هشتاد و نه هجرے بجدود رنتهور رسید سلطان شهیرخان حاکم چندیری را بدفع او تعین نمود بهلول لودی بازگشت سلطان غیاث الدین در نهصد و شش هجرے درگذشت بعد ازو پسرش ناصرالدین بلقب بشهاب الدین بادشاه شد و نرمزی و شراب خمر پیش گرفت و بکجواره شتافت و خرابی بسیار کرد و لشکر بجنور کشید و زنانی را ازخویشان را تاناجو است و بمندو بازگشت و آخر ازملاهی و مناهی توبه کرد و در نهصد و بیست و سه هجری درگذشت بعد ازو پسرش سلطان محمود بادشاه شد و در اوائل عمر خویش از تغلب میدنے رای که از برگرفتگان او بود عاجز آمد چنانکه بنجرد و بیست کس از مسلمانان در خدمت سلطان نماندند و بسیاری از حرم او را راجپوتان متصرف شدند و خواستند که میدنی رای را سلطنت برگیرند سلطان آگاه شد و بهانه شکار بگرنجیت و بگجرات رفت سلطان مظفر گجراتی او را اعزاز کرد و با خود بر تخت نشاند و به امداد او بمالوه رسید و نوزده هزار راجپوت بکشت میدنی را با تفاق رانا سالکا سلطان رزم کرد و اکثر امرای سلطان بقتل رسیدند سلطان بنفس خویش آماده قتال شد قریب صد زخم باو رسید راجپوتان از شجاعت سلطان متحیر بماندند و بفرمان رانا زنده بگرفتش آوردند رانا او را چون بدست بسته پیش استاد و به معالجهٔ جراحت او پرداخت و چون نیک شد با هزار سوار میدنی فرستاد سلطان دیگر بار سلطنت رسید لیکن کارش رارونق نماند چه سکندرخان فرزند به و میدنی رای در چندیری و سلهدی از خویشان میدنی رای در سارنگپور استقلال داشتند سلطان بسلهدی رزم کرد و ظفر یافت و صد پیل بدست آورد و سلهدی طاعت کرد و در نهصد و سی و دو حامد خان بر او سلطان بهادر والے گجرات پناه برد و بهادر او را طلب نمود سلطان جوابی بگفت که چون رانا سالکا درگذشت در عهد پسرش بتی لرزه خان بفرمان سلطان تا صدود چتور غارت کرد و بهوپت و له سلهدی وغیره از سلطان منهزم بگجرات نزد سلطان بهادر رفتند سلطان در کار خویش حیران گشت و نامه بسلطان بهادر نوشت که بزبیت یا فنگان آن خان دانم خواهیم که بخدمت آییم و بمرادر سم سلطان بهادر او را نزد خود خواند سلطان محمود خلجے توهم نمود و دران عزیمت درگذشت سلطان بهادر بر نجید و لشکر منبد و کشید محمود شاه متحصن قلعه شد و در قلعه معیشت بر و دشوار آمد گفتند که هنگام عیش نیست سلطان گفت دانم که دولتم

سر آمده بنا بران زندگی چند روز بشبادی گذرانیم پس در نهصد و سی و هفت سلطان بهادر بر قلعه استیلا یافت جاد خان برادر سلطان بهادر بدکن گریخت و سلطان محمود خلجی تا جاریزد بهادر شد بهادر او را اکریم کرد پس چون در سخن درشتی کرد محبوس و مقتول گشت مملکت مالوه بسلطان بهادر گجراتی رسید سلطان سلهدی راجپوت و سارنگ پور اقطاع داد و بگجرات باز گشت و دیگر بار بمالوه آمد و او را با قوم و اتباعش بکشت و اجین بدریا خان مالوی دهند و باخت یار خان داد و این بسلطان عالم حاکم کالپی داد و بگجرات باز گشت روز نهصد و چهل و دو هجری بلوخان بن ملوخان که از غلام زادگان سلاطین مالوه بود و بفرمان سلطان بهادر گجراتی حکومت سارنگ پور داشت چون همایون شاه به بنگاله شتافت از سپاه گورکانیه آنملک را بگرفت و خود را ملوقادر خان خواند و خطبه بنام خود کرد چون شیر شاه آن ملک را بگرفت شجاع خان که از امرای بزرگ شیر شاه بود و بسخاوتخان اشتهار داشت شیر شاه حکومت اجین باو داد و چون سلطان محمد عدلی به سلطنت رسید شجاع خان بر مالوه مستقل گشت و خواست که خطبه و سکه بنام خود کند اما اجلش امان ندا و قصبه سجادل از آثار اوست و بعد از و پسرش میان بازید بن شجاع خان معروف بسخاوت خان بجای پدر نشست و از هندیه که نشیمنش بود بسارنگ پور رسید و برادر خود دولت خان را که بفرمان پدر حاکم اجین بود بقتل رسانید و بملک مالوه استیلا یافت در نهصد و شصت و سه هجری خطبه و سکه بنام خود کرد و خود را بازبهادر شاه خواند و متوجه ملک الین و بیلسه شد و برادر دیگر خود مصطفی خان را بآنجا راهنمیت داد و استیلا یافت و با دوام عیش و شرب مدام پرداخت و او در موسیقی مهارت تمام داشته و بر اتی روپ متی که در حسن نظیر نداشته عاشق شد و شب و روز با و بعیش و طرب بسر بردی و بکار دیگر نه پرداختی و در نهصد و هشت اد هم خان و پیر محمد خان شروانی بفرمان محمد اکبر بادشاه بتسخیر مالوه شتافتند و بجد و و سارنگ پور رسیدند باز بهادر از مجلس بزم برخاست و بمیدان رزم شتافت و منهزم بگذاشت لیس گریخت ادهم خان بر سارنگ پور استیلا یافت و روپ متی را بدست آورد و خواست که با او مباشرت کند روپ متی زهر خورد و بمرد و گویند که باز بهادر در مقام فرار امر کرد تا او را بکشند و آخر که باز بهادر بامان نزد اکبر بادشاه آمد و در سلک امرای دو هزاری منسلک گشت و بود تا آنکه در گذشت و دولت و مملکت مالوه بگماشتگان سلاطین گورکانیه رسید و در عهد محمد شاه گورکانیه راجه گردهر بنا نا گر بصوبه داری مالوه قیام داشت و کهنیان غالب آمده در رزم او را بکشتند و بر مالوه متصرف گشتند اکنون احیاجی سیندیه بر غلام زاده احفاد باجی راو دکنی بر صوبه داری مالوه قیام میدارد پوشیده نماند که در شهر صفر سنه یکهزار و یکصد و نود و پنج هجری کلنل کمک که بندی از احوال او در گوالیار مرقوم است بحکم هستنگس گورنر صاحب کلان کلکته بعزم تسخیر صوبه مالوه به نزدر رسیدند و کپتان جوناتهان اسکاٹ صاحب راقم حروف که در همان ایام از حضور صاحب کلان بخطاب کپتان سرفراز شده بود از گوالیار بهمراهیش تعین گردید کامرن گڈه کپتان و چند صاحب دیگر مقدمهٔ فوج انگریز بشیوپوری از توابع سردرکه در تصرف کهنیان بود رسیده طرفین از حصار انرا بضرب توپ مسمار ساخته قهراً قهراً قلعه را بگرفتند کلنل از سر و بشیوپوری آمده قدم جرأت بتسخیر اوجین پیش نهاد و تا به لودها دیگر جا رسید صاحب بمشورت راقم از کلنل ظاهر ساخت که دیهات تمامی اطراف این ضلع را که در تصرف کهنیان است انتزاع نمودن صلاح است قبول نه افتاد در سر مساعدت کرده از پندارهای کهنیان جنگ کنان بشهر سرونج رسید و بست و سه روز آنجا بیفائده

رخت اقامت افگند و پیش ازین که امام علی ولد مصطفے حسین پسر خوانده والد راقم که در نیپال نوکر فیض الدوله حیات محمد خان والی نیپال بود و راقم حروف تدبیری از کوهاد رار قایم نوشته از حسن مروت و اخلاق ستوده صاحب خویش و دیگر انگریز آن مطلع ساخت چندانکه بسمع محمد حیات خان رسانید و علاوه برین پیش ازین همراه کرنل کادر کپتان بایم که حالا میجر شده است به نیپال فته بود یکنوع شناسای با حیات محمد خان پیدا شده اکنون ابواب مراسل فیمابین حیات محمد خان و میجر بایم و کپتان جوناتهان اسکاٹ مفتوح گشت چون میجر بایم در قلعهٔ گوالیار مقیم شد و کرنل کمک تسخیر اوجین مامور گردید حیات محمد خان بدستور سابق خطوط متضمن بر طلب فوج انگریز بحسن سعی صاحب ما با کرنل کمک مربوط داشته وکیل خود را با تحایف در مقامات نزدیک پیش از تسخیر شیوپوری در خدمت فرستاد و مکرر در طلب کرنل قایم نوشت چون کرنل بسروج رسید هرچند صاحب راقم حروف و وکیل حیات محمد خان بنا بر پیش رفتن بعجلت سعی نمودند مقبول نه افتاد و به صلاح مردم گندم نمای جوفروش مائل گردیده بیست بشبر داده زمستان در سرونج مقرر نمود مردم شهر از تاخت دکنیان ترسیده هیچ یک از بازاریان درین نسبت دو سه ۲۳ روز در بازار رو و کاکین نه نشستند کار بر لشکریان از طرف غله شوار شده چه بنابر تاخت و تاراج دکنیان آمد و شد از بیرون و شوار شد ناچار از سکنهٔ شهر جبراً و قهراً هرچه یافتند غذای خویش میساختند و در خلال این احوال پیش ازین در هر منزل و مقام مکرر خطوط والی نیپال بکرنل کمک متضمن بر عزیمت نیپال میرسیده و هرچند بکرنل کمک عرض نموده میشد که در شیر سارعت فرماید و استقامت بسروج موجب خللهاست و هرچند وکیل جانسین صاحب که در نیپال بود او نیز در نیباب جرس جنبانی کرد و مکرر نوشت که در رسیدن نیپال والی امکان ما اتفاق کمر بستن حاضر است و مخالف را دل سست می شود آخر کرنل با کپتان جوناتهان اسکاٹ صاحب در جواب همه آن گفت که ما را از اطراف والی نیپال اطمینان کلی نسبت و میدانم که مخالف ماست هرچند که باستمالت گفته شد گوش شنوا نگردید و گوشش بجای نرسید در خلال این احوال سیندیه پیشوا والی مالوه از اوجین با فوج و توپخانه بسیار ایلغار کرده با سپاه خود که پیش ازین در سرونج بمقابله انگریز و تاخت اطراف بوده ملحق گردید هر روز جنگ توپخانه در میان بود کار بر لشکر انگریز از طرف غذا تنگ گردید بر حصول غله بر سکنهٔ شهر ظلم رفت چندانکه لشکریان نان گرسنه را یه تفنگ می زدند و لقمه از دهان مردم شهر می ربودند غربا و فقرا جان از قالب برآمد چون غله شهر آخر شد رای برخاستن بر نشستن غالب نشست کرنل از غایت بزدلی دو پا یکموزه کشیده از شهر سرونج طبل بازگشتی کوفت و از نواح شهر و نیمشت کوچ کرد دکنیان همانوقت اطراف و جوانب لشکر انگریز را چون احاله بالله البدر در میان گرفتند و از وقت کوچ تا رسیدن منزلگاه هر روز بازار کارزار گرم بود و شورش عظیم برپا بود و هر روز نبگاه انگریز بدست مخالفان غنیمت میرفت و اکثر از سپاهیان لشکر طرفین زخمی و کشته میشدند فیل سواری راقم حروف که از سرکار کپتان جوناتهان اسکاٹ بود داد بنا تدبیرات جنگ با طایفهٔ انگریزان پیاده تردد میکرد و راقم بران سوار میشد بضرب بان مجروح گشت اما زخمی سهل برداشت بالجمله انگریزان بشجاعت تمام رزم میکردند. بعد سه روز بموضع مهیب پور رسیدند روزی در شهر پناه مهیب پور نبگاه راگذاشته جرومه رزم دکنیان کردند و بر سر آنها رسیدند مخالفان دو گروه شدند پنڈارها با فوجی از دکنیان قریب پنجهزار سوار از شهر پناه مهیب پور محاصره کردند و متواتریان ها سر دادند و انطرف توپ و جزائر سر میدادند بسیار قتیل و زخمی گشتند و کاری پیش نبردند جماعتی دیگر یعنی مهاجی سیندیه که با فوجی کثیر قریب هشت هزار سوار بمقابلهٔ انگریزان پای ثبات و رزیدند و در هنگامهٔ

رزم چندان بآنها سرداد ندکه گوئی بارش باران ست انگریزان مخالفان را منهزم ساخته متصل لشکرگاه آنها که بنگاه را گریزانیده بودند
زده ساعتی بایستادند وچون برگشتند مخالفان بدستور اطراف وجوانب را از دور گرفته می آمدند چندانکه انگریزان داخل خیمه شدند مخالفان
همچنان محاصره داشتند بدینوع بست وهفتم ربیع الاول هزار ویکصد ونود ونهم هجری بکلارس که شش کروه از سیری وهیژده کروه
مز در بطرف جنوب واقع است رسیدند قحط ظریفانه بدستور که اگر کسی بنا بر کهی ویا کاری از لشکر
بیرون رود بر دست آنها گرفتار شده هرچه در کمر و در برداشته باشد از دست وهر روزے انگریزان از محاصره دکنیان ملول
گشته در آخر ماه ربیع الاول هنگام نماز مغرب بنگاه در قلعه کلارس گذاشته جریده بر فوج وبنگاه مهاجی سیندهیه که امیر طرف بودها
و بکمر وما بین بهدرواس دوسه جا افتاده بودند تاختند سندهیه پیش از رسیدن ایشان منهزم رفته بود انگریزان بتعاقب
پرداختند وشبگیر زده در بودها و بهدرواس رسیدند ویک ضرب وقلیلے از پس مانده های بنگاه دکنیان بدست آمد کرنل
کمک از غایت حزم بران اکتفا کرد وبیشتر رفتن را مانع نمود اما اکثر صاحبان مثل صاحب راقم وبروس وکامرن همتے کرده
قدم جرأت بیشتر نهادند هنگام طلوع آفتاب بر بهرسندهیه رسیدند چون آلبش تابزانو بود دکنیان معه نیه ازان عبور
کرده بودند اندک از اجمال واثقال آنها چنانچه ده ضرب توپ ودو زنبورک فیل با یک نشان وپنجاه شتر با یک نقاره شتری
ودیگر اشیای متفرقه از ظروف مس وبرنج وقلیلے از نقره آلات وبنده وقهای چقمانی وپارچه های ملبوسات ومثل آن بدست
انگریزان دیده شجاعان لشکر باز حوصله تعاقب هزیمتیان نمودند وخواستند که تا به سرای نوبز نند کرنل نگذاشت که کسی بیشتر
رود آنروز را بر کنار دریا بسر بردند هنگام شب کوچیده ما بین بهدرواس وبودها ودیگر استقامت نمودند وشب دوم غنایم
موفوره در سیر مسارعت کرده یکپاس روز برآمده بکلارس رسیدند سیندهیه قلیلی بنگاه خود را بشاه وهورا وبهه فنج وشلو
ودشکر منهزم را جمع ساخته بدستور اطراف لشکر انگریز را دور دور فروگرفت درخلال انجال از طرف صاحب کلان کلکته
کرنل منور به تسخیر صوبه اجمین مامور شد وکرنل کمک معزول شده بفرخ آباد رفت چنانچه اکنون کرنل مذکور بفرود رسیده
رسیده با دکنیان مقابله نمود وبالآخر بعد چندی بصلح انجامید وپیش ازین از آنجا کپتان جونا تهان اسکاٹ بگوالیار
نزد سیندهیه پایم آمد وبسفارشتافت وحالا با شوب آنجا گرفتاریم وآن قضایا در ضمن احوال بنارس مرقوم ست **اجمیر** شهرے
قدیم ست وبروایت مولف هفت اقلیم راجه پتهورا آنجا والی بوده که برانذر پتهے دهلی متصرف گشته احوالش در ضمن دهلی
مرقوم ست ومتصل اجمیر قلعه تلی از بکنیه راجه رانا سانگا ست ومزار سراپا انوار خواجه معین الدین چشتی در شهر اجمیر
برتالاب جهاله زیارت گاه خاص وعام ست ومحمد اکبر بادشاه را بآن جناب عقیدتی تمام بوده چون شاهزاده سلیم نورالدین
محمد جهانگیر متولد شد اکبر بادشاه از اکبرآباد بسبب نذری که کرده بود پیاده بزیارت مرقد آنحضرت باجمیر شتافت گویند منارها
وزراه از اکبرآباد تا اجمیر تعمیر یافته از آثار محمد اکبر ست در صوبه اجمیر قوم مینا بسیار اند وآن در دزدی معروف اند ودیگر قوم جنیه
که زنان ایشان را چنی نامند وآن در شکل وشمایل بی نظیر اند ودر صوبه اجمیر اکثر ریگستان ست وآب چاه دور تر برآید ضروعات
انجا مدار بر باران ست جوار وباجره وموٹھه آنجا فراوان میشود وهفتم وهشتم حصه غله آنجا سجاکم در محصول سلطانی میدهند نقد کم
رواج میدارد وفصل ربیع کمتر میشود زمستان باعتدال وبابستان بسیار گرم بوده اکثر جاها سمت جنوب آن کوه های دشوار گذار

واقع است وراٹھور و دیگر راجپوتان درین صوبه بسکن میدارند ونسبت قلت آب عساکر بادشاهی دارالملک نتواند رسید طول
این صوبه از انبر تا سالکانیر و جایکیصد وشصت وهشت کروه وعرضش از اجمیر تا بانسواره یکصد وپنجاه کروه شرقی این صوبه اکبرآباد
وغربی دبیال پور از توابع ملتان وشمالی پرگنات شاهجهان آباد وجنوبی احمدآباد گجرات سرکارش رنتهور وچیتور وجودهپور
وسردهی وسالکانیر وناگور شتمبر یکصد وبست محال است مدخلش پنجاه وپنجکرور وسه لک وشصت هزار دام است سانبهر
از توابع اجمیر وجای خوبست ونمک سانبهر آنجا پیدا می شود ناگور شهری مختصر ومعروف است سکانش سفرلات تیغ نمود
ازدیگر شهرهای هندیک میسازند وشاه ابدال تصوف شیخ حمیدالدین ناگوری ازان شهرست ودیگر از توابع اجمیر قلعه چیتور
است که در حصانت ومتانت نظیر ندارد وکان جست در کوگده ومعدن الماس در حسین پور عملهٔ ماندن واقع است وراجهای آنجا
خودرا از اولاد نوشیروان عادل وبقولی از برادرش میشمارند وخودرا رانا لقب می نمند حکایت اتن سین راجه چیتور روز دوشنبه ۳۱
پدماوت که اورا از سنگلدیپ که جزیره ایست جانب جنوب خط استوا انجمن بسیار آورده واو که در حسن ونازکی نظیر نداشت
ولشکرکشی سلطان علاؤالدین خلجی والی دهلی از طول زمان محاصره قلعه چیتور بتنگ آمد وراجه نیز عاجز گشت طرفین بمصالحه
راضی شدند بشرط آنکه بایکدیگر ملاقات کنند ومهمان یکدیگر شوند اول سلطان بقلعه رفت ورتن سین در خدمتش بمهمانداری که
روز دیگر راجه بمهمانی سلطان بلشکر شتافت سلطان اورا اسیر کرده ودهلی مراجعت کرد ومخلصی اورا بآبرو آمدن پدماوت
موقوف داشت پدماوت بشنید ودر باب مخلصی شوهر فکری اندیشید آنکه سلطان را فریفته وسال خود داده وهزار محافه زنانه
ترتیب نموده ودهر محافه مبارز مسلح بنشاند ودو نفر ولاور بطریق خدمتگار ودو هزار سوار شجاعت شعار همراه محافه ها کرده وکورا را
بادل از سپهداران خویش را برانجماعه امیر ساخت ویک محافه در غایت تکلف که سواری پدماوت دران تصور تواند نمود
ودرمیان محافه ها کرده روانه دهلی ساخت واورا گفتند که پدماوت پیش سلطان می آید سلطان بانتظار پدماوت میگذارنید چون
انجماعه بنواح دهلی رسیدند ونزول کردند امیر لشکر بموجب تعلیم پدماوت بسلطان پیغام کرد که چون این ضعیفه از بیشتر در عقد زوجیت
رتن سین ست الحال سلطان خواهتگاری این کمینه مینماید بی اجازت شوهر بموجب حکم شرع بر سلطان حلال نمی شوم اگر رتن سین را
اینجا بفرستید تا اجازت از وگرفته بسرای بادشاه بیایم سلطان از غایت اشتیاق پدماوت بلا توقف رتن سین را باکسان
خویش انجا فرستاد چون رتن سین درگرده خویش رسید کسانیکه در محفه ها همراه او بودند کسان سلطان را برانداختند ورتن
سین را گرفته متوجه چیتور شدند سلطان بتعاقبش فوجی سنگین تعین نمود چون لشکریان سلطان نزدیک رسیدند یکی از آن
سپهدار بمقابله ومقاتله سپاه سلطان پرداخت ورزمی صعب کرده بقتل رسید ودیگری با رتن سین بایلغار متوجه چیتور شد
وراجه بسلامت داخل چیتور شد وچندی زندگانی کرده وبالاخر در جنگ با بنای خویش بقتل رسید وپدماوت مستی شده
یعنی خود را بسوخت سلطان خلجی دیگر بار روی بدانجانب نهاد در محرم سنه هفت صد وسه هجری قهرا قلعه چیتور را بگشود
وبر پسر خود خضرخان داده آنرا خضرآباد نام نهاد وبا دیگر یان وباراجه ها مستولی شدند وسالها حکومت کردند واکثر سلاطین
مالوه احمدآباد گجرات را با ایشان محاربات واقع شده چنانچه در ضمن احوال مالوه وسلاطین گجرات مرقوم است ودر نهصد
وهفتاد ودو محمد اکبر بادشاه روی برانا اودیسکه نهاد ورانا در قلعه چیتور متحصن شد محمد اکبر بادشاه بمحاصره پرداخت وقهرا

دای کی برادر خیاص

قهرا بگرفت واز راجه های راٹهور دختر بگرفت وهم نسبت گرویدوابن رسم تا محمد فرخ سیر بادشاه ابن عظیم الشان ابن بهادر شاه
ابن عالمگیر مستمر ماند بعد ازان بنا بر ضعف سلطنت از عهد محمد شاه بنیرهٔ بهادر شاه موقوف گشت ونشیمن راجهای راٹهور
درجودهپور ریر مٹه از توابع اجمیر ست پوشیده نماند که راجه اودیپور را که از قوم سسودیه ست رانا گویند وراجه جوده پور را
که از قوم راٹهور ست آنرا مهاراجه وراجه امیر را که از قوم کچهواه ست آنرا میرزا راجه نامند ودر هندوستان این سه گروه راجه
عظیم الشان وجلیل القدر اند در بزرگی کلدنی مانند ایشان در هندوستان راجه نیست ومهاراجه ابهی سنگه عرف دیوکل سنگه و
نیز برادرش بخت سنگه راٹهور والی جوده پور انانند که در گجرات با مبارز الملک سربلند خان رزمی مصاف کرده لوا منهزم گشتند چنانچه
این حکایت در ضمن احمد آباد گجرات مرقوم ست احمد گجرات بقول مولف هفت اقلیم بسبب لطافت آب وهوا وکیفیت
آبادانی بر تمام شهرهای هند رجحان دارد و بازارش بر خلاف دیگر شهرهای هند نهایت وسعت وپاکیزگی دارد وکاگنیش
دو منزله وسه منزله در کمال تکلف وزینت ساخته شده وسکانش از ذکور واناث همه نازنین باشند واحمد آباد از شهرهای
جدید ست وسلطان احمد شاه بن سلطان محمد بن مظفر شاه همت بر انا والی آن گماشت گویند که چون سلطان احمد آب
وهوای قصبهٔ بساول را موافق مزاج خود یافت بمستصواب حقایق پناه شیخ احمد کهنوی که از کبار مشائخ آن روزگار بوده در
ویقعده سنه هشتصد وسیزده هجری بر ساحل آب سابرمتی خشت تعمیر شهر احمد آباد را برزمین نهاد وقلعه ومسجد وبازارها طرح
انداخت وبیرون شهر سر صد شوصت پوره مشتمل بازارها ومسجد ودیوار بند آباد ان ساخت چون نوبت به سلطان محمود
ثانی رسید در دوازده کروهی احمد آباد شهری بنا نهاد ومحمود آباد نام نهاد از احمد آباد تا انجا بازاری دو رویه ساخت ومردم
را فرمودند تا بر اطراف آن عمارت ساختند که در حقیقت آن هر دو یکشهر شده بود وتاریخ بنای شهر احمد آباد را در لفظ باخیر یافته اند
در خلاصة التاریخ از تاریخ گجرات نویسد که در زمان سابق تختگاه این ولایت شهر بٹن وچندی جانا نیز بوده چون سلطان
احمد در هشتصد ودوازده هجری به سلطنت رسید شهر احمد آباد طرح انداخت وآنرا تختگاه ساخت وچون سی ودو سال
از سلطنت او بگذشت معه سه صد پوره شهری عظیم گشت وساکنان آنجا اکثر زیر خانه راه پنهان گذارند که در مرور ازمان
راه بدر رویده وبعضی از ارباب تمول در حویلی سردابه از کچ وصاروج ساخته اطراف سردابه را بعمارات مطبوع مزین نموده وعمارات وصحن
خانه وجدار وسقف آنرا از کچ مصفا کرده اند تا آب باران از سقف وجدار وصحن خانه پاک وصاف در صحن سردابه که مانند حوض
از خشت وکچ ساخته اند جمع شود وآن آب تا یک سال ذخیره باشد واز ان خرج کنند وآن سردابه را برهان الملک
تاکهه نامند واهل حرفه آنجا قلمدان وصندوقچه وپارچه وزرناروکمربند وکمخاب وزربفت ومشروقاقته ومخمل بغایت
نیک بافند ومیازند وشمشیر وجبه وتیر کمان آنشهر بانام بوده راقم حروف این همه را بچشم دیده فی الواقع هر جنس بی
نظیر بود ورودهای گجرات سایر منی ونربده وسرستی وبرن وهندوی است طول این صوبه از برهان پور تا دارکاسه صد کروه
وعرضش از جانور تا بندر دیو دو صد وشصت کروه شرقی خاندیس وغربی دوارکا بر ساحل دریای عمان ست وشمالی جالور
وجنوبی بندر دیو دکن یت وسرکارهای آن بٹن وناندوت وجانیر وکروهر وسورٹهه وسردیجی وغیره نه سرکار مشتمل بر یک
صد وهشتاد وهشت محال وسبزده بندر ومداخلش پنجاه وهشت کرور دسی وهفت لک نود هزار دام ست پوشیده نماند

کہ در سوابق ایام رایان گجرات از بسیاری خزانہ وسپاہ وعلوقہ روجاہ از اکثر رایان ہند ممتاز بودند واز ایشان بود
بہیم دیو کہ در پانصد وہفتاد وچہار با سلطان شہاب الدین غوری والی غزنین رزم کرد وظفر یافت وبعد از بہیم دیو
فرزندانش بطنا بعد بطن حکومت میکردند تا نوبت برای کرن رسید ودر عہد سلطان علاؤالدین خلجی صاحب دہلی الغ خان
ونصرت خان را بہ تسخیر گجرات فرستاد رای کرن در ہفتصد ونود وہفت ہجری در حدود پٹن با ایشان مصاف داد ومنہزم
بدکن گریخت پس ازان امرای علاؤالدین وپسرش مبارک شاہ ودیگر سلاطین دہلی دران دیار حکومت میکردند تا در
عہد سلطان فیروز شاہ فرحت الملک راستی خان بایالت گجرات رسید وظلم آغاز نہاد وسلطان محمد شاہ بن فیروز شاہ در
عہد خویش بر طبق تظلم گجراتیان ایالت گجرات باعظم ہمایون ظفر خان تفویض فرمود وچتر سفید وبارگاہ سرخ کہ خلاصہ
سلاطین بود او را داد ویک منزل بمنا لعتش از دہلی بیرون آمد در منشور حکومت گجرات القاب او بخط خاص بر نہج وجب
نوشت برادرم مجلس اعلی خان معظم عادل باذل مجاہد عضد السلطنت یمین الملک سعد الملة والدین ظہیر الاسلام والمسلمین
قامع الکفرہ والمشرکین قاطع الفجرہ والمتمردین قطب سماء المعالی نجم فلک العالی صفدر روزوغا تہمتن قلعہ گشا کشور گیر
آصف تدبیر ضابطہ امور نظم مصالح جمہور ذی المیامن والسعادت صاحب الرای والکفایة ناشر العدل والاحسان
دستور صاحب قران الغ قتلغ اعظم ہمایون ظفر خان بالجملہ ظفر خان متوجہ گجرات شد ودر حدود پٹن در ہفتصد ونود و
چہار راستی خان با او رزم کرد ومنہزم شد وبقبل رسید ظفر خان بہ پٹن شتافت وعدل داد آغاز نہاد وبہ کفایت رفت و
باز گشت واز راجہ اندر باج گرفت وعزم ملک راجا عادل خان فاروقی والی خاندیس کہ بسلطان پور بدر بازمراجعت رسایند
بود نمود ملک راجا در قلعہ نہانیسر متحصن شد وعطا وفضلا وحکما را شفیع آورد وہدایا بخدمت فرستاد ظفر خان باز گشت
وبسومنات شتافت وبسیاری از کافران آنجا را بکشت وبقلع وقمع راجپوتان بمندل گڈہ رفت رای دوارکا امان خواست
ظفر خان بر ونہ بخشود وبزیارت خواجہ معین الدین چشتی باجمیر شتافت واز راہ جلوارہ وملوارہ متوجہ تخت گاہ شد وبسیاری
از کافران آنجا را بکشت ودر ہشتصد ہجری پسرش تاتار خان کہ در دہلی بسر می برد از ملوا قبال خان منہزم بگجرات آمد و
پدر را بہ تسخیر دہلی تحریص نمود وہمدران زمان امیر تیمور صاحبقران گورکان روی بآن جانب نہاد لاجرم ازان عزیمت در گذشت
وقریب آن سلطان محمود صاحب دہلی با وپناہ آورد ودر حمایت بنیافت ورنجیدہ بمالوہ پیش دلاور خان غوری رفت مظفر خان
در ہشتصد وسہ ہجری قلعہ اندر بگرفت راجہ رتن والی اندر بگریخت ودر ہشتصد وچہار ہجری متوجہ سومنات شد وباکفار آنجا
کہ دران ایام بر سپاہ اسلام ظفر یافتہ بودند رزمی صعب کرد وراجہ ایشانرا باعیان آنقوم بدست اورد وہمہ را بپای
فیل ہلاک کرد وبعد ازان در ہشتصد وشش ہجری پسر خود تاتار خان را غیاث الدین لقب نہاد وخواست کہ قصد دہلی
کند واز انجا بر تخت نشاند ہمدران ایام تاتار خان در گذشت وگفتہ اند کہ تاتار خان پدر را بگرفت وحبس کرد وعم خود شمس خان
را نصرت خان لقب نہاد وکالت داد ظفر خان معتمدی را نزد برادر فرستاد تاتار خان را سنتور بزہر ہلاک کرد ظفر خان از حبس بیرون
آمد وبجای پسر بر تخت نشست وخود را مظفر شاہ خواند وبروایتی در سالی کہ باجمیر رفت خود را سلطان خواند بالجملہ لشکر بمالوہ
کشید ومالوہ از ہوشنگ بگرفت وبہ برادر خود نصرت خان سپرد وبگجرات باز گشت مالویان بغی کردند نصرت خان را مجال

اقامت نماند مظفر شاه مالوه را بدستور بهوشنگ داد و باز گشت و در هشتصد و چهارده در گذشت و او را بعد از وفات خدایگان
کبیر نوشتند و بعد انا و نبیره اش ابو الفتح ناصر الدین سلطان احمد شاه بن محمد شاه بن مظفر شاه بر تخت نشست و او عادل
و باذل و با مروت بود و گجراتیان در عهد او بآسایش گزراندند سلطان در هشتصد و پانزده هجری بهتصواب شیخ احمد
کنبو بر کنار رنهر سابرمتی شهر احمد آباد بنا نهاد و دیگر تال که حالا بجونکر معروف است شتافت راجه آنجا برای رزم نهاد باج فرستاد و
در هشتصد و نوزده هجری عزم دهلی کرد و بنا کور رسید رایات اعلی خضر خان صاحب دهلی روی باو آورد سلطان باز گشت و متوجه
خاندیس شد ملک نصیر بر برگزیخت سلطان هوشنگ مالوی باغوای راجه اندور و راجه جانیزنی و راجه نندل گده و راجه ناندوت عزم
تسخیر گجرات کرد سلطان بایلغار در یک هفته از بدر بار بمهراسه رسید هوشنگ بی جنگ باز گشت سلطان در هشتصد و بست
و دو هجری عزم تسخیر مالوه کرد سلطان هوشنگ والی مالوه روی برزم نهاد سپاه گجرات بهم برآمدند و نزدیک بود که بهزیمت
روند عماد الملک از میسره سلطان احمد شاه در پی هوشنگ در آمد و ظفر یافت احمد شاه در هشتصد و بست و سه بهمیانیر شتافت
راجه آنجا بر سالهٔ خراج نپذیرفت سلطان احمد شاه در سارنگ پور هوشنگ مالوی را محاصره کرد شبی هوشنگ با لشکر سلطان احمد شبخون
شبخون برد و بسیاری از لشکریانش را بکشت احمد شاه از معرکه بیرون رفت و در صحرا بایستاد جمعی بر و گرد آمدند و چون
صبح طلوع کرد خبر یافت که سپاه مالوه بغارت مشغول اند و هوشنگ بمعدودی چند در میان ایستاده پس با هزار سوار روی بهوشنگ
نهاد و مقابله عظیم اتفاق افتاد و هر دو بادشاه زخمی شدند در اثنای رزم فیلی از گجراتیان که بر دست مالویان اسیر شده قیلیان
فیل را جانب هوشنگ راند و بهزیمت رفت و بقلعه سارنگ پور متحصن شد سلطان بمحاصره پرداخت و کاری بساخت و متوجه
گجرات شد هوشنگ تعاقب نمود سلطان باز گشت و دیگر بار مصاف داد و ظفر یافت و پنجهزار مرد از مالویان بکشت هوشنگ
بقلعه پناه برد سلطان بگجرات شتافت و سه سال حرکت نکرد تا سپاهش بیاسودند و در هشتصد و بست و نه هجری باندر شتافت
و در اسنخد و قصبهٔ احمد نگر بنا نهاد و مراجعت کرد و دیگر سال باز روی بدانجانب نهاد و راجه اندر بگریخت و از اسیر افتاد و هلاک
شد پسرش بر سالهٔ سه لک تنکه خراج پذیرفت سلطان صفدر جنگ را در احمد نگر گذاشت و بابدر شد و بسی قلاع بگشود و در آنجا نها
بکند و مساجد بنا نهاد و در سال هشتصد سی و سه هجری جزیره مهایم که بتصرف ملک التجار امیر سلاطین دکن رفته بود بگرفت و
چون او در گذشت او را خدایگان مغفور نوشتند و بعد از و پسرش سلطان محمد شاه بادشاه شد و لشکر بابدر کشید و راجهٔ آنجا
دختر با و داد و در هشتصد و پنجاه و چهار متوجه جانیر شد راجهٔ آنجا از سلطان محمود خلجی والی مالوه مدد خواست و مقرر نمود که هر سال
را یک لک تنکه بخزانهٔ او رساند سلطان محمود روی بگجرات نهاد هراسی عظیم بر محمد شاه مستولی شد احمال و اثقال بسبوخت
و نا احمد آباد شتافت و از بقالی که در خدمتش تقرب داشت مشورت خواست بقال گفت بسبورت باید گریخت امرا هر چند
خواستند که سلطان عزم رزم کند هیچ در نگرفت ناچار بزنش در ساختند و او را بزهر هلاک کردند و بقال را معاتبت داشتند
گفت مرا گناهی نیست اگر سلطان را عزم برزم بودی از شما مشورت خواستی چون از من رای جست دانستیم که او را گریز
است امر انجنبیدند و او را بگذاشتند از اینجاست که دانایان گفته اند هر کاری و هر مردی با بجمله بعد فوت او خدایگان کریم
نوشتند مطابق این واقعه آنچه راقم حروف مشاهده کرده است که چون راجه نول رای نائب صوبه اوده از طرف خداوند خویش

وزیر الممالک ابو المنصور خان بر مملکت احمد خان بکبش فرخ آبادی متصرف گشت بقنوج اقامت گزید احمد خان باتفاق رستم خان
افغان ساکن مؤ متوجه او شد راجه که در موسم برسات از قنوج برآمد و بر نهر کالپی از کشتیها پل بسته عبور نمود و کروه بکروه بیشتر
رفته لشکرگاه ساخت دران هنگام بالعل جی نامی پیشکار دیوان که کلید عقلش بود مشورت کرد او گفت که سپاه بیدل و ناخوشنود
است و اکثر سادات دشمنخو انداز سوء مزاجی و بیدلی تن بمحاصره نخواهند داد پس صلاح آنست که گرد لشکر خندق کشید و لشکریان بر سر
خندق خیمه زده محافظ باشند و امر شود که کسی زین بر اسپ ننهد و اگر نافرمانی کند بسزا رسد و هنگام رزم پل را بشکنند مشهور است که
بجای هندوستان طاقت رفتن پیاده پای چنان ندارند دیگر وقت هزیمت اندیشه افتادن در خندق و علاوه بران شکست
پل که راه گریز هم نخواهد ماند چار ناچار خواهند جنگید راقم گوید که چون آن ناکرده کار شنیده بود که سپاه هند خصوص بجفا هر گاه یکه
در رزم پیاده شوند خوب می جنگند باین تدبیر جنگیدن باراجه گفت و ندانست که پیاده شدن بجامه هندوستان وابسته بخوشنودی دلها
و موقوف بر تعظیم و اعزاز ایشان است نه بجیر و فریب آنجا بیحرمتی نجیبا و نشست و برخاست وغیره تمام بوده بالجمله راجه نول رای
بمشورت او کار کرد سپاهش از سوار و پیاده حوالی خندق کفایت نکرد و کمتر آمد و صد و صد سوار متصدیان مثل لال جی وغیره از هر
دفتر که سلاحش غیر از کارد و خنجر هندوان با خود نداشتند همراه فیل راجه اطراف خندق را طواف میکردند روزی احمد خان بر طبق خبر
جاسوسان از عقب لشکر که آنطرف خندق کمتر بود و عمیق نبود بر لشکر حمله آورد راجه با همان جماعه اهل قلمان سوار شده بر لشت جماعتی
که بمقابله احمد خان بر سر خندق بودند بایستاد و بچاوشان و نقیبان حکم فرمود که در لشکر ندا کنند که بر اسپ کسی زین ننهند و از
جای خود حرکت ننماید احمد خان بر سر خندق رسید در رزم کرد و جماعه مقابل را هزیمت داد و بر سر راجه رسید باندک زد و خورد ظفر یافت
راجه با اکثر متصدیان بقتل رسید سپاهش پیاده از حوالی خندق برخاستند و اکثری اسپان را فقط بجام بر سر کشیدند بقبیح ترین وجهی منهزم
گردیدند و بسیاری در نهر کالپی که بنابر موسم برسات آب بسیار داشت غریق بحر فنا گشتند راقم نیز دران بلیه گرفتار بود بالجمله
بعد سلطان محمد شاه پسرش سلطان قطب الدین بن محمد شاه بن احمد شاه گجراتی در بست سالگی بادشاه شد و روی بسلطان
محمود خلجی که قلعه سلطان پور بدربار از گجراتیان بامان گرفته بود آورد و هر دو با شاه بزرم گاه شتافتند سلطان محمود
بانفس خویش بمباشر حرب گشت و چندان تیر که در ترکش بود بینداخت بالآخر لشکرش بهزیمت رفت و سلطان قطب الدین
ظفر یافت محمود با سیزده مرد از معرکه بیرون آمد و بار دوی گجراتیان شده بسراپرده سلطانی رفت و تاج مرصع را از تخت برگرفت
و بمالوه شتافت سلطان قطب الدین هشتاد و یک فیل غنیمت یافت و بازگشت و آخر در میان آن هر دو بادشاه بمصاط اتفاق
افتاد گویند که در هشتصد و شصت هجری فیروز خان بن شمس خان در گذشت و ندانی یا لت ناگور داشت و برادرش مجاهد خان بجای او
نشست شمس خان بن فیروز خان از عم بگریخت و نزد رانا کومبها والی چیتور رفت رانا کومبها گفت این حصار بکشایم و ترا سپارم
بشرط آنکه سه کنگره از آن ویران سازی شمس خان بپذیرفت و با او متوجه ناگور شد مجاهد خان بگریخت شمس خان بر قلعه ناگور گرفت
و خواست که وعده وفا کند یکی از اهالی اینجا گفت کاشکے فیروز خان را بجای این دختر بودی تا ناموس پدر بر باد ندادی
شمس خان را حمیت ازان مانع آمد و قلعه را محکم کرد و برانا پیغام داد که در ناموس من نگنجد که کنگره های قلعه را منهزم سازم رانا
در غضب شد و بازگشت و با سپاه موفور روی بناگور با نتقام نهاد شمس خان قلعه بمعتبران سپرد و بگجرات شد سلطان

قطب الدین او را بنواخت و دخترش را بخواست و لشکر بناگور فرستاد رانا بآن سپاه رزم کرد و ظفر یافت سلطان بر آشفت
و با سپاه انبوه روی برانا نهاد و عماد الملک منهزم بازگشت غضب سلطان زیاده گشت و بمیرهی رسید و با خویشان رانا
رزم کرد و بسیاری از ایشان را بکشت و روی بگوسلمر نهاد و رانا دران حدود با او مصاف داد و بهزیمت رفت و پیشکش فرستاد
و سلطان بازگشت و دران ایام تاج خان وزیر سلطان محمود خلجی بفرمان مخدوم خود از مالوه بیامد و مقرر نمود که باتفاق
یکدیگر از دو جانب بملک رانا در آیند و آنرا مستاصل سازند و در هشتصد و شصت یکی ببدربار نهاد و ندرانا با سلطان قطب الدین رزم
کرد و بهزیمت رفت و دیگر بار بمقابله پیش آمد و بگریخت و چهارمین طلا بسجدمت فرستاد سلطان بازگشت و دیگر سال رانا با پنجهزار
سوار متوجه ناگور شد سلطان لبسروهی شتافت و خرابی بسیار کرد و بازگشت و در هشتصد و شصت و سه درگذشت و او
بادشاهی قهار بوده و پیوسته شراب خوردی و لقب بگیناهان فرمان دادی بعد از وفات او را خدایگان غازی نوشتند
و بعد از و عمش سلطان داؤد بر تخت نشست و فراشی را که همسایه اش بود وزیر کرد امرا برنجیدند و بعد از هفت روز غسل کردند
و محمود خان را که چهارده ساله بود بر تخت نشاندند سلطان محمود شاه بن محمد شاه بن احمد شاه مشهور بسلطان بنکره بادشاهی
سخی و مهربان و رهبت گو و سخی و بردبار بود از غایت حیا در خلوت سرپای خویش از نامحرمان پوشیدی و هرگز کس را دشنام
ندادی و او را ازان بنکره گفتندی که بنکره بهندکاویرا که شاخهای بچیده داشته بود و سبلت بآن مشابهت داشت و گفته اند که بے
گجراتی دور باشد و گڈه بکاف فارسی قلعه بود چون قلعه جونا گڈه و جانیر از بیشتر از سلاطین اسلام هیچ کس بران دست
نیافته بود بگشود و بآن اشتهار یافت و در هشتصد و شصت و نه بنادرون بندرون که میان گجرات و کرکن است شتافت و ظفر یافت
و در هشتصد و هفتاد با حمدنگر رفت بهادر الملک بن الغ خان که از اکابر امرا بود یکی را بے موجب بگشت و از بیم قصاص با بدر
گریخت سلطان ملک محمد حاجی عماد الملک و ملک کالو عضد الملک را بتعاقب او فرستاد و ایشان او را بگرفتند و بنابر دوستے
که باو داشتند دو تن از نوکرانش را بفرستادند تا نزد سلطان اقرار کردند که مقتول را ما کشته ایم سلطان بموجب فتوای علماء هر دو
بگناه را بگشت و چون از حال آگاه شد در غضب رفت و عماد الملک و عضد الملک را بقتل رسانید و در هشتصد و هفتاد و
دو بخواب دید که رسول صلعم در طبق میوه باو داد و آنرا نقل مبارک دانست و در همان اثنا قصد قلعه کرنال که بجونا گڈه مشهور است
کرد و بسیاری از کافران بگشت و شنید که راجه مندلیک صاحب کرنال جواهر قیمتی دارد و بر دست و گردن می بندد و بآن آئین
باز میدهد سلطان از و بخواست رای که بتوده آمده بود آنرا فرستاد سلطان همه را در ان مجلس بمطربان بخشید و با احمد آباد
باز گشت و در هشتصد و هشتاد و چهار دیگر بار متوجه کرنال شد و محاصره کرد بسال دیگر قهرا بگشود رای مندلیک صاحب
کرنال بخدمت پیوست و ایمان آورد خانجهان خطاب یافت و از کنار امرا گشت و سلطان در حدود کرنال شهر مصطفی آباد
بنا نهاد و تو طن گزید و بر قوم بلوچ که در حدود سند اقامت داشتند و از انجا به بندر جگت معبد براهمه ست لشکر کشید و مظفر
باحمد آباد باز گشت قصد تسخیر قلعه جانیر کرد و بعد از محاصره بگشود بسیاری از راجپوتان بکشت و آن قلعه را محمد آباد نام نهاد
و در هشتصد و شانزده بحری سلطان سکندر پودی صاحب دهلی برادر تحفه فرستاد و پیش ازان هیچ یک از سلاطین دهلی بهیچ شاه
گجرات تحفه نفرستاده بود و همدران ایام شنیدند که باوکار قزلباش بفرمان شاه اسمعیل صفوی برسالت می آید گفت که خدایا

زمینهای اقلیم سیم قلعه کرنال و ملک

رو می‌نمایند لباشان نمای که سب صحابه میکنند پس چنان شد که گفته بود چه پیش از رسیدن ایشان درگذشت بعد از وفات او اورا خدایگان جلیم گویند
پس از و سلطان مظفر شاه بن محمود شاه در محمد آباد جانیر بر تخت پادشاهی نشست و او بادشاهی محدث و زاهد و خوش نویس بود پیوسته قرآن کتابت
کردی و چون تمام شدی بامانی وافر بحرمین شریفین فرستادی و در عهد او بسیاری از علما و فضلا و هنرمندان از ایران بگجرات آمدند و
مظفر شاه در نهصد و بیست و نه بامداد یمین الملک والی پٹن که از راجه اندر منهزم گشته بود لشکر کشید راجه بست لک روپیه پیش کش فرستاد سلطان
مراجعت نمود و عزم تسخیر مالوه کرد و دهار بگرفت و باز گشت و در نهصد و بیست و یک راجه اندر در گذشت و رای مل از خویشان باد باشارت
رانا ساگر بحکومت اندر تشست سلطان باندر شتافت و او را ابر بهار ابل پسر راجه اندر را بجای پدرش نشاند و نظام الملک را حکومت
احمد نگر داد و به احمد آباد شد و جشنی عظیم کرد و شاهزادگان سکندر خان و بهادر خان و لطیف خان را گتخدا ساخت و نصرت الملک را بحکومت
احمد نگر فرستاد و نظام الملک حاکم سابق احمد نگر و ظهیر الملک را با صد سوار آنجا گذاشت و متوجه درگاه شد رای مل بر ظهیر الملک بتاخت
و او را بابست و هفت تن بقتل رسانید و در این اثنا سلطان محمود مالوی از تسلط میدنی رای مهتر راجپوتان پوربیه بسلطان پناه اورد
سلطان او را استقبال نمود و متوجه مالوه شد میدنی رای چتوره را در قلعه مندو بگذاشت و با ده هزار سوار بدهار شتافت و با سلطان
مصاف داد و منهزم عزد رانا سالکا رفت سلطان قلعۂ مندو را محاصره کرد رانا سالکا با سپاهی انبوه بمدد میدنی رای بجدود اجین
رسید سلطان مظفر شاه عادل خان خاندیسی را که خواهرزاده و داماد سلطان بود با قوام الملک سلطانی بجرب رانا فرستاد و خود در ضبط حصار
کوشید در چهاردهم صفر سنه نهصد و بست و چهار قهراً اقهراً بگشود و بقتلعام فرمان داد راجپوتان رزمی صعب کردند نوزده هزار تن بقتل رسیدند
محمود مالوی بخدمت آمد و گفت خداوندا بنده راجه فرماید سلطان گفت آن میفرمایم که بر تخت مالوه نشینی پس قلعه مندو او را داد و بارد و
خود رفت عزم رزم رانا کرد یکی از راجپوتان که در حبلش تاخیر بود بگریخت و نزد رانا رفت و حال باز گفت و در همان مجلس از غایت هراس
که بر وستونی شده بود بمرد رانا بی جنگ بچتوره گریخت عادل خان او را تعاقب کرد و بسیاری از لشکریانش بکشت و باز گشت و سلطان
مهمان سلطان مالوی شده بگجرات باز گشت و باندر رفت و نصرت الملک را عزل نمود و مبارز الملک را بحکومت اندر داد و مراجعت نمود
مبارز الملک در اندر روزی بار داده بود باو فروشی باید و سمنه از شجاعت رانا گفت مبارز الملک برنجید و سگی را رانا نام نهاد و بر در قلعه بست
باد فروش نزد رانا شد و حال باز گفت رانا در غضب رفت و تا حدود سروهی غارت کرد و روی باندر نهاد مبارز الملک بسلطان
عرضداشت چون وزرا را با و مخالفت بود جوابی نیافت رانا بجدود اندر رسید مبارز الملک خواست که از قلعه بیرون آید و در میدان با رانا
رزم کند همراهیان گفتند سپاه ما عشر عشیر سپاه او نیست بهتر که بقلعۂ احمد نگر برویم پس او را مشاوران باحمد نگر بردند رانا باندر رسید و
مبارز الملک را ندید چونکه از شجاعت مبارز الملک آگاه بودند گفتند او آن نیست که بگریزد همانا که باحمد نگر رفته باشد یا نامتوجه احمد نگر
شد همان باد فروش با شتاره رانا تر د مبارز الملک آمد و گفت اگر با رانا در میدان رزم کنی ناچار بقتل رسی همان بهتر که در قلعه تحصن
شوی تا رانا نیاید و اسپ خود را در جویکه نزدیک قلعه است آب دهد و همین اکتفا نماید و باز گردد و مبارز الملک گفت نگذارم که بکنار جوی
آید پس بر اسپ بر نشست و با تفاق اسد خان و صفدر خان و سپاهی اندک از قلعه بیرون آمد در صف رانا حمله برد و مقابله عظیم کرد
و اسد خان و بسیاری از همراهیان مبارز الملک بقتل رسیدند و مبارز الملک و صفدر خان را زیاده از صد زخم رسید بقیۀ مردم سپاه آن هر دو
را که از جراحت بی شعور شده بودند بگرفتند و به احمد آباد گریختند رانا بر احمد نگر مستولی شد باز گشت سلطان آگاهی یافت مبارز الملک قیصر خان را

باسپاهی انبوه بدفع او فرستاد وخود نیز متوجه شد درمحرم سنه نهصد وبست وهفت هجری باحمدنگر رسید وملک ابازخاص سلطانی را با
چند هزار سوار وجمعیل از پی او قوام الملک با هشت هزار سوار بملک رانا فرستاد ایشان دران دیار خرابی بسیار کردند ورانا را در مندسور محاصره
کردند چون فتح قلعه نزدیک رسید امرای گجرات باهمدیگر مخالفت ونفاق آغاز نهادند ملک انا بر نجید ویا رانا صلح کرد وبازگشت سلطان
او را معاتب داشت وباحمدآباد مراجعت نمود ودیگر بار روی به رانا نهاد ورانا تحف وهدایا فرستاد سلطان بازگشت ودر نهصد وسی عالم خان
بن سکندرخان لودی صاحب دهلی که بادشاه آورده بود بمدد مستظهر ساخت وبرزم برادرش ابراهیم خان لودی بدهلی فرستاد بسال دیگر
بهادرخان از پدر برنجید ونزد رانا رفت رانا او را استقبال کرد وپیشکشها گذرانید بهادرخان هیچ نگرفت وبه اجمیر رفت واز انجا به میوات
واز انجا بدهلی شتافت سلطان ابراهیم لودی او را اغراز کرد امرائے ابراهیم که ازو متنفر بودند خواستند که بهادرخان را به سلطنت برگیرند
ابراهیم دریافت قصد قتلش کرد بهادرخان آگاه شد وبگریخت وبجونپور رفت سلطان مظفر در نهصد وسی وسه درگذشت بعد ازو پسرش
سکندرشاه در محمدآباد جانیز بر تخت نشست ونوکران خود را ترتیب کرد واز امرائے پدر حسابی برنگرفت امرای پدر بعد سه ماه او را بقتل رسانیدند
ونصیرخان بن مظفرشاه را سلطان محمود لقب نهاده بر تخت نشاندند بهادرخان بن مظفرشاه خبر فوت پدر شنیده از جونپور به گجرات
رسیده در دارالسلطنت احمدآباد بر تخت نشست وبسلطان شاه بهادر مخاطب گشت قاتلان سکندرشاه را بقتل رسانید وبه محمدآباد
گجرات جانیز که دران آوان دارالملک گجرات بود دیگر بار بر تخت نشست وکارهای بانام کرد ودر نهصد وسی وپنج باصد وبیست هزار
سوار قصد تسخیر دکن نمود عمادشاه در برار بنام او خطبه خواند وبرهان شاه والی احمدنگر در نهصد وسی وشش نیز خطبه وسکه بنام او کرد
سلطان بازگشت ودر نهصد وسی وهشت متوجه دهارشد وسلهدی پوربیه را از مرا که رانان مسلمانان وسلاطین مالوه را در حرم خود
جاے داده مرید کرده بود حبس کرد عمادالملک را به رزم پسر او بهوپت که در چندیری بود فرستاد وخود باچین شد ودریاخان مالوی را
حکومت آندیار داد وبه بهلسه رفت هیژده سال بود که راجپوتان پورنه برآمدیار پیتلاو داشتند وشعار اسلام برانداخته منهوت پسر سلهدی به چیتور
رفت تا رانا را بمدآرد وولکهن برادر سلهدی در قلعه اوسین متحصن شد سلطان بر اوسین شتافت راجپوتان از شهر برآمده رزمی صعب
کردند وشکست به قلعه پناه بردند سلهدی دران ایام ایمان آورد وسلطان او را اطلاق نمود وبه قلعه فرستاد تا برادران را بایمان بیارد او رفت
وبازآمد ودیدفع الوقتی مشغول گشت ومنتظر رانا می بود پس روزی بفرمان سلطان نزدیک قلعه رفت ودریای برجے شکسته استاد
با برادران نصیحت آغاز نهاد وگفت قلعه را بسپارند واگرنه سلطان بهمین راه به قلعه درآید وبه قتل رساند وغرضش آن بود که رخنه را
مسدود کند سلطان از خدع سلهدی آگاه شد وحبس فرمود وسپاه بفرستاد تا پسرش را که برائے آوردن رانا متوجه چیتور بود
به قتل رسانیدند گویند که دران زمان سلطان را لشکرے زیاده نبود رانا وبهوپت پسر سلهدی باغرور موفور روی به سلطان آوردند
سلطان محمدشاه خاندیسی عمادالملک را بدفع ایشان فرستاد پورنمل ولد سلهدی با دو هزار سوار از قلعه بیرون آمده برانا پیوست
رانا رسولان بفرستاد واز گناهان استغفار کرد وغرضش آن بود که از عدد سپاه سلطان آگاه شود سلطان دریافت وگفت اکنون
سپاه را رویش از سپاه ماست واین خیال او را در غرور افگند بعد از جنگ اگر استغفار کند گناهش به بخشم رسول را نا بازگشت منونه
رزم اتفاق نه افتاده بود که خبر رسید که دلنج خان باسی هزار سوار وفیلخانه وتوپخانه گجرات در رسید رانا وبهوپت بی جنگ بگریختند سلطان
هنتاد کروه ایشان را تعاقب کرد وبازگشت ودر تفیق راسین کوشید لکهن برادر سلهدی عاجز آمد والتماس کرد که سلهدی بفرستند

تا بخدمت ایم سلطان سلهدی را به قلعه فرستاد رانی درگاوتی بنت راتا سالکا که زن سلهدی بود او را گفت که عمرها است که درین دیار سلطنت کرده ایم اکنون بذلت نتوان کشید شجاعت و مردی آن بود که جوهر کنند یعنی اشیا بسوزند و عیال و اطفال را بقتل رسانند و چندان جنگ بکنند که کشته شوند ملک علی شیر از امرای سلطان با سلهدی که در قلعه رفته بود گفت کرای سلهدی این زن دیوانه شده است و تو مسلمان شده آنچه گویدی پسند سلهدی گفت او راست میگوید چه هر روز یک کروبان را که پنجاه هزار دهولی باشد و هر دهولی دو صد بان می شود و چندین روغن و کافور و عطریات در خانه من صرف میشد و هر روز سه صد جامه نو می پوشیدند زن دیگر میسر نخواهد آمد تا چنان باید بود یا نباید بود پس آتشی عظیم برافروختند رانی درگاوتی طفل شیر خواره خود را در برگرفته خود را و اولاد خود را با هفتصد زن بسوخت سلهدی با لکمن و برادران و فرزندان و یاران و خویشان آن دیار اسلام برداشتند و بمیدان شتافتند و چندان رزم کردند که به قتل رسیدند و این واقعه در نهصد و سی و نه رویداد و درین سال سلطان عالم والی کالپی از آسیب سپاه همایون بادشاه به سلطان بهادر پناه آورد در بهلسن و چندیری اقطاع یافت سلطان روی به قلعه کاکرون نهاد و بگرفت و بر قلعه رنتهور که در تصرف رانا بود استیلا یافت و بگجرات باز گشت و در نهصد و چهل متوجه چیتور شد محمد زمان میرزا که از حبس همایون بادشاه گریخته بود پناه آورد همایون شاه به سلطان بهادر نوشت که او را از مملکت بیرون کن بهادر نشنید و صرفت و با چیتور رسید رانا در قلعه متحصن شد و پیشکش هر ساله بپذیرفت سلطان باز گشت پس سلطان علاء الدین بن سلطان بهلول لودی را که از همایون بادشاه گریخته با و پناه آورده بود به سلطنت دهلی پسر او ناتار خان را که بشجاعت معروف بود بجدود ممالک همایون بادشاه فرستاد و محمد زمان میرزا را به پنجاب روان کرد تا در ان بار رفته فتنه برانگیزد تاتار خان به بیانه رسید و قهرا قهرا آنرا بگرفت و تا حدود آگره تاخت نمود همایون بادشاه میرزا هندال را بحرب او فرستاد تاتار خان رزمی صعب کرد و به قتل رسید سلطان بهادر دیگر بار متوجه چیتور شد و محاصره نمود همایون بادشاه با سپاهی عظیم قصد او کرد سلطان بهادر شاه از امر اشورت خواست صدر خان که بزرگترین امرا بود گفت که کافران را محاصره کرده ایم بادشاه مسلمان اگر بحرب ما آید همین بدنامی او را پسند بود صورت نبست که در فتح قلعه سعی کنیم سلطان نه پسندید و در تضیق حصار کوشید و بحدود سارنگ پور همایون بادشاه رسید او همانجا توقف کرد سلطان بهادر قلعه چیتور را که از قلاع محکم هندوستان است قهرا قهرا بگشود و بسیاری از راجپوتان بکشت پس روی بزرم همایون بادشاه کرد و در نواح مندسور رسید علیخان و مبارز خان که بر مقدمه بودند به قلب پیوستند سلطان در جنگ زرهی خواست صدر خان گفت فردا جنگ باید کرد در میخانه داروغه توپخانه که ضمنا با همایون بادشاه اتفاق داشت گفت که توپ و تفنگ بسیار است صواب آنست که بر دور سپاه خندق کنیم و ایشان بزرم آیند هدف توپ و تفنگ شوند دولت سلطان بهادر که بکمال رسیده بود میل زوال داشت این راسه پسندید و چنان کرد آن دو لشکر دو ماه برابر یکدیگر بنشستند و سپاه همایون اطراف اردوی ما ختن گرفتند گجراتیان از فقدان قوت بجان رسیدند سلطان توقف را موجب گرفتاری دانست شبی با پنج تن که محمد شاه خاندیسی و سلطان عالم والی کالپی و صدر خان و ملوخان بن بلوخان از ایشان بودند از عقب سراپرده بیرون گریخت و بمندو رفت و از انجا بگجرات شتافت و خزانه از جنابز به بندر دیو فرستاد و بکنانت رفت صدر خان و سلطان عالم والی کالپی بر دست سپاه همایون بادشاه اسیر شدند همایون بادشاه به احمد آباد شتافت و آنشهر بمرزا عسکری و دیپن بیادگار ناصر میرزا در جاگیر بایسری سپرده بمرهان پور رفت و از انجا به مندو رشد غضنفر خان از امرای عسکری مرزا به احمد آباد گریخت و به سلطان بهادر پیوست سلطان متوجه احمد آباد شد مرزا عسکری و ناصر میرزا از گجرات بگذشتند و بگریختند سلطان دیگر بسلطنت گجرات رسید و چون پیش ازان از فرنگیان کوه دریکدیده

وصول مدد خواسته بود تو هم نمود که اگر ایشان بیایند بر نهاد گجرات دست نیابند لاجرم به دیپ رفت شش هزار فرنگی آنجا آمدند و خواستند که بتجلتی دیپ را بدست آرند ممتر فرنگیان تعارض کرده سلطان را گفت تو تو هم نمود و نزد ما نیامده سلطان برخواست و با معدودی چند کشتی اورفت و آثار غدر مشاهده نمود برخواست به کشتی خود رود و فرنگیان کشتی خود را از کشتی او جدا کردند سلطان در آب افتاد و فرنگیان نیزها بر وزدند تا غریق بحر فنا گشت و این واقعه در نهصد و چهل اتفاق افتاد بعد از قتل او گجراتیان قلعه دیپ را گذاشتند و بگریختند فرنگیان بران مستولی شدند چنانچه در همین اقلیم در بحث ملیبار گذشت مخدومه جهان نادر سلطان متوجه احمد آباد شد و در راه شنید که محمد زمان مرزا که بفرمان سلطان بهادر به پنجاب رفته بود و با سپاه خود در مصیبت سلطان لباس سیاه پوشیده بود به تعزیت می آمد مخدومه جهان امرا را باستقبال فرستاد و او را ضیافت کرد و لباس او را که سیاه بود او را تغیر داد دیگر روز هنگام کوچ محمد زمان مرزا بر خزانه رفت و هفتصد صندوق گرفت و برفت و امرای گجرات محمد شاه فاروقی خاندیسی را که دلیعهد و خواهرزادهٔ سلطان بود در احمد آباد بر تخت نشاندند و عقب آن برادرزاده سلطان بهادر محمود خان بن لطیف خان بن مظفر خان در ذی حجه سنه نهصد و چهل و چهار هجری بر تخت نشست و به سلطان محمود شاه مخاطب گشت و امیران مخالف را برانداپس شمل دریا خان و عالم خان گریخته نزد شیر شاه رفتند سلطان محمود شاه استقلال یافت تا بملکت گجرات را که خراب شده بود بحالت اصلی آورد محمود آباد بر دوازده گروهی بنا نهاد و چون فرنگیان بمسلمانان مزاحمت میرسانیدند آقا حداد ندخاز بفرمود تا قلعه معمورت بنا نهاد پس ازان بعیش و طرب کوشید و زنان صاحب جمال جمع آورده آهو خانه که در آن هفت گروه بود بساخت و در انجا چند جا عمارت عالی بساخت و پیوسته با زنان آنجا بسر بردی و با ایشان شکار کردی و بر اعتماد خان اعتماد عظیم داشت و او را بر اهل حرم گماشته بود و امر کرده هر زنی که حامله شود حمل او اسقاط کند و اعتماد خان رجولیت خود را ساقط کرده بود لاجرم از سلطان فرزندی نماند گویند که سلطان محمود شاه بیشتر بصحبت علما و فضلا گذرانیدی و در ماهی چند بار فقرا را سفره نهادی و خود طعام بپیش ایشان گذاشتی و سفره پارچه بوده که چون طعام برچیدی آنرا بشستندی و سلطان لباس خاص ازان ترتیب دادی و گجرات پادشاه بود تا آنکه در نهصد و شصت و یک هجرت برهان که از مقربان او بود با جمعی در ساخت و شبی آن پادشاه را هلاک کرد و همدرین سال اسلام شاه بن شیر شاه صاحب دهلی و نظام شاه بحری والی دکن در گذشتند ۵ چه پیرسی زوال خسروان بود تاریخ ست چنانچه در احوال ملوک دکن مرقوم است بالجمله برهان نیز بدست اعتماد خان و امرای سلطان به قتل رسید اعتماد خان طفلی را اظهار کرد که از اولاد محمود شاه است و او را بر تخت نشاند و احمد شاه خواند بجز نام سلطنت با و نگذاشت و بالآخر بدست اعتماد خان به قتل رسید پس اعتماد خان طفلی نهو نام را آورد و در مجالس امرا سوگند یاد کرد که مادر این از سلطان محمود حامله بود و او را این سپرد تا حمل او ساقط کنم چون بنجماه شده بود به آن راضی نشدم و چون تمام شد تیز بیتش پرداختم پس او را بر تخت نشاندم و سلطان مظفر شاه خواند و بدستور وکیل گشت امرای مملکت گجرات را در میان یکدیگر قسمت کردند کرنی و پٹن بموسے خان و برادرش شیر خان فولادی دراندهن و نوردان نواحی برفتح بلوچ و سورت و بادودت جاگیر به چنگیز خان عماد الملک ترک و بر قیع رستم خان خواهرزادهٔ چنگیز خان و دولقه و دندیه به سید میران مبارک بخاری و چونگده و سورت به امین خان غوری رسید و در میان اعتماد خان و فولاد خان و غیره محاربه و مصالحه واقع شده در نهصد و هفتاد و چهار هجری محمد حسین مرزا و مسعود حسین مرزا و ابراهیم حسین مرزا و غافل حسین مرزا دالغ میرزا و اولاد سلطان محمد مرزا از اخفاد عمر شیخ میرزا ابن امیر صاحبقران تیمور گورکان که ایشان را میرزایان گویند و گجراتیان پنج برادر خوانند از بیم محمد اکبر بادشاه بچنگیز خان پناه آوردند بالآخر کرده مخالف بالوه شتافتند و بر قلعه مندو استیلا یافتند

واز آنجا سپاه اکبری قلعه سندور ا بگذاشتند وجنایز وسورت وبروج نگرفتند این مصرعه از جمله تاریخ فتح بروج است تاریخ شد انکه فتح بروج کردند + ودرین اثنا سلطان مظفر شاه از استیلاء اعتماد خان عاجز شد وشبی بگریخت وبه شیر خان فولادی پیوست شیر خان اعتماد خان را در احمد آباد محاصره کرد اعتماد خان بستوه آمد وبجلال الدین محمد اکبر بادشاه عرایض نوشت واورا به تسخیر گجرات تحریص نمود اکبر بادشاه در نهصد وهشتاد هجری به ناگور واز انجا به پٹن رسید شیر خان از در احمد آباد برخاست وبگوشه گریخت واعتماد خان ودیگر امراء گجرات بخدمت اکبر بادشاه شتافتند سلطان مظفر شاه بیشتر از شیر خان جدا شده بخدمت اکبر بادشاه آمد مملکت گجرات به گماشتگان اکبر بادشاه متعلق شد ومظفر شاه را بنعم خان خانخانان سپرده به بنگاله فرستاد پس باز خواند وبعد چندے بحبس فرمان داد مظفر بگریخت وبگجرات رسید جمعی گشیر با او پیوستند مظفر بروج محاصره کرد وبگرفت وبر احمد آباد استیلا یافت وخطبه بنام خود خواند بادشاه میرزا خان خانخانان را برزم او فرستاد خانخانان بظاهر احمد آباد با او رزم کرد وظفر یافت مظفر بجونگده گریخت ودر هزار ویک هجری بردست خان اعظم گرفتار شد ودر راه خود را باستر فکشت ودولت سلاطین گجرات بسر آمد پس ازان امرای سلاطین غوریه دران مملکت بایالت حکومت کردند تا آنکه در عهد محمد شاه بادشاه نبیره بهادر شاه ابن اورنگ زیب عالمگیر بتغیری چاند خان عم ابن وزیر الممالک نظام الدوله آصف جاه ببارز الملک لاورنگ سربلند خان الملت آنجا تفویض شد والدراقم حروف بعلاقه نوکری ومنصب قورچی باشی که بزبان هندنخشی گویند همراهش بود سربلند خان اورا از مقام جالنور که ده منزل از گجرات است با هفت هزار سوار معه روساى دیگر مثل خواجه امان نورانی ورای راجه برکرن ومرزا غلام علی بیگ داروغه توپخانه وهمت دل خان وغیره در مقدمه روان ساخت والدراقم آگریا نام ده روزه راه در دو سه روز شیکرزده ایلغار کرده پنج چهار کروهی متصل گجرات رسید آنجا عرایض صلابت خان مالوی واسد خان غوری نورانی ورو ساى شهر که با سربلند خان اتفاق داشتند رسید اکنون رسیدن فوج وفرستادن آن فائده ندارد چرا که حامد خان با شصت هزار سوار ودکنیان باستماع فوج مقدمه جهت محافظت شهر از سورت امروز یکپاس روز برآمده براه گذر دهلی پشت بقلعه وشهر داده لشکر گاه ساخت وفردا ساعت داخله او بشهر اندراست والدراقم برمضمون خطا آگاه شد دو سه گهری روز که باقی بود توقف نموده هنگام شب برسپ استعجال برنشست وبا هفتصد ویا هزار سوار که مرگ را برقرار قرار داده بودند ایلغار کرده وبراهبرے هرکاره های پاسبانان لشکر حامد خان را دست راست گذاشته سنکر زده از طرف دروازه پشت شهر داخل شهر گردید وبا رؤساى شهر بر دروازه گذر دهلی آمده ایستاد ودیگر درها را محکم ببست وبمحافظت شهر پناه کوشید روز دیگر حامد خان قصد شهر کرد واحوال دگرگون یافت در غضب رفت وبر جماعه عقب مانده ها ریخت خواجه امان ورائی نرهر کرن رزمے صعب کرده به قتل رسیدند حامد خان پیش نظام الملک بدکن شتافت ودکنیان را بتاخت مملکت گجرات تعین نمود والد راقم حسب الحکم مبارز الملک چند سال بمقابله دکنیان پرداخت وایشانرا آنا نزیده براندوآنروی آب کرد چون محمد شاه هفتاد دو لک روپیه بنابر اخراجات سپاه هر سال بمبارز الملک بطریق انعام وامداد قرار کرده بود یک سال بآن وفا کرد وبعد ازان موقوف نمود مبارز الملک از عهده اداى تنخواه سپاه عاجز آمد چون ملک گجرات از تاخت دکنیان خراب میشد وزر محصول بمعرض وصول نمی آمد مبارز الملک ناچار شده بر داد جهتن صوبه گجرات از دکنیان صلح کرد دو سال عساکر بنواح گجرات کشید وبحسن سعی والدراقم قلاع بل بندر ورانا بابه جهانیان بندر وامثال آن مفتوح گشت پس ازان بگنج پنج شتافت وآنرا محاصره کرد پیش ازین مبارز الملک بزعم آنکه کسے ایالت این صوبه را قبول نخواهد کرد مکرر استیفاء صوبه بدرگاه بادشاه فرستاده بود بالآخر معرفت صمصام الدوله خاندوران خان صوبه گجرات

از درگاه محمد شاه بنام راجه ابهی سنگه عرف دهوکل سنگه راٹهور تفویض شد ابهی سنگه با فوج راجپوتیه قریب سی هزار سوار و پیاده بی شمار
که مردم صوبهٔ گجرات و روسای شهر با او متفق بودند متصل گجرات رسید مبارز الملک بغی کرد و والد راقم را جهت محافظت خدمه محل نزد پسر خود
شاهنواز خان عرف میر محمود گذاشت و از شهر برون آمد و پشت بشهر و دریای سابرمتی داده صف قتال بیاراست و رزمی صعب کرد میمنه
و میسره بمبارز الملک هم آمد و از هر دو جانب بقلب گاه پیوست سپاه هراول متزلزل گشت سربلند خان پیش قدمی کرده با ایشان پیوست
و با سه چهار صد سوار در میدان پای ثبات افشرده مخالفان از سه طرف محاصره کردند رزمی عظیم در میان بود و در شهر خبر قتل مبارز الملک
شائع گشت والد راقم با جماعهٔ خویش و آقا محمد امین بیگ غلبان از شهر برآمد آقا پیش مبارز الملک رفت والد راقم بر بخت سنگه برادر خورد راجه
دهوکل سنگه با ده هزار سوار از دست چپ مبارز الملک فوج میسره را تباه ساخته زد و نبرد عظیم داشت خود را بزد و قتالی فاحش کرد و او را بر آمد
بخت سنگه هزیمت خورد با فوجیکه از هراول مبارز الملک معامله و مقابله میداشت به پیوست غازیان بران حمله آوردند مبارز الملک از قلب گاه
نیز حرکت کرد راجپوتان رزمی عظیم نمودند و در همان گیر و دار و اشتغال نایره قتال والد راقم بضرب کاله تفنگ که یکی بر سینه و دومی بر پوت رسیده بود شهید
شد و در گجرات برابر قبر رستم علیخان بادیگر شهدا از اقربای خویش مدفون گردید و از عجائب اتفاقات آنکه انطرف والد راقم حروف بر دوج
فیل بے جان شده غلطید و آنطرف سپاه مخالف عنان بهزیمت پیچید و گویند که راجه و برادرش از فیلان فرود آمده بر ساندنی که عبارت
از ناقه تیز رفتار است سوار شده از میدان رزم بدر رفتند مبارز الملک ظفر یافت و تماسه کرده جریی سپاه مخالف را تعاقب نموده بخشی گری
والد راقم را بود زبانی اهل کاران است که میگفتند که آنوقت هشت هزار سوار و پانزده هزار پیاده بکسر یه ملازمی مبارز الملک بود و از انجمله دو هزار سوار
دو اسپه بودند بالجمله روز دیگر مهاراجه صلح کرد و زاد راه و بار بردار پیشکش کرد مبارز الملک متوجه اکبر آباد شد و یک سال آنجا در اعتراضی
محمد شاه بسر برد راقم حروف را که نه ده ساله بود از بلگرام طلب نموده بخطاب و خدمات پدر سرافراز گردانیده تربیت فرمود از انچه که از صباحت
و ناطق پدرم بود عطا نمود بالجمله صوبهٔ گجرات را مهاراجه ابهی سنگه در تصرف داشت اما بندوبست نتوانست کرد و رفته رفته از دست او بعد از و
دکنیان بران متصرف شدند و ناظم مجهول از طرف محمد شاه می ماند برای نام و آخر الامر دکنیان مسلط گشتند و کامرانی کردند اکنون که هزار
و یکصد و نود و چهار هجری است احمد آباد گجرات را جنرل گادر فرنگی باتفاق رگهناتهه راؤ ابن باجی راؤ دکنی از گماشتگان والی یوناشل مهاجی
سیندهیه دیگوجی هولکر وغیره رزم های صعب کرده آنها را بهزم ساخته متصرف شده است چنانیر بروایت مؤلف خلاصهٔ تاریخ بشهریست
پسندیده بر کوهچه که ارتفاع نیمکروه دارد واقع ست و آنشهر چندگاه دار الملک گجرات بوده پتن شهریست قدیم در سابق ایام تختگاه سلاطین
گجرات بوده و دو قلعه استوار دارد یکی سنگین و دیگرے خشتی گاؤ آنجا بغایت بهتر بود مؤلف هفت اقلیم پتن را در تحت احمد نگر نوشته شاید ان
دیگر باشد بهروچ در خلاصهٔ تاریخ میباید که قلعه متین دارد و دریای نربده پایان آن در گذشته بدریای شور ریزد و آن شهر نیز بندگاه
دار الملک حکام بوده و چند بنا در از بهروچ تعلق میدارد و پارچه ایکه آنجا مشهور ست راقم حروف پارچه سفید از قسم تافته که تبافته بهروچ
مشهور است بسیار در لباس استعمال کرده در صافی و لطافت بی نظیر بود و از ان انچه در سرکار مبارز الملک خرج میشد قیمت یک تهان ماند
و صد و صد و سیه زیاده بران بوده اکنون ندانم که چگونه باشد سرکار سورتهه ملکی ست وسیع هوایش سازگار مردم و جمله حیوانات است
و گل سرخ و میوه آنجا از قسم انگور و خربزه بسیار بهتر می شود و طول اینملک از بندر او امیر یکصد و بست پنج گروه و عرضش از سرحد دیار تا
بندر دیو لی هفتاد و دو کروه گویند که مرزبان آنجا یک لک پیاده و پنجاه هزار سوار ملازم داشت و با حاکم گجرات مطیع نبود عبد الرحیم خان

فاتح نانی اکبر شاهی آن ملک را بکشود چونا کڈه قلعه سنگین دارد سلطان محمود نبکره گجراتی بجاره به آنرا گرفت و نزدیک آن دیگر قلعه
نباشد و دوارکا در خلاصة تاریخ مینویسد معبد هندوان است که از قدیم چون کشن از متر ابر آمد انجا توطن گزید و نزدیک آن قصبه کاشی است
مسکن قوم اهیران و ایشان ارگنیش هنود خارج اند چه پخته همه کس میخورند و حسن فراوان دارد و مشهور است که کنهیا یعنی کشن مقصد کوپی یعنی زن
داشت و کولی کاف عجمی مضموم بلغظ هندیست و آنجا رسم است که چون حاکم نو آنجا برسد اهیران از و پیمان میگیرند که از پارسائی زنان مواخذه
نکنند و اگر چنان کنند ترک وطن کنیم بنابران آنجا زنان ایشان بعشق و زنا گذرانند و بعشق و عاشقی و معشوقی ببر برند و متصل دوارکا
زمینی است به طول زیاده از صد کروه پیش از موسم برسات دریای عمان بجوش شد و آن زمین را فرو گرد و آنرا بزبان هندی زن می گویند
و چون باران شروع شود آن زمین خشک گردد و نمک فراوان ازان حاصل آید کچهه بروایت خلاصة تاریخ ولایتی علیحده است طول
و عرض او دو صد و پنجاه کروه غربی آن سند و در اکثر جا ریگستان ست و شتر در آنجا بسیار بود و اسپ تازی آنولایت را کمی نماند در جلدی و چالاکی
بی نظیر بود و قت نظامت مبارز الملک بسیار کسان را همان آسان بوده اکثر در اکبر آباد به قیمت دو هزار تا سه هزار و سه چهار هزار و پنج هزار روپیه یک راس اسپ
فروخته شده کمتر ازان بهزار روپیه یک اسپ کمی باکره نام در خانه راقم حروف از جمله اسپان طویله صوبه به قیمت چهار هزار و دو صد روپیه یک
بخرچ فروخته شده و آنرا باجه بهدوره بخریداری نمود بالجمله هوائے دیار کچهه قریب باعتدال است اکثر کشتکار آنجا جوار و باجرا است ربیع کمتر
شود گندم و دیگر غلات از اجمیر و مالوه و برنج از دکن انجا می آید و درختان انبه افزون تر از دیگر اشجار است چندانکه از تین تا بره دوه
دو صد گروه درخت انبه زار است و مرد گاؤ آن دیار درین دیار تا پانصد روپیه قیمت میدارد مبارز الملک بعد صلح از دکنیان به تسخیر آنولایت شتافت
و به قتل و غارت دیهات راه پرداخت و به کچهه رسید راجه آنجا متحصن شد مبارز الملک بحاصره پرداخت لشکریان چند روز معامله بازار
لشکر گذرانیدند و پس ازان بحسب رسد برآمدند و دیهات قریب را چند روز کمتی کرده خوردند چون دیهات قریب خراب شدند رعایا کشر
جنو بات را سوخته گرختند لشکریان از قلت زاد اندک عاجز آمدند و مردم لشکر را با فوج جهت آوردن رسد به دیهات بعید مسافت شب
درمیان نهشاند سپاه بروز دوم بدیهات رسیده غله وافر بدست آوردند و بار کرده روان شدند در اثنای راه افواج راجه کچهه سد راه شدند
و رزم کردند و تمام کمتی را غارت نمودند شتران و گاوان را کشتند و مجروح ساختند فوج خالی دست بروز پنجم در لشکر رسید زبانی مردم آنوقت
است که آرد گندم یک آثار به قیمت پانزده روپیه و همچنین نرخ هر چیز بگرانی تمام برزبانها بوده و جوینده را بیدانه و دیگر میگفتند که چشم دیدیم که گاؤ
دم گاوی از گرسنگی نجورد مبارز الملک از پای قلعه برخاست آخر همان سال معزول شد چنانچه در ضمن احمد آباد گذشت و به صعوبت و سختی تمام
به گجرات رسید کهنیا پت و بندر سورت بروایت مؤلف هفت اقلیم از مضافات این اقلیم است در خوبی و معموری مانند ندارد و بندر سورت
قلعه بغایت متین دارد و در خلاصة تاریخ مینویسد که چند بندر دیگر تابع اوست و دریای مهی نزدیک او گذرد و هفت کروه جاری شده
بدریای شور ریزد و از میوه های آنجا انناس فراوان باشد گویند صنعر افغانی غلام سلطان محمود گجراتی که خداوندخان خطاب داشت
در سال نهصد و چهل و هفت سورت را ساحل دریای عمان جهت ممانعت یورش فرنگیان پرتگال ساخته و پیش از انکه قلعه تعمیر یابد
فرنگیان انولع ایذا بسکنه آنجا رسانیدند و دران ایام که خداوندخان بعمارت آن پرداخت فرنگیان چند نوبت کشتیهای جنگ سامان
نموده بقصد ممانعت امد پیش رفت نشد و چون باتمام رسید لتعمیر چوکنڈی بردر قلعه خواستند فرنگیان گفتند که مبلغهای کلی ازین بگیرند
و چوکنڈی بسازند صورت نیافت و چوکنڈی ساخته شد عرض آن پانزده درعه و ارتفاعش بست درعه است و در شهر سورت

فارسیان آتش پرست که دین مجوسی دارند سکن میدارند وجهانگیر بادشاه ابن محمد اکبر بادشاه فرنگیان پرتگال را ازانجا اخراج کرده طایفه انگریز را مقام داده واکنون انگریزان بران بلاد متصرف اند مولف تاریخ صبح صادق گوید که محمد اکبر بادشاه قلعه سورت را بامان بگرفت اشرف خان منشی در تاریخ فتح القلعه گفته ازان جمله است ۵ تاریخ فتح شد که عجب قلعهٔ گرفت ✣ درنیولا ازافراد وقایع دریافت شد که در آخر جمادی الاول سنه یکهزار ونود وشش هجری طوفانی عظیم از باد مواج سورت ومنی ودیگر جاها رو داد و در دریای شور بسیاری از جهازات تباه وشکسته گردیده درآب غرق گشتند ودر شهر سورت زلزله وباد سخت واقع شد ودران حادثه بسیاری از عمارات شهر و طرفی از قلعهٔ سورت از پا افتاد وبعضی ازان بزمین فرورفت وقریب پنجاه هزار خانه از آتش زدگی بسوخت ومردم بسیار دران حادثه هلاک شدند وآب دریای سمندر بسیار طغیانی کرده اکثر جزائر سه عمارات وخلایق کثیر دراب فرورفتند که نشانی ازان پیدا نشد بگلانه درمیان سورت وبندر مارکوستان است آباد که آنرا بگلانه نامند بگلانه ولایتی است معمور وخوش آب وهوا ومنقا لو دسیب وانار وانگور وبرنج وابنه آنجا خوب می شود وهفت قلعه مامور میدارد ازانجمله سالیهر ومولیهر مشهور است وزمیدار انجا راقوم راٹهور است واز هزار وچهار صد سال راٹهوران بریاست آنجا قیام میداشتند وطول ولایت بگلانه صد وعرضش هفتاد کروه شتالیس وچهار پرگنه وهزار ویک قریه ومحاصل چهار لک روپیه دارد صاحب تاریخ صبح صادق گوید وقتی که محمد اکبر بادشاه قلعه سورت را گرفت درجان ایام اشرف خان منشی بادشاه مرزا شرف الدین حسین را بدست آورده محبوس بدرگاه فرستاد ودر عهد سلطنت شاهجهان در سنه هزار وچهل وهشت هجری شاهزاده اورنگ زیب به تسخیر آنولایت شتافت هرجی زمیدار آنجا بملازمت آمد وقلعهٔ بگلانه تفویض شاهزاده نمود

سومنات بروایت مولف هفت اقلیم شهریست برساحل دریای عمان ودربت خانهای آن شهربت های زرین بسیار بود وبت بزرگ را سومنات گفته اند ودر زمان پیغمبر ما علیه السلام آن بت را از خانه کعبه برآورده بدست اهل هند برابر جواهر در هندوستان بدست راجهای آن دیار فروختند وایشان بتخانه بجهت او ساخته سومنات نام کردند وباعتقاد بعضی آن بت از دریا برآمده وبرخی گویند که از آسمان فرود آمده فرخی گوید ۵ منات ولات وعزی درمکه سه بت بودند ✣ زدست بربت آرای آنزمان آذر ✣ دوزن پیمر شکست وهردو را امروز ✣ فگنده اند بتان پیش کعبه بی سروبر ✣ منات را زمیان کافران به دزدیدند ✣ بکشور دگر اندا ختندزان کشور ✣ خبر فگند براندر جهان که از دریا ✣ بتی برآمده زینگونه وبرین پیگر ✣ مدبر همه خلق است وکرکار جهان ✣ عنیاد هنده شمس است ونور بخش قمر ✣ کرده دیگر گفتند نی که این بت را ✣ برآسمان برین بود جایگاه آور ✣ کسی نیاورد اندین مقام که این ✣ از آسمان بخدای خود آمده است ایدر ✣ بدین بگوید روز وبدین بگوید شب ✣ بدین بگوید بحر وبدین بگوید بر ✣ واز کتب هنود معلوم می شود که این بت از زمان کشن که چهار هزار سال می شود معبود هنود است وبقول ایشان کشن آنجا غیب کرده ودر تاریخ حبیب السیر نظر آمده که سومنات باتفاق ارباب بینش بتی است که هنود آنرا اعظم اصنام دانند وساکنان سومنات ودیگر هنود جمع مردم هندوستان حجاب ولواب این بسته اند وهر شب آن بت را باب تازه گنگ غسل میدهند واز سومنات تا گنگ زیاده از دویست کروه ودرین مابین مردم نشسته می بودند وهر روز آب تازه می آوردند وهزار قریه معموره وقف آن بتخانه در بحر اطلا بوزن دویست من هند در انجا آویخته بودند ودران زنجیر زنگوله ها بقیمه کرده بودند وهر وقت که آن زنجیر بحرکت می آورده بودند براهمه برآواز آن شروع درعبادت میگردند وسه صد کس بواسطه سرتراشی مقرر بوده وسه صد سازنده وپانصد کنیزک رقاص داشته واکثر رایان دختران خود را نذر آن بتخانه میکردند ودر خلاصة التاریخ از تاریخهای

هنود مینویسند که سومنات پرستش گاه هنود از قدیم است واز انجا سه کروه دریای عمانست وپنج بندر از سومنات تعلق دارد وچشمهٔ سرستی
از نزدیک سومنات برآمد ومشهور است که پیش ازین قریب پنج هزار سال میگذرد که پنجاه وشش کرور آدم میان دو دریا که سرستی وبرن
افتاده غرق گشته اما سبب آنرا نه نوشتند ودر نیم کروهی سومنات پهاکا هکاست که کشن را از دست صیاد ماهی گیر تیری برپاشنه رسید و
برکنار دریای سرستی زیر درخت پیپل ازان زخم درگذشت وآن درخت را پیپل سرنامند ونواح سومنات مولسر نام قصبه ایست
وآنجا معبدیست مشهور بدیو هر مهادیو هر سال پیش از برسات جانوریکه اورا مردم آنجا سنگه گویند ودر انجا پدید آید خرد تر از کبوتر ودرنس
سفید وسیاه وبوی آن گنده برفراز سقف معبدی نشیند وتفرج کند وبال وپر بیفشاند مردم آنجا خوشبویها بسوزند واز مقدار سیاهی
وسفیدی رنگ او اندازهٔ کمی وبیشی باران میگیرند از سیاهی بارندگی واز سفیدی خشکسالی تعبیر کنند پوشیده نماند که سلطان محمود غازی
غزنوی در سنه چهار صد شانزده هجری بعزم انهدام بتخانهٔ سومنات از غزنین درحرکت آمد ودر وقت محاصره بین الجانبین رزمی صعب
اتفاق افتاد بالآخر قهراً قهراً بگشود وپنجاه هزار کس را بر اهمه بقتل رسیدند وسلطان بعد از فتح بدرون بتخانه درآمد منزلی دید لغایت
طویل ورفیع وعریض مشتمل بر پنجاه وشش ستون که هریک ازان ستونها بانواع جواهر نفیسه ترصیع یافته بود ودمنات ضمی بود از سنگ مقدار
پنج گز آنرا در زمین فرو برده بودند سلطان بگزری که در دست داشت اورا درهم شکست وقطعهٔ ازان سنگ بغزنین برده در آستانهٔ جامع مسجد
غزنین فرش کرد وآن تا حال موجود است گویند که سلطان خواست که آن بت را بشکنند براهمه باحسن میمندی درساختند که ملک
روپیه نقد سیدهم اگر بت نشکنند حسن بسلطان گفت که مبالغ باید گرفت وبت را نباید شکست سلطان گفت مضایقه ندارد اورا ببرد
میدارم آنکه روز محشر مرا محمود بت فروش خوانند واگر امروز بت بشکنم فردا محمود بت شکن ندا کرده شوم بالآخر سلطان آن بت
را بشکست وقریب سه کرور روپیه را جواهر نفیسه از شکم آن بت برآمد سلطان شاد شد وبعد از فتح سومنات خواست که سکسے را
بضبط آنمالک گذارد گفتند از سلاطین این دیار دابشلیمان از سائر ملوک اطراف ممتاز اند ویکی از ایشان مدتے است بی صاحب
میگذراند سلطان اورا بخواند وسلطنت داد دابشلیم مرتاض گفت از خویشان ما دابشلیمے است که با من مخالف است اگر سر اورا ازتن
رفع کند برابر خراسان مال بغزنین فرستم سلطان دابشلیم را بدست آورد ودابشلیم مرتاض سپرد دابشلیم مرتاض گفت کشتن ملوک نزد
ما عیبے است بزرگ وآنرا که این کار کند لشکریان اطاعت او نکنند ومقرر است که چون دشمن بدست آید بادشاه زیر تخت خود خانه سازد
ودر آنرا مسدود کند وجز سوراخے دران نگذارد که آب ونان بدان راه فرستند وتا باشد چنان باشد اکنون مرا قوت آن نیست که اورا
چنین محبوس دارم پس سلطان را باید که اورا بغزنین همراه برد وچون ملک را ضبط کنم نزد من فرستد سلطان چنان کرد ودابشلیم
مرتاض استقلال یافت ومالے وافر بغزنین فرستاد واورا طلبداشت چون حقوق خدمت ودانش ورسوخ عقیدت این دابشلیم
در دل سلطان متمکن شده بود نخواست که اورا رخصت انصراف دهد اما بنا بر عهد وپیمان نتوانست نگاه داشتن طوعاً وکرهاً آن را
بسومنات فرستاد ودر حق او دعا کرد دابشلیم مرتاض بدستور رسم خود باستقبال شتافت چه رسم آن بود که چون دشمن را بجنگ
آرند ملک سوار شده اورا استقبال کند وچون باو رسد واورا دریابد طشت دابریق بر سر خصم نهد وپیاده پیش مرکب خود بداند وچون
بخانه آید اورا بدستور بکه مقرر است حبس نماید پس چون از شهر بیرون رفت بشکار پرداخت وچون هوا گرم شد هر کس بگوشه فرود آمد
دابشلیم مرتاض نیز زیر درختی بخفت ورومال سرخ بر روی افگند غلبه وازی به گمان گوشت از هوا در آمد وچنگ بران زده منقار فرو برد

ازان اسپ یک چشم و اشپلیم مرتاض کورگشت در نجالت و پشپلیم مسافر حاضر آمد اعیان ملک و پشپلیم مرتاض را کور دیده بمقتضای قانون خود
که معیوب را هرگز شاهی ندهند او را خلع کردند و برولد پشپلیم که جنس او مقرر بود آنرا بسلطنت برگزفتند و چندے را که مخالفت نمودند بکشتند و همان
طشت و ابریق را بسر دو پشپلیم مرتاض نهادند و تا بارگاه بدوانیدند و بزندانیکه بهر خصم ساخته بودند فرستادند و این از عجائب اتفاق است
صوبه ٹھٹھه شهریست قدیم از ائینه بن سند بن حام بن نوح عرم مؤلف هفت اقلیم ٹھٹھه را در پنج اقلیم ننوشته و همچنین تبان را و
راقم حروف خواست که در اقلیم چهارم بعد از کابل و کشمیر بنا بر قربت مرقوم سازد مورخے گفت که هر دو شهر در اقلیم دوم باشند لهذا موافق
خلاصة التاریخ بعد از ولایت احمد آباد گجرات مرقوم ساخت پوشیده نماند که ٹھٹھه سند نامند و در زمان قدیم برهمن آباد نام شهرے بزرگ تختگاه
حکام آن دیار بوده و قلعه آن هزار و چهار صد برج داشته هریک بمقابله یک طناب و پس ازان او را پور تختگاه و بعد ازان دیول و ٹھٹھه
و بیل دار الحکومت است و آن جامع جمیع اشیاء خاصه مروارید که از بنادر آرند و درین ایام حصه ارکسا در میگیرند دکان نمک و لبن بسیار
محصول و بدوشش کروه آن کان سنگ زرد است و بکار عمارت برند و اکثر بدار برکشتی است که آمد رفت بران کنند و شکار گور خر و خرگوش
و فوک آنجا بسیار است و خورش ساکنان آنجا برنج جغرات و ماهی ست ماهی ها را خشک ساخته برکشتی ها بار کرده بنادر می برند و مزهٔ دوغ آنجا
تا چهار ماه برنگردد و از میوها انبه خوب می شود و زنان افسون گر آنجا طفلان را بدیدن جگر می ربایند و هفتاد کروه از ٹھٹھه هنگلاج
مکانے ست منسوب بدرگا مها و شمال و غرب آن دریای شور است از بے آبی و بسیاری پایان راه دشوار است فقرایان سختی روند
سرکار سیوستان تابع این صوبه است و برکنار دریای سند واقع شده و درین حدود کولاب بزرگ است دو روزه راه و آنرا
بجور نامند و بر سختی ماهی گیران بر فراز آب زمین سطح ساخته سکونت میدارند چنانچه در کشمیر نیز بر روی آب زمین میسازند و در بعضو
از حدود ملتان از اچ تا کچ دیگران بطرف شمال کوههای خارا بلند سر کشیده و در انجا قوم افغان و بلوچ سکونت دارند جانب جنوب
از اچ تا گجرات کوههای ریگ مساکن قوم بهٹی که سابق ایام رئیس آنها جلبر بوده و دیگر قوم راجپوت نیز سکن دارند و از بهکر تا
نصیر پور و امرکوٹ مردم سومره و دیگران مقیم اند و بزرگترین دریاے این ولایت دریای شور است و تجاران ملتان بهکر و الوال
را بر کشتیها نهاده در ٹھٹھه می آرند بلک مسافران و قطاع الطریق بر کشتی تردد می کنند کمتر وقتے باشد که براه خشکی شکر رود طول این صوبه
از بهکر تا کچ دیگر آن دو صد پنجاه کروه و عرضش از قصبه مدین تا بندر لاهری صد کروه شرقی آن گجرات و غربی آن کچ دیگران و شمالی
بهکر و جنوبی دریاے شور و سرکارش ٹھٹھه و سیوستان و نصیر پور گجرات و امرکوٹ اینچهار سرکار مشتمل بر پنجاه و هفت محال و بنج بندر
است و جمله ورنه لک و هفتاد هزار دام مداخل این صوبه است از عجائب اتفاقات در عهد محمد فرخ سیر بادشاه دران دیار در مقدار نیم صد
کاهزار جریب ریزهای قند و نبات از آسمان بارید میر عبد الجلیل بلگرامی وقایع نگارے اند باز داشت این رباعی در وقایع نگاشت
ے روح سیر آن شهنشه با برکات ۔ فرخ از اوب او شده شیرین حرکات ۔ در سال هزار و یکصد و بست چهار ۔ باران بارید ریزهٔ قند و نبات چون
وقایع بنظر بادشاه گذشت بر او اعتراض فرمود و معزولش کرد میر عبد الجلیل مخبرے در باب باریدن ریزهای قند و نبات
بمهر و دستخط خدایار خان لئی ناظم صوبه آنجا و دیگر روسای معتبر و قاضی و غیره ارباب شرع آن شهر درست کرده و بمقدار یک شتر بار ریزهای
قند و نبات آسمانی از انجا بار نموده بشاهجهان آباد آمد و معرفت حسین علیخان سادات بارهه بخدمت بادشاه رفت و چند خریطه از ریزهای
بر از ریزه های قند و نبات به نذر بادشاه گذرانید بادشاه او را بو قایع نگاری آنجا فرستاد ریزه های قند و نبات بسیار در یکدام آمده بود

وتا سالها ماند و در رنگ و صافی و براقی چون ژاله و نمک سنگ و خواهش بانچنان سخت بود که در هاون دسته آهنی بسختی میشکسته شد
و خواهش آن بود هر کسے که چند روز در چشم کشیدی ناخنه و جاله و ماندهٔ و گل چشم و امثال آن که مانع ابصار میشد بر طرف میگردید و بصر صحیح
چشمان را روشنائی چشم مے افزود و داشتن او در چشم باشتغال رفع مینمود در تاریخ صحیح صادق مے نویسد اول کسی که بر مملکت سید
در سلطانان دست یافت عماد الدین محمد قاسم بن عقیل داماد حجاج بن یوسف ثقفی بود و بعهد خلافت ولید بن عبد الملک باشش هزار
مرد پسند آمد و در سنه نود و سه هجری شهر دنبل بکشود و بلدهٔ ترون به امان بگرفت و ستان رفت رای واهیر صاحب سند پانجاه هزار
سوار مضاف داده بقتل رسید محمد قاسم بلتان رفت و بکشود و دختران رای واهیر را نزد حجاج فرستاد چون فوت کرده جودبد شش تن
ولید بن عبد الملک بروند او بریکی عاشق شد و بشبستان خویش خواند و دختر گفت من خلیفه را نشایم چه عماد الدین محمد قاسم در من تصرف
کرده ولید بر نجید و به محمد قاسم نوشت که خود را در پوست گاو کرده بدار الخلافت شتاب او چنان کرد و در راه هلاک شد ولید بدختر گفت
بدیدی که محمد قاسم را بایچه کرده بود بچه عقوبت هلاک کردم دختر گفت او را بے گناه کشتی و از عقل بهره نداری و بقوت طالع ملک
میرانی من نگیم پدر او را متهم ساختم تا به قتل رسید ولید از مکر او تعجب کرد و منفعل گشت بالجمله بعد از محمد قاسم چندی از اخفا و بعد انصار
دران دیار حکومت کردند پس ازان رسیدا ران آنجا که ایشان را سومره گفتندی متصرف شدند و در عهد ایشان سلطان شهاب الدین
غوری متصرف شد و بسی گذشت که شمس الدین ایلتمش صاحب دهلی بران مملکت استیلا یافت و پس از چندے سومران دیگر بار بگرفتند
و سالها حکومت کردند و در عهد سومران طائفهٔ از اهالی سند که ایشان شمسه گفتندی و خود را از اولاد جمشید شداد شمردندے خروج کردند
و مملکت بگرفتند و خود را حام لقب نهادند اول ایشان حام آنرا بود و آخر آن طائفه حام فیروز است و در نصد و بست و هفت شاه بیگ
بن امیر ذوالنون بیگ ارغون حاکم قندهار که ذکرش معه ترخانیه گذشت امرائے او بود در قندهار بیاید خطهٔ را از حام فرور بگرفت و استقلال
یافت خرابی سند باز بجست بعد ازان حام فرور چند سال سرگردان ماند تا آنکه در نصد و چهل و دو بر دست سپاه همایون بادشاه بقتل رسید
و در خلاصه تاریخ مے نویسد که حام فرور ملازم بهادر شاه ابن مظفر شاه گجراتی و دختر خود در انکاح بهادر شاه داد و همانجا در گذشت و در
عهد اکبر شاه بادشاه آن ولایت بر دست او مفتوح شد و آن دیار تا عهد محمد شاه در تصرف سلاطین آل تیمور گورکانی ماند و هم در عهد او وقتیکه
نادر شاه از هندوستان مراجعت کرد خدا یار خان لمی حاکم سند بخدمت شتافت و مطمئن باز گشت ازان زمان آن ملک از تصرف سلاطین
غوریه بدر رفت و اکنون که هزار و یکصد و نود و پنج هجری است دران دیار دمنان تیمور شاه ابن احمد شاه ابدالی بادشاه کابل و قندهار متصرف
است **صوبهٔ ملتان** شهرے قدیم است و از ابنیهٔ ملتان بن سند بن حام بن نوح عرم است بستان آنجا باعتدال و تابستان بافراط و باران
کمتر بود و چهت و شطرنجے انجا نیکو بافند و نیکو میبازند و مزار اکبر اولیا در انجا است چنانچه قبر شیخ بهاؤ الدین ذکریا اندرون قلعه واقع است
و آن طرف دریای سند قبر سلطان سرور است و در قصبهٔ اچ قبهٔ شیخ جلال نبیرهٔ بخارے مشهور بمخدوم جهانیان است سرکار دیالپور
اکثر ایران پتن نیز مانند و طرف مشرق ملتان است و مزار شیخ فرید گنج شکر که از نژاد فرخ شاه کابلیست در انجا است و درین سرکار گورخر و درکار
دیو سکونت دارند و هر سال در برسات از دریای ستلج و بیاه درین سرکار طوفان آب می شود و در خریف غله خوار و در ربیع گندم پیدا می شود
و چهل کروه سمت غربی ملتان در دامن کوه بلوچان مقیم اند و سمت جنوب ملتان بهکر قلعه ایست متین و دریای سند بانچ رود پنجاب یکی شده
بجوانب آن قلعه میرسد و دو شعبه شده یک شعبه بجنوب و دیگر سال بقلعه مذکور میگذرد و دران دیار تابستان بسیار و بارش کمتر بود و میوه نیشکر خوب

می شود و بهکر دستے فراخ است در تابستان آنجا باد سموم زند و چون دریای سند از جنوب به شمال میل کند آبادی دیهات را خراب سازد لهذا اکثر عمارت آنجا از کاه و چوب سازند طول این صوبه از فیروز پور تا سیوستان چهار صد کروه و عرضش از جیسلمیر یکصد و بست و پنج کروه شرقی پیوسته بسرکار مرهند غربی بکچ و کچ ران و شمالی سورکوٹ و جنوبی صوبه اجمیر و سرکارش ملتان و دیالپور و بهکر این سه سرکار مشتمل بر نود و شش محال است و مداخلش بست و چهار کرور و چهل و شش لک و پنجاه هزار دام است و ظهور اسلام از ملتان بسعی عماد الدین محمد قاسم داماد حجاج بن یوسف ثقفی چنانچه در تحفه گذشت و گویند که بعد از محمد قاسم ملاحده بران دیار دست یافتند و سلطان محمود غزنوی ایشان را دفع کرد و آنجا نایب گذاشت و چند کس از فرزندان سلطان دران دیار حکومت کردند پس دیگر بار ملاحده مستولی شدند و سلطان شهاب الدین غوری آن دیار بگرفت و ناصر الدین قباچه که از اکابران امرای غلامان سلطان بود بسپرد و شمس الدین ایلتمش در عهد خویش قصد ملتان کرد چنانچه طاقت رزم نداشت و به قلعه بهکر رفت نظام الملک وزیر ایلتمش آنرا بگرفت و روی به بهکر آورد چنانچه بر کشتی نشست و خود در بیابانی رساند ناگاه بادے سخت وزید و کشتی غرق شد و این واقعه در شش صد و بست چهار اتفاق افتاد و ایلتمش در ملتان نایب گذاشت و همچنین امیرے از امرای ملوک دہلی حکومت ملتان میکردند تا آنکه سلطان محمد شاه نبیره رایات عالی مرزا خان بحکومت آن دیار رسید و چون کار بادشاهی ضعیف گشت و حاکمے در ملتان از آسیب سپاه شاهرخی بجان آمدند بمقتضاے عقیدتیکه با شیخ بهاؤ الدین زکریای ملتانی داشتند شیخ یوسف را که تالیت روضه شیخ داشت بسلطنت نشاندند رائے سهره که اسیر تنگاه بود بخدمت نبوشت شیخ یوسف بر سلم ملوک فخر و بزرگی خواست و او را بعد ودے چند بشهر راه داد رائے سهره خود را بیمار انداخت و کاسه پر خون بخورد و قی کرد و خود را بمردن افگند و گفت قوم حرا که بیرون شهر اند بخوانند تا وصیت کنم جمعے کثیر از ایشان به شهر در آمدند رائے سهره برخاست و شیخ یوسف را بگرفت و حبس کرد بالآخر نزد سلطان بهلول لودے والی دہلی فرستاد سلطان شیخ را اعزاز کرد و دختر خود را به پسر او داد بالجمله رائے سهره خود را به قطب الدین لنکاه ملقب ساخت و در هشت صد و چهل و نه هجری خطبه بنام خود خواند و بعد از و پسرش سلطان حسین لنکاه بحکومت نشست درین اثنا سلطان بهلول لودی پسر خود بارک شاه را با تاتار خان بتسخیر ملتان فرستاد و هر دو بمحاصره ملتان پرداختند سلطان حسین لنکاه برادر خود شهاب الدین را که یغی کرده بود گرفته حبس کرده بملتان بشتافت و خود را بشهر افگند روز دیگر باد او زده هزار مردم بزرمگاه بشتافت و امر کرد تا تمامی سپاه پیاده شدند و هر کدام سه تیر افگنند بارک شاه و تاتار خان بهزیمت رفتند سلطان حسین ظفر یافت گویند وقتے یکی را برسالت نزد سلطان مظفر گجراتی فرستاد و گفت که طرح قصر گجراتیان را بر کاغذ نقش کرده بیارے تا آنچنان بسازم رسول برفت و باز گشت سلطان از قصر گجراتیان پرسید رسول گفت ای سلطان اگر حاصل همه مملکت خویش صرف کنی یک قصر آنچنان ساختن نتوانی سلطان غمگین گشت عماد الملک وزیر گفت سبب غم چیست گفت من بادشاه ام در قیامت حشر من با بادشاهان خواهد بود از سلطنت بی نصیب ام چه قدرت ساختن قصرے ندارم وزیر گفت ازین رنجه مباش هر مملکتی را از خیرے شرفی است شرف گجرات همان است و شرف ملتان آنجا علما اند بسیار که یکی مثل ایشان در گجرات هست یکی از ایشان شیخ یوسف بوده بدہلی رفت و سلطان بهلول لودے دختر پسر او را داد سلطان شاد شد و وزیر را بنواخت بالجمله آخرین آن طائفه سلطان حسین لنکاه این سلطان محمود لنکاه است که در عهد مرزا شاه حسین ارغون والی قندهار و سند که ذکرش در قندهار مرقوم است شهر قندهار را قهراً قهراً بگرفت و لشکر بایشان هر کرا یافتند بآسیری گرفتند و بالتمتیان [illegible]

خواستند کردند پس شاه حسین ارغون لشکر خان و شمس الدین را بملتان گذاشته بسند باز گشت لشکر خان باتفاق ملتانیان شمس الدین را
براند و مستقل گشت و در عهد همایون بادشاه ملتان را بمرزا کامران سپرد و چون شیر شاه دهلی بگرفت آن ولایت را نیز متصرف گشت
و در عهد محمد اکبر بادشاه تودرمل آنولایت را بر ملوخان مسلم داشت و در میان هند و خراسان ترک مقرر داشت و در حدود هر دو کشور شهر استوار
بنا نهاد و اکنون که یک هزار و یکصد و نود پنج هجری است تیمور شاه بن احمد شاه ابدالی والی قندهار بران دیار استیلا پیدا کرد و اورا سیه
از گنگ نیز تا سند و آن مملکت سمت شرق و بنگاله مائل بجنوب است سی و چهار لک روپیه جمعدار را و صوبهٔ اوڑیسه مشتمل بر دو پنج
سرکار است و در خلاصة التاریخ مسطور است که هژده سرکار دارد و اهل آندیار را کاغذ از برگ انار و قلم آهنین سرتیز بود که ازان بر برگ
مارنویسند پیچ وقت آن زائل نشود و اوڑیسه رائج بتی نیز نامند و در موضع پرسوتم پور از اعمال کچ بتی بتخانه ایست عظیم که جگنناتهه نام پیکر
یعنی بلهدر و جواهر از صندل ساخته تفصیل این اجمال آنکه بنوبه بدارامی پنجاه و دو انگشت بعض یکنیم و ست از عجائبات قدرت
در نظر آورده آن ملک که اندرون تمام داشت و سابق ازین آنرا ظهور انبیعنی اشارت شده که بساحل دریا در آمد راجه آنرا از دریا
برآورده در جوف قالب بلهدر نهاده بجگنناتهه موسوم ساخت کالاپهار نوکر سلیمان گجراتی چون برین دیار چیره دستی یافت آن چوب را
در آتش انداخت بسوخت پس درون پیکر افگند باز مردمان آنرا برآورده بدستور در جوف قالب نهادند نمایش گاه هر کدام بدو نهاد
سگرف برگذارند طول آنصوبه بست یکاکروه و عرضش صد کروه و سرکار آن میدنی چیلمیر و بیدرک و گنگ و کلنگ و راجمندر
وغیره هیزده سرکار مشتمل بر دو صد و شش و دو محال از کرور روپیه ایزاد باشد و مداخلش چهل و چهار کروه و یک لک و پنج هزار دام است
مؤلف هفت اقلیم مینویسد که در زمان سابق قبل از استیلای مسلمانان راجه اوڑیسه بوده نکند یو نام و او را چهار صد زن بوده و
جهت هر یک خانه علحده ساخته و یک دست رخت پوشیدنی در هر منزل ترتیب داده و حجامی و ظیفه خوار تعین ساخته که اگر عریضه وارد
شود آن حجام آنرا غسل دهد و رخت پوشاند و بران منزل برود آن شخص بازن آن منزل شرط خلوت بجا آرد و روز دوم خرج راه یافته
رخصت شود و این را از جمله خیرات اخروی سید است و شوکت آنرا چه مرتبه بود که درین سواری او چهار هزار کس با تخته ها و سبدهای
پر از گل و ریاحین بر سر و دوش گرفته برهمن دلیسار آویزان شدند و چون بمنزل میرسید در فور بلداران باغچه در کمال لطافت ترتیب میدادند
و گویند در سابق ایام گاه گاه ازرایان بنگاله چون لکهمن وغیره بران دیار متصرف بودند هرگاه داؤد خان کراتی از امرای شیر شاه افغان
بنگاله استیلا یافت و به سلطنت نشست بفرمان محمد اکبر بادشاه منعم خان خانخانان بجنگ و صلح او را مطیع ساخت و بنگاله ازو گرفت
و اوڑیسه را باو باز گذاشت و بعد ازو قتلو خان افغان برادر اوڑیسه استیلا یافت و پس ازان اکبر بادشاه منعم به سلهٹ رفت و استیلا یافت
و راجه مچهیار را که قصد سلهٹ داشت بشکست و چهار صد فیل بدست آورد و باز میدان بنگاله محاربات کرد و چون اسلام خان حبشی بفرمان
جهانگیر بادشاه والی بنگاله شد شجاعت خان وغیره امرای را بزرم او فرستاد و عثمان خان سپاهش بسیار اندک بود رزمی صعب کرد و ظفر
یافت و بسیاری از امرای جهانگیر به قتل رسید و شجاعت خان جران با معدودی چند در میدان ایستاده بود ناگاه تفنگی به عثمان خان رسید
و در گذشت افغانان که ظفر یافته بودند در هزار و بست و یک بهزیمت رفتند و بعد ازو روزگار افاغنه ازان دیار سپری شد و از عهد
جهانگیر بادشاه تا زمان محمد شاه بنیره بهادر شاه بن اورنگ زیب بادشاه عالمگیر از طرف ناظم بنگاله بران مملکت نائب می نشست تا آنکه
در عهد محمد شاه مهابت جنگ علی وردی خان ناظم بنگاله بعد از محاربات بسیار از دکنیان عاجز گشته آندیار را در وبست سوای سرکار میدنی پور

در جوٹہ مملکت بنگالہ بر رگھوجی بھوسلہ دکھنی کہ از نزدیکان راجہ ساہو بود داد و بعد از و پسرش جانوجی بن رگھوجی بھوسلہ کہ ناگ پور نیز در
تصرف داشت مستولی شد و بعد از و اکنون دو ہزار و یک صد و نود و پنج ہجری است پسرش سودا جی بن جانوجی بن رگھوجی بھوسلہ دکھنی
مرہٹہ بران دیار متصرف است درینولا شنیدہ می شود کہ جمنا پسر سودا جی با سپاہ بسیار بعزم کلکتہ و بنگالہ از ناگ پور تا بہ تالیسر بندر رسید
جنرل بیٹن گورنر صاحب کلان کلکتہ کہ روی عافیت اندیش است قریب چہل لک روپیہ او را تواضع کرد تا راضی گشت و کلاے
سودا جی از راقم حروف در چپا رہٹین صاحب کلان جاہ دیدہ و صاحب کلان الیشان را بسیار خاطر میکردند مہاراج بہ نزدیک
اوڑیسہ ملکے ست کہ زنان آنجا ریاست کنند و مردان آنہا مانند زنان زیور بر خود بندند و زنان جز ستر عورت نپوشند و اکثر پوشش
از برگ درختان بود و زنان چون مردان کار کنند و شغل کشت کار و حرب وغیرہ و مردان کار منزل و سرائے و خانہ بکنند و ہنگام مجامعت
زنان بر مردان شوند و مردان را بزیر افگنند بنگ و بنگالہ مؤلف تاریخ صبح صادق گوید کہ بنگ بن ہمدن حام بن نوح را فرزندان بسیار
شدند و بنگالہ آباد کردند و بقول مؤلف ہفت اقلیم بنگالہ ملکے ست در غایت وسعت و ہوائے آنجا نہایت اعتدال دارد بہ قولی
قریب بہ اعتدال و زمستان میانہ و حاصلش برنج و فوفل و فلفل و ازو آبریشم است و انجا ضبط غلہ بخشی نیست رعایا مالوجب
نقد موجب اقساط ماہواری داخل خزانہ بادشاہی میکنند و از میوہ ہا انبہ و اناناس و کیلہ و کٹھل بسیار بود و دیگر در حدود بنگالہ در غایت
کہ انبہ و انگور بار می آورد اما اکنون کسے ازان نشان ندادہ و ایضا لکن میوہ ایست برابر کراکان دارد طعم انار مفہوم می شود و سکاش
لساجی را نیک بیع کردہ اند چہ خاصہ و ململ و دیگر اقسام پارچہ آنملک پانام بودہ چنانچہ در ضمن ہر شہر مرقوم شود و گویند کہ تاج خان کرانی
برادر سلیمان خان افغان حاکم بنگالہ از امرائے شہر شاہ جیب مولانا غزالی مندلی فرستادہ بود کہ بست و ہفت در عہ طول و یکنیم
در عہ عرض داشت و ہر گاہ درشت گر فتندے ہمہ پنہان شدی و طول ملکت بنگالہ بروایت مؤلف ہفت اقلیم سہ صد کروہ و عرضش دو صد
و ہفتاد کروہ و ہر کروہ یک میل است شرقیش متصل آب شور و غربیش پرگنہ سورج گڈہ و شمالش بولایت کوچ منتہی شود و جنوبیش
پرگنہ جسوہ است کہ بامین اوڑیسہ و بنگالہ واقع شدہ و از متعلقات بنگالہ است و مجموع ولایت بنگالہ منقسم بہ بست و دو نوان از جملہ
است او سر و سالکا پوکہ جالکا لونامند و مالدہ و سری و کوچ و بروایت مؤلف خلاصۃ تاریخ طول انصوبہ از بندر حالکا تو ملیا گڈہی
چہار صد کروہ و عرضش از شمال تا سرکار مدارن دو صد کروہ شرق رو بہ دریای شور است و غرب صوبہ بہار و سرکارہای انصوبہ
بکلانہ و سلیم آباد و تاج پور و بنجرہ و نارنگ آباد و ماروہہ و سلہٹ و فتح آباد و ڈانڈہ و حبیب آباد و ستارگانون و چاٹ گانون و
شریف آباد و مدارن و کہوارہ گہاٹ وغیرہ بست و ہفت سرکار مشتمل بر یکہزار و یکصد و نود محال و مداخلش صد کرور و بست و
نہ لک دام و چہار ہزار و دو صد توپ و چہار ہزار و چہار صد کشتی است وجہ تسمیہ بنگالہ بر غسم مردم آنجا یا آنکہ در موسم برشگال
ہشت ماہ آنجا باران می بارد و فرمارواپان سابق آنجا را بنا بر کثرت طغیانی آب در سائر الکا خیابانہا بعرض بست گز
و زیادہ بران بارتفاع دہ گز بستہ اند و آنرا بزبان آنجا یا آلہ گویند لفظ آلہ در آخر لفظ بنگ در آوردہ بنگالہ نامند بالجملہ
در برسات زمین در آب فرو شود و آن بستہ و خیابانہا بیرون باشد و امالے آنجا را مدار اکثر مدار بر کشتی باشد و غذائے
مردم آنجا شیر برنج و ماہی است و برنج را پختہ در آب سرد نگاہ دارند و روز دوم غذا کنند و بقول شریفی بشیر خورند مخفی نماند
وقتیکہ صوبۂ بنگالہ در عہد شاہ عالم بہادر شاہ ابن اورنگ زیب عالمگیر بجاگیر شاہزادۂ عظیم الشان خلف

بہادر شاہ مقرر بود از طرف شاہزادۂ مبارز الملک سربلند خان آنجا حاکم بود کسانیکہ ہمراہ والد راقم حروف ملازم سربلند خان بودند
می گفتند کہ سربلند خان جائیکہ اکنون مہاجن ٹولی قسمت عمارتے عالی جہت استقامت خویش و اطراف آن جہاونی لشکر باہتمام
معتبر مقصود بنگ نامی طرح انداخت و آن بہ مقصود آباد معروف گردید و بعد سربلند خان رفتہ رفتہ شہرے عظیم گشت چون مرشد قلیخان
ناظم آن دیار شد سعی موفورہ در آبادی آن نمود و مرشد آباد نام نہاد و باکہ موسوم بجہانگیر نگر شہریست در غایت خوبی عمارات
و باغات کہ ثانی آن ندارد گویند کہ نان و پنیر و حاضری آنجا بنام است و ظروف مس آنجا خوب می سازند در زمان سابق دار السلطنت
مملکت بنگالہ بودہ و جہانگیر بادشاہ آنرا موسوم بجہانگیر نگر گردانید چاٹ گانون کہ سالکانویز نامند از بنادر مشہور است و در آنجا
خاصہ و الچہ و صحن و دیگر اقمشۂ نیک و فیل بسیار پیدائی دارد و فیل سفید نیز بدست می آید اما کمتر و اسپ و شتر و خر گران و بزو گاو و گاومیش
اندک باشد و در ہزار و یکصد و نود ہجری جہاونی کنپو انگریز متصل ملگرام بود مردم چاٹ کانون بہ گفتند کہ گاؤ و گاومیش آنجا بسیار
بہ شود و شاید کہ در وقت مؤلف خلاصۂ تاریخ گاؤ و گاومیش آنجا پیدائی نداشتہ باشد لیکن گاومیش ارنہ صحرائی آنجا باشد
و ارگاومیش خانگی عظیم الجثہ بود و با شیر و فیل مقاومت کند و اکثر مردم آندیار سیاہ فام و کوسہ باشند و در دینداری
و مسلمانی بغایت مستعد باشند و حصر انجا کہ سیتل پاٹی نامند پسندیدہ بود و از جملہ عجائبات چاٹ گانون یکی آنست کہ وقتے
راقم حروف خطی مشتمل بر عجائب و غرائب چند از ہر دیار بخدمت کپتان جوناتھان اسکاٹ نوشتہ بچاٹ گانون فرستاد صاحب
در جواب آن بر قسم نوشت کہ چون آنمہربان برلے تفرج خاطر اینجانب سعی و تردد کردند دوستدار نیز برای مطالعۂ آنمہربان
یکی از غرائب چاٹ گانون مینویسد کہ میان دو کوہ رفیع چاہ ایست و دران شعلۂ آتش در کمال جوشش غلغلہ برمی آید اما آب
آن چاہ چندان گرم نیست جماعۂ ہنود آنجا کہ نادان اند آنرا معجزہ پنداشتہ بر اطراف آن چاہ عبادت خانہ ہا از خشت و گچ
ساختہ اند مہربان من سبب آتش ظاہر است کہ خاک چاٹ گانون اکثر جا از نقب و گوگرد است بہم آمیختہ و ہوائے گرم
منشوش اند آن ہر دو کہ در زمین بہ جنبش اید بآن آب میرسد و ازین سبب با میزش آن آتش افروختہ می شود و گاہ باشد
کہ ازین سبب زلزلہ نیز حادث شود گویند کہ اگر کشتی در دریای عمان تباہ شود در بندر چاٹ گانون برآید وقتی شیخ محمد فاخر شایخ
ساکن آباد کہ راقم نیز با او ملاقات داشت بعزم حج در ہگلی بندر بکشتی نشست و دوازدہ روز برفت باد مخالف کشتی را برد
و تباہ گردانید کشتی بہ چاٹ گانون رسید محمد فاخر از راہ خشکی تا آگہ آباد آمد و چندے بماند و باز بہ حج شتافت و دریای چاٹ گانون
یکی گنگ است و دوم برہمہ ہر کہ از خشکے بکوہ می آید و کارندہ ہا سراب سازد و بشورہ دریا در شود مولف خلاصۂ تاریخ گوید کہ
بسر حد چاٹ گانون ملکے ست کہ آنرا ارجنگ و بر جنگ نامند و معدن الماس و یاقوت و زر و نقرہ و مس و نفت و کبریت
در انجا بود و ساکنان دیار کمہ را با مردم برجنگ محاضمت باشد و زبانی ساکنان کمہ دریافت شد کہ ارجنگ و کمہ نام یک ملک
واحد است نہ آنکہ ارجنگ و لایتی جدا ست و کمہ ملکی دیگر است بالجملہ کمہ کہ از جنگ گویند از چاٹ گانون راست بطرف مشرق
افتادہ و سترجوناتھان اسکاٹ کہ در چاٹ گانون بود بسیار مردم کمہ در چاٹ گانون آمد رفت میداشت زبانی ایشان بار اقم
ہی فرمود کہ چون شاہزادہ محمد شجاع ابن شاہجہان بادشاہ از برادر خود محمد اورنگ زیب عالمگیر منہزم بکمہ رفت راجۂ
انجا مقدم او را مقرر داشت محمد شجاع آنجا بیاسود و بعد چندے راجہ آنجا بشنید کہ در سیستان شاہزادۂ او دختر ماہ روی است

هوس آن کرد و اندیشید که تا محمد شجاع زنده است تو اصلت دست ندهد پس باعیان مملکت خویش گفت که محمد شجاع را خیال
ریاست این دیار در سر پیدا شده صلاح چنین افتاده که شجاع را ازمیان بردارید راجه فوجی بر سر خانه شجاع فرستاد و شاهزاده
با سپاه راجه رزم کرد و چند کس از رفیقان شاهزاده کشته شدند شاهزاده بر کشتی نشست ملاحان کشتی که از ملک راجه بودند کشتی را
سوراخ کردند آب در کشتی آمد و کشتی غرق شد محمد شجاع شناوری سید است شناوری کردن گرفت و چون نزدیک کنار رود رسید
مردم راجه که بر ساحل ایستاده بودند به تیر و سنگ و نیزه زدن گرفتند تا محمد شجاع مجروح و ناتوان شد و غرق گشت و هلاک گردید
راجه مکهه بر دختر آن دختر را برسم هنود بعقد خویش درآورد و هنگام زفاف آن دختر خود را دیوانه کرد و پارچهٔ خویش و راجه بندان گرفته
و پاره کرد و دیگر حرکات دیوانگان و بالنجولیان ظاهر نمود و تن بمباشرت نداد راجه برنجید و او را در یک خانه حبس کرد و هیچ چیز از اسلحه
و آهن و سنگ و چوب پیش او نگذاشت و دختر چون دید که مردم ما را تنها درین خانه گذاشته بیرون رفتند و در را به بستند بعد ساعتی
برخاست و سر خود را چند نوبت بدیوار زد و جان داد دیگر روز که خبر از و گرفتند او را مرده یافتند لبیا تاسف کردند و چون خبر تهمت بستن راجه بر
محمد شجاع و کشتن او و اجبت گرفتن دختر ش و جان دادن دختر این همه باعیان ممالک و شهر شایع شد مردم مملکت بر راجه
بشوریدند و او را از مسند ریاست خلع نمودند و دیگری را بر مسند راجه نشاندند و کفش های محمد شجاع را بر مسند آویختند چنانچه وقتیکه بر مسند
بنشیند آن کفش و نعلین مثل چتر بر سر او باشد و رفته رفته آن نعلین را مثل درفش کاویانی بجواهر نفیسه ترتیب کردند و تا اکنون
آن نعلین موجود است و هر کسیکه بر مسند راجه نشیند آن نعلین بر سرش بجای چتر باشد و ار جنگ مملکتی وسیع است مولف صبح صادق
گوید که فقیر خان از امرا بار یک بادشاه از خلیفه آباد که بستمش بود روی به ار جنگ آورد و استیلا یافت و در ان دیار نائب گذاشت
و باز گشت چنانچه در احوال ملوک بنگاله بنا بر لکنوتی بروایت مولف خلاصة تاریخ شهریست قدیم و در زمان سابق دار الملک بنگاله
بود همایون بادشاه هوای آنجا خوش یافته به جنت آباد موسوم گردانید و صاحب تاریخ صبح صادق گوید که کور را جنت آباد نام نهاد
بالجمله لکنوتی قلعهٔ استوار دارد و در شرقی آن کولابی است اگر در بند آن شکستی رود شهر در آب غرق شود و مولف هفت اقلیم گوید
که آن کولابی بسر خود است و جوتار سوتی که قسمی از پارچه است درین توبان نیک می شود سلهٹ لکهیم آباد نیز گویند سرکار سلهٹ در تو
کهسار است و سپاری انجا مشهور است و میوهٔ سنکزه که نارنگی خام و ازان بزرگتر است انجا بسیار شیرین پیدا می شود و چوب چینی و درخت
عود افزون تر میباشد و در یکی از مضافات او محمود آباد نام فلفل دراز بپا میکارند و اگر بدست کارند درشت و صمیم شود و فیل در انجا
بسیاری می شود و بالواجب ان پنج لک و نود و هفت هزار و پانصد و هفتاد روپیه است و در بعضی پرگنات آن توبان ابریشم
حاصل می شود شریف آباد در بعضی مواضع آن عورات برابر ذکر آدمی چیزی از گل و سفال ساخته بعد از فراغت استخا سفال
بر بر فیل اشتغال کرده رفع آلودگی مینمایند و هر چند حکام سعی کردند که این شیوه را برطرف سازند صورت نیافت مدار ان در یکی
از مسوبات ش سرپور نام کان الماس می باشد و در بعضی مضافات آن بومان نیک راوکاه آنرا که شود سرسبزی دارد می سوزانند
و خاکستر آنرا در دیگ چندان می جوشانند که نمک حاصل مے شود سنار گانون سه لک و سه هزار روپیه حاصل میدارد و بخرج
چیزی حاصل نمے شود و از اقسام پارچه خاصه و ململ و نین سکهه و کفاچل آنمقام بانام است سیری ساکنان آنجا اکثر اولاد خود را
خواجه سرای سازند و در دیگر بومان بنگاله نیز خواجه سرا می کنند و آن سه قسم می باشد اول صندلی که آلت دو عیتین را در خرد سالی

از پیسج بیرند و طلسی نیز گویند و دوم بادامی که قدری آلت فصلی داشته باشد سوم کافوری که خفتین را در خورد بسالی نمایش نابود
کرده باشند مالده پارچه مالدهی آنجا بانام است کور در زمان سابق دارالملک بنگاله بود و همایون بادشاه آن را بجنت آباد موسوم ساخته
و قلعه کور از ابنیهٔ علاء الدین حسین شاه شریف در ازمنهٔ سابق از قلعه معتبر هندوستان بوده غربی آن قلعه آب گنگ است و سه طرف
دیگر آن هفت خندق داشته و فاصله مابین دو خندق تخمیناً سه طبقات بوده و عمقش آنقدر دارد که فیل از عبور آن عاجز آید و اکنون
آن قلعه خراب است و بسیاری از سکنای آنجا انگریزان بر کشتی گذاشته بکلکته بردند راج محل مابین شهر عظیم آباد و شهر مرشد آباد واقع
است شهرے مطبوع بر ساحل دریای گنگ که دریا از طرف شمال آن گذرد واقع ست سه کروهی آن بر طرف مشرق شهر بر نالهٔ رود
هوا از کنار گنگ تا کوه سمت جنوب بمسافت نیمکروه تخمیناً از سر نو تیاری بوده باشد دیوار گلی ساخته و دروازه دران نصب کرده اند
افواج میر محمد قاسم خان از مقام سوفی منهزم از انگریزان شده در انجا یکنیم ماه با میر محمد جعفر خان و انگریزان بجنگ توپ و تفنگ
پرداخته بالآخر انگریزان بر الیشان شب خون زده شکستے فاحش دادند راقم حروف در فوج میر محمد قاسم خان حاضر بوده هر چند بعضے
تدبیرات جنگ را با میر اسد الله خان و دیگران گفت نشنیدند و بروز بدگرفتار شدند راقم حروف از اتفاقات پایندگی عیبی از مشاهدهٔ روها
که تفصیلش در نسخهٔ لوح محفوظ رقم نموده چه دو روز پیش از شبخون دیده بود تدبیری اندیشید و آن مطابق تقدیر آمد و ازان حادثه بعد
احمال و اقبال خویش نجات یافت بارنگ آباد از ابنیهٔ بارنگ شاه بن ناصر شاه است نیشکر و فلفل گردد فلفل دراز پارچه خاصهٔ موی
و غیره آنجا بنیک میشود و خاصه استیار پوری بهترین خاصه آن توتان است سرکار بکلانه این بکلانه دیگر است بروایت خلاصهٔ تاریخ
و از یازدهم تا آخر ماه مرتبه مرتبه بکاهد چنانچه نور ماه کمتر شود آن نیز کم شود و این را مد و خزر دریا گویند و نزدیک آن دریا کامروت است که
آنرا کالور گویند حسن ظاهری آنجا و جادوگری و طلسم سازی بسیار بوده هر کرا خواهند تسخیر قلوب کرده مطیع سازند و دیگر بافسون گرے
و سحر از گردش فلکی و حادثات آینده و گرانی و ارزانی غلات و درازی و کوتاهی عمر خبر دهند و زن آبستنی را بعد گذشتن ایام معهوده
شکم دریده بچه بیرون آرند و معالجه شکم زن کرده درست سازند و مؤلف تاریخ صبح صادق گوید مملکت کامروت بعد از عبور شهر بست
که گرشست از اجداد رستم بن زال در عهد ضحاک باری بران پل بسته سرکار کوره گهاٹ پارچه ابریشمی و بانات هندو اسپ کوٹ انجا
می شود و میوه هندی بسیار بود و خواجه سرائے آنجا افزون شود و بقیمت سهل و اندک بدست آید کوچ مابین شرقی و شمالی بنگاله
واقع شده و یک حد او بولایت خطا منتهی شود و حد دیگرش کوره گهاٹ است و از سر حد خطا که آن موضع اسام خوانند تا ولایت کوچ
بست روزه راه است پس مابین کوچ و ولایت خطا ملک اسام واقع است باین نوع که سر حد کوچ پیوسته است بملک اسام و سر حد
اسام پیوسته است بسر حد خطا و همیشه مردم خطا در ملک اسام شده بکوچ آمد و رفت می دارند و بروایت مؤلف خلاصه تاریخ اسام
ولایت وسیع است فرمان روای انجا را چون روزگار بسرے شد اعیان ملک همه مال او مدفون کنند و حاصل کوچ آبریشم و فلفل و
اسپ تانگن است مؤلف هفت اقلیم گوید که در ولایت کوچ غار لیست که بعقیده اهالی آن ولایت المنزل دیو است و نام آن اهی
است و مردم آن دیار را بانی اعتقاد تمام است و در سالی یکروز عید کنند و در انروز هر قسم جانور در ولایت ایشان می باشند می کشند
و ثواب ان بتے آید میسازند و هم چنین دران دیار هیو کیان جماعتے اند که خان خود را فدائے راه آن بتے مے کنند و می گویند

که ما را انبی طلب کرده است و دران روز یکه ایشان بهوکی می شوند هرچه میخواهند میکنند و بازن و دختر هرکه خواهند صحبت می دارند و بعد از یکدیگر دران روز عید کشته می شوند و در مآثر عالمگیری نویسند که در سال هزار و شصت و هفت در عهد سلطنت شاهجهان بادشاه پیم نراین راجه کوچ خبر بیماری شاه جهان شنیده بعضی از ممالک پادشاهی حدویار خود را متصرف گشته و همدرین ایام راجه اشام بجی سنگه نام لشکرے عظیم از راه خشکی جهت تسخیر ولایت کامروپ تعین نموده چون اورنگ زیب عالمگیر ابن شاه جهان بسلطنت هند رسید میرزا محمد سعید ملقب بمعظم خان بصوبه داری بنگاله و اوریسه و کوچ بهار و کامروپ و توابع آن سرفراز گشته بدانصوب شتافت و در سنه هزار و هفتاد و یک هجری خانخانان حسب الحکم عالمگیر از خضرپور روانه آنصمت گردید و شهر کوچ را فتح کرده بعالمگیر نگر موسوم ساخت و فی الفور از راه کوره گهاٹ بجانب ولایت اشام شتافت و خطه کرکانو که دار الملک اشام است در مدت پنج ماه ششم آن سال مفتوح ساخت و غنائم موفور بدست آورد و چون ایام برسات رسید خانخانان در متهرا پور استقامت گزید و تمام روی زمین را آب گرفت آشامیان شورش انگیخته از کرگانو و دیگر مواضع کسان خانخانان را برانند و متصرف شدند همچنین پیم نراین کوچ را از مردم خانخانان انتزاع نمود چون برسات آخر شد و آب روی بکمی آورد و زمین نمودار شد افواج خانخانان از هر سو تباخت و تاراج پرداختند و خلقے کثیر به قتل رسیدند راجه بکوهستان گریخت و التماس مصالحه نمود خانخانان قبول نکرد و در خلال این احوال خانخانان بمرض شدید گرفتار شد لشکریان از خوف بر آمدن حیات او در چنان مکان متزلزل شده جدائی از و خواستند خانخانان از وقوف آنمعنی چهارم جمادی الآخر سنه هفتاد و هزار و دو مطابق جلوس عالمگیری یک منزل بیشتر رفته و بنا بر ضرورت راضی صلح شده راجه بتوسل دلیر خان بست هزار تولہ طلا و یک لک و هشت هزار تولہ نقره و چهل زنجیر فیل پیشکش داد خانخانان از دیهه کوهستان کامروپ کوچ کرده عزیمت بنگاله نمود و بگلی رسید و از انجا بموضع باندو که مقابل کوائتی آنروے آب واقع است نزول نمود و رشید خان را بفوجداری کامروپ فرستاد و عسکر خان را به تسخیر کوچ که پیم نراین باز بران مستولی شده بود تعین نمود و خود بجانب خضرپور روان شد و دهم رمضان ششم سال جلوس مطابق سنه هزار و هفتاد و سه هجری در دو کروهی خضرپور در گذشت و در تاریخ صبح صادق مست که در سنه پانصد هجری در دیار بنگاله راجه بود که اورا لکهمن گفتندی و بمدد و نشستے رایان ممالک نیک اطاعتش کردندی و در سنه پانصد و دوازده همدری فوت کرد زنش را که حامله بود بر تخت نشاندند و چون ایام وضع حمل نزدیک رسید منجمان گفتند که اگر بعد ازین بدو ساعت مولود متولد شود هشتاد سال بادشاهی بعدل کند زن فرمود تا پای های او را بسته نکو نسار آویختند و چون ساعت موعود رسید فرو گرفتند پسرے زائید مادرش از شدت الم در گذشت و پسرش را رای لکهمیر خواندند چون بسن تمیز رسید بعدل و داد سلطنت کرد و کسی را از لک روپیه کم نه بخشید و چون عمرش بهشتاد سال رسید منجمان گفتند نزدیک رسیده این مملکت بتصرف مسلمانان در آید و آنکه برین دیار مستولی شود مردے بود که چون بر پای ایستد و دست ها فرو گذارد از زانوی او بگذرد در آنجا کسان به بهار و آنحدود فرستاد فرستادگان تفحص کردند و این علامات در محمد بختیار خلجی یافتند و دیگر سال محمد بختیار برانديار استیلا یافت آورده اند که محمد بختیار خلجی مردے جلد و فرزانه بود و در عنفوان بدرگاه سلطان شهاب الدین غوری پیوست و خواست که چاکر شود عارض سپاه بسبب کوتاهی قد و قامت و ضعف تن قبول نکرد او بهند افتاد عمش محمد بن محمود در خدمت علی ناگوری بسر بردی علی ناگوری از امرائے قطب الدین ایبک بود و فتوح اقطاع داشت کسمندے را بجاگیر محمد بن محمود داد محمد بختیار بعم پیوست و با او بود تا که محمد بن محمود در معرکه کفار بشهادت رسید محمد بختیار جانشین عم گشت و با کافران آن حدود رزم ها کرد و براوده استیلا یافت و به بهار تاخت برد غنیمت بسیار آورد و ذکر شجاعت او منتشر گشت و به قطب الدین ایبک رسید

این خنین کن اگر خان ستاده سعود
و دست و گذارد و دستها فش فرو نیاورد
فرو گذارد و بزانو بان سعود نیاورد

قطب الدین بهر او خلعت فرستاد محمد بختیار مستظهر شد و لشکر به بهار کشید و بگرفت و باز گشت و نزد قطب الدین ابیک بدهلی رفت و اعزاز یافت
بزرگان درگاه بر و حسد بردند و به قطب الدین گفتند او را عزم جنگ فیل است قطب الدین او را ازان سوال کرد محمد بختیار برین بانه نمود و روزی
بر زم فیل آورد و بیک گرز که خرطوم فیل زد فیل به هزیمت رفت و قطب الدین او را خلعت خاص داد و امر کرد که امرای خود را علی قدر مراتبهم
صله و هند مالی وافر بادر سید تمامی آنرا هم در مجلس ایثار کرد و با تشریف سلطانی باز گشت و به بهار شد و رعب او در دل کافران بنگاله
جا گرفت محمد بختیار در اثنی و تسعین و خمس مائة بالبغار قصد مندیه کرد و با یازده هزار سوار ناگاه در رسید و بجرم سرای رای لکهمر رفت
رای از پس سرای بگریخت سپاه محمد بختیار از پی در رسیدند راجه به جگناتهه گریخت و در همان سال در گذشت محمد بختیار مندیه خراب کرد
و لکهنوتی آباد ساخت و چتر بر گرفت و خطبه و سکه قایم کرد و مال بسیار در خدمت قطب الدین ابیک فرستاد و در پانصد و نود و هفت هجری
سائر بنگاله ضبط کرد و خواست که ترکستان و تبت را بصرف آرد لاجرم با ده هزار سوار از راه کوچ متوجه آن دیار شد یکی از رؤسای کوچ هستانان
که میان کوچ و تبت است بخدمت آمده مسلمان شد او را علی شیخ گفتندی وکیل محمد بختیار گشت محمد بختیار بشهرے رسید که آنرا مرین کوٹ
گفتندی و پیش ازان آبی بود و غرضش سه بر ابر گنگ و بالای آن آب پلی بسته بودند بسبت درندطاق که در عهد ضحاک یا فریدون
چون گرشسب از اجداد رستم بن زال از چین باز گشت و با نجا رسید آنشهر و آن پل بنا نهاد و از همان راه بسیستان آمد بالجمله محمد بختیار
از آب بگذشت راجه کامروب باد گفته فرستاد که امسال باز گردی دیگر سال بیشرو باشم محمد بختیار نه شنید و شانزده روز در جبل رفت
و بقلعه رسید و محاصره کرد جمعی کثیر از طرفین به قتل رسیدند و چندے از اهالی آن دیار اسیر گشتند گفتند در پنج فرسخی از نجا شهریست
که آنرا کرم پٹن خوانند بنجاه هزار سوار آنجا موجود اند هر روز در بازار آن شهر هزار و پانصد اسپ فروخته می شود و محمد بختیار از انجا باز گشت و
در اثنای راه آذوقه نایاب بود لشکر یانش اسپ میکشتند و میخوردند چون به پل رسیدند و طاق ازان ویران دیدند محمد بختیار هنگام
رفتن آنجا دو اسیر گذاشته بود ایشان با گیدیگر مخالفت کرده ترک محافظت نموده بودند اهالی کامروب آمده آنرا خراب ساختند چون
عبور از اب متعذر نمود محمد بختیار به تجمانه که دران نزدیکی بود پناه برد راجه کامروب در ضعف سپاه او آگاه شد و با لشکری عظیم گرد تجمانه فرو
گرفت محمد بختیار یکبار حمله آورد و ایشان را بکشت و بکنار آب آمد سواری یک تیر پرتاب در آب رفت دیگران در آب رفتند دانستند
که پایاب است یکبار در آمدند و چون بیشتر رفتند آب بیشتر بود اکثر غرق گشتند و محمد بختیار با معدودے چند نجات یافت و بدیوکوٹ آمد
و از غایت اندوه مریض شد علی مردان خان از امرای او بخدمت محمد بختیار رفت و چادر از رویش برگرفت و بزخم کاروآنرا در شش شصد
و دو هجری هلاک ساخت و بعد از و عزالدین محمد سران خلجی از اقربای محمد بختیار که در لکهنوتی نیابت داشت به سلطنت رسید و علیمردان
را حبس نمود علی مردان از حبس بگریخت و بدهلی نزد قطب الدین ابیک رفت و بمدد مستظهر گشت و به بنگاله آمد و عزالدین محمد را بکشت و علیمردان
بجای او نشست و خطبه بنام قطب الدین ابیک خواند و بعد از و پسرش علاؤ الدین خلجی بحکومت نشست و بعد از فوت ابیک خطبه خود
خواند و او مردی شجاع و دلیر بود اما از عقل بهره نداشت نقل است که تاجرے را در بنگاله بعهد او مال تلف شد علاء الدین بشنید و گفت
آو از کدام شهر است گفتند از اصفهان گفت منشور حکومت اصفهان بنام او نویسند کسی را قدرت نبود که سخن گوید ندیمی گفت والی اصفهان
را مالی باید که بخیر سپاه کند و آنجا رود و دام کرد تا مال وافر با جرد هند و او بی موجب بسیاری از امرای خلج را بکشت باز ماندگان به قتالش رسانیدند
و بعد از و حسام الدین خلجی باتفاق امرا بر مسند سلطنت نشست او مردی تاجر بود از غور که مسکن خلجیان است بترکستان افتاد آنجا دو خرقه پوش بود

حسام الدین دری چند بایشان داد ایشان آنرا طعامی نخشیدند بر غبت تمام بخوردند و گفتند تر اهند باید رفت که سلطنت ملکی ازان بنوشد
حسام الدین به هند شد و به بنگاله افتاد و در خدمت محمد بختیار اختیار یافته بود تا آنکه بسلطنت رسید و خود را سلطان شمس الدین و یا غیاث الدین
خواند و رست بخیرات برکشاد و با سپاه شمس الدین ایلتمش صلح نمود و پیشکش بدهلی فرستاد چون در سنه شش صد و نسبت و چهار هجری بنیاد
صلح منهدم شد ایلتمش پسر بزرگ خود ناصر الدین محمود را برزم او فرستاد حسام الدین با و رزم کرد و به قتل رسید پس ازان امیری از امرای
سلطانان دهلی بحکومت بنگاله قیام نمودی و چون غیاث الدین بلبن با دشاه شد طغرل را حکومت بنگاله داد طغرل در شش صد و هفتاد و هشت
هجری لشکر بجیا جنگر کشید و رای آنجا را منهزم ساخت و غنیمت بسیار بدست آورد و بغی ورزید بلبن به بنگاله آمد و او را بگرفت و بکشت و پسر خود
ناصر الدین بقرا خان را حکومت لکهنوتی داد و او آنست که امیر خسرو دهلوی قران السعدین در ذکر ملاقات او و پسرش معز الدین کیقباد صاحب
دهلی بنظم آورده بالجمله ناصر الدین بقرا خان سالهای دراز در بنگاله سلطنت کرد و در هفتصد و بست و چهار هجری که سلطان تغلق شاه
دهلوی متوجه بنگاله شد و بخدمت پیوست تغلق شاه او را اجزا داد و بلکهنوتی باز گردانید و چون ناصر الدین در گذشت دیگر بار بنگاله بتصرف
سلاطین دهلی آمد و از قبل ایشان امیرے آنجا حکومت کردی و در آخر عهد سلطان محمد تغلق شاه قدر خان فلجی با یالت بنگاله رسید فخر الدین
سلاحدار که از مقربانش بود او را بغدر بکشت و بعد از و ملک فخر الدین به سلطنت نشست و خطبه و سکه بنام خود کرد و ملک علی عارض قدر خان
در هفتصد و چهل و یک هجری لشکر بلکهنوتی کشید و ملک فخر الدین را بگرفت و بکشت و خود را سلطان علاء الدین خواند و ملک حاجی الیاس
را در لکهنوتی نایب گذاشت بستار گانو رفت ملک الیاس لشکریان لکهنوتی را با خود یار ساخت و بغی کرد و علاء الدین را در رزم بکشت و خود را در
هفتصد و پنجاه و سه هجری سلطان شمس الدین بنکره خواند و به سلطنت نشست و بجیا جیکر شتافت و منظفر باز گشت و فیل بسیار بدست آورد
و با سلطان فیروز شاه والی دهلی در ظاهر لکهنوتی رزم کرد و منهزم به قلعه بکدله متحصن شد چون برشکال در رسید فیروز شاه بدهلی رفت سال دیگر
شمس الدین تحف و هدایا بخدمت او فرستاد و همدران اثنا در گذشت مسجد جامع پندوه از آثار اوست و بعد از و پسرش سکندر شاه
و پس از و پسرش سلطان شمس الدین بن سلطان السلاطین بحکومت نشست و به لهو و لعب پرداخت و در هفتصد و هفتاد و هشت
هجری در گذشت بعد از و راجه کانس که از زمینداران بنگاله بود بلکهنوتی استیلا یافت و در ترویج رسوم کفر کوشید مسلمانان خواستند
که خروج کنند ایزد تعالی در سنه هفتصد و نود و پنج هجری شر او را کفایت کرد و بعد از و پسرش جانشین شد و خود را سلطان جلال الدین
خواند و عدل کرد و آنچه پدرش رواج داده بود بر انداخت و هفده سال ملک راند و بعد از و پسرش سلطان احمد والی شد و در هشتصد
و سی وفات یافت و از و عقب نماند غلامش ناصر خود را سلطان ناصر الدین خواند امر الیه هفت روز بقتلش رسانیدند و یکی از احفاد
سلطان شمس الدین بنکره را بدست آورد و به سلطنت نشاندند و ناصر شاه خواندند و او در هشتصد و شصت و دو هجری در گذشت بعد از و
پورش بارک شاه بجای پدر نشست و بارک آباد بنا نهاد و خلایق در عهد او رفاهیتی عظیم داشتند در عهد او قیصر خان که از اکابر امرا بود
خانجهان لقب یافت و از خلیفه اباد که نشیمنش بود بار جنگ شتافت و استیلا یافت و آنجا نائب گذاشته باز گشت و در گذشت چنانچه
در چاٹگانو مرقوم است و او را اهالی بنگاله از اولیا شمارند و پسر خانجهان را گویند که هشتاد هزار بیلدار داشت و بهر منزلی که فرود آمدے
مسجدی بنا نهادی آثار او در چاٹگانو بسیار است راقم حروف گوید که تا عصر شاه جهان بادشاه آثارش اکثر بحال بوده که مولف صبح صادق
بیان نموده اما اکنون که هزار و یکصد و نود و پنج هجری ست از مردم تحقیق کردم گفتند که هیچ آثارے ازان باقی نمانده که دیده شود

مدفن پدر خانجهان خلیفه آباد بود در آنوقت آن شهرے عظیم بوده چنانچه هزار مسجد داشت و بار بک شاه در هشت صد و هفتاد و نه
درگذشت و بعد از و پسرش یوسف شاه و پس از و سکندر شاه و بعد از و فتح شاه یکی بعد دیگرے بحکومت رسیدند و فتح شاه
را خواجه سرای او بقتل رسانید و خود را باریک شاه خواند و بر تخت نشست و گفته اند که سلطان شاهزاده مخاطب گشت و ملک
ابدال حبشی را که از امراے کبار بود نخواند و بقرآن کریم سوگند داد که قصد او نکند ملک ابدال سوگند یاد کرد و گفت تا بر تخت باشی
از من تو ضررے نرسد پس بخانه باز گشت و با دیگران بساخت و شبے آنکافر نعمت شراب خورده بر تخت خفته بود خود را با و رسانید
و از سوگند یاد کرد ناگاه آن مخذول بغلطید و از تخت بزیر افتاد ملک ابدال او را بکشت و بادشاه شد و خود را سلطان فیروز شاه خواند
و در هشتصد و نود و نه هجری درگذشت بعد از و پسرش سلطان محمود بحکومت رسید و بر دست سیدی بدر دیوانه به قتل رسید سیدی
بدر خود را سلطان مظفر شاه حبشی خواند و بسیاری از امرا و صلحا را بکشت دیگران از و متنفر شدند شریف حسین مکی که از بزرگترین امرا
بود در نهصد و سی هجری خروج کرد مظفر شاه در کور متحصن شد چون کار بر او تنگ شد از قلعه بمیدان شتافت و رزمی صعب نمود و بقتل
رسید و بعد از و سلطان علاء الدین حسین شاه شریف مکی بحکومت بنگاله رسید و بالکان را از حراست منع کرد و خبیثان را اخراج
نمود و بعدل پرداخت و قلعه کور بنا نهاد و در عهد او بنگاله چنان آباد شد که بگفته زمین نامزروعه نماند و او بست و هفت سال
ملک راند و نهصد و بست و نه هجری درگذشت بعد از و پسرش سلطان نصیب شاه بادشاه شد و خود را نصرت شاه خواند و برادران
خود را که هفده تن بودند اقطاع لایق داد و هیچ یک را نیازرد و چون بابر بادشاه دهلی بکشود بسیاری از افاغنه بادپناه آوردند اشیا نیز
اقطاع داد و در نهصد و سی و هفت هدیه بدرگاه بابر بادشاه فرستاد و همچنین نفایس بنگاله جهت سلطان بهادر گجراتی بمند و ارسال
داشت و در آخر عمر بظلم و جور بر رعیت کرد و در نهصد و چهل و سه هجری درگذشت بعد از و پسرش سلطان محمود بقولی از امراے
نصیب شاه بود بحکومت رسید و چون دو سال حکومت کرد شیر شاه از بنگله و بهار روی باو نهاد سلطان محمود با او مصاف داد و
زخمی شده بگرنجپت و همایون بادشاه در نهصد و چهل و پنج هجری پناه برد و دران سال همایون بادشاه به بنگاله شتافت و استیلا
یافت و کور را جنت آباد نام نهاد و چندے آنجا بسر برد و چون خواست که باز گردد جهانگیر قلی بیگ را دران دیار گذاشت شیر شاه
در حدود خوسار بر همایون بادشاه ظفر یافت و به بنگاله شتافت و جهانگیر قلی بیگ را بعد از رزم به قتل رسانید و بر بنگاله متعرف گشت
و پس ازان امراے شیر شاه و پسرش اسلام شاه دران دیار حکومت کردند و چون اسلام شاه فوت کرد محمد خان سور حاکم بنگاله خطبه
و سکه بنام خود کرد و به جلال محمد شاه مخاطب گشت و لشکر به هند کشید و با سلطان محمد عدلی رزم کرد و به قتل رسید بعد از و پسرش بهادر شاه
سور در بنگاله بحکومت نشست و با انتقام پدر لشکر بخیار کشید و سلطان محمد عدلی را در رزم گشت و بهادر شاه سور بر دست برادر خود تربیت خان
به قتل رسید و بعد از و سکندر شاه سور از آسیب سپاه محمد اکبر بادشاه به بنگاله افتاد و مستولی شد و عنقریب در گذشت و بعد از و تاجخان کرانی
که از اکابر امراے شیر شاه و اسلام شاه بود در حدود بهار بسر می برد بر بهار و بنگاله مستولی شد بعد از و برادرش سلیمان جانشین شد
و خود را حضرت اعلی خواند لیکن سکه و خطبه بنام خود نکرد و لفظ شاهی بر اسم خود تقرر نمود اورا گفتند چرا خطبه و سکه بنام خود نکنی گفت بادشاهی
چون جلال الدین محمد اکبر بادشاه در آگره است مرا نرسد که خطبه بنام خود خوانم لاجرم بفراغ بالی سلطنت کرد بعد از و پسرش بایزید کرانی
بحکومت نشست و او جرع مفرط داشت که بچوگان باری بر دو جانب بمیدان خوانهای جلوا و سبوسه نهادندی و او را در اثنای بازی ازان

بخوردی و بعد سیزده روز به قتل رسید بعد از و برادرش داؤد شاه کرانی بن سلیمان کرانی که در بنگاله بود خطبه و سکه بنام خود کرده خود را
داؤد شاه خواند و با اکبر بادشاه مخالف گشت لودیخان که در پٹنه و بهار بود از و توهم نمود و بخانخانان منعم خان که در جونپور بود صلح کرد داؤد شاه
باغوای قتلو خان متوجه پٹنه شد تا لودیان را به قتل رساند لودی منعم خان را از جونپور بخواند منعم خان متوجه آن جانب شد لودی از کرده
خود پشیمان گشت درین اثنا داؤد به پٹنه رسید لودی باستقبال او رفت داؤد امر کرد که او را حبس کنند قتلو خان خواست مراورا بگیرد یکی از
نوکران لودی تیغی برگردن قتلو خان زد و کار گر نیامد پس ازان نوکران لودی را کشتند و لودی را حبس کردند لودی گفت قتلو از زخم جان
به سلامت خواهد برد گفتند آنکار گر نیاید گفت زود باشد که به سلطنت رسد و همچنان شد که گفته بود بالجمله چون لودی مشوش گشت
و منعم خان بجدود پٹنه رسید داؤد شاه لودی را بخواند و مشورت خواست لودی گفت من از قوم افغان ام هرگز نخواهم که ملک از افغان
بدیگرے رسد لاجرم از طلب منعم خان پشیمان شده بخدمت تو آمدم سزاوار نبود که مرا حبس کنی اکنون که کردی سزاوار آنست که مرا
به قتل رسانی و در میدان با منعم خان خانخانان رزم کنی و باید که بعهد و قول مغولان مغرور نشوی که ایشان فرصت را از دست ندهند
داؤد او را بگشت و همان صلح که لودی با خانخانان کرده بود اعتماد نمود منعم خان در رسید داؤد به پٹنه متحصن شد و عنقریب اکبر بادشاه
به پٹنه رسید داؤد بر کشتی نشست و راه بنگاله پیش گرفت اکبر بادشاه منعم خان را به بنگاله فرستاد داؤد باو محاربات کرد منعم خان زخمی گشت
داؤد خان منهزم به اوڑیسه گریخت و همدران سال بمصالحه اتفاق افتاد داؤد بعد صلح پیش منعم خان آمده شمشیر را از کمر واکرد و پیش او
نهاد و گفت شمشیر یکه بدان خون عزیزان را از جسم برسد نباید بست منعم خان شگون دانست و شمشیر او را بگرفت و هنگام وداع شمشیر
مرصع برمیان او بست و گفت اکنون که مطیع بادشاه نشدی شمشیر برمیان بند پس منعم خان از اوڑیسه باو باز گذاشت و چون خانخانان
منعم خان فوت کرد داؤد بغی کرد و باز بر بنگاله مستولی شد خانجهان بفرمان اکبر بادشاه ایالت بنگاله یافت و داؤد را در نهصد و هشتاد
و سه میان گڑهی و مانده در رزم به قتل رسانید و دولت افاغنه از بنگاله بسرے گشت و پس از چندے قتلو خان که ذکرش گذشت
برادر اوڑیسه استیلا یافت و احوالش در اوڑیسه مرقوم است بالجمله بنگاله بتصرف سلاطین تیموریه گورکانیه در آمد و امیرے از قبل ایشان
بایالت بنگاله می پرداخت چنانچه در عهد جهانگیر بادشاه تا عهد محمد شاه نبیره بهادر شاه اسلام خان حبشی که ذکرش در ضمن اوڑیسه گذشت
و اسلام خان حبشی و دیگر آن و سیف خان برادر عمدة الملک امیر خان و غیره مبارز الملک سربلند خان که از قبل شاهزاده عظیم الشان
ابن بهادر شاه که بنگاله بجاگیرش بود و جعفر خان المخاطب بمرشد قلیخان که شمه از ذکر هر دو در ضمن بنگاله مرقوم گشت ایالت آنجا سید اشتند
و بعد از مرشد قلیخان داماد ش شجاعت خان و بعد از و سرفراز خان از پی یکدیگر بایالت بنگاله و علی وردی خان برادرش
حاجی احمد که هر دو اعظم شاهی بودند بنابر نوکری پیش مرشد قلیخان آمدند مرشد قلیخان چون ایشانرا بدید گفت منظور خاطر آنست که خاندان مارا از ایشان
گزندے رسد و آخر چنان شد بالجمله چون مرشد قلیخان ایشان را نوکر داشت ایشان برفاقت شجاعتخان داماد مرشد قلیخان قیام
نمودند و چون شجاعتخان بریاست بنگاله رسید علی وردی خان را بعد چندے نظامت پٹنه داد علی وردیخان به پٹنه شتافت و استقلال
یافت برادرش حاجی احمد در بنگاله پیش شجاعتخان ماند و مقرب آنحضرت گردید و اعتبارے بهم رسانید و چون شجاعت خان در گذشت
و پسرش سرفرازخان بجای او نشست حاجی احمد بغایت متغیر شد علی وردی خان خیال یعنی بخاطر آورد و برادر خود حاجی احمد را از
مکنون خاطر خویش آگاه ساخت گویند که حاجی احمد سرفرازخان را عیاش فضوت پرست دانسته به برادر خود علی وردی خان نوشت

با او هوس ریاست بنگاله بخاطر آورد و متوجه بنگاله شد حاجی محمد رسوخ وفد و بیت علی وردی خان عرض میداشت و گفت که علی وردی خان میخواهد که سعادت قدمبوس حاصل نماید و بسیاری ازین نوع سخنان رسوخ آمیز بزبان میراند و هر روز از طرف علی وردی خان تحف و هدایا بنظر میگذرانید و او را بمکر و فریب غافل ساخت علی وردی خان از شکار کلی عبور نمود حاجی احمد سرفراز خان را از مرشد آباد برآورد و بر سوتی شکارگاه ساخت علی وردی خان نیز در انجا رسید دیگر روز با سپاه خویش سوار شد و عزم رزم کرد سرفراز خان چهارنا چار سوار شد اکثر سپاهش را که حاجی احمد با خود متفق ساخته بود در جنگ حرکت ندبوجی کرده پراگنده شدند سرفراز خان بقتل رسانید سید دلیر علی از رؤسای بلگرانو که دلیر گنج در مرشد آباد از اینیه اوست و دیگر محمد غوث که ایشان هر دو معداران عمده ملازم پدرش شجاعت خان بودند آماده رزم گشتند علی وردی خان که سرفراز خان کشته بلا گفت که اکنون جنگ برای چیست و من در برابر خود شمایان را در حشمت و شوکت خواهم داشت گفتند که خداوند کشته شد زندگانی به بدنامی نخواهیم و حمله آوردند سید دلیر علی با سی و چهل کس شهید شد مهابت جنگ علی وردی خان در هزار و یکصد و پنجاه و دو بر بنگاله استیلا یافت میر محمد باقر خان که پیشش از طرف مادر به سلاطین صفویه می پیوندد وقتیکه در ایران سلطان محمود افغان غازی قندباری استیلا یافت اولاد سلاطین صفویه را بدست آورد و بکشت میر محمد باقر خان از راه دریا به بنگاله آمد شجاعت خان او را معتبر داشت و دختر خود را بعقد ش داد و ایالت اوڑیسه باو تفویض نمود چون سرفراز خان کشته شد میر محمد باقر خان موصوف و میر حبیب که از اکابر رفقای شجاعت خان و پسرش سرفراز خان بودند باتفاق دکنیان مکرر با علی وردی خان محاربات کردند و منهزم بازگشتند آخر الامر میر محمد باقر خان از حبیب جدا شد و کجا گجارت وقتیکه شاهزاده عالی گهر عظیم ابادرا محاصره داشت میر محمد باقر خان بلغاز پیوست آمد دران هنگام راقم حروف در غازی پور بوده او تکلیف رفاقت کرد بعذر موقوف ماندم و او پیش عالی گهر آمد و بخشی سوم شد و چون شاهزاده در پٹنه جلوس نمود و تخت نشست همراهش باگه آباد آمد و بیمار شد و در گذشت و چون میر حبیب فوت کرد در گهوجی بهوسله بفرمان راجه ساهو والی ستاره گذره بر بنگاله تاختن گرفت علی وردی خان باو مکرر مصاف داد و ظفر یافت و نوبتی اکثر روسای دکنیان را بنابر مصالحه در شکر طلبید و بغدر بکشت و سپاه منهزم بازگشت سال دیگر دکنیان باز یورش آوردند و همچنین هر سال میساختند تا آنکه علی وردی خان از دست دکنیان عاجز آمد و بار گهوجی صلح کرد و اوڑیسه و جوئه بنگاله باو داد چندی مطمئن نشست و در گذشت و بعد از و سراج الدوله ابن زین الدین احمد ابن حاجی احمد که از بطن آمنه بیگم بنت علی وردی خان متولد شده بود و علی وردی خان پسر نداشت و او را ولیعهد خویش گردانیده بود بجای او نشست گویند که علی وردی خان هنگام رحلت سراج الدوله را وصیت کرد که زنهار با انگریزان مخالفت نکنی و ایشان را بخیال ایشان گذاری و دیگر آنکه مخالف نگذاشتم میر محمد جعفر خان شوهر همشیره من هر چند گفت که اکنون مخالف نمی بینم اما از و هوشیار باشی بالجمله سراج الدوله در ایالت خویش لشکر به کلکته کشید و انگریزان را از انجا براند و دران شهر گماشته خویش بگذاشت و بمرشد آباد مراجعت نمود سال دیگر انگریزان کشتی های خود را به کلکته آوردند و گماشته های سراج الدوله را از کلکته براندند سراج الدوله متوجه کلکته شد انگریزان آماده حرب گشتند و با میر جعفر خان در ساختند سراج الدوله رزم کرد و منهزم بازگشت و مجال اقامت در مرشد آباد ندید و آواره گشت بالآخر بدست میر محمد جعفر خان گرفتار شده به قتل رسید انگریزان میر محمد جعفر خان را بحکومت بنگاله و عظیم آباد نشانیدند میر محمد جعفر خان بریاست رسید و همدرین اثنا شاهزاده عالی گهر که رام نرائن ناظم پٹنه را از مرتبه دوم در پٹنه محاصره داشت میر محمد جعفر خان پسر خود

صادق علیخان عرف میرن را با فوج کثیر و جماعۂ انگریزان بعظیم آباد فرستاد میرن باعلی گهر زرم کرد و ظفر یافت شاهزاده بمشورت کامران خان
راجۂ پٹن از راه چهار کنڈه به بنگاله شتافت تا میر محمد جعفر خان را که در بنگاله باندک سپاه استقامت میدارد بدست آرد میرن به تعاقب
شاهزاده پرداخت چنانچه یک منزل پشتر نمیرفت میر محمد جعفر خان باستماع توجه شاهزاده از مرشد آباد برآمده بمنکل کوٹ رفت عالی گهر
به برد وان شتافت میرن بمیر محمد جعفر خان پیوست شاهزاده عالی گهر باز از راه چهار چهار کنڈه مراجعت به پٹنه کرد در خلال این احوال
خادم حسین خان که از قتل میر محمد جعفر خان در یوزینه بحکومت می پرداخت بغی کرد میرن عبور گنگ نمود و خادم حسین را از بوزینه
براند و متعاقبش پرداخت و نیخواست که خادم حسین خان را اسیر کرده بجانب پٹنه شتابد قریب رسیده بود که او را اسیر کند درین اثنا بر میرن صاعقه
افتاد و هلاکش کرد سپاه میرن از تعاقب خادم حسین خان برگشت در ینغین شمس الدوله انگریز صاحب کلان کلکته که با میر محمد قاسم خان داماد میر محمد جعفر خان
دوستی میداشت بصوابدید او میر محمد جعفر خان را از حکومت بنگاله عزل کرد و میر محمد قاسم خان را بحکومت آنجا برقرار نشاند و احوال میر محمد قاسم خان در ضمن ملیبار
گذشت و چون میر محمد قاسم خان از ریاست بنگاله برخاست انگریزان دیگر بار میر محمد جعفر خان را بریاست بنگاله نشاندند و بعد از و نام ریاست بر پسرش
نجم الدوله گذاشتند و همچنین بعد از و بر برادرش سیف الدوله ابن میر محمد جعفر خان نام ریاست نهادند و او دو سال حکومت کرد و بمرض چیچک در گذشت و اکنون کم
هزار و یکصد و نود و پنج هجریست مبارک الدوله ابن میر محمد جعفر خان بریاست بنگاله متمکن است و صاحبان انگریز شانزده لک روپیه سالیانه بنام باج خراجش میدهند
و منصب دیوانی بنگاله از طرف عالی گهر بنام کمپنی است کلکته بندر شهریست بسمت مشرق بنگاله مائل بجنوب و از مرشد آباد هشت و نه منزل میانه مسافت دارد
و اکنون آن شهریست در غایت وسعت و آبادی و عمارت عالیه و قلعه استوار میدارد و همه اشیای جهان در انجا موجود بالفعل
در هیچ تختگاه هندوستان و مسکن انگریزان است و صاحب کلان کلکته بر تمامی صاحبان انگریز تا بنگاله و ماتهر گڈه و بخیب گڈه
که متصل شاه جهان آباد است فرمان رواست و پیش ازین کلکته آبادی مختصر داشته سراج الدوله نبیرۂ علی وردی خان در عهد سلطنت
خویش انگریزان را از انجا راند و باز انگریزان بران مستولی شدند چنانچه در ضمن ملیبار و بنگاله گذشت ازان زمان آبادی و رونق انجا
روی بترافع دارد و پٹنه که عظیم آباد نامند چون بعهد شاه عالم بهادر شاه ابن عالمگیر صوبۂ مذکور بجاگیر و اقطاع شاهزادۂ عظیم الشان بوده بعظیم آباد
مسمی گردانید اکنون دار الحکومت است که در زمان پیشین بهار دار الحکومت بود چنانچه در دفاتر پٹنه را صوبۂ بهار می نویسند بالجمله
پٹنه شهریست بزرگ که بر شمال آن دریای گنگ برمتصل بگذرد در قسم حروف از بهار مراجعت بوطن کرده به پٹنه رسید و با شاه منعم
درویش که دران عصر ماندند اشت ملاقات کرد و مسئله چند از تصوف و طریق برزخ پرسید شیخ فرمود که چگونه برزخ میکنند گفتم به شغل
صورت مرشد را گاه گاه بر دست راست خیال میکنم فرمود که خود را بهفته بر صورت مرشد اندیشه باید کرد و خود باقی بماند انیست فنافی الشیخ
و الرسول و فنافی الله الحق که راست فرمود شاعر گوید ؎ گر در دل تو کل گذرد کل باشی ٭ ور بلبل بے قرار بلبل باشی ٭ تو هرزوی
وحی کل است اگر روزی چند ٭ اندیشه کل پیشه کنی کل باشی ٭ وسمی کرده از پٹنه جانب جنوب در دامن کوه گیا نام جائیست
که سبد هنود انست آبادی مختصر دارد و حسن اناث در انجا زیاده از ذکور است و در عظیم آباد تابستان بسیار گرم و زمستان قریب باعتدال
باشد و کساری نام غله تیر آنجا بسیار بود و این بلاد اکثر از کثرت دریا سرسبز و شاداب باشد و باد تند کمتر وزد و غلۀ شالی خوب پیدا
میشود و آبیاری و نیشکر و برگ تنبول خصوصاً کهی و میوه کثیل بغایت بزرگ کدوکس آنرا بردارند آنجا فروان پیدائی می دارد و دریاهای
این بلاد گنگ بود و سون از جانب آمد و جلد و نزدیک گڈه خوشی میریزد نزدیک بجانب دکن میرود و سون دجله

جانب شمال آمده بگنگ داخل شود و سرجوار کوهسار آمده نزدیک شهر بگنگ می پیوندد و گندک نیز از کوه شمال می آید و متصل حاجی پور داخل گنگ می شود و گویند که تا جهل کروه گندک سنگ سالک رام برمی آمد که هنود را بآن سنگ اعتقادے تمام است و نزد راقم حروف سالک رام سنگ سوسی است و یا سنگ محک که هر دو سیاه میباشند و گویند که چون سالک رام را بشکنند مقدار طلا ازان برمی آید و آن سنگ اکثر شکسته بدست می آید چه طلا ازان گرفته باشند و سنگ سالک رام مختلف الشکل و متنوع الاوضاع بسیار ازان پیدا می شوند و در بعضے سوراخهای و در اندرونی خانهای ستون دار و در اکثرے دائرهٔ تو بر تو که آنرا در هندی چکر نامند و آنکه ازان طلا برآید باعتقاد هنود انرا از نمان لچهمی نراین خوانند لیکن ازین قسم کمتر بدست آید و دیگران باسامی های مشهوره اعتقاد بهنود به بسیار پیدائی دارند و دیگر کرم ناسا از کوه جنوب آمده و در گندر جوساگنگ ملحق شود و پن پن نیز از جنوبی کوله آمده در پٹنه بگنگ داخل شود حاصل آنکه هفتاد و دو دریای خورد و بزرگ از جنوب و شمال بگنگ اتصال یافته دریای کلان می شود و دیگر رودهای خورد و بزرگ را شماری هست طول انیصوبه از گڈهی تا رتهاسر یکصد و بست کروه و عرضش از ترتیب تا کهسار جنوبی دو صد کروه شرقی آن بنگاله و غربی ان آله آباد و از شمال و جنوب آن کوه بزرگ سرکارش بهار و حاجی پور و منگیر و حسارن و سارن و ترهت و رهتاس وغیره مشتمل بر صد و چهل محال سے و هشت کروڑ و هفت لک و سی هزار دام بود و منگیر شهر مختصرست در عهد محمد اکبر بادشاه راجه ٹوڈرمل آنجا قلعهٔ گلی ساخته بود شاهزادهٔ محمد شجاع ابن شاه جهان بادشاه بر دریای گنگ سمت جنوب قلعه سنگین با کارخهای کرین عمارت نمود در نظامت میر محمد قاسم خان شهر مذکور کمال آبادی سید اشت و بطرف مشرق آن شهر بفاصلهٔ قلیل از دریای گنگ تا کوه سمت جنوب دیواری کشیده اند و درے دران نهاده و آنرا تیلیا گڈهی نامند و سرحد بنگاله می شمارند و درون قلعه چاه هست که در قلعه در یک سال یکمرتبه یا دو مرتبه تا لعین از ته آب آوار سارو سرد و بگوش ساکنان میرسد هر چند انگریزان و دیگر دانایان در حل این معما تردد مینمایند حاصلی خیر ازانے نمی شود و باعتقاد آنشهر آسایش گاه شهد است و بحوالی چاه مسطور مقابر بسیار است الغیب عند الله و از سرکار مذکور در دامن کوه چهار کنڈ مقامی است منسوب بمهادیو و مشهور بیجناتهه زیارتگاه هنودان در هر سال روزی معین برهمنان و دیگر اقوام مختلفهٔ هنود از هر دوار آب گنگ می آرند و ازان آب او را غسل میدهند و مجاوران انجا برلے گرم بازاری از خود خطے نوشته و آنرا مالی بیجناتهه نامیده بر هر یکیه از هنودان معتمدان مالی یعنے دستک بزند آن بیچاره بهر طوریکه باشد آن مبلغ را ادا نماید سرکار ترهت از دربار دار العلم کتب هندی بوده آب و هوا نیک می دارد و طرف شمال عظیم آباد واقع است و جغرات آنجا نیک از مزه و موافقه نامند و رسم است که آنجا آب را در شیر بیاندازند و اگر چنین کنند مضرتے عظیم بدیشان رسد و گاومیش آنجا قوی الحال بود که شیر آنرا شکار نتواند کرد و هنگام برشگال آهو و گوزن و شیر به سبب کثرت بارش از جنگل و دشت بآبادی درآیند و مردم آنرا شکار کنند جارن و سارن دو سرکار بجنوب بطرف شمال دریای گنگ در جوار تخم ماش را در زمین قلیه نارانده برویند و بی زحمت کشتکار برآید و در جنگل آن فاغل دراز بسیار بود و سرکار سارن قصبه ایست سیوان نام و بر اتصال آن آبادی کنج علی گنج از انبیهٔ راجه علی بخش فاروقی است که دران مجمع فضلا و علماء عصر و ذی تبحی بوده و اکثر مشه باد اطعمه و استعهٔ دیار شرقی و شمالی خصوص اجساد و متطرقات مانند مس که از نیپال آرند و دیگر رصاص و آهن وغیره متطرقات چون زرنیخ اصفر و احمر و کبریت وغیره بغایت پسندیده و ازانجا میباشد و شتر ازانجا هفت منزل سے کوبند و اکثر مردم آن نواح بدانجا آمد و شد میدارند راقم حروف یکدو سال پیش راجه علی بخش بسر برده اوقات شبانروزی او به کرد و فکرد اشتغال بدرس مثنوی مولوی روم و تبلاوت

قرآن مجید وصوم وصلوٰۃ معمور دیده واز فقر وتصوف حالتی داشت واز شجاعت وہمت دران ضلعه نظیر او نبوده واکثر به تفصیل آن پردازد
از طلب بازمی ماند بریک احوال اکتفا رفت چه درموسم برسات از یک تا صد واز صد تا ہزار سوار وپیاده بے روزگار درانجا می آمدند وبعضی گفتند
خواهم که برسات اینجا بسر برم قبول میداشت وکاه وبانس وغیره اسباب چهاونی بآنها می بخشید ووظیفه ہر روزه سه سوار چهار آنه نقد
پیاده یک آنه از بقال جنس مقرر کرده میداد تا آخر برسات آن جا رہے بود ومدت آن که ده دوازده ہزار سالتمام او را محاصل بود وخراج
الغایت مختصر داشت وہمیشه مقروض می ماند از آنجاست که گفته اند ہمت بدل است نه بمال رہتاس قلعه برفراز کوه رفیع وارد که گذاره
بران دشوار بود در کمال وسعت واستحکام که در ہند مثل آن نباشد وآن از بنیه راجه رہت بن سنکل است وسنکل معامر کیکاؤس
کیانی بوده واحوال سنکل در شاہنامه فردوسے طوسی مرقوم است وافراسیاب والی توران او را مطیع ساخته بجنگ کوه ہمایون فرستاد
وبروایتی بردست رستم بن زال در معرکه به قتل رسید بالجمله ہر جا که دران قلعه حفر سه چهار درعه کنند آب خوش طعم ازان برآید انگیزان
که در قلعه کشائی سر آمد روزگار اند چون قلعه رہتاس را دیدند گفتند که این قلعه از جنگ بدست نه آید مگر بفریب وصلح در تاریخ صبح صادق
گوید که ہمایون بادشاه جهت استقبال شیر شاه افغان که بر بنگاله وعظیم آباد مستولی شده بود عازم بنگاله گشت شیر شاه شهر کور بگذاشت
واز راه چهار کهنده به بهار آمد ونامه براجه رگبیس صاحب رہتاس نوشت که خزاین وعورات ما را در قلعه جاده تا بخاطر جمع بدفع مغولان
پردازم راجه در خزاین او طمع کرده وبآن رضا داد شیر شاه ہزار محفه ترتیب داده در ہر یک مردی باسلاح نشانده ودر محافه چند که پیش می بردند
زنی چند را جا داده وپانصد مرد رابدره های زر برسر نهاده وہر یک را چوبی بجای عصا بدست داده بقلعه فرستاده مردمان راجه چند محفه را
که پیش پیش می بردند تفحص کردند زنان ومبدندکسان شیر شاه باکسان راجه گفتند که لایق نباشد که بیگانگان زنان خداوندان ما را ببینند
راجه ملازمان خود را در تفحص مانع آمد محفه های مرد وزن چون به قلعه در آمدند مردان از محفه با شمشیرهای کشیده برآمدند ومردمان راجه چوب دستی ها
با ایشان یار شدند وروی بسرای راجه نهادند راجه بگریخت واز قلعه بیرون رفت وقلعه بدست کسان شیر شاه آمد کپتان جونا تهان
اسکاٹ احوال تسخیر قلعه از شیر شاه نامه که در عهد محمد اکبر بادشاه عباس بن شیر علی شروانی تالیف کرد بارا قم می فرمود که شیر شاه قلعه
رہتاس را بوسیله برہمنی که پیش راجه رہتاس معتبر بود مبلغ داد وبگرفت بشرط آنکه چند گسان راجه هم در قلعه باشند عیال واموال
شیر شاه بخوشی راجه داخل رہتاس شدند مردم راجه چندی مبالغت گذرانیدند وبالآخر قضیه شد مردم شیر شاه کسان راجه را از قلعه برآرند
در تسخیر قلعه روایت اول از محفه وغیره فرستادن مرقوم است غلط است ورہتاس دیگر در صوبه لاہور است سرکار بہار شهریست بغایت
خوش آب وہوا در ۳ منزل از عظیم آباد سمت جنوب واقع است ومیوه جروبخی ونارجیل دران ضلع ازان باشد و۲ منزل بہار سمت جنوب
کوه برجولست ودران کوه معدن طلق سفید است که ازانجای آرند وازان فرد شند وراجه آنجا کامگار خان یمن که نهایت سپاه دوست بوده
در مسوده ونوادره می نشسته واو آنست که بخدمت شاہزاده عالی گوہر ہنگام شاہزادگی اعتباری عظیم داشت ودر محاربات عظیم آباد وغیره
کوششهای بلیغ نموده میر محمد قاسم خان در نظامت خویش او را اخراج کرده وآن ضلع را بغم زده خویش ابو علیخان داد بعد از
یک سال او را عزل کرده بعزاده دیگر مرزا اسد الله خان ابن محمد حسین خان تفویض نمود او را با ده ہزار سوار بدانجا فرستاد راقم حروف
را بخشی او ساخت راجه کامگار خان بسمت جنوب برام گڈه وازانجا به ناگ پور رفت مرزا اسد الله خان در نواده وسهسوه مستقل
گشت وبتعاقب او شتافت وبعد از یک ماه بقطع مسافت کوه ها وبیشه های سهمناک متصل کذر نجیت رسیده برام گڈه باز گشت

وچون بدانجا رسید شهری مختصر دید که اطراف آن کوهستان و مابین آن قطع زمین وسیع و مقطع دران آبادی رام گڈه بود فورباجات ازانجمله
دنارنج و مانند آن و قلعه از سنگ و گچ بغایت استوار برافراشته و دری از هفت جوش باآستانه رویین در آنجا گذاشته و بالای آن چوکهندی
مختصر ساخته و آن قلعه چهار برج داشته مرزا اسد الله خان بجاگیره آن پرداخت ساکنان قلعه توهمی بدل خود راه داده روز دیگر هنگام
شب بگریختند مراد رانجا محافظان گذاشت و تا یکماه بتاخت و تاراج و یسیات آن نواح پرداخت و درخلال این احوال هر چهار برج و دروازه
قلعه مجموعه نیز جانقب زده و باروت دران انباشته آتش داد و همه را برانداخت و آن مشل تلی خراب شده بود و چون غله روبکمی
نهاد از انجا مراجعت کرد و از راه گهاٹی اندریه حربه دکرزمه در شش روز نبوده آمد و ازینطرف گهاٹی اندره صربه پرگنه آنخاک را از راجه رام گڈه
انتزاع نموده متصرف گشت و در انجا قلعه خام بغایت استحکام احداث کرد و نام آنرا اش مالکڑ بگذاشت دانایان بقال بدگرفتند عنقریب
آن میر محمد قاسم خان از انگربزان منهزم شده و اش مالکرکنام کرگسان و زاغان نمود و بعد از هزیمت میر محمد قاسم خان راجه کامگار خان
از ناگپور برآمده بر ملک خود استقلال یافت میر محمد قاسم خان موقع کمک پیش وزیر الممالک نواب شجاع الدوله شتافت و راقم حروف
بعارضه بیماری در بهار ماند بعد از اعتدال مزاج برطبق معرفت سابق و سلوکی که والد راقم با نامدار خان برادر کامگار خان بعهد فرخ سیر
بادشاه در وقت نظامت پٹنه کیمبار زالملک سربلند خان کرده بود با راجه کامگار خان ملازمت کرد و او عنقریب بمرض اسهال درگذشت
راجه درث علی خان ابن نامدار خان برادر کامگار خان بجایش نشست او سلوکی شایسته با راقم الحروف نمود یکنیم سال آنجا اتفاق اقامت
افتاد و اش علیخان را کار از کشمکش انگربزان رونق نگرفت مسوده اوراق بغرمیت بلگرام و بعظیم آباد در سید نور الحسن خان ابن روشن خان بلگرامی محاشت
که برفاقت راجه شتاب رای آنجا اقامت کنم بتدبیر فتیم از پٹنه سه طی مسافت کرده بر دولی دریا آباد عملهٔ صوبه اوده آمدیم و با محب یکرنگ مرزا نوبر یک
صاحب برادر حیدر بیگ خان که از جانب وزیر الممالک شجاع الدوله بهادر از بارهٔ بنکی تا اکبر پور سرحد پور عامل بود ملاقات نمودم مرزای موصوف
سلوکی مناسب نمود اسپان را در انجا گذاشته به آنوله و اثر جهدی نزد محمد قاسم خان رسیدم و زیاده از سابق مغزز و مکرم گشتم بالجمله
برسم اجره در ملک بهار بغایت پسندیده مشاهده و ملاحظه رفته و آنچنان است که زمین را مثل تالاب فرسنگها حفر کنند و بارتفاع یک قد آدم
و زیاده بران بعرض پنج شش گز که راه گذار بران باشد بگذاشته و مانده می بندند هنگام برشگال آب از کوهسار و صحاری آنجا جمع شود
و آن آب در فصل ربیع و یا در سالیکه بارش کمتر بود صرف زراعت کنند سهسرام اون شهریست مختصر و مقبرهٔ شیر شاه افغان که مملکت هندوستان از همایون بادشاه
انتزاع نموده بود آنجا واقع است درمیان تالابی فراخ که آبش بغایت عمیق است و جهت آمد و شد مراطی بران بسته بودند وقت نظامت میر محمد قاسم خان
بسکنهٔ شهر بدعتی رفته ایشان نقود خود را در مقبره گذاشتند و دو طاق ازان پل شکستند و اکنون مردم آنجا کرشتی نشسته می روند راقم حروف آن شهر را
بسیار تماشا کرده و همدران اثنا دختری از قوم افغان لودی ساکن سهسرام اون بنکاح در آورده و در بلگرام اون از و لغره شوال پیش از طلوع آفتاب در هزار
و یکصد و نود هجری پسری متولد شد و بر طبق مشاهده رویا فبشره لغلام اسمیه یحیی نامش محمد یحیی ذیقران تاریخ تولدش یافته هر چند این حکایات از سیاق
تاریخ بیرونست اما اکثر از واقعات حالی مرقوم ست ازان قبیل است القصه در سهسرام اون از قدیم قوم بهوج پوریه مفسدند چنانچه در عهد فرخ سیر بادشاه نظامت
عظیم آباد بتغیری میر جمله ترخان بشرط استیصال راجه دیر بهوج پوریه که سرحلقهٔ تمردان و بکثرت خزاین و عساکر معروف و مغرور بوده بمبارز الملک سربلند خان مقرر شد
سربلند خان که نظامت الله آباد داشت از انجا معزول شده بدان جانب شتافت و برشگال در پٹنه گذرانیده و بعد انقضای برسات باده هزار سوار الله یار
والد راقم حروف شیخ عبد الله غازی پوری در مقدمه روان ساخت ایشان که باتفاق یکدیگر دو سه منزل پیش پیش میرفتند باراجه

دبیر محاربات کردند واورا ہزیمت دادند وآخرین ہزیمت او در جنگل پدرونہ واقع شدہ چہ از بیسر وغیرہ جاہا وقایعات ہزیمت خوردہ باجمعیت
سی ہزار سوار وپیادہ در جنگل پدرونہ اقامت کردند مقدمۂ سربلندخان چون اینجا رسید راجہ نایرہ جدال وقتال برافروخت چون یکپاس
روز باقی ماندہ بود سپاہ راجہ تفنگ ہا بدست گرفتہ صف بصف از جنگل برآمدہ بروالدراقم وشیخ عبداللہ کہ درمیان ایشان یک تیر پرتاب
مفاصلہ بود حملہ آوردند سپاہ سرداران ارگلہ ہای تفنگ بسیار خستہ وشکستہ شدند تاب یورش گنواران نیاوردہ ہزیمت خوردند
سرداران با معدودی چند ثبات ورزیدند یک ضرب توپ در غول والدراقم وضربی دیگر در غول فیلخ عبداللہ پراز فلوس مس وریزہ ہای
آہنین تیار ہمینکہ آتش دادن باقی بود گولہ اندازان آنرا درمیان گذاشتہ گریختہ بودند یک دو کس از سواران تفنگ انداز قوی دل
بران تعین شدہ انتظار وقت می نمودند تا گنواران باراجہ دہیر شادان وفرحان نیز رسیدہ بودند آنگاہ سپاہیان آن ہر دو توپ را
سرداده میدان رزم از سپاہ راجہ از کشتہ ہا پشتہ ہا گشت وبقیۃ السیف بجنگل خزیدند از اتفاقات یک فلوس بر سینۂ راجہ دہیر رسید
رؤسای مقدمۃ الجیوش فتح را مغتنم انگاشتہ متعاقبش نپرداختند وشب را آنجا بسر وخوف بسر بردند چہ مردم آن وقت نقل میکردند
کہ ہنگام شب از جنگل کرم شب تاب کہ می درخشید مردم را گمان بود کہ جا بگی تفنگ است کہ سید رخشید وانیک بر سر شبخون می آیند چون
روز صبح شد شیخ عبداللہ وشیخ آلہ یار جنگل درآمدند مردم واسپان بہ یار خمی افتادہ دیدند از ایشان تفحص احوال راجہ دہیر نقل کردند
یکی گفت کہ او بر سینہ زخم کاری از گولی بیدارد ویک ماہ در تعاقبش پرداختند واورا بہ قتل رسانیدند وغنایم موفورا صامت وناطق
بدست آوردند واکنون در وقت انگریزان سید نورالحسن خان بلگرامی پرگنہ سہسرانون را تاچار گرفت وتمام بہوج پوریہ راستال
ساخت آلہ آباد وکتب ہنود ان پیاک وپیراک نامند وراجہ فوراز خویشان راجہ کمایون کہ بر قنوج استیلا داشت پیاک دارالملک او بودہ و
در عہد او سکندر رومی متوجہ ہند شد او در حدود سرہند با او مصاف داد وہزیمت شد سکندر ظفر یافت وپس ازان سکندر از راہ بنگالہ
بچین شتافت چنانچہ در سکندر نامہ گویدہ جو فارغ شد از کینۂ فوریان ✤ کمر بست بر کین فغفوریان ✤ بالجملہ تمام صوبۂ آلہ آباد
آب وہوای خوش دارد وگل مسیوہ فراوان مے شود وزراعت نیک ونرخ غلہ ودیگر اجناس ارزان باشد وپارچہ جہونہ آنجا بنام است
طول آنصوبہ از سنجھولی تا کوچ ریک صد وشصت کروہ وعرضش از گذر دریای جوساکہ گنگ است تا گہاٹم پور یکصد وبست کروہ وشرقی
آنصوبۂ بہار وغربی ان اکبرآباد وشمالی اودہ وجنوبی ماندوگڈہ وسرکارش غازی پور ورابنیہ وچنار وبنارس وجونپور وکالنجر
واربل وکنوار دمانک پور وشاہزادپور وغیرہ شانزدہ سرکار مشتمل بر صد وچہل وہفت محال ومداخلش سی وہفت کروڑ وہفت ہزار دام
است وقلعہ آلہ آباد از قلاع صفیر ہند است از بنیۂ محمد اکبر بادشاہ کہ درمیان گنگ وجمن قلعہ سنگین مثلث الشکل باکاخہای رفیع
بساخت وصراط عام کہ بزبان ہندی ماندہ گویند بر ساحل گنگ بہ بست تا آب طغیانی کردہ شہر را مضرت نرساند وبر ماندۂ مذکور شہرے
طرح انداخت وبآلہ آباس موسوم ساخت وشاہجہان بادشاہ نبیرۂ محمد اکبر بادشاہ در عہد سلطنت خویش آن شہر را بآلہ آباد
موسوم نمود وقتیکہ پیش راجہ تودل رائے نائب صوبۂ اودہ وآلہ آباد کاغذ نقشہ قلعۂ آلہ آباد معہ عمارات وغیرہ از انچہ دران قلعہ
تعمیر رفتہ در عہد محمد اکبر بادشاہ کشیدہ بودند آوردند راقم حروف دران مجلس حاضر بود دران نوشتہ بودند کہ مبلغ دو کروڑ و
چند لک ہزار دصد روپیہ کہ بتعداد ہر یک اکنون بنا بر مرور دہور از یاد راقم رفتہ وعدد دو کروڑ دسہ آنہ بیاد ماندہ در تعمیر آن خرج شدہ
ونیز مرقوم بود کہ در آن وقت نی روپیہ پنجاہ دو تنگہ خام ازیں رائج بودہ بالجملہ دریای جمن از جنوب قلعہ پر متصل بدیوار او میگذرد

و دریای گنگ از جنوب موضع پهاپهامئو و شمال قلعهٔ بسافت دو کروه میماند و میل کلی بطرف جنوب کرده است بسافت نیم کروه تخمیناً
از دیوار شرقی قلعه واقع است و در موسم برشگال آب گنگ طغیانی کند و بپای قلعه رسیده می آید چنانچه آنروی آب جانب شرقی آبادی
جوسی درگاه شاه تقی پهلوان است و انیطرف مغرب شهر کهنه آله آباد واقع است و دریای گنگ متصل دروازه تربینی که یکی از دروازهای
جنوبی قلعه است بدریای جمن میرسد و گویند که از قلعه چشمه برآمده درمیان هردو دریا میگذرد و آنرا سرستی می نامند و تربینی نیز گویند
۱۱ در کتب هنود آن برآمدن سرستی از انجا مذکور نیست مگر در زبان عوام و دیگر در قلعهٔ سروابه است که پیپال پوری نامند شخصیکه برای تماشا
آنجا میرود رن برهمنی چراغ بدست گرفته او را دران سروابه می برد و طرف آن عمارت سنگین میدارد و تا جاے می برد که آنجا یک
درخت برگه خشک است بی شاخ و بے برگ و بر متصل آن دریچه ایست که آدمی بدشواری دران تواند رفت زن برهمن او را تا آنجا برده
سخنان چند پریشان گفته برمیگرداند چه گویند پیش ازین درویشی جوگی باشل و روغن بسیار دریں دریچه رفته بود باز نگردید راقم حروف
شهر آله آباد را کرر دیده اول در سن بانزده سالگی همراه مبارز الملک سربلند خان که دران هنگام جاؤنی سربلند خان در باغ سپه دار خان
و به سال دیگر در باغ سلطان خسرو بوده بعد ازان در نظامت پسرش شاه نواز خان که از طرف پدر نائب آله آباد بود هفت سال
آنجا بسر برده و بعد ازان همراه راجه نول رائے و دیگر بعد از کشته شدن راجه نول رائے در انجا بود و وقتیکه احمد خان بنگش فرخ آبادے
وزیر الممالک صفدر جنگ نواب منصور خان را بعد قتل راجه نول رائے نرمیت داد و تا آله آباد آمد بقاء الله خان و رای پرتاب سنگه
وزیر علی قلی خان المخاطب بحمید قلی خان دران قلعه متحصن شدند احمد خان بحاصره قلعه پرداخت و پرتهی سنگه راجه پرتاب گڑه با احمد خان
متفق گشت و احمد خان چون شنید که وزیر الممالک با ملهار راؤ دکنی با هشتاد هزار سوار متوجه فرخ آباد گشته و عنقریب رسیده بعد پنجاه
و چهار روز از پای قلعه کار نا کرده بفرخ آباد شتافت راقم حروف رفاقت بقاء الله خان و دیوان موصوف در قلعه متحصن بوده آنوقت
قلعه را بسیار سیر کرده قلعهٔ مذکور را از اطراف چهار طبقه دارد عمارت سه طبقه ازان از منازل و سقوف پیدا و عمارت طبقه چهارمی ناپیدا است
بسبب آنکه از مدت ها بر و رهاے آن عمارت گل و خاک چندان افتاده و از هر سو پوشیده و پنهان گشته و مانند زمین گشته و گیاه بران
رسته روزی از یکی ساکنان منازل دوم که بر سقف عمارت دوم بود یعنی در انجا می ماند طعام پخت و خاکستر با انگرا انگشته و سوراخے که زیر آن
عمارت بود بر پخت و بدانست خود آنرا دران بروتی طرف دریای جمن انداخت روز دوم هنگام شب آن آتش قوی گشت چه
آنجا ذخیره هیزم بود و آن بسوخت و زبانه شعله زون گرفت و از روزن ها و نیز کشتیهاے قلعه سمت دیوار جنوب که بر ساحل آن بود
شعله ها مانند مشعل برآمدن گرفت و دو سه شبانروز همچنان بماند که بشب چراغان عجیب بصری نمود و بروز غیر از دود چیزے مرئے نمی بود
بعد ازانکه نیک سرد شد زمین آنجا را حفر کردند در ها با ستان سنگین برآمدند که زیر خاک پنهان گشته بودند مردم اندرون رفته منازل
با سقف های سنگین دیدند دریافتند که اطراف قلعه همچنین عمارات دارد چند جا پهلوے آن حفر کردند هر جا دری برآمد و اندرون غیر
از ذخیره هیزم نبود بغایت پوسیده و کرم خورده بعد پنج شش کوشک و ایوان دیوارے دیدند و آنطرف دیوار هم بدستور ایوان دیگر بود
بنابران همینزم یک ایوان که در طول مقدار چهل یا پنجاه ذرعه بود خشت و باقی ایوان طرفین بسبب انسداد دیوار از سوختن محفوظ مانده
روزی دیگر جا حفر کردند و دران ایوان دو ضرب توپ میانه و سی جزایر را همجنگی و یک جرمی مثل توپ از پوست خام گاومیش و باغت ناکرده
توپ توا ستوار نشانده در طول هفت ذرعه برآمد و آن در صحن دروازه تربینی افتاده مانده کسی ندانست که آن چیست و برای چکار ساخته اند

اما وقتیکه راقم حروف در خدمت کپتان جوناتهان اسکاٹ رسید روزی از توپ پوست خام نقل کردم فرمود که اختراع توپ اول از هندوستان است که بنود در زمان پیشین از پوست حیوانات میساختند و آنرا از سه چهار مرتبه سر میدادند بعد ازان از کار میرفت و از ثقه مسموع شده که از چوب درخت الی توپ ساخته اند و آنرا زیاده از دو مرتبه سر نتوان داد چه سوخته و شکسته می شود بالجمله بدستور از جای بارود بخار دار برآمد مانند خاک و آنرا باز مصالحه داده بکار بردند الحاصل قلعه عجیب و لبغایت متین است اما اعتبار حصانت و استواری آنرا انگریزان برآب زدند چه وقتیکه شجاع الدوله را انگریزان از بکسر بهزیمت دادند بآله آباد رسیده قلعه را محاصره کردند و در چند روز از ضرب گوله توپها در عرض و طول پانزده در عه دیوار قلعه را از پا در افگندند حاکم قلعه را انگریزان تسلیم نمود و بیرون رفت چنانچه در ضمن بیان تقریری سمت ازان گذشت و نیز در یکی از حمام های قلعه درختی برگد بوده از قدیم که سقف حمام را شگافته سر بالا زد و آنرا هندوان کهی برینه یعنی پایدار و در کتب هنود آنرا درخت دایمی پیش از ظهور آدم بنش می نویسند جهانگیر بادشاه آمد درخت را از بیخ بکند و تا به آهن گرم کرده بر جای بیخ آن گذاشت و بران حمام بساخت بعد چندی آن درخت تا به شگافته سر برآورد و بزرگ شد و سقف حمام شگافته سر بالا کشید و شاخ و برگ برآورد وقتی راقم آنرا در سنه هزار و یکصد شصت و سه هجری مشاهده کرده بود اما وقتیکه در سنه هزار و یکصد و نوزده هجری همراه کپتان جوناتهان اسکاٹ بتماشای قلعه رفتم آن حمام را از سابق ویران و خراب دیدم و آن درخت را ندیدم القصه در زمان پیشین بعضی هنود بقصد رستگاری آخرت و یا بنیت راج و بادشاهی و امثال آن در جنم دیگر که عبارت از تناسخ است هر چه در دل از راج و پادشاهی اراده داشته باشد شونه خود را بساحل گنگ جائی که اتصال جمن است آرا ره بدنیم می زدند شاهجهان بادشاه در عهد خویش آن آرا ره وغیره آلات دو نیم زدن را دور کرده و اکثر کسان دور کردن آنرا نسبت باکبر بادشاه کنند هندوی بقدر کهن سال که بالجمله در تواریخ هندی مهارتے میداشت بارا قم نقل میکرد که اکبر بادشاه در زمان سابق در دلیشی هندو بوده کمند نام داشته دو برابر جمنا می نشسته و سه چیله معتبر داشته بازروی سلطنت در جنم دیگر خود را هوم کرد یعنی اعضای خود را بریده در آتش انداخت و خود را بسوخت هر سه چیله او زندگانی نخواستند به پای اره آمدند و به نیت آنکه در جنم دیگر همراه گردیده باشم خود را اره دو نیم زدند و بمرور ایام کمند در خانه همایون بادشاه جنم گرفت یعنی پیدا شد و بمجد اکبر موسوم گردید و بسلطنت رسید در فقره از هر سه چیله اش که بیربر و ٹوڈرمل و فیضی سین و بقولی خانخانان بودند بخدمت اکبر بادشاه آمدند روزی محمد اکبر باین هر سه چو سر صحبت ساخت فرمود که هر یکی از شما دو یک مصرعه هندی بگوئیم تا چهار مصرعه شده یک بیت شود و خود بیتین انداخت و مصرعه بگفت تا آنکه مصرعه چهارم بیربر بر انشاکرد راقم حروف را سه مصرعه از یاد رفته ست و مصرعه چارمین نیست مصرع سکل درت بارے برمجا پی مکنده بالجمله محمد اکبر دانست که ایشان از قضایای ماضی باخبر اند محمد اکبر از ایشان سوال نمود ازان میان بیربر حقیقت هوم و دفن صفحه بس زیر زمین که آتش هوم بران افروخته است و چیزی که گذشت همه بیان نمود محمد اکبر صفحه بس مدفون را ازانجا طلب داشت و آن اره و آلات دو نیمه را که در تربینی یعنی جائیکه اتصال گنگ و جمن است بود بشکست جهت آنکه بلاشک هر کس که خواهد تمنای چیزے کرده خود را بکشتن دهد و در جنم دیگر بر تمنای خویش ظهور کند پس بنابران آنرا دفع کرد و گویند که آن اره نبود چیزی از آهن میخ مثل و اما بغایت آبدار و تیز بوده که آنرا بفارسی کرکاٹ تازی میگفتند و طرفین آن حلقه داشته و ریسمانی در نگذاشته بر چوبی استوار بسته بودند و هر کسیکه میخواست کردن خود را بران مے نهاد و باندک حرکت سر او بریده می شد پوشیده نماند که راقم حروف را تلاش آن سه مصرعه هندی بود از اتفاقات از پنڈت جگن یعنی عالمے هنود استفسار این حکایت کرد ایشان دو مصرعه دیگر یعنی کتا تاریخ

آورده اند و ازان طول و طویل بخواندند و بیان کردند از گفتگوی ایشان اقتباس کرده سطری چند مرقوم ساخت راست و کذب بگردن اوست
چه محمد اکبر بادشاه در زمان سابق درویشی مستغنی بوده مکنده نام و یک چیله یعنی مرید برجسته داشت که بیرن نام داشت بیرن را بالآخر دهرم یعنی پیدایش
دیگر که تناسخ نامند پیر برنام شد بالجمله مکنده بر صفحه رمس اشلوک به کبت مشتمل بر وقت و روز و تاریخ و ماه و سال و نیت و خواهش آن چیز که خود را برای آن
هوم کرد یعنی بسوخت مینوشت و نقش کرد و آنرا در مکان خود دفن کرد و بران آتش افروخت و هوم کرد چنانچه گذشت بعد ازان بیرن مرید او نیز خود را بدین
بکشت چه نفس دوم را چندان ضبط کرد و بند نمود که نفس زور کرده قحف دماغ را شکافته بیرون رفت و بیرن بمرد پس مکنده بخانه همایون بادشاه جنم
گرفت و محمد اکبر موسوم گشت و همچنین بیرن در خانه برهمن متولد شد و نامش بیربر گذاشتند محمد اکبر چون به سن تمیز رسید مصرعه چارمین اشلوک اکثر بر زبانش
میرفت روزی بیربر حاضر بود بادشاه این مصرع برخواند و سکل درت هاری برهچاری مکنده بیربر مصرعه اول رابع مصرعه چارمین فی الفور برخواند
و آن این است اشلوک پس نده بان چندر رتیرتهه راجیب پریاگی * مگر بهل لچهی داود شی پورب جامی * مکهه سکهه تن هوی سرب بمیا مده پتی * سکل درت
هاری برهچاری مکنده * بادشاه دانست که بیربر از احوال ماضیه خبر دارد و این همان بیرن مرید من است پس او را بفرستاد و او بایل آمد و از ان
مکان آن صفحه رمس منقوشه که هنگام هوم اشلوک مذکور بران منقوش بود برآورده بخدمت محمد اکبر به پیوست و اشلوک و ترجمه اش انیست (پس)
یعنی هشت است و ازان مراد هشت عدد است (رندر) یعنی نه و ازان مراد نود است (بان) یعنی پنج و ازان مراد پانصد است (چندر) یعنی
یک و ازان مراد یک هزار است (تیرتهه) دریاگه هنود آنرا پرستش کنند مثل گنگ و جمن و غیرها (راجیب) یعنی راجه (پریاگی) ای بیراگ یعنی در آله آباد
حاصل معنی مصرعه اول آنکه در سنه یکهزار و پانصد و نود و هشت سمت یعنی سنه بکرماجیت در آله آباد که راجه و بادشاه یعنی افضل و بزرگ تر از همه
پرستش گاه هنود است مصرعه دوم (دکر) یعنی ماه ماگهه (پهل) یعنی روزهای افزونی نور ماه (لچهی) یعنی پاگهه باید دانست که در هر یک ماه بحساب هنود
دو پاگهه می شود یعنی یک ماه را دو بخش میکنند پاگهه اول یعنی بخش اول از روزی که ماه از برج آفتاب و قران آن برآید و جدا شود از ان
روزی که بدر میشود یعنی نور ماه تمام شود آن یک پاگهه باشد و پاگهه دوم از روزی که نور ماه نقصان پذیرد تا آنکه تحت الشعاع گردد و دانشی حاصل
داوزدهم هنود و ان دهم مسلمانان باشد چراکه هنود و آن از روزی که ماه از آفتاب جدا میشود آنروز را تاریخ اول گویند و تاریخ مسلمانان وقتیکه هلال ماه
را ببینند صبح آن غره و تاریخ اول حساب کنند پس باین حساب غره مسلمانان تاریخ سوم هنود باشد (پورب) یعنی اول (جامی) یعنی یکپاس حاصل معنی مصرعه دوم
آنکه در ماه ماگهه یعنی وقت تحویل آفتاب به برج جدی که هندی مکر گویند در تاریخ دوازدهم آن ماه اول پاس از روز مصرعه سوم (مکهه) یعنی ناخ (سکهه) یعنی سرتان یعنی جسم
ای همه بدن (سوی) یعنی بند بند جدا کرده در آتش سوختن (سرب) یعنی تمام و (بچارب) یعنی نوشتن می آید اما هنود در خواندن سرب را سه می خوانند و سه (بمیا) یعنی یکباشد
بمیانده یعنی زمین (پتی) یعنی راجه و بادشاه حاصل معنی مصرعه سوم چنین باشد از ناخن پا تا موی سر یعنی تمام بدن را بند بند جدا کرده در آتش بسوخت بمثابه آنکه در جسم دیگر پیدا
کنند زمین یعنی یک بخش زمین که عبارت از هندوستان است راجه و بادشاه (ستوم) مصرعه چهارم (سکل) یعنی همه (درت هاری) گذاشتن اجناس حبوبات کوله سوای میوه جات (برهچاری) یعنی
درویش و برهچاری گروهیست از درویشان هنود و چون بیراگی و سنیاسی و مانند آن و عقاید برهچاری است که همه است داد هند یعنی قایل وحدت وجود باشند (مکنده) نام درویش حاصل معنی
مصرعه چهارم چنین باشد یعنی طعام اگذاشته فقط بر میوه میگذرانید برهچاری مکنده یعنی درویش مکنده در حالت گرسنگی از میوه جات و ثمر درختان میخورد پس حاصل معنی اشلوک است که در سنه
یکهزار و پانصد و نود و هشت راجه بکرماجیت در آله آباد تاریخ دوازدهم روزهای شب مهتاب اول پاس روز مطابق سنه نهصد و پنجاه و پنج هجری قمری بخواهش راج هندوستان برهچاری
مکنده از سر تا پا تمام بدن خود را بریده در آتش بسوخت و تولد اکبر بادشاه روز یکشنبه پنجم رجب در سنه نهصد و چهل و نه هجری مورخان می نویسند پس وقتیکه برهچاری مکنده خود را
بهوم کرد و در اندک عرصه در خانه همایون بادشاه جنم گرفت یعنی آنجا مکنده بسوخت و بنجا در خانه همایون بادشاه حمل شد یعنی از تطابق سمت شمسی بکرماجیت در سنه هجری قمری واضح میشود

تبغاوت ادراک و باید که سنه هجری قمری بحساب سنه های شمسی کنند الغیب عند الله نیست مذهب تناسخیان و نزد اسلامیان مردود است بالجمله آله آباد را
هنود معبد قدیم و بادشاه جمیع معبد دانند و وقتیکه آفتاب به برج جدی رسد و آنرا بهندی ماه ماگهه نامند که ابتدای فصل زمستان است
خلقی کثیر از هند اوان دور و دراز از مرد و زن در انجا جمع آیند و تا یک ماه بغسل گنگ و جمن و خیرات و موی سر و ریش تراشی پردازند و
مبالغ کثیر ازان هجوم بصیغهٔ محصول در سرکار ناظم صوبهٔ اله آباد می آید و شهر نو اله آباد در آخر عهد محمد اکبر بادشاه و جهانگیر بادشاه تعمیر یافته
اما معلوم نشد که از انبیهٔ کیست گویند وقتیکه آب گنگ طغیانی کرد و باندهٔ ازین طرف بشکست و اکثر عمارات شهر خراب گردید اهالی شهر
متفق شده بمسافت دو کروه ازان سمت مغرب سکونت اختیار کردند و آن بمرور دهور شهرے کلان شد و بشهر نو اشتهار یافت
و شهر قدیم بشهر کهنه موسوم گردید و عمارات شهر کهنه را انگریزان در وقت خویش برانداختند تا پیش قلعه میدان باشد نقل کنند که وقتی
محمد اکبر بادشاه با پیر برفرمود که احمق بیارید تا دانم که احمق چگونه باشد پیر برگفت که یک کس چه اگر حکم شود یک شهر احمق بیارم اکبر گفت چگونه و کجا
پیر برعرض کرد که جمله ساکنان شهر کهنه آله آباد احمق اند بادشاه پرسید که چگونه گفت که هر سال در موسم برسات از طغیانی آب دریا
ایشان را کم و بیش اذیت و رنج برسد در انوقت گویند که اگر برسات بگذرد جائی دیگر مسکن گیریم و چون برشگال بگذرد ازان یاد نه آرند و
شکست و ریخت آنجا را بسازند و هر سال همچنین گذرانند اکبر بخندید و گفت فی الواقع این علامات احمق است در ابتدای سلطنت محمد شاه
نظامت آله آباد بغضنفر جنگ محمد خان بنکش فرخ آبادی بوده و او بر چهار سال وکیله مهم نمود و او را عاجز ساخت و بالآخر چهار سال بامداد باجی راؤ
دکهنی بر محمد خان بنکش ظفر یافت چنانچه در ضمن فرخ آباد مرقوم است و چون او معزول شد سربلند خان بایالت انجا رسید و پسرش
شاه نواز خان بجای پدر بنیابت پیرداخت آن وقت شهر بویرانی داشت اما در وقت نظامت امیر خان و راجه نول رائے و محمد قلیخان میرزا کوچک
آبادیش روی به ترقی آورد و بعد ازانکه شاه عالم عالی گهر بادشاه چند سال در انجا قیام نمود آبادی شهر آله آباد در کمال افزونی و رونق
بود و چون بادشاه بشاه جهان آباد شتافت در آله آباد آن آبادی و رونق نماند و اکنون آبادیش روی بتنزل میدارد در قسم حروف
آن شهر را اکثر اوقات تماشا کرده سرکار اریل سمت جنوب شهر آله آباد و بر ساحل جنوبی جمن واقع است و شهر اریل آبادی مختصر
دارد و در عهد نظامت و نیابت شاهنواز خان ابن سربلند خان سید محمد خان که برادرش ابوالفتح خان داماد سربلند خان بود
حکومت آنجا داشت و دران هنگام آبادی اریل رونقی تمام داشت چه اکثر ایران صاحب منش عمده روزگار عمارات عالیه در انجا
تعمیر نموده زینت بخش آن مکان شده بودند و دران سر کار اکثر راجها از راه سرکشی مصدر فساد و شورش اند محمد شجاع جد راقم حروف
و عمزاده اش محمد اسحاق در وقت ایالت سپهدار خان ابن خان جهان بهادر کوکه عالمگیر بادشاه حاکم اریل بودند و در رزم راجه
انبا گڈه که دران هنگام سر حلقهٔ مفسدان آن ضلع بود شهید شدند و علم و نقاره و شمشیر بغارت رفت نعش ها را در آله آباد آوردند و
بریل لاهی سمت شمال همه را دفن کردند روح الامین خان داماد محمد شجاع خان در تاریخ شهادت قطعه گفته این مصرعه از انست
مصرع از هجده هزار یکصد و هفت بدان ✣ و چون در عهد محمد فرخ سیر بادشاه سربلند خان بایالت آله آباد رسید والد راقم حروف
حکومت اریل تمنا کرد و سربلند باو تفویض نمود او فوجے فراهم آورد و به اریل شتافت و انبا گڈه را محاصره نمود و در پانزده روز برجے
از برج قلعه را نقب زده از باروت انباشته بر انداخت و یورش کرد مخالفان بران رخنه جمع شدند تا شام رزمی صعب کردند آلاخر
بقلعه گریخته بتنگیان متعاقب شتافتند و قتل عام نمودند قلعه فتح شد و روز دیگر بتاخت دیهات او پرداخت و چند روز برین منوال بگذشت راجه انبا گڈه

که بیرون قلعه بود عاجز شده بخدمت آمد و پیشکش گذرانید والد راقم اسباب غارتی پدر خویش طلب داشت راجه بهمان شمشیر و تفاره و علم تسلیم نمود و دوستار بدل شد و آن نقاره فیلی بوده بغایت بلند آواز راقم آنرا بنظر راجه نوول رائے داد و چون در عهد محمد شاه دیگر بار نظامت آله آباد بمعزولی محمد خان بنکش فرخ آبادی پسر بلند خان رسید پسران راجه ابناگڈه برقسم تواضع آوردند و اتحاد سابق را تازه کردند دیگی از سرکشی راجه اریل تکه شاه نواز خان که از طرف پدرش سربلند خان حکومت آله آباد داشت از درگاه محمد شاه ایالت آله آباد بنام محمد خان بنکش فرخ آبادی مقرر گشت سربلند خان از شاهجهان آباد به پسر خود شاهنواز خان نوشت که دخل ندهد جسونت سنگه راجه سرمان ضلع بهندوی که پیش ازین هنگام نظامت محمد خان بنکش دختر خود را لعقد محمد خان بنکش داده بود داوخسر محمد خان بنکش مے شد باشاره محمد خان از بندگی بنواح اریل رفت و دو هزار سوار و بست هزار پیاده و توپخانے فراهم آورد و لعل بکرماجیت ابن جوگراج کهلوار راجه سنخی پور و کنست وغیره از سرکار اریل باو متفق شده باسید محمد خان حاکم اریل آماده رزم شدند شاه نواز خان آگاشد و از گڈهی لال حالوه برگشته سی کرور با هزار سوار التغار کرد محمد خالق داد خان این زمینجان افغان ترین را با شش صد سوار در لشکر گذاشت و قسم حروف را مقدمهٔ لشکر نموده دستگیر زده از کهاٹ کسونتن عبور گنگ نمود جسونت سنگه پیش دستی کرده باسید محمد خان مصاف داد فوج خان موصوف به هزیمت رفت و خود با جماعهٔ قلیل از جزایر اندازان ثبات ورزید که ناگاه راقم حروف بر سر مخالفان رسید و بلا توقف با ایشان رزمے معرکه کرد و شاهنواز خان از دست چپ بر مخالفان حمله آورد و راجه و بابوان که قبل ازین پیاده شده تماشاے هزیمتیان سید محمد خان میکردند و اسپان که بدست سائیسان عقب غول بودند از آمد آمد شاه نواز خان سائیسان معه اسپان گریختند راجه و بابوان قتالے فاحش کردند و آخر بهزیمت رفتند شاه نواز خان ظفر یافت روز دیگر هزار و هفت صد و بست کس از مخالفان مقتول بشمار آمدند و از لشکریان شاه نواز خان سه صد و سه کس زخمی و هفت کس گمنام کشته شدند مرزاپور که در کنپ است و از بندر هاشمی قریب تر است آبادی مختصر دارد و اکثر آنجا تجاران و بیوپاریان مال و اجناس خود را از شهر هاے دور و دراز خصوص شل کشمیر و چینی تال و کمایون و لهاسه و مشرق مے آرند و می فروشند و از انجا بجاے دیگر می برند اکثر چیزها آنجا بسبب تمنا از زان بدست می آید خصوص اقمشهٔ ریشمی و پارچه سفید پوربی از نزاهکه خواهند خرید کنند همچنین اشیا بقول شل کیا و غیرهٔ مرزاپور از حلهٔ اریک است و اریک آنرا گویند که جمله اشیا آنجا خرید و فروخت میشود و شمال مرزاپور بتخانه ایست مسمی به بند با شش دیی و از عجائب آن بتخانه که هندوان دران مکان رفته زبان خود را از کار دریده نذر آن بت می کنند بعضے را فی الفور و بعضے را بعد سه چهار روز زبان بدستور درست می شود راقم این را از معتران نشنیده اما مسموع شنیده کی بود مانند دیده باالجمله در وقت نظامت مبارز الملک سربلند خان جوگراج و پسرش لعل بکرماجیت کهلوار که ذکرش گذشت راجه آنجا دیجی پور وغیره بود از چندگاه گویند جیت بن بکرماجیت اخراج شده پناهی بسنگرامپور و بلوند سنگه راجه بنارس آن مکانات را بتصرف خود سیداشت و مالگذار شجاع الدوله بود آصف الدوله بنارس وغیره باو نگریزان تواضع نمود و سالی دو بران برآمد و در سنه یکهزار و یکصد و نود و پنج هجری بیجاپام و جوناتهان اسکاٹ صاحب راقم حروف حسب الحکم صاحب کلان کلکته از قلعه گوالیار بمرزاپور رسیده چهاونی نمودند و خود به بنارس و چنارشتافتند درین اثنا با صاحب کلان کلکته و راجه جیت سنگه کمال رنجیدگی بمیان آمد و آن در ضمن بنارس مرقوم است کالنجر قلعهٔ بغایت متین دارد بر کوه رفیع از ملحقات راجه کیدار است و او اطاعت کیکاوس کیانی ابن کیقباد بادشاه ایران مے کرد و دران قلعه معبد کال بیرون مشهور است و آن قلعه را

رام چند بعد از فوت سلیم شاه بن شیر شاه گرفته بود و در نهصد و هفتاد و هفت هجری پیشکش محمد اکبر بادشاه نمود و بتصرف سلاطین تیموریه گورکانیه ماند تا آنکه در عهد سلطنت محمد شاه بنابر ضعف سلطنت اولاد چرمسال ڈنگهه از قلعه دار کالنجر که میر مونگا و میر موتی نام داشتند و ایشان از برادر زادگان عمدة الملک امیر خان بودند تواضع و سلوک بگرفت میر مونگا و میر موتی از انجا برخاسته در آله آباد آمدند بالجمله اکنون راجه هندو بت و نگهه دلپیرش در تصرف دارد و در جنگل آن آنبوس و درختان میوه خود رو بسیار است و فیل صحرائی از ان جنگل آرند و نزدیک آن کان آهن و از بعضے جا الماس ریزه بدست می آید برنا شهریست متوسط از ابنیهٔ شرسال که چت سال نیرش نامند و اکنون نشیمن راجه هندو بت از احفاد چترسال و نگهه است راقم حروف را میر محمد قاسم خان از اتر چندی و آنوله انجا فرستاده بود بکوره جهان آباد شده سر گروه سمت جنوب قطع مسافت نموده عبور جمن کرده منزل بدینا منزل نمود و از انجا براه جاری جورهی در چار پنج روز بموضع سنگ گڈه که زیر گهاتی برنا واقع است رسید متصل آن در کوهی کان آهن است آهنگران از انجا سنگها مخلوط از آهن آورده در سنگ گڈه می گذرانند تا بظرفها سازند و آن باطراف و اکناف می رود و قلعه سنگین بر فراز کوه رفیع در غایت استواری مانند قلعه کالنجر مودف بموضع سنگ گڈه که اجے گڈه نامند روز دیگر راقم حروف از سنگ گڈه بر گهاٹی رفت سه چهار کروه برارتفاع کوه مسافت بصعوبت میدارد و در حاق وسط مسافت گهاٹی عمارتے مختصر و حوضی میانه از سنگ بغایت مقطع ساخته اند و اشجار متنوعه در انجا نشو و نما دارند و صادر و در انجا ساعتے می آسایند بالجمله از گهاتی گذشته بمعدن الماس رسیدم مردم بسیار جا بجا بحفر و کندن سنگها و برآوردن الماس مشغول بودند از انجا بشهر برنا رسید شهرے دید مختصر که اکثر عمارت از سنگ میداشت و اناث و ذکور آنجا اکثر خوبرو و بی نظیر و مشهور است چتری که از جمله چهار اقسام اناث است و آن از پدمنی فروتر و از سنکهنے و هستنے در حسن و سیرت افزون تر باشند آنجا پیدا می شود و در برنا جا کمیت باتکلف و آراستگی تمام با عمارات مطبوع و صحن مقطع و در وسط آن عمارتے بر هیئت کورسے که از چهار کهٹ نامند مذهب و مرصع بجواهر ساخته اند و فرش زرتار بر ان گسترده و آنرا نشست گاه پران نامند در پیش میگویند و یک طرف آن بر کرسی قرآن شریف نهاده و بطرف دیگر بر کرسی پران که کتاب هنود است مانند قران مجید و سمت قرآن علما و فضلاے دین محمدی و بسوی پران هندو آن بید خوان نشسته با خود ها بساخته علمی میدارند و هر کس انجا رود از دین و آئین سخنے پرسد جواب آن بصواب دهند و اکثر سخنهای ایشان مشتمل بر توحید بود و احوال پران نامه چنین گویند در دوشیے از مسلمانان در لباس هنود با فقیری هندو محقق و عارف که در وقت راجه چترسال و نگهه در انجا وارد شد و چترسال را معتقد خویش گردانید و معدن الماس در کوه برنا بتصرف خویش نشان داد و آن بنا بر ازدیاد اعتقاد چترسال گشت چترسال شهر برنا بر نام آن درویش طرح انداخت و پران نامه طبع چترسال را بطرف دین محمدی مائل ساخت و میخواست که جمله سکنهٔ آن دیار را از ضلالت کفر و کافری برآورده براه اسلام آرد امّا از دست برد اجل فرصت نیافت که مانی الضمیر را بالکل از قوه بفعل آرد و چترسال اکثر تعریف رسول بزبان هندی کبت بسیار گفته از انجمله ست کبت چترسال لولاک لما کل مان جو روحوں نور نبی کو هتو جو بهلم + ران جارا جا کی نوال تهی بهر ما یهی بهین هین کهدیچه کی بلم + ملجائی جنمانهه صورت کی سیں لوک کنولک بلم + محبوب نبی رب اللہ کی صلی اللہ علیه وسلم بالجمله چون در مجلس راجه هندو بت رسیدم دیدم که مردم مسلمان از اعیان راجه اکثر در حکایت ساعت بساعت می گفتند یا محمدای رسول اللہ و گاه اوقات راجه بموافقت آنها تیزی گفت راقم حروف از راه استعجاب تفحص نمودن مردم احوال پران نامه و چترسال بیان کردند که اکنون یاد آنحضرت بر زبان این راجه کمتر است چه هندوان مزاج راجه را منحرف کرده اند اما چیزے بظاهر نمی توانند گفت پوشیده نماند که ملک

ڈنکھائی بالکل در صوبہ الہ آباد است راجہ نرسنگہ کہ احوالش در دتیا از توابع اکبر آباد مرقوم است آن ملک را تاخت و تاراج بدست آورد
بنابران آنملک بڈنکھائی معروف گشت و برادرزادہ خود چیت رای تفویض نمود چیت رای ڈنکھائی مستقل گشت حدود ملک
ڈنکھائی بدینگونہ است سمت مشرق تا موضع برگدیہ کہ از الہ آباد بست کروہ است و الہ آباد از موضع مائل بشمال افتادہ و بطرف
مغرب تا پرگنہ کنار بہ سہ حد نزور و کرولے و عمل راجہ ہرپشن سنگہ گوجر کہ در سبز تشمین وارد پیوستہ است جانب
شمال ڈنکھائی دریاے جمن است کہ ساحل جنوبی جمن و ملک ڈنکھائے و ساحل شمالی در چکلہ کورہ جہان آباد میباشند
و سرحد جنوبی ڈنکھائی دریاے نربدہ است کہ آنرا دریاے رلوانیز نامند و دریای مذکور از مشرق تا بمغرب بخلاف آبہای
دیگر جریان ے وارد اما دریای مشہورۂ ڈنکھائی یکی کپین است کہ مابین شہر برنا و راج گڈہ بمفاصلۂ یک و نیم کروہ از راج گڈہ
و متصل از برنا مسافت چہار کروہ میگذرد و دوم دریای دبنماد است کہ از مابین مغرب و جنوب می آید و بمفاصلۂ یک و نیم کروہ
از کوٹلہ سادات گذشتہ مابین موضع کمنا و کنہاد نہر بیت دبیتی میریزد و از انجا نامش بیت دبیتی باشد و نہر و بہاند سمت مغرب
ڈنکھائی سرحد ملک ڈنکھائی است و آن روے نہر مذکور ملک اورچہ است سوم نہر بیت دبیتی است و آن نیز بجمن میریزد
و در تابستان کشتی مطلوب نیست و از جملہ شہرہاے مشہورۂ ڈنکھائی یکی برنا است از ابتداے چترسال ابن چیت رای و آن گذشت
و از چیت رای کہ احوالش در ضلع اکبر آباد مرقوم است پسرش چترسال بحکومت در ڈنکھائے قیام نمود و او در ابتدا چندان حشمت
نداشت ہرگاہ کہ پران ناتہ درویش با او ملاقات نمود و معدن الماس در کوہ برنا نشان داد ستارۂ اقبالش روی بعروج نہاد
و او چند پسر داشت اما نامور از انہا ہردی شاہ و جگت راج بودند در عہد سلطنت محمد شاہ بعد شہادت سید حسین علی خان و
عبد اللہ خان سادات بارہہ غضنفر جنگ محمد خان بنکش فرخ آبادی کہ بنظامت صوبۂ الہ آباد رسیدہ بود با فوجی از افاغنہ
با راجہ چترسال ڈنکہہ رزم ہاے صعب کرد و او را مغلوب ساخت چترسال بظاہر تمہید صلح و آشتی آوردہ و در خفیہ باجی رای دکنی
را بمدد خویش طلبید باجی راو با عساکر موفور از دکن با عانت چترسال رسید محمد خان بنکش با او رزم ہاے صعب کرد و بالآخر بقلعہ
چیت پور پناہ برد و متحصن گشت باجے راؤ بمحاصرہ پرداخت و بہ اندک او رسد غلہ کار ساکنان قلعہ تنگ گشت و مرتبہ کہ سہ ہر کرا دیدار نان
بودی ہوس قرص خور بر آسمان دیدی و بس ٭ در خلال این احوال پسرش قائم خان بنکش کہ قائم جنگ خطاب داشت
با الوس افاغنہ بمدد محمد خان بنکش رسید و پیش ازین محمد خان پیغام صلح داده بود چون موسم برسات نزدیک رسیدہ بود
دکنیان بصلح رضا دادند و بدکن شتافتند محمد خان بنکش از قلعہ برآمد و در الہ آباد محمد اکبر خان را نائب گذاشتہ بہ فرخ آباد شتافت
و چترسال در سوائی مستقل گشت و بعد از چترسال پسرانش ملک ڈنکھائی دو حصہ بہ کم و بیش اندک کردند پسر کلانش ہردی شاہ
ابن چترسال بر حصہ سوائی متصرف گشت و پسر دیگرش جگت راج بر حصۂ دوم مستقل گشت و چون ہردے شاہ در گذشت پسرش
سبہا سنگہ بجاے او نشست و گڈہ کالنجر از دست میر مونگا و میر موتی قلعہ دار بادشاہی بصلح در غایت موفورہ بگرفت و بعد ازو
پسرش نان سنگہ ابن سبہا سنگہ بر مسند ریاست نشست او جود بسیار داشت برادرش ہندوپت با او رزم کرد و ظفر یافت
و او را بہ قتل رسانید و بحکومت مستقل گردید رقسم حروف ہندوپت را دیدہ بود و آن در برنا بگذشت مردی سبک رنگ خوش شکل
با مروت و خوش خلق بود او سہ پسر داشت سرہت سنگہ و ارنت سنگہ و دہوکل سنگہ بعد فوت ہندوپت میان سرہت سنگہ

وارنت سنگه محاربات بسیار واقع شده آخر بحسن سعی بلیے حضوری ریاست برامرت سنگه قرار گرفت چنانچه اکنون که سنه هزار و یکصد و نوزدهم هجری ست امرت سنگه در بر ما بحکومت قیام میدارد و جگت راج پسر دوم چتر سال که بر حصهٔ دوم ریاست میکرد دو پسر میداشت گمان سنگه و کهان سنگه بعد فوت جگت راج پسر انش مملکت مقبوضهٔ اورا دو بخش کردند هر برادر تا اکنون متصرف اند چون هردی شاه بگذشت و باجی راو و ملهار راو دکنی با لشکر موفور رو بمملکت ڈنکهائے آوردند مجموعه اولاد چتر سال باتفاق یکدیگر تا سه سال با دکنیان محاربات کردند بنا بر ضعف سلطنت کسی به آنها نه پرداخت بالآخر میان فریقین بمصالحه اتفاق افتاد هنگام ملاقات باجی راو با جگت راج گفت وقتیکه راجه چتر سال ما را طلبیده محمد خان بنگش را در قلعه جیت پور محاصره نمود گفت که شما را مثل هردی پسر شاد و جگت راج پسر اید پس پسر سومی چتر سال و برادر شما من باشم و حصه خود را از شما نیز اهم آنزمان جگت راج یک حصه از ملک خود و بدستور از مملکت هردی شاه متوفی جدا کرد یعنی ملک ڈنکهائی را حصه نموده و بخش سومی به باجی راو داد چنانچه تا اکنون که هزار و یکصد و نوزدهم هجریست دکنیان حفاد چتر سال بران حصه ها مستقل اند و معدن الماس نیز بدستوریان هر سه مشترک است اما هیچ یک از قلاع نامی ڈنکهائی مثل لجے گڈه و جیت پور و کالنجر وغیره به باجی راؤ نه داده اند شورام و سکرور و سکندره هر سه محال از توابع آله آباد آن روی آب گنگ سمت شمال واقع اند و در سکندره مقبرهٔ شاه معصوم سرکاهے شایسته است و شورام از آله آباد پنج کروه سمت شمال مسافت میدارد راقم حروف در عهد ایالت سربلند خان و پسرش شاه نواز خان هر سه محال در تنخواه خویش داشتی شیخ مجاهد جمعدار عمده ملازم سربلند خان آورده والد راقم حروف بوده و در موسم تابستان از توابع شورام توطن داشته بندی از احوالش در ضمن سنبل مراد آباد بیاید پیش از نظامت سربلند خان این هر سه محال را راجه جی سنگه سوم تنی بصیغهٔ اجاره در تصرف خود میداشت سربلند خان ازو انتزاع نموده در تنخواه راقم داد حکایتی عبرت انگیز راقم حروف در وقت فوجداری خود بسن دوازده سالگی قلعه موضع مرؤن عمله پرگنهٔ شورام را محاصره نمود چون تسخیرش در توقف دید یک ضرب توپ از شاه نواز خان استدعا نمود توپ از آله آباد بمرؤن رسید و دو گهڑی روز مانده به نزدیک قلعه گذاشتند زمیندار قلعه از اندرون پیغام داد که قلعه بگیرند و ما را از جان امان دهند کار پردازان قبول نکردند و کمر بر قتل شان بستند و آن توپ را لبسر دادند آواز کر خورد تر از رهکله شد بر کله انداز غضب کردند کله انداز بارود زیاده داده و کله گذاشته آتش داد و آوازے سخت تر آنچنانکه زمین در لرزه آمد و گوش سامعان ساعتے کر گشت و آن توپ بشکست و پارها بسیار باطراف آن پریده جا بجا افتاد و کله انداز و سه چهار کس دیگر عقب توپ ایستاده بودند زخم کاری برداشته جان دادند برادرم ایزد بخش مردی ظریف بود چون توپ بشکست و پارهای آن بعقب دور تر رفت و کسان را زخمے ساخت بشنید و بخندید و گفت که اگر بامید نشستم که توپ خواهد شکست دار عقب کار خواهد کرد بشت توپ را بطرف قلعه میکردیم تا همه اندرون قلعه میریخت و مخالفان را ضائع میکرد بالجمله راقم حروف را بعد چهل چند سال ازین واقعه همراه مکرن انگریز بآله آباد رفتن شد چون کشتی مکرن صاحب بگهاٹ پهاپهامؤ مشتمل دیهی بود ندر انجام حروف برکنار آن دره زیر درخت املے فرود آمد و از کسے پرسید که این دیهه چه نام دارد گفت مراؤن حکایت محاصرهٔ آن بیادم آمد برائے سیر دیهه و قلعه رفتم دیهه پارهٔ آبادی نمیداشت و قلعه ویران مطلق بود اما آثار آن از برج و خندق باقی بود مورچال جاے ایستادن خود همه مشاهده نمودم و بر انقلاب زمانه حیران شدیم ساعتی انجا ایستاده بخاطرم گذشت که سبحان الله کسی در همین مکان این کس با سواری فیل و کثرت سپاه حاکم آن ضلعه شده این قلعه را محاصره داشت و اکنون از یکس همان و از ان هیچ و بجای آن

همه با یک اسپ و یک نفر غریب زیر درختے بخاک می غلطم خنده بے اختیار بر بے ثباتی کارہاے روزگار دست داده شکر گویان بمکان
فشسته آمدم و گفتم بمصرع که مبادا ازین بدتر گردد + و خواستم که سال خورده از دیهه طلبد اشته احوال گذشته را از و به پرسم برهمنی جوان که خانه اش
قریب بود از در برون آمد پرسیدم که این دیهه چه نام دارد گفت مروّن و گفتم چرا ویران است گفت این دیهه چهار رئیس داشته و
اکنون سه ازان ویران اند و یکی آباد است گفتم که قلعه چرا خراب است و از کدام وقت چنان شده گفت بیادم نیست مگر از پدر خود شنیده
ام که میگفت حاکمی این را محاصره کرده بود و اینجا توپ شکسته شده پس ازین قلعه فتح شد و ویران و خراب گشت ازان زمان ویران است
گفتم در انوقت چند کس در قلعه بودند که جنگ میکردند گفت که بست و چهار نفر و پنجهے بدرمن و ششصے زمیندار رئیس که فلان نام داشت
این مجموعه بست و شش کس بودند پرتاب گڈه از عمده شورام جائے خوش و دلپذیر بود شهر پناهش از گل خام که از بیرون
هر چهار طرف دو سه کروه جنگل مغیلان خصوص سه طرف آن بر تپه بود که سواران را مجال رفتن اندرون نبوده و یکطرف اندک و کتر بود
و بعد ازان حصار دوم مستحکم از گل خام کشیده و دران حصار معتبران و متصدیان راجه استقامت میداشتند بعد ازان حصار سوم در
غایت متانت تعمیر نموده و اندران عمارات پخته از خشت پخ برائے اقربا و اولاد و احفاد و محل سرائے راجه و دیوان خانه هاے متعدد در
غایت وسعت و آبادی و تعمیرش دو منزله سه منزله کرسی آ بلندی کشیده مسکن و نشیمن گاه راجه بوده و اکنون در کمال خرابی و ویرانی است
راجه پرتاب سنگه سوم تنی در حکومت خویش بنام خود آنرا بنا کرد و پرتاب گڈه نام گذاشت و چون او درگذشت پسرانش با خودها
در باب ریاست مناقشه و جدال داشتند در خلال این احوال روح الامین خان علم راقم حروف که از قبل سپه دار خان ناظم آله آباد
بحکومت آله آباد و سنکرورد سکندره می پرداخت جی سنگه ابن راجه پرتاب سنگه بخدمتش آمد و مخالفت برادران ظاهر ساخت
روح الامین خان باتفاق او با برادرانش رزم کرد و ظفر یافت و جی سنگه را بریاست نشانید جی سنگه بجد قلاع اندرونی
پرتاب گڈه عمارات رفیع تعمیر نمود و چون در عهد محمد شاه نظامت آله آباد بسربلند خان تفویض شد جی سنگه معرفت راقم حروف
بخدمت سربلند خان آمد و پیشکش بست و پنج زنجیر فیل بنظر گذرانید و رخصت آنطرف نیافت و یک سال درگذشت و او
در حیات علی علیه السلام اعتقادی تمام داشت و بر دستار سفید قطعه از پارچه سبز می بست و در محرم هر سال چهار پنج مهدی ساخت
و بر در عشره خود عقب مهدها میرفت و تعزیه میکرد و خیرات بسیاری نمود بالجمله بعد از و پسرش چترد هارے بخطاب راجه چتر سنگه
سرفراز شد اکثر بخدمت شاه نواز خان پسر سربلند خان که نائب صوبه آله آباد بودے ماند و چترد هارے را دو پسر بود ند از زنے
اولین میدنی سنگه و بوده سنگه و میدنی سنگه از پدر یکه راج گرفته بود و بعد از چندے راجه چتر سنگه رانی دیگر مسمے بسجان کنور که
بغایت حسن و جمال داشت در عقد ازدواج کشید و ازو دو پسر بوجود آمدند کلانش پرتهی پت و دیگر بر امبند و پت نام بوده راجه شیفته
سجان کنور بود و تمامی اختیار ملکی باو داد و چشم ریاست بر پسر خود پرتهی پت نهاد میدنی سنگه از استیلای سجان کنور رنجیده از
پرتاب گڈه برآمده فساد انگیز زے شعار خود ساخت راجه چتر سنگه اکثر در باب تنبیه و اخراج از شاه نواز خان می طلبید و قلم حروف بآن امور
میشد چنانچه با میدنی سنگه اکثر زرها اتفاق افتاد و در همه آن جنگها ظفر رقم را بوده و قتیکه میدنی سنگه با نصد سوار و قریب شتاد پیاده فراهم آورد سنگڈه را که آنوقت از قلاع معتبره آنضلع بوده متصرف گشت و فساد انگیخت شاه نواز خان بر طبق عرایض
راجه چتر سنگه راقم حروف را با دو هزار سوار از مردم برادری آورده بآن سمت رخصت نمود و در ان ستسنگه پسر راجه چتر سنگه که از خواص بود

باسه هزار پیاده باراقم ملحق شده باسیدنی سنگه هنگامه آرای رزم شد سیدنی سنگه رزمی صعب کرد و بالآخر منهزم بقلعه سنگده پناه برد راقم حروف
ورنست سنگه تعاقب بش برداخت سیدنی سنگه مجال توقف در قلعه ندیده کسان در قلعه گذاشته روی بهزمت نهاد و بوقت شام قلعه را مفتوح
ساخت و شیخ قرین حال گردید سبحان کنور تکلیف ضیافت راقم باسپاه کرده که در قلعه پرتاب گده آمده ضیافت خورند دو سه گهڑی فرمانده سوار شده هنگام
شام بشهر پناه اولین پرتاب گده در آمدیم و در عرصه چهار گهڑی شب گذشته بر در قلعه سوی رسیدیم و بر دیوار دروازه قلعه بمسافت
دو سه جریب تفاوت یکنیم گز مشعلها بران نصب کرده و آن روشنی تا برآمدن همچنان مشتعل بود بالجمله حصار سوی راحل کرده بر در عمارت
رسیدیم و پیاده شده اندرون رفتیم صحنی وسیع دیدیم و سه طرف آن ایوان و کوشک های آن همه دو منزل بوده و سایر دیوار بالاخانه همه
سنگین و شبک بوده و آن صحن و کوشکها همه فرش سفید و چاندنی داشته و بر بام خانه ها رانی ها و انجا نشسته شمع و چراغ افروخته از سنگه های دیوار
تماشای مردم میکردند و اطراف صحن را با درختان ده بست ساخته آهنی با چهل و سه شاخه روشن کرده بودند و بر فرش چاندنی
شمعدان دو رویه افروخته چون بر سر فرش رسیدیم و بیشتر رسیده بر مسند نشستم با نصد کس از برادران و همراهیان همراه بودند همه
صف راه نشستند رنست سنگه و اهلکاران و دیگر رفقای معتبره راجه از هنود و سلمان آمده در خدمت حاضر شدند و دستارخوان کشیدند
و چهار چلمچی و آفتابه که یکی از نقره بود فراشان برای شوئیدن دست آوردند و بعد ازان در صحنک های سین قلعی دار و چندی ازان
نقره همه مملو از طعام های متنوعه از قلیه و دوپیازه و پلاؤ و نکین و شیرین و نقول های گوناگون و نان های شیرمال و باقرخانی
و اغذیه هندی چون پوری و کچوری که هریک پوری مقدار سیر کلانی بوده و دهی بڑه و اقسام شیرینی رنگ برنگ و اچار های رعوق لغناع
و سرکه پیش نهادند برادران راقم از گوشت پرندو چرند پرسیدند که چگونه است مردم راجه گفتند که مهاراجه چهار مطبخ دارد یکی بهسلمانان
میدارد و قطع نظر ازین در کل سرا چیون هندو بوج بردین سلمان مستعل است حاصل که ازان طعام تناول کرده شد چون فراغت نموده شد تکلیف
برخاستن از انجا نموده بصحن سرای دیگر که ازان بزرگتر و صاف تر بوده آورده نشاندند و برهمان دستارخوان المخدمه را بر طعام نشاندند
و کسانیکه در لشکر مانده بودند در بخش اینها دیگهای طعام بر بهنگی و میانه ها بار کرده باشکر فرستادند که در مکان دیگر چون نشستن اتفاق افتاد
پان و تماکو در صحنهای کوچک با فوفل یعنی سپاری و الایچی و لونگ و جوز بویه و پسته و بادام پیش آوردند چون اهل خدمه فراغت از طعام کرده حاضر
شدند رای برخاستن برنشستن غالب آمد و دیگر بار یک پاندان نقره پر از باسول و چوگهڑه با نوالل و عطر آوردند و آن چلمچی و آفتابه
نقره و ظروف نقره بابت اغذیه که پیشتر گذاشته بودند معه پاندان خالی و هزار روپیه نقد و یک صد و یک اشرفی در کیسه دارای سرخ
و دو راس اسپ یکی از ان ترکی برنگ ابلق صندلی و دومی تازی سمند سیه زانو که هریک تخمیناً بقیمت پانصد شش صد روپیه باشند
به نذر گذرانیدند و گفتند که شطرنجی و چاندنی با معه مسند و لوازمه آن که بران نشسته طعام خورده اند همه آنرا فراشان صاحب برداشته
بسرکار ببرید آن زمان راجه چیتر سنگه پیش شاه نواز خان بود و قسمت سبحان کنور عذر تصدیع نمودن راقم که از لشکر تا به قلعه آمده بود نمود
یکنیم پاس شب مانده باشکر خود رسیدیم بالجمله راجه چیتر سنگه در آخر عمر مفلوج گشت و سه سال در آن حالت زندگانی کرد سیدنی سنگه
را با طوای سبحان کنور از ریاست راج بی نصیب گردانید و پسر خود پرتهی پت را که از سبحان کنور متولد شده بود و لیعهد خویش گردانید
پرتهی پت این راجه چیتر سنگه هم سن راقم بوده بریاست برتاب گده نشست چندان جمال زیبا داشت که از تعریف و توصیف بیرون
بوده استادان هنرفن نوکر داشته در فنون کامل شد و بزبان ترکی و عربی و فارسی و افغانی و دیگر هنرها مثل تیراندازی و نیزه بازی

واسپ تاختن وچوگان باختن وغیره هنر سپاهگری وعلم مجلس یگانهٔ عصر شد ودر علم تواریخ مهارتے کلی حاصل کرده
وروزمره فارسی آنچنان درست داشت که اگر پس پرده سخن میگفت کسی در سخن گوئی از لهجه مغول ولایت را فرق نمیکرد وبصفات
اخلاق پسندیده از حلم وتواضع وسخاوت وشجاعت موصوف بوده وبطریق اسلامیان موصوف بوده ومعاش نیز بطور ایشان بود
وبند جامه بدست راست چنانچه مسلمانان دارند میداشت ومجلس بطریق امیران نامدار میداشت واز مطیعان وزیر الممالک
ابو المنصور خان بوده هنگامیکه ابو المنصور خان از احمد خان بنکش فرخ آبادی هزیمت خورد واحمد خان تا آله آباد درسید آپ رتاب سنگه
دیوان ابو المنصور خان وعلی قلیخان ناظم آله آباد که حیدر قلیخان خطاب یافته بود وخان عالم بقاء الله خان این هر سه قلعه
آله آباد متحصن شدند احمد خان بمحاصره قلعه پرداخت پرتهی پت با احمد خان موافق گردید ومحاصرهٔ قلعه کوشید چون ابو المنصور خان
بامداد ملهار راو دکهنی احمد خان وسعد الله خان روهیله را بعد از زرم مهزم ساخته بکوه کماون در لال ڈانک محاصره کرد وبالآخر صلح
نمود وبصوبه خود آله آباد داده مراجعت نمود پرتهی پت حسب الفرمان نجدت شتافت وابو المنصور خان او را بمکر وفریب بر دست
علی بیگخان خارجی به قتل رسانید وخان مذکور را مخاطب بشتاب جنگ ساخت وبعد از وپورش دیناپت در دوازده سالگی بحکومت
پرتاب گڈه نشست واو در حسن وجمال افزون تر از پدر خود بوده وبعد از چندے او نیز بر دست شجاع الدوله ابن ابو المنصور خان
آواره شده به قتل رسید وضلع پرتاب گڈه را چندین عمالان شجاع الدوله متصرف شدند وپس ازان هندوپت برادر پرتهی پت ابن چتر سنگه از پیش
شجاع الدوله بحکومت پرتاب گڈه رسید وچون از عهدهٔ مالگذاری برنیامد بازگماشتگان شجاع الدوله متصرف شدند هندوپت بخدمت شجاع الدوله رفت
بطمع ریاست آبائی مسلمان شد ودر زمرهٔ چیله های شجاع الدوله منسلک گشت وبحکومت پرتاب گڈه رسید چون شجاع الدوله در گذشت خلف الرشیدش
آصف الدوله میرزا امانی بر ضلع پرتاب گڈه دست گماشتگان خویش گماشت واکنون شنیده میشود که اکنون هندوپت نوسلم از طرف آصف الدوله بر مسند نی گنج
که متصل پرتاب گڈه است وآبادی مختصر دارد قیام میدارد چنار شهرے است مختصر وقلعه سنگین برقرار کوهچه مشرق بدریای گنگ بسمت
شمال آن قلعه برمتصل سے گذرد وآن قلعه را در نه صد وهفتاد ویک هجری فتو نام غلام عدلی پیشکش محمد اکبر بادشاه نمود وآن هیچگاه
از دست سلاطین تیموریه بیرون نرفت واکنون انگریزان آن قلعه را از مردم شجاع الدوله برزم بگرفتند وبران متصرف اند ومابین
قلعه ومقبره شاه قاسم سلیمانی وپورش شاه واصل نام جای وسیع وسیرگاه پسندیده است وقلعه مذکور در متانت نظیر ندارد ومقبره
پسر دوم بالا پر نام در قنوج مکانے بانام است وفقیران مقبره شاه قاسم گویند که ایشان در عهد محمد اکبر بادشاه بوده ودر عهد
جهانگیر بادشاه فوت کرده واو از افغانان منی رائے خود راسید میگویند واین حکایت دراز است بنارس سے وچهل کروه از الهآباد
بسمت مشرق شهریست از عمارات سنگین بازیب وآئین شایسته آراسته وهندوان آنرا از بنیه مهادیو میدانند واعتقاد ایشان پرستشگاه
قدیم است گویند هرکه درانجا بمیرد از آمد رفت یعنی تناسخ ازماند وبرین اعتقاد اکبر مبلغ دوازده کرور درانجا رخت اقامت می اندازند
ومعاش میکنند تا آنکه بمیرند وآن شهر معدن حسن ودلفریب است یعنی مردم درانجا مدام دوانه زلف وخال محبوبان ولب و
رخسار معشوقان گرفتار شده ترک خانمان کرده بمرض عشق مبتلا گشته می گذرانند وبنارس را کاشی نامند وعالمگیر نام آنرا محمد آباد
گذاشته وچنانچه برسکه محمد آباد بنارس منقوش است وشهر مذکور بر ساحل گنگ سمت شمال واقع است ودریا بطرف جنوب متصل آن
میگذرد وتمولان آنجا در اکثر حویلی خود ها تا دریا نردبان هاے سنگین ساخته اند ودر وقت غوطه راجه بمندر سنگه بطرف جنوب بر ساحل گنگ

عمارت عالی ساخته وآن نیز شهرے میانه شده برام نگر موسوم گشته بنارس ورام نگر هر دو شهر بر ساحل جنوب وشمال دریای گنگ
واقع شده اند دریا ازمابین انهها میگذرد و بنارس معدن فضیلت و مدرسهٔ علم اهل هند است وصاحب تاریخ صبح صادق گوید راجه سوج
که از بزرگان هند بفرمان رستم بن زال بسلطنته هند رسید وقنوج آباد کرد و دار السلطنت ساخت وآبادی بنارس را تمام گذاشته بمرد
پیش ازانکه شهر بهرایچ از ابنیهٔ اوست آبادی بنارس را باتمام رسانید واز اجهای بنارس انچه که راقم دیده اول منسارام برهمن مندار چند موضع بود رستم علیخان
که از طرف ابو المنصور خان نایب صوبه بنارس داشت اورا برتبهٔ اعلی رسانید ونخطاب راجگی موسوم گردانید وچون رستم علیخان از فاقت ابو المنصور خان گذاشته از طرف
عمدة الملک امیر خان نایب صوبهٔ آله آباد گشت محمد علیخان رساله دار ابو المنصور خان بطریق سزاول بنابر تحصیل زر منسارام تعین شد منسارام دختر خود را بعقد
محمد علیخان داد ومعتبر گشت چندانکه بے سزاول زر معهودهٔ سرکار را قسط بقسط ماهوارے میفرستاد وبعد ازو پسرش بلوند سنگه در بنارس بحکومت نشست ودر راستی و
درستی معاملات وزر رسانی سرکار ثانی نداشت اورا ابو المنصور خان وپسرش شجاع الدوله خواستند که نجدمت آید ودر خلال این احوال ابو المنصور خان پرتهی پت بالا
پرتاب گڈه را بفریب بقتل رسانیده بلوند سنگه از وقوع انمعنی ترسید ونجدمت نیامد وبا خود عهد کرد که نجدمت هیچکس از امرا نیایم ابو المنصور خان وشجاع الدوله
بسیار خواستند صورت نه بست وبلوند سنگه چندمرتبه بنابر همین اخراج شد وبمکری کهوه گریخت ومیگفت که جناب خداوندگار شتیبان خداست وکسی که
پیش خدا مبرود وبا نمی آید منکه بخدمت نمی آیم میدانم که باز نخواهم آمد ومبالغ معهوده معه اصل وسود واضافه هر سال میرسانم دیگر از آمدن من
خداوند چه میخواهد شهر رام نگر از ابنیهٔ اوست واو در حکومت خویش بجے گڈه که محکمترین قلعه بر قمر زکهی رفیع واقع است و
صعوبت راج چندانکه پیاده بعسرت تمام بران قلعه رفتن تواند بواسطهٔ آن قلعه مبالغ خطیر داده آنرا بتصرف خود در آورد وخزاین خود را
در آنجا گذاشت ودر رام نگر مطمین نشست اما آب وهوائے آنقلعه بغایت بد است وساز کار ابدان انسان نمیست بعد شش ماه
مردم اولین آنجا بیایند ودیگران بجائے ایشان روند وبعد از پورش جیت سنگه پسر بلوند سنگه بر سند حکومت نشست آصف الدوله مرزا
امانی خواست که اورا از بنارس طلبداشته اخراج کند جنرل هشتن صاحب کلان کلکته اورا در ظل حمایت خویش گرفت آصف الدوله
ازان عزیمت درگذشت وملک بنارس را بصاحب کلان در جلدوی خدمت تواضع نمود راجه چیت سنگه در بنارس مستقل شده مبالغ ذمه خود بصاحب
کلان میرساند لیکن آخر الامر کفران نعمت کرد واحسانهائے صاحب کلان را فراموش کرد ودر باطن با صاحبان کونسل در ساخت
ودیگر حرکات خلاف مزاج صاحب کلان از و در خفیه بوقوع آمد صاحب کلان آنرا بتغافل میگذرانید وسالے چند برین آمد که آخر
شعبان سنه هزار ویکصد ونود وپنج هجری عزیمت لکهنؤ کرده متصل بنارس رسید راجه چیت سنگه در ظاهر باستقبال تا بکسر رفت
صاحب کلان خواست که او را بمجلس راه ندهد اما بمقتضای مروت صورت نه بست راجه با صاحب کلان در بنارس آمد صاحب کلان
بصلاح بعضے بنابر سرانجام زر باقیات ودیگر معاملات سزاول وبهره بر راجه فرستاد سزاولان او را تنگ گرفتند وخواستند که پیش صاحب
کلان ببرند مردم راجه دست بشمشیر بردند ودو سه صاحبان را که بسزاولے آمده بودند با چند کس از سپاهیان بکشتند وراجه را بکشتی نشانده برام نگر
بردند راجه از انجا هراس نموده با متعلقان خود بلطیف گڈه رفت ورام نگر خالی گذاشت انگریزان بتحیر در بنارس نشستند چون راجه
دید که کسے به رام نگر نمی آید بعد سه چهار روز مهجان سنگه برادر راجه برام نگر آمد وآنرا محکم ساخت وبنای فتنه از سر عمارت کرد و
در موضع سهرام چیادن با فوجی از سوار وپیاده قریب شش وهفت هزار کس گذاشت بعد سه چهار روز سافر صاحب با چند
ضرب توپ وکمپنی بابرام نگر رفت وکله ها زد واندرون قلعه وشهر در آمد چون سپاه انگریزان داخل شهر شدند تفنگ اندازان

راجه از بام حویلیهاے اطراف وجوانب که بکمین نشسته بودند بسیاری را بکشتند سیاه فرصاحب و رئیس فراسیسیان تا پنجاه شصت فراسیس و بسیاری از ملکتیهاے جوان کشته شدند سپاه انگریز منهزم برگشتند خلل در کار انگریزان راه یافت بعد دو سه روز صاحب کلان با جماعه انگریز که همراهش بودند اقامت خود در بنارس مصلحت ندیده بنگاه خود را در باغ مادهو داس که فرود آمده بودند گذاشته بنگام شب در کمال سراسیمگی از انجاے که اکثرے ازان سواری نداشتند و از انجا برآمدند و بر آب گنگ رسیده عبور دریا کرده داخل چنار شدند صاحب راقم که دران محن گرفتار بود راقم که پیش ازین در چنار رسیده بود بخدمت رفت و قریب هزار روپیه از سرکارش همراه داشت ازان خبر داد صاحب موصوف آنرا با کثر صاحبان که ازان حادثه تهی دست شده بودند داد و بعد چند روز صاحب کلان میجر پایم را جهت استیصال راجه چیت سنگه تعین نموده فرمود که ساخته و پرداخته شما همه وجوه پذیرا است و انچه بعد فتح قلعه بجے گڈه از نقد و جنس بدست آید کسانیکه در جنگ قلعه باشند نصیبه آنهاست و آسوده خاص و عام بکمان بغے ایالت بنارس بمیجر پایم شهرت یافت و بعد از فتح از قوت بفعل خواهد آمد و کپتان جوناتهان اسکاٹ صاحب راقم را به خدمت ترجمه نویسی و مصاحبت میجر موصوف مقرر کرد میجر پایم با دو پلٹن خیمه از چنار بیرون آورده بر ساحل رود حرکو علم اقامت برافراشت شبی دو سه صاحب را با پنج شش کپتنی که قریب چهار صد و پانصد کس سپاهی تلنگه باشند باسه ضرب توپ بر سر فوج راجه چیت سنگه که قریب پنج شش هزار سوار پیاده متصل سه بهراه رام جیاون بوده و دویم کروه از لشکر انگریز مسافت داشت تاختن فرمود فوج انگریزان نیز قتالی فاحش کردند سپاه راجه منهزم بجنگل ٹھٹھه پناه برد انگریزان ظفر یافتند و دو سه ضرب توپ غنیمت آوردند ازان روز سپاه انگریز قوے دل شده بعد ازین قضایاے آصف الدوله میرزا امانی باسالار جنگ و حیدر بیگ خان و الماس علیخان خواجه سرا از لکهنؤ رسیدند صاحب کلان از ایشان یارے بخواست سپاه انگریز جوق جوق از کانپور و آله آباد و دیگر جاها از شرق و غرب و چنار پیش صاحب کلان فراهم شده در خلال این احوال میجر پایم بٹھٹھه شتافت رام جیاون در قلعه ٹھٹھه متحصن شد میجر بمجاصره آن پرداخت رام جیاون رزم کرد بعد سه روز بهزیمت رفت چه قلعه ٹھٹھه روز عید الفطر بفال سنخر گشت سبحان سنگه برادر راجه چیت سنگه دو سه روز پیش ازین با همان روز دوازده نفر فراسیس که اسیر شده محبوس بودند بقتل رسانید و در معنی مثل میر محمد قاسم خان بناے دولت خود را بر کند راجه چیت سنگه در لطیف گڈه استقامت داشته پیش ازین فوجی برسر او از انگریز بعقب لطیف گڈه که راه برآمد چیت سنگه بود رسید چیت سنگه فوجے بمقابله ایشان تعین نمود ایشان در موضع نهره رسیده با سپاه انگریز رزم کرده منهزم رفتند و چیت سنگه پس از فرستادن فوج روز یکه رام جیاون از ٹھٹھه برآمده بود از لطیف گڈه بپنجگڈه شتافت و چند روز انجا بماند و مادر خود رانے ماتا را با زوجه خویش و تمامی عیال و اطفال راسمه خزاین و دفاین که در بجے گڈه بود بمعتمدان و سپاهیان خود سپرد و قلیل از زر و جواهر گرفته بموضع رکوری رفت عوام میگویند که اشرفی یک کروڑ روپیه بر فیلان و شتران بار کرده همراه خود برد و در رکوری نیز بخوف تعاقب انگریز بمجال اقامت نیافت و بنواح بلدی شتافت و از انجا نیز آوازه دشت او بار گردید بالآخر بنواح دیتاوگو الیار پیش مهاجی سیندهیه که بر سر قلعه گوالیار با راجه رانا چتر سنگه راجه کوهه پرخاش داشت رفت صاحب کلان ریاست بنارس و راج آنجا بهپت نراین داد و او را اعزاز و احترام کرد و سان سنگه یکی از عمده هاے بلوند سنگه را که در آخر مخالف چیت سنگه شده بود و بالطاف صاحب کلان مے گذرانید مدار المهام رئیس کار او ساخت اگرچه بعد از چند روز او کناره گرفت و در سپید بهتری که سکن داشت رفته بنشست مهپت نراین بخلاع اسپ و شمشیر سرفراز نگردیدند کمان میجر پایم که در اسنه

خاص و عام بود بظهور نرسید و مارکم صاحب آنکار را مور گشت بالجمله میجر بایم از ٹھٹھه بطیف گڈه و از انجا به بجے گڈه رسید رانی ثانی و
دهوندل دیوان راجه چیت سنگه در قلعه بجے گڈه متحصن شدند میجر بایم بروز یکشنبه یانزدهم شوال سنه یکهزار و یکصد و نود و پنج هجری بحاصره
بجے گڈه پرداخت کپتان جوناتهان اسکاٹ صاحب بلا راقم فرمود که نوعے باید اندیشید تا جان و آبروے متحصنان قلعه برباد نرود و این قلعه مسخر شود
راقم بوسیله معرفت سابق که هنگام نظامت آله آباد بسر بلند خان باراجه منسارام و پسرش بلوند سنگه میداشت و ازان وزیر همین کار
راجه چیت سنگه در درستی کار سے موفور کرد درینباب پیش ازین باراجه چیت سنگه مراسلات میداشت اما راجه موصوف از غرور تکبر
و فتح قتل رام نگر که بر سیاه انگریز یافته بود و دیگر بدمدمه سخنان ناآزموده کاران نصیحت راقم نشنید و از لطیف گڈه به بجی گڈه رسیده
آواره گشت چنانچه گذشت و خطوط راجه که قبل ازین بارقم آمده بودند در قلعه بجے گڈه پیش مادرش رانی ماتا فرستاد و دستے
در البله محمد یم خود رانشان دهورانی معتمدان خود رابپیش راقم فرستاد راقم باکپتان موصوف الیشان رابپیش میجر بایم برد قرار برانیمنے استحکام یافت
که رانی ماتا هرگاه از قلعه برآید تلاشی نخواهم گرفت و انچه از نقد و جنس از قلعه بدست آید فی صد پانزده روپیه برانی داده شود و برائے
استقامت و مصرف او بمرزاپور گشت که دو لک روپیه یکبار محاصل میدارد بدهم و هرگاه رانی موصوف اراده رفتن پیش پسر خود چیت سنگه
نماید کسان کپتان جوناتهان اسکاٹ تا بسرحد خود که کنارهٔ آب جون است عبور کنانیده هر چون این همه درست شده و دستخط
میجر بایم باقی ماند که تا استحکام پذیرد یعنی رابمیجر بایم بصاحب کلان نوشت صاحب کلان قبول نکرد و در جواب نوشت که
که رانی باستقلال جنگ میکرده باشد اگر عاجز شده بر استانه ما افتد اگر بخاطر ما خواهد آمد چیزی خواهیم داد یا نخواهیم داد ساخته و پرداخته
میجر بایم برباد رفت و باز جنگ از سر شروع شد بعد چند روز اقرار برانکه اگر صاحب کلان چیزے وظایف دهد بهتر والا کپتان
جوناتهان اسکاٹ مارانز و چیت سنگه رسانیده دهد بست دوم ذیقعده سنه هزار و یکصد و نود و پنج هجری رانی از قلعه برآمد
و قلعه مفتوح شد و غنیمت قلعه بصاحبان و سپاه که قلعه را محاصره داشتند علی قدر مراتبهم رسید و منجمله آن میجر بایم فی صد پنجره و سیه
بقولے پانزده روپیه برانی ماتا داد و کپتان موصوف اورا سه اسباب تا به نبارس رسانید و صاحب کلان رانی را از جایگاه وطن
نداده به کلکته شتافت رانی دل تنگ شده به کپتان پیغام داد که مارانز و چیت سنگه رسانید کپتان بکلکته و خدمت صاحب کلان نوشت و
درخواست رائے نمود صاحب کلان بمارکم حکم داد که از نبارس چند تلنگه همراه رانی تعین نمود و بآله آباد رسانید و رانی از
آله آباد نزد چیت سنگه که همراه مهاجی سیندهیه بود در تعلقه گوالیار بود رفت سرکار جونپور بر ساحل نهر گومتی شهر لیست از انجمله
فیروز شاه شکاری والی دهلی گویند که چون فیروز شاه شهر جونپور بنا نهاد خواست که فیروز آباد نام نهد شبے بخواب دید
یوسف شاه را که جونا نام داشت بخواب دید که گفت که این شهر بنام من کن سلطان آنرا جونپور نام کرد سنعم خان که بعهد
همایون بادشاه در نهصد و شصت و یک هجری ایالت کابل داشت و بعهد محمد اکبر بادشاه خانخانان خطاب داشت و بعد از قتل
خانزمان بایالت جونپور رسید و لشکر به پٹنه و بنگاله کشید و آمد یار صافی ساخت و همانجا در نهصد و هشتاد و سه هجری در گذشت
پل جونپور و عیدگاه آنشهر از آثار اوست تاریخ تعمیر پل در طاق شرقی و جنوبی بود لفظ صراط المستقیم بر سنگی منقوش است راقم حروف مکرر آنشهر را تماشا کرده و
پل مذکور از سنگ سرخ است و عرض بوسعت دارد چنانکه باطرافش دکاکین تعمیر یافته مردم اندران نشسته بیع و شری میکنند و روغن خوشبوی بیله
آنشهر و دیگر روغن سوگنداری که ادویه معطر و ماشه بآن میسایند از تحائف روزگار است دو لون آن بغایت معطر و مقوی ابدان است و آنشهر از قدیم

معدن علما و فضلا است و مردم نامی ازان دیار بسیار برخاسته اند و بجای آنخطه در استقامت مزاجی و سلیم طبعی مشهور اند مولوی روشن علی ساکن آنجا
مروی بامروت و فقیر دوست و آشنا پرور است و برادرش درویش علی جوانی شایسته بزیور علم و ادب آراسته و پیراسته است و مولوی علی اعلی مردی
حلیم و متواضع از زمرهٔ اهل دانش است و دیگر مولوی باسط علی و رمضان علی در حسن اخلاق و تواضع از ابنای روزگار رجحان دارند و در زمرهٔ سپاهیان
قنبر زمانخان ملازم سربلندخان بود و هفتصد شتر نال آهنی همراه او میرفت و دیگر در زمان سابق مردم معروف ازان دیار بسیار برخاسته اند و هیچ گاه
آنشهر از وجود مردم مشهور خالی نبوده تخصیصے در تعینی گفته ٥ سواد جونپور با سواد دیده تشبیه است ٥ که ازوی بر نمیخیزند غیر از مردم بینا ٥ مخفی نماند که ملوک
جونپور را سلاطین شرقی گویند و ایشان بملک الشرق ملک سرور منسوب اند و او از خواجه ایاز فیروز شاه تمکاری صاحب دهلی بوده چون سلطان محمد بن تغلق روزے شاه
تمکاری در عهد خویش او را وزارت داد و خواجه جهان لقب نهاد و در هفتصد و نود و شش هجری ملک الشرق خطاب داد و بحکومت قنوج و جونپور و بهار فرستاد
ملک الشرق در ضبط ملک و آبادی بدیع فضا نمود و از حکام بنگاله باج گرفت و ارکهلکانون باربری ضبط کرد و چون سلاطین دهلی را شوکتی نماند خود را سلطان الشرق
خواند بعده پسر خوانده اش ملک مبارک قرنفل جانشین شد و خود را مبارک شاه شرقی خواند و چتر بر گرفت و سکه و خطبه بنام خود کرد و بعد از و برادرش سلطان
ابراهیم شرقی بادشاه شد و او عالم و فاضل بود علما و فضلا را محترم داشتی و از حال فقرا و مساکین خبر گرفتی قاضی شهاب الدین ملک العلما جونپوری تفسیر بحر
المواج و فتاوای ابراهیم شاهی و دیگر کتب بنام او نوشته گویند وقتی سلطان ابراهیم قصری ساخت چون باتمام رسید شبی شنید که یکی میگفت قصر سلطان
تمام شد بمزدور حیاتی نمانده معاش از کجا بدست خواهم آورد دیگر روز سلطان امر کرد تا آن قصر را خراب کردند و دیگر بار بنا نهادند بعد از و پسرش سلطان محمود
شرقی بحکومت رسید و بعد از و کوشیده و لشکر به اوڑیسه کشید و بسیارے از کفره آن دیار بکشت و ظفر یافت و بهلول لودی بادشاه دهلی را قضایا بسیار واقع شد
و آن در ضمن سلاطین دهلی در احوال بهلول لودی بیاید و بعد از و پسرش سکندر خان را امر السلطنت برداشتند و محمد شاه شرقی نام نهادند و او ظالم و ستمگار بود بعضے
از بزرگان بر نجیدند و باتفاق مادر شش بی بی راجی برادرش سلطان حسین را در جونپور بر تخت نشاندند سلطان حسین شرقی مستقل گشت و با سلطان بهلول لودی
چهار ساله صلح کرد و در آبادی ملک کوشید و سه لک سوار و هزار و چهار صد فیل جمع آورد و لشکر به اوڑیسه کشید و از رای آنجا صد اسپ و سی فیل پیشکش گرفت و ظفر
یافت و بگشت و بگوالیار شتافت و از رایه آنجا باج گرفت در هشتصد و هفتاد و یک هجری باغوای زوجهٔ خود ملکه جهان بنت علاؤ الدین که از اولاد رایات عالی خضر خان بود
و خود را از عهد صاحبقران تیمور گورکان وارث ملک دهلی میدانست تا صد و چهل هزار سوار روے بدهلی آورد و بسیارے از سلطنت سلطان بهلول لودی بگرفت
بهلول از بسیاری لشکر او هیچ نمود و ایلچی فرستاد و عرض نمود که سلطان اگر دهلی بگیرد ناچار باسیری سپارد که از چاکران او باشد مرا نیز همان انکار دو پانزده کروهی من
مسلم دارد سلطان حسین از قبول آن ابا نموده بهلول ناچار با پانزده هزار سوار عزم رزم کرد سپاه سلطان حسین را از عبور جمن مانع آمدند و منتظر فرصت بود روزے که
معظم شاه سلطان تا بخت رفته بود ناگاه از آب بگذشت و ظفر یافت سلطان حسین بهمت رفت و ملکه جهان که مایهٔ فساد بود گرفتار گشت بهلول او را با غزاز تمام جونپور پیش سلطانین
سلطان فرستاد سلطان حسین بار دیگر با نخوت زن لشکر بدهلی کشید بهلول بعد از عجز و زاری به رزم شتافت و ظفر یافت و همچنین دیگر بار بهلول مصاف داد و منهزم گشت
و بالآخر بهلول بر جونپور و اکثر بلاد او مستولی گشت سلطان حسین در هشتصد و نود و یک هجری بگرفت و بقصبات ملک خود رفت و بکهلکانون و اندک ولایتی که در تصرف
او در حدود بنگاله بود قناعت کرده بهلول پسر خود را بر تخت سلطنت آنجا بر داد و روزگار سلاطین شرقیه بسر آمد گشت غازی پور شهریست قدیم بر ساحل شمالی دریای
گنگ و بر ساحل جنوبی گنگ آبادی زمانیه واقع است در غازی پور کل سرخ پیدائی میدارد و گلاب و عطر آن شهر بغایت خوب میشود شیخ عبد الله ساکن عظیم آباد مشهور بغازی پوری
حاکم غازی پور خواست که عطر کره از گلاب بگیرد میسر شد و آن غیر از کابل و کشمیر نباشد و الدر راقم حروف از کابل عطر کره آورده بود و آن خوشبوی بیرون
از حد توصیف بوده عطاران جهان آنرا بدیک تولچه قیمت نهاده در پیش می گفتند و الدر راقم بخندید و گفت که این برای استعمال است بجهت فروختن و عجب آنکه اکنون

مغول تجار از کابل آمدند و عطر داشتند رقم یک تولچه بقیمت بست روپیه گرفت و امتحان کرد پیاده بود نکره المابرابت از عطر هند و ستان پسندیده بود
به غازی پور در حویلی شیخ عبد الله غازی پوری عمارت چهل ستون که زیاده از هشتاد ستون میدارد از ابنیهٔ او لغایت پسندیده است و برابت از
چهل ستون که زیاده از هشتاد ستون میدارد از ابنیهٔ لغایت پسندیده است و برابت از چهل ستون قلعه الله آباد بهتر است و از عجایب عمارت آنکه
فواره بالای سقف چهل ستون برده اند و نهرها در اطراف ستون جاری کرده راقم حروف در حکومت پسرش فضل علیخان ابن شیخ عبد الله
بعلاقه نوکری پسر خود غلام رسول چند سال در غازی پور بسر برده وقتی آنجا بحسن سعی برادرش شیخ حمید الدین در ریشی بسن نوزده یا بیست
ساله دو چار گشت و پرده از روی کار برداشت و علمی از کیمیا بر دست راقم کنانید که دران شایبه از غریب نبود و آلی و اثقی نیست چنانچه از رساله
در از آیات قرآن مجید تاویل تطبیق داد و آن در کتاب نوح محفوظ که تالیف راقم است مرقوم گشته و ابتدای آن بسبحه از آیت بسکه فی السموات
والارض از سورهٔ رحمن نموده و آن عمل دهی است و طرفه آنکه با وجود مشاهده و عمل که از دست خود کرده بار بار دست بعمل برد و نیافت النصیب النصیب
حسرت آنکه در حضور عامل بکمر رنگر دمانک پور شهریست بر ساحل دریای گنگ سمت شمال واقع است و آنطرف دریا شهر کره بسمت جنوب دریا
از مانک پور مائل بطرف مغرب ابادی دارد و در مانک پور سادات کروبری بسیار سکونت دارند و مقبرهٔ حضرت پیر نفیر الدین
که بروح بزرگ نبا بر برآمدن حاجات هر سر خرمهره و یاسه فلوس سی و یا سه روپیه یا اشرفی فاتحه کنند در مانک پور است از ان
دریافت می شود که آن بزرگ صاحب مقام تثلیث بوده راقم حروف تحقیق اینمعنی کرده که نفیر الدین چراغ دهلی دیگر است که مزارش
در دهلی است و در کره مزار بانوار شاه کرک مجذوب است از کراماتش نقلهای عجیب مشهور است و از انجمله وقتیکه علاء الدین خلجی
حاکم کره جهت ملاقات خسرو خویش سلطان جلال الدین خلجی اماده عذر شد متوجه آلفوب گردید و از شاه کرک التماس اعانت
بر زبان او گذشته فرموده که هر که بیاید با تو بجنگ + تن در کشتی سر در گنگ + و همچنان شد و تفصیل اینواقعه در ضمن دهلی در فصل
احوال سلاطین اسلام در اخبار علاؤ الدین خلجی مرقوم شود پنج کروه تحمیناً از مانک پور سمت جنوب بر ساحل جنوبی شهر گنگ شاه زاد پور
است چیمٹ و گرمی آنجا پسندیده بود و در زمان سابق تیاری خیمه های سلاطین و امرای دران شهر میشد از شاه زاد پور پانزده
شانزده کروه تحمیناً شهر آله آباد سمت مشرق واقع است کوڑه جهان آباد دو شهر است چه جهان آباد شهرے دیگر متصل
کوڑه است و کوڑه را از چکلهٔ نامنده و حاکم علحده در انجا می نشست و از آله آباد و اکبر آباد علاقه نداشته بست و پنج لک یا سی لک
روپیه در وقت نظامت برهان الملک سید سعادت خان شیخ عبد الله غازی پوری تحصیل کرده و نهر بد متصل کوره میگذرد
و مهاجن فتح چند نام بران صراطے از خشت و گچ بسته وقتیکه مبارز الملک سربلند خان از اکبر آباد ناظم صوبجه آله آباد شده از راه
کوره واڑاوه بدانصوب می آید راقم حروف بسن یازده سالگی همراه رکاب بود در انوقت آن صراط کواحداث بوده بالجمله
مهاجنان هندی وال انجا استقامت میدارند و عمارت عالیه دو کاکین و باغات مطبوع و بازار فراخ و کشاده دارد و سمت
جنوب کوره مسافت سه چهار کروه دریاے جمن است و آن طرف زمینداری چنر سال و نکهه است و نه کروه سمت شمال کوره و دریاے
گنگ می گذرد و بر ساحل جنوبی گنگ کانپور نام جائیست که اکنون چهاؤنی انگریزان متصل آنجاست و کوره از آله آباد سمت
مغرب شش منزل میانه مسافت میدارد و شهر اتاوه جانب مغرب کوره است وقتیکه مبارز الملک در اکبر آباد ناظم صوبهٔ آله آباد
شده بدانجا رسید جان نثار خان برادر زن قمر الدین خان وزیر که ایالت کوڑه داشت جهت ملاقات مبارز الملک سربلند خان

باشکوه خویش که پانزده زنجیر فیل ماهی و مراتب وعلم داشته شتافت وازان تمرد بهگونت ابن اڑاڑو زمیندار کوره شکایت کرد
واعانت خواست مبارز الملک چیزے ازو نبا برخرج طلبیده شت جان نثار خان سرانجام نداد مبارز الملک بهشت گانون رسید
بهگونت زمیندار معرفت راقم حروف ودیگر رؤساے لشکر نجدمت مبارز الملک آمدو سه لک روپیه پیشکش نمود ورخصت انصراف
یافت مبارز الملک به آله آباد رسید دیگر سال بهگونت دبرنجیری ناگاه خودرا باشکر جان نثار خان زدو اورا به قتل رسانید ولشکرش
تاراج نمود وغنیمت بسیار بدست آورد یکے ازمحفل نشینان سرایش با بیرے بردوان پرده نشین عصمت وعفت بالقلا چخ دوا
همخوابه پسرش روپ سنگه بن بهگونت گشت قمرالدین خان وزیر از قتل جان نثار خان آگاه شد بعساکر بادشاهی که عبارت از
پالسی ست از شاهجهان آباد متوجه اوشد بهگونت در قلعه غازی پور عمارهٔ کوڑه متحصن شد وزیر بمحاصره پرداخت درخلال این احوال
امیر الدوله صمصام الملک خاندوران خان متوهم شده باندیشید آنکه قمرالدین خان وزیر کمر در نواح چکلهٔ کوره است ومبارز الملک
ناظم آله آباد وسید سعادت خان حاکم اوده که هریک متصل اند باکدیگر متفق شده باوزیر درسازند وبر باشور مندکار بطول رسد
ازراه دوراندیشی مبارز الملک را امیدوار منصب وزارت ساخته درطلبش شقه بدستخط خاص محمد شاه حاصل کرده فرستاد ومبارز الملک
از آله آباد درموسم برسات برخباح استعجال بدهلی شتافت قمرالدین خان وزیر بدریافت اینخبر محمد خان بنکش رابمحاصرهٔ قلعهٔ
غازی پور بازداشته خود متوجه شاهجهان آباد شد محمد خان بنکش با بهگونت وارمدار کرده بفرخ آباد مراجعت نمود بهگونت
برچکلهٔ کوه مسلط گشت بعد از چند سال محمد شاه ایالت کوره ببرهان الملک سید سعادت خان تفویض نمود برهان الملک بنواح کوره
رسید بهگونت ازراه تهور ومردانگی باسه هزار سوار از قلعهٔ غازی پور بهنگام فرود آمدن لشکر ناگاه برسر برهان الملک که قریب سی هزار
سوار وتوپخانه بسیار داشت برخیث وزمی صعب کرد بسیاری از سپاه بهگونت بضرب گلهٔ توپ به قتل رسیدند بهگونت از توپخانه
گذشته صفوف مقدمه راکه سالارش ابوتراب خان بود برهم زدو ابوتراب خان رابقتل رسانید ومتوجه برهان الملک شد
میر خدایار خان باشش هزار سوار شتربچه ها دبایکی تفنگ اندازکه پیش روے برهان الملک ایستاده بود برزم پیش آمد بهگونت
دست بردی عظیم کرد واورا هزیمت داد ومتوجه غول برهان الملک شد شیخ روح الامین خان عم راقم وشیخ عبد الله غازی پوری
ودرجین سنگه چودهری کوره ازینه ودلاور خان معظمة الله خان افغان بیخ بهیهٔ ازمیره برهان الملک حمله آوردند بهگونت متوجه ایشان شدو قتالی فاحش کرد دردست
کسان درجین سنگه چودهری به قتل رسید وبرهان الملک ظفر یافت سرش بریده بدهلی فرستاد وایالت چکلهٔ کوڑه ازطرف خویش بشیخ عبد الله غازی پوری تفویض فرمود وخود بلکنهو
مراجعت نمود فصل وزدکر برخی ازمشاهیر اقلیم دوم پوشیده نماند که اصحاب رسول عرم عبارت است ازآنانکه بایمان مشرف شده شرف مجالس رسول عرم دریافته اند وتابعین
آن کسانیکه بمجالس اصحاب رسیده اند وتبع تابعین آنکه درمجالس تابعین مستفیض شده باشند حمزه بن عبد المطلب بن هاشم بن عبد مناف عم رسول
وبرادر رضاعے آن جناب بود در سال ششم از بعثت رسول ایمان آورد وبعد از هجرت بمدینه رفت وبه رسول پیوست
ودرغزوه بدر اولے حاضر آمد ودرغزوهٔ احد بردست وحشی غلام خیبر بن مطعم شهادت یافت وچون حمزه از زخم وحشی کشته شد وحشی
شکمش بشگافت وجگرش بیرون آورد ونزد هنده زوجهٔ ابوسفیان که مادر معاویه بود ودران رزم حاضر بود نزد هنده از غایت بغض
وغصه آنرا بگید لاجرم بجگر خوار اشتهار یافت عباس بن عبد المطلب بن هاشم بن عبد مناف عم رسول عرم است آنجناب
اورا بمنزله پدر دانستی گویند لغایت جسیم الخلقت عظیم الصوت بود روزی از خواب برخاست وصیحه زد اکثر زنان حامله که آن آواز

شنیدند شکم بنپداختند بعضے برانند کہ عباس قبل از غزوۂ بدر ایمان آوردہ بود و گفتہ اند کہ چون عباس در بدر گرفتار شد ایمان
آورد و رسول عزم چون بملہ رسید و بکشود حکایت زم او را داد و او را دہ پسر بود ند خلفاے عباسی کہ در بغداد بحکومت رسیدند از اولاد
عباس اند عبد اللہ ابن عباس از اشراف صحابہ ملازم رکاب علی عزم بودہ و بفرمان علی عزم چندے امارت یمن و
چند امارت حج داشت دور جود و سخاوت باد مثل زنند ہر روز جمعے کثیر از خوان احسانش بہرہ مند و حتی طائفۂ خواستند کہ باو ظرافت کنند
و او را خجل سازند پس کسان نجانہاے اعیان فرستادند و از جانب او پیغام دادند کہ فردا برہمایہ حاضر شوند دیگر روز عبد اللہ
نشستہ بود قوم در آمدند و نشستند عبد اللہ از کار آگاہ شد مطبخ و غلامان را بہ ترتیب طعام فرمان داد ایشان در اندک زمانی چندان
طعام حاضر آوردند کہ پسند بود انگاہ امر کرد کہ ہر روز چندان طعام بسازند و ہر روز چندان کس بر مایدہ اش حاضر آیند عبد اللہ
صفوان امیہ روزے با ابن زبیر امیر مکہ گفت کہ دعوی خلافت میکنی و پسران عباس در توبیخ فضیلتے نگذاشتند ابن زبیر بعبد اللہ
گفتہ فرستاد کہ از ین شہر بیرون رو عبد اللہ ابن عباس گفت انچہ بتو گفتہ اند امراست بجزدہ سہ کس کہ از من فقہ می آموزند و چند در روز
کہ در خانۂ برادرم می باشند کسی از ما بہرہ نے یابد و بعد از علی عزم بخدمت امام حسن عزم بسر بردی چون معاویہ ابن ابو سفیان قصد
عراق کرد او را در مقدمہ روان ساخت معاویہ عبد اللہ را بفریفت و ہزار درم بہر او فرستاد و عبد اللہ شب بلشکر معاویہ رفت ابو جعفر
عبد اللہ بن جعفر طیار بہ جود و سخا ممتاز بود وقتیکہ او را بسپاری عطا عتاب کردند گفت جمعی با نعام من خو کردہ اند می ترسم کہ اگر انعام
خود را از ایشان قطع کنم حق تعالے عطای خود از من قطع کند ابو ذر جندب غفاری از بزرگان صحابہ و تابعین اولین است
محمد عزم در باب او فرمودہ کہ ابو ذر در امت من در رتبہ شبیہ است بعیسے عزم وقتے غلام را گفت چرا گوسفند را رہا کردے کہ علف آپ
بخورد گفت میخواستم کہ ترا بغضب آرم گفت من بغضب تو و بزعم شیطان تو بغضب بردم و کنون بدین راسے ترا آزاد کردم قربت اے اللہ
ابو یحیی صہیب بن سنان رومی از بزرگان صحابہ بودہ محمد عزم با او مزاح کردی و او نیز سخنہا گفتے روزے پیش رسول عزم شد
و یک چشمش رمد داشت نزد رسول عزم خرما نہادہ بود صہیب پرہیز نمیکرد رسول عزم فرمود کہ خرماے خوری و چشم تو درد میکند
گفت از جائی میخورم کہ درد نمیکند رسول بخندید و او را نوازش فرمود گویند صہیب از موصل بود و بدست رومیان اسیر شد خداوندش
بمکہ آورد و بہ عبد اللہ بن جدعان سمے بفروخت بنابران در اقلیم دوم مرقوم شد ابو عبد اللہ خواط بن جبیر انصارے
از بزرگان صحابہ بود بشجاعت اشتہار داشتہ از و منقولست کہ با رسول اللہ در منزل مر الظہران نزدیک مکہ فرود آمدہ بودم از خیمہ
بیرون شدم زنی چند صاحب جمال دیدم پیش ایشان بہ نشستم رسول عزم از خیمہ بیرون آمد و فرمود یا ابا عبد اللہ چرا نزد ایشان نشستہ
خجل شدم و گفتم یا رسول اللہ شترے بفرو جستہ دارم میخواہم کہ این زمان بہر او رسنی بتابند پس ازان رسول عزم ہرگاہ کہ من رسیدے
فرمودی السلام علیکم یا ابا عبد اللہ شتر بفرو تو چہ شد و من خجل میشدم تا آنکہ ترک صحبت آن کردم و نزد او کمتر میرفتم روزی در مسجد
بمسجد در آمدم خلوت بود بنماز در ایستادم رسول عزم از حجرہ بیرون آمد و دو رکعت نماز بگذارد و بنشست من نماز دراز کردم بخیال
آنکہ آنجناب ملول شود و بر خیزد و فرمود ہر چند کہ نماز دراز کنی ملول نشوم پس چون سلام دادم گفت السلام علیک یا ابا عبد اللہ
شتر بفرو تو چہ شد گفتم یا رسول اللہ یاد آنچہ تو مرا بر استی فرستادہ آن شتر از انگاہ کہ ایمان آوردہ بودم بفرو رفت و مطیع است فرمود کہ
یرحمک اللہ پس دیگر بار ازان سخن نگفت ابو ظرف عدی بن حاتم طائے از اکابر صحابہ است او را جواد بن جواد طائی گفتندی

در سال ششم از هجرت بخدمت رسول عزم پیوست و ایمان آورد و آنحضرت ردای مبارک خود بگسترد تا بران بنشست او در عهد خلافت علی
عزم بخدمت کعبی بسر بردی و در واقعه جمل یک چشمش از نور عاطل ماند بعد از علی عزم روزے بمجلس معاویه رفت عبد الله بن زبیر آنجا
بود خواست که با او مزاح کند گفت کدام روز چشم ترا آفت رسیده گفت آنروز که پدر تو از معرکه گریخت و به قتل رسید معاویه گفت پسران تو
ظراف و ظریف و ظرفه چه شدند گفت در راه علی شهادت یافتند معاویه به گفت علی با تو انصاف نورزید که پسران خود را سلامت داشت
و پسران ترا بکشتن داد جواب داد که من با او انصاف نورزیدم که او شهادت یافت نعمان بن عمر انصاری از اصحاب بدر بود
در محشرے گفته که مزاح بر و غالب بود نزد پیغمبر آمدی و با صحابه مزاح کردی و آنجناب او را فرمودے که نعمان به بهشت رود و همچنین
چندان نوبتے اعرابی نزد رسول عزم آمد و ناقهٔ خود را نزدیک مسجد خوابانید و درون رفت نعمان باتفاق جمعے ناقه را بکشت بعد
فضله ازان بیرون آمد اعرابی بیرون آمد ناقه را کشته دید فریاد برکشید رسول بشنید نعمان از بیم بجائے یکی در زیر علف پنهان شد رسول
بدانجا رسید و او را از زیر علف بیرون آورد و فرمود آنچه کار تست گفت یا رسول الله و الله آنکه ترا بین دلالت کرده مرا این
فعل فرموده رسول تبسم نمود و بهاے ناقه اعرابی را داد و گفت در سخن نعمان نکتهٔ بدیع است محرقه بن نوفل زبیرے پیری بود از
مهاجرین صد و پانزده سال از عمرش بگذشته نابینا شده روزے بقضا از مسجد برخاست نعمان او را دست گرفته هر طرف بگردانید
و بالآخر نزدیک مردم مسجد بنشاند بقضاے حاجت مشغول شد مردم زبان بملامتش کشادند گفت والله آنکه دست مرا گرفته اینجا بنشاند
و گفت این موضع خالی است همانا که با ما ظرافت کرده اگر او را بیابم این عصا بر سرش بشکنم گفتند آن نعمان بود پس روزی چند بگذشته عثمان
که خلیفه بود در پیش محراب به نماز ایستاد نعمان تنی و محرقه آمد و آواز خود تغییر داد و گفت اینک نعمان نماز میگذارد گفت ای فرزندمرا
باورسان نعمان دست او بگرفت و نزدیک بمحراب برد و بگذاشت محرقه عصا برکشید و بر عثمان زد مردمان بدیدند و تیجر بماندند و گفتند
ای محرقه چه کردی گفت نعمان را زدم گفتند این خلیفه بود خویشان محرقه بمعذرت نزد عثمان رفتند و گفتند اگر فرمائے نعمان را بزنیم
عثمان گفت او را بگذارید که از بدریانست و رسول عزم بر او عنایتے خاص داشت ابو یزید ربیع بن خثیم لوری از اکابر تابعین
بوده او را گفتند هرگز کسے را عیب نمیکنی گفت اگر از عیب خود رهائی یابم بعیب دیگر پردازم ابو عبد الله و فیل ابو محمد سعد بن جبیر
از اکابر تابعین بوده در تاریخ این خلکان مسطور است که او شطرنج غایتا به میباخت و ازین ظاهر میشود که شطرنج با نهتن حلال است
و او را حجاج بن یوسف ثقفی در شعبان سنه نود و پنج هجری بشهادت رسانید سوال و جواب او در وقت کشتن با حجاج بسیار است
از انجمله که بعد از سوال و جواب حجاج گفت که او را پیش من بکشند چون جلاد بیامد سعید گفت کل نفس ذائقة الموت یعنی هر ذے
جان را مرگ است پس روی بقبله آورد و گفت وجهی للذی فطر السموات والارض حنیفا و ما انا من المشرکین حجاج بفرمود تا
روے او را از قبله بگردانند سعید گفت اینما تولوا فثم وجه الله هر طرف که روے آرند همانطرف روی خدا است حجاج گفت او را فکنند
سعید گفت اشهد ان لا اله الا الله وحده لا شریک له و اشهد ان محمدا عبده و رسوله پس سر او را از تن جدا کردند عمران بن حطان
سدوسی خارجی مفتی خان رجبان و زاهد و شاعر ایشان بود گویند بکرا هیت تنظر معروف بود و زنی جمیله داشته روزی زنش گفت هیچ شک
نیست که من در تو هر دو در بهشت خواهیم بود گفت چگونه گفت هر روز نو مرا می بینے و شکر میکنی که زنے جمیله دارم و من بدست جو مفلس
گرفتارم و صبر میکنم ایزد تعالے فرموده که شاکران و صابران از اهل جنت اند ابو حازم یکے از بزرگان تابعین است و خنان

اورا کلید مشکلها گفتندے از سخنان اوست که اندکے از دنیا ترا مشغول دارد از بسیار چیز آخرت عمر بن عثمان البصری استاد منصور حلاج بود از سخنان اوست که صبر استادن باشد با خدا در کرمتش بلا بخوشی و آسانی محمد بن اسحاق اول کسی که متصدی تالیف سیر گشته سلیمه کذاب در یمامه گذشت فرزدق شاعر شیرین کلام است در مدح امام زین العابدین علیه السلام قصیده در زبان عربی گفته مرجمه مطلع اش این است ؎ بیوته باغ احمد مختار + لاله باغ حیدر کرار + گویند که فرزدق روزے پر شکنج بیدشت وقتی شخصے از روے هزل اورا گفت که شکنج هاے رو تو مانند فرجهاے عورات مینماید گفت فرج مادرت را ملاحظه نما که کدام است ابو دلامه زید و ابو دلامه نبرش گویند از شعراے عرب و صاحب نوادر اخبار بوده روزی ابو دلامه قصیده در مدح خلیفه مهدی عباسی گفته بود بر خواند مهدی شاد شد و گفت چه میخواهی گفت سگی شکاری مهدی در غضب رفت و گفت تو مرا به بخل نسبت میکنی که از من چیزے بحقیر میطلبی گفت حاجت مراست نه ترا انچه میخواهم مراد و مهدی سگے شکاری باو داد ابو دلامه گفت سگ پیاده بشکار نتوان برد مهدی اسپی اورا داد ابو دلامه گفت سگ چون شکار کند ناچار من از اسپ فرود آیم تا آنرا دریج کنم اسپ که نگاه دارد مهدی غلامی باو داد ابو دلامه گفت چون با غلام و اسپ و شکار از صید گاه باز آیم گوشت صید را که پزد مهدی کنیزکے اورا بخشید ابو دلامه گفت تنها بودم اکنون صاحب غلام و اسپ و کنیزک شدم خانه باید که با ایشان دران بگنجم مهدی خایه باو داد ابو دلامه گفت قوت ایشان از کجا خواهد بود مهدی گفت هزار جریب عامر و هزار جریب غیر عامر ترا دادم ابو دلامه گفت عامر را دانم که مزروع و معمور بود و غیر عامر چیست گفت غیر عامر زمین خراب بود که دران هیچ نباشد گفت زمین خراب بخشیدن فضلے نبود من صد هزار جریب در بیابان امیر المؤمنین را بخشیدم مهدی گفت دو هزار جریب عامر باو دهند ابو دلامه گفت این دو هزار زمین عامر را بیکجریب عامر مصالح وعوض کنم مهدی گفت آن جریب عامر کدام است ابو دلامه گفت بیت المال مهدی گفت خزانه را از انجا بجاے دیگر نقل کنید و یک جریب ازان باو دهید ابو دلامه گفت هرگاه خزانه را ازان کنند غیر عامر باشد نه عامر مهدے بخندید و اورا صله جزیل داد وقتے روح بن مهلب والی بصره بقلع و قمع طائفه از خراسانیان که عصیان ورزیده بود نزدیک بایشان آورد یکی از خراسانیان بمیدان آمد و تنی چند از سپاه روح را بکشت و دیگر بار مبارز خواست روح ابو دلامه به قتل او فرمان داد ابو دلامه هرچند عذر خواست هیچ در نگرفت چاره ندید گفت ایها الامیر الامر امروز اول آخرت است این را نوشته میباید روح گفت انچه خواهد باو دهند ابو دلامه نان و کباب و صراحی شراب با خود برد و تیغ برکشید و بر خراسانی حمله آورد و چون خراسانی قصد او کرد ابو دلامه تیغ خود نیام نمود و گفت شتاب مکن و سخنی چند از من بشنو خراسانی گفت بگو گفت من ابو دلامه ام مرا نباید کشت گفت نام ترا شنیده ام و دیدے که چندین از یاران ترا بکشم تو چرا بجرب من آمدی گفت بهر جنگ نیامده ام شجاعت ترا خواستم که با تو بارے کنم و سخنی چند ترا بگویم که از جنگ بهتر است خراسانی گفت بگو گفت دیدم که محنت بسیار کشیدی دانستم که گرسنه باشی نان و کباب بهر تو آورده ام بیا تا بگوشه رویم و با تو خود بخوریم پس از جنگ گاه بیرون آمدند و بگوشه رفتند خراسانی چون مست شد ابو دلامه گفت روح از بزرگ زادگان است و به سخاوت شهرت دارد بهر تو اسپی تازے با زین زرین و کنیزکے جمیله تیار ساخته بیا تا نزد او رویم خراسانی گفت اهل و عیال را چکنم گفت هر کجا که باشی اهل و عیال بهمه سد پس باتفاق بلشکر نزد روح آمدند ابو دلامه نزد روح رفت و گفت خراسانی ممکن نبود از قتل تو چنان و چنین گفتم و اورا بخدمت آوردم روح بخندید و خراسانی را بخواند ابو دلامه انچه پذیرفته بود باو بخشید ابو العلای اشعث بن جبیر طباع از شاعران

جهان است پدر او مولی مصعب بن زبیر بود و اشعث بزهد و علم و فضل اشتهار داشته و از غایت ظرافت خود را بطماع شهرت
میدارد و اگفتند از صحابه کرا دوست تر میداری گفت علی را از آنکه اول آن عین است و آن زر باشد و بعد ازان یے یعنی مراست
از سخنان اوست که هرگز دو دی ندیدم که از خانه برآید و گمان نبرم که اهل آنجا نه بهر من طعام میفرستند او را دیدند که دامن بدست
گرفته بصحرا میدوید حال پرسیدند گفت دو مرغابی دیدم که با هم جفت شده می پریدند در شانه مرغابی باده میریزم که اگر بیضه از و جدا شود
در دامنم افتد او را گفتند از خود طماع تر کسے را دیده گفت آری نمن من از من طماع تر است روزی قوس قزح را دید گمان برد که طناب
رنگین است که از آسمان فرو هشته اند قصد گرفتن او کرد چشم و دیده بدان بدوخت ناگاه از بام بافتاد و گردنش بشکست ابو العیث
جی از بنے فزاره است اعراب در حمق با و مثل زنند و او مردے ظریف بوده و گفته اند که از غایت لطف طبع سخنان بر خود می بست
تا او را احمق خوانند موسے بن عیسے هاشمی روزی بر و بگذشت دید که در صحرا زمینے حفر میکنند گفت چه میکنی گفت درین صحرا مردے چند
دفن کرده آدم مے جویم دمنے یابم گفت بایستے علامتی بران مے نهادی گفت نهاده بودم گفت اچه بود گفت ابری سیاه
برسرش سایه افگنده بود اکنون اثرے ازان نمی بینم او را گفتند خواهی که پدرت خیر و گفت لا والله خواهم که او را بکشند تا
میراث و دیت بر و بستانم در خانهٔ او را بدیدند بر فت و در مسجد بکنند گفتند چرا چنین کردی گفت در خانه زر افزوده اند و خدا
دزد در امید اند او را این نماید و در خانهٔ خود بستاند او در کودکی شاگردے خیاط کرد روزی خیاط قدرے عسل بخانهٔ خود برد
و خواست که بکاری رود گفت ای پسر این زهر است زنهار که نخوری پس برفت حجے و صلهٔ جامه بر جباری بر دوزان
نمودم خیاط بخندید و او را براند خالد یزید بن هارون بن راوان واسطے از علمای اصحاب حدیث بوده ازو منقولست که در بغداد یکی
از تابعین را دیدم گفتم مرا حدیثے بیاموز آن گفت حدیثی انس بن مالک عن رسول صلے الله علیه وسلم بتلاء الله ببلائی فلیصبر
الصبر یعنے گفت آن تابعین که گفت از من انس بن مالک از رسول آنکه اگر مبتلا کرد الله تعالے ببلائی پس صبر کند بران پس
بازگشتم و بواسط رفتم و هنگام شب بدر خانه رسیدم گراهت داشتم در خانه کوفتن بو علیکه تو داشتم در خانه بکشودم و بخانه در شدم
زن من بر بام خانه بود من نیز بر بام شدم او را با جوانے امرد خفته یافتم غیرت در من آویخت سنگے گران بر داشتم خواستم
که بر سر جوان بکوبم آن حدیث بیادم آمد و نه زدم دوم بار نیز قصد کردم و همان حدیث مرا مانع آمد پس زن مرا بدید ارکردم
زن مرا بدید و خورم شد و خوان را گفت برخیز و پدر خود را بین و حال آن بود که من زن خود را حامله گذاشته بودم و بسفر رفته
و بعد از بست سال باز آمدم سجدهٔ شکر کردم که متابعت نفس نمودم و این از برکت آن حدیث بود امام مالک بن انس
مدنی از اعلام مجتهدین و صاحب مذهب مستقل است و امام شافعے شاگرد او بوده و مالک با شکوه عظیم بوده و در حدیث دستگاهے
عظیم داشته و با این همه تراشیدن شارب نکرده ثمر مے در پیش سفید و دراز داشته که بناف میرسیده و بقولے گونج بوده
و اقدی گوید بمساجد آمدے و بر جنازه حاضر شدی که بعیادت مریضان رفتے و در اواخر عمر همه ترک کرد و به نماز جمعه و عیدین هم نرفت
و از سخنان اوست هر که اشصت هزار درینار نباشد او را توانگر نتوان گفت ابو عبد الله محمد معروف بابو الغنیا از مشاهیر ظرفای

جهان

جهان بوده اصلش از نمانیه است ما هوار متولد شد مولف هفت اقلیم در اقلیم سوم در بصره نوشته چه انجا نشو و نما یافته او در جوانی نابینا گشته نوادر اخبار او بسیار است از انجمله آنکه وقتی متوکل عباسی عمارت عالی ساخت ابو العتاهیه نزد او رفت متوکل گفت خانه تو ساخت در باب آن سخنی بگو گفت جهانیان خانه در جهان سازند و تو جهان در خانه ساخته متوکل را خوش آمد و او را تکلیف ملازمت نمود گفت هر که در مجلس تو آید باید که خدمت تو کند و من صریرام و دیگر تر اباید تا خدمت من کنند خدمت تو چگونه تو انم نمود روزی در سرمای سخت بدیدن عبد الرحمان خاقان رفت عبد الرحمان گفت با سرما چگونه گفت کثرت ضعف تو نمیگذارد که اثر سرما بسرما رسد روزی بعیادت وزیر رفت و از غلام او پرسید که وزیر چگونه است غلام گفت چنانکه تو میخواهی پس گفت چرا آواز گریه نمی آید روزی دیر تر نزد وزیر عصر رفت گفت چرا دیر آمدی از انکه مرکب مراد زد برده گفت چگونه برد گفت با او همراه نبود مرتا دانم که چگونه برد روزی با یکی سرگوشی مے کرد وزیر گفت با یکدگر چه دروغ مے سازند گفت مدح شما میگوییم وقتی بر لبے میرفت مردی ایستاده بود گفت تو کیستی گفت مردے ام از بنی آدم گفت خدائے ترا دیر دارد که گمان من آن بود که نسل آدم منقطع شده الحمد لله که چیزے باقیست روزی یکے را گفت که زنی بدو دارم گفت مشتاق مرگ او باشی گفت لا والله نخواهم که بمیرد گفت چرا گفت ترسم از بسیاری شادی نمیرم وقتی نزد عبد الله بن سلیمان بن وهب رفت و از قلت حال شکایت کرد گفت من بهر تو بفلان نوشته بودم گفت آرے لیکن بحال من نه پرداخت گفت تو او را اختیار کرده بودی گفت چنین است اما بر من ملامت نیست چه موسے علیه السلام هفتاد تن از قوم خود اختیار کرد در آن میان یکی رسید نبود در سول عرم عبد الله بن معین ابی شراح را بهر کتاب وے اختیار کرد او مرتد شد و میان کافران رفت و علی عرم ابو موسے اشعری را حکم ساخت و او بعزل آنجناب فتوے داد عبد الله بن سلیمان بخندید و او را صله جزیل بخشید و ازو منقولست که از هیچ کس چنان منفعل نشدم که از کودک خورد سال چه او گفتم که مثل تو پسرک میخواهم اما پدر تو ترا نفروشد گفت اگر چون من پسرے میخواهی پدر مرا پیش زن خود ببر تا خون من پسری ترا حاصل آید و هم از و منقولست که زنی بود او را طلبه فواره گفتندے در طفلی که بمکتب رفتی قلم و دوات طفلان دزدیدی و چون بالغ شد بزنا مشغول گشت و چون بکهولت رسید قباده میکرد و چون پیر شد و از رفتار باز ماند فوجی بخرید و بکرایه میداد تا بر گوسفندان میکشیدند و هم ازو منقولست که روزی بنخاس رقیه کنیزکے دیدم که سوگند میخورد که دیگر بخانه این سید نروم گفتم چرا چنین مبالغه میکنی گفت سید من طریقه عجب دارد و من طاقت تحمل آن ندارم گفتم آن چیست گفت جماع ایستاده میکند و نماز نشسته میگذارد و دشنام بهیچ بهر لفظ میگوید و قرآن بلحن میخواند و دوشنبه و پنجشنبه روزه میدارد و در رمضان افطار میکند و نماز صبح نمے گذارد و تا چاشت گاه خفته میماند و چون برخاست نماز چاشت میگذارد ابو یعقوب اسحق بن محمد بهر جوزی از علماء صوفیه بوده و با جنید و عمر بن عثمان مکی صحبت داشته و سالها بمکه مجاورت کرده و من کلامه الدنیا نهر و الآخرة ساحل و المرکب النفوس و الناس علی سفر یعنے دنیا بهریست و آخرت کناره آن و مرکب نفوس و مردمان در سفر اند و قال عرف الناس بالله اشد هم تحیرا فیه یعنی گفت هر کسیکه بشناخت حق تعالے زیاده شد او را بحیرت در ان شیخ بهاء الدین ذکریا ملتانی از اکابر اولیا و علماے عصر بوده او مرید شیخ شهاب الدین سهروردیست و من کلامه سلامتی بدن در اندک خوردن و سلامتی روح در ترک خوردن و سلامتی دین از فرستادن صلوة بر رسول صلی الله علیه وسلم است خواجه معین الدین چشتی سنجری سیستانی مرید خواجه عثمان هارونی است در علوم ظاهرے

وبا طنے یگانۂ زمان بودہ از سیستان بہند آمدہ در اجمیر مقیم گشت واکنون مزارش در اجمیر زیارت گاہ خاص وعام است گویند کہ
چون او فوت نمود بر پیشانیش نوشتہ یافتند کہ مات حبیب اللہ فی حب اللہ سلطان التارکین شیخ حمید الدین ناگوری بسوائے
از اکابر مشایخ ہند است ومرید خواجہ معین الدین چشتے بود از سخنان اوست کہ نام معشوق نتوان گرفت چہ اگر عاشق او را حاضر
داند در حضور نام بردن بے ادبی است واگر غایب شمارد عاشق نباشد شیخ حسن افغان از مشایخ ہندوستان ومریدہا الدین
ذکریاے ملتانے است شیخ در باب او گفتہ اگر در قیامت مرا پرسند کہ چہ آوردی گویم حسن افغان را گویند او امی بود لیکن
ہرگاہ سطری از قرآن مجید یا حدیث یا قول مشایخ نوشتہ بود دلوند گفتی کہ این کلام خدا است وآن حدیث رسول عرم والقول مشایخ
روزی برلبے میرفت بمسجدے رسید جمعی نماز میگذاردند یکی امام بود شیخ حسن با او اقتدا کرد وچون از نماز فارغ شد شیخ با امام گفت
بہ بنگالہ رفتی وبردہ خریدے وبملتان بردی پس ازین چنین شتافتی ومن بے تو حیران وسرگردان شدم امام بپاے او افتاد ومرید
شیخ او حد الدین عبد اللہ ملتانی شیخ عہد بود یکی از یاران او در غارے منزوی بود ماری زید دست بران دراز کرد مارش
بگزید نزد شیخ آورد ند شیخ گفت چرا دست بآن دراز کردے کہ ترا زخم زد گفت نہ تو گفتی کہ جز خدا نبود من آنرا جز خدا ندیدم گفت
چون خدا را در لباس قہر بینی از و بگریز پس دعا بر خواند وبرود میدتا شفا یافت از سخنان اوست کہ خدا ے را باشی واگر خدا را
نیاشی خود را مباش وچون خود را نباشی خدا ے را باشی گفت درویشی آن بود کہ از کس رنجی وچون اینجا حاصل کنی واصل
گردی شیخ شرف الدین یحیے منیرے از اکابر عرفاے ہند بود او اول کسی است از مشایخ کہ بر زبان اہل توحید سخن گفتہ
در ریاضت شاقہ کشیدہ از سخنان اوست چون مطلوب را نہایت نسبت طالب ہر چہ یافتہ است نیافتہ است وگفت اخلاص آنست
کہ خلق را از میان برگیرے وصدق آنکہ خود را از میان بر دارے گفت عارف ہر چہ کہ بیند نظر بر حقیقت او اندازد لاجرم معدوم ماند
لہذا دل بران نبندد شیخ احمد معشوق از اکابر اولیاے ہند بودہ نقل است کہ روزے بہر غسل بہ آبی در آمد وگفت آلہے
بادشاہی واز اطاعت بندگان بے نیازی تا مرتبۂ خود در خدمت تو ندانم از آب بیرون نہ آیم ندا رسید کہ بسیار یرا لشفاعت
تو از آتش دوزخ رہا کنم گفت الٰہی رحمت ونعمت ترا نہایت نیست باین اکتفا بکنم ندا رسید کہ من ترا معشوق خود میدانم
تو طالبان را عاشق کن شیخ از آب بیرون آمد وروی بخانہ نہاد ودر راہ از در ودیوار می شنید کہ شیخ احمد معشوق می آید در آخر
حال او را جذبہ رسید کہ از نماز باز ماند علماے ظاہر تکلیف بہ نماز کردند گفت نماز کنم لیکن فاتحہ نمیتوانم خواند گفتند نماز
بی فاتحہ درست نبود گفت فاتحہ بخوانم لیک ایاک نعبد وایاک نستعین نگویم گفتند فاتحہ بے آن درست نبود پس بتکلیف ایشان
نماز بایستاد چون بایاک نعبد وایاک نستعین رسید از ہر تن مویش قطرۂ خون چکید وخرقہ خونین شد نماز قطع کرد وگفت ای
بزرگان من زن حایض ام نماز درست نباشد ملا دوپیازہ از ظرفاے زمانہ بود قبرش در ہنڈیہ از توابع مالوہ است گویند وقتے
کہ بموضع ہنڈیہ رسید پرسید کہ نام این شہر چیست گفتند ہنڈیہ گفت اکنون دوپیازہ از ہانڈی بیکبار رود واز جملہ ہزلیات اوست +
الرسول خیر خواہ خلایق + الیفسل اول معشوق خدا + الفرشتہ چغل مخفے + الیاد شاہ کاہل زبان + الوکیل محمل دروغ + السردار
ریسمان جاروب + الکوتوال نمونۂ ملک الموت الدولے ہاون شہوت + الرفہ دلیر شہوت + الکوکہ گوسالۂ شیر است کہ بر دلیچ می چسپید
السپاہی ہمیشہ سرگردان + الخواجہ سرائے واہ بے کس + الکزاکوز حکومت + الکدوری تیغ خرگوش در نبر + الجوش آمد کوتازہ روزگار

المستوفی مرده شود در روغ گو ✣ القانو گوجیل سورسے ✣ البهادر واقع طلب ✣ المدرسه محله علقبان ✣ الزیارت گاه تماشا دارفسق ✣ المسجد خوابگاه یتیمان ✣ المفلس کان تصوف ✣ الثایب از لذت جهان محروم ✣ التواضع ریاد علامت بخیل ✣ المخلال پاسبان کس ✣ المجرد امید وار کون ✣ البیوقوف کروری دیانت دار ✣ القدیمے یا بوی کهنه پس طویله ✣ المحتسب آلت قاضی ✣ الهادم اللذات یوم ماه رمضان ✣ الخانه بنج ریش ✣ الخانقاه گوزگاه مسافران ✣ القاضی بنج در گل ✣ المتفکر قحبه تنها ✣ العاشق پاک انکه گاید ونگوید ✣ الداماد بوکل مادرزن ✣ الخانه خراب زن خوش طبع درخانه ✣ الدیوان نشانه براه بیکاران ✣ البخشی ناهمه کس درتلخی ✣ الکرماخایه ازریش درازتر ✣ السرماهے ازمقعد غایط ✣ البرشکال ساسل بول خدا

وهمچنین سطرے چند در هزلیات از کلام عبید راکانے درضمن اقلیم چهارم مرقوم است ابو محمد برهان الدین قطب عالم بن شاه محمود بن مخدوم جهانیان از بزرگان زمان بوده بگجرات درگذشت وولد ارشد او شاه عالم نیز از اولیا بود بگجرات می گشت واکنون اولاد ایشان دران دیار برسند ارشاد متمکن اند ✣ ✣

وبدانکه آن اقلیم دوم مبدا آن موضعیست که عروض آن بیست ونیم درجه باشد وغایت درازی روز سیزده ساعت وربع وطرف جنوبی او سه هزار وهشت صد وچهل وهشت فرسخ وسدس فرسخ ست وطرف شمالی آن سه هزار هشت صد وچهل وهشت فرسخ وسدس فرسخ ست وطرف شمالے آن سه هزار وپانصد وچهل وهشت فرسخ ونصف عشر فرسخ ست وازطرف شرقی وغربے او یکصد وپنجاه فرسخ ست ومساحت سطح این اقلیم پانصد وهفتاد دو دو هزار وششصد وشصت فرسخ ومندس فرسخ ست ویله از بلاد افریقه است وافریقه دوازده شهر عظیم دارد واهل رویله در معرفت اقدام مهارت تمام ست بمرتبه که میان اثر قدم غریب ومتوطن فرق وزن وذرد وبنده گرخیته فرق کنند حماس شهرے بزرگست در بلاد بربر وبلاد بربر شهرست بابین سودان وحبشه وشهر محاس سیزده دروازه دارد وبر جانب غربی آن نهریست که بران سه هزار طاحونه است ودر داخل شهر ششصد وشصت چشمه است ودر هر نهرے جوی آب بستانیست درشرق وغرب مثل آن شهر نیست جزیره معاینه در بحر هند است مردم آنجا روی برسینه دارند نزدیک آن جزیره کوه است که نشیب آتش عظیم نماید ودر رو بحر دود بسیار چیزے بنظر نه آید وهیچکس نزدیک نتواند شد جزیره سقوطر در بحر مغرب ست صبر دوم الاخوین از انجا آورند جمعے از حکماے یونان دران جزیره ساکن اند واز نسل ایشان آنجا مردم اند که با غیر خود مواصلت نکنند ✣

اقلیم سوم

مبداء آن موضعیست که عروض آن بیست و هفت و نیم درجه باشد و غایت درازی روز سیزده ساعت و سه ربع ساعت و طرف جنوبی آن سی و یک
و پانصد و چهل و هشت فرسخ و نصف عشر فرسخ است طرف شمالی آنشهر سه صد و شش و دو فرسخ و سدس فرسخ است و هریک از طرف
شرقی و غربی یکصد و سی و شش فرسخ و عشر فرسخ است و مساحت سطح این اقلیم چهار صد و شصت و هشت هزار و چهار صد و نود
و یک فرسخ و دو خمس فرسخست ایضاً شهریست قدیم از دیار مصر بر شرقی رود نیل و بلاد مصر بیست و هفت شهرست و بسبب
اعمال بد حق سبحانه تعالی همه ساکنان اقطار اسناگ ساخته و حالا مشاهده کنند صورت زن که با زوج خفته و قصاب که گوشت
پاره می کند و طفل در گهواره و نان در تنور و مانند آن همه سنگ شده اند رقم حروف بزبان سیاحان نشنیده که در وک جامیست
آکورد نام آنجا تمام سکنهٔ شهر در زمان سابق سنگ شده اند بلهرم شهریست در مغرب قبرار سطو حکیم در انجاست و نصاری از زیارت
کنند بیت اللحم قریه ایست بر دو فرسخ از بیت المقدس تولد عیسی آنجا بوده است و آب معموریه که نصاری بآن آب فرزندان
خود را غسل میدهند و اعتقاد دارند که تا بآن نشویند نصرانی نشود در انجاست جیض از بلاد کرمانست اندرون آن شهر باران
نبارد و بیرون آن بارد و سندان از بلاد کرمان است در کوه آن غاریست که از درون آن آواز آب برمی آید و بخار مثل دود
از انجا برمی آید و با حوالی در غار متکاشف شود و چون بسیار شود مردم آنرا جمع کنند و آن نوشادر خالص است سنون
از دهنات کرمانست و در وسط آن حصاریست که دران موش نباشد اگر موشی را بدانجا برند چون بزمین او رسد بمیرد و صعبد
ناحیه ایست در ولایت مصر و در کوه آن غاریست که دران موتی اند از آدمی و مرغ و سباک و گربه و مثل آن همه بکفن بکفن کنان
و همه بر حال خود بهیچ تغیر دران ظاهر نیست و آنجا سنگهای خورد است بر شکل درم و دینار گویند که دراهم و دنانیر قوم فرعونست
که بدعای موسی همه مسخ شده جزیره از دیار مصر ست مدینه پادشاه ریان بوده در حائط آنشهر غرفه ایست مشرف بر دیل و بر دیوار مشرف

رود نیل و بر دیوار آن غرفه مکتوبست که سخن یوسف عم صعلبیه از جزائر مغرب ست در مقابل افریقه در بلاد و دیهات این
جزیره معدن احساو سبعه متطرفه چون زرد عنبر متطرفه چون شب دراج و نشادر و سیماب است و در صحرای آن زعفران بسیار است
و آنجا کوهیست که آنرا جبل النار گویند هنگام شب دران کوه آتش بسیار مشتعل شود و بروز دود سیاه نماید و عجب تر آنکه قلعه
آن کوه هیچ گاه از برف خالی نباشد طبریه شهریست نزدیک دمشق و در انجا نهر لیست عظیم که آب آن نصف گرم و نصف سرد
است و بیکدیگر آمیخته شود قبر لقمان حکیم در طبریه است و آنجا هفت چشمه اند که در هفت سال ازان آب بسیار برآید و هفت
سال دیگر خشک گردد کذا قیل ولایتیست در جبال افریقه آنجا کمین گندم که زراعت کنند پانصد من حاصل آید کواره
قلعه الیست بطبرستان بعضے اهل تواریخ گفته اند که بلندی آن بمرتبه لیست که مرغ ازان بلندتر نه پرد و ابر در کمر قلعه باشد
چه گاهے بر قلعه باران نبارید و این از مزخرفاتست چه ارتفاع ابر تا هفتده فرسخ میرسد چنانچه در کتب هیئت مرقوم است
و ارتفاع دیوار هفتده فرسخ بیرون از قیاس است موفه در حدود شام است زمین آن یهود را قبول نکند اگر یهودے
را دران موضع در قبر کنند از قبر بیرون مے افتد و از عجائب آنجا آنست که زنان بعد از زائیدن بکارت خود کنند ناصره
قریه لیست بقرب طبریه و اشتقاق نصاری از انست و اهل آن قریه مریم را متهم کرده بودند بشوهری آن دخترے که
آنجا متولد شود دیگر نباشد ٭

اقلیم چهارم

مبدا آن موضعیست که عرض آن سی و سه درجه و ثلثان درجه باشد و غایت درازی روز چهارده ساعت در یمی باشد و طرف جنوبی آن سه هزار و سه صد و سی و دو و سدس فرسخ ست و طرف شمالی سه هزار و یک صد و چهارده فرسخ و هر یک از طرف شرقی و غربی آن یک صد و هفتده فرسخ و خمس فرسخ است و مساحت سطح این اقلیم سه صد و هفتاد و هشت هزار و سه صد و هشت فرسخ و ربع فرسخست بکتر ناحیه ایست میان شام و عمان و مدن و قریه بسیار دارد و از عجائب آن چشمه ایست و آنرا بسنگ و ارزیز محکم کرده اند و یک لقمه دران گذاشته اند و ازان آب بسیار بیرون می آید و اگر آن لقمه کشاده تر شود آنشهر از آب خراب گردد و شهر زور موضع ایست نزدیک همدان اهل آن اکثر اکراد و قطاع الطریق اند و طالوت ملک بنی اسرائیل ازانجا بوده و حب الزلم که ازاو دیه باهیه است بجز آن موضع جای دیگر نباشد شبین در ولایت آذربایجان است و از عجائب آنجا آنکه هر سنگ رعد که بجانب آنشهر اندازند در آنشهر نه افتد هر چند که نزدیک بسورن باشد و زردشت آتش پرست ازانشهر بوده و آنجا آتشکده ایست که دایم آتش دران میکند اصلا خاکستر جمع نشود طمغاج شهری بزرگ است از بلاد ترک و دیهات بسیار دارد و زنان و مردان آنجا موی بریدن ندارند و از غرائب آنست که زنان آنجا را بعد از مباشرت هر نوبت بکارت عود نماید فرسین میان همدان و حلوان است مورخان گویند که قباد بن فیروز آنجا تختی از سنگ ساخته صد دراع در صد دراع وار تفاع ان بیست دراع و سنگها را بشامیر آهنی نوعی فصل کرده اند که مفاصل آن مرئی نمیشود و در زمان کسری و خسرو ملوک روی زمین بخدمت ملازمت او جمع آمدندی و بران تخت نشستندی مثل فغفور پادشاه چین و خاقان ملک ترکستان و داهیر فرمانروای هندوستان و قیصر سلطان روم و گفته اند که از بطیخ کسری تا این موضع چهار فرسخ بوده است غلامان او از بطیخ تا اینموضع صف کشیده طبق های طعام بدست یکدیگر تا باینموضع میرسانیدند

کزان شهرے است از زمین ترک از ماحیهٔ تبت و دران چشمه ایست که هر اجساد متطرقه چون دران اندازند بگداز د ماد رسان
موضعی است نزدیک حلوان و آنجا ایوان عظیم ست و در پیش آن ایوان اثر باغ عظیم است گویند که آن باغ بهرام گور بوده و
از عجائب آن ایوان آنکه یک نصف که بجانب کوه دارد و بران برف می افتد و بر نصف دیگری نمی افتد نهاوند شهریست
بهمدان از ابنیهٔ نوح ع و آنجا چشمه ایست در شعب کوهی چون کسے محتاج آب باشد در شعب آن کوه در آید و باواز بلند
گوید که محتاج آب ایم و بعد ازان بجانب زراعت خود روان شود آب از عقب او جاری شده گشت آرزویش را
سیراب سازد چون گوهر آماش پر آب گردد یعنی زراعت او بقدر خواهش سیراب شود بار دیگر نزدیک آن شعب رود
و بزور پاے بر زمین زده بدستور بگوید که آب کفایت است فی الفور آب منقطع گردد مینوے شهریست بر شرقی دجله
نزدیک موصل یونس ع آنجاے بوده و آنجا تلے است که دعاے قوم یونس بران تل مستجاب شده و آنرا تل توبه گویند
و شب جمعه مردم بزیارت ان تل روند صاحب تحفة الغرایب گوید که آنجا طاحونه ایست که همه آلات آن از سنگ است
و چون آسیابان خواهد که ساکن شود گوید اسکن بحق یونس پیغمبر سنگ آسیا ساکن شود و چون فارغ شود گوید از خود فارغ
شدم سنگ در حرکت آید واسط شهریست میان کوفه و بصره در سنه هشتاد و چهار هجرے حجاج بن یوسف ثقفی آنجا
تعمیر ساخته و بنا نهاده و آن زندان مظلم بوده و بعد از مرگ او در الشهر جمعی کثیر از ارباب علم و فضل پیدا شدند +

اقلیم پنجم

ابتدائے آن موضعیست کہ عرض آن سی و نہ درجہ باشد و غایت درازی روز چہارده ساعت و ربع ساعتے و طرف جنوبی آن سہ ہزار و یکصد و چہارده فرسخست و طرف شمالی آن دو ہزار و نہصد و بست و ہشت فرسخ و نصف فرسخ است و ہر یک از طرف شرقی و غربی آن نود و نہ فرسخ و نصف فرسخی و مساحت سطح این اقلیم دو لیست و نود و نہ ہزار و چہار صد و نود و سہ فرسخ و سہ عشره فرسخ است ارمینیه ناحیه ایست مابین آذربایجان و روم صاحب تحفه آلغرایب گوید کہ آنجا آتش خانه ایست کہ سطح آن از صاروخ است و میزاب از نحاس دارد و در تحت میزاب حوضیست از رخام چون آتش در آتش خانه برافروزند و آب بر سطح ریزند تا ار میزاب سطح بیرون آید و در حوض رود باران چندان آید کہ سطح آن شسته گردد و آن حوض پر آب شود ارزن الروم آنجا چشمه ایست کہ آنرا عین الفرات گویند ہر کس در بہار ازان آب غسل کند دران سال بیمار نگردد استونه شہریست در اندلس بر کنار دریا و در آنجا کوہیست و دران سنگہاست کہ در شب چون چراغ روشنائی دہد افیوس شہریست از بلاد روم و آن نخجیرگاه دقیانوس بوده و اصحاب کہف از آنشہر فرار نموده بودند و مابین شہر و کہف دو فرسخست و در کہف بجانب بنات النعش است آفتاب دران کہف در نیاید و بر در کہف مسجدیست کہ دعا دران مستجاب شود و آن مسجد از شہر مرئے میشود بستم موضعیست بناحیهٔ فرغانه معدن زر و نقره دارد و در کوہے از کوہہاے آنجا غاریست و ازان بخار بخوالی در آن غار متجمد میشود و آن نشادر است بهترین شہریست باندلس بر ساحل بحر بر سویل عنبر شہب از انجا آورند و بعضے اوقات دریا آنرا بساحل اندازد و دیگر حیوانی ازان بحر بیرون مے آید و خود را بر سنگہا مالد و پشمے از و جدا شود بغایت نرم و برنگ زر سرخ و مردم آنرا جمع کنند و ازان جامه بسازند در غایت حسن و آنجامه را از آنشہر بیرون نبرند طرطرشه شہریست قدیم از بلاد اندلس و در نزدیکی آنشہر غاریست و دران ہیچ آتش ظاہر نیست و ہر چیز کہ در آنغار افتد مشتعل شود و بسوزد طلیطله شہریست بزرگ

از بلاد اندلس آب وهوای نیک دارد و در نزدیکی آن شهر سنگیست که چون آنرا قائم سازند باران پیدا شود و چون آنرا بیندازند باران بایستد قیره شهریست قدیم از بلاد اندلس و در انجا غاریست چون جامه یا چیزی در آن فریستند باد آنرا بیرون اندازد و بجانب غلو بلا نزدیکی از ملوک بنی امنه بفرمود تا غار پرکاه کردند و مردم بر در آن غار نشستند باد و دود بران کاه کرد و هیچکس را معلوم نشد که آنگاه بکدام جانب رفت قسطلونه شهریست قدیم ست باندلس در کوه آن غاریست و در آن غار میّت است که هیچ تغیر در ان پیدا نشده و معلوم نیست که آن کیست قیصریه شهریست عظیم است از بلاد روم و در انجا حمامیست از ابنیهٔ بلیناس حکیم که بحیلهٔ قیصر ساخته از عجائب دنیاست تا غیکه در زیر آن روشن کنند گرم می شود لورقه شهر بزرگ است باندلس و در انجا یک دانه گندم بوزن صد دانگ درم متعارف حاصل میشود سنطیله از بلاد روم است و آنجا نوعی از پوستین است که ببشش دران پیدا نمی شود نابلطه از بلاد روم ست در کوه آن چشمه ایست چون حیوانات ازان آب خورند متفرر شوند و چون آن آب اندک مسافت از چشمه جاریست دنگ گرد یونان ولایتی است بقول مورخان اسلام اینهمه دیار در آب غرق است و بروایت اهل فرنگ بعضی از بقاع یونان در آب معمور است و بسیاری ازان اکنون آباد است چنانچه در ضمن فصل گفتهای صاحب والامناقب کپتان جوناتهان سکاٹ گذشت +

اقلیم ششم

مبدار آن موضعیست که عروض آن چهل وسه ونیم درجه بود وغایت درازی روز پانزده ساعت وربعی وطرف جنوبی آن
دو هزار وهفتصد وهشت ونصف فرسخت وطرف شمالی آن دو هزار وهفتصد وپانزده فرسخ وخمس فرسخ وهریک ازطرف
شرقی وغربی او هشتاد وثلث فرسخت ومساحت سطح این اقلیم دویست ای وپنجهزار وسی وچهار فرسخ وثلثان فرسخ است ابوالمؤید
شهری بزرگست در بلاد فرنگ ودنباهای آن ازسنگست وبانی آن اوصیت کرده است که زنان در آنشهر درنیایند بنابران
زنان آنجا نروند وآنجا زر وسیم ونقره بسیار است واکثر سکنهٔ آنجا را همه عمارات از طلا ونقره است اشت از بلاد فرنگ است چون
ساکنان آنجا متاعی نخرند قیمت انرا بران نویسند خریدار آن قیمت انجا بگذارد وآن متاع برگیرد امطرخنه شهری عظیم است
از بلاد فرنگ آنجا هیزم نباشد لکن آنجا مرغزاریست که چون درتابستان آب آن کم شود از گل برشکل طوق قرصها سازند وخشک
کنند در آفتاب وآنرا بعوض هیزم بسوزند وآنهمه خاکستر شود دانشت ازان حاصل نشود شابر شهریست درنواحی
باب الابواب وآنجا چاهیست عمیق است که آنرا چاه سرن گویند وفراسیاب پدر ترن را درانجا بند کرده وسنگی عظیم برسر آن
چاه گذاشته ورستم بن زال برسر آن چاه رسیده وآن سنگ را از سر آن چاه دور ساخته وسرن را بیرون آورده
واین داستان رافردوسی در شاهنامه بیان کرده وآن سنگ در لبه آنچاه افتاده است هرکس که درآنجا میرسد تعجب میکند
که رستم این سنگ را چگونه برگرفته مدینهٔ لسنا شهریست بغایت بزرگ رجزیرهٔ بحر مغرب آنجا همه زنان باشند وحکم هیچ مرد بر ایشان
جاری نیست بر اسپ سواری کنند وجنگ محکم نمایند وغلمان مملوک دارند چون شب درآید غلامان نزدیک سیدهٔ
خود با بموجب طلب پنهان روند وخدمت کنند وپیش از طلوع بیرون آیند واگر پسر زایند او را بکشند
واگر دختر زایند نگاه دارند ✤

اقلیم هفتم

مبدا ر آن موضع ایست که عروض آن چهل و ست درجه و ربعی باشد و روز در انجا پانزده ساعت و سه ربع و طرف جنوبی دو هزار و هفتصد و پانزده فرسخ و خمس فرسخست و طرف شمالی دو هزار و پانصد و پنجاه و سه فرسخ و بهر یک از طرف شرقی و غربی شصت و نه فرسخ و ثلثان فرسخست و مساحت سطح این اقلیم یکصد و هفتاد و هفت هزار و هفتصد و بیست و یک فرسخ و ثلثان فرسخست و در این اقلیم عمارات کمتر است بجنس موضعیست ماوترک و آنجا کوهیست و بر قله کوه شبیه خانهی از سنگست و در داخل خرگاه چشمه ایست که از خرگاه می ریزد و از کوه بر زمین می آید و آن بوی خوش می دارد بلغار و سقلاب درین کب درضمن اقلیم هفتم گذشت معیقه شهرے وسیع است از بلاد سقلاب بر کنار دریا بیشهای سهمناک بسیار دارد و لشکر دران گذر نتواند کرد و مهر زنان آنجا بسیار بود و زرهای مهر بدران ازواج حلال هر کرا پسران متعدد باشند در و پیش شود و آنکه دختران بسیار دارد تونگر گردد لطر برون قلعه محکمست بر زمین سقلاب و آنجا چشمه ایست که آنرا چشمه شهد گویند چه طعم آب آن چشمه مانند شهد شیرین است و چون چشمه قوی بود طعم او متغیر شود بسبب عروق اشجار که بر کنار آن است هر قله شهریست از بلاد روم و در شرقی اصحاب کهف و رقیمست و بارون رشید خلیفه عباسے آنرا ویران کرده بحول و قوت الهی معرفت اقالیم سبع و بنا بنها بانجام رسید اکنون مبدا عمارت جانب شمال خارج اقالیم سبع که ماسوای الاقالیم و الدنیا گویند تا آخر عمارت در اخر عمارت تا انتهای ربع مسکون می نویسد پوشیده نماند که مبدا عمارت خارج از اقالیم سبع در جانب شمال موضعیست که عروض آن پنجاه درجه و ثلثی باشد و غایت درازی روز شانزده ساعت و ربعی انتهاے آن موضعیست که عروض آن شصت و شش درجه و نیم درجه باشد و روز درازی آنجا بست و چهار ساعت و طرف جنوبی آن دو هزار و پانصد و پنجاه و سه فرسخ و طرف شمالی آن یکهزار و پانصد و هشتاد و دو فرسخ است و هر یک از طرف شرقی و غربی آن سه صد و پنجاه و سه فرسخ و ربع [illegible] و مساحت سطح آن هفتصد و پنجاه هزار و سی و دو فرسخ و ربع فرسخست صودق و صوادق نیز نامند از بلاد قلم است و آن بر ساحل بحر قلزم آبادی دارد و ساکنان آنجا همه مسلمان اند و

نصاری نیز سکونت دارند و دیگر جزیرهٔ برطانیه و برطانه تباے فوقانی نیز شش خوانند و آن در بحر محیط است و بقولے در بحر یست
که متصل بحر محیط است جزیرهٔ صوامق و برتانیه درین کتاب در ضمن اقلیم هفتم مرقوم شد جزیرهٔ برتانیه بقول کپتان جوناتهان اسکاٹ
مسکن اصلی انگریزان است و آنرا جزیره انکلاند نیز گویند و دران جزیره شهر لندن تختگاه بادشاه انگریزان است و روز دراز
در جزیرهٔ مذکور هفتده ساعت و سی دقیقه بخوے میشود و خرد ترین روز نه ساعت باشد و بیان آن در آخر این کتاب اندر فصلے
که از کپتان موصوف ست و ضمن انکلاند مرقوم است جزائر بلغار که ورائے بلاد بلغار است و میان آن و بلغار سه ماهه راه مسافت
دارد اهل بلغار و بازرگانان تجارت آنجا روند و هر کس متاع خود را نشان کرده در موضع نهند خرید و فروخت مانند شهر بویه کنند
و ساکنان اکثر مواضع آنجا در زمستان از شدت سرما در حمام ها بسر برند چنانچه گذشت و همه بن قطع موضعیست که در اوایل تابستان
چون آفتاب غروب کند هنوز تمام شفق غروب نا شده اثرے از صبح صادق ظاهر شود و بقول مؤلف تاریخ صبح صادق ایرتیم
صاحبقران گورکان در لقاب لقبش خان جوجی نژاد بسوی شمال بجائی رسیده بود که قبل از غیبت شفق صبح ظاهرے شد چنانچه
اندرین کتاب در اقلیم هفتم در ضمن احوال امیر تیمور گورکان مرقوم است معرفت آخر عمارت که خارج از اقلیم شبعه ست تا آخر
ربع مسکون یعنے تا آنجا که قطب شمالی بر سمت الراس باشد طرف جنوبی این قطعه چنانچه مذکور شد یکهزار و پانصد و هشتاد و دو
فرسخ و شمالی این قطعه یکهزار و چهل و چهار فرسخ و چهار تسع فرسخت و مساحت سطح این قطعه چهار صد و بیست و دو هزار و چهار صد
و هفت فرسخ و خمس فرسخت و اکثر اهل هیئت گفته اند که درین قطعه اصلا عمارت نیست و بقولے در قطع مذکور یورا شهریست نزدیک
بظلمات و روز دراز انجا چهل شبانروز از انجا یکروز آنجا باشد درین عرض شصت تا نه درجه بلکه تا هفتاد و نود درجه است و بقول مؤلف
اقصاص تا عرض هشتاد و نیم درجه جانب شمال خط استوا عمارات عظیم و غیر عظیم هست چنانچه سابق ازین مرقوم شده. یکروز آنجا
برابر چهار ماه بلکه از چهار ماه هم ترقی کند و بعد ازان عمارت نیست پس بقول مؤلف اقصاص تا هشتاد و نیم درجه عمارت هست
و نود و یکم نود درجه باقیمانده آن عمارت ندارد چه از شدت آب و برف و سرمای سخت نبات آنجا نروید و حیوان زندگانی نتواند کرد
پوشیده نماند ازانجمله که بعرض تحریر آمد اندران دیار امرقه که عبارت از دنیای نو است و اکنون اهل فرنگ بدانجا رسیده اند پیدا نیست
مگر امصار و جزائر جانب جنوبی خط استوا از قطعهٔ غربی شاید امرقهٔ جنوبی باشد و در جانب شمال خط استوا که عمارت از ربع مسکون است
دران امرقه شمالی یافته نمی شود بنابران گفته می شود که شاید بر نصف کرهٔ ارض بجاے که مقاطر عبارت ازو ست بوده باشد که رسیده
اند الغیب عند الله حکایتے در عجائب البلدان بنظر راقم رسیده که سکندر ذوالقرنین جماعهٔ تجار را که ماهر اکثر لغات و السنه بودند
فرمود که در کشتیها نشینند و از طرف مشرق تا محاذی طلوع کواکب بروند و ما را از معموره خبر کنند جماعهٔ بازرگانان بعد از یکسال
و نیم بساحل بحر محیط رسیدند و جمعے آنجا ساکن دیدند گفتند شبی چه مردمان اید آنجا مه تحیر بماندند تجاران برگردیدند و نزد سکندر رسیدند
و تمام احوال عرض کردند کسانیکه از اوضاع افلاک و زمین واقف بودند با ذوالقرنین گفتند سخن تجاران راست است چه آب
احاطه زمین کرده و ایشان از جهت شرق رفتند تا آنکه از زیر زمین متوجه بساحل مغرب گردیدند و الله اعلم بالصواب
هنود مسطور است که بدستور انجا در پاتال یعنے زیر زمین [illegible] از ارض مقاطر تحتانی است عمارت است و فرمان روایان باشند

خاتم الطبع

تتمیع

تاج زیبای سرسخن حمد شاهنشاهیست که دو جهان را بیک امر کن ایردهٔ عدم بجلوه گاه ظهور آورده و در رونق و آرایش کلام ادای نعت خیر الانام
جناب حضرت محمد مصطفے صلی اللہ علیہ وآلہ واصحابہ وسلم کہ نظم و نسق عالم بقبضهٔ اقتدار شریعتش دادہ ابا بعد بر روشن سواد ان ارباب بصیرت
وذکاوت شائقین دریافت سوانح سنین سابقہ و وقائع الہین جویاے وقایع گذشتہ کہ ضمیمہ بسا فتاب بے حجاب سحاب در پردہ و متواریے
مبادکہ فی نفس الامر علم تاریخ علمی است کہ فراوان سوانح عجیبہ و نسبا وقائع غریبہ پیشینیان و باستانیان ملوک و کملا بوسیلهٔ آن مفہوم
ضمیر گردد و کہ دل را از قید غم برہاند و بجادهٔ راحت راہ نماید ہنگام است کہ شنیدن را فزودہ رساند و تماشہ را افزاید حالا بشارت
تازہ باد کہ درین نزدیکی فرخ کتابے و مجستہ صحیفهٔ بل گلدستہ ایست کہ باد خزان روزگار بر و نرسیدہ یا چمنیست کہ ہزار ہا بلبل در و نغمہ سرا
گردیدہ متضمن حالات عمدہ تاریخ قابل قبول فطرت سلیم مسمی بہ حدیقۃ الاقالیم تالیف مورخ ہمہ دان و واقف ہر فن ماہر حالات
انقلابات روزگار نو و کہن چہرہ آرای حسن کلام نسخہ پیرائے صحیفہ ایام نقش نگار نامہ حقیقت نگاریے فیض خاتم فراست و نامدارے
مرتضی حسین المخاطب بہ الہ یار عثمانی بلگرامے کہ در سرکار شاہان ہند و اولاد عظیم الشان امتیاز و اشتہار بالآخر بمنصب منشی گری صاحبان والا شان
کپتان مسٹر جوناتھان اسکاٹ صاحب بہادر ممتاز گردید و ہمان زمان بایمای و دلایش این گلدستہ خندان را ترتیب داد و از
اخبار انبیاے کبار و سلاطین روزگار و برخے از احوال کرہ ارض و بیان اقالیم سبعہ و ہر آنچہ در ہر اقلیم از اقالیم سبعہ از بلاد و بحار
و انہار و جبال و قلاع و نامی از عمارتہا واقع شدہ حالات بناے مشروحا نگاشتہ و بندے از احوال حکما و فضلاے مشاہیر امصار
زیب رقم یافتہ ملخص مرام اینکہ این تاریخیست لب لباب کتب تاریخ دیدہ ہر چہ جوید درین یابد و این تاریخ برائے ناظرین و شایقین بلاد اعظم ہند
مانند دہلی و لاہور و لکھنؤ زیادہ تر نفع بخش است کہ حالات جزئیات ہر واقعہ بمعائنہ می آید الحاصل ہر گاہ این کتاب قبلے
فہم رسید بر منافع و فوائدش ناظرین آگاہے یافتند و بطبع اشعش پرداختند لاجرم نظر باشاعت علوم و
نفع عام ببذل ہمت بلند و نہمت ارجمند سرچشمهٔ دانش و فتوت جناب منشی نولکشور صاحب
دام اقبالہ مالک مطبع در مطبع نامی گرامی واقع لکھنؤ حضرت گنج کوچهٔ خاص
مالک مطبع بماہ جنوری شروع مطابق ماہ صفر سنہ ۱۲۹۵ھ با رادل از رنگ طبع
بر آراستہ شد و ارائے جہان قبول عالم فرماید
بالوف منہ وکمال کرمہ
آمین

2001-287270